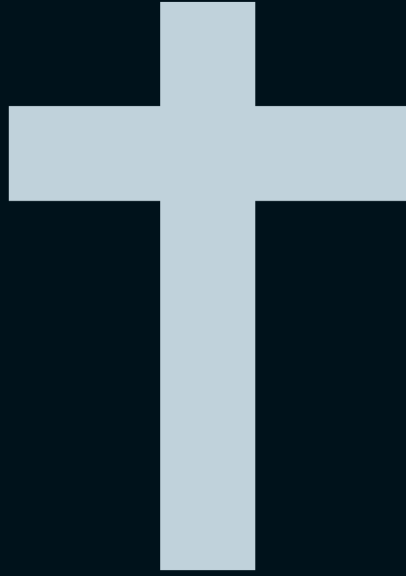

Gos Nge Ek Ka Ei
Sinim Kin Ngołum

The New Testament in the Nii Language of Papua New Guinea

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngolum
The New Testament in the Nii Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818

Contents

FRT	1
MASYU	2
MAK	61
LUK	97
JON	158
APOSEL	204
ROM	255
1 KORIN	286
2 KORIN	318
GALEISIYA	337
EPESES	347
PILIPAI	357
KOLOSII	364
1 TESILONAIKA	371
2 TESILONAIKA	377
1 TIMOSII	380
2 TIMOSII	387
TAISIS	393
PAILIIMON	397
EIPRU	399
JEIMS	423
1 PIISA	432
2 PIISA	441
1 JON	447
2 JON	455
3 JON	456
JUS	458
REPELEISIN	461
Bible reading	497

**Gos Nge Ek Ka Ei
Sinim Kin Ngołum
The New Testament in
the Nii language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long
tokples Nii long Niugini**

*Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin
Ngołum*

The New Testament in the Nii
language of Papua New Guinea
[nii]

Translation by Wycliffe Bible
Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators,
Inc.

Print publication, 1980 Wycliffe
Bible Translators, Inc.

Web version
© 2013, Wycliffe Bible Translators,
Inc.
<http://www.Wycliffe.org>

<http://pngscriptures.org>

<http://www.ScriptureEarth.org>

This translation is made available
to you under the terms of the Cre-
ative Commons license (Attribution-
No Derivative Works).
[https://creativecommons.org/li-
censes/by-nd/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/)

Your are free to share — to copy,
distribute and transmit the text
under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute
the work to *Wycliffe Bible Trans-
lators* (but not in any way that
suggests that they endorse you
or your use of the work).
- **No Derivative Works.** You may
not alter, transform, or build
upon this work.

- **In addition,** you have permis-
sion to port the text to different
file formats, as long as you don't
change any of the text or punc-
tuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribu-
tion, you must make clear to others
the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wan-
taim tok orait na lo bilong Creative
Commons Attribution-No Derivative
Works license. Em i tok olsem
**yu ken givim kopi long narepela
manmeri.** Yu ken wokim kopi na
givim long husat i laikim. Tasol, yu
mas tok klia dispela samting i kam
long <http://tokplesbaibel.org>. Na tu,
yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na
narapela buk i stap long dispela sait
i gat tok orait long usim wantaim
dispela samting tasol. Sapos yu laik
narapela tok orait, yu mas askim
husat i papa bilong copyright long
dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no
orait long dispela tok orait, stretim
tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok
bilong God long nupela tok ples, yu
ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok
ples English i stap long [http://cre-
ativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/
legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode).

Sapos yu gat askim long dispela, **plis
askim mipela.**

Jiisas Nge Ek Ka Masyu Pulum

Jiisas Nge Kupam Nol Embe (Luk 3:23-38)

¹ Ei Jiisas Kraiss nge kupam nol tilap ei, Deipis nge tilap. Nga Deipis eim Eiparam nge tilap ende.

² Eiparam eim kingam Aisik, Aisik eim kingam Jeikop, Jeikop eim kingam Jura ni angim nol pei.

³ Jura eim kingam Peres kin Sara, el elip menjngil ei Tamar. Peres eim kingam Esran, Esran eim kingam Ram, Ram eim kingam Aminarap.

⁴ Aminarap eim kingam Neison, Neison eim kingam Salmon.

⁵ Salmon eim kingam Bowas, eim mam Reiyap. Bowas eim kingam Opes, eim mam embe Rus. Opes eim kingam Jesii.

⁶ Jesii kingam King Deipis, Deipis eim kingam Solomon. Mam ei ok Yuraiya nge ambim.

⁷ Solomon eim kingam Riyapom, Riyapom eim kingam Apaisa, Apaisa eim kingam Asa.

⁸ Asa eim kingam Jiyasopas, Jiyasopas eim kingam Joram, Joram eim kingam Yusaiya.

⁹ Yusaiya eim kingam Josam, Josam eim kingam Eiyas, Eiyas eim kingam Esekaiya.

¹⁰ Esekaiya eim kingam Manasa, Manasa eim kingam Amon, Amon eim kingam Josaiya.

¹¹ Josaiya eim kingam Jekonaiya kin eim angim nol, kunum ele Esrel wumb Bapilon konu ele kan ngii ml punjung kongun dinga enjing ku.

¹² Kan ngii ml punjung kongun dinga erik kunum ei Jeikonaiya eim kingam Siyalsiyel, Siyalsiyel eim kingam Serapapel.

¹³ Serapapel eim kingam Apiiyur. Apiiyur eim kingam Eliyakim, Eliyakim eim kingam Asor.

¹⁴ Asor eim kingam Sarok, Sarok eim kingam Akim, Akim eim kingam Eliyur.

¹⁵ Eliyur eim kingam Eliyeisa, Eliyeisa eim kingam Masan, Masan eim kingam Jeikop.

¹⁶ Jeikop eim kingam Josep, Josep eim ambim Maria, pe Maria eim Jiisas mengim, wumb eim Kraiss nilmin.

¹⁷ Yi ml Eiparam nge tilap ele opu Deipis tonu onum. Pe wumb tilap ei nge engki nga kapil kapli muljung. Deipis nge tilap ei pei Bapilon konu kan ngii ml punjung. Ei wumb tilap engki nga kapil kapli muljung. Pe Bapilon konu kan ngii el mulangin Kraiss tonu om kunum ei, wumb tilap engki kapil kapli tonu ok mulk, yi ml muljung.

Maria Jiisas Kraiss Mengim (Luk 2:1-7)

¹⁸ Jiisas Kraiss nge ek pol yi to tu wunjung, mam Maria, Josep simba nik kuimi to mundjung ninjing. Ba wumb tal tep to ende endnerangil, ba amb Maria Gos Gui Ka tuk wang kin amb Maria, kangil mundum.

¹⁹ Wam simba ninjing wu Josep eim wu kun ka molpu endim. Wu ei eim kenim ni ambil kangil peng kanpi, ambil singambil simba nipi si kindmbii ni yi piim.

²⁰ Josep eim yi piipi pupu or pim konu, Gos nge Enjel kindang opu eim kin ek yi ml nim, "Josep nim Deipis nge kingam, nim amb Maria simbii ni singambil kulerii mon! Piini! Eim kangil molum ei Gos Gui Ka kangil eim kin molum. Or kumb yi ml kenim.

²¹ Pe eim kangi endi mengmba, kangi ei embe Jiisas ninjii. Nimbil erang, kangi ei wumb pei ol kis ei kil ngopu, nga sipi orung simba ku."

²² Epi ombu pei tonu om kin, ok ek ni tor kindilmin wumb Gos ol ekii se ermba ei piipi nilim wu ei Gos gupu ele ek keimi ei pei tor omba. Gos nge ok ek ni tor kindilmin wumb ek ei ok nirim ml, tonu om.

23 “Piini! Ambil ei kangi endi mengpi nim kin kangi ei embe Emanuwel, ningii,” pa yi nim. (Ei puŕe yi miŕ, ‘Gos sinim kin ouni moŕum.’)

24 Josep or kumb er kenim miŕ, angpi pupu owundu nge enjel nim ek miŕ piipi, pupu eim ambim sim. 25 Ba eim kin tep to endnenjingiŕ, eim kangi mengim kunum ei, eim kangi ei embe Jiisas nim.

2

Wumb Orundung Konu Eipi Wu Kombur Ok Kangi Kenjing

1 Maria Jiisas mengim konu kembis embe Beslem ei Juriya konu owundu mei konu eŕe Eros King muŕum kunum ei Jiisas mengim. Ekii se wu kombur aŕ mani eni tonu onum konu orung tonu eŕe wu noman pim wu ombu ok Jerusalem konu ok yi ninjing. 2 “Kangiŕ konj endi mam mengim ei Jura wumb King muŕmba nge tonu om; ei jili paŕim? Sin kenjpin ni eim tonu om konu eŕe kanjip konj ei tonu o peng kanpin eim embe ambiŕ tonu kindpin ngumun ei nge onmun,” yi ninjing. 3 King Eros eim ek ei piipi, tungu enim. Nga wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei Eros kin tungu enjing ku. 4 Pe King Eros eim kulmaŕ kaŕmin wumb owundu ni Esrel wumb num noman pim wumb ei pei neng kulou tunjung. Tangin, eim wu ombu kii sim. “Gos kindim wu Kraiss konu jili miŕ tonu omba?” 5 Wumb ei ek yi ninjing, “Beslem konu kembis ni Juriya mei owundu ok wumb oŕ ekii se tonu omba piipi niŕim wu mon yi miŕ puŕum ei paŕim,” ninjing

6 ‘Nim Beslem konu kembis, Jura konu owundu wii mon. Nim konu owundu miŕ mulnjii. Nimbii erang, nim kin wu owundu endi omba wu na nge tiŕap eŕe Esrel wumb eim ekii singii tep ermba.’ ”

7 King Eros eim popuŕ sim, ba eim nge wu ombu aŕ konu orundung noman pim wu ombu wii tang wangin kin, wu ombu kii sim. “Enim eni tonu oŕum konu orundung wu, enim kanjip ei kunum nenj tonu wang kenjing?” 8 Pe King Eros ek yi nim, “Enim Beslem konu puk kin kongun dinga er andik, kangiŕ ei kan singii. Kan sik, nga orung ok na nengin kin, na yi ku pup men top ermbii,” pa nim. 9 King Eros ek nim miŕ piik punjung. Pe nga en enim eni tonu oŕum konu molk, kanjip kanik kanjip ei, en enim pungii konu kumb se pang kanik ekii se punjung. Pe kanjip ei pupu, kangi pim ngii eŕ tonu kun pim. 10 Wu ombu en enim kanjip ei nga kanik kin wu ombu ka ka piinjing. 11 Pe ngii eŕe nirik punjung. Puk kenjing ni kangi ei mam Maria kin mulnjunguŕ. Pe wu ombu en enim mong gopsing pii polk molk, men tok erik, en enim kon apsik, ond muŕ tuk eŕe muru ka toŕum epi ni, dup kiŕangin muru ka toŕum ei ni, gol ni kangi Jiisas ngunjung.

12 En enim epin or pinjing konu, or kumb kenjing ni Gos yi nim, “Enim King Eros kin orung punerngii mon! Andŕam eipi endi puk kin en enim konu pungii,” nim. Yi neng kin, wu ombu en enim andŕam eipi eŕe puk, en enim konu eŕe orung punjung.

13 Pe wu ombu orung punjung. Pangin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Owundu nge enjel opu yi nim, “Nim angkin, kangi ei mam teŕ sikin Eisip konu sipnjii. Enim orung ongii kunum ei, na ek nimbii. Pe King Eros eim kangi ei to kundmbii ninim,” pa nim. 14 Pe Josep eim kangi ei kin mam teŕ epin tuk mii memb si mengpi Eisip konu sipim. 15 Pe Josep eim ni Eisip konu owundu muŕangin kin King Eros eim kapli kulmba.

Oŕ ekii se tonu omba ei piipi niŕim wu ei kin Gos Owundu eim neng, ek ei keimi paŕim. Eim ek yi nirim, “Na kangi ei Eisip konu moŕum ei na wii tamb tor omba.”

“Kangi Pei To Kundei!” Nipi, King Eros Yi Nim

¹⁶ Pe king Eros ei piim ni, eni tonu ołum noman pim wumb ei, na ek ei ekii sinenjing mon, yi peng kin, eim popuł kis sim. Sipi, eim wu kombur kindang puk Beslem konu ni konu orung mandi sim konu ełe puk, kangil kembis kung ngii tał o pum kangil ombu to kundngii nipi kindim. Eim yi piim wu noman pim wu ombu ok ninjing kunum ei kangi endi king mułmba nge tonu om ei, na en enim kii sinj kunum ei piik ninjing.

¹⁷ Kumb ok ek ni tor kindilmin wu Jermaiya gupu ełe Gos ek nipi tor kindrim, ek ei keimi tonu om.

¹⁸ “Rama konu Beslem konu owundu endi salim wumb ek tanginmin dinga piinjing. Amb ke owundu nik, ek kaimb er ninim ni piinjing. Resel eim kingam noł piipi ke nim. Wumb eim noman er ka erngii pinerim mon. Nimbił erang, eim nge kingam noł pei mulenjing, wumb to konduk poru ninjing.”

¹⁹ Ekii se, King Eros kułang kin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Gos Owundu enjel kindang opu eim kin ek yi nim. ²⁰ “Nim kangi ei mam teł sikin, Esrel mei ełe si kind orung pui!” nim. “Wumb kangi to kundngii enjing wumb ei kolk poru ninjing,” pa yi nim. ²¹ Pe Josep eim kangi ei kin mam teł si mengpi, Esrel wumb mei konu ełe sipim.

²² Ba eim piim ni, wu Arkelos eim arim Eros mułum konu eim King mołum ninjing. Yi nengin kin, Josep eim konu ełe ba gał erim. Pe nga kunum endi eim or kumb er kenim ni, Gos eim kin ek nim. Pe eim Galilii konu orung pum. ²³ Eim pupu konu endi ‘Nasres’ nilmin konu ełe pupu mułum. Oł ekii se tonu omba piik nilmin wumb ninjing ek ei keimi tonu om ei yi mił, “Eim Nasres konu ełe wu.”

3

Jon Wumb Noł Pendilim Wu, Ei Ek Ni Tor Kindim

(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)

¹ Kunum ełe Jon wumb noł pendilim wu ei opu, eim Juriya wumb konu mei wii sim konu ełe mołpu ek ni tor kindim. ² Eim ek dinga nipi yi nim, “Enim noman ak tungii! Nimbił erang Gos sinim tep er mołum ei enim kin mandi onum.” ³ Jon omba nge, Gos eim ek ni tor kindilim wu Aisaiya gupu ełe ni tor kindrim, ek yi mił nirim,

“Mei wumb mulenjing konu ełe wu endi ek dinga nipi wii top mołum. ‘Owundu nge andlam er kun erei! Owundu omba nge piik, enim noman tuk er kun erik mułngii.’”

⁴ Jon eim konduk kindilim kon, ei kung kamil ngenj ełmin kon ei kindpi, kan eim kend ełe tuk si tałpi ei ka ngenj ełim. Eim kuni nołum kuni ei guimbi gulnjambi ni ka piimi muł ombu nopu yi ełim. ⁵ Kunum ełe Jerusalem wumb ni Juriya konu orung orung wumb pei noł Joran konu orung wumb pei ok Jon mułum konu onjung. ⁶ Nga en enim oł kis ombu ni tor kindik erangin ni, noman ak tok erik kin Jon en enim noł Joran ełe noł pendpi ngum.

⁷ Jon eim kenim ni, wumb kolk nga konj onerngii piik ełmin ni Lo ek piik ekii silmin wumb ombu ok noł pimin nik onjung. Ei eim kanpi ek nipi yi nim, “Enim ka wembii nge kingam mił noł noman kis piik enjing, wumb nii enim neng oł ekii se tonu omba ei Gos nge popuł owundu ei tungu pungii nge onmun?” ⁸ Enim noman ak tungii nge, oł kun erik, noman ak tok ełmin oł ei mił kun erangin wumb keningii,” pa nim. ⁹ “Enim noman tuk ełe yi piinerngii, ‘Eiparam ei sin nge kupenjpın,’ sin noman ak tunermin ei kapli yi ni piinerngii. Gos eim kapli ya kom ku ombu erang, Eiparam nge kingam noł mułngii. Mułangin, Gos enim

topu tor kindmba. ¹⁰ Pe nga tui mer ond puł eł palim. Ond pei mong ka tunałmin, ond ombu kołmung tok dup kełngii. ¹¹ Na Jon enim noł mendpił ełe noł pendind ei, enim noman ak tangin pendind. Ba Gos kindang wu endi ekii se omba wu, ei eim dinga ei dinga wii, na dinga ei kapli enanim. Na wu kun ka mołal pim kin, eim simb su ei si kindmbii ei kapli enand mon. Nga eim enim wumb kopur Gos Gui Ka ei ngang singii ba wumb kopur Gos kin pii gii ninanmin wumb ei Gos nge popuł kis ei dup ningił ełe mułngii. ¹² Pe Gos kindim wu Krai, eim angil ełe ambilpi kuni mong wiis kapur ei sik sik tang, wiis tindkan si kindpi wiis kulou tołmun ngii ełe nirik kindmba mił yi elim. Nga wiis rais tindkan ei sipi dup ełe kindmba, dup kumbułpu nga nopolu yi elim dup endi mon. Kunum kunum nopolu palitim dup.”

*Jon Jiisas Noł Pendim
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22)*

¹³ Kunum ełe Jiisas eim Galili konu si kindpi, noł Joran konu orundung Jon kin pum. Jiisas Jon angil ełe noł pimba nge pum. ¹⁴ Ba Jon eim erang kin Jiisas eim noman ak topu pimba nipi erim, “Na nim kin noł pimbii, ba nim nimbił erang na kin on?” a nipi Jon eim Jiisas kin ek yi nipi orung kindim. ¹⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindim, “Mon, pe Gos nge noman ełe oł kun palim mił yi na kin enjii ei kapli,” nim. Yi mił neng, Jon eim ek ekii sim.

¹⁶ Jiisas eim noł pepi poru nipi, noł si kindpi sikir tonu om ni ei epin wuł ał pang, Gos nge Gui Ka ei mani om. Sinim kei Kurmuł ninmin ei mił opu Jiisas kin mułum. ¹⁷ Pe ek endi epin konu ełe tor om ek ei yi nim, “Kangi ei, na kangil mendpił, na eim noman ngond. Na noman ka eim kin palim,” pa nim.

4

Seisen Ek Nemb Jiisas Oł Ermba

*Mił Kenmbii Ni Piim
(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)*

¹ Kunum ełe Gos Gui Ka ei Jiisas sipipi wumb mulenjing konu ełe mułang kin, Seisen eim Jiisas ermba oł ei kenmbii nipi ek nimba pum.

² Jiisas eim kuni nunarpi mułum, kunum ei kunum 40 epin, tinga pei mułum. Moł pang, eim kuni owundu tang piipi mułum. ³ Pe Seisen Jiisas kin ek neng ermba oł ei kenmbii ni piim Seisen yi piipi kin, ei Jiisas mandi tor opu ek nim. “Nim Gos kingam mendpił pim kin, kapli nim ya kom ku mołum ei ek nen kin bres pengli!”

⁴ Ba Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, Gos ek ka ok nirim mił yi ninim, ‘Bres mendpił ei wumb noman ełe konj ngunermba mon. Ba Gos nirim ek ni tor onum ek ei, wumb noman konj ngonum.’”

⁵ Jiisas eim ek yi neng kin, Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem men ngii owundu ełe ei tonu mendpił sipim. Sipipi, engndang engim. ⁶ Engang, ek nipi yi nim, “Nim Gos nge kingam pim kin, ełe nim puku sikin mani pan, Gos ek ninim mił,

‘Enjel kindang neng ok, nim enim angil embilangin, nim simb ełe ku ni epi endi nim tunermba,’ pa nim.

⁷ Nga Jiisas ek yi nim, “Gos nge ek ka nga ninim, ‘Ninim nge Gos Owundu ermba oł ei kenmbii ni enerii mon!’ ninim,” pa nim.

⁸ Nga Seisen eim Jiisas nga sipipi, komung owundu endi pim konu ełe sipim. Sipipi, konu owundu orung orung pei andan topu, konu ka wii owundu pei wu king tep er mołmun konu ei kenjngił. ⁹ Nga Siesen Jiisas kanpi yi nim, “Pe nim na kin simb ełe ming gopsing pii polkun, na kin men tokun enjii, kapli na nim konu ka wii ni epi ombu pei ngumbii,” nim. ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Nim Seisen po! Gos ek ka ok nirim mił yi ninim, ‘Nim Gos Owundu nge embe ambil tonu kindkin men tokun enjii. Erkin, eim kongun ei mendpił enjii,’ Gos nge ek ka yi ninim,” pa nim.

11 Yi neng kin, Seisen Jiisas si kindpi pum. Pang kin, enjel ok Jiisas paki tunjung.

Galilii Konu Jiisas Kongun Pulngun Mondpu Erim
(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

12 Jiisas piim ni Jon kan ngii kindinmin ninjing. Nengin piipi, Galilii konu e le pum. 13 Pupu, Naseres konu si kindpi, Kapaniyam konu e le pum. Kapaniyam ei no l gopu owundu e le orundung sim. Nga konu orung Sepulan ni Napsalii konu ta l e le orung sim. 14 Yi mi l erang kin, pe ok ek ni tor kindilmin wu Aisaiya gupu e le Gos ek nirim ei yi mi l nirim, 15 "Sepulan mei konu ni Napsalii mei konu e le andlam pupu no l gopu owundu e le pupu orung no l Joran tor punum. Galilii konu ei torung wumb eipi wumb konu. 16 Konu e le wumb noman tuk e le emii mi l peng molk o l kis erik mulnjung wumb ei tilang owundu ei kaninmin! Nga wumb noman tuk ei emii tuk molk kulk poru ninjing konu mi l mo lmun, ba tilang ei Jiisas enim wumb kin om, ei tilang erang nimba. Emii konu ku l ngii nge mo lmun, tilang ei ok orum poru nim!"

17 Kunum e le Jiisas kongun pulngun mondpu ek ni tor kindpi wumb ngum. Ngopu, yi nim, "Gos epin konu sinim tep enim ei, enim kin mandi poru ninim, kapli enim o l kis si kindik noman tuk e le ak tok erngii," pa nim.

Jiisas Wu Kapil Kapli Eim Kin Ekii Singii Nge Wii Tum.
(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

18 Jiisas eim Galilii no l gopu owundu wer e le pupu endim. Pupu kenim ni, wu angim angim ta l, endi Saimon nge embe nga endi Piisa. Nim eim angim Endru te l no l gopu e le omu kon po l simbi l ni er mulnjungu l. Wu ta l e le elip omu to lmbu l kongun ei erki l kin

ku si lmbi l. 19 Pe Jiisas eim wu ta l kanpi kin ek yi nim, "Elip na kin ekii singi l nge we l! Wangi l, na elip wumb eipi nengi l na kin ekii singii nge nip ngumbii," pa nim. 20 Kunum ei mendpi l omu kon ni epi si kindpi l, sikir puku l, Jiisas pum konu ekii se punjngu l.

21 Nga Jiisas no l wer e le pupu kenim ni angim ta l, endi Jeimis, Sependii kingam, angim Jon te l erinjingi l kin omu kon er ka er mulnjung. Mu l angin, ei tonu no l kanu e l molk erinjingi l Sependii kin er mulnjung. Nga Jiisas eim wu ta l wii tum. 22 Pe sikir wu ta l erinjingi l Sependii si kindi l, Jiisas pum konu ekii se punjngu l.

Jiisas Wu Amb Pei Er Ka Erim
(Luk 6:17-19)

23 Jiisas eim Galilii konu orung pei endim. Andpi, en enim men ngii konu e le pei ek ka ni tor kindpi wumb ngopu ek ei Gos sinim tep enim mi l nipi ngum. Ngopu kin, eim wumb ngenj e le ening kanim kanim ening, ei er ka erim. 24 Eim erim o l ei, wumb ek po l to pangin Siriya konu orung orung wumb piik, pe wumb ening kanim kanim pim wumb ni, ngenj kumbii erpi, kinj num wumb, ni keku tum wumb ni, simb angil mapi erim wumb ni gui kis tuk mu l ang ni ening kanim kanim pim wumb ei pei tu wunjung. Wumb ei pei Jiisas eim er ka erim. 25 Pe wumb tilap owundu punjung wumb ei, Galilii konu ni Dekapolis konu ni, Jerusalem konu ni Juriya konu ni no l Joran orung wumb pei ok Jiisas pum konu ekii se punjung.

5

Jiisas Eim Tonu Komung E le Ek Yi Nim

1 Jiisas kenim ni wumb tilap owundu pei ok, eim kin ongii nge onjung. Ok kin, pe eim komung e le tonu pupu mu l um. Nga eim nge ekii si lmin wumb eim mu l um konu ku l ou tunjung. 2 Pe Jiisas eim ek man ek

nipi, eim nge ekii silmin wu ombu ngum.

3 “Wumb Gos Gui Ka nge simin nik wii muljung wumb, ei ka piyangin. Gos konu eke tep er mo lum epi ei eim nge.

4 “Wumb eipi o k is erangin kin wumb ei ke nik mulngii wumb ei ka piingii. Gos wumb ombu kin noman er ka ermba.

5 “Wumb en enim embe ambil tonu kindnanmin wumb, ei ka piingii. Ei en enim Ernjing Gos epi ka pei ngumba nirim mil, ei pei singii.

6 “Wumb kombur en enim noman eke kunum kunum ei o k un ka er mulngii wumb ei, en enim ka piingii. Gos en enim epi pei ngang kapli ermba.

7 “Wumb kombur en enim wumb eipi kin kaimb singii ei ka piingii. Gos en enim kin kaimb simba ku.

8 “Wumb noman tuk kun ka simba wumb ei, en enim ka piingii. En enim Gos kapli keningii.

9 “Wumb kombur en enim wumb eipi kin noman ende pimba nik kongun dinga enmin wumb, ei ka piingii. Gos wumb ei kin yi nimba. ‘Enim nanim kingam no l,’ pa nimba.

10 “Pe wumb en enim Gos nge o k un erangin, wumb eipi ok en enim kin o k embin tui erngii, ei en enim ka piingii. Gos sinim tep elim konu ei en enim nge konu simba.

11 “Pe enim na ek ekii sik erik endangin, wumb eipi enim kin ek ngok, ek kis kanim kanim kend nik ngok, enim kin kis yi enjing kin kapli enim ka piingii. 12 Pe enim noman ka seng ka piingii. Enim nge kumep ka singii epi ka wii ei tonu epin salim. Yi mil, wumb Gos nge o k ekii se ermba piik ni tor kindilmin wu, ombu ok kin yi enjing ku,” pa nim.

*Enim Wumb Dup Alam Mil Ni Ep Kusa Mil Mulngii
(Mak 9:50, Luk 14:34-35)*

13 “Pe sinim mei wumb ei ep kusa mil mulmun. Ei pule yi mil wumb o k is elmin wumb ei tonu mani kindik o k is enerngii mon nilmin. Ba ep kusa singin ei poru nim kin wumb pii gii ei ep kusa singin mil poru ni si kindim. Sinim nimbil o k eramin nga opu singin ermba? Ep kusa ei singin enermba ei wumb si kindilmin. Si kindangin, wumb kanik, simb el kambik elmin.

14 “Enim mei wumb el dup tilang mil erang mulngii. Nga konu owundu endi tonu komung eke simba, ei koi enermba mon ku. 15 Pe wumb dup alam kalilmin, ei sipik pel mandring ni el kindnalmin mon. Dup ei tonu peni eke mundangin, tilang erang wumb ngii nirik mulngii wumb ei tilang erang keningii. 16 Yi mil ku, enim o k un ka elmin ei tilang mil wumb pei andan tangin kanik, enim Ernjing ei epin mo lum, ei eim embe ambil tonu kindngii.”

Gos Nge Lo Ek Ei Palim

17 “Na op lo ek ni Gos o k ekii se ermba ombu piik nik elmin wumb ei to tor kindmba om nik enim yi piinerngii mon. Na op lo ek ni Gos o k ekii se ermba o k wumb pei ek nik enjing ek, ei na pule nip ka erbii nge ond. 18 Na ek keimi nip enim ngond, tonu epin konu nga ya mani mei konu ei poru nimba kunum ei, mon min ek kembis endi tuk lo ek mon el aninga endi pimba. Ek ei am punermba mon. Lo ek yi pepi mulang, epi tor opu poru nimba,” pa nim. 19 Pe wu endi eim lo ek el aninga endi sipipi, ek nipi wumb ngumba wu, ei eim embe tonu Gos epin konu sinim tep enim konu el kembis wii pimba. Ba wu endi lo ek ekii sipi, nipi wumb ngopu ermba wu, ei eim embe Gos epin konu sinim tep er mo lum konu el Gos eim embe ambil tonu kindmba. 20 Na enim nind, enim lo ek kin o k un erik erngii ei, wumb lo ek polmun wumb ni lo ek piik ekii silmin wumb ni elmin o k a ei kapli to mani kindnenjing kin kapli enim Gos epin konu

tep er mołum konu eł tuk punerngii mon.”

²¹ “Ok sinim kupenjpın noł sinjing ek ei piik poru ninjing. Enim wumb to kundnerngii mon! Nga wu endi pupu wu endi to kundum kin, wu ei kos ełe ba. ²² Ba na enim kanip nga nind, wu endi eim angim kin ek mił enjingił kin, eim kos ełe ba. Nga wu endi eim angim kin ek kis nimba, ‘Nim wu kis noman pinałim wu!’ ei eim kaunsul owundu mołum konu ba. Nga wu endi mołpu wu endi nim wu wulu mendpił nimba, wu ei dup konu mendpił ba. ²³⁻²⁴ Pe ninim Gos kin kułmał kelnjii nge okun, kułmał kałiłmin konu mandi angkin piinjii ni ninim angnim kin ek endi pakim. Ei piikin kułmał kelnjii epi eł mond si kindkin, pukun angnim kin ek ni kun erkin poru nikin, nga orung okun, Gos kin kułmał kał ngunjii.

²⁵ “Pe wu endi nim kin kos ermba neng, ełip andłam eł punguł konu eł nim ekii sikin eim kin noman ende sekin ek ka ni enjii. Yi ninen kin, wu ei nim sipipi ek pii kun ełim wu ngang, nga ek pii kun ełim wu ei ngang, wu ei sipipi opu ond wumb ngang, opu ond wumb eim sipik, kan ngii eł kindngii. ²⁶ Na nim kanip nind, pe nim ku epi ngo pendin, ei kopur pei ngunen kin nim kan ngii sikir tor onenjii mon!”

*Wu Amb Kılıp Tonmun Oł Ei Nge
(Masyu 19:9, Mak 10:11-12, Luk 16:18)*

²⁷ “Enim kin ek ei ok tor om enim piik poru ninjing, ‘Nim wu amb eipi nge ningił enenjii mon.’ ²⁸ Ba na enim kanip yi nind, wu endi eim amb eipi endi kanpi noman to piimba wu, ei eim oł kis noman ełe erpi poru nim. Wu ei lo ek ei piinerim mon. ²⁹ Nga ninim ningił tunding epi endi kanpi oł kis ermba, erim kin ningił tunding kopis si kindnjii. Ei mił nim oł kis ei si kindnjii. Ninim nge ngenj orung kopur kopis kindnjii ei kaplı. Mon pim kin, nim ngenj ei kopis kindnen kin, nim ngenj pei mer dup konu kis ełe

ba.” ³⁰ Nga ninim angıł tunding oł kis endi erim kin, angıł orung kılıp to kindnjii. Nimbił erang nim angıł tunding kılıp to kindan, ei epi kis ba ninim ngenj orung pei dup konu ba ei epi kis mendpił. Oł yi eran kin nim ngenj pei mer dup konu ełe punermba.”

³¹ “Kumb ok lo ek endi tor orum ek ei yi nirim, ‘Wu endi eim ambim si kindmba wu, ei eim ok pupu kos pipe sipi amb ei ngumba,’ niłmin. ³² Ba na enim kanip nind, wu endi eim ambim si kindmba, ei eim ambim wu eipi kin ningił enermba wu ei lo ek to kindim. Nga wu endi ok ambim si kindim amb ei, nga wu endi simba wu, ei lo ek to kindmba.”

³³ “Ek endi sinim kupenjpın noł sinjing ek ei enim piinjing. Ei yi mił, enim ek keimi endi nik tonu kindik ek dinga nik enjing, ei to kindnerngii mon. Ba ek keimi endi ninjing kin, enim ek kun nik Owundu kumb eł ninjing ek ei yi mił erngii. ³⁴ Ba na enim kanip nind, ek keimi endi nik tonu kindik dinga enerngii mon! Enim tonu epin Gos konu sik ek endi nik dinga enerngii. Epin ei Gos eim mołum konu. ³⁵ Nga mani mei eł nik ek endi nik dinga enerngii ei mon. Nimbił erang mei ei mei kembis Gos simb salim konu. Nga Jerusalem konu nik ek endi ni dinga enerngii ei mon! Jerusalem konu ei King Owundu konu salim. ³⁶ Na ek dinga endi kun keimi pinerang kin, eim na peng eł tui topu kołmung erpi si kindmba, pa ninjii mon. Enim peng enjin ei endi kuru erpi wu tukui mił pinermba; nga peng enjin endi ping erpi wu gał mił yi enermba mon ku. ³⁷ Ba enim wu nik mon ni owa ningii ei mendpił. Enim nga ningii, ei Seisen mendpił enim kin nei neng ninmin.”

Oł Endi Erngii Er Orung Kindnenjii Mon

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Lo ek ei ok tonu om, ek ei kaplı enim oł yi mił erngii, ‘Nim wumb ningił ei si kindkin nin kin wumb

nim ningiŕ ei si kindngii ku. Nga nim wumb gupu mong ei si kindkin nin kin, wumb nim gupu mong si kindngii ku!’³⁹ Ba na enim kanip nind, wumb endi enim tumbii ni ermba wumb, ei enim eim to orung kindnerngii mon. Pe wu endi nim kon taki tum kin, nga ak tan orundung tumba ku.⁴⁰ Pe wu endi nim kin kos erpi nim kumep sinerim kin, eim nim konduk simbii nim kin, nim torung muŕ eŕim kon ei ouni ngunjii ku.⁴¹ Pe wumb endi eim nim kin konu mandi eŕ pambiŕ nim kin, nga nim eim nga konu turii sipnjii.⁴² Nga wu endi nim epi endi ngui nim kin, nim eim ngunjii. Wu endi nim epi endi ngan, nga ekii se nim ngumbii nim kin, nim wu ei kin buŕ ngunen-jii,” pa nim.

⁴³ “Enim lo ek ei ok tor om piinjing ek, ei yi miŕ, ‘Wumb nii endi nim kin mandi muŕmba wumb ei noman ngunjii. Nga nim nge opu orung wumb ei nim eim kin kis piikin noman ngunenjjii mon!’⁴⁴ Ba na enim kanip nind, enim opu orung wumb noman ngok, nga opu orung wumb enim tumbii ni ermba wumb ei paki tok Gos kin prei erik, opu orung wumb paki tungii.⁴⁵ Yi miŕ enjing kin, enim Gos epin konu eŕe moŕum ei enim Ernjing miŕ muŕang kin, enim eim kingam noŕ miŕ wumb eipi kin andan tangin keningii ei enim. Gos eim eni erpi kindang opu wumb kis ka moŕmun konu eŕe eni pei topu tiŕang enim. Nga Gos eim konu kumb erpi kindang opu wumb kis ka moŕmun konu, eŕe eim konu kumb kindang onum ku.⁴⁶ Enim wumb noman ngoŕmun wumb ei kin noman ngunjing kin enim epi sin-erngii mon. Pe wumb ku takis siŕmin wumb ei oŕ yi eŕmin ku. Ba enim nga oŕ kun ka wii pei erngii.⁴⁷ Nga enim nge engnjing noŕ kin ek ka nik enim nipe epi ka wii enjing? Pe wumb torung ngenj eipi wumb ei oŕ yi eŕmin ku.⁴⁸ Yi paŕim ei piik en enim oŕ kun ka wii erik muŕngii miŕ, enim Ernjing Gos tonu epin konu kun ka

wii mendpiŕ moŕum miŕ yi muŕngii.”

6

Wumb Paki Tungii Oŕ Ei

¹ “Enim pii kun erngii enim oŕ ka endi, eramin wumb eipi ei sin keningii nik yi enerngii mon. Pe enim oŕ yi enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin moŕum ei, enim kumep epi ka endi ngunermba.

² “Ninim wumb epi sinerang wii moŕmun wumb, ei paki topu epi ngumbii ni piinjii, ei nim wumb eipi kanik wii top ngumbii ni yi enjii ei mon. Ei yi miŕ, ek kend wumb men ngii nirik ni andŕam owundu orung eŕe angk prei erik wumb kanik kin, ‘Sin embe ambiŕ tonu kindngii,’ nik eŕmin miŕ yi enerngii. Yi eŕmin ei Gos kin epi ka endi sinerngii mon! Na enim kanip nind, wumb ei en enim epi sinjing poru nim, Gos nga epi endi ngunermba mon.³ Pe ninim wumb epi sinermba wumb ei epi ngumbii ni piinjii, ei yi miŕ. Nim angii taring orung nimbiŕ oŕ enjii ei, nim angii tundung orung piinermba mon. Ei puŕe yi miŕ. Nim wumb epi sinermba wumb ei koi erkin epi ngunjii ei wumb kinerngii.⁴ Yi miŕ, ninim kongun kaimb sikin enjii miŕ yi koi er pimba. Nga nim Arnim tonu epin moŕum ei nim nge epi koi er pimba, ei eim kanpi nim kin ngopu orung kindmba.”

Prei Eŕmin Oŕ Ei (Luk 11:2-4)

⁵ “Enim kunum endi prei erngii, ei wumb ek kend tok eŕmin miŕ yi enerngii mon. Ek kend tok eŕmin ei andŕam eŕ ni men ngii kumb eŕ angk prei kinan erik pengin kin wumb en enim keningii ni piik eŕmin oŕ ei nge enerngii. Na ek keimi ni enim ngond, wumb ombu nge kumep endi ei sinjing poru ninim.⁶ Pe kunum eŕe ninim prei enjii pimba, ei nim pukun ngii nirik pukun, ondu ngokun, koi er prei enjii. Ei ninim Arnim Gos epin konu epi koi eŕe moŕum ei kananim. Nga eim epi pei koi er

salilim ei kanilim, eim nim ngumba,” pa nim. ⁷ “Enim prei erngii, ei torung ngenj wumb ek wii pei nik kinan kind palmin mił enerngii. Ngenj wumb yi piinmin, ‘Nimbił erang sin ek pei nemin, Gos piimba,’ nim piik yi elmin. ⁸ Enim wumb enmin ol ei ekii sinerngii. Ernjing Gos enim epi simin ni piimin ei Gos eim piinim. Enim eim kin kii sinerngii kunum ba eim ok piilim. ⁹ Enim prei yi mił erngii:

‘Sin Erinjpin Gos. Nim tonu epin mołun. Nim embe ambil tonu mendpił kindmin ei ka wii. Gos ninim nge sin tep er mołun dinga sin kin omba.

¹⁰ Ninim nge noman ele tonu epin ekii sinmin mił yi ku sin ya mei el ekii sinmin.

¹¹ Pe sin kuni kunum kunum ele kapli ngon.

¹² Nim sin ol kis enjpin ei kil ngokun si kindnjii. Ei mił sin yi ku wumb sin kin ol kis enjing, ei sin kil ngo si kindmin ku.

¹³ Nim sin kin epi ol embin tui endi tonu omba kunum, nim sin kin wakin to si kindnenjii mon. Ba wu er kis elim wu, ei sin kin omba nim sin paki tokun, tep ka er mułii.’

¹⁴ “Piimin. Enim wumb endi enim kin ol kis ermba ei nik kun enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin mołum, ei nim ol kis kil ngopu si kindmba ku. ¹⁵ Ba enim wumb eipi ol kis ei nik kun enenjing kin, enim ol kis erngii Gos enim ol kis kil ngopu si kindnermba ku.”

Kuni Mowii Nilmin Ol Ei

¹⁶ “Pe enim kuni nunarik mowii piingii. Nimbił erang Gos eim enim kin noman ka piimba. Wumb ek kend wumb, en enim kumb dinga puk enmin. Nimbił erang wumb enim keningii ei ol yi enjing kin, wumb yi piingii wu ombu kuni mowii pek onjung ni kengii. Na ek keimi nip enim ngond, wumb epi ekii se singii kumep epi ei pe si poru ninmin. ¹⁷ Ba nim kuni mowii piin kin, noł was,

kumb ningil el erkin, kopung peng el kalkin, yi erkin endnjii. ¹⁸ Yi mił en onjii ei, wumb nim kuni mowii pekin on ni yi kinerngii. Ba Gos eim epin konu mołum ei endeim mendpił eim epi koi er salim, epi ei piilim nga kanilim ku ei kanpi kin nim kumep epi nga ngopu orung kindmba.”

Epi Ka Sik Kulou Tolmun Ol Ei (Luk 12:33-34)

¹⁹ “Enim epi ka wii kan apirik ya mei ele kulou tunerngii. Mei ele tumb jingamb ok epi ombu er kis erngii, nga waning wu opu waning simba ku. ²⁰ Ba enim ol kun ka wii elmin ol, ei nge Gos eim enim kin ka piimba ei tumb jingamb ni waning erngii wumb ni ei epin konu el tuk puk er kis monduk enerngii mon! Nga waning wu pupu waning sipi ermba andlam sinałim mon ku. ²¹ Yi mił erang, en enim noman el epi ka wii simba konu el enim nge noman ei ele simba ku.”

Sinin Ngenj El Tilang (Luk 11:34-36)

²² “Ningil ei sinim ngenj ele nge dup alam mił. Pe nim ningil ei ka pim kin, nim noman tuk kun ka sim kin, ol kun ka enjii ku. ²³ Ba ninim ningil kis mułum kin, ninim noman tuk ei pei emii owundu pimba. Nimbił erang ol kis elmin ol ei nim kin pei sepi kin, nim noman tuk ei emii er palim,” pa Jiisas yi nim.

Wu Endi Kundii Tal Kin Kongun Enermba (Luk 16:13)

²⁴ “Wu endi eim kongun wu owundu tal kin enermba mon! Nga wu ei owundu tal kin kongun erim kin, eim owundu endi kin ka piipi kin nga endi kin kis piipi ermba. Nga owundu endi kin noman ngopu endi kin noman ngunarpı ermba ei mon. Yi mił sinim noman tal sepin Gos kongun erpin nga ku kongun erpin kunum ende enermin mon!

Epi Pei Noman Peng, Noman Nendii Piinmin (Luk 12:22-31)

²⁵ “Yi piik na enim kanip nind. Enim konj molk, noman embin to yi piinerei! Nga kuni nipe numun eł yi piinerngii mon. Sinim nge ngenj eke epi nipe telmin? Sinim konj mołmun ei epi owundu ba kuni ei epi owundu mon. Yi ku sin nge ngenj ei epi owundu ba alap ei epi owundu mon. ²⁶ Enim kei kaninmin ei tonu bur ni andinmin: ei kuni emb tilanmin, nga kuni tu wuk, ngii konu sinałmin. Ba enim Ernjing Gos tonu epin ei kuni ngołum. Enim kei ombu to mani kindik enim wumb mołmun. Gos enim kuni ni alap ngumba ku. ²⁷ Enim mołmun konu tuk eł, wu nii endi eim epi endi noman erang piim kin, eim kunum kinan konj mułmbii ni piimba, ei kaplı enanim.

²⁸ “Pe nimbił erang enim ngenj eke konduk ni ei noman to piinmin? Enim andaring plawa kuk nin ond kuk tonu onum, ei er onum mił nenj ei keningii. Plawa kuk ei kongun dinga enałim, nga konduk ni epi endi enałmin ku. ²⁹ Ba na enim kanip nind, ok king Solomon eim konduk ka wii kindrim, ei ya ond kuk ka wii mił ei kindnerim mon. ³⁰ Keimi, pe kui engimb nin epi ei en enim Gos konduk mił ei ka wii akip ngang kindim. Topuł mer dup kałłmin konu eł kindang dup numba. Pe nga enim konduk ni epi ei kindnermba ni piinmin min? Nimbił erang Gos epi ei enim kui pei ngunermba nik pii gii ninanmin? ³¹ Ei piik enim noman embin yi piinerngii. ‘Sinim kuni nipe kuni endi numun da, sinim noł nik piinerngii mon. Nipe noł endi numun da ni piinerngii mon. Ei sinim konduk nipe konduk endi kindmin da ni piinerngii mon.’ ³² Mon, oł ombu wumb torung ngenj wumb ei, kongun yi enmin. Ba enim nge Ernjing Gos tonu epin mołum ei piikim. Enim epi ombu nge pei ngang singii ku. ³³ Ba enim oł kun ka pałim mił ka erik, Gos sinim tep er mołum ni piik ekii sik er mułangin kin kaplı Gos enim epi eipi ombu ngumba ku. ³⁴ Yi pałim ei piik, topuł ermin epi

ni noman embin yi piinerngii mon. Topuł wumb endi ei eim ermbii ni piinim epi ei enim. Nga oł embin tui endi topuł tonu omba ei, enim noman to piinerngii mon.”

7

Wumb Eipi Ełmin Oł Ei Mok Tok Yi Enenjii Mon!

(Luk 6:37-38,41-42)

¹ “Enim wumb kanik ek ngok erik kos piik ełmin mił yi ninerngii. Enenjing kin, Gos enim kin kos piinenmba ku. ² Pe enim wumb kin erngii oł ei, Gos enim kin ermba. Nga epi wumb ngołmun mił yi ku Gos enim ngumba. ³ Nimbił erang nim angnim epi moł aninga ningił eł pałim ei kankin nin, ba ninim ningił eł ond owundu mił pałim? Ei ok si kindkin, ekii se eim nge ningił eł epi moł pimba ei si kindnjii. ⁴ Ond owundu mił ninim ningił pałim, ba ninim angnim kankin yi nin? “Engnan, nim ningił eł epi moł pałim, ei si kindmbii nin?” Ei pułe yi mił, sinim oł kis enmin oł ei epi moł mił, sinim nge noman tuk eł pałim ei si kindinmin. ⁵ Nim ek kend nge wu. Ninim ok ningił eł ond owundu mił si tor kindkin, ningił ka seng, kan kun erkin, nga angnim epi moł ningił eł pałim, ei si kindnjii,” pa nim. ⁶ “Enim Gos ek ka epi ka wii mił, ei nge wumb kis owu mił kaplı ngunerngii mon! Nga biis ni epi ka wii ei sipik, wumb Gos kin ek buł ngok ełmin wumb, ei kung mił ngunerngii mon ku. Mon peng, wumb kung mił, biis ka wii ei en enim simb eł kamb mani kindik, nga wumb owu mił ok enim kin erik kis erngii ku,” pa nim.

Wu Endi Prei Kongun Dinga Erim

(Luk 11:9-13)

⁷ Enim Gos kin prei er ngungii, “Enim Gos kii sik enmin ei epi enim ngumba. Enim epi kuruk endngii, ni keningii. Enim Gos ngii ondu eł to teki teki nengin, aki tumba,” pa nim. ⁸ “Wumb pei Gos kin prei ełmin, ei epi siłmin. Epi sipmin nik kurułmun, ei kaniłmin. Nga Gos ngii ondu eł to

teki teki nimba wu, ei Gos eim ngii aki tolum ku. ⁹ Pe wu endi kingam aka numbii nimba, eim arim kom ku endi sipi ngumba min? Ei mon. ¹⁰ Nga kingam omu numbii nimba, eim arim ka wembii sipi kingam ngumba min? Ei mon ku. ¹¹ Yi mił, enim wumb kis ei kingenjing noł epi ka noman ka pend kingenjing ngolmun. Pe sinim piimin, Erinjpin Gos tonu epin mołum ei sinim prei erpin kii sipin ninjpin kin kaplı epi ka ei ngumba ku.

¹² “Wumb enim kin oł yi mił erngii nik piinmin oł ei, en enim wumb eipi kin oł yi erngii ku. Ek ei lo ek, nga Gos nge oł ekii se ermba piik niłmin wumb ek ei ende palim.”

Konj Mułngii Konu Ondu Kembis Wii Sałim
(Luk 13:24)

¹³ “Enim epin konu andlam kembis ełe pungii. Nimbił erang andlam puk konu kis dup konu eł pungii andlam ei owundu sałim. Andlam ełe wu amb ombu pei andlam ełe andik mołmun. ¹⁴ Ba kunum kunum konj ka mułngii konu, ei andlam kembis wii. Nga andlam puk konu ka eł pungii, ei kongun dinga erngii. Erik kin, wu amb endeim endeim ni andlam ei kan singii,” pa nim.

Ek Ni Tor Kindilmin Ek Kend Wumb Ongii, Ei Kan Kun Er Mułngii

¹⁵ “Ek ni tor kindilmin ek kend wumb ongii, ei kan kun er mułngii. Ek kend wumb siipsiip ngenj mił ei torung kun ka wii mił kindik ongii. Ba noman tukrung ei owu simbii mił enim kin onmun. Ok enim pii gii ei to kis erngii nge ongii. ¹⁶ Nga enim molk ek ni tor kindilmin kend kongun er ongii, ei enim wumb ei nge oł kongun erik keningii. Nimbił erang wumb noł wain mong ond angil ełe gał mołulum ei silmin; min wumb ond pik mong sik, engimb min epi gał mołulum ei sik yi elmin min? Mon, ei sin kaplı enalmin. ¹⁷ Yi mił ku, ond ka mong ka tolum ku. Nga ond kis ei mong kis tolum ku. ¹⁸ Ond ka ei mong kis tunalmin mon ku.

¹⁹ Pe nga ond endi mong ka tunalim, ei kołmung tok, sik dup kalilmin. ²⁰ Ek ei yi mił, enim ek ni tor kindilmin kend kongun elmin wumb ei, enim keningii. Kanik, ek ei pułe piingii pa nipi ngum.”

²¹ “Wumb kombur aninga na kin ‘Owundu, Owundu,’ nik, ek dinga nik erngii wumb, Gos sinim tep er mołum konu eł tuk pungii ba wu endi nam Ernann tonu epin mołum ni piipi, eim noman eł ekii sipi endmba wu, ei eim Gos kin Owundu Owundu nimba wu, ei eim Gos kin epin konu tep er mołum konu eł kaplı tuk ba.

²² Pe kunum owundu tonu omba kunum, ei wu amb pei yi ningii, ‘Owundu, Owundu! Na nim nge embe eł oł ekii se ermba mił piik niłmin mił ninj ningii. Nim embe eł sin gui kis to si kindinjin. Nim nge embe eł sin jep oł kanim kanim enjpin,’ pa ningii. ²³ Kunum ełe, na ek nip orung kindip yi mił nimbii, ‘Enim na kinał. Enim oł kis wumb mendpił, na kin tuk onerei!’ nimbii,” pa nim.

Ngii Takilmin Oł Tal Ei
(Luk 6:47-49)

²⁴ “Pe wu endi na nind ek ei piipi, ekii simba wu, ei wu endi yi mił eim noman ka peng, eim ngii tonu kom ku peł takilim. ²⁵ Pe konu kumb topu mani orum, konu pop owundu topu onum, noł owundu topu elim ei ngii mani punalim. Nimbił erang, wu eim ngii ei kom ku peł ełe tonu takilim ei dinga pupu ngii eim engim. ²⁶ Wu endi na ek ei piipi, ekii sinerim wu, ei eim yi mił wu ende noman pinałim wu mołum ei mił. Pinerang, eim ngii tonu noł ku kilta takilim. ²⁷ Konu kumb owundu topu, mani orum, konu pop owundu topu orum, noł owundu to orum kunum ei ngii ei eskił tolum. Ei keimi, ngii mani pupu er kis elim.”

²⁸ Jiisas ek ei nipi poru neng, wumb tiłap owundu ok mulnjung ni, eim ek ei wumb piik mund mong enjing. ²⁹ Nimbił erang, Jiisas eim ek nim ek ei wumb noman peng niłmin

lo ek ei nge ninerim. Jiisas eim wu endi noman dinga, pii gii nik nilmin ek mił yi neng, wumb mund mong enjing.

8

Jiisas Wu Endi Kinj Bombulum Tum Ei Er Ka Erim
(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)

¹ Jiisas eim komung eł si kindpi mani wang, wumb pei eim pum konu ekii sik punjung. ² Pangin, ngenj kinj bombulum tum wu endi opu, Jiisas simb eł ming gopsing pii polpu, kan mani kanpi yi nim, "Owundu, nim na er ka ermbii ni piin kin, kapli enjii." ³ Jiisas eim angil wu ei ambilpi ek yi nim, "Na yi mił ermbii, nim ngenj ka simba." Neng, wu ei kinj bombulum tum ni poru neng, wii ka mulum. ⁴ Pe Jiisas ek yi nim, "Oł ei, nim pukun wumb endi kankin ninenjii mon. Nim ngenj ei sipkin, Gos kin kulmał kalilim wu mołum konu ełe andan tan, ok Moses nirim oł ei erkił, Gos kin kulmał kilan, wumb nim keningii ni, nim ening pim ei poru nim ni keningii," pa nim.

Jiisas Opu Ełmin Tep Ełim Wu Nge Kongun Wu Endi Er Ka Erim
(Luk 7:1-10)

⁵ Jiisas pupu Kapaniyam konu tor pang, Rom wu endi opu wumb 100 pei tep ełim wu, ei opu, kii dinga sipi Jiisas ngum. ⁶ "Owundu, na nge kongun wu ei ening topu, ngenj dinga pinerang, peł ełe ngii konu palim, eim ngenj kumbii owundu ei piipi palim," pa nim. ⁷ Neng, Jiisas yi nim, "Na pup, eim er ka ermbii," pa nim. ⁸ Ba opu ełmin tep ełim wu, ei eim yi nim, "Owundu, na wu ka mon. Nim na ngii konu ełe onenjii mon! Nim ek wii nen, nam nge kongun wu ka mulmba. ⁹ Nam yi ku, wu num na tep ełim wu ei na tep erang, na nam nge opu wu ombu tep erip, endi 'Pui!' nemb, pulum. Nga endi, 'Ya wei!' nemb, ołmun. Nga nam kongun wu kongun ei 'Erii!' nemb, kongun ełim," pa nim.

¹⁰ Jiisas wu ei ek piipi puku sipi erim. Erang, ek nipi, wumb eim kin ekii se onjung wumb ei ngum, "Na Esrel wumb konu ełe wu endi pii gii wu, yi nge endi kan sinenj mon!" ¹¹ Na enim kanip nind, wumb konu eipi wumb orung eni tonu ołum konu, ni eni mani punum konu, wumb ei ok, Eiparam ni Aisik ni Jeikop ni kuni peł endi nok mułangin, Gos sinim tep er mołum konu ełe no mułngii," pa nim. ¹² Ba wumb Gos mołpu tep erang tuk mołmun Jura wumb, ei topu tor kindpi, emii konu epi endi eł kindmba. Ei en enim ke nik, gupu mong kongk, kaimb er mułngii," pa nim. ¹³ Pe Jiisas ek nipi opu ełmin tep ełim wu ei ngopu yi nim, "Ninim pii gii peng eramb ni pui mił yi ermba?" pa nim. Pe konu eni ełe Jiisas opu ełmin tep ełim wu kin ek tengim, kunum eł mendpił, eim nge kongun wu ei ening poru neng, ka mulum.

Jiisas Piisa Ambim Nge Mam Er Ka Erim

¹⁴ Jiisas pupu, Piisa ngii konu eł nirik pupu kenim ni Piisa ambim nge mam ei ening tang, peł ełe or pim. ¹⁵ Pe Jiisas eim angil embıang, ening ni si kindpi pum. Pang, amb ei eim Jiisas kin wumb ngungii kuni nge er kun erpi onguł erpi ngurum.

¹⁶ Pe konu pou neng, wumb gui kis mulum wumb pei tu wunjung. Jiisas ek nipi gui kis to kindpi, wumb ening pim wumb, pei er ka erim. ¹⁷ Yi mił erang kin, Gos ok ek ni tor kindilim wu Aisaiya gupu ełe ni tor kindrim ek ei keimi pim. Ek ei yi mił nirim, "Eim sinim nge ening pim pei si kindpi, sinim ening kanim kanim ei eim kin sim."

Wu Nii Endi Jiisas Kin Ekii Simbii Ni Piinim
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Jiisas kenim ni wumb tilap owundu eim mulum konu orung orung mułangin kanpi mulum. Eim ek yi nim, "Sinim noł gopu orundung pamin!" nim. ¹⁹ Pe lo ek kengpi tołum wu endi opu yi nim, "Ek emb

tołum wu, nim konu orung orung min konu endi punjii konu, ei na nim kin ekii sip bii,” pa nim. ²⁰ Jiisas ek yi nipi orung kindim, “Owu simbii mei tukpu ełe pałımin. Nga kei andinmin ngii anglim. Ba Gos wu kingam ya mani mei ełe kindang, wu ngenj sipi mołum eim nge peng sipi sałim konu endi sinałim. Yi mił, wu endi na kin ekii simba wu, ei kongun dinga pałim,” pa nim. ²¹ Nga eim nge ekii siłmin wu endi ek nipi kii sim, “Owundu, na nim kin ekii simbii ba kumb se kaplı na kindan pup, ernan tukpu tumbii min?” ²² Ba Jiisas ek nipi yi nim, “Mon, wumb Gos ek piinanim wumb, kulii mił wumb, ei wumb kulii er kun erngii ba nim na ond konu ekii se oi!” pa nim.

Jiisas Konu Pop Owundu Tum, Ei Ek Neng, Pop Owundu Ei Poru Nim (Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)

²³ Jiisas noł kanu ełe tonu pang, eim nge ekii se andiłmin wumb ekii sengin ouni punjung. ²⁴ Konu pop owundu topu, noł gopu tuk pinin nipi noł kanu tuk opu, noł kanu to ak tumba erim, ba Jiisas eim or pim. ²⁵ Eim nge ekii se andiłmin wumb eim to konj kindnjing. Kindik, ek yi ninjing, “Owundu, nim sin paki to! Sin to kundmba enim,” pa ninjing. ²⁶ Jiisas eim ek dinga nipi eim nge ekii se andiłmin wu ombu ngum, “Nimbił erang enim tungu enmin? Enim pii gii kembis ninmin.” Pe eim angpi, eim konu pop kin noł ei ek neng, nga ka wii mendpił sim. ²⁷ Jiisas eim nge ekii se andiłmin wumb, mund mong erik yi ninjing, “Ei wu kanim eipi endi mołum. Eim ek neng kin, konu pop topu, noł pinin ni erim, ei nga eim ek ekii sik enmin,” ni yi ninjing.

Wu Tał Gui Kis Mułum Ei Jiisas To Kindim (Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)

²⁸ Jiisas noł gopu orundung tor pupu, Garariin wumb konu ełe pum. Pe gui kis tuk mułum wu tał, eim kin tor onjnguł, ei wumb guimeng eł

molkuł onjnguł. Wu tał wu simbii mił. Wumb konu ełe andılam end-nałmin mon. ²⁹ Pe wu tał wii dinga tokuł yi ninjngił, “Gos kingam, nim sił kin nimbił oł enjii on? Kunum ei epi poru nimba ei poru ninerang okun sił ngenj kumbii ngunjii nge on min?” ³⁰ Pe kung konu ełe pei orundung ei nok mulnjung. ³¹ Gui kis ombu ek dinga nik yi ninjing, “Nim sin tor kindnjii pim kin, sin kindan kung mołmun konu ełe tuk bin,” pa ninjing. ³² Pe Jiisas ek yi nipi ngum, “Enim pei!” Pe gui kis wu tał si kindik puk, kung pei mulnjung konu tuk pangin, kung ombu pei sikir puk, konu tumbułam noł gopu mołum ełe mani puk, noł nok kolk poru ninjing.

³³ Kung es to mulnjung wumb, oł ei kanik tungu puk, konu owundu wumb mulnjung konu kanik, wumb ei ek yi ninjing. Wu tał gui kis er kindim oł, ei pei nik wumb ngunjung. ³⁴ Wumb konu owundu ełe ek ei piik ok Jiisas kanik yi ninjing, “Sin mei ełe mulenjii; konu eipi pui!” nik ek dinga yi ninjing.

9

Wu Endi Simb Angił Kis Mułum Ei Jiisas Er Ka Erim (Mak 2:1-12, Luk 5:17-26)

¹ Jiisas eim noł kanu eł nga tonu pupu, noł gopu ełe nga orung pupu eim konu kun tor pum. ² Wumb wu endi ening pim wu ei, tu wunjung. Wu ei eim ngenj kolpu poru neng, embił dinga pinerang, eim peł ełe or pim. Pe Jiisas kenim ni wumb ei kin pii gii ninjing. Kanpi, ening pim wu kin ek yi nim, “Na nim oł kis ei si kindind,” pa nim. ³ Pe lo ek piłmin wu kombur, en enim noman ełe yi piinjing, ‘Wu ei Gos kin ek ambiltim,’ ni piinjing. ⁴ Jiisas wu kei en enim noman yi piyangin, kanpi yi nim, “Nimbił erang enim noman tuk oł kis yi piinmin? ⁵ Nipe ek ei oi mił to peng nimbii? Pe na nim oł kis ei kil ngond nimbii ei kaplı min? Nga

nim peł ei si mungkin pui yi nimbii ei kapli min? Ek endi na nim oł kis kil ngond ei nimbii. ⁶ Ba na end ei enim kanik piingii nip end. Na tonu epin si kindip, mei mani op, wu kingam tels ei na noman dinga peng, wumb oł kis ei kil ngop ek nip ya wu embil dinga pinernang ei kanip nind. ‘Nim angkin, ninim peł ond sikin, ninim ngii konu pui!’ nind,” pa nim. ⁷ Jiisas ek yi neng kin, wu ei eim peł sipi, eim ngii konu sipim. ⁸ Nga wu amb ni wumb pei oł ei kanik, mund mong erik, yi piinjing, Gos wu yi nge noman dinga, ni noman ka, wu ei kin ngonum nik, yi erang Gos embe ambil tonu kindnjing.

*Jiisas Wu Masyu Wii Tum
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)*

⁹ Jiisas andpi pupu kenim ni wu endi mułum ei ku takis silim ngii ełe mułum. Wu ei embe Masyu. Jiisas wu ei kanpi ek yi nim, “Na ond konu oi!” Nipi yi neng, wu ni angpi, Jiisas pum konu ekii se pum.

¹⁰ Jiisas Masyu eim ngii konu ełe mołpu kuni num. Wumb pei ku takis silmin wumb ni oł kis ełmin ei kin mołpu kuni ende num. Eim nge ekii silmin wu ombu ouni nunjung. ¹¹ Lo ek piilmin wumb, ei Jiisas wumb kis kin kuni nang kanik, eim nge ekii sik ełmin wu ombu kanik yi ninjing, “Nimbił erang enim nge ek emb top ngolum wu ei wumb kis ni ku takis silmin wumb kis ni ombu kin kuni nonum?” ¹² Jiisas eim ek ei piipi yi nim, “Wumb ening tunałim wumb ei, ening ngii ełe punałmin mon. Ening palilim wumb ei mendpil pulmun. ¹³ Enim puk Gos nge ek ka ełe kanik piingii, ‘Ka kulmał kalilmin epi ei na noman pinałim. Na noman kaimb silmin ei na noman pałim.’ Na wumb ka mulnjung ei kin, paki tumbii onenj. Ba wumb kis mulnjung ni oł kis enjing wumb ei, paki tamb, noman ak tungii nip onj,” pa nim.

*Kuni Mowii Pałmin Oł Ei
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Jon wumb noł pendlim wu, ei eim nge ekii sik andilmin wumb Jiisas kin ok, ek yi kii sik ninjing. “Nimbił erang sin kin lo ek ekii silmin wumb kin kuni mowii ełmin, ba nim nge wu ombu kuni mowii enałmin, ei nimbił erang ełmin?” ¹⁵ Jiisas ek ekin nipi orung kindpi yi nim, “Pe wu endi eim simba ermba kunum ełe, eim nge wumb puł, eim paki tołmun wumb kunum ełe kapli amb simba wu ei eim wumb kin kuni no mułmba kunum ei eim nge wumb kis piik mułngii min? Ei mon. Ba ekii se amb simba wu ei wumb kis eim konu eipi si pangin, eim nge wumb ei kapli kuni mowii piingii,” pa nim.

¹⁶ Wu endi eim konduk endi piltan top kis ermba, konduk ełe alap konj endi sipi, mui tumba mił mon? Pe wu endi yi erim kin, alap konj ei pepi, konduk topu, kis owundu nga ermba. ¹⁷ Jura wumb kung meme ngenj kulk, noł wain tuk kindilmin. Ei kung meme ngenj konj ełe noł wain konj kindilmin, epi tał ka mułangil. Nga noł wain ok nge ei kung meme ngenj ok nge ełe kindilmin. Nga noł wain konj ei sipik, kung meme ngenj ok nge ełe kindilmin ei noł tok nipi noł wain tor pang, kung ngenj kis mołulum ku. Yi mił na ek konj ei Jura lo ek ok nge ei kin ende punermba.”

*Wu Num Endi Amblam Er Konj
Sipi Kindang Nga Amb Amblim. Eim
Konduk Amblim Amb Ei Er Ka Erim
Ku*

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Jiisas eim ek ei nipi mułang, Jura wu num endi opu, eim simb ełe ming gopsing pii połpu ek yi nim, “Na amblam pe mendpil koltum, nim okun, eim ngenj ełe emblan, nga konj mułmba,” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas wu ei kin pum. Pang, eim nge ekii sik andilmin wu ombu ni punjung.

²⁰ Puk, amb endi mułum amb, ei eim kunum kunum eim miiyem ei o pupu minj mułang, kung ngii engki nga tał o purum. Amb ei eim opu, Jiisas buł morung ełe eim opu Jiisas

konduk embilim. ²¹ Eim nge noman eke yi piipi om. “Na pup, Jiisas konduk minjin tamb, na ening ei kapli wii simba, ka mułmbii,” ni piim. ²² Ba Jiisas eim piipi ak topu kanpi yi nim, “Ambil, nim na kin pii gii nin, eke nim ei ka seng, wii mulnjii,” pa nim. Pe kunum eke mendpil, amb ei ka mułum.

²³ Jiisas opu, Jura wu num ngii eke opu kenim ni mingal pop tok golang nik wumb ke dinga wii nik mulnjung. ²⁴ Jiisas opu ek dinga nipi yi nim, “Enim kunerei! Ambil ei kulerim ba or palim,” pa nim. Neng, wumb eim kanik tokuł enjing. ²⁵ Pe wumb to anda kind poru nik, Jiisas eim nirik pupu, ambil ei angil ambilpi, er konj sim. ²⁶ Jiisas yi erim, ek ei wumb konu orung orung pei nik pangin, wumb pei piinjing.

Jiisas Wu Tał Ningil Tumbun Mułum, Er Ka Erpi, Endi Ek Tinerim Ei Er Ka Erim Ku.

²⁷ Jiisas konu eke si kindpi, andlam eke andpi pang, ningil tumbun mułum wu tał okuł wii dinga tokuł yi ninjngil, “Nim Deipis kingam, nim sil kin kaimb sinjii.” ²⁸ Pe Jiisas eim ngii eke nirik pang, wu tał eim ekii sikil onjnguł. Wangil, Jiisas ek yi nim, “Ełip pii gii na kin piinjngil na oł ei ermbii.” Wu tał yi ninjngil, “Owundu, keimi sil pii gii ninmbil.” ²⁹ Pe Jiisas eim wu tał ningil eke ambilpi yi nim, “Ełip pii gii pim mił, kapli oł yi ku ermba,” pa nim. ³⁰ Wu tał ningil ka mułang, Jiisas ek dinga nipi wu tał ngum. Ngopu yi nim, “Na ełip kin oł ei, wumb endi kangil ek ninereł mon!” pa nim. ³¹ Ba wu tał eł ełip anda pukuł, wumb konu orung orung pei Jiisas kongun erim oł ei kankil nikil punjnguł.

³² Andlam eke bil ni erangil, nga wumb wu endi gui kis tuk mułang, eim ek tingnerim wu ei Jiisas kin tu wunjung. ³³ Pe Jiisas eim gui kis ei to kindpi yi erang, gupu ek tingnerim wu ni ek tangpi erim. Yi erang, wumb pei mund mong enjing

yi ninjing. “Ok Esrel konu oł yi endi tonu onerim, sin kinerpin,” pa yi ninjing. ³⁴ Ba lo ek ekii silmin wumb yi ninjing, “Gui kis nge wu num eim kin mołpu, eim kin noman dinga ngopu, eim gui tor kindnim,” nik yi ninjing. (Ei ek keimi mon, Jiisas ek keimi ninim.)

Jiisas Wu Amb Kaimb Sim

³⁵ Jiisas konu owundu ni konu orung orung pei andpi, wumb men ngii eke nirik pupu, Gos ek ka nipi wumb ngopu, Gos sinim tep er mułum mił nipi ngopu, wumb ngenj eke ening kanim kanim pim, ei er ka erpi yi erim. ³⁶ Jiisas eim wumb tilap owundu ei kanpi kaimb sim. Nimbil erang wumb noman embin piik kin, wu endi paki tumba nge kuruk endnjing yi er mulnjung. Ei kung siipsiip tep ełim wu mułam mił, yi er mulnjung. ³⁷ Jiisas oł ei kanpi, ek nipi eim nge ekii sik andilmin wu ombu ngum. “Kuni wiis poł topu pei mołum, ba tengingii kongun wumb mon palim. Ei yi mił, wumb Gos ek ka piingii wumb ei pei mołmun ba ek ni tor kindik wumb ei ngungii wumb mon palim. ³⁸ Yi piik kin enim kongun ei nge arim kin prei erangin, eim kongun wu kombur kindmba,” pa nim.

10

Jiisas Nge Ek Se Andilmin Wu Ombu Engki Nga Tał

(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Jiisas eim nge ekii sik andilmin wu engki nga tał, wii tang wangin, noman dinga nipi wu ombu ngum. Noman ei ni ngopu gui kis to kindik, ening ni ngenj eke oł kanim kanim ermba ei to kindngii nge nipi ngum. ² Eim nge ek ka endngii nge engki nga tał, wu ombu embe yi mił: kumna Saimon embe endi Piisa, eim angim Endru, nga Jeims ei eim Sependii kingam ni eim angim Jon. ³ Pilip ni Barsolomyu ni Tomas ni Masyu ku takis ok silim wu, ni Jeims arim Sariyas. ⁴ Saimon Selos ni Juras

wu ei Eskerios, eim Jiisas opu orung wumb onjung konu Jiisas mołum ei nipi andan tum wu.

Jiisas Ek Nipi Eim Ek Se Endngii Wu Ombu Ngum

(Mak 6:7-13, Luk 9:1-6)

⁵ Jiisas eim nge wu engki nga tał, ek dinga nipi kindang punjung. Jiisas ek yi nim, “Enim wumb konu eipi punerngii, nga Sameriya konu owundu ełe tuk punerngii mon!
⁶ Enim puk Esrel wumb, kung siip-siip mił am punjung ełe pungii,” pa nim. ⁷ Enim puk, wumb kanik, ek yi ningii: ‘Gos sinim tep er mołum kunum ei pei mandi omba enim,’ ningii. ⁸ Enim puk, wumb ening pimba ei er ka erik, wumb kułngii, ei er konj sik, wumb gui kis mułmba ei tor kindik, wumb ngenj kinj bum-bulum tonum wumb, ei erangin ka mułngii. Pe enim epi ei sinjing, ei epi endi ngok enjing. Yi mił nga wumb kin oł yi erngii, epi endi sinerngii mon,” pa nim. ⁹ Enim ku gol ni, ku silpa ni, ku kapa ni ombu endi pendik epi ombu sipnerngii mon,” nim. ¹⁰ Kon andlam pungii kon ni, konduk ni nim su ni dolu ni epi ei endi sipnerngii mon. Wu kongun ełim wu, ei kuni ngangin nołum, mił yi enim nungii.

¹¹ Enim puk konu kembis min owundu endi tor pungii, ei wumb kan kun erngii. Konu endi tor pangin wumb konu, ełe oł kun er mułngii. Ei enim wumb ei kin molk, puk, nga enim konu ei si kindik pungii. ¹² Pe enim wumb ngii endi ełe nirik punjung kin, wumb ngii puł wumb ei ek yi ningii, ‘Enim noman emin pengi!’. ¹³ Wumb ngii ełe tuk pangin, ek ka nik enjing kin, “Enim nge noman emin ei wumb ombu kin ba. Ba wumb en enim ngii konu ełe, ‘Enim nirik wei!’ a ninarik enjing kin, enim noman emin ei wumb ei kin noman emin ei ngunerngii. ¹⁴ Nga wumb nii endi enim nge ek piinarik min enim tuk sinarik kin kapłi enim ngii

konu ełe si kindik kunum ełe konu eipi pungii kunum ei enim simb ełe kułman si kindngii. ¹⁵ Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se Gos kunum owundu kos owundu piimba kunum, ełe wumb mok tumba kunum ei Gos Sorom konu ni Gomora konu ełe eim kaimb simba. Ba nga konu eipi ełe wumb ei enim kin, ‘Weiyo,’ nik enenjing kin, Gos konu ełe wumb kaimb sinermba mon,” Jiisas yi nim.

Oł Embin Tui Kanim Kanim Tonu Omba

(Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)

¹⁶ “Piingii! Na enim kung siipsiip mił tuk owu simbii wumb mił mulnjung konu kindind. Ei piik enim ka wembii noman ka peng oł ei nge ekii singii. Nga kei Pulmu noman emin seng ełmin oł ei nge ekii singii. ¹⁷ Pe enim kan kun er mułngii! Wumb enim ambił gii nik, kos ngii sipik, en enim men ngii ełe enim kepıi tok yi erngii. ¹⁸ Erik, na nge ek ni na to mani kindngii nge, enim sipik king ni kumb ełe sipik gapman nik erngii. Ei nimbił erang enim ek nik en enim kin wumb tiłap eipi ngok yi enjing konu ełe. ¹⁹ Nga wumb enim kos ełe tonu tu wangin, enim yi piingii. ‘Sinim nimbił ermin? Sinim nipe ek nimin?’ ni piik mułngii. Kunum ełe mendpił, Gos enim ningii ek ei nipi enim ngumbii,” pa nim. ²⁰ Enim nge ek ninerngii, ba enim Ernjing Gos nge Gui Ka ei enim kin mołum ei ek nipi tor kindmba.

²¹ “Nga wu endi eim angim kos ełe tonu si pang to kundngii. Yi ku arim eim kingam kos ełe tonu si pang to kundngii. Nga kangıł en enim, ernjing, menjing noł kin opu orung erik to kundngii ku. ²² Wumb pei enim kin noman kis piingii. Ei nimbił erang na nge embe ei enim kin pimba, ba wu endi eim ambił gii nipi na kin pii gii dinga pupu mułum kin, ekii se kunum poru nimba kunum, wu ei Gos eim sipi orung simba, ei wu eim nge. ²³ Pe nga wumb enim kin oł embin tui kis enjing kin, enim konu ei si kindik, tungu puk, konu

owundu endi eipi pungii. Na enim kanip nind, enim kongun endi Esrel wumb konu owundu ele kapli poru nininang, kapli na wu kingam tonu epin konu ele si kindip, mani mei ei sikir tor ombii,” Jiisas yi nim.

²⁴ “Pe nga men kangil ei ek emb topu eim ngonum wu, ei to mani kindmba mił mon? Nga kongun kunum kunum wii minj elim wu, ei eim nge wu owundu to mani kindmba mił mon? ²⁵ Pe men kangil ei mołpu, ek emb topu ngumba wu ei mił kapli, nga kongun wu ei eim wu owundu mił mułmba ei kapli. Ngii ei arim embe Biyelsipul ei ek kend wu pim kin, wumb en enim ngii ende wumb embe kis mendpil singii. Ei yi mił, wumb na Biyelsipul nik embe singii.”

Gos Owundu Kin Mund Mong Kulmun
(Luk 12:2-7)

²⁶ “Pe wumb enim tungii ei mund mong enerngii. Epi pei koi er salim, ei Gos nga peni ele tor kindmba. Epi pei kum top palim ei ekii se wumb keningii. ²⁷ Ek na enim ya emii peng nind ek, ei enim tinga eni kin nik wumb ngungii. Nga en enim kom ele ek piinjing ek, ei ngii ele tonu puk, ek nik wumb ngungii. ²⁸ Wumb nii endi enim ngenj ele to kundngii, ei gał piinerngii. Ba ei enim noman tuk ei to kundnerngii mon. Ba enim Gos eim kin gał kulk mułngii. Nimbil erang Gos eim kapli ngenj kin noman tuk kin ouni topu kondpu, dup konu ele kindmba. ²⁹ Wumb kei Winu kembis tał ku kundii ei nge endeim nga silmin. Ba enim Ernjing Gos kei endeim endi boi nipi, mani mei ele ba, ei eim piinim. ³⁰⁻³¹ Yi piik kin, enim noman embin to piinerngii mon! Enim kei Winu kembis ku ngok sinmin ei to mani kindinmin. Yi peng kin, Gos sin tep ka er mułmba. Enim peng enjin Gos eim gerpi, kanpi si kindpi mołum.”

Jiisas Embe Ni Tor Kindngii Oł Ei
(Luk 12:8-9)

³² “Wu endi na embe ele nipi wumb pei ningil ele nimba wu, ei eim embe na Ernan Gos ningil ele nimbii. ³³ Ba wu endi na embe ei, wumb ningil ele koi erpi ni tor kindnerim kin, wu ei eim na Ernan Gos ningil ele eim embe tonu epin konu ele ni tor kindnermbii mon ku.”

Jiisas Eim Om, Ei Opu Erngii Si Tonu Kindim
(Luk 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ “Enim piik, na op mei ele opu enmin ei to mani kindip noman emin ngumbii nge onj, ni piinerngii mon! Ba na wumb mok top noman kanim eipi eipi ngumbii nge onj. ³⁵ Na onj ei opu erngii nge onj, wu endi eim arim kin opu orung erang, eim ambłam ei eim mam kin opu erang, nga amb ei eim wam nge mam opu orung erngii nge onj. Ei yi mił wumb kombur na kin pii gii ninerngii. Nga wumb kombur na kin pii gii ninmin. ³⁶ Wu endi eim na kin pii gii nimba wu, ei kin ngii ende wumb ei en enim eim kin opu, orung erik mułngii ku.

³⁷ “Wumb en enim ernjing, menjing noł noman ngok, enmin oł ei, ba na kin noman ngunanmin. Wumb ei na nge wumb puł mon. Nga wumb en enim kingenjing, embilenjing noman ngonmun, oł ei ba na kin noman ngonanmin. Wumb ei na wumb puł mił mulerngii mon! ³⁸ Wu endi eim ond peri ei ko wupu na kin ekii sinerim kin, wu ei na wu puł mił kapli pinermba mon. ³⁹ Wu endi eim nam noman konj kan simbii ni piipi endmba wu, ei eim noman konj ei am ba. Wu endi na kin piipi, eim nge noman konj si kindmba wu, ei eim noman konj nga orung simba,” pa nim.

Wu Endi Kumep Ka Simba
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Wu nii endi enim eim ngii ele nirik sim kin, eim na eim ngii ele nirik sim ku. Wu nii endi na eim ngii ele nirik sim kin wu endi ei Gos na kindang onj, ei eim ngii ele nirik simba ku. ⁴¹ Wu nii endi oł ekii se ermba piipi niłim wu, ei paki topu

eim ngii konu sipipi erim kin, eim oł ekii se ermba piipi niłim wu nge kumep ka simba mił yi ku simba. Pe wu nii endi eim kinang, wu kun ka endi wang, eim sipipi, kuni ngopu ełim wu, ei eim wu kun ka, ei eim kumep ka eim ngumba. ⁴² Pe wu nii endi eim wumb ei kanpi, eim noł jii ni kułpu tu wupu, nam nge ekii sik andiłmin wu ombu ngopu ermba, wu ei na ek keimi nip enim ngond. Wu ei kumep simba, epi ei am punermba mon,” pa nim.

11

Jon Eim Nge “Kongun Wu Kombur Jiisas Mułum Konu Kindim (Luk 7:18-35)

¹ Jiisas eim nge ekii sik andiłmin wu engki nga tał wu, ombu ek nipi kongun ełe kindpi, eim konu ełe si kindpi, konu eipi pupu, wumb ek emb topu, ek ka ni tor kindpi erim.

² Jon wumb noł pendiliłim wu, ei eim kan ngii pepi mołpu piim ni, Gos kindang wu Krai kongun yi erpi, oł yi erpi enim nengin piipi, eim nge ekii sik andiłmin wu kindang, Jiisas mołum konu punjung. ³ Puk, Jiisas kin kii sik yi ninjing, “Nim Gos kindim wu Krai ei nim on, min sin wu endi eipi kui er mołmun?” ⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim Jon mołum konu puk, enim epi kanik piik enmin mił, ei nik Jon ningii,” pa nim.

⁵ “Ningił tumbun mołum ei nga ka seng kaninmin. Simb kis mułum ei nga kun kamb andinmin. Ngenj kinj bumbułum tum wumb ei, nga ngenj ka sałim. Kom ngum wumb ei nga ek piinmin. Wumb kolk, ei nga tonu konj onjung. Nga wumb epi sinerim kaimb mulnjung wumb, ei ok Gos ek ka piinmin. ⁶ Pe wu nii endi eim pii gii ei na kin dinga pim kin, wu ei eim ka piyangli!” pa nim.

⁷ Jon wumb noł pendpi ngołum wu, ei nge ekii se andiłmin wu si kindik orung pangin, Jiisas eim Jon nge ek ei nipi wumb ngum. “Kumb ok enim wumb mulnjung konu punjung, ei epi nipe keningii punjung? Enim

puk, wu endi gumei mił mołpu kin konu pop tang ek eipi eipi nipi enim wu, ei enim keningii nge punenjing mon. ⁸ Enim epi nipe keningii punjung? Enim puk, wu endi eim konduk mon kanim kanim kindpi mułum, ei keningii nge punenjing mon. Wumb konduk mon ka kanim kanim kindiłmin, ei king ngii ełe mołumun wumb,” pa nim. ⁹ Ba enim nimbił erang punjung? Oł ekii se tonu omba piik niłmin wu, ei keningii nge punjung. Ba oł ekii se tonu omba piik niłmin wu kombur tonu ok wu ombu, eim to mani kindpi poru nim, eim wu owundu mołum. ¹⁰ Wu ei mendpił Gos nge ek ka ełe ek yi nim,

‘Piini! Na ek se andiłim wu endi kindamb pupu, na ek ni tor kindmba Wu ei eim kumb se ba. Pupu, Jiisas nim nge andlam er ka ermba.’

¹¹ Jiisas yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Jon wumb noł pendpi ngołum wu, ei oł ekii se tonu omba piik niłmin wumb tonu onjung wumb, ei pei kamb mani kindim. Ba Jon eim wu endi Gos sinim tep er mołum konu ełe wu num mił mon. Ba wu wii endi Gos ek ka ni tor kindmba wu ei, Jon to mani kindmba. Nimbił erang Jon eim Gos ek ka aninga kopur piim, ba pe sinim Jiisas kin pii gii ninmin wumb, ei Gos ek ka ei pei piik sinmin. ¹² Jon wumb noł pendiliłim wu tonu orum kunum ei, wang wang pe kunum ełe sinim mołmun. Pe wumb kis Gos sinim tep er mołum ek ei kin ek buł ambilk ninjing. Pe wumb num ni wumb dinga wii ei wumb eipi kin Gos sin tep er mołum ei, sinerngii mon nik, mani kindik si kindngii enmin. ¹³ Gos nge oł ekii se tonu omba piik niłmin wumb ok nik, Moses lo ek om nin, pe Jon tonu om kunum ei ek ombu pei Gos sinim tep er mołum ek ei kin ninjing. ¹⁴ Pe enim ek ei pii gii ninjing kin piingii. Jon eim Elainja mił oł ekii se tonu omba piipi niłim wu ei omba nge om. ¹⁵ Wu nii endi kom simba wu, ei kom se piyangli!

¹⁶ “Pe wumb kunum ele mołmun wumb ei, na epi nipe mił su simbii? Wumb ei yi mił, kangil tuk konu endi molk, ek dinga nik kangil kombur ngok yi ninjing. ¹⁷ ‘Sin gising topun enmin, ba enim golang ninanmin. Sin golang kaimb er ninmin, ba enim ek ninanmin mon! ¹⁸ Jon om kunum ei eim noł ni kuni nunerim. Yi erang kin, wumb yi ninjing, ‘Gui kis eim kin mołum,’ pa ninjing. ¹⁹ Pe na Gos kingam tonu epin si kindpi, mani mei ele opu wumb ngenj kulpu ei, enim wumb yi ninmin. ‘Wu ei kuni pei nopus, noł wain pei nopus elim wu,’ nik yi ninmin. ‘Eim wumb pul ei ku takis sik, nga oł kis kanim kanim elmin wumb ei nge wu pul mołum,’ pa nilmin. Sił epi pei enjpił ei enim pei ka piinenjing mon. Ba Gos nge noman ka ei pep onum. Pe ei sinim kanpin, Gos noman ei keimi ni piimin.”

Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tok Pii Gii Ninanmin
(Luk 10:13-15)

²⁰ Konu owundu kombur Jiisas eim jep oł pei ok erim konu, ele wumb noman ak tunenjing. Yi erangin kin, kunum ele Jiisas wumb ek ngum. ²¹ Ngopu ek yi nim, “Enim Korasin konu wumb ni Besaira konu wumb, kaimb piind,” pa nim. “Pe wu endi Sairon konu ni Taiya konu, wu endi jep oł yi na end mił ermba ei enim ok enim Sairon ni Taiya ni wumb ei kon alap kis mił sik, dup sik ele kunum kunum molk, noman ak tunjung. ²² Ba na enim kanip nind, Sairon kin Taiya konu oł embin tui tonu om mił enim kin onermba. Enim kin oł embin tui kis wii owundu tonu opu pimba,” pa nim. ²³ “Pe enim Kapaniyam konu wumb, enim si tonu epin konu simba ni piinmin? Ei mon. Enim dup konu mendpił pungii. Pe wu endi Sorom konu jep oł na enim kin end oł ei, Sorom konu ele wumb oł yi elangin kin wumb ei en enim piram mułulangin ku. ²⁴ Ba na enim kanip nind, “Sorom konu wumb Gos to kondpu kis erim mił yi

enim konu wumb onermba. Ba enim konu ele mołmun wumb ei kin, Gos kunum Owundu tonu omba memb ei oł embin tui owundu kis ei tonu omba,” pa nim.

Enim Na Kin Ok Kor Ka Mułngii
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kunum ele Jiisas eim ek yi mił nim, “Arnan, nim tonu epin konu kin mani mei konu ei kin, nim wu num owundu mołun. Na nim kin noman ka piind. Nimbił erang ninim nge epi ombu ek keimi wumb noman ka piik elmin wumb, ei kin koi erpin pendin. Nga ninim nge epi ombu ek keimi, ei mendpił kangil kembis andan ton. ²⁶ Keimi, Arnan nim nge noman ei yi mił palim ei en.

²⁷ “Na Arnan eim epi pei na angil ele kindpi ngum. Wumb endi eim kingam ei pii poł tunanmin mon. Arim eim mendpił kingam piinim. Wumb endi Arim ei pii poł tunanmin mon, kingam eim mendpił arim piinim. Wumb pei kingam noman ele ei arim mołum nipi andan topu wumb ngum kin, wumb eim arim ei pii poł tungii,” pa yi nim.

²⁸ “Wu nii endi epi embin ko wumba kis erim kin, na kin wang eim kor ngamb, kor mułmba. ²⁹ Pe oł embin tui na pindang ele palim ei, enim sik enim pindang ele ko wungii. Ko wuk, na ek ekii sik pingii. Nimbił erang na wumb kin oł ka ele erip, nam embe to mani kindił. Pe enim nge noman tuk ele kan sik kor ka mułngii,” pa nim. ³⁰ Oł embin tui ei enim pindang ele pendind, ei ka wii. Epi na enim ngopu, singii pa nimbii, ei embin owundu enalim mon.”

12

Ek Ei Kor Kunum Kongun Enerngii Mon

(Mak 2:23-28, Luk 6:1-5)

¹ Ekii se kor kunum endi, Jiisas kuni wiis pin tuk ele endim. Eim nge ekii sik andilmin wu ombu kuni tum. Pe tuk andik, kuni wiis mong ei tangk nunjung. ² Wumb lo ek piilmin

wumb, ek nik Jiisas ngunjung, “Nim nge ekii sik andilmin wumb ombu oł ei kor kunum enmin ei mon ninjing.”³ Jiisas ek nipi yi nim, “Enim Deipis ek poł ei ger piinjing min? Na nind, ei eim kin eim wu ombu ei kuni tum kunum, ei nimbil oł enjing?”⁴ Molk kin, Gos men ngii owundu ełe nirik punjung. Puk, bres Gos ngii ełe sałim ei wumb eipi mon nilmin. Gos kin kulmał kałimmin wumb ei minj nungii nilmin.⁵ Enim ek ei lo mon ełe pim, ei ger kinenjing min? Pe kulmał kałimmin wumb ei Gos men ngii owundu ełe kongun elmin. Kor kunum mon nik elmin oł ei elmin, ba ek endi ninalmin.⁶ Pe na enim kanip nind, noman dinga ei ya sałim ei men ngii sałim epi ei to mani kindim.⁷ Ba enim na nind ek ei piingii, ‘Na kulmał kałimmin oł ei na noman pinalim. Na noman kun ka sałim wumb ei noman enim.’ Enim wumb oł endi enjing wumb ei oł embin tui enerngii mon.⁸ Na Gos kingam tonu epin si kindip mani mei ełe op, mei kingam mił talip moł ei, na kor kunum puł wu Owundu moł. Wumb nipe oł endi kor kunum erngii, ei na dinga ełe wumb oł yi mił erngii,” pa nim.

Kor Owundu Kunum Jiisas Wu Endi Angil Kis Mułum Ei Er Ka Erim (Mak 3:1-6, Luk 6:6-11)

⁹ Jiisas konu ełe si kindpi, men ngii ełe tuk pum.¹⁰ Wu endi mułum wu, ei eim angil ełe epi endi sinałim. Angil kulii erim. Pe wu kombur Jiisas kos er ngonmun nik, Jiisas kii dinga sinjing. “Pe sinim kor kunum ening pałim wumb ei er ka ermin min?”¹¹ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim mołmun konu, wu endi kung siipsiip es tołum ei kor kunum kung siipsiip endi konu tukpu endi mani pupu pimba ei, kor kunum si tonu sinermba min?”¹² Nga wumb endi eim kung siipsiip ei to mani kindilim yi mił pe sinim lo ek ełe kapli nipin kin sin kor kunum ełe wumb kapli paki tumun.¹³ Pe eim ek nipi wu ei ngopu yi nim, “Nim angil tun kindii!” Neng, tun kindim. Yi erang, wu ei

eim angil ei ka mułum. Wu eipi endi ka mułum mił yi mułum.¹⁴ Jiisas kor kunum oł ei erang kanik puk kin, wumb en enim ek nik piik Jiisas to kundngii nge ek ninjing.

Jiisas Eim Gos Nge Kongun Wu Mendpil

¹⁵ Ba Jiisas eim ninjing ek ei piipi, konu ełe si kindpi pang, wumb tilap pei eim kin ekii se pangin, eim wumb ening ombu er ka erim.¹⁶ Jiisas ek dinga nipi wumb ngopu yi nim, “Enim ek nik tor kindnerii mon!” pa nim.¹⁷ Gos ok oł ekii se ermba oł piipi nilim wu Aisaiya ek ni tor kindpi yi nirim. Ekii se oł yi tonu omba nirim, ek ei pe keimi pałim. Ek ei yi mił,

¹⁸ “Wu ei na eim kongun ermba nip to mundunj wu. Na eim ka piip, nam noman eim kin sałim. Nam nge Gui Ka ei eim ngamb, eim na kos dinga ek kun nipi, torung wumb tilap eipi ngumba.¹⁹ Pe eim wumb ek ngopu ek dinga nipi enermba. Wumb eim andlam ełe angpi wii topu yi erang, eim ek piinerngii.²⁰ Gumei endi ek nimba er pimba, ei eim to engin tunermba. Dup alam kan endi, dup kembis nopu pimba, ei eim to kumundpu poru ninermba. Ei yi mił wumb nii endi en enim pii gii dinga pinermba wumb ei, eim to tor kindnermba. Eim kongun ermba ei Gos eim kunum owundu tonu omba kunum ełe, na ek ka ei erang kin oł kun minjerpi pang poru nimba.²¹ Pe wumb torung tilap eipi wumb eim kin pii gii nik, eim kui er mułngii.”

(Gumei kin dup kan ninmin ei yi mił; wumb Gos ek ka ei piipin oł ermin mił nenj ni piik mułngii wumb ei, Jiisas eim mani opu kongun erang wumb oł ka wii mendpil erik mułngii nip piipi, oł ekii se ermba nipi piilim wu Aisaiya ek yi pułum.)

Wumb Ek Yi Ninjing, Jiisas Biyel-sipul Kin Kongun Enim Ninjing
(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)

²² Kunum ele, wumb wu endi tunjung wu ei gui kis tuk mulum. Wu ei ningil tumbun mulang, gupu ele ek tengnerim ku. Jiisas eim wu ei er ka erim. Erang, gupu ek nipi kin, ningil kanpi erim. ²³ Wumb tilap pei molk kanik puku sik yi ninjing, “Wu ei Gos kindim wu Kraiss min mon?” Wumb en enim noman ele yi piinjing. ²⁴ Ba lo ek piilmin wumb ek ei piik yi ninjing, “Dinga ele enim ei gui kis nge tep elim owundu Biyel-sipul nge dinga ele enim,” pa ninjing. ²⁵ Ba Jiisas eim wumb noman ele piipi, ek nipi yi nim, “Pe king tep erim konu endeim ele wumb, en enim opu erngii ei, en enim konu ka dinga sinermba. Pe wumb konu ende wumb, min ngii ende wumb orung orung puk, opu erngii ei, en enim ngii konu ni konu ka sinermba. ²⁶ Pe Seisen nge wumb en enim eipi eipi bin ni, erngii dinga ermba min? ²⁷ Biyelsipul na paki tang na gui kis tor kindinj, ba wumb nii enim ekii sik andilmin wumb paki tang, gui kis to kindinmin? Pe en enim kos piilmin wu mił molk kapli enim ek kanim kanim ei nik kun erang, ²⁸ ba Gos nge dinga ele na gui kis top kindinj kin, enim piingii. Gos sinim tep er molum ei, sinim kin mandi onum ni piingii,” pa nim.

²⁹ “Nimbił erang, na pup, wu num Seisen nge wumb waning ermbii ni piind, ba ok na pup, wu num Seisen eim simb angil kan ngo pendip, ekii se na eim nge wumb ei waning sim-bii.

³⁰ “Wu endi na wu pul mon, ei na kin opu ermba wu. Pe wu endi na kin kung siipsiip es tunermba wu, ei eim kung siipsiip topu eipi eipi kindilim. ³¹ Yi mił palim ei piip na enim nip ngond. Gos eim wumb ek kis nik enmin ei, kapli ol kis kil ngumba, ba wumb endi Gui Ka kin ek bul ngok erngii, ei Gos wumb ol kis ei kil ngunermba mon. ³² Na Gos

kingam tonu epin si kindip mani op, mei kangil mił muls ei wu endi ek kis nipi, na ngumba, ei Gos kapli kil ngumba. Ba wu endi Gui Ka kin ek kis nimba wu ei, Gos eim kapli kil ngunermba mon.”

Ond Kis Ei Mong Kis Tolum Ek Ekin Endi
(Luk 6:43-45)

³³ “Pe ond ka pimba ei, ond mong ka tumba. Nga ond kis pimba ei, mong kis tumba ku. Wumb ond ei kanik kin, ond mong ka min kis ei kan pol tołmun. ³⁴ Enim lo ek ekii silmin wumb wembii kis Seisen nge kingam noł, enim ek ka er ningii mił nenj? Enim wumb kis enim noman tuk ele noman kanim kanim palim mił, ek yi gupu ele ni tor kindinmin. ³⁵ Wumb kun ka endi eim noman tuk ele ol kun ka kanim kanim pei palilim mił ei ol kun ka ei pei ni tor kindilim. Nga wu kis endi eim noman tuk ele ol kis kanim kanim pei palilim mił ei ol kis ei pei ni tor kindilim.

³⁶ “Ba na enim kanip nind, wumb en enim ek wii mił nik elmin ol kanim kanim ombu, ekii se Gos wu amb mok tumba kunum, ei wumb pei nipi ek ninjing ek ei, Gos kin ek orung kindngii. ³⁷ Wumb ninim ka ninjii ele Gos nim, wu ka nimba. Pe nga ek kis nin kin, en kin Gos nim, wu kis nimba. Ei ninim ol erkin ek nikin enjii mił ku, Gos nim kanpi nimba,” pa nim.

Wumb Kombur Jep Ol Eran Kenmin Yi Ninjing
(Mak 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Pe kunum ele, wu num lo piilmin ni lo ek ekii silmin wu, kombur kin ok, ek yi ninjing. “Ek emb to ngołun wu, sin nim jep ol endi eran kenmin ni onmun,” pa ninjing. ³⁹ Ba eim ek dinga nipi yi nim, “Wu amb kunum ele ol kis er andilmin wumb, ei na jep ei erang kenmin nilmin ei, ek ni tor kindilim wu Jona ol ei andan top ngoł. ⁴⁰ Kumb ok Gos ek ni tor kindilim wu Jona eim omu owundu kirim ele tuk pupu pim. Ei eim

kunum tekliki epin, tinga ouni pep mułum. Yi mił ku, na Gos nge kingam tonu epin konu si kindpi mani mei ełe wu kingam mił telim, ei eim mei ełe kunum tekliki epin, tinga ouni yi pimba,” pa nim. ⁴¹ Ekii se Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb Ninipa konu owundu wumb tonu ok wumb pe mołmun wumb angk ei enim oł kis kanim ei ni tor kindngii. Ei nimbil erang, wumb ei wu Jona Gos ek nipi ngum, ei noman ak tunjung. Pe ya epi endi mołum ei wu Jona to mani kindpi, owundu mendpił mołum,” pa nim. Ei Jiisas eim piipi nim, wumb endi mon, eim mendpił, ba enim wumb eim pii gii ninanmin. ⁴² Gos wumb mok tumba kunum ei, kuin owundu konu orundung eipi mołum ei, opu wumb ya ełe mołmun wumb ei oł kanim kanim enjing ei nipi tor kindpi ngumba. Nimbil erang kuin owundu embe Siipa konu mei orundung mołpu omba. Ei opu King Solomon nge noman ka peng ek ka nipi tor kindim, ei piimba nge om. Ba epi endi ya ełe mołum ei eim King Solomon noman ei to mani kindpi, eim wu num owundu mendpił mołum.” (Ei Jiisas eim ermba oł ei piipi nim.)

*Gui Kis Mułum Ei Nga Orung Om
(Luk 11:24-26)*

⁴³ “Pe gui kis ei wu endi si kindpi pułum ei pupu konu kep endi mułmbii ni pułum. Pepi mułmbii ni pułum ba konu endi sinałim. ⁴⁴ Eim yi piikim, ‘Na ok muls ngii ełe nga orung bii,’ nipi opu kanilim ni ngii was erik, brum er ka er sinjing. ⁴⁵ Seng, kanpi pupu gui kis angil orung nga tał pei kanpi neng onjung, ba gui ombu oł kis wii enjing. Pe ok ngii ełe nirik puk ngii ełe mulnjung ok, wu oł kis aninga er mułum, ba pe am er kis mendpił pup mułum. Oł ei nge, wu amb kis pe mołmun kunum, yi ku tonu omba.”

*Jiisas Mam Ni Jiisas Nge Angim Noł
(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Jiisas ek nipi wumb ngopu mułang, Jiisas eim mam ni angim noł ok ngii andaring engnjing. Eim kin ek nimin nik ok mulnjung. ⁴⁷ Pe wu endi kanpi opu ek nipi yi nim, “Nim manim ni angnim noł ok nim kin ek nimin nik ok mołmun,” pa nim. ⁴⁸ Ba Jiisas wu ei kin ek nipi orung kindpi yi nim, “Na minan ei nii? Nga na nge engnan noł ombu nii?” ⁴⁹ Pe eim nge ekii sik ełmin wu amb ombu kin angil tuł ngopu ek yi nim, “Enim kinei! Wu amb ombu na nge engnan noł ni minan noł mił mołmun,” pa nim.

⁵⁰ “Wu endi na Ernana Gos noman pałim mił ekii singii wumb, ei na minan ni, na engnan nga, na ainan noł mułngii,” pa nipi wumb ngum.

13

*Wu Endi Kuni Er Sipi Kuni Mong Wiis Emb Kindim
(Mak 4:1-9, Luk 8:4-8)*

¹ Pe akip kunum ełe Jiisas ngii ełe si kindpi, pupu noł gopu wer ełe mułpu, ek nipi wumb ngum. ² Wumb pei Jiisas eim mułum konu ełe ok mulnjung. Mułangin, pe Jiisas eim noł kanu endi ełe tonu pupu mułum. Wumb noł wer ełe mułangin kin eim wumb kin ek nipi ngum. ³ Jiisas eim ek nim ek ei pei ek ekin topu nipi wumb ngum. Ngopu yi nim, “Enim piinmin! Wu endi kuni mong wiis emb kindim. (Ei yi mił wu endi kongun er sepi kinapi mong emb kindinmin oł ei mił yi kindim.)” ⁴ Pe kuni wiis emb kindpi pang, kombur pu andlam ełe mani pang, kei ok sik nunjung. ⁵ Kuni wiis mong kombur pupu, mei aninga pim, ku pei mandring mułum konu ełe mani pum. Kuni ei sikir tonu om. Ei nimbil erang, mei aninga tonu peł ełe pim. Mei pei sepi mani punerim mon. ⁶ Ba konu eni dinga tang, kuni wiis mong ei dumbuł mani punenim. Tonu ku peł ełe pim, ei kulii erpi pei kułum. ⁷ Pe kuni mong wiis emb kombur pupu mei sim konu pum. Ei tonu omba erim ba eri ei tonu opu kuni mong wiis to mani kindim.

⁸ Kuni mong wiis kopur pupu, mei ka sim ele mani pum. Ei tonu opu ka erpi, mong pei tum. Kombur mong 100 to mułum, kombur mong 60 to mułum, kombur mong 30 to mułum.”
⁹ Jiisas ek ei nipi poru nipi yi nim, “Wumb endi kom pimba wumb ei, ek ei piyangli!”

Jiisas Ek Ekin Tolum Oł Ei
(Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Jiisas eim nge ek se andiłmin wumb ombu ok yi ninjing, “Nimbił erang nim ek ekin to nikin wumb ngon?”
¹¹ Eim ek nipi orung kindim, “Gos enim epin konu tep er mołum konu, ei ek koi er pim, ei nipi enim ngum, ba wumb ombu mon,” pa nim.
¹² Pe wu endi eim epi sepi mułum kin, Gos eim kin epi nga ngumba. Wu endi eim epi sinerang mułum kin, nga eim nge epi kembis endi simba, epi ei am ba.
¹³ Na ek ekin nind ek ei pułe yi pałim, ‘Ningil ełe epi kaninmin ba epi kinanmin. En enim kom ełe ek piinmin, ba mendpił piik kun enanmin mon.’
¹⁴ Wumb oł yi enmin ei, ok ek ni tor kindiłim wu Aisaiya ninim ek ei keimi pałim. Ei wumb ekii se oł yi erngii ni piipi nirim mił keimi pałim. Nirim ek yi nirim.

‘Enim piinmin ba pułe piinanmin. Enim keningii ba epi endi kinerngii.
¹⁵ Enim noman ełe pirek neng, ek piinanmin. Enim kom ełe ek piingii, kis enim. Nimbił erang en enim ningil kumbuł gii ninmin. Yi erik epi kinanmin. Kom ełe er piik tuk sinanmin. En enim noman ełe ek pułe pii poł tunanmin. Tunarik, na kin onan Gos yi ninim. Wangin kin, na en enim er ka ermbii.’

¹⁶ “Ba enim ka piingii ei enim ningil epi kanik, kom ełe ek piik yi enmin.

¹⁷ Enim piingii! Na ek keimi nip enim ngond, kumb ok Gos nge oł ekii se tonu omba, ei piik niłmin wu ni, kombur wu oł kun ka ełmin ombu en enim noman ka ka piik, enim pe kanik enmin ei kenmin ni mulk ba

kinenjing mon. Nga enim piinmin ek ei piimin ni, ka piik mulk ba piinenjing.”

Kuni Emb Ek Ekin Tum Ek Ei Pułe Jiisas Nipi Tor Kindim

(Mak 4:13-20, Luk 8:11-15)

¹⁸ “Wu endi kuni emb pani pin kindim, ei ek ekin ei nge pułe yi pałim ei enim piingii,” pa nim.
¹⁹ Wumb pei Gos tonu epin mołpu sinim tep enim ełe ek ei kuni mił, tał pendnim ei pir sinanmin. Ei yi mił kuni mong wiis emb ei mani andiłam ełe pang, kei sik nunjung.
²⁰ Nga kuni mong wiis emb pupu, mei ku mułum ełe mani pum ei yi mił, wumb Gos ek piik, ka piik sikir sinmin.
²¹ Pe kuni wiis ei dumbuł mani punanim. Ei yi mił, wumb kombur Gos ek to mani kindik wu ei kin oł kis erangin, wu ei eim pii gii sikir kis mołum ei, nge pułe yi pałim.
²² Kuni mong wiis emb kombur pupu, ond kan dumbuł mułum ełe mani pum. Ei pułe yi mił, wumb endi Gos ek ei piim ba mei ełe oł embin tui eim kin tonu opu, Gos ek ka ei to mani kindim. (Ei yi mił eim Gos nge kongun enerim.)
²³ Ba kuni mong wiis emb ei pupu, mei ka ełe mani pum ei yi mił, wumb Gos piik, ekii sik, kongun yi erangin kin kuni mong 100 min, 60 min, 30 yi top mułum.” (Ei yi mił wumb Gos piik, nga kongun erangin, wumb konj nga tuk ok Gos piinmin mił, ek yi nim.)

Ek Ekin Ei Aka Pin Engimb Kis Endi Tonu Om

²⁴ Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, “Gos sinim tep er kanpi mołum mił yi, wu endi eim kuni emb sipi kindim.
²⁵ Ba epin konu emii peng opu, orung wu endi opu, kuni mong wiis pim konu engimb kis mong pim, ei kindpi pum.
²⁶ Ekii se kuni mong wiis ei tonu opu, mong tumbii ni erang, engimb kis endi tonu opu pim.
²⁷ Pe kongun wumb puk en enim nge wu Owundu mułum konu kanik, yi ninjing, ‘Wu Owundu, sin piipin nim kuni mong

wiis ka wii ei aka pin kindin ni, piinpin ni, engimb kis endi tonu opu mołum,' pa ninjing. 'Ei nimbil erang enim?' a ninjing. ²⁸ Eim ek yi nim, 'Opu orung wumb endi opu erim.' Neng, kongun wumb eim kanik yi ninjing. 'Sin pupun, engimb kis ei pirpin, tor kindmin min?' ²⁹ Ba wu owundu ei ek nipi yi nim, 'Enim engimb kis ei er tor kindmin ni erngii ei, enim kuni mong wiis ei ouni er tor kindngii mon!' pa nim. ³⁰ 'Pe enim epi tał ouni kan wiik tangin tonu onkuł, pengil, ekii se kuni poł tumba kunum, ei engimb kis ei eipi or tok, kuni mong wiis ei sipik, nanim kuni ngii ełe kindngii, ba engimb kis ei or tok dup ełe kindngii,' pa nim.

Ek Ekin Ei Maser Mong Kin Yiis Tel Ek Poł

(Mak 4:30-32, Luk 13:18-19)

³¹ Jiisas eim ek ekin endi eipi nipi ngum. Ei yi mił nipi, "Gos tonu epin konu sinim tep enim mił yi eim kuni mong endi embe maser mong," pa niłmin. ³² Kuni ei wu endi eim sipipi, eim aka pin ełe telim. Maser niłmin kuni ei mong kembis wii, kuni wii emb ombu kuni mong wiis mił kapli mon. Ba ekii se, kuni ei tonu opu, ond mił mendpił peng kei ok ond ełe ambilk molk, ngii takik ełmin."

Kuni Yiis Ek Ekin Endi Nipi Ngum (Luk 13:20-21)

³³ Nga eim ek endi ekin topu nipi ngopu yi nim, "Epin konu tep er mołum, ei yi mił kuni yiis ei amb endi sipi kin, ming endi sipi, noł kin erang, plawa owupu tonu ołum. Ei yi mił, wumb Gos ek ka ei piik wumb, pei ok Jiisas kin ekii sinmin."

Jiisas Ek Ekin Kunum Kunum Top Nirim

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jiisas eim ek ekin ombu ni tor kindpi wumb pei ngum. Ek ombu pei eim nipi tor kindim ei, Jiisas eim er endeim ni tor kindnerim mon; ek pei ek ekin ni tor kindim. ³⁵ Na ek ni tor kindinj ei yi, ok oł ekii se tonu omba,

epi ei piipi nirim ek ei keimi, tonu om wu eim ek yi nirim.

"Na ek ekin top nip wumb en enim ngumbii. Nga nam ek koi er pirim ek ei nip tor kindip ngumbii ei kumb ok Gos mei eririm ek ei nip ngumbii," pa nim.

Engimb Kis Ek Ekin Ei Pułe Nipi Tor Kindim

³⁶ Pe eim wumb si kindpi ngii konu pum. Nga ekii se eim nge ekii sik ełmin wu ok, eim kin kii sinjing, "Nim engimb kis endi ek ekin, ei pułe ni peni ełe kindii!" pa ninjing. ³⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Wu endi kuni mong wiis ka emb kindim wu, ei wu kingam. ³⁸ Aka pin ei pułe, mei orung orung pei. Nga kuni emb ei, Gos sinim tep enim konu ełe pei mołmun. Nga engimb kis ei yi pałim; Seisen nge wumb, ei engimb kis mił mołmun. ³⁹ Sinim nge opu orung wu ei, Seisen eim mołpu, eim engimb kis emb mił ei kindim. Ekii se kunum poru nimba ei, kuni ngungii kunum ei yi mił ku, muł, mei poru nimba kunum ei, Gos enjel kuni ei kułou tungii. ⁴⁰ Engimb kis ei kułou tok, dup kelnjing ei, yi mił ku ekii se ya mei ełe poru nimba kunum ei yi pimba. ⁴¹ Gos kindim wu kingam pupu, enjel kindang ok, wumb endi oł kis erik oł kanim kanim yi erangin kin, wumb pii gii to kis ełim ei sik, epi kanim kanim endi pii gii to kis ełmin ei, Gos tep ełim wumb ei kin tep to mulerngii mon. ⁴² Pe wumb ombu, pei olkup to dup ełe kindngii. Dup ełe en enim ke nik, anmbil kongk, er mułngii. ⁴³ Kunum ełe, wu amb kun ka mułngii wumb ei, ngenj ełe eni mił tilang erang, en enim nge ernjing tep ermba konu tukrung mułngii. Wumb endi eim kom pim kin ek ei piyengli!"

Ek Ekin Ei Wu Endi Ku Kum Mei Ełe Kan Sim

⁴⁴ "Gos sinim tep er mołum ei mił; wu endi ku kum mei ełe peng kan sim. Ku kum ei kan sipi nga aka pin

ele nga koi erim. Nga wu ei eim ka ka piipi pupu, eim epi wumb kanim kanim pei wumb ngopu ku minj sim. Eim nge ku ei sipi mei ele nga top erpi sirim.”

⁴⁵ “Gos sinim tep er mołum konu ei yi mił; wu endi epi top erpi, nga wumb ngopu ku sipi, eim biis ni epi mon ka wii pałim ei nge kurnum.

⁴⁶ Pe eim kenim ni biis ka wii endi kanpi eim epi sipipi wumb eipi kin ku sipipi biis ka wii ei top erpi sim.”

⁴⁷ Pe nga endi yi ku, Gos sinim tep er mołum konu ei yi mił; omu kon ei oł tok noł gopu, ele mani kindik, omu kanim kanim sik tor silmin. ⁴⁸ Pe omu kon ei piki tang sik, noł wer ele tor tu wułmun. Tu wuk, omu ka mił ombu apir sik, ming endi ele kindik, kis mił ombu kułou tok sipik si kindilmin. ⁴⁹ Ekii se muł mei poru nimba kunum, ei yi mił ermba. Enjel ok wumb kis tuk wumb ka mułngii konu tuk mułngii, to sipi tor kindngii,” pa nim. ⁵⁰ Pe wumb ombu pei sipi, dup konu ele kindangin, ke nik, en enim gupu anmbił ni gupu mong ei kongk, kunum kunum dup peł ele minj mułngii.”

Wu Endi Epi Ka Wii Nge Konj Simba

⁵¹ “Jiisas eim ek nipi kii sipi yi nim, “Enim ek ombu pei piik poru ninmin?” Pe eim ek nipi ngopu yi ni dinga nim. Wumb eim kanik, yi ninjing. ⁵² “Gos sinim tep elim ek ei piik poru nik elmin wumb kin, ngii ele ngii arim mił molk. Pe eim top ngii endi ele epi pei konj min oknge ei pei sipi top simba. Ei yi mił, Gos ek oknge nim nga ek konj ei pei Jiisas ni tor kindim.”

Nasares Konu Wumb Jiisas Nim Ek Piinenjing

(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Pe Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi, eim konu ele si kindpi pum. ⁵⁴ Nga eim si kindpi pupu, eim nge mei ele pum. Pupu, eim Gos ek nipi wumb ngopu, erang wumb Gos

ngii ele molk, piik puku sik yi ninjing. “Wu ei noman dinga ni, jep oł enim, ei eim konu jili orung pupu sim? ⁵⁵ Wu ei eim wu kamnda nge kingam. Mam Maria ei eim nge mam. Eim nge angim Jeims ni Josep ni Saimon ni Juras wu ombu eim angim noł mołmun. ⁵⁶ Pe nga eim nge aim noł pei sinim kin mołmun ba wu ei ek jili orung pu sim?” ⁵⁷ Wumb ek yi nik kin en enim noman kis piinjing. Ba Jiisas eim ek nipi yi nim, “Ek ni tor kindilim wu eim konu orung orung eipi wumb eim kaimb sik, noman kulk elmin, ba eim ngii konu ni eim nge konu ele wumb, oł yi enalmin mon,” pa nim. ⁵⁸ Pe nga eim jep oł pei konu ele enerim mon. Nimbił erang wumb eim kin pii gii ninenjing.

14

Jon Wumb Noł Pendilim Wu Ei Kułum

(Mak 6:14-29, Luk 9:7-9)

¹ Kunum ele, King Eros wu owundu, eim Galilii konu tep mołum wu, ei eim Jiisas ek ei piim. ² Eim ek nipi eim nge kongun wu ombu ngopu yi nim, “Wu ei Jon wumb noł pendpi ngołum wu ei, tukpu ele angpi tonu om ele dinga ei eim kin kongun er mołum.”

³ Ei yi mił, King Eros ni wu ei Jon ambił gii nipi sipi kan ngum. Erosiyas Pilip nge ambim, ei eim kamim ba eim King Eros bii nipi kin King Eros kin pum. Pang, Jon, “Mon!” pa nim, ele nge King Eros Jon kan ngii ele kindim. ⁴ Kumb ok, Jon eim King Eros kanpi yi nim, “Nim amb ei sin, ei kapli enanim,” pa nim. ⁵ Nga King Eros eim Jon to kundmbii nim; ba eim wumb pei kin mund mong kułum. Ei nimbił erang, wumb pei Jon ek ni tor kindilim wu mołum ni yi piinjing.

⁶ Kunum ele wu kombur King Eros kin kułou tunjung. Tok, mam eim mengim kunum ei piik er muljung. Kunum ele Erosiyas eim nge ambłam ei tuk golang nipi, non er endim.

Endim ei, King Eros eim kan ka kenim. ⁷ Kanpi, eim ek dinga nipi ambil ei ngopu yi nim, “Nim epi endi simbiu ninjii ei, na nim kapli ngumbii,” pa nim. ⁸ Ambil ei nge eim mam ei nim ek mił piipi yi nim, “Nim wu Jon wumb noł pendikim wu, ei peng ming endi kindkin tu, nam ngui!” pa nim. ⁹ Ambil ei ek yi neng kin, King Eros eim noman embin to piim, ba ok eim ek dinga nipi ngum ei piim. Pe nga eim wu kombur eim kin kuni ende nok mulnjung, ei piinjing ku. Yi peng piipi kin, “Yi na epi ei ngei!” pa nim. ¹⁰ Eim wu kombur kindang puk, Jon kan ngii pim konu, pang, “Kolmung er tu wei!” pa nim. ¹¹ Wumb puk, Jon peng embil ei ming ele tu wuk kindik, ambil ei ngangin kin ambil ei sipipi eim mam ngum. ¹² Ba Jon nge ekii silmin wumb ei ok, Jon ngenj sipik, tukpu tok pendik. Ekii se puk, Jiisas kanik, yi ninjing.

*Jiisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum
(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Jon 6:1-14)*

¹³ Jiisas eim Jon ek ei piipi, konu ele si kindpi noł kanu sipi, konu eipi wumb mulenjing konu eipi ele pum. Eim endeim mendpil pum. Ba wumb konu owundu orung orung pei piik, eim pum konu ekii se punjung. ¹⁴ Ekii se Jiisas eim tor pupu kenim ni wumb tilap owundu pei ok mulnjung. Eim wumb ombu noman ka ngopu, ening pim wumb ei er ka erpi yi erim.

¹⁵ Konu pou neng, Jiisas nge ekii silmin wumb ok eim kanik yi ninjing, “Sinim ya konu ele wumb endi mandi mulałmin; nim wumb ei kindan orung puk, kuni kan sik, nok erngii,” pa ninjing. ¹⁶ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nimbił erang wumb pei orung punggii? En enim wumb ei kuni ngungii,” pa yi nim. ¹⁷ Jiisas eim nge ekii silmin wumb eim kanik yi ninjing, “Sin kuni endi pei sinałim. Bres angil orung kin, omu tał mendpil sałim,” pa ninjing.

¹⁸ Jiisas eim ek nipi, “Kuni ombu ya na moł konu tu wei!” nim. ¹⁹ Eim ek nipi, “Wumb pei mani ele mulei!” pa neng, mulnjung. Mulangin, eim bres angil orung sipi, omu tał sipi, tonu kanpi, Gos kin ek ka nipi, bres engin topu, eim nge ekii silmin wu ngang, sipik wu amb ombu ngunjung. ²⁰ Wumb kuni ei nok pangin orung pei mułum ei, kon engki nga tał to piki tunjung. ²¹ Wu kuni nunjung ei 5,000, ba amb kangil ei pei gerik kun enenjing mon.

*Jiisas Tonu Noł Peł Ele Pum
(Mak 6:45-52, Jon 6:15-21)*

²² Pe Jiisas eim nge ekii silmin wumb ei kanpi yi nim, “Kumb se enim noł kanu ele tonu puk, noł orundung pei! Nam wumb ei ‘Pei!’ nip kindip, ombii,” pa nim. ²³ Jiisas eim wumb ei pei nipi kindpi, eim mendpil tonu komung ele tonu pupu, prei erim. Konu pou neng, eim mendpil tonu komung ele mułum. ²⁴ Noł kanu ei pupu, tuk noł miim ele mandi pang, konu pop owundu topu yi erim. Ei noł kanu kumb ele om. Opu, noł kanu to ak tumba erim. ²⁵ Konu tengmba mandi erim, ba aninga kopur emii mił pim konu kenjing ni eim noł gopu peł ele tonu opu, eim ekii silmin wu mulnjung konu mandi om. ²⁶ Wu ombu molk kenjing ni wu endi noł peł ele wang mił, wu ombu mund mong kulk, mon gui endi onum, ninjing. Nik, mund mong erik, wii dinga wii tunjung. ²⁷ Pe Jiisas sikir tor opu yi nim, “Enim mund mong enerei! Ei na, na mendpil ond. Enim puku sinerei, mon!” pa nim. ²⁸ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, ei nim mendpil on kin, na nen noł peł ele op, nim mołun konu ombii,” pa nim. ²⁹ “Oi!” a nipi Jiisas ek yi nim. Pe Piisa eim noł kanu ei si kindpi, noł peł ele pupu, Jiisas mułum konu bii ni pum. ³⁰ Ba eim konu pop owundu tang, eim mund mong erim. Erpi, noł ele si mani simbiu ni erim. Erpi, eim wii dinga topu yi nim, “Owundu,

nim na paki to!” nim. ³¹ Jiisas eim sikir opu, angil mani kindpi, Piisa ambil tonu sim. Sipi yi nim, “Nim pii gii dinga pinaim. Nim nimbil erang nim na kin pii gii ninan?” pa nim. ³² Pe wu tał noł kanu ełe tonu pangil, konu pop owundu tum ni poru nim. ³³ Noł kanu ełe mulnjung wu ombu, en enim Jiisas kin men tok erik Gos embe ambil tonu kindik, “Nim Gos kingam keimi mołun,” pa ninjing.

Genesares Konu Jiisas Ening Pim Wumb Pei Er Ka Erim (Mak 6:53-56)

³⁴ Galilii noł gopu ei orundung puk si kindik, Genesares konu orung tor punjung. ³⁵ Wumb konu ełe wumb, Jiisas piik poł tok yi ełmin. Erik, “Wumb ening pim wumb tu wei!” pa nik kindnjing. ³⁶ Wumb en enim ek dinga nik yi ninjing, “Wumb ening pim wumb ei, ok nim konduk embilngii,” pa yi nengin, ening pim wumb ei ok Jiisas kon ełe embilangin, ening pim wumb pei ka mulnjung.

15

Gos Nge Lo Ek Ei Sinim Kuppenjing Ek, Ei To Mani Kindnim (Mak 7:1-13)

¹ Kunum ełe, lo ek piilmin wumb kombur ni lo ek emb tołmun wumb kombur ni Jerusalem konu si kindik, Jiisas mułum konu tor onjung. Ok yi ninjing. ² “Nimbil erang nim nge ekii silmin wumb ei sinim ok kupenjpın noł, ‘Ereil’, nik oł ei enarik, kuni nungii kunum ei, angil was enanmin,” pa ninjing. ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nimbil erang en enim nge ełmin oł ei ekii sinmin. Sik, Gos nge lo ek ei si kindinmin min? ⁴ Gos ek yi nim, ‘Nim arnim manim ningii ek ekii sik erngii,’ pa nim. ‘Pe wu endi arim mam kin ek kis nipi ngopu erim kin, eim to kundngii,’ pa nim. ⁵ Ba en enim yi nilmin, ‘Wu endi eim epi pei salilim wu, ei eim arim mam paki tumba,’ ba ei eim ek yi nimba, ‘Na epi ei Gos ngumbii nipi poru ninj,’ pa yi nilmin.

⁶ Ernjing, menjing ei er ka erngii mil mon nik, en enim ełmin oł ei erik, Gos nge ek to mani kindik, en enim ełmin oł ei ambil tonu kindilmin. ⁷ Enim ek kend nge wu ombu, Aisaiya Gos ek ni tor kindilim wu enim kin ek keimi kun yi nirim. ⁸ Eim ek yi nim,

‘Wumb tilap ombu en enim gupu ełe na embe ambil tonu silmin. Nga en enim nge noman ei na kin am turii salilim. ⁹ En enim wumb lo pendik ełmin ek ei ni tor kindik yi nilmin, Gos nge ek ni tor kindinmin,’ pa yi nilmin. ‘Yi nik kin na kin men tok wii nil nik yi ełmin,’” pa nipi ngum.

Epi Erpi Wumb To Penj Tołum (Mak 7:14-23)

¹⁰ Jiisas eim wu amb pei wii topu, “Wei!” a nim. Nipi yi nim, “Enim piik kun erngii. ¹¹ Wumb epi nanging mani punum ei kis mon. Mer gupu ełe ek nengin tor onum ek, ei erang, wu noman tuk ei penj kun ka pinaim mon.”

¹² Kunum ełe eim nge ekii sik ełmin wu ombu ok, eim kanik yi ninjing, “Lo ek piik ełmin wumb, nim nin ek ei piik, kis piinmin ninjing ek, ei nim piin min mon?” ¹³ Eim yi nim, “Emb epi kanim kanim endi nanim Arnan tonu epin mołum ei erip tał pendnenim, epi endi kapli dumbuł pei puł erngii. ¹⁴ Enim kan wiik tei! Wumb ei ningil tumbun mułum wumb, ei puk, ningil tumbun mułum wumb kombur andlam andan tungii enmin. Pe ningil tumbun mułum wumb endi pupu, endi andlam andan tumbii ni ermba, ei wumb tał ouni bok tunguł,” pa nim. ¹⁵ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim ek ekin ei puł ni peni ełe kindan, sin piimin,” pa nim. ¹⁶ Jiisas ek yi nim, “Enim yi ku noman kun ka pinaim, wumb eipi mil mołmun. ¹⁷ Enim piinanmin, wumb kuni gupu kindilmin, epi nok mani kindinmin ei, mer kirim ełe punum. Pupu, nga sipi tor kind si kindinmin. ¹⁸ Ba epi noman tuk pałim, nik tor kindinmin ei, noman

ele tor onum. Epi ei mendpił wumb erpi kis mondnum. ¹⁹ Nga wumb noman tuk ele tor onum ei yi mił, ek kis nik, epi waning erik, wumb to konduk, amb eipi ngunduk, oł kis eipi erik, epi waning sik, ek kend tok erik, wumb kin ek buł ambil erik yi elmin. ²⁰ Oł eipi oł ombu erpi wumb er kis mondulum, ba wumb endi angil was enarpi kuni nołum, ei wumb er kis penj mundnalim mon,” pa yi nim.

Keinan Amb Ei Jiisas Kin Pii Gii Nim

(Mak 7:24-30)

²¹ Jiisas konu ele si kindpi, pupu Taiya kin Sairon konu ele mandi tor pum. ²² Keinan konu ele wumb tilap eipi, amb endi opu konu ele mulum. Amb ei opu, ek dinga nipi yi nim, “Owundu, nim Deipis nge kingam, nim na kin kaimb se. Na nge ambil ei gui kis ei er kis mundang mołum,” pa nim. ²³ Ba Jiisas ek endi nipi ngunerim mon. Eim nge ekii sik elmin wu ombu ok, ek dinga ninjing, “Amb ei eim wii dinga topu sinim onjpun konu onum ei, nim eim orung kindan orung pangli!” ninjing. ²⁴ Jiisas ek orung kindpi yi nim, “Gos na kindang op Esrel wumb kung siipsiip mił am punjung ei, mendpił sip orung simbii nge onj.” ²⁵ Amb ni opu, eim simb ele mani ming gopsing pii polpu ek yi nim, “Owundu, nim na paki to!” ²⁶ Jiisas ek nipi yi nim, “Sinim kangil kuni sipin, owu ngunermin ei, oł kun pinałim mon.” ²⁷ Amb ei yi nim, “Owundu, nim ek keimi nin, ba wumb en enim kuni nołmun kuni elim mani pulum ei owu nołmun,” pa nim. ²⁸ Amb ni ek yi neng kin Jiisas ek nipi yi nim, “Amb, ninim pii gii na kin ei owundu tonu om, epi ninim piin mił yi tonu omba.” Yi neng kin, kunum ele mendpił amb ei ambalam ka wii mulum.

Jiisas Ening Wumb Pei Er Ka Erim

²⁹ Jiisas konu ele si kindpi, pupu noł gopu Galilii nilmin konu ele tor

pum. Pupu, komung endi ele tonu pupu, mei ele mulum. ³⁰ Wumb tilap owundu endi ok, eim mulum konu onjung. Ok, wumb ningil tumbun mulum, ni kom ngang ek piinenjing wumb, ni simb angil kis mulum wumb pei sik, eim mulum konu tu wujung. Tu wuk, Jiisas mulum konu simb ele mandi tuk mundangin, Jiisas eim wumb pei er ka erim. ³¹ Yi mił erang kin, wu amb pei noman nendii tok piinjing. Nimbil erang wumb ek tingnenjing wumb ei, nga ek tengnjing; nga simb kis mulum wumb ei nga simb ka mulum; ningil tumbun mulum wumb ei, nga ningil ka mulang kenjing. Gos oł ei yi mił erang kin, wumb en enim Esrel nge Gos embe ambil tonu kindnjing.

Jiisas Wumb 4,000 Pei Kuni Ngum (Mak 8:1-10)

³² Jiisas eim nge ekii sik elmin wu ombu, wii tang wangin kin ek yi nim, “Wu, amb ombu na kaimb kis piind,” pa nim. “Wumb kunum tekliki pe na kin mulnjung, pe wumb kuni tang piinmin ei, na nga orung pei nimbii kaimb enim. Nimbil erang wumb ei dinga sinerang, ngii konu bin ni puk, kumb kuni tang melilim tumba.” ³³ Jiisas nge ekii sik elmin wumb ok ek yi nik, “Ya konu ele orung orung ei wumb mulałmin, sinim kuni jili orung sipin wumb ombu kuni ngumun?” ³⁴ Jiisas eim ek nipi kii sim, “Enim bres nimberii salim?” Wu ombu yi ninjing, “Sin bres, angil orung nga tał ni omu endeim endeim ni salim,” pa ninjing. ³⁵ Pe Jiisas ek nipi wumb ngang, wumb pei mei ele mani puk mulnjung. ³⁶ Pe eim bres pei sipi, omu ombu sipi, eim Arim Gos kin prei erpi ngopu, kuni ombu sipi eim nge ekii sik elmin wu ombu ngang, wu ombu sik mok tok wumb mulnjung wumb, ei ngunjung. ³⁷ Wumb pei kuni nok pangin, pinang pang kin, kuni orung mulum ei kon angil orung nga tał, takik piki tunjung. ³⁸ Kuni nunjung wu ei 4,000 pei mendpił nunjung. Nga

amb, kang ambil angil pendik tuk kindnenjing mon.

³⁹ Jiisas wumb ei pei nipi kindpi, eim no! kanu endi sipi, pupu konu orung Makaran ni konu e!e orung pum.

16

Jep O! Kenmin Nik Wii Tunjung (Mak 8:11-13, Luk 12:54-56)

¹ Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik elmin ni wumb kolk nga konj angk tonu onerngii ni piik wumb ok, Jiisas kanik, eim nimba ek piimin nik eim ermba mi! kenmin nik yi ninjing. Nik, "Eim epin konu e!e jep o! andan topu o!, endi erangli!" ninjing. ² Ba Jiisas eim ek orung kindpi yi nim, "Konu pou nipi, eni mani pang, enim molk kunum ka simba nilmin. Ei nimbi! erang kupu mu! kundii erang kanik nilmin. ³ Konu kupiiring okrii ni molk, konu kupu ping erpi elim ei, enim molk konu pop topu, kumb owundu tumba, nik elmin. Ba akip kunum ei, na jep o! kanim kanim end o! ei, enim kapli pii pol tunanmin mon. ⁴ Enim wumb kis molk kin o! kis elmin. Enim molk jep o! andan topu o! kenmin ninmin, ei na kapli enerbii. Jep o! andan top erbii o! ei, Gos ek ni tor kindilim wu Jona kin elim jep o! andan tum o!, ei mendpi!. Wumb Jona o!up tok, no! e!e mani kindnjing kin, ba nga Gos eim sipi, tonu orung sipi konj mundum." Eim yi ni pendpi poru nipi, wu ombu si kindpi pum.

*Lo Ek Ekii Silmin Wumb Nin Wumb Kolk Nga Konj Angk Piinarik Ekii Silmin Wumb Ombu En Enim O! Kend Tok Elmin Ei Nge Ek Ekin Palim
(Mak 8:14-21)*

⁵ Jiisas eim nge ekii se elmin wu ombu, no! gopu e!e tumb tok puk, ba en enim kuni bres ni epi endi sik nungii ei, piinarik pendik puk. ⁶ Jiisas eim ek nipi yi nim, "Enim kan kun er mu!ngii! Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik elmin wumb ni wumb kolk nga konj tonu puk piinalmin wumb ei kin ek kend tok

ek ak mak erik ei yiis bres e!e tok kindangin opu tonu o!um ei mi! yi erngii. Ei enim piik kun erik mu!ngii. ⁷ Jiisas nge ekii sik elmin wu ombu ek enim kin ek nik yi ninjing, "Eim yi mi! neng kin, 'Sin bres tu wunenjpin,'" pa ninjing. ⁸ Ba Jiisas eim bres ni kuni epi sina!im ni piipi kin eim ekii silmin wumb kin ek yi nim, "Enim wu pii gii dinga pina!im mi! wu, nimbi! erang enim en enim kin ek nik orung orung kindik enmin?" ⁹ Enim ek ei piinanmin min? Na bres angil orung ei wumb 5,000 pei ngamb nunjung. Nangin, enim kuni orung mu!um ei, kon nimberii kon tunjung ei piinmin min? ¹⁰ Pe nga bres angil orung nga ta! ei wumb 4,000 pei ngamb nunjung. Nga kuni orung sik kon nimberii tunjung? ¹¹ Nimbi! erang enim piinanmin na enim bres nga ek kun ninand mon? Na nind ei, enim Jura wumb wu num ombu wumb ei ok ek kis ka pei pei nik, kend tok erngii ek ei, piip nind," pa nim. ¹² Yi mi! neng kin, wumb ei nim ek ei piinjing bres e!e kuni yiis mon ek eipi endi ninmin, ni piingii, Jura wumb wu num ombu ei lo ek emb to!mun ek pei nga emb tunjung. Wumb ombu en enim o! yi mi! elmin ba noman tuk ka wumb eipi kin ngon!min mon.

*Piisa, "Jiisas Eim Krai," Pa Nipi, "Gos Kindim Wu Mei Mani Om."
(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)*

¹³ Jiisas pupu Sisariya Pilipai konu e!e pum. Kunum e!e eim nge ekii sik elmin wumb kii sipi ek yi nim, "Wumb pei na embe nii nilmin?" ¹⁴ Eim nge ekii sik elmin wu ombu yi ninjing, "Wu kingam wumb kombur, 'Nim Jon wumb no! pendilim wu,' ninmin; nga wumb kombur, 'Nim Elainja,' pa ninmin. Nga wumb kombur, 'Nim Jeremaiya ek ni tor kindilim wu endi,' pa ninmin. Wumb kombur molk, 'Nim Gos o! ekii se ermba o! ei piikin nilim wu,'" pa ninmin. ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, "Enim na nii ninmin?" ¹⁶ Saimon Piisa ek yi nim, "Nim Krai, nim Gos nge kingam molkun, wumb noman

konj ngan, wumb konj muŋgii,” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Saimon, nim Jon kingam ka piinjii. Ya mei eŋe wu endi nim ek ei ni neng, nim ninan mon. Na Ernan tonu epin moŋum ei, nim ek ei nipi nim ngonum. ¹⁸ Piisa, na nim kanip nind. Pe na Gos nge ngii tekmbii ei, ya ku peŋ eŋe tekmbii. Ku peŋ eŋe tekmbii, nim embe ei puŋe Piisa ei ku miŋ. Pe wumb kuŋgii konu kis eŋe nge dinga ei, to mani kindnermba mon. ¹⁹ Na Gos sinim tep er moŋum konu ei kii waŋ sip, nim ngumbii. Epi nim mei konu ambiŋ gii nin epi ei, tonu epin Gos ambiŋ gii nimba ku. Nim mei eŋe epi endi si kindin kin, tonu epin Gos epi ei si kindmba ku.” ²⁰ Jiisas eim nge ekii sik eŋmin wu ombu kanpi kin ok yi nim, “Enim wumb endi kanik na Krai Gos kindim wu mei mani om, ninerei mon!” nim.

*Jiisas Eim Koŋpu, Nga Konj Ba
(Mak 8:31–9:1, Luk 9:22–27)*

²¹ Kunum eŋe Jiisas eim Jerusalem konu ba nge puŋe andan tum. “Wumb noman peng pim wumb ni, Gos kin kuŋmaŋ kaŋiŋmin wumb, ni lo ek emb toŋmun wumb pei ok, eim ngenj kumbii ngungii. Ngok, to kundngii, tukpu konu mani pupu, epi nga kunum tekliki eŋe tonu opu konj ba, ek ei ni tor kindim.” ²² Piisa eim sipipi tor sipi eim ek kis ngum. Ngopu ek yi nim, “Owundu, nim ek keimi ninan, nim nin ek ei tonu onermba mon.” ²³ Jiisas kan ak topu, ek nipi Piisa ngum, “Seisen, nim na buŋ morung pui! Nim na kin ek eipi ninjii en? Nim Gos nge ermba oŋ ei piinan mon. Nim wumb noman eŋe erngii epi ei mendpiŋ piin!” pa nim.

²⁴ Kunum ei Jiisas eim ek nipi eim nge ekii sik eŋmin wu ombu ngum, “Wumb endi na kin ekii simbii ni piimba wu, ei eim noman to piinarpi kin, eim ond peri ei kou sipi, na bii konu ekii simba. ²⁵ Wu endi eim nge noman konj peng ka moŋ ni piimba wu, ei eim noman konj am ba. Wu endi na nge piipi erang, eim noman konj am ba; ei eim noman

konj ei nga sipi orung simba ku. ²⁶ Wu endi eim mei eŋe epi piipi si kuŋou topu er muŋang, eim noman konj kuŋmba ei, mei eŋe epi er sipi orung simba miŋ nenj? Nga eim epi nipe endi eim noman konj ei nga top er sipi orung simba ei epi sinaŋim. ²⁷ Na tonu epin si kindip, mani op wu kingam taŋip onj. Kunum ei Arnan Gos nge tiŋang owundu ei kin enjel ni ouni ongii. Kunum eŋe, na ek keimi ni pendind miŋ keimi tor omba ei, en enim oŋ erngii miŋ yi ku, Gos eim enim kumep orung kindmba.” pa nim. ²⁸ “Na ek keimi nip enim ngond, wumb kombur ya eŋe angilmin wumb ei, konj muŋgii. Muŋangin, na wu kingam ei king moŋup ombii,” pa nipi ngum.

17

*Jiisas Ngenj Ei Kanim Eipi Kuŋum
(Mak 9:2–13, Luk 9:28–36)*

¹ Pe kunum angil orung nga endeim poru neng, Jiisas eim Piisa sipi, Jeims angim Jon kin nipi, seng puk tonu komung owundu endi eŋe tonu punjung. Komung ei am ei tonu sim konu, en enim mendpiŋ mulnjung. ² Jiisas nge ngenj ei nga ngenj endi eipi miŋ peng kenjing. Eim kumb ningil ei eni topu tiŋang enim miŋ, yi tiŋang owundu erim. Nga eim alap eŋe kuru miŋ tiŋang erim. ³ Moses kin Elainja taŋ ouni tor okuŋ, Jiisas eim kin ek tangk kenjing. ⁴ Piisa ei kanpi kin eim ek yi nim, “Owundu, sinim ya moŋmun ei ka wii. Nim kapli nin kin, ya eŋe na ngii tika tekliki tekmbii. Endi nim nge; nga endi Moses nge; nga endi Elainja nge,” pa nim. ⁵ Ek nipi muŋang, kupu kuru tiŋang owundu erpi opu, wu kei enjing konu om. Kupu ei opu wu kei kin peŋ erim. Erang, kupu tuk eŋe Gos ek endi tor om ei yi nim, “Ei na nge kingam, na eim kin noman ka wii ngond. Na eim ka wii piind; nga enim eim ek piingii.” ⁶ Jiisas nge ekii sik eŋmin wu ek ei piik, mund mong erik, mani mei eŋe puk pinjing.

⁷ Jiisas eim mandi opu, wu ombu embliim. Ambilpi, ek nipi ngopu yi nim, “Enim mund mong enerei mon!” nim. ⁸ Pe wu kei tonu angk kenjing ni, wumb endi mulenjing; ba Jiisas eim mendpil mulum kenjing.

⁹ Jiisas ni wu kei kin komung ei si kindik mani puk, Jiisas eim kin ek nipi ngum, “Enim pe kanik onmun, ei wumb eipi kanik ninerngii mon. Pepi, pang pang tonu epin si kindpi mani mei ele opu, wu kingam mil moŀpu koŀpu, nga opu konj pum kin, ek ei tor pangli,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu kei eim kin kii sinjing, “Nimbiŀ erang lo ek emb tok moŀmun wumb ei, Elainja kumb se omba ninjing?” ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei keimi! Elainja eim kumb se omba. Opu, oŀ kanim kanim ei er kun ermbe nge omba. ¹² Ba enim kanip nind, Elainja ok om ba wumb eim om mil pii kun enenjing. Enarik, en enim noman ele eim kin oŀ kanim kanim erik enjing. Yi mil ku, akip tonu epin si kindpi, mani mei ele om, wu kingam ei ngenj kumbii simba ku.” ¹³ Jiisas ek yi neng kin eim nge tekliki ekii sik elmin wu ombu piinjing ei, Jon wumb noŀ wii pendilim wu ei, kin ninim ni piinjing.

Jiisas Kangi Endi Gui Kis Pim, Er Ka Erim
(Mak 9:14-29, Luk 9:37-43)

¹⁴ Pe puk, wumb tilap owundu endi tor onjung konu ele, wu endi Jiisas kin tor opu, ming gopsing pii poŀpu, eim simb ele mani opu moŀpu mei ele pim. ¹⁵ Pepi, ek yi nim, “Owundu, nim na kin kaimb piin kin, nanim kangi ei noman wulu mil pang, pupu dup peŀ ele pulum; nga noŀ tuk pupu, eim ka mulakim mon. ¹⁶ Na sip tu wup, nim nge ekii sik elmin wumb mulnjung konu ninj ei, wu ombu kapli ka enenjing mon!” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim wumb tilap pei pii gii pinerim; nga enim noman tuk kun ka pinerim wumb. Kunum nimberii na enim kin kongun er moŀamb kin,

enim Gos nge noman dinga ei pii poŀ tungii? Enim kangi ei na kin tu wei!” nim. ¹⁸ Jiisas kangi ni tu wangin, gui kis ni ek ngopu tor kindim. Kindang, kangi ei pe mendpil ka wii mulum. ¹⁹ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu mendpil ok, Jiisas kanik ek nik kii sinjing. “Nimbiŀ erang sin gui kis ei to tor kindnenjpin?” ²⁰ Eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim pii gii aninga mendpil pim. Peng kin, enim ermin ni enjing kapli enerim. Na enim kin ek keimi nip enim ngond, enim pii gii ei kuni maser mong kembis wii ei sem simbii mong mil yi pim kin, enim mei komung ya palim ei mon, pukun orung ele pui,” nengin kin ba. Pe enim epi endi ermin, ni pii gii, epi ei kapli erngii. ²¹ Ba andlam eipi endi seng, gui kis ei mil to kindmin mil mon. Ba prei erpin ngopun, kuni mowii pepin ermin ei, mendpil palim. Epi endi eipi kapli enermba mon.”

Jiisas Eim Koŀpu Nga Konj Ba Ek Nga Nim

(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)

²² En enim puk Galilii konu o ende puk molk, Jiisas ek nipi eim ekii sik elmin wumb ngum. “Na tonu epin mani mei ele op wu kingam moŀ. Moŀamb, wumb na sik, opu orung wumb ok angil ele ngungii ei, piip nind.” ²³ Nipi yi nim, “Pe na to kundangin kulmbii; tukpu konu pep kunum tekliki opu pang, nga angip tonu op konj bii,” pa nim. Jiisas eim ek yi neng, eim nge ekii sik elmin wu ombu noman embin tang piik mulnjung.

²⁴ Ekii se puk, Kapaniyam konu ele tor punjung ni men ngii owundu ele andik men ngii ku takis silmin wumb ei ok Piisa kii sik yi ninjing, “Enim nge ek emb topu ngoŀum wu, men ngii owundu ele ku takis toŀum min mon?” a nik. ²⁵ Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Owa, eim enim.” Nga Piisa eim pupu ngii ele nirik pum, ba Jiisas Piisa kin opu kii sipi ek yi nim, “Saimon, nim noman nipe noman

piin? Ya mani mei e le wu num ei eim kingam amb seng kuimi ngum, ba nga wumb eipi ei wu num eim paki yi ku tum. Tum e le wumb, nii endi epi ei nga ngopu orung wu eim kin kindngii?" pa nim. ²⁶ Piisa ek nipi yi nim, "Wumb tilap eipi kin ngołmun," pa nim. Jiisas ek nipi ngum. "Yi erpi kin, eim nge kingam ku ni epi ngopu orung kindnermba. Yi mił, na Ernan ngii konu ku takis kindnermbii ku," pa nim. ²⁷ "Pe sinim yi eramin kin, wumb ei sin kin kis piingii ei mon. Nim pukun, noł gopu e le omu wuk kindan, omu endi ok tonu opu pim kin, sikin, gupu e le ambił aki tokun kenjii ni, ku monii endi pimba ku ei, tu wukun wumb ei ngunjii. Ngunjii ku ei, wumb ei nge tilap ouni ngunjii; ei kaplı ermba," pa nim.

18

Gos Sinim Tep Mołum Konu Ei Ni Epi Tep Mołum
(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Kunum e le Jiisas nge ekii sik ełmin wu ok kin ek yi ninjing, "Wu nii endi Gos sinim tep er mołum konu ei wu owundu mendpił mołum?"

² Jiisas eim kangı kembis endi tu wupu, tuk mulnjung konu e le engdim. ³ Eim ek nipi yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond. Enim ok kangı kembis mił ek keimi ni piik mulnjung kin, enim Gos sinim tep er mołum konu e le tuk punerngii.

⁴ Wu endi eim ngenj ei mani kind si kindpi, eim noman to piinarpi mułmba wu ei Gos sinim tep er mołum konu wumb tuk mułngii ei, to mani kindpi mołum kumb e le ba.

⁵ Nga wu endi na nge embe e le piipi kangı ei mił 'Oi!' a nipi, eim ngii e le nirik simba wu ei, na yi ku, 'Oi!' a nipi, eim ngii e le nirik simba," Jiisas eim ek yi nipi wumb ngum.

⁶ "Wu endi opu, na kangı mołmun ei na kin pii gii peng mołmun ei to kis ermbii ni ermba wu ei, eim kumep owundu kis mendpił ei eim simba. Ba wu ei kom ku owundu endi sik

num gołtum e le kan kulk sipik, ep noł mii e le to mani kindngii wu ei, kumep kembis simba," pa nim. ⁷ "Mei wumb kaimb kis piind. Wumb eipi ei ok kin wumb, na kin pii gii ninjing wumb ei si tor singii. Keimi, oł ei mił tonu ołum. Ba wumb nii endi wumb ei oł yi mił erngii nipi si tor sim wumb ei, eim kin oł embin tui kis endi ei eim kin tonu omba.

⁸ "Pe nim simb min angı ei endi Gos buł ngopu ermbii ni erim kin, endi kilpi to si kindnjii. Yi erang kin, ninim simb endeim min angı endeim ei peng konu ka e le punjii ei ka. Simb angı orung orung ouni pimba ei, dup konu tukpu e le mani kindngii ei, kulałmin kunum kunum dup no mułmba. ⁹ Pe ninim ningı ei erang kin Gos buł ngokun si kindkin en kin kaplı ninim nge ningı kopiskin tor sikin, olkup tokun si kindnjii ei, ninim konj mulnjii. Nim ningı endeim peng konj mulnjii ei kaplı, ba nim ningı tał pim kin, nim oł kis kanim kanim eran kin, nim olkup tok dup konu kindngii ei kis."

Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin
(Luk 15:3-7)

¹⁰ "Enim kan kun er mułngii; tuk kangı kembis mołmun ei epi wii mon. Na enim kanip nind, tonu epin en enim enjel tep ełmin ei, na Ernan tonu epin mołum ei mandi mołmun piıłmin. ¹¹ (Nimbił erang na tonu epin si kindip, ya mani mei e le op telim moł. Mołamb, wumb am punjung ei, sip orung simbii nge onj.) ¹² Enim er piinmim mił nenj? Wu endi eim kung siipsiip 100 pei mulnjung ei, endeim am pum. Ei eim kurnermba min? Ei mon. Eim kung siipsiip 99 pei tonu komung e le mond si kindpi, eim pupu, kung siipsiip endeim am pum ei kurpu ba.

¹³ Na ek keimi nip enim ngond, wu ei pupu, eim kung siipsiip ei kan sim kin, eim ka wii piimba. Nga eim kung siipsiip 99 am punenjing ei kin ka wii piinałim mon. ¹⁴ Yi mił ku, sinim Erinjpin ei tonu epin konu

mołum, ei eim tuk kangil kembis mołmun ei am punerngii ni piinim.”

Engnjing Oł Kis Elim Ei, Nik Ka Ełmin Oł Ei

¹⁵ “Pe ninim angnim ei oł kis nim kin erim ei, pe nim pukun eim kin molkun, eim oł erim ei andan tunjii ba eł elip mendpił konu koi erkił ek ningil. Ek yi nen ninim, angnim nim ninjii ek ei piim kin, ninim angnim si orung sinjii. ¹⁶ Ba wu ei nim ek piinerim kin, nim pukun nga wu tał nga sinjii. Sen, enim tep to pungii. Puk, wu tekliki ni tał ni ek ni tor kindngii ei, Gos nge ek ninim mił yi erngii. ¹⁷ Ba eim wu ombu ek piin-ermbii nim kin, nga pukun Gos nge tilap men ngii endi wumb mołmun ełe sipnjii. Nga eim Gos nge tilap wumb ei ningii ek piinermbii nim kin, enim yi mił piingii wu ei torung pii gii ninanim wu, ni ku takis sipi ełmin wu ei mił mołum.”

¹⁸ “Na ek keimi nip enim ngond. Pe nga enim kin ya mei ełe oł endi wumb erngii ei, enim buł ngok noman to piinenjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum buł ngopu noman to piinermba. Pe nga ya mei ełe enim kin oł endi wumb erngii oł, enim noman to piinjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum yi mił ermba. ¹⁹ Na ek nga nip enim ngond. Enim tuk mei ełe mołmun ei wu tał eł elip noman ende sekił prei erkił, epi endi simbił ningil. Ei na Ernan epin mołum ei, kaplı paki tumba. Topu singil, epi ei ngumba. ²⁰ Keimi, wu tał min tekliki mił molk, na nge embe piik tuk kułou tungii ei, na op tuk ełe op mułmbii,” pa nim.

Kongun Wu Epi Sipi Nopu Pendilim, Ei Nge Ek Ekin

²¹ Kunum ełe Piisa opu ek kii sipi Jiisas ngum, “Owundu, kunum nimberii na engnan opu oł kis endi na kin erang, na eim si kindip ngumbii. Kunum angil orung nga tał min?” ²² Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim kunum angil orung nga tał nin ba na nim kanip nind, kunum

kunum pei eim nim kin oł kis ermba, ei kil ngunjii,” pa nim. ²³ “Yi mił eran, Gos sinim tep er mołum oł, ei yi mił king owundu endi mołpu, eim kongun wumb eim epi se no pendngii, ei eim mołum ei er kun ka erpi, akip tor sipi yi elim. ²⁴ Pe wu king ei eim wumb ei epi se nok pendilmin ei, akip orung simbii nipi kongun pułngun mondup erang, wumb wu endi eim kin tu wunjung. Wu ei ku owundu kis dinga er sipi no pendim. ²⁵ Ba wu ei ku kaplı ngo orung kindmba mił pinerim mon. Yi peng kin, eim nge wu owundu king ei mołpu yi nim. “Wu ei eim ambim ni eim kingam ambilim noł nin eim epi kanim kanim pei wumb ngok, ku singii. Sengin, ku ei nanim kin orung omba,” pa nim. ²⁶ Yi mił neng kin, wu ni opu, king enim konu simb ełe mani mei ełe pepi, ek dinga nipi yi nim. ‘Wu owundu, nim na kin kaimb sin kin, na kindan andip kaplı ku epi kanim kanim na sip no pendinj, ei kaplı ngo orung kindmbii,’ pa nim. ²⁷ Pe wu owundu ni eim kongun wu ek nim mił, ei piipi, kaimb sipi, ku no pendim ku ei kaplı ngo orung kindmba pinerim ku, ei nim, ‘Epi endi ngunerii mon ku!’ nim. Nipi, nga eim noman ełe to piinerim mon.

²⁸ “Kongun wu ni eim si kindpi pupu, nga eim angim kongun wu endi eim ku sipi no pendim wu ni om konu ambil gii nip, yi nim, ‘Na ku sikin no pendin ku, kaplı pe mendpił ngo orung kindnjii!’ pa nim. ²⁹ Yi mił neng kin, angim kongun wu endi ni mani mei ełe ming gopsing pii połpu ek dinga nipi yi nim, ‘Nim na kaimb piin kin, kaplı kui er mułan, na andip kaplı, nim ku ngo ninim kin orung kindmbii.’ ³⁰ Ba eim mon nipi, sipipi kan ngii ełe pindamb, ‘Kaplı, eim nanim ku sen mił ngo orung kindpi poru nipi, kan ngii tor omba,’ nipi yi nim. ³¹ En enim kongun wu endi oł ei kanik, noman embin to kis piinjing. Piik, puk, wu owundu mułum konu kanik erim oł mił pei nik, wu owundu ngunjung. ³² Yi mił

nengin kin, wu owundu ni kongun wu ei wii to nirik sipi yi nim, ‘Nim kongun wu kis, nim ok na kin ke nen, na nim ku owundu kis no pendin ei ngo orung kindnerii mon nip, nim kaimb sip mon minj. ³³ Na nim kin kaimb sip ngunj, ei mił ku nim kongun wu endi ombu kin, yi mił ku kaimb sinjii, ba nimbił erang yi mił enen?’ ³⁴ Yi nipi, wu owundu wu ei sipi kindang, wumb eim sipi kan ngii kindnjing ełe pepi mołum. ‘Eim wu owundu kin ku sim mił ngopu poru nipi, eim kaplı kan ngii ełe si kindpi tor omba,’ pa nim. ³⁵ Jiisas eim ek nipi poru nipi yi nim, ‘Pe en enim nge noman ełe enjing oł kis ei si kindnenjing kin, na Ernan tonu epin mołum, ei enim kin yi ku ermba,’ pa nim.

19

*Jiisas Ek Nipi, “Amb Sik Nga Si Kindnerngii,” Ek Ei Nim
(Mak 10:1-12)*

¹ Jiisas ek ei nipi poru nipi pendpi, Galilii konu si kindpi, pupu Juriya konu owundu ei si kindpi, pupu noł tungun orundung Joran ni konu ełe pum. ² Wumb pei eim pum konu ekii se punjung; ening pim wumb pei tu wunjung, ei er ka erpi yi erim. ³ Lo ek emb tołmun wumb ei, ok Jiisas nimba ek piimin nik, kii sik yi ninjing, ‘Wu endi kaplı eim amb kilpi to si kindmba ei, sinim lo ek ełe kaplı yi ermba ninim min mon?’ ⁴ Pe eim ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Enim Gos nge ek ei ger kinenjing min? Gos epi am pei kumb ok eririm, Gos eim ei kumb ok wu kin amb tał eririm.’ ⁵ Ek yi nim, ‘Peng kin, wu ei eim mam arim si kind opu, eim ambim kin o dambiltpi ende punjngul. Pukul, wumb tał nga o endeim molkuł poru ningił. ⁶ Yi mił wu amb wumb tał mon, wumb endeim. Gos epi erpi ende kindpi pendnim ei, pep poru ninim ei, nga wumb endi to eipi eipi kindnermba mon.’ ⁷ Wu ombu ek dinga nik yi ninjing, ‘Nimbił erang Moses lo ek yi nilim,

wu endi amb kilpi tumba ei, pipe mon endi eim ambim ngopu, kaplı si kindmba nirim?’ ⁸ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Moses enim embnjing to tor kindngii nirim ei, nimbił erang Moses nirim ek ei enim piinarik, buł ngok yi erangin kin, Moses yi nirim, ba kumb ok Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ełe oł yi endi tonu wang enałmin mon. ⁹ Pe wu endi eim ambim eim kin mandi mularpi, wu eipi kin ningił erang wu ei eim ambim tor kindpi, nga pupu amb konj simba ei, Gos nge lo ek ei wu to kis enim, oł kun pałim mił enanim,’ pa yi nim.

¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu ombu, ek nik ngok yi ninjing, ‘Oł yi pimba ei, wam ambim tał, eł elip kongun nikił kun erngił, yi pimba ei wu pupu, nga amb konj sinermba; nga amb yi ku pupu wu konj punermba mon ku.’ ¹¹ Jiisas eim ek yi nim, ‘Ek ei na nip ngond, ‘Ei wumb pei pei kaplı erngii oł mił mon. Ba wumb Gos kaplı paki tang ermba wumb ei, kaplı nanim nind ek ei kaplı piyanglı,’ pa nim. ¹² ‘Pe mani mei ełe wu kanim kanim amb sinałmin wu mołmun ei, puł kanim kanim pałim. Nimbił erang, kombur menjing yi mengpi pendrim mił; nga kombur wumb erangin mołmun mił; nga kombur en enim amb sinałmin ei nimbił erang, en enim Gos sinim tep enim kongun eii ekii sik puk mułngii. Wumb ombu ek emb tołum ek, ei piik ekii sik erngii.’

Jiisas Kangił Kembis Kengip Ek Ka Nipi Ngum

(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Kunum ełe, wumb kangił kembis kembis kombur tu wuk ei, Jiisas eim kangił peng ełe ambiłpi, Gos kin prei erpi ngumba, ni tu wuk ba Jiisas nge ekii sik elmin wu molk. ‘Kangił tu wuk ei mon,’ pa nik. ¹⁴ Jiisas yi nim, ‘Enim kangił ei kun erangin nam kin wangin, enim mon nik yi enerngii mon. Nimbił erang Gos sinim tep enim oł, ei kangił yi mił mułngii wumb ei tuk pungii,’ pa nim.

15 Pe Jiisas eim angil peng ele ambilpi, Gos kin prei er nipi, yi er poru nipi pendpi, konu ele si kindpi pum.

*Kangi Wu Epi Pei Sim Wu
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)*

16 Pe wu endi Jiisas pum konu tor opu yi nim, “Ek emb tolum wu, na ol ka nimbil ol endi erip, kapli noman konj kunum kunum ei sip kin, konj kunum kunum molup simbil?” pa nim. 17 Jiisas yi nim, “Nim na nimbil erang na kin epi ka ei kii sikin? Epi ka endi ermbii ek ei noman to piikin nin, wumb endeim mendpil ka molum. Pe nim lo ek palim mil piikin, ekii sikin kapli noman konj kunum kunum molum ei sinjii.” 18 Wu ni kii sipi yi nim, “Lo nipe lo?” Jiisas ek yi nim, “Lo ek yi palim; nim wumb endi to kundnenjii mon! Nga wu amb eipi nge ngundpu sinermba mon! Nga wumb eipi nge epi waning enenjii, mon! Nga wumb endi kin kankin ek kend to ngunenjii, mon! 19 Ninim arnim manim ek piikin, ekii sinjii. Pe nga ninim noman kultun mil yi wumb eipi mulngii ei, yi ku noman kulkun ngunjii,” Jiisas yi nim. 20 Wu kangi wu ni yi nim, “Na kumb ok kangil kembis kin mol lo ek ombu ekii sip poru nil; nga na nipe epi endi nga ermbii?” 21 Jiisas eim ek yi nipi ngum, “Pe ninim am wu kun ka mendpil mulmbii ni piin kin pukun, ninim epi pei wumb ngo, ku sikin ku, ei tu wukun wumb ku sinerang mulngii wumb, ei ngunjii. Yi mil en kin, nim epi ka wii pei nga tonu epin simba sinjii; nim kapli nanim ond konu ekii sinjii,” pa nim. 22 Pe wu ei eim ek ei piipi eim noman embin to piim. Nimbil erang wu ei eim epi kanim kanim pei salim.

23 Jiisas eim ek nipi, eim nge ekii sik elmin wumb ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi epi kanim kanim pei simba wu ei, Gos sinim tep er molum konu ele tuk ba, ba ei kongun dinga wii ermba. Nimbil erang eim epi kanim kanim ei erpi, eim sipi konu ka ele kindnermba

mon. 24 Na ek nga endi nip enim ngond. Kung kap endi mulmba kung, ei eim kung gui ondu ele tuk ombii ni ermba, ei kapli enermba mon! Nimbil erang ei kung gui ondu ei dinga owii salim. Ei yi mil ku, wu endi epi kanim kanim pei salim wu ei, Gos sinim tep er molum konu tuk ba, ei kongun dinga owii mendpil palim,” pa nim. 25 Jiisas eim nge ekii sik elmin wu ombu ek ei piik, puku sik yi ninjing, “Wumb nii endi kapli noman konj kunum kunum mulmba ei simba?” 26 Jiisas wu kei kun kanpi yi nipi ngum, “Wumb kin epi ol yi ei kapli enerngii ba Gos eim kapli epi kanim kanim pei ermba.”

27 Eim ek yi neng kin, Piisa ek nipi orung kindim, “Nim kenjii, sin epi pei ngii konu si kindpin, nim kin ekii sipin onjpun. Ei sin nipe epi endi simin?” 28 Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se kunum tonu omba kunum ei, na tonu epin si kindip, mani mei ele wu kingam mol. Molamb, na opu tilang owundu sipi king molulum pel ele mulmbii. Kunum ei, enim na kin ekii sinmin wu ombu ok, pel engki nga tal simba konu ele mulngii ku. Enim wu num molk, Gos nge wumb ei tep erik kan kun er mulngii,” pa nim. 29 “Nga wumb nii endi eim ngii konu si kindpi omba, angim aim nol nin arim mam nol nin nga eim kangi ambil nin eim mei konu si kindpi opu, nanim kin ekii sipi na kongun ermba, ei kapli eim si kindpi omba epi mil sipi, nga mering pei mendpil pendpi sipi, nga noman konj kunum kunum mulmba ei simba ku. 30 Ba wumb nii endi pe opu kumb ele bii ni piimba wumb ei, ok ekii simba. Nga ekii se ni piimba wumb endi ei ok kumb ele ba.”

20

*Ond Wain Talmin Konu Kongun
Wu Kombur Kongun Enjing*

1 “Keimi Gos sinim tep enim ol ei yi mil, wu endi eim nol wain ond pin seng eim pupu kongun wu simbil

nip kupiiring ok purum. Ei ok, no! wain kongun erngii nge nip purum. ²Eim kongun wu kombur kin ek tang piipi, noman ende sipi, kunum endeim ni wu endeim endeim kumep ngumbii nim. Pe wu ombu puk, wain talilim konu e!e puk kongun erngii nge nipi kindim. ³Pe konu kupiiring eni 9 erang, eim nga pupu kenim ni epi top elmin konu e!e wu kombur wii angk kongun endi enenjing. ⁴Pe wu ombu kanpi ek dinga yi nim, 'Enim yi ku puk no! wain konu e!e kongun erngii,' pa nim. 'Erik mulangin kin na enim kongun erngii mi! ku ngumbii.' ⁵Wumb pangin, eim nga beli kunum 12 erang, nga pou neng kunum 3 erang, yi ku erpi epi top elmin konu wumb kurpu sipi kongun ngumba nge pum. ⁶Nga pou pou nipi emii pimba erang kin, eim nga epi top elmin konu e!e pupu kenim ni wu kombur nga e!e piram angik muljung. Mulangin kin eim pupu yi nipi kii sim, 'Nimbi! erang enim ya e!e angik mulangin kunum wii mi! poru ninim?' ⁷Wu ombu ek yi nik eim ngunjung, 'Sin kongun ngumba wu mularim.' Pe eim ek nipi yi nim, 'Enim yi ku puk, no! wain konu e!e kongun yi ku erngii,' nipi kindang punjung.

⁸"Konu eni mani pupu poru nipi emii ermba. Erang, ond wain arim opu, kongun wumb tep elim wu kanpi yi nim, 'Nim kongun wumb wii tokun, tuk sikin, embe sikin, ku ngunjii. Ba wumb ok kongun enjing wumb ei, ku ekii se ngunjii, nga pe ekii se tuk ok kongun enjing wumb ei, ku kumb se ngunjii,' pa nim. ⁹Pe tep wu ni yi nim, 'Konu pou pou nipi emii pimba erang ok, kongun enjing wumb ei wangin!' Neng, ok pangin, kunum endeim pei ni ku kumep ngum. ¹⁰Pe nga wumb kongun ok kumb se enjing wumb ei, en enim yi piinjing, 'Sin kongun ok enjpin, ku kopur pei simin,' ni yi piinjing ni ekii se onjung wumb ku engki ngum mi! yi ku en enim ngum. ¹¹Ngang sik pendik, ond wain

kin kongun wumb kun tep elim wu ei kin ek kanim kanim nik ek kis nik ngunjung. ¹²Ngok yi ninjing, 'Wu ekii se kongun enjing ei konu eni endi pei enenjing mon, ba sin kumb se konu eni kopur pei kongun erpin, nga tinga konu eni dinga tum konu kongun owundu enjpin,' nik yi ninjing. 'Ba nim wumb ekii se onjung wumb ku ngun mi! sin yi ku ngun,' pa ninjing. ¹³Wu ombu ek yi nengin, ond wain arim wu ei opu, eim ek yi nipi orung kindpi kongun wu endi mo!um konu ngum. 'Wu pu!, na nim kin o! kis endi enand mon. Ba enim na kunum endeim ni ku ngumbii ninj, ei enim na kin kap!i ninjing,' pa nim. ¹⁴'Nim ku se mungkin ninim ngii konu pui!' a nim. 'Ekii sik ok kongun enjing wumb ei, enim ku ngunj mi!, yi ku ngumbii end,' pa nim. ¹⁵'Pe na nam ku kumep ei kap!i wumb ngop, nga sip kongun epi end ermbii. Ei na kap!i ermbii min? Enim na ku e!e kanik, pei simin na wu ka mo!um ni piinmin min?' " Ond wain arim ek yi nipi ngum. ¹⁶Jiisas eim ek ei nipi poru nipi yi nim, "Pe nga wumb kombur en enim kumb simin ni piik mo!mun wumb ei, nga ok ekii singii. Nga ekii sik ongii ni piinmin wumb ei, ok kumb singii," pa nim.

Jiisas Ek Kunum Tekliki Nim Ei Kolpu Konj Ba Nge Nim

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷Jiisas eim Jerusalem konu tonu bii ni pupu, eim ekii sik elmin wu engki nga ta! sipi sipim. Andlam e!e puk, Jiisas eim ek nipi eim nge wu ombu mendpi! ngum. ¹⁸"Piiyei!" a nim. "Pe sinim Jerusalem konu tonu bin onmun. Pamin! Na tonu epin si kindip mani mei wu kingam mo!. Mo!amb, na sik sipik, ku!ma! ka!ilmin wumb nga lo ek pi!lmin wumb ei kin ngungii. Ngangin kin, wumb ei kos piik, nga na to kundngii nge nik piik erngii," pa nim. ¹⁹"Nga na wumb ei sik, sipik, wumb tilap eipi endi ngungii. Ngangin, wumb ei sik, na kepii tok, na kin ek kanim kanim nik,

ek korum tok sipik, ond peri ele to kundngii. Nga kunum tekliki tukpu ele pep, nga angip op konj bii,” pa nim.

Jeims Kin Jon Tel Menjngil Epi Dinga Endi Kii Sim
(Mak 10:35-45)

²⁰ Kunum ele, Sependii ambim eim nge kingam tał sipi opu, Jiisas mułum konu tu wupu, eim mei ele ming gopsing pii połpu kan, mani kan pepi prei erpi Jiisas kin epi endi kii sim.

²¹ Pe Jiisas yi nim, “Nim epi nipe sinjii nin?” Eim ek yi nipi Jiisas kin orung kindim, “Ekii se ninim king mulnjii kunum ei, na kangi tał okuł, endi nim angil tundung mułang kin, endi opu nim angil taring mułang. Mokuł, elip Gos nge wumb tep er mułnguł.” ²² Eim ek yi neng, Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim kii sinmin epi ei, enim pii poł tunanmin, mon! Pe enim kapli na epi embin tui owundu pe ko wumbii er moł mił, enim yi kapli ko wungii ku? Nga pup ond peri ele kułmbii mił, enim yi ku kapli erngii min?” En enim kapli ninjing, “Sin kapli yi ermin.” ²³ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Keimi, elip kapli na epi embin tui ko wumbii mił nga elip yi ku pukuł epi embin tui ko wunguł. Ko wukuł yi erngil ei kapli. Ba okuł endi angil tundung mułang kin, nga endi angil taring mułang yi erngil, ei na kongun mon! Elip ngumbii mił pinalim. Wumb nii endi nanim Arnan ok konu ele mułngii pa nimba wumb ei kapli ok konu ele mułngii,” pa nim.

²⁴ Jiisas eim ekii sik elmin wu engki kei, wu angim angim tał ek ei piik kin, wu angim angim tał kin kis piik, noman embin peng yi erik mulnjung. ²⁵ Ba Jiisas eim wu ombu wii tang, wangin eim ek yi nim, “Enim piinmin ya mani mei konu ele wu king wu ei, wumb tilap eipi ei to mani kindilmin, en enim wu owundu ombu molk wu amb ek nik ngok yi elmin piingii,” pa nim. ²⁶ “Ba oł ei nge, ya sinim mołmun konu ele yi tonu onermba mon. Wu endi tuk wu

owundu mułmbii ni pimba ei, wumb pei paki topu, eim kongun wu mendpił mołpu, eim embe ambil mani kindmba. ²⁷ Wu endi eim mołpu o kumb ele bii ni piimba, wu endi enim mołmun konu ele tuk mułmba, ei eim kapli kongun wu mił enim eim no kukuł se mułangin kin eim enim kanpi kun erpi se mułmba. ²⁸ Yi mił, tonu epin si kindip mani mei ele, na wu kingam mołup yi mił ermbii oł. Na nam op, ei opu wumb na kin kongun erik, na paki tungii nip onenj mon! Na op, wumb paki tumbii nge onj. Op, na ond peri ele kułamb, na miyem ele wu amb pei sip, orung simbii nge onj,” pa nim. (Ek ei eim ermba nge ei piipi nipi ngum.)

²⁹ Pe Jeriko konu si kindik pangin, wumb tilap pei Jiisas pum konu ekii se punjung. ³⁰ Ningil tumbun mułum wu tał, andlam wer ele molkuł piinjngil ni Jiisas andlam ele ek tengpi o pang, piikil wii dinga tunjnguł. Tokuł ek dinga nikił yi ninjngil, “Gos kindim wu Kraiss nim sin orung sinjii wu, nim Deipis nge tilap wu sił kin kaimb sinjii.” ³¹ Wumb pei onjung wumb ei ok kin wu tał wii tokuł yi ninjngil, “Wu ei kin ek tingnenel mon!” pa ninjing. Ba wu tał wii dinga tokuł nga yi ninjngil, “Owundu, nim Deipis nge tilap wu nim sił kin kaimb sinjii,” pa ninjngil. ³² Jiisas angpi ek dinga nipi yi nim, “Na elip kin nimbil oł ermbii ninmbil?” ³³ Wu tał ek yi ninjngil, “Owundu, nim sił ningil ei er ka enjii nipil ninmbil ninjngil.” ³⁴ Jiisas eim wu tał kin kaimb sipi, eim wu tał ningil el embilang, pe sikir wu tał ningil ka wii seng kankil, Jiisas pum konu ele ekii sikił punjunguł.

21

Jiisas Jerusalem Konu Wu King Mił Pum

(Mak 11:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

¹ Andlam andik puk Jerusalem konu mandi puk, Bespeis ni konu ele komung Olip ele tor puk, Jiisas eim

ekii sik elmin wu tał nipi kindang ok punjnguł. ² Jiisas eim wu tał kin ek yi nipi ngopu kindang punjkuł. “Ełip punmbuł konu ełe alting mandi konu kembis endi salim konu ełe, kung dongkii endi wał kin, kan kulk kindnjing pałim ei, pe ełip kan poskił se mengkił, na kin tu weł!” a nipi, kindang punjnguł. ³ “Ełip pangil, wu endi ełip kii sim kin yi ningil, ‘Owundu eim kongun peng simbił onmbuł pa ningil.’ Nengil, ngumba,” pa nipi yi nim. ⁴ “Epi ei tonu onum ei, Gos oł ekii se ermba piik niłmin wu ek yi nik pendik mił pe keimi tonu onum pa nipi ek dinga nim,” yi nim.

⁵ “Enim Jerusalem mołmun wumb ei ningii. Pe enim nge king ei enim kin onum. Eim noman emin seng kung dongkii endi kin giyyeng giyyeng ni opu, kung dongkii wał ełe mendpił mołpu onum.”

⁶ Jiisas nge wu tał kumb se pukuł, Jiisas yi ereł nim mił, pukuł enjngil. ⁷ Wu tał kung dongkii mam, wał tał tu wukuł, eł ełip tor konduk gulk tonu kung dongkii ełe kin sengil, Jiisas eim tonu pupu peł ełe mułum. ⁸ Pe wumb kopur pei en enim konduk tor gulk sipik, andłam ełe kumbuk sinjing. Wumb kombur ond onguł tok sipik, andłam ełe sinjing. ⁹ Wumb pei kumb se pangin, nga kombur ekii se Jiisas pum konu ełe puk, wii dinga tok yi ninjing, “Deipis nge kingam eim embe ambił tonu kindamin tonu pangli. Gos eim wu ei kin noman ka ngumba, wu ei Owundu nge embe ełe onum. Gos embe am ei tondrung pangli!” pa nik yi ninjing.

¹⁰ Jiisas Jerusalem konu owundu ełe tuk pang, wumb kanik, pukuł sik noman kanim endi eipi mił piik. “Wu ei nii?” yi ninjing. ¹¹ Wumb punjung wumb ei yi ninjing, “Wu Gos oł ekii se tonu omba ei piipi niłim, wu Jiisas eim Nasares konu Galilii mei konu owundu ełe wu,” pa ninjing.

Jiisas Gos Men Ngii Owundu Engim Konu Ełe Pum

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Jon 2:13-22)

¹² Jiisas pupu, Gos men ngii owundu engim konu nirik pupu kenim ni wumb puk, epi top erik enjing ei, en enim kung ni kei ni epi ei sik Gos kin kułmał kełngii enjing. Wumb en enim ku sik erik mulnjung ei, kanpi to makrip anda kindim. Kindpi, ku tonu peł ełe ku mong erik kin, nga epi top erik, mulnjung wumb ei to pulpeł topu, nga peł ambiłpi sipi ak topu yi erim. Nga kei ni peł ełe ku sek enjing wu ei mulnjung konu peł ełe, ambiłpi sipi ak topu, yi erpi to kindang, si kindik anda punjung. ¹³ Eim wumb kin ek dinga nipi yi nim, “Gos nge ek yi mił ninim, ‘Gos nanim men ngii ei prei elmin ngii ningii,’ pa nim. Ba enim ngii ei erangin kin epi waning wumb mił ngii salim,” pa nim.

¹⁴ Jiisas eim Gos men ngii owundu ełe mołpu yi nipi mułang, wumb ningil tumbun mułum wumb, ni simb ak tum wumb tu wangin, Jiisas er ka erim. ¹⁵ Ba kułmał kałiłmin wumb ei ni lo ek piłmin wumb ni molk piinjing ni, eim jep oł erpi erang, kangil nirik Gos men ngii owundu ełe molk wii dinga tok ‘Osana,’ ninjing ei, nik kin ‘Deipis nge tilap ende kingam,’ yi ninjing, ei wu ombu en enim molk piik kin kis piinjing. ¹⁶ Piik, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Nim ek ninmin ei nim piin min mon?” Nga Jiisas ek nipi orung kindim, “Na piind, enim Gos ek ei gerik piinenjing min? Ek ei yi ninim, ‘Kangil kembis menjing am nok mołmun, ni kangil dinga mił mołmun ei, Gos eim erpi gupu ełe nanim embe ambił tonu kindngii nipi yi ninim,’ pa nim.”

¹⁷ Pe eim Jerusalem konu owundu ełe mulnjung ei si kindpi, tor pupu Besanii konu kembis ełe emii peng pupu mułum.

*Jiisas Ek Neng Ond Pik Kulum
(Mak 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Moġpu, kupiiring ok, eim Besanii konu kembis si kindpi tor pum, ni eim kuni tum. ¹⁹ Tang, kenim ni ond pik mong noġmun ond endi engim, ei pupu kenmbii nipi andlam ele pum. Pupu kenim ni ond ei mong endi to mulerim mon! Onguġ mendpiġ erpi engim. Jiisas ek dinga nipi ond ei ngum, “Nim nga ond mong nga tunerii mon!” Yi neng kin, ond ni sikir kulum. ²⁰ Jiisas eim nge ekii sinjing wumb oġ ei kanik puku sik endnjing. Andik ek yi ninjing, “Nimbiġ erang ond ei sikir kulii enim?” ²¹ Jiisas ek nipi eim nge ekii silmin wumb ngopu yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Pe enim pii gii mendpiġ peng, enim noman taġ sinerang mulnjung kin, na ond pik ele enj oġ ei miġ enim yi erngii. Ba enim oġ yi mendpiġ enerngii mon! Pe nga enim pii gii mendpiġ molk kin komung owundu paġim ek dinga nik, ‘Komung pukun ep noġ ele mani pui ningii, ei kapġi ba,’ ” pa nim. ²² “Pe enim pii gii nik prei enjing kin, enim epi nipe simin nik erngii ei, kapġi singii.”

*Wumb Jiisas Kii Sinjing, “Nii Endi Nim Kin Noman Dinga Ngum?”
(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)*

²³ Jiisas Gos men ngii owundu ele orung opu, ek emb topu wumb ngopu muġum. Muġang kin, Jura wumb nge kulmaġ kalilmin wu owundu ni Esrel wu num kombur ok eim kanik yi ninjing. “Nim nipe noman dinga sikin kongun ei en? Wumb nii nim noman dinga ei ngum?” ²⁴ Jiisas ek nipi yi nim, “Na ku yi enim kin ek endi nip kii simbii. Ei enim na ek ei nik ngunjung kin, na nam nipe noman dinga peng kongun end, ei nip enim ngumbii,” pa yi nim. ²⁵ “Jon wumb noġ pendikim wu ei noman dinga ei jiki miġ orung tonu om? Pe oġ ei Gos epin konu mani om min mei mani wumb ngenj ele om?” Pe Jura wu num ombu ei en enim ek nik piik

piik erik yi ninjing, “Pe sinim oġ ei Gos epin nge epi epin konu ele mani om, ei ninjpin kin, eim sinim kin ek yi miġ nimba; ‘Kapġi, nimbiġ erang en enim Jon nge ek ei pii gii ninenjing?’ ²⁶ Ba pe sinim nimin oġ ei mei mani wumb kin om ninjpin kin, sinim wumb tungii ni mund mong kulmun. Kulpun ek ni tor kindnermin yi nik piinjing. Nimbiġ erang, wumb ei yi ni piinjing, Jon Gos oġ ekii se ermba ei piipi nilim wu,” ei yi ni piinjing. ²⁷ Wu ombu ei piik, Jiisas kin ek ni orung kindnjing, “Sin piinanmin,” pa ninjing. Jiisas ek yi nipi wu ombu ngum, “Na yi ku, na noman dinga nipe dinga peng kongun end ei, nip enim ngunermbii.”

Wu Endi Kingam Taġ Mulnjung Ei Nge Ek Ekin

²⁸ “Ba enim er piinmin miġ nenj? Wu endi kangi wu taġ meng seng mulnjunguġ. Arim pupu, kingam kumna muġum konu kanpi ek nipi yi nim, ‘Nim pukun pani aka pin kongun erii!’ nipi kindim. ²⁹ Kingam yi nim, ‘Na punermbii,’ nim, ba nga ekii se pum. ³⁰ Arim nge pupu kingam ekii kanpi yi ku nim. Ba kingam, ‘Owa bii,’ nipi, nga ekii se punerim. ³¹ Pe kangi wu taġ kangi wu nii eim arim nim ek ei ekii sim?” Wumb yi ninjing, “Kingam kumna arim nim ek ei ekii sim,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ku takis silmin wumb ni amb wu eipi eipi ningiġ erik endnjing amb, ni wumb ombu oġ kis mendpiġ er endnjing wumb ei, nga ok Gos sinim tep er moġum konu tuk pungii. Nimbiġ erang en enim noman ak tok, Gos nge ek ekii sinjing ele pungii. ³² Nimbiġ erang, Jon opu oġ kun erpi enim andan tum, ba enim pii gii ninenjing mon. Ba wu ku takis silmin wu, ni amb wu eipi eipi ningiġ erik erik endnjing amb, ni wumb ok pii gii eim kin piinjing. Enim oġ ei kanik poru ninjing, ba enim nge noman ak

tok pii gii ninenjing mon,” Jiisas ek yi nim.

Ek Ekin Ei Wumb Kis Kombur Kuni Wain Pin Tep Er Mulnjung

(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)

³³ “Enim wu num wumb tep elmin wu ek ekin endi nga nimbii end piiyei!” Jiisas ek yi nim, “Wu endi eim ond mong wain pin nge konu owundu endi erpi telim, konu ele tel mei konu orung orung pei kung gui erim. Nga tukrung ele, no! wain ming owundu endi erim er sepi ond mong wain tep mulngii ngii endi tekim, yi er sim. Sepi kin, wu kombur ele kongun top silmin wu er no! wain mulei nipi pendpi, eim konu turii endi ele pum. ³⁴ Ekii se ond mong wain nungii kunum mandi erang, no! wain arim eim kongun wu kombur kindang puk, wumb wain pin tep er mo!mun ele pangin eim kuni wain kombur ngungii nipi kindang punjung. ³⁵ Pe kongun ele wain pin tep er mulnjung wumb ei molk, wu onjung wu ombu ambil gii nik, wu endeim to konduk, wu endi kepii tok, wu endi ku tok kindnjing. ³⁶ Pe nga ekii se kuni wain arim ei kongun wu kombur nga kindim. Ei ok kindim mil mon, kongun wu kombur pei kindim. Pe kuni wain kongun tep er mulnjung wumb kembin ei ok ol ei ku nga enjing. ³⁷ Pe ekii se mendpil, eim nge kingam ek piingii ni piipi kindim. ³⁸ Ba kongun tep er mulnjung wumb ei molk kenjing ni, eim kingam mendpil wang kanik kin, ek nik piik piik enjing. Erik yi ninjing, ‘Kang wu onum, ei eim arim epi ombu pei simba, sinim eim to kundamin! Yi erpin kin, eim kuni wain nin pan aka pin pei ei sinim simin,’ pa ninjing. ³⁹ Nik, kang wu om ni tor sipik, kuni wain pin torung ele to kundnjung.

⁴⁰ “Pe enim er piinmin mil nenj? Ekii se kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er mo!mun wu ombu kin nimbil ol ermba ei piinmin min?” Jiisas yi nim. ⁴¹ Wumb ek

yi ninjing, “Kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er mulnjung wumb kis ombu ei to kundmba mendpil. Nga kuni wain pin arim wu ei pani wain pin ei sepi, wu kombur eipi kongun top silmin er no! wain konu ele mulei nipi pendmba. Wumb ele ouni wain arim nge kuni wain ngungii,” pa ninjing. ⁴² Jiisas ek yi nim, “En enim Gos nge ek ka mon ei gerik piinjing min mon? Ei yi nim, ‘Kom ku ngii endi takinmin wumb ei endi si tor kind si kindnjing ku ei, pe ngii ekin mil orung opu tonu opu ku dinga wii palim. Ku ninim ei Jiisas eim ninim, Gos owundu eim ol ei erang tonu onum ei, sinim kan ka wii kaninmin.’

⁴³ “Yi mil peng kin, na enim kanip nind,” Jiisas yi nim. “Gos sinim tep er mo!mun konu ei, enim kin sipi orung simba. Sipi, wumb tilap eipi endi Gos sinim tep er mo!mun konu ei wumb ngumba wumb ei, Gos ol kun ka erngii. ⁴⁴ (Wumb nii endi eim bok topu pupu, ku pel ele pim kin, eim topu pulpel to eipi eipi kindmba, ba nga kom ku ei opu wumb endi ngenj ele pim kin, wumb ei topu kilpi topu pulpel topu, dup sik mil eipi eipi kindmba,” Jiisas yi nim.)

⁴⁵ Pe kulmal kakilmin wumb owundu ni lo ek piikmin wumb Jiisas eim ek ekin ei piinjing ei eim wu kei kin ninim ni piinjing. ⁴⁶ Piik, eim ambil gii nimin ni piinjing, ba wumb pei mo!mun nik mund mong enjing. Wu amb en enim yi piinjing, “Jiisas eim Gos ol ekii se ermba ol ei piipi nilim wu, ni piinjing.

22

Ek Ekin Wu Endi Amb Simba, Kuni Owundu Erim
(Luk 14:15-24)

¹ Jiisas nga ek ekin topu ek yi nim. ² “Gos sinim tep er mo!mun ol ei nge ol konj mil, king endi ol yi erim. Eim kingam amb simba erang, eim kuni owundu erim. ³ Kumb ok, wu king eim nge kongun wumb kindpi,

wumb kanik yi ningii, 'Na kangi amb simba kunum kuni owundu er simbii, ok nungii,' nirim. Pe kuni owundu nungii kunum ei mandi erang, king ei eim nge kongun wu ombu kindang, wumb andik nengin, wangin neng, puk, wumb kanik nik, ba wumb kan nirim wumb ei, 'Onermin mon!' ninjing. ⁴ King ni nga eim kongun wu kombur kindpi yi nirim, 'Enim puk yi ningii, "Na kung kou top nui, epi owundu pei sipi, kangi amb simba kuni pei kun er sepi molum, enim ok, kuni nungii. Wei!" Nim nik puk yi nei!' nipi kindim. ⁵ King ei nge kongun wumb puk, wumb kanik nik ni wumb ek ei piinermin nik wumb, en enim si kindik, eipi eipi puk. Kombur en enim ku singii kongun erngii nge puk; nga kombur en enim aka pin kongun erngii nge eipi eipi puk. ⁶ Ba wumb kombur king nge kongun wu ombu ambii gii nik, kepil tok, kombur to konduk erik. ⁷ Erangin kin, king eim popul sipi, eim nge opu wu ombu kindang puk, wumb ombu ambii gii nik, ei eim kongun wumb to kundjung wumb sik to kundngii, nga konu orung orung pei dup kindangin, 'Nangli,' nirim. ⁸ King ni eim ek nipi eim kongun wumb ngopu yi nim, 'Na kuni owundu wumb nungii ninj wumb ei, kuni er kun er sinj ba wumb wii tunj ei, en enim enmin ol ei kapli enanim. ⁹ Yi palim ei piik enim puk, andlam ele molk wumb eipi ongii ei, nik tu wangin ok. Ok amb simba kuni owundu er sinj, ei nungii,' pa nipi, kindang punjung. ¹⁰ King eim yi nipi eim kongun wumb ngang, puk konu orung orung pei puk, wumb kanik ninjing ei, wumb kis, ka ouni ninjing. Nengin, wumb ok eim kingam amb simba erim konu ngii nirik molk piki tunjung.

¹¹ "Wumb wu amb ok mulangin kin, king nirik pupu wumb ok muljung ei kenmba nge nirik pum. Pupu kenim ni, wu endeim eim wu endi amb simba erang konduk kindilmin kon ei, kindnerim mon. ¹² Pe king ek nipi wu ei ngum, 'Wu

pul, nimbil erang nim kuni owundu wu endi amb simba erang konu nirik on, ba konduk kindilmin kon ei kindnan?' Ba wu ei eim ek nimba ek pinerim mon. ¹³ King ni kongun wumb kanpi kin ek yi mil nim, 'Enim wu ei simb angil ele kan tok, olkup to anda emii enim konu ele pindangin pengli!' pa nim. 'Emii kunum ele wu ei eim ke dinga nipi, eim nge gupu mong kongpu nopu mulmba,' pa nipi yi nim. ¹⁴ Jiisas nga ek yi nim, "Keimi, Gos eim wumb pei ngii nirik wii tum ba wu kopur endeim endeim ni eim ngii ele nirik wangin," a nim.

¹⁵ Lo ek piilmin wumb en enim ek nik piik yi ninjing, "Sinim Jiisas ambii gii nimin, ei nipe ek nipin ambii gii nimin?" ¹⁶ Pe enim lo ek piilmin wumb ei nge kongun wu kombur kin King Eros nge kongun wu kombur kin ouni ok, Jiisas mulum konu kanik yi ninjing, "Ek mon wu, nim sin piinmin nim ek keimi nilin wu, ninim ek keimi minj nikin, Gos ol kun ka elim mil yi nikin wumb ngo lun. Pe nim wumb endeim kin noman ngunalin, wumb pei noman ende minj ngo lun. ¹⁷ Pe nim er piin mil nenj ei ni sin ngo? Sinim Rom wu King Siisa kin ku takis ngumun min mon?" ¹⁸ Ba Jiisas eim wu ombu noman tuk piik ninjing ek, ei piipi ek dinga nipi orung kindpi yi nim. "Enim ek kend nge wumb, enim ni ek endi nimbii min, yi piik ninmin ei, nimbil erang ninmin?"

¹⁹ Enim ku takis tunjung ku endi tu wuk, na ngangin kenmbii," nim. Neng, takis ku endi tu wujung. ²⁰ Tu wangin, wu ombu kii sim, "Ku min men ni embe ei nii nge molum?" ²¹ Wu ombu yi ninjing, "Wu King Siisa nge," ninjing. Pe eim ek nipi ngopu yi nim, "Siisa nge epi ei Siisa ngungii; Gos nge epi ei Gos eim ngungii," pa nim. ²² Wu onjung wu kei Jiisas nge ek piik, mund mong erik kin, si kindik punjung.

Wumb Kolk Nge Konj Pungii Ei, Er

*Pungii Mił Nenj?**(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)*

²³⁻²⁴ Akip kunum ei mendpił, wumb koltmun wumb ei nge nga konj onerngii yi niłmin wumb ok, Jiisas kin ek nik kii sinjing. Sik yi ninjing, “Ek mon wu, Moses nge lo ek yi ninim, ‘Pe wu endi eim kangil mulerang kulum kin, eim angim eim amb sipi, eim kingam mił endi meng simba,” pa nim. ²⁵ “Kumb ok wu angim angim angil orung nga tał mulnjung, ba wu kumna amb ei sipi mułum ei, kulum. Ba kangi endi mulerim. Yi erang kin, eim nge angim ei amb ei sim. ²⁶ Nga angim tuk ei yi ku erim, nga enginjngil ekii ei yi ku erim, yi minj er puk. Puk wu angil orung nga tał pei yi mił erik kolk poru ninjing. ²⁷⁻²⁸ Wu ombu pei kolk poru nengin, amb ei eim mendpił ekii se kulum. Pe nim ne! Ekii se wumb kulnjung wumb ei angk, nga konj tonu ongii kunum ei, wu nii endi amb ei wam mułmba? Nim piin, wu pei amb endeim minj sinjing.”

²⁹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos nge ek ei piinenjing min? Enim yi ku Gos nge noman dinga ei piinanmin min? Yi mił enim ek ninmin ei kapli enanim. ³⁰ Yi mił ekii se kulii wumb ok nga konj pungii kunum ei, wu amb sinenjing; ni amb wu punenjing; wumb ombu Gos enjel mołmun mił yi mułngii. ³¹⁻³² Nga enim wumb kulnjung wumb angk, nga konj mułngii ninmin ei, na enim kii simbii end. Enim Gos nge ek ei ger kenjing min mon? Eim ek ei yi mił ninim, ‘Na Eiparam nge Gos, Jeikop nge Gos, Aisak nge Gos.’ Ek pułe yi mił, wu ombu kulnjung, ba nga puk konj mołmun. Wumb ombu Gos ei konj kunum kunum mołum Gos ei nge,” pa nim. ³³ Wu amb, wumb pei ek ei piik, mund mong erik, ek ni Jiisas eim ngum.

Gos Nge Lo Ek Kumna
(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)

³⁴ Kunum ełe Jiisas eim ek neng wumb kolk nge konj tonu puk piinalmin wumb ei, gupu ełe ek tingni-nenjing ek ei lo ek piilmin wumb piinjing. Piik, eim mułum konu ełe mandi ok mulnjung. ³⁵⁻³⁶ Wumb mulnjung konu tuk ełe, wu endi lo ek piilim wu mołpu, Jiisas nimba ek piimbii ni piinim, ek ei Jiisas kin kii sim. “Ek mon wu, ek nipe ek endi lo pei to mani kindpi ek ei minj owundu enim?” ³⁷ Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, “Nim nge Owundu nge embe ambil tonu kindkin, ninim kaimb ni, noman tuk ni, noman poru, nga noman ka pei Gos Owundu ngunjii. ³⁸ Lo ek ei endeim owundu mendpił ei, ek lo ka wii mendpił. ³⁹ Nga lo ek endi ei yi mił palim ku. Ei yi mił, ‘Nim ninim noman ełe kul ngonum yi ku wumb erpi ei kin, ninim noman ka ngunjii.’ ⁴⁰ Pe ek lo ek tał ei, ek pułe endeim palim. Ek ei, Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb kin, Moses lo ek pei ei yi ku palim,” pa nim.

*Jiisas Lo Ek Ekii Silmin Wumb Kii Sim, ‘Krais Ei Nipe?’**(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)*

⁴¹⁻⁴² Lo ek piik ełmin wumb mułangin kin, Jiisas ek kii sipi nipi ngum. “Enim Gos kindim wu Krais ei er piinmin mił nenj? Eim nii kingam?” Wumb ei kanik yi ninjing, “Eim Deipis nge kupam,” pa ninjing. ⁴³ Eim ek nipi wumb ngum, “Pe nimbił erang Gos Gui Ka ei Deipis kin neng, Deipis mołpu wu ei, ‘Nam Owundu,’ nim? Eim yi nim,

⁴⁴ ‘Owundu ek nipi nam nge Owundu ngopu yi nim: Nim na nge angil tundung orung mulnjii. Ekii se ninim nge opu orung wumb ongii ei sipi, ninim simb mandring ełe kindmbii,’ pa nim.

⁴⁵ Deipis eim nge ek ełe nipi eim, ‘Na nge Owundu,’ ” pa nim. “Nimbił erang wu ei eim nge kupam?” a ninim. ⁴⁶ Wu endi Jiisas nim ek ei

nik orung kindngii mił wu endi mulenjing mon. Nga kunum ełe pułngun monduk wumb eim kin kał kulk nga ek kii sinenjing mon.

23

Lo Ek Emb Tolmun Wumb Nin Lo Ek Polmun Wumb Oł Ełmin
(Mak 12:38-39, Luk 11:43,46, 20:45-46)

¹ Pe Jiisas ek nipi wumb pei ngopu, nga eim nge ekii sinjing wumb kin ouni ngum. ² Eim ek yi mił nim, “Lo ek piłmin wumb kin, lo ek polmun wumb kin puk, Moses nge lo ek dinga nik ngok muljung. ³ Pe enim wumb ombu ei, lo ek nik ngonmun ei piik, ekii singii. Ba en enim ełmin oł ei, enim ekii sik enerngii mon. Wumb ombu en enim, ek ni tor kindiłmin; ba en enim ek ei ekii sinałmin mon. ⁴ Wumb en enim epi oł embin tui tu wuk, wumb pindang ełmin; ba en enim angil mong ełe endeim, wumb paki tok yi enałmin mon. ⁵ En enim epi pei ełmin oł ei, wumb keningii ni piik, yi ełmin. Nga en enim ka owundu peng ełe talk, prei ełmin. Yi mił erik, en enim konduk ełe olt, moke kanim kanim ełmin. Yi mił ermin ni piik, epi ei wumb keningii. ⁶ En enim noman yi piłmin kuni owundu nungii ei, ‘Sin sinim o pun, peł kumb ełe mułmun,’ ni piłmin. Nga men ngii konu ei pupun, kumb ełe mułmun nik, yi piik andiłmin. ⁷ En enim yi piłmin, ‘Sin tuk wumb konu ełe endamin wumb molk, sin ek mon wu, yi ningii,’ ni piłmin. Ei mon! Enim wu endeim mendpił ek mon wu, enim angim angim mułngii. ⁸ Ba wumb molk, enim ‘Ek mon wu,’ ninerngii mon! Wu endeim enim nge ek mon wu, nga enim angim angim yi mułngii. ⁹ Ya mani mei ełe enim, ‘Sin erinjpin endi mołum,’ yi ninerngii mon. Enim nge Ernjing endeim mendpił, ei tonu epin konu ełe mołum. ¹⁰ Enim wumb molk, ‘Enim wu num peng pim wu,’ yi mił ninerngii mon. Enim wu num endi mołum ei, Kraiss mendpił mołum. ¹¹ Ba enim nge wu owundu ei, enim

kin kongun wu mił yi mułmba. ¹² Wu endi eim embe ambil tonu kindim kin, eim nge embe ei mani ba. Wu endi eim embe ambil mani kindim kin, ei eim tonu ba,” pa nim.

Jiisas ‘Ek Mon Wu Oł Kis Enjing,’ Ei Nipi Ngum.

(Mak 12:40, Luk 11:39-42,44,52, 20:47)

¹³ “Enim lo ek piik ełmin wumb ni, polułmun nik ełmin wumb, enim kan kun er mułngii. Enim noman tał sek enjing wumb. Nimbil erang enim Gos sinim tep er mołum ei andlam ondu ngok erangin kin, wumb tuk ełe pungii kapli enanim mon! Nga en enim konu ełe punarik, nga wumb tuk bin ni enmin ei, pei nik yi enamin ku.

¹⁴ (“Enim lo ek piłmin wumb ni, andlam ełe prei olt er mułamin kin, wumb keningii nik ełmin wumb ni enim kan kun er mułngii! Enim kend tok nik ełmin wumb, enim amb wenjing kuljung amb ngii konu ełe epi waning erik, yi ełmin. En enim prei kinan erik, ei enim oł ełmin, ei nge enim kumep kis endi singii,” pa nim.)

¹⁵ “Enim lo ek piłmin wumb ni, andlam ełe angk prei olt ermin; wumb keningii nik ełmin wumb ni, enim piik kun er mułngii! Enim nge noman tał er palim. Enim ep noł ni, konu mei orung orung andik, wu endi semin Jura nge wu mułmba nik endnjing. Andik kin, wu endi tuk sinjing wu ei, am dup konu peł ełe kun tuk ba wu mołum. Ei en enim yi mił ku; ba enim eim kin nengin erpi, eim am oł kis wii erpi, enim to mani kindnim,” pa nim.

¹⁶ “Enim lo ek nga pei nik enmin, ei kun punałim mił enim; ek eipi eipi nik lo ek ei ekii sik niłmin; ba Gos lo ek ekii sinałmin. Enim ningil tumbun kis mułum; ba nga wumb andlam andan to ngungii enmin. Kapli enim kan kun er mułngii! En enim ek yi niłmin, ‘Wumb endi men ngii kin, ei nipi, ek keimi mendpił nind. Nipi, angil tonu kindmba wu

ei, ek wii mił nimba. Pe wumb en enim lo ek eipi eipi en enim noman ele nik ele, en enim ekii sik, andlam kun salim mił punarik kin, Gos nge lo ek ei ekii sinałmin mon. En enim nge lo ek ni pendnjing ek lo kembis kembis, ei nge ekii silmin. ¹⁷ Enim ningił tumbun kis mułang, noman wulu pang mołmun wumb! Epi nipe ei owundu? Min gol ei epi owundu min? Men ngii ei erang, gol opu kun ka mendpił mułmba min? ¹⁸ Pe nga enim wumb molk yi niłmin, ‘Wu endi kułmał kałiłmin konu ele angpi, ek tonu dinga nipi, ek keimi nind niłim ek ei, enim ek wii niłmin. Nga wu endi kułmał kałiłmin epi sipi, tonu kumo ele sepi, ek keimi nimba ei keimi, eim yi ku erpi mułangli!’ niłmin. ¹⁹ Enim ningił tumbun kis mułang, ek ninmin min, epi nipe owundu? Kułmał kałiłmin epi tonu kumo ele sepi, epi owundu min? Kułmał kałiłmin kumo ei erang, kułmał epi ei kun ka mendpił min? ²⁰ Pe wu endi eim kułmał kałiłmin konu kumo ele kin, ek endi tonu nipi, dinga ermii nipi ermba ei, tonu kumo ele epi pei mułmba epi ei kin, ouni ek dinga nimba. ²¹ Wu endi men ngii owundu ek tonu nipi, ek ni dinga ermba ei, eim men ngii owundu ele ni, Gos men ngii nirik mołpu, ku ouni ek dinga nimba. ²² Wu endi tonu epin ek tonu nipi, ek endi ni dinga ermba ei, Gos peł mołum owundu ei kin, ouni ek nipi dinga ermba,” pa nim.

²³ “Enim lo ek piik elmin wumb ni, wumb enim lo ek andan tołmun wumb; enim kan kun er mułngii! Enim noman tał pim wumb. En enim aka pin me min, kuni singin erang, epi engki tu wuk, endeim aninga tonu ei Gos ngok yi elmin. Ba enim lo ek pei enim si kindiłmin ek ei, nga ekii sinermin mon. Ei ek yi ek, wumb nok tumba kun ka ek ni, oł kun erngii ek ni, noman ka wumb ngungii ek ni, lo ek Gos kin epi engki nga sipi, Gos ngok erngii oł ei, enim si kindnanmin mon! Ba epi lo ek

owundu ei oł keimi erngii,” pa nim. ²⁴ “Enim ningił tumbun kis mułum wumb molk kin, wumb andlam kun andan tungii enmin min? Ei kapli enanim mon! Enim epi kembis kembis noman peng kongun er molk kin, ba Gos nge epi owundu ei, enim ambił gii ninarik mołmun,” pa nim.

²⁵ “Enim lo ek andan tołmun wumb ni, lo ek piłmin wumb; enim kan kun erik mułngii! Enim noman tał er pałim wumb. Enim ngenj torung ele noł was er ka erik mołmun; ba enim noman tuk ei tukrung oł kis pei seng, ei penj mendpił mołmun. ²⁶ Enim ningił tumbun lo ek andan tołmun wumb! Enim ming kap tukrung ok was er ka erik, nga torung ei eim ka wii konj simba ku,” pa nim.

²⁷ “Enim lo ek andan tołmun wumb ni, enim lo ek piik nik elmin wumb; enim kan kun er mułngii! Enim noman tał seng kin, ek tał er nik nik enmin. Ei enim wumb yi mił mołmun ei guimeng tukpu ele, torung kopung kuru ka kand sengin ka salim; ba tukrung ele wumb kułi embił piki topu, epi kis er salim mił enim noman ele yi salim. ²⁸ En enim yi mił ku mołmun. Wumb enim ngenj ele kanik kin, enim wumb ka mołmun ni piinmin; ba noman tukrung orung epi waning ni, lo ek to kindik, oł kis ei tuk ele piki to mołmun.”

*Jiisas Ek Nipi, Ek Emb Tołmun
Kumep Kis Singii
(Luk 11:47-51)*

²⁹ “Enim lo ek piik elmin wumb ni, enim lo ek andan tołmun wumb, enim kan kun er mułngii! Enim noman tał peng ek tang mulnjung wumb, enim ek ni tor kindiłmin wumb nge tukpu ele, kung gui pok ni, kom ku ka wii elmin. Nga wumb oł kun ka elmin wumb ei nge, tukpu ka wii elmin ku. ³⁰ Mol ek yi niłmin, ‘Pe sin ok kupenjpin noł mulk kunum ei, sin mołpun kin, kapli sinim ek ni tor kindiłmin wumb paki tamin, to kundnałmin mon!’ ³¹ En enim ek ei niłmin ei, enim ek ni tor

kindilmin wumb to kondulmun ek ei piik nilmin. Enim ek ni tor kindilmin wumb to kundnjung wumb ei nge tilap ende molk kin, ninmin,” pa nim. ³² “Kapli, en enim kupenjing nol ok elmin ol ei, erik poru ningii. ³³ Enim wembii, enim wembii kis nge kingenjing nol; Gos enim kos owundu piimba kunum ei, enim dup konu mendpil pungii. Nimbil erang enim kos ele tungu erngii. Tungu ermin ni erngii, ei kapli enermba mon. ³⁴ Yi palim ei piik, pe na ek ni tor kindilmin wu kombur sip, noman ka piim wu kombur kin, mon ek tolum wu kombur kin, Gos ek ka piik tor nilmin wu kombur kindamb, enim kin ongii ei, enim kombur to konduk, nga kombur sik, ond peri ele to kundngii ku. Nga kombur enim men ngii ele tungii. Nga wu kombur konu owundu endi ele bulun to sipik, konu owundu endi ele tor sipik, yi erngii,” pa nim. ³⁵ “Wu kombur mei konu wu ol kun ka mulk wu ei, enim to kundnjung ei, enim nge kumep enim kin pei owundu pimba. Gos nge tilap wumb kumna kin, Eipel wu ol kun ei Jura wumb to kundnjung. Kulang kin, pepi, opu opu ni, ekii se mendpil Sekaraiya kingam Berekaiya, eim enim tuk men ngii ka ele kumo kind sik ele to konduk, kumep ei pepi, opu enim ngenj ele palim. Ei enim pe ya mei molmun wumb ei, enim pul ele enim pe epi kis enim mei ele molmun wumb ei, pe kumep kis singii,” pa nim. ³⁶ “Na ek keimi nip enim ngond. Kumep pe kis enim wumb tilap pe molmun wumb ei singii. Nimbil erang, enim wumb ol kun ka enjing wumb ei to kundnjung.”

Jiisas Jerusalem Konu Ele Wumb Kanpi Ke Nim
(Luk 13:34-35)

³⁷ “Jerusalem konu wumb, Jerusalem konu wumb! Enim Gos ol ekii se ermba ol ei piik nilmin wumb, enim to kundulmun. Nga Gos nge ek se andilmin wumb kombur kindang ku, to kundmun nik tolmun. Kunum

kunum na enim nge kingenjing nol sip, kulou tumbii nip ele, ei yi mil kei kultu mam ei kei wal ombu sipi eim kong mandring kindilim mil, na yi ermbii nip enj, ba en enim mon ni piilmin,” pa nim. ³⁸ “Enim piinmin! Akip enim ngii konu ele wii simba, wumb mulerngii mon! Na enim si kindmbii. Si kindamb, kangil menjing mulerang molmun, ei mil mulngii. ³⁹ Keimi na ek yi mil nip enim ngond, enim na nga kinerngii mon, molk puk puk ekii se enim ek yi ningii, ‘Gos wu ei kin epi ka wii ngangli, eim wu owundu embe ele onum, pa ningii,’” Jiisas pa nim.

24

Jiisas Ek Nipi, “Gos Men Ngii Owundu Ei To Kis Mundmba,” Nim.
(Mak 13:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Jiisas eim Gos men ngii owundu ei, si kindpi anda pupu pum. Pang, eim nge kongun wu eim pum konu ekii se punjung. Puk, eim kin ek nik Gos men ngii angilim mil nik, andan tungii nge punjung. ² Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim epi pei ei kan poru ninmin min? Na ek keimi nip enim ngond, ya ku ei endi wii sinermba, pei tangin ku endi pupu, ku endi tang pei ombult mani opu poru nimba.”

Ol Embin Tui Pei Tonu Omba
(Mak 13:3-13, Luk 21:7-19)

³ Jiisas eim tonu komung Olip ele mulum ni, eim nge ekii silmin wu mendpil eim kin onjung. Ok ek kii sik yi ninjing, “Nim sin kankin ne! Kunum nenj kin ol ei tonu omba? Nga ol endi ok tonu wang kenmin ei, epi nipe tonu omba? Nim orung wan, ya mei ei kunum nenj kin poru nimba?” nik kii sinjing.

⁴ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim kan kun er mulngii. Mon peng kin, wu endi opu enim kin, ek kend topu ngumba,” pa nim. ⁵ “Nimbil erang, wumb pei ok na nge embe ele ongii. Ok ek yi ningii, ‘Na nam Gos kindim wu Krais,’ pa ningii. Nik,

wumb pei ek kend tok ngungii. ⁶ Pe enim molk piingii ni wumb opu enim ni piingii; nga wumb ek nik tu wangin wumb opu erngii ei piingii ku; ba ei kan kun er muŋgii. Enim puku sinerngii mon. Epi ei tonu omba ba kunum poru nimba kunum ei sikir tonu onermba mon. ⁷ Konu mei owundu wumb tilap endi kin nga konu tongndung mei owundu endi wumb tilap endi kin opu erngii. Nga king endi nge tilap ei puk nga king endi nge tilap kin opu erngii. Nga konu kombur wumb kumb kuni owundu seng muŋgii; nga konu kopu owundu pei tumba,” pa nim. ⁸ “Oŋ ombu pei tonu omba ei miŋ amb endi kangil mengmba kunum ei, eim ngenj kumbii piinim miŋ yi piingii,” pa nim.

⁹ “Kunum ele, wumb enim sik ngenj kumbii ni oŋ embin tui enim kin tonu omba. Wang kin, enim to kundngii ku. Nga mei wumb pei enim kin noman kis mendpiŋ piingii. Nimbil erang, na nge embe ele ei wumb oŋ kis yi miŋ enim kin tonu wang erngii. ¹⁰ Kunum ele, wumb pei en enim pii gii si kindngii. Si kindik, en enim engnjing noŋ sik, opu erii wumb ongii ei ngok; nga en enim engnjing kin opu orung erik, popuŋ sik erngii. ¹¹ Yi erangin kin, pei ek kend wumb oŋ ekii se tonu omba pa nik yi erngii ei, enim wumb kanik, ek kend tungii. ¹² Oŋ kis ei opu owundu ermba, yi erang kin, wumb en enim noman ngok enim oŋ ei, si kindngii,” pa nim. ¹³ “Ba wu nii endi eim dinga moŋpu, Gos kunum owundu ekii se mendpiŋ tonu omba kunum ei muŋum kin, Gos eim sipi eim kin orung simba. ¹⁴ Pe Gos sinim kin tep er moŋum oŋ konj oŋ ei nge ek ka ei, wumb konu orung orung moŋmun wumb ei kin, ek ni tor kind ngangin piik poru nengin kin, ekii se Gos kunum owundu kunum poru nimba kunum ei tor omba.”

*Epi Kis Mendpiŋ Tonu Omba
(Mak 13:14-23, Luk 21:20-24)*

¹⁵ “Pe enim keningii ei epi oŋ kis mendpiŋ ei opu konu to kis erpi yi ermba. Epi ei Gos oŋ ekii se ermba ei piipi nilim wu Danyel ek nirim miŋ, epi opu Gos nge konu kun ka wii ele engmba. ¹⁶ Kunum ele, Juriya wu amb pei Juriya konu ei si kindik, tonu komung ei tonu sikirik pungii. ¹⁷ Pe wu nii endi eim tonu ngii ele muŋmba wu ei, nga mani pupu eim epi sinermba mon, eim sikir ba. ¹⁸ Pe nga kunum ele wu nii endi eim aka pin muŋmba wu, ei nge orung pupu, eim ngii konu konduk simbii ni piimba ei sinermba mon. ¹⁹ Nga amb kangil kembis am ngok moŋmun ni, amb kangil mundii moŋum amb ombu kaimb er moŋmun. ²⁰ En enim prei er mulnjung kin, jii nimba kunum min, kor owundu kunum ei enim tungu sikir punerngii. ²¹ Kunum ei oŋ embin tui owundu tonu omba, mei konj sirim kunum ei pepi opu, pe yi ku, oŋ embin tui ei miŋ ok tonu oneririm mon. Nga ekii se mendpiŋ, oŋ embin tui owundu ei nge tonu onermba mon ku. ²² Gos eim kunum ei sikir mandi onerim kin, wumb ei pei am pungii. Ba Gos eim wumb simbii nipi mundum wumb ei piipi kin, kunum ei mandi omba.

²³ “Kunum ei wumb molk yi ningii, ‘Kinei! Gos kindim wu Krai ya mani mei ele onum!’ min ‘Orung onum,’ ya nik erngii ei, enim keimi ni piik pii gii ninerngii mon. ²⁴ Kunum ele wumb kombur ok yi ningii, ‘Na wu Krai,’ nga wu endi oŋ ekii se tonu omba epi ei piipi nilim wu; ei ek kend tok erik. Jep oŋ kanim kanim pei erik erngii ei, Gos eim tuk sipi mundum wumb noman ei to wulu kindngii piim kin, kapli kindngii. ²⁵ Enim piinmin ei, na enim kanip ok ninj.

²⁶ “Wumb ei ok ek kend tok yi ningii, ‘Eim orung wumb mulaŋmin konu ele moŋum,’ yi ningii ei, enim punerngii; min wumb yi ningii, ‘Kinei, eim ya konu ele koi er moŋum,’ ei enim pii gii ninerngii mon. ²⁷ Enim piinmin, kupu endi tilang erim kupu

ei o pupu, wuḷ tiḷang erpi pupu, wuḷ mani purum miḷ yi, Gos mei mani kindang wu kingam ei, eim orung omba kunum ei, yi miḷ ku ermba.

²⁸ “Wumb ni epi kolk pengen konu eḷe kei Sikapi ok kuḷou toḷmun.”

Ekii Se Gos Kindang Wu Teḷ im Ei Omba

(Mak 13:24-27, Luk 21:25-28)

²⁹ “Kunum ei oḷ embin tui ei opu poru neng, ekii se eni opu emii ermba; nga oi opu tiḷang enermba; yi erang kanjip tonu muḷ eḷe boi boi nik mani ongii. Wangin, tonu muḷ eḷe epi kanim kanim pei owundu ei oḷup oḷup ermba. ³⁰ Kunum eḷe, Gos kindang mani mei eḷe wu kingam teḷim wu ei omba. Erang, tonu muḷ eḷe jep ol endi erang keningii. Erang, mani mei eḷe wumb pei keningii. Ei molk keningii ni, Gos kindang wu kingam teḷim wu ei tonu muḷ peḷ eḷe moḷpu omba. Ei eim nge noman dinga owundu ni, tiḷang owundu wii peng omba. ³¹ Ei eim nge beli owundu tumba ei, ek owundu tengmba. Tenggang kin, Gos eim enjel pei kindang, Gos eim wumb nge, simbii ni mundum wumb ei, si kuḷou tok wumb pei konu orung orung mei ekin tongndung pupu, endi mei eḷe molk sik orung singii.”

Ond Pik Ek Ekin Endi

(Mak 13:28-31, Luk 21:29-33)

³² “Enim ond pik ei ond oi miḷ onguḷ okuḷ nipi, nga mun erpi enim miḷ piingii. Ond kirang ei noḷ moḷpu, onguḷ konj toḷum, ei enim piinmin. Ond pik yi niḷmin, ‘Akip konu eni mandi ba,’ pa niḷmin. ³³ Yi miḷ ku, ekii se enim epi ombu pei keningii. Kanik, yi ni piingii kunum poru neng omba, kunum mandi enim ni piingii,” pa nim. ³⁴ “Na enim kanip ek keimi nip enim ngond, wu amb enim akip moḷmun wumb ei kularik kin, kopur konj muḷangin kin, Jerusalem konu owundu ei to kis ermba, ei wumb kombur keningii,” nim. ³⁵ “Tonu muḷ, mani mei ei, pei

poru nimba ba Gos ek ka ei poru ninermba mon.”

Wumb Endi Kunum Eḷe Min Eni Eḷe Yi Ni Piinanmin

³⁶ “Ba ya mei eḷe wu endi Jiisas nga orung omba kunum ei, wu endi pii poḷ tunanim mon. Nga Gos nge enjel ombu piinaḷmin ku. Nga Gos eim kingam ei pii poḷ tunanim ku. Arim Gos eim endeim mendpiḷ kunum ei eim piipi moḷum. ³⁷ Ok wu endi Nowa multum kunum ei, wumb oḷ kis erik mulnjung. Mulk, oḷ ei nge ekii se wu kingam orung omba kunum ei, wumb oḷ yi miḷ ku er muḷngii. ³⁸ Kumb ok noḷ owundu topu enerim kunum ei, wumb en enim noḷ kuni ka nok, amb sik, oḷ yi er pangin opu erik poru neng, Nowa nge eim wumb sip owundu eḷe tuk puk. ³⁹ Noḷ owundu tonu om ei, wumb piinarik muḷangin kin konu topu noḷ opu pim miḷ, yi Gos kindang mani mei wu kingam teḷim wu ei, omba kunum ei yi omba, wumb piinerngii ku. ⁴⁰ Kunum ei wu taḷ aka pin kongun er muḷnguḷ ei, Gos wu endi sipi, endi sinermba. ⁴¹ Nga amb taḷ kongun er talkiḷ muḷnguḷ ni, Gos opu amb endi sipi, endi mundang muḷum. ⁴² Ei piik kin enim kan kun er muḷngii; nimbii erang, kunum nenj en enim nge wu owundu ei omba kunum, enim piinanmin mon. ⁴³ Enim epi ei piingii; pe wu endi eim ngii konu piikim ei waning wu endi omba ni piipi, eim ngii eḷe tep erpi kanpi moḷum. Ei waning wu opu tuk punaḷim mon. ⁴⁴ Yi miḷ peng kin, en enim er kun er muḷngii. Nimbii erang Gos kindang opu mani mei eḷe opu wu kingam teḷim wu ei, omba kunum ei enim pii kun erik mulerngii kunum, eim omba.”

Kongun Wu Kis Eḷim Ei Kin Kongun Ka Eḷim Ei Nge Ek Ekin

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ “Pe kongun wu ka nii endi eim noman ka peng moḷum? Wu eim kongun ei tep ka er moḷum ei wu owundu nga wu ei eim nge kongun

wumb pei, 'Tep er mulii!' nim. Nipi, 'Kuni singii kunum ei, kuni ngokun yi er mulii!' nim. ⁴⁶ Ekii se eim nge wu owundu ei eim orung opu kenim ni, eim ok ek nirim mił yi er mułum. Mołang, pe kongun wu ei eim ka piyengli. ⁴⁷ Na ek keimi nip enim ngond, kongun wu ei wu owundu eim epi ombu pei tep er mulii neng, tep er mułmba. ⁴⁸ Ba kongun wu kis ei eim nge noman ełe piim. 'Na nge wu owundu ei sikir onermba,' ni piipi yi er mułum. Ba wu owundu orung omba kunum ei eim piinerim mon. ⁴⁹ Pe eim kongun endi enjing wumb ei kepilii topu, eim pupu kuni ni noł nok, wulu pang enjing, konu ełe tuk pupu er mułum. ⁵⁰ Pe eim nge wu owundu ei orung omba erim kunum ei piinarpi, eim wu owundu omba ei kui er mulerim mon. ⁵¹ Pe kongun wu mułang, eim nge wu owundu ei opu, eim kongun wu ei kepilii kis tum. Topu, sipipi wumb ek keimi ninmin ba ełe enmin keimi pinałim ełmin wumb mulnjung konu ełe tok kis enjing. Konu ełe, wumb ei ke dinga nik, en enim gupu mong ni anmbil kongk kilip tok mułngii."

25

Ambil Wenip Engki Nge Ek Ekin

¹ "Kunum ełe, Gos sinim tep er mołum konu ei mił ambil wenip engki mulnjung. Ambil ombu en enim wu endi eim amb simba nge omba nik, en enim dup alam si mengk punjung. Sik puk, wu ei andlam ełe wang, kan sipin omun nik punjung. ² Ba ambil angil orung en enim noman dinga pim. Nga ambil angil orung en enim noman pinerim. ³ Pe ambil angil orung noman pinerim ombu, en enim dup alam mendpil si mengk tu wunjung; ba nga dup alam noł kopur tu wunenjing mon. ⁴ Ba ambil angil orung noman pim ambil ombu, en enim dup alam sik, ming ełe dup noł kulk sik ouni sipnjing. ⁵ Ba amb simba erim wu ei, sikir onerim mon. Yi erang kin, ambil ombu or wang, or pingii pim.

⁶ "Pe or pek mułangin, epin tuk mii memb, wumb wii tok onjung ni yi ninjing, 'Amb simba wu ei onum. Puk, andlam ełe puk, kan sik ongii,' pa ninjing. ⁷ Pe ambil ombu en enim angik, dup kalk er kun erik punjung. ⁸ Ambil noman pinerim ambil ombu, ek nik ambil noman pim ambil ombu ngunjung. 'Sin dup alam noł poru ninim, enim dup noł kopur sin ngei!' a ninjing. ⁹ Ba ambil noman pim ambil ombu, ek nik orung kindik yi ninjing, 'Dup noł ei sin kindamin, nga enim kindngii ei kapli ermbe min mon da. Enim kapli puk top ngii ełe konj top erngii,' ninjing. ¹⁰ Yi nengin kin, noman pinerim ambil ombu dup alam noł top ermin ni pangin, amb simba erim wu ei mandi tor om. Wang, wu omba nik kui er mulnjung ei ni ambil en enim er kun er mulnjung ei ok, wu amb simba erim ełe tuk punjung. Puk, kuni owundu er sim, ei ouni molk kuni nunjung. Nga ngii ondu pim.

¹¹ "Ekii se, ambil eipi noman pinerim kombur onjung. Ok yi ninjing, 'Owundu, wu owundu! Nim ngii ondu aki to!' ninjing. ¹² Ba wu owundu ek nipi orung kindpi yi nim, 'Enim na kin puł mendpil keimi pinałim mon!' pa nim. ¹³ Oł yi mił tonu omba ei piik kin, enim kui er mułngii! Kunum endi eim omba ei, tinga omba min, emii peng omba ei, enim pii poł tunanmin mon."

Kongun Wu Tekliki Ek Ekin (Luk 19:11-27)

¹⁴ "Nga ek endi yi ku, Gos wumb tep er mołum konu yi mił. Wu owundu endi eim konu eipi endi ba ni piipi, eim nge kongun wu wei neng, wangin, eim ku nin epi mok topu eim nge kongun wu ombu ngang, kongun erngii nipi ngum. ¹⁵ Eim nge kongun wu ombu oł erik, kongun dinga erik ełmin mił piipi nim kin, eim nge ku ei mok topu erim. Kongun wu endi ku 5,000 ngum, nga kongun wu endi ku 2,000 ngum, nga kongun wu endi ku 1,000

ngopu yi erim. Er pendpi, eim konu eipi endi pum. ¹⁶ Pang, kongun wu endi eim ku 5,000 ngum kongun wu ni, eim sikir kongun top elim endi erpi pupu, ku 5,000 ngum ku, ei sipi nga ku 5,000 orung tuk sipi kindpi se mułum. ¹⁷ Pe nga kongun wu endi eim ku 2,000 sim wu, ei eim kongun top elim er pupu, ku 2,000 nga endi sipi tuk kind sepi mułum ku. ¹⁸ Ba kongun wu endi ku 1,000 sirim wu, ei eim sipipi ku ni, tukpu sipi mei ele mandring kind pendpi, wu owundu ngum mił ei mendpił pengli nipi pendim.

¹⁹ “Wu owundu ei eim kumb ok purum, nga andpi orung om. Kunum ei opu, eim nge kongun wu ombu wii topu tuk sipi, eim ku ngum ek ei nipi piipi ermbii nipi wii tum. ²⁰ Tang, wu endi eim ku 5,000 ngurum wu ni om. Opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na kin ku 5,000 ngun ni, na top erip ku 5,000 orung sip, tuk kind pendip moł,’ pa nim. ²¹ Wu owundu eim ek ei piipi yi nim, ‘Nim kongun wu ka wii! Ninim kongun tep ka er mołun ei, epi kembis tep ka mułun ei, akip nim kindamb, na epi owundu tep er mulnjii. Pe nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipił er mułmbuł,’ pa nim. ²² Nga wu kongun endi eim ku 2,000 ngurum wu, ei opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na ku 2,000 ngun ni, na kongun top erip er pup ku 2,000 endi se tuk kindip sinj salim,’ pa nim. ²³ Eim nge wu owundu ni ek nipi eim ngum, ‘Nim kongun wu ka! Nim wu ka, nim oł ka wii en. Erkin, ninim kongun tep ka en,’ pa nim. Nipi yi nim, ‘Nim kongun kembis ei tep ka molkun ei, akip na nim epi pei tep enjii. Nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipił er mułmbuł,’ pa nim. ²⁴ Pe nga wu endi ku 1,000 sim wu ni, opu yi nim, ‘Wu owundu, nim elin oł ei na piil. Nim ek dinga nikin elin ei na piip, nga nim wumb kuni epi tał pendkin pukun si nołun, nga konu epi endi kuni emb kindiłmin ei pukun, kuni wiis ei si nołun elin na kanił. ²⁵ Kanip

yi mił piinj. Piip, mund mong erip ni ku 1,000 ngun ei, koi er pendinj pałim ei, epi nim nge ninim si!’ a nim. ²⁶ Ba eim nge wu owundu ei ek dinga nipi wu ei kin ek ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim kongun wu kis, nim kongun enjii kis erang kor mołun wu. Nim keimi na kaniłin, na pup, wu kuni epi ei sip, nga pup, wu kuni wiis emb eipi kindiłmin ei sip tangip ele sił? ²⁷ Nim nga na ku ei sipkin, ku beng ngii ele kindnjii. Nimbił erang en? Yi mił er eran kin, nam orung ombii kunum ele, nam nge ku ei sip, nga ku kopur pendip simbii.’ ²⁸ Pe wu owundu ni ek yi nim, ‘Enim wu ei ku 1,000 ei sik, wu endi ku 10,000 se mołum wu ei, ku 1,000 ei sik ngei!’ nim. ²⁹ Nimbił erang wumb en enim epi pei sek mołmun wumb ei, na epi pei ni noman ka wii nga sip ngumbii. Ba nga wumb endi epi pei ni noman ka ei sepi mulermba wumb ei, eim epi ni noman aninga kopur simba epi ei, nga na sip orung simbii; eim wii mułmba,’ pa nim. ³⁰ Pe enim molk, kongun wu kis ei sip, olkup tok torung emii enim ele kindei! Kindangin, konu ele molk ngenj kumbii sik, en enim gupu mong kongk, ke nik, kunum kunum kaimb er mułngii,’ ” pa nim.

Gos Epin Kindang Opu Wu Kingam Eim Wumb Pei Mok Tumba

³¹ “Ekii se, Gos kindang mani wu telim ei, omba kunum ei eim embe owundu seng kin, enjel kin ouni ongii. Kunum ei, Gos eim nge king peł tiłang ka wii ermba konu ele mułmba. ³² Kunum ei, wu amb pei ok, eim mułmba konu ele kułou tungii. Mułangin kin, eim wumb mok topu, wumb sipi, tiłap tał ermba. Ei yi mił, wu endi eim kung siipsiip sipi eipi kindpi, nga kung meme sipi eipi kindpi, elim mił Gos kindim wu Kraisi yi ermba. ³³ Ei eim kung siipsiip sipi, eim angil tunding mondpu, nga kung meme sipi angil taring mondum, ei mił yi ku ermba. ³⁴ Nga king owundu eim

mołpu yi nimba, ‘Enim na angil tunding mołmun wumb ei, Gos enim kin noman ka ngopu erim wumb ei, Gos sinim tep er mołum konu ei enim nge Gos konu am kumb ok eririm konu ełe, nirik wei!’ a nimba. ³⁵ ‘Nimbił erang ok na kuni tum kunum ei, enim na kuni ngołmun, nga na noł numbii nił ei, enim na noł ngołmun. Nga na konu eipi wu ei, enim na enim ngii konu sipiłmin. ³⁶ Na alap pei sineririm kunum ei, enim na alap ngołmun. Na ening pałiłim kunum ei, enim na paki tok, kan kun er si mołumun, nga kan ngii peł kunum ei, enim ok na kanik ełmin,’ a nimba. ³⁷ Nga wumb oł kun ka ełmin wumb ei ek nik orung kindik yi ningii, ‘Owundu, sin nim kunum nenj nim kuni mułun, sin nim kuni ngunjpun? Pe nga kunum nenj nim noł numbii nen, sin noł tu wupun nim ngunjpun? ³⁸ Kunum nenj nim wumb eipi konu mułun, sin nim sipin sin ngii konu sipinjpun? Nga kunum nenj nim alap pei sinerang, sin alap nim ngunjpun? ³⁹ Kunum nenj nim ening tang pen sin nim er ka er paki tupun, nga kan ngii pen sin opun kanpin enjpin ei, kunum nenj enjpin?’ ⁴⁰ Pe king owundu ek nipi orung kindpi yi nimba, ‘Na enim kin ek keimi nind. Enim epi endi na nge angnan noł kin endi enjing ei, na kin enjing ku.’

⁴¹ “King owundu eim ek ei nipi poru nipi, nga wumb angil tunding mulnjung wumb ei kin ek yi nimba, ‘Enim am pungii wumb, enim am si kindik, dup konu pungii ei poru ninermba mon. Pe dup ei, na Ernan er sim konu ełe Seisen kin eim enjel ei poru dup konu ełe kunum kunum mułngii,’ pa nimba. ⁴² ‘Nimbił erang ok na kuni muls kunum ei, enim na kuni ngunerik mon. Nga na noł numbii nił ba enim na noł ngonałmin mon ku. ⁴³ Na wu konu eipi wu mult ba enim na sik, enim ngii konu sipnerik. Nga alap pei sinerim kunum ei, enim na alap na ngunerik mon. Nga na ening peng, kan ngii pep muls kunum ei,

enim na ok kinarik na paki tunenjing mon.’ ⁴⁴ Yi mił neng kin, wumb ombu ek nik orung kindik yi ningii, ‘Owundu, kunum nenj nim kuni tang mułun, sin nim kanpin kuni ngunenjpun? Nga kunum nenj nim noł nuwa erang mułun, sin nim noł ngunenjpun, nga nim alap pei sinerang, sin alap ngunenjpun, nga nim ening peng, kan ngii ei, sin kunum nenj sin opun kinenjpun?’ ⁴⁵ Wumb ek yi nengin, owundu eim ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Ba na ek keimi nip enim ngond. Pe enim kunum endi na engnan noł paki tok enenjing kin, nga enim na kin paki tok enanmin mon ku,’ pa yi nimba. ⁴⁶ Pe, wumb tiłap ei enim kumep kis singii ei, kunum kunum ngenj kumbii sik, dup konu kis mułngii. Ba wu oł kun ka ełmin wumb ei, en enim Jiisas Owundu kin kunum kunum konj mułngii.”

26

Peng Pim Wumb Jiisas To Kundmin Ninjing

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi pendpi, kunum ełe eim ek eim nge er se endim wu ombu ngum. ² “Enim piinmin! Kunum tał mendpił Gos Esrel wumb paki tum kunum ei ‘Pa-sopa’ kuni owundu nołmun kunum; niłmin, ei tonu wang kunum ełe, Gos tonu epin konu ełe mani kindang opu ya mei ełe wu kingam telim mułum ei, wumb sik, ond peri ełe to kundngii,” pa nim.

³ Kunum ełe, eim kułmał kałiłmin wumb ni wumb noman pim wumb pei, en enim kułou tunjung. Ei wu Kaiyapas eim kułmał kałiłim wu owundu eim ngii ełe kułou tunjung. ⁴ Tok, “Sin nipe oł mił erpin Jiisas ambił gii nipin, sipin koi erpin tumun?” ⁵ Ba en enim nik yi ninjing, “Sinim kor kunum kuni owundu numun kunum ei yi enermin, wu amb sinim kin opu erngii,” ninjing.

*Amb Endi Jiisas Peng Ete Kopung
Mur Ka Wii Bein Tum
(Mak 14:3-9, Jon 12:1-8)*

⁶ Jiisas eim Besanii konu kinj num wu Saimon ngii konu ele mułum. ⁷ Pe amb endi om. Opu, eim noł mił kopung ku ming mił epi endi ku owundu mendpił pułum noł mił, kopung mur ka tołum ni sipipi, Jiisas kuni peł ele kuni nupu mułum konu, peng ele bein tum. ⁸ Jiisas nge ekii siłmin wumb oł ei kanik, en enim popuł sik, ek yi kii sinjing. “Nimbił erang noł mił kopung ei mur ka wii ku owundu pułum ei wii kindim? ⁹ Pe sinim kopung ka wii ei nge simin ni piłamin kin, kopung ei ku owundu sipin ei, wumb kurpu epi sinerang wii mołmun wumb ei ngołmun.” ¹⁰ Jiisas en enim ninjing ek ei eim piipi, eim ek nipi wu ombu ngum, “Nimbił erang enim amb ek embin nik ngonmun? Amb ei eim oł ka wii na kin erim,” pa yi nim. ¹¹ “Kunum kunum wumb epi sinakiliłim wumb enim kin ouni mołmun. Ba na enim kin kunum kunum mulał mon! ¹² Amb ei eim kopung ka wii ei na ngenj ele kindim, ei eim erpi na tukpu ele mani kindimba nge erim,” pa nim. ¹³ “Na ek keimi nip enim ngond, konu orung orung ei Gos nge ek ka ei ba. Pang, wu amb ek ei piik, wumb en enim oł ei piingii. Piik, amb ei oł yi erim ni piingii,” pa nim.

*Juras Eim Jiisas Sipi, Opu Orung
Wumb Ngumbii, Nipi Ek Dinga Nim
(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)*

¹⁴⁻¹⁵ Kunum ele kii siłmin wu engki nga tał mulnjung wu ei endi embe, ‘Juras Eskeriyas’ niłmin, wu ei pupu kułmał kałiliłim wumb owundu mulnjung konu ele pupu nim. “Na Jiisas enim angil ele ngunj kin, enim nipe na ngungii?” Yi mił neng kin, en enim ku engki tekliki beltik tor kindik, eim ngunjung. ¹⁶ Kunum ele, Juras Jiisas sim kułmał kałmin wumb angil ele kindimba nge, kurpu endim.

*Jiisas Eim Kin Ekii Sinjing Wu
Ombu Kin Kuni Pasopa Nunjung
(Mak 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23,
Jon 13:21-30)*

¹⁷ Kunum kumna kuni owundu Esrel wumb bres, ‘yiis’ niłmin, epi ei kindnałmin, bres wii nołmun kunum ei, tonu om. Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ok yi ninjing, “Sin konu jili nim kuni owundu ei yi ku Pasopa niłmin kuni ei, sin er kun er mułamin nunjii?” ¹⁸ Pe eim ek yi nim, “Enim konu owundu Jerusalem ele tuk pungii. Puk, wu endi kanik yi ningii, ‘Sin ek emb to ngołum wu endi nge kuni numba ngii kan si ngui! Eim kunum mandi enim,’ pa ningii. ‘Na nge ekii sik kongun ełmin wumb kin ouni kuni nungii ei Pasopa niłmin, kunum ei tonu wang nim ngii ele numun enmin,’” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas eim nge ekii sik ełmin wumb eim nim mił yi erik, kuni owundu Pasopa nungii nge er kun enjing.

²⁰ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii sik ełmin wumb engki nga tał ouni kułou tok, kuni nungii enjing. ²¹ Mol kuni nok mol k, Jiisas eim ek yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond, sinim ya mołmun konu tuk ele, wu endi mołum wu ei, na sipipi, opu orung wumb ongii kanpi ni ngumba,” pa nim. ²² Pe ekii sik ełmin wu ombu en enim noman embin piik, wu eipi eipi eim kii sik yi ninjing, “Owundu, ei na min mon?” ²³ Ba Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wu endi na kin ouni eim bres ele mani dis ele kindim wu ei, na sipi, opu orung wumb ngumba. ²⁴ Gos kindim wu kingam na kułmbii pa ni Gos nge ek ka mer mon ele yi ni pałim mił ermbii. Ba wu endi eim na sipipi, opu orung wumb ele kanpi nipi ngum wu ei, Gos eim kin kumep kis wii ei eim kin ngumba. Pe mam eim mengnenelang kin ei ka wii piłang.” ²⁵ Yi neng, Juras wu eim sipipi ni peni ele kindimba wu ei ek yi nim, “Ek mon tołum wu, ei na min?” Jiisas ek nipi yi nim, “Ninim ek nin

wu ei mendpil.”

*Jiisas Eim Ngenj Mił Bres Noł Wain
Ei Eim Nge Ekii Siłmin Wumb Ngum
(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Ko-
rin 11:23-25)*

²⁶ Kunum ele en enim kuni nok molk, Jiisas eim bres sipi, Gos kin noman ka ngopu, prei erpi bres engin topu, eim nge ekii siłmin wumb wu ombu ngum. Ngopu ek yi nim, “Enim sik bres, ei na nge ngenj mił mei!” ²⁷ Nga sipi ond mong noł wain ming kap ei sipi, Gos kin noman ka ek ni ngopu prei erpi noł wain ni ngum. Ngopu, yi nim, “Enim noł wain ei pei nei!” pa nim. ²⁸ Nipi yi nim, “Noł wain ming ei, na nge miyem mił enim nunjung. Na miyem ei nge andan topu, Gos ek dinga nipi pendim ei dinga keimi pakim, nga na miyem bein top, wumb ol kis enjing ei, kil ngumbii ku. ²⁹ Na ek keimi nip enim ngond; pe nga ekii se ei na noł wain endi nga nunermbii moł pup ekii se Erinjpin Gos sinim tep er mołum konu ei, sinim ende mułmun kunum ei, noł wain konj numbii,” pa nim. ³⁰ En enim golang konj endi nik poru nik, anda puk, tonu komung Olip ele punjung.

Jiisas Ek Yi Nim, “Piisa Nim Na Buł Ngunjii.”

(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38)

³¹ Jiisas ek nipi eim ekii sik elmin wumb wu ngopu yi nim, “Akip emii pimba kunum ei, enim na kin pii gii dinga pei pinermba ba aninga kopur pimba. Nga na si kindik konu eipi eipi pungii. Nimbil erang Gos ek yi ninim, ‘Na kung siipsiip tep wu to kundamb, kung siipsiip ei konu eipi eipi pungii,’ ninim. ³² Ba nga na angip konj tonu pup, ok Galilii konu ele kumb se tor pamb, enim ekii se ongii,” Jiisas eim yi nim. ³³ Piisa eim Jiisas kin ek nipi yi nim, “Nim kin ekii siłmin wu ombu, en enim pii gii ei wakin tungii; ba na nim kin pii gii nind ei, wakin tunermbii mon!” pa nim. ³⁴ Jiisas ek nipi

Piisa ngopu yi nim, “Na ek keimi nip nim ngond, akip emii pimba kunum ele, kei kultu wii tunerang kin, nim kunum tekliki ek yi ninjii, ‘Na wu ei na kan poł tunał,’ pa yi ninjii.” ³⁵ Piisa ek nga nipi yi nim, “Na nim kin ouni kułmbii; ba nim na kan poł tunał, yi ninermbii mon!” Nga eim nge ekii sik elmin wu pei ek yi minj nik punjung.

*Gesemanii Konu Ele, Jiisas Gos Kin
Eim Prei Erpi Ngum*

(Mak 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶ Pe Jiisas kin ekii sik elmin wumb konu endi orung punjung, konu ei embe Gesemanii, nilmin. Konu ele pu molk, Jiisas eim ek nipi eim wu ombu ngum, “Enim ya ele mulei! Na orung pupu, prei ermbii,” nipi pum. ³⁷ Pupu, Piisa sipi, nga Sependii kingam tał kin ouni punjung. Puk, eim noman tuk ele endi mił erpi, eim noman embin piim. Piipi kin, eim pii kis piim. ³⁸ Piipi, ek nipi wu kei ngopu yi nim, “Na noman embin tang, ei owundu erang kułmbii peng piind. Enim ya ele molk, na kin ouni tep er mułngii,” pa nim. ³⁹ Nipi, aninga kopur andpi pupu, eim kumb sipi, mei ele kindpi Erinjpin Gos kin prei erim. Erpi, ek dinga nipi yi nim, “Na Ernan, ol embin tui ei nim kapli orung sinjii. Nim na nge noman ele kapli ekii sinenjii ei mon; ba ninim noman ele piinjii mił ei, nim erii,” pa yi nim.

⁴⁰ Jiisas eim orung pupu, eim ekii sik elmin wumb ei kenim ni or pengin kin opu to konj kindim. Kindpi kin, eim ek nipi Piisa ngopu yi nim, “Nimbil erang enim wu tekliki kei na kin akip eni endeim ei mendpil na kin tep er mulałmin mon? ⁴¹ Enim tep ka er mułngii ni prei er mułangin, mon pim kin Seisen nge epi ei enim kin sikir tor omba. Enim noman tuk ele dinga salim ba; nga ngenj ol ei dinga pinałim mon,” pa nim.

⁴² Kunum nga endi eim orung pupu, prei erpi ek dinga nim, “Na Ernan, ya ol embin tui ngenj kumbii

ei, na si kindmbii ni piind; ba nim na noman ele ekii sinerii! Ninim nge noman oġ minj erii!” pa yi nim. ⁴³ Jiisas eim nga opu kenim ni ekii se eġmin wu ombu or pek mulnjung. Muġangin, wu ombu en enim ningiġ or peng mulnjung.

⁴⁴ Nga wu ombu si kindpi pupu, prei erim. Ei kunum tekliki miġ yi erim. Prei erim ei eim ok prei erim miġ nga yi erim. ⁴⁵ Ekii se eim opu, eim nge ekii sik eġmin wu ombu kanpi, to konj kindpi, ek yi miġ nim. “Enim nga or pek kor moġmun min? Pe mendpiġ kunum tonu om wu endi opu, Gos kindang wu kingam moġum wu ei sipi, oġ kis eġmin wumb angġi ele pendngii nge ongii enmin. ⁴⁶ Enim angk, muġangin sinim pamin! Wu endi na opu orung wumb kin ngumba, eim pe mandi onum.”

Juras Opu Jiisas Sipi, Wumb To Kundngii Nipi Ngum

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi muġang, Juras wu ei Jiisas nge ekii sik eġmin wu engki nga taġ, wu tuk moġmun wu, endi om. Om konu wumb tiġap owundu endi ouni onjung. Onjung wumb ei tui kileng epi ni, kepġi owundu muġum epi sik si mengk onjung ei wumb kuġmaġ kaġiġmin wu ni, Jura men ngġi noman pim wu ombu wumb ei kindnjing. ⁴⁸ Juras wu ei opu orung wumb ngum wu Jiisas kan sipi ninj kin pupu ngunj kangġiġpi yi enj kin, ei “Enim noman peng onmun wu ei ermbii,” pa nim. “Nga enim ok kin eim ambiġ gġi nik sipngġi,” pa nim. ⁴⁹ Pe Juras eim opu Jiisas muġum konu mendpiġ kun opu yi nirim, “Ek emb toġum wu, nim kapġi moġun min?” Nipi kin, Jiisas muġum konu ele eim ngunj kangġiġim. ⁵⁰ Pe Jiisas ek nipi yi nirim, “Wu puġ, nim enjġi on oġ ei sikir enjġi!” Wumb pei sikir ok eim ambiġ gġi ninjing. ⁵¹ Wu endi Jiisas kin mandi muġum wu ni angġi mani kindpi, tui kepġi endi sipi kuġmaġ kaġiġim owundu nge kongun wu onjung wu ei endi tang

kom kilip topu mani pum. ⁵² Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Nim tui kepġi ei orung kind pim konu pend. Nimbiġ erang wumb pei tui ele opu ermin ni erangin wumb pei tui mond kuġngġi. ⁵³ Pe nim piinan. Na Ernan wġi tamb eim nge enjel pei, na paki tok kindang ongġi, ei opu tiġap engki nga taġtaġ ei to mani kindmba miġ,” pa nim. ⁵⁴ Ba na yi miġ eramb kin, Gos nge ek ok ele palim ele nge na kuġmbii nge nind ei, ek puġe keimi tonu onermba mon!” pa nim.

⁵⁵ Pe kunum ele Jiisas eim ek nipi, wumb tiġap onjung wumb ei ngopu yi nim, “Eim tui ni dolu epi ambġik tu wunmun na sik ei wanġng wu endi miġ ambiġ gġi ningġi enmin min? Kunum kunum na Jura men ngġi owundu ele moġup ek nip wu amb ngop er muls ba enim na ambiġ gġi ninenjing mon! ⁵⁶ Ba kumb ok Gos oġ ekii se ermba ei piik niġmin wumb ombu ek mon ok pulk ek ei keimi tonu om. Ei yi miġ epi pei tonu om.” Pe Jiisas nge ekii sik eġmin wumb pei eim si kindik sikir punjung.

Juras Jiisas Sipi Opu Orung Wumb Onjung Konu Ngum

(Mak 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Jon 18:13,14,19-24)

⁵⁷ Wumb ok Jiisas ambiġ gġi nik sipik, kuġmaġ kaġiġim wu owundu Kaiyapis eim ngġi ele sipnjing. Pe lo ek poltmun wumb ni peng pim wumb pei kuġou tok mulnjung. ⁵⁸ Piisa Jiisas sipnjing konu ekii se pum; ba eim turġi miġ yi pum. Eim pupu kuġmaġ kaġiġim wu ei ngġi kung guġi ele nirik pum. Pupu, opu wu mulnjung konu ouni mulnjung. Pe Piisa eim epi nipe ernġi nipi kan muġum. ⁵⁹ Nga kuġmaġ kaġiġim wu owundu ni kaunsil wumb pei ek piik kun pinaġim ek kend wu ni ek nipi nik Jiisas to kundngġi ek ei wu kombur kan simin ninjing. ⁶⁰⁻⁶¹ Pe wumb pei ok ek kend tok yi ninjing. Ba eim to kundngġi ek endi kan sinenjing mon. Nga ekii se wu taġ okuġ. Ek yi ninjingġi, “Wu ei, ‘Gos

men ngii owundu ei er kis mondpu, nga kunum tekliki mendpił tekmbii,' nim," pa yi ninjingił.

⁶² Nga kułmał kałiłim wu owundu angpi ei ek nipi Jiisas ngum, "Nim ek endi ni orung kindnenjii min? Nipe ek wumb ek ei nik nim kin ngonmun?" a nim. ⁶³ Ba Jiisas eim ek endi ninerim. Nga kułmał kałiłim wu owundu ni ek nipi ngum, "Na nim kin nip kii simbii end ei Gos Owundu nge embe ełe ni kunum kunum konj mołum ei nge nimbii end. Ei nim ek nikin sin ngan piimin. Nim Gos kindim wu Krai Gos nge kingam min mon?" pa nim. ⁶⁴ Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, "Nim ek nin mił ei poru ninim. Ba na enim kanip nind. Ekii se kunum nga Gos kindang opu mei ełe wu kingam wu ei na keningii ni Gos dinga owundu angil tundung ełe mołup, na Gos nge epin kupu ełe pei peng mani ombii," pa nim. ⁶⁵⁻⁶⁶ Jiisas ek yi mił neng kin, kułmał kałiłmin wu owundu ni popuł sipi eim konduk ei to piltan to kembis kembis erim. Erpi ek yi nim, "Gos kin ek buł morung ninim. Sin eim kin ek nga piinermin. Ek kis ei enim wumb pei piik poru ninmin. Enim er piinmin mił nenj?" a nim. Wu num ombu eim ek dinga nik orung kindik yi ninjing, "Eim oł kis endi erim, kumep kis sipi eim kułmba," ninjing.

⁶⁷⁻⁶⁸ Pe enim Jiisas kumb ełe jipambił tok, eim tunjung. Wumb ombu en enim angil kin se andik eim tunjung. Tok ek yi ninjing, "Nim ek nikin oł ekii se tonu omba nge ek niłin ełin wu ni pe nim nii kepii tonum?" a ninjing.

Piisa Ek Yi Nim, "Na Jiisas Kinał!"
(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Piisa eim torung mołpu, eim ngii ełe kung gui tukrung mułum. Kunum ełe pe kongun amb endi opu yi nim, "Nim wu ei Jiisas Galilii konu ełe wu ni mołun," pa nim. ⁷⁰ Ba Piisa ek nipi wumb pei ngopu yi

nim, "Nim ek nin ek ei na pii kun enand mon," pa nim. ⁷¹ Pe nga eim anda pupu ngii tak tor kindiłmin ełe mułum. Nga amb endi opu ek nipi wumb mulnjung ei kanpi nim, "Wu ei Jiisas kin ouni Nasares konu ełe mulnjunguł kenj wu," pa nim. ⁷² Piisa nga ek dinga nipi tonu kindpi yi nim, "Na ek keimi mendpił nind, na wu ei na kinał," pa nim. ⁷³ Ekii se wumb molk nga wu kombur ok ek nik yi ninjing, "Keimi, nim tiłap wu ei nge ek ninim ei mił ku nim ek ende nin ei sin piipin ninmin," pa ninjing. ⁷⁴ Nga Piisa eim ek dinga mendpił nipi yi nim, "Na ek keimi mendpił ninenj kin Gos na to kundmba. Na wu ei kinał mon," nim. Nipi poru neng, kei kultu wii tum. ⁷⁵ Pe Piisa mołpu piim ni Jiisas eim kanpi nirim ek ei piim. Ek yi nirim, "Kei kultu wii tunerang, na nge embe kunum tekliki yi mił ninjii ei, 'Nim na piinan.'" Pe Piisa anda pupu ke dinga nim.

27

Pailos Mułum Konu Jiisas Sipnjing
(Mak 15:1, Luk 23:1-2, Jon 18:28-32)

¹ Konu tingang, kułmał kałiłim wumb ni wu peng pim wu pei Esrel wumb kin ek nik piik Jiisas to kundngii ek endi nimin ninjing. ² Jiisas eim kan tok sipik, Pailos Rom gapman owundu endi mułum konu sipik ngunjung.

Juras Kułum Poru Nim
(Aposeł 1:18-19)

³ Pe Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngum wu ei, eim kenim ni Jiisas kos erik kin, oł embin tui ngangin, Juras kanpi kin, eim noman ak topu kin, ku engki tekliki se mengpi, orung tu wupu kin kułmał kałiłmin wumb ni peng pim wumb mulnjung konu sipi ngumbii ni tu wum. ⁴ Pe eim ek yi nim, "Na oł kis enj. Na wu ei mong endi sinerim ei ni to kindinj. Pe eim to kundngii enmin," pa nim. Ba wu ombu en enim ek yi ninjing, "Ei sin epi mon ei, ninim nge epi," pa

yi ninjing. ⁵ Pe Juras ni wu ei eim ku ni olkup topu men ngii owundu eke tuk kindim. Kindpi, eim pupu kan to kulmbii ni pupu, kulum.

⁶ Ba kulmal kalilmin wu Owundu ombu ku ei sik kin ek yi mil ninjing, “Wu endi to kundmun nipin ku ngunpun ku ei nga ya sinim kin orung ngonmun, ei men ngii eke nirik sipnermin. Nimbil erang ku ei miyem ku.” ⁷ Wumb ombu en enim ek endi ni piinjing, Piik yi ninjing, “Ku ei sipipin mei endi wumb nilmin mei eke, ‘Wu endi mei ming sin elim,’ mei ei top enjing. Konu turii, wumb ei tukpu eke simba.” ⁸ Yi ninjing konu ei embe sik wumb yi nilmin, “Mei ei miyem mei,” nik konu ei pe salim ku.

⁹⁻¹⁰ Kumb ok Gos eim ek endi ni tor kindilim wu Jeremaiya gupu eke neng kin okeki se tonu omba ei piip nirim mil keimi tonu om. Eim ek yi mil nirim,

“Esrel wumb ku 30 ei, Jiisas top nik enjing mil ku ei wu endi mei ming sin elim mei ei top er sinjing. Ei Owundu nirim mil yi mil keimi tonu om poru nim.”

Pailos Jiisas Kanpi Kii Sim

(Mak 15:2-5, Luk 23:3-5, Jon 18:33-38)

¹¹ Jiisas sipik Rom gapman owundu Pailos mulum konu kumb eke endindnjing. Pe Pailos ei ek nipi eim kii sim. “Nim Jura wumb king molun min?” Jiisas ek yi nim, “Ei ninim ek yi nim.” ¹² Ba kulmal kalilmin wu ni peng pim wu ombu kin ek endi nik Jiisas kin ngunjung ni eim ek endi nipi orung kindpi ngunerim. ¹³ Pe Pailos ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim kos erngii wumb ek pei ninmin ei nim piinan min?”

¹⁴ Ba Jiisas eim ek endi nipi orung kind ngunerim mon. Yi erang kin Pailos eim puku sipi nimbil erang enim ni piim.

Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Eke Tei!”

(Mak 15:6-15, Luk 23:13-25, Jon 18:39-19:16)

¹⁵ Nga kuni owundu ‘Pasopa’ nilmin kunum eke, kan ngii palilmin wumb ei kung ngii endeim endeim ni gapman wu owundu ei kan wu tor kindpi elim ei wumb pei en enim wu ei omba nengin Pailos tor kindilim. ¹⁶ Pe kunum ei, wu kis wii endi kan ngii pirim, wu ei embe ‘Barapas,’ nilmin. ¹⁷ Wumb kulou tok mulangin kin, Pailos ek nipi wumb kii sirim, “Na wu nii endi enim kin tor kindmbii? Pe na Barapas kindmbii min? Jiisas Kraiss ninmin ei kindmbii?” ¹⁸ Pailos eim piim, wumb pei Jiisas embe to mani kindmin ni piinmin sin sinim embe to tonu ba ni piik, tu wuk kos eke tu wunjung ni piim.

¹⁹ Pailos eim kos piipi ek nipi kun elim konu eke mulang, eim nge ambim ei ek nipi kindpi yi nim: “Nim wu okeki ka wii ei okeki endi enerim wu ei kin okeki endi enerii! Na akip epin or kumb wu ei kin er kanip noman embin tang mol,” pa nim.

²⁰ Ba kulmal kalilmin wumb ni peng pim wumb ei ok wu amb wii muljung eke ek dinga ngok yi ninjing. Enim Pailos kin kii sipi, “Barapas kindan wii pangli nik Jiisas to kundei yi nei!” pa yi ninjing. ²¹ Ba gapman owundu ni ek yi nim, “Ya wu tal molmbul ei wu nii endi enim kin kindmbii?” Wumb pei molk yi ninjing, “Barapas wangli!” ninjing. ²² Pailos ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na Jiisas kin nimbil okeki ermbii Kraiss pa ninmin ei?” Wumb pei molk yi ninjing, “Ond peri eke tonu to kundii!” ninjing. ²³ Ba Pailos ek yi nim, “Nimbil erang wu ei eim okeki endi erim?” Pe wumb wii dinga tok yi ninjing, “Tonu ond peri eke to kundii!” ninjing. ²⁴ Pailos eim yi piim, “Na ek nind ei kapli enanim, wumb ek pei nik dinga enmin ei opu tonu omba,” ni yi piim. Piipi, eim wumb pei muljung konu ningil eke eim angil was erpi yi nim, “Na wu ei kin okeki endi erpi wu ei to kundngii ninand mon. Ei enim wumb pei en enim noman eke nimbil okeki erngii, na

mon.”²⁵ Pe wu amb wumb pei ek ni orung kindik yi ninjing, “Ei sin oł kis enmin wumb ei nge sin kangıl ni sin pe pułe sin sinim kin kumep kis tonu omba,” pa yi ninjing.²⁶ Wumb yi nengin kin, Pailos Barapas tor kindang pum. Pe Jiisas eim opu wumb angıl kindnjing, kepii tok ei sipik ond peri ełe to kundngii nge sipnjing.

²⁷ Pe Pailos nge opu ełmin wu ombu Jiisas sipik gapman ngii ełe nirik sipik eim kin kułou tok mulnjung.²⁸ Molk, eim konduk ei gulk kindik, king mił kon sakis kundii eipi endi kindnjing.²⁹ Kindik, nga eim peng ełe peng kon mondunmun nik kan jimbiltang ei nge kirang ombu engin to sik kin tonu eim peng ełe mundnjung. Pendik dolu endi sipik eim angıl tunding ełe engindnjing. Nga en enim mandi ming gopsing pii poł molk eim kin se ek kulsik ek paki tok yi enjing. “Jura wumb wu king owundu nim kunum kunum kinan mołulum wu,” pa ninjing.³⁰ Nik, eim kumb ełe jipambił tok, kepii sim ni sik eim peng ełe kepii tok yi enjing.³¹ Eim kin se ek kulsik oł yi er poru nik, king mił konduk kundii eipi ni gulk tor sik, konduk eim nge orung kind pendnjing. Pendik eim sipik, ond peri ełe ni tungii nge sipnjing.

Jiisas Ond Peri Ełe Nil Tunjung
(Mak 15:21-32, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

³² Pe andłam ełe punjung ni Sairini wu endi om wu ei embe Saimon. Wu om konu, “Ond peri ei ko wii!” Nengin, Jiisas ond peri ei wu ni ko wum.³³ Puk konu endi tor punjung konu ei embe, ‘Golkasa’ niłmin, konu ełe tor punjung. Konu ei wumb kanımin ni, wumb peng embił ni kumb ningił ni yi mił seng kanik kin konu embe yi mił niłmin.³⁴ Wumb noł wain endi ngunjung eim nopu piim ni epi endi eim num ni kumbii erang piipi mon nim. Nimbil erang eim noł ei nopu kułii mił kołpu peng kin eim ngenj kumbii simba pinerang kin mon nim.

³⁵ Pe Jiisas ond peri ełe nil to pendik, eim nge konduk sik kin opu ond wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin wu nii endi eim konduk simba nik yi enjing.³⁶ Pe opu ond wu ombu mani molk kin Jiisas kin tep er mulnjung.³⁷ Ok mon endi to pendnjing konu ełe Jiisas peng ełe pim. Ei kos piinjing ek ei nge nik mon polk pendnjing, “Ei Jiisas, Jura wumb nge king.”³⁸ Jiisas pim konu orung orung ełe wu tał opu erkił epi waning sikil epi ełmbił wu tał ond peri ełe to pendnjing. Wu endi Jiisas angıl tunding pim. Endi angıl taring orung pim.

³⁹ Wu amb ni wumb ok Jiisas kin ek buł morung nik peng ak tok orung enjing.⁴⁰ Erik yi ninjing, “Nim men ngii owundu ei kis mułang nga kunum tekliki konj tekmbii nin wu; pe nim Gos kingam keimi pim kin, tonu ond peri ei si kindkin mani wan kinamin!” yi ninjing.⁴¹⁻⁴² Yi mił ku lo ek piilmin wumb ni peng pim wumb ni kułmał kalk ełmin wumb pei molk eim kin ek buł ambilk yi ninjing. “Eim wumb eipi kin paki tum; ba eim akip eim paki tunermba mon. Eim sin Esrel nge wumb king pim kin, kapli pe tonu ond peri ełe si kindpi mani wang, sin eim kin pii gii nimin,” pa ninjing.⁴³ “Eim Gos kin pii gii nipi kin na Gos kingam moł ninim. Ei Gos eim kin noman ngum kin, akip eim paki tang kenmin,” ninjing.⁴⁴ Pe wu tał epi waning sikil ełmbił wu tał ond peri ełe to pendnjing wu tał Jiisas pim konu mandi pinjngił wu tał ek buł ambilkil ninjngił ku.

Jiisas Eim Kułum Poru Nim
(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

⁴⁵ Pe konu tinga eni kunum beli salim kunum ei emii pim. Pep, pang pang nga konu pou neng eni tekliki erim.⁴⁶ Konu eni tekliki ermba erang, Jiisas eim wii dinga topu Jura nge wumb ek ełe yi nim, “Eli eli lama sambasani?” Yi nim ei pułe yi, “Na Gos nim na nge Gos nim na nimbil

erang si kindin?”⁴⁷ Ba wu kombur mandi molk piinjing ni yi nim, “Neng kin, wu ombu molk mon, wu ei ek ni tor kindilim wu Elainja wii tonum,” pa yi ninjing.⁴⁸ Pe sikir wu endi tuk muljung wu ni pupu omb ngenj nok sinjing ei sipi noł wain ele mani kindpi; kindang kin noł wain kopup tuk seng dolu endi sipi dolu topu sipi Jiisas ngamb noł ei numba ni sipim.⁴⁹ Ba wu kombur molk yi ninjing, “A nim giyeng ni moł. Eim nimbil oł ermba ei kenmin, yi neng kin, Elainja opu eim paki tonum min ei kenmin,” ninjing.⁵⁰ Jiisas nga wii dinga tum. Pe eim nge noman tuk ele kindang pum.

⁵¹ Kunum ele mendpil men ngii owundu ele alap owundu endi tuk Gos nge men ngii palting ele ondu ngo pendnjing konu ele wumb tuk punalmin konu pendnjing alap ei tonu piltan topu mer mani tor pum. Pupu, alap opu tał mił yi erim. Erang kin, wumb Gos kin pungii nge aki tum. Topu, kunum ele, mendpil kon kopu owundu tang kin, kom ku owundu pim ni mani pupu purum.⁵² Nga mer mei ele wumb kulii tukpu tołmun konu ei ombułpu aki topu wii seng kin Gos eim wumb pii gii ni molk, kulnjung wumb ombu angk tonu ok konj muljung.⁵³ Nga en enim mer tukpu ele wakin to si kindik angk tonu ok kin ok Jiisas eim kołpu; nga angpi tonu opu konj mołpu, tonu konu owundu ka wii ele tuk peng wumb pei kenjing konu ele en enim tuk punjung.

⁵⁴ Opu elmin wumb tep elmin wu ni opu wu kombur kin muljung ni konu kopu topu oł kanim kanim erim ni kenjing ei Jiisas pim konu tep er muljung wu ombu en enim oł ei kanik tungu erik,” yi ninjing. “A keimi wu, ei Gos nge kingam mołum,” pa ninjing.⁵⁵ Amb pei muljung amb ei Jiisas ek ekii silmin amb ombu Galilii konu si kindik eim kin ouni tu wunjung ok eim paki tunjung; ok konu turii mił angk kenjing.⁵⁶ Amb mulk konu tuk ele amb

kombur mulk, amb ei endi Mariya Makandala kin Mariya endi Jeims angim kin Josep tał menginjngil kin, nga amb endi Sepndii nge kingam tał ei menginjngil kin muljung.

Jiisas Ngenj Ei Sipik Ku Tukpu Ele Pendnjing

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42)

⁵⁷ Konu pou neng, wu endi om wu ei embe Josep, wu ei Jiisas nge ekii silim wu, Aramasiya konu ele wu eim ku pei salilim wu.⁵⁸ Josep eim opu, Pailos mulum konu kii sipi yi nim, “Jiisas ngenj ei na sipmbii min?” nipi kii sim. Seng kin, Pailos eim opu wumb ei neng, Jiisas ngenj ei tu wuk eim ngunjung.⁵⁹ Pe Josep ni wu ei eim alap konj kuru endi sipi, Jiisas ngenj ele pandi tum.⁶⁰ Pe Jiisas ngenj ei sipipi eim nge tukpu konj ele pendim. Eim tukpu ei tuk kom ku owundu ele wumb kombur sik, konu ele Jiisas tuk kind pendik, kom ku owundu endi sik peri ngok sipik pendik tukpu ele pendnjing. Pendik, en enim punjung.⁶¹ Mariya Makandala nilmin amb ei kin, Mariya nilmin amb endi kin ouni muljunguł. Amb tał tukpu peng ele mandi molkuł kankil muljunguł.

Jiisas Tukpu To Pendnjing Ele Opu Wumb Tep Er Engnjing

⁶² Kupiiring nga kor kunum epi er kun almin kunum ei opu peng, kulmał kalilmin wu ni, lo ek ekii silmin wu ni pei puk Pailos ngii konu kulou tunjung.⁶³ Tok, Pailos kanik yi ninjing, “Wu owundu, sin piinmin ei, wu ek konj mułpu ek kend wu ei, ‘Kunum tekliki mendpil tukpu ele angip op tonu bii,’ ninim ninmin,” pa ninjing.⁶⁴ Nga ek yi ninjing, “Nim ek yi ninjii, ‘Tukpu ele pandi dinga tok, tep ka er mułangin kin, kunum tekliki poru nimba. Mon peng kin, eim nge ekii sik elmin wu ok waning sipik wumb kanik nengin ninjing, ei eim ngenj tuk ele pinałim, eim angpi tonu opu konj pum.’ Ek ok ek ei op ekii seng, ekii se ek kend

ei opu kumb eġe ba paġim.”⁶⁵ Pailos ek nipi orung kindim, “Enim puk tep muġngii opu wu tiġap endi singii. Sengin, puk tukpu ei pandi tok dinga wii er pendngii. Enim eġmin miġ erngii.”⁶⁶ Yi neng, puk tukpu pandi dinga tungii punjung. Puk, tukpu eġe oġ endi dinga enjing ei wumb tuk onerngii nik kin, tukpu eġe to dangndik pendnjing. Nga opu wu kombur tukpu eġe, “Tep er muġei!” nengin, tep er mulnjung ku.

28

*Jiisas Nga Angpi Tonu Konj Pum
(Mak 16:1-10, Luk 24:1-12, Jon 20:1-10)*

¹ Kor owundu kunum poru neng, kupiiring mandi eġe amb Mariya Makandala seng kin, nga Mariya endi kin ouni okuġ, Jiisas tukpu eġe kenmbiġ nikiġ onjnguġ. ² Pe sikir konu kopu owundu tum, Gos Owundu nge enjel tonu epin si kindpi mani om. Opu, ku ni ambiġ ak tang, ak topu orung pupu pim. Peng kin, tonu peġ eġe eim tonu muġum. ³ Eim nge kumb eġe kupu kuru miġ tiġang erim. Nga konduk ei kupu miġ kuru mendpiġ pim. ⁴ Opu wu ombu en enim mund mong erik, puku sik wumb kukiġ miġ mendpiġ pek mulnjung.

⁵ Ba enjel ek nipi amb taġ ngopu yi nim, “Eġip mund mong enereġ mon! Na piind eġip Jiisas kurkuġ onmbuġ ni piind. Wu ei ond peri eġe to kundnjung. ⁶ Eim ya konu eġe mulaġim, eim angpi nga konj tonu pum. Eim ok ek nirim miġ yi erim. Pe eġip okuġ eim pim konu ei keningiġ weġ!” nim. ⁷ Pe eġip amb taġ sikir pukuġ, eim nge ekii siġmin wu ombu mulnjung kankiġ kin, ek yi ninjngiġ, ‘Eim tukpu eġe si kindpi, nga angpi konj tonu pum. Piinmin! Eim Galilii konu ek pupu muġmba punum, enim ekii se puk eim konu eġe keningii,’ pe na ek nipi eġip ngunj,” pa nim. ⁸ Amb taġ eġ eġip mund mong erkiġ ka piikiġ sikir pukuġ tukpu si kindkiġ ei nge

ekii siġmin wu mulnjung konu kankiġ yi ninjngiġ.

⁹ Nikiġ pangiġ nga sikir Jiisas eim amb taġ andġam eġe kan sipi ek yi nim, ‘Eġip onmbuġ?’ Nga amb taġ eġ eġip eim simb eġe ambiġ giġ nikiġ molkuġ ek ka nikiġ prei enjngiġ. ¹⁰ Jiisas ek nipi amb taġ ngopu yi nim, “Eġip mund mong enereġ! Eġip pukuġ na engnan noġ kan ningiġ. Nengiġ kin, puk Galilii konu eġe puk muġangin kin, na konu eġe wumb ei keningii,” yi nim.

Opu Eġmin Wumb Ek Poġ

¹¹ Amb taġ andġam eġe tuk pukuġ opu wu ombu konu owundu eġe puk kin kuġmaġ kaġiġmin wumb mulnjung konu epi tonu om miġ ek kanik onjung miġ ninjing. ¹² Pe kuġmaġ kaġiġmin wumb ei ni peng pim wu num ombu kuġou tok molk ek nik, “Opu eġmin wu ombu ku owundu ngumun,” pa yi ninjing. ¹³ Nik, opu wu kanik ku owundu ngok ek yi ninjing, “Enim yi ningii, ‘Sin or pinjpin kunum ei eim nge ekii siġmin wu ok eim ngenj ei waning sipnjing,’ yi ningii,” pa nik. ¹⁴ “Nga gapman wu owundu ei eim ek endi nim kin, sin eim kin ek nemin, enim kin ek endi pinermba,” pa ninjing. ¹⁵ Yi miġ nengin kin, opu eġmin wumb ku ei sik kin, oġ ei nik miġ endi ei enjing. Nga ek ei Jura wumb konu orung orung pei piik pangin, pe ek ei piinmin ku.

Jiisas Eim Kin Ekii Sik Wu Ombu Kin Tonu Om

(Mak 16:14-18, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8)

¹⁶ Eim nge ekii sik wu engki nga endeim ei puk Galilii komung konu punjung. Puk, eġe punjung ei Jiisas ek nipi miġ konu eġe punjung. ¹⁷ Puk, Jiisas kanik eim kin ek ka nik men tok erik; ba wu kombur noman taġ er pim; “Ei Jiisas mendpiġ min wu eipi da?” ni piinjing? ¹⁸ Jiisas eim wumb mandi opu ek dinga nipi eim wu ombu ngopu yi nirim, “Gos eim mei eġe noman dinga ni tonu epin noman dinga ei pei na ngum. ¹⁹ Enim ei piik,

konu orung orung wumb pei kin puk, na ek ka enim kin ngok, wumb ei na kin pii gii ningii ei na nge wumb pei ekii sik muŋgii. Wumb ei noŋ pingii ei, na Ernan embe ni na eim kingam embe ni Gos Gui Ka embe eŋe noŋ pendik dambilik ende puk ngungii. ²⁰ Enim na ek nip ngond miŋ yi enim puk wumb kanik ek yi nik ngungii, enim piinmin ei na enim kin kunum kunum moŋ, ei moŋ pamb kunum poru nimba,” pa nim.

Jiisas Nge Ek Ka Mak Pułum

*Wu Jon Wumb Noł Pendpi Ngołum
Wu Gos Ek Ni Tor Kindim
(Masyu 3:1-12, Luk 3:1-18, Jon
1:19-28)*

¹ Ek ka ei nge Gos kingam Jiisas Kraiss nge ek ka tonu om. ² Wu endi embe Aisaiya, Gos ek ni tor kindim wu, ek kos ei nge ok yi mił pułum. Eim Gos ek ka nipi eim kingam kin ngum,

“Na wu endi nim nge ek poł kindamb sipi nim. Ei nim andlam topu ba; yi mił ekii se wumb nim onjii ni piik mułngii. ³ Wu endi wumb mulenjing konu ele wii dinga topu mołum. ‘Wu owundu eim omba enim. Enim noman tuk ele er kun erik mułngii!’ ”

⁴ Jon wumb noł pendpi ngołum, wu eim ele wumb mulenjing konu, eim Aisaiya kumb ok nirim mił tonu orum. Jon eim Gos ek ka endi nipi wumb ngum. Ngang kin, “Wumb noman ak tok pii gii nengin kin noł pendpi ngum. Ngang kin, Gos wumb oł kis ombu kil ngopu si kindimba. ⁵ Pe Jura mei owundu wumb kin, Jerusalem konu tuk mulnjung wumb kin pei punjung. Puk, Jon mułum konu ele tuk punjung. Puk, Jon mułum konu oł kis ombu ni tor kindik ngunjung. Ngangin kin, wu Jon wumb noł pendpi ngum. Noł ei embe Joran.

⁶ Pe Jon eim kon endi kindim, konduk ei, kung kamil ngenj ełmin, kon ei kindim. Jon eim kan endi tuk kend ele, tuk sipi telim ku. Eim guimbu kin, piimi muł kin, nopu endim. ⁷ Pe Jon ek nipi wumb ngum, “Wu num endi na ond konu ele ekii se omba wu ei, na dinga ei kapli si kindimba. Na wu ka mon, na mei ele wu mendpił. Na eim simbu su kan ei kapli si kindimbii, ba eim wu num mołum,” pa nim. ⁸ “Na enim

noł mendpił pendpi ngond; ba wu endi ekii se omba wu ei eim, Gos Gui Ka ele noł pendpi enim ngumba,” pa nim.

*Jon Jiisas Noł Pendpi Ngum
(Masyu 3:13, Luk 3:21-22)*

⁹ Kunum ei, Jiisas Galilii Nasres konu ele si kindpi om. Pe Jon Jiisas noł Joran ele noł pendpi ngum.

¹⁰ Kunum ele Jiisas eim noł si kindpi, opu kenim ni, tonu kupu muł wuł ał pum. Pang kin, Gos Gui Ka kei Kurmuł mił mani opu, Jiisas kin mułum. ¹¹ Pe Gos ek ka endi ei tonu muł ele tor opu yi nim, “Nim na kingam mendpił, na nim noman pałim. Na noman ka wii nim kin ngond,” pa yi nim.

*Seisen Eim Jiisas Ermba Mił Kenmbii Ni Erim
(Masyu 4:11, Luk 4:1-13)*

¹² Sikir Gos Gui Ka Jiisas sipi mei wumb mulenjing konu ele sipi kindim. ¹³ Jiisas mułum kunum ei 40 pei mułum. Pe Seisen eim Jiisas ermba mił kenmbii ni erim. Erang kin, Jiisas eim kui, ka, kei, kung simbii nin, epi mulnjung konu ele mułum. Ba wumb mulenjing mon. Nga Gos enjel eim paki tunjung.

*Jiisas Eim Kongun Pułgun Mondpu Erim
(Masyu 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ Nga ekii se Jon kan ngii mułum, kunum ei Jiisas Galilii konu ele opu, Gos ek ka nipi ngum. ¹⁵ Ngopu yi nim, “Gos kunum ele tonu omba nirim pe tonu onum. Gos sinim tep erpi omba enim. Enim noman tuk ak tok Gos ek ka pii gii ningii,” pa nim.

*Jiisas Wu Kapil Kapli Wii Tum
(Masyu 4:18-22)*

¹⁶ Nga Jiisas noł gopu Galilii wer ele andpi mułum. Jiisas Saimon kin, angim Endru tel kenim. Wu tał noł gop ele omu kon polkuł mulnjunguł. Wu tał, omu kongun ele ełmbił wu. ¹⁷ Jiisas ek nipi wu tał ngum, “Ełip na ond konu ekii se we! Ełip na ek ka nip ngamb, ełip wu yi mił singił,”

pa nipi ngum. ¹⁸ Pe sikir, wu tał omu kon si kindkil, onjnguł. Okuł, Jiisas pum konu ełe ekii se punjnguł. Pukuł, ekii se, eim ek piingil nge punjnguł.

¹⁹ Nga Jiisas aninga kopur pupu kenim ni, wu Sependii nge kingam Jeims kin, angim Jon kin, alting noł kanu ełe molkuł, omu kon er ka er mulnjunguł. ²⁰ Pe kunum mendpił, wu tał eim “Ełip weł!” nim. Neng kin, wu tał erinjngil, Sependii kin, kongun wu kin konu ełe mond si kindkil, Jiisas pum konu ełe, ekii se punjnguł.

*Wu Endi Gui Kis Mułum Ei, Jiisas Tor Si Kindim
(Luk 4:31-37)*

²¹ Nga enim Kapaniyam konu ełe punjung. Kunum ei kor kunum, Jiisas men ngii konu ełe nirik pum. Pupu, Gos nge ek ka pułngun mondpu wumb nipi ngum. ²² Nga wumb ei Jiisas ek nim piik puku sinjing. Nimbił erang, Jiisas Gos nge ek ka kengip tołmun wumb mił, nipi ngunerim mon; ba eim wu num endi noman dinga pim mił, yi nipi ngum.

²³ Nga kunum ei, wu endi men ngii ełe tuk mułum wu ei gui kis tuk mułang kin, wii dinga tum. ²⁴ “Nim Nasares nge konu ełe wu Jiisas nim sin kin nimbił oł enjii en? Nim okun sin to kis enjii on min? Na nim piind, nim Gos nge wu kun ka kindang on,” pa nim. ²⁵ Ba Jiisas gui kis ei ek dinga nipi ngum, “Nim ek tingnerii! Nim wu ei si kindkin pui!” nim. ²⁶ Pe gui kis ei wu ek ei to kindpi, wii dinga tum. Topu kin, wu ei topu si kindpi tor pum. ²⁷ Pe wu amb pei puku sik endnjing. Andik, wumb en enim ek nik, piik piik enjing. “Ei epi nipe? Ei ek konj endi nim, wu ei noman dinga palim. Nimbił erang, eim ek nipi, gui kis ngang, gui kis eim ek piinjing?” pa ninjing. ²⁸ Jiisas yi mił erang, eim ek mei Galilii konu ełe pei sikir pang, wumb piinjing.

Jiisas Piisa Ambim Mam Er Ka Erim

(Masyu 8:14-15, Luk 4:38-39)

²⁹ Pe men ngii si kindik anda puk, wumb Saimon kin Endru kin ngii konu ełe nirik punjung. Jeims kin Jon teł nirik punjnguł ku. ³⁰ Pe Saimon ambim mam peł ełe eim ening tang or pim. Wumb Jiisas kanik ninjing. ³¹ Nengin kin, Jiisas pupu kin amb mam nge angil ambłang, engim. Angpi, ening tum ei, ening poru nim. Pe amb mam eim kuni nungii ni kałpi er kun er mułum.

Jiisas Wumb Pei Er Ka Erim

(Masyu 8:16-18, Luk 4:40-41)

³² Pou neng ełe, eni mani ba erang, wumb pei ening pim wumb Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Wumb kombur gui kis pim, kopur ening pim wumb onjung ku. ³³ Konu owundu, wumb pei kułou tok, ok ngii ondu ełe mandi ok mulnjung. ³⁴ Nga Jiisas eim wumb ening kanim kanim pim er ka erim. Pe eim gui kis kopur pei si kindim ku. Gui kis ombu, Jiisas eim piyangan kin, ek yi nim, “Gui kis enim ek ninerngii!” pa yi nim.

Jiisas Galilii Mei Konu Ełe Kongun Er Endim

(Luk 4:42-44)

³⁵ Nga kupiiring okrii, Jiisas eim tor pupu, konu wumb mulenjing konu ełe pum. Eim Gos kin prei er mułum. ³⁶ Nga Saimon kin angim noł Jiisas pum konu ełe ekii sik punjung. ³⁷ Puk, kan sik kin, yi ninjing, “Wumb pei nim kuruk mołmun,” pa yi ninjing. ³⁸ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Sinim mei konu eipi eipi endi pamin! Ya mandi na ek nipi, wumb ngumbii palim ku. Ełe nge, na okrii onj.” ³⁹ Pe Jiisas Galilii mei konu pei pupu endim. Jiisas men ngii konu nirik pupu, Gos ek ka wumb nipi ngum. Eim wumb gui kis pei top tor kindim.

Jiisas Wu Endi Kinj Num Er Ka Erim

(Masyu 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Nga kinj num wu endi opu, eim gopsing pii poł mołpu, Jiisas kanpi, ke nim, “Nim noman pim kin, kapli na er ka enjii,” pa nim. ⁴¹ Jiisas wu ei kaimb sipi piim. Piipi kin, wu angil ambilpi kin, ek yi nipi ngum. “Na piind ei nim ka mulnjii!” pa nim. ⁴² Jiisas ek nipi, wu ei ngang kin, kinj num wu ei sikir ka mułum. ⁴³ Jiisas wu ei ek dinga ni ngopu, sikir kindang pum. ⁴⁴ Jiisas wu ei kin ek yi nipi ngum, “Nim wu endi kankin, oł ełe ninerii mon! Ok Moses ek nirim mił nim pukun, ‘Nim ngenj men ngii kułmał kalikim wu konu ełe andan tunjii. Kumo kindpi, kułmał kalpi nim si kin ngunjii. Kilang kin, nim ngenj ka erim ni keningii!” pa nim. Nipi, Jiisas wu ei kindang pum. ⁴⁵ Ba wu ei pupu, wumb pei kanpi nipi, eim wumb mulnjung konu ełe, pei kanpi, ek pol topu ngum. Yi mił erang Jiisas eim konu endi kanpi nim, wumb pei mulnjung konu tuk ba pinerim mon. Eim andaring minj mułum konu orung wumb mulenjing wumb konu ełe orung orung wumb pei eim kin onjung.

2

Jiisas Wu Endi Simb Angil Ełe Embil Dinga Pinerang Er Ka Erim (Masyu 9:1-8, Luk 5:17-26)

¹ Nga kunum kopur o pang, Jiisas Kapaniyam mei konu ełe nga orung om. Wumb Jiisas piinjing ni, eim ngii konu ełe mułum. ² Nga wumb pei kułou tunjung. Pe ngii konu ełe piki topu, poru nim. Ngii ondpuł ełe konu endi wii sinerim mon. Nga Jiisas eim ek ka nipi wumb ngum. ³ Wumb wu endi ening pim wu endi eim mułum konu tu wunjung. Wu ei miyem kułang eim embil dinga pinerim. Wu kapil kapli ening pim wu ei, ko wuk tu wunjung. ⁴ Konu ełe wu amb pei piki tum. Pe wu ei tuk Jiisas mułum konu tuk tu wungii pinerim. Pe Jiisas mułum konu orung, ngii engimb tok altap ninjing. Pe wu miyem kułum

wu nge peł ełe kindik mani kindnjing. ⁵ Pe Jiisas wumb pii gii pim ei kenim. Kanpi kin, ening pim wu ei kin yi nim, “Kingnan, na nim oł kis kil ngop si kindind.” ⁶ Pe men mon połmun wumb mulnjung. En enim noman ełe ek dinga ni piinjing. ⁷ “Nimbił oł erang wu ei Gos ek buł morung?” ninim. Nipi, “Eim Gos ek ambilim,” a ninjing. “Wu endi oł kis kil ngopu, si kindnermba mon! Ei Gos nge kongun minj pałim,” pa yi ninjing. ⁸ Noman kis piik wu kei en enim noman tuk ełe, Jiisas piipi, eim ek yi nipi ngum, “Nimbił oł erang enim noman tuk ełe yi pi-inmin? ⁹ Nipe ek endi nga embin pinałim? Na yi nimbii, ‘Na nim oł kis kil nop, si kindmbii’ ei min, ‘Nga nim peł sikin, angkin pui!’ a nimbii? Ei enim oł embin ei enim kin palim min? ¹⁰ Ba na minj ek nemb eim ka mołang, enim na pii poł tungii! Wu kingam ei noman dinga mei ełe pałim ei kapli, oł kis kil ngumba.” Pe ek nipi, wu ei simb angil kis mułum wu ei ngopu, yi nim. ¹¹ “Na nim ek nipi ngond, nim peł sikin angkin, ngii konu pui!” ¹² Wu ni wumb mulnjung konu sikir angpi, peł sipi, pum. Pe wumb pei puku sinjing. Sik kin, Gos embe ambil tonu kindik yi ninjing, “Ok sin jep oł ei nge endi kinenjpin,” pa yi ninjing.

Jiisas Liiwai Wii Tum (Masyu 9:9-13, Luk 5:27-32)

¹³ Jiisas nga noł gop ełe endim. Wumb tilap owundu endi eim mułum konu ełe kułou tok onjung. Pe Jiisas eim Gos nge ek ka nipi wumb ngum. ¹⁴ Pe eim andpi pupu, Liiwai, Alpiyas nge kingam kenim ni, ku takis silim wu ngii konu ełe mułum. Pe Jiisas eim ek yi nipi ngum, “Nim na ond konu ełe ekii se oi!” a nim. Neng kin, eim angpi, Jiisas pum konu ekii se pum.

¹⁵ Jiisas Liiwai ngii konu ełe mułpu, kuni num. Nopu, wumb takis silmin wumb kin oł kis ełmin wumb pei, Jiisas kin kuni nunjung.

Jiisas nge ekii silmin wumb eim kin kuni nunjung ku. Nga yi mił wumb kanim kanim pei Jiisas pulum konu ełe, ekii se pulmun ku. ¹⁶ Nga wumb lo ek piilmin wumb nge mon ek polmun wumb kenjing ni, Jiisas eim wumb ku takis silmin wumb kin wumb ol kis elmin wumb kin, Jiisas kuni ende nopolu mułum. Pe wumb ombu ek nik, Jiisas nge ekii silmin wumb kin ninjing, “Nimbił erang Jiisas wumb ku takis silmin wumb kin, wumb ol kis elmin wumb kin, kuni ende nonmun?” ¹⁷ Jiisas ek ei piipi pendpi kin, eim ek nipi wumb ngum, “Wumb ening palim wumb ond mong piilmin wumb mołum konu ełe pulmun. Wumb ening pinalim wumb, ond mong piilmin wumb mołum konu ełe punalmin. Na wumb kun ka mołmun wumb kin onenj mon! Na mani opu, wumb ol kis elmin wumb kin onj; enim noman ak tok piingii,” pa yi nim.

Kuni Si Kindik, Gos Ek Ka Nik Ngolmun
(Masyu 9:14-17, Luk 5:33-39)

¹⁸ Kunum endi Jon nge ekii silmin wumb kin lo ek piik ekii silmin wumb kin kuni mowii mulnjung. Mułangin kin, wu kopur ok Jiisas kanik yi ninjing, “Nimbił ol erang Jon nge ekii silmin wumb kin lo ek piik ekii silmin wumb kin kuni mowii mołmun? Ba nim nge ekii silmin wumb ei kuni mowii mulałmin.” ¹⁹ Pe Jiisas ek nipi kii sim, “Eim kan nołum wumb pei wu endi amb simba erim kunum ei, enim kuni ende nunerngii min? Pe wu ei en enim kin ende molk kin, kunum ełe kuni si kindnerngii mon. ²⁰ Ekii se wu ei angil sengil poru nimba kunum, ei eim kan nołum wumb kin tep to mulermba. Nimbił erang wumb eim sik orung sipi enjing kunum ełe, eim kan nołum wumb kuni ei kapli mowii mułngii.”

²¹ Jiisas ek ekin nga yi mił nim, “Wu endi alap konj tilarpi endi sipi, tukpu ełe pandi tum kin, konduk ei eim yi mił erim kin konduk ei piltan tumba. Alap konj ei opu kembis, ba

kon ok nge piltan topu kis mondpu tukpu owundu ermba. ²² Wumb ond mong wain noł sik ming konj ełe kindilmin. Nimbił erang noł wain ei dinga elim. Nga ming ok nge tuk kindilmin ei noł wain dinga tor opu ming gał tołum. Pe noł wain ming gał tang, noł wain mei ełe pum.” Ek ei yi mił ninim Jiisas ek ok nge kin konj kin ende pinermba nipi ek ekin yi mił tum.

“Kongun Kor Kunum Enerei!” Pa Ninjing.

(Masyu 12:1-8, Luk 6:1-5)

²³ Kor kunum Jiisas aka pin andlam sim konu ełe andpi pum. Pe Jiisas nge ekii silmin wumb eim kin tep tok punjung. Puk kin, kuni kopur aka pin puk andik sik nunjung. ²⁴ Pe lo ek piik ekii silmin wumb, Jiisas kanik ek dinga ninjing, “Piini! Kor kunum ełe kongun mowii ninjing ba nim nge ekii silmin wumb ol ei nimbił erang enmin?” ²⁵ Nga Jiisas ek nipi ngum, “Enim Deipis Gos ek ka enim ger pinenjing min? Na ek ei nind, kunum ei eim kin eim wumb pei kuni sineririm kunum nind. ²⁶ Nimbił erang Deipis kuni tang, Gos ngii ełe nirik pum. Pang kin, kulmał kalilim wu ei mołpu bres sipi eim ngum. Ngang kin, Deipis sipi nga eim wumb kin bres ei nunjung ku.” ²⁷ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Gos kor kunum ei wumb paki tumbii nipi kor kunum sim. Ba wumb kor kunum paki tunerngii mon,” yi nirim. ²⁸ “Yi mił wu kingam epin konu si kindpi mani mei ełe opu tonu om; wu ei mendpił kor kunum wu owundu mułmba ku.”

3

Kor Kunum Jiisas Wu Endi Angil Kis Mułum, Er Ka Erim
(Masyu 12:9-14, Luk 6:6-11)

¹ Jiisas men ngii konu ełe nga nirik pum. Wu endi mułum wu ei, angil orung kis mołpu, miyem kulii erim. ² Wumb Jiisas mułum konu kanik mulnjung. Kor kunum Jiisas wu ei er ka ermba min mon, ni kanik

mulnjung. Molk kin, kunum ele en enim Jiisas kin kos ermin ni piinjing. ³ Jiisas ek nipi wu ei angil kis mulum wu ei kin ngum, "Nim ya wa!" pa nim. ⁴ Jiisas ek nipi wumb pei ngum, "Sinim kor kunum ol ka ermin ei kapli min? Sinim kor kunum epi kis ermin ei kapli min? Sinim wumb to kundmun min paki tamin ka mulngii min?" Ba wumb ek nik orung kindnenjing mon. ⁵ Jiisas wumb mulnjung konu orung orung kind kenim. Kanpi kin, eim popul sim. Nimbil erang Jiisas wumb kanpi wumb noman tuk ele piim. Wumb noman tuk ele dinga peng, wumb pii gii ninenjing ei eim piim. Pe Jiisas ek nipi wu ei angil kis mulum wu ei ngum, "Nim angil tun kindii!" nim. Pe wu ei angil tun kindang kin, nga kapli ka erim. ⁶ Lo ek piik ekii silmin wumb ok punjung. Puk kin, Eros wu owundu wumb mulnjung konu kulou tunjung. Tok kin, en enim ek ni piik piik erik Jiisas tumun ni piinjing.

Wumb Pei Jiisas Ekii Sik Endnjing

⁷ Jiisas kin eim ekii silmin wumb konu ei si kindik, nol gop mulum konu ele punjung. Pe wumb pei Jiisas pum konu ele ekii se punjung. Wumb Galilii konu ele kin, Juriya konu wumb kin pei punjung. ⁸ Pe Jerusalem konu ele wumb kin Eru-miya konu ele wumb kin, nol Joran orung, Taiya konu kin Sairon konu ele wumb, pei Jiisas erim ol, ei piik pendik Jiisas mulum konu onjung. ⁹ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kanpi yi nim, "Wumb pei molmun ei, na ambil gii ningii, ni piind. Wumb ei na ambil gii ningii, en enim nol kanu endi tu wangin kin, na kapli tonu pup mulmbii," pa nim. ¹⁰ Pe wumb ening pim wumb ei, Jiisas ambil gii ninjing. Wumb Jiisas ngenj ele embilmin nik enjing. Nimbil erang, ok Jiisas wumb ening tolmun wumb ei er ka elim ni piik onjung. ¹¹ Nga wumb gui kis Jiisas kanik kin, enim gopsing pii polk molk kin, ek

dinga tangk yi ninjing, "Nim Gos nge kingam molun!" pa ninjing. ¹² Pe Jiisas ek dinga nipi ngum, "Enim gui kis, na embe ele ek ni tor kindnerngii mon!" pa nim.

Jiisas Ek Se Andilmin Wumb Engki Nga Tal Topu Kind Mundum (Masyu 10:1-4, Luk 6:12-16)

¹³ Pe Jiisas komung endi ele tonu pum. Pupu kin, eim kin mulngii wu ombu to tonu kindmbii ni piipi kin wii tang, onjung. ¹⁴ Nga eim wu engki nga tal wumb nipi tonu kind mundpu wumb, ei eim kin mulngii nipi tonu kind mundum. Eim ekii silmin wumb kindang, "Na ek ka ningii," nipi kindang nge punjung. ¹⁵ Jiisas noman dinga ngamb kin, "Gui kis wumb kin molmun ei tor kindngii!" pa nim. ¹⁶ Wu engki nga tal topu mundum wumb ei yi mi: Saimon, embe eipi endi ngum embe ei Piisa nim. ¹⁷ Pe nga Sependii nge kingam Jeims angim Jon wu tal embe eipi endi sipi ngum, embe ei Bonesis. Embe pul yi mi nim, "Kupu mul ek tangilim," embe ei sipi ngum. ¹⁸ Pe nga Endru kin Pilip, Basolomu, Masyu, Tomas, Alpiyas nge kingam Jeims, Tariyas, Saimon Siilas. ¹⁹ Nga wu Juras Eskeriyas konu ele wu, ei eim Jiisas sipi opu orung wumb kin ngum.

Wumb Ek Nik, "Jiisas Nim Biyelsipul Kin Kongun Ende Erngil," Pa Yi Ninjing.

(Masyu 12:22-32, Luk 11:14-23, 12:10)

²⁰ Nga Jiisas ngii konu ele pupu kin, nga wumb pei ok kulou tunjung ku. Yi erangin kin, Jiisas kin eim ekii silmin wumb kuni nungii nge kunum endi sinerim. ²¹ Nga Jiisas nge tilap ende wumb ek ei piinjing. Piik, ok kin "Jiisas simin," nik onjung. Wumb ei ek yi ninjing, "Eim wulu punum," ninjing.

²² Wu num kombur lo ek piik nik tep elmin wumb ei Jerusalem konu ele molk mani onjung. Ok yi ninjing, "Gui kis Biyelsipul Jiisas eim

kin tuk mulnjung. Ei eim gui kis owundu nge noman dinga ei gui kis pei wumb tuk mołmun ei, to tor kindim.”²³ Jiisas eim wumb mandi, “Wei!” nim. Jiisas ek ekin kopur topu wumb ngopu yi nim, “Yi mił Seisen eim kapli Seisen to mani kindmba min?”²⁴ Yi mił, king endi mołpu eim wumb tiłap palsik tał erik, “Opu erei!” nimba. Kapli, tiłap ei dinga simba min? Ei dinga sinermba mon!²⁵ Pe ngii ende beltik en enim opu erngii. Erangin kin, ngii ełe dinga engnermba mon.²⁶ Pe Seisen eim wumb kin opu orung eim kin kapli Seisen eim dinga pupu mulermba mon. Eim poru nimba.

²⁷ “Pe Jiisas ek ekin ei yi mił nim, “Wu endeim eim pupu, wu king owundu ngii endi epi simba mił pinalim mon. Simba, pim kin yi ermba. Wu owundu ei kan ngo pendpi, epi ei kapli simba. Yi mił erpi nim kin, wu num ei epi ngii nirik mułum, epi sipi ngii er kis mondpu simba,” pa yi nim.

²⁸ Jiisas yi nim, “Na ek keimi nind. Gos wumb pei kapli oł kis kil ngo si kindmba. Si kindpi, wumb kin ek buł morung niłmin wumb ombu pei kapli kil ngopu si kindmba,” pa yi nim.²⁹ “Ba wu endi Gos Gui Ka ek buł morung nipi, to mani kindmba wu ei, Gos eim oł kis ei kil ngopu si kindnermba mon mendpił. Pe yi ku sinim wumb endi ek yi ninermin ek ei, nga pepi tonu omba palim wu ei, oł kis ei poru ninermba mon; kunum kunum pep mułmba,” pa nim.³⁰ Nimbił erang wumb ek yi ninjing, “Jiisas gui kis nge dinga eim kin mołang palim,” pa ninjing.

*Jiisas Mam Kin Angim Noł
(Masyu 12:46-50, Luk 8:19-21)*

³¹ Kunum ełe Jiisas mam kin angim noł ok, andaring enginjing. Angk kin ek ni kindik, “Jiisas anda omba,” pa ningii.³² Wumb pei Jiisas mułum konu orung orung mulnjung wumb ei ek nik Jiisas ngunjung, “Nim

manim, ainim, angnim noł ok kin andaring molk kin, nim wii tonmun.”

³³ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, “Nimbił oł enim? Wumb nii na angnan, manan noł mołmun, ei enim piinmin min?”³⁴ Jiisas orung orung kind kenim ni, wumb eim mułum konu orung orung pei mulnjung. Jiisas ek yi nim, “Ya kind kinei! Wumb ya mandi mołmun, wumb ei na manan, angnan noł mołmun,” pa yi nim.³⁵ “Wumb endi eim Gos nge noman ełe ekii sipi erim kin, wumb ei na manan, einan, engnan noł mił mułmba.”

4

*Wu Kuni Emb Telim
(Masyu 13:1-9, Luk 8:4-8)*

¹ Nga Jiisas kongun nga erpi wumb kengip ek ngopu konu noł gop wer ełe nipi ngum. Nga Jiisas mułum konu wumb pei ok kułou tunjung. Tangin kin, Jiisas noł kanu endi ełe tuk pum. Jiisas pupu noł kanu ełe mołang kin, noł kanu ei pupu tuk noł gop ełe pim. Wumb pei noł gop mułum konu wer ełe mandi mulnjung.² Pe Jiisas eim ek ekin pei to wumb ngopu ek yi nipi wumb ngum.³ “Enim piyei! Wu endi kuni mong pei sipi aka pin kindim.⁴ Kindim, kuni mong kopur ei ok andlam ełe mani pum. Pang kin, kuni ei kei ok nunjung.⁵ Pe nga kuni mong kopur ku mułum konu ełe mani pum mei ełe, aninga pim konu ełe, kuni mong ei sikir tonu om.⁶ Nga eni tonu wang kin, kuni mong ei kułii erpi kułum.⁷ Nga kuni mong kopur ei ond guimbini mułum konu ełe pum. Pupu kin, tonu omba konu sinerim. Sinerang kin, ond guimbini to mani kindang, mong tumerim.⁸ Pe nga kuni mong kopur mei ka sim konu ełe pum. Kuni mong ei tonu opu, kuni mong ka tum kuni mong ei, tonu opu, kuni mong 30 aninga kopur tum. Nga tum ei kuni mong kopur 60 pei mił tum. Nga tum, pii kelpi topu ond kirang engin tumba er mułum ei 100 pei

tum. ⁹ Wumb endi kom sepi piim kin, am dinga piyangli!”

Jiisas Ek Ekin Tolum Mił
(Masyu 13:10-17, Luk 8:9-10)

¹⁰ Ekii se Jiisas eim mendpil mułum. Pe Jiisas ekii silmin wu engki nga tał mulnjung wumb kin tep tok mołangin wumb ei, Jiisas kii sik ninjing, “Nim ek ekin ei er ton mił nenj?” a ninjing. ¹¹ Jiisas ek yi mił ni wumb ngum, “Gos koi er nim ek ei nge, Gos wumb top erpi mołum ei, enim kin andan top konu enim pei ngond. Ba wumb anda mołmun wumb ei, na nge ek ekin ei minj piik mołmun. ¹² Yi mił, ‘Ger piinjing, ba epi ei pii poł tunenjing mon. Nga ek ei piinjing, ba ek pułe ei pii poł tunenjing mon. Nga ek ei piinjing, ba ek pułe ei pii poł tunenjing mon ku. Mon pim kin, wumb ek ei pii poł tok kin, noman ak tok enjing kin, Gos en enim oł kis ei kil ngopu si kindmba.’”

Ek Ekin Kuni Mong Yi Mił Tum
(Masyu 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim ek ekin ei piinanmin min? Pe nga enim ek ekin eipi pei er piingii mił nenj? ¹⁴ Wu endi kuni mong telim wu ei, Gos nge ek ka ei telim. Tałpi, kuni mong ei Gos nge ek ka mił mołum. ¹⁵ Nga kuni mong kopur andlam ełe pim mił ei, wumb Gos ek ka yi mił piinjing. Piik kin, wumb ek ei piinjing kunum ełe mendpil, Seisen sikir opu, Gos ek ka ei to ak topu eipi kindim. ¹⁶ Nga kuni mong kopur pupu mei ku mułum konu pupu sikir tonu opu yi mił pimba,” pa nim. “Wumb yi mił enmin wumb ei, Gos ek ka sikir piik sik kin, ka ka piilmin. ¹⁷ Ba en enim dumbuł ei pinerang mulnjung kin, kunum aninga kopur mułangin kin, pe wumb kombur Gos ek ka to mani kindangin kin, oł embin tui tonu wang kin, wumb ei nge pii gii ei sikir to kis ermba. ¹⁸ Pe nga wumb kopur yi mił mułangin kin, kuni mong kombur ond guimbin

mułum konu ełe mani punjung ei tonu omba erim; ba ond guimbin ei to mani kindim. ¹⁹ Ba wumb pei ya mani mei ełe epi ei noman to piinjing. Piik kin, ku ni epi ei noman kulk, nga ya mani mei ełe epi ei pei bun bun kulk yi enjing epi ei Gos nge ek ka ei to mani kindpi pandi tum. Wumb ei kuni mong ka wii mił endi tunerim mon. ²⁰ Ba wumb kombur Gos ek ka piik sik kin kuni mong mił mei ka wii ełe mani pum. En enim noman tuk ełe kindnjing ek ka ei kindik ei, ambil gii ninjing. Pe kuni mong ei tonu opu kuni mong 30 mił aninga kopur tum. Nga tum kuni mong ei kopur pei 60 mił tum. Nga tum kuni mong ei pii kelpi topu ond kirang engin tumba er mułum ei 100 pei pei tum.”

Ek Ekin Ełe Dup Alam Kalk Pel Mandring Pendnalmin
(Luk 8:16-18)

²¹ Nga Jiisas ek ekin endi nipi ngum, “Wu endi dup alam kałpi, sipi mani peł ełe min kuni ming endi mandring pendmba min? Mon; ba wu ei dup kałpi sipi tonu peł ełe pindang, tilang erang wumb nirik ngii konu ełe mułangin kin, kałpi kan kun erngii,” pa nim. ²² Epi pei koi er mołum epi ei, ekii se pei peni ełe tor omba. Nga wumb pei sik ok ei er mołmun epi ei, ekii se peni ełe tilang erang enim kenjngii. ²³ Pe wu endi kom pim kin, kapli wu ei eim kom se piyangli.

²⁴⁻²⁵ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim ek piik ek ei pii kun erngii,” pa nim. “En enim ek ei piik pendik wumb eipi nik ngangin kin, Gos enim noman ełe ek ka ngumba. Wumb kopur epi aninga se mułngii ei, Gos nga ngumba. Ei pułe yi mił palim. Wumb kopur Gos ek aninga ambil gii nik mulnjung kin, Gos wumb ei noman ełe eim Gos ek pei ngumba. Pe wumb kombur ek aninga ei nik wumb eipi endi ngunarik mulnjung kin, Gos ek ei topu tor kindmba,” pa nim.

Kuni Ek Ekin Topu Nim

²⁶ Jiisas ek ekin endi nga nipi wumb ngum, “Gos eim wumb tep enim yi mił, wumb kopur enim kuni mong aka pin kindnjing. Kindangin kin, kuni mong tonu opu kuni mong tum. ²⁷ Kunum kunum emii peng, wu ei or palilim. Tinga, wu ei eim wii andpi mołulum. En enim kuni mong talilmin ei, połpu tonu opu owundu ermba mił nenj? Wu ei eim ei pii poł tunalim mon. ²⁸ Nga mei eim erang kuni tonu opu, onguł tum. Topu, kuni mong topu onguł kumna tum. Topu, nga muł mondpu kin ekii se kuni mong tum. ²⁹ Ba ekii se kuni mong topu owundu erim. Erang, kuni simba kunum mandi erang kin, wumb sikir tui kapera sik kilip tołmun.”

“Kuni Embe Endi Maser,” Pa Nilmin

(Masyu 13:31-32,34, Luk 13:18-19)

³⁰ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Na kapli Gos sinim tep enim ei nip ngamb, enim kapli piingii min? Pe nipe ek ekin endi enim piingii, ek ei nemb piingii min mon?” ³¹ Gos eim wumb tep ka erang wumb pei tonu ołmun ei, yi mił kuni mong embe maser, nilmin. Kuni mong maser ei ya mei ele kuni mong ei endi ende mił mon. Kuni mong ei kembis wii, wumb mani mei ele taltmin. ³² Kuni mong ei talk poru nengin kin, pe kuni mong tonu opu, kuni kopur to mani kindilim. Kuni maser ond kirang owundu ngołum. Kapli, kei ombu emin ele ok ond kirang ele ngii takik jii nilim konu ele mołulumun.”

Jiisas Ek Nim, Ek Ekin Minj Nim

³³ Jiisas ek ekin pei nipi wumb ngum, ek ei ek ekin minj nipi wumb ngum; wumb noman piingii mił nipi ngum. ³⁴ Jiisas ek ekin minj topu nipi wumb ngum. Ek endi kun nipi tuk kindnerim mon; ek ekin minj nipi ngum. Jiisas nge ekii silmin wumb mendpil mulnjung kunum ele, ek ei pułe nipi eim ek ekii silmin wumb nipi ngum.

Jiisas Ek Nipi, “Pop Owundu Tum Ei Poru Nengti,” Nim.

(Masyu 8:23-27, Luk 8:22-25)

³⁵ Kunum ele pou neng, Jiisas ek nipi eim ekii silmin wumb kin nipi ngum, “Sinim noł gop ele orundung pamin!” nim. ³⁶ Pe wumb pei mulnjung konu ele si kindik pendik, Jiisas noł kanu mułum konu ele, Jiisas ekii silmin wumb tonu puk punjung. Nga noł kanu kombur ouni punjung ku. ³⁷ Nga konu pop owundu endi tum. Pe noł kanu ele noł tuk pupu kin, noł piki tumba erim. ³⁸ Ba Jiisas noł kanu orung peng kilandi erpi pim. Peng kin, eim ekii silmin wumb Jiisas a nik wii tunjung, “Ek mon wu, sinim kulmun palim ei, nim sin kin piin min mon?” pa ninjing.

³⁹ Pe Jiisas konj angpi, konu pop ek dinga wii nipi ngang, pop poru nim. Pe eim ek nipi noł ngum, “Noł nim mani pui!” pa yi nim. Neng kin, noł mani pang, pop poru nim. Pe noł tunarpi wii sim. ⁴⁰ Nga Jiisas ek nipi eim ekii silmin wumb ngum, “Enim nimbil erang tungu enmin? Enim nimbil erang enim nga pii gi ninenjing?” ⁴¹ Pe en enim ek nik piik enjing, “Wu ei noman dinga ei erpi sim mił nenj? Yi mił noł kin pop kin eim ek piikił pendkił mani pupu poru ninim,” pa ninjing.

5

Wu Endi Gui Kis Tuk Mołang, Jiisas Er Ka Erim

(Masyu 8:28-34, Luk 8:26-29)

¹ Jiisas ekii silmin wumb kin noł gop orundung punjung. Puk kin, mei Genesares konu ele wumb nge mei. ² Pe kanu ele tor wangin kin, wu endi gui kis pim endi, sikir opu Jiisas kenim. Kanpi, wu ei kom ku tukpu wumb sałilmin konu mołpu om. ³ Wu ei eim or guimeng ku tukpu ele palilim. Wumb wu ei kin kan sen to pendngii ei, dinga kapli enermba mon. ⁴ Yi mił kunum kunum wumb kan sen simb angil ouni to pendilmin ei, topu kilip tołum. Eim wu dinga wii

mołpu kin, wu kombur wu ei kapli kan tunerngii mon. ⁵ Kunum emii peng, tinga, kunum kunum eim tonu komung nin ku guimeng ele minj mołulum. Eim kunum kunum wii dinga topu, eim ngenj ku ele topu, yi minj elim.

⁶ Nga wu ei Jiisas konu turii opu kenim. Kanpi kin, eim sikir opu, eim mong gopsing pii pułum. ⁷ Eim wii dinga topu yi nim, "Jiisas, nim Gos kingam mendpił. Gos ei tonu mołpu wu dinga owii mołum ei, nim na kin nipe oł enjii?" pa nim. "Na ek keimi nip, Gos embe ele nind ei, nim na kin ngenj kumbii nga ngunenjii!" pa nim. ⁸ Nimbił erang wu ei ek dinga nipi Jiisas ngum? Ngang kin, Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim gui kis, nim wu ei kin si kindkin pui!" pa nim. ⁹ Jiisas wu ei kii sim, "Nim embe nii?" a nim. "Na embe opu ond wumb; nimbił erang sin pei mołmun," pa nim. ¹⁰ Wu ei ek dinga nipi Jiisas ngum, "Nim gui kis pei mei ele mołum to tor kindnenjii mon!" pa nim.

¹¹ Pe kung pei tonu komung ele kuni nok mulnjung. ¹² Pe gui kis pei wii tok ek dinga nik Jiisas ngunjung, "Jiisas, nim ni kindan, sin pupun kung mołmun konu ele tuk bin," pa ninjing. ¹³ Pe Jiisas kapli neng kin, punjung. Gui kis pei ei wu ei kin si kindik punjung. Puk kin, kung mulnjung konu ele tuk punjung. Pe kung dinga wii sikirik puk, konu kis endi sim konu punjung. Kung pei 2,000 yi mił mulnjung puk, noł gop mani puk kolk poru ninjing. ¹⁴ Pe wumb kung tep enjing wumb, oł ei kanik kin en enim tungu puk, konu owundu sim konu puk, wumb kanik, ek ninjing. Nengin kin, wumb ei puk oł ei kenjngii. ¹⁵ Nga wumb ei Jiisas mułum konu ele ok, wu ei kenjing. Wu ei ok gui kis pei eim kin mulnjung; ba pe eim alap tałpi kin eim noman ka seng mułum. Nga wumb wu ei kanik kin tungu enjing. ¹⁶ Nga wumb kung tep enjing wumb epi ei kanik kin wumb eipi kin poł

tok yi ninjing. "Ok, gui kis wu ei kin mułum; ba pe eim wumb kin mołpu pum. Nga gui kis ei pei kung kin tuk puk kin kolk poru ninjing." ¹⁷ Pe nga wumb Jiisas kin ek dinga nik, "Nim mei ele sikin, mei eipi endi punjii," pa ninjing.

¹⁸ Pe Jiisas kapli noł kanu ele tonu pum kunum ei, wu endi ok gui kis tuk mułum wu kii dinga sipi, "Na nim kin bii," nim. ¹⁹ Ba Jiisas wu ei kin mon nirim. Nipi kin, Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim nge ngii konu wumb tilap ende mołmun konu ele pui! Nim pukun, Owundu oł erim ei, wumb kankin Owundu eim nim kin kaimb piipi ngum, ek ei wumb kin ninjii," pa nim. ²⁰ Pe wu ei pupu kin Diikapolis konu ele pupu, Jiisas eim kin erim mił ei wumb konu orung orung wumb pei kanpi ek ni tor kindpi pum. Pang kin, wumb ek ei piik kin, wumb ei noman embin tok piinjing.

Men Tołmun Wu Owundu Endi Ambłam Kułang Kin, Jiisas, "Engnjii," Neng, Angpi Pum.

(Masyu 9:18,19,23-26, Luk 8:40-42,49-56)

²¹ Pe nga Jiisas noł kanu ele pupu, nga noł orung pum. Pupu kin, Jiisas noł gop wer ele mułum kin, wumb pei eim mułum konu kułou tok onjung. ²² Pe wu owundu endi men ngii kongun tep elim wu endi, ei eim embe Jairas. Wu ei Jiisas mułum konu opu kin, Jiisas simb ele mong gopsing pii połpu ngum. ²³ Pe eim kii dinga sipi yi nim, "Na ambilnan pe mandi kułmba enim. Nim okun, eim ngenj ambilnan, eim nga konj kindpi mułmba," pa nim. ²⁴ Pe Jiisas wu ei kin pum. Pupu kin, wumb pei Jiisas pum konu ele ekii sik punjung ku. Yi mił peng kin, wumb Jiisas mułum konu piki topu pim.

²⁵ Nga amb endi konu ele mołulum amb ei, eim miyem gu niłim. Niłim, amb ei eim miyem opu pupu mułang mułang kung ngii angil orung orung nga tał o pang mułum. ²⁶ Nga amb

ei ngenj kumbii pei ko wupu kin, ond mong ngolmun wumb pei amb ei kenjing. Kanik kin, eim ku pei ngang sik, ba eim ening poru ninerim mon. Nga eim ening kis nga piram palim. ²⁷ Nga amb ei Jiisas ol kanim kanim erim mil piipi kin, Jiisas mulum konu ele om. Wang kin, eim wumb pei Jiisas mulum konu ele kulou tungjung konu ele opu Jiisas nge konduk bul morung ele embilim. ²⁸ Nimbil erang, amb ei eim yi ni piim, "Na Jiisas konduk ele embilamb kin, na ening poru nimba," ni piim. ²⁹ Yi mil erang kin, eim miyem kolpu sikir poru nim. Nipi, eim ngenj tuk piim ni eim miyem ening poru nim kin, ka mol, ni piim. ³⁰ Pe nga Jiisas yi piim ni, eim noman dinga kopur tor pum. Pupu kin, Jiisas eim kan orung kindpi wumb pei kanpi ek yi nim, "Wumb nii endi na konduk embilim?" ³¹ Jiisas ekii silmin wumb ek nik Jiisas eim ngunjung, "Nim kan! Wumb pei piki tonum. Nim nimbil erang wumb endi na konduk embilim nin?" ³² Jiisas kanpi orung kind, wumb kanpi kin wumb nii endi enim ni piim. ³³ Ba amb ei eim piim ni, epi ei Jiisas kin enim ni piipi kin, tungu erim. Amb ei opu Jiisas mulum konu ele ming gopsing pii pulum. Polpu kin, eim ek keimi pei nipi Jiisas ngum. ³⁴ Nga Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, "Ambilan, nim pii gii je, nim er ka enim. Nim pukun, noman ka seng kin, mulnjii. Nim ening ei poru neng, ka molun," pa yi nim.

³⁵ Pe Jiisas ek ei nipi mulang kin, wu owundu endi men ngii tep elim wu, ei eim wumb kombur onjung. Ok kin, ek yi ninjing, "Nim ambil ei koltum. Nimbil erang nim ek mon wu noman embin nga ngon?" pa ninjing. ³⁶ Jiisas ek ei kom se piinarpiki kin, ba Jiisas ek nipi men ngii tep elim wu ei ngum, "Nim ek ei piikin, tungu enenjii mon; ba nim pii gii nikin mulnjii?" pa nim. ³⁷ Nga Jiisas eim wumb eim ba konu punerngii. Wu Piisa kin Jon, Jeims angim kin wu

kei minj tep tok pungii. ³⁸ Nga wu kei puk, men ngii tep elim wu ngii konu ele punjung. Puk kin, Jiisas kenim ni, wumb ke dinga owundu ninjing. ³⁹ Pe Jiisas ngii nirikring pupu, eim ek nipi wumb ngum, "Nimbil erang enim ke dinga wii nik molmun? Ambil ei mendpil kulerim mon ba eim or mil palim," pa nim. ⁴⁰ Nga wumb ei eim kin tokul enjing. Pe Jiisas wumb pei topu tor kindim. Kindpi kin, arim mam kin, Jiisas ekii silmin wu tekliki kin, nirik puk, ambil ei pim konu ele punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ambil angil ele ambilpi yi nim, "Talisa kum!" Ek ei pule yi ninim, "Ambil kembis, na ek nip ngond, nim ang!" ⁴² Neng kin, sikir ambil kembis ei angpi tonu om. Eim kung ngii engli nga tal mendpil. Wumb ol ei kanik kin, puku sinjing. ⁴³ Jiisas ek dinga nipi wumb ngum, "Enim wumb ol end ei kanik kin ek ninerngii mon! Enim kuni endi sik, ambil kembis ei ngei!" yi nipi wumb ngum.

6

Nasares Konu Ele Wumb Jiisas Bul Ngunjung (Masyu 13:53-58, Luk 4:16-30)

¹ Jiisas konu ei si kindpi, eim nge mei konu ele pum. Jiisas ekii silmin wumb, Jiisas pum konu ele ekii sik punjung. ² Nga kor kunum endi Jiisas pupu, men ngii ele Gos ek nipi, wumb ngum. Ngopu, wumb pei Jiisas eim ek ei piik, puku sinjing. Sik kin, wumb ek yi ninjing, "Wu ei ek ei jili sim?" a ninjing. "Eim noman dinga ka ei jili mil sim? Pe eim jep ol ei erpi, owundu mil enim!" pa ninjing. ³ "Pe wu ei ngii takpi elim wu min? Nga eim Maria kangil, angim Jeims kin, Joses, Juras, Saimon, aim kin ya sinim kin molmun min?" Yi nik kin, noman kis piinjing. ⁴ Pe Jiisas ek nipi, wumb ngum, "Ek keimi, ni tor kindilim wu nge embe konu pei punum. Ba eim konu mendpil, eim miyem ende wumb nge ngii konu ei embe pinaim mon!" pa nim. ⁵ Nga

eim jep ol endi eim konu ele ermba kapli enanim mon; ba eim wumb kombur ening tumb wumb ei ambilpi, er ka erim. ⁶ Nga eim noman embin sipi yi piim. Nimbil erang wu amb eim kin pii gii ninanmin. Yi mi erang kin, pe eim pupu, mei konu orung orung andpi, eim Gos ek nipi, wu amb pei ngum.

Jiisas Nge Ekii Silmin Wumb Engki Nga Ta Kongun Mok Topu Kindang Punjung

(Masyu 10:5-15, Luk 9:1-6)

⁷ Pe Jiisas eim wu engki nga ta eim kin wii topu, "Wei!" nim. Eim wu ta ta ni kindang, punjung. Jiisas eim noman dinga ekii silmin wumb ngum. Ngang kin, wumb gui kis tuk seng kin, tor kindngii nipi, wumb ei noman dinga ngum. ⁸ Eim ek nipi ekii silmin wumb ngum, "Andlam pungii dolu epi endi singii. Epi eipi endi sinerngii! Enim andlam turii kepii embilerngii! Enim kuni bres endi sinerngii! Nga kon endi sinerngii; nga ku endi sinerngii mon ku. ⁹ Ba enim simb kum kindngii! Kindik kin, nga enim konduk torung ta kindnerngii mon!" ¹⁰ Pe Jiisas ek nipi wumb ei ngum, "Enim puk konu endi tor puk kin, ngii endi nirik pungii. Puk kin, ngii ele minj pek wumb ek nik ngok, andik molk ekii se pungii. ¹¹ Pe enim konu endi pangin kin, wumb enim ek piinarik kin, nga enim sik nirik sinenjing kin kapli, en enim wumb ei si kindik pendik; konu eipi endi pungii. Puk kin, enim simb ele kulman mulmba ei si kindik pungii. Yi mi erangin kin, wumb en enim elmin ol kis ei kom se piingii," pa yi nim. ¹² Yi mi erang, pe Jiisas nge ekii silmin wumb punjung. Puk kin, Gos ek ka ni tor kindnjing, "Enim wumb noman tuk ele ak tungii," pa ninjing. ¹³ Pe puk kin, gui kis mulum wumb ei gui kis tor si kindik, nga wumb kombur ening pim wumb ei, kopung kindik er ka erik punjung.

Jon Wumb Nol Pendpi Ngo lum Wu Eim Kulum

(Masyu 14:1-12, Luk 9:7-9)

¹⁴ Pe King Eros eim ek ombu eim piim. Nimbil erang Jiisas nge embe konu pei andpi, kapli erim. Wumb kopur yi ninjing, "Jon wumb nol pendilim wu kulum ni, nga angpi orung onum. Yi mi erang kin, pe Jiisas eim ol dinga yi mi enim," pa ninjing. ¹⁵ Ba wumb kombur eipi yi ninjing, "Elainja ok ek keimi ni tor kindilim wu ei pe onum," pa ninjing. Pe wumb kombur eipi yi ninjing, "Ei ek keimi ni tor kindilim wu ei mi, ek keimi ni tor kindilmin mi wumb ok muljung," pa ninjing.

¹⁶ Ba King Eros eim pii pol tu-narpi, yi ni piim, "Wu ei Jon wumb nol pendilim wu, ok na eim peng kolmung enj ni, nga tonu onum," Eros yi ni piim. ¹⁷ Yi mi kumb ok, Eros wumb kombur kindang puk, Jon ambil gii nik, kan sen tok kan ngii ele kindnjing. Nimbil erang, Eros amb Erosiyas eim angim Pilip nge ambim ei sim. ¹⁸ Yi mi kin, Jon ek nipi Eros ngum, "Nim wu angnim ambim sin, ei kapli enanim," pa yi nipi ngum. ¹⁹ Nga amb Erosiyas eim, "Jon to kundmbii," nipi piim, ba ei kapli enerim. Nimbil erang, Eros eim Jon kin mund mong tang kin, sipi kan ngii kindim. ²⁰ Yi mi Eros eim yi ni piim, "Jon eim wu ka wii nin ol kun ka elim wu molpu kin, eim sipi kan ngii ele tuk kindim. Eim Jon ek piipi mulum, ei eim noman embin tum; ba eim Jon ek nim ei piipi ka piim.

²¹ Ba ekii se Erosiyas, Jon to kundmba nge andlam yi mi kan sim. Eros ei kuni owundu endi erim. Eim mam mengim kunum ei eim kuni erpi, wumb wu num eim kin, tep elmin paki tunjung wumb kin, opu enjing wu num kin, Galilii wu num kopur eim kin muljung wumb ei kin kuni owundu endi erim. ²² Yi mi Erosiyas ambilam opu, non erang kin, pe Eros kin wumb eim kin kuni nunjung wumb eim kin noman

ngunjung. Pe King Eros ek nipi ambil ei ngum, “Nim epi nipe sinjii? Ei nim na kin ek nen kin, piip na nim ngumbii,” pa nim. ²³ Pe Eros ek keimi mendpił nim, “Nim epi endi simbii nin kin, kaplı na nim ngumbii. Na epi konu orung orung pei salim ei, aninga orung na ngunjii nin kin, na kaplı nim ngumbii,” pa yi nim. ²⁴ Pe ambil ei eim anda pupu eim mam kii sim, “Na kii sip, epi nipe endi simbii?” a nim. Eim mam ek nipi ngum, “Nim pukun yi ninjii, ‘Na Jon wumb noł pendpi ngołum wu ni peng simbii,’ ” pa ninjii. ²⁵ Pe ambil sikir pupu Eros wu num mułum konu om. Pe ek dinga nipi Eros ni ngum, “Pe minj na piind, nim wu Jon wumb noł pendpi ngołum wu ei nge, peng sikin ming endi ełe tuk kindkin na ngunjii!” pa nim. ²⁶ Ambil ei yi neng kin, wu num Eros noman embin tum. Ba eim yi piim ni, “Ok na ek dinga wii nipi tonu kindinj.” Pe eim noman yi piim, “Wumb eim kin kuni nok mulnjung wumb, eim ambil ei ek nim ei, to kindmba pinerim mon,” ni piim. ²⁷ Pe sikir wu num Eros opu elim wu endi kindang pupu, Jon topu, peng simba nge pum. Opu elim wu ei pupu, Jon kan ngii mułum topu, peng kołmung tum. ²⁸ Nga wu ei Jon nge peng sipi, ming endi kind sipipi kin, ambil ei ngum. Ngopu, ambil ei sipi kin mam ngum. ²⁹ Pe kunum ełe, Jon nge ekii silmin wumb ek ei piik, Jon ngenj ei sik kin, tukpu tunjung.

Jiisas Wumb 5000 Pei Mendpił Mulnjung Ei Kuni Ngum

(Masyu 14:13-21, Luk 9:10-17, Jon 6:1-14)

³⁰ Jiisas nge ek se andilmin wumb orung ok, Jiisas kin kułou tunjung. Ok kin, ek poł tok, en enim enjing mił nik Jiisas ngunjung. Ngok kin, ek wumb kanik ninjing mił ok, Jiisas kanik ninjing ku. ³¹ Yi mił, wumb pei ok kin punjung kin, Jiisas kin ek se andilmin wumb kin kuni nungii kunum endi sinerim. Pe Jiisas ek nipi eim ek se andilmin wumb ngum,

“Sikir, sinim wumb mulenjing konu endi pamin! Wei! Sinim pupun kor aninga mułmun,” pa nim. ³² Pe nga noł kanu endi sik puk, wumb mulenjing konu ełe en enim minj puk mulnjung.

³³ Pe wumb pei kenjing ni Jiisas ek se andilmin wumb kin, noł kanu ełe punjung. Puk kin, wumb konu owundu nge wumb orung orung onjung. Wumb kanik, noł orundung sikir puk, orung tor puk mułangin kin, Jiisas ek se andilmin wumb kin noł kanu ełe tor onjung. ³⁴ Pe Jiisas orung tor pupu kenim ni, wumb pei onjung wumb ei Jiisas kaimb piim. Wumb ei kung siipsiip mił, wumb tep elim wumb endi mulerim. Nga Jiisas eim kengpi ek pei pułngun mondpu, nipi wumb ngum. ³⁵ Nga eni mani ba erang kin, Jiisas nge ek se andilmin wumb ok, Jiisas kanik, ek yi ninjing, “Konu orung wumb mulenjing konu mołpun kin, eni mani ba enim. ³⁶ Nim wumb kindan pangin kin, puk konu eipi eipi puk, en enim kuni top tungii,” pa ninjing. ³⁷ Ba Jiisas ek nipi eim nge ek se andilmin wumb ngum, “En enim kuni wumb ei ngangin, nungii.” Pe en enim yi ninjing, “Sinim ku pei 200 mił sipin, bres top ermin, ei kaplı ermba min?” pa ninjing. ³⁸ Nga Jiisas ek nipi ek se andilmin wumb ngum, “Enim bres nimberii salim? Enim puk kinei!” Kanik poru nik, ek yi ninjing, “Sin bres angil orung kin, omu tał salim,” pa ninjing.

³⁹ Jiisas ek dinga nipi ngum, “Wumb pei mani mułei!” pa yi nim. “Tilap mok tok mułei!” Jiisas yi neng mulnjung. ⁴⁰ Pe wumb mulnjung wumb tilap kopur 100 mulnjung; nga wumb tilap kopur 50 mulnjung. ⁴¹ Pe Jiisas bres angil orung kin omu tał sim. Pe Jiisas kanpi, tonu epin kanpi prei erpi, Gos ngum. Pe Jiisas bres engin topu, eim nge ek se andilmin wumb ngum. Ngang kin, eim ek se andilmin wumb sik, mok tok, wumb mulnjung wumb ei ngunjung. Pe Jiisas omu tał, yi

ku engin topu, wumb ngum ku.
⁴² Wumb pei kuni ei nanging kin kapli erim. ⁴³ Pe Jiisas nge ek se andilmin wumb bres kin omu orung kin pei sim. Orung sim kuni ei sik gerenj kon engki nga tał tok piki tunjung. ⁴⁴ Nga wumb kuni bres ei nunjung wu ei, 5000 pei pei tuk mulnjung.

Jiisas Eim Noł Peł Ete Pum
(Masyu 14:22-23, Jon 6:15-21)

⁴⁵ Jiisas eim ekii silmin wumb kin, ek nipi tu wum. Tu wupu kin, “Noł kanu ełe tonu pei!” nim. Noł kanu sik, kumb se puk noł orung pungii,” pa nim. Konu endi Beseira, wumb ok kindang punjung. ⁴⁶ Jiisas wumb pei neng, punjung. Puk kin, eim komung endi ełe tonu pupu, prei ermbii ni piipi, pum. ⁴⁷ Nga pou neng, noł kanu tuk noł ełe pupu pim. Pe Jiisas ei mendpił minj noł orundung mei ełe mułum. ⁴⁸ Pe Jiisas kenim ni konu pop topu, noł kanu andlam punerim. Pe mandi tengmba erang kin, Jiisas ei eim noł peł ełe tonu angpi om. Opu, eim nge ekii silmin wumb ei si kindip op bii ni erim. ⁴⁹ Ba Jiisas ekii silmin wumb eim kenjing ni, Jiisas eim tonu noł peł ełe om. Eim ekii silmin wumb yi piinjing, “Ei gui endi mołum,” ni piinjing. Pe enim dinga wii tunjung. ⁵⁰ Yi mił, eim nge ek ekii silmin wumb pei kanik, tungu enjing. Ba sikir Jiisas ek nipi eim ek ekii silmin wumb ngum, “Enim noman tuk ełe dinga kindei! Na mendpił ond. Enim tungu enerngii mon!” pa nim. ⁵¹ Pe Jiisas opu, noł kanu ełe tuk tonu pum. Pupu, eim ek ekii silmin wumb ei kin mułang kin, konu pop ni tumerim. Nga eim ek ekii silmin wumb mund mong tok kin, kom sek piinjing. Nimbił erang Jiisas ekii silmin wumb eim nge noman dinga ei piinenjing. ⁵² Nga Jiisas bres sipi, wumb pei nga nunjung ei, en enim pii poł tunenjing mon! Ba en enim noman tuk ełe dinga puk kin, pii gii mendpił ninenjing mon.

Jiisas Wumb Pei Ening Pim Wumb
Genesares Konu Ełe Er Ka Erim
(Masyu 14:34-36)

⁵³ Wumb noł gop tumb tok orung Geneseres konu ełe onjung. Ok kin, noł kanu ei noł wer ełe kan tunjung. ⁵⁴ Wumb noł kanu si kindik kin, tor punjung. Puk kin, sikir wumb Jiisas kanik kin, ei Jiisas ni piinjing. ⁵⁵ Pe wumb sikir puk konu orung orung mandi sim konu ełe punjung. Puk kin, Jiisas mułum konu ełe ening pim wumb Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. ⁵⁶ Nga konu pei nin, konu owundu nin, konu eipi eipi nin, pei Jiisas andpi kin kapli wumb ening pim wumb kułou tok mulnjung. Molk kin, wumb ek dinga nik, wumb ening pim wumb Jiisas nge konduk ambilangin kin eim er ka ermba. Wumb pei Jiisas nge konduk embilnjing wumb, ei pei ka molk poru ninjing.

7

Kupenjing Noł Nge Kengip Ek
(Masyu 15:1-9)

¹ Pe lo ek piik ekii silmin wumb kopur, kin men lo ek piik połmun wumb Jerusalem si kindik, Jiisas kin kułou tunjung. ² Wumb ei kenjing ni Jiisas nge ek ekii silmin wumb kombur kuni nanging kin, angil ok noł kindnarik, angil ka sinerim kuni nołmum. En enim nimbił erang sinim men tok oł enmin oł ei enanmin? Ei en enim noman tuk ka sinalim ni piinjing.

³ Yi mił lo ek piik ekii silmin wumb kin Jura wumb pei kin, en enim ok wumb ełmin mił men tok oł ei yi enjing. Angil noł kindnalmin kin kapli kuni nunalmin. ⁴ Nga kuni top ngii ełe pułmun ei, orung ok angil noł kindnalmin, ei kuni nunalmin. Pe en enim men tok oł kanim kanim nga ełmin. Ok wumb oł ei nik ekii silmin ku. Enim ming kin, kuni ming kin noł ming ełe nin peł ełe ei noł kind kindilmin ku.

⁵ Pe men lo ek piik ekii silmin wumb kin, men lo ek piik połmun

wumb ok, Jiisas kii sinjing. “Nimbił erang nim nge ekii silmin wumb men tok oł ełmin wumb oł ei mił enanmin? En enim angil penj mułang kin kuni nonmun.”⁶ Pe Jiisas ek nipi wumb ngum, “Ek keimi ni tor kindilim wu Aisaiya ek keimi nipi enim kin ngum. Enim oł endi piilmin ba oł eipi ełmin wumb kin Gos ek yi mił Aisaiya mon enim kin pułum:

‘Wumb ei na embe ninim ei gupu ełe embe ambił tonu kindilmin. Ba en enim noman tuk ełe kin na kin konu turii mił mołmun.⁷ Wumb ei men tok, na Gos kin ełmin ba ei wii mił ełmin. Nga en enim nge men tołmun kengip ek ei, wumb nge men tok kengip ek Gos nge ek keimi mon.’

⁸ “Wumb en enim Gos kengip ek dinga ei si kindik kin, en enim wu ełmin oł minj ambił gii ninmin,” pa nim.

⁹ Pe Jiisas ek nipi wumb ngum, “En enim Gos nge kengip lo ek ei ambił gii ninarik si kindilmin; ba en enim noman ełe nge ekii silmin,” pa nim.

¹⁰ “Yi mił, wu Moses lo ek yi ninim, ‘Nim arnim manim ek ningil ei piikin, nga ekii sinjii. Nga wu endi eim arim mam kin ek kis nimba, wu ei kułmba,’ pa nirim.

¹¹ Ba enim yi niłmin, ‘Wu endi eim ku ngumba wu, ei eim arim mam paki tumba; ba wu eim ek dinga nipi ngum ku ei, na Gos ngumbii, nip sinj,’ pa niłim. ¹² Nga eim nge arim mam tel kin kapli nga paki tumbii ni kapli enermba mon. ¹³ Yi mił enim ok wumb ełmin oł, ei enim enmin. Pe enim Gos ek ei ek wii mił si kindinmin ba, en enim oł kanim kanim pei yi mił enmin. Nga en enim nge kengip ek ei wumb eipi kin ngołmun ku.”

Epi Ei Erpi Wumb Er Penj Mondum (Masyu 15:10-20)

¹⁴ Nga Jiisas eim wumb wii topu kin, eim wumb ei kin ek nipi ngum, “Enim na ek ei kom sek piik erik mułngii! ¹⁵ Epi wu ngenj torung

mołum epi ei, nga wu noman tuk pupu wu, ei to peni ermbe ei kapli enanim mon. Ba wu noman tuk ełe kis mołum epi ei, tor opu wu ei minj kapli er penj mundmba. ¹⁶ Wumb endi kom sepi piim kin, am dinga piyangli.”

¹⁷ Jiisas wumb ei si kindpi kin, ngii konu ełe pum. Pe ekii silmin wumb Jiisas ek ekin ei pułe piimin ninjing. ¹⁸ Jiisas ek nipi orung kindim, “Enim ek ei nimbił erang pii poł tunanmin? Enim yi ku piinenjing min? Na ek ei enim piyei! Epi ngenj torung ełe salim, epi ei nga wu ngenj ełe tuk pupu nim kin, wu ei noman tuk ełe penj mulermba mon! ¹⁹ Nimbił erang epi ei wu noman tuk ełe tuk punermbamon! Ba kuni ei kirim ełe tuk pupu, nga ekii se tor onum.” (Kunum ełe, Jiisas kuni pei ka pei konj mołum.) “Kuni ombu wumb nungii ei, wumb noman tuk ełe er penj mundnermba mon!” ²⁰ Pe eim ek yi nim, “Epi endi wu noman tuk ełe mołpu tor onum, ei minj erpi wumb noman tuk ełe er penj mondnum. ²¹ Yi mił, epi wumb noman tuk ełe mołum, epi ei tor opu, yi mił enim. ²² Noman kis piik ni; oł kis erik; wu amb eipi oł kis erik; wumb eipi nge epi waning sik, wumb to konduk; wu amb eipi nge ngunduk; wumb nge epi kan bun bun kulk; oł kis kanim kanim erik; ek kend tok erik; wu amb oł kis ni piik noman ełe yi erik; wumb kin noman kis piik ngok erik; wumb kin ek kis ni ngok en enim nge embe ambił tonu kindik kin, nilkeng sik erik; en enim noman kun pinerang kin, Gos kin piinenjing mon. ²³ Epi ombu wumb noman tuk ełe pepi kin, nga tor wang kin, epi ei wumb pei oł penj tui ei enim.”

Piniisiya Amb Jiisas Kin Pii Gii Nim (Masyu 15:21-28)

²⁴ Jiisas konu ełe si kindpi, pupu Taiya konu owundu ełe orung pum. Pupu kin, ngii endi nirik pum. Ei eim wumb kin koi ermbii ni piim; ba eim kapli enerim mon. ²⁵ Ba amb endi ek

yi piipi, Jiisas mołum ni piipi, amb ei eim ambilam gui kis tuk mołum amb ni sikir opu, Jiisas mołum konu ełe ming gopsing pii pułum. ²⁶ Pe amb ei wumb tilap eipi kin eim Piniisiya konu ełe wumb kin Siriya konu ełe mołum. Mołum kin, amb ei Jiisas kin dinga kii sim, “Na ambilan gui kis mołum ei, nim kil ngo tor kindii!” pa yi nim. ²⁷ Nga Jiisas ek nipi yi nim, “Kumb se, sinim kangil kuni ok ngumun. Nim kangil nge kuni ei sikin owu kin olup to ngonmun, ei mił enenjii mon.” ²⁸ Ba amb ei ek nipi orung kindim, “Wu Owundu, nim ek ei keimi nin; ba owu peł mandi minj mołpu kin, kangil kuni orung mani pułum ei, owu nołum.” ²⁹ Pe Jiisas ek ni orung kindim, “Yi mił nim ek yi mił nin, ei kapli, nim nga si kind orung ngii konu punjii! Gui kis ei nim ambilanin si kindpi pum,” pa yi nim. ³⁰ Amb ni eim ngii konu ełe orung pum. Pupu kenim ni, ambilam ei eim peł ełe pim. Peng kin, gui kis ei ambil ei si kindpi pum poru nim.

Wu Endi Kom Ngum Wu Endi Jiisas Er Ka Erim

³¹ Pa Jiisas nga Taiya konu owundu ełe si kindpi, pupu, konu Sairon konu owundu ełe orung pum. Am pupu Diikapolis konu ełe pum. Pupu, noł gop Galilii mołum konu ełe mani pum. ³² Pe wumb wu endi Jiisas mołum konu ełe tu wunjung. Tu wuk kin, wu ei ek tingnarpi kin, kom ngopu, wu ei sik tu wunjung. Wumb Jiisas kin kii dinga sik yi ninjing. “Nim wu ei ambilan kin, kapli eim ek tengmba,” pa ninjing. ³³ Jiisas wu ei kin, eł elip mendpil wumb mond si kindkil, eł elip mulnjungul. Jiisas eim angil mong sipi, wu ei nge kom ełe embilim. Nga eim angil mong ełe jipambil topu, wu gupu anmbil ełe kindim. ³⁴ Jiisas kan tonu epin kind kanpi, eim gek dinga nim. Pe ei eim noman tuk ełe embin to piim. Piipi kin, ek yi nim, “Epipasa,” ek puł yi mił palim. “Nim

kom nin gupu nin ei pirek nengli!” nim. ³⁵ Pe wu ei kom pirek neng piim. Nga eim anmbil ak tang kin ek tengim. Tangpi kin, wu ni ek ka nipi mołum. ³⁶ Jiisas ek dinga nipi wumb ngum, “Ol ei yi enim pa ni wumb ni tor kindik, ba eim ek dinga nga ninim, ninerngii mon! Enim ek nik wumb ngonerei mon!” nim. Ba wumb ei ek dinga nga nik tor kindnjing. ³⁷ Nga wumb mund mong tum, ek ei yi ninjing, “Epi kanim kanim eim erpi epi ka wii erim. Neng kin, wumb kom ngum wumb ei ek piinjing. Nga wumb anmbil ak topu pim wumb, ei ek tengnjing,” pa ninjing.

8

Jiisas Wumb 4,000 Wumb Pei Kuni Ngum

(Masyu 15:32-39)

¹ Kunum ełe mandi erang kin, wumb pei Jiisas kin kulou nga tunjung. Tok kin, wumb ei kuni sinerim, wii mulnjung. Jiisas eim ekii silmin wumb, “Wei!” a nim. Neng, wangin kin, Jiisas enim kin ek nipi ngum. ² “Na wumb ei kin kaimb sind. Nimbil erang wumb ei kunum tekliki na kin mulnjung. Molk kin, akip wumb ei kuni sinałim. ³ Pe wumb ei kuni tum kin, na kindamb pungi; ba puk andlam ełe ningil sendang kin, bok tungii mił palim. Wumb kopur konu turii ełe onjung ku.” ⁴ Pe Jiisas ekii silmin wumb eim kin ek nik orung, kindnjing. “Wumb molałmin konu ełe sinim kuni ei jili sipin wumb ei kuni ngumun?” a ninjing. ⁵ Jiisas eim ekii silmin wumb ei kin kii sim, “Enim bres nimberii salim?” Nga ekii silmin wumb yi ninjing, “Bres angil orung nga tał salim,” pa ninjing.

⁶ Pe Jiisas ek dinga nipi, wumb pei ngum, “Enim mani mei ełe mulei!” nim. Neng, mołangin kin, Jiisas bres angil orung nga tał ei sipi, Gos kin prei erpi ngum. Pe eim bres ei sipi, eim ekii silmin wumb ei kin ngum. Ngang kin, eim ekii silmin wumb kuni sik, wumb pei mołangin

kin, wumb kuni mok tok ngunjung.
⁷ Jiisas ekii silmin wumb omu kembis kembis endeim endeim ni ku se mulnjung. Jiisas omu ei sipi, Gos kin prei erpi, ngopu, eim ekii silmin wumb omu sik, wumb mulnjung ei mok tok ngunjung ku. ⁸ Nga wumb ei kuni nunjung, ei kapli erim. Erang kin, kuni ei mend orung pei mułum, kuni ei sik gerenj kon angil orung nga tał tu wunjung. ⁹ Wumb mulnjung wumb ei 4,000 pei pei mulnjung. Pe wumb ei Jiisas, "Pei!" nim. ¹⁰ Sikir, eim noł kanu ełe kin, eim ekii silmin wumb kin, noł kanu ełe sik puk, Dalmanusa konu owundu ełe orung punjung.

Lo Ek Ekii Silmin Wu Kopur Jiisas Eim Jep Oł Ei Erang Kin Kenmin Ni Piik, Kii Sinjing.

(Masyu 16:1-4)

¹¹ Lo ek ekii silmin wumb kombur ok, Jiisas kin ek ełe opu mił enjing. Wumb ei ok, Jiisas oł ermba mił kenmin ni piik enjing. Wumb ei ok, Jiisas kin kii sinjing, "Jep oł ei epin konu nge sin andan tan, sin kenmin," pa ninjing. Wumb ei Jiisas ermba oł ei kenmin ni piik, kii sinjing. ¹² Jiisas eim noman tuk gui ełe dinga gek nim. Nipi kin, eim ek yi nim, "Nimbił erang enim tilap wumb ei akip jep oł ei eramb, kenmin ninmin? Na ek keimi nind, na enim wumb tilap ei kin jep oł endi kapli enermbii mon!" pa yi nim. ¹³ Nga eim wumb si kindpi, nga noł kanu ełe tonu pupu, noł gop ełe orundung pum.

Yiis Ni Epi Ende Ek Ekin Ei Kengip Nge Lo Ek Ekii Silmin Wumb Kin King Eros Mułum.

(Masyu 16:5-12)

¹⁴ Jiisas nge ekii silmin wumb orung tok, bres ni epi endi sik tu wunarik wii onjung. Ok kin, bres endeim mendpił mer kanu ełe tuk sim. ¹⁵ Nga Jiisas eim enim kin ek dinga nipi ngum, "Enim piik kun erik kan poł tok mułngii. Lo ek ekii silmin wumb nge bres yiis kin, Eros nge bres yiis kin, epi bres tonu opu

owundu ołum epi ei erim pii kun erngii. Ek pule yi mił, wumb oł kis aninga ełmin ba ekii se oł kis ei tonu opu owundu ełim. ¹⁶ Pe Jiisas ekii silmin wumb en enim kin ek nik piinjing, "Sinim bres endi sinałim," pa ninjing. ¹⁷ Pe Jiisas ei piipi, ek yi nipi, eim ekii silmin wumb ngum, "Nimbił erang en enim ek nik piik piik enim ei, 'Sinim bres sinałim,' ninmin? Pe en enim noman pinałim, mił piik enanmin min? Nimbił erang enim noman tuk ełe dinga pałim? ¹⁸⁻¹⁹ Enim ningil ełe pałim ei epi kinenjing min? Enim konu pałim ei enim ek piinanmin min? Enim ek ei wakin tok si kindnjing min kunum endi na bres angil orung sip, wumb 5,000 mulnjung ei na kuni ngamb nunjung? Enim kuni ngunjung kuni ei, gerenj kon nimberii orung tu wunjung?" "Engki endeim nga tał," pa yi ninjing. ²⁰ Nga kunum endi na wumb 4,000 wumb pei kuni ngunj ei enim kuni mend orung enim gerenj kon nimberii tu wunjung?" Eim ekii silmin wumb yi ninjing, "Gerenj kon angil orung nga tał tu wunpun," pa yi ninjing. ²¹ Jiisas ek nipi ekii silmin wumb ngum, "Enim oł ei pii poł nga tunanmin min?"

Beseira Konu Ełe Wu Ningil Tumbun Mułum Wu Ei, Jiisas Er Ka Erim.

²² Nga Jiisas kin eim ekii silmin wumb Beseira konu ełe tor punjung. Pe wumb kombur wu ningil tumbun wu endi, Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Wumb ei ek dinga nik, Jiisas wu ei angil embiłang ka ermba ninjing. ²³ Jiisas wu ningil tumbun mułum wu ni angil embiłim. Jiisas wu ei sipi, konu owundu ełe tor sipim. Sipang kin, eim jipambił topu, ningil ełe kindpi, eim angil tonu ambilim, pe wu ei kii sim, "Nim epi endi kan min?" ²⁴ Pe wu ei tonu kindpi kenim. Kanpi kin, ba "Wumb ei ond mił angk mołmun," pa nim. ²⁵ Jiisas nga wu ei ningil ełe embiłim. Pe wu ei dinga kenim ni, wu ningil ei ka mułum. Mułang kin, epi pei kanpi

poru nim. ²⁶ Jiisas wu ei kindang kin, eim nge ngii konu e le ba nge pum. Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Ninim wumb nge konu e le punenjii," pa nim.

Piisa Jiisas Nge Embe Nipi Peni Ele Kindim

(Masyu 16:13-20, Luk 9:18-21)

²⁷ Jiisas ekii silmin wumb kin tor pupu, Sesariya Pilipai konu e le tuk pei punjung. Andlam e le puk, Jiisas eim ekii silmin wumb ek dinga nipi kii sim, "Wumb pei na embe nii nilmin?" ²⁸ Pe eim ekii silmin wumb yi ninjing, "Wumb kopur nim Jon wumb nol pendilim wu, pa nilmin. Nga wumb kopur nim Elainja, ok ek keimi ni tor kindilim wu," pa ninjing. "Nga wumb kopur nim ek ni tor kindilim wu eipi endi molun," pa ninmin ku. ²⁹ Jiisas ekii silmin wumb ei kin kii sim, "Pe enim na nii pa nilmin?" Piisa ek nipi orung kindim, "Nim Kraiss, Gos mei konu e le mani kindang orun wu," pa nim. ³⁰ Pe Jiisas ek dinga nipi yi mi nim, "Enim wumb eipi kin, na embe ni to kindnerngii, mon!"

Jiisas Ek Nipi, "Na Kotup, Nga Engmbii."

(Masyu 16:21-28, Luk 9:22-27)

³¹ Pe Jiisas nga kengip ek mon kindpi nipi, eim ekii silmin wumb kin ngum. "Na wu kingam mani mei e le op, epi embin se andip, ngenj kumbii simbii. Nga kulmal kalilmin wumb owundu kin, men tok elmin wu num tok, lo ek piik polmun wumb kin, wu kingam ei bul ngok, tok kundngii," pa nim. "Kunum tekliki o pang kin, nga na angip konj tonu ombii," pa nim. ³² Nga Jiisas ek pul nipi kun erpi wumb ngum. Pe Piisas Jiisas sipi tor pupu ek ngum, "Jiisas nim ek ei nin, ei kapli enanim," Piisa yi nim. ³³ Ba Jiisas ak topu eim ekii silmin wumb kenim. Kanpi kin, wu Piisa ek ngum, "Nim Seisen Piisa kin molun, ei si kind pui!" a nim. "Nim Gos noman ei nim pii pol tunan mon!"

Nim wumb noman ei mendpil piikin molun," Jiisas yi nim.

³⁴ Nga Jiisas wumb pei eim kin ekii silmin wumb kin wii tang, eim mulum konu e le onjung. Eim ek nipi wumb ngum, "Wumb endi na kin ombii ni pimba wumb, ei eim nge embe ei ambil mani kindmba. Wu ei eim na ond peri ambil si mengpi, na ond konu e le omba," pa nim. ³⁵ "Yi mi, wu endi yi mi enarpi, noman konj ambil gii nipi mulmba, wu ei eim noman konj ei sinermba mon. Ba wu endi na kin piipi kin, na kin men topu ermba wu, ei eim nge noman konj si kindim kin, eim nga noman konj sipi kunum kunum ka mulmba. ³⁶ Yi mi, wu endi eim mei e le, epi pei noman to piipi mulmba wu, ei eim noman konj ei sinenmba mon!" pa nim. Jiisas yi nim, "Mei e le epi ei eim noman konj er simba mi nenj? Ei mon! ³⁷ Yi mi, wu ei epi nipe ngopu, eim noman konj sipi orung simba? ³⁸ Yi mi, pe kunum e le wumb ol kis kanim kanim er molmun wu endi, na ek ei piipi nipi wumb ngumba wu ei, singambil erang mulum kin, ekii se wu kingam omba wu, ei eim kin singambil piipi ngumba ku. Na Jiisas kin Gos nge tilang ka wii ei kin nga Gos eim nge enjel ka wii pei omun kunum ei eni mi topu tilang ka wii ermba," pa nim.

9

¹ Pe Jiisas ek nga nipi wumb ngum, "Na enim kin ek keimi nip ngond. Wumb kopur ya e le angilmin wumb ei, nga kulerngii mon! Ba wumb ei Gos wumb tep enim noman dinga ka wii ei tonu onum ni keningii."

Jiisas Nge Ngenj Ele Epi Eipi Mi Tonu Om

(Masyu 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Nga kunum endi angil orung nga endeim o pang, Jiisas Piisa kin Jon kin Jeims wu kopur sipi komung owundu e le eim ei si tonu sipim. En enim minj molk kin, Jiisas nge ngenj ei nga endi eipi mi tonu om.

3 Wu kei ningit ele kenjing ni, Jiisas wu endi eipi mit mułum. Nga eim nge alap ni epi ei tilang erang kin, ei kuru ka wii sim. Sipi kin, mei wumb endi alap ni epi kapli tilang yi mit enermba mon! 4 Pe wu tał Elainja kin Moses teł tor wangit kin, Jiisas kin ek tengnjing. 5 Piisa eim Jiisas kanpi kin, ek yi nim, “Ek emb tołum wu! Sin ya ele mołmun ei ka wii. Sin ngii tekliki tekmin. Tekmin ei, ngii endi nim nge, nga ngii endi Elainja nge, nga ngii endi Moses nge; sin ngii pei tekmin,” pa nim. 6 Yi mit erang kin, wu kei mund mong enjing. Pe Piisa eim nipe ek endi nimba ei piinerim. 7 Pe kupu endi opu wu kei pandi tum. Gos ek tuk kupu muł ele tor om, “Ei nam nge kingam; na eim kan ka wii piind. Enim eim ek piiyei!” pa yi nim. 8 Pe sikir kan orung orung kind kenjing ni, wu endi eipi kinenjing mon. Ba Jiisas endeim mendpił minj mułum.

9 Nga komung ei si kindik kin, mani wangin kin, Jiisas ek dinga nipi wu kei ngum, “Epi ei enim kenjing oł ei, enim wumb endi kanik kin ei ninerngii mon! Pu molk kin, ekii se wu kingam mani mei ele opu, kołpu kin nga angpi, nga tonu orung ba. 10 Yi mit, nga wu kei ek ei ambil gii nik mulnjung. Molk kin, en enim ek nik piik piik enjing, ek ei, “‘Kołpu, nga angpi tonu ba,’ pa ninim, ei ek nipe ek ninim?” ni piik piik enjing. 11 Nga wu kei Jiisas kii sinjing, “Nimbił erang men lo ek piik połmun wumb yi ninmin ei, Elainja ek ni tor kindiim wu ei kumb se omba?” 12 Nga Jiisas ek nipi wu kei ngum, “Ei keimi, Elainja ok opu epi pei er ka ermba nge omba. Nimbił erang, ek endi eipi mer Gos mon ok pulk, ele pałim, ei yi ninim? ‘Wu kingam eim ngenj kumbii sipi kulmba kunum ei, wumb eim kin buł ngunjung?’ 13 Ba na ek nip enim ngond, wu Elainja eim om poru nim. Neng kin, wumb en enim noman ele eim kin oł kanim kanim enjing ei, Gos ek ok pulk, yi mit ninim.”

Kangit Endi Gui Kis Tuk Pim Ei, Jiisas Er Ka Erim

(Masyu 17:14-21, Luk 9:37-43a)

14 Jiisas kin wu kei ekii silmin wumb mulnjung konu ele orung onjung. Wangin kin, ekii silmin wumb kin wumb pei kulou tok mulnjung. Nga lo ek piik nilmin wumb kopur ek dinga nik, Jiisas nge ekii silmin wumb ei nge ek mit ngunjung. 15 Nga wumb molk kenjing ni Jiisas om. Wang kin, wumb ei sikir puku sinjing. Sinjing kin, wumb ei Jiisas mułum konu ele sikir puk kin, Jiisas kanik kin yi ninjing, “Nim on?” a ninjing. 16 Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kin kii sim, “Eim wumb ei kin enim nimbił oł erang enim gupu ele ek mit enmin?” a nim. 17 Nga wu endi tuk wumb mulnjung konu mułum wu ei, Jiisas kin ek nipi orung kindim, “Ek emb tołun wu, nim na kangit gui kis endi tuk mułang kin, eim ek tingnalim. Na nim kin tu wund, ei nim er ka enjii,” pa nim. 18 “Nga kunum kunum gui kis ei kangit ei ambilpi, topu mani mei ele kindiim. Pe gupu noł gupu ele tor ołum kin, nga gupu mong giikir nipi kin, eim ngenj dinga punum. Nga na nim ekii silmin wumb kanip kin, kii sip ninj, ba wumb ei kapli er ka enenjing mon,” pa yi nim. 19 Jiisas ek nipi orung kindim, “Enim wumb pii gii pinałim wumb! Kunum nimberii na enim kin mułmbii? Kunum nimberii na enim ngenj kumbii kulmbii? Enim kangit ei na kin tu wei!” pa nim. 20 Nga wumb kangit ei Jiisas mułum konu ele tu wunjung. Tu wunjung kunum ele, gui kis ei Jiisas kanpi, kangit ei sikir to ak topu, kangit ei mani mei ele kindang pepi, ak mak erim. Erim kin, kangit ni, gupu ele jipambil mit epi kuru endi tor om. 21 Nga Jiisas kangit arim kii sim, “Kunum nimberii eim oł yi mit erim?” Arim ek nipi orung kindim, “Kumb ok kangit kembis kin er pim. 22 Nga gui kis ei kangit topu, dup ele nin noł ele nin kindmbii ni erang kin, topu kundmbii ni erim. Ba nim sin

kin kaimb sikin kin, paki tokun kapli er ka enjii!” pa nim. ²³ Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim pii gii nilan kin, kapli, nim epi ei pei silan,” pa nim. ²⁴ Sikir arim ek dinga nipi yi nim, “Na pii gii nind; ba pii gii ei kapli enanim. Nim na paki tunjii!” pa nim.

²⁵ Pe Jiisas kenim ni, wumb pei sikir ok kulou tunjung. Pe Jiisas gui kis ei ek dinga ni ngopu, “Pui!” nim. Neng kin, “Nim gui kis gupu ek tingnen kin, nim kom pirek ninan; na ek nipi nim ngond ei, nim kangil si kind pui! Nim nga kangi ei kin nga tuk punenjii mon!” pa yi nim. ²⁶ Pe nga gui kis ei wii dinga topu, kangil ei kulii mil kolpu pepi pum. Pe wumb pei yi ninjing, “Kangil ni koltum,” pa ninjing. ²⁷ Ba Jiisas kangil ni angil ele embilang kin nga konj engim. ²⁸ Ekii se Jiisas ngii konu ele tuk pupu, eim ekii silmin wumb minj molk, eim kin kii sinjing, “Nimbił erang, sin gui kis ei si kindmin ei kapli enanim?” pa ninjing. ²⁹ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb ek nipi ngum, “Gui kis ei prei erangin kin, mendpił kapli ermba,” pa nim.

Jiisas Kunum Tał Ek Nipi Kolpu Nga Angpi Tonu Ba Nge Nim.

(Masyu 17:22-23, Luk 9:43-45)

³⁰ Jiisas kin eim nge ekii silmin wumb konu ei si kindik pendik puk, Galilii konu ele tuk punjung. Jiisas eim yi ni piim, “Wu endi na jili mol ni piinerngii mon!” pa yi nim. ³¹ Nimbił erang Jiisas ekii silmin wumb kanpi, eim kulmba nge kengip ek ei nge nipi ngum. Jiisas ek nga nipi ngum, “Wumb kombur na wu kingam mani mei ele op tonu onj; ba wu ei sik wumb opu erii wumb kin ngok kin, nga wumb ei na to kundngii. To kunduk, nga kunum tekliki na angip tonu ombii,” pa yi nim. ³² Ba eim kin ekii silmin wumb ek ei pii pol tunenjing. Tunarik kin, en enim singambil kulk, Jiisas nga kii sinenjing mon.

Nii Eim Wu Owundu Mołum?
(Masyu 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Pe Jiisas kin ekii silmin wumb ok Kapaniyam konu ele onjung. Ok, ngii endi nirik pangin kin, Jiisas eim ekii silmin wumb ei kin kii sim. “Enim andlam ele ok, nipe ek mil endi ninjing?” ³⁴ Ba eim ekii silmin wumb ek endi ninenjing. Nimbił erang andlam ele ok yi ninjing, “Wumb nii sinim wu num mulmba,” yi ninjing. ³⁵ Pe Jiisas mani kan molpu kin, eim wu engki nga tał, ‘Wei!’ a nim. Nipi kin, ek nipi ngum, “Wu endi ei wu num mendpił mulmbii ni piim kin, eim embe to mani kindpi mulmba. Wu ei ekii se wumb pei paki topu ngopu mulmba,” pa nim. ³⁶ Pe Jiisas kangil kembis endi sipi, tuk en enim muljung konu ele engndim. Pe eim kangil ei angil ambilpi kin, eim ek nipi wu kei ngum. ³⁷ “Wu endi na embe ele piipi kin, kangil kembis ei mil endi paki tumba wu ei, na paki tumba. Nga na paki tum kin, wu ei na mendpił paki tunanim mon. Wu ei na Arnan paki tonum ei, na kindang onj, ei paki tonum ku.

Wu Ei Sinim Kin Opu Orung Enanim Wu Ei Sinim Wu Pul
(Luk 9:49-50)

³⁸ Jon ek nipi ngum, “Ek emb tołun wu, sin kenjpin wu endi nim embe ele nipi, gui kis si tor si kindim. Ba wu ei sinim kin tep to kongun ende endnerim. Wu ei yi erang sin, ‘Eim mon!’ pa ninjpin.” ³⁹ Ba Jiisas ek nipi Jon ngum, “Enim ei yi ninerngii mon! Wu endi na embe ele nipi, jep ol endi ermba wu ei, na kin ek kis sikir ninermba mon!” pa yi nim. ⁴⁰ “Wu endi sinim kin opu orung mulerim kin, wu ei sinim wu pul,” pa nim. ⁴¹ “Yi mil, na enim kin keimi nip ngond, wu nii endi enim kin kanpi nol ming endi enim kin paki topu ngumba wu ei, Krai nge kongun ei piipi kin, paki topu erim. Erim kin, wu ei eim nge kumep ngang simba ei am punermba mon.”

Ol Kis Kanim Kanim Ei Noman Pii Gii Er Kis Mondlum
(Masyu 18:6-9, Luk 17:1-2)

⁴² “Pe wumb kombur kangil pii gii to kis mundmun ni erngii wumb ei, num goltum ele ku owundu endi kan kulk, ep nol ele mani kindngii. Kindangin kin, na ek ni piik mulnjung kangil ei, ka mulngii,” pa nim.

⁴³ “Pe enim angil ele ol kis enjing kin, enim pii gii ei kis mulmba. Kis mulang kin, enim angil ele orung kopus si kindang kin, enim angil ol kis enerang, nim ka mulngii. Mon pim kin, enim angil ele tal peng kin, enim dup konu kis ele pungii dup ei, kumblalim mon, piram nopu minj palilim. ⁴⁴ (Konu ele, ‘Dup nopu nopu minj er molang kin, ei kumblermba. Nga ka Pisapis mil epi ei wumb ngenj ele nolum ei, poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’)

⁴⁵ Pe nga enim simb ele ol kis enjing kin, enim pii gii ei kis mulmba. Kis mulang kin, nga enim simb ele orung kopus si kindang kin, enim simb ol kis enerang, nim ka mulngii. Mon pim kin, enim simb ele tal peng kin, enim dup konu kis ele pungii. Dup ei kumblermba, piram nopu minj palilim. ⁴⁶ (Konu ele, ‘Dup nopu nopu er molang kin ei, kumblermba. Pe ka Pisapis mil epi ei wumb ngenj ele numba ei, poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’)

⁴⁷ Pe nga enim ningil ele ol kis enjing kin, enim pii gii ei kis mulmba. Nga enim ningil ele orung si kindang, enim ningil ele ol kis enerang, enim ka mulngii. Mon pim kin, enim ningil tal peng kin, enim dup konu kis ele pungii. Dup ei kumblermba mon, ba piram nopu minj palilim. ⁴⁸ Konu ele, ‘Dup nopu nopu er molang kin, ei kumblermba. Pe ka Pisapis mil epi ei wumb ngenj ele numba, ei poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’

⁴⁹ Yi mil, pe dup ele wumb pei nopu poru nimba, ei yi ep kusa mil.

⁵⁰ Epi kusa ei, epi ka wii mendpil. Ba ep kusa nge singin ei poru nim kin, kapli ep kusa ei nimbil ol erpi kin nga singin simba? Ep kusa nge singin ei enim kin mulang kin, kapli enim wumb eipi kin endeim endeim

ni noman emin sek mulngii.

10

Jiisas Amb Si Kindinmin Kengip Ek Ei Nipi Ngum

(Masyu 19:1-12, Luk 16:18)

¹ Jiisas eim konu ele si kindpi, orung pupu, orung Juriya konu owundu ele nol Joran pum. Pupu kin, wumb pei ok Jiisas mulum konu ele nga kulou tunjung. Jiisas eim nge ol yi mil erpi, nga Gos ek ka kengip ek nipi wumb ngum. ² Men ek piik ekii silmin wumb kopur ok, eim ermba ol ei kenmin ni piik kii sinjing. “Sinim nge men kengip ek yi palim ni, wu endi eim amb sim ei kilip topu si kindmba min mon?” ³ Jiisas ek nipi orung kindim, “Ok Moses enim nipe pipe mon ek dinga nipi ngum?”

⁴ Pe wumb ek yi ninjing, “Moses eim kapli enim mon endi polk kin, amb kilip to si kindmin nik, mon endi polk kindik kin, kapli amb ei si kindngii,” pa nirim. ⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindim, “Nimbil erang enim noman tuk ele dinga peng kin, kumb ok Moses lo ek dinga endi pultum. Pulpu kin, enim noman ok wumb palilim mil enim yi peng kin Moses mon yi polpu ngurum,” pa nim. ⁶ Ba kumb ok, Gos ol pei eririm kunum ele, Gos wu kin amb tel eririm ku. ⁷ Yi mil erang kin, nga wu ei arim mam tal si kindpi kin, eim ambim kin dambiltpi ende pupu endeim mil mulmba. ⁸ Pe nga wu amb tal ngenj ende mil simba. Yi mil ku, wumb tal nga ngenj tal nga pinermba mon. Wumb tal ngenj endeim mil pimba. ⁹ Yi mil Gos wu amb tal sipi, ende kindpi mundmba ei, wu min amb eipi endi to kilip tunermba mon!” pa nim.

¹⁰ Nga ekii se ngii konu ele puk, epi ele Jiisas nge ekii silmin wumb, eim kin kii sinjing. ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindim, “Wu endi ei ambim si kindpi, nga amb konj endi sim, wu ei eim ambim ol kis erpi kin, eim amb kin kilip tonum. ¹² Nga amb ei eim wam si kindpi, eim wu eipi endi

pupu kin, amb ei wam kin oł kis erpi, wam kin kilip tonum.

Jiisas Kengip Ek Ka Nipi Kangil Ngum

(Masyu 19:13-15, Luk 18:15-17)

¹³ Nga wumb kombur kangil kembis Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Tu wuk kin, wumb ei kangil kembis ei embilmba ni piik, ba eim ekii silmin wumb kangil tu wangin wumb ei ek ngunjung. ¹⁴ Ba Jiisas oł ei kanpi, eim noman kis piipi kin, ek nipi orung kindim. “Kangil kembis na ngangin kin enim ambilgii ninerngii! Ei yi mił, wumb endi pii gii pim kin, kangil mił yi Gos mołum konu ka ełe tuk pungii,” pa nim. ¹⁵ “Na enim kin ek mendpił nip ngond. Wumb endi Gos sinim kin tep er mołum konu ełe, kangil ełe kembis mił yi sinerim kin, kapli Gos mołum konu ełe tuk punerngii mon mendpił!” ¹⁶ Nga Jiisas eim kangil kembis embilpi erim kin, kangil kembis ombu eim angil ambilpi, kengip ek ka nipi ngum.

Wu Endi Epi Pei Salilim Wu
(Masyu 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Nga Jiisas angpi andlam ełe pupu kin, wu endi sikir opu, Jiisas mułum konu ełe opu, mani simb ełe gopsing pii polpu, ek nipi kii sim. “Nim ka wii ek mon wu, na nimbil oł erip, noman konj kunum kunum sip mułmbii?” ¹⁸ Jiisas ek nipi orung kindim, “Nimbil erang nim na wu ka nin? Gos endeim mendpił ka mołum,” pa nim. ¹⁹ “Nim lo ek pei piilin: nim amb sikin, kilip tokun, amb eipi sinenjii; nim wumb nge epi waning sinenjii; nim ek kend tokun wu endi ngunenjii mon! Nim ek kend tokun, wu epi eipi ni ngonenjii; nim arnim manim ek ningil ei piinjii! Piikin, arnim manim paki tunjii!” ²⁰ Nga wu ei ek nipi Jiisas ngum, “Ek mon wu, na kumb ok kangil kembis kin moł ei, na lo ek pei piip kin, ekii sip poru nił. ²¹ Pe Jiisas wu ei kanpi kin ka piipi ngopu, eim ek nipi wu ei ngum, “Nim epi endi kapli enenim. Nim

nge epi pei sikin, wumb ngokun ku sinjii! Sikin, nim ku nin epi sinerang mołmun wumb ei, ngunjii! Nim epin konu ełe epi ka mendpił salim ei, sinjii! Nim na ond konu ełe, ekii se onjii. ²² Yi mił, wu ei ek ei piipi kin, eim kumb dinga erim. Pe eim noman embin topu kin eim orung pum. Nimbil erang, wu ei epi pei salilim nge wu.”

²³ Nga Jiisas kanpi orung orung kind kanpi kin, eim nge ekii silmin wumb kin ek yi nim, “Pe wumb epi pei mani mei ełe salilim wumb ei, kongun dinga wii erik Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk pungii,” pa nim. ²⁴ Pe Jiisas ekii silmin wumb Jiisas ek ei piik kin puku sinjing. Ba Jiisas ek nga nipi orung kindpi yi nim, “Na nge kingnan noł, wu endi Gos sinim tep er mołum konu tuk ba; ba ei kongun dinga erpi ba. ²⁵ Pe kung kamil endi alap mui gal tundii ełe andlam ełe tuk ba; ba eim kongun dinga erpi ba. Yi mił ku, wu endi epi pei salim wu ei, kongun dinga wii mendpił erpi, Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk ba.” ²⁶ Jiisas ekii silmin wumb ek ei piik, puku sinjing. Sik kin, enim Jiisas kin ek nik kii sinjing, “Yi mił, wu nii kapli erang, noman konj kunum kunum sipi mułmba?” ²⁷ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kin kan kanpi, ek nipi ngum, “Ei wumb en enim kapli enermba mon, ba Gos eim kapli ermba. Gos eim mendpił epi kanim kanim kapli pei ermba.”

²⁸ Ba Piisa ek nga nipi Jiisas ngum, “Kani! Sin epi pei si kindpin, nim kin ekii se onjpun.” ²⁹⁻³⁰ Pe Jiisas ek nim, “Na enim kin ek mendpił nip ngond, wumb endi na kin Gos nge ek ka ei piik kin, ngii konu ełe si kindik; engnjing noł si kindik; einjing noł si kindik; menjing noł si kindik; ernjing noł si kindik; kingenjing noł si kindik; aka pin kuni si kindik; na nge kongun erngii onmun kunum ełe, Gos epi 100 pei ngopu orung kindmba. Ya mani mei ełe mułngii kunum ełe, Gos eim enim

kin ngii ni, angim ni, aim ni, mam ni, kangil ni, aka pin kuni ei, Gos enim ombu kin pei orung kindpi ngumba. Ngang kin, wumb kombur wumb ei kin oł embin tui erik ngungii ku. Nga kunum ekii se, noman konj sik, konj kunum kunum mułngii. ³¹ Ba wumb kombur wu owundu mołmun kumb se mołmun wumb ei, ekii se nga wumb wii mił mułngii. Ba wumb kombur wumb wii ekii sik mołmun wumb ei, ekii se kunum ełe, kumb se wumb num mułngii.

Jiisas Ek Nipi Kunum Tekliki Eim Kułmba

(Masyu 20:17-19, Luk 18:31-34)

³² Wumb Jerusalem konu ełe pungii pendik, andłam ełe punjung. Pe Jiisas andłam ełe andpi sikir ok pupu, Jiisas ekii siłmin wumb puku sinjing. Nga wumb ekii se onjung wumb tungu enjing. Jiisas eim ekii siłmin wumb engki nga tał sipi, orung sim kin, ek pułe eim kin tonu omba ei, nipi ngum. ³³ Jiisas ek yi nim, “Enim piyei! Sinim Jerusalem konu ełe tonu bin. Pe wumb wu kingam sipangin kin, ek emb tołmun wumb kin, Gos kułmał kalilmin wumb owundu kin ngungii. Ngok kin, eim wumb omba ni piik kin, kan ngok tok kundngii. Pe wu kingam ei sik, wumb eipi endi ngangin kin, tok kundngii nik, wumb eipi ngunjung. ³⁴ Nga eim wumb sik, ek kulsingii, jipambil tok, kepil tok kundngii. Tok kundangin kin, pepi kunum tekliki poru neng kin, angpi nga konj tonu omba,” pa yi nim.

Jeims Kin Jon Teł, Eł Ełip Wu Owundu Mołmbuł

(Masyu 20:20-28)

³⁵ Nga Sependii nge kingam tał, Jeims, Jon teł okuł, Jiisas kin yi ninjngil. “Ek mon wu, sił nim kin epi endi kii simbil nge onmbuł. Nim epi ei sił kin enjii!” pa ninjngil. ³⁶ Pe Jiisas ek nipi, wu tał ngum, “Na ełip kin nimbil oł ermbii?” ³⁷ Pe wu tał Jiisas kin ek nikił orung kindinjngil, “Nim ekii se king peł ełe, tiłang owundu ei ninim noman dinga sikin onjii

kunum ei, kapli sił piinmbil ei nim sił wu tał endi sikin, angil tunding mundan kin, nga endi angil taring mundan mułmbuł,” pa ninjngil. ³⁸ Ba Jiisas ek nipi wu tał ngum, “Na kin ek ei kii sinmbil ei ełip ek ei pii poł tunanmbil. Ełip kapli noł na nond noł ming ei, kapli nunguł min? Nga ełip kapli na noł peł ełe ełip kapli pingil min?” ³⁹ Pe wu tał eim kin ek nikił, “Sił kapli ermbil.” Jiisas ek nipi wu tał ngum, “Keimi, ming ei na pe noł nond, ełip ming ei kapli noł nunguł ku. Pe na noł peł ełe, ełip kapli noł pingil ku. ⁴⁰ Pe wumb nii endi eim na angil tunding min angil taring ełe mułmba ei, na nge epi endi mon. Ba Gos ei eim peł ei eim ngumbii ni, er ka er mundum wumb ei ngumba.”

⁴¹ Nga Jiisas nge ekii siłmin wumb engki orung ek ei piik, nga Jon kin Jeims tał kin noman kis piinjng. ⁴² Ba Jiisas eim ekii siłmin wumb eim kin wii topu, “Wei!” pa nim. Eim ek nipi wu kei ngum, “Enim piinmin, wumb embe mołum wumb num ei, tiłap eipi ełe pałim ei, en enim noman dinga to mani kindngii ei pałim. Pe en enim wumb owundu ombu tep dinga wii ełmin. ⁴³ Ba oł ei enim kin tuk pinermba mon! Wu endi eim enim kin wu owundu mułmbii ni ermba ei, enim kin kongun wii paki tumba wu mułmba. ⁴⁴ Pe wu endi enim kin wu owundu endeim mułmbii ni ermba, wu ei eim enim wumb pei kin kongun wii paki tumba,” pa nim. ⁴⁵ “Nimbil erang wu kingam eim yi ku, eim opu wumb eim kin kongun paki tungii nipi onerim, mon! Eim opu wumb paki tumba nge om. Opu kin, ond peri ełe kołpu, eim noman konj ka ngopu, wumb pei nga sipi orung simba nge om.”

Jiisas Wu Endi Ningil Tumbun Mułum Wu Ei Er Ka Erim.

(Masyu 20:29-34, Luk 18:35-43)

⁴⁶ Pe Jeriko konu ełe onjung. Jeriko konu ełe si kindpi pupu kin, Jiisas ekii siłmin wumb kin, wumb pei eim

kin punjung. Puk kin, Barsimeiyas, Tiimeiyis nge kingam ei, ningil tumbun molulum wu ei, andlam wer ele molpu, wumb ku ni epi ei kenim nipi silim. ⁴⁷ Nga Jiisas Nasares konu ele wu ei orum eim piipi kin, eim wii dinga topu, “Nim Jiisas, nim Deipis nge kingam. Nim na kin kaimb si ngo!” pa nim. ⁴⁸ Nga wumb pei wu ei ek ngok yi ninjing, “Nim ek tingnerii!” Ba eim nga wii dinga topu, “Nim Deipis nge kingam, nim na kin kaimb si ngo!” pa nim. ⁴⁹ Pe Jiisas eim opu yi nim, “Enim wii tangin kin, wangli!” nim. Pe wumb wu ningil tumbun mulum wu, ei wii tunjung, “Nim noman dinga pimba. Nim angkin po! Jiisas eim nim wii tonum,” pa ninjing. ⁵⁰ Kapli, pe eim konduk si kindpi kin, eim sikir engim. Angpi kin, Jiisas mulum konu ele pum. ⁵¹ Pe Jiisas wu ei kin ek nipi ngum, “Na nim kin nimbil ol ermbii?” Wu ningil tumbun mulum wu ei, ek nipi ngum, “Ek mon wu, na ningil er ka eran, kenmbii,” pa nim. ⁵² Jiisas ek nipi orung kindim, “Nim po! Nim pii gi je erang kin, nim ningil ele ka enim.” Pe wu ningil tumbun mulum wu ei, sikir erang ka mulang kenim. Kanpi kin, wu ei Jiisas andlam pum konu ele, ekii se pum.

11

Jiisas Jerusalem Konu Ele King Mit Pum
(Masyu 21:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

¹ Pe Jerusalem konu ele mandi ok kin, Bespeis kin Besanii konu ele mandi komung Olip ele tor onjung. Pe Jiisas eim nge ekii silmin wu tal kindang punjungul. ² Jiisas eim ek nipi wu tal ngum, “Elip pukul, konu ele keningil konu ele mandi molum. Pe sikir keningil ni kung dongkii wumb mulenjung kung endi kan kul pendnjing ei, na kin tu wungul,” pa nim. ³ “Pe wu endi elip kanpi, ‘Elip ei nimbil erang enmbil?’ ” a nim kin, kapli elip yi ningil, ‘Sil wu owundu

tu wel!’ a neng kin onmbul. Ekii se eim kung dongkii sikir sipi ya orung kindmba,” pa nim. ⁴ Kapli wu tal pukul, kenjingil ni kung dongkii endi kan kul pendnjing. Kung ngii ondu ele pendnjing pim ei, kan si kindkil nga tu wunjungul. ⁵ Nga wu kombur mandi angk, ek nik ngunjung. “Elip nimbil ol erang kung dongkii ei kindangil punum?” a ninjing. ⁶ Nga wu tal ek niki wumb ngunjungul, “Jiisas ek nim mil ninjingil.” Nengil kin, kung dongkii wumb, “Kung kapli sel!” ninjing. ⁷ Pe ele elip kung dongkii wal ya Jiisas molum konu ele tu wunjungul. Tu wukul kin, konduk tukul ei pel ele singil. Pe Jiisas kung dongkii ele tonu pupu mulum. ⁸ Pe wumb pei konduk gulk, andlam ele mundnjung. Pe nga wumb kombur ond ongul tok tu wuk, andlam ele mundnjung ku. ⁹ Nga wu amb pei Jiisas pum konu ele kumb se punjung. Nga wumb kombur ekii se punjung ku. Nga wumb pei puk kin wii dinga tunjung, “Wu owundu onum,” pa ninjing. “Gos wu owundu ei kin eim noman ka ngumba. Eim Gos nge embe owundu ele onum! ¹⁰ Gos sinim noman ka ngopu, eim kingam wu owundu Krai kindang opu, sinim konu orung orung tep ermba nge onum. Kumb ok, kupam Deipis sinim tep elim mil, yi ermba nge onum. Gos embe ambil tonu kindinmin.” pa ninjing.

¹¹ Pe Jiisas Jerusalem konu ele om. Opu kin, men ngii owundu ele nirik pupu kin konu ele kan andpi, pupu kin epi kanim kanim kanpi poru nim. Ba konu ni mani pupu poru nim. Konu pou neng Jiisas eim ekii silmin wumb engki nga tal sipi Besanii konu ele pum.

Jiisas Ek Nipi Ond Mong Tunermba Nim
(Masyu 21:18-19)

¹² Nga kunum endi, Besanii konu ele si kindik, nga Jiisas kuni tum. ¹³ Nga eim kenim ni ond pik endi turii mil engim. Pe Jiisas kenim

ni, ond onguł pei mułum ni kenim. Kanpi pupu kin, “Ond mong, kurup simbii,” ni piim. Ond engim konu ełe, eim ond mong endi eim kinerim mon! Onguł mendpił mułum. Nimbil erang, ond pik mong tunalim kunum ei mułum. ¹⁴ Pe Jiisas ond ei nipi ngum, “Nim ond mong nga tunenjii mon!” pa yi nim. Pe Jiisas ekii silmin wumb ek ei piinjing.

Jiisas Men Ngii Konu Ełe Kil Ngopu Si Kindim

(Masyu 21:12-17, Luk 19:45-48, Jon 2:13-22)

¹⁵ Wumb Jerusalem konu ełe punjung. Pe Jiisas men ngii konu ełe andaring mandi pum. Pupu, kenim ni wumb men ngii konu ełe andaring mandi wumb, kei nin ku onguł sik mong top elmin, epi pei wumb tu wuk ya epi top erik, er mulnjung wumb ei Jiisas pupu, to kindang kin, konu eipi eipi tor si kindang punjung. ¹⁶ Pe Jiisas ek dinga nipi wumb ngum, “Epi top ei Gos ngii mandi tu wuk enerngii mon!” pa yi nim. ¹⁷ Jiisas kengip ek nipi ngum, “Gos ek yi mił wumb kombur ok pulk yi ninim, na ngii ei kin wumb yi mił ningii, ‘Na ngii ei prei nge konu ełe er mułmba,’ yi ningii; ba enim wumb ek ei piinarik sik, wumb koi erik, epi waning sik erik nge ngii mił enmin,” pa nim.

¹⁸ Nga kułmał kałilmin wumb owundu kin, ek emb połmun wumb ombu kin, Jiisas enim epi ei piik, en enim andłam endi kuruk Jiisas tumun ni piinjing. Wumb ombu Jiisas kin mund mong enjing. Nimbil erang wumb pei Jiisas nge kengip ek piik, puku sik, tungu enjing.

¹⁹ Nga konu pou neng, Jiisas ekii silmin wumb kin Jerusalem konu ełe si kindik punjung.

Ond Pik Kengip Ek Endi
(Masyu 21:20-22)

²⁰ Pe kupiiring okrii, Jiisas kin eim ekii silmin wumb andłam ełe puk kenjing ni, ond pik kułii erim. Ond onguł kin dumbuł kin pei kułii er

poru nim. ²¹ Nga Piisa eim oł endi erang piipi kin, eim yi nim, “Ek emb tołun wu, keniyoy! Ond Pik ei nim ek ngon, ond ei kułum.” ²²⁻²³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos kin pii gii nik molk kin, oł ei enim kapli erngii,” pa nim. “Na ek keimi nga nip enim ngond. Pe wu endi kapli komung ei ek neng kin, kapli pupu mani ep noł ełe ba. Pe wu endi eim noman tał pinermba mon, ba eim pii gii ełe mendpił pimba. Pe eim ek ei kapli peni ełe omba. Nga epi ełe tonu omba ei, wu endi ek nim mił mendpił pimba. ²⁴ Yi mił erang, ełe nge na enim kin ek nind, kunum ełe enim prei erik, epi endi simin ni kii sinjing kin, kapli enim pii gii nik epi ei singii. Sik kin, prei erik, kii sik, epi ei enim singii. ²⁵ Nga kunum ełe enim angk prei erangin kin, wu endi enim kin oł kis erpi nim kin, enim wu ei oł kis ei kapli si kindngii. Yi mił, enim Ernjing Gos ei epin konu ełe mołum, eim enim noman kis kapli kil ngopu si kindmba ku,” pa nim. ²⁶ (“Ba enim wu endi oł kis ei si kindnenjing kin, kapli Erinjpin Gos enim noman oł kis ei kil ngopu si kindnermba mon ku,” pa nim.)

Jiisas Nge Noman Dinga Nii Ngolum

(Masyu 21:23-27, Luk 20:1-8)

²⁷ Wumb Jerusalem konu ełe nga orung onjung. Wangin kin, Jiisas men ngii konu ełe nirik andpi mułum kin, wumb kułmał kałilmin wumb owundu kin, mon ek tołmun wumb kin, men ngii kongun elmin wumb ombu ei Jiisas mułum konu ełe onjung. ²⁸ Wumb ok Jiisas kin ek nik ngunjung, “Nim nipe noman dinga peng oł ombu en? Pe wumb nii nim noman dinga ngang, kongun ombu mił en?” a ninjing. ²⁹ Jiisas ek nipi ngum, “Na enim ek endi kii sip ngumbii. Enim na ek nik ngunjung kin, ek ei nga na enim nip orung kindmbii. Ei na kongun noman dinga peng enj mił ei nimbii ku. ³⁰ Ya noł wu Jon wumb noł

pendilim oġ ei; Gos nge oġ min mei eġe wumb nge oġ?” Jiisas ek nipi, “Ek ei nik orung kindei!” pa nim. ³¹ Pe wumb en enim ek yi ni piik piik enjing. “Pe sinim epin konu eġe epi ninjpin kin, kapli Jiisas yi nimba, ‘Enim nimbiġ oġ erang enim Jon pii gii ninanmin?’ a nimba. ³² Pe nga sinim wumb ek epi ninjpin kin, ek ei kapli enermba mon.” Nimbiġ erang en enim wumb pei muġangin kin, mund mong enjing. Wumb pei Jon eim Gos ek ni tor kindilim wu ni piinjing. ³³ Pe wumb Jiisas kin ek nik ngunjung, “Sin piinanmin.” Pe Jiisas ek yi nim, “Na yi ku enim kanip nind, na noman dinga peng yi kongun enj pa nip, ninermbii mon,” pa nipi wumb ngum.

12

Jiisas Ond Mong Pin Ek Ekin Nim (Masyu 21:33-46, Luk 20:9-19)

¹ Jiisas ek ekin topu wumb ngopu eim ek yi nim, “Wu endi eim kan ond mong pin endi telim. Taġpi, kung gui torung er pok erim. Erang kin, ming owundu endi yi miġ er sepi kin, ond mong tangpi tuk kindmba nge erim. Erpi kin, tep ngii endi tuk eġe takpi sim ku. Ond mong pin ei sipi wumb kongun, ‘Erngii!’ nipi, wumb kin kindim. Kindpi kin, eim pupu konu turii endi pum. ² Tengingii kunum mandi erang kin, eim kongun wu endi kindang pupu, ond mong wumb kongun er mulnjung konu eġe pum. Eim yi ni piim, ‘Ond mong pin kuni kombur numbii. Nop sipip, ku simbiġ,’ ni piim. ³ Pe wumb wu ni ambiġ gii nik, kepġi tunjung. Tok kin, nga wii kindangin orung pum. ⁴ Pe nga, eim kongun wu endi nga kindang om. Wu ei yi ku tok kin, peng to tokun tunjung. Nga wu ei kin oġ kis enjing. ⁵ Pe nga eim kongun wu endi nga kindim. Kongun wumb erik molk, wu ei to kundnjung. Pe nga kongun wumb pei kindang onjung. Pe enim wumb kopur tok, nga enim wumb kopur tok kundnjung ku. ⁶ Pe

eim kingam endeim mendpiġ muġum. Moġpu kin, eim kingam ei eim noman piim. Piipi kin, ekii se mendpiġ, eim nge kingam ei kindang, pupu wumb ond mong pin kongun er mulnjung konu eġe pum. Pupu kin, ek yi nim, ‘Nam nge kangġ ei ek nimba ei kom singii,’ pa yi nim. ⁷ Ba ond mong pin kongun elmin wumb en enim ek nik piik, piik enjing. ‘Kingam eim arim nge epi eim pei simba,’ ni piinjing. ‘Sinim sikir to kondpun kin, ond mong epi ei sin sinim simin!’ pa ninjing. ⁸ Yi nik kin, tok konduk sipik, ond mong pin torung eġe kindnjing.”

⁹ Pe Jiisas ek nipi kii sipi wumb ngum, “Pe ond mong pin ei arim opu kin nimbiġ oġ endi ermba? Eim opu kin eim ond mong pin kongun er mulnjung wumb ei to kundmba. Pe nga ond mong pin ei sipi, wumb eipi endi ngang kin, kongun er muġngii. ¹⁰ Enim ek mon endi mer poġ pendnjing ei gernenjing min? Gos ek yi miġ ninim,

‘Pe ku ei ngii takilmin wumb si kindnjing kin ku, ei ku dinga ka wii mendpiġ, ngii ekin eġe engim.

¹¹ Gos owundu eim mendpiġ oġ ei erang kin tonu onum, sin ei kan ka wii kaninmin.’ ”

¹² Jiisas ek ei wumb piik nik elmin wumb owundu ei pupun, Jiisas ambiġ gii nimin ni piinjing; ba wumb mund mong enjing. Wumb piinjing ni Jiisas ek neng kin, en enim konu ei si kindik punjung.

Ku Takis Silmin Ei Kii Sinjing (Masyu 22:15-22, Luk 20:20-26)

¹³ Lo ek piik ekii silmin wumb kombur kin, Eros wumb kopur kin Jiisas muġum konu eġe punjung. Puk kin, wumb ei en enim ek endi nik Jiisas simin ni piik punjung. ¹⁴ Pe wumb ei ok Jiisas kin ek dinga nik, “Ek emb toġun wu, sin piinmin nim ek keimi nikin nikin en wu. Pe nim wu endeim noman ngonan. Nim wu endi noman peng ek ninmin miġ ninan. Nga wu embe pinaġim miġ ninan mon? Gos ek keimi mendpiġ minj

nikin, wu amb pei ngon. Nim piin ei sinim ermin mił nenj? Ei kapli sinim wu num Siisa yi mił Rom tep elmin wu owundu mił, ku takis ngumun min mon? Sinim kapli ngumun min sinim ngunermin?”¹⁵ Jiisas ek kend tok elmin wumb ei piim. Piipi kin, Jiisas ek nipi ngum, “Nimbił ol erang enim na kin ek ak mak enmin? Pe kom ku end tu wuk, na ngangin kin, ei kenmbii,” pa nim.¹⁶ Wumb kom ku sik tu wujung. Tu wangin kin, Jiisas wumb ei kin kii sim, “Ei min men mił ku ei nii nge?” Pe wumb ek nik orung kindnjing, “Ei Siisa nge.”¹⁷ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, “Epi Siisa nge epi ei Siisa ngungii! Gos nge epi ei Gos eim ngungii!” Pe wumb ek ei piik pii pol tunarik kin, piik kun enenjing.

*Wumb Kolk Nga Angnalmin
(Masyu 22:23-33, Luk 20:27-40)*

¹⁸ Wumb kolk nga konj punalmin ni piilmin wumb kopur Jiisas mułum konu ele onjung. Wumb tilap ei men ek eipi mił yi niłmin, ‘Wumb kolk nga konj punalmin.’ Wumb ei, Jiisas kin kii sinjing.¹⁹ “Ek emb tołun wu, Moses lo ek yi mił polpu sinim ngum. ‘Pe wu endi kułum kin, eim kangil endi mulerim ba, eim ambim ei mołum. Mołum kin, amb ei eim angim sipi kin, kangil endi mengpi ngumba.’²⁰ Pe wu angim angim angil orung nga tał mulnjung. Molk kin, wu kumna ei amb sim wu ni kułum ba, kangil endi mengnerim.²¹ Pe angim ekii amb ei sipi kin, nga wu ei kułum, ba kangil endi mulerim ku. Pe nga angim tuk ei, amb ei eim sim, ba nga eim kułum ku.²² Yi mił wu angim angil orung nga tał angim ei, amb endeim ei ku sik punjung; ba kangil endi mengnenjing mon. Angim angim ni pei kulnjung. Kolk kin, ekii se mendpił amb ei kułum ku.²³ Pe kunum ekii se kulnjung wumb nga angk tonu ongii kunum ei, amb ei wu nii simba? Amb ei wam nii, nim piin min? Wu angim angil orung nga tał amb endeim sinjing,” pa ninjing.

²⁴ Jiisas ek nipi ngum, “Gos ok pultum ek ei, enim pii pol tunarik mołmun. Pe enim Gos epi dinga ermba, ei enim piinanmin. Pe enim ek ninmin ei, kun pinałim mon.²⁵ Wumb kulnjung wumb angk tonu ongii kunum ele, wu amb sinerngii mon, ba Gos enjel epin konu ele mołmun mił ei yi ku mułngii.²⁶ Ba ek ei wumb kulii wumb nga angk tonu ongii; enim Moses nge mon mer pultum palim ei kenjing min? Dup endi ond kembis ele dup num ek pol ei Gos nipi wu Moses kin ngum, ‘Na wu Eiparam nge Gos, wu Aisak nge Gos, wu Jeikop nge Gos,’ pa yi nim.

²⁷ Gos wumb kulii wumb nge Gos mon! Gos wumb konj mołmun nge Gos mołum. Gos wumb eim kin pii gii ninjing wumb ei, Gos noman konj nga, en enim ngang konj mułngii. Enim ek ei kun mendpił pinałim mon,” pa nim.

*Gos Ek Dinga Kumna Mendpił
(Masyu 22:34-40, Luk 10:25-28)*

²⁸ Nga men kengip ek tołum wu endi opu moł piipi kin, Jiisas wumb kin ek mił enjing ni orung kindpi ka erim. Pe wu ei Jiisas kii sim, “Lo nipe lo kumna mendpił ka wii palim?”²⁹ Jiisas ek nipi orung kindim, “Lo ek kumna yi mił palim. ‘Enim Esrel wumb pei enim piingii! Sinim Er-injpin Gos Owundu ei sinim Gos ei endeim mendpił, sinim nge Owundu mołum.³⁰ Nim Gos kin noman ka pei mendpił ngokun, “Nanim Gos,” nikin mulnjii. Ninim noman tuk ele poru Gos kin ngokun; nga nim noman pei Gos kin ngokun, nim noman dinga pei Gos kin ngokun er mulnjii,’ pa nim.³¹ Nga lo endi ei yi mił: ‘Nim wumb eipi noman ka ngunjii ei, ni ninim noman ka ngon mił yi ngunjii.’ Nga lo eipi endi lo tał ei kamb mani kindnanim mon,” pa nim.³² Pe ek emb tołun wu ek nipi Jiisas ngum, “Ek mon wu! Nim ek ka nin keimi mendpił, Gos endeim mendpił mołum. Eim

Owundu moʼum. Gos eipi endi mo-
laʼum, mon! ³³ Sinim eim kin no-
man ka pei ngumun; sinim noman
tuk eʼle pei ngumun; sinim noman
dinga eim kin pei ngumun; sinim
wumb moʼmun noman ka ngumun.
Pe sinim lo taʼ ei piipin kin sin sinim
lo taʼ ei ekii se punjpun kin, kapli oʼ
ei erpi wumb kuʼmaʼ kaʼmin kanim
kanim pei to mani kindim,” pa nim.
³⁴ Nga Jiisas piim ni, wu ei ek ka nipi
orung kindim. Jiisas wu ei kin ek
nipi ngum, “Nim Gos sinim kin tep
er moʼum konu eʼle mandi moʼun,”
pa nim. Yi miʼ, nga wumb endi
Jiisas kin nga kii sik mund mong erik
moʼmun.

Krais Eim Nii?

(Masyu 22:41-46, Luk 20:41-44)

³⁵ Pe nga Jiisas men ngii moʼpu,
kengip ek nipi wumb ngum, “Nim-
biʼ erang kengip ek toʼmun wumb
ei Krai ei opu, wumb paki tumbii
ni, omba wu ei Deipis nge kingam
mendpiʼ moʼum?” pa ninmin. ³⁶ “Gos
Gui Ka neng, Deipis kin ek nim,
‘Owundu nipi, na owundu ninim
miʼ, nim na angiiʼ tundung
orung mulnjii. Molkun kin,
ekii se nim opu orung wumb
na sipi, nim simb eʼle man-
dring kindamb kin, nim opu
orung wumb to mani kindnjii,’
pa nim.

³⁷ Deipis ei eim ‘Owundu’ ninim;
nimbiʼ erang Owundu Deipis nge
kingam mendpiʼ moʼum ninim?” Pe
wumb tilap owundu molk kin, eim
ek ei piik kin ka piinjing.

Jiisas Lo Ek Kengip Toʼmun Wumb To Mani Kindim

(Masyu 23:1-36, Luk 20:45-47)

³⁸ Pe Jiisas kengip ek ni ngopu yi
nim, “Enim lo ek piilmin wumb kan
kun erik muʼngii. En enim alap olt
taʼpin endmin ni piilmin. Puk kin,
en enim wumb kanik kin, ‘Muʼeiyo,’
nik kin wumb ei kuʼou toʼmun konu
eʼle moʼmun. ³⁹ Nga en enim kon-
duk olt kindik kin men ngii kumb
eʼle muʼngii ei ka piilmin. Nga en
enim kuni owundu noʼmun ei, en

enim puk peʼ kumb eʼle muʼmun ni ka
piilmin ku. ⁴⁰ ‘Wumb ombu amb ngii
konu bin ni piilmin.’ Amb wengin
moʼmun konu eʼle puʼmun. Puk kin,
amb epi ngii konu epi moʼum ei, pei
sik poru niʼmin. Nga en enim ek kend
tok prei olt eʼmin. Erik kin, ekii se
kunum, Gos wu ombu epi embin tui
endi wu kei kin ngumba.”

Amb Kurpu Endi Gos Kin Epi Endi Ngum

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Nga Jiisas men ngii konu eʼle
ku sim konu eʼle wumb ku tu wuk
ming eʼle kindilmin konu eʼle mandi
muʼum. Pe wumb ku sim wumb, ku
pei ngunjung. ⁴² Pe nga amb endi
wam kultum, amb ku kurpu muʼum
ni, ku kundii kembis ei endeim miʼ
sipi kindim. ⁴³ Nga Jiisas nge ekii
silmin wumb eim wii topu kin, “Wei!”
nim. Nga eim enim kin ek nipi ngum,
“Na ek keimi nipi enim ngond, amb
ku kurpu eim wam kuʼum amb ei,
ku owundu tuk kindnim. Kindim,
amb ei wumb ku pei men ngii eʼle ku
toʼmun ming eʼle tu wunjung wumb
ombu, amb ei to mani kindim. ⁴⁴ Pe
wumb pei en enim ku pei salim, ba
mer ming eʼle pei kindnaʼmin. Ba
amb ei eim ku pei pinerim, ba eim
ku pei tuk kindim. Kindpi kin, pe
eim nga kuni sipi nupu ermba, ku
sinalim,” pa nim.

13

Men Ngii To Kis Ermba

(Masyu 24:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Pe Jiisas men ngii si kindpi, tor
pupu kin, Jiisas ekii silim wu endi ek
nipi, Jiisas ngum, “Ek mon wu! Kani!
Ku owundu ka wii nin ngii ka wii ka
wii moʼum,” pa nim. ² Nga Jiisas ek
nipi orung kindpi yi miʼ nim, “Nim
ngii owundu ombu kan min? Pe ku
endi tonu ku eʼle palim ku ei, ekii se
pei to mani kindngii,” pa nim.

Epi Embin Tui Pei

(Masyu 24:3-14, Luk 21:7-19)

³ Jiisas tonu komung Olip ele muļu, men ngii owundu orung engim ni kenim. Pe Piisa, Jeims, Jon, Endru wu kei mendpiļ molk kin, eim kin kii sinjing. ⁴ “Nim ek nikin sin ngon, ei kunum nenj oļ embin tui ei tonu omba? Nipe oļ endi kumb se tonu omba sin piimin? Epi ombu pe mandi tonu omba min?” pa ninjing.

⁵ Pe Jiisas ek nipi ekii silmin wumb ngum, “Enim kanik kun er muļngii! Mon pim kin, wu endi enim ek kend topu ngopu tor simba. ⁶ Wumb pei ok, ‘Na embe Kraiss,’ ningii. Nik kin, ek yi ningii, ‘Na wu ei mendpiļ ond,’ pa ningii. Nik kin, wumb pei ek kend tok ngok tor singii. ⁷ Nga ekii se, enim wumb opu erngii ei piik kin, wumb opu erngii ek poļ omba ei piik kin, en enim tungu enerngii! Ei epi tonu ongii, ba poru nimba kunum ei, poru ninanim. ⁸ Yi miļ, wumb tiļap endi puk, wumb tiļap endi kin opu erngii. Wu king tiļap endi puk, wu king endi kin opu erngii. Nga konu orung kopur konu kopu tumba. Kopu tang kin, wumb kuni simba. Epi ei amb endi kangil mengmba erang ngenj kumbii sinmin, yi miļ pepi ba,” pa nim.

⁹ “Ba en enim mandil kan kun erik muļngii! En enim wu num ek ei kos piimba. Pe enim men ngii konu tu wuk enim kepil tungii; enim kin nin tep elim wu owundu muļngii konu ele, tu wungii enim. Na ek ka nik wumb ei ngok kin, na kongun yi miļ erngii,” pa nim. ¹⁰ Pe wumb tiļap eipi eipi wumb pei Gos ek ka nengin kin, ele ok endi piyangin kin, ekii se muļ mei poru nimba kunum ei, oļ embin tui tonu omba nim. ¹¹ Pe wumb kombur enim sik tu wuk, kos ele tonu tu wujung kin, enim mund mong kulerngii. Kularik kin, sinim ek nipe ek nimin noman yi to piinerngii mon! Kunum ele, Gos enim kin ek ei pei nipi enim ngumba ei, enim nik tor kindngii. Nimbiļ erang, ek ei enim mendpiļ ni tor kindnerngii mon. Ba Gos Gui Ka enim kin ek ei nipi ngumba. ¹² Wumb enim en-

gnjing sik, kos erik nga to kundngii. Ernjing, kingenjing kin opu orung erik to kundngii. Pe kingenjing, arim mam ni opu orung erik, to kundngii. ¹³ Wumb pei enim kin noman kis piik ngungii; na ek enim piik moļmun, oļ ei erngii. Ba wu endi na kin pii gii dinga peng muļum kin, kunum ele poru nimba kunum ei, Gos eim sipi orung simba.”

*Epi Kis Mendpiļ Tonu Omba
(Masyu 24:15-28, Luk 21:20-24)*

¹⁴ “Ba enim epi ei keningii, konu er kis ermba, epi kis ei konu ka moļpu konu engmba. Wu endi ek ei gerim kin, ka piyangli! Kunum ele Jura wumb mulnjung, tungu puk, tonu komung ele sikir tonu pungii. ¹⁵ Pe wu endi ngii tonu ele moļpu kin, nga sikir mani pupu eim epi ngii nirik moļum, epi endi sinermba mon. ¹⁶ Nga wu endi aka pin moļpu kin, kan ak topu sikir pupu, konduk endi sinermba mon ku. ¹⁷ Kaimb mendpiļ singii amb kangil mundii mondunmun ei, nin amb kangil am ngok kunum ei, wumb ei kaimb sik ngungii. ¹⁸ Pe enim prei erangin kin, konu jii nimba kunum ei, oļ ei nge tonu onermba mon. ¹⁹ Kunum ele, oļ embin tui owundu kumb se tonu omba. Kumb ok, Gos epi pei eririm kunum, pei o pum; nga pe yi ku oļ embin tui ei nge ok tonu oneririm. Ekii se oļ embin tui, ei yi ku tonu onenmba. ²⁰ Nga Gos Owundu eim kunum ele aninga kopur wak tuļang kin, wu amb pei kunum ele poru niļangin. Ba eim nge ni mundum wumb ni piipi kin, kunum ele aninga kopur wak topu kindang moļmun.

²¹ “Nga kunum ele wu endi moļpu yi nimba, ‘Kenei! Kraiss ya ele moļum. Kraiss wuļ ele moļum,’ yi nimba. Wu ei enim kin ek yi nimba, enim pii gii ninerngii mon. ²² Pe Kraiss ek miļ ek kend tok ningii. Nga ek kend tok ni tor kindilmin wumb ok kin, jep oļ kanim kanim nin, oļ kanim kanim erngii ku. Keimi kapli erim kin, Gos mundum nipi wumb ek kend tok singii nge, erngii. ²³ Ba

enim kan kun erik muḥngii! Na ek pei enim kin ok nip poru ninj oḷ ei nge, endi ekii se tonu om kin, enim pii poḷ tungii.”

*Ekii Se Wu Kingam Omba
(Masyu 24:29-31, Luk 21:25-28)*

²⁴ “Ba kunum eḷe oḷ embin tui pupu poru neng kin, pe eni emii pimba; nga oi tiḷang enermba mon ku. ²⁵ Nga muḷ eḷe, kanjip pei mani ongii. Nga kupu muḷ dinga epi moḷum epi ei oḷup ermbe. ²⁶ Nga kunum eḷe, na wu kingam ekii se kupu muḷ kin, eḷe mani ombii ni enim keningii! Kanik kin, na noman dinga wii kin nga tiḷang ka wii kin mani ombii. ²⁷ Nga kunum eḷe, Gos nge eim enjel pei kindang, ongii. Ok kin, eim nge wu amb pei kuḷou topu mundum wumb eim konu eḷe orung orung pei sipi orung simba. Sipi kin, mei konu ekin orung orung pei, sin epin konu eḷe orung orung pei sipi orung simba.”

²⁸ “Enim ond pik eḷe ek ei piingii. Kunum endi ond angil eḷe noḷ moḷpu, onguḷ konj tonu opu, nim kin enim piingii ei, konu eni ba kunum tonu onum ni piingii. ²⁹ Ei miḷ, ekii se na ek nind miḷ epi yi tonu omba keningii. Enim piingii, eim mandi opu kin, ngii ondu eḷe moḷum ni piingii. ³⁰ Na ek keimi nip enim ngond! Wu amb pei kulerngii kunum eḷe, na ek nind miḷ epi yi tonu omba. ³¹ Kupu muḷ kin mei teḷ poru nimba; ba na ek ei poru ninermba mon,” pa nim.

*Wu Endi Kunum Eḷe Kin Eni Eḷe Ni Piinanim
(Masyu 24:36-44)*

³² “Ba wu endi kunum eḷe kin, eni eḷe ni piinanim mon. Gos enjel ei epin konu eḷe moḷmun, ei pii poḷ tunanim. Nga Gos kingam yi ku, pii poḷ tunanim. Ba Arim Gos mend-piḷ pii poḷ toḷum. ³³ Enim kan kun erik kui erik muḥngii! Enim piinan-min kunum nenj oḷ ei tonu omba. ³⁴ Ei yi miḷ, wu endi eim ngii konu eḷe si kindpi kin, konu eipi orung

pum. Pupu kin, eim kongun wumb eim nge epi ombu tep er muḥngii, ni kongun wu endeim endeim ni ngum. Ngopu kin, ngii ondu eḷe tep er muḷmba wu, ei eim tep ka er muḷmba. ³⁵ Yi miḷ, enim tep ka erik muḥngii! Enim piinanmin ngii arim kunum nenj orung omba. Emii pang omba min, tinga omba min, kupiiring okrii kei kultu wii toḷum kunum eḷe omba min, ei enim pii poḷ tunanmin mon. ³⁶ Mon pim kin, eim sikir opu, kenmba ni enim or pek muḥngii. ³⁷ Nga ek ei enim nip ngond, ei na wumb pei nip ngunj, ei enim tep ka wii erik kin, kui erik muḥngii!” pa nim.

14

*Wumb Owundu Jiisas To Kundngii
(Masyu 26:1-5, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)*

¹ Pe kunum taḷ opu pang, ekii se ‘Pasopa Kuni Owundu’ kunum endi sim. Nga kuḷmaḷ kaḷiḷmin wumb owundu kin kengip ek niḷmin wumb yi ninjing, “Sinim nimbiḷ oḷ erpin, Jiisas kin ek kend nipin kin, Jiisas ambiḷ gii nipin, to kundmun?” a ninjing. ² Yi miḷ wumb ek yi ninjing, “Sinim oḷ ei kunum owundu salim kunum ei, enermin mon. Mon pim kin, wumb opu tonu sik erngii.”

*Amb Endi Jiisas Peng Eḷe Kopung Kindim
(Masyu 26:6-13, Jon 12:1-8)*

³ Nga Jiisas eim Besanii konu eḷe pupu, Saimon ok kinj nang pirim, ngii konu eḷe pum. Pupu moḷpu kin, kuni noḷmun peḷ eḷe muḷang kin amb endi om. Opu kin, amb ei ming ka wii endi sipi tu wum. Tu wupu kin, ming ei mur ka wii, ku owundu puḷum ming ei, topu gaḷ tum. Topu kin, kopung ka wii sipi, Jiisas peng eḷe kindim. ⁴ Ba wumb kombur mul-njung wumb ei noman kis piinjing. Wumb en enim ek ni piik piik enjing, “Nimbiḷ erang kopung muru ka wii ei wii bein to kindnim?” ninjing. ⁵ “Pe sinim wumb top erei nipin

ngumun, ei ku 300 mił simin. Sipin kin, wumb kurpu mołmun wumb ei ngumun.” Nik kin, amb ei kin ek ngunjung. ⁶ Ba Jiisas yi nim, “Enim amb kanik, wiik tei!” a nim. “Enim nimbił erang noman embin tui eim kin ngonmun? Ei na kin oł ka enim. ⁷ Kunum kunum wumb kurpu enim kin mołmun. Kunum kunum enim wumb kurpu kin paki tumun ni pi-injing kin, kaplı paki tei! Ba na enim kin kunum kunum mulermbii mon. Muleramb kin, enim na kin paki tungii mił nenj?” pa nim. ⁸ “Amb ei epi kaplı ermba mił erim. Amb eim kopung muru ka wii sipi, na ngenj ełe kelim ei na kułmbii oł erim. ⁹ Nga na enim kin ek keimi nind! Ei konu orung orung pei wumb Gos ek ka nik ngungii. Epi nipe amb eim erim mił nik ngangin kin, wumb pei piingii ku!”

Juras Jiisas Opu Orung Wumb Ngum

(Masyu 26:14-16, Luk 22:3-6)

¹⁰ Pe kunum ełe, Jiisas ekii siłmin wumb engki nga tał mulnjung konu ełe, wu endi embe Juras Eskeriyas eim pupu, kułmał kałiłmin wumb mulnjung konu ełe pum. Pupu kin, eim Jiisas sipi, opu erii wumb ngumba nge pum. ¹¹ Nga en enim ek ei piik Juras Eskeriyas ek nim mił piik, ka piinjing. “Pe eim kom ku ngumun,” pa ninjing. Pe Juras, “Jiisas sipi, kułmał kałiłmin wumb ngumbii,” ni yi piim.

Jiisas Pasopa Kuni Eim Ekii Siłmin Wumb Kin Kuni Num

(Masyu 26:17-25, Luk 22:7-14, 21-23, Jon 13:21-30)

¹² Nga kunum kumna kunum bres yiis punałim kunum ei, tonu om. Kunum ełe, kung siipsiip wał to kondułmun ku. Kunum ełe Jiisas ekii siłmin wumb Jiisas kin yi ninjing, “Sin nim kuni Pasopa jili er ka er semin nunjii?” pa ninjing. ¹³ Nga Jiisas wu tał kindang punguł nge punjnguł. Pe eim ek yi nipi wu tał ngum, “Elip konu owundu ełe wu endi noł ming owundu ełe noł kułpu

tumba konu ełe, elip kurkuł ba konu ełe, elip ekii se punguł. ¹⁴ Nga ekii se pukuł, eim ngii endi nirik pum kin, elip ngii arim kin ek yi mił ningił, ‘Ek mon wu yi nim, ngii palting jili seng, na ekii siłmin wumb kin kuni Pasopa numbii?’ ¹⁵ Nga eim kaplı andan topu, konu owundu tondrung palting ełe tuk peł simba ełe, er kun er kindang, simba ełe sinim kuni er ka er singił.” ¹⁶ Pe Jiisas ekii siłmin wu tał punjnguł konu ełe owundu sim. Seng kin, epi kanim kanim Jiisas ek nim mił kenjngił. Pe wu tał kuni Pasopa er ka enjngił.

¹⁷ Nga konu pou neng, Jiisas eim ekii siłmin wumb sipi tu wum. ¹⁸ Nga peł ełe kuni nok molk kin, Jiisas eim yi nim, ‘Na ek keimi nip enim ngond, enim mołmun wu ei endi, na sipi opu orung wumb ngumba wu ei, na kin kuni ende nonum.’ ¹⁹ Pe Jiisas ekii siłmin wumb en enim, noman embin tum. Tang kin, pe wu endi nii nik eim kii sinjing, “Na min?” pa ninjing. ²⁰ Pe Jiisas ek yi nipi ngum, “Enim wu angıł orung orung nga tał endi ełe mołum. Wu ei nam kin ming ełe bres ende kindinjpił. ²¹ Yi mił, na wu kingam oł embin tui tonu omba, ei Gos ek ełe ok polk pendik mił ninim. Wu kingam ei topu tonu kindim wu, eim kaimb mendpił sim. Kaplı, wu ei mam wu ei mengnerim!” pa nim.

Jiisas Kuni Eim Ekii Siłmin Wumb Kin Num

(Masyu 26:26-30, Luk 22:15-20)

²² Nga en enim kuni noł molk kin, Jiisas eim bres endi sipi, eim prei erpi Gos ngum. Ngopu kin, bres engin topu, eim ekii siłmin wumb kin ngum. Ngopu kin, ek yi nim, “Enim Sei! Ei na nge ngenj mił.” ²³ Pe eim ming wain endi sipi kin, prei erpi, Gos ngum. Ngopu kin sipi, eim ekii siłmin wumb kin ngum. Pe wumb pei noł nunjung. ²⁴ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, “Ei miyem mił ei, Gos ei kumb ok eim wumb ek mendpił nirim ek ei pułe, akip tonu onum. Ei yi mił, na miyem ei bein tamb kin,

wu amb pei paki tumba. Pule yi mił, na kuls kin, mei wumb pei paki top ngumbii,” pa nim. ²⁵ “Na ek keimi nip enim ngond, na nga noł wain ei nga nonarip pup kin, nanim noł wain konj endi Gos mołum konu ełe nga numbii,” pa nim. ²⁶ Nga wumb golang nik, puk tonu komung Olip ełe tonu punjung.

*Piisa Jiisas Buł Ngumba Nge Nin
(Masyu 26:31-35, Luk 22:31-34,
Jon 13:36-38)*

²⁷ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim pii gii ei pei dinga mulerang kin, enim tungu pungii. Gos ek ok połmun ek ei yi mił ninim, ‘Kung si-ipsiip tep mołum wu ei to kundangin kin, kung siipsiip konu ełe eipi eipi pungii.’” ²⁸ Ba nam nga angip tonu bii, pe na pup ok, Galilii konu ełe bii. Enim na kin ekii sik ongii,” pa nim. ²⁹ Pe Piisa ek yi nim, “Kapli, wumb pii gii pei dinga mulerim kin, na pii gii ei dinga mułmba. Wumb kombur tungu puk kin, ba na tungu punermbii mon!” pa nim. ³⁰ Pe Jiisas ek nipi Piisa ngum, “Na ek keimi nip nim ngond, akip emii pimba kunum ełe, kei kultu wii tunermba kunum tał ninim kin, nim na embe kunum tekliki kii sengin, ni tor kindnenjii,” pa nim. ³¹ Ba Piisa ek dinga nim, “Na nim kin ende kułmbii, ba na nim embe nip koi enermbii mon mendpił!” pa nim. Pe Jiisas ekii siłmin wumb pei yi minj ninjing.

*Jiisas Gesemanii Konu Ełe Mołpu,
Prei Erim
(Masyu 26:36-46, Luk 22:39-46)*

³² Pe puk konu endi ełe tor punjung, konu ei embe Gesemanii. Nga Jiisas ekii siłmin wumb ek nipi ngum. “Enim ya ełe mułngii! Nam prei ermbii!” ³³ Pe eim Piisa kin Jeims kin Jon sipi, eim kin punjung. Pe eim noman tuk ełe embin tang piipi eim kis mendpił piim. ³⁴ Pe eim ek nipi wu kei ngum, “Nam noman tuk ełe embin tonum. Nam kułmbii ni piind,” pa nipi wu kei ngum. “Enim ya ełe molk kin, tep ka erik mułngii!”

³⁵ Pe eim aninga kopur pui mił erim. Pupu kin, mei ełe mani pupu kin prei erim. Na kułmbii ni piim kin, ngenj kumbii owundu ei na kin si kindmba. ³⁶ Jiisas yi nim, “O Arnan, nim epi pei kapli enjii, ni piind. Nim na ming ei oł embin palim, na oł embin tui ei si kindnjii, ba nim na noman ełe ekii se enenjii mon! Ba ninim noman ełe yi enjii.”

³⁷ Pe eim pupu, kenim ni eim ekii siłmin wumb or pinjing. Nga Jiisas eim ek nipi Piisa ngum, “Saimon, nim or palin min? Nim kunum endeim kapli na kin tep mulenjii min?” ³⁸ Enim tep ka kun erik molk kin, prei erngii! Mon pim kin, epi endi enim ermba epi ei kan simba. Keimi, noman tuk gui ei dinga piinim, ba ngenj ei dinga pinałim.”

³⁹ Pe Jiisas nga pupu kin prei erim. Pe prei ei ok erim mił, eim nga prei ei nge nga erim ku. ⁴⁰ Pe Jiisas nga opu, ekii siłmin wumb or pinjing konu opu, kenim ni or pek mulnjung. Eim ekii siłmin wumb en enim ningił embin tum. Tang kin, pe en enim ek nipe ek nimin ni piinenjing.

⁴¹ Nga Jiisas nga kunum tekliki pupu kin, nga orung om. Opu kin, ek nipi ekii siłmin wumb ngum, “Enim or pek kor mołmun min? Ei kapli, pe kunum ei na wu kingam mani mei ełe sik, opu orung wumb noman kis piik wumb ngonmun. ⁴² Enim angangin kin sinim pamin! Kinei! Wu na nipi kindmba wu, ya mandi onum.”

*Juras Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb
Ngum
(Masyu 26:47-56, Luk 22:47-52,
Jon 18:3-12)*

⁴³ Pe Jiisas ek nipi mułang kin, Juras sikir opu, wu ei Jiisas ekii siłmin wu angil orung orung nga tał, ei nge wu endi eim om. Pe wumb tilap owundu eim kin onjung. Onjung kin, wumb ei tui nin kepii ambiił sik onjung. Wu owundu kułmał kałiłmin wumb kin, wumb mon tołmun wumb

kin, men tok kongun wumb kindan-
gin onjung. ⁴⁴ Pe wu endi Jiisas sipi,
opu orung wumb wu ei ol erpi, nipi
wumb kin ngum, “Pe na wu endi kin
gupu top nop ninj, wu ei Jiisas. Enim
ambil gii ningii! Enim tep ka molk
sik sipngii!” pa nim.

⁴⁵ Pe Juras opu Jiisas mułum konu
ele pupu kin, ek yi nim, “Ek emb
tolun wu!” Pe eim Jiisas gupu topu
num. ⁴⁶ Pe wumb pei Jiisas ambil gii
ninjing. ⁴⁷ Ba en enim enjing konu
ele wu endi mandi angpi mułum wu
ei, tui kepera sipi tor sipi, kulmał
kalilim kongun wu endi topu, eim
kom kopispi mani kindim. ⁴⁸ Pe
Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim
na singii wangin kin, pe enim tui
ambilk enmin ei, waning wu endi
mułum mił ambil gii ningii enmin
min? ⁴⁹ Kunum kunum na enim kin
men ngii ele ende mołpun, na enim
ek emb top top enj, ba enim na ambil
gii ninenjing,” pa nim. “Ba Gos ek ka
ok pulk ele, ek nim mił ei mendpił
keimi tonu om.” ⁵⁰ Pe Jiisas eim
ekii silmin wumb tungu puk, konu
eipi eipi puk kin, en enim Jiisas buł
ngunjung.

⁵¹⁻⁵² Pe kangi wu gał ei Jiisas pum
konu ele ekii se pum; ba eim alap
kuru endi ngenj ele telim. Pe wumb
eim ambil gii nimin ni enjing; ba eim
alap kuru ei si kindpi, eim ngenj wii
si kindpi tungu pum.

Wumb Jiisas Kos Enjing
(Masyu 26:57-68, Luk 22:54,55,63-
71, Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Pe wumb Jiisas sipi, kulmał
kalilmin wu mułum konu ele sip-
njing. Pe wumb kulmał kalilmin
wumb kin mon tolmun wumb kin
men tok kongun wumb pei ok kulou
tunjung. ⁵⁴ Pe Piisa Jiisas pum
konu ele ekii se pum. Ba pupu kin
mandi punerim mon; eim turii mił
pupu mułum. Eim pupu kin, wu
kulmał kalilmin wu ei kung gui ele
tuk pum. Pupu kin, pe tep elmin
wumb molk kin, eim dup piipi kin
konu ele pele erpi mułum. ⁵⁵ Pe

wumb kulmał kalilmin wumb kin
Jura wumb owundu pei ok, wumb
kopur wii tangin ok kin, ‘Jiisas ol
nimbił ol erim ei ni piimin,’ nin-
jing. Ek pule nik kanik, Jiisas to
kundmun ni piinjing; ba en enim
ol endi kan sinenjing mon. ⁵⁶ Pe
wumb pei ek kend tok, ‘Jiisas ol yi
erim,’ nik ninjing. Ba en enim ek ei
dinga punerang kin, en enim ek ende
punerim mon.

⁵⁷ Pe wumb kopur angk, ek kend
tok, Jiisas kin ngok ninjing. ⁵⁸ “Sin
piinpin Jiisas yi mił nim, ‘Na nam
men ngii wumb angil kin tekning, ei
nam erip kis mundmbii. Nga kunum
tekliki mendpił na ngii endi tekmbii,
ba wumb angil ele teknałmin mon!
Enim wumb ngii ei nge kunum kapli
teknerngii!’ yi nilim,” pa ninjing.
⁵⁹ Ba ek ei ninjing ei, opu ende
punerim mon.

⁶⁰ Nga wu kulmał kalilim wu ei
wumb tuk ele angpi, Jiisas kii dinga
sim. “Nim ek endi nikin, orung
kindnenjii min? Ek nipe ek wumb
nim ngenj ele ek ambiltmin?” pa
nim. ⁶¹ Ba Jiisas ek endi nipi orung
kindnerim. Pe wu kulmał kalilim wu
ek nga nipi ngum, “Nim Gos kindim
wu Krai, Gos kingam mendpił min?”
⁶² Pe Jiisas ek nim, “Ei na mendpił.
Nga enim keningii ni na wu kingam
mani mei ele op, Gos tonu mołum
konu ele angil tunding orung dinga
wii ei pang mułmbii. Pe na tonu kupu
muł epin konu ele mołup, ombii,”
pa nim. ⁶³ Pe kulmał kalilim wu ei
eim kis piipi kin, eim konduk piltan
topu yi nim, “Sinim wumb kopur wii
tamin ok elim ol ei, nga ninerngii
mon!” ⁶⁴ Eim Gos kin ek nipi kis
mondpu, Gos embe to mani kindim
ei, enim piik poru ninjing. Pe enim
er piinmin mił nenj?” Wumb pei
Jiisas tungii ek yi mił ninjing, “Enim
ol kis endi erim, eim kulangli,” pa
ninjing.

⁶⁵ Pe wu kopur tumun! Ke nik, ji-
pambił tok enjing. Pe enim alap endi
sik, ningil kum tunjung. Tok kin,
Jiisas enim angil kin tok, yi ninjing,

“Nim pe ek keimi mendpił niłin wu, nii kepil tonum?” Pe tep elmin wumb sipik, eim angil kin tunjung ku.

*Piisa “Jiisas Ei Na Kinal,” Nim
(Masyu 26:69-75, Luk 22:56-62,
Jon 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Piisa mer mandring mułum, kung gui tukrung ele mułum. Pe wu kulmał kalilim wu nge kongun amb endi om. ⁶⁷⁻⁶⁸ Pe eim kenim ni Piisa dup piipi mułum. Pe amb ei opu, Piisa dinga kanpi ek nim, “Nim yi ku Jiisas kin Nasares konu ele andkin mułun,” pa nim, “Na mon! Na piinand! Na nim ek nin ek pułe ei na piinand.” Pe eim kung gui ondu mandi ele anda pum. Pang kin, kei kultu endi wii tum. ⁶⁹ Pe kongun amb Piisa kenim ni, nga amb ei ek nga wumb mandi mulnjung wumb nipi ngum, “Wu ya mołum wu ei, wumb tilap ende,” pa nim. ⁷⁰ Ba eim nga ek dinga nim, “Mon!” Nga ekii se nga wumb Piisa kin ende mulnjung, wumb ek ninjing, “Keimi, nim wu ei kin tilap ende, nim Galilii konu wu mendpił,” pa nim. ⁷¹ Pe Piisa ek dinga wii nim, “Na ek keimi mendpił nind! Na enim ninmin wu ei, na piinand.” ⁷² Pe sikir kei kultu kunum tał wii tum. Pe Piisa piim ni Jiisas yi nim mił piim, “Kei kultu kunum tał wii tunerang kin, pe nim ek kunum tekliki ninjii, ‘Nim na kin piinand.’” Pe Piisa eim ke dinga wii nim.

15

*Jiisas Pailos Mułum Konu Ele
Mułum
(Masyu 27:1-2,11-14, Luk 23:1-5,
Jon 18:28-38)*

¹ Nga kumb kupiiring ok, wumb kulmał kalilim wumb kin men kengip ek tołmun wumb kin men tok kongun wumb kin Jura wumb owundu pei ek endi ninjing. Pe wumb Jiisas kan tok, Pailos Rom tep elim wu owundu mułum konu ele, sipnjing. ² Pe Pailos eim Jiisas kii sim, “Nim Jura wumb nge king mołun min?” Jiisas ek nipi ngum,

“Nim ninim ek yi mił.” ³ Pe wumb kulmał kalilim wumb eim kin ek pei nik ngunjung. ⁴ Pe Pailos nga Jiisas kii sim, “Nim ek nikin orung kindnjii min? Nim kani! Wumb nim kin ek pei ninmin,” pa nim. ⁵ Ba Jiisas ek nga nipi orung kindnerim. Yi erang kin, Pailos kom sepi piim.

*“Jiisas Ond Peri Ele Nil Tei!” Nim
(Masyu 27:15-26, Luk 23:13-25,
Jon 18:39-19:16)*

⁶ Pe kung ngii pei Pasopa kunum ei, kuni nołmun kunum ei, Pailos eim kan ngii palilim wumb endeim ni nipi kindilim. Wumb en enim wu endi nik wii tangin kin, kapli Pailos eim wu ei mendpił en enim kin kindilim. ⁷ Pe kunum ele wu endi kan ngii ele pim wu ei embe Barapas. Wu ei eim tep elmin wumb kin opu erim kin, pe opu elmin wumb kan ngii ele pendik kindnjing. Wumb tilap ei opu erpi wu kopur to kundnjung. ⁸ Pe wumb pei ok Pailos mułum konu ele, kanik ninjing. “Ok nim elin oł, ei ni pe yi enjii!” pa ninjing. ⁹ Pe Pailos ek nipi orung kindim, “Enim Jura wumb na enim king ei en enim ngumbii min?” ¹⁰ Pe eim yi piim, “Kulmał kalilim wumb Jiisas kin noman kis sek, kos ele tu wumun,” ni piim. ¹¹ Ba kulmał kalilim wumb owundu wumb paki tok nengin wumb yi ninjing, “Nim Barapas kindan wumb mołmun konu wangli!” pa ninjing. ¹² Pe Pailos ek nga nipi wumb ngum, “Pe enim Jura wumb nge king enim niłmin wu ei kin, nipe oł endi ermbii?” pa nim. ¹³ Wumb wii nga tu wunjung, “Eim ond peri ele nil tei!” pa ninjing. ¹⁴ Pe Pailos ek nipi wumb ngum, “Nimbił erang? Nipe oł kis endi eim erim?” Ba wumb ek nik nga wii tunjung, “Eim ond peri ele nil to!” pa ninjing. ¹⁵ Yi mił, pe Pailos wumb ek taki taki nipi, ka piingii ni piipi kin wumb ngum. Pe eim yi mił erim ei Barapas sipi, wumb kin kindang pum. Jiisas sipi, opu orung wumb mulnjung konu ele ngum. Ngang

kin, opu wumb ond peri ele eim nil tumun, ni kepil tok sipnjing.

Opu Wumb Jiisas Kin Ek Buł Morung Ninjing

(Masyu 27:27-31, Jon 19:2-3)

¹⁶ Pe opu wumb Jiisas sik, orung sipik tep elmin owundu wu nge ngii konu ele tuk sipnjing. Sipik kin, opu wumb kopur wii tangin kin, pe onjung. ¹⁷ Nga opu wumb Jiisas konduk kundii endi kindnjing. Nga opu wumb peng kon endi kan gal mułum endi sik enjing, peng kon ei Jiisas peng ele pendnjing. ¹⁸ Pe Jiisas tungii pendik yi ninjing, "O Jura wumb ei nge King," pa ninjing. ¹⁹ Nga opu wumb goł mił epi endi sik, Jiisas peng ele kepil tunjung. Pe wumb eim jipambił tunjung. Pe en enim eim kin men tok kend tok mani molk kin, ka wii piinjing. ²⁰ Piik kin, pe Jiisas kin ek ngok poru nik, Jiisas konduk kundii si kindik, nga Jiisas eim konduk nga eim kin kindnjing. Kindik kin, pe Jiisas sipik, ond peri ele tungii nge sipnjing.

Jiisas Ond Peri Ele Nil Tunjung
(Masyu 27:32-44, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

²¹ Nga wu endi Saimon, Sairiin konu ele orung opu, kangi wu Aleksandir kin Rupus tał nge arim, opu konu owundu ele tuk bii, ni om. Opu kin, pe opu wumb ek dinga yi ninjing, "Nim Jiisas ond peri ko wunjii!" pa ninjing. ²² Nga wumb Jiisas sipik, konu endi tor sipnjing konu ei embe Golkasa. Sinim embe ei ak topun yi ninmin, "Konu wumb peng embił konu." ²³ Nga wumb kopur Jiisas wain kin ond mong kindnjing epi ei Jiisas ngungii nge tu wunjung; ba Jiisas ei epi nunerim. ²⁴ Pe opu wumb Jiisas ond peri ele nil tunjung. Pe eim konduk ni epi ei opu wumb en enim mok tok sinjing. Pe opu ond wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin konduk ei singin nik enjing. Epi ombu ni simba nge nik enjing. ²⁵ Pe kunum eni angil orung nga kapil kapli kupiiring, eim ond peri ele sik

tonu kindnjing. ²⁶ Pe tonu embe pulnjung, eim kos enjing mił embe yi mił pulnjung, "Jura Wumb King," ninjing. ²⁷ Nga Jiisas pim konu ele mandi wu tał ond peri ele pinjingił. Wu tał opu erkił kin epi waning sikił elmbił. Wu endi Jiisas angil tundung tonu kindik, nil tunjung. Nga endi sik, Jiisas angil taring tonu kindik nil tunjung. ²⁸ (Pe Gos ek ok pulk mił keimi tor onum. Ek ei yi mił ninim, "Enim wumb kis kin mułum ni kenjing.")

²⁹ Pe wumb ok puk erik, eim kin ek kis nik ngunjung. Wumb peng ak mak erik yi ninjing, "Nim wu men ngii top kis erpi, nga kunum tekliki nga tekmbii," nin wu. ³⁰ "Pe ninim paki to! Tokun, nim ond peri ele si kindkin, mani wa!" ³¹ Yi mił ku, wumb kułmał kałmin wumb kin, wumb mon tołmun wumb kin, ek kis nik Jiisas ngunjung ku. Pe wumb en enim ek nik piinjing, "Eim wumb eipi kin paki tum, ba ei eim kapli paki tunermba! ³² Kapli, Gos kindim wu Krai ei Esrel wumb king, eim ond peri ele si kindkin, mani wangli! Wang kin, sin kanpin, pii gii nimin wu ei wumb paki tumbii ni orum ni kenmin," pa ninjing. Wu tał Jiisas kin ouni nil tunjung, wu tał yi ku ek nikił Jiisas ngunjunguł.

Jiisas Kułum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

³³ Nga tinga konu beli palim kunum ei, mei konu orung orung pei emii pim. Emii pepi pang, konu pou neng konu eni tekliki erim. ³⁴ Pe pou neng konu eni tekliki erang kin, Jiisas wii dinga tum. "Eloi, Eloi, Lama Sambaksanii." Sinim ek ei ak topun yi ninmin, "Na Gos! Na Gos! Nim na nimbil erang na si kindin?" ³⁵ Pe wumb kopur mandi mulnjung wumb ek ei piinjing. Piik ek yi ninjing, "Piyei! Wu Elainja ni wii tonum," pa ninjing. ³⁶ Pe wu endi sikir pupu, ep noł epi endi sipi noł wain ele tuk kindim, epi kumbii elim

epi ei sipi, Jiisas ngum. Pe wu ei yi nim, "Sinim tep er mołpun kinamin, pe Elainja opu, Jiisas ond peri ele sipi mani simba min?" ³⁷ Nga Jiisas eim dinga wii topu kin, eim kułum.

³⁸ Pe alap owundu endi men ngii ele pim, ei tonu piltan topu, mer mani tor pupu topu, orung orung pum. ³⁹ Pe opu elmin wumb tep elim wu, Jiisas pim konu mandi opu angpi kenim ni Jiisas kułmba mił yi erim. Pe eim ek nim, "Keimi mendpił, wu ei Gos kingam," pa nim. ⁴⁰ Nga amb kopur mulnjung ei turii mił yi angk, kanik mulnjung. Molk kin, tuk endi mułum ei, Mariya Makandala mułum, nga endi Mariya Jeims mam ekii kin Josis, pe endi Salom mułum. ⁴¹ Kumb ok Jiisas Galilii konu mul-tum kunum ele, amb ombu eim kin ekii sik eim paki tołmun. Pe amb pei eipi mulnjung konu ei, en enim Jiisas kin Jerusalem konu ele onjung.

Jiisas Tukpu Ele Pendnjing
(Masyu 27:57-61, Luk 23:50-56,
Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nga kunum pou neng, Josep Arimasiya konu ele mołpu om. "Eim kos piilim wu num, ka wii mołum," pa niłmin. Eim yi ku, Gos kunum tep ermba omba nipi, kui erpi mołum. Pe yi mił, Josep eim ngii ele nirik pupu, Pailos kumb ele engim. Pe eim mund mong kulerim mon! "Pe na Jiisas ngenj simbii ond," pa nipi pum. ⁴⁴ Pe Pailos noman embin top piim. Pe opu elmin wu endi kii sim, "Eim kułum poru nim min?" ⁴⁵ Eim opu wumb tep elim wu ek piipi poru nipi om. Opu, Josep kin ek nim, "Eim ngenj ei kapli sinjii," pa nim. ⁴⁶ Josep eim alap kuru endi top erim. Pe eim Jiisas ngenj sipi mani tu wum. Pe eim alap kuru sipi, Jiisas ngenj ele kum tum. Pe sipipi, komung endi tukpu sim, konu ele mani kindim. Pe tukpu sinjing, ei ku tukpu owundu pendnjing. Pe Josep eim ku endi sipi, tukpu ele pandi tum. ⁴⁷ Nga Amb Mariya Makandala kin Mariya endi Josis mam, amb tał kan mulnjunguł.

Pe tukpu ele Josep Jiisas sipi mani kindpi kankił mulnjunguł.

16

Jiisas Angpi Konj Tonu Pum
(Masyu 28:1-8, Luk 24:1-12, Jon
20:1-10)

¹ Nga kor kunum pupu poru neng kin, Mariya Makandala kin amb Mariya Jeims mam kin Salom, en enim kopung ni epi muru ka tum epi ei top enjing. Erik, sipik Jiisas nenj kopung erngii nge sipnjing. ² Kor niłmin kunum ei opu pang kin, kupi-iring eni tang, wumb en enim wumb tukpu konu ele punjung. ³ Puk kin, en enim ek yi ninjing, "Wumb nii opu, ku owundu ei sipi ak tang, sinim wumb tukpu konu nirik bin," pa ninjing. ⁴ Pe en enim kenjing ni, ku owundu tukpu ele pim ni pinerim mon! Wu endi ku ei sipi, ak topu kindim pim. Pe ku ei ku owundu wii mułum. ⁵ Nga wumb tukpu ele tuk punjung. Puk kin kenjing ni, wu kangi wu endi angil tunding orung mułum. Mułum wu, eim konduk kuru olt endi kindim wu ei kanik, puku sinjing. ⁶ Pe wu ei ek nipi ngum, "Enim puku sinenei! Enim Jiisas Nasares konu ele wu ei enim kuruk onmun, wumb eim sik, ond peri ele nil tunjung. Ba pe eim angpi nga konj pum. Pupu kin, eim ya ele mulalim. Kinei! Eim pendnjing konu ele kinei! ⁷ Ba enim puk, eim ekii siłmin wumb kanik ningii! Pe Piisa kanik ningii ku! 'Jiisas eim ok Galilii konu ele ok pum, yi mił eim ek nipi ngurum. Enim eim keningii,' " pa nim. ⁸ Nga amb ombu nga sikir tor punjung. Puk kin, en enim tukpu ei si kindik, tungu punjung. Puk kin, en enim mund mong tang, en enim noman tuk ele mił pinerim. Pe en enim wu endi kin ek tingnenjing. Nimbil erang, en enim mund mong tum.

Mariya Makandala Eim Jiisas Kenim
(Masyu 28:9-10, Jon 20:11-18)

⁹ Kupiiring ok mendpił kunum kumna, Jiisas eim angpi nga tonu pum. Pe eim opu Mariya Makandala mułum konu ełe pum. Amb ei ok, Jiisas gui kis angil orung nga tał to tor kindim. ¹⁰ Pe Mariya eim pupu, wumb ok Jiisas ekii silmin wu ombu kanpi nim. Pe wu ombu noman embin erang, ke nik mulnjung. ¹¹ Pe Mariya ek nipi wu ombu ngum, “Jiisas eim konj mułum, na kenj,” pa nim. Pe amb ei ek piik ek nim, ek ei pii gii ninenjing, mon!

Jiisas Nge Ekii Silmbil Wu Tał Jiisas Emeiyas Andlam Ełe Kenjngil.

(Luk 24:13-35)

¹² Pe ekii se, Jiisas ekii silmbil wu tał konu ełe si kindkil, tor punjngul. Pe Jiisas wu eipi mił, wu tał onjngul konu ełe tor om. ¹³ Pe Jiisas ekii silmbil wu tał nga orung pukuł. Jiisas ekii silmin wu kopur mulnjung konu ełe kan ninjngil, ba wu ombu wu tał ek ei pii gii ninenjing.

Pe Jiisas Ekii Silmin Wumb Eim Nge Kongun Ngum

(Masyu 28:16-20, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8)

¹⁴ Nga ekii se, Jiisas ekii silmin wumb engki nga endeim molk, kuni nok kin, Jiisas mulnjung konu ełe tonu om. Jiisas ek dinga yi nim, “Enim pii gii dinga pinalim,” pa nim. “Pe en enim noman pirek ninim. Nimbil erang enim piinenjing? Wumb kopur kanik ninjing ba, ei pii gii ninenjing.” ¹⁵ Jiisas ek dinga nipi eim ekii silmin wumb ngum, “Enim pei konu owundu orung orung pei ełe puk, na ek ka ningii. ¹⁶ Wumb kopur pii gii nik, noł pinjing kin, Gos eim paki topu sipi orung simba. Ba wu ombu pii gii ninenjing kin, kos owundu omba kunum ei eim oł embin tui eim kin tonu omba. ¹⁷ Nga wumb kombur Gos kin pii gii ninjing kin, Gos eim jep oł er sipi, peni ełe kindmba. Yi mił, na embe ełe ek nik gui kis ei to tor kindik si kindngii,” pa nim. “Pe wumb ek ei endi mił ningii. ¹⁸ Wumb

ombu ka wembii angil ełe embilngii, wembii ei wumb tołum epi ei enim tunermba. Wumb kombur to kondulum epi tumba ei kulerngii. Wumb endi kis ermba piingii, ei enim ngenj ełe embilngii. Embilangin kin, wumb ening tumba ei poru nimba,” pa nim.

Jiisas Gos Eim Epin Konu Ełe Tonu Sim

(Luk 24:50-53, Aposel 1:9-11)

¹⁹ Yi mił, pe Jiisas Owundu ek nipi poru neng kin, Gos ei epin konu ełe tonu sim. Pe Jiisas Gos angil tunding orung mołum. ²⁰ Pe Jiisas ekii silmin wumb ei punjung. Puk kin, Gos nge ek ka ei konu orung orung wumb pei kanik nik ngunjung. Nga Owundu en enim kin ouni kongun er endim. Nga en enim ek nik jep oł enjing ei, Owundu eim er dinga kindim ku.

Jiisas Nge Ek Ka Luk Pulum

Luk Ek Ei Polpu Tiopilas Ngum

¹ Nim wu owundu Tiopilas. Ok Gos sin kin oł kombur eririm oł ei, pe keimi sin kin pe punum en enim pei angil ełe mon pulnjung. ² Kumb ok, wumb kombur gupu ełe piik kanik erik Gos nge ek ka kongun ełmin ku. Ek ei nge sin sinjpin, ek mon pulnjung wumb pei ei oł ei nge pulnjung. ³ Pe akip na yi ku, ek pol ei polup nim ngond. Ek ombu nge kii sip kom sep piip muls kunum kinan, na oł ei ekii sinj. Sip, ei piip kin puls ek ei oł pulk mił kun pulup ngond. ⁴ Ek ei ek keimi, enim ok gerik piik. Yi mił erik ei enim pii kun erik mułngii. Pe ek ei yi ku polup ngond.

⁵ Eros eim Jura wumb king multum kunum ei, wu endi Gos kin kułmał kałiim wu endi multum wu ei embe Sekaraiya. Eim kułmał kałiimin wumb ei Apaısa nge tilap ełe tep to ełmin. Nga wu ei eim ambił Eron nge tilap ełe amb ei, Elisembes pa niłmin. ⁶ Pe wu amb yi tał eł elip, Gos ningil ełe oł ka er mulnjunguł. Pe Gos Owundu nge ek dinga kanim kanim ni pendim, pei ekii sikił kun ka mulnjunguł. Oł kis endi enerkił. ⁷ Ba wu amb yi tał kangil endi mingnenjngil mon! Eł elip wii mendpił mulnjunguł. Wu amb tukui mendpił mulnjunguł.

⁸ Sekaraiya eim Gos kin kułmał kałiim kongun ei ełim kunum ei, Sekaraiya nge tilap wumb ei kongun ełe tonu onjung. ⁹ Kułmał kałiimin wumb ełmin oł ei erik, Gos andan tang wu ei embe pe nik wang to tonu kindnjing. Kindangin kin, eim Gos ngii owundu palting ka ełe mołpu kin, epi muru ka tołum epi ei sipi kin, dup eskił erpi kin, muru ku piilmin. ¹⁰ Kunum ełe Gos kin dup eskił muru ka kałpi ełim kunum ei, wumb pei

ok, andaring molk prei erik mulnjung. ¹¹ Pe Sekaraiya eim kenim ni, dup kałim konu angil tunding ełe Owundu nge enjel angpi mułum ei kenim. ¹² Pe eim enjel kanpi eim puku sipi, mund mong tang piim. ¹³ Ba enjel ek nipi Sekaraiya ngopu yi nim, “Sekaraiya, nim mund mong tunerii mon! Gos nim prei en ek ei piim. Nim ambnim Elisembes eim wu kangil endi mengmba. Kangil ei, nim eim embe Jon ninjii,” pa nim. ¹⁴ “Mengang kin, nim noman ka peng, nim ka piinjii. Kangi ei tonu omba ei wumb pei ka piingii ku. ¹⁵ Yi mił kangi ei wu owundu mułang, Gos Owundu eim kangi ei wu num mułmba ni piim. Pe eim noł wain ni noł dinga ombu nunermba. Eim mam kirim ełe multum kunum ei Gos Gui Ka eim kin piki to mułmba,” pa nim. ¹⁶ “Jon eim ek neng kin Esrel wumb pei noman ak tok pii gii nik, Gos Owundu kin orung pungii nge nipi wumb ngumba. ¹⁷ Gos Jon kindang opu, owundu nge ek ei ni pendim. (Jon eim owundu omba ełe kumb se omba). Ek ni pendpi opu eim noman dinga piimba ei ok Elainja ek ni tor kindiim wu pirim mił yi eim yi ermba. Erpi kin, arim kingam noman to ak tungii nge nipi, wumb Gos ek to kindiimin wumb ei neng noman kun ka seng, wumb kun ka molk Owundu omba nge kui er mułngii nipi kongun yi ermba,” pa nim.

¹⁸ Sekaraiya ek nipi Gos nge enjel ngopu yi nim, “Na tukui er poru ninj. Na nam amb tukui erim ku. Nimbil erang na ek ei keimi ni piimbii?” pa nim. ¹⁹ Pe Gos nge enjel ek yi nim, “Na Gepriyel, na Gos kumb ełe kun mołup enj. Gos Eim na kindang, na op nim nimbii nge onj. Pe ek pol ka ei nim kanip nind,” pa nim. ²⁰ “Kapli nim piinjii. Nim na ek ei piikin noman ełe kindnen kin, nim anmbil ak tang kin, ek tingnenjii, yi pepi pang, oł ombu opu poru nimba. Na nind ek ei keimi ekii se tonu omba.”

²¹ Wumb pei Sekaraiya anda omba

ni piik kui er mulnjung. Epi nipe endi eim kin erang mołum ni piinjing; tuk konu Gos ngii owundu ełe ka mołum? ²² Ekii se eim anda opu, eim wumb kanpi ek nimba pinerim. Yi erang kin wumb en enim piik, Gos ngii owundu palting ka tuk ełe epi nipe endi kenim ni piinjing. Pe eim ek tingnarpi, angil ełe minj erpi ek mił tangpi erang kenjing.

²³ Ekii se Sekaraiya eim Gos ngii owundu tuk kongun poru neng eim si kind ngii konu ełe pum. ²⁴⁻²⁵ Ekii se eim ambim Elisembes kangil mundii mułum. Pe amb ei eim koi er mułang oi angil orung o pang kin eim ek yi nim. “Pe Gos Owundu na kin noman ka ngum. Ok na kangil mulerim kunum ełe, na wumb kin ngenj singambil peng muls. Ba pe nga na singambil pinermbii,” nim.

Enjel Mariya Kin Jiisas Tonu Omba Ek Nim

²⁶ Pe oi angil orung nga endeim o pang, Elisembes wu kangil endi mengmba ei Gos enjel Gepriyel kindang pupu Galilii mei owundu konu ełe orung endi sim konu ei Naseres ełe pui ni kindim. ²⁷ Gos enjel kindang pupu kin, ambil endi mułum konu ełe pum ambil ei, wu endi simba nik kuimi to mundnjung. Wu ei embe Josep, wu ei King Deipis nge tilap. Pe ambil ei embe Mariya. ²⁸ Pe enjel er pupu ambil kanpi ek yi nim, “Nim mołun ei? Gos Owundu nim kin eim noman ka ngopu nim kin mołum,” pa nim. ²⁹ Ba eim nim ek ei piipi, eim noman embin tang piim. Eim noman ełe yi piipi, ei nipe ek ninim ni piim. ³⁰ Enjel ei ek yi nim, “Mariya, nim mund mong tunerii mon! Gos nim kin noman ka ngopu mołum. ³¹ Nim piin min? Nim kangil mundnjii; nga kangil endi mengnjii. Kangi ei embe Jiisas ninjii,” pa nim. ³² “Eim wu owundu mułmba. Pe wumb eim kanik yi ningii, ‘Gos Owundu kingam mendpil,’ ningii. Nga Gos eim King mundang eim kupam King Deipis mołum konu ełe eim simba,” pa nim. ³³ “Eim kunum

kunum Jeikop nge wumb tilap ełe eim King mułmba. Pe eim tep erpi mułmba konu kunum ei poru ninermba!”

³⁴ Mariya enjel kin ek yi nim, “Oł ei erpi tonu omba mił nenj? Na ambil wii moł, wu endi molałim molałim.”

³⁵ Nga enjel ek ni orung kindpi yi nim, “Gos Gui Ka kapli nim nge noman tuk ełe omba nim, Gos Owundu mendpil eim dinga kapli nim kin omba. Yi erang nim kapli kangi ei ekii se mengnjii, wumb eim embe sik yi ningii. Ei King ka wii Gos Owundu nge kingam yi ningii. ³⁶ Nim piin min? Bipanim Elisembes amb tukui sim, ba kangil endi kirim ełe mołum. Okrii wumb yi nilmin, kangil endi mingnermba nilmin. Ba pe eim kangil mundii mułang, oi angil orung nga endeim o pang mołum. Pe Gos nim kin yi ku enim. ³⁷ Epi endi Gos kapli enermba mił mon? Epi pei ei eim kapli ermba.”

³⁸ Mariya ek yi nim, “Piin! Nam Owundu kongun ambil eim na kin nimbił oł ermba ni piimba ei kapli nim nin ei mił ermba.” Nga Gos nge enjel eim si kindpi pum.

Mariya Elisembes Kenmbii Ni Pum

³⁹ Kunum ei, Mariya eim sikir pupu mei komung ełe tonu pum. Jura mei owundu endi sim konu ełe pum. ⁴⁰ Sekaraiya ngii ełe nirik pupu Elisembes kanpi, “Mułiyo!” nipi yi nim. ⁴¹ Elisembes Mariya kanpi, “Mułiyo,” nipi erim ek ei piipi eim kangil mundii mułum ei puku sipi piim ni Gos Gui Ka eim kin piki to mułum. ⁴² Pe Elisembes eim wii dinga tum. Topu yi nim, “Gos noman ka nim ngum, ba amb eipi kombur noman ka yi ngonalałim mon! Pe kangil mundii mołun ei Gos noman ka kangil ngonum. ⁴³ Na nii epi owundu ei na kin tonu onum? Nim Owundu mam ei na kin on; na kapli enanim. ⁴⁴ Piini! Nim na mułiyo nin, ei piind, na kangil kirim ełe mołum, ei eim noman ka piipi tonu mani erang puku sim. Puku sipi, na piind nam Owundu mam moł ni piind.

⁴⁵ Owundu ek ei nim neng kin nim pii gii nin. Yi eran Gos nim kin noman ka ngonum. Ek ei ekii se yi mił ermbe,” Elisembes yi nim.

Mariya Nge Golang

⁴⁶ Pe Mariya ek yi nirim, “Nam noman ele Gos Owundu embe ambil tonu kindind. ⁴⁷ Gos Owundu na kin paki tonum nam nge noman tuk ele ka piind. ⁴⁸ Na eim kongun wii ambil mol ba eim na noman ngonum. Pe ekii se wu amb pei Gos nge eim na kin noman ka ngolum pa ningii. ⁴⁹ Gos Owundu nge dinga wii eim ol Owundu na kin ei nim. Gos eim embe ka wii sim. ⁵⁰ Wumb nii endi Gos Owundu mendpil molum ba sinim mei wumb minj molmun ni piinjing. Wumb ei Gos eim wumb ombu nge kingam nol ni mering kingenjing nol pei Gos eim kaimb kulum. ⁵¹ Gos kongun dinga wii erim; wumb en enim wumb Owundu molum ni piinjing wumb ei en enim noman ele elmin. Wumb ei Gos to kindang eipi eipi pulmun. ⁵² Wumb King dinga molmun Gos wumb ei to mani kindilim. Kindpi, wumb wii molmun wumb ei Gos wumb num tonu kindilim. ⁵³ Wumb kuni tang molulum wumb ei eim nge epi kanim kanim ka wii ngolum. Wumb epi pei salilim wumb ei Gos kindang wii punjung. ⁵⁴ Eim Esrel kongun wumb eim paki tang, sinim kupenjpın nol ek keimi dinga nilim. Wumb ei eim ok kaimb sipi eririm. Yi mił ku sinim kin kaimb sinim. ⁵⁵ Yi peng piipi kin, eim ek nipi sinim wumb kupenjpın nol ei ngum, Eiparam nge wumb ekii se tonu ongii kaimb sipi ngum. Nga kunum kinan molk pungii,”

Mariya pa nim. ⁵⁶ Mariya Elisembes kin mutangil oi tekliki mił o pang,

nga ekii se eim ngii konu ele orung pum.

Jon Wumb Nol Pendilim Wu Mengilmin Kunum Tonu Onum

⁵⁷ Elisembes kangi mengmba kunum mandi erang, eim wu kangi endi mengrim. ⁵⁸ Wumb Elisembes nge opam nol wumb kin mandi molmun wumb kin, molk piinjing ni ek om piinjing ei Owundu kin kaimb topu ngum. Nga wumb en enim eim kin ka piinjing.

⁵⁹ Kunum angil orung nga tekliki o pang, wumb kangi ei tu wuk ngenj kopisngii nge tu wunjung. Pe kangi ei embe Sekaraiya nimin ninjing ei eim arim embe mił. ⁶⁰ Ba kangi mam eim yi nim, “Mon! Sinim kangi ei embe Jon nimin!” ⁶¹ Pe ek yi ninjing, “Nim bipanim embe endi yi pinaim.” ⁶² Wumb ele ek mił enjing kangi eim arim yi mił kii sinjing. Arim kangi embe nipe embe simba erim. ⁶³ Eim ku pirambi ei sipi mon endi polpu embe Jon ni pulum. Nga wumb en enim kanik puku sik kin piinjing. ⁶⁴ Pe mendpil Sekaraiya gupu aki tang kin eim anmbil kapli erim. Eim ek nipi Gos embe ambil tonu kindpi mulum. ⁶⁵ Pe eim nge wumb konu mandi mulnjung wumb, mund mong tunjung. Ol ombu nge ek ombu orung orung konu Jura mei owundu ni konu komung ei ombu pang piinjing. ⁶⁶ Wumb ek ei piik en enim noman to piik, nga en enim yi ninjing. “Ekii se kangi ek er mulmba mił nenj?” Wumb yi piinjing, “Gos Owundu eim kin molum,” ni piinjing.

Sekaraiya Ol Ekii Se Tonu Omba Nge Nirim

⁶⁷ Gos Gui Ka arim Sekaraiya kin piki to molpu eim paki tang yi nim. Pe eim Gos ol ekii se ermbe ol piipi ek dinga nim.

⁶⁸ “Sinim Gos embe ambil tonu kindmin. Eim Esrel nge Gos eim opu sinim orung simba nge onum. ⁶⁹ Eim nge kongun wumb tilap ei King Deipis, Gos eim Owundu dinga wii

endi mundang sinim sipi orung simba nge onum. ⁷⁰ Yi erang Gos eim ek keimi nilmin wumb ei gupu ele ni tor kindim. ⁷¹ Eim ek yi nim, sinim opu wumb dinga ele sipi orung simba enim. Pe sinim kin noman kis piik wumb er mulngii konu ele sinim wumb ei dinga ele sipi orung simba. ⁷² Sipi pang, eim sinim kupenjpin nol kaimb se ngopu paki tolum. Pe eim kumb ok ek dinga nipi pendpi ol ka elim ol ei piipi kin, yi mil erim. ⁷³ Ei keimi minj nipi sinim kupenjpin Eiparam multum konu ek keimi nipi ngurum. ⁷⁴ Eim sinim opu orung wumb eim nge dinga sipi orung simba. Eim ek dinga sinim ngum ei sinim eim kongun er mulmun. Sinim mund mong tunermin. ⁷⁵ Kunum kunum sinim molpun, eim kongun ka erpin, kunum kunum ka minj molpun, ol kun ka er molpun, eim kumb ele mendpil erpin mulmun,” wumb kin ek yi nim.

⁷⁶ Nga ek yi nim, “Pe nim na kangi, ekii se nim Gos Owundu mendpil nge ek ni tor kindim wu endi mulnjii yi ningii. Pe nim kumb se pukun, Owundu nge kongun er kun er mulnjii. ⁷⁷ Nim sinim eim nge wumb ek nikin wumb ngan, wumb en enim ol kis kil ngangin kin wumb ei Owundu sipi orung simba nge omba. ⁷⁸ Sinim Gos nge kaimb owundu sipi, sinim kin kindpi yi er ngumba. Eim epin konu tonu mendpil tilang ka wii ermba. Yi ermba ei nge Gos sinim wumb sipi orung simba nge omba. ⁷⁹ Tilang ei opu wumb kin emii tuk molmun, ni wumb mandi koltmun ni piik tungu enjing. Wumb ei tilang ngumba sinim endmin nge andlam ei er ka

erang sinim noman emin peng endmin.”

⁸⁰ Ekii se kangi ei tonu opu dinga erpi eim noman tuk ele dinga pim. Peng kin, eim wumb mulerngii konu molpu Gos kongun ermba nge opu Esrel wumb mulngii konu ele tor omba.

2

Ambil Wenip Mariya Kangi Jiisas Mengim
(Masyu 1:18-25)

¹ Kunum ei, Rom wu owundu King mulum wu ei embe Akasas eim ek lo endi yi nipi pendrim. Wumb pei en enim konu ele mendpil ele puk kin, en enim embe pulngii nirim. ² Kunum ei kumna kin wumb embe polmun kunum ele Sairiinyas ei wu owundu Siriya mei owundu ele tep er mulum kunum ei. ³ Yi erang kin, wumb en enim konu ele punjung. Puk kin, en enim embe pulngii. Polk poru neng kin, en enim konu ele orung punjung.

⁴ Josep eim King Deipis nge wumb tilap ende. Pe Josep eim Naseres konu ele Galilii mei owundu si kindpi, pupu Jura mei owundu Deipis nge konu ele purum konu ei embe Beslem konu nilmin. ⁵ Eim ambim Mariya kin tep to puku, el elip embe ni wumb ngungul nge puku. Punjungul kunum ei Mariya kangil mengmba mil mandi erang puku. ⁶ Wumb tal konu ele mulangil ei Mariya kangil mengmba kunum mandi erim. ⁷ Pe eim kingam kumna kung kou ngii ele mengrim. Nimbil erang wumb palmin ngii pei piki tum. Pe alap endi sipi pandi topu pindang mer kung kou kuni nolmun konu ele pindang pim.

Kung Siipsiip Es Tolmun Wumb Kung Siipsiip Tep Er Muljung

⁸ Kunum ei, wu kombur kung siipsiip es tolmun wumb Juriya mei konu ele andaring mulk. Wumb en enim kung siipsiip tep erik muljung. ⁹ Pe Owundu nge enjel kindang om. Opu, Owundu nge

dinga tilang opu en enim muljung konu ele erang wumb ombu en enim mund mong enjing. ¹⁰ Ba Owundu nge enjel ek nipi wumb ngum, “Enim mund mong tunerngii! Piik, mu!ei! Na enim kin ek ka endi tu wund. Enim wu amb konu orung orung pei piik noman ka piingii nge ek tu wund,” pa nim. ¹¹ “Kunum ele King Deipis nge konu owundu ele amb endi kangil kembis mengnim. Kangi kembis ei enim sipi orung simba wu ei Krai, ei wu Owundu Gos kindang om. ¹² Pe na ek endi nemb enim yi mi! piik kin, puk keningii. Enim keningii ei kangi kembis endi alap kin tuk kindik mer kung kou kuni nolmun konu ele palim ei keningii. Kanik kin, enim piingii ni na ek eim kin nind ei keimi pimba.”

¹³ Owundu nge enjel ei ek yi neng kin; pe sikir enjel pei mani ok eim kin muljung. Noman ka piik golang nik Gos ngunjung.

¹⁴ “Gos embe ambilk tonu kindngii. Mani mei wumb noman emin pengli! Gos eim enim noman ka ngonum.”

¹⁵ Pe enjel pei epin konu orung punjung. Pe kung siipsiip es tolmun wumb ei en enim ek dinga ninjing. “Sinim pamin! Beslem konu sikir pupun, Owundu ek yi mi! nim epi tonu onum ei kinamin,” nik punjung. ¹⁶ Pe wumb sikir puk, Josep kin Mariya tel muljungul kenjing. Kangi kembis ei mer kung kou kuni nolmun konu ele pim kenjing. ¹⁷ Pe kan poru nik, orung puk kangil kembis ei nge ek piinjing mi! nik tor kindnjing. ¹⁸ Pe wumb pei molk piinjing ni, kung siipsiip es tolmun wumb ninjing ek ei piik kin, kom sek piinjing. ¹⁹ Ba Mariya eim ek ei piipi noman ele kindpi, kom se piipi minj mu!um. ²⁰ Kung siipsiip es tolmun wumb orung puk Gos embe ambilk tonu kindik punjung. Wumb en enim ka piik, Gos ek piik kanik enjing. Ei Gos enjel ek nipi erim mi! kenjing ku.

²¹ Ekii se kunum angil orung nga tekliki o pang, kangil kembis ngenj kopisnjing. Kopsik, kangil ei embe Jiisas ninjing mi! eim mam mingnerim kunum ei Owundu enjel kindang opu nim. Ei kangil embe yi nengin nim mi! ninjing.

Simion Kin Ana Tel Jiisas Men Ngii Owundu Kenjingil

²² Kunum poru neng, Mariya kin kingam kin ka mu!ngul ol enjing ei, Moses lo ek nilim mi! enjing. Pe arim mam tel kangil ei Jerusalem konu ele sipkil Gos Owundu kin ngungul nge sipinjngil. ²³ Ei yi mi!, Gos Owundu lo ek yi er pendikim mi! nilmin. “Kangil wu kumna mengilmin kangil ei Gos Owundu kongun ermba nilmin ol ei nge enjingil.” ²⁴ Wumb ta! el elip Gos kin kulma! kelngil ei Moses lo ek nilim mi! yi mi! enjingil. Ei Owundu lo ek palim mi! ermbil ni piinjngil. Kei Pulmu mi! ta! min kei wa! eipi ta! sikil Gos kin kulma! kelmbil ni sipinjngil.

²⁵ Kapli, wu endi Jerusalem konu ele mu!um wu ei embe Simion. Ei wu kun minj mu!um wu ek piipi elim wu, ei eim wumb Esrel wumb sipi orung simba nge wu endi omba, ni kui er mu!um. Gos nge Gui Ka ei Simion kin mu!um. ²⁶ Gos nge Gui Ka ei eim yi nirim, “Simion sikir kulenjii mon!” pa nirim. “Nim Owundu nge kindang wu Krai kumb se kenjii,” pa nim. ²⁷ Gos nge Gui Ka je erang Simion pupu men ngii owundu ele nirik pum. Pe kingam arim mam ta! sikil tu wukul lo ek ninim mi! ermbil ei Gos Owundu kin ngungul nge onjngul. ²⁸ Simion eim kangi ei sipi sipim. Si pang kin, Gos embe ambil tonu kindpi, yi nim.

²⁹⁻³⁰ “Pe Owundu pe ni ninim kongun wu ei er ka eran noman emin sepi piyangli nim. Nam ningil ele nim sin sikin orung sinjii nge on ei kanip ka piip mol. ³¹ Nim ek ok nirim, ‘Simion, sikir kulenjii mon! Nim Owundu nge kindang wu Krai kumb se kenjii,’ pa

nim. Wu amb pei keningii nge en. Wu ei kindang sinim sipi orung simba nge om yi nirim mił en. ³² Gos eim tiłang mani kindim. Kindpi, tiłang ei erang wumb tiłap eipi nim oł ei nge ekii sik noman tok piik erngii. Nga nim nge enjel wumb embe owundu erim,”

Simion Jiisas nge ek pei nirim.

³³ Kangi mam arim tał Simion nim ek ei piikił puku sikił piinjngił. ³⁴ Pe Simion Gos ek ka nipi en enim ngum. Nga ek yi mił nipi Mariya ngum, “Piini! Gos eim noman ełe kangi ei yi erang Esrel wumb pei bok tonmun, ba wumb kombur nga angk gii nik dinga mołmun. Eim Gos nge noman ełe tuk mundum mułmba. Mułang kin, wumb pei eim kin ek kis nik ngok erngii. ³⁵ Erangin kin, nim noman tuk ełe tui mił tang yi mił kaimb erang piinjii. Eim wumb en enim noman tuk ełe andan tang kin noman tuk ei to tor kindmba,” pa nim.

³⁶ Gos nge ek ni tor kindiłim amb endi mułum amb ei embe ‘Ana’ niłmin. Eim arim Panul mułum; eim nge wumb tiłap Asir; amb ei amb tukui mendpił mułum. Ok, eim wam kin kung ngii angii orung nga tał mułum. ³⁷ Ekii se wam kułang kin, eim wii mułang kung ngii 84 pei o pum. Amb ei eim men ngii owundu mei wak tunałim. Eim konu kuni mowii nipi eim Gos kin prei tek tek ełim. Ei epin, tinga Gos embe ambil dinga kindpi kongun elim. ³⁸ Kunum ei Jiisas arim mam teł eim tu wunjn-guł eim men ngii opu Gos kin noman ka piipi ngum. Pe eim kangi ei nge ek ni tor kindpi nim. “Kangi ei enim wumb pei kui er mulnjung wumb kin Jura wumb pei sipi orung simba nge om,” pa nim.

³⁹ Wumb en enim Owundu nge lo ek niłim mił ełe enjing. En enim Galilii mei orung puk, Naseres konu ełe punjung. ⁴⁰ Pe kangi ei oupu tonu opu dinga er mułum. Mołpu kin, eim

noman ka wii peng mołpu, nga Gos eim noman ka Jiisas ngum.

Kangi Jiisas Men Ngii Owundu Ełe Pum

⁴¹ Kangi mam arim tał eł ełip ei kung ngii endi o pułum kunum ei kunum kunum Jerusalem konu ełe pułmbuł. Kunum ei konu kor owundu kunum ei yi niłmin, ‘Pasopa kuni owundu numun,’ pa niłmin kunum ei. ⁴² Jiisas eim kung ngii engki nga tał yi mił multum kunum ei, kor owundu ekii siłmin oł ei sik Jiisas arim mam ni Jerusalem konu ełe punjung. ⁴³ Ekii se, ‘Pasopa kunum’ ei poru neng, nga si kindik orung punjung; ba kangi Jiisas Jerusalem konu ełe enj multum. Pe arim mam tał Jiisas multum ei piinkerkił. ⁴⁴ Kunum ei arim mam tał Jiisas wu amb kin onmun ni piikił. Yi ni piikił okuł, nga eł ełip wumb tiłap ende kin wumb puł kin endik konu kurkuł endkił mon pirim. ⁴⁵ Nga topultung kurkuł endkił, ba mon pirim. Yi peng kin, nga Jerusalem konu ełe orung pukuł, kur keningii nge pukuł. ⁴⁶ Nga kunum ei, wumb tał kurkuł andangii kunum tekliki o purum. Nga ekii se pu kenkił ni men ngii owundu ełe nirik multum kenkił. Wumb ek mon połmun wumb mulk konu ełe tuk multum. Wumb ei ek ninjing ek ei kii se piipi nga wumb nik ek mił piipi nipi orung kindpi multum. ⁴⁷ Wu ombu eim ek ei piik kin, kangii ei eim noman ka peng ek nipi kii sipi erang, wu ombu en enim puku sik endnjing. ⁴⁸ Arim mam tał Jiisas kankii nga puku sinjngił. Mam ek nipi yi nirim, “Kangii nim nimbii erang sił kin yi en? Nim arnim kin na kin noman embin tang kin, nim kurpuł andinmbii,” pa nim. ⁴⁹ Kangi Jiisas eim ek ni orung kindpi yi nim, “Nimbii erang, ełip na kurkuł andinmbii? Ełip piinenjngił min; na nam Arnan ngii owundu konu moł?” pa yi nim. ⁵⁰ Ba wumb tał Jiisas ek nim ei ek pułe pii kun enenjngił.

⁵¹ Kapli, mam arim tał kin orung punjung. Nga Naseres konu ełe tor

punjung. Pe mam arim tał ek ninjungil ek ei piipi ekii silim. Pe eim mam eim nilim ek ombu piipi noman ełe tuk kind piip mułum. ⁵² Jiisas opu tonu wang, eim noman ka wii tonu om. Wang kin, wu amb eim kan ka kanilmin ei nga Gos kan ka kanilim ku.

3

Jon Wumb Noł Pendidim Wu Gos Ek Wumb Ngum

(Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8, Jon 1:19-28)

¹ Kung ngii engki nga angil orung o pang Taipiriyas Siisa Rom King owundu mił mułum. Nga wu Pansiyas Pailos Jura mei owundu wu num mułum. Nga Eros Galilii mei owundu wu num mułum. Pe angim Pilip Esuriya kin Trakonaisis ełe wu num mułum. Pe wu endi Laiseniyas Apiliin konu ełe wu num mułum. ² Anas kin Kaiyapas ni wu owundu kulmał kalilmbil wu tał mołmbul. Kunum ei Jon Sekaraiya kingam eim wumb konu ełe mulenjing konu ełe mułum. Pe Gos ek eim kin ek nipi ngurum. ³ Yi erang kin, Jon eim Jura noł Joran konu wumb mulk konu ełe orung orung pum. Pupu, Gos ek piirim mił ni Joran wumb ngang, “En enim piyei! Oł kis si kindik, noman ak tok ok noł pingii,” ei mił nirim. “Pe Gos enim oł kis kil ngumba,” pa nim. ⁴ Ek ni tor kindilim wu endi Aisaiya eim mon ełe ok ek yi mił pułum ei keimi tonu orum.

“Wumb mulenjing konu ełe wu endi wii top yi nim: ‘Owundu nge andlam er kun erei!’ nim. ⁵ ‘Pe mei mani pum ni komung tonu pum ni, peng mei kis tonu mani er punum kin andlam mapi erim ei, enim nge nipi eim er kun ermba,’ pa nim. ⁶ ‘Wumb pei keningii ni Gos kongun erpi wumb pei sipi orung simba nge ermba.’”

⁷ Wumb pei wangin kin, Jon wumb noł pendpi ngumba nge ok. Eim ek yi nim, “Enim ek kend oł ełmin wembii

kis mił mołmun. Enim wumb nii nipi ngum, Gos nge oł ekii se enim kin tonu omba ei nge enim kapli koi erik si kindik punerngii. ⁸ Enim noman ak tok onjung kin, enim noman konj ka sik mułngii, nge nipi ngum. En enim noman piik ełe molk nik, ‘Eiparam ei sin erinjin’ ei ninerei mon! Na enim kanip nind, Gos ya ku ombu, kapli erang, Eiparam kingam noł mułngii. ⁹ Wu endi tui maimi kin ond tami tumba enim mił yi ku wumb noman tuk to ak tunenjing kin, ond mong tunanim ond ei kołmung to dup kalilmin mił Gos eim wumb ombu kin yi ku ermba.”

¹⁰ Eim ek yi neng kin, wumb pei eim kii sinjing, “Pe sin nimbil oł er wamin, nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹¹ Pe ek nipi orung kindim wumb ngopu yi nim, “Wu endi konduk tał simba wu ei wu endi ngunjii. Nga wu endi kuni sinermba ei ngunjii,” pa nim. ¹² Wumb ku takis silmin wumb ok noł pingii nge onjung. Wumb ei eim kin sinjing, “Ek emb wu, sin nimbil oł er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹³ Ek yi nipi wumb ei ngum, “Enim lo ku takis singii nimba mił sei! Nga enim ku endi pendik simin ni enerei mon!” ¹⁴ Pe opu wumb ok eim kii sinjing ku, “Sin nimbil oł er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” nik kii sik ninjing. Pe Jon ek nipi ngum, “Enim wumb wii kepil tunarik, kos wii enerik, ku wii sinerngii mon! En enim kongun ku ei mendpil ambilk, noman ka piingii,” pa nim.

¹⁵ Wu amb epi simin ni noman dinga piik kin, en enim noman ełe kom sek yi er mulnjung. Molk, yi piinjing, Jon ei Gos kindang om wu Krai min, ni piinjing. ¹⁶ Pe Jon ek nipi orung kindim, “Na noł sip enim noł mendpil pendip ngond. Ekii se wu endi omba wu ei eim dinga ei kapli ermba ei na dinga ei kapli enanim. Eim dinga ei kapli ermba. Na wu ka mon. Na eim kongun wu eim simb su kan ei na kapli si kindm-

bii, ba na kapli enanim. Eim wu num mołum. Eim enim Gos nge Gui Ka ele nin dup ele kin ouni yi mił wumb noł pendip ngumba. ¹⁷ Eim kapor sipi ambilpi kuni wiis nginamin si kindpi er ka ermba. Pe kuni wiis ei sipi kuni ngii ele kapli kułou tumba. Ba wiis tindkan ei dup kełmba. Dup ei nopu kumbulermba mon! Piram kunum kunum nopu pimba.”

¹⁸ Jon eim ek kanim eipi eipi neng kin wumb ek dinga ngopu, yi mił, kunum ei Jon eim Gos ek ka nipi wumb ngum. ¹⁹ Ba Jon Eros kin ek ngang, Eros eim wu num endi eim nge angim nge ambim embe Erosiyas sim. Eros eim oł kis kanim kanim eipi erim. ²⁰ Jon Eros kin ek nipi ngum. Ngang kin, eim Jon kan ngii pendim. Pendang, Eros mong owundu sim.

*Jon Jiisas Noł Pendim
(Masyu 3:13-17, Mak 1:9-11)*

²¹ Wumb pei noł pek mułangin kin, Jiisas noł pim ku. Jiisas noł pepi tonu opu, peri er mułang kin, ei kupu muł ei wuł ał pum. ²² Gos nge Gui Ka ei mani opu eim kin om. Gos Gui Ka ei kenjing ni kei Kurmuł mił mani om. Ei epin Gos ek endi nipi mani opu yi nim. “Nim na kangi! Na nim kin noman ngond. Na nim kin ka piip ngond,” nim.

*Jiisas Kupam Noł Nge Embe
(Masyu 1:1-17)*

²³ Kunum ei Jiisas eim kongun mendpil ermba erim. Nga eim kung ngii engki nga tekliki o pang eim kongun ermba erim. Wumb piik eim Josep kingam ni piinjing. ²⁴ Elai nge kingam Josep; Masas nge kingam Elai; Liiwai nge kingam Masas; Melkai nge kingam Liiwai; Janai nge kingam Melkai; Josep nge kingam Janai; ²⁵ Masaraiyas nge kingam Josep; Emos nge kingam Masaraiyas; Neiyam nge kingam Emos; Eslii nge kingam Neiyam; Nakai nge kingam Eslii; ²⁶ Mas nge kingam Nakai; Masasaiyas nge kingam Mas; Semen nge kingam

Masasaiyas; Josek nge kingam Semen; Jora nge kingam Josek; ²⁷ Jonan nge kingam Jora; Tesa nge kingam Jonan; Serapapel nge kingam Tesa; Sialsiel nge kingam Serapapel; Nerai nge kingam Sialsiel; ²⁸ Melkai nge kingam Nerai; Endai nge kingam Melkai; Kosam nge kingam Endai; Elmaram nge kingam Kosam; Er nge kingam Elmaram; ²⁹ Josuwa nge kingam Er; Eliyesa nge kingam Josuwa; Jorim nge kingam Eliyesa; Masas nge kingam Jorim; Liiwai nge kingam Masas. ³⁰ Saimon nge kingam Liiwai. Jura nge kingam Saimon; Josep nge kingam Jura; Jonam nge kingam Josep; Elaikim nge kingam Jonam; ³¹ Meliya nge kingam Elaikim; Mena nge kingam Meliya; Masas nge kingam Mena; Nesan nge kingam Masas; Deipis nge kingam Nesan; ³² Jesii nge kingam Deipis; Oper nge kingam Jesii; Bowas nge kingam Oper; Salmon nge kingam Bowas; Naison nge kingam Salmon; ³³ Aminarap nge kingam Naison; Armin nge kingam Aminarap; Arni nge kingam Armin; Esran nge kingam Arni; Peres nge kingam Esran; Jura nge kingam Peres; ³⁴ Jeikop nge kingam Jura; Aisak nge kingam Jeikop; Eiparam nge kingam Aisak; Tera nge kingam Eiparam; Neiyor nge kingam Tera; ³⁵ Serak nge kingam Neiyor; Tiyu nge kingam Serak; Pelek nge kingam Tiyu; Eper nge kingam Pelek; Sila nge kingam Eper; ³⁶ Keinan nge kingam Sila; Apaksas nge kingam Keinan; Sem nge kingam Apaksas; Nowa nge kingam Sem; Lemek nge kingam Nowa; ³⁷ Mesusala nge kingam Lemek; Enok nge kingam Mesusala; Jeres nge kingam Enok; Manalail nge kingam Jeres; Keinan nge kingam Manalail; ³⁸ Enos nge kingam Keinan; Ses nge kingam Enos; Andam nge kingam Ses; Gos nge kingam Andam.

4

*Seisen Jiisas Ermba Mił Kenmbii Ni Erim**(Masyu 4:1-11, Mak 1:12-13)*

¹ Gos Gui Ka opu Jiisas kin paki to mułang, Jiisas eim nga noł Joran si kindpi orung pum. Pang kin, Gos Gui Ka eim sipi konu wumb mulenjing konu sipim. ² Gos Gui Ka Jiisas paki tang mułum. Mołang kin, wumb mulenjing konu ełe mułang kunum 40 o pum. Kunum ełe Seisen opu Jiisas kanpi ek nipi eim ermba mił ei kenmbii ni erim. Kunum ełe Jiisas eim kuni nunerim, wii minj mułum. Ekii se kuni tang piim.

³ Seisen yi nim, “Nim Gos kingam pim kin, kom ku ei nen kin bres erangli!” nim. ⁴ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, “Gos ok połmun ek ełe yi nim, ‘Kuni bres mendpił wumb nołmun ei kapli enalim, wumb konj mulerngii,’ ” pa nim.

⁵ Seisen Jiisas tonu sipi sikir andan topu mei orung orung tep ełim wumb pei mołmun konu ei andan tum. ⁶ Pe Seisen ek yi nim, “Tep ełim wumb ełe dinga palim ei kin epi ka wii ya mołum ei kin ei na nim ngumbii,” pa nim. “Epi ka ya mołum ei na epi ei nga kapli nanim noman ełe wu endi ngumbii,” pa nim. ⁷ “Pe nim na kin prei en kin na epi ei pei nim ngumbii,” pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Gos ok połmun ek ełe yi ninim, ‘Nim Gos Owundu embe ambil tonu kindkin eim kongun ei minj enjii ninim,’ ” pa nim.

⁹⁻¹¹ Pe nga Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem konu ełe men ngii owundu engim ełe tonu mondpu ek yi nim. “Gos ok połmun ek ełe yi ninim, ‘Gos nge enjel nim kin tep er mułngii. Er mołangin kin, enjel en enim angil nim ambilk tonu singii. Embilangin kin, ku endi simb ełe tunermba yi mił ninim.’ Pe nim Gos kingam pim kin, nim ya ełe angkin puku si mani punjii,” pa nim.

¹² Jiisas ek nipi orung kindim, “Gos ok połmun ek yi ninim, ‘Nim Gos

Owundu oł ei ermba nim kenjii ba oł ei nim kapli enenjii,’ ” pa nim. ¹³ Pe Seisen ek nipi erim oł ombu Jiisas ermba ni kanpi erim, ba mon peng Seisen kunum endi nga op ermbii ni piip si kindpi pum.

*Jiisas Galilii Konu Ełe Kongun Pułngun Mond Erim**(Masyu 4:12-17, Mak 1:14-15)*

¹⁴ Gos nge Gui Ka dinga ełe Jiisas kin mołang kin, Galilii mei ełe orung pum. Pe eim ek ka ei konu orung ełe pei pang wumb piinjing. ¹⁵ Kunum ei Jiisas eim, wumb men ngii ełe Gos ek kunum kunum nipi wumb ngołum. Ngang, wumb pei eim embe ambil tonu kindilmin.

¹⁶ Jiisas Naseres konu ełe pum. Konu ei ok Jiisas kangil kembis kin konu ełe mołpu owundu erim ei, konu ełe mołum. Kor kunum ei, pupu men ngii ełe pułum. Pupu, Jiisas kunum kunum Gos ek ka gerpi ełim ei wumb piilmin. ¹⁷ Pe wumb, Gos ek ni tor kindilim Aisaiya wu ei ok pułum ek sik ngangin, ek ei gerpi kenim ni ek yi piim.

¹⁸ “Gos nge Gui Ka ei na kin mułang kin, eim na kongun ngopu enjii nipi kindim. Ei na op wumb epi sinalim wumb kin Gos ek ka yi nip ngumbii nge onj. Wumb kan puk mołmun ei tor wii mułngii. Ningil tumbun mołum wumb ei ka nik mułngii. Wumb endi noman embin peng mołmun wumb ei na paki tumbii nge onj. ¹⁹ Na op enim nip ngond, pe kunum Owundu nge wumb eim sipi orung simba nge om.”

²⁰ Jiisas ek mon połmun ni tuk kindpi, ngopu eim mani mułang, wumb men ngii ełe tuk mołangin wumb ei Jiisas kin ningil kanik minj mulnjung. ²¹ Pe eim ek nipi wumb ngumba nge erim. “Akip Gos ek ei tor onum. Yi mił enim piik poru ninmin.” ²² Pe wumb eim embe ambilk tonu kindik, eim ek ka nim ni piik mulnjung. Molk, en enim ek yi ninjing, “Wu ei Josep kingam

min mon?" ²³ Jiisas eim piipi kenim wumb pei eim ek pii gii ninenjing. Ninerangin kin, eim ek yi nipi wumb ngum, "Ek ekin endi na kin enim yi nik na ngungii, 'Ond mong ngopu elim wu ninim nge ngenj er ka enjii. Nim Kapaniyam konu ele ol en ei sin piinjpin. Pe ya ninim mei ele ol ei nge enjii,'" pa nim. ²⁴ Eim ek yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi ek ni tor kindilim wu moļu ek keimi nimba; ei eim nge ngii konu moļmun wumb ei eim ek ei piinerngii. ²⁵ Na ek keimi nip enim ngond ei enim piinmin. Elainja multum kunum ei Esrel amb pei mulk, wenjing noļ kulk kunum ei kupu muļ ei poru nirim. Pe kung ngii tekliki o pang oi angil orung nge endeim purum kunum ei konu pei orung orung kumb kuni owundu sirim. ²⁶ Ba Gos Elainja kindpi pupu Esrel amb wei endi muļum konu pui ni kindnerim. Mon! Gos Elainja Serepas konu ele Sairon mei orung pui nirim konu ele, amb endi wam kultum amb ei, kuni salim konu ele nim pui nipi kindrim. ²⁷ Gos nge ek ni tor kindilim wu endi Elainja orung kunum ei wumb kinj wumb pei Esrel konu mulk, konu ei tuk ele wumb endi ka mulerik mon! Siriya konu ele kinj wu Neimin ni wu ei minj ka multum." Jiisas nirim ek ei eim nge wumb tilap ende ei eim ek piinenjing. ²⁸ Wumb men ngii ele nirik molk ek ei piik popuļ sinjing. ²⁹ Pe wumb tonu angk, Jiisas ambilk konu owundu anda kindnjing. Kindangin kin, konu owundu ei, tonu komung endi ele sim. Pe wumb eim sik komung ele orung tonu sip komung ele to olkup to kindngii. ³⁰ Ba eim tuk wumb onjung konu opu, tuk ele opu am pum.

*Wu Endi Gui Kis Muļum
(Mak 1:21-28)*

³¹ Eim Kapaniyam konu ele tor pupu, mei owundu endi sim ei Galilii nilmin. Pupu, kunum ei kor kunum wumb mulnjung Gos ek ka nipi wumb ngum. ³² Wumb eim ek ei

piik wumb tuk puku sik enjing. Nimbiļ erang Jiisas ek ei dinga palim. ³³⁻³⁴ Men ngii ele wu endi gui kis tuk muļum wu ei ngii ele tuk muļum. Moļu kin wii dinga topu, ek dinga nipi yi erim. "Jiisas, Naseres konu wu, nim ya ele nimbiļ ol enjii on? Nim sin kin tunjii on min? Nim sin kan wiik to si kindnjii! Na nim piind ei Nim Gos nge wu kun ka wii," pa nim. ³⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi, ek dinga ngum, "Nim ek tingnarkin, wu ei si kind o pui!" nim. Gui kis ni wu ei to kindang mani pupu wumb mulnjung konu tuk pim. Pe gui kis wu ei kin ol endi nga enerim wii si kindpi pum. ³⁶ Wumb pei puku sik, yi ninjing, "Ek ei nipe ek yi ninjing? Wu ei wu Owundu eim dinga salim ei eim ek dinga nipi gui kis ngang kin, gui kis pei eim ek piik wu endi si kindik punjung," pa ninjing. ³⁷ Ol yi miļ erang kin, Jiisas eim erim ol ei wumb nik pangin, wumb konu ele orung orung pei piinjing.

*Jiisas Wumb Pei Er Ka Erim
(Masyu 8:14-17, Mak 1:29-34)*

³⁸ Jiisas men ngii ei si kindpi anda opu, pupu Saimon ngii engim konu ele nirik pum. Pupu, kenim ni, Saimon ambim mam ening owundu tang pim. Pe wumb ok Jiisas kii sengin, "Amb ei paki tunjii," pa ninjing. ³⁹ Pe eim pupu amb muļum konu ele mandi angpi ek dinga neng, ening tum ni poru nim!" Neng kin, amb ni sikir angpi kuni wumb pei ngum.

⁴⁰ Eni mani ba erang, wumb pei ening kanim kanim pim wumb, Jiisas muļum konu ele tu wunjung. Pe eim wumb kis pim wumb, peng ele endeim endeim ni angil ambilpi pang, wumb pei ka mulnjung. ⁴¹ Jiisas ek nipi ngum. Pe gui kis ombu wumb pei si kindik konu eipi eipi punjung. Gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, "Nim Gos kingam." Ba eim gui kis ek ngopu, "Ek tingnerei!" nipi ek dinga ngum. Gui kis ombu Jiisas nim ek piik, "Eim Krai wu endi Gos kindang om," ni piinjing.

⁴² Pe kupiiring ok, Jiisas pupu wumb mulenjing konu e le pum. Pang kin, wumb eim pum konu kanik, ekii sek punjung wumb ei si kindik punenjing mon! Eim konu eipi punermba nik, eim endim konu ekii sik punjung. ⁴³ Ba eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek ka nip wumb ngumbii ei nge Gos sinim tep er mo lum mi l ei nip wumb ti lap eipi kin nip kongun ei nge ermbii,” pa nipi kindim. ⁴⁴ Pe eim Jura konu wumb, men ngii engim konu e le pupu Gos ek nipi wumb ngum.

5

Jiisas Ek Neng, Piisa Eim Ekii Sim (Masyu 4:18-22, Mak 1:16-20)

¹ Kunum endi no l wer e le mandi Genesares no l gop e le Jiisas eim angpi mu lum. Nga eim wu amb pei Gos ek ni ngang piimin nik wumb pei eim kin ok wumb piki tok mulnjung.

² Eim kenim ni no l kanu ta l no l gop wer e le pinjingi l, omu to lmun wumb tor punjung. Wumb omu kon polk omu to lmun wumb en enim omu kon ei no l was er kun erik mulnjung.

³ Jiisas eim no l kanu endi e le tonu purum. Purum no l kanu ei Saimon nge kanu. Nga eim Saimon kanpi yi nirim, “Nim no l kanu ei no l e le pip to tuk kindii!” nirim. Pe eim no l kanu e le mo lpu, Gos ek ka nipi wumb ngurum.

⁴ Eim ek ni poru nipi, ekii se eim Saimon kanpi nim, “Nim no l kanu pip to sipkin, omu kon tuk no l e le mani kindkin omu sinjii nge kindii,” nim. ⁵ Saimon ek nipi orung kindim, “Epin kunum endi sin kongun enjpin omu tunenjpin. Pinerang, sin omu endi tunenjpin mon, ba nim nin, ei kapli nga omu kon pu lmbii,” pa nipi mani kindim. ⁶⁻⁷ Omu to lmun wumb kombur yi erangin kin, omu kon omu piki top mu lum. Mu lang kin, omu kon kilip tumba nge erim. Yi erangin kin, omu to lmun wumb ei en enim kongun ende e lmin wumb no l kanu eipi se mulnjung ei tu wangin

nik angil pinou enjing. Erangin wangin kin, no l kanu ta l omu kindnjing piki topu no l kanu ta l no l e le mandring simba erim. ⁸ Saimon Piisa eim jep o l ei kanpi Jiisas simb e le mani pupu yi nim, “Nim si kind po! Na o l kis e le wu mo l,” pa nim. ⁹ Pe eim omu pei sinjing omu ei kanpi, eim puku sim. Pe wumb eim kin tep to mulnjung wumb, puku sinjing ku. ¹⁰ Sependii nge kingam ta l, Jeims kin Jon ta l ei Saimon kin tep to andi lmin, wu ta l yi ku puku sinjingi l. Pe Jiisas ek nipi Saimon ngum, “Nim mund mong tunerii! Ekii se wumb na ek piimin nik ongii ei nim wumb pei nik tuk sikin, na ek ni wumb ngunjii ei omu yi mi l, wumb yi mi l tuk ongii.” ¹¹ Omu to lmun wumb ei no l kanu no l wer e le tu wunjung. Tu wangin kin, en enim epi kanim kanim pei si kindik Jiisas kin ekii sinjing.

Wu Endi Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim (Masyu 8:1-4, Mak 1:40-45)

¹² Eim konu owundu e le multum konu e le, nga wu endi multum. Multum wu ei, eim ngenj kinj owundu tum. Eim Jiisas kanpi, opu Jiisas simb e le mani mo lpu prei erpi yi nirim. “Owundu, nim noman e le erim kin kapli, nim na er ka enjii,” pa nirim. ¹³ Jiisas eim angil ei kinj tum wu embi lmbii ni erpi ek yi nim. “Na noman e le nim ka mulnjii,” pa nirim. Neng kin, kunum e le mendpi l Jiisas kinj tum wu ei er ka erim. ¹⁴ Nga Jiisas ek dinga nipi eim ngopu yi nim, “Nim wu endi ek ninenjii mon! Nim ngenj sipkin Gos ku lma l wu ei andan tunjii. Tan kin, ngenj ka salim ni piingii nikin ku lma l kelnjii ei Moses lo ek e le pa lrim mi l erang, wumb yi piingii nim ening ni poru nim ni piingii. Nim nga ek wumb ninenjii mon!” ¹⁵ Ba Jiisas o l erim ombu konu orung orung pei eim ek pang wumb pei piinjing. Piik kin, Jiisas mu lum konu e le onjung. Ok Jiisas ek ei piimin nik wumb kis pim ei tu wunjung kin er ka nge

ermba. ¹⁶ Ba eim wumb mulenjing konu pupu kunum ei eim prei elim.

Wu Endi Simb Angil Kis Mułum Ei Er Ka Erim

(Masyu 9:1-8, Mak 2:1-12)

¹⁷ Kunum endi eim wumb ei ek nipi ngopu multum kunum ei lo ek piłmin wu kombur kin lo ek emb tołmun wu kombur mulk ku. Wumb ei Galilii mei orung orung kin Jura mei nin Jerusalem konu owundu ełe ni wumb ombu onjung. Owundu nge dinga Jiisas ngang, Jiisas ening pirim wumb ei er ka ermba nge om. ¹⁸ Wu kombur wu endi peł ełe pendik tu wuk. Wu ei embil poru, dinga pineririm wu, ei en enim nirik sipik Jiisas mułum konu ełe kumb ełe mandi pendngii sipik. ¹⁹ Ba konu ełe wu amb pei piki topu pirim. Nga wu ening pim wu ei nirik sipngii konu ełe tuk sineririm. Yi erang kin ngii andaring ełe sipik tonu ngii beł ełe ambil wuł ał kindik peł ełe pim wu mani Jiisas mułum konu ełe kun mani kindik. ²⁰ Jiisas wu ombu pii gii pirim wu ei kanpi kin yi nirim, “Wu puł, nim oł kis ei kil ngum,” pa nim. ²¹ Wumb lo ek połmun wumb ni lo ek piłmin wumb en enim noman nendii to piik yi kii sinjing. “Wu ei wu nii opu Gos kin ek ambilim? Wu endi wumb oł kis ei kil ngunermba; ba Gos endeim minj yi ermba.” ²² Jiisas wumb ombu noman ełe piipi si kindim. Pe eim ek nipi orung kindpi, yi nirim, “Nimbił erang en enim noman ełe ek eipi eipi nik punmun? ²³ Nipe ek endi enim noman ełe embin tonum? Na ninj ek ei embin tonum min? Na nim, ‘Oł kis ei si kindind!’ min ‘Na nim angkin pui!’ nind? Pe na oł endi eramb enim kanik keimi nik piingii. ²⁴ Ba na enim piingii ni piind, na wu kingam noman dinga ya mei ełe sałim. Kapli wumb oł kis kil ngumba, yi erang kin eim ek nipi wu endi embil dinga punerim ei nge er ka erim. Na nim kanip nind, ‘Nim angkin, peł sikin, ninim nge ngii konu ełe orung pui!’ ” nind. ²⁵ Yi

erang, pe mendpił wu amb ningil ełe eim engim. Angpi peł sipi eim ngii konu ełe pupu Gos embe ambil tonu kindim. ²⁶ Pe wumb pei Jiisas erim oł ei ka nik puku sik enjing. Ba wumb Gos embe ambil tonu kindik. En enim noman ełe piik nik minj endnjing. Yi mił ninjing, “Pe sin oł eipi minj endi kenjpin,” pa ninjing.

Jiisas Liiwai Wii Tum

(Masyu 9:9-13, Mak 2:13-17)

²⁷ Ekii se Jiisas eim andlam andpi pupu, kenim ni wu endi ku takis silim wu, ei eim ku takis ngii ełe mułum wu ei embe Liiwai. Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim na onj konu ełe oi!” nim. ²⁸ Pe eim angpi epi pei si kindpi Jiisas pum konu ełe ekii se pum. ²⁹ Liiwai eim ngii konu ełe kuni owundu endi erpi Jiisas ngum. Pe ku takis silmin wumb pei kin, wumb eipi pei kułou tok wu tał kin kuni ei nunjung. ³⁰ Pe lo ek ekii silmin wumb ni, peng lo ek mon połmun wumb ni wumb ok Jiisas nge ekii silmin wumb mulnjung konu ełe noman kis piik mulk kii sinjing. “Nimbił erang enim ku takis silmin wumb kin nga oł kis ełmin wumb kin enim kuni ende nonmun?” ³¹ Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim. “Enim wumb ening endi pinakim wumb ei, ond mong ngopu ełim wu kin punałmin min, ba ening pim wumb ei minj ond mong ngopu ełim wu pangin kin ond mong ngołum. ³² Na wumb oł kis er mołmun wumb ei oł kis kil ngop sip orung simbii nge onj. Ba wumb kun ka mołmun ni piinjing wumb, ei kin na onenj,” pa nim. “Nimbił erang na nga wumb oł kis enjing ei kin ngii konu pup onermbii ku?” pa nim.

³³ Pe wumb kombur ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Jon nge ekii silmin wumb kuni mowii ełmin. Erik, Gos prei kunum kunum ełmin. Lo ek ekii silmin wumb nge ekii silmin wumb ombu yi ku ełmin. Ba nim nge ekii silmin wumb kuni nok yi ełmin. Ei nimbił erang ełmin?” ³⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim wu endi amb

simba elim kunum ei kapli ei wumb puł kuni mowii erngii min? Ei mon!
³⁵ Ba ekii se opu wumb wu amb simba er mołum wu ei si tor singii kunum ei eim kan se nołum kin tep to mulermba kunum ełe kuni mowii erngii.”

³⁶ Jiisas ek ekin endi nipi ei nge wumb noman konj kin wumb noman ok nge ende punermba ek ei wumb ngum. Eim yi nim, “Wu endi konduk konj ei kilip to kembis kembis erpi, aninga konj endi sipi konduk ok nge ełe mui tumba. Pe wu endi yi ermba ei eim konduk konj er kis mondpu ermba ei, konduk konj ei kanim eipi mił pimba. Nga konduk ok nge kanim eipi mił pimba ku. ³⁷ Pe wu endi kung meme ngenj ming, mił ok nge ełe noł wain konj tuk kindnałmin. Ei mon! Wu endi yi mił erbii ni ermba wu ei eim kung meme ngenj ming mił ok nge tok neng, noł wain konj ei tor pułum. Nga kung meme ngenj ming mił nge ei kis mołum ku. ³⁸ Ba wu endi noł wain konj kułpu kung meme ngenj ming mił konj ełe tuk kindmba. ³⁹ Pe wu endi eim noł wain ok nge nołum, ‘Ei noł wain ka wii,’ pa nim. Eim noł wain konj singin ka pinalim.”

6

Gos Kor Kunum Ei Kongun Mon Niłim

(Masyu 12:1-8, Mak 2:23-28)

¹ Kor kunum Jiisas eim tuk kuni mong wiis pałim konu ełe andpi mułum. Jiisas nge ekii silmin wumb ombu ok kuni wiis mong ei sik ambil winin tok nuk. ² Ba lo ek ekii sinjing wu ombu yi ninjing, “Gos kor kunum, ei kongun mon niłmin kunum ei, ba enim nimbil erang enmin?” ³ Jiisas ek ni orung kindpi yi nirim, “Enim king Deipis sin kupenjpın eim epi erim mił enim piinarik na ek yi nind. Kunum ei eim kin eim wumb kin kuni kulnjung. ⁴ Deipis eim Gos ngii owundu ełe nirik pupu, bres Gos nge kumb ełe sim bres ei sim. Pe bres ei wumb pei nunerngii

mon nik, Gos kin kulmał kalmin wumb minj ambil nungii niłmin. Ba Deipis eim bres nopu nga eim nge wumb ei bres ngang nunjung ku. Ek ei enim gerik piinjing min?” Ei kii sipi nim, “Nimbil erang enim King Deipis kin ek ninanmin, ba na sin kin ek ninmin?” ⁵ Jiisas ek dinga nga nipi yi nim, “Gos kindang mei ełe na wu kingam moł. Mołup, kor kunum owundu moł.”

Wu Endi Angil Kis Mułum Ei, Jiisas Kor Kunum Er Ka Erim
(Masyu 12:9-14, Mak 3:1-6)

⁶ Pe nga kor kunum endi eim pupu men ngii ełe pupu Gos ek nipi wumb ngum. Kunum ei wu endi mułum wu ei angil tundung orung miyem poru nim. ⁷ Lo ek emb tołmun wumb kin lo ek ekii silmin wumb kin ei Jiisas ermba oł ei kenmin nik kui er mulnjung. Molk kin, yi piinjing ni kor kunum wumb endi kis pimba er ka ermba ni kanik mulnjung. Molk kin, Jiisas kos er ngumun nik mulnjung. ⁸ Ba Jiisas eim wumb noman tuk ełe piinim. Piipi kin, wu angil miyem poru nim wu ni, “Angkin Oi!” Neng, wu ni sikir opu wumb mulnjung konu tuk engim. ⁹ Pe Jiisas eim ek nipi wumb ngum, “Na pe enim kii simbii end. Sinim lo ek nipi kunum oł ka ermin min oł kis ermin, ei ninim min? Wumb kin paki topu er ka ermin, min wumb topu er kis ermin?” a nim. ¹⁰ Jiisas wumb mulnjung konu tuk kanpi andpi, wu endi angil miyem poru nim ei kan sipi nim. “Nim angil tun kindii!” Yi neng kin, wu ei yi erang eim angil ni ka erim. ¹¹ Ba wumb en enim noman kis dinga piinjing. En enim ek nik piik piik enjing. Erik, en enim yi ninjing, “Jiisas kin nimbil oł ermin,” ninjing.

Jiisas Nge Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Tal

(Masyu 10:1-4, Mak 3:13-19)

¹² Kunum ei Jiisas eim prei erbii ni piipi komung endi ełe tonu purum. Eim prei erpi Gos ngurum

kunum ei eim prei er mułang kin, konu tengrim. ¹³ Tengmba erang kin, Jiisas ekii sinjing wumb wangin nim. Neng, wangin wu engki nga tał sipi wumb embe 'Ek se andilmin wumb' pa yi nirim. ¹⁴ Wu embe endi Saimon, Jiisas embe Piisa ni ngum. Nga endi Endru ei Saimon nge angim. Embe nga Jeims kin Jon teł, Pilip ni Barsolomu. ¹⁵ Pe Masyu ni Tomas ni Jeims Alpiyas nge kingam Saimon wu ei lo ekii silim wu. ¹⁶ Pe Jeims nge kingam Juras nin nga Juras Eskeriyas konu wu eim Jiisas opu orung wumb mulnjung konu ni peni ele kindmba.

*Jiisas Wumb Pei Kin Kongun Erim
(Masyu 4:23-25)*

¹⁷ Pe Jiisas wumb ei kin mani punjung. Nga puk konu kun sim konu eim nge ekii silmin wumb kin pei tep to engnjing. Pe wumb pei Jura mei konu ele orung orung ni Jerusalem konu owundu ele ep noł wer ele konu ele Taiya konu ni Sairon konu ni wumb pei ok mulnjung. ¹⁸ Wumb ei ok eim ek piimin nik onjung. Pe eim wumb ening pim wumb ombu er ka erpi, wumb gui kis tuk mułang onjung wumb ei Jiisas wumb ombu er ka erim. ¹⁹ Wumb pei angil Jiisas embilngii enjing. Nimbił erang Jiisas dinga pupu wumb pei, wumb ening pim wumb ei Jiisas er ka eririm.

²⁰ Jiisas eim nge ekii silmin wumb ombu kanpi ek yi nim, "Enim wumb wii epi sinerang mołmun wumb ei, ka piyei! Gos sinim tep er kanpi mołum oł ei enim nge sałim.

²¹ "Enim kumb kuni pałmin, enim ka piyei! Ekii se enim noman ka piik mułngii. Pe enim wumb ke ninmin, ei enim ka piyei! Ekii se enim tokuł erngii.

²² "Ekii se wumb enim wu kingam ei kin ekii se punmun ei keningii. Kanik kin, wumb en enim noman kis peng piingii. Piik kin, enim kon si kindngii ni, enim kin ek kis ningii ni, enim embe sik epi kis mił ombu nge singii kunum ei, enim ka piingii.

²³ "Pe wumb enim kin yi erik ninjing kin enim ka piik noman ka seng mułngii. Enim piingii, epin konu ele enim kumep singii ei owundu sałim. Kumb okrii enim kupenjing noł oł ei, Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin yi ku elmin. Yi mił ku enim kumep ka singii. Ei Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin tep to singii.

²⁴ "Ba enim kom ku ngenj ele peng, enim noman ka piik er mułmun ei enim noman ka piik erngii. Erangin, oł ei er poru nik mołmun ei enim wumb ei kan kun er mułngii.

²⁵ "Enim wumb epi pei kanim kanim sinjing kin enim noman ka simba. Ekii se enim epi sinerang kin kuni kułngii. Enim wumb pe tokuł er ka piinmin wumb ei kan kun er mułngii. Ekii se enim ke nengin ningil ka mani omba.

²⁶ "Pe enim wumb pei enim embe ambił tonu kindik ninjing kin enim pii kun er mułngii. Ok en enim kupenjing noł ek kend tok, ek ni tor kindilmin kend wumb embe ambił tonu kindik elmin oł yi erngii ei kanik mułngii," pa nirim.

*Wumb Opu Orung Wumb Kin Noman Ngunjii Oł Ei
(Masyu 5:38-48, 7:12a)*

²⁷ Ba enim na ek piik mołmun wumb ei, na ek nind ei piyei! Enim opu orung wumb mułngii, ei kapli noman ka ngok mułngii. Pe wumb enim noman kis piingii, ei enim wumb ei kin epi ka erngii. ²⁸ Wumb enim kin ek bultung ningii ei, enim kengip ek ka nik wumb ombu noman ka ngungii. Nga wumb enim kin oł kis erngii wumb ei, enim Gos kin prei erik paki tungii," pa nim. ²⁹ Wu endi nim kon taki tum kin, nga orung ak tan orung tumba ku. Wu endi nim kon takis ei simbii nipi erim kin, nim konduk ei kin ouni mon ninenjii ku. ³⁰ Wu endi epi endi kii sipi nim kin, nimba epi ei ngui! Pe wu endi nim epi wii sipim kin, nim nga orung tu wii nikin, ek dinga ninerii! ³¹ Enim ermin ni piingii oł ei, wumb enim kin

enjing kin, nga enim wumb ombu kin oł yi ku erngii.

³² Wumb enim kin noman ngołmun wumb ei, nga enim noman ngangin enim nipe noman piingii? Pe wumb oł kis enmin wumb ei, wumb kombur noman ka piik ngołmun ku. ³³ Pe enim wumb kombur oł ka er ngangin kin, nga wumb enim kin oł ka er ngungii. Nga ei enim nipe noman piingii? Wumb noman kis piik oł kis ełmin wumb ei kombur oł ka yi mił ełmin. ³⁴ Enim epi kombur wumb ngunjung kin, nga orung simin ningii ei enim noman nipe noman piingii? Wumb oł kis ełmin wumb oł ka erik wumb eipi ngołmun ku. Pe wumb ombu epi ende mił siłmin. ³⁵ Ba enim opu erii wumb ei noman ka ngok, enim oł ka erik wumb ngungii. Enim wumb ngungii epi ei nga ngok orung kindmin ni piinere! Enim oł ei erik epi ka wii owundu singii. Enim ełe yi erik molk punjung kin enim Gos kingam noł mendpił mułngii. Wumb Gos kin noman ka piinałmin ei Gos wumb ombu kin noman ka ngołum. Ngopu kin, wumb kis kin noman ka ngołum. Ngopu, wumb kis kin ouni ngołum. ³⁶ Enim wumb eipi kaimb singii, ei enim Ernjing Gos kaimb siłim mił ku singii.

*Wumb Eipi Kin Kos Ninmin Ei
(Masyu 7:1-5)*

³⁷ Enim wu endi ek ei nge nik mok tołum wu oł ei mił enerngii. Enim wumb oł kis ei si kindangin kin, Gos enim oł kis ei kil ngumba ku. Pe nga enim epi endi mok tołum wu er kun ełim mił enerngii. Yi mił enjing kin Gos enim epi embin tui ei mok tumba. Wumb oł kis ei ni ka enjing kin enim oł kis ei Gos kil ngumba ku. ³⁸ Pe enim oł kanim kanim yi erngii mił yi ku Gos enim kin yi ermba. Pe wumb enim kin pimba mił ngungii ei, pei ngungii. Ei ngok pangin piki topu bein tumba ermba, ei enim ngungii. Pe enim epi wumb ngungii yi mił ku Gos enim ngumba.

Jiisas Ek Ekin Nga Ngum

³⁹ Jiisas ek ekin endi nipi wumb ngum ku. Ei yi nim, “Wu ningił tumbun mołum wu ei, nga wu endi ningił tumbun mułmba wu ei, andłam andan top simba min? Ei mon! Wu tał ouni tukpu ełe bok tunguł. ⁴⁰ Mon kangił ei ek mon wu ek nipi ngołum wu ei to mani kindnermba. Eim mon kanpi poru nimba ei kapli eim ek mon wu mił mułmba.

⁴¹ Enim wumb eipi kanik oł kun pinermba mił ermba ei ni kun enerngii mon! Ei nimbił erang ninim oł yi nge ełin ku? Nimbił erang nim angnim ningił ełe epi moł pałim ei kankin nin? Ba ninim epi moł owundu endi ningił ełe pałim ei piin min? ⁴² Nimbił erang nim angnim ek nin? ‘Angnan, nim ningił ełe epi moł endi pałim, na si kindmbii,’ nin. Ba ninim ningił ełe epi owundu pałim ei ninim piinan min? Nim ek kend wu, nim epi owundu endi ninim ningił ełe pałim ei si kindkin, ekii se ninim angnim ningił ełe kun kankin epi moł pimba ei kapli si kindnjii,” pa nim.

*Ond Kis Ei Mong Kis Tołum
(Masyu 7:16-20, 12:33-35)*

⁴³ Ond ka ei, mong kis tunałim. Yi ku ond kis ei nga mong ka tunałim. ⁴⁴ Wumb en enim ond anglim ei kanik piłmin. Piik kin, ond ei ond ka min mon, ni kanikmin. Wumb en enim ond pik ei gał mołpu mong tołum ei tingnałmin. Nga ond wain yi ku, ond wain ei ond kembis angpi gał mołpu mong tołum ei tingnałmin mon. ⁴⁵ Wu endi eim noman ka pałim wu ei oł ka ełim ku. Erpi, oł ka wii ełim. Nga wu kis ei eim noman kis piki topu peng, eim oł kis ełim. Noman ełe oł yi mił pałim ei gupu ełe tor ołum.”

*Ngii Takikmin Ei Oł Tał Pałim
(Masyu 7:24-27)*

⁴⁶ “Nimbił erang enim na ‘Owundu, Owundu’ niłmin, ba na ek nind ek ei enim piinanmin? ⁴⁷ Wu endi na kin opu na ek piipi ermba wu ei na eim kanip moł. Mołup, eim

ermba oł ei andan tamb enim piingii. ⁴⁸ Wu ei yi mił, wu endi ngii tekmbii ni tukpu sipi mer mani pupu, mei ełe ku owundu pei kindpi siimen elim. Ekii se ngii tonu ełe takilim, noł owundu topu ngii ei nirik omba, ba kaplı onermba. Nimbil erang wu ei eim ngii dinga wii tekim. ⁴⁹ Ba wu endi na ek piipi nga ekii sinermba wu ei yi mił wu endi ngii tonu mei peł ełe tekim. Eim mei mani ei ku dinga kindnarpi siimen enerim. Ekii se noł owundu topu, noł ngii ełe nirik wang kin, ngii sikir er kis mułum. Nimbil erang wu ei ngii mił dinga pinerim.

7

Jiisas Opu Ełmin Tep Ełim Wu, Ei Eim Nge Kongun Wu Endi Er Ka Erim. (Masyu 8:5-13)

¹ Jiisas ek ei nipi wumb ngopu poru nipi, ekii se eim Kapaniyam konu ełe pum. ² Rom wu endi opu ełmin wumb 100 pei opu ełmin wumb pei tep elim, wu ei kongun wu endi mułum. Opu tep elim wu eim kongun wu eim noman ka ngołum wu ni ening peng erang kułmba mandi erim. ³ Opu tep elim wu ei eim Jiisas kin ek ei piipi mułum. Pe eim Jura wu num kombur kindang puk ek nengin kin, Jiisas opu, na kongun wu ei er ka ermba nipi kindim. ⁴ Wumb puk Jiisas multum konu ełe tor puk ek dinga nik, Jiisas nik yi ninjing, “Wu ei wu ka nim wu ei paki tunjii min? ⁵ Eim sinim Jura wumb kin noman ka ngołum. Eim mendpił men ngii ei takpi sinim ngurum.” ⁶ Pe Jiisas wu ombu kin tep to purum. Jiisas opu, opu tep elim wu eim ngii konu mandi pang kin, opu wu 100 tep elim wu ni wu puł kombur kindang puk Jiisas kin ek ningii nge puk. Puk yi nik, opu tep elim wu ni yi nim, “Jiisas, nim wu Owundu! Nim na ngii konu ombii nikin okun kis piinjii; na wu ka mon. Nim na ngii nirik onerii!” yi ninim pa nik. ⁷ “Pe yi ku, na wu ka pim kin, nim ngii konu ełe na ombii

min, ei mon. Ba nim ek ei nen na kongun wu ei ka mułmba,” pa nim. ⁸ “Nimbil erang, na yi ku wu num kombur kongun ngokuł ełmin oł ei na kongun er moł. Pe na nge opu wumb ei na ek piłmin. Pe wu endi ‘Pui’ nimbii, ei kaplı ba. Nga wu endi ya ‘Oiyoy!’ nimbii, ei kaplı omba. Pe nam kongun wu, ‘Nim oł ei erii!’ nimbii, ei kaplı ermba. Na nge wu num ombu kongun ei na ngunjung mił na yi end. Ba nim noman dinga peng ening ei nge er ka ełin ei kaplı nim na nge kongun wu ening ei kaplı er ka enjii,” pa yi nim. ⁹ Pe Jiisas ek ei piipi, eim wu ei noman ka jili sim ni piim. Pe eim ak topu wumb eim orung konu ekii se ok ei kanpi yi nirim. “Na enim kanip nind, Esrel wumb pei mołmun konu ełe wu endi noman ka peng, pii gii yi mił peng na kinenj mon!” pa nim. ¹⁰ Opu ełmin wumb tep elim wu, wu puł kombur kindang ok wu ni nga orung puk kenik ni, kongun wu kułmba erim ni nga konj multum.

Jiisas Nein Konu Ełe Kang Wu Endi Er Konj Sim

¹¹ Ekii se nga Jiisas eim konu owundu endi purum konu ei embe Nein. Jiisas eim nge ekii sinjing wumb kin, wumb pei eim purum konu puk. ¹² Eim pupu konu owundu ełe andłam ondu palim ełe mandi pang, wu endi kultum wu ni tu wuk wu kultum ei, mam eim kingam endeim mendpił mułum ei, kułang kui tunjung nge ei tu wuk. Tu wangin kin, amb ei wam kumb ok kultum. Pe wumb konu ełe wumb pei amb ei kin ouni ok. ¹³ Jiisas Owundu amb ei kanpi, kaimb piipi yi nirim. “Amb, nim ke ninerii mon!” pa nirim. ¹⁴ Pe eim mandi pupu, wu kułii pirim konu ełe eim peł ełe embilim. Pe wumb wu tu wuk wumb ei angik mulk. Pe Jiisas nipi yi nirim, “Kangi wu, kanpi nind, nim engnjii!” pa nim. ¹⁵ Pe nga kultum wu ei tonu mułum. Mołpu, ek nipi multum. Mułang kin, Jiisas wu ei sipi mam eim ngurum. ¹⁶ Yi erang

kin, wumb pei mund mong tok, Gos embe ambilk tonu kindnjing. Wumb yi ninjing, “Gos ek nipi ol ekii se ermbe wu owundu sinim konu ele tuk onum,” ninjing. Wumb ek nga yi ninjing, “Gos eim opu eim wumb si orung simba nge opu wumb paki topu enim,” ninjing. ¹⁷ Jiisas erim ol ei pang kin, wumb Jura mei konu ni wumb konu orung orung pei piik punjung.

Jon Wumb Nol Pendilim Wu Eim Ekii Sinjing Wu Tal Jiisas Kin Kindim. (Masyu 11:2-19)

¹⁸ Jon nge ekii sinjing wumb ei epi pei ek nik eim ngunjung. ¹⁹ Jon eim ekii sinjingil wu tal wii tum. Eim yi nim, “Elip pukuł Owundu kankil yi kii singil,” pa nim. “Ok Gos wu endi kindmbii neng, sin kui er mulnjpun wu ei nim min? Min sin nga wu endi omba ni kui ermin min?” ²⁰ Wu tal Jiisas kin okuł ek yi ninjingil. “Jon nol sipi wumb nol pendilim wu, ei sil nim kin pel neng onmbuł ninjingil. Nikil yi ninjingil, ‘Ok Gos wu endi kindmbii neng sin wu endi omba ni kui enjpin wu, ei nim walim min?’” ²¹ Kunum ei Jiisas wumb ening kanim kanim pirim wumb kin, wumb ening kis pirim wumb ni, wumb gui kis tok multum wumb ei pei er ka erim. Pe wumb pei ningil tumbun multum ei pei er ka eririm ku. ²² Pe Jiisas ek nipi wu tal ngopu yi nirim, “Elip pe pukuł Jon konu ele kankil, na ya pe nipe ol erip ek nipe ek nip eramb elip piikił, kankil enmbil ei pukuł, Jon kan ningil pel nim. Wumb ningil kis mułum wumb ei, kenjing. Simb kis mułum wumb, nga ka seng andlam endnjing. Wumb kinj tum wumb ei, ka sim. Wumb kom ngum wumb ei ek piingii neng ek piinjing. Pe wumb kulnjung wumb ei nga ok tonu konj mołmun. Wumb epi endi sinałim wumb ei Gos ek ka ngang piki tołum. ²³ Wumb na Jiisas kin pii gii ninjing, en enim pii gii ei mani punerim, wumb ei ka piingii. ²⁴ Jon ek ni

kindang onjnguł wu tal nga orung pangil; Jiisas Jon nge ek nipi wumb pei ngopu yi nim. “Ok, enim Jon mułum konu ele wumb mulenjing konu ele puk epi nipe endi kenjing? Min enim puk konu pop tang goł kembis ei kenjing min mon? Wu ei goł mił mon? ²⁵ Enim epi nipe kengii nge punjung? Enim wu endi epi konduk ka wii erpi mułum ei keningii punjung min? Ei mon! Wumb konduk ka wii kindik, en enim ngenj ele epi ka elmin ei King ngii owundu ele minj mołumun. ²⁶ Ba enim puk epi nipe keningii nge punjung? Enim puł wu endi Gos ol ekii se ermbe ei nge nipi mułum wu ei kenjing min? Ei keimi; wu ei eim nge kongun ende ek ni tor kindilim wu pei to mani kindilim. ²⁷ Wu ei mendpił Gos nge ek yi ninim, ‘Piini! Na ek se endmbe wu endi kindmbii wu ei, na ek ok sipipi nim, kumb se pupu nim andlam ei to ka er sipi mułmbe.’” ²⁸ Jiisas ek yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond, ‘Kunum ele Jon ya mei ele wumb pei ei kamb mani kind poru ninim. Ba akip kunum ele wu endi Gos sinim tep er kanpi mołum ol ei wu wii mił pii gii nim kin, wu ei Jon to mani kindnim,’” pa nim.

²⁹ Wumb ek ei piik poru nik, wu amb ni wumb ku takis silmin wumb pei ek yi ninjing, “Gos eim kun ka wii mołum wumb ei Gos noman ele ekii sengin ok Jon angil ele wumb nol sipi wumb nol pendpi ngum.” ³⁰ Ba lo ek piilmin wumb kin, lo ek emb tołmun wumb ei Jon angil ele nol pinenjing yi mił erik, Gos nge noman ele wumb ei buł ngok kin, andlam andan tum ei si kindnjing.

³¹ Jiisas ek yi nirim, “Akip kunum ei na enim wumb ekii sinenjing mił wumb sip mondup ei nimbil ol erngii? Wumb ei jili wumb? ³² Pe wu ombu yi mił, kangil kembis kombur konu endi tuk ele molk, kangil kembis kombur eipi kin wii tunjung. Tok yi ninjing, ‘Sin mingal kepil tonmun nimbil erang enim golang ninanmin?’ a ninjing. ‘Pe nga sin

golang kaimb er ninmin ei enim ke ninanmin. Ei yi mił en enim noman endi pinałim eipi eipi punum.’³³ Jon sinim noł pendpi ngołum wu ei tonu om. Eim opu noł wain ni bres ei endi nunerim. Pe enim wumb yi ninjing, ‘Wu ei gui kis tuk mołum,’ ninjing. Ei mon!’³⁴ Pe na wu kingam op kuni nop, noł wain nop end. Pe enim wumb molk yi ninjing, ‘Wu ei kuni pei minj nołum,’ ninjing. ‘Wu ei noł wain pei minj nopu,’ yi elim niłmin. Nik, ‘Eim wumb ku takis siłmin wumb kin wumb oł kis erik ełmin wumb ei kin puł pałim,’ pa niłmin.³⁵ Ba wumb noman ka pałim wumb, ei yi niłmin. ‘Gos nge noman ka ei epi ka wii niłmin.’ ”

Oł Kis Elim Amb Endi Jiisas Simb Ete Kopung Erim

³⁶ Lo ek piłim wu endi embe Saimon Jiisas kin ek nipi eim kin kuni numbuł nirim. Eim lo ek piłim wu ei ngii konu ełe pupu kuni no multum.³⁷ Amb endi oł kis elim amb, konu owundu ełe mułum. Pe amb ei mołpu piim ni Jiisas pupu lo ek piłim wu ngii konu ełe kuni nonum nik. Nengin, piipi kin amb ei eim kopung muru ka ming endi sipi om.³⁸ Pe eim pupu Jiisas buł morung orung angpi, simb ełe mołup ke nipi mułum. Ke nim ningił ka ei, Jiisas simb ełe purum. Ei kanpi eim peng enjin olt sipi, Jiisas simb ełe kil ngum. Ngopu kin, Jiisas simb ełe kum su sipi er mułum. Mołpu kin, kopung muru ka ni sipi, Jiisas simb ełe kindrim.³⁹ Lo ek piłim wu ei, Jiisas wii tang om wu ei, eim epi ei kanpi eim noman yi piim. “Wu ei, Gos oł ermaba oł ei, keimi nipi elim kin amb ei piipi mon. Amb ei, yi elim nimba ni piim amb ei, amb oł kis elim.”⁴⁰ Yi erang kin, Jiisas eim wu noman ełe, piinim ek nipi ngumbii ni piim. Piipi kin, Saimon kanpi neng, “Saimon,” yi nim. “Ek mon wu, nim ek ninjii pim ek ei ni!” a nim.⁴¹ Pe Jiisas ek yi nim “Wu tał, wu endi kin kom ku sikil, nga ekii se ngo orung kindmbił ni sikil,

wu endi kom ku 100 pei mił sirim. Nga wu endi, kom ku kum endeim mendpił sirim. Wu tał kom ku yi mił si ngokuł, pendkił pirim,” pa nim.⁴² Wu tał epi endi ngo orung kindngił pinerang, wu ni kan wiik turum. Yi erang kin, wu tał eim kin noman ngunjnguł wu endi nii eim noman ka wii piipi eim ngumba?”⁴³ Saimon ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na yi ni piind, wumb endi oł kis pei kil ngo si kindmba wumb ei,” pa nim. Neng kin, “Nim ek kun nin,” pa ni Jiisas yi nim.⁴⁴ Pe eim ak topu amb ei kanpi kin, ek nipi Saimon ngum. “Nim ya amb ei kan min? Na nim ngii konu onj ei, nim noł kulkun, na simb ełe noł kindnen; ba amb ei na simb ełe, noł kindpi enim ei eim ke nim ke noł sipi na simb ełe noł kindnim. Pe eim peng enjin sipi, na simb ełe kil ngonum,” pa nim.⁴⁵ “Nim nam kin kum su sinen. Ba na tuk op mułamb, pe amb ei opu, na simb ełe kum su sipi enim,” pa nim.⁴⁶ “Nim nam peng ełe kopung kindnen; ba amb ei eim kopung ka wii na simb ełe kindim.”⁴⁷ Yi mił peng kin, na nim kanip nind, “Eim na kin noman ka ngum. Ngopu kin, nim ei piinjii; eim nge oł kis ei pei elim; ba na eim oł kis kil ngop poru nind, Gos wu endi kin oł kis aninga er kil ngum kin, wu ei Gos noman pei ngunałim; ba aninga ngołum.”⁴⁸ Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Na nim nge oł kis ei si kindin.”⁴⁹ Wumb eim kin peł ełe ende mulnjung wumb ei, en enim ek nik piik piik enjing. Nik ek dinga nik, “Wu ei nii, wumb oł kis ei kil ngonum?”⁵⁰ Jiisas ek nipi, amb ei ngopu yi nim, “Amb, ninim nge pii gii je erpi, nim si orung sinim. Pe nim pukun, noman emin ka peng mulnjii.

8

Amb Kombur Jiisas Pum Konu Ełe Tep Tok Punjung

¹ Pe nga Jiisas konu owundu ni konu kembis andpi Gos ek ka nipi

wumb ngopu, Gos sinim tep er mołum mił ei nipi wumb ngum. Jiisas eim nge ekii siłmin wu engki nga tał eim kin andik mulnjung. ² Pe amb kombur ok, ening pim amb ombu ni, gui kis tuk mołum amb ombu, Jiisas er ka eririm. Amb ombu, Jiisas pum konu ełe punjung ku. Amb endi 'Mariya' niłmin, ei 'Mariya Makedala,' pa niłmin. Ok Jiisas eim amb ei, gui kis angil orung nga tał pei tor kindrim. ³ Pe Jo Ana, Susa nge ambim wu ei King Eros ngii ełe tep er mołum ei, eim embe Susana. Pe Susana ni amb pei onjung ku. Amb ombu puk, Jiisas kin, Jiisas nge ekii siłmin wu ombu, kom ku paki tok ełmin amb ombu, ouni puk ku.

Pe Ek Ekin Wu Endi Kuni Emb Kindim Ek Poł
(Masyu 13:1-9, Mak 4:1-9)

⁴ Wumb tilap owundu endi ok, kulou tunjung wumb ei, konu owundu eipi eipi wumb pei Jiisas mołum konu ełe onjung. Wangin kin, Jiisas ek ekin endi topu nipi ngum.

⁵ "Wu endi kuni wiis emb sipipi emb kindrim ei kombur wumb andlam endik konu ełe mani pang, wumb kimbangin, kei ok nok nok enjing. ⁶ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mołum konu ełe mani pum. Pe kuni wiis ei sikir tonu om, ba mei noł muł erang, kuni ei kulii erpi, kolpu poru nim. ⁷ Pe kuni wiis kopur, pupu kan gał pim konu ełe mani pum konu ełe, kan gał mul ei tonu opu, kuni wiis ei to mani kindim. ⁸ Pe kuni wiis emb kombur mei ka ełe mani pum ei sikir tonu om. Opu kin, kuni wiis pei topu mołum. Tum, ei 100 pei pei kuni wii yi tonu mołum." Jiisas ek yi nipi ek dinga wii nim, "Wu endi kom pimba, wu ei kom sepi ek ei piyangli!"

⁹ Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ei, ek ekin topu ninim, "Ek ei, pułe piimin nik kii sinjing. ¹⁰ Pe eim yi nim, "Gos sinim tep er mołum mił ei eim ek koi er pałim ek ei piipi kin nipi enim ngonum. Ba torung wumb eim ek ekin top nim ek ei mendpił

piinjing, ba ek ekin ei pułe pii poł tunenjing. Tunarik kin, en enim konu orung orung kind keningii, ba epi endi kinenjing. Pe nga ek ei pingii, ba pułe piinerngii mon!" pa nirim.

¹¹ "Ek ekin tum ek pułe yi pałim. Kuni wiis mong ei Gos nge ek. ¹² Pe kuni wiis kopur pupu andlam ełe mani pang kin, wumb andik kambinmin ei Gos ek wumb piinmin, ba nga Seisen opu Gos ek ka ei topu eipi kindnim. Eim yi piinim, wumb Gos kin pii gii nengin kin Gos sipi orung simba ni piipi enim. ¹³ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mołum konu ełe mani pum, ba dumbuł mer mei ełe mandring punałim mon. Pułe yi mił wumb Gos ek piik sik, noman ełe kindik ka mołumun. En enim pii gii dinga ninarik mułangin kin, epi embin tui endi tonu ołum ei, wumb en enim dinga mułamin kin, bok tołmun. ¹⁴ Pe kuni mong kombur pupu, kan gał mołum konu puł ełe mani pum ei wumb Gos ek ka piik, nga kongun erik, ba mei ełe epi kanim kanim noman peng, kom ku ni epi ka wii ka ka piik, yi er mułangin kin Gos ek ei piinarik, to mani kindinmin. Yi erangin kin, en enim kongun ei tonu opu mong tunenim mon, ba mani pupu koltum. ¹⁵ Ba kuni wiis mong kombur, pupu mei ka ełe mani pum ei yi mił; wumb Gos ek piik, ambil gii nik mulnjung. Molk kin, en enim noman dinga peng, kongun kunum kunum yi erik mulnjung ei, kuni wiis mong pei tum mił yi er mulnjung.

Dup Alam Ek Ekin Endi
(Mak 4:21-25)

¹⁶ Wumb endi dup alam kałpi, ming ełe mani kind pendmba min? Dup alam kałip peł mandring pendmba, ei kapli tilang erip tor omba min? Ei mon! Dup alam kalk tonu peł ełe sengin kin, wumb kanik nirik puk anda ok yi erngii. ¹⁷ Epi pei nim kinan koi er salim ei, ekii se kenjii wumb nii oł pei koi er

pendmba ei ekii se, wumb eim pii pol tungii.

¹⁸ Enim kan kun er molk, ek ka piik erngii. Wu endi eim noman dinga peng, eim piipi kun er moļupu pii gii nipi muļmba, wu ei Gos nga eim dinga ngumba. Nga wu endi eim noman ka ni oļ kun ka ombu piipi kun enarpi muļmba wu ei, Gos wu ei noman ka ni oļ kun aninga pimba ei Gos sipi orung sipi si kindmba.

¹⁹ Kunum eļe Jiisas nge mam ni angim noļ ok, ba wumb konu eļe piki topu peng kin, wumb ei mulk konu tuk ongii konu endi sineririm. ²⁰ Wumb kombur molk yi nik, “Jiisas nim nge wumb, manim ni angnim noļ ok, nim kenmin nik anda moļmun,” pa nik. ²¹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nirim, “Wumb Gos ek ka ei piik, ekii singii wumb ei, na nge engnan noļ ni, minan noļ muļngii,” nirim.

Jiisas Ek Neng Konu Pop Owundu Tum Ei Poru Nim
(Masyu 8:23-27, Mak 4:35-41)

²² Kunum eļe Jiisas kin eim ekii silmin wumb, noļ kanu endi eļe puk. Pe Jiisas ek yi nirim, “Sinim noļ gop moļum konu eļe orundung pamin!” nirim. Neng, noļ tuk eļe puk. ²³ Pe noļ kanu sikir pang kin, Jiisas eim or pirim. Konu pop owundu endi noļ gop eļe pop owundu endi turum. Topu, noļ mer kanu eļe tuk pang, wumb kuļngii kunum mandi eririm. ²⁴ Pe wumb en enim puku sik andik Jiisas or pirim konu eļe to konj kindik yi nik, “Owundu! Owundu! Sinim kuļmun paļim,” pa nik. Pe Jiisas eim angpi konu pop owundu ei kin, noļ topu tonu omba eririm ei ek dinga nipi ngurum. Ngang kin, konu pop kin noļ owundu tumba eririm ei wii sirim. Noļ oļup enerim, wii pim. ²⁵ Pe Jiisas eim ek nipi, eim ekii silmin wumb ngum, “Enim pii gii ei konu jili pum?” Yi neng kin eim ekii silmin wumb en enim mund mong tok noman embin tang moļmun. Molk kin, yi nik, “Wu ei nii?

Eim ek nipi konu pop kin noļ ei ek neng, eim ek ei piinmbiļ!”

Wu Wulu Endi Ei Gui Kis Pim, Jiisas Tor Kindim

(Masyu 8:28-34, Mak 5:1-20)

²⁶ Ekii se Gerasiin konu eļe tor punjung. Galilii konu noļ gop eļe orundung sipim konu ei, orung sim.

²⁷ Jiisas eim noļ kanu si kindpi tor pum. Pang kin, konu eļe wu endi eim muļum konu eļe tor om. Wu ei gui kis kombur eim kin muļum. Wu ei kumb ok eim alap pandi topu tilaļim mon! Eim ngii endi pinalilim mon ku. Eim pupu wumb guimeng eļe pu paļim. ²⁸ Wu ei Jiisas kanpi, eim ek dinga nipi wii tum. Topu kin, Jiisas simb eļe mani pupu pim. Pepi ek nipi, wii dinga topu yi nim, “Jiisas, nim Gos Owundu mendpiļ kingam. Sinim kongun ende enaļmin mon. Nim na kin nimbiļ oļ enjii on? Na nim kin prei ermbii, ei nim na ngenj kumbii ngunenjii mon!” pa nim. ²⁹ Gui kis ei ek yi nim. Nimbiļ erang Jiisas eim ek dinga nipi wu ei kin si kind kin tor punjii nim. Eim ek nim miļ erim. Kunum kunum gui kis ei, wu ei kin moļuļum. Pe wumb wu ei ambiļ gii nik, kan tok angil eļe, kan tok er pendilmin ei, wu eim to kilip toļum. Pe gui kis ei yi erpi miļ wu ei si mengpi wumb mulaļmin konu eļe si pang, eim moļum. ³⁰ Jiisas wu ei gui kis muļum wu, ni ek nga ngopu kii sim, “Nim embe nii?” Pe eim yi nim, “Na embe, ‘opu ond wumb,’” nimbiļ erang, gui kis pei eim kin pei moļuļmun. ³¹ Pe gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, “Jiisas nim sin konu kis eļe kindnenjii!”

³² Kung tilap pei konu komung endi eļe mandi kuni nok er moļmun. Yi nik kin, gui kis ombu Jiisas kin wii tok ek dinga ninjing, “Nim kapli sin kung ombu kin pei! Neng kin, bin,” ninjing. Pe Jiisas wak tang, punjung. ³³ Gui kis ombu wu ei si kindik, kung mulnjung konu eļe tuk punjung. Pe kung ombu andlam dinga sikirik puk konu kis endi eļe punjung. Punjung, konu ei noļ gop eļe tuk puk noļ nok

kulnjung. ³⁴ Kung es tok mulnjung wumb ei, oł ei kanik tungu erik punjung. Puk kin, konu kembis ni konu owundu sim konu wumb kanik ninjing. ³⁵ Pe wumb pei puk, erim oł ei kenmin ni punjung. Puk kin, kenjing ni Jiisas kin wu gui kis mułum wu ei kin, mulnjunguł ei kenjing. Wu ei gui kis pei eim si kind pangin, eim alap tałpi mułum kenjing. Pe eim noman ka peng, eim Jiisas mułum konu ełe simb ełe mani mułum. Wumb pei onjung wumb ei kanik mund mong enjing. ³⁶ Kung es tołmun wumb ei ok kanik puk, wumb ei Jiisas wu ei kin erim oł ei ek poł tok er mulnjung. Ok eim gui kis eim kin mułang, Jiisas opu gui kis topu tor kindang, wu ei er ka erim. ³⁷ Gerasiin konu ełe wumb pei onjung. Wumb ei ek nik Jiisas ngunjung, “Nim, sin konu ełe si kindkin pui!” pa ninjing. Wumb en enim mund mong erik ninjing. Nga Jiisas eim noł kanu endi ełe tonu pupu, orung bii ni pum. ³⁸⁻³⁹ Gui kis wu ei si kind punjung wu ei eim prei erpi yi nim, “Jiisas, na nim kin tep to bii,” pa nim. Ba Jiisas wu ei, “Orung pui!” nipi yi nim. “Ni ninim ngii konu ełe orung pukun, Gos owundu nim kin nimbil oł erim, ei nikin wumb ngunjii,” pa nim. Yi neng kin, wu ni orung pupu wumb konu owundu ełe pupu Jiisas eim kin nimbil oł erim ei nipi wumb pei nipi ngum.

Jiisas Wu Num Ei Ambilam Er Ka Erpi Nga Amb Eim Kon Embilim Ei Er Ka Erim.

(Masyu 9:18-26, Mak 5:21-43)

⁴⁰ Pe Jiisas noł gop nga orung wang kin, wumb pei ka piinjing. Nimbil erang wumb Jiisas orung omba ni piik kui er mulnjung. ⁴¹ Pe wu endi om wu ei embe Jairas. Wu ei eim wu num endi, eim Jura wumb men ngii tep erpi mołum. Wu ei Jiisas simb ełe mandi mani pupu, prei erpi ek dinga nim. “Nim na ngii konu ełe onjii!” pa nim. ⁴² Wu ei eim ambilam endeim mendpil multum ambil ei

kung ngii engki nga tał multum. Multum, ambil ei kulmba mandi erim.

Pe Jiisas Jairas ngii konu ełe bii nipi andlam ełe pang kin, wumb pei eim pum konu ełe ambil gii nik punjung. ⁴³ Pe amb endi mułum amb ei eim kung ngii engki nga tał, ei pei eim miyem o tor minj pupu mułum. Pe wumb endi eim miyem o tor pum, ei er ka erngii wumb endi mulenjing mon. ⁴⁴ Pe amb ei Jiisas mułum konu ełe mandi om. Opu, eim Jiisas kon takis ełe minjin tamb kin, “Nam nge miyem tor pum ei kep ermba,” ni piim. Pe opu yi erang kin, sikir miyem tor pum ni kep erpi nga tor onerim mon, ka mułum. ⁴⁵ Pe Jiisas ek yi nim, “Wumb nii na kon takis ei minjin tonum?” Pe wumb pei molk, “Na mon! Na mon!” pa ninjing. Piisa ek yi nim, “Owundu, wumb tilap pei nim kin mołun konu ełe angik mołmun. Ei sin er kan poł tumun mił nenj?” ⁴⁶ Ba Jiisas ek yi nim, “Wumb endi na minjin tang piinj. Piyamb kin, na dinga kombur tor pang piinj,” pa nim. ⁴⁷ Nga amb erim amb ei koi ermba mił pinerim, Jiisas eim piim. Yi peng kin, amb ni opu, Jiisas mułum konu ełe mani mei ełe kan mani kanpi mułum. Mułang kin, wumb pei kumb ełe eim Jiisas kon takis minjin tang ek ei pułe nipi wumb pei mulnjung konu ni tor kindim. Kindpi yi nim, “Na oł ei eramb kin na ening ei sikir poru ninim,” pa nim. ⁴⁸ Pe Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Nim pii gii je ninim er ka enim, nim orung pukun, ninim noman emin ka seng punjii!” pa nim.

⁴⁹ Pe eim ek nipi mułang kin, wu endi om. Om wu ei Jairas wu num Jura men ngii tep elim wu num ei ngii konu ełe wu ei mułpu om. Opu, yi nim, “Wu num! Nim ek mon wu owundu ei kongun dinga ngunenjii! Nim ambilanim ok kulum,” pa nim. ⁵⁰ Ba Jiisas ek ei piipi, ek dinga nipi orung kindim, “Nim mund mong tunenjii! Nim pii gii nen, ninim ambilanim ei konj mułmba,” pa nim. ⁵¹ Pe Jiisas wu ei ngii konu ełe pum.

Wumb punjung ei kan wiik tang nirik onerngii, mon nim. Jiisas kin Piisa ni Jon, Jeims ni eim arim mam tał mendpił nirik punjung. Wumb ei mendpił eim kin nirik punjung. ⁵² Wumb pei en enim ambił ei nge nik ke dinga nik mulnjung. Jiisas opu ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ambił, ei mendpił kulerim mon, ba eim or mił pałim,” pa nim. ⁵³ Pe eim ek nim ei wumb kanik tokuł enjing. Nimbil erang, ambił eim kułum poru nim, wumb ei kanik tokuł enjing. ⁵⁴ Ba Jiisas ambił ei angil ambiłpi, ek dinga nipi ngum, “Ambił kembis, nim engii!” a nim. ⁵⁵ Pe ambił ei noman konj opu eim kin tuk wang, eim sikir engim. Engang kin, Jiisas yi nim, “Enim kuni endi ambił kembis ei ngei!” pa nim. ⁵⁶ Pe ambił kembis ei arim mam tał puku sinjngil. Ba Jiisas ek dinga nipi wumb tał ngum, “Elip wumb kankił na oł endi ei, kankił ninerngii mon!” pa nim.

9

Jiisas Eim Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Tał Eim Kongun Kindang Puk. (Masyu 10:5-15, Mak 6:7-13)

¹ Pe Jiisas eim nge er se endilim wu engki nga tał wii tum. Wangin kin, eim noman dinga wu ombu ngopu kindang puk kin wumb gui kis to kindik, ening pimba wumb ei er ka erik, erngii pa nipi, eim nge noman dinga ngopu kindim. ² Wu ombu kindang, puk wumb kanik Gos ek ka nik wumb ngok, nga Gos sinim tep er mołum ek ei nik, wumb ening pimba ei nengin wii mułngii pa nip kindang punjung. ³ Pe eim ek nipi wu ombu ngum, “Enim andlam turii pungii pendik, silmin epi ei sinerngii. Pe dolu ni, kon kembis ni kom ku ni, kuni bres ni, epi endi sipnerngii. Konduk tał er sipnerngii mon!” pa nim. ⁴ “Enim puk konu endi tuk puk, ngii endi mułngii ngii ełe minj mułngii. Mol k kin, ek nik wumb ngok er mol k poru nik. Nga ekii se enim ngii konu ełe pinjing konu ei si

kindik pungii. ⁵ Pe nga enim konu epi pangin wumb enim ngii konu ełe sipnarik enjing kin, enim konu ełe si kindik pungii. Puk kin, mer simb ełe mei kułman mułmba ei tami to kindik pungii. Yi erik pangin kin, wumb en enim enjing oł ei piingii,” pa nim. ⁶ Yi neng kin, wu ombu puk konu pei andik punjung. Puk kin, Gos ek ka ei nik wumb ngok, wumb ening pepi erim, ei er ka erik punjung.

⁷ King Eros eim mołpu Jiisas nge ek ombu pei piipi, eim noman embin to piim. Nimbil erang wumb kombur mol k, “Jon wumb noł pendilim wu mer tukpu ełe tonu onum,” ninjing. ⁸ Pe wumb kombur yi ninjing, “Ok ek ni tor kindilim wu endi Elainja tonu onum,” ninjing. Nga kombur, yi ninjing, “Ok Gos oł ekii se ermba oł ei piik nilmin wu ni nga endi onum,” pa ninjing. ⁹ Wumb yi nengin kin King Eros yi nim, “Na Jon peng ei kołmung enj, ba ek ei er piik ninmin mił nenj nipi opu kin, ‘Jiisas kenmbii,’” ni piim.

Jiisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum (Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Jon 6:1-14)

¹⁰ Jiisas nge ek se andilmin wu orung ok, en enim erik oł ombu Jiisas kanik ek poł to nguk. Pe Jiisas wu epi ombu si kindpi, en enim mendpił Beseira konu owundu ełe punjung. ¹¹ Ekii se wumb eim ek ei piik, eim pum konu ełe ekii se punjung. Eim pum konu pangin kin, eim ka piim. Piipi, eim Gos sinim tep er mołum, ek ei nipi ngum. Ngopu, wumb ening pim wumb, ei er ka erim.

¹² Ekii se pou neng, eim nge er se andilmin wu engki nga tał, orung ok yi ninjing, “Nim wumb ombu kindan, en enim konu orung pungii. Puk kuni simba, kan sik nungii,” pa ninjing. “Ya konu ełe sinim mołmun, konu ei kuni sinalim mon. Nga wumb konu ełe mulałmin.” ¹³ Ba Jiisas ek yi nim, “Enim kuni endi wumb ei ngungii. Kuni endi salim

min?” Pe eim nge er se andilim wumb ombu yi ninjing, “Sin kuni endi sinaim. Ba bres angil orung kin omu tał, ei mendpil salim,” pa ninjing. “Pe sin pei kapli pupun, wumb pei ombu nge kuni pei top ermin min?” ¹⁴ Wumb pei mulnjung wu ei 5,000 yi pei mulnjung. Jiisas eim nge er se andilim wumb kanpi nim, “Enim wumb kulou konu eipi eipi wumb 50 mił to munde!” pa neng yi enjing. ¹⁵ Jiisas nge er se andilim wu ombu, eim nim mił yi enjing. Erangin kin, wumb pei mani mulnjung. ¹⁶ Jiisas eim bres angil orung ei sipi, omu tał ei sipi, ei epin konu ełe kanip, Gos kin prei erim. Erpi, bres engin topu, eim er se andilim wu ombu ngum. Nga eim er se endim wumb sik, kuni mok tok wumb pei mulnjung wumb ei ngunjung. ¹⁷ Pe kuni ngunjung kuni ei, wumb pei nunjung. Pinang pang kin, kuni orung pei mułum ei sik gerenj kon engki nga tał to piki tunjung.

¹⁸ Kunum endi, Jiisas eim mendpil prei er mułum. Pe eim nge er se andilim wumb ei eim kin ouni mulnjung. Mułangin kin, Jiisas ek nipi, wu ombu kii sim. “Wumb na nii, pa ninmin?” ¹⁹ Wu ombu ek ni orung kindik yi ninjing, “Wumb kombur, nim Jon wumb noł pendilim wu pa ninmin. Nga wumb kombur, nim wu Elainja pa ninmin. Nga wumb kombur yi ninmin, ‘Gos oł ekii se ermba ei, piipi nilim wu ok kultum, nga konj tonu onum, ninmin,’” pa ninjing. ²⁰ Pe Jiisas ek nipi, eim er se andilim wu ombu ngopu yi nim, “Enim na nii pa ninmin?” Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos kindim wu Kraiss, mendpil mołun,” pa nim.

Jiisas Eim Kolpu Nga Ngenj Kumbii Sipi Ermba Nge Nim
(Masyu 16:20-28, Mak 8:30-9:1)

²¹ Pe Jiisas ek dinga nipi eim nge er se andilim wu ombu ngum, “Enim wumb endeim, endeim kanik, ek

ei ni tor kindnerngii, mon!” nipi ngum. ²² Pe eim ek yi nim, “Na Wu Kingam ei, ngenj kumbii kulmbii,” pa nim. Kulmał kałilmin wumb owundu ni, lo ek polmun wumb pei, na kin buł ngungii. Ngok kin, na to kundngii. Kundangin kin, na mei konu ełe kunum tekliki pimpii. Pep, nga angip tonu ombii,” pa nim.

²³ Jiisas ek nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, “Pe wu endi na kin ekii simpii ni piimba wu, ei eim noman ełe oł kanim kanim ermbii nipi piimba noman ei to mani kindpi, kunum kunum eim ngenj kumbii sipi, kongun dinga erpi, endmba ei yi mił eim ond peri ei kan sipi andpi, na ekii simba,” pa nim. ²⁴ “Wu endi eim noman ełe er endmba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi na nge noman piipi, eim noman ełe to kundmba ni erim, ei eim noman konj punermba; ba eim kunum kunum konj mułmba. ²⁵ Pe wu endi eim, kongun owundu erpi, eim mei epi pei simba wu, ei eim noman konj am ba. Pang kin, mei ełe epi, ei opu, eim paki tumba mił nenj? Ei kapli enanim. ²⁶ Pe wu endi na ek ni tor kindnermba; eim na kin buł ngang piipi, yi ermba wu ei, na Gos kindang na mani op wu kingam moł; na wu ei kin buł ngop piimbii ku. Wu kingam eim nge tilang owundu kin, eim nge arim Gos kin, Gos nge enjel ka wii ouni ongii kunum ei, eim kin yi ku erngii. ²⁷ Na ek keimi nip enim ngond, ‘Wu kombur ya ełe angilmin wu ombu, ei kulerngii. Nga molk kin, Gos sinim tep er mołum ei nge noman dinga ei keningii.’”

Jiisas Nge Ngenj Ei Kanim Eipi Mił Pim
(Masyu 17:1-8, Mak 9:2-8)

²⁸ Jiisas ek ei nipi, mułang kunum angil orung nga tekliki poru neng, eim Piisa, Jon ni Jeims sipi, eim prei ermba nge, komung endi ełe tonu punjung. ²⁹ Eim prei er mułang kin, eim kumb ningil ei eipi mił kulum. Eim konduk ni kupu kuru mendpil

mił tiłang erim. ³⁰ Pe wu tał eim kin tor okuł, ek tang mulnjung. Sin ok kupenjpın noł wu tał ei Moses kin Elainja teł kin ek tengnjing. ³¹ Wu tał tiłang owundu erim konu tor okuł, Jiisas Jerusalem konu oł endi erm̄ba ei nikił, nga Jiisas mei ełe si kindpi ba, ei nikił enjngił. ³² Pe Piisa kin eim angim tał, ningił se andpi erang kin, mani pu pingii pim. Ba yi er mułangin kin, Jiisas nge tiłang owundu ni wu tał tiłang owundu mulnjung konu ełe erim. ³³ Wu tał Jiisas mondkuł si kindkił punguł enjngił. Pe Piisa ek dinga nipi yi nim, “Wu Owundu, sinim ya mołmun ei ka; sin ngii wii tekliki ełe tekmin. Ngii endi nim nge, endi Elainja nge, endi Moses nge,” pa nim. Ba Piisa eim ek ei pii poł tunarpi nim. ³⁴ Pe ek ei nipi mułang kin, konu kupu endi opu, wu kei kin peli erim. Erang kin, kon kupu ei en enim pandi tang kin, mund mong enjing. ³⁵ Konu kupu peli erim, konu tuk ełe, ek endi tor om. Ek yi nim, “Ei na kangi, na eim noman ngop moł. Enim eim nimba ek, ei piingii,” pa nim. ³⁶ Ek tor om, ei poru neng kin, kenjing ni Jiisas eim, endeim mendpił mułum. Mułang kin, en enim ek tinenjing. Ekii se kunum ei wu kei epi endi kaninmin pa nik, yi ninenjing mon.

Kangi Endi Gui Kis Mułum Ei Er Ka Erim
(Masyu 17:14-18, Mak 9:14-27)

³⁷ Kupiiring komung ei si kindik, mani punjung. Puk, kenjing ni wumb tiłap owundu endi andlam ełe ok Jiisas kan sinjing. ³⁸ Wumb onjung konu, tuk ełe wu endi om, wu ei wii dinga topu yi nim, “Owundu! Na nim kin prei end, nim na kangił ei kenjii. Na kangił endeim mendpił mołum. ³⁹ Gui kis endi, eim ambił gii nipi, sikir wii topu yi ełim. Pe gui kis ei, oł kis eim kin ełim. Erang kin, jipambił kuru endi eim gupu ełe tor ołum. Pe gui kis ei ngenj tuk, er kis mondpu, eim tor punalim,” pa nim. ⁴⁰ “Pe nam nim nge, er se

andilim wu ombu kanip nemb, to tor kindngii, nemb puk; ba nim nge er se andilim wumb ei enjing kapli enerim mon! ⁴¹ Jiisas ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Enim wu amb pei kunum ełe, enim pii gii dinga ninanmin. En enim noman ełe kun pinalim. Kunum nimerii na enim kin mołup oł embın tui ei nge, er kun er mułmbii? Nim kangił ei ya tu wa!” ⁴² Pe eim kangił ei andpi wang kin, gui kis ni ełim oł ei erang, kangi ei olkup topu kindang, am pupu bok kis topu pim. Ba Jiisas eim gui kis ei ek dinga ngopu kindpi, kangił ei er ka erpi, arim mułum konu ngo orung kindim. ⁴³ Wumb pei molk kenjing ni, Gos nge noman dinga ełe oł ei erang, wumb puku sik enjing. Nga epi pei erim ełe nge, enim embın to piinjing.

Pe Jiisas eim er se andilim wumb kanpi, ek dinga nipi ngum. ⁴⁴ “Enim kom ka sek, molk ek ei piingii. Kunum kinan mon; pe nga wu Gos kindang mani opu wu kingam ei, wu kombur sipik, wumb pei angil ełe ngungii.” ⁴⁵ Ba eim er se andilim wumb, en enim ek nim ek ei, pułe pii poł tunenjing. Tunarik kin, nga ek ei pułe koi er pim. En enim mund mong tok Jiisas kin ek ei kii se piimin, min mon ni piik mulnjung.

Nii Owundu?
(Masyu 18:1-5, Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jiisas nge er se andilim wu ombu, en enim ek mił enjing. Erik, yi ninjing, “Sinim mołmun, tuk ełe wu nii owundu mułmba?” ⁴⁷ Pe Jiisas eim yi piim, en enim noman tukrung yi pałim, ni kenim. Kanpi, eim kangił kembis endi tu wum. Kangi ei eim kin tep to engim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi yi nim, “Wumb endi kangił ei kanpi nam kangił ni piipi paki tumba, ei yi mił eim na paki tum ku. Pe wu endi na paki tumba, ei Gos Owundu na kindrim wu ei paki tumba ku. Kangił kembis tuk mołum ei mił wumb endi yi erpi kangił kembis noman pałim mił, yi

peng na kongun yi erpi mułmba ei wu owundu mendpił.”

⁴⁹ Pe Jon ek ni orung kindpi yi nim, “Owundu, sin kenjpin wu endi nim nge embe ełe nipi gui kis piim wu ei to tor kindrim. Ba eim sinim andinmin konu ełe ekii se onanim. Sin yi nipin kin mon ninjpin.” ⁵⁰ Ba Jiisas ek nipi eim ngum, “Enim mon nik yi enerngii mon! Wu endi enim kin ek ka nipi ermba, ei enim opu orung wu mon!”

⁵¹ Gos eim Jiisas sipi, ei tonu nga orung simba, kunum ei mandi erim. Yi erang kin, Jiisas noman dinga kindpi Jerusalem konu ełe ba erim.

⁵² Jiisas eim ba pendpi, wu kombur ok puk, wumb kanik ningii nge, nipi kindim. Pe wu ombu ok puk, Sameriya konu ełe ok tuk puk, eim omba nge er kun er mulnjung. ⁵³ Ba wumb konu ełe wumb, en enim ngii konu Jiisas sipngii kis erang piinjing. Nimbil erang, wumb en enim yi mił piinjing; Jiisas Jerusalem konu ełe ba onum ni piinjing. ⁵⁴ Pe Jiisas nge, er se andilim wu tał, Jon kin Jeims teł Sameriya konu ełe wumb oł ei kankil orung onmbuł, ek nikił Jiisas ngunjguł. “Owundu! Nim er piin mił nenj? Sin ei epin konu ełe dup opu wumb ombu nangli nimin min?”

⁵⁵ Ba Jiisas kan ak topu, wu tał kanpi ek ngum. ⁵⁶ Ek ngang kin, nga konu eipi endi punjung.

Wumb Endi Jiisas Kin Ekii Singii (Masyu 8:19-22)

⁵⁷ Andlam ełe andik puk, pangin kin, wu endi tor opu ek yi nirim, “Nim pe punjii on konu ei na bii. Nim konu eipi endi punjii konu ei, na bii ku.” ⁵⁸ Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Owu simbii ei mei tukpu ełe or pałmin. Nga kei ei ngii sałim. Ba mei mani opu wu kingam ei, peng sipi or pimba konu ełe sinałim,” pa nim. “Pe nim na kin kii yi sikin ekii simbii nin, ei ninim pii poł ton min?” ⁵⁹ Pe wu endi eipi kanpi, ek dinga nipi ngum, “Nim na ond konu ełe ekii se wa!” nim. Wu ei ek yi nim, “Nim na kaplı pup arnan

kułum ei, tukpu top pendip ombii min?” ⁶⁰ Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Wumb na noman konj sinanim ei wumb kułi mił mołmun ei kaplı wu ei tukpu tungii; ba nim pukun wumb kankin, Gos sinim tep erpi, mołum mił ei ninjii,” pa nim. ⁶¹ Wu endi opu yi nim, “Owundu! Na kaplı, ok pup nam nge wumb tilap ei, angil sip pendip kin, na nim kin ekii sip ombii min?” ⁶² Pe Jiisas ek yi nim, “Wu endi eim andlam kun bii ni pupu, nga kan orung kindpi, nga na noman pałim mił er nimba wu ei Gos sinim tep er mołum kongun pałim ei kaplı enermba mon!”

10

Jiisas Wu Engki Angil Orung Nga Tał Gos Kongun Ełe Kindim

¹ Ekii se Owundu eim wu nga engki angil orung nga tał to tonu kind mondpu, eim wu tał tał ni kindang punjung. Ei ekii se eim omba konu ełe ok ni kindang punjung. Eim wu ombu puk konu owundu ni, konu wii ni pei nipi kindim. Ekii se eim konu ombu pei andpi ba nge piipi nim. ² Kindpi yi nim, “Kuni pei poł top mołum, ba kongun wu pei mulałmin. Yi piik kin, enim kuni arim ei kin prei kunum kunum er mułangin kin, kuni arim eim kongun wu pei kindang kuni kułou tungii nge pungii,” pa nirim. ³ “Piinmin! Enim pei! Na enim kung siipsiip wał mił tuk owu simbii mulnjung konu ełe kindind. ⁴ Enim ku kon min simb su min kon erik se mołmun ei mendpił sipngii. Enim epi eipi endi sipnerngii. Andlam ełe puk wumb kin ‘Wei!’ a ningii; ba enim ek kinan tangk yi erik mulerngii mon!” pa nim. ⁵ “Pe enim puk, wumb ngii endi ełe, nirik punjung kin, ok enim ek yi ningii. ‘Enim ngii ełe wumb noman emin seng mułngii!’ ek yi ok ningii,” pa nim. ⁶ Pe wu endi eim noman emin peng, ngii ełe mułum kin, eim ek noman emin ningii ek ei wu ełe kin ba, min wumb endi noman yi pim endi mulenjing kin,

enim noman emin ningii ek ei; nga en enim kin orung wang kin, 'Enim kin noman ka pimba; ba wumb ei kin noman ka piinenmba, mon!' ⁷ Pe en enim konu endi tuk puk kongun erangin kin, nga wumb endi enim ngii konu e le sipik kuni mok to nungii kuni ei minj. Nga ngii endi puk, endi puk enerngii mon. ⁸ Nga enim ngii e le minj molk, kuni ni, no ni, nipi epi endi ngungii ei nungii minj. Nimbi erang kongun enmin wumb ei ku kapli silmin enim ngii e le puk yi enerngii mon! ⁹ Wumb kombur ening tang, piingii ei er ka erei! Erik yi ningii, 'Gos sinim kin tep erpi molum, kunum ei ya mandi onum,' pa ningii. ¹⁰ Pe enim konu owundu, endi tuk pangin kin, wumb enim sik ngii konu e le sipnarik, ninjing kin, enim puk andlam wer konu owundu e le angk, molk, ek yi ningii. ¹¹ 'Enim nge kulman, sin simb e le molum, ba nga en enim kin orung kindinmin. Ba enim piik kun erngii, Gos sinim tep er molum, omba kunum mandi enim.' ¹² Na enim kanip nind; kunum poru nimba kunum ei, Sorom konu e le o embin tui tonu orum ya konu e le tonu onermba. Ba konu e le o embin tui owundu mendpi tonu omba.

Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tunanmin Ei Kaimb (Masyu 11:20-24)

¹³ Enim Korasin ni Beseira konu e le wumb piik kun er mulngii. Pe na jep o yi enim kin enj o ei Sairon konu e le kin Taiya konu e le ok yi elamb kin, wumb ombu molk, kon mi epi geltii kend munduk, dup sik e le molk sik, pakik andan tok, en enim o kis bu ngok, noman to ak tunjung ni wumb, keningii nik yi elmin. ¹⁴ Gos wumb mok tumba kunum mandi ermba ei, Taiya kin Sairon konu e le o embin tui, tonu orum ei kembis. Ba akip o embin tui, enim kin tonu omba ei, owundu tonu omba. Nimbi erang, enim noman ak tunenjing. ¹⁵ Pe enim Kapaniyam konu e le wumb ei, epin

konu e le ambilk tonu pungii erngii ei mon! Ba enim dup konu e le mani pungii."

¹⁶ Pe Jiisas ek yi nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, "Wu endi enim ningii ek ei piipi nim kin, ei na ek pimba. Wu endi enim kin, bu ngopu nim kin, ei na kin bu ngonum ku. Pe wu endi na ek piinarpi; bu ngopu mulmba ei, Owundu na kindang onj ei, eim kin bu ngumba ku," pa nim.

¹⁷ Ekii se wu engki angil orung nga ta, 70 pei orung ok, ka piinjing. Jiisas kanik yi ninjing, "Owundu! Nim embe e le nemin, gui kis ni ombu, sin ek piik, ekii sik tor punjung," pa ninjing. ¹⁸ Pe Jiisas Seisen eim dinga poru nipi yi nim, "Na molup kenj ni, Seisen ei epin konu e le kupu kuru mi, boi ni mani om. Opu, gur gali owundu nipi kumb kinang erim. ¹⁹ Enim piyei! Na enim dinga ngun. Ngamb kin, enim ka wembii ni epi, enim kin tumbii ni ermba, ei eim piik kanik, enim opu orung wumb ongii ei, enim to mani kindngii. Enim pungii konu e le epi endi, enim to mani kindnermba mon! ²⁰ Ba enim ka piik yi ninerngii, 'Gui kis enim sin ek ekii sik, tor punmun.' pa ninerngii mon! Enim Gos kin ka piingii, Gos enim ei epin konu e le enim embe pol pendim palim. Nimbi erang enim Gos kingam no molmun."

Jiisas Eim Ka Piipi Arim Gos Ngum (Masyu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Kunum e le Gos Gui Ka je, Jiisas kin ka piipi ngang kin, Jiisas ka piipi, ek yi nirim, "Gos Owundu! Nim tonu epin ni mani mei e le owundu molun. Ei na nim kin ka piind. Nim wumb noman ka pepi, peng pim wumb ei kin, o ka dinga ei en enim kin koi erkin pendin, ba nga kangil kembis mi noman yi peng molmun ei kin, o ei andan tokun en, ei ka ninim noman ka pim mi en.

²² Na arnan eim epi pei na angil e le pei ngolum. Eim kingam ei wumb endi pii pol tunaamin mon! Arim, eim mendpi, kingam pii pol tolum. Nga

arim wumb endi pii poł tunałmin. Kingam mendpił arim piikim. Pe kingam mendpił eim noman ełe Ernjing wumb andan tumba, wumb ei Ernjing piingii.”

²³ Jiisas nge er se andiim wumb mendpił eim kin mulnjung. Mol k kin, eim kan ak topu ek nim, “Enim piik kanik enmin oł ei, wumb kombur yi kenjing kin, wumb ei ka piyanjin. ²⁴ Na enim kanip nind, kumb ok Gos nge oł ekii se ermbe oł ei piik niłmin wumb kin, wu King ni, wumb ei ok, enim pe kaninmin oł ei nge kenmin nik mulk. Ba en enim kinerik mon. Enim pe piinmin ek ei piimin ni mulk, ba en enim piinerik.”

Sameriya Wu Endi Eim Wumb Kaimb Sim Ek Poł

²⁵ Pe wu endi lo ek piipi eim wu, ei eim yi piim. Nam ek nemb Jiisas nimba mił ei kenmbii nip nirim. “Ek andan wu! Na nimbił oł erip, noman konj sip kunum kunum ka mułmbii?” ²⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Gos lo ełe nipe ek pałim? Nim er gerin mił nenj?” ²⁷ Pe eim ek dinga nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, ei Gos nim nge, nim eim kin noman ka ngunjii ei, ninim noman nge ninim noman tuk, ninim dinga pei eim kin ngunjii. Pe ninim kapli wumb nii endi ninim piikin, nanim wumb nii ni piimbii ei nanim wumb ende mił na kin mandi pep mołum; yi mił ninim noman kultun mił yi kulkun wumb ei ngunjii.” ²⁸ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Nim ek kun nin, ninim nin mił yi enjii! Erkin nim noman konj kunum kunum ka sikin mulnjii.”

²⁹ Ba lo ek piikim wu ei, eim embe ambił ka ermbii ni piim. Piipi kin, nga Jiisas kii sim. Sipi yi nim, “Na wumb nii ni piimbii ei nanim wumb endi mił na kin mandi mołum?” ³⁰ Pe Jiisas ek yi mił nipi orung kindim, “Jura wu endi Jerusalem konu ełe si kindpi, wuł mani Jeriko konu ełe pum ni, wumb waning ełmin wumb

kombur, eim andlam ełe kan sinjing. Wu waning ełmin wu ombu ok, eim epi pei sik, eim kepil tok erik pendik, en enim pangin kin, wu pupu kulmba peng pim. ³¹ Pe kunum ełe kulmał kałim wu endi, eim andlam ełe wuł mani pum. Pupu, andlam ełe pum ni wu pim ei kan si kindpi pum. ³² Yi ku, pe nga Liiwai kulmał kałim paki tołum wu endi andlam ełe tor opu pum. Pupu kin, wu ei kanpi si kindpi, opu orung andlam ełe pupu pum ku. ³³ Ba Sameriya konu ełe wu endi andlam ełe opu, pupu mer wu ei pim konu ełe tor pum. Eim wu ei kanpi, eim mund mong ełe kaimb kis piim. ³⁴ Pe wu ni eim mandi pupu, kepil mundum konu ei kanpi, kopung kindpi, noł wain kindpi yi erim. Yi erpi sipi, tonu sipi, eim nge kung dongkii ełe tonu kindim. Kindpi sipipi, sing ngii ełe pendpi, tep ka er mułum. ³⁵ Pekil kupiiring, eim ku mong engki sipi, ngii sing ngii tep eim wu ei ngopu yi nim. ‘Nim na wu ei tep ka er mułii! Pe nim epi endi ya wu ei kin ngun kin, na ya orung ombii kunum ei, na nim kum epi top orung kind ngumbii,’ pa nipi eim pum. ³⁶ Pe nim er piin mił nenj? Wu tekliki andlam ełe andik onjung. Nim wumb nii piinjii ei ninim wumb endi mił nim kin mandi mułang wumb kis ei ok wu ei tunjung?” ³⁷ Lo ek piikim wu ei ek yi nim, “Eim wu ei kan kaimb piipi wu ei, paki tum.” Pe Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, “Nim pukun oł yi ku erii!” pa nim.

Jiisas Opu Amb Masa Kin Mariya Teł Kenim

³⁸ Pe andik puk, Jiisas pupu konu endi ełe tuk pum. Amb endi mułum amb ei, embe Masa. Eim Jiisas sipi eim ngii konu ełe sipim. ³⁹ Masa ni amb ei eim angim endi mułum amb ei, embe Mariya. Mariya eim Jiisas mułum konu simb ełe mandi opu mołpu Owundu ek nim mił piipi mułum. ⁴⁰ Ba Masa eim kongun pei erpi, kuni kełim. Pe eim noman eipi

eipi pum. Masa pupu, Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, na nge engnan ei, na wak tang, na mendpil kuni er ka end. Ei nim piinan min; eim kindan opu, na paki tumba,” pa nim. ⁴¹ Ba Owundu ek nipi orung kindim, “Masa! Masa! Nim noman eke epi kanim kanim piikin nin. ⁴² Ba epi endeim mendpil ka wii ei, pe Mariya epi ka ei, piipi simba enim. Ei wumb endi eim epi ka ei sinermba mon!”

11

Prei Erngii Oł Ei (Masyu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Jiisas eim konu orung endi prei er mułum. Ekii se prei er poru nipi wang, eim nge er se andilim wu endi opu yi nim, “Owundu, nim sin prei ermin mił ei, andan to!” pa nim. “Ok Jon wumb eim se andilim wumb prei erpi eim nge kongun wu ombu andan tum mił yi, sin prei ermin mił enjii,” pa nim. ² Pe eim ek nipi ngum, “Enim prei enjing kin yi erngii. ‘Sinim Erinjpin, nim embe eke kun ka wii mendpil tonu mułmba. Nim sin tep er mołun konu ei tor omba. ³ Sin nge kuni nim kunum kunum eke sin ngo! ⁴ Nim sin oł kis enjpin ei kil ngunjii. Nimbił erang, sin yi ku, wumb oł kis sin kin erik ei, ninim noman pałim mił, sin kin yi enanmin, ei pei si kindinmin. Nim sin oł embin tui endi tonu opu, sin kin erang kin, sin oł kis ermin ei kapli, nim sin paki to si orung sin kin, sin konu eke mandi punenmin.’”

⁵ Pe eim ek yi nipi ngum, “Enim mołmun konu tuk eke, eim wu angim endi mołum ei, eim pupu, epin tuk memb, ngii andaring pupu angim ek dinga nipi ngopu yi nim, ‘Engnan, nim bres tekliki na ngui!’ a nim. ⁶ ‘Na nge wu puł endi konu turii andpi om. Na kuni ngumbii sinerang kin; na op nind,’ pa nim. ⁷ Angim ngii nirik pim wu ei, ek dinga nipi yi nim. ‘Na angip tonu ombii pinalim; ngii ondu pałim.

Na kangil kin or pałmin. Na angip, nim epi endi sip ngumbii pinalim.’ ⁸ Kapli, ei nimbił oł ermba? Na ek nip enim ngond, ‘Eim na engnan nipi piinarpi, epi endi ngunerim, eim yi piimba; wu ei wii tek tek top mołum nipi, eim kapli angip opu, angim epi sinerang om, ei paki top ngumba.’ ⁹ Na enim kanip nind, nim Gos kin kii sin kin nim ngumba sinjii. Enim epi endi kuruk endngii ei, kapli keningii. Enim ngii ondu, to seki ningii ei Gos kapli aki tumba. ¹⁰ Wumb Gos kin prei ełmin ei epi siłmin. Wu endi epi kurpu andilim ei, kan siłim. Pe wu endi Gos kin mandi mołpu, ngii ondu to teki teki nimba ei, Gos kapli aki topu ngumba. ¹¹ Enim mołmun konu tuk eke, wu nii endi eim kingam opu, kii sipi, omu endi ngumbii nimba; ba eim arim ei ka wembii kis endi ngumba min? Ei mon! ¹² Wu endi kingam ei, kei muł numbii nimba; ba eim arim ei ka ep min, epi endi ngumba ei numba min? Ei mon ku! ¹³ Pe enim wumb kis, ei en enim kingenjing epi ka ngołmun. Ei en enim piingii ku. Yi mił, enim Ernjing ei epin konu mołum ei, enim prei erik, Gos Gui Ka simin ningii ei, enim kapli ngumba. Ngang kin, Gos sin kin oł ka pei erpi gonum.”

Jiisas Biyelsipul Kin Kongun Ouni Enim Ninjing (Masyu 12:22-30, Mak 3:20-27)

¹⁴ Jiisas wu endi gui kis mułang, ek tingnalim ei, to tor kindim. Gui kis ei pang kin, wu ei ek tangpi yi er mułang kin, wumb kanik, noman embin to piinjing. ¹⁵ Ba wumb kombur yi ninjing, “Eim gos kend owundu Biyelsipul nge eke gui dinga kis ombu, to tor kindnim. Ei gui kis nge tep ełim wu,” pa ninjing. ¹⁶ Pe wumb kombur eim ermba jep oł ei, kenmin nik, oł endi ermin, ninjing. Nik yi ninjing, “Nim jep oł endi ei epin konu eke oł endi erii!” ninjing. ¹⁷ Ba Jiisas wumb noman tuk eke eim piim. Piipi kin, eim ek dinga nipi ngum, “Pe wumb mei ende wumb en

enim eipi eipi puk, paltik opu ermin nik erngii. Ei en enim konu kunum kinan olt ka sinermba. En enim mei konu kis mułmba. Nga ngii endi eskil topu pupu, ngii endi ele pimba ei ngii endi eskil topu, mani ba ku. ¹⁸ Seisen nge tilap ei ok eipi eipi puk, opu ermin nik erngii ei, kapli ka mułngii mił nenj? Enim nik na gui kis tor kindind; ei nimbił erang Biyelsipul nge dinga ele gui kis ombu to, tor kindind, ninmin ei na nind. ¹⁹ Enim yi ninmin, “Na gui kis to tor kindinj ei Biyelsipul dinga ele to tor kindinj pim kin, kapli en enim Jura engnjing noł gui kis to tor kindinmin ei kindinmin mił nenj? Yi mił ku en enim ek ele ni peni ele kindpi kos er ngumba. ²⁰ Gos angil ele erang, na gui kis top kindinj pim kin, kapli Gos sinim kin tep ermba om ni piimin.

²¹ Pe wu dinga endi, opu kileng ambiłpi, eim ngii ele mułmba ei eim ngii konu ka simba. ²² Ba wu endi eim dinga pupu wang kin, wu ei kin opu erngil ei, wu ei kapli, eim wu endi opu kileng ni kumb tepii ei kapli simba. Eim opu ermbii nip piingii ni opu, wu ei topu eim epi sipi, wumb mok to ngopu yi ermba pend piipi omba.

²³ Wu endi na kin opu ermba wu ei, na kin wu puł mon! Wu endi na nge kung siipsiip kin, tep er kun enermba, ei eim na kung siipsiip ombu, to eipi eipi kindilim.”

²⁴ “Gui kis wu endi si kindpi pulum ei, pupu mei kep ka sałilim, konu mołulum. Gui kis ei konu endi kan sinałim kin, yi ni piilim. ‘Ok nam muls, ngii konu si kindip onj konu ei nga bii,’ ni piilim. ²⁵ Pe pupu ngii ele kurpu kenim ni, ngii ei er kun er sałmin ei sim. ²⁶ Ka seng kanpi, pupu gui kis angil orung nga tał nipi tu wum. Ei eim dinga ei to mani kindik oł kis elmin. Erik, ngii ele nirik puk mołulumun. Ok wu ei kis aninga mułum, ba pe kis mendpił mołum.”

²⁷ Jiisas eim ek ei nim, kunum ei wumb pei mulnjung. Konu tuk ele

amb endi mułum. Amb ei ek dinga nipi wii yi mił tum. “Amb ei ok nim mengpi nim am ngurum amb ei eim ka piyangli.” ²⁸ Jiisas ek nipi yi nim, “Ei minj mon, ba wumb Gos kin ek piik ekii sinmin wumb ei kapli ka piyangli.”

*Wu Kombur Jep Oł Kenmin Nik Wii Tunjung
(Masyu 12:38-42)*

²⁹ Wumb pei ok kułou tangin, Jiisas ek yi nim, “Akip kunum ele, wu amb pei wumb kis mołmun. En enim kii sik ek nik, jep oł minj kenmin ninmin. Ba na jep oł endi andan tunermbii. Ei Jona nge jep oł mendpił ei andan tumbii. ³⁰ Gos kumb ok Jona Ninipe konu ele pui nipi kindrim, ba Jona Gos ek nirim mił ekii sinerang kin, Gos jep oł endi erpi andan tang, omu owundu eim kirim ele tuk pupu kunum tekliki pirim. Ei Ninipe konu ele mołmun wumb keningii nipi enerim mił yi ku wu kingam mołum. Ei eim Gos oł ei ermba ei akip wumb mołmun kunum ele keningii nipi ermba. ³¹ Ekii se Gos eim wumb, mok tumba kunum ei, wumb tep er mułum amb kuin konu mei orundung mułum amb ei tonu opu, wumb oł kis enjing ei ni peni ele kindpi ermba. Nimbił erang amb kuin mei wer orung mendpił mułum. Pe eim opu King Solomon eim noman ka piim ei piimba nge om. Ba pe wu endi Solomon to mani kindim wu endi ya ele mołum; ba en enim eim ek piinenjing mon. ³² Ekii se Gos eim, wumb pei mok tumba kunum Ninipe konu ele mołmun wumb kin, wumb akip kunum ei wumb ouni orung tonu ongii. Ok oł kis ombu nik tor kindngii. Nimbił erang Ninipe konu ele wumb Jona nirim ek ei piik, noman ak tok. Ba pe ya mołum wu ei Jona ek to mani kindim, ba enim noman ak tunanmin.

*Ngenj Ele Tilang
(Masyu 5:15, 6:22-23)*

³³ Wumb dup alam kaɫɫmin ei sik ngii nirik mandring, peɫ eɫe kindngii eɫe mandring kindik pendngii ei mon! Wumb dup kalk tonu peɫ eɫe pendɫmin, wumb ngii eɫe nirik ongii ei, dup tiɫang ei kanik ongii. ³⁴ Nim ningiɫ, ei ninim ngenj eɫe nge tiɫang. Pe ninim ningiɫ ka piimba ei ninim ngenj tiɫang ka ermba. Pe nim ningiɫ kis muɫum kin, nim ngenj pei emii ermba. ³⁵ Ei piik en enim, kan kun er muɫngii. Mon pim kin tiɫang noman tuk saɫim ei nga emii ermba. ³⁶ Pe ninim noman tiɫang pei pim kin, noman eɫe emii endi pinermba mon. Ninim noman pei tiɫang ermba. Ei dup alam tiɫang enim miɫ yi ninim noman eɫe tiɫang erpi pimba,” pa nim.

*Ek Mon Wu Ni Kuɫmaɫ Kaɫɫmin
Wumb Oɫ Kis Enjing
(Masyu 23:1-36, Mak 12:38-40)*

³⁷ Jiisas ek ei nipi poru neng kin, lo ek piɫim wu endi opu, “Jiisas, nam ngii konu wang kuni numbuɫ,” pa nim. Yi neng kin, Jiisas pupu peɫ eɫe muɫum. ³⁸ Lo ek piɫim wu ei moɫpu kenim ni, Jiisas noɫ was enarpi, kuni ok num. Nang kanpi wu ei, eim noman embin to piim.

³⁹ Ba Owundu yi nim, “Enim lo ek piɫmin wumb enim kuni noɫmun ming torung was er ka eɫmin wumb tukrung penj moɫum. Yi miɫ enim noman tuk eɫe oɫ kis ni, waning epi erngii nge piki top paɫim. ⁴⁰ Enim wumb noman pinaɫim. Gos enim nge ngenj torung erim, ba eim enim ngenj tukrung enerim min? ⁴¹ Ba enim noman tuk paɫim oɫ ka epi yi erngii nge wumb kaimb er moɫmun wumb ei paki tungii. Enim yi erangin kin, enim noman tuk ka seng kin, enim wumb paki tungii,” pa nim.

⁴² “Ba enim lo ek piik kin wumb, piik kun er muɫngii. Enim keming ni tem ni epi mok tok engki erik, epi orung endeim sik Gos ngoɫmun. Ba enim wumb noman ngok eɫmin, oɫ ei si kindik, andɫam kun si kindik, Gos kin noman ngunaɫmin. Enim oɫ ei

erik, nga oɫ endi si kindnaɫmin mon ku.

⁴³ “Enim lo ek piik eɫmin wumb, piik kun er muɫngii. Enim yi miɫ piɫmin, sin men ngii eɫe kumb se muɫamin kin, wumb keningii nik eɫmin. Pe kunum endi, wumb kuɫou toɫmun kunum ei, sin onmun nik angii sik, yi erangin wumb eipi, ei sin keningii nik. Enim noman yi piɫmin wumb. Yi erngii ei kan kun erik muɫngii. ⁴⁴ Enim moɫmun ei yi miɫ, wumb tukpu toɫmun, ba jep oɫ er pendnaɫmin, mei mandring koi er paɫim ei kan kun enarik tonu peɫ eɫe andɫam andɫmin, ba mandring mei konu eɫe ka sinaɫim miɫ enim yi moɫmun. Ba wumb kan kun enarik kin, nga wumb ok emin moɫmun miɫ yi ku molk kapɫi enanmin.”

⁴⁵ Wu endi lo ek piik nik eɫmin wu ei nge endi ek nipi orung kindpi yi nim, “Ek mon wu! Nim ek yi nikin, sin kin ek embiɫin ku,” pa nim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, “Enim lo ek piɫmin wu, enim kan kun er muɫngii. Enim oɫ embin tui er wumb ngoɫmun. Ngangin kin, wumb kongun dinga eɫmin; ba en enim angii endi tuk kindik, wumb ei wurii wii paki tunaɫmin mon! ⁴⁷⁻⁴⁸ Enim kan kun erik muɫngii! Ok enim kupenjing noɫ Gos oɫ ekii se ermba oɫ ei piik niɫmin wu ombu to kundnjung. To konduk kin, tukpu eɫe en enim epi kuk moke ngok pendnjung. Yi enjing ei, en enim kupenjing noɫ enjing oɫ ei en enim noman eɫe kapɫi en enim ni piik enjing. Keimi, nimbiɫ erang enim kupenjing noɫ Gos ek ka ni tor kindiɫmin wumb to kundnjung? Nga enim tukpu sik epi kuk moke ngok enjing. Oɫ ei ngenj torung oɫ keimi miɫ pim, ba noman tukrung oɫ keimi enenjing, mon! ⁴⁹ Yi erangin kin, Gos eim noman ka piim ek ei ok eim nim, ‘Pe na Gos oɫ ekii se ermbii oɫ ei, piip nimba wu kin, Gos ek ka ei si endngii wumb kindamb ongii. Ei wumb kombur konu eipi eipi pangin, embii monduk to kundngii. ⁵⁰ Pe kunum eɫe, wumb ei ok Gos oɫ ekii se ermba

ei piik ni tor kindilmin, wumb to kunduk. Akip kunum ele en enim ol embin tui singii. Ei ok wumb ombu to konduk mił ni, pe kunum ele erik mił singii.

⁵¹ Am kumb ok, wu Eipel kultum. Nga mering wu Sekaraiya kultum. Ei Gos ngii kulmał kalilmin konu kin men ngii konu tuk ele kultum. Ei ngenj kumbii singii nim ei, pe mołmun wumb ei keimi. Na enim kanip nind, enim wumb tilap ei pe ngenj kumbii singii.

⁵² “Enim ek ka piik sinjing, ba wumb kombur tuk puk ek ka simin ni enjing, ba en enim singii andlam ei, enim ondu ngunjung ei, enim kapli konu ele tuk punerngii mon!”

⁵³ Jiisas ngii ele si kindpi anda pupu pum. Pe lo ek połmun wumb kin, lo ek piik nilmin wumb en enim ek nik, eim ngunjung. Ngok kin, eim gupu ele ek kanim kanim kopur kii sipin, yi nimin nik piik enjing. ⁵⁴ Eim ek endi nipi ngumba min, nik kui er mulnjung. Eim Jiisas ek endi nipi nim kin, ek nipin eim kos er ngumun ni piinjing.

12

Oł Kend Oł Ei Kan Kun Er Kindngii (Masyu 10:26-27)

¹ Wumb pule mam pei ok kulou tunjung, ba konu wumb pei piki topu pim, wumb endi kombur kembngii pim. Kunum ei Jiisas eim ek ok, nipi eim er se endim wumb ngum. “Enim kan kun er mułngii. Lo ek piik nilmin wumb ei ek kend tok nilmin ei, yiis bres tuk kindilmin mił.” Jiisas ek ei pule yi mił nirim, “Lo ek piik nilmin wumb ek kend tok, ek ei wumb eipi ngangin piik kin en enim er kis mondulmun. ² Pe epi pei koi er salim ei ekii se nga peni ele omba,” pa nim. Epi pei kum topu palim ei, ekii se nga peni ele wang wumb keningii. ³ Yi palim ei, enim ek koi erik emii peng ninjing kin, ei nga kupiiring eni topu tilang enim mił ek ei tilang erpi, peni ele wang kin, wumb piingii. Enim

ek aninga ngii nirikring ninjing ek ei, nga tonu ngii tondrung ele angk nik tor kindilmin mił pimba,” pa nim.

⁴ “Enim na wumb pul, na enim kanip yi nind. Wumb enim ngenj ei to kundngii ei mund mong tunerngii! Mon!” pa nim. “Pe nga ekii se wumb ei ol endi nga kapli enerngii mon! ⁵ Ba na enim mund mong tungii wu, endeim na enim andan tumbii,” pa nim. Enim wu ei kin mund mong tungii; wu ei wumb to kondulum. Nga ekii se, eim wumb sipi dup konu kis ele kindmba ku. Na enim kanip nind, enim eim kin mund mong tok mułngii.

⁶ “Enim piinmin! Kei Winu angil orung ei, ku kundii tal ngok silmin ei, enim piinmin. Ba Gos kei ei pei kanpi piinim. Nga endeim Gos ourun tunanim mon! ⁷ Na ek keimi nind. Gos enim peng enjin tukrung, ei pei gerpi kanpi poru ninim. Enim mund mong tunerngii! Enim kei Winu kembis mił ei, to mani kindimin. Yi mił ku Gos enim kin pei tep er kanpi mołum.”

⁸ “Na enim kanip nind, wumb endi na embe ele ek nipi wumb kumb ele kanpi nimba wumb ei, eim na kin nimba ei wu kingam yi ku nimba. Ei eim Gos enjel kumb ele wu ei embe ambil tonu kindmbii. ⁹ Pe wumb endi na kin, wumb ningil ele bul ngopu nim kin, na eim Gos enjel ningil ele eim bul ngumbii ku.

¹⁰ “Wumb nii endi wu kingam kin, ek ambilpi ek kis nimba wu ei, Gos eim ol kis kil ngumba. Ba wumb endi eim yi nipi Gui Ka dinga kongun owundu erim, ei embe ambil mani kindpi, yi nimba wumb ei Gos kapli ek kis yi mił nimba wu, ei kil ngo si kindnermba mon!

¹¹ “Pe wumb enim sik sipik men ngii ele wu owundu mułngii ningil ele ni, wumb num mułngii konu ningil ele sipngii ei, enim mund mong enerngii mon! ‘Pe sin nipe ek ei nimin?’ Nik, yi ni piinerei mon! ¹² Wumb enim kin ek ningii kunum ei mendpil, Gos Gui Ka, enim

ningii ek ei, enim ek andan tumba. Nipi ngang kin, enim ningil ek ei mił ningii.”

Ku Ni Epi Ambil Nołum Wu Wulu Pum Ek Ekin

¹³ Wumb pei mulnjung konu tuk ełe, wu endi opu Jiisas kanpi, ek nipi ngum, “Ek mon wu! Nim ek nikin na angnan ngunjii. Ngan kin, eim sił erinjpił epi ei pei mok to simbił,” pa nim. ¹⁴ Ba Jiisas ek nipi orung kind ngopu yi nim, “Nimbił erang wumb nii na ek kos mił piimbii nik to tonu kindnjing min, nga ełip erinjngil koł epi ełip kin mok top kapil kapil erpi ełip ngumbii min ei kapli enanim mon!” ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi wumb ngopu yi nim, “Enim kan kun er mułngii. Wumb epi pei simba ei nik, kan bun bun kulerngii mon! Pe epi pei simba wumb ei, eim kulmba kunum ei, epi ombu eim paki tunerngii mon!” ¹⁶ Pe eim ek ekin endi topu wumb ngopu ek dinga nim, “Wu num endi epi ni ku pei salim wu ei, eim kuni telim ei, poł pei topu mołum. ¹⁷ Pe wu num ei eim noman ełe piipi, ‘Na nimbił oł endi ermbii?’ ni piim. ‘Na kuni tuk kindmbii ei ngii pei sinałim,’ ni piim. ¹⁸ Eim yi nim, ‘Nam ermbii mił nenj?’ ni piim. ‘Na yi ermbii, kuni ngii kembis kembis ombu to kis erpi, kuni ngii owundu konj tekmbii,’ nim. ‘Takip kin, kuni tem ni kuni kanim kanim sip nam ngii ełe tuk kindmbii. Nam kuni pei salim, kung pei nop mułmbii,’ nipi kin, kor mułum. ¹⁹ Mołpu kin, eim ei ek nipi yi nim, ‘Nim kung ngii pei kor mołkun, kuni ni epi salim. Nokun kin, ka ka piikin mulnjii,’ pa nirim. ²⁰ Ba Gos ek nipi wu ei ngum, ‘Nim wu kom noman ka pinerang nikin mołun. Nim epin mendpił nim kulnjii. Kulan kin, epi pei ka er sin, ei wumb nii simba?’ ²¹ Ei yi mił, wumb en enim epi pei kulou mondułmun wumb ei, Gos kumb ełe ok epi sinerii mił mołmun,” pa nim.

Gos Kin Noman Pii Gii Nimin (Masyu 6:25-34)

²² Jiisas eim er se andilim wumb kanpi, ek dinga nim, “Na enim kanip nind, ‘Enim noman konj ełe noman to minj kulerngii mon!’ Enim yi ningii, ‘Sinim kuni nipe kuni numun? Nga enim ngenj ełe piik kin, alap ni epi nipe endi kindmin,’ yi ni piinerngii mon! ²³ Noman konj sikin konj mulnjii ei, kuni minj ni piinerngii; nga ngenj ełe alap minj ni piinerngii! ²⁴ Enim kei Goi ni kei kanim kanim ei piingii. Enim kei piin min? Kei ei kuni tilalmin, nga kuni kelngii ngii sinałim; nga kuni tu wuk kulou tunałmin; ba Gos eim kei kuni ngołum. Enim wu amb ei kei to mani kindinmin ei, enim wumb owundu mołmun. ²⁵ Pe enim mołmun konu tuk ełe wu endi noman dinga pimba. Ei eim nga nipi, pupu eim noman konj ei kung ngii kopur nga sipi, mułmbii ni pimba, ei kapli enanim; ba Gos mendpił ei kapli ermba. ²⁶ Pe enim epi kembis endi erngii ei kapli enerim kin, Gos mendpił kapli ermba. Nimbił erang enim epi kanim kanim pei noman to piinmin? ²⁷ Enim epi kuk ka wii ei piin min? Ei kongun endi enalmin mon. Ei wii tonu onum. Pe enim alap enalmin; ba na enim kanip nind, kumb ok King Solomon, eim alap ka wii kindim. Ba ei ya epi kuk ka wii ei mił alap endi kindnerim mon!” pa nim. ²⁸ “Pe kuni takilmin konu epi ka wii tonu opu mołum ei, pe mołum; ba topuł tok tor kindik dup kelngii. Pe epi wii ei nge Gos kan wiik tołum. Ei enim kan kun erngii. Gos enim tep ermba ku; ba enim wu amb pii gii dinga pinałim. ²⁹ Yi piik, enim noman embin to piinerngii. Sin nipe kuni kin noł numun, epi nipe epi simin nik yi piinerngii mon! ³⁰ Mei konu orung orung torung mołmun wumb ei, epi pei er simin mił nenj ni piik mołmun; ba enim Ernjing ei epi ei nge singii ni piinim. ³¹ Enim Gos enim tep er mołum oł ei, kan kun er mułngii. Pe Gos eim enim epi ombu

kapli ngumba ku.”

*Ei Epin Konu Epi Pei Sałim
(Masyu 6:19-21)*

³² “Enim wumb tilap kembis kung siipsiip mił ombu, enim mund mong tunerngii. Enim Ernjing Gos ka piipi, eim tep er mołum konu ei, ‘Enim ngumbii mułngii,’ pa nirim, ek ei palim. ³³ En enim epi pei wumb ngangin kin, wumb top tok singii ku ei, wumb wii mułngii wumb ei, paki tok ngungii. Ngangin kin, enim ku nin epi ombu am punermba. Pe ninim kon endi sinjii kon, ei sikirpi kilip topu numun tunermba; ba kon dinga wii seng kindnjii. Pe enim epi ka wii kanim kanim, epin konu kułou tungii ei am punermba. Konu ełe waning wumb tuk ok waning sinerngii; nga ka pila min, epi kis endi tuk ok epi ombu, nok erik kis mundnerngii mon! Pe enim epi ka wii, ei epin konu kułou tungii, ei am punermba. Epin konu ełe waning wumb tuk onerngii; nga ka pila min, nga epi kis endi tuk onerngii mon. ³⁴ Enim nge epi ka konu ełe sałim konu ełe, kunum kunum enim noman tuk konu ełe sałim ku.”

*Kongun Wu Ek Er Kun Er Mułngii
Ek*

³⁵ “Enim kan talk, dup alam si kalk, konduk kindik, nipe epi endi erik, en enim er kun erik mułngii. ³⁶ Jiisas ek nipi yi nim, “Enim mułngii ei, wu owundu endi omba. Nik kin, wumb en enim or pinarik, er mołmun mił mułngii. Ei yi mił, wu ei eim kuni owundu nok erngii ei, orung omba ei si kindpi kin, opu ngii ondu to teki teki nimba, ei sikir ok aki tungii. ³⁷ Wu owundu ei opu kanilim ni, eim nge kongun wumb or pinałmin ei, wumb ka piingii. Na enim kanip nind, wu owundu eim alap sipi osii er tałpi, kan tałpi, eim nga kuni er kun er sepi yi nimba. ‘Na nge kongun wumb ok peł ełe molk, kuni owundu nungii nge ngumbii,’ pa nim. ³⁸ Pe wu owundu ei epin tuk mii memb omba min, kei kultu kumna

tumba kunum ei omba min, eim opu kenmba ni, eim kongun wumb or pinarik omba nik, kui mułngii wumb ei ka piingii,” pa nim. ³⁹ “Enim oł ei piinmin! Wu endi eim ngii konu waning wumb ongii ni piipi kin, eim ngii konu tep ka wii er mołum ei, tuk punałmin mon! ⁴⁰ Enim yi ku er kun erik mułngii. Wu kingam eim omba kunum ei, enim piik kunum ełe, omba ni piinerngii.”

*Kongun Wu Ka Min Kongun Wu
Kis Nge Ek Ekin
(Masyu 24:45-51)*

⁴¹ Pe Piisa ek ekin yi nim, “Owundu, nim sin kin ek ekin pei ni ngon min, sin wumb eipi kin ek ouni nin min?” ⁴² Pe Owundu yi nim, “Pe tep enim ei nii tep mołum? Mołpu kin, eim noman ka pałim. Peng kin, eim kongun tep ka mołulum. Mołpu kin, owundu eim wu endi to mundang mołpu, kongun wumb tep er nim min? Nipi kin, wumb kuni kunum simba kunum ei ngopu erangli nim min? ⁴³ Ekii se wu owundu ei orung opu, eim kongun wu ei ok ek nim mił, ei piipi kin, kongun er mołum wu ei eim ka piimba. ⁴⁴ Na ek keimi nip enim ngond, wu owundu eim, ‘Epi pei tep er mułii!’ nimba. Neng kin, tep er mułmba. ⁴⁵ Ba kongun wu ei eim noman yi piim, ‘Na wu owundu ei sikir orung onermba,’ ni piipi, kongun wumb ei wu amb ni kepilii topu kin, eim pupu kuni nopu, noł nopu, wulu pang er andpi mułum. ⁴⁶ Pe eim yi er mułum ei, eim wu owundu ei kunum nenj omba nipi kin, kui er mulerim. Pe kunum endi eim pii poł tunarpi mułum. Pe wu owundu opu, eim kongun wu ei kepilii topu, wu sipipi wumb wii molk kongun pii poł tunarik mulnjung konu ełe mundum. (Konu ełe wumb pii gii ninenjing wumb).

⁴⁷ Kongun wu ei eim wu owundu eim oł ei piikim; ba eim wu owundu noman ełe kongun kun enarpi mułum. Wu ei wu owundu opu, ek ngopu kin, kepilii dinga wii tumba.

⁴⁸ Pe kongun wu ei, eim wu owundu kongun elim oł ei piinarpi kin, oł eipi er mułum kin, wu owundu ei opu, ek ngopu kin kepil aninga er tumba palim. Wumb endi epi pei ngang sim pim kin, wumb ei epi yi ku erpi kin nga pei ngo orung kindmba. Nga wumb endi ek ka min, kongun ka ni, epi pei kanim kanim ngum ei, wumb kin kongun oł yi mił ku erpi ngo orung kindmba.

Jiisas Eim Wumb Tilap Mok Tumba Wu
(Masyu 10:34-36)

⁴⁹ “Na op dup owundu kindamb, mei ełe opu dup numba. Nam noman dinga ni piip, nam dup ei sikir numba. ⁵⁰ Na noł endeim pimbii ei yi mił, na kin oł embin tui owundu endi tonu onum. Onum oł ei na kin sikirip poru nimba. Nip moł; ba sikirpi poru ninerang kin, nanim noman embin enim. ⁵¹ Pe enim piinmin! Na op enim opu erik erngii oł ei (opu ond wu mił op) mon nimbii onj min? Mon. Na enim kanip nind, “Na op wumb tilap ende en enim opu erngii, nge onj. ⁵² Akip ni, nga ekii se, wu amb kangil kombur ngii ende mułngii wumb ei, ok eipi eipi puk, tilap tał er mułngii. Pe tilap endi, opu orung erpi tilap tał ngumba. Ngang kin, nga tilap tał opu orung er eim kin ngunguł. ⁵³ Yi er puk kin, kangi ei arim kin opu ermba ku. Nga arim kingam kin opu ermba ku. Nga amb mam eim ambilam kin opu ermba; nga ambilam eim mam kin opu ermba ku. Pe amb mam eim kingam ambim ei kin opu orung erang; nga kingam ambim ei kingam mam kin opu orung erang kin yi erngii.”

Epi Nipe Tonu Omba Ei Piilmin Oł Ei
(Masyu 16:2-3)

⁵⁴ Pe eim ek dinga nipi wumb ngopu nim, “Enim konu eni tonu opu, mani pupu, enim konu ei kon kupu endi tonu onum ei kaninmin. Kanik kin, enim yi ninmin, ‘A konu

kumb tumba.’ Enim yi niłmin oł ei keimi, konu kumb tołum. ⁵⁵ Pe enim mułangin kin, konu pop owundu endi mer ełe tołum kunum ei, enim yi niłmin, ‘A konu eni owundu pimba,’ pa niłmin. Yi niłmin, oł ei keimi tonu ołum. ⁵⁶ Enim ek kend wumb! Enim kupu kin mei ełe oł ermba ei kan poru niłmin. Ba nimbil erang, enim Gos oł kombur pe tonu onum, nga tonu omba ei, kan kun enanmin?

Pe Nim Giyeng Ni Molkun Wumb Nim Kin Kos Ningii Ei Er Kun Enjii.
(Masyu 5:25-26)

⁵⁷ Nimbil erang enim oł ei ek nik kun kind piinarik, oł kun niłmin? ⁵⁸ Kunum endi nim wu endi nim kin kos er ngumba wu ei kin, tep to punjii. Ei andlam ełe pukuł, wu ei kin ek ni ka enjii. Mon pim kin, wu ei nim sipi, kos piilim wu endi angil ełe ngang kin, kos piilim wu ei nim sipi opu ond wumb angil ełe ngang, opu ond wumb nim sipik, kan ngii ełe kindngii. ⁵⁹ Na enim kanip nind, nim kan ngii ełe sikir tor onenjii mon! Ok ninim kom se piikin, ku epi owundu endi min, ku kembis pei ei ngo orung kind poru ninjii,” pa nim.

13

Wumb Endi Gos Kin Noman Ak Tunermba Ei Eim Am Ba

¹ Kunum ełe, wumb kombur mułangin kin, enim nik Jiisas ngunjung. Galilii wumb kombur mułangin kin, Pailos eim kułmał kelnjing wumb ei, topu miyem sipi nga kułmał kelnjing, kung miyem ei sip endi kindim. ² Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, “Galilii wumb ei er molk, Galilii wumb kombur to mani kindinmin, ni piik ninmin min? Pe Galilii wumb tilap ei oł kis ełmin, wumb ni piik ninmin min? Ełe nge kapli wumb ei oł embin tui sinjing min? ³ Na enim kanip nind. Ei mon! Ba enim yi ku, noman ak tunenjing kin, enim pei yi mił ku kolk am puk poru ningii. ⁴ Kumb ok kunum Sailom ngii olt endi eskil topu mani pupu wumb engki nga

kapil kapli pei to kundum. Wumb ei ol kis erik ol ei, wumb eipi Jerusalem konu molmun wumb ol kis ei to mani kindim ni piik ninmin min? ⁵ Ei mon ku! Na enim kanip nind, 'Enim noman to ak tunenjing kin, enim yi mil ku kolk am puk poru ningii,' pa nind.

Ond Pik Mong Tunanim Ei Nge Ek Ekin

⁶ Pe eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, "Wu endi eim ond pik tuk kuni wain pin talim. Ba ekii se opu, ond pik ei mong tonum min? Op, mong tang numbii ni piipi opu kin, kenim ni mon pim. ⁷ Mon peng kin, ek nipi eim kongun wu ngum, "Nim piin! Kung ngii tekliki molup op kin, ond pik mong numbii ni onj, ba mong tunerim. Palim, ei nim kolmung to kindii! Nimbi! erang ond ei mei nol wii nonum?" pa nim. ⁸ Kuni mong nge kongun elim wu ei ek nipi orung kindpi yi nim. "Wu owundu! Nim kapli nen, kung ngii endeim minj nga mulmba min? Mulang kin, na mer ond pul ele mei akip kung kou enj tu wup, kindip kin, yi ermbii," pa nim. ⁹ "Yi erpi pindamb kin, nga kung ngii endi ele kapli mong tumba. Yi eramb kin, mong tunerim kin, nga kolmung tui nen kin, to si kindmbii," pa nim.

Kor Owundu Kunum Jiisas Amb Endi Er Ka Erim

¹⁰ Kor kunum endi Jiisas Gos ek ka nipi wumb ngum. Ei men ngii endi ele molpu ek nipi ngum. ¹¹ Kunum ele amb endi mulum, amb ei gui kis endi mulum. Gui kis ei, amb ei ening ngang kin, kung ngii engki nga kapil kapli pei o pum. Gui kis ei erang kin, amb ei ening kan sipi pim ei eim bul engin tang kin, kun ba pinerim mon. ¹² Pe Jiisas amb ei kanpi yi nim, "Nim ya wa!" Amb ni wang kin, Jiisas ek yi nim, "Na nim ening ei er ka er poru nind," pa nim. ¹³ Amb ei wang kin, Jiisas angil sipi, amb ei embilim. Embilang kin, amb ni sikir kun engim. Angpi kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁴ Ba men ngii

ele tep molulum wu ei, Jiisas amb ei kor kunum er ka erim ei, mon nipi, Jiisas kin popul sim. Sipi kin, ek dinga nipi wumb pei ngopu yi nim, "Kongun ermin kunum ei kongun minj ermin. Kunum angil orung nga endeim ele kongun ermin. Enim ei ngenj er ka ermba ni pingii wumb ei, kongun kunum wangin kin, er ka ermba. Enim ele nge piik kin, kor kunum wumb yi nge, ya ele tu wunerei!" pa nim. ¹⁵ Pe Owundu ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim wumb kanik ek kend nik pendik, nga puk ol eipi eipi elmin wu, kor kunum enim kung kou ni, kung dongkii ni konu kuni ngo pendilmin konu ei kan psik sipik, nol ngok, nga tu wuk, yi elmin ol ei piinarkin nin min? ¹⁶ Ba amb ei, Eiparam nge tilap ambilam, Seisen ambil gii nipi mulang kin, kung ngii engki nga kapil kapli pei opu pum. Ei akip kor kunum ei na eim kan mil pe mulum ei, pilngan to kindind," pa nim. ¹⁷ Eim ek yi neng kin, opu orung enjing wumb ei singambil sinjing. Pe wumb pei eim erim ol ka ei kanik ka wii piinjing.

Ek Ekin Kombur Jiisas Wumb Ngum

(Masyu 13:31-32, Mak 4:30-32)

¹⁸ Jiisas ek ekin nga topu yi nipi ngum, "Na nipe epi endi su sip kin, nga Gos wumb tep enim ei tonu ok pei molmun ei nip ngumbii? ¹⁹ Ei yi mil, kuni emb kembis wii endi sinim embe 'maser,' pa ninmin. Wu endi kuni emb maser ei sipi kin eim kuni talim konu ele talpi pendim. Pe kuni maser ei ekii se ond mil tonu om. Ond ei engim konu kei ok molulumun."

²⁰ Ek ekin nipi nga nim, "Na Gos wumb konu orung orung wumb pei tep er molum ol ei, na epi nipe endi mil su sep nimbii? ²¹ Ei yis bres tuk kindilmin mil, amb endi bres plawa ming owundu endi sipipi, yis kin endi kindim ei, ekii se bres plawa ei oupu tonu om. Ei yis ninmin epi ei konu orung orung pang kin, yi elim.

*Ngii Ondu Kembis
(Masyu 7:13-14,21-23)*

²² Jiisas eim pupu, konu owundu ni konu kembis kombur sim konu tor pum. Pup andpi kin, Gos ek emb topu, wumb ngopu yi erim. Erpi kin, eim Jerusalem konu eke ba nge pum. ²³⁻²⁴ Pang kin, wu endi opu yi nim, "Owundu, Gos wumb endeim, endeim ni sipi orung simba min?" Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, "Enim embil dinga kindik, kongun dinga erik, ngii ondu kembis wii eke tuk pungii. Ei yi mił enim kan kun er mułngii nge Gos erim. Na ek nip enim ngond, ei nimbil erang wumb pei ngii ondu kembis wii nirik bin nik erngii; ba kapli enermba mon!" ²⁵ Ekii se ngii arim ei opu kin, ngii ondu ngumba. Ngang kin, enim ok andaring ok, molk yi ningii. 'Owundu, ngii ondu aki to!' yi ningii. Pe eim ek yi nipi ngumba, 'Enim jili wumb, na piinand.' ²⁶ Nga enim yi ningii, 'Sin nim kin ende mołpun, kuni nopun, noł nopun, nim andlam eke andpin, ek emb topun, sin konu owundu ngołan,' pa ningii. ²⁷ Ba eim ek yi nipi enim ngumba, 'Enim jili wumb, na enim piinand. Enim oł kis elmin wumb, na moł konu kunerei!' ²⁸ Ba enim molk ke ningii ni, Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ni, Gos ek ka ni tor kindilim wumb pei Gos konu sinim tep enim konu eke, tuk mułngii ei keningii. Ba en enim mon, si kindik torung mułngii. Molk kin, en enim gupu mong kongk kin ke nik mułngii. ²⁹ Pe wumb konu eni tonu onum konu wumb ni, eni mani punum konu wumb ei ni, ei orung wumb ni, mer mani orung wumb ni, wumb ei tonu ok, Gos sinim kin tep er mołum konu peł eke, kuni owundu nok er mułngii. ³⁰ Keimi! Pe wumb kombur en enim ekii se omun ni erngii wumb ei, nga ok kumb se pungii. Wumb kombur pe o kumb se bin ni erngii wumb ei, am ekii se mendpil ongii.

*Jiisas Jerusalem Konu Eke Kanpi
Kin Ke Nim.
(Masyu 23:37-39)*

³¹ Kunum eke mendpil lo ek piik nilmin wumb kombur ok, ek yi ninjing, "Nim konu eke si kindkin, konu eipi endi eke pui! King Eros nim tumba enim," pa ninjing. ³² Jiisas ek nipi orung kindim, "Enim eim kanik ek ningii, 'Piimin! Akip min, topul endi, gui kis ei na to tor kindip, ening pimba wumb ei, er ka erip, ermbii. Toi na kongun poru nimba. ³³ Ei yi mił, pe min, topul min, tał kunum na andip kongun ermbii. Ei nimbil erang wumb, wu endi Gos oł ekii se ermba oł, ei piik nilmin wu, endi to kundngii ei, Jerusalem konu tu wuk minj, to kundngii.

³⁴ "O Jerusalem konu eke wumb! Jerusalem konu eke wumb! Enim wumb Gos nge ek keimi nik oł ekii se ermba oł ei piik nik elmin wumb, ei enim to kundmun. Gos kindilim wumb ei ku tok yi elmin. Kunum kunum na enim kei kultu mam wał ombu sipi eim kong mandring kindilim mił, na enim yi ermbii; ba en enim mon nilmin. ³⁵ Piinmin! Gos enim konu owundu si kindpi, enim to anda kindim poru nim. Na enim kanip nind, ekii se na enim kinarik, ek yi ningii, 'Wu endi Gos owundu nge embe eke om wu ei, eim embe ambil tonu kindamin,' ningii ei, enim na kinerngii mon."

14

*Jiisas Wu Ngenj Owum Wu Endi Er
Ka Erim*

¹ Kor kunum endi, Jiisas pupu lo ek ekii sik elmin wumb nge wu num endi ngii konu kuni num ni, Jiisas eim ermba oł ei kanik kui erik mulnjung. ² Wu endi simb ni angil ngenj ombu pei oupu mułum wu ni, Jiisas mułum konu eke mandi opu mułum. ³ Jiisas wu ei kanpi kin, ek nipi, wu lo ek piilmin wu kin lo ek ekii sik elmin wumb kin wu ombu kii sim, "Sinim lo ek kapli ninim ni, kor kunum wu ei endi ening pimba er ka ermin min mon?" ⁴ Ba en enim ek tinarik mulnjung. Mułangin kin, Jiisas wu ni sipi, er ka er kindang pum. ⁵ Pe

ek nipi yi nim, “Enim mołmun konu ełe wu nii endi eim kingam endeim mułmba min; wu endi eim kung kou ni endi pupu kin noł tukpu ełe mani pupu pimba ei, kor kunum kaplı sikir sipi kin, tonu simba min mon?”⁶ Pe wumb en enim eim nim ek ei ni orung kindnenjing.

Wumb En Enim Nge Embe Ei Ambıl Mani Kindngii

⁷ Jiisas mołpu kenim ni, wumb kuni owundu ngungii onjung. Wumb ei pe kumb se ełe konu ka wii mułmun ni piinjing, yi kanpi Jiisas eim ek ekin endi nipi, yi nim.⁸ “Wu nii eim amb simba pendpi nim kunum ełe; ‘Oi!’ nimba. Ei nim pukun peł kumb ełe mulenjii. Mułang kin, wu owundu endi wii tangin kin, opu peł kumb ełe mułang, nim enjii mił nenj? ⁹ Nim ‘Oi!’ nin wu ni, opu yi nim, ‘Nim peł kumb ełe sim peł ei, ya wu ei ngui!’ nimba. Yi neng kin, nim singambił owundu peng kin, pukun buł morung peł ełe mulnjii,” pa yi nim. ¹⁰ “Ba wu endi nim wii topu, kuni numbuł oi nikin, nim pukun, buł morung peł ełe mulnjii. Wu endi wii topu opu nim kanpi yi nimba, ‘A— na wu puł, nim ya peł tonu ełe mułii!’ nimba. Yi neng kin, nim embe tonu pang kin, wumb pei ningił ełe kuni ende nunjii,” pa nim. ¹¹ “Ei yi mił, wu endi eim embe ambił tonu kindmba wu ei, wu eipi endi wu ei nga to mani kindmba ku; ba wu endi eim embe to mani kindmba wu ei, wu eipi endi eim embe ambił tonu kindmba.”

¹² Pe wu ei kanpi kuni owundu ngumbii oi nirim wu ei, ek yi nim, “Nim kuni owundu endi en kin, angnim noł ni, wu puł ni, ninim tilap ende wumb min, konu ende wumb ku pei simba wumb ei min, pei kan ninenjii! Yi en kin, ekii se wumb ei nim wii tangin kin, nim pan kuni nunjii kuni ei, nga ngo orung kindngii!” pa nim. ¹³ “Mon! Pe nim kuni owundu endi en kin, pukun wumb epi sinerang kaimb wii

mołmun wumb ni, wumb ningił kis mułum wumb ni, wumb simb angıł kis mułum wumb ni, wumb ening peng pimba wumb ei nge ninjii!” pa yi nim. ¹⁴ “Pe wumb ombu nge nim kuni owundu ngunjii wumb ei, nga ngo orung kindnerngii! Nimbił erang ei ninim ekii se Gos epi ei ngo orung kindmba kunum ei, wumb kun ka molk wumb ei, nga angk, tonu konj ongii kunum ei, Gos nim epi ka ngumba.”

Kuni Owundu Nonmun Ei Nge Ek Ekin

(Masyu 22:1-10)

¹⁵ Pe tuk ełe wu endi en enim kuni endi no mulnjung wu ei mołpu, piim ni, Jiisas ek nim ek ei piipi, ek yi mił ngum, “Wu endi Gos sinim tep er kanpi mołum konu ełe, wu endi kuni konu ełe nopolu mułmba wu ei, ka piyangli!” nim. ¹⁶ Jiisas wu ei ek nipi ngum, “Wu endi eim kuni owundu endi er sepi kin, wumb pei tung kindim wumb ei, kuni owundu ełe ngungii ongii. ¹⁷ Pe kuni nungii kunum ei, eim kuni er kun er sepi kin, eim kongun wumb kindang, puk ok, eim kan nirim wumb ei wangin kin, ‘Kuni er kun er sep moł,’ nirim. Neng kin, eim kongun wumb puk, ‘Kuni er kun er sim, enim wei!’ pa nik. ¹⁸ Ba eim ek kanpi nirim wumb ei, pei ek yi minj ku nik, ‘Sin omun pinałim ku,’ nik. Wumb endeim opu yi nirim. ‘Na aka pin konj endi top enj ei, pup kenmbii pałim. Na ombii pinałim, ei kaplı min?’ pa nim. ¹⁹ Nga wu endi ek yi nirim, ‘Na kung kou kongun erngii nge kung engki top er sinj. Na kung kou kongun erngii kanip bii. Na kaplı bii pinałim mon!’ nirim. ²⁰ Pe nga wu endi eipi ek yi nirim, ‘Na pe minj amb konj sinj kin, na kaplı bii pinałim,’ pa nirim. ²¹ Pe kongun wu ni orung pupu, eim wu owundu ni kanpi nirim. Pe ngii arim ni, popuł sipi yi nirim. ‘Nim sikir pukun, konu andłam owundu ni, kembis ni, pei pukun, wumb epi sinerang mułngii wumb ni, simb kis

mułmba wumb min, ningił tumbun wumb ni, wumb simb angil kilip to pum wumb min, wii to sikin, ya na ngii ełe nirik tu wunjii pui!’ ni kindim. ²² Pe ekii se kongun wu ni, orung opu yi nirim, ‘Wu owundu, nim nin ek ei na piip enj; ba ond peł kopur wii simba pałim,’ pa nim. ²³ Nga wu owundu ek dinga nipi kin, eim kongun wu ngum. ‘Nim pukun, andłam owundu nim konu owundu ełe tuk mołmun wumb ei, se kułou to kinan kaplı erim kin, nga konu owundu taring wumb tałip epi ni, wumb mołmun ei ni, tu wunjii ku! Na ngii ełe wumb piki tumba,’ pa nipi, kindang pum. ²⁴ ‘Na nim kanip nind; wumb kumb se kuni owundu nungii pa nir wumb ei, na kuni owundu ełe, kaplı nunerngii mon!’ pa nim.”

Wumb En Enim Ok Noman To Piik Jiisas Kin Ekii Singii (Masyu 10:37-38)

²⁵ Wumb tiłap owundu Jiisas pum konu ełe ekii se punjung. Jiisas kan ak to yi nim. ²⁶ “Noł ei wakin to si kindnarpi, nga eim noman ełe oł kanim kanim ermbii. Nip, piimba noman ei top mani kindnerim kin, op nanim kongun wu mendpił mulermba mon. ²⁷ Wu endi eim na kin noman to piipi kin, eim ngenj kumbii sinarpi, kongun dinga enarpi, eim nge ond peri kon sinarpi yi ermbe wu ei, na kin ekii se omba ei, na nge kongun wu mulermba mon! ²⁸ Nimbił erang enim mołmun konu ełe wu endi ngii olt takpi ei, tonu bii ni piimba wu ei, eim mołpu kin, ngii ei ku nimberii ba ei piipi kin, ermbe wu ei, ngii kaplı tekmba min mon? ²⁹ Ok eim yi ni piinarpi kin, mei ełe ku simin er poru nipi kin, ngii tekmba mił pinerim. Wumb pei wu ei kanik kin, ek kulnjung. ³⁰ Pe wumb kanik yi niłmin, “A— wu ei ngii pułngun mond, ba eim tekim ni, ngii ei takpi poru ninerim mon!” pa ninjing. ³¹ Pe kang endi eim pupu kin, king endi kin opu ermbii niłim ei, eim mołpu kin, kom sipi piipi kin,

kun er pendpi, king ei opu wumb 10,000 pei mendpił mołmun, (kar angil orung mił) ni piipi, eim opu wu 20,000 pei nga mendpił mołmun (kar engki mił) ni seng kin, eim kin ouni pułmun. Pupu kin, eim kom se piipi kin, wu king endi ei topu kindmbii min mon, ni piim. ³² Pe king endi eim opu wu kanilim kaplı enalim kin, wu king endi opu wumb sipi, opu konu turii mił mołulum konu ek ni kindpi, ‘Opu enerambił,’ ek ni ka erambił nipi yi niłim. ³³ Ei yi mił ku, enim mołmun konu ełe, wu endi eim epi pei buł ngunarpi mułum kin, wu ei na nge kongun wu mon.”

³⁴ “Wu endi eim noman ełe epi kanim kanim pei buł ngopu, na kin ekii simba. Nga noman to orung kindpi piim kin, ei eim ep kusa kis mułang kin, kongun endi pinerang si kindinmin mił eim yi mołum. Ep kusa ei epi ka; ba ep kusa singin ei pinarpi nim kin, sinim er ka ermin mił nenj? ³⁵ Ep kusa ei nge sinim aka pin ełe kindnermin. Nga ep kusa ei nge kung kou enj kin endi kindnermin ku. Ep kusa ei wii si kindmin. Wumb endi eim kom pim kin, ek ei piyangli!” pa nim.

15

Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin Top Nim (Masyu 18:12-14)

¹ Oł kis ełmin wumb kin, wumb ku takis siłmin wumb kin, ok Jiisas nim ek piinjing. ² Lo ek piik ekii siłmin wumb kin, lo ek połulum wumb, en enim yi ninjing, “Wu ei wumb oł kis ełmin wumb kin, kuni ende nonum,” nik ek kis ninjing. ³ Yi ninjing kin, Jiisas eim ek ekin topu nipi wumb ngum.

⁴ “Enim mołmun konu ełe wu endi, kung siipsiip 100 pei mułum wu ei, kung siipsiip endeim am ba; ba ei eim kung siipsiip 99 pei wii mondpu, si kindpi pupu kin, kung siipsiip endeim kurmba wu ei, eim kung siipsiip endeim am pum ei, kur kan sipi minj omba. ⁵ Eim kurpu andpi

kan sipi kin, tu wupu, eim pepil ele pendpi tu wum. Tu wupu kin, eim ka piipi molum. ⁶ Sipi tu wupu kin, eim nge pul wumb ni, wumb ngii mandi molmun wumb ei, wii tang kulou tunjung. Tangin kin, ek nipi ngum, 'Enim na kin ouni ka piingii! Na kung siipsiip endi am pum; ba nga kur kan sip tu wunj!' ⁷ Na enim kanip nind; yi mił ku, tonu epin konu ele wumb 99 pei ka molmun wumb ei, nga noman ak tunerngii ka piingii. Ba ol kis erpi elim wu endi, eim noman ak tumba ei, tonu epin wumb ka wii owundu piingii," pa nim. Pe nga ek ekin yi mił nim."

Kom Ku Amb Pum Ek Ekin

⁸ Pe amb endi eim ku engki se mulmba ei, kom ku endi am ba. Kapli ei eim dup alam kał pingii, nirikring brum erpi, kur molpu kin, kan sim. ⁹ Amb ei eim ku kan sipi kin, eim wumb pul ni, ngii mandi molmun wumb ei, wii top wangin kin, kulou tunjung. Tangin kin, eim ek nipi wumb ngum. 'Enim na kin ka piik ngungii; nimbił erang na ku ni kan sinj.' ¹⁰ Na enim kanip nind yi mił, 'Epin konu ele Gos nge enjel pei, wu endi eim ol kis er andilim wu ei, noman ak topu wang kin, enjel wu ei onum wu ei kin ka nik ka ka piłmin.'"

Kangi Endi Arim Si Kindpi Pum Ek Ekin

¹¹ Jiisas ek ekin nga yi nim, "Wu endi eim kingam tał molmbuł. ¹² Pe eim kingam ekii ni, arim kanpi yi nim; 'Wusa, nim sił epi mok tokun sił ngan kin, na nge epi mił pe simbił,' pa nim. Pe erinjngił epi ombu mok topu, kingam tał ngum. ¹³ Pe kunum kinan enerang kin, kangi ekii ni eim epi pei sipi kin, konu turii eipi pupu mulum. Molpu kin, eim ku ni, epi pei sipipi, ol kis erpi, wumb ngopu yi elim. ¹⁴ Eim epi sipipi, wumb ngopu, yi erpi pang kin, ku poru nim. Neng kin, kumb kuni owundu simba kunum mandi erim. Pe eim epi endi sinerim mon. ¹⁵ Sinerang kin, eim pupu konu ele wu endi kin

kongun eririm. Wu ei eim kindang, pupu kin, kung es tum. ¹⁶ Wu ei kung eim aka kis ngum. Ngang kin, aka kis ei eim kirim ele numbii, ni piim. Pe wumb endi eim kin epi endi ngunenjing mon. ¹⁷ Pe eim molpu piim ni, 'Na ernan nge kongun wumb ei, kuni pei seng nok er molmun; ba na kuni je kulmbii end,' ni piim. ¹⁸ Piipi kin, yi nim, 'Nam ernan kin bii,' pa nim. Pup kin, eim kanip nimbił, 'Wusa, na nim kin, Gos kin ol kis enj,' pa nim. ¹⁹⁻²⁰ 'Akip na wu ka endi mił onenj; na nim nge kangił pa ninenjii mon; ba na nim kin kongun wu mił mulmbii,' pa nim. Pe eim angpi kin, eim arim kin pum.

Ba eim pupu kin, konu turii ele mulum. Mulang kin, arim eim kenim. Kanpi kin, eim kingam kaimb sipi piim. Eim kaimb kis piipi kin, eim sikir pupu, eim kingam wunj kangiłpi, gupu to num. ²¹ Pe kangi ni eim arim kanpi yi nim, 'Na wu ka mon; nim na kangił pa yi ninerii mon! Na nim kin, Gos kin, na ol kis enj,' pa nim. ²² Pe arim ni, kongun wumb kanpi yi nim, 'Enim puk kin, konduk olt ka wii ni sikir tu wuk kin, kangi ei talk kindei! Kindik kin, eim simb su kindik kin angil dong eim angil ele kindik, yi eriei!' pa nim. ²³ 'Puk kin, kung kou wał ka wii endi kanik kin to tu wangin kin, sinim kuni nopun, ka piyamin! Nimbił erang sinim eim onum nipin, ka piimin. ²⁴ Nimbił erang, na kangi ei koltum ni piinj; ba nga konj molpu kin nga orung onum. Eim am mendpił pum; ba nga orung onum,' nik ka piinjing.

²⁵ Pe eim kingam kumna ei aka pin ele mulum. Ekii se opu kin, ngii orung ele mulum. Molpu piim ni, golang nik, ek ka nik, non enjing, eim piim. ²⁶ Pe kongun wu endi wii topu kin, kii sipi yi nim. 'Ei nimbił ol enmin?' ²⁷ Wu ei ek yi nim, 'Nim nge angnim ni orung om. Wang kin, nim arnim kung kou wał ka wii endi to koipi kin, kingam om konu ka piipi kuim. Nimbił erang,

eim kingam kulum ni piim; ba nga orung wang kin, eim noman ka piipi enim.’²⁸ Ba eim kingam kumna ni popul sipi, nirik punerim. Punerang kin, arim anda opu, ek ka kombur nipi ngum.²⁹ Kingam ek nipi arim ngopu yi nim, ‘Kung ngii kinan na nim kin kongun wii minj er moł. Na nim nilin ek ei endi to kindnał mon; ba nim kung meme wał ni, endi na ngonan. Ngan kin na sip nam wu pul ombu ouni kin, kuni nok, ka piik, yi eranmin mon!’ pa nim.³⁰ ‘Ba nim kinganim ei, nim ngurun epi no poru nipi kin, oł kis erpi, andlam amb kan andpi kin, nga orung wang kin, nin kung kou wał ka wii ei to koin,’ pa nim.³¹ Pe arim ek nipi eim ngum; ‘Kangi! Kunum kunum nim na kin molkun, na epi ombu pei nim tep er mołun.’³² Ba pe sinim ka piipin kin, noman ka simba. Nimbil erang, ninim angnim koltum ni piinjin; ba konj mołpu kin, nga orung onum. Eim am pum; ba sinim si orung sinmin,’ pa nim.”

16

Ek Ekin Topu Kongun Tep Er Mołmun Wu Ei Wu Kis

¹ Jiisas ek nipi, eim er se andilim wumb ngum. Ngopu kin, yi nim, ‘Wu endi ku pei salilim wu ei eim nge kongun wumb, eim epi pei wu endi tep mondułum. Nga wumb kombur ok, wu num ei kanik kin, ek kis nik yi ninjing. ‘Nim tep mundun wu ei, nim epi pei wii si kindin,’ pa ninjing.² Pe eim tep kongun wu ni, wii tang kin om. ‘Nimbil erang nim oł ei eran kin na ek ei piind? Nim pukun kin, na epi pei nim kin salim mil ei nen piimbii,’ pa nim. ‘Nim nga na epi pei ni, na kongun wumb tep enenjii mon,’ pa nim.³ Pe kongun tep er mułum wu ni yi piim, ‘Na nimbil oł ermbii? Wu owundu, na kongun wumb tep muls kongun ei, na tor kindmba ninim; na pup kin, mei akip ermbii ei, na dinga pinakim. Nga wumb kuni kenim nimbii ei, na singambil enim.’⁴ Ba nam epi endi

ermbii piind oł ei eramb kin, wumb na sik, en enim ngii konu sipngii ei, wu owundu na to tor kindmba kunum ei, na wumb tep mulermbii kunum.’⁵ Pe eim wumb endeim endeim ni, wii topu yi nim, ‘Enim wu owundu kin epi endi ngo pendngii ei wei!’ nim. Yi neng kin, wu endi ok om. Wang kin, kongun tep wu ei kii sim, ‘Nim epi nipe mil, na wu owundu ei kin ngo pendin?’⁶ Pe wu ni yi nim, ‘Na wu owundu kin ming owundu kopung ei nge 100 pei sinj,’ pa nim. Pe tep wu yi nim, ‘Nim sirin pipe ei sin kin, pipe ei nge 50 ming minj pei sikir pulii,’ pa nim.⁷ Ekii se nga wu endi om. Wang kin, kongun tep wu ei kanpi yi nim, ‘Nim na nge wu owundu ei kin, epi nipe mil nim sin?’ Pe wu ni yi nim, ‘Na kuni mong wiis kon 100 pei sinj,’ pa nim. Neng kin, tep wu ni yi nim, ‘Nim pipe sirin pipe ei tu wan kin, nga 80 pei kon minj pulnjii!’ pa nim.⁸ Nga ekii se wu owundu eim kongun tep er kis mundum wu ni, embe ambil tonu kindim. Nimbil erang, wu ei eim wumb noman ka peng enmin oł mil erim. Ba mei wumb en enim oł kis kanim kanim ei pulu erngii nge noman ka peng, piik kun erik mołmun; ba Gos nge wumb tilang erang, oł ka er mołmun wumb ei yi mil mon!” Ya mei ele wumb oł kis elmin wumb ei nge enmin ei, wumb noman dinga peng, enmin oł erik kin, wumb tilang ele mołmun wumb Gos nge wumb ei to mani kindinmin.

⁹ Na enim kanip nind, ‘Mei ele ku ni epi ei sik, en enim wumb eipi ei ngok, yi erik kin, wumb pul ei tonu ongii. Pe ekii se ku ni epi ei poru nim kin, enim Gos mołum konu ele puk epi ka wii orung singii.’¹⁰ Pe wu endi eim epi kembis ei kan kun er mołun kin, epi owundu ei kan kun er mułmba ku. Pe wu endi epi kembis ei, kongun kun er mulerim kin, epi owundu ei kongun kun en-ermba ku.¹¹ Pe enim ya mei ele epi kis ele ku ei kan kun er mulenjing kin, wumb nii enim Gos oł epi ngang

ei, kan kun er mułngii? Wu endi yi erpi kin, kan kun enermba mon. ¹² Pe enim mei ełe epi ei kan kun er mulenjing kin, Gos ninim ngumba epi ei, wumb ni kapłi yi nimba epi ombu kan kun er se endnjii ei, nii mił endi yi nimba? Ei mon!

¹³ Wu endi eim noman dinga piim kin wu ei, mei ełe wumb wu owundu Seisen nge kongun ermba. Yi erim kin wu ei, Gos Owundu nge kongun kunum ende ermba ei kapłi enanim, ei mon mendpił!

¹⁴ Lo ek piik ekii siłmin wumb en enim ku nin epi noman palilim. Pe en enim molk piinjing ni, Jiisas ek ei neng kin, en enim Jiisas kin ek buł morung opu er ninjing. ¹⁵ Ba eim ek ni ngopu yi nim, "Enim oł ka enmin nik, wumb ningił ełe enmin; ba Gos enim noman ełe kaninim. Epi endi wumb en enim embe ambił tonu kindmin ei, Gos ningił ełe oł kis mendpił enmin.

¹⁶ Gos nge ek ka ni tor kindiłmin wumb ek ei ok pirim; nga lo ek ei ok pirim kunum ei, Jon wumb noł pendilim wu orum; ba Jon kunum ei o purum. Pe kunum ei Gos nge ek ka ei opu, konu orung orung pei punum. Pang ek ei yi mił; sinim Gos sinim tep er mołum konu ei, wumb pei piimin ei, wumb pei konu ełe tuk bin nik, kongun dinga ełmin. ¹⁷ Ekii se muł mei ei poru nimba; ba lo ek ei am punermba mon. Lo ek aninga wii kopur ku am punermba, ei mon!

¹⁸ Wumb pei en enim amb si kindik, amb eipi sik, wu eipi amb ei wunduk yi enmin. Pe wu endi eim ambim si kindrim amb ei, nga wu endi eipi sim oł ei, amb sinmin lo ei wu ei to kindpi kin, amb wundpu mił sim."

Wu Endi Ku Sałim Wu Kin Lasaras Kin

¹⁹ "Ok ku ni epi pei sałim wu endi multum wu ei, eim konduk ka wii minj kindilim. Wu ei kon kundii ka wii, wu king mił kindilim; nga kunum kunum eim kuni ka minj nołum. ²⁰ Wu ku sałim wu ei, ngii

ondu ełe, wu endi epi sinałim wu endi mułum. Wu ei eim ngenj ełe mong mołpu kin, toru mił pei mułum wu ei embe Lasaras. ²¹ Wu ei eim piilim wu; ku ni epi pei sałim wu ei kuni nang kin, kuni ełim ni, kuni mend ei eim numbii ni piilim. Nga owu ok eim ngenj tonu o mułum ei, anmbił kin pen siłmin. ²² Ekii se wu endi epi sinałim wu ni kułum. Kułang kin, Gos nge enjel ok kin, eim sipik, Eiparam kin ende mundnjung. Pe nga wu ku ni epi pei sałim wu ei kułum. Kułang kin, sik tukpu to pendnjing. ²³ Pe wu ku ni epi pei sałim wu ni, dup konu kis ełe mołpu kin, ngenj kumbii owundu sipi mułum. Mołpu kin, tonu kind kenim ni, Eiparam mułum konu ei turii mił mułang kin, Lasaras mandi mułang kin, ouni mulnjunguł. ²⁴ Pe wu ku ni epi pei sałim wu ok ku ngenj ełe peng no endrim wu ni, wii dinga topu yi nrim. 'Ernan Eiparam! Nim na kaimb sikin, Lasaras kindan eim angıł ei noł kindpi tu wang kin, na anmbił ełe kindang jii nimba. Na ya dup ełe ngenj kumbii owundu piind,' pa nim. ²⁵ Ba Eiparam yi nim, 'Kingnan, na nim piikin ok ninim konj multun kunum ei, nim epi ka kankin si nołun; ba Lasaras epi kis minj nołum. Ba akip kunum ełe, eim noman ka seng mułang kin, nim ngenj kumbii owundu piin,' pa nim. ²⁶ 'Epi endi eipi yi pałim ku. Sin mołmun konu ei, enim mołmun konu ei, Gos duł owundu endi sałim duł ei, wumb ya mołmun wumb ei, enim mołmun konu ełe onerngii mon! Nga wumb orung mołmun wumb ei, nga ya sin mołmun konu ełe, onerngii mon ku!' ²⁷ Pe ok wu ku nin epi sałim wu ni yi nim, 'Ernan, na nim kanip nind. Nim Lasaras kindan pupu, na ernan ngii konu ełe ba,' pa nirim. ²⁸ 'Na engnan noł angıł orung pei mołmun ei Lasaras pupu, ek dinga neng kin, piingii. Mon peng kin, engnan oł ei noman ak tunenjing kin, na ya ngenj kumbii sip ei moł konu ełe, ongii ku, ei mon!' pa

nim. ²⁹ Ba Eiparam yi nim, 'En enim Gos ek ka ni tor kindilmin wumb nge ek ni, Moses nge ek ei salim, min mon? Seng kin, ek ei piingii,' pa nim. ³⁰ Pe nga wu ni yi nim, 'Wusa Eiparam! Ei kapli enermba mon! Wumb koltmun wu ei endi pupu nimba, ei kapli piik kin, noman ak tungii,' pa nim. ³¹ Pe nga Eiparam ek nipi wu ei ngum, 'Pe Moses kin Gos ek ka ni tor kindilim wumb nge ek pol ei piinenjing kin; nga wumb kulii mer tukpu ele angk tonu ok ningii ek ei, pii gii ninerngii mon ku.' "

17

Oł Kis Erpi Wumb Pii Gii Ei To Kindilim

(Masyu 18:6-7,21-22, Mak 9:42)

¹ Pe Jiisas eim er se andilim wumb kanpi yi nim, "Epi kanim kanim tonu omba ei je erang, wumb oł kis erngii. Ba wumb endi kis ei erang, wumb oł kis je erik mulnjung. Wumb endi oł kis erim wu ei, epi kis eim kin tonu wang kin, eim kaimb er mulmba. ²⁻³ Mon peng, wu ei mołpu, wumb kombur pii gii dinga pinałim wumb ei kin, oł kis erpi mulmba. Enim ku owundu endi sik kin, wu ei num goltum ele kan to pendik sipik, ep noł ele kindei!" nim. "Yi erangin kin, eim oł kis wu endi, wumb pii gii dinga pinałim oł kis je erngii ei, enermba, mon mendpi! Ei en enim kan kun er mulngii!

Pe nim angnim oł kis enim kin, nim eim ek dinga ngunjii. Nga eim noman ak tum kin, eim oł kis erim ei ni, ka enjii,' pa nim. ⁴ "Pe wu endi eim nim kin oł endi kunum angil orung nga tał pei erim kin, nga wu ei, orung opu, noman ak tumbii nim kin opu, kunum angil orung nga tał ermba. Yi erim kin, nim eim oł kis erim ei, kil ngo, ka enjii."

⁵ Nga Jiisas nge ek se andilmin wumb, Owundu kanik yi ninjing, "Nim sin pii gii je erang opu kin, dinga pimba," pa ninjing. ⁶ Pe Owundu yi nim, "Enim pii gii pałim

ei, kuni 'Maser,' nilmin, mong kembis wii mił yi pim kin; pe enim ond mong owundu tołum ond ei kanik yi ningii. 'Nim puł pei pir pukun, ep noł peł ele, nga polkun piinjii!' Nengin kin, ei kapli; enim ek ningii mił, ekii se sipi, piipi ba."

Kongun Wumb Elmin Oł Ei

⁷ "Enim konu ele wu endi mołpu kin, eim wu kongun wii elim wu ei, eim kindang pupu, kung siipsiip es tołum min, kongun mei ele akilim min, er andpi wang kin, eim mołpu yi nimba. 'Nim sikir wa! Kuni nunjii wa!' nimba min? ⁸ Min pe eim kin ek yi nimba; 'Nim, na kuni er kun er sekin kin, ninim kan takin kin, na kuni si mungkin tu wunjii. Tu wan kin, na kuni kin noł ok namb; nga nim kuni kin noł kin ekii se nunjii.' ⁹ Wu endi eim kin kongun wii er mołulum wu ei, oł ka enim kin eim ka piipi ngumba min? Ei mon! ¹⁰ Yi pałim ei enim yi ku. Enim Gos ek nimba mił ei erngii ei kapli; ba enim yi ningii, 'Sin kongun wu wii, sin kongun ei minj enmin.' "

Wu Engki Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim

¹¹ Jiisas eim Jerusalem konu andlam ele andpi pum. Pupu kin, Sameriya ni konu Galilii konu ele tuk pum. ¹² Pe eim opu konu endi tor wang kin, ngenj kinj bumblum tum wu engki ok, eim kan sinjing ei, en enim konu turii mił engnjing. ¹³ Angk kin, ek nik wii dinga tok yi ninjing, "Jiisas tep wu owundu! Nim sin kaimb sinjii min?" ¹⁴ Pe eim en enim kanpi yi nim, "Enim puk, kulmał kałilmin wumb mołmun konu ele ngenj andan tungii. Tangin kin, kulmał kałilmin owundu enim kin kulmał kelangin kin wumb pei keningii." Yi neng pangin kin, en enim ngenj ei opu, ka erim. ¹⁵ Pe kinj bumblum tum wu mulnjung konu ele, wu endi eim kenim ni, eim ngenj ka seng kanpi kin, sikir orung pum. Pupu kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁶ Wu ei pupu, Jiisas simb

eŕe gopsing pii poŕ moŕpu kin, “Jiisas! Nim oŕ ka en!” pa nim. Wu ei eim Sameriya konu eŕe wu. ¹⁷ Pe Jiisas wu ei kanpi, yi nim, “Na piip miŕ, wu engki kinj bumbŕum tum ni piinj; ba wu angil orung nga kapiŕ kapli kombur jiki moŕum?” ¹⁸ Pe wu kombur ok, Gos embe ambiŕ tonu kindngii onanmin? Ba ya wu konu eipi wu ei, mendpiŕ om min?” ¹⁹ Pe eim kanpi, ek nipi ngum, “Nim angkin po! Nim nge pii gii je erang, er ka enim,” pa nim.

Gos Sinim Wumb Tep Erpi Omba Enim
(Masyu 24:23-28,37-41)

²⁰ Pe lo ek piik siŕmin wumb Jiisas kii sinjing, “Kunum ngenj Gos opu, sinim tep erpi omba?” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Gos opu sinim tep ermba kunum ei, omba oŕ ei, enim ningil eŕe kinerngii mon!” pa nim. ²¹ “En enim piinmin! Wumb ek yi ninerngii, ‘A ya eŕe moŕum, mon orung moŕum,’ yi piinmin. Gos sinim ya tuk tep er kanpi moŕum.”

²² Jiisas eim nge er se andilim wu kanpi yi nim, “Enim nge noman eŕe ek dinga piingii. Pe mei mani nga opu wu kingam ei, omba oŕ ei kenmin; ba enim kan sinerngii mon!” ²³ Enim muŕngii konu eŕe wumb yi ningii, ‘Orung eŕe moŕum, a mon ya moŕum. Ya onum, mon wuŕ onum, mon aŕ eŕe onum.’ Yi nik erngii ei, enim piik, ekii sik punerngii, mon! ²⁴ Ei yi miŕ elim, kupu tiŕang enim, ei tonu, wuŕ, aŕ puŕum. Pe wu mei mani, nga wu kingam opu mei eŕe wu kingam telim wu ei, eim omba kunum ei, sikir wang kin, wumb pei keningii. ²⁵ Ba ok wu ei, eim ngenj kumbii sipi erang kin, akip kunum eŕe moŕmun wumb, en enim wu ei kin, buŕ ngungii,” Jiisas yi nim. ²⁶ “Ok Nowa kanu mulk wumb oŕ yi tonu orum miŕ; nga ekii se, wu mei mani nga opu, wu kingam telim wu ei, yi ku erngii. ²⁷ Ok wumb pei yi erik puk, amb ngok, amb sik, kuni nok, noŕ nok, yi er pangin kin; Nowa

eim noŕ kanu owundu eŕe tuk purum kunum ei, wumb pei kulnjung poru nim. ²⁸ Nga Los multum kunum ei, wumb yi erik ku. Noŕ nok, kuni nok, kongun erik, epi emb talk erik, ngii takik, epi top erik sipik, nga wumb eipi kin ku sik, yi erik. ²⁹ Ba Los eim Sorom konu ei si kindpi purum ei, dup kin ku sulpa ni, ei konu kumb miŕ, muŕ elim epi ei, Gos kindang orum. Opu kin, wumb pei to kundrum. ³⁰ Pe yi ku, mei mani nga opu, wu kingam moŕum wu ei, tor sikir omba kunum ei, oŕ yi ku ermba,” pa nirim.

³¹ “Kunum eŕe, wu endi ngii tondrung moŕpu; nga mani opu, nirikring eim epi simbii nipi omba ei, kapli enermba. Yi miŕ ku, wu endi eim aka pin eŕe muŕmba ei, nga orung pupu, ngii konu epi endi sinermba mon! ³² Enim Los ambim erim oŕ ei piingii. Amb ei ak to kan orung kind kanpi kin, eim ku miŕ poŕpu angrim. ³³ Wu endi eim noman konj kunum kunum moŕpu kin, eim sipi orung simbii ni ermba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi eim nge noman konj ambiŕ gii ninarpi, muŕmba wu ei, eim ekii kunum kunum ka muŕmba. ³⁴ Na enim kanip nind. Akip kunum eŕe, wu taŕ ngii endeim eŕe or pingil ei, Gos wu endi sipi, endi pindang pimba. ³⁵ Pe nga amb taŕ eŕ elip, aka pin kongun oui elmbil ei, Gos amb endi sipi kin, endi mundang muŕmba. ³⁶ (Pe wu taŕ pani pin eŕe muŕnguŕ ei, Gos wu endi sipi kin, wu endi mundang muŕmba.)” ³⁷ Jiisas eim nge kongun wumb ek ei piik, kii sik yi ninjing, “Owundu, epi ei er omba miŕ nenj?” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wumb min epi endi koŕpu paŕim konu eŕe, kei sikapi puk, kuŕou tok moŕumun. Yi miŕ ku, mei mani opu wu kingam taŕpi muŕum ei, sikir tor omba kunum ei, wumb pei eim keningii.”

18

Ek Ekin Ei Ek Pii Kun Elim Wu Kis

¹ Jiisas ek ekin endi nipi, er se andilim wumb ngum, “En enim kunum kunum enim prei erik kin, enim ten kulk yi enerngii,” pa nim. ² Eim ek yi ni nim, “Konu owundu kos piilim wu endi mułum wu ei, Gos kin men tunałim. Nga eim wumb kin kaimb piinalim ku. ³ Amb endi wam kultum amb ei, konu ełe mułang kin, kunum kunum amb ei opu, yi nilim. ‘Na nga opu orung wumb ei onmun. Nim na paki tokun kin, na kin kos piinjii,’ pa nilim. ⁴ Kos piilim wu ei ok, ‘Nam amb ei paki tunermbii,’ ni piim. Nga eim noman ełe yi piim ei, ‘Gos kin mund mong kulermbii; nga na wumb ombu kin piinermbii ku,’ nilim. ⁵ ‘Ba amb ei wam kultum amb ei, na kin kongun owundu ngołum ei, na eim kos ełe paki top nimbii,’ pa nim. ‘Kos piin-eramb kin, kunum kunum wang kin, na piip kis piimbii,’ ni piim.” ⁶ Pe Owundu ek yi nim, “Enim kos piipi kun elim, wu kis ei, nipi ek ninim ei, enim piyei! ⁷ Nimbił erang Gos eim nge wumb sipi, mundum wumb ei, kunum kunum epin, tinga pei, Gos kin ke minj nik mołmun. Gos wumb ombu kos ełe paki tumba min mon? Pe eim kunum kinan er mołpu kin, ekii se paki tołum min mon? ⁸ Na ek nip enim ngond. Gos eim wumb ombu sikir paki tumba. Ba ekii se, wu mei mani opu wu kingam wu ei, ekii se opu kenmba; ya mei ełe wumb pii gii nik, prei erik, er mułngii min mon? Ei opu kenmba.”

Kułmal Kałimmin Wumb Kin Ku Takis Wumb Ek Ekin Ei

⁹ Wumb kombur en enim yi piin-min, “Sin oł ka erpin pii gii nipin mołmun,” ni piilmin. Piik kin, wumb kombur ei, wumb kis mołmun nik piilmin. Ba Jiisas ek ekin topu, wumb ei ngum. ¹⁰ Ngopu yi nim, “Wu tał Gos kin prei erngił, pendkił pukuł, men ngii owundu ełe tuk punjnguł. Wu endi ku takis silim wu, nga wu endi lo ek ekii sipi elim wu, wu tał punjnguł. ¹¹ Pe lo ek ekii sipi elim wu

ei eim eipi pupu angpi, prei yi erim, ‘O Gos, na wu kombur mił mon. Na nim kin ka piip ngond. Nga wumb epi waning sik erik, oł kun enarik kin, amb wam mołum ei wunduk enmin oł ei, na yi enał mon! Pe na ya wu ei ku takis sipi elim wu ei mił, na mon ku. ¹² Kunum kunum kongun endeim tuk ełe, kunum tał ni ku, na kuni nonarip mowii peł. Pep kin, kuni ni epi pei ei mok top engki erip, eipi epi kandip, endeim ni ku nim ngoł.’ ¹³ Ba ku takis silim wu ei, eim konu turii engim. Angpi kin, ei epin konu kinerim mon! Nipi kin, eim pepił ełe topu ek nim, ‘O Gos, na oł kis eł wu. Gos nim na kaimb se!’ a nim. ¹⁴ Na enim kanip nind; wu ei ku takis silim wu ei, Gos nge ningił ełe wu ei, kun mołum; ba lo ek ekii sipi elim wu ei mon. Wu endi eim embe si tonu kindmbii ni ermba wu ei, Gos wu ei to mani kindmba. Ba wu endi, eim embe to mani kindmbii ni ermba, Gos wu ei, eim embe ambił tonu kindmba.”

Jiisas Noman Ka Ek Nipi Kangił Ngum

(Masyu 19:13-15, Mak 10:13-16)

¹⁵ Pe kangił kembis Jiisas mułum konu ełe to wangin kin, Jiisas angii tonu peng ełe kindpi, ek kengip ngumba ni tu wunjung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wu ombu kanik kin, wumb ek ngunjung. ¹⁶ Pe Jiisas kangił kembis ombu wii topu, mandi sipi, ek yi nim, “Enim kangił kembis ei kun erangin kin, na moł konu ełe wangin kin, Gos sinim tep erpi mołum oł ei, wumb pii gii pim kin, kangił mił yi Gos oł ei sinmin,” pa nim. ¹⁷ “Na ek ei keimi nip enim ngond. Gos sinim tep er mołum oł ei, tuk ba, ei kangił yi mił; wu endi ek ei pii gii ninenim kin, Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk punermin, mon!”

Wu Num Ei Epi Pei Mołum

(Masyu 19:16-30, Mak 10:17-31)

¹⁸ Pe Jura wumb nge wu num endi Jiisas kin kii sipi, ek ni ngołum. “Wu ka wii, na noman konj sip kunum

kunum er mułmbii mił nenj?” ¹⁹ Pe Jiisas ek nipi ngum, “Nim na wu ka wii nin; ba Gos endeim mendpił ka wii mołum. Nimbił erang nim ek yi mił nin? Nim kan kun erkin piinjii. ²⁰ Gos kengip ek Moses ngurum ek ei nim piikın. Ek yi niłim, ‘Ek kend tokun ninenjii; nim epi wangin enenjii; wumb to kundnenjii; amb wam mułmba amb ei wundnenjii; ninim arnim manim ek ningii ei piikin, ekii sinjii.’” ²¹ Pe wu num ni ek yi nim, “Na kangıl kembis kin moł; pe op wu dinga moł ei, na oł ombu poru ekii sip poru nił,” pa nim. ²² Jiisas ek ei piipi, ek nipi, wu ei ngum, “Nim epi endi sinarpi nim kin, nim epi pei wumb ngokun, nga ku sinjii ku ei, wumb kurpu wii mułngii wumb ei ngunjii. Nim oł yi en kin, nim epi ka wii epin konu ełe sałim epi ei, am punałim mon! Epi ei nim sinjii. Pe nim na ond konu ełe ekii se oi!” pa nim. ²³ Ba wu num ni, ek ei piipi, eim noman embin to piim. Nimbił erang wu ei, eim ku nin epi pei sim ei, wakin top si kindip punermbii ni piim.

²⁴ Jiisas wu ei kanpi yi nim, “Wumb ku pei sałımin wumb ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, singii ei, kaplı enermba mon! Ba wumb ei kongun dinga erik singii. ²⁵ Pe kung kamil ya gal alap mui gal tundii ełe mił ondu kembis ei tuk bii ni ermba; ba ei kongun dinga erpi, ngenj kumbii sipi tuk ba pałim. Yi mił ku, wu ku nin epi pei sałıim wu ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, simbii ni ermba; ba eim kongun dinga wii erpi, noman embin sipi, simba pałim ku.” ²⁶ Wumb ek ei piik, yi ninjing, “Ek mon wu, wumb nii endi epi erpi kin noman konj sipi kunum kunum mułmba?” ²⁷ Ba Jiisas ek yi nim, “Epi endi wumb erngii kaplı enermba mon; ba ei Gos kaplı ermba,” pa nim.

²⁸ Pe Piisa ek yi nim, “Piini! Sin kongundpun, ngii, mei, amb kangıl ni, epi si kindipin, nim kin ekii se onmun.” ²⁹ Pe Jiisas ek nipi, eim er

se andiłim wu ombu ngum, “Na ek keimi nip, enim ngond. Wumb endi Gos sinim tep er mołum oł ei, kongun paki topu erpi wu ei, eim amb angim noł, arim mam kangıl ni, epi pei si kindpi omba. ³⁰ Wu ei nga akip Gos epi pei ngo orung kindpi oł ka erang kin, nga ekii se epin konu ka ełe, noman konj kunum kunum sipi, ka mułmba,” pa nim.

³¹ Pe Jiisas eim nge ek se andiłmin wu, engki nga tał sipi, ek yi nip ngum. “Enim kinei! Akip sinim Jerusalem konu ełe tonu punmun. Ok Gos ek ka ni tor kindiłmin wumb ek mon polk, pei yi nik, wu mei mani opu wu kingam mołum wu nik, ek keimi tor omba. ³² Pe nga Jura wu num kombur eim sik kin, wumb tilap eipi endi ngungii. Ngangin kin, wumb ei eim kin ek buł morung nik, oł kis erik kin, jipambił tok erngii. ³³ Erik kin, kepıi tok, ond peri ełe to kundangin kin, nga kunum tekliki ełe, nga konj angpi tonu ba,” pa nim. ³⁴ Ba Jiisas eim nge ek se andiłmin wumb ei, ek ei pułe pii poł tunenjing. Pe eim ek ei pułe koi erim. Pe eim nge kongun wu ombu, eim ek ei pii kun enenjing.

Wu Endi Ningıl Tumbun Mułum Wu Ei, Jiisas Er Ka Erim (Masyu 20:29-34, Mak 10:46-52)

³⁵ Pe Jiisas eim Jeriko konu ełe tor wang, wu endi ningıl tumbun mul-tum wu ei, andıam wer ełe mułpu kin, wumb ku nin epi ngei, ni mul-tum. ³⁶ Pe eim mołpu piim ni, wumb pei onjung. Wangin kin, eim wumb kii sim, “Ei nimbił oł enmin?” a nim. ³⁷ Pe wumb eim kanik, yi ninjing, “Jiisas Naseres konu ełe wu onum,” pa ninjing. ³⁸ Wu ni wii dinga tum, “Jiisas, nim King Deipis nge miyem ende wu. Pe nim Owundu mołun, na kaimb se!” ³⁹ Pe wumb kumb se onjung wumb ei, eim ek ngunjung, “Nim ek tingnar!” ninjing. Ba wu ei, wii dinga nga tum. “Jiisas nim King Deipis nge miyem ende kingam, na kaimb se!” ⁴⁰ Jiisas opu angpi, wumb kanpi kin, ek yi nim, “Wu ei, ya tu

wei!" nim. Wu ni mandi opu angang kin, Jiisas eim wu ni kii sim. ⁴¹ "Na nim kin, nimbił oł ermbii ni piikin nin?" Pe wu ni yi nim, "Owundu, na ningił ei, ka seng, kenmbii nip nind," pa nim. ⁴² Pe Jiisas wu ei kin, ek nipi ngum, "Nim ningił ełe tiłang ermbe ei, ninim nge pii gii je, er ka enim," pa yi nim. ⁴³ Yi neng kin, sikir wu ni, ningił ka seng kenim. Wu ei, Jiisas pum konu ełe, ekii se pupu, Gos embe ambił tonu kindim. Kindpi kin, wumb en enim oł ei, kanik kin, Gos embe ambił tonu kindnjing ku.

19

Jiisas Kin Sakiyas Takis Siłim Wu

¹ Jiisas Jeriko konu ełe tor pupu, nga bii ni pum. ² Wu endi mułum wu ei, embe Sakiyas. Wu ei, wu ku takis siłmin wumb ei, tep er mołum. Wu ei, eim ku nin epi pei sałim. ³ Eim Jiisas kenmbii ni piim; ba wumb pei onjung. Sakiyas eim wu osii peng kin, Jiisas kenmba mił pinerim. ⁴ Pe eim sikir kumb se pupu, ond endi 'Sikimor' niłmin ełe, tonu pum. Pupu, mołpu kin, Jiisas andłam ełe, omba kenmbii ni mułum. ⁵ Pe Jiisas konu ełe tor opu, kan tonu kindpi yi nim, "Sakiyas, nim ond si kindkin sikir mani wa! Akip na nim kin mułmbii," pa nim. ⁶ Pe eim ka piipi, sikir mani om. Opu kin, Jiisas sipi, eim ngii konu ełe sipim. ⁷ Pe wumb pei kanik kin, ek kis ninjing. Nik kin, yi ninjing, "Jiisas eim wu kis ei kin, or pimba punum," ninjing. ⁸ Pe Sakiyas eim opu wumb kumb ełe angpi, yi nim, "Owundu, akip na epi pei kułou to mondup kin, epi orung sip, wumb epi sinałim wumb ei ngumbii. Nga orung sipip, wu endi kin epi waning erir konu ełe, wu ei kin, kunum kapil kapli sipi, ngo orung kindmbii," pa nirim. ⁹ Pe Jiisas eim ek nipi ngum, "Akip nim ni ninim nge wumb, ya ngii ełe mołmun wumb ei, Gos sipi, orung sinim," pa nim. Pe nga ek nipi, wumb ngopu yi nim, "Pe wu ei Eiparam nge tiłap ende wu. ¹⁰ Wu

mei mani opu wu kingam telim wu ei, wumb am punjung ei, sipi orung simba nge om."

Kongun Wu Engki Ku Sinjing Nge Ek Ekin Ei (Masyu 25:14-30)

¹¹ Wumb ek ei piyangin kin, Jiisas nga ek ekin topu ngum. Nimbił erang Jiisas eim Jerusalem konu ełe mandi om. Wumb yi ku ni piinjing ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, mandi tor omba enim, ni piinjing. ¹² Piyangin kin, eim ek ekin yi nim, "Wu Owundu endi konu turii endi pupu, king owundu mundangin mołpu kin, nga orung omba nge punum. ¹³ Wu owundu ei opu kin, eim ku engki mił sipipi, eim kongun wu engki wii topu, ku ngond ei sik, kongun erik mulngii. Mulangin kin, "Na nga orung ombii," pa yi nim. ¹⁴ Wumb konu ende wumb ei, wu owundu kin kis piinjing. Piyangin kin, wu owundu ei, eim si kind pendpi pum. Pang kin, wumb kombur ekii se punjung. Puk kin, yi ninjing, "Sin wu ei king mulermbe," pa ninjing.

¹⁵ Ba mon, wu ni king mundangin kin, nga si kind orung om. Opu kin, yi nim, "Na ok ku ngunj wu ombu, wii tangin wangin," pa nim. "Na piimbii, kongun erik ku nimberii orung sinjing ei, piimbii," pa nim. ¹⁶ Pe wu endi kumb se opu yi nim, "Wu owundu, nim ku endeim mił na ngun ei, na kongun erip pup kin, kum endeim nga sinj," pa nim. ¹⁷ Pe king ni yi nim, "Nim kongun wu ka, nim kongun ka en. Nim epi kembis ei tep ka en ei akip na nim kindamb pukun, konu ełe owundu orung orung sałim ei, konu engki pei tep enjii," pa nim. ¹⁸ Nga kongun wu endi opu yi nim, "Wu owundu, nim ku endeim mił na ngun ku ni, kongun er piip kin, ku angil orung mił sinj," pa nim. ¹⁹ Pe wu owundu yi nim, "Na nim kindamb pukun kin, konu ełe owundu angil orung pei tep er mulnjii," pa nim. ²⁰ Pe nga kongun wu endi om. Opu kin, yi

nim, “Wu owundu, nim ku endeim mił ni, ya alap kin kum to pendinj palim,” pa nim. ²¹ “Nimbił erang na nim kenj ni, nim wu wumb kin ek nikin ełin. Na kanip kin, nim kin mund mong kuls. Nim wumb eipi epi siliin, nga kuni wumb eipi kuni ei siliin.” Nga epi eipi nge nim sikiin yi ełin. ²² Pe king ei ek dinga nipi, kongun wu ei ngum, “Nim kongun wu kis, ninim nin ek ełe, na nim kos er ngumbii. Keimi nim piin; na wu wumb kin ek dinga nip erip, epi wumb eipi nge ei pup sip kin, kuni wumb eipi nge sip ełe nin min? ²³ Nim na ku ei mer ku beng ełe tuk kind sen ełe, kongun er pukun, na ku endi seng, nam op kin, simbił ei, nimbił erang kindnen?” ²⁴ Wumb mandi mulnjung wumb ei kanpi yi nim, “Enim wu ei, ku endeim mił ei, sik sipik, wu endi ku kum endeim sałim wu ei ngei!” pa nim. ²⁵ Pe wumb yi ninjing, “Owundu, ei wu ku kum endeim sim,” pa ninjing. ²⁶ Eim ek yi nim, “Na enim kanip nind. Wu endi epi pei simba wu ei, epi nga na epi pei eim ngumbii. Nga, wu endi eim epi kembis simba epi ei, na sip orung simbił,” pa nim. ²⁷ Ba pe wumb na kin opu orung er nik, “Sin kin king mulermba ninjing wumb ei, na ya ełe kumb ningił ełe tu wuk, to kundngii!” pa nim.

Jerusalem Konu Owundu Ełe Jiisas King Mił Tuk Pum

(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-11, Jon 12:12-19)

²⁸ Jiisas ek ei nipi pendpi, eim andłam ełe ok andpi pupu kin, Jerusalem konu ełe tor pum. ²⁹ Pe eim pupu, Bespeis ni, Besanii konu ełe mandi opu, komung endi, ‘Olip,’ wumb yi niłmin, konu ełe tor pum. Pupu kin, eim nge ek se andiłmbił wu tał kindang, kumb se punjnguł. ³⁰ Eim wu tał kanpi, yi nim, “Ełip konu orung ełe peł. Pukuł kin, konu endi tuk pu keningił ni, kung dongkii wał endi, kan kuł kindnjing pałim ei ok wumb mulenjing kung dongkii

ei, kan pos si mengkił, tu weł!” pa nim. ³¹ “Wu endi ełip kii sipi, ‘Kung dongkii ei, nimbił erngił enmbił?’ Yi nipi nim kin, ełip yi ningił, ‘Sił Owundu ei, kongun peng tu weł neng, enmbił pa ningił,’” pa nim. ³² Pe Jiisas wu tał kindang pukuł, kenjngił ni, Jiisas nim mił yi kenjngił. ³³ Pe wu tał ni, kung dongkii kan pos sikił, pengił. Kung dongkii arim opu, kanpi yi nim, “Nimbił erang ełip kung dongkii wał kan posinmbił?” ³⁴ Pe wu tał ni, yi ninjngił, “Sił wu Owundu ei, kongun peng tu weł neng, enmbił,” pa ninjngił. ³⁵ Pe wu tał kung dongkii ni, Jiisas mułum konu ełe, tu wunjnguł. Pe eł ełip konduk ei sikił kin, tonu kung dongkii ełe sengił kin, Jiisas tonu peł ełe mułum. ³⁶ Jiisas kung dongkii ełe mołpu pang kin, wumb en enim nge wu Owundu onum ni piik, en enim konduk gulk, andłam ełe sengin pum. ³⁷ Pe eim opu, komung Olip ełe mandi mani ba erang kin, pe eim nge ek se andiłmin pei wu ombu, ka ka piinjing. Piik kin, “Sin jep oł pei kenjpin,” nik, wii dinga tok kin, Gos embe ambił tonu kindnjing. ³⁸ Pe enim wii dinga tok, yi ninjing, “Owundu nge embe ełe, king ei onum ni, Gos embe ambił tonu kindmba,” nik yi ninjing. “Pe epin konu ełe emin ngo, ka sengli. Seng kin, nga Gos embe tonu mendpił pangli.”

³⁹ Pe lo ek piik ekii sik ełmin wumb kombur, wumb tuk ełe molk ei, piik yi ninjing, “Ek mon wu Owundu, nim nge ek se andiłmin wu ombu, ek ngo.” ⁴⁰ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim kanip nind. Ek nik wii tok yi enerangin kin, kom ku ombu, kapli wii tok, ek tengingii,” pa nim.

⁴¹ Jiisas eim Jerusalem konu ełe mandi opu, wumb ombu kanpi kin, ke nim. ⁴² Nipi yi nim, “Pe enim oł ka ombu piik, noman emin sek kin, ka piingii. Ba pe epi ombu koi er pałim ei, enim kinerngii,” pa nim. ⁴³ “Ekii se kunum endi tonu omba

ei, enim nge opu orung wumb ok, enim muḅngii konu ele sik, pok pok erik, mei akikik, mei ngo tonu kindik monduk, enim kin opu ermin nik, yi erngii,” pa nim. ⁴⁴ “Pe nim kinganim noḅ ni, nim kin tuk muḅngii wumb ei kin, pei to kundngii. Pe ku endi sik, ku endi peḅ ele pindnerngii! Nimbiḅ erang enim Gos opu paki tumba kunum ei, pii poḅ tunenjing,” Jiisas ek yi nim.

Gos Ngii Owundu Ele Wumb Epi Top Enjing Ei Jiisas To Kindim
(Masyu 21:12-17, Mak 11:15-19, Jon 2:13-22)

⁴⁵ Akip Jiisas eim men ngii owundu ele nirik pupu, wumb men ngii ele epi top er mulnjung ei, to tor kindim. ⁴⁶ Eim ek dinga nipi yi nim, “Gos nge ek ele, yi ninim, ‘Na nge ngii ele prei ngii simba;’ ba enim erangin kin, ngii kis moḅpu kin, ngii ei, koi er seng kin, wumb epi waning erik kin, er kis monduḅmun.”

⁴⁷ Pe kunum kunum eim wu amb sipi, men ngii owundu ele, ek emb to ngopu yi elim. Erang kanik kin, lo ek puḅmun wumb ni, lo ek piik ekii siḅmin wumb ni, wumb tep elmin wu num ombu ni, eim to kundngii nge andḅam kurnjung. ⁴⁸ Ba wumb pei Jiisas eim ek piimin nik, eim endim konu ele wumb pei endinjing. Pe wu num ombu, eim kin ek endi nik, to kundngii nge andḅam endi sinerim, mon.

20

Wumb Jiisas Kii Sik, “Nim Nii To Mundum,” Ninjing
(Masyu 21:23-27, Mak 11:27-33)

¹ Kunum endi Jiisas men ngii owundu ele ek ka nipi, wumb ngum. Pe lo ek piik ekii sik elmin wumb ni lo ek poḅmun wumb ni, wu num ombu, nirik onjung ku. ² Nga wumb ombu, eim kanik yi ninjing, “Nim sin kankin nei! Nim dinga ei, jili sikin okun nin? Nim noman dinga ei, nii ngopu oḅ ei, erii nim?” ³ Pe Jiisas ek nipi, wumb ombu ngopu ek nim, “Pe yi ku, enim na kii sinmin

oḅ ei nge, enim kii simbii. Enim na ek nei! ⁴ Jon wumb noḅ pendilim oḅ ei, Gos epin konu ele dinga ngum min; ya mei wumb elmin oḅ ei, dinga sipi erim min?” ⁵ Pe wumb en enim yi ninjing, “Sinim ei epin epi pa yi nimin ei, kapḅi eim yi nimba, ‘Nimbiḅ erang enim eim ek pii gii ninenjing?’ nipi yi nimba,” yi ni piinjing. ⁶ Pe ‘Sinim wumb oḅ minj,’ pa nimin ei, wumb piik kin, Jon Gos ek kan ni tor kindilim wu nik, pii gii nik, sinim tungii,” pa ninjing. ⁷ Pe wu num ombu ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin pii poḅ tunanmin,” pa ninjing. “Jon wumb noḅ pendilim wu ei, eim nge dinga konu jili siḅim?” ⁸ Pe Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Yi miḅ ku, na enim kanip ninermbii ei, na nipe dinga paḅim.”

Kongun Wumb Kis Ei Nge Ek Ekin
(Masyu 21:33-46, Mak 12:1-12)

⁹ Pe Jiisas eim ek yi nipi pendpi, ek ekin endi nipi, wumb ngopu yi nim, “Wu endi eim ond mong wain konu ei teḅim. Pe ond mong wain konu ei sipi, wumb kombur kongun erngii wumb ei ngang kin, ekii se wumb ei, ond mong wain orung kindngii ni ngum. Ngopu pendpi kin, eim konu turii endi pupu, kunum kinan muḅmba pum. ¹⁰ Pe ond mong wain ei noḅmun kunum mandi erang kin, ond mong wain arim ei, eim kongun wu endi kindang opu kin, wumb ond mong wain kongun er mulnjung konu ele om. Pe eim yi ni piim, ‘Kongun wu ombu, ond mong kuni aninga ngangin kin, tu wumba,’ nipi kindang om. Ba wumb kongun ele er mulnjung ei, kongun wu ei, kepai tok, ek ngok, wii to tor kindnjing. ¹¹ Pe nga, wu endi nga kindang om. Ba wumb yi ku nga erik, wu ei tok, eim kin oḅ kis erik, wii pui nengin kin, pum. ¹² Pe nga wu endi kindang om. Ba wu ei, kepai tok, miyem sik, olkup to tor kindnjing. ¹³ Pe wumb yi erangin kin, ond mong kuni arim ei, yi ni piim. ‘Na er ermbii miḅ nenj?’ nim. ‘Pe na kangi endeim ei na eim

noman ngoł kangi ei, kindmbii ei, eim kapli ek nimba ek ei piingii,' pa nim. ¹⁴ Ba kongun er mulnjung wumb ei, kenjing ni, wu num ni kingam om. Kanik kin, en enim ek nik, piik enjing. Erik kin, yi ninjing, 'Wu ei, eim arim nge epi eim simba wu ei, sin tamin! Topun kin, ya konu ei, sin sinim kongun er mułmun,' pa yi nik mulnjung. ¹⁵ Pe wu ni ambil gii nik, sipik tor sipik, to kundnjung.

Ek ekin top yi nim, 'Pe wu num ei wumb kongun wumb ei kin, nipe oł ermba?' ¹⁶ Wu num ei opu, ond mong wain konu ełe kongun enjing wumb ei, pei to kondpu kin, ond mong wain konu ei wumb eipi endi ngumba. Pe wumb en enim ek ekin ei piik kin, yi ninjing; "Mon peng yi enermba," ni piinjing. ¹⁷ Ba Jiisas eim wumb kan orung kind kanpi kin, ek yi nim. "Ek ei nipe ek Gos ek polułmun ek pule er piimin min mon?"

'Wumb ngii tekmin wumb ei, ngii tumunj ei si kindik; ba tumunj ei, ngii tumunj ok nge mendpil tonu orum.'

¹⁸ Pe wumb pei ngii tumunj ełe, bok tunjung kin, wumb glas ming mił tumb tumb ermba; min ngii tumunj ei, mani opu wumb topu nim kin, wumb ei kułngii ngenj kinerngii, kułman mił ermba," pa nim.

Jiisas Siisa Kin Ku Takis Ngumba Nik Kii Sinjing

(Masyu 22:15-22, Mak 12:13-17)

¹⁹ Jiisas ek ekin endi nipi kin, kułmał kalilmin wumb owundu ni, lo ek polułmun wumb ombu, piingii nge piipi nipi ngum. Ngang kin, pe kunum ełe mendpil eim ambil gii ningii mił pim; ba wumb pei mułangin kin, en enim mund mong enjing. ²⁰ Erik kin, Jiisas ermba oł endi koi er kan mulnjung. Mułangin kin, eim oł endi ermba ni kan mulnjung wumb ei, wu kombur kindangin ok, Jiisas eim ek nipi ermba ei, ok kan mulnjung. Ok kan mulnjung wu ombu, ek kend tok, ek kun mił ninjing. Nik, "Eim ek yi nim," pa nik

kin, eim ambil gii nik, ek piipi kun elim wu, gapman owundu mułum konu epi sipngii enjing. ²¹ Pe wumb ombu, Jiisas kii sik, ek ninjing, "Ek mon wu, nim nin ek ei sin piinmin ei ek kun pałim. Pe nim ek kun nikin, wumb ngokun ełin. Pe nim wumb mei ełe wumb pei, kankin ek ei, ek ende minj nikin pułun. Ninim Gos nge ek ei mendpil nikin, wumb ngokun yi minj ełin. ²² Pe nim er piin mił nenj? Sinim Siisa wu owundu ei kin takis ngumun min mon?" ²³ Ba Jiisas eim oł kend tui ei enjing ei, Jiisas eim piim. Piipi kin, eim ek nipi, wumb ombu ngum. ²⁴ "Pe enim ku endi na andan tungii. Tangin kin, ku ełe min men endi mołum ei, wumb nii mołum?" Pe wu ombu yi ninjing, "Min men ei Siisa mołum." ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, "Pe enim Siisa nge epi ei Siisa ngungii. Pe nga Gos nge epi ei Gos ngungii," pa nim. ²⁶ Wumb pei mulnjung konu ełe, ek neng kin, Jura wu num ombu, kunum endi eim ambil gii ningii pinerim. Eim ek nipi, orung kindim ek ei, piik noman embin tang kin, ek nik orung kindngii pinerang kin, gupu mum to mulnjung.

Wumb Kolk Nga Konj Mołmun Nik, Jiisas Kii Sinjing

(Masyu 22:23-33, Mak 12:18-27)

²⁷⁻²⁸ Pe wumb kolk nga konj tonu piinarik piilmin wumb tilap kombur ok, ek yi nilmin. "Wumb kulnjung wumb ei nga konj tonu punerngii," nilmin wumb ombu, Jiisas kii sik yi ninjing, "Ek mon wu, Moses lo ek endi yi pultum. 'Pe wu endi amb sipi, mołpu kin, kułmba ei, eim ambim kangil endi mulerim kin, eim nge angim amb ei simba. Sipi kin, eim angim nge kang ambil mengpi simba.' ²⁹ Pe wu endi eim angim noł angil orung nga tał mulnjung. Wu kumna amb sim ei, kangil endi mingnarpi kin, kultum. ³⁰ Nga angim amb ei sim kin, eim kułum ku. ³¹ Kułang kin, nga angim endi sim ei ku, wu ni kułum. Yi mił, wu angil orung

nga tał pei, amb endeim minj sik kolk, yi minj er puk. Wu angil orung nga tał pei ok, kangil endi mingnarik kin, kolk poru ninjing. ³² Nga ekii se, amb ei eim mendpil kultum ku. ³³ Pe wumb kulii, nga konj tonu ongii kunum ei, amb ei, wu nii ambim mendpil mułmba? Wu angil orung nga tał, amb endeim ele sinjing ei, wu nii amb ei, wam mendpil mułmba?’ ” pa ninjing.

³⁴ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngum, “Wu amb ni, akip kunum ele, en enim wu amb seng kin, yi enmin. ³⁵ Wumb nii endi, Gos kunum ekii se kapli konj tonu ongii nimba wumb ei, noman konj kunum kunum sik mułngii wumb ei, wu amb sik erngii ei, pii pol tunałmin mon! ³⁶ Nga wumb ei, nga kulerngii. Nimbil erang, Gos nge enjel mołmun mił yi mułngii. Gos eim wumb ei tukpu ele, nga tonu konj sim ei, Gos eim kingam ambilam noł mułngii. ³⁷ Pe Moses wumb kulii ei, nga konj ok mułngii, pa yi nilim ku. Gos ok ek ka mer pol pendrim ek ei, Moses ond kembis endi dup nang kenim. Moses Gos Owundu ni, sinim kupenjpin noł ni, ek yi nim. ‘Eim Eiparam nge Gos; Eim Aisak nge Gos, eim Jeikop nge Gos mołum,’ pa nim. ³⁸ Pe Gos ei wumb kulii ei nge Gos mon. Ba wumb ok pei konj mołmun wumb ei nge Gos. Eim ningil ele, wumb pei konj mołmun.” ³⁹ Eim ek nipi ngang kin, nga lo ek pulmun wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Ek mon wu, nim ek ka wii nin,” pa ninjing. ⁴⁰ Wumb ei mund mond kulk, nga ek endi kii sik erngii, pinerim.

Gos Wu Endi Mei Mani Kindang Om Ei Nii?
(Masyu 22:41-46, Mak 12:35-37)

⁴¹ Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu kii sim, “Nimbil erang, wumb molk, Krais Gos wu ei kindang na op wu ei, King Deipis nge miyem ende wu,” pa ninim. ⁴² “Mer mon Sam ele Deipis yi nirim,

‘Sin Owundu na Owundu kanpi yi nirim, Nim na angil tundung orung mułii!’ pa nirim. ⁴³ Nga ekii se, ‘Nim nge opu orung wumb sip kin, nim simb ele mani kindmbii,’ pa nim.

⁴⁴ King Deipis eim Krais Gos kindang wu ei, eim ‘Owundu’ nirim. Pe nimbil erang, Deipis eim miyem ende wu ninmin?”

⁴⁵ Wumb pei molk, eim nim ek ei piinjing ni, Jiisas eim ek nipi, eim nge ek se andilmin wumb ngum. ⁴⁶ “Enim lo ek piik elmin wumb ei, ek ningii ei, enim piik kan kun erngii! En enim konduk ele olt endi kindik erangin kin, wumb keningii nik elmin. En enim yi piilmin; ol ei erpin, wumb konu kulou tungii ni, wumb men ngii ele konu ka wii keningii ni piilmin. Nga kuni owundu ei, sin sinim kumb ele pu mułamin kin, wumb keningii ni piik, enim embe tonu kindik, yi elmin. ⁴⁷ Pe wumb ei, en enim puk, amb wenjing kołmun amb ei, ngii konu ni, ku ni, epi ombu waning sik; ba wumb kumb ele prei kinan er puk elmin. Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb ombu kos owundu singii,” pa nim.

21

Amb Kurpu Endi Gos Kin Epi Pei Ngum

(Mak 12:41-44)

¹ Jiisas eim men ngii mołpu kenim ni, wu ku sałim wu ambil ngołmun wu, en enim Gos nge men ngii ku konu ele Gos kin noman ka ku kindnjing. ² Pe eim kenim ni, amb endi wam kultum amb ei, epi endi sinałim amb, kurpu endi eim, ku kundii kembis tał, mer Gos kin noman ka piik kindnjing konu ele, kindim. ³ Pe Jiisas eim ek nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ya amb kurpu ei, wam kulum amb ei, eim ku kindnim amb ei, enim wumb pei eipi kindnjing ku ei, to mani kindnim. ⁴ Pe enim wumb eipi ei, enim ku pei sałim ei, enim epi wii Gos kin ka pii ngonmun. Ba amb ei, eim epi endeim sinałim; ba ei

ku tu wupu ngonum. Nga eim kuni simba ku ei, sinałim, mon!”

⁵⁻⁶ Wumb kombur men ngii owundu ele nik ek ninjing, “Ngii ele kom ku mon ka wii ngunjung. Nga wu amb Gos kin noman ka epi kindnjing.” Nga Jiisas ek yi nim, “Oł ei pe enim kaninmin ei, nga kis mułmba ei kunum endi simba kunum ei, ku endi tondrung peł ele pinermba. Pei er kis erpi, konu orung orung pei eipi eipi mani kindmba,” pa yi nim.

Oł Embin Tui Tonu Omba Jiisas Yi Nim

(Masyu 24:3-14, Mak 13:3-13)

⁷ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Ek mon wu, kunum nenj epi ei tonu omba? Epi ei omba kunum oł endi erang kin, sin kenmin kunum ei, mandi omba, min mon?”

⁸ Jiisas eim ek yi nim, “Enim kan kun er mułngii! Wumb kombur ok, enim kin ek kend to ngungii. Ngok kin, wumb pei ok, na embe ei singii. Sik kin, yi ningii, ‘Wu ei na ond kunum mandi enim.’ Nik kin, yi erngii; ba enim ningii ek ei piik, pungii konu ekii se punerngii, mon!” pa nim. ⁹ “Wumb tiłap kembis tuk ele, en enim nginmał enmin ningii, ku. Nga wumb tiłap pei konu orung orung pei opu owundu enmin nik erngii ei, enim piingii; ba enim mund mong tunerngii mon! Oł ombu ok tonu omba; ba kunum poru nimba kunum ei, sikir tonu onermba,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim wumb kanpi ek nipi ngum, “Pe wumb tiłap endi pupu kin, wumb tiłap endi kin ermba. Pe wu king endi nge tiłap ei pupu kin, king endi nge tiłap ele opu erngii. ¹¹ Pe konu kopu owundu tonu omba; nga konu kombur kumb kuni owundu sepi kin, wumb ening owundu pimba ku. Nga kupu muł ele keningii ni, muł ei owundu erpi, oł kanim kanim erang kin, enim mund mong erngii. ¹² Ba epi ombu tonu onerang kin, enim wumb ok, enim ambıl gii nik kin, oł embin tui kanim kanim erngii. Erik kin, enim

sik sipik, men ngii ele kos piik kin, nga enim sik, kan ngok, yi erngii ku. Yi erik kin, enim na embe ambıl to mani kindmin ni erngii nik sipik, king ngii konu ele gapman mułngii konu ele, enim sipngii,” pa nim. ¹³ “Yi erngii kunum ele, enim na ek ka ni tor kindngii. ¹⁴ Kunum ele en enim noman ele, piik dinga erik kin, nga nipe ek endi ok ni orung kindmin ni, yi piinerngii mon! ¹⁵ Na nam ek enim ngamb ek ei, keimi ni piik, ni tor kindngii. Enim kin noman ka ngop ermbii, nim. Enim nge opu orung wumb ei, enim ek tok kindik, enim to mani kindmin ni erngii ei, kaplı enermba. Na enim nip ngunj ek ei, kaplı dinga pimba. ¹⁶ Arnim manim ni, angnim ni, miyem ende wumb ni, puł wumb ok, enim nge opu orung wumb kin ngungii. Ngok kin, kombur en enim mułngii wumb ei, kombur to kundngii ku. ¹⁷ Pe wumb pei enim kin popuł kis singii ei, nimbił erang enim na embe ambıl tonu kindngii. ¹⁸ Gos epi ei piinerim kin, enim nge peng enjin ei, endi am punermba mon. Gos wumb pei noman tuk piinim ku. ¹⁹ Kunum kunum en enim dinga kind er mulnjung kin, kaplı en enim noman konj mendpił singii.

²⁰ “Ba enim molk kinangin kin, opu wumb ok Jerusalem konu owundu ele orung orung onjung kin, enim pii poł tungii ei, Jerusalem konu ele owundu ni, konu er kis mundngii kunum ei, mandi enim ni piik mułngii,” pa nim. ²¹ “Kunum ele, wumb Jura konu ele mołmun wumb, ei sikir puk kin, tonu komung ele pungii. Nga Jerusalem konu ele owundu tuk mołmun wumb ei, tungu puk, konu eipi eipi simba konu ele pungii. Nga wumb konu orung orung ele torung mołmun wumb ei, nga konu ele tuk punerngii. ²² Kunum ele, oł kis ełmin wumb ei, Gos wumb ombu kin kumep ngumba ei, mer Gos mon ele pałim ek ei, pei keimi pimba. ²³ Kaimb kunum ele, amb kangıł am ngopu mułmba

min, kangil mułang mułmba amb ei, kaimb er mułngii! Oł embin tui ele, konu orung orung tonu wang kin, Gos eim popuł sim mił ei, eim wumb ombu kin kos erpi ngumba. ²⁴ Wumb ei tui pei nopusu poru nimba. Nga opu orung wumb ok, kan ngok, konu eipi orung orung pei kindngii. Wumb tilap eipi simb ei, Jerusalem konu ele kembangii. Yi er mułangin kin, wumb tilap eipi kunum ei, Gos to mundum kunum ei, poru nimba,” pa nim.

Gos Kindmba Wu Ei, Wu Kingam Omba

(Masyu 24:29-31, Mak 13:24-27)

²⁵ “Nga tonu muł ele eni ni, kanjip ni, oi ombu, oł kanim kanim erngii. Mani mei ele konu orung orung, wumb en enim, oł embin tui peng mułangin kin, ep noł topu, gur gali nipi ermbe ei, wumb piik mund mong erngii. ²⁶ Wumb pei en enim mei ele tonu omba ei, noman embin to piingii. Pe wumb kułmun ni piik kin, noman pepi kun enerang mułngii. Nimbił erang tonu muł ele oi ni, kanjip ni ombu, ołup, ermbe. ²⁷ Oł ei tonu wang kin, molk keningii ni, Gos kindang opu mei wu kingam telim ei, eim kupu peł ele omba. Opu kin, eim dinga owundu peng kin, nga eim tilang owundu ka wii ei, erang kin omba. ²⁸ Nga ekii se, oł ombu tonu wang kin, enim kunum ele angk, en enim peng kan tonu kanik er mułngii. Nimbił erang, sinim kis mułamin kin, oł embin tui tonu orum ei, Gos sinim paki tumba nge kunum ei, mandi erang orum,” pa nim.

Ond Pik Ei, Konu Eni Ba, Min Kumb Tumba Ei, Andan Totum

(Masyu 24:32-35, Mak 13:28-31)

²⁹ Nga Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu kin, yi nim. “En enim ond mong pik kanik kin, nga ond eipi pei kanik erei!” pa nim. ³⁰ “Pe enim kinangin kin, ond ei, onguł konj topu nim kin, konu eni owundu ba, enim nik, yi piingii. Akip kunum ei kuni mong poł tonum. ³¹ Yi mił, enim oł ombu kinangin yi mił erpi nim

kin, en enim piingii. Gos sinim tep er mułmba kunum ei mandi omba, enim ni piingii!” pa yi nim.

³² “Na ek keimi nip enim ngond. Wumb kunum ele wumb konj mułngii kunum, ei epi ombu tor omba. ³³ Muł kin mei poru nimba; ba na ek ei poru ninermba,” pa yi nim.

³⁴ “Ba enim kan kun er mułngii! Mon pim kin, enim noł kunum kunum nok wulu pang kin, en enim molk, ngenj epi ele noman piingii; ei mon! Pe enim noman ka peng mulenjing kin, Gos kindmba wu ei, wu kingam omba kunum ei, sikir tor omba. Eim omba ei yi mił; kung min, kei endi, karip tan sikir pupu kin, kei min, epi mondnum mił, yi sikir omba. ³⁵ Epi ei tonu omba kunum ei, wumb mołmun konu ele orung orung pei tonu omba. ³⁶ Kunum kunum en enim kan kun er mułngii! En enim Gos kin kunum kunum prei er mułangin kin, Gos enim dinga ngumba. Ngang kin, oł embin tui enim kin tonu ombii ni ermbe; ba enim pii gii nik, dinga pimbe. Peng er molk kin, wu kingam Gos mei mani kindrim ei, kumb ele engingii,” pa nirim.

³⁷ Kunum kunum Jiisas wumb pei sipipi, Gos ngii owundu ele, wumb ek nipi ngopu, yi elim. Ba emii peng, eim pupu, komung Olip ele mołulum. Mołpu or pepi kin, Jerusalem konu men ngii orung om. ³⁸ Nga wumb en enim ngii konu pek, kupiiring ok Gos ngii owundu ele Jiisas nge ek ka piłmin.

22

Juras Ek Dinga Nipi, Jiisas Sipi Kin, Noman Pim Wumb Ngum

(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Pe kunum endi bres yiis punenim kunum ei, kuni owundu, ‘Pasopa,’ niłmin kunum ei, mandi erim. ² Pe kułmał kałiłmin owundu ni, lo ek piłmin wumb ni, en enim wumb pei mulnjung ei, mund mong tunjung.

Mulangin kanik kin, en enim yi ninjing, “Sinim Jiisas koi erpin kin, er to kundmun, mił nenj?” a ninjing.

³ Pe Seisen Juras noman ełe tuk pum. Nga Juras eim ‘Eskeriyas,’ niłmin. Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ende wu engki nga tał, ei nge wu. ⁴ Pe Juras eim pupu, kułmał kałiłmin owundu kin, men ngii ełe tep mołumun wu ombu ni, kanpi nim. Eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge er endim. ⁵ Yi ngang kin, wumb en enim ka piik, ku nin epi sik kin, wu ei ngumun, ninjing. ⁶ Pe Juras eim kapli nipi, eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge, kanpi endim. Eim kunum endi mołpu kenim ni, wumb pei Jiisas kin mulenjing.

Jiisas Kin Ekii Sinjingił Wu Tał, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjingił.

(Masyu 26:17-25, Mak 14:12-21, Jon 13:21-30)

⁷ Pe kunum ei, bres yiis punerim kunum ei, tonu wang kin, wumb kung siipsiip wał endeim ni, to kałiłmin ei, ‘Pasopa’ pa niłmin. ⁸ Pe Jiisas eim Piisa kin, Jon teł konu endi ełe kindpi yi nim, “Ełip pukuł kin, ‘Pasopa,’ kuni er kun erangił, sinim kuni numun,” pa nipi kindim. ⁹ Wu tał eim kankił, yi ninjingił, “Nim piin! Sił konu jili er kun ermbił?” ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Ełip konu owundu ełe tuk pangił kin, wu endi noł ming endi sipi, tu wumba konu ełe, ekii se pukuł kin, wu ei ngii jili nirik ba, konu ełe, ełip nirik punguł. ¹¹ Pe ełip ngii ei, arim mułmba ei, kankił ningił, ‘Ek mon wu ek yi nim, Na nge ek se andiłmin wu engki nga tał ei kin, kuni numbii palting ełe, jili sałim?’ ¹² Yi nengił kin, wu ei eim ngii tondrung ełe palting owundu endi sałim ei, ngang kin, ełip sinim kuni ‘Pasopa’ er kun er singił,” pa nipi kindim. ¹³ Wu tał ni punjnguł. Pukuł kin, kenjingił ni, Jiisas nim mił yi kenjingił. Kankił kin, kuni ‘Pasopa’ nungii nge, er ka enjingił.

Jiisas Kin Ekii Sinjingił Wu Tał, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjingił.

(Masyu 26:26-30, Mak 14:22-26, 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Pe kuni nungii kunum seng kin, Jiisas ni, eim er se andiłmin wu kin, tonu peł ełe molk kin, kuni nok mulnjung. ¹⁵⁻¹⁶ Kuni nok molk kin, Jiisas yi nim, “Na ek keimi nind. Na enim kin kuni ‘Pasopa’ endi nop moł ei, na ka piind. Ekii se ngenj kumbii simbii. Nimbił erang ‘Pasopa’ kunum nga simba ei, na enim kin, kuni endi nunermbii, mon! Nga Gos sinim tep er mułmba kunum ei, peni ełe wang kin, oł ei ek keimi pimba,” pa nim. ¹⁷ Eim ming kap noł wain endi sipi kin, Gos kin prei erim. Nga eim yi nim, “Enim noł wain ming kap ei, endeim endeim ni nui!” nim. ¹⁸ “Na ek keimi nind. Akip min ekii se, mering pei, na ond mong noł wain ei nunerngii mon! Nga Gos sinim tep er mułmba kunum ei tonu omba,” pa nim. ¹⁹ Nga bres sipi kin, Gos kin prei erpi, ngopu kin, Eim bres engin tum. Topu kin ek yi nim, “Bres ei na ngenj mił mołum. (Na ngenj ei enim paki tond; enim nok kin, na kin piik er mułngii! ²⁰ Nok poru nengin kin, nga yi mił ku erpi, ming kap endi, ond mong noł wain mułum ni sipi, yi ku erang kin, nok poru nengin kin, yi nim; “Noł wain ei, enim kin oł konj endi erip ngond. Yi mił enim Gos nge wumb nanim kin, tep to mołpun, o ende punmun. Nga ming kap ond mong noł wain mułum ni, sipi kin, yi ku erim. Erpi kin, yi nim; ming kap ond mong noł wain ei, na enim kin kondrak konj endi end ei, na miyem mił peng kin, enim kin paki to ngond.)

²¹ Ba wu endi na sipi kin, wumb opu orung wumb angii ełe pendmba ei, akip sił kuni ende nopuł kin, peł ełe ende mołmbuł, wu ei minj. ²² Wu ei, mei mani opu wu kingam pim ei, Gos eim noman piim mił yi erim. Ba wu ei wu kingam sipi kin, wumb opu orung wumb ngumba wu ei, na kaimb sind,” pa nim. ²³ Jiisas eim

ek yi neng mił, wu ombu en enim endeim endeim ni, ek nik, kii sik, piik piik enjing. Erik kin, “Sinim kin wu nii endi oł ei ermbe?” enim yi kii sinjing.

²⁴ Pe eim nge ek se andilmin wumb molk kin, ek mił enjing. Erik kin, yi ninjing, “Sinim mołmun konu ełe, wu nii owundu mołum?” ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngum, “Wumb king eipi ei konu eipi eipi mołmun ei, king en enim noman dinga peng kin, king owundu molk wumb tep erik, wumb yi mił ninjing. Nga en enim embe ełe oł ka erik, wumb ngok ełmin. ²⁶ Ba wu endi, wu num mułmbii nipi ermbe wu ei, wu kongun wii mił mułmba. Nga wu noman peng wu owundu mułmbii ni piimba wu ei, kongun wu mił, enim paki topu ngopu kin, kongun erpi mułmba. ²⁷ Wu nii endi wu owundu mołum? Pe wu kuni kałpi tu wułum wu ei, min tonu peł ełe mołpu kin, kuni nołum wu ei min? Nga en enim yi ku ni piik, kuni peł ełe mołpu kin, kuni nołum wu ei mendpił. Ba na enim mołmun konu ełe tuk mołup kin, kongun wu mił, enim paki top moł,” pa nim.

²⁸ “Epi kanim kanim oł embin tui na kin tonu onum kunum ei, enim na wak tunenjing; ba enim na kin mulnjung. ²⁹ Na nge Ernan sinim tep er kanpi mołum, Eim noman dinga ei na ngum. Akip na noman dinga ei, enim ngamb kin, enim mułngii,” pa nim. ³⁰ “Nam enim tep er mułmbii noman dinga ei, enim kuni peł seng kin, nok mułngii. Pe enim ok, King mił molk, Esrel wumb engki nga tał, wumb tilap ei kin, kos piilmin wu mił, mułngii.”

Piisa Nim Nam Buł Ngunjii, Nipi Jiisas Yi Nim
(Masyu 26:31-35, Mak 14:27-31, Jon 13:36-38)

³¹ “Saimon! Saimon! Nim piikin; pe Seisen eim enim kin kuni mong wiis ełmin oł ei mił, enim kin yi ku ermbe. Ei eim enim kin mok topu wumb dinga molałmin wumb

nin, nga dinga mołmun wumb, kaplı kongun erpi sipi, eim andlam ełe kindmbii ni ermbe ei, dinga mił molałmin kin, wumb wii mił mołmun. ³² Ba na prei erip kin, nim Saimon paki tunj ełe nge nim pii gii ei, dinga pimba. Ekii se nim noman ak tokun orung on kin, ninim angnim noł paki tunjii,” pa nim. ³³ Piisa ek yi nim, “Owundu, na er kun er moł. Nim kin kan ngii ełe ouni bil; nga nim kulnjii ei, na er kun er moł, na nim kin ouni kułmbuł,” pa nim. ³⁴ Jiisas ek nipi yi nim, “Piisa, na nim kanip nind. Akip kunum ełe epi peng kin, kei kultu wii tunenerang kin, nim ek kunum tekliki ninjii, ‘Na wu Jiisas ninmin, ei na kinal!’ pa ninjii.”

³⁵ Pe Jiisas ek yi nim, “Ok na enim kindinj ei, enim ku ni, kon ni, simb su ei sipnerei! Kunum ei, enim epi endi simin ni piinjing min mon?” Pe en enim yi ninjing, “Sin oł endi yi enerim mon.” ³⁶⁻³⁸ Enim Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Pe enim tuk mołmun wu endi ku kon pimba ei simba. Nga kon yi ku. Wu endi tui kepıi sinerim kin, eim kon takis ei sipipi, ku sipi, tui kepıi top ermbe. Erpi kin, tui kepıi simba,” pa nim. Pe wumb yi ninjing, “Owundu, nim ya kan! Sin tui kepıi tał sałim.” Eim yi ni piim, “Enim na ek ei pii poł tunenjing. Eim yi nim, ‘Ek ei kaplı poru nim,’ pa nim. Na enim kanip nind, Gos ek ok pułum yi nirim, ‘Enim oł kis ełmin wumb mił, eim kułou tum,’ pa nim. Nimbil erang ek ei, na nind mił, keimi tonu omba. Gos mon ełe na ek nim ek ei, akip keimi tonu onum.”

Gesemanii Konu Ełe Jiisas Prei Erim

(Masyu 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Jiisas eim anda pupu, tonu komung Olip ełe, ba pum ei, eim kunum kunum prei erpi, yi ełim. Oł ei erang mił, eim nge er se andilmin wumb ombu, ekii se punjung. ⁴⁰ Pe eim konu ełe opu kin, ek nipi er se andilmin wu ombu ngum, “Enim prei erangin kin, epi kis endi erangin kin,

kenmbii nip tonu omba epi ei enim kin onermba,” pa nim. ⁴¹ Pe nga eim wu ombu mondpu kin, eim konu eipi mandi pum. Pe eim simb gopsing pii pol mołpu kin, prei erim. ⁴² Jiisas eim wumb epi kis kanim kanim eim kin tonu wang kin, eim arim kin ke nipi, ek ekin yi topu nim. “Arnan! Nim na ming kap embin tui ei, na numbii ni piin kin, ninim noman ełe sinjii. Ba nim na noman ełe, nim ekii sinenjii mon. Ninim noman ełe piikin enjii,” pa nim. ⁴³ Jiisas eim Gos kin prei er mułang kin, pe tonu epin konu ełe enjel endi mani opu kin, eim dinga ngum. ⁴⁴ Jiisas eim noman embin kis piipi kin, eim prei dinga erpi mułang kin, eim kurun ei, miyem mił opu, mei ełe mani pum.

⁴⁵ Pe eim prei er pendpi angpi kin, eim ek se andiłmin wumb mulnjung konu ełe pum. Pupu kenim ni, or pinjing kenim ni, en enim noman embin tang kin, piik pinjing, kenim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Enim nimbił erang, enim or pałmin? Enim konj kind, angk prei erei! Mon pim kin, oł kis endi enim kin tonu omba,” pa nim.

Juras Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb Ngum

(Masyu 26:47-56, Mak 14:43-50, Jon 18:3-11)

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi mułang kin, wumb tilap owundu endi onjung. Wu endi Juras niłmin wu ei, Jiisas nge ek se andiłmin wu engki nga tał tuk mołmun wu endi eim kumb se om. Eim mandi opu kin, Jiisas kin kumb gupu to numba nge om. ⁴⁸ Ba Jiisas ek nipi Juras ngum, “Juras, nim wu kingam ei, nim eim gupu to nokun sikin kin, opu orung wumb ngunjii min?” ⁴⁹ Jiisas eim nge ek se andiłmin wumb molk, kenjing ni, oł ei tonu omba enim nik, Jiisas kanik kin, yi ninjing, “Owundu, sin tui kepil sipin kin, wumb ei tumun, min mon?” ⁵⁰ Yi nik kin, wu endi tui kepil tang kin, kułmał kałiłim owundu nge kongun wu ei, eim nge kom orung

angił tunding orung, kilip topu mani om. ⁵¹ Ba Jiisas kanpi yi nim, “Mon! Oł ei si kindei!” pa nim. Yi nipi kin, wu ni kom ełe embilang kin, kom ni, nga ok pim mił, pim.

⁵² Pe Jiisas ek nipi, kułmał kałiłim owundu ombu ni, men ngii owundu ełe tep mołumun wu ombu ni, wumb num pei, wumb eim ambil gii ningii nge ok wumb ei, Jiisas yi nim, “Enim tui nin, kepil epi ei sik kin, tu wunmun ei, enim waning wu endi tungii nge onmun min?” ⁵³ Na enim kin kunum kunum men ngii owundu ei mołumun. Ba enim na peng ełe, enim angił embilałmin, mon. Ba akip kunum ei, enim kunum seng enmin. Akip Seisen emii ełe mołpu kin, epi kis elim ei nge, dinga akip tor onum,” pa nim.

Piisa Ek Yi Nim, “Na Jiisas Ninmin Ei, Na Kinal.”

(Masyu 26:57,58,69-75, Mak 14:53,54,66-72, Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Jiisas eim ek nipi poru neng kin, wumb ombu eim ambil gii ni sipnjing. Pe wumb ei, eim sipi kin, kułmał kałiłim owundu ngii konu ełe tuk sipnjing konu ełe, Piisa eim ekii se pum. Pupu kin, konu turii mił mołpu, kan mułum. ⁵⁵ Ngii owundu kung gui tukrung ełe engim konu ełe, dup kalk mulnjung konu ełe, Piisa tep to mulnjung ku. ⁵⁶ Kongun amb endi mołpu kenim ni, Piisa eim dup ełe mułum kenim. Amb ni, eim kanpi kin, yi nim, “Wu ei, Jiisas kin tep to mołum wu,” pa nim. ⁵⁷ Ba Piisa ek nipi, “Mon!” pa nipi yi nim, “Amb, wu ei, na kinal!” ⁵⁸ Ekii se nga, wu endi Piisa kanpi kin, yi nim, “Nim eim nge tilap ende,” pa nim. Ba Piisa yi nim, “Kawukeiya! Na mon!” ⁵⁹ Mołang kin, nga ekii se, wu eipi endi pupu yi nim, “Keimi mendpil, wu ei, eim kin tep to andiłim wu. Eim Galilii konu ełe wu,” pa nim. ⁶⁰ Ba Piisa ek dinga nipi ngopu, yi nim, “Wu, nim nin ek ei, na pii pol tunand.” Piisa eim ek yi nipi mułang kin, kei kultu wii tum. ⁶¹ Pe Owundu

eim ak topu, Piisa kenim. Pe Piisa eim piim ni, Owundu ek endi eim kin nirim ek ei piim. Ek ele nge, eim kei kultu wii tunermba kunum ei, nim yi ninjii, "Na Jiisas kinal, pa nikin, kunum tekliki enjii," pa nirim. ⁶² Pe Piisa eim tor pupu, ke dinga wii nim.

⁶³ Wumb Jiisas ambil gii nik, ek ngok, kepii tok enjing. ⁶⁴ Pe wumb Jiisas eim ningil ele, alap pandi to pendik, kepii tok, yi ninjing. "Pe nim ek ni tor kindilim wu mendpil min mon; ek ni! Wu nii nim kepii tonum ei, ninjii," pa ninjing. ⁶⁵ Wumb ek kis kanim kanim nik, eim kin ngunjung.

Kaunsil Wumb Ningil Ele Jiisas Kos Enjing

(Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Jon 18:19-24)

⁶⁶ Ekii se konu eni tang kin, Es-rel wumb num ei ni, lo ek piilmin wumb ni, ek kengip tolmun wumb ni, Gos kin kulmal kalilmin wumb ni, ok kulou tok molk kin, Jiisas sik sipik, kaunsil mulum konu ele sipik, yi ninjing. ⁶⁷ "Nim sin kan kin, 'Na Gos er salim wu kindang, Krai,' pa nilin, ei keimi min mon?" Pe Jiisas ek nipi ngopu, yi nim. "Na enim kanip nimbii; ba enim pii gii ninerngii. ⁶⁸ Nga na enim kin ek kombur kii simbii nim kin, enim na ek ei ni orung kindnerngii, palim. ⁶⁹ Ba pe ekii se, kunum kunum mei mani opu wu kingam ei, eim Gos angil tundung ele mulmba konu ei, Gos eim dinga wii salim," pa nim. ⁷⁰ Pe wumb yi ninjing, "Nim ek ei nin ei, nim Gos kingam molun min?" Pe eim ek yi nim, "Enim ninmin ek ei, na mendpil." ⁷¹ Nga wumb en enim yi ninjing, "Sinim nipe ek nga nipin kii simin? Eim gupu ele, ek ei ninim, sin sinim piinmin, ei poru!"

23

Pailos Kumb Ele, Jiisas Kos Enjing
(Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Jon 18:28-38)

¹ Yi nik kin, wumb pei eim sipik, Pailos mulum konu ele sipnjing. ² Pe

kos piingii nge nik, eim kin ek yi ninjing. "Sin wu ei kenjpin ni, eim sin wumb tilap ele, elmin ol ei, eipi erpi elim. Pe eim sin ku takis Siisa ngołmun ei, eim mon nipi, eim 'Nam Gos kindang wu Krai nipi, nam King,' pa nipi, yi elim," pa ninjing. ³ Pe Pailos eim kii sim, "Nim Jura wumb King min?" Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi, ek yi nim, "Ninim nin mil yi," pa nim. ⁴ Pailos ek nipi, kulmal kalilim owundu ni, wumb pei kanpi yi nim, "Na wu ei, erim ol endi kan sinand, mon!" pa yi nim. ⁵ Ba wumb ek dinga nik, yi ninjing, "Eim ek nipi wumb ngang kin, wumb eim ek piik, Jura konu ni, konu orung orung pei, mund mong elmin. Pe Galilii konu ele, eim er opu opu ya ele onum," pa ninjing.

Nga Jiisas Sipik, Eros Kin Kos Enjing

⁶ Pailos eim ek ei piipi kin, wumb kii sim, "Wu ei Galilii konu ele wu min?" ⁷ Nga wumb eim kanik yi ninjing. Pe eim piim ni, Jiisas nge konu ei, Galilii konu orung ele, Eros tep elim konu ei piinim. Kapli Pailos ek ei piipi kin, nga kindang pupu, "Eros molum konu ele orung pangli," nim. Kunum ei, Eros Jerusalem konu ele mulum. ⁸ Eros Jiisas kanpi kin, eim ka piim. Nimbil erang Jiisas ek ei Eros piim; ba kunum kinan, eim Jiisas kenmbii ni piipi mulum. Eros eim yi piim, "Jiisas jep ol endi erang, kenmbii," ni piim. ⁹ Yi piipi kin, Eros eim epi pei Jiisas kin kii sim; ba Jiisas eim ek endi nipi kin, orung kindnerim, mon! ¹⁰ Kulmal kalilmin owundu ni, lo ek piilmin wumb ei ok, mandi angk kin, Jiisas kos erngii nge, ek dinga kind ninjing. ¹¹ Eros ni, eim nge opu ond wumb ni eim ek ngok, ek kis kanim kanim nik erik, konduk ka wii endi mon kanim kanim mulum kon ei kindik kin, nga eim Pailos mulum konu ele orung kindnjing. ¹² Kumb ok, Eros eim Pailos kin opu elmbil; ba pe el elip, ek ka nikil, ende punjngul.

Pailos Yi Nim, "Ond Peri Ete Nil Tei!" Nim

(Masyu 27:15-26, Mak 15:6-15, Jon 18:39-19:16)

¹³ Pe Pailos eim kulmal kalilmin owundu ni, wu num ni, wumb pei ok kulou tei nipi, wii tum. ¹⁴ Pe eim ek nipi, yi nim, "Enim wu ei ya sik tu wunjung ei, yi ninjing, 'Wu ei sin tilap ele, ek nipi wumb noman er kis elim,' nik, tu wunjung. Pe na wu ei, enim kumb ele ek nip, wu ei kii sind; ba eim enim enmin ek ei, endi neng kin, na piinand. Wu ei, ol endi enerim. Sinim wu ei kin, kos ermin mil mon! ¹⁵ Nga Eros eim erim ol endi enerim, mon ku! Nga ei eim orung kindang onum. Piinmin! Wu ei, ol kis owundu endi erang kin, sinim kapli, eim to kundmun. ¹⁶ Pe na wu ei kepil top kindamb kin, orung pangli," nim. ¹⁷⁻¹⁹ (Ba en enim elmin ol ei, yi kor owundu kunum ei, kan ngii palmin wu ei, endi tor kindilim.) Pe wumb pei wii tok kin, ek dinga nik yi ninjing, "Wu ei to kondkun, Barapas kindan kin, sin kin wangli!" ninjing. (Barapas eim konu owundu ele gapman kin opu erpi, wu endi to kundrum. To kundang kin, Barapas sik kin kan ngii pendik.) ²⁰ Pailos wumb nga kanpi, ek yi nirim, "Wu ei Jiisas, eim orung kindamb, ba," ni piim. ²¹ Ba wumb wii tok, nga yi nik, "Ond peri ele, to kond!" Wumb pei yi ku ninjing. ²² Pe Pailos nga kunum ei ngang kin, kunum tekliki mil nim, "Nimbi! erang, wu ei nipe ol endi erim? Na eim ol endi erim min, nip kurunj; ba ol endi erang kin, tumun ei kapli; ba, mon!" nim. "Yi piip kin, wii kepil top kindamb, ba," pa nim. ²³ Ba wumb dinga puk, ek dinga nik, wii dinga tok, "Ond peri ele kulangli!" ninjing. Pe wii ek dinga nik, Pailos nim ek ei, to mani kindnjing. ²⁴ Wumb ek yi nengin kin, Pailos wumb kanpi, yi nim, "En enim dinga kindik, 'Wu ei tumun,' ninmin ei, wu ei, en enim sipik, tei! Na mon minj!" ²⁵ Wu ei, gapman kin

opu erim ni, wu endi to kundmun nik, sik, kan ngii pendik, wu ei, wu amb pei si orung simin nik. Pe Pailos mani wu endi ei kindan, "Wangli," nik. Pe Pailos Jiisas kindang wang kin, wumb sipik.

Jiisas Ond Peri Ete Nil Tunjung
(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Jon 19:17-27)

²⁶ Pe opu ond wumb Jiisas sipik kin, wu endi ambil gii nik wu ei, embe Saimon. Saimon ni wu ei, eim Saiirini konu ele wu. Wu ei opu, konu owundu ele tuk bii ni erang kin, wumb ond peri ele tu wunjung. Tu wuk kin, wu ei pindang ele pindangin ko wupu kin, Jiisas pum konu ele ekii se pum.

²⁷ Pe wumb ke nik, kaimb kulk, puk kin, Jiisas pum konu ele ekii se punjung. ²⁸ Ba Jiisas ak topu amb kombur kanpi kin, ek yi nim, "Enim Jerusalem konu ele amb! Enim na kin piik ke ninerei! Ke ningii pim kin, en enim nge kangil ei piik ke nik kin, en enim nge piik ke ningii," pa nim. ²⁹ "Piinmin! Ekii se ek endi tonu omba ei yi pimba. 'Amb kangil mengnarik amb ni, kangil mengnenjing amb ni, amb am ngunenjing amb ni, amb ombu pei ka piingii.' Nimbi! erang kunum ei, wumb mulnjung kin ol embin tui enim kin tonu omba. ³⁰ Tonu om kunum ele wumb kombur komung ele ek yi ningii. Enim komung ombu mani ok kin, 'Sin tei!' nimin. Nga komung kembis kembis ombu yi ku, 'Sin to pandi tei!' nimin. ³¹ Yi mil erang enim ol ei ond konj ele enmin; ba nga ond kulii ele enim nimbi! ol erngii?" Jiisas eim ek yi nim, "Ei ol konj ei tonu wang kin, enim kaninmin," pa yi nim. "Nga ekii se ond kulii ei, mering ekii se ol ei enim na kin piik mulngii wumb ei, ol yi tonu omba ei, enim nimbi! ol erngii?" pa yi nim.

³² Wumb eipi tal tu wunjung wu tal, ol kis elmbil wu tal, Jiisas tok, wu tal ouni tungii nge enjing, enjing. ³³ Pe wumb konu endi ele tor punjung konu ei, embe 'Wumb peng

embił konu ei yi nilmin. Nilmin konu ełe, Jiisas ond peri ełe tok, wu tał oł kis ełmbił wu tał, nil tunjung ku. Wu endi Jiisas angil tundung orung peng kin, nga wu endi angil taring orung pim. ³⁴ Jiisas ek nim, “Arnan, nim piin, wumb en enim oł kis en enim ei pii poł tunarik enmin. Kapli nim wumb oł kis ei kil ngunjii,” pa nim. Pe Jiisas konduk ni alap epi ei wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin, konduk ei simin nik enjing. ³⁵ Wumb molk, kanik muljung; ba wumb peng pim wumb ei, en enim ek ngok yi ninjing. “Eim wumb eipi paki topu yi ełim. Pe keimi Gos eim Kraiss telim wu ei, kindang opu, wumb paki topu ełim pim kin, kapli akip ei eim paki topu, ond peri ełe si kindpi, mani omba,” yi ninjing. ³⁶ Opu ond wumb ei kin ek ngok, yi ninjing ku. Yi erik kin, mandi ok, epi kumbii ełim epi ei, sipi ngumun ninjing. ³⁷ Pe ek ngok kin, yi ninjing, “Nim keimi Jura wumb nge King pim kin, kapli ninim paki to!” ninjing. ³⁸ Ond peri ełe, tonu eim peng ełe, ek mon endi yi puljung, “Wu ei, Jura wumb ei nge King,” pa nik puljung. ³⁹ Epi waning ełmbił wu kis tał tuk wu endi, Jiisas kin ek yi nirim. “Nim Kraiss Gos kindang telin wu ei min? Kapli ninim paki tokun kin, sił kin ouni paki tunjii ku!” pa nim. ⁴⁰ Ba wu eipi endi orung pim wu ni ek ei piipi kin, wu ek nim wu ni, ek ngum, “Nim ngenj kumbii sin mił wu ei yi ku sinim. Ełe nge nim Gos kin mund mong tunan min? ⁴¹ Wumb siłip to kondunmun ei, siłip mong sinjpił ełe to kondunmun. Ba ya wu ei, eim oł kis endi enerim konu ei tonmun,” pa nim. ⁴² Pe wu ni ek yi nim, “Jiisas ekii se, nim wu King dinga owundu mułun kin, na piinjii,” pa nim. ⁴³ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Na ek keimi nind, akip kunum ełe mendpił, nim na kin Gos nge konu ka wii ełe ouni mułmbuł,” pa nim.

Jiisas Kułum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Mak 15:33-41,

Jon 19:28-30)

⁴⁴ Pe konu eni beli seng kin, Gos eni pandi topu erang kin, konu orung orung emii mił pepi pang kin, pou mił neng kin, emii pim ei poru nim. ⁴⁵ Pe mendpił alap ka wii endi, Gos ngii owundu ełe, pim alap ei, tuk kilip topu, orung orung tał pim. ⁴⁶ Jiisas ond peri ełe pepi, ek dinga nipi yi nim, “Arnan, na noman tuk ei, nim angil ełe kindind,” nipi eim kułum. ⁴⁷ Pe opu ełmin wumb ei, tep ełim wu ni, kanpi kin, Gos nge embe ambil tonu kindim. Kindpi yi nim, “Keimi mendpił, wu ei, wu oł kis endi enalim.” ⁴⁸ Pe wu amb pei pei ok, enim mił kenmin nik onjung. Ok molk, kenjing ni, epi keimi peng kanik, en enim kaimb sik, pepi ełe tok, nga orung punjung. ⁴⁹ Pe Jiisas nge wu puł ombu pei ni, Galilii konu ełe amb kombur kin, ekii se ok, turii angk, epi kis ei Jiisas kin tonu wang kin, ei kanik muljung.

Jiisas Nge Ngenj Ei Sipik, Kom Ku Tukpu Endi Ełe Pendnjing.

(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Jon 19:38-42)

⁵⁰ Pe wu endi multum wu ei, eim embe Josep. Wu ei konu owundu ełe multum konu ei, Jura wumb mołumun konu ełe, embe ei, ‘Arimasiya,’ pa nilmin. Wu ei, wu kaunsil mołumun wu ei, oł ka ełim wu. ⁵¹ Wu ei eim kaunsil eipi ek nilmin, oł kis ełmin ełe, ekii sipi enalim. Eim Gos konu sinim tep er mołum konu ei, ekii se peni ełe wang kenmbii nipi, minj kui er mołumun. ⁵² Wu ei Pailos kin pupu, “Jiisas nge ngenj ei simbii,” pa nim. ⁵³ Pe Jiisas ngenj sipi, mani tu wupu, alap kuru endi sipi, pandi tum. Topu sipipi kin, tukpu endi ełe mani kindim tukpu ei, kom ku owundu endi tunduk sik, ełe ok wu endi tuk kindnałmin, ełe kindim. Kindim tukpu andiłim ełe ku owundu ondu ełe ngunjung. ⁵⁴ Kor kunum ei, tonu omba mandi enim ei, kunum ka wii kunum ei er mołumun.

⁵⁵ Amb ombu Galilii konu e le si kindik, Jiisas kin ok, nga Josep purum konu e le ekii se puk. Puk kin, Jiisas tukpu to pendik mi l, kenmin ni punjung. ⁵⁶ Kanik poru nik kin, en enim ngii konu e le orung puk. En enim kopung ka wii ni, epi muru ka to lum epi ei, er kun erik kin, Jiisas ngenj e le kopung ei kindngii enjing.

Kor kunum "Kor mulei!" nik mi l kor mulnjung.

24

*Jiisas Nga Angpi Konj Tonu Pum
(Masyu 28:1-10, Mak 16:1-8, Jon 20:1-10)*

¹ Pe kongun kunum kumna, kor ei kupiiring ok, amb ombu en enim wumb tukpu e le punjung. Puk kin, kopung ka wii ni, epi muru ka to lum epi sik kin, epi ei er kun er sik, mi l sinjing. ² Puk kin, kenik ni, ku endi pandi to pendik ni, tukpu e le pineririm. ³ Wumb ok wumb ni, tukpu e le tuk puk; ba Jiisas Owundu ngenj ei kinerik mon. ⁴ Pe wumb en enim noman e le piik, mund mong erik mulk. Molk kenik ni, wu ta l konduk kuru pirim wu ta l, e l elip mulku l. Mulku l wu ta l nge konduk erang kin, wumb keningii pineririm. ⁵ Amb ombu en enim keningii pinerang kin, mani mei e le kan mani kanik mulnjung. Mu langin kin, wu ta l ek niki l ngunjung; "Nimbi l erang enim wumb tukpu konu e le wumb endi konj mo lum nik kur onmun? ⁶ Ba eim ya mola l! Eim angpi tonu pupu pum. Eim Galilii konu e le mo lpu kin, enim kin nipe ek nipi ngum ek ei, en enim piingii? ⁷ Eim ek yi nirim, 'Wu kingam ei sipik, wumb o l elmin wumb ei ngangin kin, sipi to kundangin kin, tukpu konu e le mani pu pepi kin, nga kunum tekliki pang kin, eim nga opu konj ba,' " nirim. ⁸ Wumb ek ei piik ni, Jiisas ok ek nirim mi l piinjing. ⁹ Wumb tukpu konu e le si kindik, orung punjung. Puk kin, ek nik, eim ek se andi lmin wu engki nga endeim mulk, konu e le kanik nik ei, epi kenik mi l nik, wumb

eipi pei ngok yi enjing. ¹⁰ Pe Mariya Makandala ni, Jo Ana, ni Mariya Jeims mam ni, amb ombu mu langin kin, ek ei nik, Jiisas ek se andi lmin wumb mulk konu e le kanik ninjing. ¹¹ Ba wumb ei, ek ei ek wii ninmin ni piik kin, pii gii ninerik, mon. ¹² Ba Piisa angpi sikir pupu, Jiisas tukpu tuk konu e le kenmbii nipi purum. Pe eim sip topu, tukpu e le nirik pupu kenim ni, alap mendpi l sim. Seng kin, eim nga orung ngii konu e le pupu, epi ei kenim mi l piipi mu lum.

*Emeiyas Wumb Andlam E le, Wu Ta l Jiisas Kenjingi l
(Mak 16:12-13)*

¹³ Pe kunum e le mendpi l, Jiisas pii gii ninjingi l wu ta l e l elip, konu endi Emeiyas ni konu e le pungu l nge punjungu l. Puku l andlam ei Jerusalem konu e le pupu, nga Emeiyas konu e le tor pu lum konu ei, angii orung nga ta l turii mi l salii m. ¹⁴ Wu ta l andki l puku l kin, epi pei kenjingi l mi l ei, niki l punjungu l. ¹⁵ Wu ta l e l elip, ek niki l, kii siki l punjungu l ei, Jiisas eim wu ta l onjungu l konu e le ekii se om ei kinenjingi l. ¹⁶ Ba epi endi wu ta l ningi l e le pe l erang kin, Jiisas kan po l tunenjingi l mon! ¹⁷ Pe eim opu, ek nipi kii sipi yi nim, "Eli p epi nipe niki l onmbu l?" Eim ek yi neng kin, wu ta l ni niki l ek piin-erki l; kan mani kanki l mulnjungu l. ¹⁸ Pe wu endi embe Kliyopas wu ei, ek nipi orung kindim, "Wumb konu orung orung pei ok Jerusalem konu e le minj mo lmun. Pe nim mendpi l Jerusalem konu epi ei tonu onum piinan min?" ¹⁹ Nga wu ei ek yi neng kin, Jiisas wu ta l kii sim, "Epi nipe?" Wu ta l eim kanki l yi ninjingi l, "Epi Jiisas Naseres konu e le wu o l ei tonu om. Eim ek ni tor kindi m wu mo lpu kin, kongun ei nga erpi, Gos ningi l e le ek dinga nipi wumb ngo lum. ²⁰ Wumb peng pim wumb ni, ku lma l ka l i lmin owundu wumb ni, Jiisas sik sipik, kos pi i lmin wu owundu ngunjung. Pe kos pi i lmin wumb owundu ek nik piik kin, wumb kombur eim

ond peri ele to kundnjung. ²¹ Ba kumb ok sin pii gii yi ninjpin kin, wu ei Esrel wumb kis mulnjung kin, ol embin tui tonu orum kin, Gos enim paki tumba nge orum. Pe nga ek endi palim ku. Epi ombu om ei, pe kunum tekliki kunum salim. ²² Akip sin amb kombur ok ek nengin kin, sin mund mong enmin. Kupiiring ok en enim Jiisas tukpu to pendnjing konu ele kenmin nik punjung. ²³ Ba Jiisas nge ngenj ei kinanmin nik, ok sin kanik yi ninjing. Eim kinenjpin, ba Gos nge enjel ok yi ninjing, 'Eim konj mo lum,' ninjing. ²⁴ Nga sin wu kombur puk kin, keningii nge punjung ei, amb ok ninjing mi ku ninjing. Ba eim kinanmin," pa ninjing.

²⁵ Jiisas eim ek dinga nipi wu ta ngum, "Elip noman ele dinga pinaim min? Elip ek ni tor kindilmin wumb ek pei nilmin ek ei elip pii gii ninenjngil. ²⁶ Nimbi erang elip piinanmbil? Gos Krai telim wu ei kindang, eim ngenj kumbii ok sipi kin, nga kunum ka seng kin, Gos nge dinga tilang owundu ngang mulmba?" ²⁷ Pe eim Moses lo ek ni, ek ni tor kindilmin wumb nge ek ei nimba erim. Pe eim ek nipi wu ta ngum ei, konu orung orung Gos mon ele ek nipi eim mendpil pa ninim ei, ek pule nim yi mi nim.

²⁸ Pe wu ta el elip konu ele mani punjngul. Pe Jiisas eim yi erpi ba nge pum. ²⁹ Ba wu ta eim kin ya mulmun konu ele, emii pimba mandi enim, yi nengil. Nengil kin, Jiisas wu ta kin mulum. ³⁰ Ekii se kuni nungii pendik, Jiisas eim wu ta kin mulum. Mo pu kin, eim bres sipi, Gos kin prei erpi, wu ta ngum. ³¹ Jiisas eim wu ta kin yi erang kin, wu ta ningil pirek neng kin, Jiisas kan pol tangil kin, nga Jiisas eim mulerim. Eim am pum. Pang kin, wu ta eim nga kinenjngil mon. ³² Wu ta el elip ek niki piinjngil. "Silip andlam ele wambil kin, eim silip kin ek ka nipi ngum. Ngopu kin, Gos nge ek pule nipi ngopu erim. Kunum ele silip noman pirek neng," yi ninjngil.

³³ Wu ta ek yi niki kunum ele mendpil orung puku, Jerusalem konu ele puku. Puku ni, wu engki nga endeim mulk. Nga en enim nge pu wu kombur oui mulnjung. ³⁴ Molk kin yi ninjing, "Keimi mendpil, Owundu ni nga orung om," pa nik enjing. "Eim orung om ei, Saimon eim kenim." ³⁵ Pe wu ta el elip andlam ele erim ol ei, ek pol tunjngul. Tokul kin, yi ninjngil. "Eim bres ambil engin topu Gos kin prei erang kin, sil eim kan pol tunjpu," pa ninjngil.

Jiisas Kin Ekii Sinjing Wumb Jiisas Kenjing Ku

(Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8)

³⁶ Pe en enim ek yi nik mulangin kin, Jiisas eim opu tuk, mii memb ele engim, "Enim noman ende sek ka piik kin, mulngii!" Jiisas yi nim. ³⁷ Ba wu en enim mund mong tok enjing. Wu ombu, "Sin sinim gui endi kaninmin," ni piinjnging. ³⁸ Pe eim ek nipi wumb ngum, "Nimbi erang enim puku sik andinmin? Nimbi erang enim noman embin to piik mulnjung? ³⁹ Enim na simb ni angil ele kinei! Na mendpil mo! Na gui mon! Gui ei ngenj na palim mi pinaitim mon!" pa nim. ⁴⁰ Eim ek yi nipi kin, eim simb, angil pei andan topu ngum. ⁴¹ En enim ka wii piinjnging; ba pii gii ninenjing. Pe en enim noman embin to piik mulnjung. Mulangin kin, eim yi nim, "Enim kuni kopur ya salim min?" yi kii sim. ⁴² Pe en enim omu endi ni ngunjung. ⁴³ Pe Jiisas eim sipi, nang kin, kenjing.

⁴⁴ Eim ek nipi ngopu yi nim, "Ok, na enim kin mo pu, ek nip ngunj ei, piinjnging. Moses nge ek nin, ek ni tor kindilmin wumb ek pol nin, mon Sam ele ek palim ek ei, na nge ek palim. Ekii se keimi tonu omba nir mi tonu keimi onum." ⁴⁵ Jiisas eim ek ei nipi kun erang kin, wumb Gos ek ei pii kun enjing.

⁴⁶ Pe eim ek yi nim, “Krais Gos kindang telim wu ei, eim ngenj kumbii sipi kolpu; nga kunum tekliki eim tukpu ele angpi, nga konj tonu opuba,” nirim. ⁴⁷ “Pang kin, eim nge embe ele, wumb ek nik ngok erangin kin, wumb tilap ok, noman ak tok Gos ek piingii. Piyangin kin, Gos wumb ombu ol kis kil ngumba,” pa nim. “Akip enim Jerusalem konu ele ni, konu orung orung pei ele puk, kongun ei erngii,” pa nim. ⁴⁸ Pe enim puk, ek ombu pei wumb kanik ningii. ⁴⁹ Enim piinmin! Gui Ka Gos ok enim ngumbii nirim mi, Owundu ei, akip na enim ngumbii. Ba enim puk kin, Jerusalem konu owundu ele mulangin kin, tonu epin konu ele Gos nge dinga ei enim kin kindmba,” Jiisas yi nim.

Gos Jiisas Sipi, Tonu Epin Konu Ele Tonu Sipim

(Mak 16:19-20, Aposel 1:9-11)

⁵⁰ Eim wumb ombu sipipi, Besanii konu ele sipipi, eim angil tonu kindpi, noman ka ek nipi ngum. ⁵¹ Pe eim ek ka nipi ngopu mulang kin, Gos eim sipi epin konu ele tonu sipim. ⁵² Wumb en enim Jiisas embe ambil tonu kindik, nga Jerusalem konu ele orung puk kin, en enim ka ka piinjing. ⁵³ Kunum kunum Gos ngii owundu ele molk kin, Gos embe ambil tonu kind mulnjung.

Jiisas Nge Ek Ka Jon Pulum

Ek Konj Ei Tonu Opu Wu Tetim

¹ Am kumb ok Gos nge ek ka ei Jiisas Krai se multum. Mei eneririm kunum ei eim Gos kin ouni multum. Jiisas eim Gos Mendpił. ² Am kumb ok mendpił, Jiisas Krai eim Gos kin ouni mulkuł. ³ Molkuł, eim mendpił epi kanim kanim pei eririm. Epi endi andlam eipi endi ełe tonu enerim, mon! Eim erang tonu om. ⁴ Noman konj ei eim kin pim. Pe noman konj ei wumb tilang ngum. ⁵ Tilang ei wumb noman tuk emii konu tilang ngolum. Emii ei erpi tilang ełe tuk onermba mon!

⁶ Pe wu endi tonu om; wu ei embe Jon. Gos eim wu ei nipi, kindang om. ⁷ Wu ei opu, ek ni tor kindmba nge om. Eim Jiisas nge tilang ei ni tor kindmba nge om; eim ek mong wumb ek ei piik, ambil gii nik, pii gii ningii nge nimba nge om. ⁸ Jon eim tilang ei mon, eim Jiisas nge tilang owundu palim ei ni tor kindmba nge mendpił om. ⁹ Jiisas eim tilang ei keimi. Eim tilang ei wumb pei ngolum. Eim mani mei konu omba eim kunum ełe.

¹⁰ Gos Jiisas Krai kin mei ei eririm. Erang, Jiisas eim opu mei ełe multum; ba mei wumb eim pii pol tunenjing mon! ¹¹ Eim pupu eim nge konu pum; ba eim nge wumb tilap ei eim onum pa ninarik, eim ek ei piinenjing mon! ¹² Ba wumb kombur eim ek ei piik, wumb ei Jiisas kin pii gii ninjing. Pii gii ninjing wumb, ei eim sipi Gos nge kingam ambilam nol mulngii nipi mundum. ¹³ Gos nge kingam ambilam nol mulngii ei wumb miyem ełe mengk singii min; wumb nge ngenj ełe mengk singii; min wu noman ełe mengk singii ei ok Gos nge kingam ambilam nol mulerngii mon. Gos eim nge wumb er mondułum. Wumb ei Gos nge

noman ełe eim kingam ambilam nol mendpił mulngii.

¹⁴ Jiisas eim mei mani opu wu talpi Gos nipe mił mołum, eim sinim anda tum eim tuk sinim kin mołum. Sinim Gos nge kingam mendpił eim nge tilang owundu ei kan poru ninjpin. Eim nge tilang Gos Owundu kindang om. Jiisas eim noman kun ka ni ełe kun ka mendpił; ei eim kin piki top mołum.

¹⁵ Jon eim ek ei nipi eim wii dinga topu yi nim, “Wu ei ok na enim kanip yi ninj, ‘Wu endi na ond konu ekii se omba wu ei, na nge Owundu. Nimbił erang na tonu onerir kunum, ei eim kumb ok multum.’ ”

¹⁶ Sinim wumb pei, eim nge ka wii epi pei sinmin ei eim kin piki to mołum. Eim nge noman ka ei sinim kin am pei ngopu minj mołum.

¹⁷ Nimbił erang, Gos eim lo ek ei Moses angil ełe ngurum. Ba Jiisas Krai eim noman ka ngopu ni, ek keimi mendpił ei Jiisas Krai eim sin kin tonu om. ¹⁸ Wumb endi Gos endeim kinalim mon. Gos eim nge kingam endeim mendpił, ei eim mendpił Gos arim kin ouni mołum. Ei eim Gos nge ełim ol ei, pułe ni tor kindpi sinim ngolum.

Jon Wumb Nol Penditim Wu Ek Ni Tor Kindim

(Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-8)

¹⁹ Jura wumb molk, Gos kin kulmal kahlmin wu kombur ni, Liwai wumb men ngii kongun paki tok elmin wumb ei, nik kindangin Jerusalem konu si kindik ok, Jon kanik kii sinjing, “Nim Nii?” ²⁰ Pe Jon eim ek ei koi enerim mon. Eim ek ni tor kindpi ek dinga yi nim, “Na Krai Gos kindang wu mon!” pa nim. ²¹ Pe wu ombu eim kii sinjing, “Pe nim Elainga Gos nge ek ni tor kindim wu ok multum min?” Pe eim yi nim, “Ei na mon.” Nga wu ombu kii sinjing, “Sin wu endi ol ekii se tonu omba ei piipi nimba wu endi omba nipin kui er mulnjpun, wu ei nim min?” Nga Jon ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei na mon,” pa yi nim. ²² Wu ombu en

enim yi ninjing, “Pe nim nii? Wumb si kindik ninjing ek ei nim nipin ngonmun. Pe ninim ek nikin, ‘Na wu ei,’ pa nen piimin,” pa ninjing. ²³ Pe Jon eim ek yi nim, “Enim noman tuk eġe er kun erei!” Ek puġe ei yi miġ, ‘Na wu endi eim konu wumb mulenjing konu eġe wii top ek dinga nip,’ yi ninim. ‘Owundu nge andġam to kun erei!’ Ei ok ek ni tor kindiġim Aisaiya oġ ekii se tonu omba nge piipi nirim ek ei nge nimbii ond,” pa yi nim.

²⁴ Lo ek piġġmin wumb, wu ombu kindangin Jon kin onjung. ²⁵ Pe wu ombu Jon kii sik yi ninjing, “Nim ok wu Aisaiya oġ ekii se tonu omba ei piipi niġim wu ei mon. Nga nim Kraiġ Gos kindang om mon; nga oġ ekii se tonu omba ei wu endi mon. Nga nim nimbii erang wumb noġ pendkin en?” ²⁶ Pe Jon eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Na noġ mendpiġ eġe wumb noġ pendind. Ba enim moġmun konu tuk eġe wu endi angpi moġum. Ei enim piinanmin mon. ²⁷ Wu ei na ond konu ekii se omba; ba na nam wu ka mon, eim simb su kan ei pos kindnermbii mon. Eim oġ kis min, oġ embin ei na si kindnermbii, mon!”

²⁸ Epi ombu pei Besanii konu orung noġ Joran eġe tonu om. Konu orung eġe, Jon wumb noġ pendpi ngum.

Jiisas Eim Gos Nge Kung Siipsiip Waġ Miġ

²⁹ Jon eim topuġ moġpu kenim ni, Jiisas eim muġum konu omba nge om. Pe Jon eim yi nim, “Ei Gos nge kingam kung siipsiip waġ miġ wumb kuġmaġ kaġiġmin eim onum kinei! Eim onum kuġang mei eġe wumb pei kis kil ngumba nge onum,” pa yi nim. ³⁰ “Wu ei na ek yi miġ nir, ‘Wu endi ond ekii se omba; ba wu ei na nge wu owundu nir. Nimbii erang na minan mingneririm kunum ei, eim am kumb ok mendpiġ eim multum.’

³¹ Na nam eim pii poġ tunerir mon. Ba na op wumb noġ mendpiġ pendip

ngur. Ei nge Esrel wumb Gos kingam ni piingii.”

³² Pe Jon eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Na kenj tonu epin Gui Ka kei Kurmuġ miġ ninmin miġ yi mani om. Opu, eim kin muġum,” pa nim. ³³ “Pe na nam eim piip poġ tunerir; ba Gos na kindang op, wumb noġ mendpiġ eġe pendip ngur. Eim na kin ek nipi ngopu yi nirim. ‘Nim moġ kinan Gos Gui Ka ei opu, wu endi kin muġum kin, wu ei wumb Gos nge Gui Ka ei, wumb noġ miġ pendpi ngumba.’ ³⁴ Pe na nam kanip poru nip, ek ei nip, tor kindinj. Ei Gos kingam mendpiġ,” Jon eim ek yi miġ nipi kindim.

³⁵ Nga kupiiring, Jon eim kin ekii sinjingiġ wu taġ ouni mulnjung. ³⁶ Molk kin, Jon eim moġpu kenim ni, Jiisas andġam eġe, andpi pum. Pang kin, Jon eim ek yi nim, “Gos nge kung siipsiip waġ ei onum, kenei!” pa yi nim. ³⁷ Eim kin ekii sinjingiġ wu taġ, eim ek yi miġ nim ei, piinjngiġ! Piikiġ, Jiisas pum konu eġe ekii sikiġ punjnguġ. ³⁸ Jiisas eim pupu, kan ak topu, wu taġ kanpi, ek nipi, wu taġ ngopu, yi nim, “Eġip epi nipe kurkuġ, onmbuġ?” Pe wu taġ ek ni, orung kindkiġ. “Nim ek emb toġun wu, nim ngii ġiġi salim?” yi nikiġ, eim kii sinjingiġ. ³⁹ Pe Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Eġip ya okuġ kineġ!” nim. Wu taġ pukuġ eim muġum konu ngii ei kankiġ kin, eim kin ouni mulnjung. Nimbii erang, konu eni kapiġ kapiġ erim ei, eni wuġ mani pupu, konu pou nim.

⁴⁰ Wu taġ Jon ek neng, piikiġ, Jiisas pum konu eġe, ekii se punjnguġ wu taġ, endi Endru, ei Saimon Piisa angim. ⁴¹ Pe Endru eim pupu, angim Saimon kanpi, yi nim, “Sin Gos Kindim Wu Kraiġ om, kenjpin ei, sinim Kraiġ Gos Kindim Wu ei, sin kenjpin,” pa nim. ⁴² Pe Endru eim angim Jiisas muġum konu eġe, kenmba nipi sipim. Jiisas eim kanpi, yi nim, “Nim Saimon, Jon nge kingam; ekii se, nim embe endi Siipas ningii; Griik wumb embe ei yi miġ niġmin.

Piisa ei puŕe, 'Kom ku,' yi nilmin," pa nim.

Jiisas Pilip Kin Nasaniyel Teŕ Wii Tum

⁴³ Nga kupiiring, Jiisas eim Galilii konu eŕe bii nipi opu, Pilip kan sipi, yi nim, "Na ond konu ekii se wa!" a nim. ⁴⁴ Pilip ni wu ei, eim konu eŕe embe Beseira konu ei, Piisa kin Endru teŕ konu ende. ⁴⁵ Pilip Nasaniyel kur kanjpi yi nim, "Ok Moses lo ek poŕpu, nga ok ek ni tor kindilmin wumb, eim kin ek polk wumb ei nge, ni wu ei sin kenjpin. Eim Jiisas Naseres konu eŕe wu Josep nge kingam," pa nim. ⁴⁶ Pe Nasaniyel ek nipi yi nim, "Naseres konu eŕe, akip epi ka endi tonu omba min mon?" Pilip ek nipi, orung kindpi, yi nim, "Nim okun kenjii; oi!"

⁴⁷ Jiisas kenim ni, Nasaniyel eim kin wang kanpi, eim ek yi nim, "Ei Esrel wu mendpiŕ onum, kenei! Ek kend endi ni, eim kin pinalim, mon!" ⁴⁸ Nasaniyel ek nipi orung kindpi yi nim, "Nim na er kanilin miŕ nenj?" Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Pilip nim kin ek tinerim kunum ei, nim ond mong pik puŕ eŕe muŕun ni, na nim ok kenj," pa nim. ⁴⁹ Pe Nasaniyel ek nipi orung kindpi yi nim, "Ek emb toŕun wu! Nim Gos nge kingam mendpiŕ. Nim Esrel wumb nge King," pa nim. ⁵⁰ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Na nim ok kenj ond pik puŕ eŕe muŕun kunum ei na ninj, nim pii gii nin min? Ekii se nim kenjii ei epi owundu mendpiŕ tonu omba," pa nim. Ei Jiisas eim ekii se jep oŕ piipi nim. ⁵¹ Jiisas ek nga nipi ngopu yi nim, "Na ek keimi mendpiŕ nip enim ngond. Ekii se enim molk piingii ni, na Gos kindang mani mei eŕe tels wu moŕ; yi erang Gos nge andŕam eŕe sinim. Eim kin ek tangpin piipin ermin andŕam eŕe aki tum. Ekii se enim molk keningii ni, tonu epin wuŕ aŕ pang, Gos nge enjel pei, tonu puk, nga mani ok ernгии ei, na kin ongii. Na Gos kindang mani mei wu tels wu moŕ."

2

Wu Endi Keina Konu Amb Sim

¹ Kunum tekliki eŕe, wu endi Keina konu orung Galilii nilmin konu eŕe, wu endi amb simba erim konu eŕe, Jiisas mam pupu konu eŕe muŕum ku. ² Jiisas eim nge ekii silmin wumb kin, Jiisas kin Keina konu eŕe, wangin nik tung kindnjing. ³ Ekii se noŕ wain nunjung poru neng, Jiisas mam opu, Jiisas kanpi yi nim, "Noŕ wain nunjung poru ninim," pa nim. ⁴ Pe Jiisas mam kin ek yi nim, "Amb ei nim epi mon. Na nam noman eŕe, na nam andan tumbii kunum eŕe tonu onanim mon," pa nim. ⁵ Jiisas nge mam eim ek nipi kongun wii eŕmin wu ombu kanpi yi nim, "Jiisas eim nipe ek endi enim kanpi nim kin enim eim nimba miŕ, ekii sik erei!" a nim.

⁶ Noŕ ming miŕ owundu angil nga endeim miŕ sim. Ei Jura wumb noŕ was eŕmin oŕ ei nge ming. Noŕ kulngii ei noŕ kulk ming endeim piki top muŕmba ei nge su 20 ni 30 su pei sik ninmin. ⁷ Jiisas ek nipi, "Noŕ ming pei eŕe noŕ kulk piki tei!" pa nim. ⁸ Pe Jiisas eim kongun wii eŕmin wu ombu kanpi yi nim, "Noŕ kopur bein tok, sipik wu kuni wumb ngonum tep elim wu ei ngei!" nim. Yi neng kin, sipik ngunjung. ⁹ Pe kuni mok topu tep er muŕum wu ei, pe noŕ ei sipi nupu piim ni, noŕ wain mendpiŕ pim. Wu ni yi piim, "Noŕ wain ei jili orung sinjing," ni piim. Ba kongun wu ming owundu noŕ kulnjung wu ombu en enim piinjing. Pe kuni mok topu tep er muŕum wu ei eim ek nipi wu amb sim wu ei kii sipi yi nim. ¹⁰ "Wumb pei noŕ wain ka miŕ ei ok ngok, erang wumb nok kis er muŕangin noŕ wain kis miŕ ei ekii se ngoŕmun. Ba ni nim noŕ wain ka ei ambiŕ gii nikin, ekii se tu wun," pa yi nim.

¹¹ Jiisas eim jep oŕ ei am kumna mendpiŕ erang, eim nge noman dinga tiŕang ei andan tum. Kunum eŕe eim nge ekii sinjing wu ombu Jiisas kin pii gii ninjing.

¹² Pe kunum ei poru neng, Jiisas eim mam angim noł ni eim ekii sinjing wu ombu kin Kapaniyam konu ełe puk, kunum kopur konu owundu ełe mulnjung.

Gos Ngii Ełe Wumb Epi Top Er Mulnjung Ei, Jiisas Topu Tor Kindim (Masyu 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)

¹³ Jura wumb kuni owundu Pasopa nołmun kunum mandi erang, Jiisas eim Jerusalem konu ełe tonu pum. ¹⁴ Nirikring, Gos nge men ngii owundu ełe wumb kung kou ni, kung siipsiip ni, kei ni, kom ku tilan erik. Enjing, wumb ombu ok peł ełe molk ku tilan erik mulnjung. ¹⁵ Pe Jiisas eim kan endi sipi, wumb ei kan piłangsi topu, wumb to anda kindim. Kindpi, wumb ku tilan erik mulnjung wumb ei top bein topu, ku peł ni ku ombu orung orung si kindim. ¹⁶ Jiisas kanpi, wu kei tu wuk, ku sik erik mulnjung wumb ei kanpi ek yi nim, "Enim epi ei sipei! Enim na Arnan ngii yi erangin opu, top ngii mił sinermba mon!" pa nim. ¹⁷ Jiisas eim kin ekii silmin wumb ei, en enim yi piinjing. Gos ek endi yi pałim mił keimi tonu om. "Na kongun dinga erpi, Arnan nge men ngii ka simba nipi end."

¹⁸ Ba Jura wumb ei kanik yi ninjing, "Nim jep oł nipe jep oł endi eran, sin kenmin nim nge noman dinga peng oł yi mił en?" ¹⁹ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim Gos men ngii ei to mani kindangin, nga na kunum tekliki mendpił ngii ei si tonu kindip tekmbii," pa yi nim. ²⁰ Pe Jura wumb yi ninjing, "Kung ngii 46 kinan, wumb ngii ei teknjing. Ba nim kunum tekliki mendpił ngii ei tekmbii nin min?"

²¹ Ba Jiisas eim Gos men ngii ei nim ek, ei eim ngenj ełe kołpu nga kunum tekliki konj angpi tonu ba ei piipi, ek ei nim. Ba wumb ek ei pii poł tunenjing mon. ²² Ei mił, Gos eim kołpu ekii se eim sipi nga konj angpi orung simba nirim ek ei, eim nge ekii

silmin wumb ei Gos nge ek poł ei piik mił Jiisas eim yi kun nipi tor kindang, ek ei pii gii mendpił nik, mulnjung.

Jiisas Eim Wumb Pei Noman Tuk Piipi Poru Ninim

²³ Jiisas eim Jerusalem konu ełe Jura kor owundu Pasopa kunum ka ełe mułum. Mułang, wumb pei eim jep oł erim ei kenjing. Kanik, eim yi erim oł ei eim kin pii gii ninjing. ²⁴ Ba Jiisas eim wumb pii gii ninmin ninjing ei Jiisas eim keimi ni piinerim mon. Piinarpı, eim wumb kin bii ni piinerim. Nimbił erang wumb pii gii ninenjing. Jiisas wumb noman ełe kan poru niłim. ²⁵ Wumb endi molk wumb ombu yi mił oł yi mił ełmin pa nik Jiisas eim ek ngunerngii mon. Ełe nge nimbił erang Jiisas eim wumb pei noman tukrung nipe ełe noman pim ei eim kan poru nim.

3

Jiisas Eim Nikoriimas Kin Ek Nim

¹ Wu endi wu num ei, eim embe Nikoriimas. Wu ei eim lo ek piilim wu. Eim Jura wumb ei tep wu num mołum wu. ² Wu ei eim epin kunum opu, Jiisas mułum konu opu yi nim, "Ek emb tokun wumb ngołun wu. Sin piinmin, nim Gos kindang, ek emb tokun wumb ngunjii nge on. Pe Gos wu endi kin mulermba, ei eim jep oł en mił yi kaplı enermba mon." ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi ei opu noman tuk konj kangıł kembis mił punerim kin, Gos sinim tep er mołum wumb ei kin konj mulermba mon." ⁴ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, "Wumb tukui molk nga kangıł kembis mił tonu ongii mił nenj? Nga menjing kirim ełe tuk pangin, nga menjing mek kindangin ok konj mułngii nin min?" ⁵ Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, "Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi eim noł pepi, Gos Gui Ka ei sipi opu, wu konj mił punerim kin, keimi wu ei Gos sinim tep er mołum ełe tuk punermba mon.

⁶ Wumb nii endi ngenj ele mengnim ei ngenj ele wumb, nga Gos Gui Ka ele wumb konj tonu ongii ei, Gos Gui Ka nge wumb,” a nim. ⁷ “Na nim kanip nind, ek ei piikin noman embin to pinerii mon! Nim okun, nga wu konj mił mułii,” pa nim. ⁸ “Konu pop tonum, ei eim pop top orung pupu, orung pupu enim. Konu pop onum ei nim piin. Ba konu jiki opu, nga jiki orung punum ei nim piinan. Yi mił, wumb pei Gos Gui Ka ele ok, wumb konj mił mulnjung kin, yi mił ku,” pa nim. ⁹ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, “Epi ei er tonu omba mił nenj?” ¹⁰ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Esrel wumb nge ek emb tokun ngołum wu mołun, ba nimbił erang nim epi ei pii kun enan?” ¹¹ “Keimi mendpił na nim kanip nind. Sin ek nipin enim ngopun ninmin ei, epi sin kanpin poru nipin kin, ek ni tor kindpin enim ngonmun. Ba enim ek ei piinarik, buł ngok ngok enmin,” pa nim. ¹² “Na enim mei ele epi ei, enim kanip ninj; ba ek ei enim pii gii ninanmin mon! Pe na tonu epin epi ei nip enim ngumbii ei, er pii gii ningii mił nenj?” ¹³ Wumb endi tonu epin pupu kinałim mon! Gos Jiisas (Krais) kindang opu mei wu telip ei, na nam mendpił konu ei kanił. Nimbił erang ei nga nam moł konu.”

¹⁴ “Kumb ok Moses eim mei wumb mulenjing konu ele ka wembii endi mił ond endi tonu kindpi pendim; yi mił ku Gos kingam kindang opu mei wu telim wu ei, wumb yi mił ku erik; nga eim ond peri ele tonu kindik tok kundngii. ¹⁵ Kundangin, wumb pei na kin pii gii ninjing kin, en enim noman konj sik kunum kunum ka mułngii. ¹⁶ Keimi, Gos eim kingam endeim mendpił mołum. Ba Gos eim mei wumb pei noman mendpił ngopu, eim kingam endeim mendpił ei ngum. Gos eim yi mił erang kin, wumb pei eim kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin mułngii. Wumb ei noman konj sik, kunum kunum konj

mułngii. ¹⁷ Gos eim kingam kindang om ei, wumb kos piipi, wumb ek nipi kun erpi yi ermba nge onerim mon. Gos kingam ei kindang om ei, wumb sipi Gos kin orung simba nge kindim.

¹⁸ Wumb eim kin pii gii ninenjing kin, Gos kos owundu piimba. Kunum ei en enim Gos kin mulerngii mon, kunum kunum dup nok mułngii. Nimbił erang, Gos kingam endeim ei kin pii gii ninenjing. Nga wumb eim kin pii gii nik mułngii wumb ei, noman konj sik, kunum kunum konj ka mułngii. ¹⁹ Gos wumb kos piimba ei, ek pułe yi pałim. Jiisas tiłang owundu ei mei wumb noman tuk kin tiłang ermba. Ba wumb en enim emii konu noman kulk, tiłang ele onenjing mon. Nimbił erang, wumb en enim oł kis er mulnjung. ²⁰ Wumb oł kis elmin wumb ei, en enim tiłang ei noman ngunałmin. Nimbił erang, wumb en enim oł kis peni ele omba ni piik nge onałmin. Onarik, tiłang ele oł ka ei kin, opu orung erik buł ngołmun. ²¹ Ba wu endi eim oł kun elim wu, ei eim tiłang ele opu, erang wumb kaniłmin. Wu ei eim Gos nge dinga ele enim ni piłmin.”

Jon Eim Jiisas Nge Ek Pułe Ei Ni Tor Kindim

²² Pe epi ei poru neng, Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu kin, Jura konu orung ele puk. Konu ele pu molk, eim nge ekii siłmin wumb ei wumb noł pendik, elmin. ²³ Jon eim yi ku wumb noł pendpi eririm, ei konu Einon ni konu ei, Salim konu mandi sirim. Noł pei pim konu ele wumb ok noł pinjing. ²⁴ Eros Jon sipi kan ngii pindneririm kunum ei erim.

²⁵ Jon nge ekii sik wu ei nge ombu ni Jura wu endi kin, tuk ek orung orung nik, wumb noł pendik elmin oł ei nge nik. ²⁶ Pe Jon nge ekii sik wu ombu ok, eim kanik yi nik, “Ek mon wu, nim wu endi kin ok nim kin Joran konu orung molkuł, wu ei nim ek ni tor kindin. Wu ei eim wumb noł pendnim nik, wumb pei eim kin punmun,” pa ninjing. ²⁷ Pe Jon eim

nipi yi nim, “Gos tonu epin mołum ei epi endi wumb ngunermba; nga wumb endi ei eim kapli sinermba mon. Nimbił erang Gos eim Kraiskindang ya mani opu, wumb noł pendik ełmin oł ei ermbe nge om. ²⁸ Enim ok piimin, na ek nip ngunj, ‘Na Kraiskindang mon. Ba Gos na eim ekii se omba konu na ok kindang ond,’ pa yi ninj. ²⁹ Pe wu endi eim amb sim kin, wu ei eim amb ei mendpił mułmba. Pe eim nge wu angim ei angpi piim ni, eim angim wu ei amb sipi ek tingang, eim piipi ka piim. Nimbił erang wu ei amb simba wu ei ka piinim. Yi mił ku, na noman ka ka piki top mołum. ³⁰ Eim nge embe ei am owundu ei tonu mendpił pang, na nge embe ei am mani mendpił ba,” nim.

³¹ “Wu endi tonu mołpu mani om kin, ei owundu mendpił mołum. Wu endi mei konu tonu om kin wu ei mei wu. Mei ełe epi ei nip ngonum, ba wu endi tonu epin mani om wu ei, Jiisas epi pei tep er mołpu Owundu mendpił mołum,” pa yi nim. ³² “Wu owundu eim ek niłim ei, piipi poru nipi, kanpi poru nipi, ek nipi tor kindiłim, ba wumb endeim endeim, endi eim nim ek ei piik, sik, ambiił gii nik, piik mułamın min? ³³ Wumb endi eim ek ei ambiił gii nik mułngii, wumb ei, ek ei piik ni orung kindngii. Gos ei eim ek keimi mendpił niłim,” pa ningii. ³⁴ Wu ei Jiisas Gos kindang om. Opu, Gos erim ek ei nipi tor kindim. Nimbił erang Gos eim Gui Ka ei, wu ei kin dinga aninga er ngunerim mon; ba eim dinga owundu pei ngołum. ³⁵ Arim Gos eim kingam Jiisas ei noman ngopu, eim epi pei kingam angii ełe ngopu, wu ei Jiisas epi pei tep er mołum. ³⁶ Wumb endi Gos kingam ei kin pii ninjing kin, eim noman konj kunum kunum sipi mułmba. Wumb endi Gos kingam ek ei pii gii ninenjing kin, noman konj ei, sinermba mon. Gos wumb ei kin kos owundu erpi kindang; nga kumep kis eim kunum kunum simba.”

4

Jiisas Sameriya Amb Endi Kin Ek Tengim

¹ Kunum ełe lo ek piilmin wumb ek endi yi mił piinjing, “Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu ei wumb noł pendik ngołmun. Nga wumb pei Jiisas kin ekii siłmin ninjing. Jon kin wu ombu aninga ekii sek punjung,” pa ninjing. ² Ba Jiisas eim wumb noł pendnerim mon. Eim kin ekii siłmin wumb ei wu amb noł pendik ngunjung. ³ Jiisas eim lo ek piilmin wumb ei ek ei piinmin ni piipi, eim Jura konu ei si kindpi, Galilii konu orung pum. ⁴ Pupu andlam endi ełe ekii sipi pupu, Sameriya konu ełe tuk pup ełe orundung tor bii ni pum.

⁵ Pe Jiisas eim pupu, Sameriya wumb konu owundu endi ełe tor om. Konu ei embe Saikar niłmin. Konu ełe kumb ok Jeikop mei nendii kingam Josep ngurum mei ei, konu ełe mandi mił sim. ⁶ Noł tukpu ei kumb ok Jeikop siłim noł tukpu, ei konu ełe sim. Jiisas eim noł tukpu ełe mandi mułum. Jiisas andlam olt om eim ten erim. Ei konu eni tinga beli sim kunum.

⁷ Sameriya amb endi noł kułmba nge om. Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Noł na ngan numbii,” a nim. ⁸ Jiisas ei kin ekii sik ok wu ombu konu owundu ełe puk, kuni top erngii nge punjung. ⁹ Sameriya amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Jura wu, na Sameriya amb. Nimbił erang, nim na noł ngamb nin? Jura wumb kin Sameriya wumb kin tep tok ende andnałmin mon!” pa nim. ¹⁰ Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos eim epi wii wumb ngołum ei nim piin kin, kapli nim na nii ei nim pii poł tokun kin na kii sen kin, noł ei ngamb nim nokun konj kunum kunum mulnjii noł ei na nim ngumbii,” pa nim. Jiisas eim noman konj ngumba ei nge piipi, ek nipi amb ei ngum. ¹¹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, noł ming endi sinalim; pe nim noł wumb nok konj kunum kunum mułngii noł

ei, er sinjii mił nenj? ¹² Sinim nge kupenjpin Jeikop, eim noł tukpu ei sin ngum. Ok eim kingam noł ni eim kung kou ni, kung siipsiip ni, ei pei noł ei ngołum. Pe nim, eim to mani kindkin sin noł ka wii ngunjii min?” ¹³ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wumb ya noł tukpu ełe nonmun wumb ei, nga noł ełe kulk nungii. ¹⁴ Noł ei kunum kunum tangpi, tonu opu topu tor wang ei noman konj ngang konj kunum kunum mułmba,” pa yi nim. ¹⁵ Amb ei ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim noł ei na ngo! Ngan, na noł nuwa enerang, nga ya noł tukpu ełe op kulermbii,” pa nim. ¹⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim pukun, wanim nen. Nga ya wei!” nim. ¹⁷ Amb ni ek yi nim, “Na wu molalim,” pa nim. Pe Jiisas ek yi nim, “Amb, nim na wu mulalim nin ei keimi nin. ¹⁸ Ok, nim wu angil orung pun. Pe nim wu endi nim kin mołum ei ninim wu mendpił mon.” ¹⁹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu na pe piind nim Gos oł ekii se ermba oł ei piikin niłin wu. ²⁰ Sin Sameriya konu ełe wumb ok kupenjpin noł mulk, ei tonu komung Gerisim ełe kułou tok Gos kin men tok ełmin. Nga enim Jura wumb ei yi niłmin. Men tok erngii konu ei Jerusalem konu ełe sałim,” pa niłmin. ²¹ Jiisas ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim na ek ei pii gii ninjii. Ekii kunum endi tonu omba kunum ei, mandi wumb tonu komung Gerisim ełe Gos men tok enarik, nga wumb pei Jerusalem konu ełe Gos men tok enerngii ku. ²² Pe enim Sameriya konu ełe wumb en enim Gos pii poł tunarik, men tok ełmin. Nga sin Jura wumb ei Gos piilmin eim kin men tok ełmin. Ei nimbił erang, Gos ei kongun erpi, wumb sipi eim kin orung simba nge wu ei, sin Jura wumb kin om. ²³ Kunum endi tonu omba nik, ei pe tonu om poru ninim. Wumb en enim Gos kin men tok keimi mendpił ełmin wumb ei en enim noman tuk ełe Gos kin noman ka ngungii. Nga en enim

men tok keimi erik, Gos kin ngungii. ²⁴ Gos wumb mił mon! Gos eim Gui Ka mołum. Wumb endi Gos kin men tok erngii ei, Gui Ka ełe erik en enim noman ka ngok; ek keimi noman ka ngok ek keimi nik Gos ngungii.”

²⁵ Amb ni ek yi nim, “Na piind, wu endi omba, ‘Krais’ niłmin. Wu ei om kin, sinim kin Gos nipi oł erim ei nipi ngumba.” ²⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Ei na; na pe nim kin ek tang moł,” pa nim.

²⁷ Eim ek yi neng kin eim nge ekii sik wu ombu orung onjung. Wu ombu en enim yi piinjing, “Eim amb ei kin nimbił erang, ek tangnim?” ni piinjing. Ba wu endi opu, “Nim amb ei kin nimbił erang ek tangkin mołun? Nim nimbił oł en?” Jura wumb oł yi mił enalmin; yi ningii wu endi onenjing nik, en enim yi piinjing. ²⁸ Pe amb ei eim noł ming ei mani kind sepi, konu owundu ełe orung pum. Pupu, wumb kanpi yi nim. ²⁹ “Enim wu endi mołum ei, keningii wei!” pa nim. “Wu eim na ok ełe mił pei ei nipi ngum. Ei Krais min mon?” ³⁰ Pe wumb konu owundu ełe si kindik, Jiisas mułum konu ełe bin ni punjung.

³¹ Kunum ełe, eim ekii sinjing wu ombu ek dinga yi ninjing, “Ek emb tołum wu, nim kuni nui!” a ninjing. ³² Ba Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni kombur sałim ei enim piinanmin,” pa nim. ³³ Yi mił neng kin, Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, ek en enim yi ninjing, “Wumb endi eim kuni endi tu wuk ngunjung min?” ³⁴ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni ei ya mani mei ełe kuni mon; ba yi mił. Na Gos kindang onj; ei eim noman ełe na ekii sind. Eim nge kongun ei na er poru nimbii,” pa nim. ³⁵ “Enim ek yi niłmin, ‘Oi kapił kapli palim ei poru neng, sinim kuni kułou simin kunum,’ pa niłmin. Na enim kanip nind, enim kan orung kind kinei! Kuni pei pol top mołum. Ei pe kunum ełe kuni singii. (Ei Jiisas eim ek ekin mił end nim.) Wumb ok wumb ei pe na kin pii gii nik erngii,”

pa nim. ³⁶ “Wu nii endi eim kuni wiis kilip topu kulou tum kin, ei eim kumep ka simba. Nga eim wu endi kuni wiis emb telim wu ei kin, el elip ouni noman ka piingil. Nga yi mil ku, wumb nii endi eim yi erang kin wumb na kui erik pii gii ninjing kin, eim kumep ka simba. Nga nim wu endi kin Gos ele ka ei wumb kin ek emb topu ngum, el elip ouni noman ka piingil. ³⁷ Pe ek yi mil ei keimi, ‘Wu endi kuni emb talpi pendikim kin, wu endi opu kuni kulou topu silim.’ ³⁸ Na enim kuni se nip kindamb punjung, ei enim kongun er tilenjing; wumb epi kongun dinga er tal pendnjing konu, enim puk kuni singii nge punjung.”

³⁹ Pe Sameriya wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Nimbil erang, amb ei eim ok erim ol ei, Jiisas eim piipi nipi tor kindim. Amb ek yi neng kin, wumb Jiisas eim kin pii gii ninjing. ⁴⁰ Pe Sameriya wumb ok Jiisas eim kanik, kii sik yi ninjing, “Nim sin kin mulmun min?” pa nengin kin, Jiisas eim konu ele kunum tal mendpil mulum.

⁴¹ Pe kunum ei wumb pei nga Jiisas nge ek piik eim kin pii gii ninjing. ⁴² Pe wumb ei ek yi ninjing, “Amb, nim ek ei sin pii gii mendpil ninenjpin mon. Sin sinim eim ek ei piipin, nga eim kanpin enmin. Sin piipin eim wu ei mendpil mei wumb pei Gos kin sipi orung simba nge onum, pa ninjing.

Jiisas Wu Owundu Endi Eim Kingam Er Ka Erim

⁴³⁻⁴⁴ Jiisas eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Gos ol ekii se ermba ei piipi nipi tor kindpi elim wu, ei eim konu ele eim embe tonu punanim,” nim. Pe wumb Jiisas eim ek ei piinerangin kin konu ele kunum tal mol pu poru nipi pendpi, eim konu ele si kindpi, Galilii konu ele pum. ⁴⁵ Pe Jiisas eim pupu Galilii konu ele tor pang, wumb eim onum nik ka piinjing. Nimbil erang, ok en enim kor owundu kuni owii, ‘Pasopa’ nilmin

kunum ei Jerusalem konu ele puk Jiisas nge epi kanim kanim erim ei kenjing.

⁴⁶ Nga Jiisas eim opu, Galilii konu ele orung konu endi Keina nilmin ele tor om. Konu ele ok eim nol mendpil ei erang opu nol wain mendpil pim konu ele. Pe Kapaniyam konu ele gapman nge epi tep elim wu endi mulum. Wu ei eim kingam ening tum. ⁴⁷ Wu ei eim molpu piim ni, Jiisas Jura konu si kindpi, Galilii konu ele onum ninjing. Wu ei yi piipi eim pupu, Jiisas kin dinga kii sipi yi nim, “Nim kapli mani na ngii pukun, na kangi kulmba mandi enim. Ei er ka erkin se konj sinjii,” nim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi eim ngum, “Pe enim jep ol kanim ei kinenjing kin, enim pii gii ninerngii,” pa nim. ⁴⁹ Pe gapman nge epi tep er molulum wu ni yi nim. “Owundu, nim sikir mani oi! Mon peng kin, na kangi ei kolpu ermba,” pa nim. ⁵⁰ Jiisas ek nipi wu ei ngopu yi nim, “Nim po! Nim kinganim ei konj kindpi mulmba,” nim. Wu ni Jiisas nim ek ei pii gii nipi pum. ⁵¹ Wu ni eim andlam ele pupu peng, eim nge kongun wumb tor ok, eim kanik yi ninjing, “Nim kinganim ni ka wii molum,” pa ninjing. ⁵² Pe wu ni eim kongun wu ombu kii sim, “Konu eni kunum nenj eim ka wii mil mulum?” “Oltin konu eni beli orung kunum ei, eim ening ei poru neng, ka wii mulum,” pa yi ninjing. ⁵³ Yi nengin kin, arim eim piim oltin kunum ele Jiisas ek yi nim, “Nim kinganim konj mulmba,” pa yi nim, ei piim. Pe eim pii gii neng, eim nge wumb tilap ei kin ouni Jiisas kin pii gii ninjing. ⁵⁴ Jiisas eim Juriya konu ele si kindpi pupu, Galilii konu om. Opu kin, Galilii konu ele, eim jep ol nga ei eririm. Jiisas eim ok nol wain eririm. Nga wu ei kingam er ka erim, jep ol tal mil erim.

5

Besera Konu Ele Nol Gop Kembis Ele Jiisas Wu Endi Er Ka Erim

¹ Pe ei poru neng kin, Jura wumb kor owundu nge kuni owundu endi tonu onum nengin kin, Jiisas eim Jerusalem konu ele tonu pum. ² Jerusalem konu ele mandi kung siipsiip ngii ondu konu ele endi sim konu ele, no! gopu kembis endi mu!um. No! ei Eipru wumb ek embe ele embe yi silmin, 'Besesra' nilmin. Konu ele ngii tika angil orung engim. ³ Ngii tika ele, wumb pei ening pim wumb ni, ningil kis mu!um wumb ni, simb kis mu!um wumb ni, wumb ngenj embil pei kulum wumb, pei konu ele mulnjung. No! ei olup tumba ni kui er mu!umun. ⁴ Kunum endi, Gos Owundu nge enjel endi kindang opu, no! ele mandring pupu, no! ei olup tang kin, wumb endi ok opu mani no! ele pulum ei, eim ening ei poru nipi, ka salikim. ⁵ Wu endi ngii tika ele mu!um wu ei, eim ening kunum kinan tang palikim. Wu ei kung ngii 38 pei mu!um. ⁶ Jiisas opu kenim ni, wu ei or pepi mu!um. Jiisas piinim ni wu ei ening kunum kinan tum pim. Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim ngenj ei opu, ka ba ni piin min?" ⁷ Ening pim wu ei ek nipi orung kindim, "Wu Owundu, no! ei olup elim kunum ei, wu endi na paki tangin bii ei, wu endi mon. Nam bii ni ele ei, kapli enerang, wumb na to mani kindik, ok ku no! ele puk pulmun," pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, "Nim tonu angkin ninim pel ei sikin pui!" nim. ⁹ Pe sikir wu ni angpi, eim pel ei sipi pum.

Pe kunum ele, kor kunum. ¹⁰ Jura wumb wu ei kanik yi ninjing, "Pe kor kunum ei, nim nimbil erang pel ei ko wukun tu wun? Ninim nge pel tu wun ei, sin nge men to!mun lo ele mon ninim," pa ninjing. ¹¹ Ba wu ening peng opu ka pum wu, ni ek yi nim, "Wu ei ka er ka erim wu ei eim yi nim, 'Nim pel ei sikin pui!' nim," pa nim. ¹² Pe wumb eim kii sinjing, "Wu nii nim pel ele sikin pui nim?" ¹³ Ba wu ening pim wu opu ka pum wu ei, Jiisas pii kun enerim

mon. Nimbil erang, wumb pei tuk ele mulnjung. Jiisas eim konu eipi pum.

¹⁴ Ekii se Jiisas wu ei, men to!mun ngii owundu ele kanpi wu ei nim, "Piini! Nim pe ka mo!un; nga ol kis endi enenjii. Nim nga en kin ol embin tui owundu endi nim tonu omba," pa nim. ¹⁵ Pe wu ni pupu, Jura wumb kanpi yi nim, "Wu endi na er ka erim, ei Jiisas." ¹⁶ Yi neng kin, Jura wumb Jiisas tumun ni piik enjing. Nimbil erang, eim ol ei kor kunum men to!mun lo ele mon nilim kunum ei, Jiisas eim jep ol ei enim. ¹⁷ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Na Arnan ei kunum kunum kongun er mo!um. Pe na yi ku kongun ei end," pa nim. ¹⁸ Yi neng kin, Jura wumb, "Jiisas to kundmun mendpil," ninjing. Nimbil erang, eim lo ek kor kunum palim ek ei, ekii sipi enalim. Ei ek yi ninim, "Gos ei na Arnan mendpil," ninim ek ei yi mil, "Eim Gos mil mo!pu ninim min?" a yi ninjing.

Gos Kingam Eim Dinga Peng Kongun Enim

¹⁹ Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Na ek keimi mendpil nip enim ngond. Na Gos kingam nam noman ele ol endi enand, mon. Nam Arnan elim kanil epi ei minj end. Arnan eim elim epi pei ei, na eim kingam yi ku ermbii. ²⁰ Na Arnan eim noman ka na ngopu, eim epi pei enim mil na andan to!um. Nga Arnan eim kin kongun owundu kombur nga na andan tumba ku. Yi mil erang kin, enim puku sik erngii. ²¹ Arnan eim wumb kulii eim nga noman konj ngolum. Yi mil ku, nam noman ele wumb ombu noman konj ngamb konj mulngii ni piil ei, na yi mil ku el. ²² Arim, wumb ol kis enjing kin kos piinermba. Eim kongun ei mok topu, na eim kingam kos ei piip ermbii nip, eim kingam ngum poru nim. ²³ Yi mil palim, wumb pei Arim embe ambil tonu kindilmin. Yi mil ku, kingam anm embe ambil tonu kindngii. Wumb endi kingam nam

embe ambıl tonu kindnenjing kin, Arim eim kindang eim embe ambıl tonu kindnerngii,” pa yi nim. (Jiisas eim kin Gos eim kindang om ei, ek ekin mił nim.)

²⁴ “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Wumb endi na ek ni piipi na kindang onj ei, Gos kin pii gii nim kin, eim noman konj sipi kunum kunum ka mułmba. Wumb ei oł kis enjing, eim kos ei tonu onermba mon! Eim wumb koltmun ngenj ei si kindpi, pe eim noman konj nga sipi kunum kunum mułmba.” ²⁵ Jiisas ek nga nipi yi nim, “Keimi mendpił na enim kanip nind. Kunum endi tonu omba min, ei pe tonu onum ei, wumb kulii wumb ei Gos nge kingam na ek ei piingii. Wumb na ek ei piingii wumb ei, noman konj sik kunum kunum ka mułngii. ²⁶ Na Arnan, eim noman konj nge puł wu, eim noman dinga ei na eim kingam ngum. Pe kingam na yi ku, nam noman konj ka nam kin pałim. Wumb Gos ek pii gii ninjing kin, kingam na wumb ei noman konj ei ngumbii. ²⁷ Gos kindang opu mei wu tełim ei, na eim arim eim kingam wumb oł kis enjing kos piipi, ‘Erangli!’ ni piipi ngum. ²⁸ Enim ek ei kin puku sinerngii mon. Kunum endi tonu omba wumb kulii mer tukpu ełe wumb ei, na ek ei nimbii piingii. ²⁹ Piik, tukpu konu ełe si kindik tor ongii. Wumb oł kun ełmin wumb ei angk, noman konj sik kunum kunum mułngii. Wumb oł kis kanim kanim erik kulk wumb ei, angk tonu ok, nga oł kis enjing kos ełe piik kin konu kis pungii.”

Wumb Kombur Jiisas Nge Ek Puł Ei Ni Tor Kindiłmin

³⁰ “Na nam noman ełe epi endi enerbii. Na Arnan eim ek nim mił piinj ek ei nip, wumb oł kis enjing kos ermbii. Nimbił erang, wumb kos piimbii ei kun ka sałim mił piimbii. Na kindang onj ei, eim noman ełe na ekii sip ermbii end. ³¹ “Pe na nam mendpił ek endi ni tor kindmbii ek ei, ek keimi min mon? Nii piimba? ³² Ba Arnan mołpu na ek ek ei nipi

tor kindim. Pe na piind, na ek ei nip keimi mendpił pałim. ³³ Ok enim Jon multum konu, ek nik, kii sik kindik ei, Jon ek keimi na kin nipi tor kindrim. ³⁴ Wumb na ek ni tor kindik, na enj oł pułe nik enmin ei, piinand mon. Ba na noman ełe on ek ninim ek ei, Gos enim sipi orung simba ni piip ek ei nind. ³⁵ Jon eim dup alam mił tiłang erpi wumb ngum. Enim noman ełe, dup alam ei kin kunum aninga er ka piinjing,” Jiisas yi ninim. ³⁶ “Ba epi endi ei, Jon na kin ek nirim ei to mani kindim ei, na nge pułe ni tor kindnim. Kongun pei na Arnan ngum kongun ei, er poru nimbii. Kongun ombu na end, na kongun ei erip, wumb andan tamb, wumb piingii nip end. Na Arnan kindang onj ni piingii. ³⁷ Na Arnan ei, na kindang onj. Na Arnan, eim na nge pułe nipi tor kindim. Enim eim ek endi piinałmin. Nga eim kinałmin ku. ³⁸ Eim nge ek ei, enim kin pinałim ku. Nimbił erang Arnan wu endi kindang opu, eim kin enim pii gii ninenjing. ³⁹ Gos nge ek ka mon ełe gerngii ei, enim noman konj sik, kunum kunum mułngii ni piıłmin. Ek ei, na nge ek pułe ei, ni tor kindiłim,” pa nim. ⁴⁰ “Ba enim na kin ok, noman konj ei simin ni piinanmin. Enim noman yi pinałim,” pa nim.

⁴¹ “Wumb na embe ambıl tonu kindngii ni piinand. ⁴² Ba na enim noman ełe piind. Enim Gos kin noman ka ngok ngok enmin oł ei, enim noman ełe pinałim. ⁴³ Na Arnan nge noman dinga ełe na onj; ba ei na nind ek ei, enim piinanmin. Ba wu endi eim nge noman dinga ełe nipi omba wu ei, eim nimba ek ei, piingii. ⁴⁴ Enim wumb eipi, sin embe ambıl tonu kindngii ni piinmin. Ba enim Gos mendpił tonu mołum ei, sinim embe, ei ambıl tonu kindmba ni piinanmin. Pe Gos Owundu tonu mołum ei, enim eim embe ełe, pii gii ningii ei kapli enanim mon. ⁴⁵ Enim piinmin mił, na Gos kin ek nip enim oł kis kos er ngumbii ni, noman to piinerngii mon! Wu endi enim kin

kos er ngumba wu ei, Moses. Wu ei enim piik kin, ‘Sin paki tumba,’ ni piinmin, ba ei enim kos erpi ngumba wu,” pa nim. ⁴⁶ Pe enim Moses nge lo ek ei pii gii nik pim kin, na ek ei pii gii ningii ku. Nimbił erang, Moses eim na nge ek ei pultum. ⁴⁷ Ba Moses eim pultum lo ek ei pii gii ninenjing kin, kapli na nge ek ei enim pii gii ningii mił nenj?”

6

Jiisas Eim Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum

(Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Luk 9:10-17)

¹ Jiisas eim ek ei nipi poru ni pendpi, eim Galilii noł gopu ele orundung orung pum. Pum konu ei, nga embe, ‘Taiperiyas noł gop’ niłmin. ² Pe wumb tilap owundu ei eim wumb ening pim wumb ni, eim jep oł pei erim ei, kanik kin, eim pum konu ele ekii sik punjung. ³ Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu eim sipi kin, tonu komung ele tonu puk mulnjung. ⁴ Jura wumb kor kunum ka niłmin ei, ‘Pasopa’ kuni owundu niłmin kunum ei mandi omba enim. ⁵ Jiisas eim mołpu kin, kan orung orung kind kenim ni, wumb tilap owundu endi eim kin ongii nge onjung. Pe eim ek nipi, wu Pilip ngopu yi nim, “Sinim kuni min bres konu jili sipin wumb ei kuni ngumun?” ⁶ Pilip ek nimba ek ei piimbii nipi kin, Jiisas eim Pilip kii sim. Jiisas eim ermba mił oł ei pii poru nipi nim. ⁷ Pilip ek nipi, orung kindpi yi nim, “Sinim bres top ermin, ei ku 200 mił ba pałim, ei ya mołmun wumb ei, nungii ei kapli enermba,” pa nim. ⁸ Jiisas kin ekii siłmin wumb ei, wu endi embe Endru ei, Saimon Piisa angim, eim ek yi nim. ⁹ “Kangi endi eim kuni bres embe ‘barlii’ angil orung kin, omu tał eim se mołum. Ei ya wumb tilap owundu mołmun ei, kapli ermba pinalim,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim ek yi nim, “Wumb nengin kin, mani mułngii,” pa nim. Wumb konu ele kui engimb pei pim

konu ele mulnjung. Pe wu konu ele mulnjung wu ei, 5000 pei yi mił, wu am pei mulnjung. ¹¹ Wumb pei mani mułangin kin, Jiisas eim bres angil orung ni sipi kin, Gos kin prei erpi, mok topu, eim ekii siłmin wumb ngum. Nga eim omu tał yi ku erpi ngum. Eim ekii siłmin wumb kuni ei, wumb pei ngok, wumb ei en enim kuni numun ni piinjing mił, nunjung. ¹² Wumb tilap owundu ei kuni nangen kapli erang kin, kuni mend orung pei mułum. Pe Jiisas eim ekii siłmin, wu ombu kanpi yi nim, “Enim kuni orung mołum ei, sik kułou tungii. Mon peng kin, kuni ei wii mił ba, ei mon!” pa yi nim. ¹³ Pe wu ombu, bres barlii nunjung orung mułum ei sik girenj kon engki nga tał tu wunjung ei, wumb pei kuni nunjung, orung mułum ei, sik girenj kon tunjung.

¹⁴ Pe wumb pei Jiisas eim jep oł erim ei kanik yi ninjing, “Keimi mendpił, wu ni tor kindiim wu ei Gos kindang mei konu ele om ei, sin paki tumba nge om,” pa yi ninjing. ¹⁵ Pe Jiisas eim piim ni, wumb ei ok eim ambilk, eim en enim king mundngii enjing ei piipi kin, wumb pei si kindpi kin, eim endeim mendpił tonu komung ele orung pum.

Jiisas Eim Tonu Noł Peł Ele Andpi Pum

(Masyu 14:22-23, Mak 6:45-52)

¹⁶ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu noł gopu ele mani punjung. ¹⁷ Puk noł kanu ele tonu puk kin, Kapaniyam konu ele orung bin ni piik punjung. Pe konu emii ermba erim kunum ei, Jiisas eim wu ombu kin tor onerim. ¹⁸ Pe wu ombu noł kanu ele pangin kin, konu pop owundu topu, noł tuk ele topu, pinin nipi yi erim. ¹⁹ Pe wu ombu noł kanu ele eim dolu sik pu, konu turii mił ele puk kenjing kin, ni Jiisas noł peł ele opu, mani noł kanu ele mandi om. Wang kin, wu ombu en enim mund mong enjing. ²⁰ Ba, Jiisas eim opu yi nim, “Enim mund

mong enerei! Na mendpił ond,” pa yi nim. ²¹ Wu ombu, eim noł kanu ełe tuk simin nik enjing ni, noł kanu ei pe mendpił, en enim pungii ni piik onjung konu ełe, kun tor om.

Wumb Pei Jiisas Kur Andik Punjung

²² Nga kupiiring, wumb tilap owundu pei en enim yi piinjing. Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu mendpił noł kanu ełe punjung. Jiisas eim noł kanu ełe, tonu pupu, punerim. Noł kanu endi konu ełe, sinałim mon. Jiisas konu ełe tor omba nik, noł gop ełe orungdung wumb ei kupiiring ok, ok konu ełe mulnjung. Ba Jiisas eim noł peł ełe andpi pum ei, wumb en enim piinenjing. ²³ Taiperiyas konu ełe nge noł kanu kombur ok Owundu Jiisas bres sipi, Gos kin prei erpi, wumb kuni ngang nok enjing konu ełe mandi onjung. ²⁴ Pe wumb tilap owundu ei molk kenjing ni Jiisas kin eim ekii silmin wu ombu kin, konu ełe mulnjung. Pe noł kanu kombur ełe tonu puk, Kapaniyam konu ełe pupun, Jiisas kurmun nik, Kapaniyam konu ełe punjung.

Jiisas Eim Epin Konu Ełe Bres Mił Motum

²⁵ Wumb tilap ni konu ełe tor puk, Jiisas eim kenjing. Kanik kin, yi ninjing, “Ek emb to wumb ngolun wu, nim kunum nenj ya on?” ²⁶ Jiisas eim ek nipi, wumb tilap ei ngopu yi nim, “Na ek keimi mendpił enim kin nip ngond. Enim jep oł pei enj kanik kin, nga na kuruk onanmin mon. Ba enim kuni bres ei nanging, pinang punum ei piik kin, na kuruk onmun?” pa nim. ²⁷ Nga Jiisas eim yi pim, “Enim ya mei ełe kuni minj numun kuni ei namin ni piik, ełe nge kongun energii mon. Ba enim kongun erngii ei, noman konj kunum kunum mulngii ei nge kongun erngii. Noman ei kunum kunum konj salim kuni ei singii. Singii kuni ei nge, wu kingam Gos kindang mei konu ełe mani opu wu

telim ei, enim ngumba. Arnan Gos eim noman dinga wii ei, na kin ngum poru nim.” ²⁸ Pe wumb ei ek yi mił ninjing, “Sin nimbił oł erpin, Gos nge kongun ei erpin bin?” ²⁹ Jiisas ei nipi orung kindpi yi nim, “Gos nge kongun ei yi palim. Enim Gos na kindang ya mei ełe op kin, na kin pii gii ningii.” ³⁰ Wumb ei en enim yi ninjing, “Nim jep oł nipe jep oł eran, sin nim kin pii gii nimin? Pe nim kongun nipe kongun enjii? ³¹ Kumb ok sin nge kupenjpin noł ei, wumb mulenjing konu ełe kuni mana ei, sik nunjung. Gos nirim ek yi mił ninim, ‘Gos tonu epin konu ełe kuni ei, ngang kin nunjung.’ Pe nim kuni yi ku, sin nga numun ni piik enjing.” ³² Wumb ek yi mił nengin kin, Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Moses eim tonu epin konu ełe kuni keimi ei sipi kin enim kupenjing noł ei ngunerim mon. Na nge Arnan eim tonu epin konu ełe kuni keimi ei, noman konj kunum kunum enim ngonum. ³³ Gos eim bres ei ngum bres ei, tonu epin konu ełe si kindpi, mani om bres ei, mei wumb noman konj ka ngomun,” pa nim. ³⁴ Pe wumb ei enim yi ninjing, “Owundu, nim bres ei, sin kunum kunum ngunjii!” pa yi ninjing. ³⁵ Jiisas ek yi nim, “Na nam kuni ei nge, noman konj wumb singii salim ei nam. Wumb endi na kin omba wumb ei, nga epi endi simbii ni piinermba mon. Ei yi mił, wumb ei, nga kuni tang piinermba. Nga wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noł nga nuwa erang kin, piinermba mon. ³⁶ Na enim kanip ninj, enim na kan poru ninmin. Ba enim na kin pii gii ninenjing mon!” pa nim. ³⁷ “Pe wumb pei na Arnan ngumba wumb ei, na kin ekii sik ongii. Wumb endi na kin omba ei, na eim to tor kindnermbii; keimi mendpił mon! ³⁸ Na tonu epin konu ełe si kindip, mani mei konu ełe onj ei, nam noman ełe ekii sip, endmbii nip onenj, mon! Na Arnan eim kindang onj ei, eim nge noman piimba mił ei, na ekii

simbii. ³⁹ Eim noman eŕe yi piipi kin, na kindang onj ei, yi miŕ; wumb pei eim na ngopu poru nim ei, na wumb endi si kindnermbii mon. Ekii se muŕ mei poru nimba kunum ei, nam wumb pei Gos kin, nga konj sip orung simbii. ⁴⁰ Na nge Arnan ei eim noman yi paŕim. Wumb pei na kangii ei kanik pii gii ninjing kin, noman konj ka sik kunum kunum muŕngii. Muŕngii wumb ei, na kunum poru nimba kunum eŕe, wumb ombu na konj sip orung simbii.”

⁴¹ Jiisas eim yi nim, “Na nam kuni bres ei tonu epin konu eŕe, si kindip mani onj.” Yi neng kin, Jura wumb ek ei piik, popuŕ sik, eim ek ngok, ek pei nik eim ngunjung. ⁴² Pe wumb en enim yi ninjing, “Wu ei Jiisas, Josep nge kingam. Sinim eim arim mam ei kaninmin. Nimbiŕ erang eim yi ninim? Na tonu epin konu eŕe si kindip mani mei konu eŕe onj, ninim?” ⁴³ Pe Jiisas eim ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “En enim moŕmun tuk eŕe, ek eipi eipi nin-erngii mon! ⁴⁴ Wumb endi na kin wii onermba, mon! Na nge Arnan ei na kindang kin, na onj. Eim wu endi tu wupu, na ngum kin wumb ei, eim kunum poru nimba kunum eŕe, na wumb ei, nga konj sip orung simbii. ⁴⁵ Ek ni tor kindi kindiŕmin wumb mon eŕe ek ka paŕim ei,

‘Gos wumb pei, ek ei emb topu wumb ngoŕum. Pe wumb ei, na nge Arnan ek ei piik, ekii sik poru nik wumb ei, na kin oŕmun,” pa nim.

⁴⁶ Wumb endi Gos endeim kinaŕmin mon. Na Gos kin ouni moŕup kin, na kindang mei eŕe onj. Na endeim mendpiŕ, na Arnan Gos kaniŕ.

⁴⁷ Na ek keimi mendpiŕ nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nimba wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum muŕmba.

⁴⁸ Na nam kuni ei nge, noman konj wumb singii saŕim ei, nanim ngoŕ.

⁴⁹ Kumb ok, enim nge kupenjing noŕ, wumb mulenjing konu eŕe kuni mana niŕmin kuni ei nok, kolk mon

erik, poru nik. ⁵⁰ Ba pe kuni ei eim tonu epin konu eŕe si kindpi mani om kuni ei, na nam moŕ kuni ei, wumb endi sik nungii ei, na kin pii gii ningii wumb ei, kunum kunum konj muŕngii. ⁵¹ Na kuni ei, noman konj peng kin, tonu epin konu eŕe si kindip, mani onj. Pe wumb endi, kuni ei sipi nim kin, eim noman konj sipi, kunum kunum muŕmba nge, ei simba. Pe na kuni ei, eim ngumbii ei, nam ngamb to kundangin kin, mani mei eŕe wumb ei noman konj singii.”

⁵² Pe Jura wumb en enim moŕmun tuk eŕe ek eipi nik yi miŕ ninjing, “Nimbiŕ erang eim ngenj ngopu kin, sinim ei ngenj kuni miŕ ei ngumba?”

⁵³ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond ei, Gos kindang mani opu mei wu telim ei, na koŕup miyem bein tamb kin, wumb na kin pii gii ningii wumb ei, noman konj kunum kunum muŕngii ei, singii. Ei yi miŕ, wumb endi kuni ni, noŕ nunjung kin kunum kunum konj muŕngii. ⁵⁴ Wumb endi na nge miyem ngenj miŕ epi noŕmun wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum muŕmba. Gos Owundu kunum poru nimba kunum ei, na wumb ei nga konj sip orung simbii. ⁵⁵ Nimbiŕ erang, na nge ngenj kin miyem ei, noman tuk nge kuni mendpiŕ moŕum. ⁵⁶ Wumb endi na ngenj, miyem miŕ epi ei nopu, na kin piipi, muŕmba wumb ei, na nam wumb ei kin muŕmbii ku.

⁵⁷ Arnan eim konj kunum kunum moŕpu kin, na kindang op, Arnan nge noman dinga eŕe nge, nam noman konj moŕ. Pe yi miŕ ku, wumb endi na ngenj miŕ epi ei num kin, nam nge noman dinga eŕe, eim noman konj kunum kunum sipi, muŕmba ei, eim ngumbii. ⁵⁸ Pe kuni ei tonu epin konu eŕe si kindpi mani om kuni ei, ok enim kupenjing noŕ wumb mulenjing konu eŕe, kuni nok, kolk poru ninjing, ei kin ende mon. Wumb endi, kuni ei num kin, eim noman konj sipi, kunum kunum muŕmba,” Jiisas yi nim. ⁵⁹ Kapaniyam konu eŕe

men tolmun ngii ele, Jiisas eim ek emb topu, wumb ngopu, eim ek yi nim.

Ek Noman Konj Pimba Ek Ei Jiisas Nge Mendpit

⁶⁰ Pe Jiisas eim kin ekii silmin wu pei ek ei piik, noman embin to pinjing. Piik yi ninjing, “Wumb nii endi ek ei piimba?” ⁶¹ Ba eim ekii silmin wu ombu, ek ei piik kin, ek orung orung ninjing ei, Jiisas ei eim noman ele, ek ei piim. Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu ngopu yi nim, “Enim ek ei enim noman ele to kis enmin?” pa nim. ⁶² “Pe Gos kindang mani mei wu telim ei, na mani onj, konu ele nga orung epin konu ele tonu pup kin, nimbił ol mił piingii ei, enimkis piingii?” ⁶³ Noman konj ei, Gos Gui Ka wumb ngołum; ba sinim wumb noman konj sinalim. Pe sinim ngenj ei, wumb kułii mił mołum. Na ek ei nip enim ngond ek ei, enim noman ele kuni mił mołum ek ei, enim noman konj ngołum. ⁶⁴ Ba enim mołmun konu tuk ele mołmun wumb ei, kombur pii gii ninanmin.” Kumb ok pii gii ninarik muljung wumb ombu ei Jiisas piim. Wumb ei, na nge opu orung wumb konu ele, ni tor kindmba ni yi piirim. ⁶⁵ Pe Jiisas ek yi nim, “Wu endi na nge opu orung wumb kin na ni tor kindmba ei nge na piip kin, ok ek ei, nip enim ngunj,” pa nim. “Pe na nge Arnan ei, eim dinga wu ei ngunelang kin, wu ei na kin onelang mon.”

⁶⁶ Jiisas ek ei nipi, poru neng kin, wu ombu Jiisas kin ekii sik erik, wu ombu Jiisas si kindik, en enim orung punjung. Puk kin, nga Jiisas kin tep to endnenjing mon. ⁶⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, eim kin ekii silmin wu engki nga tał ei, kanpi yi nirim, “Enim yi ku, na si kindik, pungii enmin min?” ⁶⁸ Saimon Piisa eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Owundu, pe sin konu jili orung bin? Nim nge ek ei mendpit, noman konj kunum kunum sin kin noman konj ngumba. ⁶⁹ Sin nim kin pii gii nipin poru ninmin. Nim Gos nge ol kun ka nge puł wu ei, sin

piinmin,” pa nim. ⁷⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nimbił erang na enim wu engki nga tał wii top sinj; ba enim mołmun konu tuk ele wu endi mołum ei, Seisen gui kis eim kin mołum,” pa nim. ⁷¹ Jiisas ek nim ei, Juras Saimon Eskeriyas nge kingam ei kin piipi nim. Jiisas kin ekii sinjing konu ele tuk mołmun, wu engki nga endeim muljung konu ele tuk, eim mułum. Ba ekii se, wu ei eim Jiisas sipipi, opu orung wumb angil ele ngopu kin, ku sim.

7

Jiisas Nge Angim Noł, Eim Kin Pii Gii Ninenjing

¹ Pe ei poru neng kin, Jiisas eim Galili konu ele endim. Ba Jura wumb eim tumun ni erangin kin, eim Juriya konu ele nga endnerim mon. ² Jura wumb en enim kor owundu kunum endi alap ngii ele kuni owundu nołmun ol ei nge, kunum ei tonu omba ei, mandi enim nik enjing. ³ Pe Jiisas eim angim noł yi ninjing, “Nim ya konu ele si kindkin Jura konu ele pan, nim kin ekii sik ok wu ombu, nim enjii kongun ei keningii,” pa ninjing. ⁴ Wumb ombu Jiisas kin ek yi ninjing, “Pe wu endi eim peni ele mułmbii ni piip, yi elim ei, eim epi koi er enalim mon. Nim epi yi ermbii ni piikin kin, pukun wumb ningil ele pei enjii,” pa ninjing. ⁵ Jiisas eim nge angim noł ei, eim kin pii gii ninarik kin, ek yi mił ninjing. ⁶ Yi nengin kin, Jiisas ek nipi yi nim, “Kunum ei wumb pei na piik kanik erngii ei, tonu onanim; ba enim kuni owundu pungii kunum ei, noman ele pei salim,” pa nim. ⁷ “Ya mei wumb ei, en kin opu orung er ngunerngii mon; ba na kin opu orung enmin. Ei nimbił erang, na ek nip tor kindil ei, ‘En enim ol kis enmin ei,’ na ni tor kindip kin, ek yi mił ei na kin opu orung enmin,” pa nim. ⁸ “Pe en enim kuni owundu ei puk, Jura wumb kor kunum ka niłmin kunum ei, puk keningii. Ba

pe nga, na kor kunum ka ei pup kinermbii. Na bii kunum ei tonu onanim. ⁹ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim Galilii konu e le kunum kombur nga enj mu lum.

Jura Wumb Kuni Owundu Nik Elmin Alap Ngii Ele Jiisas Pupu Kenim.

¹⁰ Jiisas nge angim no le ei Jura wumb ku lou tok elmin konu e le keningii nge ok punjung. Pe eim yi ku ekii se pum. Jiisas eim pum ei, peni e le punarpi kin, koi mi le erpi pum. ¹¹ Jura wumb ku lou tok mulnjung kor kunum ka e le molk. "Wu ni jii punum?" pa nik, kuruk mulnjung. ¹² Pe Jura wumb eim kin ek kanim kanim ninjing. Wumb kombur molk, "Mon wu ei, wu ka," pa ninjing. Ba wumb kombur molk yi ninjing, "Mon wu ei, eim wumb kanpi kin, ek kend topu ni lim," pa ninjing. ¹³ Jura wumb kombur Jiisas kin pii gii nik, wumb pei konu e le tuk mulnjung; ba lo ek piilmin wumb kin mund mong enjing. Erik kin, wumb endi tonu angk, Jiisas nge ek endi ninenjing. Nimbi le erang, wumb endi ek nipi, "Jiisas ei Mesiya" nimba wu ei, men to lmun ngii e le, to anda kindngii ni lmin, pim.

¹⁴ Pe Jura wumb kuni owundu kunum ka nik elmin kunum ei, aninga mandi no poru ningii, er mu langin kin, Jiisas Gos ngii owundu tuk e le angpi, ek nipi wumb ngum. ¹⁵ Pe Jura wumb kenjing ni mon gerpi nim. Neng kin, wumb puku sinjing. "Eim mon konu endi pupu neng kin, kinenjpin mon? Nga eim mon ei gernim mi le nenj?" ¹⁶ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngopu yi nim, "Na pe nip, enim ngond ek ei, na nge mon. Ei Gos nge ek, eim na 'Pui' nipi, kindang kin, na onj. ¹⁷ Pe wumb endi, Gos ek ei piipi nipi, ermba wumb ei, eim na nind ek ei piipi om kin, eim Gos kin ba. Min na nam noman e le ek ei nind. ¹⁸ Wu endi eim noman e le, ek ninim ei eim embe tonu ba ni piipi ninim. Ba wu endi kindang om ni piipi kin, eim embe er tonu kindpi kin, ek kun nipi

ermba wu ei, eim o le kis endi eim kin pinermba, mon! ¹⁹ Kumb ok Moses enim lo ek nipi, ngurum kunum ei, enim mo lmun konu tuk e le, wumb endi lo ek ei, ekii sinarik; ba enim na nimbi le erang na to kundmun, ninmin?" ²⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, "Nim gui kis endi nim kin mo lum. Wumb endi nim to kundnerngii mon!" pa ninjing. ²¹ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na jep o le owundu endi enj ei, enim pei puku sinjing," pa nim. ²² "Moses enim ngenj kopsingii o le ei, nipi ngum ei keimi. Pe enim o le ei, Moses kin onerim mon. O le ei enim nge kupenjing no le kin tonu om; ba enim kangil kunum tonu opu, ngenj kor owundu kunum e le kopsilmin," pa nim. ²³ "Pe enim Moses nge lo ek ei, am kun ekii silmin. Ba en enim kangil ei, kor owundu kunum tu wuk kin, ngenj kopsilmin. Pe na yi ku, kor owundu kunum ei, wu ening pim wu ei, er ka enj; ei nimbi le erang na kin popu le sinjing? ²⁴ Epi ningil e le kanik kin, epi mok tunerngii! Enim epi pei mok tungii ei, o le kun pa lmin mi le kun erngii!"

Wumb Yi Ninjing, "Gos Kindim Wu Krai Wu Ei Min?"

²⁵ Pe wumb Jerusalem konu e le mo lmun wumb kombur ek yi ninjing, "Nimbi le erang wu ei to kundmun ninjing wu min?" pa yi ninjing. ²⁶ "Pe kine le! Eim wumb mulnjung konu peni e le, ni tor kindnim. Nga wumb ek endi ni orung kindnanmin. Pe keimi, Jura wu num peng pim wu ombu, piinmin ei, Gos kindim wu Krai min?" ²⁷ Pe sinim wu ei eim nge ngii konu e le sinim piinmin. Nga Krai omba kunum ei; ba wumb endi eim nge ngii konu e le piinerngii. Yi peng kin Jiisas ei Krai ya mon," pa ninjing.

²⁸ Jiisas men to lmun ngii e le Gos ek ei piipi wumb tor kindpi mu lang kin, ek kombur ei piipi, eim ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, "Enim na piinmin! Na ngii konu e le enim piinmin ku! Ba na nam noman

ele onenj, mon. Na Arnan eim na kindang kin, onj ei, ol kun mendpił palim mił end; ba enim pii kun enanmin mon! ²⁹ Na nam eim piind. Na Gos kin ouni muls. Gos eim na kindang kin, na mani mei ele onj,” pa nim. ³⁰ Pe wumb eim kan ngumun ni piinjing; ba Jiisas eim kongun ei poru ninerim. Yi peng kin, wumb endi Jiisas embilmba mił, pinerim mon. ³¹ Pe wumb pei eim nim ek, pii gii nik, yi ninjing, “Gos kindang wu Kraiss tonu om kin, eim jep ol pei erpi, ya ei enim jep ol ombu to mani kindpi, kapli piipi yi enermba mon!” yi ninjing.

Opu Ond Wu Kombur Kindangin Puk Kin, Jiisas Kan Ngungii Nge Punjung.

³² Lo ek piilmin wumb ei, piinjing ni wumb pei Jiisas nge ek ei eipi eipi nengin kin piinjing. Lo ek ekii sik elmin wumb ni, kulmal kalilmin wumb pei puk, opu ond wu kombur nengin puk kin, eim kan ngungii nge punjung. ³³ Pe Jiisas eim ke nipi, wumb ngopu yi nim, “Na enim kin kunum aninga er mol. Nga na eim kindang onj konu ele orung bii,” nim. ³⁴ “Na bii konu ei, enim kuruk endngii ei, na kapli kan sinerngii, mon! Nga na bii konu ele, enim kan sinerngii mon!” ³⁵ Pe Jura wumb en enim ek nik yi ninjing, “Eim konu jili pang kin, sinim eim kur andinmin ninim? Eim sinim Griik wumb konu ele pupu kin, Griik wumb kin, ek nipi ngopu, ermba ninim min? ³⁶ Pe eim yi ninim, ‘Enim na kuruk pungii ei, kan sinerngii,’ ninim. Nga, ‘Nam bii konu ele, enim kapli punerngii,’ pa ninim. Ek ei pule er palim mił nenj?” pa yi ninjing.

Noł Konj Kunum Kunum Molum

³⁷ Jura wumb kor owundu kuni owundu simba kunum ei, mandi poru neng kin, kunum owundu mendpił palim. Jiisas eim angpi ek dinga yi nim, “Wumb endi na kin pii gii ninjing pim kin, kapli na kin ok pii gii ningii. Yi mił peng kin,

wumb endi noł nuwa mulum kin, na kin wang, noł ngamb numba,” pa nim. ³⁸ Ei Gos nge ek ele yi ninim, ‘Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim noman tuk ele noł konj mił tonu omba,’” pa nim. ³⁹ Jiisas ek ei, Gos Gui Ka kin ek yi nim, “Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim Gui Ka ei singii.” Kunum ei, Jiisas eim nge tilang owundu ei sinarpi kin, epin konu ele tonu orung punerim kunum ei, Gui Ka ei tor onerim.

Wumb Tilap Tał Er Muljung

⁴⁰ Wumb kombur Jiisas ek ei piik, “Keimi mendpił wu ei, Gos ek ni tor kindilim wu molum,” pa ninjing. ⁴¹ Nga wumb kombur yi ninjing, “Wu ei, Gos kindang nge wu Kraiss tonu om,” pa ninjing. Nga wumb kombur ek eipi nik yi ninjing, “Gos kindim wu Kraiss eim Galilii konu ele tonu omba min? Jiisas eim Gos kindim wu Kraiss mon, ni piinjing. ⁴² Gos nge ek ele yi nirim, “Gos kindang wu ei Kraiss eim Deipis nge tilap ende. Pe eim Beslem konu ele tonu omba nirim konu ele, ok Deipis multum konu ei salim.” ⁴³ Wumb ek yi nik kin, wumb tilap tał erik, Jiisas kin eipi eipi punjung. ⁴⁴ Wumb kombur, “Eim kan ngumun,” ninjing; ba wumb endi eim embilmba wumb endi, mulerim mon.

Jura Wu Num Ombu Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

⁴⁵ Pe opu ond wu ombu, nga orung puk kin, lo ek piilmin wu ni, kulmal kalilmin wu owundu ombu ni, kanik yi ninjing, “Enim nimbił erang, wu ei tu wunmun? ⁴⁶ Yi nik opu ond wu ombu, ek ni orung kindik yi ninjing, “Ok wu yi nge endi, opu ek wu ei ninim mił ei ninerim mon!” pa yi ninjing. ⁴⁷ Yi mił nengin kin, pe lo ek piilmin wumb ombu ek yi ninjing, “Wu ei, enim kin ek kend topu ngonum, ku min? ⁴⁸ Enim kanmin ei, sin lo ek piipin, elmin wu ombu ni, men tolmun wu num ombu ni, endi pii gii nik erangin kin, kenjing min? ⁴⁹ Ei mon! Ba wumb Jiisas kin

pii gii ninjing ya wumb ei, Moses lo ek piinarik enmin, wumb ei, Gos kos owundu singii,” pa ninjing. ⁵⁰⁻⁵¹ Wu Nikoriimas ei wu ombu nge men tolmun ngii kongun ende elmin wu ei, eim ok, epin tuk memb kunum ele Jiisas kin purum. Wu ei eim ek yi nim, “Sinim lo ek ei wumb kos wii er ngumun ninim? Ei mon! Sinim eim nge ek ei ok piipin, eim nimbil ol erim ei piimin,” pa yi nim. ⁵² Pe lo ek piilmin wu kombur, eim kin ek nik kii sinjing. “Pe nim Galilii konu ele wu min? Lo ek ei, ger kankin, enjii. Ek ni tor kindilim wu endi, Galilii konu ele tonu onermba,” pa nik yi ninjing.

8

Amb Endi Wu Putum Ol Ei To Kindim

¹ (Wumb pei en enim ngii konu ele eipi eipi pangin kin, nga Jiisas eim tonu komung Olip ele tonu pum. ² Kupiiring ok eim pupu kin, men tolmun ngii owundu ele nga pum. Pang kin, wumb pei eim kin wangin eim moipu kin, ek emb to nipi, wumb ngopu kin, yi er muum. ³ Lo ek piilmin wu ni, lo ek polmun wumb ni, amb sik elmin ol ei, amb endi lo ek ei to kindim nik, tu wuk kin, tuk ele engindangin engim. ⁴ Engang kin, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Ek emb to wumb ngo lun wu, ya amb ei wu puk enmin ol ei to kindim ni kenjing,” pa yi ninjing. ⁵ “Moses nge lo ek ele, wumb ombu yi erngii ei, kom ku to konduk erngii, pa nipi pendim. Pe nim nipe ek ninjii?” ⁶ Wumb en enim yi piinjing, “Sin ek yi ninmin. Eim nipe ek nimba ei, piipin kin eim ol kis kun pinermba mi ermba, ni kenjing. Ba Jiisas eim kan mani kanpi kin, eim angil orung ei sipi, mei ele mei tumb mi nipi, mani kanpi er muum. ⁷ Wumb am ek nik, kii sik mulangin kin, Jiisas eim angpi, ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Enim moimun konu ele wumb endi eim ol kis enalim wu endi muum kin, eim amb ei ok, ku tangli,” nim. ⁸ Jiisas eim ek yi nipi

kin, nga mani moipu kin, mei ele mei tumb nipi, mani kanpi er muum. ⁹ Pe wumb ek ei piik kin, en enim ol kis erpin ni piinjing wumb ei, pei endeim endeim ni, anda punjung. Puk wu num ombu, kumb se pangin kin, wumb wii ekii se punjung ku. Jiisas endeim mendpil muum. Nga eim muum konu ele amb ni opu, eim kumb ele engim. ¹⁰ Pe Jiisas eim angpi kin, yi nim, “Amb, wumb ni jili moimun? Wumb endi, nim kin kos ermba wumb endi moim min mon?” pa nim. ¹¹ Amb ni ek yi nim, “Owundu, wumb endi mulalim mon!” Pe Jiisas yi nim, “Na yi ku, nim kos enermbii. Nim po! Pukun, nga ol kis endi enerii mon!” ni Jiisas yi nim.)

Jiisas Mei Wumb Ele Tilang Moim

¹² Ekii se Jiisas wumb men tolmun tuk moimun wumb ek nipi yi nim, “Na nam mei wumb ele tilang mo. Wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noman tuk ele, emii pinermba mon. Wumb ei, eim tilang konu ei eim kin pimba wu ei, noman konj simba,” pa nim. ¹³ Lo ek piik elmin wumb ei ek nik, eim ngok yi ninjing, “Nimbil erang ninim nge nikin ek ei, ni tor kindin? Kindin ek ei, keimi mon,” pa ninjing. ¹⁴ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Keimi, na nam nge ek ei nind; ba na nind ek ei keimi. Nimbil erang na nam angip onj konu ei piind. Nga nam bii konu ei piip mo. Ba enim na nam ngii konu ei enim piinanmin. Nga na konu jili bii ei, enim yi ku, piinerngii mon! ¹⁵ Pe enim mani mei ol palim mi ei, wumb mok tonmun. Ba na wumb endi ei, mok tona mon! ¹⁶ Ba na wumb mok tulamb kin, kapli na mok kun mendpil tulamb. Nimbil erang, na nam endeim mendpil mon. Na Arnan na kindang mani mei ele onj ei kin ouni kongun erpil wumb mok tumbul. ¹⁷ Enim nge lo ek ei yi palim, ‘Pe wu tal ek ende mi, ni tor kindngil ei, ek keimi,’ pa yi nilmin. ¹⁸ Na nam ek ei nind. Ei na Arnan na kindang op kin, nam ek yi ku,

nip tor kindind.”¹⁹ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Nim Arnim konu jili mołum?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Arnan, enim pii poł tunanmin ei, enim na Arnan ei enim piinerngii. Ba enim na piinjing kin, kaplı enim na Arnan ei piingii ku.”

²⁰ Men tołmun ku salıim konu ełe ek ei nirim kunum ei, eim men ngii owundu ełe wumb ek emb topu ngurum. Wumb endi eim sipi, kan ngungii mił pineririm. Nimbil erang, Jiisas nge kongun ei poru ninerim mon!

Enim Na Bii Konu Ełe, Enim Kaplı Punerngii

²¹ Jiisas eim ek nga nipi, wumb ngum, “Na pe konu ełe bii ei, enim na kinerngii. Pe enim kułangin kin, oł kis ei enim kin pim kin, na Arnan kin tonu bii konu ełe enim onerngii mon.”²² Eim ek yi neng kin, Jura wumb en enim yi ninjing, “Nimbil erang eim ek yi ninim? ‘Na eim tui min epi endi sipi, eim to kundmba ninim min? Eim kan to kułmba nge ninim min?’”²³ Pe Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Enim ya mei mani ełe wumb; ba na nam tonu epin konu ełe nge wu. Enim ya mei ełe wumb; ba na mei konu ełe nge wu mon!” pa nim.²⁴ “Yi piip kin na ek nip enim ngond. Pe enim kułangin kin, enim nge oł kis ei pepi mułmba. Ełe nge Gos kindim wu ei, na enim pii gii ninenjing kin, pe enim kułngii; ba oł kis pei ei piram pepi mułmba.”²⁵ Pe wumb ek yi ninjing, “Nim wu nii?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Ok na enim kanip ninj, wu ei mendpił na moł,” pa nim.²⁶ “Enim ełmin oł ei nge, na am ek pei palim. Na enim ełmin oł ełe, kos wu mił piip ermbii. Ba ei eim, na pui nip kindang onj ei, eim nge ek ei keimi mendpił palim. Eim nim ek ei, na piip op kin, mei wumb ombu kanip nind.”

²⁷⁻²⁸ Jiisas Erinjpin Gos kin ek nipi ngum ei, wumb en enim piinenjing mon. Piinerangin kin, Jiisas eim ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ekii

se enim Gos kindang opu, mei wu telim wu ei, na ond peri ełe, tonu kindngii. Kindngii wu ei na moł ei, enim piingii. Na nam noman ełe, ek endi ninand mon. Na Arnan nipi, andan to ngurum ek ei mendpił, nip enim ngond.²⁹ Na Arnan ‘Pui’ nipi kindang kin, na onj. Eim na kin ouni mołum. Na endeim mendpił mułamb kin, eim na si kindnalim mon. Kunum kunum na eim noman ełim epi ei, minj erip yi eł.”³⁰ Jiisas eim ek yi neng kin, wumb pei eim kin pii gii ninjing.

Wumb Wii Mołmun Wumb Nin Kan Ngii Mił Ambil Gii Nik Mołmun Wumb

³¹ Jiisas ek yi nipi Jura wumb pii gii ninjing wumb ei ngum, “Pe enim na ek ełe mendpił ekii sik mulnjung kin, na nge ek se endngii wumb mendpił mułngii.”³² Molk, ek keimi mendpił ei piik er mułangin kin, ek keimi enim erang tonu ok, kunum ka seng kin, wii mułngii. Oł kis ni, embin tui ni, oł kanim kanim ei enim kin tonu onermba. Ei yi mił enim wumb Seisen nge kongun wii erik, mulerngii mon!”³³ Wumb ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin Eiparam nge tilap ende wumb. Sin kunum endi wumb kin kongun wii enalmin. Nim nimbil erang sin opun, kongun ni endi tonu onerang kin, kunum ka seng kin, wii mołmun nin?”³⁴ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Wumb pei oł kis ełmin ei Seisen nge kongun wii ełmin; ba kumep pułe ei wumb kułngii.”³⁵ Kongun wii ełmin wumb ei, ngii konu ełe mulałmin mon. Arim kingam ei, mendpił kunum kunum mołum. Wumb kis en enim yi niłmin, wumb endi, sin tep enermba ninmin wumb ei, en enim am mendpił pungii.”³⁶ Pe yi mił, Gos kingam ei enim sipi, Gos kin orung sim kin, ei keimi mendpił; enim noman konj sik mułngii. Enim oł kis si kindangin kin, enim kunum ka seng mułngii.”³⁷ Na piind ei, enim Eiparam nge tilap ende; ba na nge ek

ei enim noman tuk eġe pinalim. Enim ek ei piinarik kin, na to kundmun ninmin. ³⁸ Na ek nip tor kindiġ ei, na Arnan nge epi pei kan poru nip nind. Pe enim yi ku, kupenjing noġ eġmin oġ ei enim yi ku eġmin.”

Enim Nge Erinjing Ei Seisen

³⁹ Wumb ei ek ni orung kindik yi ninjing, “Sin nge kupenjpın Eiparam,” pa ninjing. Pe Jiisas nga ek nipi, ngopu yi nim, “Pe enim Eiparam kupenjing noġ moġmun; ba enim Eiparam eġim oġ ei miġ enim enanmin, mon!” pa nim. ⁴⁰ “Na ek keimi nip enim ngunj ei, na Gos nirim ek ei piip kin, nip enim ngunj; ba pe enim na to kundmun, ninmin. Ba Eiparam eim oġ yi nge eneririm, mon. ⁴¹ Enim kupenjing noġ eġmin oġ ei enmin.” Yi neng kin wumb ek nik, eim ngok yi ninjing, “Mon, sin kupenjpın endeim moġum ei Gos. Sin eim nge kupam noġ mendpiġ moġpun si kindinmin,” pa ni yi ninjing. ⁴² Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Keimi, Gos ei enim kupenjing pim kin, enim kapli na noman ngungii. Nimbiġ erang, na Gos kin ouni moġup kin onj. Na nam noman eġe onenj mon! Gos na pui nip kindang kin, na onj. ⁴³ Nimbiġ erang enim na nge ek ei pii kun enanmin? Puġe yi miġ paġim, enim na ek ei piinermin ni piinmin. ⁴⁴ Enim kupenjing ei Seisen nge kupam noġ moġmun. Pe enim kupenjing nge noman eġe, ekii sik, dinga puk moġmun. Wu ei ok wumb to konduġum oġ yi erpi kin, eim oġ kun mendpiġ paġim ei ekii sinerim mon. Nimbiġ erang, oġ kun ei eim kin pinerim mon. Eim ek kend topu nipi, ek kun miġ niġim. Eim ek kend nge puġ wu, ei eim mendpiġ moġum,” pa nim. ⁴⁵ “Ba na ek mendpiġ ei kun nip enim ngond. Nimbiġ erang enim na ek ei ekii sinanmin? ⁴⁶ Enim moġmun konu tuk eġe wu endeim angpi kin, na oġ kis kun pinerim miġ ei en pa yi nimba min? Mon pim kin, na ek mendpiġ kun pim ek ei ninj. Ba

nimbiġ erang, enim na nind ek ei pii gii ninanmin? ⁴⁷ Gos nge kingam noġ ei, Gos nge ek pei ei piimin. Enim Gos nge kingam noġ moġamin mon! Nimbiġ erang enim Gos nge ek ei piinaġmin mon.

Eiparam Tonu Oneririm Kunum Ei Jiisas Kumb Ok Multum

⁴⁸ Jura wumb ek dinga nik, orung kindik yi ninjing, “Sin nim Sameriya konu eġe wu pa niġmin. Nim gui kis endi nim kin moġum, pa niġmin. Ei keimi mendpiġ, min mon?” ⁴⁹ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na gui kis endi na kin mulalim mon. Na nam Arnan nge embe ambiġ tonu kindiġ ei, enim na embe ei to mani kindinmin,” pa yi nim. ⁵⁰ “Na nam embe ei, tonu ba ni, kongun ei enand mon. Wu endi na nge embe ambiġ tonu kindmbii ni piinim ei, eim wumb kos piipi, kun erpi, mok tumba. Eim na kin kun ermba ku. ⁵¹ Keimi mendpiġ, na enim kanip nind. Wumb endi na ek ei ekii simba wu ei, eim kulermba; ba kunum kunum konj muġmba,” pa yi nim. ⁵² Jura wumb ek yi ninjing, “Pe eim nim piinmin nim gui kis endi moġum. Eiparam muġum wu ei kuġum; nga ek ni tor kindiġim wumb tonu onjung ei, kulnjung ku. Pe akip nim yi nin, ‘Wumb endi na ek ei, ekii simba wumb ei, kularpi kin, konj kunum kunum muġmba,’ pa nin. ⁵³ Nimbiġ oġ en? Nim Eiparam sin nge kupenjpın ei, nim to mani kindkin nin min? Eiparam eim kuġum, nga ek ni tor kindiġim wumb tonu ok, wumb ei kulnjung ku. Pe ninim wumb nii miġ tonu onjii en?” ⁵⁴ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Na nam embe ambiġ tonu kindmbii ei, epi wii miġ pimba. Ba nam nge Arnan eim na embe ei ambiġ tonu mendpiġ kindnim. Pe en enim yi niġmin, ‘Sin nge Gos’ niġmin. ⁵⁵ Ba enim eim piinanmin. Na nam eim piip moġ. Pe na nam eim kinaġ, nimbiġ ei, enim ek kend tok niġmin miġ, yi nimbii. Ei mon! Na nam eim piipi poru nipi kin, eim ek kun ei ekii sind.

⁵⁶ Enim nge kupenjing Eiparam ei eim na mani mei eġe ombii kunum ei kenmbii ni, ka piipi muġum ei, eim kanpi kin, eim noman ka seng moġum.” ⁵⁷ Nga Jura wumb ek nik, Jiisas ngok, yi ninjing, “Nim wu gaġi kangi wu moġun. Pe nim Eiparam er ken miġ nenj?” ⁵⁸ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpiġ nip enim ngond. Ok Eiparam eim tonu oneririm kunum ei, na muls.” ⁵⁹ Yi neng kin, wumb kom ku sik, eim tumun nik enjing. Ba Jiisas eim koi erpi kin, men toġmun ngii owundu si kindpi anda pupu pum.

9

Ningiġ Tumbun Muġum Wu Endi Ek Poġ Tonum

¹ Jiisas eim andpi pupu kin, kenim ni, wu endi ningiġ tumbun muġum wu endi muġum. Wu ei, kangiġ kembis mam kirim eġe tor orum ei, yi er pirim. ² Jiisas eim kin ekii siġmin wu ombu yi ninjing, “Ek emb to ngoġun wu. Pe wu ei, eim oġ kis erim min, eim arim mam teġ oġ kis enjingiġ min?” ³ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu ei eim oġ kis erim kin, nga eim arim mam teġ oġ kis enjingiġ puġe ei mon. Ba Gos eim kongun erpi, dinga owundu yi erang kin, eim nge puġe wu ei kin tor wang kin, wumb keningii nipi, wu ei kin tonu om. ⁴ Pe mendpiġ ei, eni kunum miġ ka saġim eġe, sinim Gos kongun ermin. Eim na kongun eġe kindang kin, na onj. Gos eim nge kunum poru nimba kunum ei, epin mendpiġ miġ muġmba kunum ei sinim kongun endi kapli enermba mon. ⁵ Pe na ya mei eġe moġ ei, na mei wumb nge noman tuk eġe tiġang moġ.” ⁶ Jii Jiisas eim ek yi nipi, jipambiġ topu, mani mei eġ kindpi kin, mei kin jipambiġ dangindpi sipi, noġ oi miġ, wu ningiġ eġe pendim. ⁷ Pendpi eim yi nim, “Nim pukun, noġ gopu Sailom eġe was enjii!” nim. Sailom ei sinim puġe yi nimin, ‘Eim kindang pum.’ Pupu,

noġ eġe was erpi, orung opu, ningiġ ka seng kin, kenim.

⁸ Wumb eim konu ende wumb ni, ok eim kanik wumb ni, “Wu ei ok moġpu kin, wumb ku ni epi ngei nipi, moġuġum wu ei min?” Wumb eim ka muġang kin, kanik ek yi ninjing. ⁹ Ba wumb kombur yi ninjing, “Wu ei mendpiġ,” pa ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing, “Mon, wu ei miġ, wu endi moġum,” pa ninjing. “Ba wu ei, wu eipi.” Pe wu ei, eim moġpu kin, yi nim, “Ei na ya moġ,” pa nim. ¹⁰ Yi neng kin, wumb ek nik ngok, yi ninjing, “Nim ningiġ ei opu, ka erim miġ nenj?” ¹¹ Pe eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu ei, Jiisas niġmin wu ni, eim mei kin noġ eningii erpi sipi, na ningiġ eġe pendpi kin, yi nim, ‘Nim pukun, noġ gop ‘Sailom eġe,’ was enjii!’ Neng kin, na pup, was erip, nam ningiġ ei, ka seng kin, epi kenj,” pa nim. ¹² Wumb wu ei kii sinjing, “Pe wu jii pum?” Wu ni yi nim, “Na kinenj,” pa nim.

¹³ Pe wumb wu ei ok ningiġ tumbun multum ni, lo ek piġmin wumb mulnjung konu eġe sipnjing. ¹⁴ Kunum ei, kor owundu kunum Jiisas noġ oi sipi kin, wu ei kin yi erpi kin, ningiġ tumbun muġum ei, er ka erim. ¹⁵ Lo ek ekii siġmin wumb nga wu ei kii sinjing, “Nim ningiġ ei opu, ka erim miġ nenj?” Wu ni ek nipi, orung kindpi yi nim, “Eim noġ oi sipi kin, na ningiġ eġe pindang kin, na pup was eramb kin, na ningiġ ei tiġang erim.” ¹⁶ Pe lo ek piġmin wumb ek yi ninjing, “Gos wu ei kindang onerim; eim kor owundu kunum ei eim piinanim min? Eim kor owundu ei lo ek piġim min mon?” Ba wumb kombur ek yi ninjing, “Oġ kis elim wu ei, jep oġ ei ermba miġ nenj?” Wumb en enim ek yi nik, en enim eipi eipi puk, tiġap taġ miġ molk kin, ek yi ninjing.

¹⁷ Nik kin, nga wu ningiġ tumbun muġum wu ei, kii sik yi ninjing, “Pe nim wu ningiġ er ka erim wu ei, eim embe er sin miġ nenj?” Wu ei, ek yi nim, “Ei wu ek ni tor kindiġim

wu endi Gos kindim wu,” pa nim. ¹⁸Keimi, ok wu ei, eim ningil tumbun multum; ba pe, eim ningil ei pirek neng kenim. Ba Jura wumb ol ele pii gii ninenjing. Pe wu ningil opu, ka pum wu ei, eim arim mam nol wii tunjung. ¹⁹Wii tok kin, wumb ek nik, wu amb tal kii sinjing, “Wu ei elip nge kingenjingil min? Mam mengrim kunum ei, wu ei eim ningil tumbun multum pa ninmbil. Ba pe, nimbil erang eim ningil ka seng kin, epi kan kun enim?” Nik yi ninjing. ²⁰Arim mam tel, ek yi ni orung kindinjingil. “Sil piinmbil ei mam mengrim kunum ei, eim ningil tumbun mol pirim ei, sil piinmbil. ²¹Ba pe, eim ningil ei ka seng kin, epi kanpi enim ei, sil pii pol tunanmbil. Wumb endi ni, eim ningil ei er ka erim ei, sil pii kun enanmbil ku. Eim wu dinga molum ei, eim kapli enim kii sik piingii.” ²²Wu ei nge arim mam tel, Jura wumb kin mund mong erkil yi ninjingil. Nimbil erang Jura wumb owundu ek yi mil ni pendnjing wu ei, Jiisas ei Kraias Gos kindang wu ei om nimba wumb ei, men tolmun ngii ele, to anda kindngii nik pendnjing. ²³Pe arim mam tel, ek pulu nikel yi ninjingil, ‘Eim wu dinga molum ei eim kii sik piyei!” ninjingil.

²⁴Pe nga wumb ek nga nik kin, wu ei ok ningil tumbun multum wu ni, wii tok, se orung sik yi ninjing, “Gos eim jep ol ei erim. Nim Gos nge embe tonu kindkin, ek keimi ninjii. Sin piinmin wu ei, ol kis elim wu.” ²⁵Wumb ek yi nengin kin, wu ningil ka molum wu ni ek yi nim, “Na ningil er ka erim wu ei, ol kis elim wu min, ei na pii kun enand, mon! Ba epi endi na piind ei, na ok ningil tumbun multum; ba pe tilang erang kin, kanip ei piind,” pa nim. ²⁶Neng kin, wumb yi kii sinjing, “Eim nim kin, nimbil ol erpi kin, nim ningil ei er ka erim?” ²⁷Wu ni ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim ok kanip ninj ei, enim piinenjing min? Nimbil erang nga piimin, ninmin? Pe enim wu ei kin ekii singii nge

ninmin, min?” ²⁸Pe Jura wumb ek kis nik, orung kindik yi ninjing, “Nim eim nge ekii sin; ba sin Moses kin ekii sinjpin molmun. ²⁹Sinim piinmin ei, Gos ek nipi, Moses ngurum. Ba wu ei, konu jili tonu om? Ei sin piinanmin!” pa ninjing. ³⁰Yi nengin kin, wu ningil ka molum wu ni yi nim, “Ei ol endi eipi mil, owundu endi tonu om ei, enim piinanmin. Piinarik kin, konu jili wu ei tonu om; ba nam ningil ei erang opu, ka molum ei piind,” pa nim. ³¹Nga nipi yi nim, “Sinim piinmin ei, Gos wumb ol kis erik enim, wumb ei ninmin ek ei, Gos piinanim mon. Ba wumb Gos kin men tok erik kin, Gos ol keimi palim mil ekii sik enim ei, en enim ek ningii ei Gos eim piilim. ³²Am kumb ok mendpil, wu amb endi kangi endi mingang ningil tumbun multum ei, wu endi opu, ei er ka eririm nengin kin, sin piinalmin ei nge ek pol. ³³Pe Gos ei kindnelang kin, eim ol yi nge endi enelang mon!” ³⁴Lo ek piilmin wumb ek dinga nik, wu ei ngok yi ninjing, “Nim manim nim mengim ei, ol kis enjing konu ele nim molkun, okun tonu on. Ei nim ol kis wu mendpil molkun kin, nga sin kin ek emb tokun, man mil ngunjii en min?” Wumb ek yi nik, eim men tolmun ngii owundu to tor kindnjing.

Noman Tuk Ele Jiisas Nge Tilang Ei Pinalim Mon

³⁵Jiisas eim piim ni, wu ei to anda kindmin nengin kin, eim pupu, wu ei kan sim. Kan sipi yi nim, “Nim Gos kindang opu, mei wu telim ei kin pii gii nin, min mon?” ³⁶Pe wu ei ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu Owundu, Gos kindang opu, mei wu telim ei, wu nii? Nim na kan nen kin, pii gii nimbii,” nim. ³⁷Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nim eim kan poru nin ei, pe nim kin, ek tang molum wu ei,” pa nim. ³⁸Wu ei yi nim, “Owundu, na nim kin pii gii nind!” Nipi, mani mei ele molpu kin, Jiisas kin men topu erim.

³⁹ Jiisas eim ek yi nim, “Na mani mei ele op, wumb mok tumbii nge onj. Wumb Gos ek pii pol tunenjing kin, wumb ei ningil tumbun mił mułang mułngii wumb ei, nga ka seng kin, tiłang mendpił erang kin, kanik pii pol tungii. Ba wumb ningil pe ka seng kin, ka nik, pii pol tonmun ni, wumb ei piik, nga ningil tumbun mił mułangin kin, tiłang mendpił kanik kin, pii pol tunanmin, mon.”

⁴⁰ Pe lo ek piłmin wu kombur ele mandi molk, Jiisas nim ek ei piinjing. Piik yi ninjing, “Sin yi ku, sin ningil ele tumbun mił mułang mułpun kin, Gos ek pii pol tunanmin, nin min?” a yi ninjing. ⁴¹ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Enim ningil ei tumbun mił mulełang kin, enim kin Gos ek ei pii pol tunarik kin, enim ol kis endi enenelangin mon. Ba en enim yi niłmin, ‘Sin ningil ei, tiłang mendpił enim,’ yi niłmin ele nge, enim kin ol kis ei mułum,” pa nim.

10

Kung Siipsiip Nge Kung Gui Ei Nge Ek Ekin

¹ “Ek keimi mendpił na enim kanip nind. Wumb endi, kung siipsiip nge kung gui ondu ele, tuk punermba mon; ba wu endi, konu eipi orung opu, kung gui to tangindpi tuk olum ei, wu epi waning wu opu, kung siipsiip sipi yi elim. ²⁻³ Ba wu endi kung siipsiip kung gui ondu ele, tuk pułum wu ei, kung es tołum wu mułum. Kung gui ondu ele, tep mułpu elim wu ei, eim kung gui ondu aki tang kin, kung siipsiip ombu, eim ek tangiłim ei piłmin. Nga eim kung siipsiip pei embe sipi sipi elim wu ei, kung siipsiip kung gui anda silim.

⁴ Eim kung siipsiip ombu pei anda sipi, poru nipi kin, wu ei opu kumb se pang kin, kung siipsiip ombu, eim ek ei piik kin, eim pułum konu ele, kung siipsiip ekii sik pułmun.

⁵ Wumb eipi endi kin, ekii sinałmin mon. Kung siipsiip en enim tungu elmin. Nimbił erang kung siipsiip wumb eipi ek ei piinałmin mon.”

⁶ Jiisas eim ek ekin ei nipi ngum; ba wumb eim nim ek ei, pułe pii pol tunenjing, mon!

Jiisas Wumb Kung Siipsiip Mił Tep Ka Elim

⁷ Nga Jiisas ek nipi yi nim, “Keimi mendpił, na enim kanip nind. Na nam kung siipsiip kung gui ondu mił muł,” pa yi nim. ⁸ “Wumb pei ok, kumb se onjung wumb ei, ek kend tok, epi waning sik elmin wumb mił onjung. Ba wumb Gos nge kung siipsiip mił mułnung wumb ei, en enim ek kend tok elmin; wu ombu nge ek piinenjing mon. ⁹ Na nam ngii ondu mił muł. Wumb endi na kin pii gii nim kin, ngii ondu ele, opu tuk ba wumb ei Gos eim sipi orung simba. Na nge wumb ei, kung siipsiip mił tep er mułmbii ni, pupu anda opu, kuni ka wii sipi nopu ermbe ei, yi mił ku, na wumb kuni nin, epi kanim kanim pei ngumbii. ¹⁰ Epi waning wumb ei, epi eipi endi simba nge onalim mon! Ba kung siipsiip ei, to konduk kin waning sik erngii nge piik olmun. Ba na mei mani op, wumb pei noman konj singii nge onj. Wumb noman konj wii mendpił sinjing kin, en enim noman ka wii peng piingii.

¹¹ Na kung siipsiip nge tep wu ka muł. Kung siipsiip tel ka er mułum wu ei, eim kolpu kin, kung siipsiip ombu paki tumba. Jiisas eim kolpu kin, wumb paki tumba ei piipi kin, ek yi mił nipi wumb ngum. ¹² Wu endi ku simba nge piipi ni kongun erpi kin, kung siipsiip es tołum wu ei, kung siipsiip tep wu ka mularpi kin, kung siipsiip nge ernjing mił mularpi elim wu ei, eim mułpu kanilim ni, owu simbii endi olum ei, eim kung siipsiip ombu si kindpi kin, tungu pułum. Pang kin, owu simbii ei opu, kung siipsiip nopu, to eipi eipi kindpi yi elim. ¹³ Nimbił erang wu ku kongun elim wu erpi kin, kung siipsiip ombu piinałmin mon; eim kung siipsiip si kindpi kin, pułum. ¹⁴⁻¹⁵ Na kung siipsiip nge tep wu ka

wii moł. Na nam kung siipsiip ombu piyamb kin, nga kung siipsiip ombu na piilmin ku. Ei yi mił, na nge Arnan ei, na piilim. Nga na eim piil ku. Piip kin, nam nge ngenj ełe kołup kin, kung siipsiip ombu paki tumbii. ¹⁶ Na nge kung siipsiip eipi kombur mołmun ku. Ei ya ełe nge kung gui tuk ełe mulałmin. Kung siipsiip ei ya ełe tu wamb kin, nam ek ei piingii ku. Ei kung siipsiip tiłap endeim mendpił mułangin kin, nga kung siipsiip tep wu endeim mendpił mołup kin, tep ermbii.

¹⁷ “Na nge Arnan eim, na noman ngum ei, pułe yi pałim. Na nam noman konj ei, si kindamb kin, wumb to kundangin kin, nga angip, tonu op, konj mułmbii,” pa nim. ¹⁸ “Wumb endi, na noman konj ei, sinermba mon. Na nam nge dinga ełe, nam noman konj ei, wak to kindip kin, nga nam nge dinga ełe nam noman konj ei eipi orung simbii kongun ei, na nge Arnan nipi ek ei na ngum,” pa nim.

¹⁹ Jura wumb ei, ek ei piik kin, wumb ok eipi eipi puk, tiłap eipi eipi mił mulnjung. ²⁰ Wumb pei mołk yi ninjing, “Wu ei, eim gui kis tuk mołum! Mułang kin, eim noman wulu pang kin, ek eipi eipi ninim. Nimbił erang, enim eim nge ek piinmin?” yi ninjing. ²¹ Nga wumb kombur yi ninjing, “Ek ei, gui kis nge ek mon. Pe gui kis ei pim kin, wu ningił tumbun mułum ei, kaplı er ka er kindnermba mon; ba eim wu ei er ka erim,” pa ninjing.

Jura Wumb Jiisas Kin Buł Ngok, Opu Orung Enjing

²² Men tołmun ngii ei ombu aki tok, kor owundu kunum ka ei tonu wang kin, wumb pei Jerusalem konu ełe punjung. Puk kunum ełe konu jii nirim kunum ełe pirim. ²³ Men tołmun ngii andaring ond pos olt konu ełe ‘Solomon nge ngii tika,’ yi niłmin konu ełe, Jiisas eim andpi pupu, andaring ngii ełe endim. ²⁴ Endang kin, Jura wumb ok eim

si pok erik, eim kanik yi ninjing, “Kunum nimberii nim ek nen kin, sin noman tał tonum? Pe nim Gos kindang mei mani wu Kraiss pin kin, ek ni tor kindan kin, sin piimin,” pa ninjing. ²⁵ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim kanip ninj; ba enim na pii gii ninanmin. Na kongun pei Arnan nge noman dinga ełe, kongun end ei, nam nge embe ełe andan tum kongun ei tonu onum. ²⁶ Ba enim kung siipsiip na nge tiłap ende mon pim kin, enim na kin pii gii ninanmin. ²⁷ Nam nge kung siipsiip ombu, nam ek nił ei piilmin. Nga nam en enim piil. Nga en enim na nił ek ei ekii siłmin ku. ²⁸ Yi erangin kin, na en enim noman konj sik, kunum kunum mułngii nge ngoł ei, en enim am punerngii mon! Nga wumb endi na angii ełe, kung siipsiip ombu sipnerngii, mon ku! ²⁹ Na nge Arnan ei, wumb ei kung siipsiip mił sipi kin, na ngum. Na Arnan eim nge noman dinga ei, epi pei to mani kindikim. Na nge Arnan angii ełe, wumb endi, na wumb ei, si tor sinermba mon. ³⁰ Na Arnan kin sik ende mendpił.”

³¹ Jura wumb kom ku nga sik, eim tungii nge enjing. ³² Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Na nge Arnan kongun ei na ngang kin, enim kin kunum pei andan tunj. Enim kongun nipe kongun na end ei ni piik kin, enim na tungii nge enmin?” ³³ Jura wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Sin kongun ka endi en nipin kin, nim kom ku tumun enanmin. Ba nim Gos kin ek buł ambikin ni tumun nge enmin. Nim wu wii molkun kin, ‘Nam Gos moł,’ nin,” pa ninjing. ³⁴⁻³⁵ Nga Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wumb ombu ok, Gos nge ek ei en enim piinjing. Gos eim ek nirim mił ei ngurum. ‘En enim gos,’ nim. Pe Gos nge ek ka ei am punermba mon! Nimbił erang ninmin? Enim nge lo ek ei Gos yi mił ninim. Na enim kanip ninj ei, enim Gos mił mołmun. ³⁶ Ba na Arnan Gos eim na kindang, na ya mei ełe mani onj. Pe na ek yi nind, ‘Na Gos nge kingam,’

pa yi nind. Pe nimbił erang, enim yi ninmin, 'Nim Gos kin ek buł ambilin,' ninmin? ³⁷⁻³⁸ Pe na nam nge Arnan Gos nge kongun enenj kin, enim na ek ei pii gii ninerngii. Ba na Arnan Gos, eim nge kongun ei na end. Pe enim na ek ei pii gii ninerngii pim kin, na nipe kongun enj ei piik kin, enim pii gii nei! Nik kin, en enim noman pimba mił, ei piingii. Na Arnan ei, eim na kin mułang, nga na eim kin moł," pa nim.

³⁹ Nga wumb Jiisas ambił gii nik, kan ngumun nik enjing; ba eim opu, tor pupu am pum.

⁴⁰ Jiisas eim am pupu, noł Joran konu ełe Jon ok wumb noł pendpi erim konu ełe tor pupu, konu ełe mułum. ⁴¹ Mułang kin, wumb eim mułum konu ełe wumb pei onjung. Ok kin, en enim ek yi ninjing, "Keimi, Jon eim jep oł endi enerim. Ba Jon eim wu ei nge nipi kin, ek pei nim ek ei keimi mendpił pałim," pa yi ninjing. ⁴² Pe konu orung ełe wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing.

11

Lasaras Kułum Poru Nim

¹ Wu endi ening owundu tang pim wu ei, eim embe Lasaras. Eim Besanii konu ełe pim. Besanii konu ełe, eim nge aim tał Mariya kin angim Masa teł mulnjunguł ku. ² Amb Mariya ei eim kopung mur ka wii tołum epi ei sipipi, Jiisas simb ełe, kopung ka wii kindpi kin, nga eim peng enjin ei sipi, Jiisas simb ełe kil ngum. Ngopu, yi enim amb ei, eim aim Lasaras ei, eim ening owundu tang pim. ³ Peng kin, eim aim tał ek nikił, Jiisas mułum konu ełe kindinjingił. Kindkił, ek yi ninjingił, "Owundu, nim noman ngołum wu ni, eim ening owundu tang pałim," ninjingił. ⁴ Pe Jiisas ek ei piipi kin, yi mił nim, "Ening ei eim kułmba ening mon! Ening ei, Gos nge embe ambił tonu kindmba nge erim. Nga Gos nge kingam ei, na embe ambił tonu kindmba erim ku."

⁵⁻⁶ Jiisas eim Masa kin, Mariya kin, Lasaras ni, wumb kei noman ngołum. Jiisas eim mołpu piim ni, Lasaras ening owundu tang pałim, nengin kin, Jiisas eim kunum tał nga mułum konu ełe enj mułum.

⁷ Nga ekii se Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu kanpi nim, "Sinim Jura konu ełe orung pamin!" nim.

⁸ Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, "Ek emb to ngołun wu! Pe mendpił, Jura wumb nim ku tumun nik enjing ei piinarkin kin, nga konu ełe bii, nin min?"

⁹⁻¹⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Konu eni tonum kunum ei, wumb kongun ełmin. Pe wu endi, konu eni pim kunum ei, andłam ei bok tunałim. Nimbił erang, konu eni topu mei ełe tiłang erang kin, kanpi andiłim. Pe na kin yi mił ku; akip eni tonum kunum ełe, na kongun poru ninanim. Na kunum kułmbii nge kunum ei tonu onanim. Ba nga wumb endi, konu emii pałiłim kunum ełe, andłam andiłim ei, bok tołum. Nimbił erang, tiłang endi, eim kin paki tang kin, andłam andnałim mon. Ba na kułmbii kunum ei tonu onenim kin, na kapli endmbii. ¹¹ Jiisas eim yi nipi kin, nga yi nim, "Sinim nge wu puł Lasaras eim or pim kin, pe na to konj kindmbii nge bii end," pa nim. ¹² Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, "Owundu, pe wu ei eim or pim kin, eim nga kapli mułmba," ninjing. ¹³ Jiisas eim Lasaras koltum ni piipi, nirim ek ei nim: ba eim ekii siłmin wu ombu, en enim yi piinjing. Lasaras eim or mendpił peng ninim ni, yi piinjing. ¹⁴ Ba pe Jiisas eim ek yi nipi, wu ombu ngopu yi nim, "Lasaras eim kułum ei, na enim kin ek ekin top ninj ei, enim eim or pałim," ni ninjing. ¹⁵ Na enim kin ka piip kin kunum ełe, Lasaras kułum kunum ei, na eim ngii konu ełe sikir punenj. Nimbił erang, akip enim na kin pii gii dinga nga ningii. Ba pe sinim eim kin bin," pa nim. ¹⁶ Tomas embe endi, 'Diriimas,' niłmin ei, eim

ek yi nim. “Sinim eim kin ouni kulmun nge pamin!” nim.

*Wumb Angk Konj Pungii Ni,
Wumb Noman Konj Sik Erngii Ei
Jiisas Nge Pul Wu*

¹⁷ Pe Jiisas eim pupu, Besanii konu ele tor pupu kin, piim ni, Lasaras eim kulum. Kulang kin, tukpu tunjung ei, kunum kapil kapli, o pum ni piim. ¹⁸ Besanii konu ei Jerusalem konu ele owundu mandi mil sim. ¹⁹ Pe wumb pei ok, Mariya kin Masa tel enginjngil kulum ei, ke nik ni, kaimb mulmun nik, tep to molmun nik onjung.

²⁰ Amb Masa piim ni, Jiisas onum nengin kin, eim pupu, andlam ele kan simbii nipi pum. Ba Mariya eim ngii konu ele enj mulum. ²¹ Amb Masa pupu kin, Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, nim ok ya ele mululan kin, na einan ei kulelang. ²² Nga pe na piind ku, pe nim Gos kin epi endi simbii ni, prei enjii ei, eim kapli nim ngumba.” ²³ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Pe nim ainim ei nge angpi kin, konj ba,” pa nim. ²⁴ Neng kin, Masa ek nipi, Jiisas kin yi nim, “Na piind, eim Gos kunum ei poru nimba ele angpi kin, nga konj tonu omba,” ni piipi, yi nim. ²⁵ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, “Angk kin, tonu ongii ol ei nin, nga noman konj sik elmin ei, pule na. Pe wumb endi na kin pii gii nim kin, eim ngenj ele kulang kin, eim noman tuk kulermba mon! Nga tonu opu, noman konj kunum kunum mulmba. ²⁶ Wumb pei konj molk, na kin pii gii ningii wumb ei, am punerngii mon. En enim noman konj ei sik kin, kunum kunum mulngii ei, nim pii gii nin, min mon?” ²⁷ Masa Jiisas kanpi yi nim, “Owundu, na nim kin pii gii nind. Nim Kraiss, nim Gos nge kingam. Gos ok ek nipi kin, nim mei konu ele kindmbii nirim ei, nim mendpil!” pa nim.

Jiisas Eim Ke Nim

²⁸ Masa eim ek yi nipi pendpi kin, eim pupu, angim Mariya kanpi nim,

“Ek emb to ngopu elim wu ei, opu molpu kin, ‘Nim oi! ninim,’ ” pa nim. Nipi kin, eim angim Mariya kanpi ek endi nipi ngum. ²⁹ Mariya ek ei piipi, sikir pupu Jiisas mulum konu ele tor pum. ³⁰ Pe Jiisas Besanii konu ele tor onerim mon; ba Masa pupu eim kan seng kin, ek tangkil enjngil konu ele enj mulum. ³¹ Pe Jura wumb ok Mariya kin kaimb er muljung wumb ei, kenjing ni, Mariya eim sikir angpi kin, anda pum. Pe aim pendnjing konu ele ke nipi ermba punum ni piik, wumb eim pum konu ele, ekii sik anda punjung.

³² Amb Mariya opu, Jiisas mulum konu ele tor opu, Jiisas kenim. Kanpi opu, Jiisas simb ele mani pupu, pepi yi nim, “Owundu, nim ya mululan kin, na einan ei kulenenelang mon!” ³³ Yi nipi kin, eim ke nim ei, Jiisas kenim. Nga wumb eim kin onjung wumb ei, ke ninjing ku. Pe Jiisas eim kaimb sipi kin, noman ele embin to piim. ³⁴ Piipi kin, Jiisas eim yi nim, “Enim eim sipik, konu jili orung pendnjing?” Wumb yi ninjing, “Owundu, nim ya okun, kenjii!” ³⁵ Pe Jiisas eim ke nim. ³⁶ Pe Jura wumb eim ke nim ei, kanik yi ninjing, “Jiisas eim wu ei noman ngolum ei, piipi kin, ke ninim,” ninjing. ³⁷ Ba Jura wumb kombur ek yi ninjing, “Jiisas eim wu endi ningil tumbun mulum ei, eim er ka erim. Pe wu kulum ei, Jiisas elang kin wu ei kapli kulelang.

Jiisas Lasaras Nga Er Konj Sim

³⁸ Jiisas eim noman ele embin peng piipi kin, eim tukpu to pendnjing konu ele om. Pe Lasaras tukpu to pendnjing ei, kom ku owundu endi ele, tunduk tuk puk. Nga ku endi sik kin, tukpu ei ondu nguk. ³⁹ Pe Jiisas eim yi nim, “Enim kom ku owundu ei aki tei!” nim. Wu kulum wu ei, eim aim Masa molpu kin, yi nim, “Owundu, wu ei kulum kunum kapil kapli poru nim ei, eim kumun ngonum,” pa nim. ⁴⁰ Jiisas ek nipi, Masa ngopu yi nim, “Nim nimbil ol

enim? Na ok nim kanip ninj ei, nim pii gii nin pim kin, kapli Gos nge noman dinga owundu ei kenjii.”⁴¹⁻⁴² Pe wumb ku ei tukpu eke si kindnjing. Pe Jiisas eim kan epin konu eke tonu kanpi yi nim, “Arnan, nim na prei end ei, nim piin. Kapli na nim kin ka piip ngond. Na piind ei, kunum kunum nim na prei eke ei piilin. Ba pe wumb ya eke na kin ouni mołmun wumb ei na nim kin nind. Pe wumb yi piingii ei, nim na kindan onj ni piik wumb ei, na kin pii gii ningii,” pa nim.⁴³ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim wii dinga topu yi nim, “Lasaras, nim si kindkin anda wa!” nim.⁴⁴ Pe wu kulii ei, angpi kin, anda om. Eim kultum kunum, kan simb angil eke, kan to pendik mił ni, alap kumb eke peng to pendik mił ni, kun om. Pe Jiisas ek yi nim, “Eim alap ngenj eke palim ei, si kindangin kin, pangli!” pa nim.

Wumb Peng Pim Wumb Ek Nik Piik Kin, Jiisas To Kundmun Ninjing.
(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

⁴⁵ Pe Jura wumb kombur ok, Mariya kin ke nik mułmun wumb ei, Jiisas jep oł owundu erang kanik kin, eim kin pii gii ninjing.⁴⁶ Ba wumb kombur en enim puk kin, lo ek piik ekii silmin wumb mulnjung konu eke puk kin, Jiisas eim oł yi erim mił ei, kanik ninjing.⁴⁷ Yi nengin kin, kulmał kalilmin wu ni, lo ek ei ekii sik elmin wu ni puk kin, kaunsil kanik nik kin, kulou tunjung. Tok yi ninjing, “Wu ei, epi jep oł kanim kanim enim ei, er ermin mił nenj?” yi ninjing.⁴⁸ “Pe sinim kan wiik tamin kin, oł yi nge erpi pang kin, wumb pei eim kin pii gii ningii ei, nga Rom opu elmin wumb ok, sinim men tołmun ngii owundu ni, sinim Jura wumb tilap ei, to kis erngii, ei mon!”⁴⁹ Wumb mulnjung konu tuk eke, wu endi mułum wu ei, embe Kaiyapas. Wu ei, eim kulmał kalilmin ei, eim tep mułum kunum. Pe eim ek yi nim, “Enim noman eke epi endi to piik kin, enanmin mon,”

pa nim.⁵⁰ “Enim yi to piinerngii mon. Wu endeim kulmba wu ei, eim wumb pei paki tumba ei ka. Mon pim kin, sinim Jura wumb tilap pei, Rom opu ond wumb ok, sinim pei to kundngii,” pa nim.⁵¹ Eim noman eke piim mił, ei piipi kin, ngunerim mon. Eim kulmał kalilmin owundu kongun tep ermba nik kin, ei kung ngii eke ermba. Ba Gos yi erang kin, eim oł ekii se tonu omba ni piipi nilim wu yi nim. ‘Jiisas eim kołpu kin, Jura wumb pei paki tumba,’ ni yi nim.⁵² Jiisas kołpu kin, Jura wumb mendpił paki tunermba mon. Gos nge kingam noł konu orung orung pei mołmun ei kin, pei kołpu kin, Gos nge wumb pei sipi kin, tilap endeim mendpił kindmba.⁵³ Pe Jura noman pim wumb ei, kunum eke ni piik kin, Jiisas eim to kundmun ni piik enjing.⁵⁴ Yi mił nengin kin, Jiisas nga tuk Jura wumb kulou tok erik kin, konu peni eke endnerim. Pe eim konu eke si kindpi kin, am pupu, wumb mulenjing konu eke orung mandi mił, sim konu owundu eke mułum. Pe eim mułum konu ei embe ‘Epriyam.’ Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin puk eke, ouni mulnjung.

⁵⁵ Jura wumb kor owundu kuni ‘Pasopa’ nołmun kunum ei, mandi erim. Pe ‘Pasopa’ kunum ei, mandi erang kin, wumb konu orung eipi eipi wumb ei, Jerusalem konu owundu eke tonu puk kin, en enim noman eke kil ngumun ni, oł ei pii kun erik kin, Moses lo ek nilim mił, yi kun erngii nge punjung.⁵⁶ Pe wumb pei, Jiisas kurngii enjing. Wumb en enim men tołmun ngii nirikring eke angk molk, yi ninjing, “Enim er piinmin mił nenj? Eim pe kuni owundu ‘Pasopa’ ei, kanpi ermba nge omba, min mon?”⁵⁷ Jura wumb kulmał kalilmin wu owundu ombu ni, lo ek piilmin wumb ni, ek ni piik enjing, “Wumb kii semin, eim jili mołum ei piipin kin, pe eim kan ngumun,” pa yi ninjing.

12

*Amb Mariya Kopung Ka Wii Tolum
Ei Jiisas Simb Ete Kindim
(Masyu 26:6-13, Mak 14:3-9)*

¹ Kunum angil orung nga endeim mił molk, kor owundu kuni 'Pasopa' nungii ei, tonu omba pim. Pe kunum ełe, Jiisas eim Besanii konu ełe Lasaras nge konu ełe wu ei, Jiisas eim tukpu to pendnjing ei, Jiisas er konj nge sim wu ngii konu ełe pum.

² Besanii konu ełe wumb Jiisas nge kuni er sinjing sim. Amb Masa eim kuni onguł erim. Nga Lasaras eim Jiisas kin kuni nunjung wumb ei kin, ouni mulnjung. ³ Pe amb Mariya eim ku owundu top erpi sim kopung ka ming owundu mił endi ei, tu wupu kin, Jiisas nge simb ełe kopung bein topu kin, nga Mariya eim nge peng enjin ei sipi kin, eim simb ełe kil ngum. Pe kopung muru ka wii tołum ei tuk ngii ełe pei muru ka tołum.

⁴⁻⁵ Ba Jiisas eim kin ekii silim wu ei, embe Juras Eskerias konu ełe wu ei, ekii se Jiisas opu orung wumb onjung konu ełe nipi ngum wu ei, ek yi nim. "Sinim kopung ka wii tołum ei sikin, wumb eipi ngopun, ku 300 pei mił sipin kin, wumb wii mulnjung wumb ei ku ngopun. Nimbił erang sinim enenjpın?" pa nim.

⁶ Ba Juras eim ek yi nim ek ei, wumb wii mołmun wumb ei kin ek keimi ninerim mon. Eim waning ermbe nge piipi, yi nim. Eim ku kon ei, eim tep mundang mołpu kin, ku waning nołum. ⁷ Jiisas eim yi nim, "Nim amb kun eran pangli! Ekii se, na tukpu ełe pendngii kunum ei, eim yi ermbe," pa nim. ⁸ "Wumb epi sinałim wumb ei, enim kin kunum kunum mołmun. Ba na enim kin, kunum kunum mulał, mon!"

*Gos Kulmał Kałimmin Wumb
Lasaras To Kundmun Ninjing*

⁹ Jura wumb pei, Jiisas Besanii konu ełe mołum ni piik kin, eim mułum konu ełe onjung. Ok kin, Jiisas mendpił keningii nge onenjing mon. Ok Jiisas eim Lasaras kulum

ei, eim er konj sim ei, Lasaras kenmin nik kin, onjung. ¹⁰ Kulmał kalk ełmin wumb owundu ei, Lasaras to kundmun ku, ni piinjing. ¹¹ Nimbił erang, Jura wumb pei Lasaras piik kin, kulmał kalk lo ek piik ełmin wumb ei kin, si kindik kin, wumb ei Jiisas kin pii gii ninjing.

*Jiisas Jerusalem Konu Ete King Mił
Tuk Pum*

(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Kunum endi nga, wumb tilap owundu ei ok, 'Pasopa,' kunum kor owundu kunum ei ok piinjing ei, Jiisas Jerusalem konu ełe omba ni piinjing. ¹³ Yi piik kin, wumb ei puk kin, ond onguł ni epi sik, andlam ełe kui er mulnjung. Molk kin, wumb ei, wii tok yi ninjing: "Pe Gos sin paki tumba! Sinim Owundu Gos eim kindang onum. Eim embe ambił tonu kindmin. Eim sin Esrel wumb nge King!" ¹⁴⁻¹⁵ Pe Jiisas kung dongkii wał endi, kan sipi, tonu ełe mołpu kin, om. Ei Gos nge ek ka ok pułum ełe yi mił nim.

"Saiyon konu owundu ełe, wumb mund mong enerei! Pe nga enim nge king ei onum kin, eim kinei! Eim kung dongkii wał peł ełe mołpu, onum."

¹⁶ Ok Jiisas kin ekii silmin wu ombu, Jiisas eim epi oł erim ei, pii poł tunenjing. Ba ekii se Jiisas epin tonu ełe pum, eim tilang owundu ei seng kanik kin, en enim piinjing ni, Gos nge ek kumb ok pulk ełe pim ei, kun erang piinjing. Nga wumb eim kin enjing oł ei piinjing ku.

¹⁷ Ok Lasaras kulang paki to pendik kunum ei, wumb pei Jiisas kin molk, Jiisas eim Lasaras tukpu ełe wii tang kin, Lasaras angpi opu kin, konj nga multum ełe wumb pei, jep oł erang kanik wumb ei, Jiisas eim oł yi eririm pa nik, ek yi ninjing.

¹⁸ Wumb pei ei jep oł erpi eririm ei piik enjing wumb ei, puk kin, andlam ełe, kuruk punjung. ¹⁹ Pe lo ek piik nik ełmin wumb ei, en enim ek nik, piik piik erik kin, yi ninjing.

“Pe enim enjing oł ei kaplı enanim. Wumb pei en enim eim kin ekii sik punmun.”

Griik Wumb Kombur Jiisas Kenmin Ni Piik Kin, Punjung

²⁰ Wumb pei, Jerusalem konu ęle tonu puk ei, en enim kor owundu kuni ‘Pasopa’ ęle puk kin, Gos kin men tok ermin ni punjung. Nga Griik wumb kombur ęle ouni punjung ku. ²¹ Wumb Griik wumb ei, Pilip kin onjung. Pilip eim Galilii konu ęle orung Beseira konu kembis ęle wu. Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Wu puł, sin Jiisas kenmin ni piinmin,” ninjing. ²² Pe Pilip pupu kin, Endru kanpi ek ei neng kin, pukuł Jiisas kankił yi ninjing. ²³ Pe Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Gos na kindang mani mei wu telim ei onj. Pe na tiłang owundu simbii kunum ęle, mandi enim,” pa nim. ²⁴ “Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Pe Gos kingam Krais ei, eim mani mei ęle kindim. Pe Gos nge kingam kindang, eim mani mei ęle opu kulełang kin, eim mendpił mułang. Ba Gos kingam mani mei konu ęle opu kułmba ei, eim wumb eim kin pii gii ninjing wumb pei, eim sipi orung simba. Ei yi mił ku, kuni mong eim endi mei ęle mani kulenenłang kin, eim mendpił mułang; ba kuni emb endi mei ęle mani kułang kin, kaplı ei kuni mong pei simba. ²⁵ Wu endi ngenj ęle bun bun kułpu ermba wu ei, eim nge noman opu konj pimba ei, am ba. Ba wu endi, eim ngenj ei mendpił piinarpi kin, Gos nge ek ekii sipi, eim kongun er mułmba wu ei, eim noman konj sipi kin, kunum kunum konj mułmba ei, eim am punermba mon! ²⁶ Pe wu nii endi, na nge kongun ei erim kin, eim na kin ekii simba wu ei, na mułmbii konu ęle, na nge kongun wu ei, eim na kin ouni mułmbuł. Pe wu endi, eim na kongun ei ermba wu ei, na nge Arnan eim embe ambił tonu kindmba.”

Wu Kingam Ei Wumb Ond Peri ęle Tonu Kundei!

²⁷ “Pe nam noman tuk ęle ei, embin tonum. Pe na nip kin, ek nipe ek nimbii? Pe nam Arnan kin yi nimbii, ‘Arnan, nim epi embin tui na kin tonu omba enim ei, nim se! Na ek yi mił ninermbii min? Nimbił erang, oł embin tui ei, na kin tonu omba nge nip kin, akip onj. ²⁸ Nam Arnan ni nim nge embe ei, tonu opu owundu pimba.” Jiisas eim ek yi neng kin, pe Gos ek endi tonu epin konu ęle tor opu, yi mił nim, “Na nam embe ei, wumb ambilk tonu kindnjing. Pe nga am opu owundu ba enim,” pa nim.

²⁹ Wumb Jiisas kin mandi angk mulnjung wumb ei, ek piik kin, yi ninjing. “Gur gaki endi enim,” ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing, “Mon, enjel endi opu, eim kin ek tangnim,” ninjing. ³⁰ Jiisas eim ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Gos ek ei na kin mendpił ninanim mon! Ek ei, enim kin paki tungii nge piingii, ninim,” pa nim. ³¹ “Pe kunum mandi enim ei, Gos ya mei ęle mołmun wumb ei, mok tumba. Pe Seisen mei konu ęle mołmun wumb ei, tep mołum wu kis topu kindmba. ³² Pe na mei ęle moł, ekii se wumb na ond peri ęle to kundngii kunum ei, na wumb pei sip kin, na nam kin orung simbii,” nim. ³³⁻³⁴ Jiisas eim ek yi nim ei, eim kułmba nge ei, piingii ni yi nim. Wumb ek orung kindik kin, yi ninjing, “Sin lo ęle piinmin ei, lo ek yi ninim, ‘Krais Gos kindang wu, mei ęle mani opu, eim kunum kunum konj mułmba,’ ninim. Nimbił erang, nim ek yi nin, wumb wu kingam ei ond peri ęle to kundngii nin? Wu kingam ei nii?” a nim. ³⁵ Jiisas ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Pe kunum aninga kopur, mei wumb nge tiłang ei, na enim kin ouni mułmbii. Pe enim tiłang ęle, oł kun andik er mułngii. Mon pim kin, Seisen nge emii dinga ei, enim sipi orung simba. Wu endi eim emii peng ba ei, eim konu jili orung ba ei, eim piinermba mon! ³⁶ Pe enim tiłang peng mołmun ęle tiłang ei, na kin pii gii ningii.

Enim na kin pii gii ninjing kin, enim tilang ei nge, kingam ambilam nol mił mulngii. Nga enim tilang ei, andik kin, ol kun erngii ku!" pa nim. Jiisas eim ek ei nipi, poru nipi kin, eim wumb mulnjung konu ele, tuk am pup kin, koi erim.

Jura Wumb Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

³⁷ Jura wumb Jiisas eim jep ol pei erim ei, kanik kin; ba enim Jiisas kin pii gii ninenjing mon. ³⁸ Pe ok ek ni tor kindilim wu Aisaiya nirim ek ei, pe keimi tonu pim. Ok wu ei, Aisaiya eim ek yi mił nirim:

"Owundu wumb nii endi, sin ek ei ni tor kindinjin ei, pii gii ninenjing mon. Pe Owundu eim nge noman dinga ei, wumb pei kin andan tang kin; ba wumb ei, pii pol tunenjing."

³⁹ Wumb Jiisas kin pii gii ninenjing. Nimbił erang ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya ek endi nga nirim mił ei, keimi pirim. Eim ek yi mił nirim.

⁴⁰ "Gos eim, en enim ningił ambil ak tang kin, en enim ningił ele, kapli kun kinerngii mon! Nga noman erang kin, kom ku mił peng kin, en enim noman ele, pii kun enerngii mon! Pe nga en enim, nanim kin wangin kin nanim paki top kin, ol yi ermbii ni piik, enanmin!" pa ni Gos Owundu yi nim.

⁴¹ Ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya eim Krai Gos kindang mei konu ele mani wu nge tilang owundu ei, kanpi kin Krai nge ek ka mendpił nirim.

⁴² Pe Jura wumb num kombur, Jiisas kin pii gii nik kin; ba en enim lo ek piik nik elmin wumb ei kin, mund mong erik kin, ek nik tor kindnenjing. Nimbił erang, lo ek piilmin wumb ei, sin men tołmun ngii ele, to anda kindngii, ni piik. ⁴³ Gos en enim embe ei, ambil tonu kindmba ni piinarik, mon! Wumb en enim nge embe ei, ambil tonu kindngii, ni piik enjing.

Jiisas Wumb Kos Piimba Ek Ei

⁴⁴ Jiisas eim wii dinga topu kin, yi nim, "Wumb nii endi, na kin pii gii nimba ei, na kin mendpił mon! Ba Gos na kindang onj kin, ouni pii gii nimba ku. ⁴⁵ Wumb endi, na kenmba ei mił ku, na Arnan na kindang onj ei, kenmba ku. ⁴⁶ Na nam ya mei wumb ele, tilang nge onj. Wumb nii endi na kin pii gii nimba wumb ei eim wumb nii endi, noman tuk emii ol kis ele, min ol ei mił mulermba wu ei, na tilang ele ekii simba. ⁴⁷ Pe wumb endi, na ek ei piipi, ekii sinerim kin, na eim ek kos mił piip, yi enermbii. Na mani mei ele op, wu amb ek piip, kun erip kin, kos piip, ermbii nge onenjing mon? Na wu amb pei, Gos kin orung simbii nge onj. ⁴⁸ Pe wumb endi, na nge ek ei ekii sinarpi buł ngopu erim kin, eim kin kos piipi, ermba wu endi mołum. Pe na ek nip, tor kindind ek ei, pii gii ninenjing kin, ekii se Gos kunum poru nimba kunum ei, eim kos owundu piimba. ⁴⁹ Na nam noman ele piip kin, ninand mon. Na Arnan eim na kindpi kin, eim ek ei nipi, na ngopu kin, yi mił nim na nind. ⁵⁰ Pe na piind ei, na nge Arnan ek ei, kunum kunum konj ngumba nge nip kin, tonu kindilim ei yi mił pałim. Na ek pei ni tor kindind ei, na nge Arnan na kanpi nim ek ei, na nip tor kindind," Jiisas pa nim.

13

Jiisas Eim Ekii Silmin Wu Ombu Simb Ele, Was Erim

¹ Pasopa kuni nolmun kor owundu ei, tonu omba mandi erang kin, Jiisas eim piim. Eim mei ele si kindpi kin, Arim kin orung ba nge ni piim. Piipi kin, eim nge wumb mei ele mani mulngii ei kin, noman ngolom. Nga eim mei ele wumb pei noman ngopu pupu kin, kułmba kunum ei, poru nim. ² Pe kunum poru neng kin, Jiisas kin ekii silmin wu ombu kin, kuni nok mulangin kin, Seisen opu, Jura Eskerias konu ele Saimon nge kingam eim noman tuk ele pum. Pang kin, Juras eim Jiisas sipi kin,

opu orung wumb ongii konu eke nipi, tor kindmba nge piim. ³ Jiisas eim piipi, poru nim kin, eim Arim epi pei kin, noman dinga eim ngopu, poru nim. (Nga Juras Eskerias Saimon nge kingam ermba oł ei piim ku.) Gos eim kindang om kin, nga eim Arim Gos kin, orung ba, ku. ⁴ Pe Jiisas eim kuni peł ei, si kindpi kin, eim angpi, kon takis ei, guł topu sepi kin, kon alap endi sipi, eim kend eke tałpi kin, eim kongun wu mił erim. ⁵ Eim yi erpi kin, noł sipi, ming endi sim eke noł bein to kindim. Pe noł ming ni sipi, eim nge ekii siłmin wu ombu simb eke, was erpi kin, kon alap kend eke tałpi pendim ni sipi kin, eim simb eke kil ngopu, yi erim. ⁶ Eim simb was erpi opu kin, Saimon Piisa mułum konu eke tor wang kin, Piisa eim ek yi nim, "Owundu, nim na simb eke was enjii on?" a nim. ⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na pe oł ei, ermbii end oł ei, nim pe pii poł tunenjii. Ba ekii se, oł ei pułe, nim pii kun enjii," pa nim. ⁸ Piisa ek dinga yi nim, "Nim na simb was enenjii mon!" Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Pe na nim simb ei was enenj kin, nim na kin ouni mulenjii mon!" ⁹ Nga Saimon Piisa yi nim, "Owundu, nim na simb eke mendpił was enerii! Ba na peng eke ni, angil eke, pei was erii!" pa nim. ¹⁰ Nga Jiisas eim ek yi nim, "Wumb ngenj eke, noł was ok pei enjing ei, nga was enerngii mon! Ba simb eke mendpił, noł was erngii nge salim ei, erngii. Pe enim noman tuk eke ka seng kin, mołmun. Ba enim wumb pei mon! Wu endi, Juras Eskerias wu ei, eim noman tuk eke oł kis salim. ¹¹ Jiisas ek ei piipi, poru nim wu ei, eim opu orung wumb nipi, tor kindmba wu yi nim, "Enim wumb pei noman tuk eke ka mulałmin," pa nim.

¹² Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu simb was er poru nipi kin, eim kon takis ei, nga kindpi kin, eim peł konu eke orung mułum. Mołpu kin, ek yi nim, "Na enim kin oł enj ei enim

piinmin, min? ¹³ Enim na ek emb to ngokun elin wu owundu niłmin. Nik kin, enim ek kun yi niłmin. Na yi mił moł. ¹⁴ Na ek emb top wumb ngop, wu Owundu mołup kin, na enim simb ei was enj. Nga enim yi ku, enim engnjing noł kin, oł yi mił erei!" nim. ¹⁵ Na oł ei pe erip kin, enim andan top enj oł ei, nga enim enginjing noł kin yi ku erngii. ¹⁶ Na ek keimi mendpił enim kanip nind, 'Kongun wu ei, eim nge wu Owundu ei kapli to mani kindnalim. Nga wu endi kongun ermba pum wu ei, eim kindang pum wu ei, to mani kindpi kin, eim wu Owundu mił mulermba mon. ¹⁷ Pe enim oł ei nge pułe piik kin, enim yi mił enjing kin, enim noman ka piingii.

¹⁸ "Na nam sip mundunj kin, enim wumb ombu kin nind ei, enim pei mon. Ba pe epi eke nge wumb ok pułmun Gos nge ek nirim ei, keimi pałim. Gos nge ek yi mił nirim: 'Wu endi, na kin ende mołpuł kuni nunjpuł wu ei, na nge opu orung wu, tonu opu mołum.' ¹⁹ Oł ei tonu onerang kin, na pe ek ei nip, enim ngond. Pe ekii se wu ei, oł yi erang kin, enim kanik kin, na Krai Gos kindang mei wu onj kin, pii gii ningii." ²⁰ Jiisas eim yi nim, "Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Na nge kongun wu kindamb pangin kin, wumb endi sipi tuk simba wu ei, eim na kin ouni simba. Nga wu endi na sim kin, na Arnan na kindang onj ei, ouni simba ku."

Juras Jiisas Sipi Kin Opu Orung Wumb Ngumba Nge Pum

(Masyu 26:20-25, Mak 14:17,21, Luk 22:21-23)

²¹ Jiisas eim ek yi mił neng kin, eim noman tuk eke embin tang kin, piipi yi nim, "Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Enim mołmun konu tuk eke wu endi mołum wu ei na opu orung wumb ongii konu eke nipi, tor kindmba." ²² Eim ek yi mił neng kin, eim kin ekii siłmin wumb ombu, en enim kumb kin erik kanik, "Wu nii endi ninim," ni piinjing. ²³ Wu endi

Jiisas kin ekii silim wu ei, Jiisas eim noman ngołum wu ei, Jiisas mułum konu ełe mandi wii mułum wu ei, embe Jon. ²⁴ Pe Saimon Piisa, Jon kanpi, peng ku tonu nim eim mandi mołum ei, eim kii se, Jiisas wu nii endi nimba ei, piimin ni piim. ²⁵ Pe Jon eim Jiisas mułum konu ełe mandi pupu, Jiisas nge kom sipi mołpu kin, yi mił nim, “Owundu, nim nii kin nin?” ²⁶ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi kin, yi nim, “Pe na kuni bres sup kin kindip orung sip kin, eim ngamb numba ei, wu ei mendpił. Pe Jiisas eim kuni bres sup kin kindpi kin, orung sipipi, Juras Eskerias, Saimon nge kingam ei ngum. ²⁷⁻³⁰ Pe Juras kuni ei sipi nang kin, Seisen Juras noman tuk ełe tuk pum. Pe Jiisas eim ek yi nim, “Nim epi endi enjii pin kin, sikir enjii,” nim. Pe Juras kuni orung ei, sipi nopu kin, sikir anda pupu pum. Pe konu emii pim ei, poru nim. Jiisas eim ek ni piim; ba ei tonu peł ełe kuni ende nok mulnjung wu ombu, ek ei puł pii poł tunenjing. Wu kombur en enim yi piinjing. Juras ku tep elim wu ei kin, ninim ni piinjing. Juras eim epi top ermba ni konu kor owundu kunum top erpi, min wumb epi sinerang, wii mulnjung wumb ei ngopu, yi erang kin, Jiisas piipi ninim ni, yi piinjing.

Lo Ek Konj

³¹ Juras anda pupu pang kin, Jiisas eim ek yi nim, “Pe Gos kindang opu wu kingam tełim, tiłang owundu seng kin, nga Gos wu kingam ei kin, tiłang owundu simba. ³² Pe na Gos nge tiłang owundu ei, na andan top ninj kin, Gos kindang mei wu tełim ei, na nge tiłang owundu andan yi ku tumba. Gos eim andan topu, sikir ermba. ³³ Enim na kangil mił, na enim kanip nind. Kunum endi ekii se aninga, enim na kurngii. Pe kunum aninga, na nam enim kin ouni moł. Pe ek ei Jura wumb kan yi ku ninj ek ei, enim kanip nind ku. ‘Na bii end konu ei, enim punerngii.’ ³⁴ Na enim

lo ek konj endi nip, enim ngond endi ei, yi mił. Enim engnjing noł noman ngungii ei, na enim noman ngoł mił, yi ngungii. ³⁵ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngunjung kin, wumb pei yi piingii ei, enim na kin ekii sik endnjing wumb, ni piingii,” Jiisas yi nim.

“Piisa, Nim Nam Buł Ngunjii,” Nipi Jiisas Yi Nim

(Masyu 26:31-35, Mak 14:27-31, Luk 22:31-34)

³⁶ Saimon Piisa ek kii sipi, yi nim, “Owundu, nim konu jili punjii nin?” Nga Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe na bii end konu ei, nim na kin ekii sikin punenjii. Ba ekii se, nim na kin ekii sinjii,” nim. ³⁷ Piisa nga ek nipi yi nim, “Owundu, nimbił erang pe, na nim kin ekii sip on-ermbii? Na pe kołup kin, nim paki tumbii,” Piisa yi nim. ³⁸ Nga Jiisas ek kii sipi, Piisa ngopu yi nim, “Pe nim kolkun, na paki tumbii nin min? Na ek keimi mendpił nip, nim ngond; kei kultu peli wii tunermba kunum ei, nim na nge embe ei, kunum tekliki ni tor kindnenjii,” Jiisas yi nim.

14

Erinjin Gos Kin Pungii Andlam Ei Jiisas Mołum

¹ “Enim noman embin tonum, yi enerei mon! Enim Gos kin pii gii ninjing kin, na kin pii gii ningii ku,” Jiisas pa nim. ² “Na nge Arnan mołum konu ełe, konu pei sałim. Pe yi sinelang kin, na enim ok kanip niłamb. Na nge Arnan ngii ei pup kin, enim nge konu ełe, er kun ermbii ni pund. ³ Na pup konu ełe er ka er sep kin, nga orung op, enim kin ouni bin. Ei yi mił, na mułmbii konu ełe, enim na kin ouni mułngii ku.” ⁴ Jiisas eim yi nim, “Na bii end konu ełe andlam ei enim piinmin min?” ⁵ Pe Tomas ek nipi yi nim, “Owundu nim konu jili punjii nin? Sin piinanmin. Pe nim punjii andlam ei, sin er piimin mił nenj?” ⁶ Jiisas ek nipi ngopu, yi

nim, “Na nam Arnan mołum konu ełe, andłam ei nge moł. Nga na nam ek keimi ei nge puł wu. Nga na nam noman konj kunum kunum ei nge puł wu moł, ku! Wumb endi na Arnan mołum konu ełe andłam eipi endi punermba, mon, andłam ei, na mendpił. ⁷ Pe enim na piik mulnjung kin, na nge Arnan ei, enim piingii ku. Pe enim eim piik kanik enmin mił, nga yi kun kanik piik erngii,” Jiisas yi nim.

⁸ Nga Pilip ek yi nim, “Owundu, nim Arnim ei, andan tan, sin kapli piimin,” a nim. ⁹ Nga Jiisas ek nipi, Pilip ngopu yi nim, “Na enim kin kunum kinan muls. Pe Pilip nim na pii poł tunen, min? Wumb endi na piim wumb ei, na nge Arnan piim ku. Nimbił erang nim yi nin, ‘Nim Arnim, sin andan tan kenmin, nin?’ ¹⁰ Pe nim Pilip, na kin pii gii ninen, min? Na Arnan kin moł; nga na Arnan ei nam kin mołum. Na ek nip, enim ngond ei, na nam nge noman ełe nip ngunand mon. Na Arnan eim na kin eim nge kongun ei end. ¹¹ Enim na kin pii gii ningii. Na nam Arnan kin moł. Nga Arnan eim na kin mołum. Pe enim ei piik, pii gii ninenjing kin, nga na kongun ni, jep oł pei erip punj ei, enim piingii. Piik kin, na kin pii gii ningii. ¹² Na ek keimi mendpił nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nim kin, eim na kongun ełe mił, yi ermba ku. Nga kongun owundu ermba ei, na enj kongun ei am tonu kindmba. Nimbił erang, na Arnan mołum konu ełe bii pund. ¹³ Epi endi simin nik kin, na nge embe ełe prei enjing kin, enim kapli singii. Yi erangin kin, na Arnan eim nge kingam na kin embe ambil tonu kindmba. ¹⁴ Enim na nge embe ełe oł endi ermbii nik, Gos kin kii sik, prei enjing kin, na kapli ermbii.”

Jiisas Gos Nge Gui Ka Ei Kindmbii Nim

¹⁵ “Enim na kin noman ngunjung kin, na lo ek ei piik, ekii singii ku. ¹⁶ Nga na Arnan kin kii simbii Gos

eim nge Gui Ka kindang, enim paki tumba wu ei, ek keimi puł wu. Ei enim kin kunum kunum mułmba. ¹⁷ Ei Gos ek ka ei, ek keimi mendpił nimba. Mani mei wumb pei eim singii ei, kapli enanim. Nimbił erang, eim kanik kin, pii poł tunanmin. Nga eim kongun elim mił, ei piinanmin ku. Ba enim ei piinmin. Nimbił erang, ei eim enim noman tuk ełe mołum kin, nga mułmba ku.

¹⁸ “Na enim kin si kindip pamb kin, enim kangił ernjing, menjing mulerang mołmun mił, yi mulerngii mon. Na enim kin orung ombii. ¹⁹ Mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, na kunum aninga kin-erngii mon, ba enim na keningii. Na noman konj sip, kunum kunum mułamb kin, ei nga enim yi ku, noman konj kunum kunum mułngii. ²⁰ Kunum ełe, enim piingii ei, na Arnan kin mułamb kin, yi mił ku, enim na kin mułangin kin, nga na enim kin, yi ku moł.

²¹ “Wumb nii endi, na nge lo ek ei sipi, ekii simba wumb ei, na kin noman ngonum. Ngang kin, na nge Arnan eim noman wumb ei kin ngang kin, nga na wumb ei kin, noman ngumbii ku. Nga na eim mułmba konu ełe tor wamb kin, na nam eim kin andan tumbii ku.” ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, wu Juras endi, eim Eskerias Saimon nge kingam mon. Wu eim ek nipi, Jiisas ngopu yi nim, “Owundu, nimbił erang nim sin kin, ni ninim andan tunjii nin, ba ya mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei kin, nim andan tunenjii nge nin, min?” ²³ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe wumb endi na noman ngołum ei, eim na nge ek ekii simba wu ei, na nge Arnan wumb ei, kin noman ngumba ku. Nga sił Arnan kin, na ouni o puł, wumb ei kin mułmbuł. ²⁴ Wumb endi na kin noman ngunalim ei, eim na nge ek ei ekii sinalim ku. Pe enim piinmin ek ei, na nam nge ek mon. Na Arnan nge ek ei, eim na ngopu kindang kin, na onj.

25 “Pe na enim kin ouni mołpun kin, na ek ombu enim kanip nind. 26 Ba enim paki mendpił tołum ei, Gos Gui Ka enim paki tumba. Na nge noman dinga ełe, na Arnan ei kindmba. Gos Gui Ka enim kin epi pei andan tumba. Tang kin, enim nge noman ełe pirek neng kin piingii ei, na enim ok nip ngur ek ei, pei enim noman ełe piingii.

27 “Na enim si kindip, bii peng kin, na enim noman emin ngond. Nam nge noman emin kanim eipi enim ngond ei, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, en enim noman emin ngok enmin oł ei nge, na enim ngunand mon. Enim noman embin tum kin, mund mong yi enerngii mon! 28 Na enim kanip kin nip ngunj ek ei, pii poru ninmin, ‘Na pe enim si kindip kin, na Arnan kin bii end. Ba na nga enim kin orung ombii.’ Pe enim ok na kin noman ngunjung kin, na nge Arnan kin bii nge, enim ka piingii. Ei nimbił erang, na Arnan kin bii kunum ei, Gos Gui Ka kindamb kin, enim kin mołpu kin, dinga ngumba. Nga na Arnan eim Owundu mołang kin, na mani moł. 29 Nga pe oł ei, tonu onerang kin, na ek ei, ok nip enim ngond. Pe ekii se, yi mił tonu om kin, enim na kin pii gii ningii. 30 Pe na enim kin ek pei nip, enim ngumbii pinalim. Nimbił erang, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, Seisen noman tuk ełe mułang kin, ei ongii mandi onum. Pe eim oł endi na kin ermbe ei, kaplı enanim. 31 Ba mani mei ełe wumb pei, epi endi piingii ei, na Arnan kin noman ngop ei nge, na Arnan ek nirim mił ei, na ekii sił.”

“Pe enim engngei! Sinim pamin!”
Jiisas pa nim.

15

Jiisas Eim Ond Mong Wain Mił Mendpił Mołum

1 Jiisas eim ekii siłmin wumb ek nipi ngum, “Nam na ond wain mendpił mił moł. Na nge Arnan ei, ond wain pin nge tep ełim wu mił mołum.

Nga wumb ei na kin pii gii ninenjing wumb ei, na nge ond angii mił mołmun. 2 Na nge angii ełe ond mong tunałim ei, na Arnan top tor kindiłim. Ei yi mił, wumb nga oł kun ka enarik wumb ei, na kin pii gii ninenjing wumb ei, na Arnan wumb ei, top tor kindmba. Ond angii kombur mong tołum ei, na Arnan eim kołmung topu, er ka erpi erang kin, nga mong pei ka tumba. Ei yi mił, wumb oł kun ka kombur oł ei ełmin; ba oł kun pinalim mił oł ei, top si kindmba. Yi erang kin, wumb ei, oł kun ka mendpił nga erngii. 3 Na nge ek nip, enim ngond ei erang kin, enim noman tuk ełe, kun ka wii mułngii. 4 Enim na kin ouni mułangin kin, na enim kin mułmbii. Pe ond angii ei pupu, ond mam ełe kin pinerim kin, ei ond mong tunermba. Yi mił ku enim na kin mulenjing kin, enim yi ku, oł kun ka wii enerngii mon!

5 “Na ond wain mendpił mił moł. Nga enim ond wain ei angii mił mołmun. Wumb endi eim na kin mułang kin, na eim kin mułmbii ei, eim oł kun ka wii pei ermbe. Pe enim na wak tunjung kin, enim oł kun ka wii endi enerngii, mon! 6 Pe wumb endi na kin mulerim kin, ei yi mił, ond wain angii kułii erang kin, to tor kindinmin mił, yi erngii. Erik kin, ond angii ei, kułou tok kin, dup kałiłmin. 7 Pe enim na kin mułangin kin, na nge ek ei enim noman tuk ełe pim kin, enim noman ełe Gos kin prei erngii ei, enim kin oł yi mił ku, tonu omba. 8 Pe enim oł kun ka wii enjing kin, na Arnan oł ełe nge, eim embe ambił tonu ba. Seng kin, enim na nge kongun wumb mendpił erik mułngii. 9 Na Arnan na noman ngołum mił, yi ku, na enim kin noman ngoł. Enim na kin mulnjung kin, na noman ełe, enim kin kunum kunum er ngumbii. 10 Pe enim na nge lo ek dinga ei ekii sinjing kin, enim na nge noman kunum kunum er ngumbii. Ei mił ku, na nam Arnan nge lo ek dinga ei, kun ekii sił. Sip kin, eim nge noman kaimb ngopu ełe

ei, na moł.

¹¹ “Na nam ek ei, enim kin ngond ei nge, noman ka ei enim kin peng kin, enim noman ka piik mułgii. Ei enim noman tuk ęle piki to peng kin, kunum kunum ka piingii. Yi ni piip kin, na ek ei enim kin ngond. ¹² Na nge lo ek dinga ei yi mił palim. Enim engnjing noł mołmun ei, noman ęle ngungii ei, na enim noman ngoł mił ngungii. ¹³ Pe wumb endi eim nge wu puł pei ni, wumb endi paki tumbii ni, erpi kułmba ei, noman ngok, ngok enmin oł ei, to mani kindmba. ¹⁴ Pe enim na ek dinga nind ek ei ekii sinjing kin, enim nam nge wumb puł mendpił mułgii. ¹⁵ Kongun wu ei eim nge wu owundu ermba oł ei piinalim. Pe yi ku, na enim kongun wu ninermbii mon. Nimbil erang, na Arnan nge ek nipi ngurum ek ei, na enim kin nip poru ninj. Ei nge, na piip kin, enim nge wu puł mendpił nind. ¹⁶ En enim na sik, mundnenjing mon! Ba na enim sip, poru nip kin, mundunj. Mondup kin, enim kongun ęle kindinj ei, enim Gos kongun erangin kin, oł kun ka wii tonu omba nge nip kindinj. Pe enim nge kongun kun ka wii tonu wang kin, kunum kunum yi erik mułgii. Mułangin kin, enim na nge noman dinga ęle, Gos kin prei erik na Arnan ngok epi endi simin ningii ei, enim kapli ngumba. ¹⁷ Na enim ek dinga yi mił nip ngond. Enim engnjing noł, endeim endeim ni, ei noman ngungii.”

Mei Wumb Pei Jiisas Kin Ekii Silmin Wu Ombu Kin, Opu Orung Erngii

¹⁸ “Ya mei ęle pii gii ninenjing wumb, enim kin opu orung enjing kin, enim piingii ei, na kin kumb se, opu orung erik, ei piingii. ¹⁹ Nga enim pii gii ninenjing mei ęle wu mendpił piłang kin, wumb ei, enim si tuk, noman ngok siłangin. Ba enim ya mei ęle nge wumb mon. Na enim pii gii ninenjing wumb ei si tor kindip kin, enim nam nge sip

mundunj. ęle nge, mei ęle pii gii ninenjing wumb ei, enim kin opu orung erngii. ²⁰ Na enim kanip nind ek ei piik mułgii, ‘Kongun wu ei eim nge wu owundu ei, to mani kindnermba mon! Pii gii ninenjing wumb ei, na muls konu ęle ok, na kin oł embin tui ngunjing ei, oł ei mił, enim mułgii konu ęle, yi erngii ku. Na nge ek ekii sinjing pim kin, enim nge ek ei, ekii singii ku. ²¹ Ba wumb ei, na Arnan mołpu kin, na kindang onj ei, piinenjing wumb ei, enim kin oł pei yi erngii. Nimbil erang, enim na nge ekii siłmin wumb mołmun. ²² Pe keimi onarip kin, na ek wumb ei ngunenj pim kin, wumb en enim oł kis enjing ei, singambil piinerngii. Ba pe, wumb en enim oł kis ei koi erngii konu ęle endi sinalim mon. ²³ Wumb endi, na kin opu orung ermba ei, eim nge Arnan ei kin, opu orung ermba ku. ²⁴ Kongun ęle kanim kanim ok, wumb endi enerik oł ei nge, na enim konu tuk ęle enj. Pe keimi, na jep oł ei enenj pim kin, wumb en enim oł kis ei pim kin, ei piinerngii. Ba pe oł ei kanik poru nik, na nge Arnan kin ouni, opu orung enmin. Nimbil erang, enim na kin pii gii ninenjing. ²⁵ Ba en enim enmin oł ei, en enim lo ek endi, lo mon ęle poł pendnjing ek ei, pei keimi tor onum. Ek ei yi mił ninim, ‘Wumb en enim na kin opu orung wii enmin.’

²⁶ “Ba paki tołum nge wu endi, enim kin erang, dinga mułgii ei, eim na Arnan kin mołum ei, na kindamb, enim kin omba. Omba wu ei Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpił nilim. Gos Gui Ka pim kin, na Arnan kin mołpu kin, omba. Gui Ka ei opu, na nge ek ei nip tor kindmba. ²⁷ Nga enim na nge ek ni tor kindngii ku. Nimbil erang, ok enim na kin mułangin kin, na kongun ei pułngun mondup kin enj. Nga ok molk kin, pe mołum,” Jiisas pa nim.

16

Jiisas Ek Nga Eim Ekii Silmin

Wumb Ngum

¹ Jiisas nga ek yi nim, “Na enim pii gii ei, si kindik, enerngii ni piip kin, ek ei nip enim ngond. ² Enim Jura men tołmun ngii ełe wumb enim to anda kindngii. Nga ekii se, enim Gos nge kongun paki tok ermin ni piik kin, wumb ei, ok enim to kundngii. ³ Wumb en enim na nge Arnan ei piinarik kin, nga na piinarik kin, oł yi mił erngii. ⁴ Ba na enim kin oł embin tui oł ei nge, tonu omba ni piip kin, na enim kengip ngop nind. Nga ekii se, oł ei tonu om kin, enim ei piingii.

Na enim kin ek yi nir mił, ei piingii. Nimbił erang, ok na enim kin mołup kin, ek ei nip enim ngunerir.

Gos Nge Gui Ka Kongun Yi Elim

⁵ “Ba na Arnan kindang onj konu ei, nga orung bii end. Ba enim mołmun wu ei, endi na, ‘Nim konu jili punjii en?’ Ek yi endi nik kin, na kii sinenjing mon. ⁶ Ba na ek ei, enim kanip nemb kin, enim nge noman ełe embin mendpił enim. ⁷ Ba na ek keimi nip enim ngond. Na enim si kindip kin, na bii ełe nge, enim paki tumbii. Pe na punenj kin, Gos Gui Ka ei, enim paki to ermba ei, enim paki tunermba. Pe na punenj kin, enim dinga paki to ermba Gos Gui Ka ei, enim kin onermba. Ba na punj kin, eim kindamb kin, enim kin omba. ⁸ Nga Gos Gui Ka opu, ya mei konu ełe, pii gii ninenjing wumb ei, kongun erpi andan tang kin, en enim piingii ei, oł kis enjing pimba. Nga oł kun ka oł palim ni, Gos en enim kos pimba ei, piingii ku. ⁹ Gos Gui Ka andan tang kin, wumb en enim oł kis enjing pułe ei, en enim na kin pii gii ninarik kin, endnjing ei, piingii ku. ¹⁰ Nga oł kun mendpił ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbił erang na Arnan kin nga orung bii ei, enim nga na kinerngii mon. ¹¹ Gos wumb kos piimba ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbił erang, mei ełe wumb tep er mołum wu ei Seisen, eim dup owundu kin kunum kunum mułmba.

Yi mił ku, wumb pii gii ninenjing wumb ei kos owundu singii ku.

¹² “Na ek pei palim ei nip enim ngumbii end; ba pe na enim ngumbii end ei, pe enim kaplı ei piinerngii palim. ¹³ Ba Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpił nilim ei, opu ek nipi enim kin ek keimi andan tumba. Nga eim noman ełe ek endi nipi enim ngunermba mon! Ba Gos nge ek eim piipi ek ei nipi enim ngumba. Ngopu kin, nga oł ekii se tonu omba ei nipi enim ngumba ku. ¹⁴ Gos Gui Ka eim na nge ek ei sipi opu kin, enim tor pułe nipi andan tumba. Oł yi ermba ełe, na embe ambił tonu kindmba. ¹⁵ Na Arnan nge epi pei ei, na nge ei piip kin yi mił nind. Gos Gui Ka na nge epi pei ei sipi opu kin, enim kin andan tumba,” pa nim.

Noman Embin Tonum Ei, Nga Kunum Kunum Ka Piimba

¹⁶ Jiisas nge ek yi nim, “Pe nga kunum aninga kopur enim kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii!” ¹⁷ Jiisas eim kin ekii siłmin wu kombur en enim ek yi mił ninjing, “Ek ei pułe sinim piimin ni, ninim mił nenj? Eim yi nim, ‘Enim pe kunum aninga na kinerngii. Nimbił erang nga nam Arnan kin bii ni pund,’ pa nirim. ¹⁸ Nga ek yi ninjing, ‘Pe kunum aninga,’ ninim ei nipe ek ninim? Sinim eim ninim ek ei, pułe pii poł tunanmin,” ninjing. ¹⁹ Nik kin, Jiisas eim kii singii enjing ei, Jiisas eim piipi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na ninj ek ei, pułe piimin nik, kii sik orung orung er mołmun min? Na ek yi mił ninj, ‘Kunum aninga pe enim na kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii,’ pa ninj. ²⁰ Ei na ek keimi mendpił nip enim ngond. Mani mei ełe wumb ombu pei, na to kundnjung kin, ka piingii. Ba ełe nge, enim noman embin to piingii. Nga noman embin ei, opu ka peng kin, nga enim ka mendpił piingii. ²¹ Amb endi kangıł mengmba ei piipi kin, noman embin to piıłim.

Nimbił erang ei ngenj kumbii elim; ba eim kangil mengpi kin, eim ngenj kumbii nga piinerim mon. Eim kangil mengpi tonu om ei, kangil kan ka kanpi se mułum. ²² Ei mił pe enim noman embin piinmin. Ba na enim nga kenmbii kunum ei, enim ka piingii. Enim noman ka piingii ei, wumb endi to eipi kindnermba mon!

²³ Kunum ełe enim epi endi na kin kii sinerngii mon! Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Pe enim na Arnan kin epi endi simin ni, prei erngii ei, na nge noman dinga ełe, enim kii singii epi ei enim ngumba. ²⁴ Ok enim na nge noman dinga ełe epi endi simin nik kin, Gos kin prei enenjing mon! Pe enim epi endi ei kii sik ei, sinjing kin, en enim noman ka mendpił seng piingii,” pa nim.

Mei Ełe Oł Kis Ei Jiisas To Mani Kindim

²⁵ Jiisas nga ek yi nim, “Na ek ombu nip ek ekin top ninj. Nga ekii se kunum endi, tonu omba ei, enim kin ek ekin top nip enermbii, mon! Ba nam ek kun nip tor kindip kin, Arnan mołum mił eim kin nip tor kindmbii. ²⁶ Kunum ełe, enim na nge noman dinga ełe, Gos kin prei erngii; ba na enim kin ek nip yi ninenj ełe, na nam prei eramb kin, na Arnan kii sip enim paki tumba, ei mon nip end. ²⁷ Na nge Arnan enim noman ngonum. Ngang kin, nimbił erang, enim na kin noman ngonmun. Na Arnan Gos kin mołup, enim kin onj ei enim pii gii ninjing. ²⁸ Kumb ok na nam Arnan kin ouni mołup, Arnan si kindip mani mei ełe onj. Pe na mei konu ełe ei si kindip kin, Arnan kin nga orung bii,” pa nim.

²⁹ Pe Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu en enim yi ninjing, “Pe nim ek ekin tunarkin kin, ek ni tor kindin,” pa ninjing. ³⁰ “Pe sin pii kun enmin ei, nim wumb endi epi kii simba ni, kui enan mon. Ninim, epi pei pii poru niłin wu ei, pe sin pii gii ninmin ei, nim Gos kin ouni molkun on,” pa ninjing. ³¹ Jiisas eim ek nipi orung

kindpi yi nim, “Pe enim na kin pii gii ninmin min? ³² Piinmin! Pe kunum mandi enim ei, tor wang kin, wumb enim endeim endeim mułngii konu ełe, si pok erik, en enim konu eipi eipi kindngii. Kindangin kin, enim na si kindik kin, konu ełe eipi eipi pungii. Ba na nam mendpił mulermbii mon! Na Arnan kin ouni mułmbuł,” pa nim. ³³ “Na nam noman ełe yi piind ei, enim na kin noman emin seng mułngii ei, na enim kin ok ek yi ninj, ‘Mani mei ełe enim oł embin tui palim. Ba enim noman dinga peng mułngii! Mułangin kin, na ya mei ełe wumb dinga oł kis ei na to mani kind poru ninj,’ ” pa nim.

17

Jiisas Eim Prei Erpi Kin, Eim Kin Ekii Silmin Wu Ombu Paki Tum

¹ Jiisas ek yi ni poru nipi, eim tonu epin konu ełe tonu kanpi yi nim, “Arnan, kunum tonu op poru ninim. Ninim nge kinganim ei eim embe ambił tonu kindnjii. Yi mił Arnan, ninim nge kinganim na, nim embe ambił tonu kindmbii. ² Nimbił erang, nim na noman dinga ngun, poru nim. ‘Na wumb pei tep er mułmbii,’ nin. Ninim wumb sikin kin, na ngun wumb ei, nam nge noman konj ei, wumb ngumbii. Pe noman konj ei ngun, wumb ei sik, kunum kunum konj mułngii. ³ Noman konj sik, kunum kunum mułngii ei yi mił; wumb en enim piinmin. Nim Gos keimi endeim mendpił molkun kin, nam Jiisas Krais, nim mendpił na kindan onj ni, yi piingii. ⁴ Arnan, na nim nge embe ambił tonu kindip kin, ya mei ełe wumb ei, andan tunj poru nim. Neng kin, nim na kongun ei erii ni ngun, kongun ei, na er poru ninj. ⁵ Pe na Arnan, kumb ok mei sineririm kunum ei, na nim kin ouni mult ei, nam tiłang owundu pirim. Pe na yi piind, Arnan, ok nam tiłang owundu ei na ngunjii!

⁶ “Nim mei wumb ełe tor sikin kin, wumb na ngun wumb ei, ninim nge noman dinga ei, na andan tunj.

Ninim nge wumb ei, na ngo poru nin. Nga wumb ei nim nge ek ei ekii ka sinjing. ⁷ Pe wumb en enim piinmin ei, Arnan nim epi pei na noman dinga ngo poru nin ei piik kin, nga epi ei, ninim kin onum ni piinmin ku. ⁸ Nim ek pei ni na ngun ek ei, na nip wumb ombu ngunj ei piik kin, keimi na nim kin ouni moʔup kin, onj ni piinmin. Piik kin, nim na kindan onj ni, nim kin pii gii nik moʔmun.

⁹ Na prei eramb kin, nim wumb omba paki tunjii. Tokun kin, mani mei ʔe pii gii ninenjing wumb pei ei kin, nim paki tunjii na prei enand mon. Ba Gos, ninim wumb sikin kin, na ngum wumb ei kin, prei erip paki tunjii. Nimbil erang wumb ei, ninim sikin mundkun eran kin pii gii ninjing wumb ei, nim nge wumb moʔmun. ¹⁰ Na nge wumb ei, nim nge wumb pei, nga nim nge wumb ei, na nge wumb. Pe wumb ei, na embe ambil tonu kindinmin. ¹¹ Na nim kin ombii. Pe na mei konu ʔe nga mulermбии; ba wumb ei mei konu ʔe muʔngii. Na Arnan oʔ kun ka nge puʔ wu. Arnan, ninim wumb ei, tep eran kin, ninim nge noman dinga ʔe muʔngii. Silip noman ende palim ei miʔ, wumb en enim yi miʔ peng ku, muʔngii. ¹² Na wumb ombu kin, ouni muls kunum ei, na tep ka eramb kin, nim nge noman dinga ʔe ka mulnjung. Nim noman dinga endi nikin, na ngun ei, piip kin, na tep ka er muʔamb kin, endi am punerim ei, ninim nge mon puʔun ʔe, ek yi nirin miʔ ei, keimi pimba palim. Wu endeim mendpiʔ am ba. ¹³ Arnan, pe na nim kin ond. Na mei konu ʔe moʔup kin, na ek ei nemb kin, na nge noman ka ei, wu ombu kin piki tang, muʔngii ei nge, en enim noman ka peng yi er muʔngii. ¹⁴ Arnan, nim nge ek ei, na nip wu ombu ngunj. Ba wumb pii gii ninenjing wumb ei, wumb ombu kin opu orung enjing. Nimbil erang wumb en enim pii gii ninenjing wumb ei miʔ, wumb endi mon. Nga yi miʔ ku, na pii gii ninenjing wumb ei miʔ endi mon

ku. ¹⁵ Na prei erip kin, mei ʔe si tor sinjii ninand mon! Na prei erip kin nimba wumb ombu tep ka enjii nge nind. Yi eran kin, wu kis endi Seisen ei opu enim pii gii ei to eipi eipi kindnermba mon. ¹⁶ Nga en enim mei ʔe nge wumb mon! Pe na yi ku, mei ʔe nge wu mon ku! ¹⁷ Gos nim wumb ei eran kin, ninim na nge ek ei, ekii singii. Ninim ek ei ek keimi mendpiʔ. ¹⁸ Ok nim na kindan op mei ʔe wumb mulnjung konu ʔe muls ei, yi miʔ ku; na wu ombu mei ʔe wumb moʔun konu tuk ʔe punmun. Punmun ei, kindind ei nge, mei wumb pei nim ek piingii. ¹⁹ Na nam nge noman konj ngop kin, wu ombu kin paki tumbii ei, ninim nge ek keimi ei, pii gii ninjing kin wumb ei, ninim nge ek ekii singii. Pe wu ombu nim nge wu mendpiʔ muʔngii.

²⁰ “Na wu ombu kin mendpiʔ, prei er ngunand mon! Ba wu ombu puk kin, na nge ek ei ningii wumb ei kin, wumb na kin pii gii ningii nip end ku. ²¹ Na nim prei er ngond yi; wu ombu pei noman ende sek muʔngii. Arnan, nim na kin muʔan, na nim kin muʔamb enmbil oʔ ei, wumb ei yi erngii. Erik kin, silip kin piik muʔngii, ei nge, mani mei ʔe pii gii ninenjing wumb ei, yi piingii. Gos nim kindan onj ni piik kin, pii gii ningii. ²² Nim na embe ambil tonu kindin ei miʔ ku, na en enim kin yi ku erinj. Ei nge, en enim noman ende sek muʔngii. Ei yi miʔ ku, kumb ok silip noman ende se muʔmbuʔ. ²³ Nim na kin ende moʔmbuʔ yi ku, na en enim kin ende moʔmun. Yi miʔ ermbil ei, en enim noman ende sek muʔngii. Pe nga mei ʔe pii gii ninenjing wumb ei, en enim piingii ei, Gos nim na kindan onj, ni piingii. Nim wumb ei noman ngoʔun miʔ ei, na noman ngoʔ.

²⁴ “Arnan, na noman ʔe yi piind. Nim wumb sikin kin, na ngum wumb ei, na pu muʔmbii konu ʔe, ouni muʔmun nind. Ei nge, na wumb nam nge tiʔang owundu ei keningii.

Kumb ok mei sineririm kunum ei, Gos nim na noman ngolun. Nga tilang owundu ei, ngurun ku. ²⁵ Na Arnan! Nim Gos ol kun ka mendpił puł wu. Mani mei ele pii gii ninenjing wumb ei, nim pii poł tunerik mon! Ba na nim piil. Nga ya wu ombu nim piilmin ku. Gos nim na kindan onj ni piinjing. ²⁶ Na nim nge ol dinga ei, wumb kanik andan tunj. Na nga andan tumbii nge wumb, en enim noman ngok enmin, ol ei piingii. Nim ei piikin kin, nim na noman ngun yi ku, wumb ei kin ngunjii. Nga yi ku, na en enim kin, ende mułmbii,” pa nim.

18

Juras Jiisas Opu Orung Wumb Kin Ngum

(Masyu 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Jiisas eim prei erpi ei poru neng kin, eim kin ekii silmin wu ombu kin, ouni puk, noł endi embe Kiron. Noł Kiron ele orung puk kin, orung ond Olip mong nołmun ond pin pendnjing konu ele, tuk punjung. ² Juras Jiisas nipi, opu orung wumb ngumba wu ei, eim konu orung ele ond Olip telnjing konu ele, eim piim ku. Nimbil erang, kunum kunum Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin, ond mong Olip telnjing konu ele, kułou tołmun konu ele Juras eim piim. ³ Pe Juras eim opu wu kombur sipi kin, nga kułmał kalilmin owundu enim nge opu ond wu kombur kindangin wu ni, lo ek piilmin wu ei sipi, konu orung ele, tuk om. Pe wumb ombu, dup jep kandik sik, opu epi sik, ambilk tu wunjung. ⁴ Jiisas eim kin, ol ombu pei tonu omba erim ei, Jiisas eim piipi poru nim. Nipi kin, wumb onjung konu ele mandı pupu yi nim, “Enim nii kuruk onmun?” pa nim. ⁵ Pe wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Sin Jiisas Nasares nge konu ele wu ei kurpun onmun,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim. “Ei na mendpił moł.”

Nga Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngumba wu ei, wumb kin ouni angk mulnjung. ⁶ Nga Jiisas eim ek yi nim, “Ei na mendpił moł!” Yi neng kin, wumb puku sik, orung bin ni erik, mei ele mani bok tunjung. ⁷ Jiisas nga ek nipi yi mił kii sim, “Enim nii kuruk onmun?” Wumb ek nik yi ninjing, “Jiisas Nasares konu ele wu ei kurpun onmun,” yi ninjing. ⁸ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Na enim ek poru ninj ei, ‘Na mendpił moł.’ Pe enim na kuruk onjung kin, wu ombu wak tangin pungii,” pa nim. ⁹ Eim ek yi nim ek ei, ok eim nirim ek ei, keimi pimba ni piipi nim. “Arnan, nim wu ombu na ngun ei, endi wak top kindnenj.” ¹⁰ Saimon Piisa eim tui kepıi olt endi, se mułum ei sikir sipi, kułmał kalilim owundu wu ei nge kongun wu endi nge kom ele, tui topu, kiłip to kindim. Tum kongun wu ei, eim embe ‘Melkas’ nilmin. ¹¹ Pe Jiisas eim Saimon Piisa kanpi yi nim, “Tui kepıi olt ei nge, konu ele orung kindii! Na Arnan ol embın tui ei to mundum ei, na kin tonu onermba ni piin min?” pa nim.

Jiisas Anas Mułum Konu Ele Sipnjing

¹² Pe opu elmin wumb tilap ei ni, opu tep elim wu ni, Jura wumb opu ond wu ombu ni, enim ok Jiisas ambıl gii nik, kan ngunjung. ¹³ Wu Kaiyapas gułum Anas mułum konu ele ok sipnjing kunum ele, Kaiyapas eim kułmał kalilim wu owundu kongun konj ei erim. ¹⁴ Kaiyapas eim ok Jura wumb kanpi yi nirim, “Wu endeim kaplı kołpu, sinim wumb pei paki tumba,” nirim.

Piisa Yi Nim “Na Jiisas Kinał,” Nim
(Masyu 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵⁻¹⁶ Saimon Piisa kin, na Jon, Jiisas sipnjing konu ele ekii se punjnguł. Nga wu endi eim kułmał kalilim wu owundu ei kanilim. Yi peng kin, wu Piisa ni pupu, Jiisas sipik enjing konu ele tuk pum. Pupu, kułmał kalk elmin wumb ei, ekii se pum;

ba Piisa eim kung gui ondu mandi ele torung angpi mułum. Pe na Jon, wumb onjung konu ele tuk ele onj. Pe na pup kin, kung gui ondu tep mułum ambil ei kin ek neng kin, na Piisa nirik tu wunj. ¹⁷ Ambil kung gui ondu ele tep er mułum ambil ei, ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Nim wu ei kin, ekii sikin endin wu kun min?” Piisa ek nipi yi nim, “Na mon!”

¹⁸ Kongun wumb ni, opu ond wumb ei, en enim dup endi kelnjing. Nimbił erang konu jii nim. Wumb ei, dup ele mandi dup piik mulnjung. Nga Piisa eim tuk ele pupu angpi kin, dup ele piipi mułum ku.

Kułmał Kałiłim Wu Owundu Ei Jiisas Kii Sim

(Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Kułmał kałiłim wu owundu ei, eim Jiisas kin ekii sik ok, wu ombu nge kii sim. Nga eim ek nipi, wu ngopu eririm ek ei mił piimbii nipi kin, Jiisas kii sim. ²⁰ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na wu amb pei kanip ek peni ele nip ngoł. Nga kunum kunum men tołmun ngii ele ni, Gos nge men ngii owundu ele, nirik wumb pei ek emb top nip, wumb ngoł ku. Konu ele Jura wumb kułou tołmun konu ele, ek embe top nip ngoł. Na ek endi koi er ninał mon. ²¹ Nimbił erang nim na kii sin? Ek emb top wumb ngop ei piinjing wumb mołmun wu, kii sikin piinjii. Wumb ombu na nir ek ei piik mołmun,” pa nim. ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, opu ond wu endi mandi angpi mułum ni opu, Jiisas angil misin topu, yi nim. “Nim ek yi mił nikin, kułmał kałiłim wu owundu ngon min?” pa nim. ²³ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek kis endi nił pim kin, kapli pe nim ni tor kindan wumb pei piingii. Ba ek kun ninj pim kin, kapli pe nimbił erang nim na ton?” pa nim.

²⁴ Pe Jiisas kan to pendnjing mił peng kin, wu Anas Jiisas kindang, kułmał kałiłim wu num Kaiyapas mułum konu ele kindim.

Piisa Nga Yi Nim, “Na Jiisas Kinal Mon!”

(Masyu 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Piisa eim dup piipi, angpi mułang kin, wumb eim kanik yi ninjing. “Nim wu ei kin ekii sikin wu min?” Pe eim ek kend topu yi nim, “Ei na mon!” nim. ²⁶ Kułmał kałiłim owundu wu ei nge kongun wu endi Piisa eim wu ei kom tui kepil kin tum ei nge, tilap ende wu endi, opu yi nim, “Keimi mendpil na nim kenj ei nim eim kin ouni tuk ond mong Olip pin ele, tuk mułun ni kenj,” pa nim. ²⁷ Piisa nga eim ek dinga nipi yi nim, “Na Jiisas kinal mon!” Yi neng kin, pe mendpil kei kultu pełi wii tum. Wii tang kin, Piisa eim kin Jiisas ok nirim mił, ek ei piim.

Jiisas Pailos Mułum Konu Ele Sipnjing

(Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)

²⁸ Kułmał kałiłim wu num ombu ngii ei kin si kindik. Pe nga Jiisas sipik, gapman owundu ngii ele mułum konu ele sipnjing kunum ele, kupiiring sipnjing. Jura wumb en enim gapman owundu ngii ele nirik punenjing. Nimbił erang, en enim lo ek yi mił pałim. “Sin wumb eipi ngii ele nirik bin ei, sin ngenj ele penj mułmba; ei mon!” niłmin. “Ele nge, sin kuni owundu ‘Pasopa,’ ei nunermin,” ni piinjing. ²⁹ Yi piik kin, torung mulnjung. Pe Pailos eim tor opu, yi nim, “Enim wu ei, nimbił oł erim nik, kos erngii tu wunjung?” ³⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Pe wu ei, oł kis endi enelang kin, sin nim kin tu wunelamin mon,” pa ninjing. ³¹ Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “En enim wu ei sipik, en enim lo pałim mił, kos piik erngii, sipei!” a nim. Nga Jura wumb ek yi ninjing, “Sin lo ek wu endi to kundmun min niłmin, ei sin to kundmun mił mon?” pa yi ninjing. ³² Nengin kin, oł ei, Rom wumb oł yi mił elmin oł ei nge ok, Jiisas eim

ond peri kulmba nge, ei ni pendrim. Pe eim ok, wumb kan nirim ek ei mił, keimi pimba erim. ³³ Nga Pailos gapman ngii owundu ełe nga nirik pum. Pupu kin, Jiisas wii tang wang kin, Pailos ek nipi, Jiisas kii sim. Sipi kin, yi nim, “Nim Jura wumb nge king min mon?” ³⁴ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe ninim noman ełe, ek ei piikin nin, min wumb endi eipi, na king nim ek yi mił nengin kin, nin min?” ³⁵ Nga Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Jura wu min? Nimbił erang ninim nge Jura wumb tilap ei ni, kulmał kalk ełmin wu num ombu ni, nim tu wuk, na moł konu ełe ngunjung. Pe nim nimbił oł kis endi en?” ³⁶ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na nge konu sinim tep er mołum konu ei, ya mei ełe konu tep er mułamb kin, keimi na nge kongun wumb ei opu erik, Jura wumb endi ok, na sik, Jura wumb ngunenelangin mon! Ba na sinim tep er kanip mołum konu ei, ya mei ełe mon!” pa nim. ³⁷ Nga Pailos ek yi nim, “Pe nim king endi min?” Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei ninim na king pa nin. Na minan ei na mei ełe mengim. Na mei ełe tonu onj ełe nge, na ek nip, wumb ngop, kongun yi mił erip, ek keimi nip tor kindip eł. Wumb pei ek keimi mendpił ei ekii silmin wumb ei, na ek ei piłmin.” ³⁸ Pailos ek nipi, ngopu yi nim, “Ek keimi nim nin ek ei nipe mił?” Yi ni pendpi anda pupu kin, Jura wumb kanpi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na wu ei, oł kis endi erim ei, na kur kan sinand. Wu ei kin, oł kis endi eim erim pinakim.

Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Ełe Nil To Kundei!” Nim
(Masyu 27:15-31, Mak 15:6-20, Luk 23:13-25)

³⁹ Ba enim nge oł endi yi palim. Ei ‘Pasopa’ kunum ei, kan ngii wu endeim ni kindmbii, niłmin. Pe na Jura wumb king ei, enim kin tor kindmbii min mon?” ⁴⁰ Wumb pei nga wii dinga tok, yi ninjing, “Ei mon! Nim Barapas kindan wangli!” Barapas

eim wumb to kondpu, wumb eipi epi nge waning sipi elim wu mołum.

19

¹⁻² Yi nengin kin, Pailos ek yi neng kin, opu wumb Jiisas sipik keprii tunjung. Nga opu wumb kan jimbiltang gał mułum ei nge sik, king nge peng kon endi mił erik, peng ełe pendik kin, king nge alap mił alap kundii endi sik, eim telnjing. ³ Talk pendik kin, opu wumb ok yi ninjing, “Jura wumb nge king owundu mołun?” Nik, ek kulsik, angil misin tok, yi enjing.

⁴ Pailos nga tor opu wumb kanpi yi nim, “Enim kinei! Pe na eim sip tor tu wup, enim ngamb kin, enim piingii ei, na eim erim oł ei endi, na kan sinand mon!” ⁵ Pe Jiisas tor om. Opu kin, eim kan jimbiltang gał mułum ei sik, eim peng kon mił enjing, ei eim peng ełe mułang kin om. Nga alap kundii king mił talk kin, kindangin om. Opu kin, Pailos wumb kin ek yi nim, “Wu ei, enim kinei!” ⁶ Yi mił peng kin, kulmał kałilmin wu owundu nin opu ond wumb ombu nin Jiisas kenjing ni, wumb ombu wii dinga tunjung, “Eim ond peri ełe nil to! Eim ond peri ełe nil to,” yi wii tunjung. Pe Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, “En enim wu ei sik, ond peri ełe nil tei! Na wu ei oł kis erim oł ei, kan sinenj mon!” pa nim. ⁷ Jura wumb ek nik orung kindik yi ninjing, “Sin lo ek endi palim ei, lo ek ei yi ninim, ‘Wu ei kulmba. Nimbił erang na Gos nge kingam moł,’ nilim.”

⁸ Pe Pailos ek ei piipi kin, mund mong nga erim. ⁹ Yi erang kin, Pailos kin Jiisas nga gapman ngii owundu ełe nirik punjnguł. Pukuł kin, Pailos kin ek yi nim, “Nim jiki molkun on?” Ba Jiisas eim ek endi nipi, orung kindnerim mon. ¹⁰ Pailos ek nipi yi nim, “Nimbił erang nim na ek ei, ni orung kindnan? Na dinga ełe, nim si kindamb punjii. Nga na dinga ełe, nim ond peri ełe nil tumbii ei, nim pii poł tunan min?” ¹¹ Jiisas ek

nipi, orung kindpi yi nim, “Pe Gos tonu mołum ei, nim dinga ngunelang kin, nim kapli na to mani kindnelan mon! Nga wu ei na sipi, nim angil ełe ngum wu ei, eim nge oł kis ei nim nge oł kis en ei to mani kindim. Eim nge oł kis am tonu mendpił palim!”¹² Pailos eim ek ei piipi kin, Jiisas ek dinga nip, tor kindamb ba, ni piim. Ba Jura wumb wii tok, ek dinga nik yi ninjing, “Pe nim wu ei kindan pum kin, nim Rom wu owundu, Siisa nge wu puł mon!” pa ninjing. “Wu nii endi, ‘Na king’ nimba wu ei, Rom wu owundu, Siisa nge opu orung wu mułmba.”¹³ Pailos eim wumb ek ei piipi kin, ek yi nipi, opu wu endi Jiisas sipi anda tu wum. Pe Pailos eim tonu kos piik ełmin konu ełe mułum. Pailos mułum konu ei, kom ku peł kuł salmin konu ełe mułum. Nga Eipru wumb konu ełe embe yi nilmin, ‘Gapasa’ nilmin.¹⁴ Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pasopa,’ kor kunum nik, kuni er kun erik ełmin. Nga ‘Pasopa’ kunum ba konu eni beli pim. Peng kin, Pailos ek yi nim, “Jura wumb en enim king ei kinei!” pa nim.¹⁵ Pe kułmał kałilmin wu owundu ek orung kindik yi ninjing. “Sin nge king endi eipi mulałim, ba wu Siisa sin nge king endeim mołum.¹⁶ Pe nga Pailos eim Jiisas wumb nge angil ełe ngum. Ngang kin, wumb ombu Jiisas ond peri ełe nil to pendngii nge ngum.

Jiisas Ond Peri Ełe Nil Tunjung
(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

¹⁷ Yi mił peng kin, wumb ombu Jiisas sipnjing. Sipangin kin, Jiisas eim ond peri ei ko wupu sipi kin, tor pum. Pum konu ei embe, ‘Wumb peng embił konu,’ nilmin. Konu ei embe endi Eipru ek nik, ‘Golkasa’ nilmin.¹⁸ Konu ełe, wumb ombu Jiisas ond peri ełe nil tunjung. Tok kin, nga wu eipi tał ond peri ełe tał eipi yi ku nil tunjung. Wu endi Jiisas nge angil taring ełe nil tok kin; nga endi Jiisas nge angil tundung ełe nil tunjung. Tok nga, Jiisas wu tał kin tuk mii

menb ełe nil tungung.¹⁹ Pailos eim mon endi połpu kin, Jiisas pim ond peri ełe tonu kind pendim mon ei, ek yi mił nim, “Jiisas Nasares Konu Ełe Wu Ei Jura Wumb King.” yi ni poł pendim.²⁰ Konu orung ełe, Jiisas ond peri ełe nil tunjung ei, konu owundu ełe mandi mił sim. Pe Jura wumb pei Pailos ek pułum ei gerik piik enjing. Erik ek ei, Eipru wumb ek ni, Griik wumb ek ni, Rom wumb ek ni, ei mił poł pendim.²¹ Pe Jura kułmał kałilmin wu num ombu Pailos kin ek yi ninjing, “Pailos, nim ek mon yi pulerii mon! ‘Jura wumb nge king’ ei mon; ba nim ek mon yi mił poł! ‘Wu ei eim yi nim, na Jura wumb nge king,’ yi pulii!” pa ninjing.²² Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Ek na puls, ei poł poru ninj ei pengli!” pa nim.

²³ Nga opu ond wumb kapil kapli ombu, Jiisas ond peri ełe nil to pendik kin, Jiisas alap ni konduk ei, mok tok, en enim wu endeim endeim ni sinjing. Nga kon takis ei sik ku; ba kon takis ei mui tołmun konu endi sineririm. Sinerang kin, kon ei, tonu orung orung er mani puk pirim.²⁴ Pe opu wumb en enim ek yi nik, “Sinim kon takis ei, to piltan to yi enermin mon!” nik. “Sinim kom ku kembis mił silin kin kinjmał erpin kin, wu endeim mendpił konduk ei simba,” ninjing. Nik oł yi erik kin, Gos nge ek ok pultum yi nirim, mił keimi tonu opu poru nirim.

“Na nge alap konduk ei mok to sinjing. Nga na kon takis ei, kom ku kembis mił kinjmał erik kin, wu endeim simba nik, yi enjing.”

Ei keimi tonu wang kin, wumb yi enjing ei Gos nge ek nirim mił keimi tonu om.

²⁵ Pe Jiisas ond peri ełe to pendnjing konu ełe, Jiisas eim mam ni, angim Mariya ei, Kliyopas nge ambim ni Mariya Makandala ouni ok engnjing. Amb ombu ok, Jiisas to pendnjing ond peri ełe, mandi ok engnjing.²⁶ Jiisas eim kenim ni, mam kin, Jiisas eim noman ngopu

eġim wu ei, na Jon ouni mandi ond peri eġe enginjngiġ. Pe Jiisas eim ek nipi, mam ngopu yi nim, “Wu ei, nim kinganim miġ moġum.”²⁷ Nga Jiisas eim noman ngoġum wu, na Jon kanpi yi nim, “Amb ei, nim manim miġ moġum,” pa nim. Pe kunum eġe, na Jon, Mariya nam ngii konu eġe orung sip kin, tep er se moġ.

Jiisas Kuġum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Pe ei poru neng kin, Jiisas eim piim ni, eim kongun ei pei poru nim. Nga Gos nge ek mon ok puġum ei, keimi tonu orum ei, poru nipi yi nim, “Na noġ nuwa enim,” nim.²⁹ Noġ ming endi piki to pim ei, epi gupu toġum noġ wain ei kindangin kin, piki top pim. Pe wumb endi sikir pupu, noġ tuk siġim epi ei miġ epi endi sipi muġang kin, Jiisas numba piipi kin, epi endi tu wupu kin, noġ gupu toġum epi tuk kindim. Kindpi kin, goltum endi tu wupu kin, Jiisas gupu eġe pendim.³⁰ Pe Jiisas eim noġ gupu toġum noġ wain ei, nopu yi nim, “Nam kunum pei ei poru ninim,” a nim. Yi miġ nipi kin, eim peng to mani kindpi kin, kuġum. Nga eim noman tuk gui ei, wak tang pum.

Opu Ond Wu Endi, Jiisas Demb Eġe Kiġeng Tum

³¹ Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pa-sopa’ numun nik, kuni er kun eġmin. Nga kor owundu tonu wang kin, Jura wumb lo ek yi miġ ni pendikmin ei yi miġ, “Kor owundu eġe, wumb kongun endi enerngii mon!” pa niġmin. Ei yi miġ peng piik kin, kul-njung wu kei ngenj tonu ond peri eġe mulerngii, ni piinjing. Pe wu Kombur Pailos kanik kii sik, ek yi ninjing. “Enim sikir ok kin, wu kei nge simb angii eġe sikir embii engin tangin kin, sikir kuġangin kin, si mani singii,” pa ninjing.³²⁻³³ Pe opu ond wumb puk kin, wu taġ Jiisas kin ouni ond peri eġe nil tunjung wu taġ, simb angii eġe, ambilk engin tok enjing; ba puk kin, Jiisas kenjing ni kuġum

pim. Nga eim simb angii embii kin engin tok enenjing, mon.³⁴ Ba opu ond wu endi Jiisas demb eġe kiġeng tum. Tum konu eġe, sikir miyem kin noġ ouni tor om.³⁵ Pe na Jon, oġ ei erim, ei kanip piinj. Pe nga, na Jon ek ei nip tor kindind ei kapli, enim pii gii ningii. Na ek nind ek ei, keimi mendpiġ! Na piip kin, ek nind ei, ei keimi mendpiġ nip tor kindind.³⁶ Epi ei tonu om ei, Gos nge ek ok puġum ei nirim ei, keimi tor om. Ek ei yi miġ paġim,

“Eim nge embii endi to engin tunerngii mon!”

³⁷ Nga Gos nge ek ok puġum eġe, ek endi yi miġ ninim,

“Opu ond wu ei, kiġeng to kundum wu ei keningii,” pa nim.

Kom Ku Tukpu Eġe Jiisas Tukpu Tunjung

(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Ei epi poru neng kin, Josep wu ei eim Airmasiya konu eġe wu ei, eim Jiisas kin ekii siġim wu endi om; ba eim Jura wumb kin mund mong erpi kin, eim pii gii ei ni peni eġe kindnerim. Josep eim opu, Pailos kanpi kin, yi nim, “Na Jiisas ngenj ei simbii ond,” pa nim. Pe Pailos kapli neng kin, Josep Jiisas ngenj ei sipim.³⁹ Nikoriimas wu ei, eim ok, Jiisas multum konu eġe epin kunum kunum orum wu ei, eim om ku. Om wu ei, eim ond kanim eipi eipi taġ ei nge muru ka toġum epi ei sipi tu wum. Tu wum ond taġ nge, epi muru ka wii toġum ei ende kindik mundnjung. Pe ond kopung ei, epi embin owundu er 100 miġ yi kapli erim.⁴⁰ Wu taġ Jiisas nge ngenj ei sipinjngiġ. Pe wu taġ epi muru ka toġum ei, Jiisas ngenj eġe kindikiġ. Nga alap ka wii pandi tokuġ ei enjingiġ Jura wumb, wumb kuġii tungii pendik eġmin oġ ei, enjingiġ.⁴¹ Jiisas ond peri eġe, to pendnjing konu eġe, aka pin endi sim. Pe aka pin eġe, tukpu konj endi sim. Tukpu konj ei, ok wumb kuġii endi tukpu eġe

tunenjing mon. ⁴² Pe kunum ei, kor owundu kuni 'Pasopa' kunum mandi erang kin, Jura wumb kuni er kun ełmin kunum ei, mandi poru nimba. Nga tukpu konj mandi mołum ei, wu tał Jiisas konu ełe pendinjngił.

20

Jiisas Nga Angpi Tonu Opu Konj Pum
(*Masyu 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12*)

¹ Pe Mariya Makandala eim kor kunum kupiiring ok tangpi kun en-erang kin, eim Jiisas pendnjing konu tukpu ełe tor om. Opu, eim kenim ni Jiisas eim pendik, tukpu ełe kom ku owundu endi, ondu ngok pendnjing; ba eim kenim ni, ondu ngok pendnjing mił pinerim. ² Yi peng kin, eim nga sikir pupu, Saimon Piisa kin wu endi Jiisas eim noman ngołum wu ei, Jon kin mulnjunguł konu ełe kanpi yi nim, "Sinim Owundu tukpu ełe pinalim; sipinjing palim. Sin piinamin; eim sipi jili orung pendnjing da." ³ Pe Piisa kin na kin sił ngii konu ełe punjkuł. ⁴ Pupuł kin, sikir punjpuł; ba na Jon, Piisa eim pend si kindip na ok punj. Pup kin, Owundu tukpu tunjung konu ełe, ok tor punj. ⁵ Pup kin, mani pii połup, tukpu ełe epi sip kenj ni alap tuk sim; ba eim tuk pup kinenj. ⁶ Saimon Piisa ekii se tor opu, tukpu ełe tuk pupu, kenim ni alap ei mendpił sim kenim. ⁷ Nga alap, Jiisas eim peng ełe pandi tok pendnjing alap ei, sinerim mon! Alap ei simbir ka erpi, orung ełe eipi kind sim. ⁸ Pe na Jon ok onj, tukpu ełe tuk punj ku. Pup, epi ei kanip kin, na pii gii ninj. ⁹ Pe kunum ei, Gos nge ek ok pułum ei, sił pii kun enenjpił. Gos nge ek ei yi nirim, "Jiisas eim tukpu ełe angpi konj ba," yi mił ninim. ¹⁰ Pe sił Jiisas kin ekii siłmbił wu tał, nga ngii konu ełe orung punjpuł.

Mariya Makandala Eim Jiisas Kenim
(*Masyu 28:9-10, Mak 16:9-11*)

¹¹ Pe Mariya eim, tukpu ełe, torung angpi kin, ke nipi engim. Ke ni, pendpi kin, tukpu ełe kan tuk kind kenim. ¹² Kenim ni, enjel tał alap kuru kindinjngił wu tał mulnjunguł ni kenim. Ok Jiisas eim ngenj pim konu ełe mulnjunguł enjel endi, Jiisas nge peng sim ełe mułang kin, endi Jiisas nge simb sim konu ełe mułum. ¹³ Pe enjel tał ek nikił Mariya ngokuł yi ninjngił. "Amb, nim nimbil erang ke nin?" Pe eim ek nipi, ngopu yi nim, "Na nge Owundu sipnjing palim ei, eim sipik, jili orung pendnjing ei na piinand," nim. ¹⁴⁻¹⁵ Yi nipi, kan orung kind kenim ni, wu endi engim. Ba amb Mariya ei, eim wu ei Jiisas ni pi-inerim mon! Pe amb Mariya eim yi ni piim; ei eim aka pin tep mułum wu endi ni piim. Nga Jiisas eim kanpi kin, yi kii sim, "Amb nim nimbil erang ke nin? Nim wumb nii kuru-run?" Mariya ek nipi, ngopu yi nim, "Pe nim eim si pendin kin, na nen kin, piip eim simbii," pa nim. ¹⁶ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, "Mariya!" Pe amb Mariya nga ak topu, Eipru wumb ek ełe yi nim, "Raponai!" Pule ei yi mił, 'Ek emb to ngołum wu,' yi nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, "Nim na ambil gii ninerii mon! Na Arnan kin nga orung tonu punenj, kokuł. Nim orung pukun kin, na engnan noł kankin yi ninjii! 'Na Arnan nga enim Ernjing mołum ełe tonu pund. Nga nam nge Gos ni, enim nge Gos mołum konu ełe, tonu bii pund,' " Jiisas yi nim. ¹⁸ Pe amb Mariya Makandala eim orung pupu, Jiisas eim kin ekii siłmin wu mulnjung konu ełe pum. Pupu, ek nipi yi nim, "Na Owundu kan poru nip ond." Nipi, Jiisas eim kanpi, nipi ngum ek ei nipi, wu ombu ngum.

Jiisas Kin Ekii Siłmin Wu Ombu Jiisas Nga Kenjing
(*Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49*)

¹⁹ Jiisas kin ekii siłmin wu ombu, Jura tep ełmin wumb owundu kin

mund mong enjing. Erik kin, en enim ngii endi ondu dinga ngo pendik kin, nirik mulnjung. ‘Konu kor kunum endi, konu eni mani pang kin, en enim ngii nirik mulnjung. Pe Jiisas eim opu tuk eġe engim. Angpi kin, yi nim, “Enim noman emin pangli,” nim. ²⁰ Yi miġ neng kin, Jiisas ngenj orpuġ angli ni, demb ei andan tum. Jiisas kin ekii silmin wu ombu, nga Owundu kanik kin, ka piinjing. ²¹ Jiisas ek nga nipi wumb ombu ngopu yi nim, “Enim noman emin ka piingii. Arnan kindang onj miġ, yi ku nga enim kindamb kin, nam kongun ei er pungii!” pa nim. ²² Eim ek yi miġ nipi kin, eim pop topu, wu ombu kin kindpi kin, yi nim, “Gos nge Gui Ka enim kin ngond,” pa nim. ²³ “Na enim noman dinga ngond. Pe enim wumb kombur oġ kis ei kil ngonmun ningii; ei kapli poru nimba. Nga enim wumb kombur oġ kis ei pangli ningii wumb ei, oġ kis pimba ku,” pa nim.

Tomas Jiisas Kenim

²⁴ Jiisas eim kin ekii silmin wu engki nga taġ mulk konu eġe Jiisas wumb ei kin, nga tor orum kunum ei, wu endi tuk eġe mulerim wu ei Tomas, nga eim embe endi ‘Dirimas,’ niġmin. ²⁵ Pe wu eipi ombu, Jiisas kanik Tomas ninjing; ba Tomas eim ek nipi, wu kombur ngopu yi nim, “Pe na Jiisas nge ngenj orpuġ ei kanip, nam angli mong ei sip ambilip, eim angli ni, demb eġe orpuġ ei kanip enenj kin, kapli na pii giġ ninermbii mon,” pa nim.

²⁶ Nga ekii se, kongun endi opu pang, Jiisas kin ekii silmin wu ombu kin, Tomas ni ouni mulk. Molk kin, en enim Jura tep eġmin wumb kin, mund mong erik kin, ngii ondu dinga ngo pendik poru nik, en enim nirik mulk konu eġe, Jiisas opu tuk eġe engim. Angpi kin, ek yi nirim, “Enim noman emin ka sengli,” nirim. ²⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, Tomas ngopu yi nim, “Nim angli mong ei yi eġe pendik kin, na angli orpuġ eġe kenii!”

nim. “Nga nim nge angli ei, na demb orpuġ eġe, tuk kindii! Pe nim pii giġ ei to kindnenjii; ba nim pii giġ dinga ninjii!” pa nim. ²⁸ Tomas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nim na nge Owundu! Nim na nge Gos mendpiġ!” ²⁹ Jiisas ek nipi, Tomas ngopu yi nim, “Nim na kankin pii giġ nin min? Wumb na kinarik kin, pii giġ nik yi enmin wumb ei, ka piingii.”

Jon Nge Pule Ek Ei Pultum

³⁰ Jiisas eim jep oġ nga pei erpi kin, eim nge ekii silmin wu ombu mulk, tuk eġe erim. Ba na Jon Jiisas erim jep oġ ei, pei mon eġe pulenj, mon. ³¹ Ba na ek poġ poru ninj ei, enim Jiisas ei eim Krai Gos kindang wu eim, enim pii giġ ningii ei, eim Gos nge kingam. Pe enim eim kin pii giġ ninjing kin, kapli enim eim nge embe eġe, enim noman konj sik, kunum kunum mulngii nge singii.

21

Jiisas Eim Kin Ekii Silmin Wu Angli Orung Nga Taġ Jiisas Kenjing

¹ Ekii se nga, Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin tor om. Opu kin, Taipiriyas konu eġe ni konu orung ep noġ gop moġum konu eġe, Jiisas eim nge yi miġ tor om. ² Saimon Piisa ni, Tomas eim embe nga endi ‘Dirimas,’ niġmin ei ni, Nasaniyel, Kena konu kembis eġe, Galilii konu owundu eġe wu ei ni, Sependii nge kingam taġ ni, nga wu taġ Jiisas kin ekii sinjingiġ wu taġ kin, ouni mulnjung. ³ Pe Saimon Piisa ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Na omu tumbii pund,” nim. Wu ombu ek nik, eim ngok yi ninjing, “Sin nim kin ouni bin,” ninjing. Pe puk, noġ kanu eġe, tonu puk punjung. Ba kunum pei ei emii peng kin, en enim omu endi tunenjing mon. ⁴ Pe konu kupiiring konu eni tonu omba erang kin, Jiisas eim pupu, noġ gop orung wer eġe, engim. Ba eim kin ekii silmin wu ombu ei, Jiisas ni piinenjing mon. ⁵ Pe Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Kang wu kei, enim omu endi sinmin min?” Pe wu

ombu ek nik, orung kindik yi ninjing, “Mon.”⁶⁻⁷ Nga eim yi nim, “Enim omu kon nga sik, noł kanu angil tundung ełe kindik, omu kombur singii,” nim. Yi neng kin, omu kon pulnjung ni, omu pei sinjing. Pe omu kon ei tonu singii pinerim mon; kon ei wurup mendpił nim. Na Jon, ek nip, Piisa ngop yi nim, “Ei Owundu!” Pe Saimon Piisa eim kon takis gułpu sepi, kongun erim. Nga eim Owundu ek ei piipi kin, kon takis ni kindpi, puku sipi, noł ełe mani pum. Pupu kin, Jiisas mułum konu ełe sikir pum.⁸ Jiisas kin ekii silmin wu kombur wangin kin, omu mer kon ełe, piki top pim ni, ambił gii nik tonu sinjing. Nga wu ombu noł wer ełe, turii mił mulenjing. Mulk konu ełe ei su yi mił, 300 simb mił sim.⁹ Pe ok noł wer ełe, tor ok kenjing ni, dup endi nopu pim. Pim konu ełe, kenjing ni omu kombur dup ełe pim. Nga bres orundung kenjing ni sim ku.¹⁰ Jiisas ek nipi wu ombu ngopu yi nim, “Enim omu pe kon poł sinjing ei, kopur tu wei!”¹¹ Pe Saimon Piisa eim noł kanu ełe tonu pupu, omu kon ni ambiłpi kin, noł peł ełe ambiłpi sipi kin noł wer ełe sipim. Omu owundu owundu tuk omu kon ełe piki top pim. Omu tuk mołmun ei, omu peng yi mił 153 pei mołmun. Mulnjung omu pei ombu mulk, ba omu kon kilip tunerim mon.¹² Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Enim ok, kuni nei!” a nim. Pe Jiisas nim ek ei, wu endi eim kii sinerim mon, “Nim nii?” En enim piinjing ni, “Ei Owundu,” ni piinjing.¹³ Jiisas eim dup konu ełe opu, bres ni sipi, wu ombu ngum. Nga omu yi ku erim.

¹⁴ Jiisas eim kołpu nga tukpu ełe angpi opu kin, nga konj pupu endim. Pe eim kin ekii silmin wu ombu kin, kunum tekliki peni ełe tor wang kin, kenjing.

Piisa “Nim Na Nge Kung Siipsiip Ombu Kuni Ngo!”

¹⁵ Kuni nok poru nik, Jiisas ek nipi, Saimon Piisa ngopu yi nim, “Saimon,

nim Jon nge kingam, nim epi eipi pei ełe to mani kindkin, na noman ngon min?” Saimon ek yi nim, “Keimi Owundu, nim piin; na nim noman ngond.” Pe Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim na nge wumb kung siipsiip wał mułangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei, kung siipsiip mił kuni ngunjii.”¹⁶ Jiisas ek nga nipi, Piisa ngopu yi nim, “Saimon Jon nge kingam, nim na noman ngon min mon?” Piisa ek orung kindpi yi nim, “Owundu, na nim noman ngond,” nim. Nga Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Nim na nge pii gii ninjing wumb kung siipsiip mił ei, tep ka er mułii!” a nim.¹⁷ Jiisas nga ek kunum tekliki nipi, Saimon ngopu yi nim, “Saimon Jon nge kingam, nim na noman pałim min?” Pe Piisa eim noman embin to piim. Nimbił erang pe ek kunum tekliki mił nipi, Piisa kindpi yi nim, “Pe nim na noman ngokun nin min?” Pe Piisa ek nipi, Jiisas ngopu nim, “Owundu, ninim epi pei piilin wu. Nim piin, na nim noman ngoł.” Pe Jiisas nga ek yi ku nim, “Nim na nge wumb kung siipsiip mił mułangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei kung siipsiip mił kuni ngunjii,” pa nim.¹⁸ Na ek keimi mendpił nip nim ngond, ok nim wu kangi wu multum kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jili bii ni piilin konu ełe kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jili bii ni piilin konu ełe pulun. Nga ekii se, nim tukui enjii kunum ei, nim angil tonu kindkin mułan kin, wumb nim kan kend ełe talk, ninim bii ni piinenjii konu ełe sipngii,” Jiisas yi nim.¹⁹ Jiisas ek nirim ei pułe yi mił, Piisa eim ond peri ełe kułmba oł ei mił nirim kunum ei, eim Gos nge embe ei ambił tonu kindmba nge nim. Jiisas eim ek ełe nge piipi kin yi nim. Pe Jiisas Piisa kanpi yi nim, “Nim na bii konu ekii se!” a nim.

Jiisas Eim Noman Ngołum Wu Ei Nge Ek

²⁰ Piisa eim kan ak topu, kenim ni, na Jon ekii sip onj. Na ok kuni nuk

kunum eġe, na Jiisas multum konu eġe, mandi moġup yi ninj, “Owundu, nim wu nii opu orung wumb ongii konu ni tor kindmba?” ²¹ Piisa na kanpi kin, ek yi nipi Jiisas ngum, “Owundu, wu Jon ei eim nipe oġ miġ endi eipi kulmba?” ²² Pe Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Pe nam noman eġe, eim konj muġang kin, na nga orung ombii kunum, ei kapġi. Pe ei nim nge epi mon! Nim na kin ekii se onjii.” ²³ Yi miġ nga ek ei, angim noġ muljung konu eġe, eipi eipi nipi angim noġ kin ngum. Ngopu, yi nim, “Ekii siġim wu ei, Jon eim kulermba. Ba Jiisas eim ‘Wu ei kulermba,’ ei, yi ninerim mon. Ba Jiisas eim yi nim, “Ei na nam noman eġe pim kin, wu ei konj muġang kin, na orung ombii kunum ei, ei nim nge epi mon!” ²⁴ Ei ekii siġim wu endi, eim ek ei ni tor kindnim. Nga eim ek mon ei poġpu, poru nim ek mon ei, sinim piinmin ek mon ei, ek keimi mendpiġ ninim. ²⁵ Ba nga oġ kanim kanim pei, Jiisas eim erim ku. Kapġi wu nii endi, eim Jiisas nge oġ erim mon ei, puġmbii ni piim kin, kapġi mon puġngii ei, pei muġmba. Na piind ei, ya mei konu eġe orung orung pei mon puġuġangin kin, kapġi konu endi wii sineneġang, mon!

Luk Mon Aposel Polpu Ek Se Andilmin Wumb Oł Enjing Ei Pulum

Jiisas Eim Ek Dinga Nipi, "Gos Gui Ka Kindmbii," Nim

¹⁻² O Tiopilas, na mon ei, ok nam pei puls. Jiisas eim epi pei erpi, wumb andan topu erim ek ei, na puls. Kumb ok ni, pe kunum ele, eim kongun pulngun mundum. Ekii se, eim tonu epin ba erim kunum ei, eim ek se andilmin wumb kengip ngopu noman dinga ei, Gos Gui Ka kin ngurum. Ekii se, nga Gos Jiisas tonu epin sim. ³ Jiisas ngenj kumbii kulum. Kulum poru neng kin, nga ekii se, eim ek se andilmin wu mulnjung konu konj tor om. Pe eim epi ei erang kin, nam konj moł ni piingii nipi yi nim. Pe kunum 40 ele, Jiisas eim kenjing kunum ele, Jiisas eim Gos epi pei tep erpi, kanpi mołum ei, ek nipi ngum. ⁴ En enim tep to molk kin, eim wumb ei ek nipi ngum. Enim Jerusalem konu, ele si kindnerngii, ba Erinjpin Gos ek yi nim, "Na enim epi ngumbii ei, enim epi ei kui erik mułngii. Molk kin, na ek yi mił nip enim ngunj. ⁵ Jon wumb noł pendpi ngum, ba kunum endi kinan punenmba ei, Gos Gui Ka enim noł pendpi ngumba."

⁶ Pe kunum ele, Jiisas wumb kin tep tok mulnjung. Molk kin, eim kii sinjing, "Jiisas Owundu! Nim Esrel tilap wumb paki tokun, Rom wumb to mani kindnjii min? Kunum ele, Esrel wumb nga wii mułngii." ⁷ Pe eim ek nipi ngum, "Ei enim epi mon; pe enim kunum kunum pingii kapli enermba ei Erinjpin Gos eim elim. Pe eim enim tep mołum. ⁸ Ba ekii se Gos Gui Ka, enim kin omba. Nga eim enim noman dinga ngumba. Ngang, na ek Jerusalem konu ningii ei Juriya konu orung ni Sameriya konu ni, mei konu orung orung pei pang kapli ermba."

Jiisas Eim Ei Epin Konu Orung Pum

⁹ Jiisas eim ek ei nipi poru nim; pe en enim kanik mulnjung. Mułangin kin, Jiisas eim tonu pum. Pe kupu endi eim tonu sipim. Sipang wumb kanik mulnjung ni am sipim.

¹⁰ Eim pum, pe Jiisas nge wumb en enim ei muł ele kanik enjing. Pe sikir wu tał konduk kuru pim, wu tał tor onjnguł ¹¹ Wu tał okuł yi ninjngił, "Enim Galilii wumb, enim nimbii erang angk ei muł ele kanik mołmun? Ei Jiisas, pe Gos eim kin sipi orung sipi ei tonu epin sipipi, eim nga orung omba ei enim pe kaninmin mił yi orung omba."

Wu Endi Juras Kongun Simba Ni To Tonu Kindnjing

¹² Yi erang, en enim komung ei si kindik, komung ei embe Olip, pe Jerusalem konu orung punjung. Komung pim ei, Jerusalem konu mandi pim. ¹³ Pe en enim konu owundu ele tuk punjung; en enim tuk mołumun konu ele tonu punjung. Punjung, wu embe yi mił Piisa, Jon, Jeims, Pilip, Endru, Tomas, Basolomu, Masyu, Elpiyas kingam Jeims, Jeims kingam Juras. Saimon wu endi wumb ei nge Rom wumb to mani kindngii nirim. ¹⁴ Pe wu ombu en enim noman ende kindik, prei erik mulnjung. Amb kombur ni, Mariya Jiisas mam ni, Jiisas angim noł yi ku prei erik mulnjung.

¹⁵⁻¹⁹ Wu Juras yi mił erim. Wu ei mei endi top erim ku ei kulmał kałilmin wumb owundu ngunjung. Ngangin kin, eim oł kis er pendpi, wumb sipipi Jiisas mułum konu andan tum. Eim bok topu mani pum. Pe eim nge ngenj tuk ele engin topu eim kirim ni tułup nipi tor pum. Ekii se wumb pei Jerusalem konu mulk wumb pei ek ei piik nik punjung. Pe en enim ek ele konu ei 'Akeltama' nik mei konu ei wumb miyem konu ninjing. Wumb kulou tołmun kunum ei, Piisa pii gii wumb kumb ele angpi, ek endi nipi ngum. Pe wumb 120 mił pei mulnjung.

Piisa ek nim, “Engnan noł, enim piyei! Gos pipe mon endi multum, kumb ok Gos Gui Ka wu Deipis gupu ełe nipi tor kindrim. Juras kin nim, pe ei eim Jiisas ba konu andlam andan tang, wumb Jiisas keningii. Ek ei pepi peni ełe omba, nik pe pepi tor onum.

Ok Jiisas Juras sin kin to tonu kindmondum. Mołpu, sin kongun ende er mułpun ełmin nipi,” Piisa yi nim.

²⁰ Piisa yi nim, “Ek ei mer mon Sam ełe Jura wumb golang Deipis pułum ek yi nipi nim,

‘Eim ngii konu wii simba, wu endi mulermba,’ mon Sam ełe ek yi ninim. ‘Pe nga wu eipi endi eim kongun simba,’ pa ninim.”

²¹⁻²² “Wumb endi Jiisas nga konj tonu om kenim ni wu ei sin kin tuk omba. Wu ei sinim kin tep topun endinmin. Kunum kunum Jiisas eim sinim kin pupu opu er mołum. Kunum ełe Jon eim wu amb noł pendpi ngurum. Kunum ełe nga Gos Jiisas sipi orung epin konu simba,” pa nim. ²³ Piisa ek yi mił nim, “Kaplı wu tał embe tumun.” Wu endi Josep, Basapas ninmin wu ei, wu ei embe eipi endi pałim ku, embe endi Jasas, pe wu endi embe Masaiyas. ²⁴ Pe en enim prei erik, “Owundu! Nim wumb pei noman tuk nim piin. Wu tał nii endi mułmba ei nim to tonu kindin ei nim sin andan to! ²⁵ Tan wu ei Juras ełim kongun ei ermbe. Juras eim kongun ei si kindpi eim dup konu ełe pum.” ²⁶ Pe wumb en enim prei erik, Gos wumb andan tang angil tonu kindnjing ni Masaiyas wumb pei engki nga endeim ełe tuk kindangin kin, kongun ełe enjing.

2

Gos Gui Ka Mani Om

¹ Gos Gui Ka mani om kunum ei Pendikos niłmin. Pasopa kunum 50 poru neng, Pendikos kunum om. Pii gii wumb en enim ngii endi ełe kułou tunjung. ² Pe sikir tonu muł ełe ek tengim, konu gur gałi mił, owundu

endi top ngii ełe nirik wumb mulnjung konu om. ³ Pe wumb molk kenjing ni dup anmbił mił pei onjung. Pe epi ei gał topu wumb mulnjung konu eipi eipi punjung. ⁴ Gos Gui Ka Jiisas nge wumb mulnjung konu tuk opu poru nim. Gos Gui Ka je erang wumb pei, wumb ek eipi eipi tengnjing. Ei Gos Gui Ka erang yi enjing.

⁵ Pe Juras wumb Jerusalem konu mulnjung wumb, ei Gos ek piilmin wumb konu orung orung pei onjung.

⁶ Pe konu gur gałi owundu neng kin, wumb ok kułou tunjung. Wumb ok molk ek ei piinjing ni, Gos nge wumb ek eipi eipi nik mułangin kin, nimbil erang puku sik mulnjung. ⁷ Wumb puku sik noman embin tang mulnjung. Molk, ek yi ninjing, “Nimbil erang wumb ei ek eipi eipi nik enmin, ei Galilii wumb min? ⁸ Nimbil oł erang sinim ek erinjpın menjpin noł sinim ngopun ełe ek ei piilmin mił niłmin. Wu ombu Galilii konu wumb min? ⁹ Sinim wumb Parsiya ni konu Miriya ni Eilam, Mesoposemiya konu sinim wumb konu orung orung wumb, Juriya ni Kaparosiya, ni Ponsas ni Eisiya wumb mołmun. ¹⁰ Prisiya ni Pampiliya, Eisip ni, wumb orung orung Aprika konu Sairiini, ni sin Rom wumb ya ełe pei ya ełe mołmun. ¹¹ Wumb Griis ni Areipiya ni sinim Jura wumb ni wumb tilap eipi ei sinim Jura ełmin oł ei enmin. Ba sinim wumb pei sin sinim ek piimin; Gos nge jep oł pei nipi sinim ek ełe nipi ngołum.”

¹² Pe puku sik, noman embin tang mulnjung. En enim ek dinga nik piik enjing. “Epi nimbil oł enim?”

¹³ Ba wumb kombur en enim ek buł morung nik ek dinga ninjing, “En enim noł nok wulu pang kin, ek eipi eipi ninmin,” pa ninjing.

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ełe tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. “Enim Jura wumb ni wumb ok

Piisa Gos Ek Ka Ei Nipi Wumb Ngum

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ełe tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. “Enim Jura wumb ni wumb ok

Piisa Gos Ek Ka Ei Nipi Wumb Ngum

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ełe tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. “Enim Jura wumb ni wumb ok

Jerusalem konu wumb ok mołmun; enim kom sek, oł enim ei ni ngamb piingii,” pa nim. ¹⁵ “Enim wumb ombu noł nok wulu punum ni piinmin ba mon; akip konu kupiiring eni pim. ¹⁶ Ba oł ei Gos nge ermba oł ei piipi niłim wu Joel yi ninim.

¹⁷ ‘Gos ek yi nim, ekii se poru nimba kunum mandi erang Gos Gui Ka wumb pei ngamb eim Gos pei ngumbii,’ pa yi nim. ‘Pe enim kingenjing embilenjing ni Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb ek tangiłmin mił yi tengingii. Noman ka wii enim wu kangi wu mułngii konu andan tumbii, or kumb mił er keningii. Pe wu tukui ombu piingii konu or kumb ka andan tamb keningii, pa nim. ¹⁸ ‘Kunum ei enim wu amb kongun wumb na Gui Ka pei ngumbii ku. Ngamb kin Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb ei ek niłmin mił ningii. ¹⁹ Pe na tonu kupu muł ełe jep oł eipi mił kombur ermbii. Mani mei ełe na miyem ni dup ni, dup eskił owundu ni jep oł ermbii,’ nim. ²⁰ ‘Eni kunum ei eramb emii pimba; pe oi ei eramb, miyem mił ermba. Pe ekii se Jiisas orung omba kunum ei tangpi tiłang owundu ermba,’ pa nim. ²¹ ‘Pe wumb pei Gos embe pii gii nik wii tungii wumb ei sipi orung seng kin, Gos eim nge wumb mułngii. Gos ermba oł piipi niłim wu Joel,’ yi ninim.

²² “Enim Esrel wumb, enim ek ei piingii: na enim Jiisas Naseres wu nge nip ngumbii end. En enim kaninmin, oł dinga ni kongun erpi jep oł kanim kanim enim oł ombu enim piik kanik elmin ei, Gos eim mendpił wu ei Jiisas kindang om. ²³ Wu ei Jiisas kumb ok epi pei Gos Eim piipi ek nipi pendrim. Pe wu ei enim angil ełe kindim. Enim Jura wumb ek kis nik enjing. Nimbił erang tor wumb ei Jiisas ond peri ełe nil to

kundnjung? ²⁴ Ba Gos eim Jiisas nga er konj sim. Eim ngenj kumbii kułpu erim ei Gos eim kulnjung wumb konu ełe si kindpi nga er konj sim. ²⁵ Ok Deipis yi mił pułum, Jiisas ek dinga nirim,

‘Gos Owundu na kumb ełe kunum kunum mołum. Eim nam angil tundung orung mułang kin na epi endi kapli to mani kindnermba mon! ²⁶ Yi erang kin, na noman ka seng, gupu tokuł pałim. Nam piind ei nam ngenj ei epi ekii se omba nip moł. (Ba Gos kin pii gii nip moł). Yi mił ku epi endi nam ngenj ei kapli ambił gii ninermba. ²⁷ Pe na noman tuk ei pang, Gos eim dinga ełe na paki tang, wumb kułii konu mulermba mon. Pe nim nge kinganim mendpił eim ngenj purnermba mon! ²⁸ Nim na noman konj bii andlam ełe andan to kun ernгии. Nim na kin mułun na ka piip minj mułmbii,’ Deipis ek yi nim.

²⁹ “Engnan noł na sinim kupenjpın Deipis multum mił nip kun kun ermbii end. Deipis eim kultum tukpu tuk, tuk ei akip sinim mołmun konu ya sałim. ³⁰ Ba Deipis eim Gos ekii se ermba oł ei piilim ku. Gos ek dinga nipi yi nim, ‘King Deipis kinganim ekii se nim peł mołun konu ełe mułmba,’ nim. ³¹ Ba kumb ok Deipis eim Gos ermba epi ei kan poru nirim. Pe yi nirim,

Krais Owundu wu ekii se omba wu ei, nga konj tonu orung omba nirim. ‘Gos eim wumb kułii konu wak tunenmba. Eim ngenj purpu kumun ngunermba ku.’

³² Jiisas wu ei, Gos eim sipi orung nga konj sim. Sin wumb pei ei kanpin kin ninmin. ³³ Pe Jiisas eim angpi tonu pupu Gos Jiisas eim angil tundung wu Owundu mundum. Pe ei Gos Gui Ka sim. Ei ok Gos nirim mił yi erang kin akip Gos Gui Ka pei ngang, sinim wumb sipin kin sin ek eipi eipi ninmin ei enim kanik piik enmin.

³⁴ Deipis eim ngenj ei epin konu tonu punerim. Ba ei ek nipi pułum. Gos Owundu ek nipi nam wu num ei ekii se omba. Yi mił nipi ngum,

‘Nim na angil tundung orung mulniji. ³⁵ Pe ekii se nim opu orung wumb ei na to mani kindmbii mendpił. Sip, nim simb ele mandring kindmbii.’

³⁶ “Pe sinim Esrel wumb tiłap pei sinim ek ei pii kun er mułmun. Pe Jiisas ei sinim sipin ond peri ele tonu kindpin, ei Gos eim sipi Kraiss wu Owundu ekii se omba ei mundang mołum!” Piisa ek yi nim.

Wu Amb Gos Ek Piik Noman Ak Tok Noł Pinjing

³⁷ Wumb en enim ek ei piinjing noman ele embin tum. Piisa kin wu kombur kin kan yi ninjing, “Engin-jpin noł, sin nimbil ol ermin?” ³⁸ Pe Piisa ek nipi wumb ngum, “Enim noman ak tok ok Jiisas Kraiss embe ele noł pingii, ei Jiisas enim noman kis kil ngumba. Enim yi erangin kin Gos nge Gui Ka enim kin wii ngumba. ³⁹ Ok Gos ek dinga yi nipi pendim. Enim kin en enim kangil ni wumb konu turii mołmun wumb pei ngumbii nirim mił Gos Owundu wumb ei wii tang, onjung. Wumb ei Gos eim ek dinga nipi ngum.”

⁴⁰ Piisa ek nga endi nipi tuk kindim; ek pei dinga nipi ngum, “Enim piik kun er mułngii; mon pim kin, enim wumb ol kis enmin wumb ei kin pei poru nimba.” ⁴¹ Yi neng kin, wumb pei Piisa ek nim mił pii gii nik noł pinjing. Pe kunum ele wumb 3,000 pei Jiisas kin pii gii ninjing. ⁴² Gos nge ek se andiłmin wumb ei ek ninjing. Wumb ei dinga piinjing ei engnjing noł paki tok, kuni ende nok, prei erik enjing.

Wumb Tuk Ok Gos Ek Piinjing Wumb Ei Ol Ka Enjing

⁴³ Pe wumb pei puku sik Gos jep ol pei eim nge ek se andiłmin wumb kin erim. ⁴⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing, wumb ei ende mulnjung. Pe epi salim min simba ei pii gii wumb

eipi ende salim. ⁴⁵ Wumb ei en enim epi ni, mei ni, wumb ok top to sengin, ku ni epi ei sik, wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei ngunjung.

⁴⁶ Wumb en enim noman ende sek, ka piik enjing. Kunum kunum en enim men ngii owundu engim konu puk puk elmin. En enim kuni ngii eipi eipi ele ende nok nok elmin.

⁴⁷ Kunum kunum Gos embe ambilk tonu kindik, Jerusalem wumb yi piinjing. Wumb pii gii wumb, en enim noman tuk ka seng mołmun. Kunum kunum Gos eim wumb kopur sipi orung sipi erang, wumb Jiisas kin pii gii nik enjing wumb ei pei pei orung sim.

3

Wu Endi Eim Simb Kis Mułum Ei Opu Ka Pum

¹ Piisa Jon tel tonu men ngii owundu prei ermbil ni punjguł. Kunum ei konu eni tekliki erang punjguł. ² Wu endi mułum, wu ei ok mam mengrim kunum ei simb yi er pirim mił pim. Wu ei tu wuk men ngii owundu ele, ondu embe, “Ka wii ele mundangin,” kunum kunum mołpu, wumb ongii kom ku kenim nipi, er mułmba nik mundangin mołum. ³ Wu ei mołpu kenim ni Piisa kin Jon tel men ngii owundu ele nirik pungul nge onjungul. Wu ei ek nipi wu tał ngopu yi nim, “Epi endi na ngeł,” nim. ⁴ Piisa kin Jon kin wu ni dinga kenjingil. Piisa ek nim, “Nim ya sił kenjii!” ⁵ Pe eim kan ak topu kenim ni, wu tał epi endi na ngungul ni piim. ⁶ Ba Piisa ek yi nim, “Na ku pinałim. Ba na pałim epi ei ni ngumbii. Naseres konu, Jiisas embe ele na nind, ‘Nim angkin po!’ ” ⁷ Piisa angil tundung orung wu ni ambil tonu sim. Wu ni Jiisas dinga sipi, simb si kun er engim. ⁸ Wu ni puku sipi angpi pum. Pe wu tał kin men ngii nirik punjung; wu ni men ngii owundu pupu, puku sipi er andpi Gos embe ambil tonu kindim. ⁹ Wumb pei mulk kenjing ni wu ei andpi Gos embe ambil tonu kindpi

endim. ¹⁰ Wumb piinjing wu endi men ngii owundu ondu ka wii ele mołpu, ku ni epi ngei nipi, kenim ni mołukum, ei wumb kenjing ni wu ei keimi mułum, kanik puku sik oł erim pule pii poł tunenjing.

Piisa Gos Ngii Owundu Ele Gos Ek Ka Ni Ngum

¹¹ Wu ei Piisa kin Jon tel punjngul konu ekii se pum. Pe wu amb pei sikir ok Solomon palting men ngii owundu palting endi konu andar-ing ele onjung. ¹² Piisa ei kanpi ek dinga nipi wumb ngum, “Enim Esrel wumb nimbił erang, enim oł ei noman embin to piinmin? Nimbił erang sił kin kanik enmin? Enim yi ni piinmin, sił nge dinga ele ni sił oł ka elmbił ele nge wu ei erambił opu andpi punum ni piingii? Ei mon!”

¹³ Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ei, Gos sinim ok sinim kupenjpin noł Gos ei, eim kongun wu Jiisas eim ambił tonu kindmin. Wu ei enim sik opu orung wumb ngunjung. Ba wu num owundu Pailos si kindmbii ni piim; ba enim wumb dinga puk mon nik eim kin buł ngunjung. ¹⁴ Enim wu ei oł kis endi enarpi wii kun ka multum, wu ei Jiisas Gos kingam mendpił buł ngok, yi nik, wu endi wumb to kundum wu ni piimba, ei kindangin kin, sin kin wangli nik.

¹⁵ Jiisas Gos kingam mendpił ei sinim wumb sipi noman konj ngolum. Wu ei enim to kundjung, ba Gos nga er konj sim. Pe sił mołpuł kenjpił, ek ei ni tor kindmbił nge mołmbuł.

¹⁶ Sił Jiisas kin pii gii nembil kin Jiisas enim. Jiisas dinga ele yi wu ka elim. Enim kanik piinmin ei Jiisas eim sił pii gii ele nge erpi, enim wumb pei ningil ele enim.

¹⁷ “Keimi na piind engnan noł enim kin wumb owundu kin pii kun enarik kin Jiisas to kundjung. ¹⁸ Ba kumb ok Gos eim nge ek keimi niłmin wumb ek yi nik, Gos eim nge kingam Kraiss ngenj kumbii kułpu kułmba nirim. Pe akip enim wumb oł kis enmin ei, ek ni tor kindiłmin wumb

ninjing opu peni ele keimi punum.

¹⁹ Pe enim piik kin noman ak tunjung kin, kapli Gos eim enim oł kis ombu kil ngopu poru nimba. ²⁰⁻²¹ Yi enjing kin Gos enim kin tep mułmba. Pe Gos enim noman tuk dinga ngang, ka piik mułngii. Gos ok ek dinga nirim, ‘Na Kraiss King Owundu enim kin kindmbii.’ Gos eim wu owundu ei sinim kin kindmba, wu ei embe Jiisas. Pe epin konu Jiisas er mołum. Kunum ei Gos epi pei konj nga ermba mił ok eim ek keimi niłmin wumb en enim gupu ele niłmin. Kunum ele Gos Jiisas mei ele mani nga kindang eim oł ei ermba. ²²⁻²³ Moses ek yi nirim,

‘Owundu ei enim Gos, pe enim engnjing sipi, Gos eim ek keimi niłmin wu ei, nam mił yi mułmba. Enim eim ek nimba mił piingii. Piik, nimba mił erngii. Pe wumb pei ek keimi niłmin wu mił nimba ei piin-erngii wumb ei Gos wumb top kundmba. Pe wumb ei Gos nge wumb nga mulerngii, Gos yi neng,’ Moses piipi nirim.

²⁴ Gos ek ni tor kindiłmin wumb ok yi nik, Samyuel kin Gos ek niłmin wumb ekii se tonu onjung. Pei yi ninjing,

‘Kunum ei akip sałim kunum ei,’ pa ninjing. ²⁵ Enim Gos nge ek keimi niłmin wumb ei nge kingenjing mił mułngii. Enim nge kupenjing noł Gos ek dinga nipi pendrim mił sił mułngii. Gos Eiparam kanpi ek dinga nipi ngurum.

‘Nim nge tilap ele wumb tilap pei na kengip ek ka nip ngumbii.’

²⁶ Gos eim nge kongun wu Jiisas er mundum. Pe kindang enim mulnjung konu ok om. Opu, enim Gos ek ka kengip top nipi ngumba nge om. Nimbił erang eim enim oł kis ombu kil ngumba nge om.”

4

Piisa Kin Jon Tel Kan Ngunjung

¹⁻³ Wu tał wumb kankił, ek nikił mulnjunguł; pe men ngii owundu

ele wu taɽ wumb kankiɽ ek yi miɽ ninjingiɽ, Jiisas angpi tonu konj nga om. Pe yi ku wumb kulnjung wumb ei angk tonu ongi. Yi nengiɽ, kuɽmaɽ kaɽiɽim owundu kin, men ngii tep eɽim wu owundu kin, wumb kolk nga konj punaɽmin ni, piɽmin wumb ombu ok, mon ek piik kis piinjing. Pe emii peng wu taɽ ambiɽ giɽ nik, kan ngunjung. “Kupiiring eɽip kos piimin,” ninjing. ⁴ Ba wumb pei ek ei piik, pii giɽ ninjing. Pe wumb pii giɽ nengin kin, wumb pei ei yi miɽ 5,000 wumb mulnjung.

⁵⁻⁶ Topuɽ Jura wumb owundu ni, men ngii kongun wumb ni, lo andan toɽmun wumb ni, Jerusalem konu kuɽou tumun ninjing. Men ngii ele moɽuɽmun wumb ei Anas ni Kaiyapas ni Jon ni Eliksander ni kuɽmaɽ kaɽiɽim owundu, eim nge wumb pei, kuɽou tunjung. ⁷ Gos nge ek se andiɽmbiɽ wu taɽ en enim kumb ele engnjingiɽ. Angkiɽ, wu taɽ kii sinjing, “Eɽip dinga nipe eɽip embe nii nge ele oɽ ei enjingiɽ?” ⁸⁻⁹ Gos Gui Ka Piisa kin piki top muɽum; pe eim ek yi nipi ngum, “Enim Esrel wu owundu ni men ngii kongun eɽmin wumb. Enim siɽ wu endi simb kis muɽang, paki topuɽ enjpiɽ ni, siɽ kin ek ningii enmin min? Wu ei er ka muɽum miɽ nenj ei enim piinmin min? ¹⁰ Yi erpi nim kin enim pei piyangin, enim Esrel wumb ei pei piingii ku. Jiisas Krai Naseres konu wu, eim embe ele wu ei ka moɽum. Moɽpu, yi enim kumb ele moɽum. Enim Jiisas ond peri ele to kundnjung, ba Gos eim Jiisas nga er konj seng opu konj pum. ¹¹ Ond tumunj endi enim ngii takɽmin wumb si kindnjing ei nimbil erang enim konu ele kindngii ni piinenjing. Jiisas eim ond tumunj ei miɽ moɽang kin Jiisas eim ngii tumunj mendpiɽ miɽ moɽum. Eim ngii takɽmin wumb si kindnjing. ¹² Wu eipi endi sinim kapli paki tunermba mon! Ei Gos sinim wu endi eipi andan topu ngunanim. Jiisas endeim sinim sipi orung simba.

¹³ Wumb kenjing ni Piisa kin Jon

teɽ ek dinga nikiɽ, dinga pu mulnjunguɽ. Wu taɽ wumb kin mund mong kulenjingiɽ. Yi piinjing ek mon ngii punaɽmbiɽ ni piinjing. Wu taɽ mulnjunguɽ yi piik kin noman pei piinjing ei ok wu taɽ ele Jiisas kin tep to mulnjunguɽ ni piinjing. ¹⁴ Pe wu ei kenjing, ni wu ei ka moɽpu, wu taɽ kin angpi muɽum ei, wumb en enim kenjing. Pe ek nik wu taɽ ngungii ek endi pinerim. ¹⁵ Wu taɽ kaunsil ngii si kindkiɽ tor peɽ ninjing. Wu taɽ pangil miɽ, en enim ek nik piinjing. ¹⁶ “Pe sinim wu taɽ kin nimbil oɽ ermin? Wu taɽ jep oɽ endeim erangiɽ kin, wumb Jerusalem wumb pei kenjing. Pe ei sinim kapli koi ermin miɽ mon. ¹⁷ Ba mon pim kin, ek ei wumb konu pei pang piingii. Yi ermba ei piikiɽ kin wu taɽ kin ek dinga nimin. Pe wu taɽ nga Jiisas embe ele nikiɽ wumb eipi ngunerngiɽ.” ¹⁸ Pe wu taɽ wii to orung sik yi ninjing, “Eɽip nga ek endi Jiisas embe ele nikiɽ enerngiɽ mon!” ninjing.

¹⁹ Ba Piisa kin Jon teɽ nikiɽ orung kindinjingiɽ. Pe siɽ Gos ek si kindpiɽ enim ek ningii miɽ piimbil. Ei Gos kumb ele kapli ermba min? Ei enim piingii. ²⁰ Ba wu taɽ yi ninjingiɽ, ‘Siɽ gupu pandi tumbuɽ miɽ mon. Epi kanpiɽ ek piipiɽ enjpiɽ miɽ ei, wumb kanpiɽ nimbil ni piinjingiɽ. ²¹ Pe kaunsil wumb ek dinga endi nik wu taɽ ngunjung. Wu taɽ si kindkiɽ punjnguɽ. Pangil, kaunsil wumb andɽam endi kurpun, wu taɽ kan ngumun, ni piik enjing. Nimbil erang wumb pei Gos eim embe ambilk tonu kindangin kin, kaunsil wumb wu taɽ kan ngumun nik enjing kapli enerim. ²² Wu ei wu taɽ, Gos jep oɽ erangiɽ opu konj pum wu ei, kung ngii 40 pei moɽum.

Gos Nge Tilap Wumb Prei Dinga Erik, Dinga Sik Gos Ningii Enjing

²³ Wu taɽ eɽ eɽip wumb puɽ kombur kin punjnguɽ. Pukuɽ, wumb ei kankiɽ kuɽmaɽ kaɽiɽim owundu, ni tep eɽmin wumb ombu ek ninjing miɽ wumb kan ninjingiɽ. ²⁴ Ek ei piik poru ni

pendik, en enim noman ende kindik prei yi mił enjing. “Gos Owundu nim ei epin en, ya mani mei en, pe ep noł en, ei pei nim er sin. ²⁵ Gos Gui Ka je sin erinpin Deipis ek gupu ełe tor orum.

‘Ei Gos nim nge kongun wu, Gui Ka ek nirim. Nimbił erang wumb tiłap eipi ei popuł sinmin. Pe wumb tiłap ek yi ninjing. Sin epi owundu eramin piingii nik piinjing; ba ei kapli enerngii. ²⁶ Pe King pei konu orung pei kui er molk opu ermin ninjing. Pe wumb tep ełmin wumb owundu kułou tok Gos Owundu to mani kindmin ninmin. Eim kingam Kraiss eim ekii se omba wu ei to mani kindmin nimin.’

²⁷ Keimi mendpił konu owundu ełe, ya Eros ni Pailos ni wumb eipi ni Esrel wumb pei kułou tok Gos nim nge kongun wu ka wii, nim Kraiss ok kindan eim ya mani om. ²⁸ En enim kułou owundu tok, ek nik pendik, ek ei dinga pimba ni Jiissas ok yi nirim mił yi erik. ²⁹ O wu owundu, nim piin wumb nim kin ek dinga ninmin. Ninim sin kongun wu mołmun ei paki tan, sin nim ek ei sin dinga kindpin ni tor kindmin. Kindpin, sin mund mong piinermin mon! ³⁰ Nim angil to kindan ening pimba wumb ei ka mułngii. Jiissas nge embe ełe jep oł enjii. Nim nge kongun wu ka wii Jiissas.” ³¹ Prei er poru nengin kin ngii mulnjung ngii ei ołup erim. Pe Gui Ka en enim kin tuk opu piki to poru nim. Pe Gos embe ambilk tonu kindik Gos ek dinga nik, wumb kin mund mong piinenjing.

Gos Nge Tiłap Wumb Noman Ende Sinjing

³² Pii gii wumb en enim noman ende sinjing. En enim ek endeim minj piik mulnjung. Wu endi epi eipi simba, ei na epi mendpił ninermba mon; epi sinim epi ende. ³³ Jiissas nge ek se andiłmin wumb ei, Jiissas nga konj tonu pum nik, ek ei ninjing. En enim ek ninjing, ek ei dinga pim. Pii

gii ninjing wumb ei Gos nge noman ka mołpu poru nim. ³⁴ Enim mołmun konu wu endi kuni ni epi sinerang, ka mułmba wu ei wumb pei mei sep ngii mołangin wumb, ei epi wumb eipi ngok, ku siłmin, ku ei tu wunjung wunjung. ³⁵ Tu wangin kin, ku ei sipik, Jiissas nge ek se andiłmin wumb simb ełe kindnjing. Pe Jiissas nge ek se andiłim wu ei sik kanik, wumb kuni sinarpi ełim wumb kanik mok tok ngołmun.

³⁶ Pe wu endi Saipris konu mułum wu ei embe Josep. Eim Liiwai wu endi, Gos nge ek se andiłmin wumb, eim embe eipi endi ngunjung ei embe Banapas ninjing. Embe ei nge pułe yi, wumb noman tuk paki tołum wu. ³⁷ Wu ei eim, wu eipi endi, eim mei ei top erim ku ei tu wupu kin, Gos nge ek se andiłmin wumb mulnjung simb ełe kindim.

5

Ananaiyas Kin Sipaira Tet

¹ Ba wu endi mułum wu ei embe Ananaiyas, ambim nge embe Sapaira. Ananaiyas eim mei orung ei wu eipi ngopu ku sim. ² Pe ku sirim ku aninga ei nge ambilpi wiik top se mułum. Eim ambim ei piipi mułum. Ananaiyas eim ku orung sipi tu wum. Tu wupu, Gos nge ek se andiłmin wumb mulnjung konu simb ełe sim. ³ Pe Piisa ek nim, “Nimbił erang Seisen nim noman kin piki topu mołum. Pe nim Gui Ka kin ek kend to pendkin, mei ku orung sin ku ei orung tu wun palim. ⁴ Ok wumb mei top enenjing kunum ei, mei ei nim nge, ba mei top er poru nengin, pe ku ei nim nge sim. Nimbił erang nim noman yi mił palim. Nim wumb kankin ek kend ton ni piin ei mon; nim Gos kin ek kend to ngon.” ⁵ Ananaiyas ek ei piipi, mani pupu, bok topu kułum. Pe wumb ek ei piik, mund mong kulnjung. ⁶ Pe wu kangi wu ok, wu ei alap pandi to sipik, kui tunjung.

⁷ Ekii se eni tekliki o pang, Ananaiyas ambim opu tor om. Ba oł yi eim piinenim. ⁸ Pe Piisa ek nipi amb ei ngum, “Nimbił oł en? Ełip mei ku sinjngił kapłi yi mił enim min mon?” Pe amb ek nim, “Ei keimi nin. Yi mił sił sinjpił.” ⁹ Piisa ek nga nipi ngum, “Nimbił erang ełip ek ni endi kind pendkił Gos Gui Ka enim mił ei kenmbił ni enjngił? Nim nge wanim wumb sik kui tungii sipnjing wumb ei ok ngii ondu ełe mołmun. En enim pe nim sipngii ku.” ¹⁰ Pe nga sikir amb ni, Piisa simb ełe mani opu bok topu kołpu pim. Ba wu kangi wu ombu nirik onjung. Ok, kenjing ni amb ei kołpu pim. Ok, sipik wam pim konu mandi eim kui tunjung. ¹¹ Pe Gos nge pii gii wumb konu orung orung ei mulnjung wumb ei, mund mong kulk mulnjung.

¹² Gos nge ek se andiłmin wumb, jep oł kanim kanim wumb pei mulnjung konu tuk enjing. Pe pii gii niłmin wumb en enim, men ngii owundu andaring Solomon nge palt-ing ełe ek nik kułou to mołmun. ¹³ Pe tor wumb mund mong kulk ok ende mulenjing. Pe wu amb en enim pii gii wumb Gos embe ambilk tonu kindnjing. ¹⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Pe Jiisas nge tilap ełe wumb pei tuk onjung. ¹⁵ Wumb enim kis erim wumb ei, tu wuk andłam ełe pendnjing. Pe peł kanim kanim tu wuk pendnjing. Pendik, yi ni piinjing, eni tang, Piisa opu kin, eim min men ei wumb to tingndang wumb ombu ka mułngii ni piinjing. ¹⁶ Wumb konu orung orung wumb, kin Jerusalem wumb orung pei mulnjung wumb, pei ok kułou tunjung. Wumb ei ok mił, ening pim wumb tu wunjung. Pe gui kis tuk mułum wumb kombur tu wunjung wumb ombu pei ka molk poru ninjing.

Gos Nge Enjel Kindang Ek Se Andiłmin Wu Ombu Si Tor Sim

¹⁷ Kułmał kałiim wu owundu ni, eim nge wumb ni wumb kolk nga

konj angk piinalmin wumb ni pei wumb ei Jiisas nge ek se andiłmin wumb kin noman kis piinjing. ¹⁸ Pe wumb ombu ok Gos nge ek se andiłmin wumb sik, er kan ngii kindnjing. ¹⁹⁻²⁰ Ba epin emii peng, Gos eim enjel kindang opu, kan ngii owundu aki topu, wu ombu si tor tu wum. Tu wupu yi nim, “Enim puk, nirik men ngii owundu ełe puk, pe noman konj ek onum ek ei wumb kanik ningii,” pa nim. ²¹ Gos nge ek se andiłmin wumb ek ei piik pendik punjung. Kupiiring okrii puk men ngii owundu ełe wumb ek ni wumb ngunjung. Kułmał kałiim wu owundu ni ei wu kombur kin onjung. Ok kaunsil ni Esrel wumb noman pim wumb kin kułou tunjung. Tok, ek nik kan ngii kindik, Gos nge ek se andiłmin wu ombu kindangin, wangin ninjing. ²² Pe kan ngii ełe tep mołumun wumb puk kan ngii ełe kenjing ni, Gos nge ek se andiłmin wumb mulenjing. Kanik, puk ek yi ninjing. ²³ “Sin kan ngii ełe kenjpin ni ngii ondu dinga ngo pendnjing. Nga kan ngii tep wumb ngii ondu ełe angk mulnjung. Pe sin kan ngii aki topun, kenjpin ni wumb endi nirik mulenjing.” ²⁴ Men ngii owundu ełe tep mołum wu owundu ni kułmał kałiim wu owundu ni wumb ek ei piik noman embin to piinjing. Piik yi ninjing, “Pe nga nimbił oł ermbe,” ninjing. ²⁵ Pe wu endi opu yi nim, “Enim wu kombur kan ngii kindnjing, wu ombu puk mer men ngii owundu ełe wumb kanik Jiisas ek nik ngok mołmun,” pa nim. ²⁶ Kan ngii tep ełim wu ni eim wu kombur ni puk, wu ombu simin ni punjung. Puk, wu ombu keprii tunenjing. En enim mund mong kulnjung, wumb ok ku sik tungii ni piinjing.

²⁷⁻²⁸ Pe wu ombu tu wuk kaunsil wumb mulnjung konu tuk ełe engindnjing. Pe kułmał kałiim wu owundu ek dinga nim. “Sin enim kanpin mon ninjpin, enim wumb kanik Jiisas embe ei nge nik wumb ngunerei mon ninjpin. Pe enim

wumb Jerusalem konu wumb enim ek ei nge pei mołmun. Enim ek nik, sin wu ei to kundunpun,” ninmin. “Gos sin kin ekii se kos piimba.”
²⁹ Ba Piisa kin Gos ek se andilmin wu pei ek dinga ninjing. “Sin Gos nge ek ei piimin, wu ek ei piinnermin mon!” pa ninjpin. ³⁰ “Enim Jiisas ond peri ełe to kundnjung. Ba sinim ok kupenjpın noł nge Gos opu Jiisas erpi konj sim. ³¹ Gos eim si mengpi sipi, eim angil tundung orung mundang mołum. Pe eim sinim nge wu owundu mołpu, sinim paki top mołum. Pe Esrel wumb noman to ak topu sinim oł kis ombu kil ngopu erpi pum mołum. ³² Sin wu ombu epi pei mołum, ei nge kenjpin ni tor kindpin onmun. Pe Gos nge Gui Ka ek yi ninim. Gos eim ek piik pii gii ninmin wumb ei Gos Gui Ka wumb ombu ngonum.”

Gameliyel Ek Nim Ek Se Andilmin Wumb Kaunsil Ek Ka Nim

³³ Pe wu owundu ombu ek ei piik, noman kis peng kin, Jiisas nge ek se andilmin wumb to kundmun, ni piik enjing. ³⁴ Pe kaunsil konu lo ek piilmin wu endi engim. Wu ei eim lo ek piilim wu num, wu ei embe Gameliyel. Eim wumb lo ek nipi ngang wumb eim embe ambil tonu kindilmin. Wu ei yi nim, “Jiisas nge wumb ei anda kindangin pangin,” nim. ³⁵ Eim ek nipi kaunsil wumb ngum, “Enim Esrel wumb, pe enim oł endi ya wu ombu ermin ni enjing kin, enim Esrel wumb, en enim pii kun erik erngii,” pa nim. ³⁶ “Enim piimin! Ok wu endi multum. Embe ei Tiyras eim yi nim, ‘Na, nam noman dinga palim.’ Yi neng kin, wumb 400 eim ek ekii sinjing. Ba wumb eim to kundnjung. Pe eim ekii sinjing wumb tungu punjung. En enim kongun ei wii mił enjing. ³⁷ Ekii se gapman wumb embe pułang Galilii wu Juras eim wumb kombur nipi sim. Wumb ei Juras nim ek ei puk gapman wumb kin opu erpin tumun ninjing. Ba eim yi ku kułum. Kułang, wumb eim kin ekii sinjing wumb, ei

tungu eipi eipi puk poru ninjing. ³⁸ Yi ku akip na enim kanip nind. Enim Jiisas ek se andilmin wumb ombu nge kanik tungu erngii. Erik, kan wiik to mułngii. Pe wu endi eim kongun ei puł pendip ermbii ni ermbe. Wumb ombu ek ei keimi punermba mon nik. ³⁹ Gos eim kongun ełe nge puł wu pim kin, enim andlam ondu ngunerngii. Ondu ngunenjing kin enim Gos kin opu erngii.” ⁴⁰ Yi neng kin, eim nim ek ei piinjing; Gos ek se andilmin wu ombu wangin tunjung. Enim Jiisas ek se andilmin wu ombu wangin kepıi tunjung. Tok, ek yi ninjing, “Enim nga Jiisas embe ełe nik enerngii mon!” ek dinga nik ninjing. Nik, si kindangin punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ek se andilmin wu ombu kaunsil ni wumb mulnjung si kindik, anda punjung. Puk yi piinjing, Gos yi nipi piim, “Sinim wumb owundu mił mołmun ni, Gos sinim to tonu kind mundum. Nimbił erang, Jiisas nge embe ełe sinim singambıl piinmin.” ⁴² Kunum kunum men ngii owundu ełe ni en enim ngii konu ei, wumb kanik Gos ek nik ngok er mulnjung. Ek yi ninjing, “Jiisas wu ei ekii se omba, wu ei eim ek poł ka wii ei si kindnenjing, kongun er andik nik minj mulnjung.”

6

Wu Angil Orung Nga Tał Jiisas Nge Se Andilim Wumb Paki Tunjung

¹ Kunum nga Jiisas nge wumb pei tonu onjung. Wumb Jiisas nge wumb Griik ek nilmin wumb ei Eipru wumb ek nilmin wumb ei kin kis piinjing. Yi nilmin, “Wumb kombur kuni ni epi sinerim wumb ei kunum kunum paki tołmun. Ba sin amb enim paki tunanmin. Amb wenjing kulnjung amb ombu sinim paki tunanmin.”
² Yi erangin kin, Jiisas nge ek se andilmin wu engki nga tał molk Gos nge wumb pei wii tok, “Wei!” ninjing. “Pe sin Gos nge ek ni ngołmun ei si kindpin kuni mok to mulnjupun kin ei kapli enermba mon. ³ Ba engnan noł enim wu angil orung nga

tał kurngii. Wu ombu en enim embe ka peng, wumb Gos ek piik erangin, en enim Gos Gui Ka tuk ełe mułang wumb ei ni Gos Gui Ka wumb ei kin mułngii. Wumb ei ni peng ka pepi ermbe wu ei, sin to tonu kindamin sinim kongun ei tep erngii. ⁴ Pe sinim kunum kunum prei erpin Gos ek nipin, wu amb ngopun mołmun.” ⁵ Pe wumb pei ek ei piimin ni, ka piinjing. Pe wumb nik tonu kindangin Siipen ni wu ei pii gii wu dinga wii, Gui Ka eim kin piki to mułum. Pe Pilip to tonu kindnjing. Prokoras ni Nikanor, ni Taimon, ni Parmenas, ni Nikolas. Nikolas eim tilap eipi Andiyok konu wu, ba ok Jura wumb tilap ełe tuk orum. ⁶ Pe wu ombu Jiisas nge ek se andiłmin wumb kumb ełe engnjing. Pe Jiisas nge ek se andiłmin wu prei erik angil tonu kindik enjing.

⁷ Pe Jiisas ek ei pang wumb pei piinjing. Pe wumb pei Jiisas nge wumb Jerusalem konu mulnjung. Jiisas kin kułmał kalilmin wumb ei pei pii gii ninjing ku.

⁸ Siipen eim Gos nge noman ka nipi eim wu dinga mułum. Pe eim jep oł pe wumb kin mołmun konu tuk ełim. ⁹ Pe wumb ok Siipen kin ek opu er nik. Wumb men ngii endi engim. Wumb ombu ngii takik ei Jura konu tuk ełe tekik. Ek ei men ngii ełe nge “Priiman,” pa niłmin. Pe Jura wumb kombur konu Sariiniya ni Aleksandriya ni Silisiya, Eisiya konu wumb onjung kin Siipen ek opu er ninjing. ¹⁰ Gos Gui Ka Siipen mułum konu noman ka ngum. Yi erang kin, wumb wii eim ek to mani kindngii ba pinerim. ¹¹ Pe wumb ek kend tok erangin, wumb eipi kombur ek ni piik punjung. Pe wumb ombu yi ninjing, “Sin piinjpin. Eim Moses kin Gos teł ek ei nipi kis erim.” ¹² Wumb ei ok, wu amb mulnjung konu kend tok nik, wu lo ek pułmun wumb ni men ngii kongun wumb ei kanik nik, pei mulnjung konu kanik ek kend tok ninjing. Nik puk, Siipen ambił gii nik sipik, kos ngii konu

sipnjing. ¹³ Enim wu kombur kindangin kin andik angk eim kin ek kend tok ninjing wumb ombu yi nik. “Kunum kunum wu ei eim ek kis nipi ya Gos ngii konu ełe nipi lo ek nipi ełim ku. ¹⁴ Sin piinjpin eim yi nim, ‘Jiisas Naseres eim konu ełe kis mondpu, Moses oł ok nirim ek ei topu eipi kindpi ermbe,’” pa nim. ¹⁵ Wumb pei kaunsil ngii mulnjung wumb ei, pei wu ei minj kenjing. Pe wumb kanik mulnjung ni Siipen kumb ningil ei Gos wu sinim tep ełim wu kumb ningil yi mił nge sim.

7

Siipen Eim Ek Nipi Ek Pii Kun Ełmin Wumb Ngum

¹ Pe kułmał kalilim wu owundu ei yi nim, “Ek ei keimi min?” ² Siipen yi nim, “Erinjpin noł ni engnan noł, enim piyei! Ok sinim kupenjpin Eiparam eim Mesoposemiya konu owundu multum. Eran konu puneririm kunum ełe Gos eim nge tilang ka wii ełe Eiparam kin tor om. ³ Pe yi nim, ‘Nim mei konu ni angnim noł si kindnjii. Pe nim pan, na mei endi nim andan to ngumbii,’ nirim. ⁴ Pe Eiparam eim Kaltiya konu si kindpi, Eran konu pupu mułum. Pe ekii se eim arim kułum. Kułang, Gos eim kindang opu, ya mei ełe mułum; konu pe sinim mołmun konu ei. ⁵ Gos Eiparam mułmba mei konu endi ngang, kongun er mułmba mei konu endi ngunerim mon! Pe mei aninga endi ngumba ei ngunerim mon. Ba Gos ek yi nim, ‘Ekii se mei ei ngamb, nim embilnjii, ei nim tilap ni nim kinganim noł ełe mułngii.’ Eiparam kangil mulenjing kunum ei Gos ek yi nim. ⁶ Gos ei yi mił nim, ‘Ekii se nga kinganim noł wumb mei eipi nge ełe mułngii. Nim nge kinganim noł wumb mei eipi nge ełe molk wumb mei wumb ei kongun wii er mułngii. Mułangin, wumb eipi enim oł embin tui er kis mundngii, ei kung ngii 400,’ pa nim. ⁷ ‘Nim nge kinganim noł wumb ei kin kongun wii er mułngii, ba ekii se, na wumb

tilap eipi ei kin kos er ngumbii. Nim-bil erang nim nge tilap mei ei si kindik pungii.’⁸ Ba ok kunum e le Gos eim Eiparam kin, ek dinga mon endi ni pendrim. Gos eim Eiparam kin ek dinga nip ekii se ermba ei nirim.

⁹ “Ok sinim kupenjpin no l wu en-gki nga ta l, Josep kin noman kis piik, Josep wumb eipi ngok ku sik. Pe wumb ei Josep sik Eisip konu sipik. Ba Gos Josep paki topu mul-tum. ¹⁰ Epi endi eim kin omba erim ei Gos eim paki tum. Pe Gos Josep kin noman ka ngopu erang, Josep kongun ka erim. King Pero yi nim, ‘Nim Eisip konu tep wu owundu molkun, na ngii konu epi pei tep mulnjii,’ nirim. ¹¹ Ekii se Eisip konu kumb kuni owundu sim. Pe Keinan konu orung orung, kuni owundu sim ku. O l embin tui ei pim. Pe sinim kupenjpin no l ombu kuni ka si nungii mi l pinerim. ¹² Ba Jeikop mo lpu piim ni, kuni wu l Eisip konu pei mo lum ninjing. Pe eim kingam no l, sin kupenjpin no l ei kumna Eisip konu kindang punjung. ¹³ Ekii se nga kindang punjung. Pe Josep eim angim no l ek dinga nim, ‘Na Josep mo l.’ Yi neng kin, Pero piim Josep nge wumb tilap ende onjung ni piim. ¹⁴ Pe Josep ek nipi kindpi, ‘Arim Jeikop wang li,’ nim. Eim kin eim nge wumb tilap ei 75 mendpi l ouni onjung. ¹⁵ Pe Jeikop wu l mani Eisip konu pum. Pu mo lpu ku lum. Eim kingam no l ei sinim kupenjpin no l kulnjung ku. ¹⁶ Pe Jeikop eim kingam no l eim sipik Sekim konu kui tunjung. Ok Eiparam eim Emor wumb kin mei Sekim top er sirim.

¹⁷ “Gos kunum ei epi ei ermbii ni piirim. ‘Ok Eiparam kanpi ermba,’ pa nirim. Kunum ei epi pei tonu omba enim. Esrel wumb tilap ei Eisip konu owundu tonu onmun ei ok Eisip konu piki tonum. ¹⁸ Ekii se Eisip king endi tonu orum. Ei Josep pii po l tuneririm. ¹⁹ Wu King ei sinim nge wumb tilap e le ambil gi i dinga nirim. Sinim nge kupenjpin

no l o l kis erpi ngum. King ei ek dinga nipi Esrel wumb, wu kangil mengingii ei anda kind pindangin kolk poru ningii nirim. ²⁰ Kunum e le Moses tonu om. Kangi ei Gos kan ka kenim ni Gos kangi ei kin noman ngum. Arim mam te l ngii konu tep er mu langi l oi tekliki o pum. ²¹ Ekii se kangi Moses eim andaring pendnjing. Pe king Pero ambila m eim kan sim. Sipipi eim kingam mi l se mu lum. ²² Moses eim Eisip o l e l min mi l ei andan tangin er mo lu lum. Eim wu dinga mo lpu, kongun erpi, ek dinga nipi e l im.

²³ “Moses eim mo lpu pang kin, kung ngii 40 pei o pang, mo lpu piim. Esrel engnan no l mo lmun konu pup kenmbii ni piim. ²⁴ Pupu kenim ni, Eisip wu endi pupu Esrel wu mu lum konu kepil tum. Pe pupu Esrel wu ni paki tum. Moses eim wu ei to orung kindim. Kindpi, Eisip wu ei to kundum. ²⁵ Eim yi piim, nam tilap Esrel wumb ende ni piim. Gos sinim Moses angil e le paki tonum ni piingii ni piim. Ba wumb yi ni piinenjing. ²⁶ Kupiiring nga wu ta l opu enjingi l, Moses konu e le tor om. Opu, wu ta l opu enjingi l ei, embii ermbii ni erim. Yi nim, ‘Eli p angim angim, nimbil erang opu erngi l enmbil?’ ²⁷ Pe wu endi angim kin opu erim wu, ei Moses ambil peri ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim wu wumb nii nim wu owundu mundang molkun sin tep erii?’ nim. ²⁸ ‘Oltin Eisip wu endi to kundun mi l, akip na to kundnjii en min?’ ²⁹ Wu ei yi neng kin, Moses sikir tonu pupu Miriyan konu eipi nge e le mu lum. Ekii se eim kingam ta l mulnjungu l.

³⁰ “Mu langi l, eim kung ngii 40 pei opu pum. Gos kindang sinim tep enim, enjel ei nge opu ond kembis endi pim konu e le dup erang num. Konu e le mandi pupu dup kenmbii ni piim. Dup komung Sainai mani num. Dup tukrung e le mo lpu ek endi yi nim. ³¹ Moses o l ei kanpi piim; eim kum sep piipi mandi pup

kenmbii ni pum. Pe Gos Owundu ek yi nim, ³² ‘Na Gos nim nge kupanim noł Gos moł. kupenjing Eiparam, Aisik, Jeikop, wu kei na Gos moł.’ Pe Moses puku sim. Sipi, eim Gos kenmba gał erim. ³³ Pe Owundu ek yi nim, ‘Nim simb kum palim ei sikind! Na Gos moł, ya konu ełe nim angilın konu ei konu ka wii mendpił sałim. ³⁴ Na nge wumb, Eisip konu kis er mołmun ei, na kanip moł. Na enim kei ninjing ei piinj. Pe na mani op paki tumbii nge ombii. Kongun embin tui ei si kindmbii. Pe nim na kindamb Eisip konu punjii,’ ” pa yi nim.

³⁵ Siipen ek yi nim, “Moses ei ok enim ni wu owundu mołpu sin tep mulii nim?” Yi ninjing, “Gos eim dinga ełe enjel ei kindang ond kembis Moses mandi ełe pum. Wu ei nga Gos kindang pupu tep wu mołpu Esrel wumb sipi orung simba nge pum. ³⁶ Moses eim wumb sipim. Pe eim Gos nge jep oł kanim kanim erim. Erpi pupu, ep noł kundii mułum konu jep oł erim. Pe konu wumb mulenjing konu, kung ngii 40 pei opu pum. ³⁷ Esrel wumb pei mulnjung. Pe Moses eim Esrel wumb kanpi nim. Enim nge engnjing endi Gos sipi, to tonu kindmba wu ei, nga Gos kongun endi, oł ekii se ermbe ei piipi nipi ermbe. ³⁸ Ekii se wumb mulenjing konu ełe kułou tunjung. Pe Moses Esrel wumb kin mulnjung. Enjel eim ek nikił tonu kumung Sainai komung mulnjunguł. Molkuł kin, Gos nge ek sim. Ek ei ek konj ka seng kin sinim kupenjpin noł, Moses nipi ngurum. Ek ei konj seng kin, pe nga ek ei sinim sałim ku.

³⁹ “Ba sinim kupenjpin noł ei Moses ek piinerman ninjing. Nik, ‘Mon,’ pa nik. ‘Sinim Eisip konu orung nga pamin,’ pa nik, yi piinjing. ⁴⁰ Pe Esrel wumb Eron kanik ninjing, ‘Nim sin nge gos eran kin kumb se pang kanpin ekii se bin,’ ninjing. ‘Pe Moses eim sin Eisip konu tor tu wumba; ba eim jili orung punum, sin piinanmin.’ ⁴¹ Kunum ełe kung

kou wał endi enjing. Pe kułmał kalk gos kend ei ngunjung. Pe epi ei en enim angil ełe enjing epi ei kin ka piik embe ambił tonu kindik er mulnjung. ⁴² Yi erangin kin, Gos en enim kin buł ngum. Ngang kin, en enim oi, kanjip, eni ei embe ambił tonu kindik, epi ombu sin gos erngii nik, Gos erngii mer mon ełe Gos ek ei ekii se ermbe piilmin. Wumb ei ek pulk ek ei yi nim.

‘Enim Esrel wumb enim ok ya konu wumb mulerik kunum ei enim kung ngii 40 pei mulk, enim kung kou ni kung siipsiip ni ombu kułmał kalk na ngonarik elmin. Ba enim ek kend gos kułmał kalk ngok enmin. ⁴³ Enim kend Moluk gos ngii ełe sipnjing. Pe kanjip kin gos kend Rapan elmin. Enim epi ombu erik embe ambilk tonu kindik enmin. Pe na enim kindamb Bepilon konu orung orung pungii.’ Gos Owundu ek yi nim.”

⁴⁴ Siipen ek yi nim, “Sinim kupenjpin noł, ok wumb mulnjung mei ełe mulnjung. Kunum ełe Gos ek pimin nik, alap ngii endi Gos nge alap ngii tekik, nimbił erang Gos nge eim embe ambilk tonu kindngii. Erik, alap ngii ei Moses kanpi yi mił tekei, nirim. ⁴⁵ Kunum ekii se sinim kupenjpin noł Josua kin ok en enim wumb mei singii onjung. Wumb konu tilap eipi nge mei sinim kupenjpin noł pangin kin, Gos wumb tilap eipi ei to kindrim. Kunum ei, Gos nge ngii alap ei sipnjing. Sipik, alap ngii takik Gos eim embe ambilk tonu kindnjing kunum ełe Deipis tonu orum. ⁴⁶ Gos eim Deipis kin noman ngang, Deipis prei erpi Gos Jeikop kin ngii endi tekmbii nim. ⁴⁷ Ba Solomon Gos ngii endi tekim.

⁴⁸ “Ba Gos Owundu mendpił wumb takilmin ngii ei mulałim. Gos nga ekii se ermbe oł ei piipi niłim wu yi nirim mił. ⁴⁹ Owundu ek yi nim, ‘Epin konu ei na peł mił tep erip moł, mei konu ei na simb ełe tonu kind send konu tep erip ku

moł. Ngii nipe ngii na ngii nik takinmin? Pe na kor mołup ermbii ei konu jili? ⁵⁰ Pe nga na angil ełe epi ombu pei enenj min? Gos yi nim. Gos nge ek ni tor kindilim wu endi yi mił nirim. Gos Owundu mendpił eim wumb takilmin ngii ei molakilim.'

⁵¹ Enim wumb Gos ek piinałmin, enim wii mołmun wumb noman kom, ni epi pinałim. Kunum kunum enim Gos Gui Ka to kindik kindik enmin. Enim ok kupenjing noł mulk oł ei nge enim yi mołmun. ⁵² Ok Gos ermba oł piipi nilim wu ei wu nii mułum? Pe enim kupenjing noł wu ei kin oł kis endi enjing min mon? Mon! Wumb ok tonu ok Gos ek kun palim mił nik wu endi ekii se omba wu ei oł kis endi enałim mon. Yi nik erik wu ombu to kunduk. Wu ei wu ka; ba pe akip enim wu ei enim puk wumb opu orung mulnjung konu nengin eim to kundnjung. ⁵³ Enim Gos nge lo ek ei sik ei, enjel gupu ełe sinim kupenjpın noł sik. Pe nga ek ei sinim piınmin ku, ba ekii sinanmin."

Siipen Ku Tangin, Kulum

⁵⁴ Ek ei piınjing mił nenj noman ełe keimi tang kin, piınjing. En enim gupu mong kongk, Siipen kin popuł kis sinjing. ⁵⁵ Ba Siipen, Gos nge Gui Ka kin piki to mułum. Mułang kin, eim ei epin konu dinga kenim ni, Gos konu ka wii tilang ka wii er sim konu Jiisas Gos angil tunding orung engim. ⁵⁶ Pe Siipen ek nim, "Kinei! Na epin konu ka wii seng kand; wu kingam Jiisas Gos angil tunding orung anglim." ⁵⁷ Yi neng kin, wumb wii dinga wii tunjung. En enim kom ambilk pandi tunjung. Sikir puk, Siipen ambił gii ninjing. ⁵⁸ Pe eim konu owundu ełe to tor kindnjing. Kindangin pang, ku sik pum konu ku tunjung. Wumb ok kin ek kis nik enjing, wumb en enim konduk gulk, wu kongun wu endi mułum konu mandi kindnjing. Kangi wu ei embe Sol. ⁵⁹ Pe wumb Siipen ku to kundmun ni enjing. Pe Siipen

prei yi erim, "Owundu Jiisas, na nge noman tuk ei nim se!" ⁶⁰ Pe Siipen eim gopsing pii poł mołpu wii dinga tum, "Gos Owundu, nim oł kis ei er orung kindnenjii." Siipen ek yi nipi, eim kulum.

8

Siipen To Kundnjung Ei Sol Eim Noman Ka Piim

¹⁻² Siipen to kundnjung. Wumb kombur Gos nge ek ei pii gii ninjing wumb ombu Siipen kui to pendik, ke owundu ninjing. Sol noman ka piim kunum ełe Gos nge wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei oł embin tui enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek piik mulnjung wumb ei tungu punjung. Puk, Jura konu ni Sameriya konu eipi eipi punjung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wumb Jerusalem konu er mulnjung.

³ Pe Sol eim Gos nge wumb er kis er endim. Wumb ngii konu pei nirik pupu wu amb ni sim. Sipi, kan ngii ełe kindpi elim.

⁴ Pe Gos ek piınjing wumb tungu puk eipi eipi puk, Gos ek ka ei nik wumb ngunjung. ⁵ Pilip Sameriya konu owundu ełe mani pum. Pupu, Jiisas nge embe Kraıs ekii se omba ek puł ełe nipi wumb ngum. ⁶ Wumb pei Pilip Gos ek nim ei piik. Pe Pilip ek nim ei wumb kom se piınjing. Piik, Gos jep oł erim ei kanik enjing. ⁷ Wumb pei gui kis tuk mułum; wu onjung wii dinga tok wumb nga ka mulnjung. ⁸ Yi erang kin wumb konu owundu ełe mulnjung wumb pei ka piınjing.

⁹ Wu endi konu owundu ełe mułum, wu ei embe Saimon. Ok eim kum kondpu oł kanim kanim elim wu. Yi erang kin, Sameriya wumb noman pei piınjing. Eim yi nilim, "Na wu owundu." ¹⁰ Pe wumb embe pim wumb pinerim, wumb pei Saimon ei piınjing. Wumb molk yi ninjing, "Wu ei Gos nge dinga piınim," ninjing. Wumb eim kanik wu owundu dinga wii nilmin. ¹¹ Wumb Saimon ek ei dinga piınjing.

Nimbił erang ei kunum kunum oł ombu erang kanik, jep oł ei keimi ni piłmin.”¹² Ba ekii se Pilip eim Gos enim ek ka ei nipi, Gos nge epi kanim kanim ei andan tang kanik, Gos embe ełe nipi sinim tep er mołum ni, Jiisas embe ełe neng, pii gii nik, wu amb ni ok noł pinjing.¹³ Pe Saimon pii gii nim ku. Pe noł pepi Pilip kin ouni mołum. Saimon mołpu kenim ni Gos nge jep oł kanim kanim Pilip erim. Erim ei, kanpi tungu erim.

¹⁴ Jiisas nge ek se andiłmin wumb Jerusalem konu molk piinjing ni Sameriya wumb Gos ek piinmin, ninjing. Yi nengin kin, Piisa Jon teł konu ełe kindangin punjnguł.¹⁵ Wu tał ał mani pukuł Gos kin prei erangił, Gos wumb ombu paki topu Gos nge Gui Ka ngumba ni punjnguł.¹⁶ Nimbił erang Gos nge Gui Ka ei mani wang kin, ei sinenjing. Jiisas kin pii gii nik, eim embe ełe mendpił noł pinjing.¹⁷ Pe wu tał wumb angil tonu kindangił wumb ei Gos nge Gui Ka sinjing.

¹⁸ Saimon kenim ni Jiisas nge ek se andiłim wu tał wumb angil tonu kindangił wumb Gos Gui Ka sinjing. Yi erangił kin, Saimon kom ku si ngopu wu tał kin tu wum.¹⁹ Eim ek yi nim, “Ełip noman dinga ei nge na nge! Na wu endi angil tonu kindamb Gos nge Gui Ka simba,” nim.²⁰ Ba Piisa ek nipi ngum, “Gos eim epi ei wii ngolom ei, nim ku ngop simbii ni piikin nin min? Pe Gos nim kin ku kin, ouni poru nimba.”²¹ Ei nim epi mon, nim noman tuk Gos kaninim, ba ei kapli enanim mon.²² Nim noman to ak tokun, keimi oł kis en ei si kindkin, ninim Gos Owundu kin prei enjii. Erang kin, nim nge noman kis piin ni oł ombu Gos kil ngopu si kindmba.²³ Na nim kand. Nim noman tuk epi kis pei noman palim. Yi ku nim keimi poru nimba mendpił.” pa nim.²⁴ Pe Saimon ek nipi orung kindpi yi nim, “Ełip Gos kin prei erngil na paki tumba. Prei erangił kin, epi ełip ek ninjingil epi ei na kin tonu onenmba.”

²⁵ Pe Gos nge ek se andiłmin wu tał ek nikił poru ninjingil. Owundu ek ni poru ni pendkił Jerusalem konu nga orung punjnguł. Andlam ełe pukuł Gos ek ka Sameriya konu wumb tilap pei ni ngokuł ngokuł punjnguł.

Esiopiya Wumb Muljung Konu Pilip Ek Ka Nipi Ngum

²⁶ Owundu kindang sinim tep enim enjel ei opu Pilip kin ek nim, “Nim pukun orung tor pukun Jerusalem andlam si kindkin, Geisa konu orung mani punjii.” Andlam salim ei orung wumb mulałmin.²⁷ Pe Pilip angpi andlam ełe pupu kenim ni Esiopiya wu endi mołum. Wu ei wu owundu mołpu, Kadesi konu Kuin kin kongun er mołum. Pe Esiopiya wu eim ku ni epi pei tep er se mołum. Wu ei Jerusalem konu Gos embe ambił tonu kindim, ek piimbii ni om.²⁸ Pe eim nga ngii konu orung ba erim. Eim kung os karis ełe mołpu, Aisaiya Gos nge ek ni tor kindiłim wu ei mon poł pendim er gerpi pum.²⁹ Pe Gos nge Gui Ka Pilip kin yi nim, “Nim sikir tonu pukun kung os karis ei kin tep to punjii!”³⁰ Pe Pilip sikir pupu tonu pum. Pupu, piim ni wu ei Gos Aisaiya nge ek ger pum. Pilip ek nim, “Pe nim gerin ek pułe, nim piin min mon?”³¹ Wu ei ek yi ni orung kindim, “Pe wu endi na andan tunenjing kin, na er kanip piimbii mił nenj?” Pe Pilip kanpi nim, “Nim na moł konu tonu wa!”³² Ek ei Gos ek gerim yi mił gerim.

“Eim tu wunjung ni kung siipsiip mił to kundngii nge tu wułmun oł ei tu wunjung. Kung siip-siip wał ei enjin kopus silmin ei ke ninałim.”³³ Eim to mani kindik, kos er kun enenjing mon. Wumb endi opu eim tilap wumb yi muljung. Mołmun nimba wu ei kapli enanim. Eim epin konu pum.”

³⁴ Pe Esiopiya wu ei Pilip kii sim, “Gos nge ek ni tor kindiłim wu piipi yi nim ek ei nii pułum? Eim kin ninim min, wumb eipi kin ninim?”

³⁵ Pe Pilip ek nipi wu ei ngum. Eim Gos ek nipi Jiisas ek ka ei nipi ngum. ³⁶ Andlam ele pukuł, noł endi pim konu punjnguł. Wu num ni yi nim, “Noł endi pałim. Epi nipe endi erang na noł pinenmbii?” ³⁷ Pe Pilip ek nipi ngum, “Nim noman ele pii gii keimi nin kin kapli. Wu ei ek dinga nim, ‘Na Jiisas Kraias Gos kingam ei na pii gii ni moł,’ wu ni yi nim. ³⁸ Pe ek neng, kung os engim. Pe Pilip kin wu num ei kin noł ele mani punjnguł. Pe Pilip wu ei noł pendpi ngum. ³⁹ Wu tał noł si kindił tonu onjnguł. Pe kunum ele mendpił Gos Owundu nge Gui Ka opu, Pilip sipim. Wu num ni Pilip eim kinenim. Pe wu num ni eim ka piipi, eim ngii konu andlam ele orung pum. ⁴⁰ Pe Pilip pupu konu Asros ni konu endi tor om. Eim pupu konu owundu sim konu orung Jiisas ek ka ei nipi wumb ngum. Ekii se pupu konu Sameriya ni konu ele tor om.

9

Sol Eim Noman To Ak Top Gos Ek Pii Gii Nipi Noł Pim

(Aposel 22:6-16, 26:12-18)

¹⁻² Sol nge ek dinga nipi, owundu nge wumb ei to kundmun ni ek nipi kułmał kałikim wumb Gos ek piik mulnjung konu kindim. Pe men ngii Jura wumb mulnjung konu ei embe Damaskas. Pe pipe sipi Sol ngum, pipe ek yi nim, “Pe Sol wumb kombur kindang Owundu nge wumb andlam ele puk ninjing kin, kan ngopu Jerusalem tu wangli!” nim.

³ Pe Sol andlam andpi pupu Damaskas konu ele tor pum ni, ei epin tilang ele tor opu Sol om konu orung orung tilang erpi eni mił dinga tum. ⁴ Pe tilang ei Sol tang mani mei pepi piim ni ei epin ek endi tor om, “Sol! Sol! Nim nimbił erang na wumb tilap ei er kis mondun?” ⁵ Sol ek yi nim, “Owundu nim nii?” Pe eim yi nim, “Na Jiisas. Nim na tilap wumb ei nimbił erang tokun en? Ei nim na tokun en ku. ⁶ Nim angkin konu owundu ele tuk punjii. Pan,

wu endi mołum wu ei, nim oł endi enjii mił yi nipi ngumba,” pa nim. ⁷ Wumb Sol kin tep to onjung wumb ei mulnjung wumb ei ek ningii; ba ningii pinerim. Ek ei epin tor om ek ei piinjing, ba wumb endi kinenjing. ⁸ Pe Sol angpi kenmbii ni erim, ba ningił tumbun mułum. Mułang, wumb eim angil ambilk Damaskas tonu tuk sipnjing. ⁹ Kunum tekliki ningił ka enerim, kuni ni noł ni ombu nunerim mon.

¹⁰ Pe Jiisas nge wu endi Damaskas konu mułum wu ei embe Ananaiyas or kumb kenim ni Gos ek nim, “Ananaiyas!” Nga eim yi nim, “Owundu na moł.” ¹¹ Owundu ek yi nim, “Nim pukun konu embe ek yi nim, ‘Kun salim’ konu ele punjii. Juras ngii konu ele kii sinjii. Wu endi mułmba wu ei Tasas konu wu ei, eim embe Sol eim prei er mołum. ¹² Prei er mułpu kunum ele eim noman kindpi piim ni wu endeim angpi mułum. Wu ei embe Ananaiyas. Wu ei opu eim angil tonu Sol peng ele embiłim. Yi erang kin, eim ningił er kun ermbe,” Owundu yi nim. ¹³ Ananaiyas ek nipi orung kindim, “Owundu, na piinj wumb pei wu ei kin ek yi ninjing, ‘Wu ei oł embin tui elim, Jerusalem nim wumb mulnjung konu elim,’ wumb yi ninjing. ¹⁴ Sol, kułmał kałikim wu owundu kin wumb pipe sipi poru nim. Wumb konu ele wumb Gos ek piik er mulnjung wumb ei, Jiisas embe ambił tonu kindik enmin.” ¹⁵ Ba Owundu ek nipi ngopu yi nim, “Nim po! Wu ei akip na nge kongun wu. Na eim kongun eipi endi kindamb pupu wumb tilap eipi nge ni, King ni mułngii konu ele na embe nge ele nipi sipipi, Esrel wumb kin mułmba ku. ¹⁶ Pe na eim epi embin tui kanim kanim andan tamb kanpi, na nge embe ele ek nimba.”

¹⁷ Pe Ananaiyas eim pum. Pupu, ngii ele nirik pupu angil Sol nge peng, tonu kindpi ek nim, “Engnan Sol, Jiisas Owundu nim andlam ele kenim ei na kindang ond. Nimbił

erang nim ningil ka erang kenjii. Gos nge Gui Ka nim kin piki to mulmba.”

¹⁸ Pe sikir Sol ningil ele pim epi omu kindin mil ei sikir tor pang, eim ningil nga ka seng kenim. Eim angpi pupu nol pim. ¹⁹ Ekii se Sol eim kuni nopus erpi dinga peng mulum. Damaskas konu Sol eim Jiisas nge wumb kin tep to mulum. ²⁰ Mołpu, sikir Gos nge ngii Jura konu orung orung sim. Konu pum, eim Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Jiisas ei Gos kingam mendpil.” ²¹ Wumb pei ek ei piik, puku sinjing. Sik, ek yi ninjing, “Wu ei Jiisas embe ele nge prei erik enjing ei eim mon nipi, Jerusalem wumb topu elim wu mendpil.”

²² Ba Sol eim noman tuk dinga nga pang, Damaskas mulnjung wumb eim ek ei piik ek ei kapli enerang orung kindngii. Eim wumb andan ka topu yi nim, Jiisas ei Kraiss wu ekii se omba, nilmin ei nipi ngum.

Jura Wumb Sol Kin Opu Orung Erangin Kin Sol Tungu Pum

²³ Kunum pei o pang, Jura wumb kulou tok ek ni piik, Sol to kundmun, ninjing. ²⁴ Ba Sol wumb ninjing ek ei piim. Jura wumb konu owundu ele andlam ele epin, tinga, kui er molk, Sol to kundngii nge mulnjung. ²⁵ Ba Sol eim ek ekii sinjing wumb, eim ku ngii ele tuk tonu sipnjing. Pe Sol gerenj kon owundu endi sim konu mulum. Mołang, eim nge ekii sinjing wumb kan pilngan tangin, mani mei ba ni enjing.

²⁶ Ekii se Sol Jerusalem konu pum. Eim Jiisas ekii sinjing wumb kin kulou topu nipi sipipi, wumb eim kin mund mong kulk, eim Jiisas nge wu endi min nik pii gii ninenjing. ²⁷ Ba Banapas Sol nipi sipipi, Gos ek se andilmin wumb mulnjung konu sipim. Pe eim ek pol topu Sol, Owundu Jiisas kenim mil yi pol top ngum. Pe Jiisas nge embe Sol dinga nipi Damaskas konu wumb nipi ngopu erim mil ei pol tum. ²⁸ Yi erang, Sol en enim kin

tep to mołpu Jerusalem konu and mulnjung. Gos Owundu ek ei dinga nipi wumb ngopu eim mund mong kulerim. ²⁹ Sol Jura wumb Griik nilmin wumb ei kin ek tangpi erim. Wumb ei kin ek mil erim. Ba wumb en enim andlam endi kan sipin, eim to kundmun ninjing. ³⁰ Ekii se Sol angim nol ek ei piik, Sol si mengk Sisariya konu mani sipnjing. Sipik, eim Tasas konu kindnjing.

³¹ Pe Jura konu ni Galilii konu ni Sameriya konu ei pei orung Gos nge kulou tunjung wumb ei kunum ele ka mulnjung. Opu ni epi pinerang kin, Gos nge wumb dinga mulnjung. Wumb en enim Gos Owundu ek nim mil ekii sengin, Gos nge Gui Ka en enim noman tuk to dinga erim. Wumb pei Gos ngii ele ok Gos ek piinjing.

³² Pe Piisa konu pei andpi pum. Pupu, Lira ngii konu ele pum. Pupu, Gos nge wumb pii gii ninjing wumb mulnjung konu ele pu mulum. ³³ Konu ele wu endi mulum. Wu ei embe Einiyas. Wu ei ngenj dinga punerim, wii sirim. Wu ei eim or minj pepi mulang, kung ngii angil orung nga tekliki o purum. ³⁴ Pe Piisa ek nipi wu ei ngum, “Einiyas! Pe Jiisas Kraiss nim er ka ermba enim. Nim angkin, or pin pel er kun enjii!” Pe wu ni sikir engim. ³⁵ Pe Lira wumb ni Seron wumb pei noman ak tok Owundu kin pii gii ninjing.

Piisa Tapisa Nga Er Konj Sim

³⁶ Jopa ni konu ele Gos nge amb endi mulum, amb ei embe Tapisa. Griik wumb ek eipi Dorkas nilmin Amb ei kunum kunum ol ka erpi, wumb epi sinalim ei eim wumb paki topu elim. ³⁷ Kunum ei eim ening endi kan sipi kulum. Pe eim nge was er ka erik tukrung palting ele tonu kind pendnjing pim. ³⁸ Lira ni konu ei Jopa konu ele mandi sim. Pe Gos nge wumb molk piinjing ni, Piisa eim Lira konu ele mołum ni piinjing. Pe wu tal kindangin pukul ni, Piisas ek ningil, “Nim sin kin wa; mulerii!” ³⁹ Pe Piisa eim tal kin

sikir punjung. Piisa pupu tor pang, eim sik tuk palting ele tonu sipnjing. Amb pei wenjing noł kulnjung ombu ok Piisa mułum konu mandi ok ke nik mulnjung. Dorkas konduk ni kon enim konduk ei en enim mołum epi ombu tu wuk andan tok enjing. ⁴⁰ Piisa amb pei anda kindim. Eim gopsing pii poł mołpu prei erim. Er pendpi, kan ak top amb ngenj ele nim, "Tapisa, nim ang!" Pe amb ni ningił kanpi Piisa kenim ni kanpi angpi mułum. ⁴¹ Piisa amb ni angil ambilpi angndang engim. Pe amb Tapisa konj mułum. Pe Piisa wumb Gos kun er molk enjing wumb wii topu, amb wenjing noł kulnjung amb poru wii tum. Wangin kin, Dorkas en enim ngum. ⁴² Ek ei Jopa konu orung orung pang piinjing. Piik, wumb pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. ⁴³ Jopa konu Piisa kunum kinan mułum. Piisa wu endi kin mułum wu ei kung kou ngenj kongun elim wu kin mułum. Wu ei embe Saimon.

10

Enjel Opu Koniiliyas Mołum Konu Ek Nipi Ngum

¹ Pe wu endi Sisariya konu mułum wu ei embe Koniiliyas. Wu ei opu wumb, pei 100 tep elim. Wu opu elimin wumb ei, Rom opu wumb embe Esalii konu nilmin. ² Wu ei eim Gos ek piilim. Eim ni ngii ende palmin wumb ombu Gos embe ambilk tonu kindilmin. Jura wumb epi endi sinarpi elim, ei eim ku pei sipi ngolum. Kunum kunum eim Gos kin prei er ngolum. ³ Kunum ele eni pou neng eni tekliki erang kin, epi endi kenim ni or kumb mił yi erim. Gos nge enjel endi kindang, eim kin opu, ek yi nim, "Koniiliyas!" ⁴ Koniiliyas enjel kanpi mund mong erim. Erpi kin, ek yi nim, "Owundu, ei epi nipe?" Pe enjel ek nipi Koniiliyas ngum, "Nim prei erkin wumb epi sinerim ei nim paki tokun en ei Gos piipi mołum. ⁵ Pe nim wumb kombur kindan, Jopa konu puk wu

endi kurngii, wu ei embe Saimon, wu endi embe Piisa wu ei wii tangin ya omba. ⁶ Wu ei Saimon endi ele, ngii konu mołum. Wu kung kou ngenj kongun elim wu. Eim ngii ep noł wer ele angilim." ⁷ Gos enjel Koniiliyas kin ek ni pendpi pum. Pe Koniiliyas eim kongun wu tał wii topu, opu wu endi wii tum ku. Opu, wu ei eim Koniiliyas kin paki topu mołpu, Gos embe ambil tonu kindim wu. ⁸ Koniiliyas enjel nim ek ei kun nipi wu tekliki ngum. Ek nipi ngopu, pe Jopa konu pei ni kindang punjung.

⁹ Andlam ele andik puk, emii peng or pinjing; tingang puk, Jopa konu owundu ele mandi punjung. Kunum ele Piisa ngii ele tonu pupu prei erim kunum ele konu eni tinga mił sim. ¹⁰ Piisa eim kuni tang kin, kuni numba erim, kuni er ka enjing epi endi Piisa or kumb mił er kenim. ¹¹ Eim kenim ni ei muł ele epi endi wuł ał pang kin, epi endi mani om. Ei alap owundu mendpil epi ei orung orung ambil epi tuk si ya mei ele mani om. ¹² Tukrung ele kung ni kei ni, epi nui nunerii, ka wembii, ni epi pei mułum. ¹³ Pe ek endi Piisa kanpi nim, "Piisa, nim angkin kung ni epi to kał nui!" nim. ¹⁴ Ba Piisa ek nim, "Owundu, na mon! Na epi nonał. Epi ei nge na nonał." ¹⁵ Ek ei nga tor opu yi nipi, Gos ngolum. "Epi ei Gos konj erim ni nonałmin nin min?" ¹⁶ Epi ei kunum tekliki mani opu nga ei muł tonu pum.

¹⁷ Piisa noman embin to piipi, or kumb ei pule er palim mił nenj ni piim. Eim yi piipi mułang kin, Koniiliyas wumb ei ngii ondu andaring ele engnjing. ¹⁸ Ok, wii dinga tok yi ninjing, "Saimon, eim embe endi Piisa konu jili mołum; ya ele mołum min mon?" ¹⁹ Piisa eim or kumb kenim ei noman embin to piim. Pe Gos nge Gui Ka ek nim, "Piisa, wu tekliki, nim kuruk onmun. ²⁰ Pe nim pukun, wu ombu kin pungii. Nim noman embin to piinenjii. Na wu ombu na kindamb, onmun." ²¹ Wu ombu mulnjung konu Piisa pupu yi

nim, “Enim wu endi kur endnjing wu ei na. Enim er onmun mił nenj?”
²² Wu ombu ek yi ninjing, “Opu ełmin wumb 100 pei tep erim wu Koniiliyas sin ‘Pei’ ni kindang onmun. Eim wu ka mołpu Gos nge embe ambil tonu kindpi mołum. Jura wumb pei molk wu ei ka niłmin. Pe enjel ek nipi ngum wu ei ngii konu wang kin, nim ek kombur nen piimba,” ninim.
²³ Pe Piisa ek nipi wu ombu, “Nirik wei!” pa nim. Eim wu ombu kin pim. Pek kin, kupiiring Piisa wu ombu kin punjung. Jopa konu wumb pii gii nik muljung wumb ei, eim Piisa kin ouni punjung.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Pum

²⁴ Puk, andlam ełe andik punjung. Kunum ełe endeim or pinjing. Pek, puk Sisariya konu tor bin ni punjung. Pe Koniiliyas eim wumb ongii ni kui er mołum. Eim nge wumb tilap ei wii topu eim nge wumb puł ei wii to tuk sipi er mołum. ²⁵ Piisa ngii ełe ni ei bii ni pum. Koniiliyas anda o pupu, Piisa kumb ełe om. Opu, Piisa simb ełe mong gopsing pii połpu pepi ka piim. ²⁶ Ba Piisa eim angil ambil tonu sim. Eim ek yi nim, “Na nim mił wu ende, eipi mon, na wu ku.” ²⁷ Piisa wu ei kin ek nipi nirik punjguł. Pukuł, kenjngil, nirik wumb pei kułou to muljung.
²⁸ Piisa ek dinga nipi yi nim, “En enim piinmin! Jura wumb endi kin wumb tilap eipi kin ende endnerngii niłmin. Pe nga wumb tilap ei ngii wu endi ba konu punerngii niłmin ku. Ba Gos na kin oł yi erim. Na wumb endi kis mołum nip wu endi ka mołum nip yi ninenmbii mon. ²⁹ Ei piip kin, na ek ei ni tor kindind. Na enim ek nik kindnjing ei piip kin na ya ond. Pe na enim ek ei to kindnenj. Ei nimbil erang, enim na wii tunjung ei piip ond?”

³⁰ Pe Koniiliyas ek yi nim, “Epi endi na kin wang pe kunum tekliki o pang, ei yi mił, na nam ngii konu mołup konu eni tekliki erang, prei er mul. Kunum ełe, wu endi opu na

kumb ełe engim. Eim alap telim epi ei tilang enim mił yi erim. ³¹ Pe eim ek yi nim, ‘Koniiliyas, Gos nim prei en ei piinim. Pe Gos eim piinim, nim wumb epi sinerim wumb ei paki ton ei piinim. ³² Pe nim wu ombu kindan Jopa konu puk Saimon mułmba ei ningii. Wu ei embe endi Piisa. Wu ombu puk kin, Saimon wu endi ngii konu ełe mołum. Wu ei kung kou ngenj kongun ełim wu. Pe eim ep noł wer ełe eim ngii angilim.’ ³³ Yi neng kin, na wu ombu nim mułun konu pei nemb punjung. Pe nim oł ka erkin on. Pe sin wumb pei ya Gos kumb ełe o mołmun. Ei ek pei Owundu nim nipi ngum, ek ei ni sin ngan piimin,” Koniiliyas ek yi mił nim.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Ek Ka Ni Tor Kindim

³⁴⁻³⁶ Pe Piisa ek yi nim, “Keimi, pe na piind, Gos eim wumb kanpi ende kindnim. Wumb eipi eipi Gos ningil ełe ende mił mołmun. Wumb pei konu orung orung wumb ende oł ka erpi Gos kin mund mong kułmba wumb ei noman Gos ngołum. Enim piinmin! Gos sin Esrel wumb kin ek nipi kindilim. Kindang kin, eim ek ka Jiisas Krai wu endi Gos eim kindang om. Pe sinim pei kin Owundu mołum. ³⁷ Pe en enim piinmin! Ok Jon noł pingii ek ei nipi poru nirim. Ekii se ek kanim kanim ei enim piik. Kunum ełe ek ei Galilii konu opu, Jura konu orung pei piik. ³⁸ Ek ei Jiisas Naseres ek, Gos eim Gui Ka kin dinga eim ngum. Pe eim konu eipi eipi pupu wumb paki tum. Gos eim kin mułang, Seisen wumb kin mołpu, wumb Seisen er kis mundum wumb ei, Jiisas er ka erim. ³⁹ Sin ek ni tor kindim ek, kanpin ninmin. Wumb sin konu Jura konu ni Jerusalem konu kindinmin wu ombu, konu pei wu ei ond peri ełe to kundnjung.
⁴⁰ Pe kunum tekliki pang, Gos eim nga er konj sim. Sipi peni ełe kindim.
⁴¹ Pe Jura wumb pei ningil ełe kinenjing, mon! Gos eim erang sin Gos eim ok nirim wu ombu eim ek nipi tor

kindpin ermin. Wu eim tukpu ɛle angpi nga orung wang, sin eim kin kuni ende nopun, no! ende nopun enjpin. ⁴² Eim sin kanpi nim, ‘Enim wumb pei kanik, ek ei ni tor kindngii. Gos Owundu eim wu ei Jiisas minj mundang mo!pu, wumb kulii konj pei kos ermbe ni mundum.’ ⁴³ Kraiss wu endi Gos kindang omba wu, ei Gos ek ni tor kindi!min wumb ek dinga nik wumb ngunjung. Gos wumb ei pii gii ninmin wumb ombu o! kis ei kil ngumba.”

⁴⁴ Piisa ek ei nipi mu!ang kin, Gos nge Gui Ka mani opu wumb pei ei piik mulnjung konu om. ⁴⁵ Pe Jura wumb pii gii pim ninjing wumb Piisa kin onjung, wumb ei puku sinjing. Nimbil erang Gos Gui Ka erpi wumb tilap eipi ei ngonum. ⁴⁶⁻⁴⁷ Jura wumb ombu molk piinjing ni, wumb en enim ek eipi eipi nik Gos embe ambil tonu kindnjing ek ei yi nengin kin, Piisa ek nim, “Wumb nii endi no! pek enmin ei mon nimba? Wumb ei sinim Gui Ka sinjpin mil sinmin.” ⁴⁸ Pe ek nipi wumb ngum, “Enim Jiisas Kraiss embe ɛle no! pingii.” Pe wumb ek ninjing, “Nim sin kin kunum kopur mulnjii,” ninjing.

11

Piisa Konu Eipi Ek Po! Sipipi Jerusalem Wumb Ngum

¹ Gos nge ek se andi!min wumb kin, pii gii wumb Jura konu orung orung molk piinjing ni, wumb tilap eipi ei Gos ek piinjing poru ninim ninjing. ²⁻³ Pe Piisa Jerusalem konu tonu pum. Pang kin, ngenj kopus silmin pii gii nilmin wumb, Piisa kin ek dinga ninjing. Nik, eim ek ngunjung. ⁴⁻⁵ Ba Piisa epi tonu om mil nipi ngum. Ek yi nim, “Jopa konu owundu ɛle muls. Mo!up, prei erip mo!up, or kumb mil endi enj. Epi ei alap owundu kupu mu! si kindpi mani om. Epi ei orung orung kapli pim ni, mani na muls konu om. ⁶ Pe na mo!up, epi ei mandil kenj ni mani mei ɛle, epi ei ni ka wembii ni kei ni

eipi pei mulnjung. ⁷ Na mo!up piinjing ni, ek endi yi nim, ‘Piisa, nim epi ombu to ka!, no!’ nim. ⁸ Ba na yi ninj, ‘Owundu na mon! Na epi kis mo!um epi endi nop nga ka sim nop ena!, mon!’ ninj. ⁹ Ei epi ek ei nga tor om. ‘Epi Gos enim epi ei ka salim, ei kis ninenjii!’ ¹⁰ Epi ei kunum tekliki tor om. Pe sikir epi ei pei ei mu! ɛle tonu pum. ¹¹ Pe kunum ɛle wu tekliki sin mulnjung ngii ɛle tonu onjung. Sesariya wu endi, wu kei kindang na muls konu onjung. ¹² Pe Gos nge Gui Ka ek nim, ‘Nim wu kei kin unni pungii,’ nim. ‘Nim noman embin kulerii!’ Pe wu kei kin pii gii wumb angil orung nga endeim na kin pupun Koniiliyas ngii konu nirik punjpin. ¹³ Pe wu ei eim ek nipi nim, ‘Eim Gos kindang opu sinim tep enim wumb ei nge kenim mil nipi sin ngum.’ Ei yi nim, ‘Nim Jopa konu pukun wu Saimon mo!um nen omba, wu ei embe endi Piisa. ¹⁴ Eim nim ek kombur nipi ngumba. Ek ɛle nim Gos nim sipi orung sipi, nim ngii endi wumb ei Gos sipi orung simba,’ yi nim. ¹⁵ Na ek nip mo!amb kin, Gos nge Gui Ka wumb mulnjung konu om. Ei sinim kin ok orum mil yi om. ¹⁶ Na owundu ni eim ek ei nga piind, ‘Jon wu amb no! mendpil pendpi ngum. Ba enim Gos nge Gui Ka ɛle no! pendmba.’ ¹⁷ Ok sinim Jiisas Kraiss kin pii gii nemin epi ka wii sinim kin wii ngumba. Gos Gui Ka sin ngurum mil ei nge akip wumb ombu ngonum. Nii na kapli? Gos andlam owundu ngumbii min?” Piisa ek yi nim. ¹⁸ Piisa ek nim ek ei piik, “En enim ek ei si kindik Gos embe ambil tonu kindik,” enjing. “Yi erangin, Gos wumb tilap eipi noman to ak tum ku, wumb ei noman konj sik mu!ngii ku.”

Andiok Wumb Gos Ek Piik Mulnjung Wumb Tonu Ok Kongun Enjing

¹⁹ Ok Siipen ko!pu pang kin, o! embin tui owundu endi tonu om. Pe pii gii wu kombur tungu puk konu eipi eipi punjung. Puk, Piniisiya konu ni Saipris konu ni Andiok ni konu

ele punjung. Ek nik wumb eipi Gos ek ngunenjing; Jura wumb minj ek nik ngunjung. ²⁰ Ba wu kombur tuk ele mulk, Saipris konu ni Sairiini ni konu ombu puk, Andiok konu puk Griik wumb Jiisas ek ka ni ngunjung ku. ²¹ Gos Owundu nge dinga ele opu seng kin, wumb pei pii gii nik, Gos kin noman to ak tok Gos Owundu kin pii gii ninjing.

²² Jerusalem konu Gos nge tilap ek ei piik wu, Banapas Andiok konu kindangin pum. ²³ Eim opu kenim ni, Gos wumb ombu kaimb sipi piki to mułum. Banapas opu kanpi ka piim. Pe eim Gos ek dinga nipi wumb ngum. Wumb piik kin, Gos Owundu kin kunum kunum mandi ok mulnjung. ²⁴ Banapas ei wu ka, Gos nge Gui Ka eim kin piki to mułum. Enim Gos kin pii gii dinga pim. Pe wumb pei Gos nge tilap ele tuk onjung.

²⁵ Pe Banapas Sol kurpu, Tasas konu ele pum. ²⁶ Pupu, kur kan sipi, Andiok konu ele orung tu wum. Kung ngii endeim Gos nge tilap wumb Andiok konu mulkuł, Gos ek ka nikił, wumb ngunjunguł Andiok konu ele Gos nge wumb ele kumna embe, 'Krisin' o ninjing.

²⁷ Kunum ele, ekii se piik niłmin wu kombur Jerusalem konu si kindangin Andiok konu mani onjung. ²⁸ Ek ni tor kindiłmin wumb mulnjung konu, wu endi tuk mułum wu ei embe Akapas. Wu ei Gos Gui Ka piki tang, orung orung pei kumb kuni owundu simba nim. Ekii se Kloriyas King owundu mułum kunum ele, kumb kuni owundu simba kunum. ²⁹ Yi neng kin, Gos pii gii wumb Andiok konu ele ek nik piik. Jura wumb engnjing noł eipi mołmun ei paki tumun. Gos nge tilap wumb endeim ni yi piinjing. Ku seng kin, kongun ele ku orung paki to kindmin ni piinjing. ³⁰ Ek yi ni pendik, ku ngangin Banapas kin Sol tał kindangin sipkił, peng pim wumb mulnjung konu ngunjunguł.

King Eros Jeims To Kondpu Piisa Kan Ngii Ele Kindim

¹ Kunum ele, wu King Eros tilap ele mulnjung wumb ei topu kan ngopu oł embin tui erim. ² Pe King Eros Jeims angim Jon tui to kundum. ³ King Eros Jura wumb kenim ni, erim oł ei ka piinjing. Piyangin, kanpi Piisa kan ngum ku. Erim, kunum ei Jura wumb bres yiis punerang nunjung kunum ele erim. ⁴ Piisa ambil gii nik, kan ngunjung. Piisa kan ngopu, opu wu kapil kapli mulnjung konu kindim. Kindang kin, tep er mulnjung wu kapil kapli mulnjung konu opu wu kapli tep er mulnjung. Wu King Eros eim yi piim, Pasopa kunum ei ekii se Gos wumb Jura wumb Piisa sipi wumb mułngii konu ele kos ermbii ni piim. ⁵ Yi erangin kin, Piisa kan ngii ele mułang kin, opu wu tep er mulnjung. Ba Gos nge tilap ele prei erangin kin, Gos Piisa kan ngii pakim ei paki tumba nik prei dinga kind er mulnjung.

Sinim Tep Enim Wumb Ei Piisa Kan Ngii Ele Si Tor Sim

⁶ Wu King Eros 'Piisa kos ele tumbii,' nim, kunum ele epinding, opu ond wu tał enginjngił konu ele Piisa eim tuk ele or pim. Piisa simb angil ele kan sen to pendnjing. Pe opu wu tał kan ngii ondu ele tep er ang mulnjunguł. ⁷ Gos Owundu sinim tep enim wu ei kindang kin, opu kan ngii nirikring wang kin, konu eni mił topu tilang erim. Pe sinim tep enim wu ei opu, "Piisa, Piisa!" nipi, or pim to konj kindim. Kindpi, ek yi nim, "Nim sikir angkin," kan sen angil to pendnjing ei Gos nge dinga ele wii pilngan to mani pum. ⁸ Pe sinim tep enim wu ei ek nipi Piisa ngum, "Nim kan talkin, su kindkin er!" Neng, Piisa yi erim. Pe sinim tep enim wu ek nipi Piisa ngum, "Nim konduk kindkin, na ond konu wa!" nim. ⁹ Piisa mułum palting ei si kindpi, sinim tep enim wu ei pum konu ekii se pum. Ba

Gos sinim tep enim wu ei kindang opu erim ol ei, keimi ni piinerim. Piisa eim yi ni piim, “Na or kumb end,” ni piim. ¹⁰ Pe pukuł andłam ele tep muljung konu si kindkił pukuł, endi si kindkił. Ekii se, pukuł ain kin ondu dinga ngo pendnjing ni, Gos nge dinga ei eim aki to sim. Ondu ei aki tok konu owundu ele pulmun andłam ondu ele tor pukuł, andłam endi punjnguł. Pe sikir enjel sinim tep enim wu ei Piisa si kindpi am pum.

¹¹ Pe Piisa noman o peng piim. Piisa ek yi nim, “Pe na piind. Gos sinim tep enim wu ei kindang, wu King Eros angil ele na si tor sinim ni piim. Jura wumb na kin epi kis ermin ninjing ei, kanpi eim nge dinga ele na sip tor sinim,” ni piim.

¹² Pe ei piipi pendpi, Jon mam Mariya ngii konu ele pum. Jon ei embe endi eipi ‘Mak’ pa nilmin. Wumb pei kulou to molk prei er muljung. ¹³ Piisa opu ngii ondu andaring ele to teki teki ni mułum. Pe kongun amb endi mułum, ambil opu ngii aki tumba nge om. Ambil ei embe Ronda. ¹⁴ Ambil ei opu piim ni Piisa ek tengim. Piisa anda ngii ondu ele engim. Engang piipi, eim ka piipi ngii aki tunarpi; nga sikir orung pum. Pupu kin, wumb kanpi yi nim, “Piisa om, ngii ondu ele mołum,” pa nim. ¹⁵ Pe wumb ambil ei kanik yi ninjing, “Nim wulu pang nin min?” Ba ambil ei ek dinga kind yi nim, “Keimi, mołum,” nim. Wumb molk, yi ninjing, “Piisa nge anjel onum ninjing.” ¹⁶ Ba Piisa ngii ondu ele piram to mułum. Pe ngii ondu aki to kenjing ni Piisa angpi mułum. Kanik, puku si endnjing. ¹⁷ Piisa eim angil tonu kindpi, “Ek tingnerei!” nim. Piisa eim kan ngii pim, Gos Owundu er tor tu wum mił ei pol topu wumb ngum. Ngopu yi nim, “Enim Jeims kin angim nol yi nei!” a nim. Piisa ek yi ni pendpi, nga anda pupu konu eipi endi ele pum.

¹⁸ Pe ekii se tingang, opu wumb kenjing ni Piisa mulerang opu wumb

mund mong kulk Piisa jili pum, nik kurnjung. ¹⁹ Pe wu King Eros Piisa kurum ba kan sinerim. Sinarpi yi nim, “Opu wu tep muljung wu, ombu to kundmbii,” nim. Neng kin, opu wumb to kundngii enjing. Erik kin, wu King Eros Juriya konu si kind pupu Sisariya konu ele mułum.

Wu King Eros Kulum

²⁰ Wu King Eros eim Taiya wumb kin Sairon konu wumb ei popuł kis piim. Wumb en enim ok, wu King Eros wu num endi mondułum, wu ei embe Balasis kanik yi ninjing. “Nim ek nin sin noman kis ei mani pangli. Sin wu King Eros konu ele, sin wumb pei eim kin kuni si nopun mołmun.”

²¹ Wu King Eros eim kunum endi kulou tumun ni pendrim. Kunum ei, eim king elmin epi ei sipi, king mołum konu ele mołpu ek kinan nipi mułum. ²² “Wumb king nim ek ei piik ek kend tok yi ninjing, ek ei eim wumb gupu ele tor onanim. Gos gupu ele tor onum,” ninjing. ²³ Wu King Eros eim Gos mendpił embe ambil tonu kindnerim. Yi erang kin, Gos sinim tep enim wu ei kindang opu King Eros tum. tang kin, King Eros kirim kilanj nang, eim kulum.

²⁴ Ba Gos ek ei dinga tonu opu wumb konu orung orung ele pei pum.

²⁵ Banapas kin Sol tał, kongun ei Jerusalem konu er poru nikił, si kind orung Andiok konu punjnguł. Pukuł, Jon ni wu ei sinjngil, wu ei embe eipi endi Mak, wu tał kin tep to punjung.

13

Banapas Kin Sol Tel Gos Ek Ele Kongun Erngil Nge Punjnguł Wu Sol Kongun Kumna Erim

¹ Andiok konu ele, Gos nge wumb tilap muljung konu ele Gos ol ermbe, ol ei piik nilmin wu kombur muljung. Pe ek embe to ngołmun wu kombur muljung ku. Muljung kin, wu ombu embe yi: Banapas, Simiyon, embe endi eipi Naisa ni

Lusiyas, wu ei Saiiriini konu e le wu, Manain ngii endi palmbil wu Eros Terak, angim endi Sol wu ombu Andiok konu e le mulnjung. ² Wumb ombu prei er molk, kuni mowii mulnjung. Molk kin, Gos nge Gui Ka ek yi nim, "Enim Banapas kin Sol tel to tonu kindangin nam kongun wii top ngumbii kongun ei erngil." ³ Pe kuni mon nik mowii molk, angil tonu kindik prei erik, wu tal Gos kongun e le kindnjing. Pe wu tal kindangin punjngul.

Saipris Konu Wu Tal Gos Ek Ka Ei Ninjngil

⁴ Gos nge Gui Ka ei, wu ombu kindang Selusiya konu e le punjung. Selusiya konu e le wu ombu nol kanu owundu sik Saipris mei konu kembis e le punjung. ⁵ Wu ombu puk, Salamis konu ep nol wer e le tor punjung. Puk, Jura wumb men ngii engim konu Gos ek nik wumb ngunjung; wu endi Jon Mak wu tal paki topu mulum.

⁶ Pe wu tekliki Saipris konu e le punjung. Puk, Pepos konu tor punjung. Pepos konu e le wu endi kum kondpu ol kanim kanim elim. Wu ei yi nim, "Na Jura tilap ek ni tor kindil wu mol," ba eim ek kend tum. Wu ei embe Bar-Jiisas. ⁷ Wu ei gapman owundu kin tep to mulum gapman wu ei, eim embe Serkiyus Polas. Serkiyus Polas eim noman ka peng, Banapas kin Sol tal wii tang okul. "Gos ek nengil piimbii," pa nim. ⁸ Ba Elimas ni wu ei eim kum kondpu, epi kanim kanim erpi elim wu. Griik wumb ek e le wu ei embe Elimas ninjing. Wu ei eim wu tal to mani kindmbii ni erim. Erpi, wu gapman owundu wu ei noman to kis eramb, Gos kin pii gii ninim ei si kindmba nipi erim. ⁹⁻¹⁰ Ba Sol eim Pol pa ninmin ku, ei Gos Gui Ka noman dinga ngum. Elimas dinga kanpi ek nipi ngum, "Nim Seisen nge kingam, nim ol ka ombu nim er kis mondun. Nim ek kend to lun wu. Nim Gos Owundu ol ka ei er kis mundnjii en. Nim ol ei si kindnjii nimbil enim?" ¹¹ Pe

Gos Owundu angil e le nim tang, nim ningil kis mulmba. Pe nim kinarkin, mulun kunum kopur epi ei ba," nim. Pol ei yi nipi mulang kin, kupu mil epi emii erim endi opu Elimas eim ningil e le pandi tum. Pe Elimas eim pupu, wumb endi eim angil ambilk, andlam andan to sipngii nipi pum. ¹² Wu gapman owundu ol ei kanpi puku sim. Sipi, eim Gos Owundu ek pii gii nim.

Pisiriya Konu Ol Andiok Wu Tal Ombu Kongun Enjngil

¹³ Pol kin kongun ende er mulnjung wumb, Pepos si kindik nol kanu e le puk Perka konu Pampiliya konu owundu e le punjung. Ba Jon eim wumb ombu si kindpi, Jerusalem konu orung pum. ¹⁴ Perka konu si kindik, puk Pisiriya konu owundu Andiok konu tor punjung. Kunum ei, kor kunum tor punjung. Puk kin, Jura wumb Gos ngii e le nirik puk mulnjung. ¹⁵ Gos ngii e le wu owundu ombu Moses lo ek ei gerik, Gos nge ek keimi nilmin wumb ek ei gerik poru nik, Pol kin tep to onjung wumb ei kii sinjing. "Engnan nol enim onjung. Ek endi pim kin, nengin sin noman e le tang piimin," pa ninjing.

¹⁶ Pe Pol angpi angil tonu kindpi ek nim, "Enim Esrel wumb kin, wumb tilap eipi Gos kin mund mong kulnjung wumb, enim piingii!" ¹⁷ Gos Esrel nge wumb, ok wumb sinim nge kupenjing nol, Eisip konu mulk kunum ei, Gos erang wumb tilap owundu tonu ok. Ekii se Gos nge dinga e le konu ei si kindpi tor tu wum. ¹⁸ Pe ok konu wumb mulngii konu e le ol embin tui endi tonu wang kin, kung ngii 40 kinan mulnjung. Pe ok konu wumb mulngii konu e le Gos kupenjpun nol paki tum; ba wumb ei Gos ek piinenjing, ei nge wumb ei kung ngii pei mulnjung. ¹⁹ Pe Keinan konu e le, Gos wumb tilap angil orung nga tal topu eipi kindim.

Kindpi, Esrel wumb mei ele mulnjung. Mei ele no mulangin kin, kung ngii 450 kinan no mulnjung.

²⁰⁻²¹ Ekii se Gos Esrel wumb kombur tep erngii nipi mundum. Mundum wu ombu mulangin kin, kunum ele ek ni tor kindilim wu Samuyel mulum. Mulum kunum ele, king mulmba, pa ninjing. Kis kingam Sol, Gos sipi ngum wu ei, Benjamin nge tilap ele, pe Sol king mulang kung ngii 40 kinan mulum. ²² Ba Gos king Sol tor kindpi, king Deipis mundum. Moŋpu, wumb kanpi yi nim, 'Na Jesii kingam kan sind. Na wu ei noman ngond. Eim na noman piimba miŋ kongun ermbe,' pa nim. ²³ Gos eim ok nirim miŋ oŋ ei erim. King Deipis nge tilap ele, Gos eim kingam Jiisas kindim. Sinim sipi orung simba wu ei, Esrel wumb mulnjung konu kindim. ²⁴ Kunum ele Jiisas oneririm kunum ei, Jon wumb noŋ pendilim, wu Gos ek nipi yi nirim. 'Enim Esrel wumb, noman ak tok, noŋ pingii,' pa nirim. ²⁵ Jon eim kongun poru nimba erang yi nirim, 'Enim na er piinmin miŋ nenj? Enim kui er mulnjung wu ei na mon. Enim na nind ek ei kom se piingii! Wu endi ekii se omba wu ei, na eim simb su kan ei kapli si kindnermbii mon! Eim wu owundu.'

²⁶ "Engnan noŋ! Enim Eiparam nge tilap ele, pe wumb kombur Gos nge ek ele mund mong kulnjung wumb ei, Gos sinim sipi orung simba ei, Gos nge ek sinim kin kindim. ²⁷ Jerusalem wumb ni wu mulnjung wumb ei, wu ei piinenjing. Gos epi nipe ekii se ermbe ei, piik niŋmin wumb ek ninjing kor kunum ele mon gerilmin ei piinenjing ku. Wumb kis ombu Jiisas sipik kos erik ngunjung. Yi miŋ Gos oŋ ermbe ni tor kindilmin wumb ninjing miŋ yi enjing. ²⁸ Wu ei mong endi sipi erang tungii ei kapli, ba wumb Pailos kin wii to kundii minj ninjing. ²⁹ Ok Gos oŋ ermbe ei piik niŋmin, wu ek poŋ ek gerik poru ninjing. Ekii se ond peri ele, Jiisas si mani sinjing. Sik, tukpu ele kui tunjung. ³⁰ Ba Gos eim Jiisas tukpu

ele er konj sim. ³¹ Wumb Galilii konu si kindik, Jerusalem eim kin ouni punjung wumb ei eim kenjing. Ekii se eim nga orung wang kin, kenjing wumb ei eim nga keningii ku. ³² Pe sin enim kin Gos ek ka ei yi nimin. 'Oŋ ei ok Gos eim Jura wumb kupenjpipin kanip ngumbii,' nirim. ³³ Ei pe Gos eim kingam sinim ngonum. Eim Jiisas nga er konj sim, Gos ek mer mon ok nge Sam 2 puŋum miŋ ei yi nim,

'Nim na kangi mendpiŋ. Pe na nim arnim moŋ.'

³⁴ Eim mer tukpu ele er konj sim; nga tukpu ele orung ba miŋ mon. Gos eim ek yi nim,

'Na enim noman ka ngumbii. Ok na Deipis ngumbii nir, ei enim kapli pii gii ningii.'

³⁵ Sam nga puŋum ek endi yi ku nim, 'Nim kongun wu ka wii nga kulermba.'

³⁶ Sinim piimin! Deipis eim Gos nge noman ele kongun er moŋpu sinim wumb mulnjung konu mei ele tuk moŋpu erim. Ekii se koŋpu pupu eim nge kupenjing noŋ mulnjung konu ele purpu mani pum. ³⁷ Ba wu ei Jiisas Gos nga er konj sim wu ei purnerim. ³⁸ Engnan noŋ, enim ei dinga piingii! Sin Gos ek ka ei enim kin yi ninmin. Gos wu ei Jiisas kin enim oŋ kis ei kapli kil ngumba. ³⁹ Moses sinim lo kengip topu ngurum ek ei, sinim oŋ kis kil ngopu, sinim ka mulngii ninerim mon. Ba wu ei Jiisas eim kin pii gii ninjing wumb ei kanpi oŋ kis ei kil ngopu, wumb kun ka mulngii nirim. ⁴⁰ Enim oŋ kun ka erik mulngii! Epi kis ei enim kin onermba; ok Gos ermbe oŋ ei piik ek dinga niŋmin wumb yi nik.

⁴¹ 'Enim wumb ek, buŋ mong tung, noman kis piik, enim ei epi kis tonu omba. Pe na enim kin kongun endi end. Ek ei, wu endi enim nik ngangin pii gii ninenjing.'

⁴² Banapas kin Pol teŋ anda punguŋ enjngiŋ ni, wumb ek yi ninjing. "Nga kor kunum elip okuŋ, Gos ek ka ei

nge nengil,” wumb piimin ninjing.
⁴³ Wumb pei Gos ngii si kindik anda puk punjung. Jura wumb pei ni wumb tilap eipi ei, Gos ek pii gii ninjing ku. Jura wumb men tok elmin ol ei enjing. Pol kin Banapas punjungul konu ekii se punjung. Wu tal ek niki ngunjungul, wumb noman to dinga erangil, Gos nge noman ngopu, enim piik mulngii.

⁴⁴ Kor kunum endi mandi erang, wumb konu orung orung wumb pei ok Gos ek piimin ni ok kulou tok muljung. ⁴⁵ Ba Jura wumb mol kenjing ni, wumb pei ok kulou tunjung. Tangin kin, ei nge Jura wumb popul kis sik, Pol ek nim ei to mani kindmin. Pol bul morung ek ambilk muljung. ⁴⁶⁻⁴⁷ Pol kin Banapas tel ek dinga niki yi ninjingil, “Keimi, sil Gos ek ei enim kin ok kanpil nimbi. Ba en enim Gos ek pinarik bul ngok. Yi nimin, sin Gos konu ka ele kunum kunum mulmun. Pinalim ninmin ei, enim piingii. Sil pe Gos Owundu yi ninim,

‘Elip wumb tilap eipi endi kin pel!’ pa nim. Gos Owundu sil kin ek yi nim, ‘Elip wumb mulngii konu dup mil tilang erang mulngul ei nge Gos wumb pei sipi orung simba.’

⁴⁸ Wumb tilap eipi Gos ek ei piik, Gos Owundu kin ka piinjing. Wumb pei en enim ka piik konu ele pupun kunum kunum konj mulmun. Nik, Gos ek pii gii nik muljung.

⁴⁹ Gos Owundu ek ei konu orung orung pei pang piinjing. ⁵⁰ Piik kin, Pol Banapas tel Gos ek niki, wumb ngunjungul. Amb kombur ni wu owundu ni ok, Gos ek piik muljung. Ba Jura wumb ok, wumb tilap eipi kin ek nik, kunj tangin erangin wumb ok Pol kin Banapas tel ek ngunjung. ‘Sin konu ele mulerngil!’ nik, to tor kindnjing. ⁵¹ Wumb yi erangin kin, wu tal wumb keningii niki, simb su mei ele tami to kindambil piingii. Sin ol kis enjpin ni piingii niki enjingil. Er pendiki Aikoniyam konu ele punjungul.

⁵² Andiok konu Gos nge tilap ele tuk onjung, wumb ei Gos nge Gui Ka ek sik, ka piik muljung.

14

Wu Tal Aikoniyam Konu Gos Kongun Enjingil

¹ Aikoniyam konu wu tal, Pol kin Banapas kin puku. Jura men ngii ele nirik punjungul. Puku, Gos ek ka ei niki wumb ngangil. Wumb tilap eipi ni Jura wumb pei pii gii ninjing. ² Ba Jura wumb kombur pii gii ninenjing, wumb ei tilap eipi kan nengin, Gos tilap er kis ermin nik enjing. ³ Banapas kin Pol tel Aikoniyam konu ele kunum kinan mulku. Gos Owundu ek niki, wumb ngokul muljungul. Owundu wu tal paki dinga tang kin, wu tal jep ol kanim kanim enjingil. Jep ol erangil, Gos wu tal epi noman ka ngum. Ngang kin, wumb kanik Gos ek ei keimi, ni piinjing. ⁴ Wumb konu owundu ele muljung wumb ei, sikind eipi puk, wumb kombur puk Jura wumb ek ninjing mil ei piinjing. Wumb kombur puk, Gos nge kongun wu tal Gos ek sinjingil konu ele puk piinjing.

⁵ Ekii se wumb tilap eipi kin Jura wumb kin wu noman pim wumb ok, “Pol kin Banapas tep tumun,” nik onjung. Wumb ombu ok, kom ku sik, “Wu tal to kundmun,” ninjing. ⁶ Wumb ek yi nengin piiki, tungu puku konu kembis Lisra kin Derpii tal sim, konu owundu Laikoniya konu orung orung mandi sim. ⁷ Pe wu tal konu ele molku, Gos ek ka ei niki wumb ngokul muljungul.

Lisra Konu Ele Wu Tal Kongun Er Muljungul

⁸ Lisra konu ele wu endi mulum wu ei, simb tal oui kis mulang, andlam endmba pinerim. Ok mam kirim tuk multum, eim yi er peng tor orum. Wu ei andlam endmba pinerim. ⁹ Wu ei Pol ek nim mil dinga kanpi mulum. Pe Pol wu ei dinga kenim ni wu ei pii gii pim, ei eim simb ka ermba, ni piim. ¹⁰ Pol

ek dinga nipi yi nim, “Nim angkin simb kun kamb!” neng, wu ni sikir angpi pum. ¹¹ Wumb pei Pol erim oł ei kanik, en enim Laikoniya konu ek ei dinga ninjing. “Owundu wumb mił okuł, sinim konu okuł,” ninjing. ¹² Banapas wumb eim embe ‘Sus’ ninjing. Pol ek niłim wu nik, wumb Pol embe ‘Ermes’ ninjing. ¹³ Sus ngii owundu ei konu owundu ełe torung ełe engim. Sus ngii owundu ełe kułmał kalilim wu ei, kung kou pełe kombur tuk tu wum. Pe plawa kuk wulu kindnjing ei, sipi konu owundu ełe mandi om. Eim kin wumb kin kułmał kalpin wu tał ngumun nik onjung. ¹⁴⁻¹⁵ Gos nge ek se andiłmbił wu tał, Banapas kin Pol teł ek ei piikił oł ei nge er mulnjung. Wu tał kis piikił eł elip konduk to kis enjingił. Erkił, sikir pukuł, wumb punjung konu ełe pukuł wii tunjunguł. “Nimbił erang, enim oł ei enmin? Sił wu sinim ngenj ende. Sił Gos ek ka ei nipił enim ngambił oł yi nge si kindik Gos ek ka piik molk Gos konu ka ełe pungi. Nipił kongun er onmbuł. ¹⁶ Keimi, ok wumb oł kis er endnjing ei, Gos eim kan wiik tum. ¹⁷ Ba ei koi enerim; wumb kinergii ni enerim mon. Gos epi pei kanim kanim eririm. Sinim kaninmin, eim epin konu mołpu, sinim kin konu kumb ngopu, sinim erang, epi pei ka tonu onum. Gos sinim kuni ka ngang, sinim noman ka seng, ka piimin.” ¹⁸ Wu tał ek dinga yi nikił, pe wumb eł elip kin kułmał kełngii ełmin wu ei mon nikił enjingił.

Wumb Pol Kom Ku Tunjung

¹⁹ Andiok konu kin Aikoniyam konu Jura wumb kombur ok, wumb mulnjung konu kunj tangin, wumb ku sik Pol to kundnjung. To konduk, nga ngundundii sik, konu owundu ełe tor sipnjing. Sipik, yi piinjing, kułum ni piinjing. ²⁰ Pe Gos nge tiłap ok orung mułangin kin, Pol angpi konu owundu ełe tuk pum. Kupiiring Pol kin Banapas teł Derpii konu ełe punjunguł.

²¹ Wu tał Gos nge ek ka, ei nengił wumb pei tuk ok Gos nge kongun wumb mulnjung. Ekii se wu tał Lisra konu ni Aikoniyam konu ni Andiok konu ełe orung punjunguł. ²² Pukuł, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb ei, Gos ek nikił, wumb ngangił wumb Gos ek pii gii nik mułngii nikił ek dinga ninjingił. Enim pii gii nik mułngii. “Sinim Gos tep er mołum konu tuk bin ei, ok sinim epi embin tui endi sinim kin omba ei ko wupun andpin bin.” ²³ Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał pukuł tep wumb mułngii nge to tonu kind mundunjunguł. Pe wu tał kuni nunarkił, prei erkił Gos ngunjunguł, wumb Gos kin pii gii nik mulnjung wumb pei, Gos owundu angii ełe kindinjingił.

Andiok Konu Kin Siriya Konu Ełe Wu Tał Orung Punjunguł

²⁴ Ekii se wu tał andkił pukuł Pisiriya konu tor pukuł, Pampiliya konu ełe tuk punjunguł. ²⁵ Wu tał pukuł mani Perka konu Gos ek ka ninjingił. Nikił, ekii se pukuł Aseliya konu punjunguł. ²⁶ Aseliya konu pukuł, noł sip ełe pukuł, Andiok konu tuk punjunguł. Ok konu ełe, Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał Gos angii ełe tuk kindnjing. Kindangin, Gos wu tał paki tumba nik ninjing. Wu tał pukuł Gos kongun er pendkił, nga konu ełe orung onjunguł.

²⁷ Andiok konu tor okuł, Gos tiłap ei nengił kułou tunjung, eł elip Gos kongun er pangiił, Gos paki top erim ek yi ninjingił. Gos wumb tiłap eipi noman aki tang, wumb ei Gos ek piik pii gii ninjing. ²⁸ Wu tał Gos tiłap wumb ełe tuk onjung wumb kin kunum kinan mulnjunguł.

15

Gos Nge Tiłap Ełe Mulnjung Wumb Kułou Owundu Jerusalem Konu Tunjung

¹ Jura konu wumb kombur mani ok Gos nge tiłap ełe mulnjung, wumb kanik kengip ek yi ninjing. “Enim

Moses lo ek piinarik, ngenj kopsik enenjing kin, Gos enim sipi orung sinermba,” ninjing. ² Wumb ei ok yi nengin, Pol kin Banapas teł, wumb ei kin ek popuł kis sikił. Wumb ei kin wu tał kin ek opu er ninjing. Pe Gos nge tiłap ełe mulnjung, wumb ek nik, Pol kin Banapas teł kin wu kombur kin kindangin, Jerusalem konu tonu puk, Gos ek se andik kongun ełmin wumb kin, wumb noman pim wumb kin, ek ei nik, ka erngii ni punjung.

³ Gos nge tiłap wumb, wu ombu kindangin puk, en enim Piniisa konu kin Sameriya konu tuk ełe puk. Gos nge wumb konu tał ełe mulnjung, wumb ei kanik, ek yi nik. Gos wumb tiłap eipi erang, noman tuk aki tok, Gos eim ek piimin nik, Gos nge tiłap wumb noman ka piik wumb ek ei nik ngunjung. ⁴ Jerusalem konu tor pangin, Gos nge tiłap wumb pei ni Jiisas nge kongun wumb ni, wumb peng pim wumb kin ek tengnjing. Pe Pol kin Banapas teł Gos paki tum mił nikił ngunjunguł. ⁵ Lo ek piimin wumb wumb ei, ok yi ninjing. “Ełip wumb nengil, ngenj kopsik, Moses lo ek pałim mił yi erngii.”

⁶ Yi nengin, Jiisas ek se andiłmin wumb nin, wumb noman pim wumb, ek ei nik kun erngii nge enjing. ⁷ Ek pei nik poru nengin, Piisa angpi ek nipi yi nim. “Engnan noł, enim piinmin ok Gos sinim kongun mok topu, na kongun Gos ek ka ei wumb tiłap eipi kin pup ek nip ngamb, wumb pii gii ningii kongun ei Gos na ngum. ⁸ Gos eim wumb pei noman tuk kaninim, ei eim sinim andan topu ngonum. Ei Gos eim ka kanpi sinim andan tum. Gos sinim eim Gui Ka ngum mił yi wumb ngonum. ⁹ Gos sinim kin oł eipi erpi, wumb tiłap eipi kin oł erpi yi enanim, mon! Wumb Gos kin pii gii nengin kin, Gos wumb erang ka mołmun. ¹⁰ Enim nimbił erang Gos nimba mił piimin nik enmin? Enim oł embin tui ei Gos tiłap ełe nimbił erang oł embin tui ngonmun? Ok sinim kupenjpın noł oł embin tui ei

nge ko wunerik, oł ei nge akip sinim ko wunermin ku. Sinim pei kaplı enanim. ¹¹ Sinim pii gii nimin, Jiisas Owundu noman ka ngopu, Gos sinim sipi orung simba yi mił ku, wumb ombu orung sinim.”

¹² Piisa ek yi nim, “Sinim kułou tunjpun, ek peng endi pinałim.” Kom sek mułangin, Banapas kin Pol teł ek nengil piinjing. Pe Pol kin Banapas teł ek yi ninjingil, “Wumb tiłap eipi mulnjung konu, Gos sił paki tang sił jep oł ełe enjpił.” ¹³ Wu tał ek ni poru nengil, Jeims ek yi nim, “Engnan noł, enim na ek nimbii end, kom se piyei!” ¹⁴ Saimon ek yi nim, ‘Kumna Gos wumb tiłap eipi kin om. Opu, eim nge wumb tuk seng kin ok mulnjung.’ ¹⁵ Gos nge ek piik niłmin wumb ek ei ende mił ek yi mił pulnjung. Ek ei nge Deipis nge tiłap wumb, ok ninjing. ¹⁶ Owundu yi nim,

‘Ekii se na orung ombii, Deipis ngii mani pum ngii ei nga tekmbii. Eim ngii konu ełe mułum epi, kis mułum ei nga konj ermbii. ¹⁷ Wumb eipi Gos nam Owundu ni kurngii. Ei wumb pei, wumb tiłap eipi nam sip mundunj wumb.’ ¹⁸ Kumb ok Gos Owundu eim, ek nipi tor kindpi,” yi nim.

¹⁹⁻²¹ “Sinim piinmin, kumb ok ek ei pepi opu pe yi ku pałim. Konu owundu kembis pei orung orung salim konu ei kor kunum Moses lo ek ei ger piik minj mołmun.” Jeims ek nga yi nim, “Nimbił erang na noman ełe yi pałim. Wumb tiłap eipi noman ak tok Gos ek ekii sinjing. Ei sinim noman embin piingii ek ninermin. Sinim pipe topun yi nimin, ‘Kuni epi gos kend nik kuingii epi ei nunerngii. Amb wam mułang ngunduk enmin oł ei si kindik. Kung min epi nipe endi kan kulk pindangin kułang, nungii ei nunerngii. Kung min epi nipe miyem ei nunerngii ku.’ ”

Wumb Tiłap Eipi Gos Nge Tiłap Ełe Tuk Ok Gos Ek Piik Mulnjung Konu

Pipe Pol Kindnjing

²² Yi nik kun erik, Jiisas ek se andilmin wumb kin, wu owundu ni Gos tilap ele mulnjung wumb pei, kulou tok yi nik. Wu tal kindangin wumb tilap eipi, Gos nge tilap ele tuk ok mulnjung konu pungul nik. Andiok konu Pol kin Banapas tel kin kindangin punjungul. Pe Juras ei embe endi Basapas, kin Sailas kin kindnjing. Wu tal pukul, Gos nge tilap wumb mulnjung konu ele kumna punjungul. Pukul, tep er mulnjungul. ²³ Pipe endi kindik yi ninjing, "Sin Jiisas nge ek se andilmin wumb kin men ngii kongun wumb ombu sin enim enginjin nol molmun. Sin pipe ei polpun, enim tuk wumb tilap eipi tonu ok, Andiok konu ni Siriya ni Silisiya konu ele molmun. ²⁴ Sin ek ei piinjin, sin wu kombur ok ek kanim kanim nik enim noman to wulu mil kindngii, enjing. Wumb ombu ok enim noman tuk to kis enmin ei, sin yi erei ninenjin mon. ²⁵ Sin noman ende sepin ek ka piipin, Gos ek se andilmin wu kindmin. Wu tal Banapas kin Pol tel sin noman ngolmun wu tal enim kin kindinmin. ²⁶ Wu tal el elip ngenj ele piinarkil, Jiisas Krai Owundu kongun ele embe ambil tonu kind punjungul. ²⁷ Sin Juras kin Sailas tel kindinmin. Wu tal ek sikil tu wunmbul, ek ei nengil enim piingii. ²⁸ Gos nge Gui Ka ei sin kin mulang, sin ek ei ninmin. Sin ek eipi endi nipin, enim ngunermin. Enim piinmin, ek ei minj piik mulei! ²⁹ 'Enim kung ni epi eipi endi gos kend nik kuingii epi ei nunerei! Pe kung miyem ni kung kan kulk pindangin kulmba ei nunerei!' yi ninjing. 'Wu eipi embinjing ei ningil enarik, en enim ka mulngii. Pe enim ek ninmin ei piik ka mulnjung kin kapli ermba, enim ka muleiyo.'"

³⁰ Gos nge tilap wumb, ek se andilmin wu ombu kindangin, Andiok konu ele punjung. Puk, Gos nge tilap wumb mulnjung konu tuk sik pipe ei wumb ngunjung. ³¹ Konu ele

Gos nge tilap wumb pipe ei ger kanik piinjing; pipe ei gerik ka piinjing. ³² Juras kin Sailas wu tal el elip Gos ekii se ermba ol ei piikil, wumb kankil ek ni dinga enjingil. ³³ Wu tal Andiok konu ele kopur kinan mulnjungul. Pe Gos nge tilap wumb noman ende sek, ka piik, wu tal nga orung kindangin punjungul. El elip kindangin onjungul, wumb mulnjung konu orung punjungul. ³⁴ Ba Sailas eim punarpi, Andiok konu ele mulum.

³⁵ Pol kin Banapas tel Andiok konu ele enj mulnjungul. Pe wu tal wumb eipi kin andkil, Gos ek nikil wumb ngokul enjingil.

Pol Kin Banapas Tel Eipi Eipi Punjungul

³⁶ Ekii se kunum kopur o pang, Pol Banapas kanpi yi nim, "Silip orung pupul, enginpil nol konu owundu orung molmun konu ele pupul kenmbil. Ok silip Gos ek nipil wumb ngunjpu wumb, akip pupul kenmbil ni wumb ka molmun min kis molmun, ei pupul kenmbil." ³⁷ Banapas, Jon kin el elip kin tep to bin ni piim. Jon embe endi Mak. ³⁸ Ba Pol ek yi nim, "Wu ei ok silip Pampiliya konu si kindpi konu eipi pum. Silip kin kongun ele punerim. Pe eim silip kin ouni punermba mon!" ³⁹ Pe wu tal ek opu er ninjingil. Banapas kin Pol tel noman ende punerim. Punerang kin, wu tal konu eipi eipi punjungul. Banapas eim Mak ni sipim. Pukul, nol kanu endi ele tonu pukul Saipris konu ele punjungul. ⁴⁰ Sailas Pol kin punjungul. Pe Gos nge tilap wumb mulnjung konu yi ninjing, "Gos noman ka peng, elip kin tep er mulang pungul," ninjing. ⁴¹ Pol Sailas kin pukul Siriya, Silisiya konu ele tor pukul, Pol Gos ek dinga nipi Gos tilap mulnjung wumb ngum.

16

Timosii Pol Kin Sailas Kin Tep To Punjungul

¹ Pe pupu Derpii kin Lisra konu eŕe tor pum ku. Konu eŕe wu endi muŕum, wu ei embe Timosii. Wu ei Gos nge tiŕap eŕe tuk pupu Gos ek piipi muŕum. Wu ei mam Jura amb, Gos ek piim. Arim Griik wu. ² Gos tiŕap wumb Lisra konu kin Aikoniyam konu wumb molk, eim eŕim oŕ ei ka nik tor kindnjing. Yi ninjing, “Timosii ei wu ka,” ninjing. ³ Pol Timosii kin tep to biŕ ni piim; pe Pol Timosii sipipi ngenj kopsim. Pol yi ni piim, Jura wumb konu orung eŕe moŕmun nipi yi erim. Nimbil erang Jura wumb oŕ ei erim, wumb pei piinjing, Timosii arim Griik wu. ⁴ Pe andik puk konu owundu eŕe andik punjung. Ek ei ok Jiisas nge ek se andilmin wumb ni wumb peng pim wumb, kulou tok ek yi ninjing. Ek ei nik Gos tiŕap mulnjung wumb, Jerusalem konu ei ngok yi ninjing, “Enim ek ei minj piik ekii singii,” ninjing. ⁵ Yi nengin kin, wumb Gos tiŕap wumb pei kin pii gii dinga nik mulnjung. Gos nge tiŕap eŕe tuk onjung wumb pei.

Pol Maseroniya Wu Endi Kenim

⁶ Andik konu puk Prisiya konu kin Galasiya konu tuk eŕe and punjung. Gos nge Gui Ka ek neng kin, “Gos ek eŕe Eisiya konu eŕe ninenei!” nim. ⁷ Puk, Misiya konu eŕe puk, nga Bisiniya konu eŕe bin ni piik punjung. Ba Jiisas nge Gui Ka andŕam eŕe puneningii mon nim. ⁸ Pe puk Misiya konu tonu eŕe si kindik Trowas konu tor punjung. ⁹ Epinding Pol pepi or kumb miŕ er kenim ni Masironiya wu endi moŕpu ek dinga yi nim. “Pol, nim ya Maseroniya konu eŕe okun sin paki tunjii.” ¹⁰ Pol or kumb er kanpi ek yi nim, “Sinim Maseroniya konu bin,” nim. “Gos sinim wii tonum. Sinim pupun, Gos ek ka ei nipi wumb konu eŕe wumb ngumun.”

Liriya Konu Gos Tiŕap Eŕe Tuk Om

¹¹ Na Luk mon eŕe puls, enim na kin tep to punjung. Yi erang kin, noŕ sip endi tonu puk, Samoreis konu

eŕe tor punjung. Nga kunum endi puk Niyapolis konu tor punjung.

¹² Pe sin konu eŕe si kindpin, pupun Pilipai konu eŕe tor punjung. Pe konu endi ok Rom wumb mulk konu eŕe, konu owundu embe Maseroniya eŕe kunum kopur aninga mulnjpun.

¹³ Pe kor kunum, sin konu owundu andŕam eŕe tor punjpun. Pupun, noŕ endi pim konu eŕe punjpun. Noŕ owundu eŕe, konu ka seng, prei ermin ni piinjpin. Pe noŕ wer eŕe amb kombur mulnjung, amb ombu sin kin tep to ek tang mulnjpun. ¹⁴ Amb endi embe Liriya, amb ei ek ninjpin, Gos ek ei piim. Eim Gos embe ambiŕ tonu kindim; amb ei konu Taiyasaira konu owundu eŕe amb. Amb ei eim alap ku owundu puŕum ei, kongun erpi ku owundu siŕim. Amb ei Gos paki tang piim, amb ei Pol ek nim miŕ kom sipi piim. ¹⁵ Amb ei ni wumb eim ngii ende wumb pei noŕ pinjing. Amb ei noŕ pepi, sin kanpi ek yi nim. “Enim na Gos kin pii gii dinga nind ni piinjing, na ngii konu ongii,” pa nim. Eim ek dinga nipi yi neng kin, sin eim ek piipin punjpun.

Pol Kin Sailas Teŕ Pilipai Konu Kan Ngii Pinjingil

¹⁶ Kunum endi sin prei eŕmin konu eŕe punjpun. Pe wii kongun ambiŕ endi sin andŕam eŕe om kan sinjpin. Ambilŕ gui kis paŕilim, ambiŕ ei epi ekii se omba oŕ ei piipi niŕim. Yi erang kin, wu amb ei tep eŕmin wumb ei ku pei siŕmin. ¹⁷ Ambilŕ ei sin kin andpi muŕum. Moŕpu, wii topu ek dinga nipi yi nim, “Wu ombu Gos kongun mendpiŕ enmin. Gos owundu ek ei nik, sinim Gos kin orung simba nge onmun.” ¹⁸ Kunum kunum ambiŕ ei ek yi minj nipi endang, Pol eim piipi ten enim. Pe ek dinga nipi yi nim, “Gui kis, nim ambiŕ ei si kindkin pui! Jiisas Kraiss nge embe dinga eŕe, na ek nind.” Yi neng kin, gui kis ni ambiŕ sikir si kindpi am pum. ¹⁹ Ambilŕ tep eŕmin wumb ombu ku sik eŕmin, oŕ ei am pang kanik Pol kin Sailas teŕ ambiŕ gii nik. Sipik, wu num kombur mulnjung

konu kułou tu wunjung. ²⁰ Wu tał sipik, kos piilmin Rom wumb mułum konu yi ninjing, “Wu tał Jura konu ełe wu, sinim wumb noman er kis ermbil,” ninjing. ²¹ “Pe wu tał sinim Rom wumb mon, ei piipin sinim ełmin oł ei piinarkin enmbil,” pa ninjing. ²² Wumb wu tał kin ek ngok nengin, kos piilmin wumb enim ek yi ninjing, “Wu tał konduk gulk kindik kepil tei!” ninjing. ²³ Pe wu tał kepil tok tok sipnjing. Sipik, kan ngii ełe kindnjing. Wumb puk, kan ngii tep ełmin wu kanik ninjing, “Nim wu tał tep dinga er mulei!” ninjing. ²⁴ Kan ngii ełe tep ełim wu, ek ei piipi wu tał sipi kan ngii tukrung ełe pendim. Pe wu tał simb eipi eipi sipi ond tundii ełe tuk kind to gii ni to pendim.

²⁵ Pol kin Sailas teł mulnjunguł, epin tuk mii memb prei erkił Gos kin golang nikił enjngił. Kan ngii wumb kombur wu tał ninjngił ei piik mulnjung. ²⁶ Pe sikir konu kopu mił owundu endi tum. Topu, kan ngii ondu tumunj, ond ei to tor kindim. Pe kan ngii ondu aki topu wii sim. Seng kin, kan sen wumb kan wumb to pendnjing, kan sen ni wii pilngan topu sim. ²⁷ Kan ngii tep wu ei kenim ni kan ngii ondu ombu pei ak topu wii sim. Kanpi, yi ni piim, “Kan wumb pei tor punjung,” ni piipi eim tui kepil sipi, eim to kundmbii ni erim. ²⁸ Ba Pol kanpi wii dinga topu yi nim, “Nim yi enerii! Sin kan wumb pei ya mołmun,” pa nim. ²⁹ Kan ngii tep ełim wu ei wii topu, tiłang er nipi sikir nirik om. Wu ei eim mund mong kułpu, Pol kin Sailas teł mulnjunguł konu simb ełe mani pupu mułum. ³⁰ Tep wu ni wu tał sipi anda sipi yi nim, “Ełip wu owundu, na nimbil oł eramb Gos nga na sipi orung sipi paki tumba?” ³¹ Pe Pol kin Sailas teł yi ninjngił, “Nim Jiisas Owundu pii gii nin kin Gos nim sipi orung seng, eim kin mulnjii. Nim amb kangil ni yi ku mułngii.” ³² Pe Pol kin Sailas teł Gos ek ka nikił, wu ei ngii ende pinjing wumb, Gos ek nikił ngunjnguł. ³³ Pe kunum ełe

mendpił, kan ngii tep ełim wu ni wu tał sipipi kepil mundunjuguł konu noł kindpi er ka erim. Erpi, kingam ambilam noł, Gos ek piik noł pek enjing. ³⁴ Wu ni wu tał sipipi, eim ngii konu sipipi kuni ngopu yi erim. Eim ka ka piipi, eim ngii ende wumb Gos kin pii gii nik kulnjung.

³⁵ Ekii se tingang, kos piilmin Rom wumb tep wumb kombur kindangin onjung. Ok yi ninjing, “Wu tał kan ngii si kindan pangil,” pa ninjing. ³⁶ Pe kan ngii tep mołulum wu ei ek ei piipi Pol nimba nge om. Opu yi nim, “Kos piilmin Rom wumb ninmin, ‘Ełip peł!’ ninjing,” pa nim. Yi nim, “Ełip noman ka seng peł,” nim. ³⁷ Ba Pol ek nipi tep wu ombu ngum, “Sił Rom wu, ba kos piilmin Rom wu ombu sił kin kos pii kun enanmin. Mon! Sił wumb kumb ningił ełe kepil tok yi enjing. Tok kin sipik, kan ngii ełe kindnjing. Pe akip sił kos piik ka enarik, koi erik sił kindngii enmin min? Mon mendpił! En enim ok sił sik tor sipngii.” ³⁸ Pe kan wumb tep ełmin wumb puk, kos piilmin Rom wumb mulnjung konu puk ninjing. Kos piilmin Rom wumb, wu tał ek ei piik mond mong kulnjung. Nimbil erang wu tał ei Rom wu ku. ³⁹ Pe puk kaimb sik, wu tał sik tor tu wunjung. Ok wu tał kanik yi ninjing, “Ełip ya konu ełe mulerngił, tor pukuł peł!” ninjing. ⁴⁰ Yi nengin kin, wu tał ngii si kindkił kin, tor pukuł Liriya ngii konu punjunguł. Pukuł kin, Gos tiłap wumb mulnjung kankił, Gos ek nik ngangil wumb piyangin kin, konu owundu bił ni punjunguł.

17

Teslonaika Wumb Pol Kin Sailas Tumun Ninjing

¹ Pol kin Sailas teł andkił pukuł, Ampipolis konu tor punjunguł. Konu ełe si kindkił pukuł, Apoloniya konu ełe tor punjunguł. Konu ełe nga si kindkił, pukuł Teslonaika konu tor punjunguł. Jura wumb men ngii konu ełe engim. ² Pol eim ok ełim oł ei

nga erim. Pol pupu wumb men ngii eġe nirik pum. Kor kunum tekliki eġe enj moġpu kin, Gos ek ei andan topu wumb ngopu muġum. ³ Gos nge ek puġe nipi wumb ngopu muġum. Gos nge Kraiš wu endi mundum wu ei kindang om ek ei, nipi ngum ku. ⁴ Pe wumb kombur Pol kin Sailas teġ, ek piik pii gii ninjing. Griik wumb kombur Gos ek ei piik eġmin ku. Pe wumb tiġap owundu wu taġ ek piik ekii siġmin ku. Pe wu num embilenjing ombu yi ku wu taġ ek piinjing ku.

⁵ Ba Jura wumb wu taġ kin kis piinjing. Yi erangin kin, wumb epi sinerim wumb ok, wumb mulnjung konu eġe tuk molk punjung. Wumb ombu konu eġe tuk puk, epi kis er mundnjung. Wumb ok Jeison ngii konu si pok erik, wu taġ si tor sipipin wumb ngumun nik sipnjing. ⁶ Ba Pol kin Sailas teġ sinenjing. Sinarik kin, Jeison kin Gos nge tiġap mulnjung wumb ambil gii ni sipnjing. Sipik, gapman muġum konu eġe sipnjing. Sipik, gapman wu kanik yi ninjing, “Wumb ombu konu orung orung pei oġ kis enmin,” pa ninjing. “Wumb ombu pe ya moġmun ei,” pa ninjing. ⁷ “Pe Jeison wumb ombu sipi eim ngii konu sipim. Wumb pei en enim wu king owundu ek niġim, ek ei piinaġmin. King endi muġum ei, eim embe Jiisas. Wumb en enim yi niġmin,” pa ninjing. ⁸ Wumb konu eġe wumb ni gapman wumb ek ei piik noman embin kulnjung. ⁹ Yi piik, Jeison ku sik, eim kin wumb epi kombur ku sinjing ku. Sik poru ni kindangin kin punjung.

Pol Kin Sailas Teġ Beriša Konu Kongun Enjingiġ

¹⁰ Kunum eġe epinding, Gos nge tiġap wumb Pol kin Sailas teġ Beriša konu eġe kindnjung. Pol kin Sailas tep pukuġ Beriša konu eġe tor punjunguġ. Pukuġ kin, Jura wumb men ngii engim konu nirik punjnguġ. ¹¹ Jura wumb Derpii konu mulnjung ei, Gos ek kunum kunum piik mulnjung. Ba

Teslonaika konu Jura wumb mulnjung ei, Gos ek kopur piik kun erik mulnjung. Wumb ombu Gos ek piik ka piik mulnjung. Kunum kunum Gos ek gerik kanik, wu taġ ei keimi ninmbiġ min, ni ger piik minj mulnjung. ¹² Wumb pei pii gii ninjing. Griik wumb num pei pii gii ninjing ku. Wu amb pei pii gii ninjing. ¹³ Ekii se Jura wumb kombur Teslonaika konu piinjing, ni Pol Beriša konu opu Gos ek ka nipi wumb ngopu muġum ninjing. Yi nengin piik, konu eġe punjung. Puk kin, wumb konu eġe wumb noman to wulu kindik ek kend tok ngok enjing. ¹⁴ Yi erangin kin, wumb Gos tiġap wumb molk, Pol mani ep noġ wer eġe kindangin pum. Ba Sailas kin Timosii teġ Beriša konu mulnjunguġ. ¹⁵ Wumb Pol sipik andġam eġe tu wunjung wumb ombu Pol sipik Asenj konu sipnjing. Sipi kindik kin, orung omun ni erangin kin, Pol ek nipi kindim. Ek nipi kindpi Sailas kin Timosii kin, ‘Eġip sikir weġ!’ nim.

Asenj Konu Pol Ek Ni Tor Kindim

¹⁶ Pol Asenj konu wu taġ onguġ nipi kui er muġpu kin, kenim ni konu eġe wumb ek kend gos mendpiġ konu eġe piki topu muġum. Muġangin kin, eim noman embin to piim. ¹⁷ Wumb yi nge muġangin kanpi pupu Jura wumb men ngii eġe pupu, wumb Gos ek niġmin wumb kin ek nipi muġum. Kunum kunum pupu wumb kuġou tangin konu andpi, men ngii konu wumb kanpi nipi yi erim. ¹⁸ Pe wumb ek mon wumb Epikurišan wumb kin Soik wumb kin ek orung eim kin ek ngok ninjing. Wumb kombur molk yi ninjing, “Wu ei ek owuġ owuġ nipi endim, wu ei nimbiġ erang ek ei ninim ninjing?” Pe wumb kopur molk yi ninjing, “Eim gos konu eipi endi muġang nipi onum,” ninjing. Pol eim Jiisas nge ek ka nipi, Jiisas konj angpi nga orung pum, ek ei nipi wumb ngum. ¹⁹ Pe wumb Pol sik sipik, Ariyopakas konu kaunsil muġum konu sipnjing. “Wu

ei ek konj endi nim, ek ei neng sin piimin,” ninjing. ²⁰ “Sin nim ek ei piimin. Ei ek eipi mił endi palim. Ek ei pułe er palim mił ei sin piimin,” ninjing. ²¹ Asenj konu wumb kin konu eipi wumb ok Asenj konu ełe mołmun wumb ei, oł eipi endi enałmin mon. Ba ek konj ningii min, ek poł konj minj piik nik ełmin.

²² Yi nengin kin, Pol Ariyopakas konu kaunsil mułum konu tuk mołpu ek yi nim. “Enim Asenj wumb, na enim kand ei Griik enim men ngii ełe puk oł ełmin oł ei dinga peng ełmin palim. ²³ Ok na enim konu ombu andip, Griik enim men ngii ek nik enmin ei kanip endinj. Enim kułmał kełngii konu endi er ka er sek mon yi pułmun. Ku mon endi polk pendik yi niłmin. ‘Gos endi sin pii poł tunanmin. Ba wii embe sipin kułmał kalmin ninjing. Ok enim gos kinarik wii noman je piik yi ełmin.

²⁴ Akip na Gos epi pei eririm. Epi mei ełe epi kanim kanim eririm. Gos ei Gos Owundu ei, epin ni mani mei konu pei tep er mołum. Pe Gos eim wumb angıł kin, Gos ngii tekinmin ei nirik mulalim. ²⁵ Gos eim epi sinerang wumb endi epi sipi Gos ngunakim mon. Gos eim mendpił, eim epi kanim kanim er pendpi, sinim wumb tep erpi, noman konj ngopu mułang kin, sinim oł yi er mołmun. ²⁶ Wumb kupenjpin endeim mendpił nge ełe, opu opu pe sinim wumb pei mołmun. Wumb erang konu orung orung pei mołmun; Gos eim wumb kunum ełe ei konu mułngii nipi er sirim. ²⁷ Wumb kuruk ok kan singii, Gos nipi piim. Wumb endi Gos kan simbii nipi piimba, wu ei piipi er mołpu kaninim. Gos konu turii molałim; ya sinim wumb pei endeim endeim ni tep er mołum,” pa nim. ²⁸ “‘Gos eim kin sinim noman konj ngołum. Ngang kin, sinim andpin mołpun enmin.’ Ei yi mił ku enim nga wumb noman piilmin wumb kombur ei yi mił polk pendnjing. ²⁹ ‘Sinim Gos kingam noł mołmun.’ Yi mił Gos kingam noł

mołamin kin, pe sinim noman yi piinermin, Gos wu angıł ełe ku ni ond ni endi er kindang, Gos mił endi mołum ni piinermin, mon! ³⁰ Ok wumb pii poł tunarik mulnjung kunum ei, Gos eim wumb epi pei yi erangin ei, ek ninanim. Ba pe Gos wumb pei kanip nip, konu orung orung wumb noman ak tok nam kin wei!” pa ninim. ³¹ “Gos eim kunum endi nipi mondpu, kunum ełe wumb oł kis min ka enmin ei kanip, kun er mułmbii,” pa nim. “Gos eim wu endi Jiisas to tonu kindim, wu ei gupu ek nimba, ek ei piimin. Wu ei eim tukpu si kindpi, tonu opu konj mołum. Mułang kin, yi mił Gos wumb pei andan topu, eim ek niłim ei keimi niłim.”

³² Piik tukpu ełe pepi nga konj angpi tonu omba ninim, ek ei wumb kombur yi ninjing, “Nim ek ei nga nen piimin,” ninjing. ³³ Yi nengin kin, Pol wumb ombu si kindpi pum. ³⁴ Ba wumb kombur Pol nim ek pii gii ninjing. Wu endi embe Daiyonisiyas, eim Ariyopakas konu ełe, kaunsil wu endi, amb endi embe Damaris. Pe wumb eipi pii gii ninjing ku.

18

Pol Korin Konu Kongun Erim

¹ Ekii se Pol Asenj konu si kindpi, Korin konu pum. ² Pol pupu Jura wu endi kan sim wu ei, embe Akuila. Eim ngii konu embe Ponsus. Eim ambim embe Pisila. Pe Esalii mei owundu molkuł onjnguł. Nimbił erang, King Kloriyas Jura wumb pei kanpi nim, “Enim Jura wumb Rom konu owundu si kindik pungii,” pa nim. Pe Pol wu amb tał mulnjunguł konu pum. ³ Eim kin wu amb tał kongun ende ełmin. Pol eim wu amb tał kin mułum. Molk kin, kongun er mulnjung. Molk kin, alap ngii ei nge kongun er mulnjung. ⁴ Kor kunum kunum Pol eim Jura wumb men ngii ełe pupu ek nipi tep to mułum. Pol Gos ek ka ei dinga nemb, Jura wumb kin Griik wumb Gos kin pii gii peng mułngii ni piim.

⁵ Ba kunum ekii se, Sailas kin Timosii teġ Maseroniya konu si kindkiġ mani punjngi. Kunum eġe Pol Gos ek ei kunum kunum wumb kanpi nipi minj endim. Jura wumb kanpi ek dinga nipi yi nim, “Jiisas ei Kraiss mendpiġ, Gos wu endi kindang om,” pa nim. ⁶ Ba Pol nim ek ei pi-inarik, Pol buġ morung ek embil-njing. Yi nengin kin, Pol eim konduk eġe kulman muġum ei, sik sik topu kindim. Pol ek yi nim, “En enim oġ kis erik mulnjung kin, en enim dup konu eġe pungii. Na ek endi pinalim. Akip na pup wumb tiġap eipi endi kin bii,” pa nim. ⁷ Pol men ngii ei si kindpi, wu endi ngii konu pum. Wu ei embe Taisas. Wu ei eim Gos kin pii gii peng moġum wu. Eim Jura wumb men ngii engim konu eim ngii konu mandi engim. ⁸ Jura wumb men ngii tep er moġum wu ei, embe Krispas. Wu ei eim ambim kingam noġ pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. Pe Korin wumb pei Pol ek nim ek ei piik, ekii sik, pii gii nik, noġ pek enjing.

⁹ Kunum endi emii peng kin, Pol or kumb miġ er kenim ni Gos Owundu ek yi nim, “Nim mund mong kulerii! Gos ek ni tor kindnjii; nim gupu mum tunerii mon!” nim. ¹⁰ “Na Gos nim kin moġ, wumb endi nim topu enermba mon! Nam wumb konu eġe tuk pei moġmun,” pa nim. ¹¹ Pol Korin konu eġe moġpu, kung ngii endeim moġpu, oi angii orung nga endeim pei muġum. Moġpu kin, Gos ek nipi wumb ngopu muġum.

¹² Ba ekii se Rom gapman wu Galiyo Akaiya konu eġe, wu owundu muġum. Kunum eġe, Jura wumb en enim Pol kin opu orung enjing. Pe Pol kos eġe tonu tu wuk yi ninjing. ¹³ Wu ei wumb ek nipi ngonum, “Gos embe ambilk tonu kindngii yi miġ yi erei!” nim. Ek ei nipi ek lo paġim miġ kun er ninanim mon, ninjing. ¹⁴ Pol eim ek nimba erang kin, Galiyo ek nipi Jura wumb ngum, “Enim Jura wumb, wu ei ek kis endi nipi, lo ek endi kis erpi erim. Na enim ningii

ek ei piimbii,” pa nim. ¹⁵ “En enim ok na kanik ek endi ningii min, enim lo min embe kombur ningii ei na piinermbii mon. En enim nik kun erngii. Na ek ei kos piinermbii!” pa nim. ¹⁶ Yi nipi kin, wumb kos ngii eġe to anda kindim. ¹⁷ Pe wu num endi Jura wumb men ngii tep er muġum wu ni ambii gii ninjing. Wu ei embe Sosreniis kos ngii konu eġe keprii tunjung. Ba gapman wu Galiyo oġ ei enjing ei noman to piinerim.

Pol Andiok Kin Siriya Konu Eġe Si Kind Orung Pum

¹⁸ Pol pupu konu eġe, kopur kinan muġum. Moġ kin, pendpi Gos tiġap wumb muġei nipi, noġ sip endi tonu pupu si kindpi pum. Pang sip, ei pupu konu endi Siriya ni konu eġe bii ni pum. Pisila kin Akuila eim kin tep to punjung. Puk, Senkriya konu eġe, Pol eim peng pek tum. Nimbiġ erang eim ek dinga nipi tonu kindim. ¹⁹ Pe puk Epesas konu eġe tor punjung. Pol wu amb taġ konu eġe si kindpi, Pol eim pupu Jura wumb men ngii engim konu nirik pupu, wumb kin ek tangpi muġum. ²⁰ Wumb Pol kanik yi ninjing, “Kunum kopur sin kin mulnjii!” ninjing, ba Pol wumb ninjing ek ei piinerim mon! ²¹ Pol eim orung ba pendpi yi nim, “Gos noman eġe na orung pui nim kin, nga orung ombii,” nim. Gos tiġap wumb angii sipi, “Muġei!” nipi pum. Noġ sip eġe tonu pupu Epesas konu si kindpi pum.

²² Noġ sip pupu Sisariya konu tor pang kin, Pol Jerusalem konu Gos nge tiġap mulnjung wumb ei, kanpi muġei nipi pendpi, Andiok konu mani pum. ²³ Andiok konu eġe Pol kunum kinan muġum. Moġpu, nga si kindpi pum. Pupu kin, Galesiya konu kin Perkiya konu tuk andpi, Gos nge tiġap mulnjung wumb ei kanpi ek nipi, dinga erpi endim.

²⁴ Jura wu endi eim Aleksandriya konu eġe wu eim opu Epesas konu muġum. Wu ei embe Apolos. Wu ei ek ka nipi Gos ek ei piipi nipi

eġim. ²⁵ Wumb kombur eim ok Gos Owundu ek ei nik ngoġmun. Wu ei eim noman ka eġe dinga pim. Wu ei wumb kanpi, Gos ek ka nipi wumb ngopu yi nilim. Jiisas eġim oġ ni epi ei nga nipi kun er ngoġum. Ba wu ei Jon wu wumb noġ pendpi ngoġum, ek ei mendpiġ piilim. ²⁶ Wu ei eim pupu, Jura men ngii sim konu eġe tuk pupu Gos ek nipi Jura wumb ngum. Gos ek palim miġ kun Pisila kin Akuila teġ wu ei ek dinga nikiġ ngunjuġ. Ekii se wu Apolos noman ka dinga kindpi muġum. ²⁷ Ekii se wu Apolos Akaiya konu eġe tor pum. Epesas konu wumb Gos nge tiġap eġe mulnjung wumb, ombu pipe polk Akaiya konu Gos tiġap mulnjung konu kindik, Apolos eim singii nge ninjing. Wu Apolos Akaiya konu eġe tor wang kin, wumb Gos noman ngang mulnjung konu pupu, wumb ombu Gos ek ka ei nipi ngopu, eim wumb tiġap ei paki ka topu muġum. ²⁸ Pe eim kongun dinga erpi, Jura wumb ek kanim kanim nik ei to mani kindpi, "Gos ek andan kun ka topu wu amb ngumbii," nim. "Gos nge ek eġe wumb andan ka tum. Topu, Jiisas eim Kraiss wu endi Gos kindang om," pa nim.

19

Pol Epesas Konu Kongun Erim

¹ Apolos Korin konu muġum kunum eġe, Pol Andiok konu moġpu, Epesas konu eġe om. Epesas konu eġe opu, Jiisas nge er se andiġmin wumb mulnjung kenim. ² Pol opu wumb kii sim, "Ok enim pii gii ninjing kunum ei, enim Gos Gui Ka sinjing min?" Pe wumb ek yi ninjing, "Mon! Gos Gui Ka moġum min? Sin ok ek ei piinenjpin," ninjing. ³ Pol ek yi nim, "Enim noġ nipe noġ pinjing?" Wumb ek yi ninjing, "Jon wumb noġ pendpi ngoġum wu ei ek yi miġ nirim, eġe nge sin noġ pinjpin." ⁴ Pe Pol ek yi nim, "Ok Jon wumb noġ pendpi wu ek yi miġ nirim, "Enim wumb noman ak tangin kin, noġ pendim. Pe enim eim om konu ekii se omba

wu ei pii gii ningii. Omba wu ei embe Jiisas." ⁵ Wumb ek ei piik kin, Jiisas owundu embe eġe noġ pinjing. ⁶ Pol eim angii tonu kindang kin, Gos Gui Ka wumb kin om. Pe wumb en enim ek eipi eipi nik, Gos oġ ekii se ermba oġ ei, wumb piik niġmin miġ yi nik mulnjung. ⁷ Pe wu mulnjung wumb ei engki nga taġ, miġ mulnjung.

⁸ Pol Jura wumb men ngii engim konu tuk pupu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim kunum tekliki konu eġe moġpu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim Gos ek nipi, Gos tep er moġum konu eġe, ek ei nipi wumb ngum. ⁹ Ba wumb kombur en enim noman dinga peng, noman ak tunarik molk kin, Gos ek pii gii ninarik, wumb kanik ek kis nik, Gos Owundu ek ei pii kun enenjing. Yi erangin kin, Pol Gos nge wumb sipi sipim, wu Tiranass ei nge konu men ngii miġ eġe, Pol wumb sipim, wumb Gos ek ka ei kunum kunum nipi ngum. ¹⁰ Yi erpi moġang kin, kung ngii taġ o pum. Pe Eisiya mei konu owundu ni, Jura wumb ni Griik wumb ni wumb pei ok Pol ek nim ek ei piinjing.

¹¹ Pol angii eġe Gos nge jep oġ dinga wii mendpiġ pei erim. ¹² Wumb ok, Pol muġum konu alap ni epi tu wuk Pol ngenj eġe minjin tok sipik, wumb gui kis pim wumb ni ening pim wumb ei embiiġangin kin, gui kis ni ening pim wumb pei erpi ka erpi ngum. ¹³ Jura wumb kombur puk andik, wumb gui kis muġum konu puk kunji erik to tor kindik enjing, wumb kombur Jiisas Owundu nik embe ei nge nik eġmin. "Pol, Jiisas ek nilim wu embe eġe nilim, ek na nip enim ngond," yi miġ niġmin. ¹⁴ Jura wu Gos kin kuġmaġ kaġiim wu ei, kingam noġ angii orung nga taġ wu ei embe Skiipa. Wu ombu kongun ei nge eġmin. ¹⁵ Ba wu endi gui kis tuk muġang kin, eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Jiisas eim na piinim, Pol eim na piinim ku. Enim ei nii? Na pii poġ tunand," pa nim. ¹⁶ Pe wu ei gui kis pim wu, ni puku sipi wumb ombu topu topu se endim. Topu,

wu ombu kepii topu, wumb ngenj er kis mondpu, konduk ni to piltan to er kis erim. Erang kin, wumb ei ngii ele si kindik ngenj wii punjung. ¹⁷ Ekii se Jura wumb kin Griik wumb kin Epesas konu mulnjung wumb ei, piik mund mong kis kulk mulnjung. Molk kin, Jiisas Owundu nge embe ambil tonu kindik mulnjung. ¹⁸ Wumb pei pii gii pim wumb, kum erik, ol ok nge ol kanim kanim enjing, wumb ei en enim ok nik tor kindik enjing. ¹⁹ Wumb pei kum konduk ol kanim kanim elmin, mon ei tu wuk wumb mulnjung konu dup kalk enjing. Pe wumb en enim mon ei ku ngok elmin ei ku yi mil 50,000 mil pei. ²⁰ Ol ei nge Gos Owundu nge embe opu dinga pum. Pe Gos ek dinga mendpil pupu tonu pum.

Epesas Wumb Pol Kin Ek Kis Nik Wii Tunjung

²¹ Ekii se, Pol Gos nge Gui Ka je Pol ek nipi pendim. Pendpi kin, Pol Maseroniya konu ele andpi pupu kin, Griik konu ele pupu Jerusalem konu ele bii ni piim. Pe Pol ek yi nim, "Konu ele pup kin, nga Rom konu ele orung bii ku," nim. ²² Pol eim paki tolmbu wu ta, embe Timosii kin, Erasmus te, Maseroniya konu ele, kindang punjungul. Pol eim Eisiya konu ele kunum kopur mulum. ²³ Kunum ele, wumb kombur Gos nge tilap wumb ei, ek kanim kanim nik, wii tok, ek owul owul ninjing. ²⁴ Konu ele, wu endi mulum wu ei, eim embe Demisriyas, wu ei, kom ku epi kongun ele epi kanim kanim elim. Wu ei, eim epi kombur kom ku epi ombu erpi, Aremiyas kend gos ngii ele nirik kind mondulum wu ei, ol yi nge elmin wumb ei, ku pei silmin. ²⁵ Pe wu ei, eim kongun wu ombu wii topu kin, wu kongun wii elmin wu ombu wangin kin, kulou tok, Demisriyas ek nipi wumb ngum. "Wu kei sinim kongun ka ei erpin kin, ku pei wang sipin enmin. ²⁶ Wu ei, Pol wumb pei ek neng kin, wumb eim ek nilim ek ei, Epesas konu ele

mendpil enerim. Enim piik kanik enmin konu orung orung ni, Epesas konu ele pei andpi, yi nim, "Sinim gos angil ele enmin ei gos mendpil mon?" ²⁷ Pol ek ei je erpi kin, sinim kongun ei to mani kindimba. Yi nge mon. Pol ek ei erpi, sinim noman ele tang kin, sinim gos amb Aremiyas ngii owundu ei, ni piinerim. Kumb ok, Eisiya ni konu ele orung orung pei, gos amb Aremiyas ei kin, embe ambil tonu kindimin. Ba Pol ek ei erpi, gos amb Aremiyas embe to mani kindnim."

²⁸ Wumb ek ei piik kin, wii dinga tok yi ninjing, "Sinim Epesas konu ele gos Aremiyas embe, am ei tonu kin ba!" ninjing. ²⁹ Pe wumb en enim wumb pei wii tok puk konu owundu ele tor pangin kin, wumb pei wii tok punjung. Puk kin, wumb kulou tolmun konu ele kulou tunjung. Wumb puk kin, wu Geiyas kin Arisakas kin, oui sik, ngii owundu ambil gii nik, tor sik punjung. Maseroniya wu ta Pol kin tep to andimin. ³⁰ Pol eim wumb punmun konu bii ni erim; ba Gos nge tilap ele tuk punjung wumb ei, ambil gii ninjing. ³¹ Eisiya gapman owundu pei, Pol kin wu pul mil molangin kin, ek ni Pol kin kindim. Nik kin, yi ninjing, "Pol wumb kulou tonmun konu ele nim tor punerii!" nik yi ninjing. ³² Wumb tilap owundu ei, wumb noman eipi eipi peng molmun. Wumb kombur ek endi nik nengin kin, wumb kombur wii eipi tok enmin. Pe wumb pei kulou tok ninmin, ek piinarik, wii ok kulou tonmun. ³³ Pe Jura wumb kombur wu Aleksander ekii se kindangin pupu kin, tuk ele angpi, angil tonu kindpi, wumb ninjing ek ei, ni orung kindimbii ni erim. ³⁴ Ba wu Aleksander ei, wumb wu ei Jura wu ni piik, gupu endi kindik, yi ninjing, "Sin Epesas konu ele gos Aremiyas ei, eim embe ambil tonu kindmin," ninjing. Nik kin, wu dinga to er mulangin konu eni ta o pum.

³⁵ Ekii se Epesas konu ele mon

kongun elim wu ei, eim wu amb kin ek tingneri mon! Nipi, ek dinga nipi, yi nim, “Enim Epesas wumb, wumb nii endi Epesas konu ele owundu seng gos kend Aremiyas men ngii owundu ele Epesas konu ele tep elim ei wumb endi pinaim min? Pe nga tonu epin konu ele Gos nge kom ku mowii nilmin mani om min? ³⁶ Wu endi ek nipi, orung kindmba ei, kapli en enim wiik to mulnjung. Enim nge epi endi sikir ermin ningii ei, enerngii,” pa nim. ³⁷ “Enim wu tał enim tu wunjung; ba wu tał enim gos kend amb Aremiyas ngii owundu ele, epi waning enen-jngił. Pe wu tał enim gos kend amb ei, endi ek buł morung ninen-jngił mon. ³⁸ Pe wu Dimiisriyas eim kongun wumb kin, enim wu endi, ek kis nipi ermbe ei, kos pi-ingii ningii ele kunum salim. Pe gapman owundu ombu mołmun ei, ek ei piik kin, kos er kun erngii,” pa nim. ³⁹ “Enim ek endi ningii pimbe ei, en enim kułou tołmun konu ele ni kun erngii. ⁴⁰ Pe sinim kapli kos silmin. Pe kunum ele, sinim mong sinmin; ba ek pułe endi pinaim.” ⁴¹ Nga kułou tołmun ngii ele tep elim wu ek yi nipi, kułou tunjung ei to tor kindim.

20

Pol Maseroniya Kin Griik Konu Ek Ka Nipi Andpi Mułum

¹ Wumb ek dinga nik enjing ei, poru neng kin, Pol eim Gos tilap ele mulnjung wumb wii to, tuk sim. Pol ek ei nipi, wumb Gos tilap wumb ngopu, noman to dinga erim. Wumb ek ka nipi, angil sipi pendpi kin, Maseroniya konu ele pum. ² Pe Pol konu ele angpi kin, Gos nge tilap mulnjung wumb ei, Gos ek nipi ngopu, noman to dinga erim. Erpi andpi kin, nga Griik konu ele pum. ³ Pol pupu Griik konu ele oi tekliki mułum. Ekii se sip endi pupu kin, Siriya konu ele bii ni piim. Pe Jura wumb kengip erik, eim to kundmun ninjing. Ba Pol eim noman dinga

kindpi kin, nga Maseroniya konu ele orung bii ni piim. ⁴ Wu Sopasa, Beriya konu ele wu ei, eim arim Piras Pol kin tep to pum. Pe Teslonaika konu ele wu tał, endi Arisakas kin Sekandas, Geiyas ei, Derpii konu ele wu, Eisiya konu ele wumb Timosii kin Tropimas wu ombu, Pol kin ouni ok punjung. ⁵ Wumb ombu kumb se puk kin, Trowas konu ele sin omun ni, kui er mulnjung. ⁶ Sinim bres yiis sinaim kuni ei, nołmun kunum ei, pe Gos Esrel wumb Eisip konu ele sipi orung sirim kunum ei sinjpin. Sipin ele piimin, sin pupun Trowas konu punjpun ei, kunum angil orung ele tor punjpun. Sin kongun endeim Trowas konu ele punjpun.

Trowas Konu Ele Pol Yusikas Er Konj Sim

⁷ Kor kunum sin kułou topun kuni numun. Pe Pol Gos ek nipi wumb ngum. Kupiiring sin bin kunum, Pol ek nipi pang kin, emii pim. ⁸ Sin tuk ngii ele kułou tunjpun konu ele dup alam pei mułum. ⁹ Wu kangi wu endi embe Yusikas. Wu kangi wu ei, eim ngii ondu ele mandi mułum. Pe Pol ek kinan nipi pang kin, Yusikas eim Pol ek ei piipi mołpu kin, or tumek er bok tum ngii ei, tonu kin engim. Wumb mani puk kin, Yusikas simin ni punjung; ba Yusikas kułum pim. ¹⁰ Pe Pol mani pupu, ek yi nim, “Enim noman embin tunerii! Ke ninerii mon! Wu ei, eim konj kindpi kin, eim konj mułmba,” pa nim. ¹¹ Pol nga tonu opu kuni nopu, ekii se wumb kin ek kinan nipi mołpu kin konu tengim. Tingang kin, Pol si kindpi pum. ¹² Wu kangi wu ei, si pangin wu ei, konj mułang kin, wumb en enim ka piinjing.

Pol Trowas Konu Si Kindpi Milirus Konu Pum

¹³ Ba sin ok pupun sip ele tonu pupun kin, Asos konu ele tor punjpun. Pupun kin, Pol Asos konu ele mułum. Sin sip ele bin ni pamin kin, Pol eim yi ninim. “Andlam ele andip pup Asos konu ele bii,” nim.

14 Sinim pupun Asos konu eŕe pupun Pol kan simin. Kan sipin kin, sip eŕe pupun, Misiliini konu eŕe punjpun. 15 Pe sin Misiliini konu eŕe si kind punjpun. Pupun, singiŕ pepin kin, tingang Kiyos konu eŕe mandi tor punjpun. Nga pupun, Samos konu eŕe kan sipin kin eŕe pinjing. Kupuiring nga pupun, Milesis konu eŕe tor punjpun. 16 Pol eim noman dinga eŕe yi piim, "Epesas konu eŕe si kindpin bin," ni piim. Pol eim Eisiya konu eŕe kunum ei, "Mulermbii," ni piim. "Eim sikir bii," ni piim. Kapŕi tor punj kin, wumb Gos Gui Ka mani kindrim kunum eŕe, tor pup Jerusalem konu eŕe wumb kenmbii ni piirim.

Pol Eim Epesas Konu Eŕe Wu Num Ombu Angiŕ Sipi Pum

17 Sin pupun Maileisas konu eŕe si kindpin. Pol ek nipi Epesas wumb mulnjung konu eŕe kindim. Nipi yi nim, "Gos nge tiŕap eŕe moŕmun wumb ei, wu num kombur wangin," nim. 18 Wu num ombu eim kin wangin kin, Pol eim ek dinga nipi wu num ombu ngum. "En enim piinmin, na Eisiya konu eŕe ok op, erir oŕ ei piinmin. Yi erip kin, na enim kin tep to mulnjpun. 19 Enim piinmin! Jura wumb na to mani kindinmin ni erangin kin, na noman embin owundu tum. Ba na nam ngenj ei piinarip kin, Gos Owundu nge ek ka ei kongun erip punj. 20 Na ek endi mund mong kularip kin, ek endi nip, enim ngunenj. Na ek ninj ei, enim paki toŕum. Wumb kuŕou toŕmun konu ni, ngii konu pei, na enim ek nip ngoŕ ei, enim piik moŕmun. 21 Kunum kunum na Jura wumb kin, Griik wumb kanip yi miŕ niŕ, "Sinim noman ak topun Gos kin bin. Pe Jiisas sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas kin pii gii nimin," pa nim. 22 "Pe enim piyei! Na Gos nge Gui Ka ei je na Jerusalem konu eŕe sipnim. Jerusalem konu eŕe epi ni endi, na kin tonu omba ei, na piinand. Ba Gos piinim," pa nim. 23 "Ei na piik, konu orung orung puŕ

ei, Gos nge Gui Ka ei, ek dinga nipi na ngoŕum. Nipi ngopu kin, yi niŕim, 'Nim oŕ embin tui kan sikin, kan ngii punjii,' nipi na ngoŕum. 24 Ba na nam ngenj ei kaimb kulenj. Na nam ngenj ei piinenj. Na nam andind andŕam ei, endmbii minj ni piinj. Nam Jiisas Owundu kongun ngum kongun ei minj erip, poru nimbii," ni piinj. "Kongun ei, Gos ek ka nip wumb ngop, wumb Gos eim wumb noman ka ngumba ek ei minj nip, endinj.

25 "Enim piinmin! Ok na andip, Gos kingam Jiisas ek mon nip ngunj; ba ekii se, enim pei na kineningii mon," nim. 26 "Ei piip kin, na ek ei nip enim ngond. Pe tuk eŕe, enim wu endi am pum kin puŕe, na kin pinermba," pa nim. 27 "Na Gos ek ka wii mund mong kularip kin, enim ngunenj mon! 28 En enim ka molk, Gos nge tiŕap wumb muŕngii ei, tep er muŕngii. Gos nge Gui Ka ei, enim kongun ei nge ngonum. Gos nge tiŕap wumb ei ka molk kin, Gos nge wumb tep ka er muŕngii. Gos eim nge kingam miyem ei, sinim oŕ kis kil ngum. 29 Na piind, na enim si kindip pund. Ekii se wumb kombur enim kin tuk ok, Gos nge tiŕap wumb ei, ek kis nik, noman to wulu kindangin kin, enim Gos keimi ek ka ei nge, pii gii ninerngii," pa nim. 30 "Pe wumb kombur enim tuk moŕmun konu eŕe tiŕap endi, wumb ok, ek kis kend kanim kanim nik erangin kin, Gos nge tiŕap eŕe tuk puk moŕmun. Wumb ei nge, yi ningii ek ei, piingii," pa nim. 31 "Yi piik kunum kunum enim tep ka er muŕngii. Enim oŕ ei piingii nip kin, na enim kin tuk kung ngii tekliki moŕup kin, ek dinga wu endeim endeim ni ngunj. Na ningiŕ eŕe ka mani wang kin, ek ei ninj. 32 "Akip na enim Gos angii ek mundamb moŕmun, Gos eim enim noman ka ngumba. Eim enim kapŕi er dinga ermbe, Gos wumb nii endi noman ka ngumbii ni piikim. Enim wumb pei pii gii ninjing wumb ei ngang kin, epi kin konu eŕe ka pungii.

³³ Na nam noman eġe, alap ni, ku ni, ei wu epi pei seng moġmun ei, kom se piinenj mon!" pa nim. ³⁴ "Enim piinmin, na angil taġ ei nge, kongun erkiġ. Na epi endi sinerim ei, sip yi eġ. Wumb na kin ende moġmun wumb ei, paki toġum ku. ³⁵ Na kongun pei eġe kongun ei, enim andan top kin, sinim kongun ei, dinga kind er bin. Sinim kongun yi erpin kin, wu endi epi sinermba ei, paki tumun. Sinim Jiisas Owundu ek ni miġ piipin ermin. Wumb endi eim ka ka piipi kin, eim epi wumb eipi ngumba ei, ka wii. Pe wumb endi epi ngang sipi kin, ka ka piimba ei, aninga ka piipi simba.

³⁶ "Pol eim ek ei nipi poru nipi kin, eim mong gopsing pii poġpu prei erim. Erang kin, wu num ombu ni prei ouni enjing. ³⁷ Ekii se Pol ba erang kin, wumb Pol ambilk gii nik, ke nik, kaimb sinjing. ³⁸ Pol ek yi nim, "Enim nga na kinerngii," pa nim. Yi neng kin, wumb kaimb kis sik, noman embin tang mulnjung. Muġangin kin, noġ sip eġe ouni si pangin pum.

21

Pol Sip Eġe Tonu Pupu Jerusalem Konu Eġe Ba Pum

¹ Sin wumb wakin topun, sip eġe pamin kin, kos konu eġe ba pum. Kun pupun pupun kunum endi, Kos konu eġe tor punjpun. Nga Kos konu eġe si kindpin kin, Pasara ninjing konu eġe tor punjpun. ² Sip endi, Piniisiya konu eġe ba nge bin ni, kui er mulnjpun. Pe sip eġe tonu pupun, punjpun. ³ Pe sin pupun, Saipris konu eġe orung pupun, si kindpin punjpun. Sin pupun, Siriya konu eġe tor pupun, Taiya konu eġe mulnjpun. Sip epi sipim ei, konu eġe tor kindim. ⁴ Pe sin pupun, Gos tiġap mulnjung wumb kan sipin, kunum angil orung nga taġ mulnjpun. Gos Gui Ka ei Gos tiġap wumb noman eġe ek ngang kin, wumb Gos tiġap wumb molk yi ninjing, "Pol, nim Jerusalem konu eġe punerii!" ninjing. ⁵ Sin konu eġe moġ

pendpin kin, nga punjpun. Gos tiġap eġe mulnjung wu amb kangi ambil pei, sin sinim konu owundu eġe tor tu wunjung. Pe ep noġ wer eġe moġpun kin, Gos kin prei enjpin. ⁶ Pe sin sip eġe bin, pendpin, angil sipin, sip eġe pamin. Wumb en enim si kindik, ngii konu eġe orung orung punjung.

⁷ Sin sip eġe tonu pupun, Taiya konu eġe si kindpin kin pupun, Solemes konu eġe tor punjpun. Sin Gos tiġap eġe mulnjung wumb kin, kunum endeim moġpun, nga punjpun. ⁸ Pepin kin, kupiiring sin konu eġe si kindpin kin, Sisariya konu eġe punjpun. Sin pupun, Gos ek ngoġum wu Pilip, ngii konu eġe punjpun. Pupun kin, eim kin mulnjpun. Eim Gos nge wumb muġangin kin, angil orung nga taġ nge wu endi mulnjung konu eġe muġum. ⁹ Wu eim ambilam kapil kapli mulnjung ambilam wii ombu, Gos epi ermba ek ei piik niġmin. ¹⁰ Pe sin Sisariya konu eġe, kunum pei muġmun. Gos oġ ekii se ermba oġ ei piipi niġim wu ei, eim embe Akapus. Eim Juriya konu eġe si kindpi kin, Sisariya konu eġe mani om. ¹¹ Eim sin kin mani opu, Pol kan mum pendim kan mum ei sipi, ei eim simb angil eġe, kan mum topu, yi nim, "Gos Gui Ka ek yi nim, 'Jerusalem konu eġe Jura wumb, en enim kan mum arim kan, yi miġ tungii,' pa nim. 'Yi erik sipik, wumb tiġap eipi endi ngungii,' " nim. ¹² Sin wu amb pei ek ei piipin kin, Pol kin ek dinga nik kin, "Pol Jerusalem konu eġe tonu punerii!" pa ninjing. ¹³ Ba Pol ek yi nim, "Enim nimbiġ erang ke nik? Na noman embin tungii. Na kan ngii eġe bii nip er kun er mulaġ mon. Ba na Jerusalem konu eġe kuġmbii ei kapli ku. Jiisas Owundu nge embe ambil tonu kindip eramb kin, na tungii ei nge, ngenj eġe gaġ kularip moġ." ¹⁴ Pe sin eim noman eġe eipi enermin. Sin ek tingnarpin wiik tunjpun. Sin yi ninjpin, "Owundu eim noman eġe kapli," ninjpin.

*Jerusalem Konu Ete Pol Eim Opu,
Kongun Er Endim Mił Nim*

¹⁵ Kunum kopur o pang kin, sin Jerusalem konu ete bin ni, epi er kun er mulnjpun. ¹⁶ Pe wumb kombur Gos tilap ete tuk puk kin, Sesiriya konu ete mulnjung wumb ei, sin kin tep to punjung. Sin pupun, Neson ngii konu ete sipinjin wu ei, Saipris konu wu ei, eim am kumb ok eim Gos tilap ete tuk purum. Eim yi piim, sin eim ngii ete mulmun ni piim.

¹⁷ Sin Jerusalem konu ete tor punjpun wumb ei, Gos tilap ete mulnjung wumb ei, tor ok, sin kanik, ka piik, angil embilk enjing. ¹⁸ Pe kupiiring, Pol eim sin kin pupu kin, Jeims mulum konu ete pupun, kenmin ni punjpun. Pe Gos ngii engim konu ete wu num Jeims kin mulnjpun. ¹⁹ Pol eim kongun er endim mił, ek pol topu, Gos eim paki topu erang kin, Pol eim wumb tilap eipi ete, tuk kongun er endim mił, ni wumb ngum. ²⁰ Wumb ek ei piik, Gos embe ambil tonu kindnjing. Wumb ek nik, eim ngunjung, “Pol nim ek piik! Jura wumb pei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, pei ek dinga nik, lo ek ambil gii ninjing. ²¹ Ba wumb kombur, wumb kanik nik kin, ek nim kanik ninjing. Pol eim Jura wumb kanpi, wumb tilap eipi tuk ete mulangin kin, ek nipi, Moses lo ek ei si kindngii ni elim. Enim kangil ngenj kopisnarik kin, ok elmin ol ei, ekii sinerei nipi elim. ²² Pe sinim nimbil ol ermin? Keimi, enim piik ni nim ya on. ²³ Pe akip sin nim ek nimin ei, akip enjii, ninjing. Sin wu kapil kapli molmun wu kei, ek keimi endi ninjing. Nik kin, tonu kindnjing. ²⁴ Nim wu kei kin, Jura wumb men ngii pungii. Enim elmin ol ei, Moses lo ek ei nim ekii sikin eran kin, enim pei ka mulngii. Pe nim wumb ombu ku ngan kin, wumb en enim peng enjin pek tungii,” pa nim. “Nim yi eran kin, wumb molk keningii ek ei, nim kanik ek kend ni piingii. Wumb nim kin piingii wu ei, lo ek elim ni piingii. ²⁵ Wumb

tilap eipi, Gos ek piik, tuk ok molmun wumb ei, sinim pipe Pol kindinjin ei, kindpin kin, sinim ok ek ni pendinjin ek ei, nipin ngunjpun. Nipin yi nipin kin, enim kan kun er mulngii. Enim kung ni, epi eipi endi, gos kend nik kuingii epi ei, nunerei! Pe kung miyem ni, kung kan kul pindangin kin, kulmba ei nunerei!” yi ninjin. “Wu amb eipi ningil enerngii mon; ka mulngii.” ²⁶ Pe Pol wu ombu seng kin, kupiiring wu ombu seng kin, en enim ka mulngii er punjung. Pe yi erpi opu kin, men ngii owundu ete tuk om. Opu kin, Gos kin kulmal kalitim wu ei ek nim, “Kunum nenj wumb en enim konj molk kin, en enim endeim endeim ni ok, Gos kin kulmal kelngii nge ongii?”

²⁷ Ekii se kunum angil orung nga tal poru neng kin, Eisiya konu ete Jura wumb ok kenjing ni, Pol tuk men ngii owundu ete mulum. Kanik kin, wumb pei ek dinga nik piik kin, Pol ambil gii ninjing. ²⁸ Pe wumb wii dinga tok ninjing, “Enim Esrel wumb, sin paki tei! Ya wu ei, epi konu orung orung pei wumb andan topu ngonum. Esrel wumb to mani kindpi kin, sinim lo ek to mani kindpi kin, sin men ngii owundu ek nipi kis enim,” pa ninjing. “Pe eim epi endi sinim men ngii ete tuk tu wupu kin, er penj mondpu kin, Griik wumb kombur sinim men ngii ete nirik tu wum,” ninjing.

²⁹ Nimbil erang, wu Tropimas Epe-sas konu ete wu ei, ok Pol eim konu owundu ete tuk tu wupu kin, men ngii owundu ete tuk tu wupu mundum, ni piinjing. ³⁰ Pe Jerusalem konu ete wumb ni, wumb pei sikir ok kulou tunjung. Pe Pol ambil gii nik kin, men ngii owundu ete sik, anda tu wunjung. Nga ngii ondu sikir ngunjung.

*Rom Konu Ete Opu Elmin, Tep Elim
Wu Pol Sim*

³¹ Pe wumb si andik, Pol ek tangin ek ei nik kin, to kundngii enjing. Wu owundu opu elim wu mulum konu ei

piipi, wumb ek yi ninjing. Jerusalem wumb pei puku si endnjing. ³² Yi erangin kin, eim opu wu kombur sipi, wu opu ełmin wu tep ełmin wu kombur sipi, wuł mani pangin kin, pe Jura wumb molk kenjing ni, wu num owundu opu wumb sipi, tu wang kanik kin, Pol kepil tunarik, wakin tunjung. ³³ Pe opu ełmin wu num ni opu, Pol ambil gii nim. Nipi opu, wumb neng kin, kan sen tał tu wuk kin, kan tunjung. Eim wumb kii sipi, yi nim, “Wu ei nii? Wu ei nimbil oł erim?” ³⁴ Wumb tilap owundu molk wumb kombur ek endi nik, wii tok erangin kin, wumb kombur ek eipi nik, wii tok nengin kin, ek tał er pim. Pe wumb eipi eipi dinga nengin kin, opu ełmin wu num ni, ek ei pułe pii puł tunerim mon. Yi erangin kin, wu num ei, ek nipi, eim opu wu ngum. “Enim Pol, enim ngii dinga ełe nirik sipei!” nim. ³⁵ Pol ngii ond peri ełe kamb piip tonu pum. Pang kin, wumb ek dinga nik, Pol to kundngii erangin kin, opu wumb Pol ko wuk sipnjing. ³⁶ Wumb tilap owundu ekii se puk kin, wii tok yi ninjing, “Eim to kundei! Eim to kundei!” yi nik punjung.

³⁷ Opu ond wumb en enim, Pol sik sipik, en enim ngii ełe nirik sipnjing. Sipangin kin, Pol ek nipi, opu wu num ni ngum, “Na kapli, nim kin ek endi nip ngumbii min?” Pe opu wu num ni yi nim, “Nim Griik wumb ek piilın min?” ³⁸ Na piind, nim Eisip wu ni piind. Ok kembis kin nim gapman kin opu enjii en wu 4,000 tui kepil ambil sipinjing. Sipik puk kin, mei wumb mulenjing konu ełe punjung.” ³⁹ Ba Pol ek yi nim, “Na Jura wu moł,” pa nim. “Na konu ełe Tasas kin Silisiya konu ełe owundu ei, embe pułum. Na kapli ek nip kin, wumb ngumbii min?” ⁴⁰ Pe opu ełmin wu num ni kapli neng kin, Pol angil tonu kindang kin, wumb ek tingnarik mulnjung. Pol eim Eipru wumb ek ełe, nipi yi nim.

22

¹ “Engnan noł ni, arnan noł ni, enim wumb kom sek mulangin kin, na ek endi nip, orung kindmbii end.”

² Ek ei Pol nipi wumb ngum. Pol Jura wumb ei nipi wumb ngang kin, wumb ek ei piik, kom ka sek, ek tingnarik er mulnjung.

³ Pol ek yi nim, “Na Jura wu,” pa nim. “Na manan, na Tasas kin Silisiya konu ełe mengim. Na konu ełe ya mołup kin, owundu enj. Pe na ek emb top ngum wu ei, Gameliyel eim, na ek emb to ngum ei, sinim kupenjpın noł ełmin oł ei kin, lo ek nipi, na ngum. Yi nipi ngang kin, na Gos ek ełe dinga piip muls. Yi mił ku, enim dinga puk enmin. ⁴ Nam pii gii ninj ełe ei nge, ok wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, se andip top eł. Wu amb ni, to kondup eł. Wumb kopur kan sen ełe top kin, kan ngii kindip yi eł,” pa nim. ⁵ “Wumb kułmał kailmin wumb owundu, ek pii kun ełmin wu num ni, wumb ei kapli ek ei piingii. Wumb ombu, na kin pipe ngangin kin, Damaskas konu ełe Jura wumb pipe to ngopu kin, na Damaskas konu ełe andip puł. Andip puł ei, wumb kan si sipip, kan sen top kin, kan ngii kan ngop eł.

Pol Pii Gii Nirim Kunum Ei Ek Pol Tonum

(Aposeł 9:1-19, 26:12-18)

⁶ “Na andip pup kin, konu eni tonu tuk mii memb palim oł ei peng kin, Damaskas konu ełe mandi punj. Pe sikir ei, epin dup mił tilang dinga na muls konu ełe erim. ⁷ Tilang yi erang kin, na mei ełe mani pup pemb kin, ek endi ei epin tor opu yi nim. ‘Sol! Sol! Nim nimbil erang, na kin oł embin tui ngon?’ ⁸ Na ek yi nip orung kindinj, ‘Owundu, nim nii?’ Ek na nipi yi nim, ‘Na Jiisas Naseres konu ełe moł. Nim na kin oł embin tui en,’ pa nim. ⁹ Wumb na kin punjpun wumb ei, dup mił epi tilang erim ei kenjing. Ba wu endi na ek nipi ngum ei, piinenjing, mon. ¹⁰ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, pe na nimbil oł ermbii?’

Pe Owundu ek nipi, na ngopu yi nim, 'Nim angkin Damaskas konu eġe pui!' nim. 'Konu eġe wu endi moġum wu ei, nim kongun enjii miġ nipi ngumba,' pa nim. ¹¹ Pe tiġang ei, dinga erang kin, na epi kan dembin tumbii pinerim. Wumb na kin tep to onjpun wumb ei, na angil ambilk kin, Damaskas konu eġe sipnjing.

¹² Konu eġe wu endi moġum wu ei, eim embe Ananaiyas. Wu ei lo ek pei ekii siġim wu moġang kin, Jura wumb en enim, Damaskas konu eġe moġuġmun wumb ei molk kin, wu ei ka ni piġmin. ¹³ Wu ei, na muls konu eġe mandi opu angpi, ek nipi yi nim, "Engnan Sol, nim ningil nga kenjii," nim. Pe kunum eġe mendpiġ, na ningil ka seng kin, na kan poġ tunj. ¹⁴ Pe eim ek yi nim, "Sinim kupenjpin noġ paki topu eġim Gos ei, eim tonu nim kindang molkun kin, eim ermbe oġ pii poġ tokun. Pe Krai moġmbe ei, kan poġ tukun kin, ek nimbe ei piġkin, yi enjii ni to mundum," pa nim. ¹⁵ "Nim pe nimbiġ oġ erang kankin kin, piġkin en? Nim oġ ei pukun, wumb pei kankin kin, ek ni tor kindnjii. ¹⁶ Pe nim nimbiġ erang nim kui er moġun? Nim pukun noġ pii nim. Nim Jiisas embe eġe nikin ke nen, Gos eim nim oġ kis kanim kanim eġin oġ, ei kil ngopu si kindmbe," pa nim.

Gos Pol Kindang Wumb Tiġap Ei Kin Pum

¹⁷ "Ekii se na Jerusalem konu eġe Gos ngii op kin, Gos kin prei er moġup kin, or kumb miġ endi enj. ¹⁸ Or kumb miġ erip kinamb kin, Gos Owundu na kin ek yi nim, 'Sikir Jerusalem konu eġe si kindkin po! Nim na ek ya eġe ninjii ei, wumb nim ek ei, kapġi pii giġi ninerngii,' pa nim. ¹⁹ Na nam ek yi ninj, 'Owundu, na konu eġe orung orung nim ngii eġe pup kin, wumb nim kin pii giġi niġmin wumb ei, mon nipi, kepii topu, kan ngii eġe kindiġ. ²⁰ Ok Siipen nim ek se andiġim wu ei, to kundnjung kunum eġe, na eim kin mandi engir. Na orung kanip engamb kin, wumb

konduk gulk tungii nip, orung engir.'

²¹ Ba Gos eim ek yi nipi na ngum, 'Nim po! Na nim konu turii endi kindamb pukun kin, wumb tiġap eipi endi kin mulnjii,' pa nipi kindang punj. ²² Jura wumb Pol nim ek ei piġk, ek dinga nik kin, "Eim to kundi" ninjing. "Wu ei nge, ya mei eġe mulermbe wu ei, konj mulermbe," ninjing. ²³ Wumb wii dinga tok kin, en enim konduk gulk kin, mei kuġman si tonu kindnjung. ²⁴ Yi erangin kin, wu num moġpu ek yi neng kin, Pol sik sipik, opu wumb ngii eġe nirik sipnjung. Wu num ei ek yi neng kin, opu wumb Pol kepii tok, Jura wumb ek dinga ninmin, "Ek puġe piimin," pa nim. ²⁵ Pe opu ond wumb kan sik kin, kan tunjung. Opu eġmin wu tep eġmin wu ei, Pol engim konu eġe mandi engang kin, Pol ek yi nipi wu ei ngum. "Lo ek nipi, Rom wumb yi kan ngei nim min? Enim ek nik, ka enarik, kepii ok tok enmin ei, kapġi min?" ²⁶ Opu wu tep eġim wu ei, ek ei piipi pupu kin, wu num owundu moġum konu eġe pupu, ek dinga nipi yi nim. "Nim wu ei kin nimbiġ oġ enjii en? Wu ei Rom wu," pa nim. ²⁷ Pe wu num ni, Pol moġum konu eġe ek nipi Pol ngum, "Nim Rom wu min?" Pol moġpu yi nim, "Na Rom wu," pa nim. ²⁸ Wu num ek yi nim, "Na ku owundu ngopu kin, na Rom wu moġ," pa nim. Ba Pol ek nipi, yi nim, "Na manan na Rom konu eġe ok mengim. Pe na Rom wu moġ." ²⁹ Pe wumb Pol kii sik, kepii tok enjing wumb ei, mund mong kulnjung. Wu num ni, Pol Rom konu eġe wu endi kan ngumbii enj ni piipi kin, gal kuġum.

³⁰ Wu num ei, eim Pol paġim miġ ei, puġe piimbii nim. "Pol eim nimbiġ oġ erim ei piimbii," nim. Yi nipi kin, kupiiring ok, eim Pol kan sen si kindpi kin, wumb kuġmaġ kaġiġmin owundu wumb ni, kaunsil wumb pei ok, kuġou tungii nim. Pe wu num ni, Pol sipi ngii eġe mani tu wupu kin, wumb ombu kumb eġe engndim.

23

*Jura Wumb Ek Pii Kun Ełmin
Wumb Mulnjung Konu Ełe Pol Ek Nipi
Ngum.*

¹ Pol kaunsil wumb mulnjung konu ełe dinga kanpi kin, ek nim, “Engnan noł, na Gos kumb ełe endinj. Endinj ei, nam noman ka seng, andip op kin, akip ya moł. Nam oł kis endi enj ni piinand.”

² Pol ek yi neng kin, kułmał kalikim owundu Ananaiyas wu ei, ek yi nim, “Enim wumb Pol engim konu ełe mandi mołmun wumb ei, Pol gupu ełe angil kum tei!” nim. ³ Pe Pol ek nipi, Ananaiyas ngum, “Nim ngenj torung orung ambilk ka ka en; ba tukrung ka sinałim. Gos ek nim kapli tumba,” pa nim. “Nim ya ełe molkun lo ek ełe piikin kin, na ek ngond; ba ninim lo ek ei to kindkin, wumb na tei!” pa nim. ⁴ Wumb Pol engim konu ełe mandi engnjing wumb ei, yi ninjing, “Nim Gos nge kułmał kalikim wu owundu ei, ek kis nikin ngon,” pa ninjing. ⁵ Pol ek yi nim, “Engnan noł, na wu ei kułmał kalikim wu owundu ei na piinenj, ‘Nim wumb tilap ełe wu num ei, ek yi ni kis enenjii mon!’ Gos lo ek niłim ek ei pałim ei, na piip moł.”

⁶ Pol kaunsil wumb kombur eim piim. Piipi kin, wumb ek pii kun ełmin wumb wii topu, ek dinga nim, “Engnan noł, na lo ek piil wu. Na lo ek piilim wu nge kingam. Na pii gii nind ei, wumb kulnjung wumb ei, wii nga konj tonu pungii ei, na pii gii nind. Ek ełe nge nip wumb ngop erip endamb kin, wumb na akip tu wuk, kan ngii ełe kindangin kep mił nind.” ⁷ Pol ek ei neng kin, lo ek piilmin wumb kin wumb kolk nga konj tonu ongii ni piinałmin wumb ba, tuk ełe ek mił enjing. Yi erangin kin, en enim eipi eipi punjung. ⁸ Pe wumb kombur en enim yi niłmin, ‘Wumb kołmun wumb ei nge angk tonu punengii,’ niłmin wumb ei, tep wumb mulałmin kin, gui ełe mulałmin ni piilmin. Ba wumb ei, lo ek ekii sik ełmin wumb ei, ek pei pii

gii niłmin. ⁹ Yi erangin kin, wumb wii dinga tok onjung. Lo ek piilmin wumb ei, eim nge tilap ełe punjung. Puk angk kin, ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei oł kis endi en enim mon,” pa ninjing. Guimeng sinim tep enim wumb ei, min endi opu wu ei kin, ek ninim,” pa ninjing.

¹⁰ Wumb ek mił owundu enjing ei, wu num ei piipi kin, ek yi nim, “Wumb orung orung molk kin, Pol angil ambilk orung seng kin Pol kułmba,” ni piim. Yi piipi kin, opu wumb ni kindang puk kin, Pol sik, “Ya tuwei!” nim. Neng puk kin, Pol sipik, opu wumb en enim ngii konu ełe nirik sipnjing.

¹¹ Ekii se emii peng kin, Gos Owundu Pol kumb ełe angpi ek yi nim. “Pol, nim noman dinga peng piinjii! Jerusalem konu ełe ek dinga nin, nim yi mił ku Rom konu ełe na ek ninjii!” pa nipi, Gos Owundu ek yi nim.

¹² Tingang kin, Jura wumb ek endi yi ni pendnjing. Ek dinga nik, “Pol to kundmun ninjing, ‘Sinim Pol to kundmun pendpin kin, kapli kuni noł ni, epi nunermin, mon!’ ninjing. ¹³ Wumb ek keimi nik, ek ei ni tonu kind pendnjing. Wumb mulnjung ei, wumb pei 40 mił mulnjung.

¹⁴ Pe wumb ei puk kułmał kalikim wu owundu ni, wumb kin men ngii ełe kongun wumb kin kanik, ek yi ninjing, “Sinim Pol to kundmun kunum, kuni noł mowii piimin, wii pepin, Pol to kundamin poru nimba,” ninjing. ¹⁵ “Enim kułmał kalikim wumb owundu ni, kaunsil wumb ni, enim ek nik, ‘Wu num mołum konu ełe nengin, Pol sipi mani tu wangli,’ ninjing. ‘Enim ek nga nik kii sik, Pol ek ninim ek pułe nga nipin piipin kin, tor kindmba,’ ninjing. ‘Sin tumun nge, er kun er mołmun,’ ninjing. ‘Pol eim opu, enim kin opu kun enermba. Sin Pol to kundmun,’ pa yi ninjing.

¹⁶ Pol eim aim kingam ei mułum ni ninjing ek ei piipi kin, opu ond wumb ngii konu ełe mułum konu nirik pupu, Pol kanpi, nim. ¹⁷ Pol

eim opu ełmin tep ełim wu ei, Pol wii tang kin, om. Wang kin, ek yi nim, “Kangi wu ei, wu num mołum konu ełe sipi, kangi ei, wu num ei kin ek endi nimbii, ninim. Kangi wu ei ek endi nipi wu num ei nipi ngumbii ninim,” pa nim. ¹⁸ Opu ełmin tep ełim wu ni, kangi wu ni sipi, wu num mołum konu ełe sipim. “Kan pim wu Pol, na wii topu, kangi wu ei nim mołun konu ełe si pang kin, ek endi nimbii,” pa nipi onum. ¹⁹ Pe wu num ni, kangi wu ni angil embilim. Ambilpi kin, sipi orung sipim. Pukul kin, eł elip mendpil mulnjungul. Pe wu num nipi yi nim, “Nim na kin nipe ek ninjii on?” ²⁰ Pe wu kangi wu ni, ek nipi yi nim, “Jura wumb kengip er pendik, nim kii semin kin, Pol, kupiiring nim si mani tu wunjii,” ninjing. “Pe wumb en enim ek kend tok, ek dinga nik, Pol, eim nim ek pule, am kii si piimin ninjing,” pa nim. ²¹ “Ba nim wumb ombu ek pinerii! Pe wumb kopur mołmun wumb ei, kopur aninga 40 mił kopur mołmun. Wumb ei ek dinga nik, kuni noł ni, epi nunarik molk pangin kin, Pol to kundmun kunum ei, kuni noł epi numun ninjing. Pe wumb andlam ełe kui er mołmun. Pe nim en enim ek ninjii ek ei, kapli nik mulnjung. ²² Pe opu wu num ni, kangi wu ni kindang orung pum. Pang kin, ek yi nim, “Nim na kankin nin ek ei, nga wumb eipi endi kan ninerii, mon!” nipi kin, kindang pum.

Opu Ełmin Tep Ełim Wu Ei, Pol Piilikis Gapman Wu Ei Kin Kindim

²³ Pe opu wu num ni, opu ełmbil wu num tał wii tang wangil, ek yi nim. “Elip opu wumb 200 sikił, kung os ełe mułngii wu 70 sikił kin, kiłeng embilngii wu 200 sikił, pukul kin, Sisariya konu eni emii peng 9 erang kin, andik pei! ²⁴ Pe enim kung os endi, er ka er sengin kin, Pol mułmba nge er ka er mułang kin, puk gapman wu owundu Piilikis mołum konu ełe, pei neng pungii. ²⁵ Opu wu num ni, pipe end yi pułum.

²⁶ “Na Kloryas Lisiyas, na pipe ei polup kin, gapman wu owundu Piilikis mołum konu ełe kindind. ²⁷ Jura wumb wu ei, ambil gii nik to kundmun nik enjing. Ba na wu ei kii sip piinj ni, wu Rom konu ełe wu peng kin, na nge opu wu pei sip op kin, Jura wumb angil ełe si tor tu wunj. ²⁸ Na wu eim nimbil ol erim ol ei, pule piimbii. Nip kin, kaunsil wumb mulnjung konu ełe mani sipinj. ²⁹ Yi erangin kin, na pup kenj ni, wumb en enim lo ek ełe nge piik kun enarik kin, wu ei, wii tumun, ninjing. Wu ei ol kis enerim. En enim wumb kepil to si pipin kin, kan ngii kindpin erpin ei, kapli enanim. ³⁰ Ek endi akip tor wang kin, piind ei, wumb en enim ek koi nik, wu ei to kundmun ninjing, piind. Yi nengin kin, na kanip wu sip nim kin kindind. Wumb wu ei kin ek ngok enjing ei, nim kanik ni tor kindik yi erangin kin, gapman wu owundu ei, pipe ełe ek yi ninim ni pułum.”

³¹ Opu wu num neng kin, opu wumb Pol sik sipik, Ansiparis konu ełe, emii peng sipnjing. ³² Konu tingang kin, opu wu en enim ngii konu ełe orung punjung. Pe opu ond wumb ombu, kung os ełe mulnjung wu ombu, Pol sik, Sisariya konu ełe sipnjing. ³³ Kung os ełe mulnjung wumb ei puk kin, pipe ni sik, wu gapman owundu ni ngunjung. Ngok kin, Pol sik gapman owundu kumb ełe engindnjing. ³⁴ Pe wu gapman owundu ni, pipe gerpi kanpi kin, Pol kii sim. ³⁵ “Wumb pei ya ok nim kin ninjing ek ei nengin kin, na piimbii,” nim. Pe wu ni, ek yi nim, “Eros gapman ngii ełe kan ngo pendngii,” pa nim.

24

Wumb Peng Pim Wumb Pol Kin Kos Piinjing

¹ Ekii se kunum angil orung o pang kin, wu kulmał kalikim owundu wu ei eim embe Ananaiyas. Eim ni, wu

num kombur ni, wu endi ek niim wu endi kin onjung. Ok kin, wu ei eim embe Tursulas. Puk kin, wu gapman owundu ei kanik, Pol kos enjing ek ei piik kin punjung. ² Gapman wu owundu ni Pol wii tang wang kin, Tursulas eim ek nipi ngumba nge om. Opu yi nim, “Wu owundu Piilikis, nim sin paki tang kin, sin ka mołmun. Mołpun kin, opu ni epi kis endi tonu onanim mon. Ninim noman ka peng kin, sinim wumb tilap ei pei kumb ok kis mołpun onjpun; ba pe opun, konu pei ka seng mołmun. ³ Nim yi eran kin, nim kin noman ka piipin ngopun, nim kin noman ngumun. ⁴ Sin nim kin ek kinan nipin kis piinjin kin, na ek aninga nip ngamb kin, nim noman ka seng kin, sin ek ei piinjii,” pa nim. ⁵ “Sin wu kenjpin, ba wu epi pei kis erpi, wumb pei kin ek opu ngopu erim ei, eim kenjpin. Jura wumb ni, konu mei orung orung pei wumb kin, ek opu ngopu yi elim wu,” pa nim. Yi erpi kin, eim wu num mił mołpu kin, sin wu tilap ei sipi, tilap eipi Naseres tilap embe sim. ⁶⁻⁸ Pe wu ombu yi ninjing, “Pol, sin Gos ngii owundu er kis mundmbii, ni piipi elim. Erang kin, sin eim ambil gii nipin. (Sin sinim lo ek ei nge piipin, Pol Jura wumb kos ele tunmun. Ba wu num owundu Laisiyas ni opu kindpi kin, eim Pol sin angil ele, si tor kindnim ninjing. Eim yi nim, wumb Pol kin kos erngii wumb ei, nim kin tonu ok, nim kanik ningii,” nipi yi nim.) “Pe ninim wu ei, ek nikin kii sinjii. Sin wu ei kin kos ermin enjpin ei, Tursulas ek yi mił nipi ngum. ⁹ Jura wumb pei paki tok, Pol ek ngok, wumb ek ninmin ek ei, keimi mendpil ninjing.

Pol Ek Nipi Piilikis Ngum

¹⁰ Wu gapman owundu ni, Pol peng tonu kindpi erang kin, Pol ek yi nipi orung kindim. “Na piind, nim kung ngii pei, wumb tilap ei kin lo pii kin mołun. Yi erang kin, ei na noman ka piip nim ek ni

orung kindind. ¹¹ Ninim wumb kii se piin kin, ninim ek yi mił piinjii. Na Jerusalem konu ele Gos kin prei ermbii nge onj ei, kunum kinan endi op punanim kunum 12 o pum. ¹² Jura wumb na men ngii owundu ele, wu endi kin ek opu mondup ninenj. Pe na wumb nip sip, kulou top, men ngii ni, konu owundu ele ni, na wumb endi nip, si kulou top yi end nip enenj mon. ¹³ Akip ek endi nik, na kin kos er ngungii ei, ek ei pule enim piik kun enanmin. Enarik kin, ek ei ningii ei nim keimi piinjii,” pa nim. ¹⁴ “Ba na ek endi nip nim ngumbii. En enim wumb yi mił ninjing, ‘Na ek eipi ol elmin ol kin ekii sip, wumb en enim yi mił,’ ninjing. Ek ei kend ek yi ninjing. Ol ei na piip, ekii sil; ba ol ei keimi mendpil. ¹⁵ Na Gos kin nimbil ol ermba ol ei, kui er moł ei, wumb yi mołmun. Gos wumb kulnjung wumb erang kin, nga tonu ok konj pungii. Pungii wumb ka mulnjung wumb kin, wumb kis mulnjung wumb ouni konj angk tonu ongii. Na Gos kin kui er moł ku. ¹⁶ Yi palim ei piip kin, nam noman dinga kunum kunum piip end. Nam ol kis endi, Gos kumb ele ni wumb kumb ei pei na enal; nam kun moł.

¹⁷ Na pup wumb konu eipi ele kung ngii kombur mołup kin, na nim Jerusalem konu ele op kin, nam wumb tilap ende kin mołup yi el. Wumb endi epi sinarpi elim wumb ei, paki top ngoł. Ngop kin, Gos kin kulmal nge epi tu wul ku. ¹⁸ Na kongun ei nge erip, ol ele erip, men ngii owundu ele mulamb kin, nam ngenj konj kindrim. Wumb na kanimin ku. Pe wumb pei na kin mulamin wumb ei, ek endi na kin ninalmin mon. ¹⁹ Ba Jura wumb Eisiya konu ele mołmun wumb ei, ok na ambil gii ninjing. Wumb ei na kin ek ningii pim kin, nim kumb ele ok, na kin kos nengin piimbii,” pa nim. ²⁰ “Pe mon pim kin, wumb ombu ya mołmun wumb ei, na nimbil ol enj ei nengin kin, na kunum endi kaunsil

kin engir kunum ei, na erir oł ei ningii,” pa nim. ²¹ “Mon pim kin, ek endeim mendpił. Ok na wumb mulk konu tuk mołup kin, wumb wii tur. Na Gos wumb kułii wumb ei nga er konj simba nipi, wii topu, wumb ngur konu ełe, akip nim kumb ełe, na sik kos ełe tu wunmun ni piind,” pa nipi Pol ek yi nim.

²² Wu gapman Piilikis ek ei piim kin, Gos tiłap ełe tuk punmun wumb, wu kopur piilim wumb gapman owundu ek yi piipi kin, Jura wumb kanpi nim, “Enim kui er mułangin kin, opu wu num Lisiyas eim ya mani wang kin, na enim kos ei piip kun ermbii,” pa nim. ²³ Pe opu ełmin wu owundu ni Pol sipi kin, kan ngii ełe sipim. “Pol kan dinga mił ngunerei! Pol wumb puł endi ongii ei, mon nin-erngii! Ninarik kin, Pol paki tungii nge ongii,” pa nim.

²⁴ Kunum kopur o pang kin, Piilikis ambim Drusila kin onjnguł. Drusila ni amb ei, eim Jura amb. Piilikis eim Pol wii topu, ek kombur neng piimbii ni om. Pol Gos nge tiłap ełe tuk pu molk kin, Jiisas Kraiss kin ek pii gii ninmin mił pułe pol topu nipi ngum. ²⁵ Ba Pol ek ei piipi, oł kun ełe, kun ełmin mił ku pim kin, noman pim epi to mani kindpi, ekii se Gos wumb pei kos owundu ermba. Piilikis ek ei piipi kin, mund mong kułpu, “Pol, pui!” nim. “Ekii se na kunum endi sim kin, nim wii tumbii,” nim. ²⁶ Piilikis ni wu gapman owundu ei, eim noman eipi endi peng piipi kin, Pol kunum kunum neng opu kin, ku ni, epi endi ngumba ni piipi, wii tang ołum. ²⁷ Ekii se, kung ngii tał o pang kin, wu eipi Porsiyas Peses ni, wu ei Piilikis kongun ełim kongun ei, wu ei sipi erim. Pe Piilikis eim, Jura wumb kanip nimbii ni piipi kin, Pol kan ngii ełe enj pendngii nge, nimbii ni piim.

25

“Pol Siisa Wu Num Owundu Neng, Kos Piimba,” Pa Nim.

¹ Peses eim opu konu owundu ełe kunum tekliki mołpu kin, Sisariya konu ełe si kindpi, Jerusalem konu ełe tonu pum. ² Wumb kułmał kałımin owundu wumb ni, Jura wu num ni, wumb puk kin, Pol kin ek to monduk mił nik yi enjing. ³ “Nim sin paki tunjii, min? Tokun kin, wu ei Jerusalem konu ełe sipnjii, ninjing. Wumb en enim ok andlam ełe koi er pek kin, Pol tumun ni piik, tu wunjung.” ⁴ Ba Peses ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pol Sisariya konu ełe kan ngii kan pim. Pepi kin, kunum aninga kopur mołup kin, nga Sisariya konu ełe orung bii,” nim. ⁵ “Enim wu num ombu, na kin ouni bin,” pa nim. “Wu ei oł kis endi erim kin, sin kos ni piimin.”

⁶ Peses eim wumb ombu kin, kunum nendii mił engki mułum. Mołpu kin, Sisariya konu ełe mani pum. Pupu kin, kupiiring eim kos ngii ełe mołpu kin, “Pol si tu wei!” nim. ⁷ Pol wang kin, Jura wumb Jerusalem konu ełe si kindik kin, mani onjung wumb ei ok, Pol engim konu ełe mandi angk kin, ek kis kanim kanim nik, Pol ngunjung; ba wumb en enim wu owundu Peses piimba ek mendpił, endi ninenjing. ⁸⁻⁹ Pe Pol ek nipi, orung kindim, “Na oł kis endi enenj mon! Jura wumb lo ek ei mon; pe men ngii owundu ek ei mon; Rom wu king owundu ei ek ei mon; na ek kis min oł kis ei endi enenj mon! Wu num Peses eim Jura wumb kin, ek ni piimba pendpi kin, yi nim, “Pol nim, Jerusalem konu ełe tonu pu mułan kin, na tonu op kin, kos piimbii,” pa nim. ¹⁰ Pol ek nipi yi nim, “Kos ngii, ya na angil ngii, ek king owundu angil konu ełe mendpił, na kos piingii,” pa nim. “Nim wu owundu nim piin. Na oł kis endi Jura wumb kin enenj mon! ¹¹ Na oł kis endi erip kin, mong endi sip eramb kin, enim na kaplı to kundngii,” pa nim. Pe ek nik, na kos enmin ek ei, keimi mon! Wu endi na angil ambilpi, wumb ngunermba mon. Wu king owundu ei, na kos

piimba,” pa nim.

Pol Nipe Oł Erim Ei Wu Peses King Akripa Kii Sim

¹² Peses eim kaunsil kin ek nipi pendpi kin, Pol kanpi nim, “King owundu ei kin kos pinjii pim kin, king owundu kin kos ełe piingii,” pa nim.

¹³ Kunum kopur o pang kin, king Akripa kin, Berniis kin Sisariya konu ełe okuł. Peses kanpił, angil simbił ni onjnguł. ¹⁴ Wu amb tał pukuł, Sisariya konu ełe kunum kinan mulnjunguł. Mułangil kin, Peses Pol ek ombu ni, king wu owundu ei ngum. “Wu endi mołum wu ei, ok Piilikis kan ngo pendrim wu ei, piram pałim,” pa nim. ¹⁵ Ok, na Jerusalem konu ełe mult kunum ei, kułmał kałiłmin owundu wumb ni, Jura wumb pei, wu ei ek ngok, “Na nim wu ei oł kis erim; ek eim kin ngunjii min, nik ełmin. ¹⁶ Ba na ek nip, orung kindip yi ninj, ‘Sin Rom wumb wił endi, kos erpin enałmin mon! Wu ei opu, kos piingii konu ełe engmba. Angpi kin, eim kos erngii ek ei nipi, orung kindpi, yi ełim. ¹⁷ Wumb ei, na kin ouni onjpun kin, na op kunum kinan, kui er mulał. Kupiiring kos ngii ełe mołup kin, wu ei, ‘Tu wei!’ ninj. ¹⁸ Pe wumb kos er ningii, wumb ei ok, engnjing. Ek kis endi nik, wu ei ełim, oł kis nik, ngunenjing. Na piinj; ba wumb en enim ek eipi endi nik enmin ni piinj,” pa nim. ¹⁹ “Wumb en enim ek opu erik ninjing, Pol eim yi niłim, ‘Wu ei Jiisas kułum wu ni, nga konj mołum. Nga men ngii ełe mołpu kin, ek nirim ku.’ Ek nik sipik, Pol kin ek ngok, kos ermin ni sipnjing. ²⁰ “Pe na wu num kos piimbii, wu yi nind. Na ek ombu kii simbii ei, embin enim, ‘Ei nim pukun, Jerusalem konu ełe mułan kin, na Jerusalem konu ełe op kos piimbii min?’ ²¹ Ba Pol ek yi nim, ‘Na kan ngii pemb kin, Siisa king owundu ei na kos piimba,’ pa nim. Neng kin, ‘Na Peses kan ngii ełe nga pindamb pimba. Pepi kin, Siisa king owundu mołum konu ełe kindmba,’ ”

pa nim. ²² Pe King Akripa ni, wu num Peses kii sipi, yi nim, “Na nam wu ei ek piimbii,” pa nim. Pe wu num Peses yi nim, “Topuł piinjii,” pa nim.

²³ Kupiiring, King Akripa kin Berniis kin okuł, alap epi ka sikił, onjnguł. Okuł pukuł kin, kos piik, kułou tołmun ngii, wumb num ni konu owundu ełe opu, tep ełmin wumb pei kułou tołmun ngii ełe nirik punjnguł. Pe Peses ek yi nim, “Pol, tu wei!” nim. ²⁴ Pe Peses ek yi nim, “Wu King Akripa ni, wumb pei kułou tok mołmun. Enim ya wu ei kenei!” a nim. “Jura wumb pei ni Jerusalem konu ełe ya wumb pei ni enim wu ei kin, ek dinga ninjing. Nga wu ei konj mołpu kin, enermba,” a nim. ²⁵ “Ba na kanip kin, eim to kundmun oł endi enerim. Wu ei, eim wu owundu King Siisa nam kos piyamb kin, ekii se, “Na eim kindmbii end,” pa nim. ²⁶ “Na eim ek piip kin, pipe połpu, sinim wu num King mułum konu ełe kindmbii ei, na wu ei, ek endi kan sinenj, mon!” pa nim. “Wu King Akripa ni, enim wu pei mołmun konu ełe tu wamb kin, sinim wu ei, ek piipin, na pipe poł kindmbii,” pa nim. ²⁷ “Na kan wu endi, eim wu num kindamb kin, kos piipin enjpin ek ei ni, kindnermbii ei, na piind ei kapłi enanim,” pa nim.

26

Pol Ek Nipi Wu King Akripa Ngum

¹ King Akripa Pol kanpi yi nim, “Ninim ek endi piimbii,” pa neng kin, Pol angpi eim ek yi nim.

² Pol yi nim, “King Akripa, nim ek nin ei, na piip kin, ka piind. Jura wumb na kin ninmin ek ei, na nip orung kindmbii end,” pa nim. ³ “Nim sin Jura wumb ełmin oł ei, nim piikin si kindlin. Pe sin noman kanim eipi eipi pałim ei, nim piilin. Nim piikin ek ei, na nip ngamb kin, nim ek ei piikin kin, ten sikir kulenjii.

⁴ Ok na kangil mołup op kin, pe piram moł. Mołul kunum ei, nam nge tilap ełe mołup kin, Jerusalem konu ełe andił ei, Jura wumb na piilmin.

⁵ Kumb ok, na ek nip eł ei, enim kanik ełmin. Ełmin ei na ek nip eł mił, ni tor kindngii,” pa nim. “Wumb piinmin, na wumb lo ek piik ełmin oł ei nge, mił lo ek piilmin wumb oł ei oł endi eipi mił; sinim men ngii lo ei mił kapli sinałim mon. ⁶ Akip na ya ełe engamb kin, na kin kos enmin, ei pułe yi palim. Na Gos kin pii gii nip kin, ok sin kupenjpın noł, Gos ek dinga piilmin wumb oł ei nge, na yi piip moł. ⁷ Sin nge wumb tiłap engki nga tał wumb ei, Gos keimi kin, emii peng, tinga, Gos ek ei minj piilmin. Piik kin, ek ei pii gii nik kin, kui er mołmun. Na yi ku, King owundu, na ek ei pii gii nip, kułii wumb nga konj ongii nge, kui er moł. Ełe nge, Jura wumb, na sik, kos ngii ełe, tu wunmun,” pa nim. ⁸ “Nimbił erang, enim wumb kopur kulnjung wumb ei, Gos nga er konj simba. Nimbił erang enim pii gii ninanmin?”

⁹ Kumb ok, na yi piir. Nam epi pei erip kin, Jiisas Naseres wu ei, eim embe to mani kindmbii, ni pir. ¹⁰ Na erip kin, ya Jerusalem konu ełe kułmał kałilmin wumb owundu ei, pipe na sip, yi erip kin, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb sip, kan ngii ełe kindip, wumb eipi kin yi ni piip kin, Gos nge wumb to kundmbii nip yi eł. ¹¹ Kunum kunum wumb Gos ngii ełe mułangin kin, oł embin tui erip yi eł. Na erip kin, yi nił. ‘Enim pii gii ninjing kin, ek kis ni ngok, yi erei!’ pa nip kin, na yi nił. Na wumb kin kis piip kin, wumb pułmun konu ełe ekii se pup, konu owundu turii sałilim konu ełe puł ku.”

*Pol Eim Gos Tiłap Ełe Tuk Om Mił
Pol Tum
(Aposeł 9:1-19, 22:6-16)*

¹² “Na kułmał kałilmin wumb owundu pipe sip kin, Damaskas konu ełe punj. ¹³ King owundu konu ełe seng kin, andłam andip punj. Pup kenj ni, dup endi ei epin tonu ełe mani om. Opu kin, dup mił tiłang owundu erpi kin, eni tiłang ei kapli enerim mon. Tiłang eipi mił erang kin, na kin tep to onjpun wumb ei

kin ouni erim. ¹⁴ Sin onjpun wumb pei, mei ełe kanpin mani punjpun. Na pep piinj ni, epin wumb ek mił ei, tonu muł ełe tor opu yi nim, ‘Sol, Sol, nimbił erang, nim na embe to mani kindin? Nim Gos opu en ei yi mił, nim epi mul mołum epi ełe ton ei, ninim ngenj kumbii sinjii,’ pa nim. ¹⁵ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, nim nii?’ Owundu ek nim, ‘Na Jiisas, nim na nimbił erang ton?’ ¹⁶ Nim tonu simb ełe angkin mułii!’ nim. ‘Na nim kin ond ei, nim en oł ei kanip kin ond,’ pa nim. ‘Na nim kongun ngamb kin, nim na kongun enjii. Erkin kin, na end oł ei, kan mił ninjii. Ekii se, na nim epi endi andan top ngumbii,’ pa nim. ¹⁷ ‘Ekii se na nim wumb angil ełe sip, wumb tiłap eipi ełe simbii ku. Na nim wumb ei mołmun konu ełe kindind. ¹⁸ Nim pukun nen kin, wumb noman ak tok emii konu ełe si kindik kin, tiłang enim konu ełe ongii,’ pa nim. ‘Seisen nge dinga ei, si kindik kin, Gos kin ongii. Wangin kin, na wumb oł kis ełmin ei, kil ngop wumb ei na kin pii gii nik kin, na nge wumb mołmun konu ełe ouni mułngii,’ ” pa nim.

¹⁹ Pol ek yi nim, “King Akripa, na ei epin Gos ek ei piip kin, na ek ei to kindnenj. ²⁰ Mon, na ek nip, Damaskas konu ełe wumb ok ngop; ekii se Jerusalem wumb mulnjung konu ełe pup, ni ngop; nga pup, Jura wumb konu ełe orung nip; nga pup, ek ka ei nip, wumb ngamb kin, enim wumb noman ak tok, Gos kin orung ongii nge ninj. Nip yi ninj kin, enim noman ak dinga tok, Gos kin orung ongii ninj,” pa nim. ²¹ “Ek ełe nge mendpil, Jura wumb na men ngii owundu ełe, ambil gii nik kin, na to kundngii nge enjing. ²² Gos Owundu na kin paki tang kin, na ek ei akip ya angip nip, wumb num ni, wumb pei mulnjung konu ełe nind. Moses gupu ełe ni, ek ni tor kindilmin wumb gupu ełe ni, tor om ek ei minj na nind. ²³ Gos ek ni tor kindilmin wumb ek yi ninjing. ‘Krais eim ngenj kumbii kułmba ninjing. Pe

eim kulpu kin, nga angpi konj orung omba. Ekii se wumb kulii wumb pei eim kin tonu ongii ku. Eim opu ek yi nimba, Gos wumb orung simba nge tilang Esrel wumb kin wumb tilap eipi wumb kin, ouni ni tor kindmba,” pa nim.

²⁴ Pol eim ek yi mił piipi nirim. Wu owundu Peses, Pol kin wii dinga tum, “Pol, nim noman wulu punum. Nim epi kanim kanim pei piikin sin epi ei, nim to wulu kindnim.” ²⁵ Pol ek yi nim, “Wu owundu Peses, na wulu punand mon! Na ek keimi nind, na noman kun peng nind,” pa nim. ²⁶ “King epi ombu pei piilim ek ei piip kin ek pei ni poru nip kin, na mund mong kuland. Na piind ek ombu, wu king ei eim ningil ele ke kanpi, ek piinanim ni piinenj min? Eim piilim. Nimbił erang epi ombu endi koi er tonu onanim?” ²⁷ King Akripa, nim Gos nge ek mendpił niłmin wu ninjing, ek pii gii nin min? Na piind, nim pii gii nin.” ²⁸ Pe King Akripa ek nipi Pol ngum, “Kunum aninga mołpuł, nim na Gos ek andan ton ei, na Gos kin tuk pup mułmbii,” pa nim. ²⁹ Pol ek yi nim, “Kunum olt min aninga ei kapli ku. Enim wumb pei akip kunum ele mołpun kin, na prei er Gos ngamb kin, enim wumb ya mołmun wumb ei pei, na moł mił yi mułngii; ba kan sen ei enim angil ele, pendnermba ni piind,” pa nim. ³⁰ Pol ek yi neng kin, pe king ni, wu num ni, amb Berniis ni, angk mulnjung. ³¹ Wumb pei anda puk poru nengin kin, en enim molk ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei sinim kin oł endi enerang kin, sinim kan ngii ele kindmin, min to kundmun ei kapli enanim.” ³² King Akripa ek nipi Peses ngum, “Wu ei Siisa kin kos piinenmbii niłang kin, nim wu ei kindan pułang,” pa nim.

27

Pol Noł Kanu Ele Pupu Rom Konu Ba Pum

¹ Wumb ek ni poru nengin kin, sin sip ele pupun, Rom konu ele bin nge punjpun. Oł elim tep erpi, opu wu 100 se andpi elim wu mułum konu ele kan wu kombur ni, Pol ni punjung wu ei, eim embe Juliya. Wu ei wu owundu king Siisa nge opu tep wu num mołum. ² Sin sip endi tonu pupun kin, Aramisim konu ele punjpun. Pe sip ei pupu, noł wer ele Eisya mei owundu ele tor pum. Pe sin punjpun kin, Arisakas ni, Tesalonaika konu ele ni, Maseroniya ni konu ele wu ei, sin kin tep to punjpun. ³ Pe kupiiring sin Sairon konu ele tor punjpun. Juliya ni wu ei, Pol kin oł ka endi erim. “Pol eim kapli pupu kin, wumb puł kanpi, kuni si ngopu ermba,” pa nim. ⁴ Sin Sairon konu ele si kindpin pamin kin, konu pop owundu endi topu, sip konu eipi pupu kin, konu pop kembis topu, Saipris konu ele orung pum. ⁵ Pe sin ep noł pupun Pampiliya kin Silisiya konu ele pupun kin, Maira kin Lisiya konu ele tor punjpun. ⁶ Kunum ele, opu elim tep elim wu ei, opu kenim ni Aleksandriya konu ele sip endi Esalii mei owundu ele bii ni om. Pe sin sip ele pamin neng kin, sin sip ele tonu punjpun.

⁷ Pe sin sip ele mon kind pupun pamin kin, konu pop tang, sip ei andlam punerim. Nga orung pupun, wumb sip kongun elim wu kongun dinga erangin kin, Nairas konu ele pupun. Sin pupun, mei owundu mandi pamin kin, Kriis ni Salmoni konu ele mandi punjpun. ⁸ Pe sip wumb kongun dinga erangin kin, taki taki pupu, konu endi tor punjpun. Konu ei embe ‘Konu ka’ niłmin, konu ele Lasiya konu owundu ele mandi punjpun.

⁹ Kunum pei o pang kunum endi konu pop owundu topu kin, noł owundu tum. Tang kunum pei poru neng kin, Pol ek nipi wumb ngopu yi nim. ¹⁰ “Enim wumb sinim pupun pamin kin, kongun owundu tonu wang kin, epi pei am ba. Ei epi ni, noł sip ni kis ermba. Sinim pei

poru nimba ku,” pa nim. ¹¹ Opu elmin wumb tep elim wu yi piim. Sip ambilim wu ek nim piimbii, ni piim. Pe sip amblim wu ni, sip ele tep elim wu ni, Pol nim ek ei piinenjing mon! ¹² Pe sip tor opu, pek elmin konu ni, konu ei sip konu pop topu ermbe ei, pimba mił konu ka sinerim. Pe wumb en enim sip ele mulnjung, wumb kengip erik, “Pamin,” ninjing. “Sinim pupun, Piiniks konu ele mulmun. Wumb kengip erik pamin,” ninjing. “Sinim pupun Piiniks konu ele pupun mulmun sip tor opu palikim konu ei konu ka seng kin, pop onermbe, konu ele pu mulmun,” pa ninjing.

Konu Pop Owundu Topu, Noł Dinga Om

¹³ “Ekii se konu ka seng kapli sikir pupu, en enim ninjing konu tor bin,” ni piinjing. “Pe epi embin elim epi ele, pimba epi konu endi ni tonu sik, noł ele puk, Kriis konu bin,” ni punjung. ¹⁴ Ba ekii se konu pop owundu endi opu, Kriis konu ele tor om. ¹⁵ Konu pop owundu tang kin, sip ba pinerim. Pinerang kin, pop owundu topu, sip si mengpi konu ele orung pum. ¹⁶ Sin si kindpin tor pupun, noł tuk ele mei kembis endi sim konu ele punjpun konu ei, embe Kora. Sin kongun dinga erpin kin, noł kanu kembis kan kuł sipmin ni enjpin. ¹⁷ Pol noł kanu kembis ei kan se andik, kan kuł gii nengin kin, sip yi ku kan kuł enjing; ba mund mong tang, er mulnjung. Molk kin, en enim yi piinjing, “Sinim konu ku mołum pupu kin, enim konu ele sipipi, Aprika konu ele simba enim nik, sip pop to sipim alap kan ei mani pendik, tonu noł ele enj mulnjung.” ¹⁸ Konu pop ni noł owundu tang pepin kin, kupiiring sip ele mulum epi ei, sip noł ele si kindpin enjpin. ¹⁹ Kunum tał poru neng kin, kunum endi ele, en enim kongun dinga erik kin, sip ele kan epi ni endi si kindik. ²⁰ Kunum kunum sin pop owundu ni, noł owundu topu elim. Erpi kin, sin

eni ni, kanjip endi kinalmin mon. Ba sin noman pep kun enerang kin, sin konu endi ele tor bin pinałim. Sin pupun kulmun mendpił onmun ni, yi piipin punjpun.

²¹ Kunum kinan wumb kuni sinarik, wii mulangin kin, Pol ekii se opu, tuk angpi, ek nipi wumb ngum. “Enim wu ok na ek nir ek ei piik, Kriis konu ele si kindnarik. Pe yi ku epi enim kin pei am punermbe. ²² Ba pe na kanip enim nind. Enim noman ka sengli! Sin wu endi am punermbe mon. Noł kanu ei kapli pupu mani ba minj. ²³ Na Gos nge wu, na Gos nge embe ambil tonu kindip ku moł. Pe oltin epin emii pep erang kin, Gos kindang sinim tep enim wumb ei, endi opu, na or peł konu ele mandi engim. ²⁴ Pe ek yi nim, ‘Pol, nim mund mong enerii! Nim pukun, wu king owundu mołum konu kumb ele, pu engniji. Nim piin! Wumb pei konu mołmun ei, Gos nim ngopu poru nim; enim wumb konj mulngii,’ pa nim. ²⁵ Yi mił peng piipin kin, enim wumb mund mong kularik mulei! Gos eim epi pei ermbii nim ek ei, nind ei, na pii gii nip moł. ²⁶ Ba sinim sikir pupun, konu mei wii salim punmun,” nim.

²⁷ Kunum engki nga kapil kapli noł sip peł ele or pepin, wamin kin, konu eni beli sirim. Seng kin, noł sip ele kongun elmin wumb, en enim piinjing ni, mei konu ele mandi onmun ni piinjing. ²⁸ Puk, kan su sipin ei simb 120 mił pirim. Nga pupun su epi kindim ei simb 90 mandi mił sim. ²⁹ Mei konu ele mandi mił seng kin, sip kongun wumb en enim mund mong kulk, sip noł pimba nik, epi embin owundu elim kapil kapli epi ei, mani kindnjing. Kindik kin, prei erik, eni sikir tonu wangli, nik er mulnjung. ³⁰⁻³¹ Sip ele kongun elmin wumb en enim andlam endi kan sipin tor bin ni piinjing. Sip wurup owundu epi si to mani kindmin yi kend tok ninjing. Nengin kin, noł kanu kembis ele kan topun bin ni enjing ba, Pol ek nipi opu elmin tep elim

wu ei nipi ngum. “Sip ele kongun er andilmin wu mulenjing kin, kapli enim konj mulerngii,” pa nim. ³² Yi neng kin, opu ond wumb kan ni kilip tangin kin, noł kanu kembis mani wii pum.

³³ Eni tonu omba mandi erang kin, Pol wumb ek nipi ngum. Wumb to konj kindpin, kuni endi kan si numun ni piim. “Kunum engki nga kapil kapli pepin onjpun, ba kuni endi nunenjpin. Akip wii ku mołmun,” pa nim. ³⁴ “Yi peng piip kin, na nind, ‘Kuni nei! Neng nok kin, enim embil dinga pimba. Enim peng enjin ei endi opu punermba. Enim wumb pei konj mulngii.” ³⁵ Pol ek yi nipi, “En enim kumb ele angpi kin, Gos ka piipi ngopu,” bres sipi, engin topu, nopu erim. ³⁶ Yi erang kin, wumb pei noman ka peng, wumb en enim kuni nunjung ku. ³⁷ Sin ya sip ele tuk mulnjpun wumb ei, 276 pei yi mulnjpun. ³⁸ Wumb kuni nunjung kapli erang kin, kuni wiis mułum kuni ei mołpu, sip embin ermba nik kin, ep noł ele mani si kindnjing.

Noł Sip Er Kis Mułum

³⁹ Konu eni topu erang kenjing, ba konu ei pii poł tunenjing. Molk kenjing ni, konu ka endi sepi, tuk pupu, ku kulta ka sepi erim. Ele nge kindangin kin, ka sim konu ele pepin; nga noł wer ele tonu bin ni piinjing. ⁴⁰ Epi embin owundu erim epi pei, kan kuł mani kindnjing ei, kopis kilip tok kindangin kin, ep noł ele pim. Ok sip buł morung kumb ele, kan kuł kilip tunjung. Kan ei pos kindangin kin, pe endi sel tonu kindangin kin, sip ele tor ok mułangin kin, sip pupu, ep noł ele pupu pim. ⁴¹ Ba sip pupu, noł ku połpu tonu opu pim konu ele pupu pim. Sip kumb ei pupu, ku pim konu ele dinga er pim. Sip buł morung ei, noł ep noł topu, to kis erim.

⁴² Opu wumb yi ni piinjing, “Kan ele pinjing wumb ei, angil noł si

kinalmin ei pei to kundmun,” ni piinjing. ⁴³ Ba opu elmin tep elim wu ei, “Pol paki tumbii,” ni piim. Ba Pol eim opu wumb mon nipi, yi nim, “Wumb angil noł sik kanilmin wumb ei puku sik kin, angil noł sik, tor pangin,” nim. ⁴⁴ Pe wu eipi sip epi kis mułum epi ei sik, noł peł ele pek puk, tor pungii nge punjung.

28

Pol Molta Konu Ele Mułum

¹ Sin konu ele opun, tor opun, konu embe Molta, pa ninjing, piinjin. ² Wumb konu ele wumb, sin kin oł ka enjing. Pe konu kumb topu, sin jii neng kin, wumb ond tukuk, dup kalk, sin sik dup ele mundangin kin mulnjpun. ³ Pol eim ond apirip kułou topu si dup kelim. Pe ka wembii endi dup muł erang kin, tor opu, Pol angil ele tumbum. ⁴ Wumb konu ele, wumb molk kenjing ni, ka wembii ei Pol angil ele nop enj pim. Kanik kin, yi ninjing, “Wu ei, wumb keimi to kundum. Wu ei ep noł kularpi kin, ya piram mołum. Ba wu owundu ei, kun elim gui ei, wu ei konj mulermba ni piinim,” pa yi ninjing. ⁵ Ba Pol ka wembii ni erang kin, pupu dup ele peng kin, Pol eim oł endi enerim; ba eim ka mułum. ⁶ Wumb yi ni kanik, mulnjung. Pol eim angil ei oupu mani opu pepi kin, kułmba ni kanik, mulnjung. Ba wumb kunum kinan molk, kenjing ni, Pol oł endi enenim, mon. Pe wumb en enim noman endi sek yi ninjing, “Wu ei gui min?”

⁷ Konu sim konu ele wu num endi, eim mei ele tep elim wu ei, eim embe Publiyas. Wu ei sin sipipi, eim ngii konu ele sipim. Pe wu ei, sin tep ka erpi, kuni ngopu, yi er se mułang kin, kunum tekliki o pum. ⁸ Pe Publiyas nge arim ei ening peng mułum. Ening tang kin, ngenj muł erang kin, enj kunum mułum. Pol wu ei mułum konu ele mandi pupu, ambilpi, prei erang kin, wu ni eim ka mułum. ⁹ Pol yi erang kanik kin, wumb konu ele wumb ening peng tang pinjing wumb ei wangin kin, Pol yi ku erang

kin, wumb en enim ka mulnjung. ¹⁰ Yi eramin kin, wumb sin kin oł ka wii enjing. Ekii se en enim sin kin epi pei paki tok sipik, sip ełe kindnjing.

¹¹ Sin konu ełe oi tekliki moł kindpin. Konu ełe sip endi sin tu wum kunum ei, konu pop owundu tum kunum ei, sin sip ełe sipim. Sip ei, Eleksandriya konu ełe nge, kumb ełe orung wu kangıl min men tał mułum ei, gos kend Sus nge er mondułmun.

¹² Sin pupun, Sairakus konu ełe tor punjpun. Pupun kin, kunum tekliki mulnjpun. ¹³ Sairakus konu ełe si kindpin kin, pupun Telim konu ełe wang kin, nga kunum endi konu pop owundu tum. Tang kin, nga ekii se kunum tał pupun, Pusiylai konu ełe tor punjpun. ¹⁴ Konu ełe, Gos nge tilap wumb kombur mulnjung. Wumb ei molk yi ninjing, “Sinim kin kongun endeim ya ełe mułei!” ninjing. Yi nengin kin, sin opun kin, Rom konu ełe punjpun. ¹⁵ Rom wumb Gos tilap ełe tuk pu mulnjung wumb ei, sin tor wamin ni piinjing. Pe wumb ombu, ok epi top konu ełe Apiyas epi top ngii tekliki engim konu ełe tor ok, sin andłam ełe kenjing. Pol wumb ombu kanpi kin, Gos kin ka piipi, eim noman dinga piim.

¹⁶ Sin Rom konu ełe tuk punjpun konu ełe, gapman wu kaplı nipi, ngii endi Pol ngang kin, pinjing. Opu ond wu endi tep er mułum.

¹⁷ Kunum tekliki o pang kin, Pol Jura wumb num mulnjung wumb ei, wii tum. Pe wumb ok kułou tangin kin, Pol ek yi nim, “Engnan noł, na oł endi erip, sinim tilap ei to mani kindnenj, min sinim nge kupenjpın noł ełmin oł ei, to kindnenj mon. Ba wumb na wii kan ngii Jerusalem konu ełe kindnjing. Rom wumb kin kindnjing. ¹⁸ Rom wumb na kin kos piinjing. Piinjing, ba ek endi ni to kundnenjing; nga to kundngii pinerim. Ei kanik kin, na wak tunjung. ¹⁹ Ba Jura wumb ek ei piinenjing. Yi erangin kin, na bii andłam endi sinerim. Pe nam yi ninj, ‘Wu num owundu ei, na ek

ei pii kun ermba,’ ninj. Ba ei na wumb tilap ei kin, oł kis endi ermbii ni piinenj. ²⁰ Pe ek puł ei minj, ‘Na enim wii tamb onmun,’ pa nim. Na enim kanip ei nimbii ninj. Na pii gii nip, epi ei kui er moł, yi mił ku, sinim Jura wumb pei epi ei minj kui er mołmun oł ei, min na simb ełe kan tangin peł,” pa nim. ²¹ Wumb ek ni Pol ngunjung, “Jura wumb endi pipe polk, ek endi yi ninenjing mon.” Pe Jura wu endi opu ek nipi, “Nim kin ek ni kis erpi, ermba ei mon. ²² Pe sin sinim nim noman ełe, ek pimba mił nenj piimin ni, onmun?” pa ninjing. “Sin piinjpın, wumb konu ełe orung pei wumb yi ninjing, ‘Tilap ei eipi eipi punmun,’ ” yi ninjing.

²³ Kunum endi Pol pałim ngii ełe, kułou tumun nik pendik, ok kułou tunjung. Kupiiring nik pangin kin, eni wuł mani pum. Eim ek ei pułe nipi, wumb ngum. Pe eim Gos sinim kanpi, er mołum mił nipi, Moses lo ek ei nipi, Gos ermba oł noman ełe piik niłmin wu, ek ei ngang kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing. ²⁴ Wumb kombur Pol nim ek ei, pii gii ninjing. Ba wumb kombur pii gii ninenjing. ²⁵ Wumb en enim, noman eipi eipi peng punjung; ba Pol ek endi, kumna ek dinga nipi ngum. “Gos Gui Ka ek dinga nipi, Gos ermba oł piipi niłim wu ei, Eisiya pultum ek yi nim.

²⁶ ‘Nim pukun wumb tilap mołmun ei, kankin yi ninjii. Pe enim ei dinga piingii; ba pułe pi-inerngii,’ pa nim. ‘Pe enim epi endi dinga keningii; ba epi endi kun enerngii,’ pa nim. ²⁷ ‘Wumb noman tuk ek ei, pii kun enenjing. Kom ełe, ek piingii kis erim. Pe en enim kom ełe, ambił pelkip ninjing. Yi erangin kin, en enim ningił ełe, epi endi kinenjing; kom ełe ek piinenjing, noman tuk ek pułe piinenjing. Pe en enim puk puk, nga noman ak tok, na kin onenjing mon. Wangin kin, na en enim er ka ermbii; ba onenjing.’

²⁸ Pe en enim noman tuk piingii, Gos Owundu eim ek ka eipi sinim wumb sipi, orung simba nge erim. Gos eim ek yi nipi kindang kin, wumb tilap eipi ei ek piingii.” ²⁹ Pol ek ei nipi poru neng kin, Jura wumb en enim punjung. Puk kin, wumb en enim ek opu, er monduk ninjing.

³⁰ Kung ngii tal Pol eim ngii endi top to sim konu eke, pep molpu kin, wumb eim kin onjung wumb ei, ol ka erpi, ngopu mulum. ³¹ Pol eim Gos sinim kanpi molum ek ei nipi, wumb ngopu, wumb Jiisas Krai Owundu ei nipi, ek dinga neng kin, wumb piinjing. Wu endi opu, Pol ek to mani kindmba pinerim mon!

Pol Mon Rom Wumb Połpu Kindim

*Pol Mon Połpu Rom Wumb Konu
Ete Kindim Krai Nge Ek Se Andilmin
Wumb Nge Kongun*

¹ Na Pol, Krai Jiisas nge kongun wu, mon połup ngond. Gos na ek se andil wu to tonu kindpi mundum. Mondpu kin, na kindang, Gos eim nge ek ka ei nip to tor kindmbii, nipi mundum.

² Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi pendim mił ei, eim ek nirim mił, eim nge ek keimi niłmin wumb, Gos nge ek ka mon ei, kun keimi mendpił nik.

³ Gos kingam Jiisas Krai, Gos nge ek ka eim kin nirim. Gos kindang opu mei wu teltim ei, eim king Deipis nge kupam noł, tilap ende ele, tonu orum. ⁴ Eim Gos erang kin, noman tuk gui oł kun ka mołum ei, andan topu kin, peni ele kindim. Kindpi kin, eim Gos nge kingam dinga sałim ei, Gos eim tukpu ele erpi sipi, nga tonu konj sim. Jiisas eim sinim nge Owundu mołum. Gos eim Jiisas piipi kin, noman ka sinim ngum. Ngopu kin, Krai kin eim na ek se andil wu, nipi mundum. Mundang kin, wumb tilap eipi eipi, konu orung orung wumb pei, eim kin pii gii nik, ekii sik yi erngii. ⁵ Gos na to tonu kindang ei, Jiisas nge noman dinga ele, na kongun ngum. Ngang kin, na eim ek nip, tor kindip kin, wumb orung orung wumb tilap pei kopur, Gos nge ek ka pii gii nik, ekii sik erngii. ⁶ Ei enim yi mił ku, enim Rom wumb, Gos to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Krai nge wumb tilap ende puk mołmun.

⁷ Yi mił ku, na mon ei połup kin, enim Rom konu wumb pei ngond. Gos enim noman ka ngopu, enim to tonu kindpi mundang kin, eim nge wumb mułngii.

Nga sinim Erinjpin Gos kin, Owundu Jiisas Krai enim kin

noman ka ngopu, nin noman emin ka ngumba.

*Wumb Ka Piik, Prei Erik Gos
Ngungii*

⁸ Kumb se, na ek yi mił nimbii end. Na enim piip kin, na Gos Krai Jiisas kin ka piip ngond. Nimbil erang, wumb konu orung orung pei wumb ei piik kin, enim Jiisas Krai kin pii gii ninjing ei piinmin. ⁹⁻¹⁰ Gos piinim ei, na nipe ek ninj ei keimi. Eim piinim, na noman tuk gui ele dinga kindip kin, eim kingam Jiisas nge ek ka nip, tor kindip nind. Eim piinim, na kunum kunum, enim Gos kin prei erip ngond. Na prei end ei, Gos eim noman ele, kunum endi, na enim kin ombii ei, kapli Gos piinim, na ombii.

¹¹ Nimbil erang, na enim mołmun konu ele, ombii ni piind. Na enim kin op, Gos Gui Ka epi ka na ngum ei, enim ngumbii. Ngamb kin, enim noman tuk ele dinga peng, pii gii nik, dinga erik mułngii. ¹² Na ek pułe yi mił, na pii gii ele, enim paki tumba. Nga enim pei pii gii ele ei, na paki tumba ku. Yi mił kunum endi, sinim ouni pii gii ei, dinga peng mułmun.

¹³ Na engnan noł, enim ei pii kun erngii ei, kunum kunum na enim mołmun konu ele, ombii nip nip enj. Ba na andlam endi sinałim. Na yi ni piinj, enim wumb mołmun konu ele, na kongun enj mił, mong tang, enim Jiisas kin pii gii ningii ku. Yi mił, wumb tilap eipi wumb kopur pii gii ninjing ei, yi mił ku enim yi erngii.

¹⁴ Nimbil erang, na Jiisas epi endi na ngo pendim epi ei, orung kindip wumb pei paki tumbii. Wumb kopur Griik ek niłmin wumb ni, ek eipi niłmin wumb ku; wumb kopur noman ka wii seng, gerik piik niłmin wumb, nga wumb kopur noman ka sinerang kin, gerik piinarik mołmun ku. Wumb pei kin, na Gos nge ek ka ni tor kindip paki tumbii. ¹⁵ Yi mił peng, na noman tuk ele dinga kindip, na enim Rom konu mołmun wumb yi ku, Gos nge ek ka, na enim kin ni tor kindip ngumbii ku.

Gos Nge Dinga Ei Eim Ek Ka

¹⁶ Yi mił, Gos ek ka ei na ni tor kindmbii ei, singambił sinand, mon. Nimbil erang, ek ka ei, Gos nge noman dinga yi erang wumb nii endi, Jiisas kin pii gii ningii wumb ei, Gos sipi orung simba. Kumb se Jura wumb, nga wumb tilap eipi Griik wumb ku. ¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka ei, Gos nge oł kun ka ełim oł ei, peni ełe kindpi, sinim andan topu ngum. Ngang kin, ełe nge wumb pii gii ełe, tonu onum. Wang kin, nga pii gii ei, oł kun ka oł ei, tonu onum ku. Gos nge ek ka ok pułum ek ei, yi mił ninim.

“Wumb nii endi Gos kin pii gii nim kin, Gos wu ei kun ka pa nipi kin, nga erang konj kunum kunum mułmba.”

Gos Nge Popuł Kis Pii Gii Ninenjing Wumb Kin Ngumba

¹⁸⁻¹⁹ Yi mił, Gos nge noman popuł kis sipi, epin mołum konu ełe, mani mei peni ełe, wumb pei andan tum. Tang kin, wumb oł kis erik, nga oł kun ka pałim mił enarik. Nga Gos nge ek ka keimi ei to mani kindik enmin oł ei, Gos nge kumep kis ei, wumb tilap ei kin tonu omba. Nimbil erang Gos oł kun ka ei, wumb pei andan tum ei yi mił; Gos nge oł kun ka eim peni ełe kindim ei, wumb piik kanik er mołmun. ²⁰ Kumb ok mendpił, Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ei, pepi wang kin, pe akip yi ku pałim. Wumb pei, Gos eririm epi peni ełe kindang kin, kanik piik enjing. Erik kin, Gos nge oł kun ka ni, noman dinga ei piilangin kin, ba Gos kinenilangin mon. Yi mił erang, wumb pei en enim mong kis kanim kanim enjing; ba Gos kumb ełe, koi energii mon. Erik kin, sin mong ei piinanmin, pa ninergii mon. ²¹ Nimbil erang, wumb pei Gos mołum ei piilmin; ba wumb ei, en enim Gos embe ambil tonu kindnenjing kin, Gos ei Gos owundu mendpił ni piinarik kin, Gos kin noman ka piik ngonalmn ku. Wumb en enim noman ełe, wulu pupu kun pinerang

kin, nga en enim noman tuk ełe, oł kis piki topu emii er pałim. ²² Wumb en enim nilkeng sik, yi ninmin, ‘Sin noman ka wii pałim,’ pa ninmin: ba en enim noman ełe, kun pinernang kin, wulu pang nik mołmun. ²³ Nga wumb en enim, Gos tilang owundu ka wii salim ei, kulermba; ba konj kunum kunum mułmba. Gos eim kin buł ngok, eim embe ambilk tonu kindnenjing mon. Ba en enim, Gos aki tok ya mani mei epi ku ni, ond ni, wu kułngii mił ni, kei mił ni, ka mił ni, wembii mił ni, epi wii ombu gos kend mił erik, ambil tonu kindik, men tok ngok enjing.

Oł Kis Kanim Kanim

²⁴ Yi mił erang, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman tuk noman ełe, erngii enjing oł kis kanim kanim pei ei, erangin nim. Wumb ei, en enim nge ngenj ełe oł kis penj mułum oł ei, en enim kin yi enjing. ²⁵ Nimbil erang wumb ei yi mił ku, Gos nge ek ka keimi ei si kindik, nga en enim ek kend tok piik enjing? Wumb ei Gos epi erim epi ei embe ambil tonu kindnjing; ba wumb ei, Gos mendpił mołum pułwu eim buł ngok, embe ei ambil tonu kindnenjing mon. Gos Owundu eim epi kanim kanim pułwu, sinim wumb sinim Gos eim embe kunum kunum ambilpi, tonu kindmin ei keimi mendpił.

²⁶ Yi mił erang, wumb yi mił enjing, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman ełe erngii enjing oł kis penj kanim kanim pei enjing. Erik yi mił ku, amb kopur en enim wenjing kin si kindik kin amb eipi kin oł kis penj mułum ei enjing; ba en enim oł kun pim mił enenjing mon. ²⁷ Pe nga wu kombur yi mił enjing ku, wu kopur oł kun ka mił enenjing mon. Wu kopur ei en enim nge embnjing ei si kindik, nga wu kopur eipi kin, oł kis penj mułum oł ei enjing. Wu kopur ei, en enim noman tuk ełe, dup mił gur neng kin, oł kis kanim kanim pei penj mułum ei

enjing. Yi mił oł kis enjing wumb ei, Gos kumbii kis owundu ngang singii.

²⁸ Nimbił erang wumb ei, Gos nge oł kun ka ei noman ełe ambił gii ni-narik. Nga ekii sinarik enjing wumb ei, Gos kanpi, wiik topu mułang kin, en enim noman ełe erngii enjing oł kis kanim kanim penj mułum oł ei enjing. ²⁹⁻³¹ Wumb pei noman tuk ełe, oł kis kanim kanim piki topu mołum. Wumb ei oł kun enarik; wumb eipi kin oł kis erik; wumb eipi nge epi ei, noman dinga kindik simin ni piik; wumb eipi kin opu orung erik; wumb eipi epi pei salim wumb ei kin, kis piik, wumb eipi to konduk; wumb eipi kin ek mił erik; wumb eipi kin ek kend tok epi sik; nga wumb eipi kin noman tuk dinga kis piik ngok; wumb eipi kin ek kis dinga nik erik; wumb eipi kin ek poł kis tok ni ngok; Gos kin noman kis piik, opu orung erik ngok, ek dinga nik; nga wumb en enim embe ambił tonu kindik; wumb en enim noman ełe sin sinim wumb ka wii pa nik; nga nipe oł kis kanim kanim pei konj ermin ni piik; wumb erinjing menjing noł ei nge ek piik kin, ekii sinenjing ku. Wumb en enim noman ka pinałim mon. En enim oł keimi ermin niłmin; ba ei kapłi enałmin mon. Nga wumb en enim miyem ende wumb kin kaimb sinałmin mon. Nga wumb eipi kin noman ka piik ngonalałmin mon ku. ³² Wumb pei, Gos nge lo ek dinga ei piilmin lo ek dinga ei, yi mił ninim. Wumb nii endi, oł kis yi nge enjing kin, wumb ei kolk kin, Gos kin kumep kis singii. Ba wumb en enim, epi kis kanim kanim pei er pangin kin, nga wumb eipi oł kis yi ku erangin kin, en enim ka piinmin ei, oł kis mendpił palim.

2

Gos Nge Kos Piimba Konu Kun Ka Mendpił Salim

¹ Yi mił erang, enim Jura wumb pei, wumb eipi kin kos erik ngok enmin ei, na enim endeim endeim kin ek nip ngond. Ni ninim oł kis

en ei, koi enenjii mon. Enim piinmin, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Ełe nge, en enim ekii se kos singii. Nimbił erang, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Nga ni ninim oł yi nge ełin ku. ² Nga sin Jura wumb piinmin ei, Gos kos owundu kun ka palim mił ermbe. Wumb ei oł kis enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. ³ Nga enim Jura wumb en enim wumb eipi kin, kos erik ngonmun; ba en enim oł kis yi mił enjing ku. Enim nipe ni piinmin? Enim Gos nge kos owundu ei si kindik kin, orung puk, wii mułngii min? ⁴ Pe nga enim nipe ni piinmin? Gos nge noman ka wii owundu enim ngonum ei, Gos enim kin kunum olt kinan kis kui er mołum. Nga Gos enim kin kumep kis sikir ngonanim mon. Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei erang kin, enim noman ei to ak tungii nge erim ei, enim piinanmin min? ⁵ Ba enim nge noman tuk ei, kom ku mił dinga palim. Peng kin, enim noman tuk ełe to ak tunenjing. Ełe nge, Gos kunum owundu kunum ełe, Gos popuł kis sipi kin, nga kos owundu kun ka er ngopu, konu peni ełe kindpi ermbe ei, enim dup konu kumbii kis owundu singii. ⁶ Sik kin, yi mił wumb nii endi nipe oł enjing mił oł ei nge, Gos mok topu kumep ngumba. ⁷ Wumb kopur en enim oł kun ka minj erik punmun. Nga en enim Gos nge tilang owundu ka wii ei, kongun dinga erik kin, kur kanik singii. Sengin kin, Gos wumb ombu nge embe ambił tonu kindmbe. Nga wumb ei, noman konj kunum kunum konj mułmun ei, kur kanik kin, singii ku. Wumb ei, Gos noman konj kunum kunum ei ngumba. ⁸ Ba wumb kopur en enim ngenj ełe, noman kulk kin, Gos nge oł kun ka ei ekii sinarik kin, buł ngok enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. Gos eim jiki pang kin, popuł kis sipi, kumep kis wumb ei

kin ngumba. ⁹ Kunum eġe, wumb pei oġ kis enjing ei, ngenj kumbii kis kin, oġ embin tui kis ei, enim kin tonu omba. Kumb se Jura wumb, nga ekii se tilap eipi wumb, oġ kis enjing wumb ei minj, kumep kis singii.

¹⁰ Ba wumb nii endi, oġ kun ka eġmin wumb ei, Gos nge tilang owundu ka wii ni, eim noman emin ka ei ni, nga embe owundu tonu kindikim ei, Gos wumb ombu kin ngumba. Kumb se Jura wumb tilap, nga ekii se, torung wumb tilap eipi ouni ngumba ku. ¹¹ Gos nge ningiġ eġe, wumb pei kanpi kin, su ende miġ kindim.

¹² Yi miġ erang, torung tilap eipi wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing. Sinarik kin, Gos lo ek ei piinarik mulnjung wumb ei, en enim oġ kis enjing wumb ei, Gos kos piipi, en enim sipi kin, dup konu eġe kindang, am pungii. Ba Jura wumb tilap ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinjing. Ba wumb ombu, oġ kis enjing wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum wumb ei kin, Gos kos owundu piimba. ¹³ Yi miġ erang, wumb nii endi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piinjing; ba ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kun ka moġmun wumb ei ninermba mon. Ba wumb Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sik erngii wumb ei, Gos wumb kun ka moġmun wumb nimba.

¹⁴ Yi miġ wumb tilap eipi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing; ba en enim noman eġe, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sinimin kunum ei, wumb en enim lo ek endi pinaġim; ba en enim noman tuk eġe, lo ek miġ peng kin, en enim nipe oġ erngii ei piilmin. ¹⁵ Yi miġ wumb en enim eġmin oġ ei, peni eġe andan tang kin, Gos lo ek wumb kongun erngii miġ, en enim noman tuk eġe Gos mon poġ pendim. Pindang kin, wumb en enim noman tuk gui eġe, yi miġ ku peni eġe, andan topu, keimi nipi ngoġum. Nimbiġ erang, en enim noman tuk eġe, ak mak erpi; nga kunum endi, en enim kos erpi ngoġum. Nga kunum endi, en enim enjing oġ ei kapli nipi ngoġum ku.

¹⁶ Ei yi miġ peng kin, Gos ek ka yi miġ ninim. Gos kunum owundu tonu omba kunum eġe, Krai Jiisas kin kos owundu piimba. Ei epi kanim kanim wumb pei noman tuk eġe, koi er palim epi ei kos piimba. Na Pol Gos ek ka ei ni tor kindind.

Jura Wumb Tilap Lo Ek Ei Kapli Paki Tumba Ni Piilmin

¹⁷ Ba enim yi miġ ninmin, "Sin Jura Wumb." Nga enim lo ek ambiġ gii ninjing kin, ei en enim Gos kos owundu paki tumba, ni piinjing. En enim embe ambiġ tonu kindik kin, sin sinim Gos nge wumb moġmun, ningii. ¹⁸ Enim Gos nge noman eġe piilmin. Nga enim oġ kun ka miġ, kapli ninjing ku. Nimbiġ erang Gos lo ek eġe, enim piik sik, poru ninjing.

¹⁹ Nga enim yi miġ ni piilmin, sin lo ek eġe, sin ek keimi puġe ei, sipin poru ninjpin. Nga sin kapli ei, ningiġ tumbun moġum wumb, andġam kun ka andan to sipmin. Nga en enim yi miġ ni piinmin wumb ei, emii palim konu eġe moġmun wumb ei, sin tilang miġ, andġam andan to sipmin, ni piinmin. ²⁰ Nga enim wumb noman kun pinaġim wumb kin, wumb kangi ambiġ kembis kin, ek mon andan tok ngoġmun wumb moġmun. Enim piilmin, Gos lo ek ei ek keimi ni, noman dinga tuk palim ek ei, piilmin.

²¹ Nga enim wumb eipi, ek mon andan tok ngoġmun; ba en enim kin, ek mon ei, andan tok ngoġmun min? Kunum eġe, enim lo ek ei ni tor kindinmin ei, enim wumb eipi nge, epi waning sinerngii pa niġmin; ba en enim, wumb eipi nge epi waning siġmin min? ²² Nga enim lo ek endi yi miġ niġmin. Wu eipi nge embnjing ei, enim wu eipi ngunduk enerngii, mon niġmin; ba en enim wu eipi embnjing ngundulmun! Nga enim ek kend gos ei, wumb men toġmun ei, enim noman kulermin mon, niġmin; ba enim wumb nge men ngii ek kend gos epi yi miġ waning siġmin min?

²³ Nga en enim embe ambiġ tonu kindik kin, ek yi miġ niġmin. Sin Gos lo ek ei sinjpin; ba enim Gos lo ek

ei ekii sinałmin mon. Ełe nge, enim Gos embe to kis erik ełmin! ²⁴ Nimbił erang, Gos ek ka kumb ok pułum mił yi ninim, “Enim Jura wumb Gos kin oł kis enjing oł yi nge, wumb tiłap eipi oł ei kanik kin wumb ei, Gos kin ek kis nik, ek buł ambilk, yi ełmin.

²⁵ Yi mił, enim Jura wumb Gos lo ek ei piik, ekii sinjing kin, kaplı enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe kun pimba. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing kin, kaplı enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe ei wii mił pimba. ²⁶ Yi mił, wumb tiłap eipi wumb nii endi, ngenj kopsik ełmin oł ei enałmin; ba Gos lo ek ei ekii sinjing, kaplı Gos wumb ei kanpi kin, yi mił enim nge Jura wumb mił, ngenj kopsik ełmin oł ei, ende mił ni piim. ²⁷ Keimi, enim Jura wumb Gos lo ek ełe, enim piik sinjing. Nga enim ngenj kopisnjing ku. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing mon. Nga wumb tiłap eipi wumb ngenj kopisnenjing wumb ei, Gos lo ek ei keimi ekii sinjing kin, wumb en enim enjing oł ei, enim Jura wumb kin kos erik ngungii. ²⁸ Wumb nii endi, eim noman tuk ełe, Jura nge wumb tiłap keimi mił mulerim kin, wumb ei Jura wumb mendpił mon. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, ngenj torung ełe epi mendpił, mon ku. ²⁹ Ba wu endi eim noman tuk ełe, Jura wu mułum kin, wu ei Jura wu mendpił mułmba. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, noman tuk ełe epi ei, lo ek ełe mendpił mon. Epi ei, Gos Gui Ka ełe epi mołum. Wumb endi oł yi mił erim kin, wu ei wumb ningił ełe, wu num mulermba mon; ba Gos ningił ełe wu num mułmba.

3

Oł Kis Ei Erpi, Oł Kun Ka To Mani Kindnermba, Mon!

¹ Jura wumb erpi, wumb tiłap eipi wumb ei, to mani kindinmin mił nenj? Nga nipe epi ka endi erpi, Jura wumb ngenj kopsik ełmin oł ei tonu ołum? ² Kawukeiya! Pe Jura wumb, Gos kin epi kanim kanim paki tang kin, pei sinjing. Kumna mina ei yi

mił, Gos eim nge lo ek ka ei, Jura wumb ngang kin, tep ka erik mułngii nipi ngurum. ³⁻⁴ Nimbił erang, Jura wumb kopur Gos kin pii gii ninenjing. Ba en enim oł kun pinałim mił ei erik kin, Gos nge oł kun ka ei, to mani kindngii min? Ei mon mendpił. Gos endeim mendpił, ek keimi kun ka kunum kunum niłim. Ba wumb pei ek kend tok niłmin. Gos ek ka kumb ok mon poł pendrim ek ei, yi mił ninim,

“Nim Gos ek niłin ei, ek keimi kun ka pałiłim. Peng kin, wumb nim kos erik ngunjung kin, kaplı nim dinga angkin kin, kos kun ka erkin poru ninjii.”

⁵ Ba nipe mił sinim oł kis ełmin oł ei erang kin, Gos oł kun ka mołum ei, andan tang kenmin min? Sinim nipe ek ninim? Ek ei Gos oł kun ka enarpi kin, sinim kin kumep kis kun pinałim mił ngumba min? Na wumb endi mił ya mei wu, noman ełe ekii sip ek yi nind. ⁶ Ei mon mendpił! Pe Gos eim kun ka mulerim kin kaplı nga eim nipe mił erpi, ya mei wumb pei kos owundu piipi, mok topu, eipi eipi kindmba?

⁷ Ba na nam ek kend top ninj kin, kaplı Gos nge ek keimi mendpił ei peni ełe tor omba. Ełe nge, Gos nge embe owundu ei, owundu mendpił tonu omba. Nimbił erang na wu oł kis eł wu? Nga nipe na kos piip kumep kis ngang simbii? ⁸ Pe sinim ek yi mił ninim? “Kaplı sinim oł kis eramin nemin kin, kaplı oł kun ka ei, tonu omba.” Kaplı oł ei sinim ermin min? Wumb kombur sin kin ek buł morung ninmin wumb yi ninmin; ba ei ek kend to ninmin. Wumb ei en enim dup konu kumbii kis ei kaplı singii. Ei oł kun ka mendpił.

Wumb Endeim Eim Kun Ka Mulalim Mon; Wumb Pei Oł Kis Ełmin

⁹ Pe nga sinim nipe ni piinmin? Pe sinim Jura wumb tiłap mołpun kin, wumb tiłap eipi ei to mani kindmin min? Ei mon mendpił. Nimbił erang na ek yi mił nip poru ninj. Sinim Jura wumb tiłap ni, wumb tiłap eipi

ouni pei, oł kis dinga ei ambil gii nipi to mani kindang mołmun. ¹⁰⁻¹³ Gos ek ka kumb ok pultum ek ei yi mił ninim.

“Wu endi oł kun ka ełim wu endi mo-
lałim, mon mendpił! Wu endi
Gos nge oł kun ka ei, piinałim
mon. Nga wu endi Gos mołum
ni piipi kin, kur kinałim mon
ku. Wumb pei Gos nge oł kun
ka ei buł ngunjung. Ngok kin,
en enim Seisen nge andłam
kis ełe punjung. Wumb en-
deim eim oł kun ka enerim
mon. Wu endeim mendpił mił
mon. En enim num goltum
ei, wumb kulii kui tonmun
tukpu ełe, aki mił to salim.
Wumb en enim gupu anambil
ełe, wumb eipi kin ek kend tok
ngołmun. En enim gupu ngenj
mandring ełe, wumb kin am
ek kis mendpił tuk salim ei,
wembii kis kum keming mił,
wumb to kondulum epi ei, yi
mił ełmin. ¹⁴ Wumb en enim
gupu ełe, ek mił enmin ni, ek
kis penj mołum ei, en enim kin
piki topu mołum. ¹⁵ Wumb en
enim sikir puk kin, wumb eipi
to kundangin kin, miyem kui
ba nge punjung. ¹⁶ Wumb en
enim konu orung orung pun-
jung konu ełe, wumb eipi to
kis monduk kin, ngenj kumbii
kis ngunjung. ¹⁷ Wumb en
enim noman emin ka seng
molk kin, pungii nge oł ei,
enałmin mon. ¹⁸ Wumb en
enim Gos kin mund mong
kularik kin, Gos kin pii kun
enarik kin, nga Gos nge embe
ambil tonu kindnałmin ku.”

¹⁹ Pe sinim yi ni piinmin. Gos
lo ek ei, Jura wumb ni ngurum ei,
wumb nii endi Gos lo ek ei piik kin,
mandring mulk wumb ei kin nirim.
Yi mił neng kin, wumb endeim kapli
yi ninermba, ‘Nam wumb kun ka
mendpił moł,’ ninermba mon. Ba
wumb ya mani mei ełe wumb ei, Gos
ningił ełe oł kis kun ka pinałim mił
oł ei, pei enjing. Wumb ei, Gos kin

kumep kis singii. ²⁰ Nimbił oł erang
wumb endi eim Gos lo ek nirim mił
erpi, ekii sipi kin, Gos ningił ełe
wu kun ka mulermba mon. Nimbił
erang, Gos lo ek ełe ei, sinim pei oł
kis ełmin oł ei, andan to tor kindnim.

Gos Kin Pii Gii Ninjing, Wumb Kun Ka Mołmun

²¹ Ba pe Gos nge oł kun ka oł ei,
peni ełe tor wang kin, wumb pei
keningii nge om. Ei nge lo ek ełe
kin ekii sipi onerim mon; ba andłam
eipi mił om. Yi mił ku, lo mon ek ei
nin, Gos nge ek mon ni, tor kindiłmin
wumb ei kin ouni Gos nge oł kun ka
oł ei nge, ek kun ka ni tor kindiłmin.
²² Gos oł kun ka ei yi mił, wumb nii
endi Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing
kin, Gos wumb ei kin kun ka mołmun
wumb, ni kaninim. Jiisas wumb pei
eim kin pii gii ninjing wumb ei Gos
ek yi mił nim. Nimbił erang wumb
pei Gos ningił ełe, wumb eipi eipi mił
molałmin mon; wumb ei ende mił
mołmun. ²³ Nimbił erang wumb pei
oł kis minj erik kin, nga sinim Gos
nge oł kun ka tiłang owundu ei sin
sinim kin kapli enermin mon. Sin
sinim Gos kin mandi molałmin mon
ku. ²⁴ Ba Gos wumb pei eim kaimb
sipi, noman ka ngopu erim ei, wumb
Gos epi ka wii ei top enenjing mon;
Gos wii ngum. Ei nge Kraiss Jiisas
sinim eim kin pii gii ninjpin wumb
ei, Gos eim sipi, orung sim. ²⁵ Gos
Jiisas Kraiss sinim kin ya mani mei ełe
kindim. Kindang opu kin, Jiisas eim
ond peri ełe kolpu, eim miyem bein
topu, sinim wumb oł kis enjpin oł ei,
kil ngopu, si kindmba nge om. Ełe
nge Kraiss kin pii gii ninjing wumb ei
mendpił, kil ngopu sipi orung sim.
Seng kin, eim oł kun ka sinim kin
andan topu ngum. Ngang kin, kumb
ok Gos eim wumb oł kis enjing ei,
Gos kanpi kui erpi, wiik topu kunum
olt kinan mułum. Nimbił erang Gos
eim wumb ei eim kin, noman ak
tungii min mon ni piipi kin, kui er
mołum. ²⁶ Ba pe Gos nge oł kun
ka ełe ei peni ełe kindpi kin, sinim
mei wumb andan tum ei nge sinim

piinmin. Piipin kin, Gos eim mendpił kun ka mołum. Pe nga wumb nii endi Jiisas kin pii gii ningii ei, Gos wumb ei kin, yi ku 'Kun ka mołmun wumb' nimba.

²⁷ Pe nga nipe epi endi pim kin kaplı sin sinim embe ambıl tonu kindmin? Ei epi endi mon; Gos epi endi ei ondu ngopu poru nim. Nipe epi endi ei ondu ngum? Lo ek ełe ekii sinmin ei min? Ei mon mendpił! Yi mił peng kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing ei, epi ei nge mendpił. ²⁸ Ba sinim yi mił ni piłmin. Wumb endi Jiisas kin pii gii ningii ełe mendpił, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun' nimba. Ba wumb Jura lo ek ełe mendpił, ekii sik erngii ełe mon. ²⁹ Mine Gos ei, Jura wumb tilap nge mendpił, Gos min? Gos ei, wumb tilap eipi nge, Gos yi ku min? Ei keimi, Gos ei wumb tilap eipi nge Gos ku. ³⁰ Yi mił keimi, Gos endeim mendpił mołum. Gos eim kaplı erang kin, Jura wumb ni, wumb tilap eipi pei ouni, Gos kingam Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun wumb,' nimba. ³¹ Yi mił peng piipin kin, sinim Jiisas kin pii gii nimin oł ei, Jura lo ek ei, to mani kindmin min? Ei mon mendpił! Ba pułe eipi yi mił, sinim pii gii niłmin oł ei, Jura lo ek ei keimi nipin kin, ambıl gii nimin.

4

Gos Eiparam Oł Kun Ka Ełim Wu Nim

¹ Pe nga sinim nge kupenjpin Eiparam ok mołum wu ei, sinim mołmun mił yi mołum. Yi mił peng kin, sinim eim kin nipe ek nimin? ² Yi mił, keimi Eiparam lo ek ełe ekii siłim pim kin, kaplı ełe nge eim, wu kun ka tonu opu mołum ei, eim kaplı eim embe ambıl tonu kindmba. Ba Gos ningił ełe, eim embe kaplı ambıl tonu kindnermba mon. ³ Yi mił, Gos ek ka ei nipe ek mił ninim? "Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge Gos Eiparam wu kun ka mołum," pa nirim. ⁴ Pe nga wumb nii endi

kongun ermba ei, eim kumep simba kumep ei, epi ka wii endi wii sinermba mon. Ba kumep ei, eim kongun erim mił, kumep sim. ⁵ Ba wu nii endi lo ek ełe kongun enerim ba wu Gos kin pii gii nirim wu ei, Gos eim wu ei oł kis erim wu ei oł kun ka ełim wu nimba. Nimbił erang wu ei, eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos wu ei je kun ka nipi mundrum. ⁶⁻⁸ Yi mił ku wu endi lo ek ełe ekii sinerim; ba Gos wu ei kin wu kun ka nimba. Deipis wu ei kin yi mił nirim ku. Deipis wu ei ka piyanglı nirim.

Deipis yi mił nirim, "Gos wumb pei oł kis kil ngopu si kindpi pandi tum wumb ei ka piingii. Gos Owundu wu endi kin oł kis pinerim kin wu ei eim ka piyanglı," nirim.

⁹ King Deipis ok nirim ek ka ei, wumb nii endi ka piingii ei, Jura wumb tilap ngenj kopsik ełmin wumb ei kin, mendpił ngumba min? Min orung wumb tilap eipi wumb ngenj kopsinarik ełmin wumb ei kin, ouni ka piik singii ku min? Sinim pii kun ermin! Sinim yi nipin nipin enjpin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos Eiparam kin kun ka ełim wu nipi mundrum. ¹⁰ Kunum nenj Gos Eiparam kin wu kun ka nirim? Kunum ełe eim ngenj kopisnerim kunum ei, min eim ngenj kopsim kunum ei min? Keimi, eim ngenj kopisneririm kunum ei Gos Eiparam kin 'Wu kan ka' nirim. ¹¹ Eiparam ok Gos pii gii nirim. Nirim ełe nge, Gos eim kin kun ka nipi mundrum. Mundang kin, jep oł wumb keningii ni epi eim ekii se ngenj kopsim. Pe nga Eiparam sinim wumb Gos kin pii gii nik kin, ngenj kopisnenjing wumb ei nge kupenjpin. Yi mił ku, sinim Gos kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos sinim kun ka mołmun wumb pa nimba. ¹² Eiparam eim wumb ngenj kopsik ełmin wumb ei nge, kupenjing mił mołum ku. Ba nga wumb ngenj kopsiłmin ei nge minj mon. Eiparam eim ok Gos kin pii gii nipi kin, ekii se ngenj kopsirim. Wumb ngenj kopsik

ełmin wumb ei kupenjing, Eiparam ok erim mił ei pii gii nik kin, ekii sik enjing ku.

Wumb Gos Kin Pii Gii Ninjing Ełe Nge Ok Gos Ngumbii Nirim Epi Ei Ngang Singii

¹³ Yi mił, Gos eim Eiparam kin kupam noł ok ek dinga nipi ngumbii nirim ei, ya mani mei pei ngumbii nirim. Gos ek dinga Eiparam kin nirim ek ei, lo ek ełe tonu onerim mon! Ba Eiparam Gos kin pii gii nirim ei nge, Gos Eiparam wu kun ka nipi mundum. Yi mił peng kin, Gos eim Eiparam kin dinga ek nirim mił yi eririm. ¹⁴ Ei yi mił, wumb pei lo ek ekii silmin wumb ei, Gos epi dinga nirim epi ei singii kaplı, ba pii gii ei wii mił, pimba. Nga yi ku, Gos Eiparam kin ek dinga nipi pendrim ek ei, wii mił pimba ku. ¹⁵ Ei yi mił peng kin, Gos lo ek ei erang kin, Gos nge popuł kis wumb kin tonu omba. Ba lo ek endi pinelang kin, kaplı wumb endi lo ek endi to kis enim pa ninelangin mon.

¹⁶ Yi mił erang kin, puł ełe nge wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Gos epi ngumbii nirim mił epi ei, ngumba. Ngang kin, Gos eim ek dinga nirim mił epi ei, Gos nge noman ka ngołum ełe nge mendpił, keimi tonu omba. Ełe nge mong keimi ek dinga ni pendrim ek ei, dinga peng kin, Eiparam kupam noł pei kin ekii se tonu omba. Ełe nge lo ek ekii sik ełmin wumb ei nge minj mon; ba wumb pei, Eiparam kin ekii sik kin, Gos pii gii nilmin ełe nge mendpił. Eiparam eim sinim pii gii ninjpin wumb ei nge kupenjpin mendpił mołum. ¹⁷ Yi mił, Gos ek ka ok ni pendrim mił, yi nim. “Na nim Eiparam wumb tilap eipi eipi pei ernjing mił, enim se mundunj,” pa nirim. Ek dinga nipi pendrim ek ei, Gos ningił ełe dinga palim. Peng kin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos wumb kulnjung wumb ei nga si kindang kin, konj molk kin tonu ongii nge Gos. Gos ek neng kin, ełe

ok sinerim epi ei, Gos ek piik kin, ełe tonu onjung. ¹⁸ Eiparam eim wu tukui ni, kangił endi mengnermbii ni piinerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi, kui er mułang kin, Gos ek keimi ok nirim mił ei, tonu omba ni piirim. Yi mił, wumb andlam kanik poru ninjing ei mił, Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim nge kui er mułang kin, Gos ek nirim mił, eim kaplı ermba. Pe Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos ek yi nirim mił, “Nim nge kupanim noł pei, yi mił tonu ongii.” ¹⁹ Nga Eiparam eim kung ngii pei 100 mił mułum ei, eim wu tukui mendpił mołpu kin, eim ngenj kułmba mił erim. Nga ambim Sera yi ku tukui mołpu kin, ngenj kułmba mił erim ku; ba Sera eim kangił endi mingnerim mon! Eiparam ełe nge ni piipi kin, ba eim Gos kin pii gii dinga peng kin, wakin tumerim mon. ²⁰ Nga Eiparam Gos ek dinga nipi, pendrim mił ni piipi kin, eim noman tał pinerang kin; eim pii gii ei ouru neng kin, wakin tumerim mon. Yi erang kin, Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nipi kin, eim Gos kin noman ka piipi kin, Gos embe ambii tonu kindim. ²¹ Nimbił erang, Eiparam eim noman dinga piirim ei, Gos ek keimi dinga nirim mił ei, kaplı keimi ekii se ermba ni piirim. ²² Yi mił erang kin, Gos Eiparam kin ek yi nirim, “Nim wu kun ka mołun.” Ełe nge Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim. ²³⁻²⁴ Ba ek ei, Gos nge ek ka ełe Eiparam kin ni piirim. “Eim wu kun ka mołum,” ni piirim. Ba Gos ek ka ei Eiparam kin mendpił ninanim mon. Ba Gos ek ka ei sinim kin ouni ninim. Sinim nge pii gii ei, Gos eim Jiisas sinim nge Owundu tukpu ełe, nga konj tonu sim. Ełe nge Gos ni piipi kin, sinim wumb kun ka ełmin wumb ni piirim ku. ²⁵ Yi piipi kin, Gos Jiisas sinim kin, ya mani mei ełe kindang opu kin, ond peri ełe kolpu kin, nga eim miyem sinim oł kis enjpin ei kil ngum. Gos nga Jiisas sipi tonu seng kin, nga konj mołum. Yi mił erang kin, Gos sinim pii gii

ninjpin wumb eim ningil ele 'Kun ka mołmun,' wumb nimba.

5

Sinim Pii Gii Wumb Gos Kin Kun Ka Mołmun Wumb Nimba

¹ Pe yi mił erang, sinim Gos kin pii gii ninjpin ele nge, Gos sinim kin kun ka mołmun, ninim. Yi mił erang, pe sinim Gos kin noman emin peng mołamin kin, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim oł ei nge erang kin, sinim pii gii wumb kin tonu om. ² Kraiss Jiisas eim endeim mendpił, andlam ele aki tang kin, sinim kapli Gos kin eim noman ka ngolum ele, tuk bin konu ele, sinim pe mołmun. Pe nga sinim ka piipin, Gos ngopun kin, kui er mołamin kin, Gos nge tilang owundu ka wii ei, eim kin ouni simin ni piipin kin, kui er mołmun. ³ Pe nga, sinim epi ei minj, ka piinermin mon. Ba sinim oł embin tui kanim kanim sinim kin tonu omba ei kin, ka piimin ku. Nimbil erang, sinim piinmin, sinim oł embin tui ei erpi kin, sinim noman dinga ngang kin, sinim kapli angpin, dinga kindpin, er mołmun. ⁴ Nga sinim noman dinga peng mołamin kin, kapli sinim wumb oł embin tui tonu wang kin, dinga angk mołmun oł ei mił, mołmun. Mołpun kin, sinim oł dinga angk mołmun, oł ei nge pim kin, kapli sinim Gos ngumbii nirim mił, epi ei simin ni piipin kin, kui er mołmun. ⁵ Nga sinim Gos kin pii gii nipin kin, kui er mołmun ei nge, sinim singambil piinermin. Nimbil erang, Gos eim noman ka wii ngang kin, sinim kin noman ele kindang ei, piki tum. Tang kin, Gos eim nge Gui Ka ei sinim paki topu kin, wii ngum. ⁶ Kunum ele, sinim dinga pinerim kunum ei, kun mendpił, Gos Kraiss kin, Kraiss ya mani mei ele opu, ond peri ele kołpu, eim sinim mei wumb pei Gos buł ngopun kin, oł kis enjpin wumb ei, Gos sipi orung sim. ⁷ Na yi ni piind. Wu endi mołpu, wu kun ka endi kin kołpu kin, paki tumbii ni, noman to piinim; ba eim

kapli enermba mon! Yi peng kin, wu wumb endeim endeim ni molk, en enim nge noman dinga kindik kin, kapli erang, wu ka endi kin kolk kin, paki tungii. ⁸ Ba Gos eim noman ka wii ei, sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kunum ei sinim oł kis piram er mołamin kin, Kraiss opu, eim ond peri ele kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindim. ⁹ Yi mił erang kin, pe Kraiss kołpu kin, eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, pe Gos sinim kun ka mołmun ninim. Yi mił, sinim piinmin ei Kraiss sinim paki tang kin, Gos popuł kis ni, kumep kis ei, sinim kin tonu onermba, mon! ¹⁰ Yi mił, sinim ok Gos kin opu orung wumb mił mulnjpun kin, kunum ele, Kraiss kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ele nge, Kraiss eim sinim Gos kin sipi, nga orung seng kin, pe sinim Gos kin noman ende sepin mołmun. Kraiss nga angpi, tonu opu kin, konj mołum. Ele nge, sinim yi mił ku, eim noman konj ngang kin, sinim eim kin ouni konj mołmun. Mołamin kin, Gos eim kos owundu ei, sinim kin tonu onermba mon. ¹¹ Ei yi mił mendpił, mon! Ba, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim erang kin, sinim Gos kin nga orung sim. Ele nge, sinim Gos kin noman ka pii ngonmun.

Andam Kulum Ba Kraiss Konj Mołum

¹² Yi mił erang, wu endeim Andam oł kis erim ele nge, oł kis mani mei ele tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kulngii oł ei, pepi kin, tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kulngii oł ei, pepi kin, om. Yi mił erang kin, wumb pei oł kis enmin ele nge, wumb pei koltmun. ¹³ Yi mił, oł kis enjing oł ei, ya mani mei ele ok pim. Nga ekii se, Gos lo ek Moses ngurum. Ngang kin kapli, ba Gos lo ek mulelang kin, wu endi mołpu, wu endi kin, nim oł kis yi en, pa ninelang. ¹⁴ Ba Andam mołum kunum ei pupu, Moses kunum ele, wumb pei mulnjung ei, kolk minj punjung. Wumb eipi pei, Andam oł

kos erim oł ende mił, enenjing; ba wumb ei pei oł kis eipi mił erik kin, kulnjung ku.

Nga wu Andam eim jep epi endi Krai ekii se omba, yi mił mułum. ¹⁵ Ba Gos epi ka wii ei, wumb pei wii ngopu epi ei kin, Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Ei keimi, wumb pei wu endeim Andam oł kis erim ełe nge wumb pei kulnjung; ba Gos noman ka, wumb pei wii ngum ei, owundu mendpił. Gos eim noman ka ngopu ni, epi ka wii ełe nge, wumb pei wii ngurum ei, Krai Jiisas kin tonu opu kin, wumb pei paki tum. ¹⁶ Gos epi ka wii wumb pei wii ngum epi ei kin, wu endeim Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Yi mił, wu Andam endeim kin oł kis ei tonu wang kin, wu Andam Gos kos owundu piimba kunum ei, wu ei am ba. Nga yi mił, wumb pei oł kis enjing ku; ba Gos epi ka wii, wumb pei kin wii ngang kin, Gos wumb ei kin, kun ka mołmun, nimba. ¹⁷ Ei keimi, wu endeim Andam eim oł kis erim. Ełe nge, wumb koltmun oł dinga ei wumb pei tonu wang kin ełe nge, wumb pei to mani kindnim. Kapli yi mił ku nga, wu endeim Jiisas Krai kin, wumb pei Gos nge noman ka ngołum ni, epi ka wii ei wii ngołum epi ełe nge, Gos sinim wumb kun ka niłim ełe nge, sinim wumb king mił, tep er mułmba.

¹⁸ Yi mił erang kin, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, kumep kis wumb pei sik kin, kulngii. Yi mił ku, wu endeim Krai eim oł kun ka erim ełe nge, wumb pei oł kis enjing, eim kil ngopu, si kindpi kin, noman konj ngurum. Ngang kin, wumb sik kunum kunum konj mułngii. ¹⁹ Yi erang, Andam Gos ek ekii sinerim ełe nge, wumb pei kin oł kis oł ei tonu om. Yi mił ku, Krai Gos ek ekii sirim ełe nge, wumb pei Gos kin wumb kun ka mołmun, nimba.

²⁰ Pe nga, Gos lo ek wumb ngurum ei erang kin, wumb en enim oł kis erik mił ei, owundu mendpił tonu om. Ba Gos nge noman ka ngopu

ei, wumb oł kis enjing oł ei, to mani kindim. Kindang kin, Gos nge noman ka ngopu elim oł ei, owundu mendpił tonu opu pim. ²¹ Yi mił peng kin, wumb oł kis ełmin oł ei, dinga kis peng kin, wumb koltmun oł ei kin tep er mołum. Ei yi mił ku, pe Gos noman ka ngopu erang kin, sinim Gos kin oł kun ka er mołmun. Mołamin kin, sinim Owundu Jiisas Krai kin, sinim noman konj kunum kunum mułmun nge nipi ngurum. Ngang kin, Gos nge noman ka ngopu ei, dinga owundu tonu opu kin, tep er mułmba.

6

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Sinim Kulnjpun Ba Sinim Krai Kin Konj Mendpił Mołmun

¹ Sinim nga nipe ek nimin? Sinim oł kis minj er moł pamin kin, Gos noman ka wii ei, tonu owundu mendpił omba. Sinim ek yi mił nimin min?

² Ei mon mendpił! Sinim oł kis ełmin oł ei, sinim kulnjpun. Ei nge, sinim nimbil erpin kin, nga oł kis er mołpun bin? ³ Sinim Krai Jiisas kin dambiltpin ende pupun, noł pinjpin kin, kunum ei, sinim Krai kin ouni kołpun kin, eim kin ende noł pinjpin. Enim ei piinanmin min? ⁴ Sinim noł pepin ngunjpun kin, ei pułe yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, kulnjpun. Pe nga, Gos eim Krai kin, sinim ouni tukpu tum. Tang kin, Krai kołpu, nga Arim Gos eim dinga wii eim sipi, angpi tonu opu, nga konj mołum. Mułang kin, sinim yi mił ku, nga sinim angpin tonu opun, nga noman konj sipin, er endmin ku.

⁵ Yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, eim kulum mił, sinim yi mił ku, kulmun. Keimi, yi mił ku, nga sinim eim kin ende pupun kin, eim konj tonu om. Sinim yi mił ku, konj tonu opun mułmun.

⁶ Yi mił erang, sinim piinmin ei, sinim ngenj noman ok nge ei, Krai kin ouni, ond peri ełe nil to pendinjpun. Yi mił erang, sinim ngenj ełe oł kis ełmin oł ei nge, dinga sinim

kin ambil gii ni mulum ei, si kindpi kin, poru nimba. Yi mił erang, oł kis elmin oł ei, sinim kin, nga ambil gii ni, tep enermba mon. ⁷ Nimbil erang, wumb endi kołpu poru nim ei, nga oł kis dinga ele, wu ei ambil gii nga ninermba, mon! ⁸ Ba sinim Kraiss kin ouni kulnjpun kin, kapli nga sinim pii gii nipin, Kraiss kin ouni nga, konj kunum kunum mulmun. ⁹ Nimbil erang, sinim yi ni piimin ei, Kraiss kołpu, nga angpi tonu opu kin, konj mołum. Mołpu kin, nga kulermba mon. Wumb koltmun oł dinga ei, nga Kraiss kin to mani kindpi kin, tep mulermba, mon! ¹⁰ Yi mił, Jiissas kulum oł ele nge, yi mił Jiissas wumb oł kis elmin oł ei nge, dinga to mani kindpi kin, kunum endeim minj kołpu, poru nim. Ba pe akip, Jiissas eim noman konj mołum ele nge, kunum kunum Gos embe ambil tonu kindpi, mołum. ¹¹ Yi mił ku, enim komb se piingii ei, en enim oł kis elmin oł ele kin, kołpun mołmun. Pe oł kis dinga ei, enim kin nga ambil gii ninanim, mon! Ba akip, enim Kraiss Jiissas kin dambiltik ende puk kin, Gos embe ambil tonu kindpin kin, konj kunum kunum mołmun.

¹² Pe nga, oł kis elmin oł ei, enim kan wiik tangin kin, enim ngenj ele, ambil gii nipi, nga tep enermba, mon! Yi mił peng kin, enim ok nge ngenj noman ele oł ei, nga ekii sinerngii, mon! ¹³ Nga enim nga simb angil nin, epi ei, nga wak tangin pupu kin, oł kis nge oł ei, ekii sik kin, kapli oł kis nga enerngii, mon. Ba enim nge noman, kin simb angil ni, epi pei, Gos kin ngungii. Yi mił, wumb endi Kraiss kin kołpu kin, nga tonu konj mołpu kin, noman konj simba. Seng kin, nga sinim nge simb angil ni, epi pei Gos ngumun ele nge, Gos nge oł kun ka oł ei, erik kin, molk pungii. ¹⁴ Pe yi mił, oł kis elmin oł ei, nga enim kin dinga kindpi kin, tep nga enermba mon. Nimbil erang, pe enim lo ek ele nge kos owundu ngopu ei, mandring mulałmin mon;

ba enim Gos nge noman ka ngołum ele nge, mandring molk pungii.

Wumb Oł Kun Ka Kongun Wii Elmin

¹⁵ Yi mił, pe sinim nimbil oł ermin? Sinim lo ek ele nge, kos owundu ngopu ei, mandring pupun mulenjpun kin, sinim kin nga tep enerim mon; ba Gos noman ka ngołum ei, sinim mandring pupun mulnjpun kin, kapli sinim oł kis nga ermin min? Ei mon mendpił! ¹⁶ Ei keimi, enim ei piinanmin min? En enim nge ngenj nin, epi wu eipi kin, ek ekii sik erik kin, wu ei, en enim tep er mulang kin, kapli wu ei kin, enim kongun wii wumb mił mulngii. Ei yi mił ku, enim oł kis elmin oł ei kin, kongun wii wumb mił mulngii. Molk kin, enim kulngii oł ei singii ku. Min mon pim kin, enim Gos nge oł ekii sik kin, Gos eim kin kongun wii wumb mił, kun ka er mulngii. ¹⁷ Ba Gos kin noman ka piik ngungii. Ok enim oł kis ele kin, kongun wii er mulnjung. Ba akip Gos eim enim sipi orung seng kin, eim kin mandring mołmun. Mołangin kin, enim noman tuk ele Gos ek keimi kun ka ekii sik kin, puk er mołmun. Ele nge, enim Gos kin ka piik ngungii. ¹⁸ Pe Gos enim oł kis elmin oł ei nge, kan ngo pendnjing ei, si tor seng kin, enim wii molk kin, Gos nge oł kun ka elmin oł ei nge, kongun wii er molk pungii. ¹⁹ Na enim dinga sinałmin mei wumb kin, ek yi mił nind. Nimbil erang, enim dinga sinałmin mei wumb noman ele, ekii sip nind. Ei yi mił, ok enim nge ngenj orung nin, epi sipik, noman ok nge oł penj oł ei, kongun wumb wii mił mulnjung kin, enim oł kis penj pei pei enjing. Yi mił erang kin, pe enim ngenj orung nin, epi pei ei sipik, oł kun ka oł ele kin, kongun wii wumb mił ngok erngii. Erik kin, enim Gos nge oł kun ka oł konj mendpił, tonu wang kin, mulngii.

²⁰ Yi mił, ok kunum ei, enim oł kis elmin oł ei, kongun wii erik mulnjung. Kunum ei, enim oł kun ka

oꞗ ei, kan ngunerim, mon; ba enim oꞗ ei kin, wii miꞗ mulnjung. ²¹ Ba kunum endi, enim oꞗ kis elmin oꞗ ei, nipe epi ka endi silmin ei nge, akip enim singambiꞗ sinmin? Pe enim oꞗ kis enmin oꞗ ei nge, kumep ei enim kulngii. ²² Ba pe, Gos enim oꞗ kis nge, kan ngii miꞗ mulnjung ei tor sim. Sipi kin, sinim Gos eim nge kongun wii wumb miꞗ mundum. Eꞗ nge, epi puꞗe yi miꞗ tonu onum. Wang kin, enim oꞗ kun ka er molk kin, nga ekii se noman konj singii ei, kunum kunum molk pungii. ²³ Yi miꞗ, oꞗ kis elmin oꞗ ei nge, kumep ei kulngii. Ba Gos eim nge epi ka wii ei, sinim wii ngum epi ei, noman konj kunum kunum muꞗmba. Noman konj ei, Krais Jiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

7

Wu Amb Silmin Ek Ekin Endi

¹ Engnan noꞗ, na ek ei nip enim ngond ei, enim lo ek eꞗe piꞗlmin wumb kin nind. Kunum eꞗe, wu endi konj muꞗmba kunum eꞗe minj, wu ei lo ek eꞗe mandring moꞗpu kin, tep er muꞗmba. Enim ei piinanmin nimin? ² Kapꞗi yi miꞗ, amb endi wu pang, wam konj muꞗum kin, kapꞗi lo ek ei, amb kin wam dambiltpi ende kindnim. Ba wam kulum kin, kapꞗi lo ek ei ok se ende kindim lo ek ei, nga wu amb taꞗ ei, se ende kindnanim mon. ³ Yi miꞗ, pe amb endi eim wam konj muꞗang kin, eim wam mani kind si kindpi pupu kin, wu eipi endi pum kin, amb ei eim oꞗ kis erpi kin, wam kin kun ka mulaꞗim mon. Ba amb eim wam kulang kin amb ei, lo ek ei, eim ambiꞗ gii ninermba mon. Eim wii muꞗmba. Moꞗpu kin, amb ei, eim nga wu endi eipi pum kin, eim oꞗ kis enermba mon. ⁴ Yi miꞗ ku, engnan noꞗ, enim Krais kin dambiltik ende punjung. Kunum eꞗe, enim lo ek eꞗe kulnjung. Kulangin kin, lo ek eꞗe, enim nga ambiꞗ gii ninerim mon. Ei yi miꞗ, enim wu eipi kin puk moꞗmun. Enim wenjing miꞗ Krais eim tukpu eꞗe, tonu angpi opu kin, nga konj

moꞗum. Moꞗang kin, sinim Gos eim nge oꞗ kun ka oꞗ ei, er moꞗamin kin, mong miꞗ topu erang kin muꞗmba. ⁵ Yi miꞗ ku, ok kunum eꞗe, sinim noman ngenj ok nge oꞗ kis eꞗe, tonu wang kin, ekii sipin er mulnjpun. Nga kunum eꞗe, lo ek eꞗe erang kin, sinim oꞗ kis nga pei tonu wang kin, er mulnjpun. Eꞗe nge, sinim ngenj eꞗe, kongun er pang kin, sinim kulmun oꞗ ei mong miꞗ topu, ei sinim kin tonu om. ⁶ Ba akip, sinim kulamin kin, lo ek ei, sinim nga ambiꞗ gii ninanim, mon! Sinim wii miꞗ moꞗmun. Nimbiꞗ erang, sinim ok kunum endi ei, lo ek dinga ei, sinim kan ngo pendim. Ba pe, sinim kongun enmin ei, sin noman tuk konj eꞗe nge enmin. Eꞗe nge, sinim lo ek mon ok nge eꞗe, ekii sinanmin mon. Ba pe, sinim Gos Gui Ka nge oꞗ konj ei, sinim andan tang kin ekii sinmin.

Jura Lo Ek Kin Oꞗ Kis Elmin Ek Kin

⁷ Pe nga, sinim nipe ek endi nimin? Jura lo ek ei, oꞗ kis nimin min? Ei mon mendpiꞗ! Ba lo ek ei, na oꞗ kis oꞗ andan tuneneꞗang kin, na kapꞗi piineneꞗamb. Ei yi miꞗ, lo ek yi ninim, “Nim wu eipi nge epi ei, bun bun kulenjii mon.” Yi miꞗ ku, lo ek eꞗe, na kin yi ninerim kin, kapꞗi na kan bun bun sinmin ei, sineneꞗamb. ⁸ Ba oꞗ kis ei, lo ek eꞗe kin andꞗam ei, tonu om. Wang kin, bun bun kultmun oꞗ kanim kanim ei, na noman tuk eꞗe, tonu opu er moꞗum. Ba lo ek eꞗe, pineneꞗang kin, kapꞗi oꞗ kis ei, koltmun oꞗ yi miꞗ piꞗang. ⁹ Yi miꞗ, ok na Jura lo ek ei, na kin pinerim kunum eꞗe, na konj muls. Ba ekii se, Jura lo ek na kin tonu wang kunum ei, oꞗ kis elmin oꞗ ei, nga angpi tonu opu, konj muꞗum. Moꞗpu kin, na noman tuk eꞗe topu kundang kuls miꞗ enim. ¹⁰ Nga Jura lo ek eꞗe nge, wumb noman konj ngumba miꞗ enim; ba na konj miꞗ lo ek ei, na kos erpi ngopu kin, to kundmba miꞗ enim. ¹¹ Nimbiꞗ erang, oꞗ kis elmin oꞗ ei, lo ek eꞗe kin, andꞗam kan sim. Sipi kin, Jura lo ek ei kongun erpi, na kin kend topu ngum. Ngang kin, Jura

lo ek yi mił erpi kin, na kos owundu ngopu ei, na to kundmba nge mił enim.

¹² Yi mił erang kin, Gos lo ek Jura ngum ei, kun ka mołum. Nga Gos ek dinga pei ei, kun ka ni, kun ni, ka wii mołum ku. ¹³ Ei nipe mił pałim? Pe lo ek ka wii ei, na topu kundang kin, na kuls min? Ei mon! Oł kis ełmin oł ei, na to kundang, na kuls. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, peni ełe tonu om. Oł kis ei, oł kis mendpił! Ei lo ek ka wii ei sipi, kongun erpi kindang kin, oł kis koltmun oł ei, tonu om. Wang kin, lo ek ei, na oł kis pułe ei, andan topu ngum ei, oł kis mendpił.

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Wumb Noman Tuk Ełe Kan Ngonum

¹⁴ Sinim piinmin, Jura lo ek ełe, Gos Gui Ka nge epi pałim. Ba na nam ngenj ei, mei wumb ngenj pałim. Peng oł kis ei, na ambił gii nipi, kan ngopu, tep er mołang kin, na eim nge kongun erip moł. ¹⁵ Keimi, na end epi ei, pułe ei piinand. Yi mił, na epi endi noman ngop ermbii ni piind epi ei, na enand mon. Ba epi, na noman ngonand epi ei, na kunum kunum end. ¹⁶ Pe nga, na epi endi enermbii ni piinj epi ei, na end; kaplı na oł ei nge, na yi nił, 'Lo ek ei kun ka pałim,' nił. ¹⁷ Yi mił erang, pe oł ombu kun ka pinałim oł ombu, nam enenj, mon; ba oł kis ełmin oł ei, na kin tuk mołpu enim. ¹⁸ Yi mił, na yi ni piind oł kun ka ełmin oł ei, na nge noman ngenj ok nge ełe, tuk mulałim mon. Ba na noman ełe piind epi oł kun ka ei, na ermbii ni piind; ba na ermbii, kaplı enanim mon. ¹⁹ Yi mił, na epi oł kun ka ermbii ni piind oł ei, na enand. Yi mił enarip kin, na epi oł kis enermbii ni piind oł ei, na end. ²⁰ Yi mił, na kunum kunum epi endi enermbii ni piind epi ei, enj kin kaplı ei na nam enand mon. Ba yi mił, oł kis ełmin oł ei, na noman tuk ełe mołpu enim.

²¹ Yi mił erang, na kenj ei, lo mił epi oł ei, kongun yi mił erim. Kunum endi, na epi nipe kun ka ermbii ni piind ei, oł kis ełmin oł ei, mendpił

mołpu kin, na kin mandi mołpu, ambił gii neng kin, na ermbii mił nenj? Ei kaplı enanim mon. ²² Yi mił, na nam noman tuk ełe, Gos lo ek ei ekii sip, ermbii ni, noman ełe ka piind. ²³ Ba pe, na kand ei, lo ek eipi endi na ngenj tuk ełe, aninga kopur pałim. Lo ei, na noman tuk ełe, ok pim lo ei kin, nga Gos nge lo ek konj, na ekii sip piinj lo ek ei kin, opu orung orung enmbił. Pe lo ek oł kis ełmin oł ei, na kan ngopu, ambił gii nipi, dinga erim. Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, na ngenj tuk ełe aninga kopur piram kongun er pałim. ²⁴ Keimi, na wu noman embin kis pałim wu moł. Wumb nii endi, na nge ngenj kułmba ngenj ei, si kindmba? ²⁵ Pe na Gos kin, sinim Owundu Jiisas Krais, na oł kis ełmin oł ei, si kindang, wii mołup kin, noman ka wii piip ngond. Ei nam oł yi mił pałim. Peng kin, nam Gos lo ek ei mendpił, na noman tuk ełe, ekii sip kin moł; ba na nge ngenj ok nge ełe, lo ek oł kis ełmin oł ei, ekii sip kin, kongun er mołum.

8

Gos Gui Ka Noman Konj Ka Ngołum

¹ Yi mił erang, pe wumb nii endi Krais Jiisas kin dambiltipi ende kindim wumb ei kin, Gos kos owundu piipi, mok topu, oł kis nge kumep kis ei, Gos ngunermba, mon! ² Nimbił erang, Gos Gui Ka nge lo ek kongun erpi, na noman konj ka ngołum. Ngum kunum ei, na Krais Jiisas kin dambiltipi ende kindpi kin, na lo oł kis ełmin oł ei nin, koltmun oł ei nin, na sipi kin, wii kindang moł. ³ Yi mił, sinim ngenj noman ok nge ei kin, lo ek ełe nge dinga enenelang, Gos eim oł yi mił erim. Erang kin, lo epi ei, lo ek kun kaplı enenelang, ba Gos ei eim yi erim. Erpi kin, ełe nge oł kis si kindim. Si kindpi kin, Gos eim nge kingam Jiisas kindang, mei mani opu, sinim mei wumb tałpi erang kin, oł kis ełmin wumb mił mułum. Mołpu kin, Krais nge ełe Gos sinim oł kis ełmin oł kumep ei,

kolpu kin, sipi orung sim. ⁴ Gos yi mił erang kin, ele nge lo ek ei, ol kun ka mił tonu opu pimba. Nimbil erang, pe sinim nge ngenj noman ok nge ol ei, sinim andnanmin mon. Ba pe sinim Gos Gui Ka kin dambiltpin ende pupun kin, ouni andinmin. ⁵ Yi mił, pe wumb nii endi, eim ngenj ok nge ele ol kis endmba ei, eim noman ele ei, ngenj ok nge kin, minj piipi endmba. Ba wumb nii endi Gos Gui Ka noman ele, ekii sipi, ol kun ka ermba wumb ei, en enim noman ele, Gos Gui Ka ek nimba mił ekii sik, piik kin, andik mułngii. ⁶ Pe wu endi ngenj ok nge ele ol kis elmin ol ei, eim noman tuk ele pim kin, wu ei kulmba. Ba nga wu endi, eim Gos Gui Ka nge ol ei ambil gii nipi mułum kin, kapli wu ei, noman konj sipi kin, noman emin peng mułmba. ⁷ Ei yi mił, wu nii endi, eim ngenj ok nge noman ele ekii sipi mułum kin, wu ei Gos kin opu orung erpi mołum. Nimbil erang, wu ei eim Gos lo ek ei mandring molałim mon. Ei yi mił, kapli enermba mon. ⁸ Wumb nii endi eim ngenj ok nge elmin ol ei erpi, mułum kin, wumb ei Gos eim noman ele kun ka erngii mił, ei kapli enerngii mon. ⁹ Ba akip, enim ngenj ok nge ei, ekii sik enanmin mon. Ba pe enim Gos Gui Ka nge ol ele, ekii sik, er mołmun. Mułangin kin, keimi Gos Gui Ka enim noman tuk ele mułmba. Ba pe wumb nii endi, Krai nge Gui Ka eim noman tuk ele mulerim kin, wumb ei Krai nge wumb tilap ende mił mon. ¹⁰ Ba Krai enim noman tuk ele mołpu nim kin, enim noman tuk ele gui konj mułmba. Nimbil erang, enim Gos nge ningil ele, wumb kun ka mołmun. Yi mił ku, enim ngenj ok nge ele, ol kis elmin ol ei, enim kin erang, kulnjung. Nimbil erang, ol kis elmin ol ei, enim kin ngenj ok nge ele pałim. ¹¹ Pe yi mił, Gos ei eim Jiisas kolpu pim ei eim sipi kindang kin, nga angpi konj mołum. Nga Gos nge Gui Ka ei enim noman tuk ele mułmba ei, kapli eim Jiisas

Krai kolpu konu sipi kin, nga konj kindang mołum. Ei eim, enim nge ngenj ele noman konj ei, yi mił ku, enim ngumba. Ngang kin, eim Gui Ka je erang enim noman tuk ele mołum.

Gos Gui Ka Erang Sinim Gos Nge Kingam Noł Molmun

¹²⁻¹³ Yi mił erang kin, engnan noł, enim ngenj ok nge ele nge kumep endi ngok, orung kindngii ei, endi sinalim mon. Ba enim ngenj ok nge ol ei kin, ekii sik, er endingin kin, kapli enim kulngii. Ba enim Gos nge Gui Ka nge dinga ei sik kin, enim ngenj ok nge ol ei, to mani kindngii. Kindik kin, kapli enim noman konj sik, kunum kunum mułngii. ¹⁴ Wumb nii endi, Gos Gui Ka nimba mił ekii sipi, endim kin, wumb ei Gos nge kingam noł mendpil mułngii. ¹⁵ Keimi yi mił, enim gui endi enim sinjing ei, er kan mił ngang kin, enim kin ngum ei, enim sipi kindang, eim kin kongun wii enmin. Enmin kongun ei, enim mund mong kulerngii, mon! Ba enim Gos Gui Ka ei enim sinjing ei erang kin, enim Gos nge kingam noł mułngii. Molkin, Gos Gui Ka nge dinga ei enim kin peng, Gos kin prei erik ngok kin, enim eim kin yi nilmin. “Arnan na nge Arnan,” pa nilmin. ¹⁶ Gos Nge Gui Ka eim sinim kin noman tuk gui ei dambiltpi ende pupu paki topu kin, eim ek dinga nipi yi nim. “Enim Gos nge kingam noł mołmun,” pa nim. ¹⁷ Pe sinim Gos nge kingam noł mulnjpun kin, kapli sinim Erinjpin Gos nge epi, ek keimi dinga nipi, ngumbii nirim mił epi ei, simin ku. Keimi, sinim Gos eim epi ka wii pei simin. Sipin kin, Krai ngum epi ei simin. Krai kin ouni simin. Ba nga sinim Krai eim nge ngenj kumbii sim mił yi ku sinim simin. Sipin kin, sinim eim kin ouni ekii se eim nge tilang ka wii owundu ei simin ku.

Ekii Se Sinim Gos Nge Tilang Owundu Simin

18 Na keimi ni piind, sinim ngenj kumbii sinmin ei, epi wii mił. Ba Gos nge tiłang owundu ka wii ei, Krai kin ngum epi ei mił, sinim yi ku simin. Ełe nge, tiłang ka wii ei, ekii se Gos sinim kin andan tumba. 19 Yi mił, Gos epi kanim kanim ya mani mei ełe ok eririm epi ei, akip kui er mołmun. Mułamin kin, Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, eim kingam noł andan tang, peni ełe wang kin, enim kanik piik, erik mułngii. 20 Yi mił, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim ok eririm epi ei, ekii se kis mołpu kin, epi wii kun mił pinerim mon. Ełe nge, en enim nge noman ełe yi mił enerik mon. Ba Gos eim nge noman ełe yi piipi eririm. Erpi kin, Gos eim kos owundu piipi, eim kin mandring kindpi mułang kin, ekii se oł tonu omba ei nge, kui erik mołmun. 21 Nimbił erang, Gos eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, ambił gii nipi mołum epi ei, to kis erpi mołum konu ei, to tor seng kin, wii mołmun. Mułangin kin, Gos nge eririm epi pei ei, wii kun ka molk kin, nga Gos nge kingam noł nge tiłang ka wii ouni sik er mułngii. 22 Sinim yi ni piinmin, Gos ya mei ełe epi kanim kanim pei eririm epi ombu, ngenj kumbii sik, ke nik, tor kindinmin ei mił, amb kangil buł tang mengingii enmin yi mił pepi wang kin, akip yi mił ku pałim. 23 Ba ya mani mei ełe epi kanim kanim pei, Gos eririm epi ei mendpił mon. Ba yi ku, sinim Gos Gui Ka ei, sinim noman tuk ełe, kuni mong kumna mił aka pin sinjpin. Pe sinim yi ku, ngenj kumbii sipin, ke nipin, Gos eim kin sinim kui erpin mułamin kin, Gos kunum ei sinim eim kingam noł mił erpi kindang kin, kui er mołmun. Kunum ełe Gos sinim ngenj noman tuk pei erpi kindang kin, sinim sipi orung simba. 24 Gos sinim sipi orung sim ełe nge, sinim kui er mołmun. Pule yi mił, sinim epi nipe endi sinałim epi ei, simin ni piipin kui er mołmun. Ba wumb nii endi, epi endi simbii ni piimba epi ei sim kin, nga kui er mułmba min?

Ei mon! 25 Ba pe sinim epi nipe endi simin ni noman dinga piinmin epi ei kinenjpin kin, kapli sinim nipe epi endi simin ni piipin ei, kunum olt kinan kui er mołmun.

26 Yi mił ku, sinim noman dinga pinermba wumb ei, Gos nge Gui Ka ei opu sinim kin paki tołum. Nimbił erang sinim nipe oł mił endi prei erpin kin, nga sinim epi nipe endi kii sipin simin nipin prei ermin ei sinim piinanmin. Ba Gos Gui Ka sinim nge nipi, eim prei dinga erpi kin, Gos kin ngonum ei sinim piinanmin ek ei, Gos kin kii sipi ngang kin, sinim paki tołum. 27 Nga Gos eim sinim wumb noman tuk ełe, piipi kanpi enim. Nga Gos eim Gui Ka epi nipi endi piinim ei, Gos piipi kanpi enim ku. Nimbił erang Gos Gui Ka prei erpi, wumb nii endi Krai nge tiłap mołmun wumb ei kin, Eim Gos noman ełe prei ermba ni piinim mił erpi kin sinim paki tołum.

28 Sinim piinmin, Gos epi kanim kanim pei sipi tikandi kindpi kin, kongun kun ka erpi, wumb nii endi Gos eim kin noman ka piipi ngonmun ei, yi mił enim. Wumb ei, Gos eim noman ełe yi ni pendrim mił wumb ei, Gos eim kin sipi orung sim. 29 Nimbił erang wumb nii endi, kumb ok Gos eim ni piirim mił, eim noman ełe yi ni pendrim ku. Gos eim si orung sipi erang kin, ok eim nge kingam Jiisas mołum mił mułngii. Molk kin, Krai eim kumb se wu num mułang kin, nga wumb nii endi Gos kin pii gii ninjing wumb ei, eim angim noł ekii mił mułngii. 30 Wumb nii endi, kumb ok Gos eim si orung simbii ni pendrim mił wumb ei, eim sipi orung sim. Seng yi ku wumb ei Gos eim kin 'Wumb kun ka.' nipi mundum. Mundum wumb ei, Gos eim wumb kun ka nipi wumb ei, Gos eim nge kingam noł mił, tiłang dinga ka wii ei mok to ngum ku.

Gos Noman Ka Ei Sinim Kaimb Sipi Ngonum

31 Gos epi kanim kanim pei sinim kin eririm ei, sinim nipe ek nimin?

Pe Gos sinim kin moꞑpu kin, sinim epi kanim kanim paki dinga topu erim kin, wumb nii endi sinim kin opu orung erpi ngumba? ³² Gos eim nge kingam eim kin, ambil gii ninerim mon. Ba Gos eim nge kingam sinim wumb pei paki tumba nge kindim. Yi miꞑ erang, Gos kingam sinim kin wii ngum kin, kapli nga eim sinim epi kanim kanim pei Krai eim kin ouni sinim kin epi pei ngunermba min? ³³ Wumb nii endi Gos eim sipi orung seng moꞑmun wumb ei, nga wumb eipi endi ok kapli kos piik kin, opu orung erik ngungii min? Ei mon! Gos eim mendpiꞑ sinim wumb kun ka moꞑmun, ninim. ³⁴ Yi miꞑ, wumb nii endi kapli wumb eipi kin kos piipi, mok tumba min? Ei mon! Ba Krai Jiisas eim koꞑpu kin, nga Gos sipi kindang kin, angpi tonu opu nga konj moꞑum ku. Pe eim Gos kin angil tundung orung kun moꞑpu kin, nga sinim paki tumba nge Gos kin prei dinga erpi, ngopu moꞑum. ³⁵ Wumb nii endi Krai nge noman ka ei sinim kin ngum ei to si kindmba? Oꞑ embin tui sinim kin tonu omba min; nga ngenj kumbii simin min; nga wumb sinim kin kepil tok oꞑ embin tui ngungii ei min; nga sinim kuni tumba min; nga sinim alap nin, epi sinaꞑim min; nga epi kis kombur sinim kin to kis ermba min; nga wumb sinim kin opu erik to kundngii min; nga oꞑ kanim kanim ombu pei, sinim nge noman ngoꞑum ei, sinim Krai to tor si kindngii min? Ei mon mendpiꞑ! ³⁶ Gos ek ka ei ok mon poꞑ pendim miꞑ yi ninim.

“Pe sinim Krai nge wumb tilap muꞑamin ele nge, kunum kunum wumb eipi sinim to kundmun miꞑ nik erik erik enmin. Yi miꞑ, wumb ei sinim kung siipsiip to kondumun miꞑ sinim yi ni kaniꞑmin.”

³⁷ Ei mon! Sinim dinga peng kin, oꞑ embin tui epi ombu kanim kanim pei to mani mendpiꞑ kindinjp kindinjp. Ele nge, Krai nge dinga

ei, sinim kin ngum ele nge Krai eim kaimb sipi, sinim kin noman ka ngum. ³⁸⁻³⁹ Yi miꞑ erang, na keimi ni piind ei, epi endi Gos eim noman dinga ka ei, sinim to eipi kapli kindnermba, mon! Kuꞑngii oꞑ ei min; nga konj oꞑ ei min; nga Gos nge enjel ei min; nga muꞑ mei ele peng erik tep moꞑmun wumb ei min; pe saꞑim epi ei min; nga ekii se mendpiꞑ tonu omba epi ei min; nga dinga kanim kanim ei min; nga mei tondrung epi ei min; nga ya mei mundrung epi ei min; nga epi eipi endi Gos kanim kanim ya mani mei eririm epi ei min; epi ei pei, Gos noman ka sinim wii ngum ei kapli si kindnermba mon! Gos noman ka ei Krai Jiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

9

Gos Kin Eim Nge Tilap Wumb Esrel

¹ Na ek keimi nind. Na Krai nge wu na ek kend tunand mon. Gos nge Gui Ka ei, na noman tuk ele paki topu kin, na noman ngoꞑum. Yi ku, na noman tuk ele piimbii ek ei, Gos Gui Ka ni ngoꞑum. ² Yi miꞑ, na noman tuk ele embin owundu pepi kin, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb kin, na noman tuk ele kumbii owundu kunum kunum pepi pupu kin, poru ninanim mon. ³ Yi miꞑ, na kapli erim kin, na en enim piip kin, na Krai wakin top mani kind si kindip yi enj kin, kapli Gos na kos owundu piipi kin, na sipi dup konu kis ele kindmba ele nge, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb ei, Gos sipi orung simba. ⁴ En enim Esrel wumb, Gos nge wumb tilap se mundum. Mundang Gos eim erang kin, eim nge kingam noꞑ muꞑangin kin, eim nge noman dinga tilang owundu ei kenjing ku. Nga Gos eim ek dinga nipi pendrim ek ei ni ngopu kin, nga Gos eim lo ek ni ngopu kin; nga enim Gos keimi kin men toꞑmun oꞑ ei nin; nga Gos ok ek keimi nipi ngumbii nirim epi ei sinjing ku. ⁵ En enim kumb ok kupenjp n oꞑ

Eiparam, Aisak, Jeikop nge tilap ende ele nge, en enim tonu onjung. Ok tilap ele nge, Kraisa ya mani mei ele opu, eim mei wu mendpil, wumb ei nge tilap ende mulum. Mulang kin, pe eim epi kanim kanim pei Gos tep er molum. Eim Gos mendpil! Kapli sinim eim embe kunum kunum ambil tonu kindmin, keimi!

⁶⁻⁷ Ba na ek nind ei, Gos ok ek keimi ni pendim ek ei tonu onanim, pa ninand mon. Nimbil erang, wumb tilap kopur, Esrel wumb kin tonu onjung. Ok wumb tilap ei Esrel nge wumb tilap mendpil mon. Yi mil ku, Eiparam nge tilap wumb aninga kopur eim kin tonu onjung; ba wumb ei, Eiparam nge kingam nol mendpil mon. Gos ek yi nipi Eiparam ngum, "Aisak nge wumb tilap mendpil ei, ninim nge wumb keimi mendpil mulngii," pa nim. ⁸ Ei pule yi mil, kangil ya mani mei ele wumb ngenj ele mengk tor kindinmin kangil ei, Gos nge kingam nol mendpil mon. Ba pii gii wumb kangil ngenj ele mengk tor kindinmin ei, Gos eim ok ek keimi ni pendrim mil menginmin ei, Eiparam nge wumb tilap keimi mendpil molmun. ⁹ Yi mil, Gos ok ek keimi ni tor kind pendrim mil ek yi ninim. Kunum ele, nga kung ngii ele na orung ombii ni pendinj kunum ei, amb Sera kangi endi mengmba.

¹⁰ Ba ei mendpil mon ku! Nimbil erang, amb Riipeka nge kangi tal erinjngil endeim eim sinim kupenjpjin Aisak. ¹¹⁻¹² Ba Gos eim noman ele, ok ni pendim mil mendpil, eim kangil endi to mundum. Nga Gos yi nipi, amb Sera ngurum, "Kangi kumna Eiso eim molpu kangi ekii Jeikop eim ek nimba mil ekii sipi kin, eim kin kongun erpi kin, yi ermba. "Gos kumb ok ek yi ni pendrim mil, ekii se kangi tal mengim ei, el elip kis min ka endi erngil ei, Gos kangil nii endi eim noman ele ermba ni to mundum mil erim. Ei eim kongun wu Jeikop, epi endi ermba mil ei piinerim mon. ¹³ Yi mil, Gos kumb ok, ek ka mon pol pendrim mil ek yi ninim, "Na wu

Jeikop kin noman ngond, ba na wu Eiso kin noman ngonarip kin, opu orung erip ngond."

¹⁴ Yi mil, sinim nipe ek endi nimin? Sinim Gos ol kun ka endi enanim pa nimin min? Ei mon mendpil!

¹⁵ Yi mil, Gos Moses kin ek yi nirim, "Na wumb nii endi kin, noman ka ngumbii wu ei, kapli yi erip kin, noman ka ngumbii. Nga na wu endi kin kaimb sinj kin, kapli yi mil na kaimb simbii ku." ¹⁶ Yi mil peng kin, Gos noman kaimb silim ol ei, wumb en enim noman ele, epi ei simin ni piinmin mil ei, sinerngii mon. Ba Gos eim noman ele piilim mil, wumb kin kaimb sipi ngolum. ¹⁷ Yi mil, ok Gos ek ka ei mon pol pendrim mil, King Pero kin nipi ngurum. "Na nim kin epi enj ei, nim king owundu molun pule ei, na nim si kindamb molun ei nge, na nge noman dinga ei nge, andan tamb kin, wumb pei keningii. Kanik kin, na nge embe ei, wumb mei konu orung orung pei ambil tonu kindngii. Ele nge mendpil, na nim king mundunj," pa nirim. ¹⁸ Yi mil peng kin, Gos eim wumb nii endi kin, eim noman ka ngumbii ni piilim mil ei, kapli eim wumb ei kin, eim noman ka piipi kin, kaimb si ngolum. Nga Gos wumb nii endi kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mil, kapli Gos eim noman ele, wumb ei kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mil elim. Nga Gos eim noman ele ermbii ni piimba ei ermba ku.

Gos Nge Popul Kis Kin Nga Noman Ka Kin

¹⁹ Enim wumb endi na kin ek yi nimba. "Ei yi mil kapli nimbil erang Gos wumb ol kis enim ninim. Nga wumb nii endi Gos noman ele to eipi kindmba?" ²⁰ Ba ei nim wu nii endi dinga pukun kin, Gos kin ek ngokun ek ni orung kindnjii min? Ek ekin endi yi mil palim. Kapli mei nganmbi ming endi mil wu endi erim kin ek yi nimba? "Nimbil erang nim na yi mil en?" nimba. ²¹ Pe wu endi mei nganmbi sipi kin, ming elim wu endi eim mei aninga kopur sipi, ming tal

erim. Wu ei ming endi kongun ka elim ming ka erim. Nga endi ming ka mon, ei kongun wii mił ming endi erim. Erim ei kapli min mon?

²² Gos oł erim mił ei kapli min mon? Gos eim popuł kis pim popuł ei, peni ele tor kindmba enim kindang kin, wumb Gos nge noman dinga ei piik kun erngii. Pe nga, wumb ming mił wumb ei, mandi dup konu ele ngenj kumbii singii er mołmun. Ba Gos eim wumb ei kin, kunum olt kanpi wiik tang kin, wumb molk punmun. ²³ Yi mił erang, Gos eim noman ele, tilang owundu pei ka wii ei, sinim wumb pei kin noman ka andan topu, ngo tor kindrim. Kindpi kin, wumb ming mił nii endi, Gos eim kin ok sipi mundrum wumb ei kin, noman ka piipi, kaimb sipi ngurum wumb ei, Gos nge tilang owundu ka wii singii.

²⁴ Sik kin, sinim mendpił, Jiisas kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim kin sipi mundrum. Ba ei Jura wumb tilap mendpił mon. Ba nga kopur torung wumb tilap eipi, Gos eim kin sipi mundrum ku. ²⁵ Gos ok ek ka ei ek ni tor kindiim wu Osiya, mon poł pendrim mił yi ku ninim.

“Wumb nii endi, ok nam wumb mulenjing wumb ei, akip nam nge wumb mulngii, pa ni sip mundmbii. Nga wumb nii endi, ok nam nge wumb tilap mulerangin kin, na noman ka en enim kin ngunenj wumb tilap ei, akip nam nge noman ka ngo sip mundmbii.”

²⁶ Wumb en enim mulk konu mendpił ele, Gos wumb ei kin ek yi nirim.

“Enim na nge wumb mulamin konu ele, Gos kunum kunum konj mołulum konu ele enim, nam Gos nge kingam noł mołmun, pa nimbi.”

²⁷ Gos ok ek ka ek ni tor kindiim wu Aisaiya poł pendrim mił Esrel wumb kin wii dinga topu yi ninim.

“Yi mił peng Jura wumb tilap ele ep noł ku kulta mił pei mołmun. Sinim beltmin ei kapli enanim

mon; ba Gos wumb ei kin aninga kopur, eim kin sipi orung simba. ²⁸ Nimbił erang, Gos Owundu ya mani mei ele wumb oł kis enjing ei, kos owundu piipi, kumep kis ei sikirpi sipi, wumb ei kin ngumba.”

²⁹ Gos ek ka ok Aisaiya mon poł pendrim mił yi ninim,

“Gos eim wumb tonu epin pei mulangin kin, tep er mołum Gos ei, sinim wumb kupenjpin noł tilap aninga kopur wakin topu, mundnelangin kin, kapli sinim Sorom nin Gomora konu tał ele kulnjung wumb mił mululamin.”

Esrel Wumb Gos Kin Pii Gii Ninenjing Mon

³⁰ Yi mił erang, pe sinim nipe ek endi ninim? Ek yi mił endi ninim; torung wumb tilap eipi ei, en enim Gos nge oł kun ka ei, kongun dinga erik sinenjing mon. Ba wumb en enim Gos eim kin sipi mundang kin, kun ka mulnjung. Nimbił erang, wumb ei, en enim Gos eim kin pii gii ninjing ei, sipi mundum. ³¹ Ba Jura wumb tilap en enim kongun dinga erik, en enim Gos lo ek ele, kun ka ei ekii simin nik enjing. Ba en enim Gos nge lo ek ele, ekii sik enjing ei, kapli enerim mon mendpił! ³² Nimbił erang en enim kapli enerim? Yi erang kin, en enim Gos kin pii gii nik, Gos nge oł kun ka oł ei simin nik enenjing mon. Ba en enim kongun dinga erik kin, Gos nge oł kun ka simin ni piinjing wumb ei, en enim Krai ei kom ku mił mołum ei, wumb ei simb kom ku ele tok bok tunjung. Tok kin, Krai kom ku mił, eim kin pii gii ninenjing mon. ³³ Kumb ok, Gos ek ka mon poł pendrim mił ek ei Krai kin yi ninim.

“Enim kanik piik erngii! Ya Saiyan konu ele, kom ku mił endi pałim ei, Gos nge kom ku dinga ei, wumb simb ele kep tang kin, en enim erpi to kindang kin, mani pungii ni pendim.

Ba wumb nii endi eim Gos kindim kom ku kin, pii gii nimba wumb ei Gos kindim kom ku ek kin, eim singambil kulermba mon, ba dinga pupu engmba.”

10

Jura Wumb Tilap En Enim Gos Nge Oł Kun Ka Ei Sinenjing

¹ Na engnan noł, nam noman tuk ełe dinga piind ei, Esrel wumb ei Gos sipi orung simba. Ełe nge, na wumb en enim kin prei erip Gos ngond. ² Na wumb en enim kin pii kun erip kin, ek ni tor kindind. En enim Gos kin dinga pang kin, ekii simin nik enmin; ba wumb en enim noman ełe, Gos kin piik kun ka enałmin mon. ³ Yi mił erang, wumb en enim pii kun enarik kin, Gos enim wumb kun ka nimba mił, ei pii poł tunanmin mon. Nga en enim noman ełe oł kun ka oł ei ambıl tonu kindmin ni piinmin, ba Gos en enim wumb kun ka mołmun nim mił, ei mandring punarik kin, ba en enim noman ełe ekii sik ełmin. ⁴ Yi mił erang, Krai tonu wang kin, pe Jura lo ek ei mani pupu poru nim. Yi mił, wumb nii endi Krai kin pii gii nik, ekii sik enjing wumb ei, kun ka mołmun wumb nimba.

Gos Wumb Pei Si Orung Simbii Ni Piinim

⁵ Ei yi mił, Moses ok mon poł pendrim mił yi ninim. “Wumb nii endi, Gos lo ek pei ekii simba wumb ei, Gos kin kun ka se mułmba,” pa nirim. Wumb nii endi Gos lo ek nirim mił ekii sipi mułmba wu ei, konj sipi er mułmba. ⁶ Ba wumb en enim Krai kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin kun ka mułngii ełe nge yi ninim. ‘En enim kin noman tuk ełe, ek yi piinerngii mon!’ Wumb nii endi eim ei tonu epin konu ełe tuk ba, ełe nge pupu kin, Krai ya mani mei ełe tu wumba. ⁷ Nga enim yi mił ninerngii mon ku; ‘Wumb nii endi eim mer mei ełe mandring ba,’ ełe nge pupu kin Krai kołpu pałim konu ei, sipi orung tonu tu wumba. ⁸ Ba Gos ek ka

ei nipe ek ninim? Gos ek ka ei enim kin mandi opu sałim ei, enim gupu ełe kin, noman tuk ełe pałim. Peng kin, Gos ek ka sinim ni tor kindinjin ełe nge, enim pii gii ningii. ⁹ Yi mił, enim gupu ełe ek dinga ni tor kindik yi ningii, ‘Jiisas eim Owundu,’ pa ningii. Nga enim noman tuk ełe pii gii nik kin, Jiisas kołpu pim kin, Gos eim sipi kindang, angpi tonu opu, nga konj mołum ełe nge. Kaplı Gos enim Jiisas kin sipi orung simba. ¹⁰ Yi mił erang, enim noman tuk ełe Jiisas kin pii gii ninjing kin, Gos kin kun ka mułmun. Nga enim gupu ełe, ek dinga ni tor kindinjing kin, Jiisas kin pii gii nimin ełe, Gos enim sipi orung eim kin simba. ¹¹ Gos ek ka Krai kin yi ninim, “Wumb nii endi Eim kin pii gii nimba wumb ei, Eim kin singambil kulermba mon. ¹² Yi mił, Jura wumb kin wumb tilap eipi wumb kin, Owundu ningił ełe molk, ende mił kindinmin. Sinim pei Gos sinim nge Owundu endeim mendpił mołum. Mołpu kin, eim nge noman ka ni, epi ka wii ei, wumb nii endi eim nge embe sipi kin, kii sipi ełmin wumb ei ngołum. ¹³ Yi mił, Gos ek ka ei yi ninim, “Wumb endeim endeim ni Owundu nge embe kii sik kin, men tok erngii wumb ei, Owundu eim sipi orung simba.” ¹⁴ Ba wumb nii endi Jiisas kin pii gii ninelangin kin, nimbił oł mił erik Jiisas kin wii tułangin? Nga wumb nii endi, Jiisas ek ka piinenełangin kin, nimbił oł mił erik kin, pii gii niłangin? Pe nga wumb endi Jiisas ek ka ni tor kindmba wumb endi mulerim kin, kaplı nimbił oł mił erik kin, piingii? ¹⁵ Nga Jiisas eim nge ek ka ni tor kindngii wumb endi kindnerim kin, kaplı nipe mił wumb Jiisas ek ka ni tor kindngii? Jiisas ek ka yi ninim, “Wumb Jiisas ek ka sik, tu wunmun wumb ei, oł ka wii mendpił enmin.”

Esrel Wumb Gos Ek Ka Ekii Sinenjing

¹⁶ Ba wumb pei Gos ek ka ei en enim ekii sinenjing mon. Kumb ok

ek ni tor kindilmin Aisaiya mon pol pendrim ek yi ninim. “Sinim nge Owundu wumb nii endi, Gos ek ka ei sin ninjpin ek ei pii gii ninjing? ¹⁷ Yi mił peng kin, sinim pii gii ninmin ei wumb ek ka ni tor kindnjing konu ełe piipin kin, pii gii ninmin. Nga ek ka endi sinim piinmin ei, Krai nge ek ełe, sin ni tor kindinmin.

¹⁸ Ba na ek endi kii sin. Wumb pei ek ka ei enim piinenjing min? Keimi, en enim piinjing ei, Gos ok ek ka yi ni pendrim mił ninim.

“Wumb en enim gupu ełe Gos ek ka wumb konu mei orung orung ełe am pei ni tor kindnjing. Nga ek ka ei, wumb pei mei konu orung orung turii ełe pepi pum ku.”

¹⁹ Nga na ek endi kii sind.

“Esrel wumb Gos nge ek ka ei piik kun enenjing min?”
kumb se, Moses ek yi nirim,

“Na enim oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk kin, wumb tilap eipi, tilap ende mon wumb ei epi ka wii sengin kin, enim kanik, bun bun kulk kin, simin ni piingii. Nga na oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk wumb tilap wii mił, noman kun ka pinalim mił wumb ei kin, enim popuł kis sik ngungii.”

²⁰ Pe nga, Aisaiya ok ek dinga ni pendrim ei, mund mong topu ninerim mon; eim ek yi nim,

“Nga wumb kopur en enim na kenmin ni piinenjing wumb ei, na kan sinjing. Wumb kopur na kanik kin, kii sinenjing wumb ei kin, na nam peni ełe tor op kin, andan tunj.”

²¹ Ba na Gos Esrel wumb kin, piip ek yi nind, “Na kunum olt, nam angil tor kindip kin, enim nam kin ongii nip enj; ba wumb ei, na ek ekii sinarik kin, nga na kin kis piik ngok, opu orung elmin wumb mił mołmun.”

11

Gos Esrel Wumb Aninga Kopur Kin Kaimb Sipi Ngum

¹ Na nga ek endi kii sind ei, Gos eim nge Esrel wumb tilap ei to tor kindim min? Ei mon mendpił! Na Pol Esrel wumb tilap ende wu. Nga na Eiparam nge miyem ende wu. Nga na Benjmin nge tilap ende wu ku. ²⁻³ Gos eim nge wumb tilap Esrel ei eim kumb se piipi mundum wumb ei, to tor kind mundnalim mon. Ok Gos ek ka mon pol pendrim wu Elainja Gos ek ni tor kindnim wu endi kin nirim mił, ei piinanmin min? Elainja wu ei Esrel wumb kin kos er ngopu kin, Gos kin men topu yi nim.

“Gos Owundu, nim nge ek ka ni tor kindilmin wumb ei Esrel to konduk poru ninjing. Nga nim nge kulmał kalilmin konu ei to kis monduk kin, mani kind si kindnjing. Pe nga na minj mol; ba na kuruk andik kin, na to kundngii enmin ku.”

⁴ Ba nipe ek endi Gos Elainja kin nipi orung kindpi ngum? Eim yi ninim, “Na nge wumb 7,000 pei mołmun wumb ei, ek kend gos Beil kin mong gopsing pii polk, men tok ngunenjing wumb ei, nam kin sip tuk si mundunj. ⁵ Pe nga akip yi mił ku, Gos Esrel wumb tilap aninga kopur eim kin sipi, tuk si mundum. Mondpu kin, Gos eim wumb ei kin kaimb sipi, noman ka ngum. ⁶ Ba Gos eim noman ka ngołum wumb ei, si tuk sipi mundum. Mundum wumb ei, kongun yi nge enenjing mon. Sinim kongun yi nge ei enjpin kin, kapłi Gos noman ka ngołum oł ei, noman ka mendpił mon.

⁷ Yi mił, sinim nipe ek endi nimin? Gos epi ei Esrel wumb kan simin nik, dinga kindik enjing; ba epi ei sinenjing mon. Gos eim wumb kopur aninga si tuk, si mundum wumb ei mendpił sinjing. Ba wumb eipi kopur Esrel wumb en enim noman tuk ełe Gos dinga ei erang kin, nga wumb ei epi ka ei sinenjing mon.

⁸ Kumb ok Gos ek ka mon poł pen-drim mił ek ei yi ninim,

“Gos eim wumb noman tuk ełe erang kin, or mił pik. Nga Gos wumb ningił ei erang kin, kengii pineririm. Nga Gos wumb kom ei erang kin, ek piingii pineririm ku. Pe en enim yi minj er molk wangin wangin kin, pe yi ku er mołmun.”

⁹ Pe Deipis ek nipi yi ninim,

“Pe nga wumb kuni nonmun peł ełe Gos erang kin, ka op mił nin, omu kon nin, nga kui ka nem seng pałmin mił, wumb en enim to mani kindang kin, en enim Gos kin kumep kis ngumba nge ei singii.

¹⁰ Pe nga en enim ningił ei tumbun mołpu, ei emii er peng kin, en enim kinałmin mon. Nga en enim buł to ek nik; nga sik er kun enerngii mon; ba ek ni peng kunum kunum mułngii.”

Gos Wumb Tilap Eipi Wumb Sipi Orung Sin

¹¹ Yi mił, na nga kii sind kunum ei, Jura wumb tilap oł kis enjing ełe, bok to mani punjung ei, nga Gos kin angk, tonu ongii pinerim; ei mon mendpił! Ba Esrel wumb en enim Gos kin buł ngok enjing ełe nge, Gos wumb tilap eipi si orung sim. Gos epi ka wii ei, torung wumb tilap eipi sinjing. Sengin kin, Gos oł ei erang kin, Jura wumb epi ka wii ei, en enim kanik simin ni piik kin, wumb kin popuł kis sinjing. ¹² Pe nga, Jura wumb Gos kin pii gii ninenjing ełe nge, ya mei konu ełe orung orung wumb tilap eipi pei, Gos nge epi ka ngum ei sinjing. Nga Jura wumb en enim Gos nge oł ka ei si kindik kin, oł ełe nge, wumb tilap eipi ombu kin, oł ka ei tonu om. Pe nga, Esrel wumb pei nga Gos nge oł ka ełe ekii sik kin, eim tilap tuk punjung kin, kapli oł ka ei nge, wumb tilap pei kin, am oł kun ka wii tonu omba.

¹³ Pe na Pol ek ka ni tor kindip kin, enim torung wumb tilap eipi

wumb kin ngond. Ei na Gos nge ek se andił wu mołup kin, wumb torung wumb tilap eipi kin, mołup kin, kongun yi ermbii. Erip kin, na nam ka piip, bong nip, Gos nge kongun ei end. ¹⁴ Na yi mił erip kin, na nam nge Jura wumb tilap ei, en enim Gos epi ka ei, bun bun kulk, simin ni piik, erngii. Ełe nam nge Jura wumb kopur, en enim kapli Gos eim kin sipi, orung seng ongii nge, na Pol kongun ermbii. ¹⁵ Yi erang, Jura wumb tilap ei, Gos kin buł ngangin kin, to tor kindang mołmun. Ełe nge, Gos pe torung wumb eipi pei konu mei orung orung ei, Gos nga sipi orung sim. Yi mił, Gos nga Jura wumb orung sim kin, kapli pułe yi mił, wumb kolk, nga angk, tonu ok, konj mołmun yi mił mułngii.

¹⁶ Ek ekin yi ninim, kumb se, bres plawa aninga kopur sik, bres erik kin, Gos kin ngołmun. Nga bres kumna ei. Gos nge kapli nga plawa owundu ei, Gos nge ku. Nga endi yi ku, ond dumbuł ei, Gos nge pim kin, kapli nga puł nin kirang ei, Gos nge ku. Pułe yi mił, ond dumbuł nin, bres kumna ei, wu Eiparam mił, nga ond kirang nin bres plawa ei, Esrel wumb mił. ¹⁷ Ba Gos ond olip kirang kopur engin to si kindim ei yi mił, Jura wumb kombur, ond olip kirang mił ei, to si kindim. Si kindipi kin, nga wumb tilap eipi torung wumb ei, ond olip kirang wii mił, nga erang kin, ond olip kirang mendpił konu ełe, dambiltpi ende kindim. Kindang kin, nga akip enim ond olip mam ełe, Gos epi ka wii sik, Jura wumb kirang kumna mił, enim nge konu ełe sinmin. ¹⁸ Yi mił, enim Gos ok Jura wumb ond olip kirang mił, engin topu kindrim ełe, enim bong ninerngii mon. Enim ond olip kirang ei kin, bong ninjing kin, kapli enim kom se piik, kun erngii ełe nge, enim ond olip puł ei, enim mingnenjing mon; ba ond olip puł ei, enim mengim.

¹⁹ Ba enim yi ningii ni piind. “Gos eim Jura wumb ond Olip kirang mił,

eim engin topu kindim. Kindpi kin, nga eim sinim dambiltpi ende kindpi kin, olip kirang ok pim nge konu ele, eim se ende kindim.”²⁰ Ei keimi mendpił, Gos Jura wumb ond olip kirang mił, eim enim engin topu kindim. Nimbił erang, en enim Gos kin pii gii ninenjing mon. Ba enim torung wumb tiłap eipi pii gii ninjing ele nge mendpił, dinga angk mołmun. Molk kin, enim noman tuk ele, Jura wumb kin bong nik, oł yi enerngii mon! Ba enim Gos oł erim mił, enim mund mong kulk yi erngii!²¹ Yi mił, Gos Jura wumb ei, ond olip kirang mendpił mił, eim enim to tor kind si kindim. Yi erang kin, Gos enim wumb tiłap eipi ond olip kirang eipi mił ei, kan wiik tunermba mon ku!²² Ya ele enim kinei! Gos nge noman ka ngopu kin, nga wumb kin kos owundu piipi, kumep kis ngołum ku. Jura wumb, Gos nge oł ka ei buł ngunjung kin, Gos wumb ei kin, kos owundu piipi, kumep kis ngołum. Ba enim tiłap eipi wumb, Gos kaimb sipi ngum kin, kaplı enim Gos nge kaimb sipi ngołum ele nge, mandi er mułngii! Mon pim kin, Gos enim to kis erpi si kindmba ku.²³ Pe yi mił, Jura wumb ok Gos wumb ond olip kirang mił engin to si kindim wumb ei, Kraıs kin pii gii ninarik, si kindnjing kin, kaplı Gos wumb ei kin, dambiltpi ende kindang, ond olip puł ele orung pungii. Puk, Gos eim kaplı dinga ele erang kin, wumb ond olip puł ele orung puk mułngii.²⁴ Enim piinmin! Ok, enim torung wumb ond olip kirang wii mił emi pin mulnjung. Mułangin kin, Gos eim enim engin topu, si tuk sipi, ond olip mendpił ele kin, dambiltpi ende kindim. Ond olip ei, enim nge ond mon. Yi mił erang kin, nga Jura wumb ond olip kirang mendpił mił ei, kaplı Gos nga sipi, orung sipi kindang kin, ond olip mendpił nge puł ele, dambiltpi se ende kindmba.

Gos Eim Noman Ka Piipi, Kaimb Sipi, Wumb Pei Ngum

²⁵ Engnan noł! Ek keimi endi koi erpi palim ek ei, enim piingii ni piind. Mon pim kin, en enim noman ele epi ei sin sinim piinmin ni piingii. Yi mił, na enim kin koi erpi palim ek ei, pułe nip ngumbii end ek ei, yi mił, Jura wumb kopur en enim noman tuk ele dinga puk mulnjung. Molk pangin kunum ele, wumb tiłap eipi, Gos mołum konu ele tuk ok, pei molk kaplı enjing.²⁶ Kaplı oł ele nge, nga Jura wumb pei, Gos sipi orung simba. Sipi kin, Gos ek ka dinga ok mon poł pendrim mił Kraıs kin ek yi ninim.

“Saiyon konu ele paki tołum wu ei tonu omba. Opu wu ei, Jeikop nge wumb kupam noł oł kis enjing oł ei, pei si kindmba.”

²⁷ Ele nge, na ek keimi dinga wii nip pendind kunum ei, na enim oł kis enjing ei, na si kindmbii.”

²⁸ Nimbił erang, Jura wumb Gos ek ka ei ekii sinark mulnjung wumb ei kin Gos buł ngopu yi erim. Ele nge enim torung wumb tiłap eipi ele Gos paki tum. Ba Gos eim Jura wumb kin noman ka ngopu kin, nga eim nge wumb mendpił sipi er pendim. Ele nge Gos eim ok Jura wumb kupenjing noł kin ni piipi yi erim.²⁹ Yi mił, Gos eim ok wumb eim kin sipi mundum wumb ei, Gos eim epi ka endi wii ngumbii nirim mił epi ei keimi ngołum. Ele nge Gos eim noman ele ekii se ak topu, orung kindpi ngunermbii, ni piinałim mon.³⁰ Enim torung tiłap eipi wumb ok, enim Gos ek ka ei ekii sinarik yi elmin. Ba akip, enim Gos noman ka piipi, kaimb sipi, Gos enim kin ngum epi ka ei enim sinjing. Nimbił erang, Jura Gos nge tiłap wumb ei, Gos ek nirim mił ei piinarik kin, ekii sinenjing mon.³¹ Yi mił ku, pe Jura wumb tiłap Gos ek ka ei piinarik kin, ekii sinanmin mon. Yi mił erang, akip Gos enim wumb tiłap eipi kin, noman ka piipi kin, paki tonum. Ba ele nge, ekii se Gos eim Esrel wumb kin noman ka piipi, kaimb sipi kin,

paki yi mił tang singii ku. ³² Yi mił erang, Gos eim wumb pei eim nge lo ek ei ekii sinarik kin, pii gii ninenjing wumb ei, kan ngopu mundum. Mundum ełe nge Gos eim wumb pei kin kaimb sipi, noman ka ngumba.

Sinim Wumb Pei Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

³³ Keimi mendpił, Gos eim epi ka wii pei mendpił salim ei nin, nga eim noman ka wii mendpił ei nin, nga eim epi kanim kanim pei piinim epi ei, eim kin piki topu, owundu mendpił mołum. Sinim mei wumb kapli, Gos nge mok topu elim oł ei nin, eim nge oł kanim kanim kun ełim oł ei nin, sinim piinmin mił ei kapli enermin mon. ³⁴ Pe Gos kumb ok mon poł pendrim mił ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi, sinim nge Owundu eim noman ełe piinim mił epi ei, sinim kapli piimin min? Nga wumb nii endi, eim kapli ermba mił oł ei Gos kin ek ni ngumba min?”

³⁵ Nga wumb nii endi, eim kunum endi Gos kin epi endi ngołum ei, Gos eim kin kapli ngo orung kindii nimba min?” Mon mendpił! ³⁶ Yi mił erang, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim pei Gos eim pułwu mołum. Nga Gos eim yi ku epi kanim kanim pei se ende kindpi tep er mołum. Nga epi kanim kanim pei ei Gos nge seng kin, eim embe ambil tonu kindngii. Sinim Gos nge embe kunum kunum ambil tonu kindmin. Ei keimi!

12

Sinim Ngenj Kin Noman Konj Ei Gos Kin Ngumun

¹ Ei yi mił, engnan noł, nimbil erang Gos nge noman ka ngołum ełe nge, na enim dinga to konj kindil. Enim ngenj pei ei Gos kin orung ngungii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał kalk ngołmun mił enim yi erngii! Ba enim ngenj pei konj mułang kin, enim oł kun ka Gos mułangii. Ngangin kin, Gos eim

noman ełe, ei eim kin enim men tok ełmin oł ełe nge mił Gos eim simba. Oł yi nge, ei Gos kin men keimi tołmun oł ei, sinim noman ełe yi mił pimba. ² Peng kin, enim ya mani mei ełe wumb oł kis enmin oł ei mił, enim yi enerngii mon! Ba Gos erang kin, enim noman tuk ełe konj ka mendpił ngang kin, singii. Sengin kin, yi mił enim Gos nge nipe oł kun ka endi eim noman ełe erngii, ni piinim mił, yi erngii. Erik kin, enim oł kun ka ni, Gos nge noman enim epi ei ni; Gos nge oł keimi mendpił pei piingii. ³ Nimbil erang Gos eim noman ka ei nge na kin dinga ngum. Ełe nge, ek na enim kin endeim endeim ni ngond. Enim wumb owundu mołmun, ni piinerngii mon. Ba enim mołmun mił, yi erik pii kun erik mułngii. Enim noman tuk kun ka pałim mił ni piik Gos enim pii gii ningii nipi ngum mił, yi endeim endeim ni piik mułngii. ⁴ Yi mił ku, sinim wumb ngenj ełe pei erpi kin, kanim eipi eipi kind pendrim. Pe ngenj eipi eipi er pendrim mił, ei pei kongun ende, endi enanmin mon. ⁵ Yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Ba Kraus nge wumb ngenj ende minj mołmun. Nga sinim endeim endeim ni, wumb eipi kin Gos dambiltpi ende kindang kin, ngenj endeim mił peng mołmun. ⁶ Gos sinim kin noman ka ngołmun ełe nge, sinim endeim endeim ni, kongun eipi eipi ermin nge dinga ngum. Ełe nge, Gos nge noman ka, epi ka wii, ei wii ngum. Ngang kin, wu endi Gos ek ka endi sim mił, ni tor kindim kin, kapli eim pii gii pałim mił, ni tor kindmba. Sinim yi mił ermin ku. ⁷ Kapli wumb nii endi, eim wumb eipi paki tumba nge noman pim kin, kapli wu ei wumb eipi paki dinga wii tumba. Pe nga wu endi, eim ek emb tumba nge noman dinga pim kin, kapli wu ei, wumb eipi kin ek emb dinga topu ngumba. ⁸ Pe wumb endi eim wumb eipi noman to konj kindmba nge noman dinga pim kin, kapli wu ei wumb eipi kin

yi mił, wumb noman to konj dinga kindmba. Nga wu endi, eim wumb eipi kin epi ka mok topu, ngumba nge noman yi pim kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, epi pei ngumba. Nga wu endi Gos nge kongun tep wu mułum kin, kapli wu ei eim kongun ełe minj piipi kin, dinga erpi mułmba. Nga wu endi wumb eipi kin kaimb si ngołum kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, paki ka tumba.

Noman Ngołmun Oł Ei

⁹ Enim wumb eipi kin noman keimi ngungii. Nga enim oł kis kanim kanim pei buł ngungii. Ngok kin, enim oł kun ka ełe, ambil gii nik mułngii. ¹⁰ Enim wumb eipi kin noman ka ngok kin, enim Krais kin pii gii nik kin, angim angim mił mułngii. Molk kin, noman dinga kindik, enim wumb eipi nge embe ambil tonu kindngii. ¹¹ Enim kongun ełe ten kulk enerngii, mon! Ba enim kongun kunum kunum dinga kindik erngii. Yi mił, enim noman tuk gui dinga kindik kin, Gos Owundu nge kongun erik mułngii. ¹² Enim Gos Owundu orung omba ei nge kui erik mułngii. Mułangin kin, oł embin tui enim kin tonu om kin, kapli enim dinga angk, kui erik mułngii. Molk kin, enim kunum kunum Gos kin prei ełmin oł ei, ambil gii nik mułngii. ¹³ Kapli, Gos nge wumb kombur epi endi sinerang mułngii wumb ei kin, enim paki ka wii tok, ngungii. Nga konu eipi wumb kombur enim ngii konu ełe ongii ei, kapli enim wumb ei kin paki ka tok, tep ka erik mułngii. ¹⁴ Wumb kombur enim kin oł embin tui erik ngunjung kin, kapli enim Gos kin kii sik, prei erangin kin, Gos wumb ei kin paki ka tumba. Nga enim Gos kin prei erik kin, wumb ombu kin ek kis nik, prei enerngii, mon! ¹⁵ Wumb nii endi ka piim kin, kapli enim wumb ei kin ka piingii ku. Nga wumb nii endi eim ke nipi, noman embin pim kin, enim wumb ei kin ke nik, noman embin to piik, ngungii

ku. ¹⁶ Enim wumb endeim endeim kin, noman ende sek ngungii. Enim noman ełe, wu owundu mołmun ni piinerngii mon! Ba enim wumb epi pei sinalim wumb ei kin, ende nok pek kin, molk pungii. Enim epi kanim kanim pei, sin piinmin, ni piinerngii mon! ¹⁷ Pe wumb endi enim kin oł kis erpi ngum kin, nga enim wumb ei kin oł kis er orung kind, ngunerngii mon! Enim kapli noman ełe ka piik, wumb pei nge ningił ełe, oł kun ka erik mułngii. ¹⁸ Pe enim kapli noman tok piik kin, wumb eipi kin opu ermin ni piinerngii mon. Ba enim wumb eipi kin noman ende sek kin, kun ka erik mułngii! ¹⁹ Engnan noł, na noman enim ngond. Wumb nii endi eim, enim kin oł kis erim kin, enim wumb ei kin oł kis erik, orung kindik ngunerngii mon! Ba enim wumb kin ei, kapli mering kindangin sengli. Gos eim popuł kis wumb ei kin tonu opu si kun ermba! Kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim. “Gos Owundu yi ninim, ‘Na wumb nii endi oł kis ełim kumep kis ngo orung kindngii pułe ei, na mendpił,’” Gos Owundu yi ninim. ²⁰ Ba kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Enim nge opu erii wumb ei, en enim kuni sinerang kin, en enim kuni tang mulnjung kin, enim kuni ngungii. Nga noł nuwa erang mulnjung kin, noł kulk ngangin kin, nungii ku. Keimi enim yi mił enjing kin, kapli opu erii wumb en enim singambil erang piingii.” ²¹ Enim oł kis ełmin oł ei, enim kamb mani kindnerangli mon. Ba enim oł kun ka pimba mił erik kin, oł kis ełmin oł ei kamb mani kindngii.

13

Enim Ya Mani Mei Ełe Tep Ełmin Wumb Ei, Ek Ningii Mił Ekii Sik Erngii

¹ Enim wumb pei ya mani mei ełe wumb tep ełmin wumb ek ningii mił, ekii sik erngii. Wumb tep enmin wumb ei, en enim nge noman dinga ełe nge molałmin mon; ba wumb ei Gos nge angil ełe er kindpi kin,

kongun ei mundang mołmun. Pe ya mani mei ele, tep enmin wu ei, Gos eim mułngii neng mołmun. ² Yi mił erang, wumb nii endi eim, ya mani mei tep enmin wu ei ningii ek ekii sinarik, ek to kindnjing kin, wumb ei Gos nge ek ei to kindpi kin, ekii sinanmin ku. Pe nga wumb ei, ek ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kumep kis ngang kin, singii. ³ Yi mił, pe wumb nii endi, eim oł kun ka ermba wumb ei, eim ya mani mei ele tep enmin wu kin, mund mong kulerngii mon. Ba wumb nii endi, eim oł kun ka mił enerim kin, oł kis erim wumb ei, eim kin, mund mong kulmba. Enim mani mei ele tep enmin wumb ei kin, mund mong kularpin kin, wii mułmun ni piinjing kin, kapli enim oł nipe oł kun ka endi pimba mił erngii. Yi mił erangin kin, tep elmin wumb enim embe ambil tonu kindik kin, ka piik ngungii. ⁴ Yi mił, ya mani mei tep enmin wu ei, Gos nge kongun wu noman dinga ngang kin, enim kin paki tang kin, kongun ka enmin. Ba enim oł kun ka pinermba mił erik ninjing kin, kapli enim mund mong erngii. Nimbił erang mei mani tep enmin wumb ei kin, Gos noman dinga ngang kin, ambilk mołmun. Molk kin, tep enmin wumb ei noman dinga ei wii sinenjing mon. Ba tep enmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun. Molk puk kin, wumb nii endi eim oł kis mił erim kin, kapli wu oł kis elim wu ei, kumep kis ngang simba. ⁵ Yi mił erang, sinim mei ele tep elim wu ei kin dinga ele mandring mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kumep kis ele nge minj, mund mong kulermin mon; ba nga yi ku, sin sinim noman tuk gui ele nge, ek nimba mił, ekii sipin er mułmun ku.

⁶ Ele nge, enim mei tep elmin wumb ei kin, enim ku takis tołmun ku. Nimbił erang, tep elmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun; wumb ei, kunum kunum takis kongun ele nge tep erik mołmun. ⁷ Enim wumb pei ku sinjing wumb

ei ku ngo orung kindik ngungii. Nga ku takis silmin wumb ei kin, enim ku takis tok ngungii. Nga wumb endi konu eipi epi konu endi tuk om kin, kapli enim ku ngo orung kindik ngungii ku. Nga enim wu num endi mułum kin, enim wu ei kin ek ekii sik, mandring molk pungii ku. Nga enim wu num endi embe ambil tonu kindim kin, kapli enim eim embe ambil tonu kindngii ku.

Noman Ngołum Wu Ei Lo Mendpił Ekii Sim

⁸ Enim wumb eipi endi epi endi si no pendik enerngii mon. Ba wumb eipi ngo pendilmin oł yi mił, kunum kunum pepi mułmba. Ele nge oł ei, enim wumb eipi kin noman ka ngungii. Nimbił erang wumb endi wumb eipi kin noman ngołum ei, eim Gos lo ek ele keimi ekii silim. ⁹ Pe Gos nge lo ek ei yi ninim, “Enim wu eipi embnjing ngundnerngii mon; nga enim wumb eipi endi to kundnerngii mon; nga enim wumb eipi epi endi waning sinerngii mon; nga enim wumb eipi epi kan bun bun sik kin, simin ni yi piinerngii mon.” Nga lo ek eipi endi yi ninim ku. Ei lo ek eipi pei si ende kindpi kin, ek peng endeim mendpił pałim. “Enim nge tilap ele mandi mołmun wumb ei, noman ka ngungii ei, en enim noman ngołmun mił, yi ku ngungii.” ¹⁰ Wumb nii endi, wumb eipi kin noman ngołum ei, eim wumb mandi mołmun wumb ei kin, oł kis enalim mon. Yi mił, wu endi noman ngołum wu ei, eim Gos nge lo ek ele keimi ekii silim.

Sinim Kun Ka Endmin

¹¹ Pe nga, na yi mił nip enim ngond. Enim mołmun kunum ele piinmin. Pe kunum ele mendpił, enim or pałmin ei, enim konj kindik mułngii. Nimbił erang enim piinmin; ok enim pii gii ninjing kunum ele, Gos enim sipi orung simbii nim kunum ei, kunum kinan sim. Ba pe, kunum ei mandi mendpił enim. ¹² Konu emii pałim ei mandi poru nimba enim. Nga konu tilang ei

ya mandi opu salim. Pe nga sinim emii palim mił oł kis elmin oł ei, si kindmin. Si kindpin kin, sinim Gos nge tilang opu elmin alap kumb tepii mił ngum epi ei sipin kin, oł kis ei to mani kindmin. ¹³ Pe sinim oł kun ka, erpin endmin. Yi mił ku, wumb tilang erang ele andinmin. Nga sinim noł nopun, wulu pang kin, nilkeng sinermin mon. Nga wu eipi embinjing kin ngundpun, nga oł kis penj mułum oł ei enermin mon. Nga sinim wumb eipi kin ek mił erpin kin, wumb eipi nge epi endi simba ei, kan bun bun sinermin mon ku. ¹⁴ Ba sinim Owundu Jiisas Kraissimin konguk konj mił kindpin kin, eim oł kun ka oł erpin eim kin dambiltpin ende pupun mułmun. Mołpun kin, nga sinim ngenj ok nge ele nge nga noman ei to piinenmin mon.

14

Enim Engnjing Noł Kin Kos Erik Ngunerngii Mon!

¹ Pe wumb nii endi eim pii gii ei dinga pinerim kin, wumb ei enim eim si mengk kin, Gos nge tilap wumb kin tuk sipngii. Ba enim wu ei eim nge noman ele piinim mił ei, enim to pulpel tunerngii mon! ² Wu endeim eim pii gii dinga nipi kin, eim kung kuni ni epi endi numbii ni piilim mił, ei nołum. Ba wu endi eim pii gii dinga pinerim kin wu ei, eim aka pin kuni ei mendpił nołum; ba kung minj nonałim. ³ Pe wu nii endi eim kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, eim wu eipi endi aka pin kuni mendpił nołum wu ei kin, kis piipi ngunermba mon! Pe nga, wu endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim yi piipi kin, wu endi kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, oł kun pinalim mił enim ninermba mon. Nimbił erang, Gos wu ei eim tilap ele tuk sipi, mundum ku. ⁴ Wumb nii endi, enim wumb eipi nge kongun wu endi mułmba ele, kanik kin, nim oł ei kun ka enmin oł kun pinalim mił, oł kis en ningii min? Wu ei eim nge kongun tep wu ei opu,

wu ei eim kongun kis min ka erim ei, eim kapli mok topu, piimba. Pe nga keimi, wu ei eim dinga engmba. Nimbił erang Owundu Kraissimin wu ei, eim kapli paki tang kin, wu ei eim dinga angpi mołum.

⁵ Wu endi eim yi ni piipi kin, kunum endi ei kunum kor owundu tangpi seng kin, nga kunum kopur to mani kindnim ni piinim. Nga wu endi eipi yi ni piinim; kunum kunum ei kunum ende mił ni piinim. Wumb endeim endeim ni, en enim noman ele, pii kun erik mułngii! ⁶ Pe wumb nii endi eim kunum endi ei kor owundu ni piinim wu ei, eim kunum ele men topu, Owundu nge embe ambii tonu kindpi mołum. Nga yi ku, wu endi eim kung kuni kanim kanim nołum wu ei, eim Owundu nge embe ambii tonu kindmba. Kindpi kin, eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngopu kung kuni nołum. Pe wumb nii endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim Owundu kin piipi kin, kung minj kopur nonałim. Nonarpi kin, nga eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngołum ku. ⁷ Yi mił, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, konj mołpu kin, na noman ele yi ermbii ni, noman to piinermba mon! Nga yi ku, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, kułmbii ei nam noman ele ermbii ni, noman to piinermba mon, ku. Ba Owundu nge noman ele mendpił palim. ⁸ Nga sinim konj mułmun ei kapli, sinim Owundu nge. Nga yi ku, sinim kułmun ei kapli, sinim Owundu nge ku. Yi mił, sinim konj mułmun min, sinim kułmun ei, sinim Owundu nge mendpił mołmun. ⁹ Ele nge mendpił, Kraissimin kołpu kin, nga angpi, tonu opu, konj mołum. Yi mił erang, sinim koltmun wumb ei nin sinim konj mołmun wumb ei nin, tał ouni eim Owundu mułmba. ¹⁰ Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin kos piikin ngon? Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin ek kis nikin ngon? Yi mił sinim wumb pei Gos eim ningił ele engamin kin, Gos sinim kin kos owundu piipi ngumba.

11 Ei yi mił kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim,

“Owundu yi ninim, ‘Na konj mołup kin, na ek keimi nip enim ngond. Wumb endeim endeim ni mong gopsing pii polk, na kin men tok ngungii. Nga enim endeim endeim ni, gupu anmbił ek dinga ni tor kindik kin, nam embe ambił tonu kindik erngii.’ ”

12 Yi mił erang, sinim wumb endeim endeim ni, ya mani mei ele nipe oł endi enjpin ei ni, tor kindpin kin, Gos ngumun.

Enim Oł Yi Erangin Kin Enim Engnjing Noł Bok Tok Oł Kis Enerngii Mon.

13 Pe enim wumb eipi endi kin, kos ni ngunerngii mon; ba enim noman tok piingii. Enim engnjing noł ei kin, epi endi erangin kin, oł kis endi erngii ei min, enim andlam ondu ngok, yi enerngii mon! 14 Sinim nge Owundu Jiisas na andan tang moł. Mołup kin, na piind epi kanim kanim pei ei, eim kin penj mulałim; ba konj ka mołum. Ba wumb nii endi eim epi endi ei, penj tonum ni piinim epi ei, eim noman ele piinim mił epi ei, penj topu mołum. 15 Yi mił, enim kuni penj mułum kuni nonmun ei, enim engnjing noman tuk ele to kis mondunmun. Ele nge, enim piingii ei, enim nga wumb eipi kin noman ngonalałmin oł ele nge andinmin. Nga Kraiss eim kołpu kin, nga eim wumb yi nge, si orung simba nge kułum. Yi mił, nga enim wumb ei kin enim kuni nonmun ele nge erang kin, wumb ei nge noman tuk kis mułmba ei, yi mił nga enerngii, mon. 16 Mon pim kin, enim epi ka wii sałim ni piinmin epi ei, wumb endi epi ka wii ei kanik kin, epi ei kin, ek kis nik ngungii. 17 Yi mił, kuni nok, nga noł nok elmin oł ei, Gos eim wumb pei tep er mołum konu ele puł mił mon. Ba Gos wumb pei tep er mołum konu ei pułe yi mił; noman emin ni, oł kun ka ei ni, noman ka ka piik enmin oł ei nge, Gos nge Gui Ka je erang kin,

oł yi nge tonu ołum. 18 Yi mił erang, wumb nii Kraiss kin ekii sik, oł ombu enjing kin, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngumba. Nga wumb enim kun ka mołmun wumb, pa nimba.

19 Yi mił, nga sinim kunum kunum kongun dinga yi mił erpin kin, wumb eipi kin paki topun eramin kin, wumb noman emin seng molk kin, noman tuk dinga pang mułngii. 20 Yi mił, enim mowii kuni ei piik kin, wumb noman tuk Gos nge kongun ele, to er kis mundnerngii mon. Keimi, kuni kanim kanim pei ei kun ka nungii; ba enim kuni ele erpi kin, wu endi bok topu, orung pupu, oł kis enim ei, yi mił, nim en kin, ei oł kun ka mon; ei oł kis enjii.

21 Ba enim kung minj nungii min, noł wain nungii ei min, epi endi eipi erngii oł ei erangin kin, enim engnjing noł bok tok, orung puk kin, oł kis enmin oł ei, kapli oł ei enim enenjing kin, enim oł kun ka mendpił erngii.

22 Enim nge pii gii ei tuk enim kin mołum ei, Gos kin enim kin pii gii ouni mołum ni piingii. Piik kin, wu endi eim epi ka wii ni piinim ei, eim noman tuk ele kos piipi, mok topu enanim; kapli wu ei eim ka ka piipi mułmba. 23 Ba wumb nii endi eim noman tał sepi piipi kin, kuni numba wu ei, Gos kos piipi, wu ei ngumba. Nimbił erang, ei eim pii gii ninarpi kin kuni num. Yi mił, kuni ni, epi kanim kanim pei, wumb endi pii gii ele tonu onerim kin, kapli ei oł kis enim.

15

1 Sinim wumb pii gii dinga pepi nim kin, kapli wumb endi pii gii dinga pinerim kin, sinim wumb ei paki topun, oł embin ei sinim ko wumun. Ko wupun kin, sin sinim noman ele mendpił enermin mon.

2 Ba sinim endeim endeim ni, mandi mołmun wumb ei nge, noman ele erngii mił ermin. Eramin ele nge, enim oł kun erangin kin, ekii sik kin, noman dinga singii. 3 Yi mił, Kraiss ei eim noman ele ekii sipi,

eneririm mon. Ba eim eririm mił, kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Wumb ek kis niłmin ek kis ei, Gos kin nik ngunjung. Ba ek kis ei na kin tonu om,” pa ninim. ⁴ Yi mił, ek ka kanim kanim pei kumb ok Gos mon poł pendrim ei sinim andan to ngumba nge pultum. Poł pendrim mon ei, sinim noman tuk dinga ngopu kin, nga sinim dinga angpin, pii gii nipin kin, Gos orung omba ei nge kui er mołmun. ⁵ Pe nga, Gos ei eim wumb noman tuk dinga kindang kin, dinga angk, pii gii mołmun pułwu mołum. Mołpu kin, Gos eim enim paki tang, molk pangin kin, wumb endeim endeim kin noman ende sek kin, Krai Jiasas oł kun ka ełim sinim andan topu kin, enim ei ekii simin. ⁶ Sipin yi mił, enim pei ek nik ende kindik kin, kułou tok, Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiasas Krai nge Arim, eim nge embe ambił tonu kindpin mułmun.

Krais Eim Jura Wumb Kin Torung Tilap Eipi Wumb Kin Paki Tołum

⁷ Yi mił, sinim wumb endeim endeim ni sipin kin, ek ka nipin tuk simin. Yi mił ku, Krai sinim tuk sim mił, yi mił ku erngii. Erik kin, sinim pei Gos nge embe ambił tonu mendpił kindmin. ⁸ Na ek yi mił nind. Krai tonu opu kongun wu mił mołpu kin, wumb ngenj kopsik ełmin Jura wumb ei, paki tumba nge om. Eim yi mił erpi kin, Gos nge ek ka keimi dinga kindpi kin, keimi tonu orum. Yi mił erpi kin, Gos ek mong keimi nirim mił, keimi sinim kupenjpin noł Eiparam, Aisak, Jeikop wu kei kin tonu orum. ⁹ Nga ełe nge, wumb tilap eipi wumb Gos nge noman ka ei kanik kin, Gos embe ambił tonu kindngii. Yi mił, Gos eim kumb ok mon poł pendrim mił, ek yi ninim.

“Ei yi mił, na torung wumb tilap eipi ei kin na Gos embe tonu kindip ngumbii. Nga na golang nip kin, nim embe ambił tonu kindmbii.”

¹⁰ Nga Gos ek ka endi yi ninim,

“Enim torung wumb tilap eipi ei kin, ka piik Gos eim nge si mundum Jura wumb tilap ei kin, ka piik erngii.”

¹¹ Nga Gos ek ka endi yi ninim ku.

“Enim torung wumb tilap eipi enim Gos Owundu nge embe ambił tonu mendpił kindngii. Nga wumb pei Gos Owundu nge embe ambił tonu kindngii ku.”

¹² Nga kumb ok, Aisaiya Gos ek ka ni tor kindilim wu mon poł pendrim mił, ek yi ninim ku.

“Deipis nge arim Jesii nge kupam noł ełe nge, wu endi tonu omba. Wu ei tonu opu, orung tilap eipi wumb ei kin, tep er mułmba. Mułang kin, wumb tilap eipi wu num ei kin, pii gii nik, eim en enim sipi orung simba nge kui er mołmun.”

¹³ Sinim Gos kin kui er mołmun Gos eim pułwu. Eim erang kin, enim pii gii ełe nge, enim noman ka ka piik kin, nga noman emin enim kin, noman tuk ełe piki topu mułmba. Mułang kin, enim Gos Gui Ka nge dinga ei sik kin, nga enim Gos sipi orung simba ei nge, kui erik mułngii. Mułangin kin, enim noman tuk ełe piki topu mułmba.

Pol Gos Kongun Erim Mił Pułe Pałim

¹⁴ Na nge engnan noł! Na noman ełe piind ei, enim noman tuk ełe oł kun ka minj piki to mołum. Nga ei enim kin noman dinga kanim kanim enim kin peng kin, enim kapli wumb endeim endeim ni andan tok kin, noman ka ngungii. ¹⁵ Ba na enim kin mon połup ngunj ei kopur ek dinga mił nind. Nga na enim kin mund mong enenj mon; ba na enim noman tuk ełe to konj kindmbii nge enj. Nimbil erang Gos eim na kin noman ka piipi ngum. ¹⁶ Ngang kin, Krai Jiasas eim erang, na Pol Krai Jiasas nge kongun wu endi mił moł. Mołup kin, wumb tilap eipi wumb kin, Gos nge kułmał kałmin oł ei nge erip kin, nga Gos ek ka ni tor kindinj. Kindip kin, nga tilap eipi wumb ei,

Gos sipi orung simba nge tu wunj. Tu wamb kin, Gos nge Gui Ka ei je erang, wumb ei Gos kin ol kun ka er muŋgii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał ka wii mił, Gos noman ele piim mił ngunj. ¹⁷ Yi mił erang, na Krai Jisas kin kongun erip ngunj ei, na ka ka piip kin, na Gos nge kongun erip ngunj. ¹⁸ Yi mił, na nga epi eipi endi ni tor kindnermbii mon; ba na epi endeim mendpił ni tor kindmbii. Na ek poł Krai na kin kongun erim mił ele, ni tor kindmbii end. Ele nge ek nin elim ol ei, wumb tilap eipi wumb ei, Gos nge ek ka ele ekii sik erngii. ¹⁹ Gos eim dinga ei andan tang ei, na jep ol enj ele kenjing. Ei Gos eim nge Gui Ka nge dinga ei, na ngang kin, kongun enj ele, en enim kenjing. Yi mił nga, na Jerusalem konu ele kongun pułgun mondup kin, na Krai nge ek ka ei ni tor kind erip kin, konu orung orung andip, Eiliikam konu ele tor op erip kin, nip poru ninj. ²⁰ Yi mił, nam kunum kunum noman ele ermbii ni piind ol ei, Krai nge ek ka ei ni tor kindip kin, konu jili mił endi Krai nge embe piinarik mołmun konu ele, nimbii ni piind. Ba na konu endi eipi wumb ok, Krai nge ek ka ni tor kindnjing konu ele, na ek ka ei ni tor nga ninermbii mon. Ba nga na wumb Krai ek ka piinarik mołmun konu ele ek ka ei, ni tor kindmbii. ²¹ Ba kumb ok, Gos ek ka mon poł pendim mił, Krai kin ek yi ninim, “Wumb nii endi eim nge ek ka ei piinenjing piim kin, pe kanik piik erngii. Nga wumb nii endi en enim eim nge ek ka ei piinenjing kin, pe piik kun erngii.”

Pol Eim Rom Wumb Konu Ele Bii Nipi Piim

²² Yi mił erang, na enim Rom wumb kin ombii ni piind. Ba kunum kunum na nge kongun end ei, na andlam ondu ngonum. Ba na ombii kapli enanim. ²³ Ba akip na ya konu ele kongun enj ei, endi nga pinalim mon. Na kumb ok kung

ngii pei o pang kin, na mołup enim kin op, kenmbii ni piinj. ²⁴ Yi mił erang, ekii se na Spein konu ele bii ni piind. Kunum ele, na enim kumb se kanip kin, ekii se Spein konu ele bii. Na enim kin kunum kopur mołup kin, noman tuk ka piyamb kin, ekii se enim na si mengk, Spein konu andlam ele paki tangin kin, kapli na Spein konu ele bii. ²⁵ Ba akip na ku kopur si mengip kin, na Gos nge wumb Jerusalem konu owundu ele mołmun ei, ku sipip, paki top ngumbii. ²⁶ Yi mił, Masironiya konu wumb ni, Akeiya konu wumb ei, ku nin epi ombu sik kułou tok, Jerusalem konu ele Gos kin pii gii ninjing wumb epi endi sinerang wumb ei kin ngok, paki tumun ni piinjing. ²⁷ Wumb ombu en enim noman ele ka piik kin, ol yi enjing. Nga yi ku, en enim Jerusalem konu ele wumb kin, ku nin epi ngo pendnjing epi ei ngo orung kindngii. Nimbił erang, Jerusalem konu ele wumb, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei torung wumb kin nik ngunjung. Ngok kin, nga yi ku, torung tilap eipi wumb ei, kuni nin, ngenj ele epi ei ngo pendnjing epi ei, Jerusalem konu ele wumb ei paki tok ngo orung kindngii ku. ²⁸ Yi mił erang, na kumb se kongun ei er poru nimbii. Nga na ku nin epi ei, Jerusalem konu ele wumb ei angil ele kun ngop pendip poru ninj kin, kapli na enim nge andlam ele op, enim kanip kin, ekii se na Spein konu ele bii. ²⁹ Pe na piind ei, na enim kin ombii kunum ei, Krai nge epi ka wii ngum epi ei, na kin piki top mołang kin, epi ka wii ei na tu wup, enim kin ngumbii.

³⁰ Na engnan noł, na enim dinga kii sind ei, enim sinim nge Owundu Jisas Krai ei kin, nga Gos Gui Ka nge dinga noman ka ei kin, enim kongun dinga erik, na kin ouni men tok, Gos kin kii sik ngangin kin, Gos eim na paki tumba. ³¹ Yi mił erangin kin, na Juriya pii gii ninenjing wumb ei, kapli na kongun ermbii mił, na ambii gii nik ngunerngii. Nga enim Gos

kin men tok erangin kin, Jerusalem konu eġe Gos kin pii gii ninjing wumb ei, na kongun end ei noman erang piik kin, na paki tamb kongun ei singii. ³² Yi miġ erang, Gos eim noman eġe, na enim kin ombii kunum ei, na ka ka piip ombii. Op kin, na enim kin kor aninga kopur sip kin, na noman tuk eġe dinga simba. ³³ Gos eim noman emin puġwu ei, eim enim pei kin muġmba. Ei keimi!

16

Pol Eim Ek Ka Nipi Wumb Pei Ngum

¹ Pe nga enim piyei; na enim kin ek endi ngamb kin, sinim nge einjpin Piipii nge ek endi ni ngamb piingii. Amb Piipii eim Senkreiya konu owundu eġe men toġmun wumb paki toġum. ² Tang kin, na yi ni piind, enim Krai Owundu ni piik kin, amb Piipii ei sik tuk kindangin kin, enim pii gii wumb kin muġmba. Enim Gos nge wumb yi miġ enjing kin, ei oġ kun ka. Amb Piipii eim noman embin endi pim kin, enim kapli paki tok nik, kun erngii. Nimbiġ erang eim wumb pei paki topu kin, nga eim na paki tum ku.

³⁻⁴ Enim Priska kin, Akuila kin, 'Wel!' a ningii ku. Nik kin, eġe elip, na kin Krai nge kongun ende eġmin wu amb taġ. Wumb taġ eġe elip, mandi kolkuġ kin, na paki tunguġ nge pim. Yi miġ na mendpiġ, wumb taġ kin, ek ka nip ngunenj mon; ba torung wumb tiġap eipi men toġmun wumb ei yi ku, wumb taġ kin, ek ka nik ngoġmun ku. ⁵ Nga enim na nge ek ka ei, Gos nge men toġmun wumb taġ nge ngii konu eġe, kuġou tok moġmun eġe, nik ngungii ku.

Nga yi ku, enim na nge ek ka ei, Epenesas nik ngungii wu ei, na nge noman ngoġ wu ei, kumb se Eisiya konu owundu eġe wumb kin, Krai kin pii gii nirim. ⁶ Na nge ek ka, amb Mariya kin nik ngungii. Mariya ei eim enim kin kongun dinga kind erpi kin, enim paki toġum. ⁷ Pe enim wu taġ, Andronaikis kin Juniya, kapli

'Ka muġnguġ' a nik kin, ngungii ku. Ngok kin, eġe elip na nge wumb kin, miyem ende miġ ei, na kin kan ngii eġe ouni pinjpin. Eġe elip ok, Krai kin pii gii nengii kin, na ekii se ninj. Eġe elip Krai nge ek se andiġmin wumb ei nge, wu num miġ mulnjunguġ.

⁸ Pe enim wu Ambliyasis kapli 'Ka moġun' a nik ngungii ei, eim sinim nge enginjpin Owundu Jiisas kin pii gii neng kin, na nge noman ka ngoġ wu. ⁹ Pe enim wu Erpanis kin, 'Kapli ka moġun' a nik ngungii ei, eim sinim nge kongun ouni wu, Krai nge kongun eġim. Nga wu Sakis kin, 'Kapli ka moġun,' a nik ngungii ku. Ei eim na noman ngoġ wu. ¹⁰ Pe enim wu Apelis kin, 'Kapli ka moġun,' a nik ngungii ku. Ei eim Krai nge kongun dinga kindpi eġim wu. Pe nga enim wu Arisopulus kin, eim nge ngii ende wumb kin, ek ka, nik ngungii ku. ¹¹ Nga enim wu Eroriyan kin, 'Kapli ka moġun,' a nik ngungii ku. Ei eim nam nge wumb miyem ende. Pe nga, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Narsisis kin ngii ende moġmun wumb ei kin, 'Kapli ka moġun' a nik ngungii ku.

¹² Pe enim amb taġ Traipeina kin Traiposa kin, 'Ka moġmbuġ,' a nik ngungii. Amb taġ Owundu nge kongun eġmbiġ amb. Nga yi ku, enim amb Persis kin, 'Ka moġun,' a nik ngungii. Ei eim sinim nge Owundu kin, noman ngopu kin, kongun dinga eġim amb ei, na nge noman ngoġ amb. ¹³ Nga enim wu Rupus sinim Owundu nge kongun ka eġim wu ei kin, nga eim mam kin, 'Kapli ka moġmbuġ,' a nik ngungii ku. Amb ei, na nge minan mendpiġ miġ moġum. ¹⁴ Nga enim Asinkrisis Plekon, Ermes, Pasropus kin, Ermas wu pei, 'Enim kapli ka moġmun,' a nik ngungii ku. Nga sinim enginjpin noġ kopur, wumb ombu kin moġmun wumb pei kin, 'Ek ka,' a nik ngungii ku. ¹⁵ Nga enim Pilolokus kin, Juliya kin, Neras kin, nga eim aim Olimpasi kin Gos nge wumb kopur pei en enim kin ouni moġmun ei, 'Kapli ka

mołmun,' a nik ngungii ku.

¹⁶ Nga enim Gos nge wumb pei endeim endeim ni engnjing noł kin, angil sik, kangilk tuk sik erngii ku. Nga Krai nge men tołmun wumb pei, enim kin ek ka nik ngungii.

Ek Ni Poru Nipi Kengip Ngop Ek

¹⁷ Na engnan noł, na enim noman to konj kindamb kin, enim kan kun erik mułngii. Molk kin, wumb nii endi enim pii gii wumb kin, to eipi eipi kindngii enmin min; nga Gos ek ka enim sinjing ei, ekii sik enanmin ei min; nga wumb ombu oł kis erangin kin, wumb eipi bok tok kin, oł kis elmin. Enim wumb yi nge, buł ngok, ekii sinerngii mon. ¹⁸ Yi mił, wumb ombu en enim, sinim nge Owundu Krai Jiisas nge kongun ei enalmin mon; ba en enim ngenj noman ełe ekii sipin kin, ermin ni piinmin. Piik kin, en enim gupu ełe ek ka mił nik kin, nga ek kend mił tok nik kin, wumb eipi nge noman dinga pinalim mił, ei ek kend tok ngok, elmin. ¹⁹ Yi mił, enim Gos ek ka ei ekii silmin oł ei, wumb pei piik poru ninmin. Yi mił erang, na enim kin ka ka piip ngond; ba na noman ełe piind ei, enim oł kun ka erik mułngii. Erik kin, oł kis elmin oł ei, noman to piinerngii mon! ²⁰ Pe nga, Gos eim noman emin ngołum pułwu, eim kunum olt mon, Gos eim Seisen erang kin, enim nge simb ełe, kamb mani kindmba. Pe Krai sinim nge Owundu Jiisas ei, eim noman ka enim kin mułmba.

²¹ Wu Timosii, na kin kongun ende ełmbil wu. Timosii nin, Lusiyus nin, Jeisin nin, Sosipaser nin, wumb ei na nge tilap ende wumb pei ei, 'Enim kapli ka mołmun,' a nik ngonmun.

²² Na Tersiyas, na Pol gupu ełe ek neng kin, na mon ei polt. Połup kin, na Owundu nge embe ełe, 'Enim kapli ka mułei,' a nip ngond.

²³ Wu Geiyas, na Pol kanpi kun er si mołulum wu ei, eim 'Enim kapli ka mułei,' a nipi ngonum. Nga men tołmun wumb tep ka ełim wu ku. Nga

Erasus konu peni owundu ełe, ku tep ełim wu ni, Korsus sin nge enginjpin kin, eł elip, 'Enim kapli ka mułei,' a nikił, ngołmbuł ku.

²⁴ (Pe sinim nge Owundu Krai Jiisas ei, eim noman ka, enim kin pei ouni mułngii; ei keimi.)

Prei Erik Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

²⁵ Pe nga, sinim Gos eim embe ambil tonu kindinmin. Pe nga, Gos eim kapli enim er dinga kindmba ei, na Jiisas Krai nge ek ka ni tor kindinj ełe, kindmba ei, Jiisas Krai nge ek ka ei, kumb ok koi er pakilim ek ei, pe mendpil, Gos sipi peni ełe kindim. ²⁶ Kindang kin, pe Gos ek keimi ei, ek ni tor kindilmin wumb mon polk kin, peni ełe tor kindnjing. Nga kunum kunum konj mołulum Gos, eim andan tang kin, wumb tilap pei kanik kin, piik erngii. Yi erik kin, Gos erang, wumb pei pii gii nik kin, Gos nge oł ei, ekii sik erngii.

²⁷ Gos ei eim endeim mendpil! Eim noman kun ka piinim nin, epi kanim kanim piilim pułwu. Sinim Jiisas Krai kin, Gos eim embe ambil tonu kunum kunum kindmin; ei keimi!

Pol Mon Korin Wumb Kumna Polpu Kindim

Pol Mon Kumb Se Polpu Korin Wumb Kin Kindim Ek Ei

¹ Mon ek ei, na Pol polup kindinj. Na nam Gos eim noman eġe, to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Krai nge ek se andilmin wu miġ erip moġ. Nga Sosenes eim sinim enginpin ei, eim ek ka yi ku, nipi kindim.

² Kindang kin, Gos eim nge wumb tilap Korin konu eġe moġmun wumb pei, en enim Gos erang kin, ok wumb konj kun ka mendpiġ moġmun. Molk kin, nimbiġ erang, enim pei Jiisas Krai nge wumb tilap ende puk moġmun. Wumb nii endi Jiisas Krai kin ek ka nik, prei erik ngonmun wumb ei, Gos nge oġkun ka erik molk kin, sinim Owundu kin nga enim Owundu kin ouni moġmun.

³ Pe kapġi, sinim Erinpin Gos kin, Jiisas Krai Owundu ouni, enim kapġi noman ka ngokuġ, nga noman emin pei ngunguġ ku.

⁴⁻⁶ Pe Jiisas Krai nge eim ek ka enim kin erpi kin, dinga kindang paġim. Peng kin, enim ok Jiisas Krai kin dambiltik ok ende punmun ei, enim Gos nge oġkun ka kanim kanim pei seng kin, moġmun. Gos ek keimi ninmin eġe ni, Gos noman ka paġim eġe miġ, yi ku piinmin. Piyangin kin, na nanim kunum kunum enim piip kin, Gos kin ka piip ek ka nip ngond. Nimbiġ erang Gos eim noman enim ngonum. Ngopu kin, noman kuġpu, enim ngonum ei, nimbiġ erang enim Jiisas Krai eim nge wumb mendpiġ moġmun. ⁷ Pe enim Gos nge oġkun ka wii ngonum ei, enim oġeġe sinarik kin, wii endi mulaġmin mon. Ba pei sinmin yi erik kin, nga muġ mei poru nimba kunum ei, Jiisas Krai Owundu peni eġe tor omba nge kui erik moġmun. ⁸ Muġangin kin, sinim nge Jiisas Krai Owundu peni eġe tor omba kunum ei, ek kend tonmun ek ei ni, oġ kis kun pinerim oġ ei nge,

endi enim kin peng kindnermba. Nga eim enim ambil gii nipi, dinga erpi sipi, muġang pupu kin, Jiisas Krai Owundu nge kunum ei, muġ mei taġ poru nimba kunum ei kapġi poru nimba. Neng kin, enim pii gii dinga pim kin, epi endi enim kin ek endi kapġi enerngii, mon! ⁹ Gos ei eim ek keimi mendpiġ puġwu ei, enim kapġi Gos kin pii gii ningii. Gos eim enim to tonu kindpi sipi kin, eim kingam Jiisas Krai sinim nge Owundu kin kindang, dambiltipin o pun ende pupun muġmun.

¹⁰ Pe nanim angnan noġ, na enim noman eġe to konj kindip kin, ek dinga yi miġ nip ngond. Ngond ek ei, Jiisas Krai sinim nge Owundu noman dinga eġe nip ngond. Enim pei kapġi, noman piik ende kindik kin, ek ende ningii. Nga enim noman eipi eipi peng kin, ek eipi eipi nik, mulerngii mon. Nga enim noman ende sek kin epi kanim kanim noman to piingii ei, enim piinmin epi omba. ¹¹ Pe nga wumb kombur amb Klowes ngii konu eġe no pek moġmun wumb ei, ok ya na kanik kin, ek kun ninjing. Nam angnan noġ ei, enim ek miġ erik kin, ek kanim kanim eipi eipi ninjing. ¹² Pe na ek yi miġ piind, enim pei oġ yi nge enmin; nga wumb kombur enim moġmun konu eġe molk kin, ek ei nge ku nik moġmun. Na nanim Pol kin ekii sip kongun paki top enj wu moġ. Wumb kombur yi ku nik moġmun na nam wumb kombur yi ku nik moġmun; na Apolos kin ekii sip kongun paki top enj wu moġ. Wumb kombur yi ku nik moġmun; na nanim Piisa kin ekii sik kongun paki top enj wu moġ. Nga wumb kombur yi ku nik moġmun; na nanim Jiisas Krai kin ekii sip kongun enj wu moġ. ¹³ Enim oġ yi nge kapġi enerngii mon. Pe Jiisas Krai eim endeim mendpiġ moġmun. Nga wu endi Jiisas Krai miġ eipi endi mulaġmin mon. Na Pol ond peri eġe kularip enim oġ kis kun sinerang mulnjung eġe ngunenj mon? Nga enim na embe Pol eġe enim noġ pinenjing mon ku.

¹⁴ Na nanim ka piip Gos ngond ei, na enim endi noł pendip ngunenj; ba wu tał Krispis kin Geiyas mendpił noł pendip ngunj. Mon pim kin, wumb pei na kin ekii singii; ba Krai kin ekii sinerngii, mon. ¹⁵ Yi mił erang, wumb torung wumb ek yi ninerngii mon. En enim Pol embe ełe noł pinjpin kin, Pol kin ekii simin. Simin ningii ek ei, kapli enenmba mon. ¹⁶ Ei keimi na nanim Sepanis eim ambim nin, kingam ambilim noł nin, na noł pendip ngunj; ba nga na wumb kombur eipi noł pendip ngunenj mon, ni piind. ¹⁷ Jiisas Krai na kindim ei, wumb noł pendkin ngunjii nipi, kindnerim mon. Jiisas Krai eim na kindim ei, eim ek ka nip, tor kindip wumb ngumbii nip na kindim. Kindpi ei ek nip, tor kindmbii ni, ya mani mei ełe wumb noman pałim ek ei sip, ende kindip; mon pim kin, Jiisas Krai opu ond peri ełe kułum ek ka ei, ek wii mił endi pinernba mon. Jiisas eim ek ka ei am dinga wii mendpił pimba.

Krai Nge Dinga Ei Gos Nge Dinga

¹⁸ Pe wumb oł kis kun pinerim mił erik mołmun wumb ei, Jiisas opu ond peri ełe kołpu erim oł ei, epi wii mił ni piinmin. Ba wumb Jiisas kin pii gii nik enmin wumb ei, Gos orung simba wumb ei ni piik kin, Jiisas ond peri ełe kołpu, nga konj tonu opu erim Gos ek ka ei, Gos nge noman dinga mendpił salim ni piinmin. ¹⁹ Yi mił erang, Gos eim ek ka ełe yi ninim, ei keimi sinim piinmin,

“Na kapli wumb noman ka wii dinga peng mułngii ei, top erip, kis mundamb, noman ka yi nge peng mulerngii, mon!”

Pe nga,

“Na nanim yi ermbii wumb nii endi, noman peng sin sinim epi pei piinmin ni piingii wumb ei, noman eipi eipi pałim ei sip, eipi eipi kindmbii,” ninim.

²⁰ Pe nga noman piikmin wumb jili mił mołmun? Nga wumb Gos ek kanim kanim pei mon połmun wumb

jili mił mołmun? Nga wumb ek mił ełmin, wumb ya mei ełe mołmun wumb ei jili mił mołmun? Gos eim ya mei ełe wumb pei, noman ka pałim ni piinmin ei erpi kindang kin, noman mendpił endi pinałim mon!

²¹ Gos eim noman ka owundu pałim ei, eim oł yi nge erang tonu om. Ya mani mei ełe wumb pei en enim noman pim ełe, Gos nge eim noman to piik enjing, ei kapli enerim mon. Yi peng kin, Gos eim noman ka piipi yi erang kin, wumb eim pii gii ninjing wumb ei sipi orung sim. Seng kin, sin Gos ek ka ei kin, noman owundu pinałim mił mei wumb ni piinjing kin, ek ka ei nipin, tor kindinjin ełe nge, Gos wumb ei sipi orung sim. ²² Nga Jura wumb Gos ek ka ełe piipin gii nimin; ba sin tonu epin Gos jep oł endi kanpin kin, pii gii nimin nik, yi niłmin; nga Griik wumb noman ka dinga erik simin ni piik ełmin wumb ei ku. ²³ Ba sin Jiisas Krai ond peri ełe kułum ei, sin ek ni tor kindamin. (Wumb oł kis kun pinerim er mulnjung wumb ełe, sip orung sip erim ek ei, sin nipin tor kindpin ngonmun.) Jiisas ek ka ei piik kin, Jura wumb ombu geltii kulk, buł ngok enjing. Ba wumb tiłap eipi wumb ombu, noman ełe ek ei, ek kun pinałim mon ni, noman yi to piinmin. ²⁴ Ba wumb ombu, Gos eim sipi orung sim wumb; Jura kin wumb tiłap eipi kin ouni, ek ka ei pii gii ninmin ei, Krai eim, ei eim Gos nge noman dinga mołum; nga Gos nge noman ka wii ei, eim mendpił mołum. ²⁵ Pe Gos eim noman wii mił ei, wumb noman owundu pałim ei to mani kindim. Nga Gos nge dinga ei wii mił dinga epi ei, wumb nge dinga owundu ei to mani kindnim.

²⁶ Pe angnan noł, enim kom se piyei! Ok enim nimbił oł mił erik mulnjung? Gos eim enim to tonu kindpi mundang kin, sipi orung sim. Pe en enim ni ombu en enim mulnjung mił, ei piinmin. Enim wumb aninga kombur noman ka wii peng mulnjung. Enim wumb aninga kom-

bur enim dinga peng, muljung. Pe nga enim wumb aninga kombur wu num embe pulum ei, wumb noman eke yi mił piilmin. ²⁷ Ba Gos eim ya mei eke wumb mendpił mił mon. Wumb wii mił wumb eipi ni piinmin ei nge, Gos eim erpi, tonu kindpi sipi, wumb noman palim ni piik mołmun wumb ei, topu singambil sipi ngum. Pe nga ya mani mei eke wumb wii, dinga pinałim wumb ei, Gos sipi, erpi, tonu kindpi, wumb dinga owii salim wumb ei, to singambil sipi ngum. ²⁸ Gos eim ya mani mei eke epi wumb kanik si kindinmin wumb wii mił endi sipi kin, nga wumb epi sinałim wumb yi niłmin wumb ei sipi kin, nga epi endi molalim epi endi ei sipi kin, tonu kindpi erpi ei, wumb noman palim wumb nin, epi pei dinga salim epi ei nin, pe salim epi ei to mani kindpi wii mił kindang mułmba. ²⁹ Mon pim kin, wumb endi kapli eim embe ambilpi tonu kindpi kin, Gos kumb eke mołpu yi ermba. Ei mon! ³⁰ Ba Gos eim enim erpi tu wupu, Jiisas Kraiss kin dambilpi se ende kindpi kindang mołmun. Gos eim Jiisas Kraiss kindang, Jiisas eim sinim nge noman konj ni, noman ka wii pul wu mołum. Sinim Jiisas eim kin o pun, Gos nge ol kun ka wumb mił Gos eim sinim kaninim. Yi mił erang, Gos Gui Ka sinim kin mułang kin, sinim Gos nge ol kun ka ol ei ekii simin, nipin yi elmin. Pe nga sinim Kraiss kin pii gii ninjpin kin, Gos eim kin sinim sipi orung sim. ³¹ Mon pim kin, Gos eim ek ok nirim mił tonu omba. “Wumb nii endi ka ka piipi kin, epi eke embe ambil tonu kindmba, ei kapli; ba wu ei ka ka piipi kin, Gos ol ka wii eririm ei piipi kin, Gos Owundu embe ambil tonu kindmba.

2

Pol Ek Ka Ni Tor Kindpi Kin, Jiisas Kraiss Opu Ond Peri Eke Ek Ei, Wumb Nii Ngum

¹ Kindang na yi ku angnan noł enim kin onj kunum ei, Gos ek keimi

koi erpi pim ek ei, na nip tor kindip enim ngunj. Ngunj ei, na ek olt kinan ka wii endi nip kin, nga noman owundu pim wumb mił endi nip, enim kin ngunenj mon. ² Pe na nanim noman to piip epi kanim kanim pei, noman to piinenj ei, enim tep to ek nip ngop muls; ba Jiisas Kraiss endeim mendpił ouru ninerim ei, eim opu ond peri eke kułum ei mendpił, noman to piinj. ³ Pe enim kin op muls kunum ei, nanim dinga endi peng piinenj; nga nanim gal owundu sip pur pur tang muls. ⁴ Pe nga, nanim ek ka nip tor kindip kin, na ek andan top wumb ngunj ei, ya mani mei eke wumb noman ka owundu peng ninmin ol ei nge ninenj mon; ba Gos eim Gui Ka eke na paki tang, dinga ngang kin, ek keimi nip tor kindinj. ⁵ Ba enim nge pii gii ei, ya mani mei eke wumb noman palim ei mił, enim pinałim; ba enim pii gii ei, Gos kin eim dinga eke palim.

⁶ Peng kin, sin noman dinga palim ei nipin, wumb nii endi opu, Jiisas kin pii gii dinga nipi, mołum wumb ei kin, nipin ngonmun. Ba noman dinga ya mani mei eke wumb noman dinga mon; nga ya mani mei eke tep enim wumb ei dinga mon ku; nga dinga epi endi eipi nge mon ku; dinga ombu eke am ba. ⁷ Pe ek noman dinga endi na nip tor kindip ei, ok Gos eim nge noman dinga koi erpi pim. Kunum eke, muł mei enerim kunum ei, yi erpi pendim. Na ek nip tor kindip ei, wumb kinenjing koi erpi pim ei, Gos nge tilang ka wii sinim kanpin piimin. ⁸ Ya mani mei eke tep elmin wumb nin, wumb eipi yi ku, ei kapli Gos noman dinga ei kanik piik, kun enenjing mon. Pe en enim piilangin kin, en enim kapli Jiisas Kraiss Owundu tilang owundu pul wu ei, ond peri eke to kundnelangin. ⁹ Ba Gos eim ek ka eke yi mił nirim,

“Wumb endeim kapli endi ningil eke piik kin, nga kanik kun enarik. Nga wumb endeim kapli kom eke piinarik; nga wumb en-

deim noman eġe to piinarik epi ei mendpiġ, Gos eim epi ka wii erpi kun er moġpu kin, wumb nii endi eim kin noman kulk ngungii wumb ei mendpiġ ngumba.”

¹⁰ Ba Gos eim koi erpi pim epi ei, Gos Gui Ka kin, sinim pii gii ninmin wumb andan topu ngum. Ei eim Gos Gui Ka eġe yi erpi kin, epi kanim kanim pei kurnum. Nga Gos eim epi mandring mendpiġ koi erpi ermbii ni piim epi ei, Gos Gui Ka yi ku erpi kurnum. ¹¹ Pe wumb endi kapli, noman paġim min, nimbiġ oġ endi ermbii ni piinim ei, wumb eipi endi piinaġmin mon. Ba wumb ei, eim nge noman tuk gui mendpiġ piinim. Nga Gos eim, nipe noman endi paġim ei, Gos eim nge Gui Ka ei mendpiġ piinim. ¹² Gos eim nge Gui Ka ei, sinim noman ka ngang sinjpin ei nge, ya mani mei eġe wumb nge noman eġe mon. Yi peng kin, sinim kapli, Gos eim nge Gui Ka epi kanim kanim pei wii ngum ei nge, pii poġ tumun.

¹³ Ei kapli, sinim ek eġe nipin tor kindpin ei, ya mani mei wumb noman ka wii paġim miġ ninanmin mon! Ba Gos eim Gui Ka eġe nge, sinim ek puġe nipin tor kindmin. Wumb nii endi, Gos nge Gui Ka noman tuk eġe moġum wumb ei, Gos nge Gui Ka ei, Gos ek ka andan topu ngum. ¹⁴ Pe nga wumb nii endi, Gos Gui Ka mulermba wu ei, Gos eim oġ epi kanim kanim pei ngonum ei, kapli sinerngii. Nimbiġ erang wumb ei Gos kingam Jiisas kin pii gii ninenjing. Eim am keimi pii poġ tunarpi kin, kapli enermba mon. En enim ombu kombur mon ni piik kin, noman to piinerngii. Nimbiġ erang Gos Gui Ka wu ei kin, paki tunermba mon. ¹⁵ Pe wumb nii endi eim kin, Gos Gui Ka moġum ei oġ epi kanim kanim ei mok to piipi, kanpi kun enim; ba nga wumb eipi endi kapli ok, wumb ombu oġ yi ermin ni piik enmin, pa nik; mok tok kanik, piik enerngii, mon. ¹⁶ Gos eim ek eġe yi ninim,

“Wumb endi kapli, Gos Owundu noman paġim miġ kapli piinermba. Wumb endi kapli, Gos Owundu ‘Yi erii yi erii,’ pa ninermba, mon.”

Ba pe sinim pii gii ninjing wumb, Jiisas Kraiis eim nge noman ka ei, yi miġ piik moġmun.

3

Gos Nge Kongun Wumb

¹ Ba nanim angnan noġ, nanim pii gii ninjing wumb dinga Gos Gui Ka moġum wumb kin moġpu kin, ek nip ngunj miġ, enim yi ku, nip ngumbii pinaġim. Nimbiġ erang enim Gos Gui Ka mulaġim wumb miġ eġe, ek yi mendpiġ nip ngond. Nimbiġ erang enim Jiisas Kraiis kin pii gii ei, kangii kembis miġ paġim; enim pii gii dinga pinaġim, mon. ² Na enim ek nip ngunj ek ei, ombu am to miġ, dinga pinaġim nge kuni, dinga punum miġ ek yi nge miġ, ende nip ngunenj. Nimbiġ erang enim ek yi nge, ei piingii nge, piik kun enarik muġngii. Nga pe yi ku, enim piik kun enarik moġmun. ³ Nimbiġ erang pe yi ku, enim oġ kis eġmin wumb miġ no pek moġmun? Wu angim ek buġ morung miġ erik, ek miġ erik, yi enmin oġ ei kun pinaġim miġ enmin. Nga enim Gos ek pii gii yi ninarik, piik kun enarik kin, erik moġmun miġ, enim mei wumb yi ku erik moġmun. ⁴ Yi miġ erang, enim wumb endi molk yi ninmin. Na nanim, “Pol kin tep to endinj.” Nga endi yi ninim, “Na nanim Apolos kin tep to endinj.” Oġ yi eġmin oġ ei nge, ya mani mei eġe nge wumb miġ moġmun; ba Jiisas nge oġ kun ka mendpiġ miġ molaġmin mon.

⁵ Nimbiġ erang enim wumb siġ Pol kin Apolos teġ kin ek miġ enmin. Siġ Gos nge kongun wu mendpiġ moġmbuġ. Siġ Gos nge, eim ek ka nipiġ, tor kindpiġ, wumb ngumbuġ nge kongun eipi eipi miġ ngum. Kongun eġe erambiġ ei, enim ok pendik kin, Jiisas Kraiis kin pii gii ninjing. ⁶ Nengin kin, na nanim Pol,

Gos ek ka ei kumb se ni tor kindip kin, kongun yi enj. Kongun ei yi mił, wumb kuni emb mei ełe taltmin. Na kumb se kongun yi erip kin, Gos eim ek ka nip tor kindinj. Nga Apolos eim na erip mundunj, kongun kumb ełe, paki to erpi, tuk kindpi pum ei, wumb kuni emb kumb se talk pendik kin, ekii se konu eni pang kin, noł kulk tu wuk, bein tonum mił, Apolos eim kongun yi mił erim. Ba Gos eim mendpił, ek ei erpi mułang kin, kuni mił połpu, tonu op mong tum. Tang kin, wumb ei eim ek piik, ekii sik, pii gii ninjing. ⁷ Gos ek ka kun emb taltim wu ei Pol, eim wu num mon! Nga ekii se wu endi opu, Gos ek ka ni wumb ngopu erim konu ełe paki to erim wu ei, Apolos eim wu num mon ku. Ba Gos eim mendpił, kongun erpi kanpi, sep mułang kin, opu mong keimi tang kin, wumb ok eim ek ka ei pii gii ninmin ei, Gos eim endeim mendpił Owundu mołum. ⁸ Wumb nii endi, Gos nge ek ka kongun kumb se pułngun mondpu erim ei, kuni emb mił kindpi o pum. Nga ekii se wumb kombur, Gos nge ek ka kongun ełe erik mundnjung ełe nge, erik ok punjung ei, Gos nge ek ka ełe, emb kindik pendnjing konu ełe, noł mił kindik ok punjung. En enim kongun ende enjing mił ei, kumep yi ku, se orung singii ei nge, Gos yi ku ngumba. ⁹ Ba sił Pol kin Apolos, Gos nge kongun ende wu mołmbuł. Nga enim pei mei mił seng kin, Gos eim nge mei konu ełe kongun enim.

Nga yi ku, enim pei ngii mił seng kin, Gos eim nge ngii ełe takpi er mołum.

Gos Nge Kongun Wu Ei Ngii Talımin Wu Mił

¹⁰ Gos eim nge noman kaimb si na kin ngopu, na ngii takip piılim wu endi tonu op, yi mił moł. Na nam ngii tekngii konu mei nop erip sinj. Na paki mani połup kin, ngii pułngun mondpu enj. Nga wu eipi endi opu, ngii tumunj ełe tonu kindpi kin, ngii tekim. Ba nga wumb eipi endeim

endeim nik, piik kun erik kin, ngii tekngii. ¹¹ Gos Jiisas Kraiss eim ond paki dinga mił połpu angndang kin, tonu peł ełe, ngii takinmin ei, na Jiisas Kraiss eim ek ka enim kin nip tor kindip ngunj. Kunum ei ekii se, nga wumb endi eipi, ond paki dinga eipi endi polk angndangin kin, tonu peł ełe, enim ngii yi teknerngii mon.

¹² Na ek ei nip enim wumb ngond. Wumb pii gii nilim wu endi Gos paki dinga ełe epi ka kanim kanim sipik ngii takinmin ei, ku gol mił; nga ku silpa mił; nga kom ku ka mendpił mił; ku owundu noman kultmun ku ei mił epi ei sik dinga mułmba ba; nga wumb kombur ond min; kupuł engimb min; kuni wiis kilim ei sipik; ngii ełe takinmin, epi ei dinga pinarpi kin, sikir poru nipi amb ba.

¹³ Pe wu endi kongun erang mił Kraiss nga orung omba kunum ełe, opu peni ełe omba kunum ełe, dup opu peni ełe omba kunum ei, Gos wumb pei mok tumba kunum ełe, nipe kongun endi erim ei, dup opu pendpi, ambıl kinang wu ei kongun yi enim ei, kaplı min mon? Ei kanik kin, pii poł tungii. ¹⁴ Pe wumb nii endi eim ngii ełe, Jiisas Kraiss paki dinga ełe kin takpi ei, kindang kin, pepi mołum. Ekii se dup nonarpi nim kin, ngii dinga mułang kin, kongun wu ei kumep ka simba. ¹⁵ Ba wumb nii endi, eim kongun endi ermbii ni piimba ei, eim dup nopu erpi kis mundpu nim kin, kaplı eim kumep ka sinermba; ba eim kaplı Gos se orung simba. Ei yi mił, wu ei eim epi ombu, dup numba erang, se tor sengin kin, wu yi mił ka mułmba.

¹⁶ Enim epi ei, kom se piyey! Enim wumb pei Gos eim nge men tołmun ngii mił mołmun. Molk kin, Gos eim Gui Ka enim kin noman tuk ełe pu mołum. ¹⁷ Pe wumb endi Gos eim men tołmun ngii ełe erik, kis mondpu, ninjing kin, Gos eim kaplı wumb ei erpi kin, to kis mundmba. Nimbił erang, Gos eim men tołmun ngii ełe, eim kun ka wii mendpił mułmba. Enim Kraiss kin dam-

biltik ende puk molk ninjing kin, pe enim Gos men tolmun ngii mił molk pungii. ¹⁸⁻²⁰ Wumb mei ełe wumb, noman ka wii sałim ni piinmin ei, Gos eim ningił ełe, epi wii mił kenim ełe nge, Gos eim ek ełe yi ninim, “Mei wumb, sin sinim noman ka palim ni piinmin ei, epi kanim kanim kun pinermba mił endi erngii ei, Gos eim kapli wumb ei noman ełe, ambiił gii nipi, andlam ondu ngumba nge sałim.” Nga Gos eim ok pułum ek endi yi ninim, “Gos Owundu eim wumb noman palim wumb ei, noman tukrung ei, eim kanpi piipi kin, noman wii mił palim ni piinim.” Pe wumb endi, ei eim ek kend topu, yi enermba mon. Wu ei yi ni piipi, ‘Na nanim ya mani mei ełe, epi kanim kanim ei noman peng pei piind,’ ni piimba wu ei, eim noman yi mił piipi mułmba wu ei, eim noman wulu pang mił mułmba. Wumb yi ni piik yi erangin kin, kapli wu ei nga opu, noman peng kapli, epi kanim kanim pei pii poł topu, kanpi kin, kun erpi mułmba. ²¹ Yi mił erang, wu endi wumb embe to tonu kindnermba, mon. Epi kanim kanim pei ei enim nge simba. ²² Na Pol ni, Apolos ni, Piisa ni, mei ni, epi konj ni, epi kułum epi ni, pe epi mołmun ni, nga ekii epi tonu omba epi ni, epi pei ombu enim nge simba. Enim epi ombu ełe enim tep erik mułngii. ²³ Nga enim Krai Jiiisas nge wumb. Nga Krai Jiiisas eim Gos nge mendpił. Yi mił erang, wu endi wumb embe to tonu kindnermba, mon!

4

Gos Kindim Wu Krai Nge Ek Se Andilmin Wumb

¹ Enim kapli, sin kin piingii ei, Jiiisas Krai nge kongun wu molk piingii. Sin sinim Gos nge koi erpi palim ek keimi ei nge tep er mołpun yi erik kin, ek ni tor kindpin mołmun. ² Pe epi endeim mendpił, wu endi epi kanpi, tep erpi se mołum wu ei, eim wu num nirim mił mendpił ekii sipi, erpi mułmba. ³ Pe wu endi min,

wumb pei, na nge oł ei, kongun kun ka tep erip oł ei, mok tok erngii epi ei, wii mił erngii ni piind. Yi mił ku, na nge oł ei mok top enał ku. ⁴ Na enim kin kongun erip na oł kis endi enj min mon, ei na piinand; ba Gos eim piinim. Gos Owundu endeim mendpił, na oł kis min oł kun ka enj ei, mok topu kindnim. ⁵ Yi peng kin, enim kapli wumb endi oł kis min oł ka erim kin, enim sikir mok tok enerngii mon! Gos Owundu orung omba kunum ei kokuł. Enim Gos Owundu orung omba kunum ei, kui er mułngii. Gos eim epi koi erpi mołum epi ei, wumb noman tuk ełe ei sipi peni ełe kindmba. Nga wumb noman ełe epi erngii epi ei, peni ełe kindang kin, wumb pei piingii. Kunum ełe, Gos ei eim kapli, wumb endeim endeim ni, oł enjing mił ei, Gos wumb ei enim nge embe ambiił tonu kindmba.

⁶ Nanim angan noł! Apolos kin, na nanim kin, ek nip tor kindind ei, enim piingii nip nind. Na nanim ek ei nip, enim ngop ei, andan top mił nip ngond. Nga enim kapli pii poł tungii ei, nipe ek endi mił nind. Enim kapli, Gos eim ek ełe ninim mił ei, ekii singii. Enim kapli, wu endi eim embe ambiił tonu kindik kin, nga wu endi eim embe ambiił mani kindik kin, yi enerngii, mon! ⁷ Angnan! Enim wumb nii endi enim wu num mundnjung? Ei endi mon! Wumb pei ende mił mołmun. Pe keimi, enim epi pei sałim epi ei, Gos enim ngum. Ngang kin, pe enim ek yi mił ninerngii mon! “Na oł ka wii enj kin, epi ka wii tonu om ei, ni piinerngii mon!

⁸ Enim kunum kunum yi mił ni piinjing, “Sin pe kapli epi kanim kanim pei sinjpin. Nga epi endi noman enanim mon. Sin wu king mił tonu onjpun; ba Gos nge ek se andilmin wumb andan tok ngunenjing mon ku.” Pe keimi, enim king mulnjung kin, na ka piimbii ku. Yi mił pim kin, kapli sin enim kin tep to king mił mułmun. ⁹ Pe na nanim yi mił

ni piip kand ei, Gos eim sin ek ka se andpin nipin wumb ei, am mer sipi, eŕe pim kongun ei, erngii nipi ngum. Yi miŕ erang, sin wumb oŕ yi enjing nik, sipik, tok konduk wumb miŕ moŕmun. Wumb pe sin keningii nge nik eŕmin wumb miŕ, sin yi miŕ moŕmun. Ya mani mei eŕe wumb pei ni, tonu epin enjel pei yi ku, sin minj mani kanik moŕmun. Yi miŕ, sin dinga sinalim. ¹⁰ Wumb sin kin yi miŕ ninmin, 'Enim Jiisas Kraiss nge kongun ermin oŕ ei nge enmin;' ba wumb yi ninmin, 'Enim piik kun enarik noman pinalim wumb miŕ nik moŕmun. Ba enim noman yi to piinmin ei, sin noman ka wii paŕim wumb,' ni yi piinmin. 'Nimbiŕ erang, sin Jiisas Kraiss nge wumb tiŕap moŕmun.' Nga wumb sin kin yi miŕ ninmin. 'Enim wumb dinga pinalim wumb; ba sin wumb dinga saŕim.' Wumb yi ni piinmin, 'Sin wu num moŕmun; ba enim wumb embe pinalim wumb miŕ moŕmun.'

¹¹ Sin ok kin, pe kunum kunum, Jiisas Kraiss eim kongun erpin endinjpun kunum ei, kuni nin, noŕ nin, epi ei sinerang kin, wii pepin pepin enjpin. Nga alap nin, epi pei sinerang kin, wii moŕpun endamin. Nga wumb sin kepŕi tok, ek buŕ ambilk, nik nik enjing. Pe nga sin ngii sinerang kin, tuk andpin andpin mulnjpun.

¹² Sin sinim no pepin, andpin kongun erpin ei, sin sinim angŕi eŕe kongun dinga kindpin enjpin. Nga wumb sin ek kis kun pinerim miŕ, ek buŕ ambilk enjing ku; ba sin prei erpin, Gos ngopun, eim kapŕi paki tang kin, noman to ak to erpin piinjpun. Nga erpin kin, sin ngenj kumbii ngoŕmun kunum ei, sin kanpin, wiik toŕmun.

¹³ Pe wumb sin ek buŕ ambilk, ek nik ngunjung ei, sin ek kun ka pim miŕ, nipin orung kindinjpun. Kindpin kin, ya mani mei eŕe wumb, sin kin noman yi to piinmin. 'Sin kuni kiim nin, epi moŕ miŕ,' ni piinmin wumb ei, enim epi wii miŕ endi moŕmun wumb miŕ, endi kun ka mulaŕmin mon! Wumb ei en enim sin kin noman yi to piinmin. ¹⁴ Na nanim

ek ei nge poŕup, enim kin kindind ei, enim piik kin, singambiŕ singii nge, nip ngonand mon! Ba na enim ek kengip dinga ngop kin ek nip ngond. Nimbiŕ erang, enim nam kang ambiŕ miŕ moŕmun. Mulaŕgin kin, enim nam noman kuŕup ngond. ¹⁵ Pe enim 10,000 wumb pei kapŕi enim tep erik moŕmun wumb ei miŕ molk kin, Jiisas Kraiss nik kin, andan tok wumb ngungii; ba enim ernjing pei mulaŕmin mon. Na nanim enim erinjing miŕ mendpiŕ moŕup, si kindinj. Nimbiŕ erang enim kumb se, Jiisas eim ek ka ei piik kin, eim nge wumb tiŕap molk kin, pii gii ninjing ei, na Gos eim ek ka ni tor kindip kin, enim ngunj. ¹⁶ Pe yi peng kin, na enim ek dinga nip ngond ei piingii. Na nanim noman paŕim miŕ erip kin, andan top mundunj eŕe, kapŕi enim ekii sik, erik pungii. ¹⁷ Oŕ eŕe nge, na piip kin, Timisii kindamb kin, enim moŕmun konu eŕe onum. Opu kin, nanim kingam miŕ, na eim noman ngond. Ngop pendip kin, Owundu Jiisas Kraiss nge kongun ei ambiŕ gii nipi pum. Pupu kin, eim Jiisas Kraiss noman konj ngang kin, na Jiisas ekii sip, kongun erip, moŕup pund miŕ ei, eim enim nipi ngang kin, piingii. Na Gos nge tiŕap wumb konu eipi eipi moŕmun wumb ei, ek yi ku, nip ngoŕ ek ka ei, eim enim kanpi kin, ni tor kindipi ngumba. ¹⁸ Wumb kombur en enim, wumb owundu moŕmun ni piik kin, en enim embe ambilk tonu kindik kin, noman yi to piinmin ei, na Pol tungu erip, enim kin onermba ni piinmin. Nimbiŕ erang, na Timosii enim kin kindinj. ¹⁹ Ba sinim nge Owundu eim noman eŕe kapŕi ni piim kin, na enim moŕmun konu eŕe, si kirip ombii. Nga nam nipe epi endi bong nik enmin wumb ei, erngii nge kur kan simbii. Na en enim nipe epi endi ningii ek ei nge, mendpiŕ mon; ba en enim dinga paŕim ei, kurup kenmbii. ²⁰ Nimbiŕ erang Gos eim sinim kin tep er moŕum oŕ ei, ek ninmin eŕe nge mon; ba Gos eim nge dinga eŕe mendpiŕ paŕim. ²¹ Pe

enim na ek piinenjing kin, na enim kin pe epi nipe endi mił, endi ermbii ei nge, enim noman to piinmin? Pe na enim kin kepil tumbii nge ombii min, na noman emin sep kin, enim noman tuk giyeng ni seng kin, enim kin ombii?

5

Wumb En Enim Oł Kis Men Tołmun Ngii Ełe Enjing

¹ Pe wumb en enim oł kis erik mołmun mił, nik ngunjung. Pe wumb kombur enim mołmun konu ełe tuk molk oł kis erik ei, amb ngunduk, oł kun pinerim mił enmin. Enim wumb endeim, eim arim nge amb eim seng kin, tep tokuł, no pekil andinmbil. Oł yi nge ei, torung pii gii ninenjing wumb mołmun ei, oł yi nge ei kun pinalim mił ni piinmin.

² Pe nimbil erang en enim nge embe ambilk to kindik enjing? Ei mon; ba enim oł ei si kindik kin, nga kaimb sik, kei nik mułngii. Pe wu endi eim oł kis yi nge erim ei, enim kapli eim tuk mołum ei, to tor kindangin kin, pupu torung mułmba. Mołpu kin, enim kin tep to mulermba mon!

³ Pe na enim kin tep to mulał, mon! Ba na noman tuk gui ei, enim kin tep to mił mołum. Mołpu kin, Jiisas Kraias nge dinga ełe, na wu ei oł kis kun pinerim mił, erpi mułum wu ei kin, na ek ok noman ełe piinj mił, ni tor kindip ngond. Nip kin, na enim kin tep to mołup kin, nimbii mił nind. ⁴ Na ok noman ełe piinj yi mił nind. Pe enim ok, Jiisas Kraias nge dinga ełe, se kułou tok, o ende pungii. Kunum ei, na noman tuk gui enim kin tep to mułmbii. Nga Jiisas Owundu nge dinga ełe, sinim kin tep to mułmba. ⁵ Wu ei oł kis elim wu ei, tuk mołum ei, to tor kindangin pupu kin, Seisen kin ba. Pang kin, Seisin eim ngenj oł ełe, to kis mundmba. Yi mił erang kin, Jiisas Owundu orung omba kunum ei, wu eim nge noman tuk gui ei, sipi orung simba.

⁶ Pe enim engin mił erik, embe ambilk tonu kindik kin, oł yi nge

enmin oł ei, kun ka mon. Enim ek ei piyei! Ek endi yi mił ninmin, 'Bres kopur owundu mił o wulum epi yiis ei, aninga kopur kindilmin. Oł yi erang kin, bres o wupu owundu elim. Ei yi mił ku, wumb oł kis kun pinalim oł enmin ei, aninga erik punmun. Nga ekii se, oł kis wumb kin orung orung punmun. ⁷ Pe enim oł kis kun pinalim yi nge, erik mołmun ei, yiis mił bres kin orung orung pei punum yi mił si kindngii. Si kindik kin, kapli enim bres konj yiis pinalim ei, yi mił oł kis pinerang kin, am kun ka mendpil mułngii. Nimbil erang Jiisas Kraias eim kołpu kin, sinim kin kindim. Kindpi kin, eim Jura wumb Eisip konu molk kin, kung siipsiip to kundnjung mił, eim sinim kin yi kołpu ngum. ⁸ Yi peng kin, kapli sinim oł kis kun pinalim mił, erpin mołmun ei, si kindmin. Ei yi mił ku, Jura wumb yiis aninga kembis kindangin kin, bres o wupu owundu elim epi ei, kunum owundu Eisip konu ełe, Gos en enim paki topu kin, Eisip konu ełe se mengpi, tor tułum ełe piik kin, bres wii erik, kuni owundu wii nołmun, epi yiis endi kindnalmin mon. Nga sinim kapli kun ka mołpun ek keimi nimin.

⁹ Na yi nip mon połup kin, enim kin kindinj. Kindip kin, enim wu eipi oł kis kanim kanim kun pinerim mił, wu eipi nge amb ngunduk elmin wumb ei kin, tep tok, ende endnerngii mon. ¹⁰ Yi erang kin, enim wumb kanim kanim endi kun ka pinerim mił, ya mani mei ełe wumb oł kis wu eipi nge amb ngunduk enmin; nga wumb mei ełe epi kanim kanim pei simin ni piinmin; nga wumb kombur epi pei wan waning simin ni piinmin; nga gos kend men tok erik ngonum wumb ei, oł yi nge enmin wumb ei si kindik kin; nga ya mei ełe epi pei si kindik kin, wumb kin wii mendpil mułngii. Na nanim enim kin mon połup kindinj ei, ek yi ninand mon. ¹¹ Ba na enim kin ek nip mon połup end ei, pule yi mił. Wumb endi eim ek yi mił nimba,

'Na nanim Jiisas Kraias nge tilap ele moꞤ;' ba nga eim wu eipi nge amb ngunduk tep to oꞤ kun pinalim miꞤ erpi kin; nga epi kanim kanim pei eim minj ku simbii ni piipi kin; nga gos kend kin men topu erpi ngopu kin; nga wumb kin ek buꞤ ambilpi kin; nga noꞤ nok noman wulu pang kin, peng pep kun enerang kin; nga wumb eipi epi waning si kin, enim wumb yi nge ei enim kuni ende nok, tep ende tok yi enerngii, mon!

¹² NimbiꞤ erang kongun ei na nanim kongun mon; nga enim kongun mon ku. Torung wumb Gos eim tilap ele mulaꞤmin wumb ei, oꞤ kis kun pinalim miꞤ enmin pa nipin, wumb ei mok tok enerngii mon! Ei nimbiꞤ erang, ei sinim nge kongun mon. ¹³ Ba wumb ombu Gos eim tilap ele, torung molk oꞤ kis kun pinalim miꞤ enmin wumb ei, Gos eim kapli mok tumba. Ba pe nga, Gos tilap ele tukrung moꞤmun wumb ei kin, enim mok tok erngii kongun mendpiꞤ paꞤim. Gos ek ninim miꞤ yi erngii, "Enim wumb endi oꞤ kis eꞤim wu endi enim kin moꞤum wu ei, to tor kindei!" niꞤim.

6

Pii Gii Wumb Engnjing Kin Kos Erik Ngunerngii

¹ Pe wumb endi enim Gos nge wumb moꞤmun konu wu ei, wumb eipi kin ek nimba wu ei pupu kin, wumb torung wumb kos piꞤꞤmin wumb kin punermba mon. NimbiꞤ erang wu ei eim singambiꞤ sinerim min? Ba wu ei eim Gos nge wumb kin kos piimba. ² Enim ei piyei! Gos eim nge wumb tilap ele moꞤmun wumb ei, ekii se kapli enim ya mani mei ele wumb orung orung Gos kin pii gii ninenjing wumb ei kin, kii sik epi kanim kanim erngii ele piik kin, mok tok erngii. Yi miꞤ erang keimi, enim ya mani mei ele wumb oꞤ kis kun pinerim miꞤ enjing wumb ei kin, enim kii sik, mok tok erik, pa yi ningii pim kin, nga ek nin, epi kembis ombu, enim nik sipik, kun

erngii ku. ³ Enim ei piingii, ekii se simin kapli, Gos eim enjel moꞤmun ei, oꞤ endi erngii ei, sinim moꞤpun oꞤ ei mok topun ermin, pa nipin ngumun. Yi peng kin, sinim kapli ya mani mei ele ek nin, epi kembis kombur kun pinerim miꞤ erik moꞤmun ei, sinim kapli nipin, mok topun kun ermin. ⁴ Yi peng kin, sinim na mei ele kos ek nin, epi kanim kanim ele pim kin, sinim nimbiꞤ oꞤ erang, wumb Gos kin pii gii ninenjing wumb ei kin, epi ombu mok tok enmin? ⁵ Na ek ei mon poꞤup kin, enim singambiꞤ singii nge nip ngond. Pe keimi, wumb kombur enim pii gii ninjing wumb moꞤmun konu ele wumb, noman pim wumb ei, kapli nik piik, enim oꞤ kun enmin, nga oꞤ kis kun pinerim miꞤ, mok tok kos erngii ni piik; ba wu endi molakim min? ⁶ Ba wumb kombur, enim Gos nge wumb tilap moꞤmun ei, en enim engnjing kos ek piik nge sipik, Gos kin pii gii ninenjing wumb kumb ele si pangin kin, wumb ei enim oꞤ nik piik, mok tok, kos erngii min?

⁷ Enim engnjing endi si mengk, kos erngii sipinmin. OꞤ yi nge enim to mani kindpi kin, enim oꞤ kun ka pim miꞤ, enenjing pa nipi ngonum. Pe nga enim kapli kanik wiik tangin kin, wumb enim epi waning sik; nga ek kend tok siꞤmin miꞤ, yi erngii. ⁸ Ba enim engnjing noꞤ pii gii ninjing wumb kos erik kin, pin pin erik, wumb eipi epi toltuk sinmin. ⁹⁻¹⁰ Enim ei piyei! Wumb oꞤ kis eꞤmin wumb ei, Gos eim tep erpi moꞤum konu ele tuk punerngii mon. Enim wumb en enim noman ele ek kend tok enerngii, mon. Wumb ombu Gos eim tep erpi moꞤum konu ele tuk punerngii. Wumb ei oꞤ kun pinalim oꞤ eꞤmin wumb ei, wu eipi amb ngunduk sik; nga gos kend embe ambilk tonu kindik eꞤmin; nga wu eipi embnjing kin tep tok, no pek eꞤmin; nga wu endi wu eipi kin amb miꞤ tep to pek eꞤmin; nga wumb eipi epi waning siꞤmin; nga wu endi epi kanim kanim pei saꞤim wu ei, wu eipi bun bun

kuꞑu kin, simbii ni piilim; nga wu endi noꞑ nang kin, noman wulu pang moꞑmun; nga wumb endi eim wu eipi kin ek embilmba; nga endi yi ku wu endi wu eipi tui to pendpi eim ku ni epi aninga waning silim. Wumb yi nge ei, Gos eim tep erpi moꞑmu konu eꞑe tuk punerngii mon. ¹¹ Pe enim moꞑmun wumb kombur ok oꞑ yi nge erik mulnjung; ba pe, Gos kingam Jiisas eim miyem eꞑe, enim noman tuk eꞑe oꞑ kis kun pinerim, erik mulnjung oꞑ ei, kil ngo si kindim. Nga Gos eim nge Gui Ka eꞑe erpi sipipi kin, enim to eipi kindpi kin, nga erang ok, wumb kun ka mendpiꞑ moꞑmun. Nimbil erang enim Jiisas Kraiss sinim nge Owundu eꞑe, pii gii ninjing.

¹² Wumb kombur yi miꞑ nilmin, “Epi kanim kanim pei, sin kapli ermin,” ni lo yi ninanim mon; “Ba epi kanim kanim pei erngii,” ei kombur enim paki tunermba. Keimi, lo yi ninim, ‘Nga epi kanim kanim kapli pei erbii,’ ni piind; ba na epi ombu ei na ambil gii ninarpi kin, kongun wu miꞑ kongun wii erip mulerbii, mon. ¹³ Keimi, kuni ei sinim kirim eꞑe nge, nga sinim kirim paꞑim ei kuni eꞑe nge; ba ekii se Gos eim kapli sinim kirim kin kuni kin ei Gos eim erpi kin, to poru nipi, si kindmba. Ba sinim ngenj ei sipipin, oꞑ kis kun pinerim miꞑ, enermin mon. Nga ei amb ambil kin tep tunarpi kin, nga or ende pepin kin, piipin andinmin, ei mon! Ba sinim ngenj ei Gos Owundu eim nge ngenj; nga Gos Owundu ei eim sinim nge ngenj eꞑe moꞑmu. ¹⁴ Gos eim dinga eꞑe mendpiꞑ, Jiisas Owundu koꞑu pim ei, erpi sipi kin, nga konj kindim. Nga sinim yi ku, ei eim dinga eꞑe mendpiꞑ, sinim nga kuꞑmun ei, erpi sipi kin, nga konj kindmba. Yi erang, sinim ngenj konj kunum kunum muꞑmba. ¹⁵ Pe enim kom sek piingii ei, sinim ngenj pei ei, Jiisas Kraiss eim nge ngenj yi peng kin, nga sinim Jiisas Kraiss sinim eim ngenj ei, sipipin kin, nga amb andlam owul andilim amb

ei nge, sinim Kraiss ngenj ei sipipin oꞑ yi nge, enermin ku. Ei am mon mendpiꞑ! ¹⁶ Pe enim kom sek piingii. Pe wu endi eim amb ningil owul owul kanpi andilim amb ei kin, tep tokuꞑ, or ende pekil erngii ei, Gos ek yi miꞑ ninim, “Wu ngenj ei opu, amb ngenj kin opu, ende pupu, si kindpi kin, amb ei kin wu ei kin ngenj ende pupu moꞑmu. ¹⁷ Ba wumb nii endi eim, Jiisas Owundu kin dambiltpi o ende pupu nim kin, eim noman tuk gui ka molkuꞑ kin, o ende punjnguꞑ. ¹⁸ Oꞑ kis yi nge kun pinalim oꞑ ei, buꞑ ngok, si kindngii. Oꞑ kis kanim kanim eipi kun pinalim enmin oꞑ ei, ngenj torung oꞑ enmin; ba oꞑ kis yi nge kun pinalim oꞑ ei, eim ngenj er kis mondpu kin, oꞑ kis enim. ¹⁹ Enim piyei! Enim ngenj noman tuk eꞑe ei, Gos eim Gui Ka nge ngii miꞑ, enim kin no pepi moꞑmu. Gos nge Gui Ka, ei eim enim ngang kin, enim ngenj noman tuk eꞑe moꞑmu. Enim nge ngenj ei en enim nge mon. ²⁰ Gos eim enim kumep owundu to pendpi kin, sipi orung sim. Ei yi peng kin, epi kanim kanim en enim ngenj eꞑe erngii epi ei, Gos eim embe ambilk tonu kindngii.

7

Wu Amb Silmin Oꞑ Ei Nge

¹ Ok enim mon endi polk kindnjing ei nge; pe na mon polup kin, orung kindind. Pe wu endi eim amb endi sinarpi ni, epi endi enerim kin, ei oꞑ ka ermba. ² Ba nimbil erang wumb ningil eipi eipi kanilmin wumb, pei moꞑmun. Molk kin, oꞑ yi elmin oꞑ ei piki tonum. Yi miꞑ erang, wu amb endeim endeim ni muꞑangin kin, nga amb wu endeim endeim ni muꞑang kin, oꞑ yi miꞑ erngii. ³ Wu ngenj ei ambim nge ngenj kapli eim pandi tunermba mon. Yi miꞑ ku, amb ngenj ei wam nge ngenj kapli eim yi ku, pandi tunermba, mon ku. ⁴ Amb eim nge ngenj ei, eim tep erpi mulalim mon; ba amb wam eim nge ambim ngenj tep erpi moꞑmu. Pe nga wu eim

ngenj ei eim tep erpi mulalim ku; ba amb eim wam nge ngenj ei eim tep erpi molum. ⁵ Pe wu amb el elip wu amb nge tep tonmun ol ei nge noman ele tonu om kin, kapli tep tungul. Pe nga el elip, mon pa niki, kunum ele mendpil prei erpil, yi ermbit niki erngil, ei kapli; nga ekii se okul, wu amb nge tep tumbul ni, noman to piingil ei kapli erngil. Mon pim kin, Seisen opu pendpi kin, kom top, mon nipi kin, yi ermba. Nga el elip, ngenj ele sipkil kin, wumb eipi kin ol kis yi nge erngil. ⁶ Na enim kii sinjing kin, wu amb simba ek ei piip nind. Nind ek ei, enim wu amb singii ei, yi mit erngii ei kapli; ba ei lo ek endi mon. ⁷ Pe na noman yi to piind. Wu amb pei na amb sinarip wii mol mit, yi mulngii; ba wumb endeim endeim ni, Gos eim en enim noman dinga kanim kanim yi mit ngum. Gos eim wumb kombur en enim wenjing min embnjing. Nga Gos wumb kombur yi mit ngum; amb sinarik; nga wu punarik, wii mulngii. ⁸ Pe na ek ei nip wu amb sinalmin; nga amb wu punalmin; nga amb wenjing kolmun wumb ei kin nip ngond. Ngond ek ei, enim yi molmun mit, na mol mit, yi erik mulngii; ei ka wii! ⁹ Ba wumb endi eim ngenj kin noman ele tep kun enermba ei, kapli wu endi amb simba min, amb wu endi ba ei kapli. Mon pim kin, wumb ei eim noman tuk ele dup mit gur neng kin, ol kis endi ermba. ¹⁰ Pe nga wu amb sinmin; nga amb wu punmun wumb ei kin, na lo ek dinga endi nip ngond. Ngond ek ei, nanim lo ek mon; ba Gos Owundu lo ei nipi ngonum. Ei yi mit, amb endi eim wam mani kindpi kin, pun punermba mon. ¹¹ Pe nga amb wam ei mani kindpi, si kindpi pupu nim kin, amb ei, eim wii mulmba. Wu endi eipi punermba mon; ba amb eim nge wam kin orung ba ei kapli. Nga amb ei wam noman emin sepi kin, eim kapli, eim ambim se orung simba. Nga mon pa nipi kin, wu amb si kindnermba mon. ¹² Nga wumb eipi kombur

kin, nanim ek yi mit nip ngond. Ngond ek ei, Gos Owundu nge ek ok nirim mit pulum, mon. Nanim nip enim ngond. Pe nga, pii gii nim wu endi, eim ambim pii gii ninerim kin, ba eim wam kin kapli, 'No pep molup bii,' pa nimba. Nimba ei, eim wam kapli mani kindpi kin, si kindnermba mon! ¹³ Pe nga pii gii nim amb endi, eim wam pii gii ninerim kin wu ei, eim ambim kin 'Tep to no pep molup bii,' pa nimba. Nimba ei kapli, amb ei eim wam mani kindpi kin, si kindnermba mon. ¹⁴ Pe enim piinmin! Wu endi pii gii ninerim kin wu ei, eim ambim kin tep tumba wu ei, eim ol kun ka elmin mit mulmba. Nimbit erang eim ambim pii gii nirim ele erim. Pe nga ambim eim pii gii ninerim kin, amb ei eim wam pii gii nim wu kin, tep to mulmba. Nga yi ku Gos amb ei kanpi kin, kun ka mit mulmba ni kaninim. Nimbit erang amb eim wam pii gii nirim ele erim. Ba yi peng kin, enim kangi ambil menglangin kin, kapli kun ka mulenelangan. Ba nga ol yi enjing palim mit ei, ol kun ka erik mit molmun. ¹⁵ Pe nga wumb endi eim pii gii ninerim kin, ei eim wam min, ambim mani kind, si kindpi kin, bii pa nimba. Nimba ei, kapli yi ermba mit, ei pii gii nirim wu, min amb ei, kapli eim ambil gii ninerngii. Ol yi ermba mit, Gos eim ek yi nipi, "Enim noman emin palim ele, no pek mulngii," pa nim. ¹⁶ Ba pe nim pii gii nin amb ei, nim pii kun eran kin, wanim kapli pii gii nimba min mon; nim piinan. Yi mit nim wanim si kindnenjii mon. Pe kapli, nim pii gii wu, nim pii kun eran kin, ambnim kapli pii gii nimba min, ei nim piinan. Yi mit nim ambnim si kindnenjii mon ku.

¹⁷ Ek ele nge wu amb simba ei Gos eim wumb nii endeim endeim ni mok tum. Ba epi ei kin, Gos nirim mit, wu endeim endeim ni yi mit mulngii. Mulangan mit, na lo ek yi mit nip kin, Gos tilap wumb konu orung orung molmun wumb

nip ngunj. ¹⁸⁻¹⁹ Ei yi mił Jura wu endi ngenj kopsik ełmin wu endi mułang kin, Gos wii topu, se orung sim ei, eim kapłi ngenj kopsik ełmin oł ei, si kindmbii ni enermba mon. Pe nga torung wu endi mułang kin, Gos eim wii topu se orung sim kunum ei nge, enim ngenj kopsik enałmin oł ei, ermbii ni piinermba mon. Nimbil erang ngenj kopsik ełmin oł ei min, ngenj kopsik enałmin oł ei min, ei oł mendpił endi mon; ba oł yi erngii ei oł mendpił, Gos eim nge ek enim piik kin, ekii singii ei, oł keimi mendpił. ²⁰ Pe wumb nii kanim kanim endi ok mułangin kin, Gos en enim mok topu, wii topu se orung sim ei, en enim nii ok mulnjung kin, yi ku molk pungii. ²¹ Pe enim wumb kombur wumb eipi kin kongun wii erik mułangin kin, enim wumb noman embin to piinerngii. Yi mił, Gos eim enim wii topu, sipi orung sim. Ba nga kapłi enim andłam kun seng kin, enim wumb kin kongun wii erik mołmun ei, si kindik kin, en enim noman ełe kongun ei erik mułngii. ²² Wu endi wumb kin kongun wii erpi ngopu mołum ei, eim wu endi eim Gos Owundu eim wii topu se orung sim. Nga wu ei, Gos kin wii mułmba. Mułmba ei, eim erpi, oł kis kun pinerim ei si kindpi, erpi kindpi kin, wumb konj mił mołum wu ei, Jiisas Kraiss nge kongun wu mendpił mołum. Nga orung wu eipi endi kin kongun enarpi kin, Jiisas Kraiss eim wii topu, se orung sim ei, eim nge kongun wu mołpu kin, kongun wii erpi, ngopu mołum. ²³ Gos eim sinim kumep owundu ngopu kin, sinim sipi orung sim. Pe enim yi mił no pek mei wumb kin enim noman ełe kan ngii mił molk yi mulerngii mon. ²⁴ Na angnan noł! Sinim Gos kin mandi pupun kin, tep to mułmun. Pe nga yi ku, sinim wumb endi ok mulnjpun kunum ełe, Gos sin wii topu erim kunum ei, yi mił Gos kin ekii sipin mołmun.

Amb Wu Punenjing Amb Ni, Wu

Amb Sinenjing Wu Ni, Amb Wenjing Kulum Amb

²⁵ Pe na, amb wu punarik mołmun amb ombu kin, ek yi mił nip ngond. Gos Owundu eim ek dinga endi yi nipi ngunerim mon; ba na nanim noman ełe piind mił, ni tor kindip ngond. Ngond ei, nimbil erang Gos Owundu eim na kin kaimb owundu sipi, kołpu ngum. Ngang kin, kapłi enim na ek kun ka ei piik kin, ekii singii.

²⁶ Pe akip kunum ełe, oł embin tui kanim kanim tonu onum ełe pim kin, na yi ni piind ei, kapłi enim akip mołmun mił, yi ku mułngii! ²⁷ Pe wumb kombur enim embnjing mołum ei, mani kind, si kindmbii ni, noman to piikin enenjii mon! Pe nga, wumb kombur enim amb sinenjing pim kin, amb endi simin ni, noman yi peng kin, noman to piinerngii, mon ku. ²⁸ Ba pe nga enim amb kombur sinjing kin, ei enim oł kis kun pinerim mił enenjing mon. Pe nga amb kombur wu punarik mułngii amb ei, wu endi pungii nge, en enim oł kis kun pinerim mił enenjing mon ku. Ba na enim wu amb sinjing wumb ei, ya mei ełe oł embin tui epi kanim kanim enim kin omba ei, piip kin nind. Nind ek ei, wumb ngenj kumbii ngang kin, wumb ngenj kumbii sinmin oł ei, piip nind. Nind ek ei, enim kin yi tonu omba, ei mon, ni piip kin nind.

²⁹ Angnan noł, na nam yi mił piip nind. Sinim mei mani kunum kopur kinan tangpi simba pinałim. Yi peng kin, akip kin ekii se wu amb singii wu mułngii ei, en enim amb mulerngii mił kongun dinga erik mułngii. ³⁰ Pe nga wumb kombur ke ningii ei nge, Gos kin kongun dinga erik ke ninerngii wumb, yi mił mułngii. Pe nga wumb kombur ka piik mułngii wumb ei nge, Gos kin kongun dinga erik noman embin seng mołmun wumb, yi mił mułngii. Pe nga wumb kombur epi top tok singii wumb ei nge, Gos kin kongun erik epi sinerang mołmun wumb, yi

mił mułngii. ³¹ Pe wumb kombur mei ele epi kanim kanim salim ei sik, nok erik pungii ba, wumb ei Gos kin kongun dinga erik kin, nga mei ele epi ei kin, noman kulerngii mon. Nimbil erang ya mei ele epi kanim kanim ombu epi eipi mił tonu opu kin, nga am pupu poru nimba.

³² Pe na nanim noman yi palim, epi kanim kanim enim noman ei embin to piinerngii mon. Pe amb sinanmin wu ombu, Gos Owundu kongun palim mił, noman to piik er mułngii. Nimbil erang enim Gos Owundu kin noman ka piik ngungii nge enmin. ³³ Ba amb sinmin wu ombu, en enim ya mei ele epi kanim kanim ombu, noman to piinmin ku. Nimbil erang en enim embnjing kin, noman ka to piik ngok, yi enmin. ³⁴ Yi peng kin, wumb kombur en enim noman tał peng erik mołmun. Yi mił ku, nga amb wu punanmin amb ni ambil ombu, en enim Gos Owundu kongun ei, noman to piik kin, erik mułngii. Molk kin, ei enim ngenj ele oł kun ka palim mił erik kin, noman tuk gui ele molk enmin. Ba wu punmun amb ombu, en enim ya mei ele epi kanim kanim ombu, noman to piinmin ku. Nimbil erang en enim wenjing kin noman ka piimba, nik enmin.

³⁵ Na nanim ek nind ei nip eramb kin, enim paki top kin, kun ka mułngii nge end. Nga enim amb singii nge oł, andlam ondu ngunand; ba nanim enim oł kun ka pimba mił erik kin, nga enim. Gos Owundu eim kongun ele mendpil erik kin, am eim kin mendpil noman to piik erngii. Nga epi eipi endi, enim noman to piinerngii mon!

³⁶ Pe nga wu endi eim ambalam wu endi eipi simba nik, kuimi to kindangin kin, mułmba. Mułang kin, kung ngii pei o pang, ambil wu simba wu ei kenim ni, arim ambil ambil gii ni mułum. Mułang kin, arim eim kenim ni andlam eipi endi sinerang kin, kapli eim noman ele piipi, ambil ei wu ei ngumba. Ngang kin, oł kun pinałim mił enerim

mon. Kapli, ambil wu ei pang kin, wu amb mułnguł. ³⁷ Ba nga arim eim dinga kindpi kin, ambalam wak tunermba. Nga epi eipi endi sikir erii erii ninermba mon; ba nga eim nge noman ele, eim kun ka tep erpi mołum. Nga eim noman ele piipi pendpi kin, eim ambalam kuimi to mundnjung kin, ambil ei wii mułpu kin, wu endi punermba mon ni piim. Yi mił wu ei ka wii erim. ³⁸ Yi mił erang, arim ambalam wu ei kuimi to mundnjung kin, wu endi ngum kin, ei kapli ermba. Pe nga arim endi ambalam wu endi ngunerim kin, wu ei ka wii mendpil erim.

³⁹ Pe amb endi wam konj mołum ei, wam kin tep tokuł mołmbuł. Ba nga amb ei eim wam kułmba ei, eim kapli wam kin ende punermba mon. Ba eim wu eipi endi bii ni piimba, ei kapli ba. Ba eim pii gii ninim wu endi ba. ⁴⁰ Ba na nanim noman ele palim mił nip ngond. Amb ei, eim wam kułmba; nga ei eim wu endi eipi punarpi kin, eim wii mołum mił, ei ka mendpil pimba. Pe na nanim noman to piind ei, Gos eim nge Gui Ka na kin andan topu mołum ku.

8

Kuni Sipik Gos Kend Kin Embe Ambil Tonu Kindik

¹ Pe na mon polup kindind ei nge kuni kanim kanim kombur gos kend kin embe ambilk tonu kindik ngunjung. Pe enim yi mił kii sinjing ei, am keimi mendpil. Sinim pei noman kun ka peng piipin kin, erpin mołmun. Wumb en enim yi ninmin, "Noman yi palim ei sin epi kanim kanim pei piipin, si kindpin mołmun," pa ninmin. Ei yi erpi, enim embe ambil tonu kindang kin, ka ka piik enmin; ba wumb noman kultmun oł ei, en enim kin pim kin, en enim kapli erpi dinga kindilim. ² Pe wumb nii endi eim yi noman to pimba, "Na epi kombur am mendpil piind," ni piimba wu ei, eim noman piimba mił, ei kapli enanim, mon. Gos wu ei kanpi epi wii mił ni piinim.

³ Ba wumb nii endi, Gos kin noman kultum wu ei, Gos eim wu ei piinim mił, eim nge wu mendpił mołum.

⁴ Pe nga kuni kanim kanim kombur gos kend kin embe ambilk tonu kindik kin, sik ngunjung ek ei, na nind. Ei sinim piinmin, gos kend ei Gos keimi mon! Ba ei min men wii mił; ba Gos eim endeim mołum. Nga sinim piinmin ei, sinim Gos endeim mendpił mołum. ⁵ Ba nga keimi, epi kanim kanim pei “Gos mołmun, nga owundu mołmun,” pa niłmin. Yi peng kin, ei tonu epin muł ełe ni, ya mani mei ełe, gos kend owundu ombu pei mołmun. ⁶ Yi mił, ba sinim nge Gos keimi endeim mendpił mołum. Sinim Erinjpin Gos Eim endeim mendpił. Eim epi kanim kanim pei eririm nge pułwu. Sinim ei eim kin tep to mułmun ni piipi eririm. Nga Jiisas Kraiss Owundu endeim mendpił mołum. Eim epi kanim kanim pei erim ei, eim ełe mendpił erim. Erang kin, sinim eim kin noman konj sipin, no pepin mołmun. Yi mił ku, sinim piinmin ei, sinim Gos endeim mendpił mołum.

⁷ Ba wumb pei epi ombu pei keimi, ei pii poł tunanmin. Nga wumb kombur ni piik kin, en enim kuni sipik kin, gos kend kin, embe ambil tonu kindik ngunjung kuni ei, en enim nunjung. Nimbil erang en enim yi piilmin, gos kend ond ku mił, keimi mołum, ni yi piinjing. Piik kin, ei minj noman to piinjing. En enim noman tuk ełe dinga piinenjing. Pinarik kin, kuni ei nunjung. Nangin kin, noman tuk ełe ei dinga pinałim mił erim oł kis erpi kin, noman tuk ełe to kis mondnum. ⁸ Keimi, kuni numun ei, sinim erpi sipipi kin, Gos eim kin mandi kindnermba mon. Pe sinim kuni ei nonenjpın kin, sinim embe Gos kumb ełe to mani kindnermba mon. Pe nga kuni ei nunjpin kin, sinim embe Gos kumb ełe to tonu kindnermba mon ku. Yi peng kin, kuni yi nge ei nunermin mon.

⁹ Ba enim kanik, kun erik mułngii! Pe enim kuni nok, oł yi nge enjing

kin, wumb kombur pii gii dinga ninanmin wumb ei, bok tok, si kindik, orung puk kin, oł kis kun pinałim mił erngii. Mon pim kin, enim kuni nok, oł yi nge enmin konu ełe mendpił, wumb kombur bok tok, si kindik, orung puk kin, oł kis nga erngii nge, enim noman tuk ełe yi ninim. ¹⁰ Ei yi mił, nim oł ombu am piil ni piilkin, wu endi gos kend men tok ngii peł ełe molkun kin, kuni nun. Nun kunum ełe, wu endi eim noman tuk ełe dinga pinerim wu ei, nim kanpi kin, nim nun kuni ei, ekii se wu ei, gos kend kuni numba ku. ¹¹ Nim kan kin, nim oł ombu piilkin wu, ninim oł ei eran kin, angnim endi noman tuk ełe dinga pinerim wu ei, eim noman ełe nim er kis mundun. Nim angnim wu ei, Kraiss ei ond peri kołpu kin, wu ei sipi orung sim. ¹² Ei yi mił enim oł ei erangin kin, engnjing noł noman tuk ełe dinga pinałim ombu, ei erpi kis mondnum. Wumb ei kin oł kis enmin. Ba yi ku, enim oł yi nge enjing kin, Kraiss ei kin oł kis kun pinerim mił erik ngonmun ku. ¹³ Yi peng kin, kuni namb kin, nanim angnan noł bok tok enjing kin, nam kuni ei nge nga endi nunermbii mon. Mon pim kin, nanim angnan noł kapli oł kis endi oł kun pinerim mił erngii.

9

Gos Nge Ek Se Andilmin Wu Nge Kongun

¹ Pe epi endi erpi, na noman tuk ełe ambil gii ni se molalim mon. Pe na Gos nge ek se andilmin wu moł. Pe na Jiisas sinim nge Owundu ei na kenj ku. Jiisas Owundu nge kongun enj ei mong tum ei, enim mołmun. ² Keimi, wumb kombur yi ni piingii. Na Gos nge ek se andilmin wu molał ni piingii; ba ei keimi, na Gos nge ek se andilmin wu moł. Ei yi erang kin, enim ok pendik, Jiisas kin pii gii dinga nik mołmun. Yi ku enim kapli piinmin ei, na enim kin Gos nge ek se andilmin wu mendpił moł.

³ Pe wumb na kin kos mił erik, oł yi en yi en, nik enmin ei, nanim ek yi mił nip, orung kindind. ⁴ Pe wumb sin ek se andiłmin wumb kin kuni ni noł ngok erngii ei, sin Gos Owundu nge kongun ermin ei, sin sipin kapli numun, ei kis min? ⁵ Piisa kin Gos nga ek se andiłmin wumb eipi kin Owundu nge angim noł yi mił ku erik. Ei kapli enim ek se andiłmin wumb pii gii amb sik, sin kin tep tok Gos kongun erik andmin. Nga kapli sił yi ku erpił kin, nga kuni ngok ei sipił numbuł, ei kis min? ⁶ Banapas kin na kin mendpił sił silip, ngenj kongun erpił, kuni se nopuł mołmbuł ni, na yi piind; ba nimbił erang sił silip mendpił, yi mił ermbił?

⁷ Pe opu ond wu endi eim opu peng, opu ermba; ba ei eim kuni kan sipi, nopu mulermba mon! Pe nga wumb endi ond mong pin telmba kuni ei, nga eim sipi numba ku. Pe nga kung kau es tołum wu ei, eim kung kau am to sipi, numba ku. Yi mił elmin, nga ei nge kuni nołmun.

⁸ Pe epi ombu wumb oł kun pałim mił ermin ni noman yi to piinmin ei, na oł ei nge kin mendpił ninermbii mon. Nimbił erang nga Gos eim nge lo ek epi yi ku ninim. ⁹ Sinim Gos Moses lo ek ngurum ek piinmin ei, ek yi ninim.

“Pe kung kou kombur simb ełe kim-bangin kin, kuni wiis mong topu, konu eipi eipi pułum ei, kung kou ombu gupu ełe epi endi sik, kum tok kung kou kuni nunermba nik yi en-erngii mon.”

Ei Gos kung kau ombu mendpił, noman to piipi ninim min? ¹⁰ Gos ek yi piipi, nirim ei, sinim nge mendpił noman to piipi kin, ek yi mił nirim. Keimi mendpił, ei sinim piimin nipi, mon połpu pendrim. Pe wu endi kuni telngii konu mei topu ka ermba. Nga wu endi kuni mong topu mułang kin, tengmba ei, eł elip kuni mong ełe kongun erangił kin, kuni kopur simbił ni piikił kin, kongun yi mił erngił. ¹¹ Pe sin Gos eim ek ka kuni

mong mił, enim mołmun konu ełe kindinjpin. Kindpin kin, enim noman tuk ełe kuni mił dinga sinjing. Sik kin, sin kunum kunum no pepin mołmun ei, enim sin kin kuni ni epi ombu, sin paki tumba epi kopur pei, enim sin kin ngungii ei, kapli sin numun ni piinmin. Piipin kin, ei kun pinałim ni piinmin min? ¹² Pe nga wumb kombur enim kin epi kombur simin ni piingii, ei kapli. Ba sin kumb se enim kin kongun erpin kin, ei kapli sin enim kin epi pei simin ni piinjpin; ba oł yi nge, ei sin enenjpin mon. Yi peng kin, sin sinim oł embin tui kanim kanim ei ko wupun kin, kongun erpin punjpin.

Mon pim kin, Jiisas eim ek ka ni tor kindpin enjpin kin, andlam ei ondu ngunjpin. Yi peng kin, sin kuni ni epi enim kin sinenjpin. ¹³ Enim ek keimi mendpił piik si kindinmin. Ei men ngii ełe kongun elmin wu ombu men ngii ełe ngołmun kuni ei, sik nołmun. Nga wumb kung sipik, dup kalk, Gos ngołmun wu ombu, kung tongndung en enim sik, nołmun ku. ¹⁴ Yi mił ku, Gos Owundu eim lo ek yi mił nipi pendim. Ei wumb nii endi, Gos eim ek ka nik, tor kindik kin, wumb ngungii ei, en enim kuni nin epi kanim kanim pei, Gos kongun erngii ełe nge wumb ei kin, sik nok pek kin, molk pungii.

¹⁵ Ba na epi ombu endi, enim kin yi mił sip enenj mon. Pe nga mon ei połup kin ngond; ba oł ei nge, nanim ermbii nip, ngonand mon. Yi peng kin, kumb se na kułmbii ei kapli. Mon pim kin, wu endi na noman ka piind pułe ei, na enim kin ek ka nip tor kindip wii ngond ei, sipi kin, tor sipi si kindimba. ¹⁶ Yi mił, na Gos ek ka nip tor kindind. Na kongun ei mendpił Gos na buł ełe tonu kindim kin, kongun ei mendpił ermbii. Nga kongun eipi endi sinałim mon. Na Gos ek ka nip, tor kindnenj kin, na noman tuk ełe kis mendpił mułmba. Yi mił, kongun ei erip kin, na nanim embe ambił tonu kindnermbii. ¹⁷ Pe kongun ei, nanim

noman eġe mendpiġ ermbii nip eġamb kin, na nge kongun enj eġe kumep siġamb. Yi miġ ermbii nip enand; ba na kongun ei end. Gos eim 'Na enjii,' pa nipi ngum kongun ei, erip moġ. ¹⁸ Pe na kongun enj eġe, monge ei yi miġ endi sind. Na Gos ek ka enim wii nip ngunj; ba na monge endi eipi sinermbii mon. Na ka piind eġe nge, ei na monge mendpiġ sind. Sip kin ei nge, enim ek ka ei wii sinmin.

¹⁹ Pe na nanim wu endi nge kongun wu mulaġ mon; ba na nanim noman eġe erip wumb pei nge kongun wu moġ. Moġup kin, kongun erip, wumb pei Gos sipi, orung simba nge kongun erip kin, ek ka nip, tor kindip moġ. ²⁰ Yi miġ, Jura wumb kin moġup kongun enj ei, Jura wumb nok pek mulnjung miġ, na yi ku erip kin, nop pep muls. Yi erang kin, Jura wumb Gos kin sip, orung simbii nge muls. Pe nga, nanim Gos lo ek Moses ngurum ei, na tep enanim; ba na wumb miġ no pep moġup kin, Gos lo ek Moses ngurum ei ninim miġ, ekii sinj. Sinj lo ei, nanim wumb kin tep to moġup kin, yi enj ei erip kin, wumb ei lo ek ekii sinjing wumb ei, Gos se orung simba nge enj. ²¹ Yi miġ ku pe nga torung wumb tiġap eipi wumb, Moses lo ekii sinenjing wumb ei no pek erik mulnjung miġ, na yi ku enj. Ei yi erip kin, torung wumb tiġap eipi wumb Gos kin sip, orung simbii nge, yi enj. Pe na oġ yi nge end ei, erip kin, Gos lo ek to kindip kin, ekii sinenjing mon. Ba ninim Krai lo ek nipi ngum eġe, nanim ekii sip andind. ²² Wumb pii gii dinga pinerim wumb ei kin, na yi ku, pii gii dinga pinerim miġ ku onj. Yi erang kin, na wumb pii gii dinga pinerim wumb ei, Gos kin sipi orung simba nge enj. Pe nga wumb pei oġ kanim kanim enjing miġ, na yi ku oġ ei nge enj. Yi erip kin, na wumb aninga kombur Gos kin sipi, orung simba nge enj. ²³ Oġ kanim kanim pei, ei na enj ei, yi erip kin, Gos eim ek ka nip, tor kindip kin, nga Gos embe ambiġ tonu kindip enj. Enj ei wumb kombur ok, Gos ek piik

pii gii nengin kin, Gos en enim epi ka wii ngang kin, en enim ka ka piik erngii. Na nanim yi ku erip kin, ka ka piip ermbii.

²⁴ Pe enim keimi piinmin wumb kombur sikirik puk kin, epi ka wii endi singii nge punmun. Pupun kin ei, wu pei sikir puġmun; ba wu pei minj puk kin, epi ka wii endi sinerngii mon. Enim ei piyei! Yi miġ erang, enim yi ku, sikirik dinga puk kin, Gos nge epi ka wii saġim epi ei, singii nge punmun. ²⁵ Wumb pei sikirmin ni piingii wumb ei, en enim kongun dinga erik, noman nin ngenj dinga kindik kin, noman eġe epi kanim kanim to mani kindik. Yi erik kin, kapġi dinga sikir puk kin, epi ka wii endi singii. Ba ekii se, epi ei, am ba; kunum kunum eim kin tep mulermba. Ba sinim sikir dinga pupun kin, epi ka wii simin epi ei, kunum kunum tep muġmba. ²⁶ Yi peng kin, na nanim kun sikirip punj, poru niġim konu eġe pup kin, na kanip kin, orung orung kindnenj mon. Yi miġ ku, nanim angii eġe kum tonmun wu ei miġ moġ. Kunum kunum nanim angii taġ ei, angii wii olkup top kindamb kin, wii konu pop top punaġim mon. ²⁷ Ba nanim ngenj eġe, kongun dinga kindip eramb kin, nanim piind noman paġim miġ, na ngenj ekii simba. Mon pim kin, nam Gos ek ka nip, tor kindip, wumb ngamb kin, ekii se sikir pup, bok tamb kin, Gos epi ka wii sinenjing kin, na kin ka mulermba.

10

Gos Kend Kin Men Tok Erik Ngok, Noman To Piinerngii

¹ Angnan noġ, na enim kin kom se piingii ei, na ek nip ngond. Sin sinim Jura wumb kupenjpin noġ Eisip konu si kindik kin, Moses kin ekii sik punjung ei, kupu muġ endi mandring eġe, andan topu, en enim wumb mulenjing konu eġe molk punjung. Puk kin, 'Ep Noġ Kundii' pim konu eġe, tumb tok puk kin, orundung noġ wer eġe tor punjung. ² Pe wumb en

enim kupu muł ełe nin, ep noł kundii tumb tok orundung tor punjung, Gos wumb ei noł ełe noł pendpi ngum. Nga ok, Moses kin tep tok, ekii sik punjung. ³ Pe en enim pei wumb mulenjing kulii konu ełe, kuni ende mił nunjung ei, Gos eim en enim ngum kuni ei, nunjung. ⁴ Nga wumb pei noł ende mił nunjung ei Gos ngum noł ei, nunjung. Keimi, en enim pei kom ku ełe tor om noł ei, minj nunjung. Pe nga, sinim piinmin ei Krai eim noł ngopu, paki topu kin wumb ombu en enim kin, tep tok punjung. ⁵ Ba Gos eim, wumb pei enjing oł ei, kanpi ka piinarpi kin, nga noman kulpu ngunerim mon. Yi peng kin, kulnjung wumb pei aninga ombu, mei wumb molałmin konu orung orung ełe, wumb kolk kin, molk punjung.

⁶ Pe oł kanim kanim ombu, sinim kenmin ni, andan topu ngonum. Yi erpi kin, andan topu ngang kin, sinim oł kis yi nge, wumb ombu enjing oł yi nge, noman to piinerngii mon! ⁷ Nga gos kend embe ambil tonu kindik noman to piinerngii. Wumb kombur enjing oł ei mił, enim yi enerngii! Ei nge, Gos eim ek ka ełe yi ninim, "Wumb mani pei ełe molk, kuni nok, noł nok erik kin, nga angk tonu ok, non erik." Yi erangin kin, gos kend kin ka piik nik enjing. ⁸ Nga ok wumb kombur wu amb eipi ngunduk kin, oł kis kun pinerim mił erik kin, yi mił erik. Oł yi nge, ei sinim yi enermin mon! Wumb kombur oł yi nge erik mulnjung wumb ei, kunum endeim mendpił ełe, 23,000 wumb pei kulnjung. Yi erang kin, enim oł ei enerngii, mon! ⁹ Sinim Gos Owundu ei nge, epi kuni ngumba min mon; ei oł ermba mił kenmin nik, wumb kombur enjing ei, yi mił enerngii mon. Yi erangin kin, ka wembii kis ok, wumb ei tangin kin, kolk poru ninjing. ¹⁰ Enim kapli, Gos sin kin, 'Oł yi mił yi mił enjii,' ei enim pa nik kin, wumb kombur oł yi nge enjing oł ei, yi nge enerngii mon! Wumb kombur oł yi nge enjing ei, Gos enjel wumb to

kondulum nge enjel opu kin, wumb kombur to kondpu poru nim. ¹¹ Pe oł kanim kanim wumb ombu kin tonu om ei, wumb oł ei andan tang kin, noman to piingii, nipi enerim. Nga sinim oł yi nge enerngii nipi, andan topu kin, Gos eim ek ka ełe pendim palim ei, pe muł mei, poru nimba kunum ei, mandi erang kin, no pepin molmun. ¹² Yi mił erang, wumb nii endi, eim nanim Krai pii gii dinga angip mulmbii ni, noman yi to piimba wumb ei, eim kanpi, kun erpi kin, no pepi mulmba. Mon peng kin, eim oł kis kun pinerim mił erpi kin, bok topu, si kindpi kin, orung ba. ¹³ Pe oł erngii mił kenmba oł kanim kanim enim kin opu, kom topu, enim noman ngenj ełe yi erii yi erii nimba ei, oł konj andlam endi eipi opu, enim kin onanim. Oł yi nge, ei wumb pei kin yi tonu opu opu erim. Ba sinim Gos kin pii gii dinga nimin, kapli Gos sinim ambilpi gii dinga nipi kin, sinim paki tumba. Nga enim Gos eim kanpi wiik tang kin, opu kom topu, erii erii nimba ei enim to mani kindnermba; ba enim dinga ełe ngang kin, dinga erngii. (Pe nga oł yi erngii mił kenmba oł endi enim kin opu, kom topu, yi erii yi erii nimba ei Gos eim enim dinga ngang kapli dinga angk pendik oł yi nge omba, ei kanik kun erik mulngii.) Nga Gos eim enim kapli paki topu, andlam topu seng kin, oł yi nge, enim kin tonu om kin, enim dinga angk molałgin kin, oł erngii mił kenmba ei, enim to mani kindnermba, mon!

¹⁴ Yi peng kin, nanim angnan noł! Enim kapli, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, men tok erik ngok, enmin oł ei nge, buł ngok, eipi pungii. ¹⁵ Na enim kun ka piilmin wumb ei kin, ek nip ngond. Nip ek ei, enim piik mok tok, pii kun erik mulngii! ¹⁶ Pe ming ełe noł wain molum ei, sinim oł ka epi ni, ek ka nipin, Gos ngonmun. Pe sinim ming ełe, noł wain Jiisas miyem mił nonmun ei, sinim Jiisas kin dambilpi, se ende kindnim. Pe nga bres engin

to nonmun ei, Jiisas ngenj mił ɛle, sinim Jiisas kin dambiltpi, se ende kindnim. ¹⁷ Yi erang kin, bres endeim salim ei, yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Molk kin, bres ei, sinim wumb pei dambiltpi sipi kin, ngenj ende mił kindnim. Nimbil erang sinim wumb pei, bres endeim ɛle mendpil Jiisas ngenj mił engin topun se nonmun.

¹⁸ Pe enim kom sek piingii! Es-rel wumb kung kuni, nin epi ombu, dup kalk kin, Gos nguk. Ngok kin epi ei, tongndung sik, nok yi enjing. Wumb kung, nin kuni epi ei, dup kalk, Gos ngunjung wumb ei ok, Gos kin dambiltik, o ende puk kin, eim embe ambilk tonu kindnjing. ¹⁹ Pe na ek ninj mił, ei pułe yi pałim. Ei gos kend, min kuni sipik kin, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, sik ngungii epi tał ei, epi wii mił mołum. Ei epi keimi mon! ²⁰ Mon! Na ek yi ninj. Yi mił, torung pii gii ninenjing wumb ei, Gos kin noman to piinanmin wumb ei, kuni nin epi tu wuk kin, gos kend kin embe ambilk tonu sik, ngok enmin ei, sipik kin, Gos keimi kin ngunenjing. Yi peng kin, na enim gui kis kin ende puk, ɛle tuk molk kin, kuni yi nge, ei se nunerngii mon, ni piip nind. ²¹ Enim kapli Jiisas Owundu nge miyem mił ming wain ɛle nok, nga puk kin, gui kis nge ming kin ende nunerngii mon! Nga enim Jiisas Owundu nge peł ɛle, kuni Jiisas eim ngenj mił ei nok eim kin mendpil men tok erik kin, nga puk, gui kis nge peł ɛle, eim kuni mułmba, ei sik nunerngii, mon! ²² Sinim yi eramin kin, Jiisas Owundu kin noman kis piipi ermbe ei, nipin ermin ei, yi enermin mon! Nga Jiisas Owundu nge dinga owundu ei nge, kapli sinim dinga to mani kindnim.

Sinim Kunum Kunum Gos Embe Ambil Tonu Kindmin

²³ Kapli sinim epi kanim kanim pei ermin mił, yi peng kin, en enim kapli yi mił ninmin; ba epi ombu ei, sinim paki tunanim mon. Nga sinim epi kanim kanim pei kapli ermin mił;

ba epi kanim kanim ombu ei, sinim noman tuk ɛle dinga ngonanim mon! ²⁴ Wu endi eim oł endi erpi ei, eim noman ɛle mendpil to piimba, oł ei nge enermba mon. Ba enim wumb eipi nge oł erangin kin, noman to piik erngii nge oł ei nge paki tok erngii ku! ²⁵⁻²⁶ Gos eim ok ek ka yi mił nirim,

“Mei nin nga epi kanim kanim pei mołum ei, Gos Owundu eim nge epi pei mołum.”

Ei yi mił erang kin, enim kung minj nim epi kanim kanim ep top ngii ɛle top tungii ei, kapli sik nok pungii. Nga, enim kuni kaninmin ei ka min kis kii endi sik enerngii! Mon pim kin, enim noman tuk ɛle embin to piingii. ²⁷ Pe nga pii gii ninerim wumb endi mołpu, eim ngii konu kuni nungii, ‘Wei’ a nimba. Neng kin, enim bin ni noman to piingii ei kapli. Enim kuni ei ngumba kuni ei, pei nungii. Nungii kuni ei nok kin, nga kii sik enerngii! Mon pim kin, enim noman tuk ɛle embin to piingii. ²⁸ Ba wu endi enim kanpi kin, ek yi nimba, “Kuni ei sipik, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, sik ngunjung kuni.” Yi peng kin, kuni ei nunerngii mon! Nimbil erang wumb enim kuni sipik, yi mił enjing, pa nipi ngumba wumb ei kin, eim noman tuk ɛle nipe ek nimba ei, piik kin, kuni ei nunerngii! ²⁹ Pe na enim noman tuk ɛle piip ninand mon. Ba wumb endi eipi nge noman tuk ɛle, kis min ka mułmba ei nge, na piip nind, ‘Enim kuni ei nunerngii mon!’ Nanim kuni ei nanim noman pałim mił, na kapli ekii sip numbii. Pe nga wumb endi na end oł ei, eim noman ɛle mok topu piipi kin, ei kun pinałim; ba na nam wiik top muls. Mon pim kin, wu endi nge noman tuk ɛle kis mułmba. ³⁰ Pe nga nanim kuni ɛle, Gos kin ek ka nip ngop numbii. Ba wu endi opu na kuni ek ka nip Gos kin ngopu nunj kuni ei, na kin oł yi nge yi nge en pa nimba. Ei kapli enerim. Pe nga nim kuni ei nunjii ei kapli; ba wu eipi gos kend kuni kin ek endi ekii

sikin enenjii mon! ³¹ Yi mił ku, enim nipe epi endi ermbii, kuni nungii min, noł nungii min, oł epi kanim kanim pei yi erngii ei, kapli. Enim yi erik kin, Gos embe ambilk tonu kindngii nge erngii. ³² Enim Jura wumb nin, wumb tilap eipi nin, nga Gos nge pii gii ninjing wumb tilap mołmun ei, noman to piingii. Nga enim erngii oł ei kanik kun erik. Mon pim kin, wumb ei Gos orung simba nge andlam ei ondu ngunerngii mon! Nga ek kanim kanim tonu omba ei, enim pii kun erik, no pek molk pungii. ³³ Pe na yi mił ku end oł ei, enim yi erngii. Ei nanim epi oł kanim kanim enj ei erip kin, wumb pei noman kulk kin, ka piingii nge erip erip end. Nga na nanim erip kin, ka piip, paki top, ermba ni enand mon. Ba wumb pei ka piik kin, paki top ermbii oł ei, erip ngond. Ngond ei yi eramb kin, Gos wumb pei se orung seng kin, eim kin mułngii.

11

Men Tok Kengip Ek Tok Elmin Oł

¹ Nanim Kraiss erpi, andan topu mundum kongun ei, ekii sip end mił, enim na kanik kin, oł yi mił ku, enim na kin ekii sik erngii. ² Na enim kin ka piip kin, enim embe ambıl tonu kindind. Nimbił erang enim kunum kunum nam kin noman to piik kin, nga Gos oł andan top nip, enim ngunj ek ei, ekii sik enmin? ³ Ba na enim piingii ek ei nip ngond ei, Kraiss ei eim wu pei peng erpi kin, tep erpi mołum. Nga wu mołmun ei, en enim embinjing kin peng erik kin, tep erik mołmun. Nga Kraiss, Gos eim peng erpi kin, tep erpi mołum ku. ⁴ Yi peng kin, wu endi prei ermba min, Gos eim ek ka koi erpi nipi, wumb peni ełe kułou tok mułngii konu ełe ngumba ei, nga eim peng ełe, kum topu pendpi, yi ermba. Ei erpi kin, Kraiss nge embe ambıl tonu kindnanim mon. Ba wu ei, eim singambił simba. ⁵ Pe nga amb endi prei erpi Gos kin ngopu ermba min, Gos eim ek ka koi erpi pałim

ełe, wumb kułou tok, men tok erngii konu ełe, nipi tor kindpi kin, wumb ngumba. Nga peng ełe epi endi kum topu, pandi tunermba. Yi erang kin, amb ei wu mił ermbii ni piinim eim wam nge embe mani kindpi kin, nga wam eim singambił simba. Pe nga, peng kum tunarpi kin, angpi ek ninim amb ei, yi mił ku, eim peng enjin pek topu kołmung tumba ei, nga eim singambił simba. ⁶ Ei yi mił amb endi eim men topu peng erpi, kunum ełe peng kum tunermba ei, nga eim peng enjin kołmung topu pek topu, esimb ermba. Ba amb ei peng enjin kołmung topu, nin pek esimb topu ermba ei, eim nge singambił piimba ei, kapli amb ei peng kum tumba. ⁷⁻⁹ Nimbił erang kumb se, Gos eim amb endi sipi, wu eneririm mon; ba Gos wu kumb se sipi kin, amb endi eririm. Nga Gos eim amb nge piipi kin, wu eneririm mon; ba Gos wu nge piipi kin, amb eririm. ¹⁰ Yi peng kin, amb en enim Gos kin prei erpi ngopu peng enjin kum pandi tungii ei, epi andan tumba ei, wam kin mandring mułmba. Nimbił erang Gos nge enjel oł ei keningii. ¹¹ Ba Gos Owundu kin pii gii ninjing wumb ei, oł yi nge piik mołmun. Pe nga amb eim mendpił mułmba ei, kapli enermba. Nga wu eim mendpił mułmba ei, kapli enermba ku. ¹² Nimbił erang Gos eim wu sipi kin, amb kumna eririm. Ba pe nga wu mołmun ei, amb menginmin. Nga epi kanim kanim pei ei Gos pułwu minj mołum.

¹³ Enim kapli en enim ek ei mok tok kanik kin, piik kun erngii. Oł yi nge, amb endi wumb pei kułou tok, Gos kin prei erik mułngii. Mułangin kin, amb eim peng enjin kum pandi topu, oł yi nge erpi, prei erpi Gos ngumba oł ei, kapli min mon? Ei mon! ¹⁴ Nimbił erang sinim wu amb pei nge oł elmin oł ei, sinim andan tonum. Pe nga, wu endi eim peng enjin olt pupu mułmba wu ei, eim singambił simba. ¹⁵ Ba amb peng enjin olt mołum ei, Gos eim amb ngum

ei, peng pandi tungii nipi ngum ei, amb moke ka wii endi salim. ¹⁶ Ba wumb endi eim peng enjin pandi tolmun ek ol yi nge ninmin ei, kapli enanim pa nipi ermbe ei, nanim yi mił nip, orung kindmbii ei, sin sinim wumb yi mił nipin ol eipi endi andan topun ngonalmn. Nga Gos nge eim wumb tilap konu eipi molmun ei, ol yi nge ol eipi endi erik kin, Gos kin men tok erik, noman to piinalmin mon.

Jiisas Owundu Nge Kuni

¹⁷ Pe nga kengip ek ei, polup nip enim ngond ei, nip enim embe ambil tonu kindnermbii mon. Nimbil erang enim men ngii kulou tok enmin ol ei, kun ka enalmn mon. Ba enim ol ka palim aninga aninga erik enmin; nga aninga kombur ol kis enmin ku. ¹⁸ Kumb se, na ek yi nimbii ei, enim tuk men tok erik, kulou tok molmun konu ele, enim eipi eipi puk, tilap eipi eipi molk Gos kin men tok erik, ngok enmin. Pe na ek ninmin piind ei, kopur aninga keimi mił palim, ni piind. ¹⁹ Yi mił, enim Gos nge tilap wumb molmun konu ele, tuk tilap eipi eipi puk enmin ei, keimi enim kin tonu omba. Yi peng kin, enim molmun konu tuk ele, wumb ol kun ka elmin wumb ei, peni ele tor wangin kin, wumb pei keningii. ²⁰ Yi mił erang, enim ok eipi eipi kulou tok, Gos kin men tok erngii; ba enim ok Jiisas Owundu nge kuni simba ei, ok sik nunerngii mon. Nimbil erang, enim kuni ei, ol kun ka mił nonalmn, mon. ²¹ Pe enim kuni nungii erik, enim endeim endeim ni en enim kuni erik, singii mił, sikir nok pungii. Nga wumb kombur kuni tang molmun. Nga wumb kombur nol wain nok, wulu pang kin, andik molmun. ²² Pe en enim kuni nok, nol nok, ol yi nge erngii ei, enim ngii konu sinalim min? Ba enim Gos eim nge wumb tilap molmun ei, epi wii mił molmun ni piinmin. Nga epi pei sinalim wumb ei, to singambil monduk enmin. Pe enim ol yi nge enmin ei, na enim kin nipe ek endi

nip ngumbii, ni piinmin? Na enim ol ei enmin a nip, embe ambil tonu kindnermbii, ei am mon! Na enim embe ambil tonu kindnand, mon!

²³⁻²⁴ Pe Jiisas Owundu eim ek ei nipi, andan topu, na ngum. Ek ei na enim nip ngunj ek ei, Jura Jiisas Owundu sipi, opu orung wumb angil pendim. Epin kunum ele, kumb se Jiisas Owundu eim bres endi sirim. Nga Jiisas eim prei erpi, ek ka nipi, Gos ngopu, bres sipi, engin topu yi nim, "Bres ei nanim ngenj mił engin topu, enim paki top ngond. Ngond kuni ei nungii! Yi erik kin, nanim kin noman to piingii." ²⁵ Nok poru nik, yi mił ku, nga nol wain ming ele multum. Jiisas ei sipi, prei erpi, ek ka nipi Gos ngopu, yi nirim. "Nol wain ming ei, na miyem mił ei nge, Gos nge lo ek konj enim nip ngonum. Kunum nenj enim nol wain yi nge sik, nungii ei, nok kin, kunum ele, nanim kin noman to piingii." ²⁶ Yi mił erik piik molangin kin, Jiisas ek ka nik tor kindngii. Kindangin kin, Jiisas Owundu yi erik, eim ond peri ele kolpu, nga ol pei ombu erim. Nga bres ei nungii min, nol wain ming ei nungii kunum ele, na ek ka ei nik tor kindngii ei, kunum ele Owundu nge orung omba ni piingii. ²⁷ Yi mił erang, nga wumb nii endi, eim ol kis kun pinalim erpi eim noman tuk ele mok topu piipi, kun enarpi kunum ele, Jiisas Owundu nge ngenj bres mił ei, si nopus, nga ming nol wain Jiisas miyem mił ei nopus, yi ermbe ei, wumb ei ol kis kun pinerim mił erpi kin, Jiisas Owundu nge ngenj kin miyem ele, ngonum. ²⁸ Yi peng kin, wumb pei en enim noman tuk ele kumb se mok tok, en enim kii sik, pii kun erik, kapli muljung kin, en enim bres ei nin, nol wain ming ele molum ei, kapli nungii. ²⁹ Pe nga wumb endi eim ol yi nge ermbe ei, bres Jiisas Owundu nge ngenj mił ei nonum; nga nol wain ming Jiisas Owundu nge miyem mił nonum; ba Jiisas ngenj puke ei nge pii pol turnarpi kin, nonum ei, eim erpi, pul

ei, sinim Gos kos owundu eim kin mendpił tonu omba. ³⁰ Oł yi nge enjing ei, enim wumb kombur ening pepi erang kin, ngenj simb angil dinga pinalim. Nimbił erang enim noman tuk ełe oł kun ka pinalim. Nga enim wumb kombur kulnjung; ku. ³¹ Pe en enim kumb se, kii sik, noman tuk ełe, mok tok piingii. Piik kin, oł kun ka pimba mił kunum kunum enjing kin, ekii se Gos kos owundu enim kin tonu onermba, mon! ³² Ba sinim nge Jiisas Owundu sinim kin kapli, kos piipi, kii sipi, mok topu, orung opu, kumep kis topu, ngo orung kindmba ei, yi mił sinim Erinjpin Gos nge kang ambil mułangin mił erim. Yi mił erang, sinim mei wumb pii gii ninenjing wumb kin, Gos kos owundu tonu omba ei, piinerman mon. ³³ Yi peng kin, na angnan noł! Enim kunum ełe, kułou tok, ok ende puk, men ngii ełe kuni owundu endi nungii ei, wumb kombur wangin kin, enim kui erik mułangin kin, pei ok, kułou tok, ende molk nungii. ³⁴ Ba pe, wumb endi kuni tumba ei, eim ngii konu ełe kuni numba. Ei erpi kin, wumb ei, eim enim kin kuni nge nungii. Mon pim kin, nga ekii se Gos nge kumep kis enim kin tonu omba. Pe nga, epi endi kii sinjing ei, nanim enim kin op kunum ełe, na ei er kun ermbii.

12

Gos Nge Gui Ka Epi Ka Wii Wumb Wii Ngołum

¹ Pe Gos Gui Ka epi ka wii wumb wii ngołum. Ngołum ełe nge nanim angnan noł enim ek keimi ei, pii poł tungii ni piind. ² Pe enim piinmin ei, okrii enim torung wumb mulnjung kunum ełe, Seisen nge wumb enim wunduk, gos kend kin tuk sinjing. Gos kend ek ei piinarik kin, enim gos kend ei kin ekii sik puk enjing. ³ Yi mił erang, na noman ełe enim ek ei keimi piingii. Piik kin, wumb nii endi Gos nge Gui Ka eim kin mołpu kin, nga eim kin ek endi nipi erim kin wu ei, eim ek yi mił ninermba,

'Jiisas dup konu ełe am ba mendpił kin ek buł morung' ninermba mon. Nga wumb endi Gos Gui Ka mulerim kin wu ei, eim ek yi ninermba; Jiisas eim Owundu mołum; pa ninermba mon.

⁴ Gos eim Gui Ka epi ka wii kanim kanim pei wumb wii ngołum. Ba Gos Gui Ka endeim mołpu kin, epi ka ombu ngonum. ⁵ Pe nga sinim Gos Owundu nge kongun kanim eipi eipi palim mił erik mołmun; ba Gos Owundu endeim mendpił mołum ei, eim kin, kongun erik mołmun. ⁶ Sinim Gos nge kongun ełe, dinga kanim eipi eipi sipin enmin; ba Gos endeim minj mołpu kin, eim kongun ełe wumb pei sipi, dinga ngang enmin. ⁷ Gos eim nge Gui Ka ei, eim wumb endeim endeim ni, andan topu ngonum. Ngang kin, Gos eim nge wumb pei mołmun ełe, paki tumba nipi enim. ⁸ Pe Gos eim epi ka wii ombu, wumb eipi eipi ngonum. Ngang kin, wumb endi Gos noman ka wii mendpił palim mił ei, Gos Gui Ka paki tang kin, nipi tor kindnim. Gos Kui Ka ende ku nga, wumb endi eim Gos noman ka koi erpi palim oł piilim mił, dinga ngołum. ⁹ Nga wumb endi pii gii ninmin oł ei nge epi dinga oł erpi, Gos Gui Ka ende mołum ei, dinga ngang sim. Nga wumb endi Gos Gui Ka dinga ngang kin, wumb ening kanim kanim peng piingii ei, kapli erpi sipi, konj simba nge dinga sim. ¹⁰ Gos Gui Ka ende ku, nga wu endi jep oł ermba ei nge, dinga sim; nga wu endi dinga sipi, Gos nge noman ełe nipi tor kindnim; nga wumb endi dinga sipi, Gui Ka min gui kis kongun enim mił, nik kanik kin, pii poł tonum; nga epi Gos Gui Ka kin onum epi ei, Seisin gui kis kin onum ni mok tupu, piimba epi ei sim; nga wu endi ek eipi endi piinarpki kin, kanim kanim wumb pii poł tungii mił, ek ei nipi Gos Gui Ka dinga ngang sim; nga wu endi eim piinermba ek ei, kanim kanim ok kep erpi, wumb ngang piingii dinga ei sim. ¹¹ Ba ei Gos Gui Ka

endeim mendpił endeim mołpu kin, epi ka wii oł kanim kanim ombu pei erpi wumb ngonum. Gos Gui Ka epi kanim kanim ka wii pei wumb endeim endeim ngumbii ni piinim mił, yi ku ngang kin, wumb endeim endeim sinmin.

Ngenj Nge Ek Ekin Endi Salim

¹² Yi mił Kraiss nge wumb eim kin dambiltipi ende mołpu kin, ngenj ende mołum; ba simb, angil, kumb, ningil epi kanim kanim ombu pepi, nga eim er kindang kin, wumb endeim mił mołum. (Sinim yi mił ku ngenj, simb, angil epi kanim kanim pepi, nga sinim wumb mił erpi kindang kin, ngenj endeim endeim ni mołmun.) ¹³ Pe sinim mołmun wumb, kombur Jura wumb, nga kombur wumb tilap eipi pii gii ninjing wumb; nga wumb kombur wumb endi kin kongun wii erik ngołmun; nga wumb kombur en enim nge, epi kanim kanim ermin ni piilmin. Wumb pii gii ninjing ei yi elmin wumb pei ombu, ei Gui Ka endeim ele noł pek, ok dambiltik, se ende punjung. Nga Gos sinim wumb pei Gui Ka endeim ele mendpił erpi, sipi kindang kin, o pun ende mołmun. ¹⁴ Pe sinim ngenj ele endeim mił aninga endi pinalim mon; ba ngenj simb, angil, kumb, ningil epi kanim kanim aninga pei mołum; ba ngenj endeim ele mołum. ¹⁵ Pe wumb endi nge eim simb ei, eim yi nimba, “Na nanim angil pinal mon. Yi mił ku, “Nanim ngenj ele aninga pinal ku,” pa ni simb yi nimba. Ba simb eim ngenj ele aninga mołum. ¹⁶ Pe wumb endi nge eim kom ei yi nimba, “Na nanim ningil pinal mon! Yi mił ku, nanim ngenj ele aninga pinal ku.” Yi nimba; ba kom eim ngenj ele aninga mołum. ¹⁷ Pe sinim ngenj pei ningil minj pep pułang kin, ek tangk kin, elangin ei erik, piilangin mił nenj? Pe nga kom minj pei ngenj ele pep pułang kin, mur top kunum ngop elangin, epi ei er piilangin mił nenj? ¹⁸ Ba ngenj ei yi mił mon.

Gos eim sinim ngenj ele epi endeim endeim ni pendim ei yi mił; ei eim noman to piipi, ermbii ni pirim mił, eririm. ¹⁹ Sinim ngenj ele aninga mił endi piłang kin, ei ngenj mendpił ele endi pinalang mon. ²⁰ Ba sinim ngenj ele, yi mił pinalim mon. Wu amb ngenj ele simb, angil, kumb, ningil, epi kanim kanim aninga pei, ngenj ele palim. Ba yi mił erang, wumb ngenj endeim palim. Yi mił ku, sinim pii gii ninjing wumb tilap ende mołmun; ba kongun eipi eipi palim. ²¹ Yi peng kin, wumb endi nge ningil yi nipi angil kin, kapli yi ninermba mon. “Na nanim mendpił kapli ngenj kongun ele ermbii,” pa nim. “Sikind pui!” Nga wumb endi nge peng yi nipi, simb kin kapli yi ninermba mon ku, “Na nanim mendpił kapli ngenj kongun ele ermbii,” pa nim. “Sikind pui!” pa nim. ²² Ei yi mił mon! Ngenj ele aninga piinmin ei, dinga pinalim; ba ei ngenj ele pinerim kin, ngenj ei kun ka pinermba mon ku. ²³ Pe nga ngenj kombur sinim piipin ei, epi mendpił mon; epi wii mił, ni piimin. Ngenj aninga ei, pandi topun, er ka erpin, kanpin kin, kun erpin se andinmin. Pe nga ngenj endi ka pinalim ni piinmin ei, er ka erpin nga kanpin kin, kun erpin se andinmin. Yi peng kin, sinim ngenj ele aninga, singambil sinermin. ²⁴ Pe sinim ngenj aninga, ka mendpił salim ei kapli, kongun endi ka erpin ngumun pinalim. Gos eim mendpił yi erpi kin, ngenj se endi kindpi, pendim palim. Erang kin, ngenj aninga kombur ele en enim wii mił ni piinmin; ba eipi aninga kopur erpi sipi, tonu kindang kin, embe tonu kindim. ²⁵ Yi peng kin, ngenj ele aninga aninga orung orung si kindnerngii mon! Ba ngenj ele aninga eipi eipi palim ei, noman ende sek kin, endeim endeim ni noman to piingii. ²⁶ Yi mił ku, sinim pii gii wumb ei, ngenj aninga aninga mołmun. Mułangin kin, ngenj ele aninga aninga palim ei, ngenj ele aninga endeim kumbii sim kin, ei

ngenj pei, kumbii minj sik pungii. Pe nga ngenj aninga endeim nge embe ambilk tonu kindnjing kin, ngenj pei yi ku ka piingii.

²⁷ Enim pei Krai nge ngenj mił mołmun. Enim endeim endeim ni Krai nge ngenj aninga aninga ełe, molk tuk tuk enmin. ²⁸ Pe Gos eim nge wumb tiłap ei, eim kongun ka wii ngang kin, erik mołmun. Kumb se mołmun ei, Gos ek se andiłmin wumb; nga Gos ek ka koi erpi pałim ei, piik niłmin wumb; nga ekii se, wumb kin ek andan to ngołmun wumb; nga wumb ombu jep oł kanim kanim ełmin wumb ombu; nga mering ening peng kanim kanim kapli erik sipik kun ełmin wumb; nga wumb eipi paki tok ełmin wumb; nga wumb kongun ełmin wumb nge tep ełmin wumb; nga wumb ek eipi eipi piinenjing ek ei sik, nik tor kindiłmin wumb. ²⁹ Pe en enim wumb pei, Gos eim ek se andiłmin wumb pei mon; nga en enim wumb pei, Gos epi ekii se ermba epi ei piik niłmin wumb pei mon ku. Nga wumb pei Gos nge ek andan tołmun wumb pei mon; nga wumb pei, jep oł kanim kanim ełmin wumb pei mon ku. ³⁰ Nga wumb pei ening peng kanim kanim pimba ei erik, kun erik, paki tok, ełmin wumb pei mon; nga wumb pei ek eipi eipi wumb ei piinanmin ek ei, ningii wumb pei mon; nga wumb pei ek ei kep erik sik, wumb piingii ek ełe tuk kindang kin, piingii ei, wumb pei erngii wumb, pei mon ku. ³¹ Ba enim noman tuk ełe, dinga kindik kin, Gos Gui Ka enim wii ngum epi ka wii ombu minj, noman to piik singii. Sik kin, yi erang, andıam ełe nanim andan tumbii, ekii sinjing ei, am ka wii mendpił ei nge, noman kultmun oł ei.

13

Noman Kultmun Oł Ei

¹ Pe na nanim wumb eipi eipi nge ek ei piip nimbii min, Gos enjel ninmin ek ei piip nimbii. Ba pe, nanim noman kultmun oł ei, nanim kin

pinerim kin, nanim ek nimbii ei, epi wii beli kepıi tangin kin, gur ninim min, ond giramus kepıi ngonmun ei mił, nanim ek ei yi mił pimba. ² Pe na nanim Gos eim epi ekii se ermba ek ei, ni tor kindiłmin oł ei dinga sip nimbii nin, Gos nge ek koi er pałim ek ei pei piimbii nin, Gos eim noman ka wii ei epi kanim kanim pei nam piıł ku. Nga nam piı gii dinga pim kin, ei kapli komung ei, orung pui nimbii, kapli ba; ba nam noman kultmun oł ei nge, nam kin pinerim kin, kapli nam epi wii mił mendpił mułmbii. ³ Pe nanim epi kanim kanim pei seng sip kin, wumb epi sinałim wumb ngumbii. Pe nga nanim ngenj Gos opu orung wumb ngamb kin, wumb ei sik, dup kełngii; ba na nanim wumb noman kulk enmin oł ei, nanim kin pinerim kin, kapli ei nanim paki tunermba mon.

⁴ Noman kulk ngok enmin oł ei, yi mił peng. Wumb eim kin ek kis nik ngok enjing; ba eim ek ka nipi, orung kindmba; nga wu ei, wumb eipi paki ka tołum; nga eim wumb eipi endi epi min ka wii epi sałim wumb ei kin simbii ni piipi kin, noman kis piipi, ngonermba mon. Nga yi ku, wu ei, eim embe ambıl tonu kindnałim mon ku. Nga wu ei eim noman eł ambıl tonu kindnałim mon. ⁵ Pe nga noman kulk ngołmun oł ei, wumb eipi kin oł kun pinalim mił, oł erpi kin, oł ei enałmin mon. Pe nga oł ei, eim nge epi mendpił eim noman topu pinalim mon. Nga oł ei sikirpi jiki pang wu endi kin ni epi kin ei enałim mon. Nga oł ei, wumb eim kin oł kun pinalim oł ei eim kin enmin; ba ei eim noman to piinalim mon. ⁶ Pe nga noman kulmun oł ei, wumb nge oł kis kun pinalim ei kin, ka piinalim mon. Ba wumb Gos nge oł kun ka ełmin oł ei kin ka piıłmin. ⁷ Pe nga noman kulmun oł ei, wumb noman ełe ełmin oł ei kin ka piinalim; ba ei ek ni tor kindnałim embin ei ko wupu, si kindnałim mon. Pe nga oł ei pii gii niłim ei eim wumb kin epi ka

wii ełmin, kis enałmin mon. Pe nga oł ei, eim Gos oł ermba ei piipi kin, kui er mołum. Pe nga oł ei, eim oł embin tui eim kin tonu om; ba eim dinga angilim.

⁸ Noman kulmun oł ei nge, kunum kunum pepi ba minj, poru ninermba mon. Ba nga Gos oł ekii se ermba ni tor kindilmin oł ei, poru nimba. Pe nga ek eipi eipi wumb piinalmin ek ei, wumb kombur sinjing; ba ei kapli nga ek tingnerngii mon; ei poru nimba. Nga oł ei, noman owundu koi erpi palim oł ei, poru nipi, si kindmba. ⁹ Ei yi mił, pe sinim oł ei, noman ka wii ełe aninga kopur piilmin. Nga pe sinim oł ei, Gos epi koi erpi palim ei ekii se ermba oł ei, ni tor kindilmin aninga kopur piilmin. ¹⁰ Pe nga ekii se sinim noman piilmin oł kun ka wii mendpił tonu omba kunum ei, noman piilmin dinga oł ei aninga kopur kun ka pinalim mił, ei poru nipi, si kindmba; ba noman kultmun oł ei, kunum kunum mułmba.

¹¹ Ok kunum ełe, nanim kangil kembis muls. Kunum ei, nanim ek tenginj ei, kangil kembis mił ek tenginj. Nga na kangil kembis mił noman to piinj. Nga nam kangil kembis mił noman ełe mok top piinj. Ba ekii se, pe nanim wu mołup kin, kangil kembis noman ełe oł ei si kindip, poru ninj. ¹² Kapli pe, sinim noł ełe kaninmin ei, min men ełe, ei kun ka mił mon. Ei yi mił ku, sinim Gos ek keimi aninga kopur pii poł tunanmin. Pe nga ekii se, Jiisas Owundu orung omba kunum ei, sinim Gos nge noman ka wii piik kenmin. Yi mił ku, pe sinim wumb kumb ningil kaninmin. Pe na Gos ek keimi aninga kopur piind; ba ekii se, na Gos ek keimi pei piimbii. Ei yi mił ku, Gos eim na kin pei kanpi piinim.

¹³ Ba pe nga, oł kunum kunum palim oł ei, tekliki mołum. Oł ei endi Gos kin pii gii nilmin oł; nga oł ei endi, Gos kin kui er mołmun oł; nga oł ei endi, noman ngołmun oł, palim.

Ba kumb se mendpił oł ełe noman ngołmun oł ei nge palim.

14

Gos Gui Ka Epi Ka Wii Kumna Wii Ngonum

¹ Yi mił erang, enim wumb noman kulk ngok ełmin oł ei, noman am dinga nga kindik kin, to piingii. Piyangin kin, nga enim noman ełe to piik, Gos Gui Ka epi ka wii kanim kanim wii ngang kin, singii. Ba Gos Gui Ka epi ka wii kumna epi ei, enim noman dinga kindik kin, singii. Singii epi ei, Gos epi koi erpi, ek keimi palim epi ei wumb ni tor kindik kin, ningii. ² Pe nga, wumb endi ek eipi eipi piinanmin ek ei, ninim ei nipi, ya mei ełe wumb ngonanim mon; ba eim ek ei nipi, Gos kin kun ngonum. Nimbił erang, wumb endi mołpu kin, ek ei piinanmin. Ba Gos Gui Ka ełe nge, dinga ei, Gos ek keimi koi erpi, palim ek ei nipi, tor kindipi erim. ³ Ba nga wu endi Gos eim ek keimi oł ekii se erpi, tonu omba palim ek, ei nipi, wumb ngonum. Ngopu erang kin, wumb pii gii dinga erpi, nga wumb noman ełe to piik, oł kun ka palim ei, erik mułangin kin, nga wumb noman tuk ełe dinga sik, emin mułngii. ⁴ Pe wu endi eim ek eipi eipi piinanmin ek ei nimba, wu ei, eim noman tuk ełe mendpił paki topu, ngonum; ba wu endi Gos eim ek keimi oł ekii se ermba oł palim ek ei nipi, wumb ngonum ei, Gos nge tilap wumb pei nge noman tuk ełe paki topu ngonum. Yi mił, enim Gos ek keimi koi erpi palim dinga ei singii.

⁵ Pe nga, nanim yi ni piind. Enim pei kapli ek eipi eipi wumb piinanmin ek ei, ningii ni piind; ba na enim noman owii ngond ei, enim pei Gos eim ek keimi, koi erpi palim ek ei ni tor kindik ningii. Pe wumb ei, Gos eim ek keimi koi erpi palim ek ei, nipi wumb ngonmun. Nik wumb ngonmun kongun ei, am epi owundu mendpił pupu, pepi ba; ba nga wu

endi eim ek eipi eipi eim piinanim ek ei nipi, wumb ngonum. Ba pe nga wumb endi moꝓu pendpi kin, ek ei nge kep erpi ngang mulerim kin, kapli ek ei, Gos tilap wumb pei paki tunerim mon. Tunerang kin, wu ei ek eipi eipi ni tor kindpi ermbe wu ei, eim kongun mani muꝓba. ⁶ Pe na angnan noꝓ, na enim kin ombii kunum ei, op kin, enim piinerngii ek eipi eipi nip ngumbii. Ba nga na enim kin Gos ek keimi konj endi nipi ngumba ei, nip enim ngunermbii min; Gos ek ka puꝓe koi erpi paꝓim enim kin nip ngunermbii min; Gos eim ek keimi koi erpi paꝓim ek ei, nipi tor kind ngunermbii min; nga enim piingii ek kombur, nip andan top ngunermbii kapli na ek eipi eipi piinand ek ei, enim kin nip ngunj kin, ei epi pei enim paki tunermba mon!

⁷ Yi miꝓ ku pe nga, mingaꝓ min giisa, noman konj pinaꝓim wumb miꝓ, pe nga golang ek eipi eipi kun ka tingnerim kin, sinim golang ek mong ei pii kun enanmin mon! ⁸ Pe nga, wu endi eim opu nginmaꝓ erngii kunum tang seng kin, wu endi wii tumba ei, kun ka toꝓmun miꝓ tumba. Nga wii kun tunerim kin, wumb opu nginmaꝓ erngii nge erik, kun erik mulerngii mon. ⁹ Nga enim yi miꝓ ku, nga wumb endi kapli enim ek mong eipi endi wumb piinerngii ek ei nengin kin, kapli ek puꝓe ei, pii poꝓ tunerngii mon. Ba enim ningii ek ei, konu pop top sipipi, ek wii miꝓ endi kindang kin, punum. ¹⁰ Yi miꝓ, mei konu orung orung ek eipi eipi pei pepi punum. Ba ek ei, ek wii miꝓ mon. Ek ei nge, puꝓe eipi eipi saꝓim. ¹¹ Ba wumb ningii ek ei, na pii poꝓ tunenj kin, ningii wumb ei, tilap eipi wu ni piingii; nga yi ku, wumb ek eipi ningii wumb ei, tilap eipi ni piimbii. ¹² Pe nga enim yi miꝓ ku, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei wii ngonum ei, simin ni piinmin. Pe nga, enim kapli noman eꝓe to piik kin, Gos Gui Ka epi ka wii ei wii ngum epi sik, kongun dinga erik, Gos nge tilap

wumb pii gii dinga sek kin, ei nge Gos koi erpi paꝓim dinga oꝓ ei simin.

¹³ Pe wu endi eim piinanim ek eipi endi nimba ei, eim Gos kin prei erpi, kii seng kin, ek ei, ak topu, ni tor kindmbe oꝓ ei, Gos eim paki topu ngumba. ¹⁴ Pe enim ek eipi eipi piinanmin ek eꝓe nge, enim prei enjing kin, enim nge noman tuk gui ei prei erpi moꝓum; ba enim noman eꝓe prei enanim mon. ¹⁵ Yi miꝓ peng, enim ek eipi eipi piinanmin ek, Gos Gui Ka paki tang kin, prei erngii. Enim kapli enim nge noman tuk gui eꝓe, prei erngii; nga enim noman eꝓe yi ku, prei erngii. Nga enim ek eipi eipi piinanmin ek, enim nge noman tuk gui eꝓe golang nik piingii. Nga enim noman eꝓe golang nik piingii ku. ¹⁶ Nim yi enen kin, pe nim noman tuk gui eꝓe mendpiꝓ, ek ka nikin, Gos kin ngunjii. Pe nga wu endi tuk kuꝓou tungii konu eꝓe moꝓum; ba eim ek ei pii poꝓ tunanim ek ei, keimi ni ngumba; ba nim prei erkin, ek ka nikin, Gos ngunjii ei, eim kapli nimba; ba ek ei pii poꝓ tunanim, mon ku. ¹⁷ Pe nga ninim ek ka nikin, Gos ngunjii ei, ka piim kin, wu endi nim kin tep to muꝓba wu ei kin, noman tuk eꝓe paki tunerim mon.

¹⁸ Pe na Gos kin ka piip, ek ka nip ngond ei, ek eipi eipi piinand ek ei, ni tor kindind. Kindind ek ei na mendpiꝓ nip tondrung pup; nga enim pei kambip, mani kindind ei, enim ek eipi eipi piinanmin ek ei, ni tor kindinmin. ¹⁹ Ba Gos nge tilap wumb ei, Gos kin ek ka nik eꝓmin kunum eꝓe, na noman eꝓe kapli ek mong endeim endeim ni, angii orung mendpiꝓ nimbii. Nipi ek ei, kapli wumb eipi pei muꝓangin kin, ek ei andan top nip ngumbii. Ba na ek eipi eipi piinand ek mong 10,000 pei ek mong ei, ninermbii mon. Nimbiꝓ erang ek ei enim noman tuk eꝓe, paki tunermba mon.

²⁰ Angnan noꝓ! Enim oꝓ ei nge, noman eꝓe kangi ambiꝓ kembis miꝓ yi mulerngii, mon. Ba oꝓ kis eꝓe nge, kapli enim kangi ambiꝓ kembis

mił oł kis enałmin mił ku, noman to piik erik mułngii ei kapli. Ba en enim noman ełe nge, dinga pang kin, wumb dinga mił mułngii. ²¹ Gos eim nge lo ek ełe yi mił polk, pendnjing palim.

“Wumb eipi gupu ełe nin, wumb ek eipi niłmin wumb ombu nin, na wumb ei kin ek nemb kin wumb ei, piingii nip ninj. Ba yi ku erik, nanim ek nind ei piinanmin,” Owundu yi nim.

²² Yi mił erang, wumb ek eipi eipi piinanmin ei, ni tor kindmin ek ei, Gos nge pii gii ninjing wumb nge mon; ba Gos nge dinga jep kin pii gii ninenjing wumb ei kin, andan tonum. Ba nga Gos ek keimi koi erpi palim ni tor kindinmin ek ei, pii gii ninenjing wumb ei kin, ek mon; ba ek ei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei kin, Gos noman ełe, andan tonum.

²³ Yi peng kin, Gos nge tilap wumb pei kułou tungii kunum ełe, nga wumb ombu pei en enim ek eipi eipi piinanmin ełe, tangk ni tor tor er mułngii. Pe nga wumb kombur, torung mołmun min, pii gii ninenjing wumb kombur ok, mułngii ek ei piik, en enim yi ningii, “Ei enim noman mendpił pinalim, wulu pang kin, nik er mołmun ni,” yi ningii.

²⁴ Ba enim Gos eim nge ek keimi koi erpi palim ek ka ei, nik tor kindnjing kin, wumb kombur pii gii ninenjing wumb mułngii min, torung wumb kombur, tuk ok mułngii ei, ek ei opu, noman tuk ełe kileng tang kin, noman ak to piingii min, en enim oł kis kun pinerim mił enjing pimba ei, mok tok piingii. ²⁵ En enim noman tukrung koi erpi pimba ei, opu peni ełe tor omba ei, en enim Gos kin ming kopsing, pii poł molk kin, Gos kin noman to piik kin, ek ka ni ngungii. Nik kin, yi ni tor kindngii ei, “Gos keimi ya sinim kin mołum.”

Gos Kin Men Tok Ełmin Oł Ei Kun Ka Pimba

²⁶ Angnan noł! Na yi mił ni piind, ei kunum enim o ende puk, Gos kin ek ka nik erngii ei, wu endi golang

nimin ni tu wułum. Nga wu endi ek andan tołum nge wu. Nga endi Gos oł erim ek ei nipi tor kindilim nge wu. Nga wu endi ek eipi eipi piinanmin ek ni tor kindilim nge wu. Nga wu endi ek eipi pułe ei ak topu, ni tor tor erpi ngołum nge wu. Epi kanim kanim erngii ei Gos nge tilap wumb paki tołum epi minj erngii. ²⁷ Pe nga wumb endi ek eipi eipi piinermba ek ei, nimba pim kin, wumb tał nin, tekliki mendpił, kapli ningii kunum endeim wu endeim mendpił nimba. Nga wu endi kapli ningii ek, endeim endeim ni kep erpi kindang kin, ek ei piingii. ²⁸ Pe wu endi piinerim ek, eipi eipi nimba wumb mułngii; ba ek kep ermba wu endi mulerim kin, wu ek nimba wu ei, wu yi nge ei kułou tungii konu ełe, ek tingnermba mon. Ba eim ni piipi kin, nga ek nipi konu eipi pupu kin, ei eim kin Gos kin mendpił nimba. ²⁹ Nga wumb tał min tekliki, Gos eim nge ek ka koi erpi palim oł ei nik, tor kindngii. Nga wumb kombur molk, kanik pii poł tok, ‘Yi ninmin yi ninmin,’ nik mok tok erngii. ³⁰ Ba nga wu endi tuk kułou tungii konu ełe mołpu kin, ek nimba ek endi konj Gos eim andan topu ngum. Ngang kin, wu ei piipi kin, eim kin wu endi kumb se angpi ek nipi kin, tor kindpi ngopu mułmba wu ei, ek ninermba mon! ³¹ Enim pei kapli Gos eim ek ka koi erpi palim ei nik, tor kindngii. Ba wu endeim endeim ni ku ni pangin kin, wumb pei tuk mułngii ei, paki tang, piik sik kin, noman tuk ełe dinga ngang singii. ³²⁻³³ Pe nga Gos eim oł kun enałmin oł ei nge, pułwu mon; ba Gos eim noman emin pułwu mołum. Yi ku, Gos eim ek koi erpi palim ek ka ei nik, tor kindik, wumb ngołmun wumb ei, en enim noman tuk gui ei, en enim tep ełmin. Yi erang kin, wu endi ek nimba, wu eipi endi, kom seng kin wu eipi nimba.

³⁴ Yi peng kin, Gos nge tilap wumb yi mił ku amb en enim Gos nge tilap wumb kułou tungii konu ełe angk, ek endi nik, enerngii mon. En enim

angk, ek endi tangk, nik enerik mon; ba wenjing kin ek piik, ekii sik erngii. Erik kin, Gos lo ek ele ok, yi mił nirim. ³⁵ Pe amb en enim ek endi pii kun enarik, kii singii peng kin, amb ombu en enim ngii konu ele puk, wenjing kin kii sik, pii pol tungii. Nga kulou tok molk, ek ningii konu ele, amb endi angpi, ek kii sip, yi enermba mon. Nimbił erang ol kun pinałim ei, en enim singambił singii.

³⁶ Nimbił erang enim ol ei nge, ekii sinenjing? Gos eim ek ka ei, enim kin mendpił tor om min? Nga Gos ek ka ei enim kin mendpił tonu om min?

³⁷ Pe wumb endi eim Gos nge ek ka koi erpi pałim ei nipi, tor kindpi kin, wumb ngumbii ni piim kin, nga Gos Gui Ka ei ka wii epi kanim kanim wii ngonum dinga ei, endi sim pim kin, eim kaplı noman to piimba. Ele nge, na mon polup enim ngond ei, Gos Owundu eim nge lo ek dinga nipi ngum. ³⁸ Pe wumb endi na Pol ek ei piinarpi, noman eipi eipi piipi endim kin, enim wu ei kin yi piingii. Wu ei Gos nge ek ka koi erpi pałim ni, tor kindnałim wu ni piingii.

³⁹ Yi peng, nanim angnan nol! En enim Gos ek ka keimi koi erpi pałim ek ei, ni tor kindik kin, ngungii kongun ei, noman dinga kindik erngii. Ba enim wu endi ek eipi eipi piinanim ek ei, nimba wu ei, mon pa ninerngii mon! Nga ek pii pol tunerngii ek ele, pinermin pa ninerngii mon! ⁴⁰ Ba sinim Gos kin ełmin ol pei, enim am kun ka pimba mił, mendpił erik pungii.

15

Jiisas Kraiș To Kundnjung Ba Nga Konj Tonu Om

¹ Pe nanim enim kin nga nemb kin, piingii. Angnan nol! Jiisas Kraiș eim ek ka ei nip enim ngunj. Ngunj ek ei, enim piik sinjing ele nge, en enim pii gii ei erpi, dinga kindang kin, enim angk, dinga kind er mołmun. ² Ek ka ei, na nip tor kindip enim ngunj ei, ek ka ele Gos erpi, enim sipi orung

sim. Ek ka ei enim noman tuk ele ambilk gii nik mulngii. Ba enim pii gii ninjing ei, epi wii mił pim kin, Gos enim sipi orung simba min?

³ Pe na nipe ek endi ok sinj ei, nip tor kindip, enim kin ngond. Ei yi mił, ei am epi owundu mendpił, Kraiș eim ond peri ele kolpu, sinim ol kis kun pinerim enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, ei tuk Gos eim nge ek ok nirim mił, yi nipi pałim. ⁴ Wumb Jiisas kui tunjung; nga kunum tekliki ele nge, nga angpi, konj tonu om. Om ei, Gos eim nge ek ele yi nirim mił pałim. ⁵ Kumb se Jiisas Piisa kin tor wang kin, Piisa eim kenrim. Nga kunum endi Jiisas ek se andiłmin wumb mulk konu ele tor wang kin, kenik. ⁶ Nga Jiisas eim nge wumb tilap 500 pei kin opu, nga kopur kin eim kenjing ei, kunum ende minj kenik, wumb kopur pei konj mołmun. Ba nga wumb kombur kulnjung. ⁷ Nga Jiisas opu, Jeims Jerusalem men tołmun ngii tep erpi wu kin wang kin kenrim. Nga ekii se Jiisas eim nge ek se andiłmin wu ombu kin pei wang kin kenik.

⁸ Am ekii se mendpił, nanim Pol Jiisas na kin wang kenj. Nimbił erang na ek se andiłmin wu ekii se mendpił tonu onj. Na nam kangił kembis kun ka mił tonu onerir mon. Yi mił ku, Jiisas Owundu na kin om ei, na kenj ele ei, jep ol mił endi na kenj. Kunum ei, na Gos tilap wumb kin ol embin tui erip ngunj. ⁹ Pe na nam Jiisas nge ek se andiłmin wu ombu ei kin, wu num mon; na kembis wii mił mendpił tuk onj. Pe na nanim Jiisas nge ek se andiłmin wu, ningii wu mił mon. Nimbił erang nanim Gos nge tilap wumb mulnjung ei, top er kis mondup kin, nga sip, kan ngop kin, yi enj. ¹⁰ Ba Gos eim nge noman ka na kin ngopu, sim konu ele, na moł. Pe yi nge na moł. Gos eim nge noman ka na kin ngum ei nge, mong tumba mił wii punerim mon. Na Pol kongun dinga enj kin, Gos nge ek se andiłmin wumb eipi, Gos nge kongun ka enjing ei, to mani kindinj.

Ba kongun ei, na nanim nge dinga eġe enenj mon. Ba Gos eim nge noman ka na ngang kin, paki topu, tep to enjpiġ. ¹¹ Yi peng kin, Gos ek ka ei nge na kin tor wang enim piinjing min; ek ka ei nge en enim Gos ek se andiġmin wumb eipi kin tor wang piinjing ei ek endi pinaġim mon. Ei sin pei ek ka ei nipin, tor kindpin kin, enim ngonmun. Ek ka eġe, enim pii gii ninjing ei, ek endi ka wii paġim.

Nga Ekii Se Kulii Wumb Angk Tonu Ongii

¹² Pe nga sin ek ka ni tor kindimin ei, Krai eim koġpu, nga angpi, opu konj tonu om. Pe nimbiġ erang enim kombur wumb molk, kuġngii wumb ei nge angk, tonu ok, konj punerngii mon pa niġmin. ¹³ Ba pe kulii wumb angk, tonu ok konj punerngii ei, keimi pim kin, ei Krai eim angpi opu, konj punerim mon ku. ¹⁴ Krai koġpu, nga angpi, opu konj punerim kin, sin ek ka ei ni tor kindpin, enim ngumun ei, epi wii miġ pimba. Nga enim pii gii ningii ei, epi wii miġ pimba ku. ¹⁵ Ei am keimi pimba ku; nga sin ek ni tor kindpin ngonmun ei, Gos kin ek kend topun ngonmun. Nimbiġ erang sinim Gos eim ek ninmin yi miġ, Gos eim Krai koġpu peng erpi, eim sipi konj kindim ek ei ninmin. Ei nga, Gos eim Krai erpi sipi, konj kindnerim pim kin, kapġi pe nga keimi, kuġngii wumb ei nga angk, tonu ok, konj punerngii mon ku. ¹⁶ Pe nga Gos wumb kulnjung wumb ei, nga tonu ok, konj mulenjing pim kin, keimi yi ku, Gos Krai eim angpi, tonu opu, nga konj punerim mon ku. ¹⁷ Pe Gos Krai eim angpi, tonu opu nga konj sinerim pim kin, nga enim nge pii gii ninmin eġe nge, epi paki tunermba mon. Enim nga oġ kis eġmin oġ ei kumep kis singii nge moġmun. ¹⁸ Ei nga yi ku, Krai nge pii gii ninjing wumb ei kolk, wii puk, am punmun. ¹⁹ Pe sinim yi miġ mendpiġ ni piinmin ei, sinim mei eġe noman konj moġmun kunum eġe, sinim Krai eim

kin pii gii nipin kin, orung omba nge kui er moġmun. Nga wumb kombur wumb eipi kin kaimb kultmun ei, kembis miġ ba. Nga wumb ei sinim kin kaimb owundu kis kulk ngungii.

²⁰ Ba ei keimi mendpiġ, Krai koġpu, nga angpi, tonu opu, nga konj tonu sim. Nga wumb kolk, or miġ paġmin wumb ei, Krai eim konj tonu opu, eim kuni mong kumna miġ topu, peni eġe tor om. Ei yi miġ ku, Gos wumb kolk, paġmin wumb ei, erang kin, angk tonu ok, nga konj pungii ku. ²¹ Ei yi miġ, wu endeim Andam mendpiġ erang kin, wumb pei oġ kis eġe, kuġngii oġ ei tonu om. Yi miġ ku, nga wu endeim mendpiġ Jiisas erang kin, wu pei kolk, nga angk, tonu ok, nga konj tonu ongii. ²² Ei yi miġ, kulii oġ Andam erang kin, sinim wumb pei koltmun. Ei yi miġ ku, nga Gos nge tiġap wumb Krai kin o ende puk, moġmun wumb ei, kuġngii ei erpi sipi kin, nga konj tonu simba. ²³ Ba wumb pei endeim endeim ni, en enim nga angk, ok konj puk erngii ei, en enim kunum tangpi simba miġ, ku erngii. Krai eim kumb se mendpiġ erim. Nga mering wumb ni, eim nge wumb tiġap ei, eim nga orung omba kunum ei, wumb ei tonu nga konj ongii. ²⁴ Pe nga kunum poru nimba kunum ei, epi kanim kanim pei poru nimba kunum ei, Krai eim kapġi, opu orung wumb pei tep eġmin wumb ei nin, nga gapman kongun enmin ei nin, nga dinga kanim kanim eġe, kongun enmin ei pei topu mani kindpi, tep er moġmun konu ei, pei sipipi kin, Arim Gos ngumba. ²⁵ Ei yi miġ, Krai eim tep erpi, moġpu pang, kunum eġe, eim opu orung wumb pei to mani kindpi kin, Krai eim simb eġe kamb mandring kindmba. ²⁶ Pe am ekii se mendpiġ opu orung epi ombu eġe, wumb koltmun oġ ei, to mani kindpi kin, nga ei poru nimba ku. ²⁷ Gos nge eim ek ka eġe yi ninim, "Gos eim epi kanim kanim pei sipi, eim simb eġe kamb mandring kindpi erang kin, eim epi ombu tep erpi muġmba. Gos

ek keimi ei peni ele palim ei, sinim piinmin. “Epi kanim kanim pei,” ninim ek ei, Gos Kraiss kin sipi to mani kindpi kin, ninanim mon. Ba Gos ei eim mendpił Kraiss kin mandring mulermba mon. Ei eim epi kanim kanim pei Gos eim Kraiss simb ele kamb mandring kindang kin, tep enim. ²⁸ Ba ekii se kunum ele, epi kanim kanim pei sipi kindang kin, Kraiss eim tep ermba. Erpi kin, nga kapli Gos Kingam Kraiss ei eim Arim Gos kin kirkar er pupu mulmba. Ok, Gos eim erang kin, Kraiss epi kanim kanim pei tep enim; ba pe nga, Gos eim Kraiss nin, epi kanim kanim pei tep erpi mołpu kin, kumb ele mendpił mulmba.

²⁹ Pe nga ek ei wumb kulngii nga angk tonu konj ongii keimi pinerim kin, kapli wumb kombur noł pek wumb kulnjung wumb ei nge, paki tungii nge elmin oł ei, wii mił mulmba. Pe nga keimi mendpił, wumb kulii kombur angk, tonu konj punerngii. Mon pim kin, kapli wumb noł pek ei nge, wumb kulii paki tungii mił nenj? ³⁰ Pe nga ek ei keimi pinerim kin, sin sinim ek se andilmin wumb kin, ek ni tor kindmin kunum kunum ele, sin to kis mundmba konu ele, tuk pupun pupun enmin ei, wii mił enmin min? ³¹ Angnan noł! Kraiss Jiisas sinim nge Owundu enim eim kin o ende puk mołmun ei nge, na enim embe ambii tonu kindip ngond. Ek ei keimi! Nga yi ku, na ek dinga nip ngond, ei kunum kunum na opu orung wumb kin kulmbii erip erip end. ³² Pe na ek ekin mił nimbii end. Epeses konu owundu ele, na wumb ka simbii mił epi ombu kin ek mił erip erip enj. Epi ei nge oł enj ei, wii mił pim kin, kapli kulngii wumb nga angk tonu konj punerngii. Ba nga keimi Gos wumb kulii wumb nga angk, ok nga konj tonu punenjing pim kin, kapli ek ei wumb nilmin mił kun ka mulmba ku. “Sinim kuni ni, noł nopun, ka piipin kin, kapli topuł sinim kulmun poru nimba,” wumb yi mił nilmin.

³³ Enim kapli, kanik wiik tangin kin, wumb kombur ek ei nge nik kin, enim to wulu kindik, si kindnerngii mon! Wumb oł kis elmin wumb ei erangin kin, nga wumb oł kun ka erik mołmun wumb oł ei nge, erik kis mondunmun. ³⁴ Pe enim noman wulu punum oł ei, si kindik kin, kun ka mulngii. Molk kin, oł kis enmin oł ei, nga enerngii mon! Na nind ek ei, enim piyei! Enim mołmun wumb kombur, Gos kin pii poł tunanmin. Na nind ek ei nge, enim singambii singii, nip nind.

Kolk, Nga Tonu Ok, Konj Puk, Ngenj Konj Eipi Mił Singii

³⁵ Ba wumb endi yi kii simba koltmun wumb ei, nga angik, tonu ok, nga konj pungii mił nenj? Kulii wumb ngenj nipe ngenj endi silangan kin, nga tonu konj ołangan?” ³⁶ Pe na enim kin ek yi mił nind. En enim noman pinalim wumb! Pe keimi, enim kuni mong endi mer mei ele telangan kin, ei tonu op, mun onermba; ba kumb se kuni mong ei kołpu pendpi kin, nga mun omba. ³⁷ Pe nim mer mei ele, kuni emb endi talkin, pendin kuni mong ei, ekii se mong tumba mił ei mon! Pe kuni kinapi mong emb endi min, kuni emb kanim eipi endi, nim telin ei tonu opu, kuni nipe kuni endi, mong tumba nikin telin? ³⁸ Ba Gos eim kuni ei nge, nipe ngenj endi simba ei, eim noman ele piim mił, ku ngonum kuni mong ombu, en enim ngenj palim mił ku ngonum.

³⁹ Nga epi kanim kanim pei, en enim ngenj ei, pei kanim ende minj pep punanim mon. Wumb ngenj ei, en enim ngenj kanim ende palim, nga kung kanim kanim ei ngenj endi eipi palim. Nga kei ombu, en enim ngenj palim ei, kanim endi eipi palim. Nga omu ombu, en enim ngenj kanim endi nga eipi palim ku.

⁴⁰ Pe nga tonu epin konu ele epi ombu, ngenj salim; nga ya mani mei ele epi ombu, yi ku ngenj salim. Ba epin konu ele epi ombu, ngenj tilang ka wii kanim endi salim. Nga ya

mani mei eŕe konu epi ombu, ngenj kanim eipi saŕim. ⁴¹ Nga eni ei, eim nge tiŕang kanim endi saŕim. Nga oi ei, eim nge tiŕang eipi endi saŕim; nga kor kanjip ei, eim tiŕang eipi endi saŕim. Nga kor kanjip en enim moŕmun ombu, en enim tiŕang ombu pepi kin, kanim kanim kindnim ei, en enim kin palim.

⁴² Ei sinim yi miŕ ku, kulnjung wumb nga angk, tonu ok, nga konj pungii wumb ei, ngenj sipik, tukpu tonmun kunum ei, ngenj ei pupu nga mei telmba. Ba nga angk, tonu ok, nga konj muŕngii ei, en enim ngenj ei purnermba mon ba; kunum kunum konj ka muŕmba. ⁴³ Pe ngenj kui tonmun kunum ei kis moŕpu, ngenj ei wumb keningii ka pinerim; nga dinga pinerim ku. Ba ngenj nga angk, tonu ok nga konj pungii kunum ei, ngenj tiŕang ka simba; nga ngenj dinga pimba ku. ⁴⁴ Pe ngenj kui tonmun kunum ei, mei eŕe nge ngenj; ba ngenj angk, tonu ok, nga konj pungii kunum ei, tonu epin konu eŕe nge ngenj. Nga ngenj ei nge mei eŕe, keimi ngenj mendpiŕ pim kin, ei yi miŕ ku, nga tonu epin konu eŕe nge ngenj, yi ku keimi simba. ⁴⁵ Ei nge ku, Gos eim nge ek ka eŕe ok puŕum yi miŕ ninim, “Wu kumna ei, Andam ei mei eŕe tonu orum ei, wumb miŕ, no pepi, yi erpi multum. Nga ekii se Andam Kraiŕ ei, eim noman konj puŕwu ei, eim wumb ei noman konj eŕe ngolum. ⁴⁶ Ba ei tonu epin konu eŕe nga epi ombu ngenj ei, kumb se onanim mon; ba mei eŕe nge epi ombu ngenj mendpiŕ ei, kumb se onum. Wang kin, nga ekii se tonu epin konu eŕe nge epi ombu ngenj ei, bultundung onum. ⁴⁷ Pe kumb se wu Andam nge ngenj ei Gos mei mendpiŕ sipi eririm. Ba nga ekii se wu Andam Kraiŕ ei, tonu epin Gos mani kindang om. ⁴⁸ Wumb ya mani mei eŕe wumb ei, en enim wu kumb se mei eŕe eririm ei, ende miŕ, en enim yi miŕ moŕmun. Nga wumb tonu epin wumb ombu, en enim wu endi tonu epin mani om ende miŕ, en

enim yi miŕ ku moŕmun. ⁴⁹ Nga pe, sinim wu kumb se mei eŕe eririm ei, kumb ningiŕ miŕ wu kin sinim yi miŕ ku moŕmun. Nga yi miŕ ku wu ekii se tonu epin mani om wu Kraiŕ ei kin, sinim yi miŕ ku muŕmun.

⁵⁰ Na enim kin ek ei yi miŕ nind. Angnan noŕ! Pe mei eŕe ngenj wumb ei, Gos epi ka wii er ka erim ei sin-erngii, nga Gos eim tep erpi moŕum konu eŕe tuk punerngii mon. Nga purmba epi endi nin, purnermba epi endi ei nin, konu ende tuk punerngii mon.

⁵¹ Enim kom se piyei! Ek koi erpi paŕim ek ei, na enim kin nip ngumbii end. Ei sinim pei kulermin. Pii gii wumb kombur muŕangin kin kupam ei Jiisas orung omba. Wang kin, Gos sinim pei erang kin, sinim ngenj kanim eipi miŕ endi sipin kin muŕmun. ⁵² Ei sikir miŕ sinim ningiŕ kepii tonmun ei, nga konu poru nimba kunum ei, nga ekii se beli epin mani ei ek tengmba. Ek tingang kin, koltmun wumb ei, angk tonu ok, ok konj puk kin, nga kulerngii mon! Wumb konj kunum kunum muŕmun. Nga sinim konj moŕmun wumb pei, Gos erang kin o pun, ngenj kanim eipi miŕ endi sipin kin, muŕmun. ⁵³ Ei yi miŕ, pe nga ngenj kuŕmba ngenj ei, Gos erang, ngenj kanim eipi miŕ opu, ngenj konj oŕ kun ka miŕ simba. Ei kuŕngii nge ngenj ei, Gos erang, ngenj kanim eipi miŕ opun simin ei, kunum kunum konj muŕmun. ⁵⁴ Keimi, ngenj ei purmba; ba nga ngenj ei, Gos erang, ngenj ei kanim eipi miŕ opu moŕpu kin, kunum kunum konj muŕmba. Ngenj ei kuŕmba ngenj ei, Gos erang, opu ngenj kanim eipi sipi ngang kin, noman konj oŕ kun ka er muŕmba. Kunum eŕe, sinim Gos ek puŕ paŕim miŕ, tonu wang kenmin. Nga ek yi miŕ ninim, “Gos eim mei ngenj kuŕii oŕ ei, to mani kindpi poru nim.”

⁵⁵ “Ngenj kuŕii oŕ ei nge, dinga opu, wumb pei to mani kindmba nge dinga ei, poru nimba miŕ nenj? Ngenj kuŕii oŕ ei, eim

kileng mul dinga mił mundum ei sinim wumb nga kumbii kis ngumba, mił nenj?”

⁵⁶ Kulngii oł ei, eim nge dinga ngenj kumbii ngopu kin, oł kis nge kumep kis ei kin sim, oł kis ei, eim nge dinga ei, mer Gos lo ełe palim. ⁵⁷ Ba sinim Gos kin ka piipin ngumun ei nge, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss sinim dinga ngang kin, epi tał oł kis nin, kulii oł ei, to mani kindpin ermin ei, sin yi ku enjpin.

⁵⁸ Yi peng kin, sinim keimi piinmin, kulii oł ei Kraiss to mani kindim. Nanim angnan noł, enim pii gii ełe nge, dinga mendpił angk mułngii. Nga kunum kunum, en enim Gos Owundu eim nge kongun ngum ei, kun ka er dinga kindik kin, erik pungii. Nimbił erang enim piinmin ei, Gos Owundu eim nge kongun enim enmin ei, wii mił endi enerngii mon!

16

Enim Ku Nin Epi, Gos Kin Pii Gii Wumb Eipi Ku Sinalim Wumb Ei Ngungii

¹ Pe mund ka ku ei nge sipin, Gos nge wumb tilap Juriya konu ełe mołmun ei paki tumun. Ei enim na ninj mił, ekii sik erngii ei, na Galeisiya men ngii ełe pei mołmun wumb ei, na erei ninj wumb ei, yi ekii sik enjing. ² Ei yi mił, pe kor owundu kunum kunum tangip simba kunum ei, wumb endeim endeim ni, en enim kaplı, ku kombur mok tok, eipi kindik singii. Singii ei, wumb endi eim kongun erpi, ku simba mił, eim ngii konu ełe tongndung sim mił ngumba. Yi erpi kin, tongndung kindpi kin, sep mułmba. Mułmba ei, na ombii kunum ei, enim ku mok tok ngunerngii mon; ba enim ok, mok tok, eipi kindik kin, singii ku ei simbii. ³ Na ekii se, enim kin op pendip kin, en enim wu kombur pungii nik, to tonu kindik, mundngii. Wu ombu, mon endi ek yi mił ni puls. Enim piinmin wu ei, to tonu kindpin wu ei, epi ombu sik

tunmun. Nga enim ku nin epi, ka wii ombu ngumun nik kin, sinjing epi ombu, se mengk kin, Jerusalem wumb mołmun konu ełe sipngii. ⁴ Pe nga, na bii mił endi pim kin, nga kaplı wu ombu na kin tep topun bin.

Pol Eim Yi Ermbii Ni Noman To Piim

⁵ Pe na enim kin ombii ei, ekii se ombii; ba kumb se, na Mesaroniya konu ełe tuk pup kin, nga op enim kin ombii. Ei kaplı. Nimbił erang na Mesaroniya konu ełe kumb se tuk pup ombii, ni piind. ⁶ Pe na kunum kombur ni, enim kin no pep mułmbii min, nga wii sepi, jii owundu nimba kunum ei, enim kin mułamb kin, nga kunum ei poru nimba kunum ei, enim na paki tangin kin, nanim bii onj andlam ei bii. Nga mering, konu jili mił endi bii ei, ekii se bii. ⁷ Na nanim enim kanip pendip kin, nga sikir bii ni piinand, mon. Ba na enim kin Ei Gos Owundu eim, na yi enjii ni piim kin, kaplı yi ermbii.

⁸ Ba na nanim ya Epeses konu ełe mułmbii ni piind. Mułamb kin, Gos Gui Ka mani orum kunum tonu omba kunum ełe, noman to piipin yi er mołmun. ⁹ Nimbił erang, Gos Owundu eim erang kin, na kin andlam owundu aki topu kindang salim. Seng kin, na kongun owundu peng ei, kaplı yi eramb kin mong peng, wumb pei pii gii nilangin kin, Gos nge opu orung wumb pei, na kongun end andlam ei ondu ngumun nik enmin. Yi mił erang, na ya konu mułmbii, ni piind.

¹⁰ Kunum endi, Timisii enim mołmun konu ełe om kin, enim kaplı piik kun erik, oi a nik, se tuk sik, yi erangin kin, eim nanim wumb kin ngii konu moł ni piip kin, noman emin peng mułmba. Nimbił erang eim Gos Owundu nge kongun erpi mołum ei, yi mił ku, na kongun yi erip end mił, eim yi elim. ¹¹ Yi mił kaplı, wumb endi, eim kin wu wii mił endi ni piik kin, kan mani kindik kin, buł ngok enerngii mon! Enim kaplı, eim paki tangin kin, ei

nam moł konu ełe orung omba. Yi erangin kin, eim noman emin peng opu kin, nam moł konu ełe, angnan noł kin ouni ongii nge, kui er moł.

¹² Ei nge, sinim nge enginjpin Apolos, na eim 'Pui' a nił, nga kunum kopur, eim opu, enim kenmba dinga nip nił. Nił ei, angnan noł kombur kin tep to ongii ba; akip kunum ełe mendpił, ombii ni noman yi, to piinałim mon. Ba eim omba kunum endi, tangpi sepi nim kin, kapli eim enim kin omba.

Pe Ek Nip Poru Nimbii End

¹³ Kan kun erik molk, en enim Jiisas Owundu kin pii gii ełe, dinga angik, wu noman dinga kindik kin, wu mendpił mułngii ei, am dinga mendpił kindik mułngii! ¹⁴ Kongun min epi kanim kanim pei enim ełe, noman kulk ngok enmin oł, yi mił erngii.

¹⁵ Angnan noł, enim piinmin ei, Sepanis kin, eim nge ambim kingam ambłam noł tilap ei, en enim Akeiya konu ełe, pii gii kumna wumb ninjing. En enim noman ełe, Gos nge tilap wumb paki tok kin, Gos nge kongun dinga erik mołmun. ¹⁶ Na enim noman ełe to konj kindmbii ei nge, wumb ei, enmin oł ka ei nin, nga wumb kombur piki tok, tep tok, kongun enmin ei nin, wumb ei kongun dinga ełmin ei nge, enim mandring molk, ekii sik erngii!

¹⁷ Na nanim yi nge, ka piip, Sepanis nin, Posunasus nin, Akaikis na kin onjung. En enim na kin ok, na paki tunjung. Nimbił erang enim ya na kin mulełangin kin, enim na paki tułangin ku; ba enim na kin mulenjing. Yi mił wumb ei sinim paki yi mił tunjung. ¹⁸ En enim na noman emin ka pendnjing kin, na ka piinj. Nga enim noman emin ka pendnjing ku. Yi mił ku, enim wumb yi nge embe ambił tonu kindngii.

¹⁹ Pe Gos tilap wumb Eisa konu owundu orung orung ya tuk mołmun wumb ombu, enim kin ek ka nik, onmun nik enmin. Nga Akuila kin ambim Periska, nga Gos nge tilap

wumb kombur ngii konu ełe kulou tok enmin wumb ei, enim kin ek ka nik, onmun nik kin, Gos Owundu nge embe ełe, nik ngok enjing. ²⁰ Nga pii gii ninjpin nge enginjpin noł, ya ełe pei mołmun ei, en enim yi ku, 'Ek ka nik, muleiyo,' nik enmin. Pe en enim engnjing endi kin nga engnjing endi ngunj kangilk, kaimb sik erngii. Nga enim 'Muleiyo' nik erngii. ²¹ Na Pol wu mon pułum wu ei kin, gal pipe kin ei sip, na nanim angil ełe mon ei poru nimba nge pułup kin, enim kin 'Ek ka' nip, 'Muleiyo' nip ngop end.

²² Wumb nii endi, eim Jiisas Owundu kin noman ngunermba wu ei, Gos Owundu eim omba kunum ei, top kis ermba. Jiisas Owundu eim sikir orung omba.

²³ Jiisas Owundu eim nge noman ka wii enim kin wii ngopu mułmba.

²⁴ Na enim Jiisas Kraıs kin pii gii ninjing wumb ei kin, na noman ka ngond. Ei keimi!

Pol Mon Korin Wumb Nga Endi Połpu Kindim

Pol Mon Nga Połpu Korin Wumb Kin Kindim

¹ Na Pol Krai Jisas nge ek se andil wu, Gos noman ełe na to tonu kindim. Nga sinim nge enginpin, Timisii kin ouni mołpuł kin, sil enim 'Ka muleiyo!' kindmbil nge, Gos wumb Korin konu men ngii ełe mołmun wumb ei kin, nga Gos nge tilap wumb Akeiya konu ełe pei mołmun wumb ombu, ek ka muleiyo kindmbil.

² Gos sinim Erinpin kin, nga sinim nge Owundu Krai Jisas ouni nge noman emin kin, noman ka ei enim kin pengli!

Pol Eim Ka Piipi Gos Ngołum

³ Pe sinim Gos kin ka piipin ngumun. Nga Gos eim sinim nge Owundu Jisas Krai nge Arim, nga Gos eim sinim nge Erinpin ei, eim sinim noman ka ngopu kin, sinim paki tołum nge pułwu. ⁴ Sinim oł embin endi tonu ołum kunum ei, Gos eim sinim paki topu ngołum. Ngopu kin yi ku, sinim wumb nii endi eim oł embin endi tonu omba kunum ei, sinim wumb ei kin kapli paki to ngumun ku. Ei sinim Gos paki tołum nge epi ende, sin sinim Gos kin sinjpin epi ei, wumb ei kin paki tumun ku. ⁵ Nimbil erang, sinim Krai kin ngenj kumbii owundu pei ouni ko wunmun ei, yi mił ku, nga sinim Krai nge paki tołum epi owundu ei, eim kin ouni simin ku. ⁶ Pe sinim ngenj kumbii sinjpin kin, kapli ełe nge enim ei paki topu kin, Gos enim si orung simba. Nga Gos sin paki tum kin, kapli nga sin enim paki tumun ku. Paki tamin kin, enim dinga ngang kin, kunum kunum dinga angk mułangin kin, oł embin tui ei tonu omba ei, sin dinga pupun angpin mołmun mił, yi ku

enim dinga angk mułngii. ⁷ Pe sin enim kin epi ei kenmin ni, kui er mołmun epi ei, dinga piipin mołmun. Nimbil erang sin piinmin ei, enim sin kin ngenj kumbii ei, ende ouni ko wunmun. Pe Gos sin kin paki tang sinjpin epi ei, enim sin kin ouni paki tang singii ku.

⁸ Yi mił, sin noman ełe enim piinmin ei, engnan noł sin Eisiya konu owundu ełe, oł embin tui owundu sin kin tonu onum. Pe epi embin endi sin kin tonu onum epi ei, embin owundu kis mendpil. Yi erang kin, sin mołpun bin ni piinpin; ba kapli dinga pang mołpun kin, bin pinerim mon. ⁹ Nimbil erang sin piinpin ei, sinim kułmun kunum mandi sałim. Ba ei yi erang kin, sinim nge dinga ei, kapli ermin ni piinmin; ba sin Gos eim nge dinga mendpil ei, kapli ei piimin. Nimbil erang Gos eim wumb kułngii nge, si konj sipi kindilim pułwu. ¹⁰ Nga sinim konu kis ei pupun kułalam; ba Gos Krai kin sinim sipi orung sim. Nga ekii se, eim sinim sipi orung simba ku. Pe Gos Krai kin sinim sipi orung simba ni dinga piyamin kin, nga eim sinim sipi orung simba ku. Nimbil erang sinim eim kin epi ka wii simin ni piinmin ei, nga eim kin kui er mołmun. ¹¹ Pe nga enim sin kin prei erik kin, paki to ngungii ku. Yi mił, wumb pei sinim kin prei enim ei, Gos piipi kin, sin epi ka wii pei ngumba. Ngopu kin, wumb pei en enim ek nik kin, Gos kin noman ka piik ngok, nga sinim kin piik ngungii ku.

Pol Eim Konu Endi Bii Ni Piim Ba, Eim Noman Tal Sim

¹² Epi ei nge, sin bong ninmin ei, sin noman tuk gui ei ek ni ngołum epi ei, sin ni tor kindpi kin, sin oł kun ka ni, noman tuk konj ka Gos sin ngurum noman ei, sin ni ngonum. Nga ya mani mei ełe wumb noman dinga oł ei, sin kin tonu onanim mon. Ba Gos nge noman ka ngołum ei, sin oł yi mił erpin andinmin. Andpin kin, ya mani mei wumb kin, tuk ełe

andinmin ele nge, na enim wumb kin, ol yi mił nga erpin andinmin. ¹³ Pe sin mon polpun, enim ngonmun ei, enim mendpil nipe pul endi pimba ei, gerik kanik piik erngii. Pe nga na piind ei, enim keimi piik poru ninmin. ¹⁴ Nga ok yi ku, enim sin kin, aninga kopur pii kun erik. Ba ekii se, enim sin kin, nga pii kun erngii. Erangin kin, sin enim kin bong nipin ka piipin ngumun ei, yi mił enim sin kin bong nik, ka piik ngok erngii kunum ele, Owundu Jisas eim orung omba.

¹⁵⁻¹⁶ Nimbił erang ei yi mił peng kin, na noman ele enim kin kumb se ombii ni piinj. Ei yi erip kin, enim kunum tal noman ka wii epi ei, paki tamb singii ni piinj ei, na noman ele, enim kin kumb se ombii ni piind. Nga ekii se, Masironiya konu wumb mołmun ele, pup pendip kin, ya orung ombii ni wamb kin, enim na paki tok, Juriya konu ele kindangin bii. ¹⁷ Ei yi mił, epi endi na noman ele ermbii mił nip end ei, na pii kun enarip nind min? Nga na epi endi ermbii ni piil epi ei, mani mei ele wu mił kapli mił mon; kunum ende mił yi nił min? Ei mon mendpil! ¹⁸ Pe Gos eim keimi mendpil mołum mił, sin ol keimi ermin nimin ol ei, keimi ermin ku. Yi mił ek keimi, sin nipin enim ngonmun ei, ek kapli min mon yi ninanmin mon. ¹⁹ Pe Jiisas Krai Gos eim kingam nge ek ka ei, sin ni tor kindpin enim ngonmun ei, Timosii ni, Sailis ni, na Pol kin ek nipin ei, kapli min mon? Nipin yi elmin, wu endi sin ninanmin mon. Ba Krai eim Gos nge ek keimi minj nipi kin, kapli niłim wu. ²⁰ Ei yi mił, Krai eim Gos ek keimi dinga ni pendilim ek ei, kapli minj nipi kin, ol keimi pei ekii silim wu. Ei pulu yi mił peng kin, sinim Jiisas Krai nge embe ele 'Ei keimi' nipin kin, sinim Gos kin ka piipin kin, eim embe ambił tonu kindmin. ²¹ Ba Gos endeim mendpil erang kin, sin enim kin ouni Krai kin dambiltpin ende pupun kin, er dinga kindang mołmun. Nga Gos eim

mendpil, sinim eim ek ka ei ni tor kindmin ni pendim ku. ²² Gos eim sinim eim nge wumb nipi mon polpu kin, mundang mołum ei, eim Gui Ka ei, sinim noman tuk ele kindang mołum. Mołpu kin, Gos sinim kin ngumbii ni pendrim mił, ei keimi mendpil, sinim piinmin eim keimi sinim ngumba.

²³ Ba na Gos wii tamb kin, eim na noman tuk ele piipi kin, ni tor kindmba. Pe na Korin wumb konu ele onenj ei, pulu yi mił palim. Na nam ek dinga ei, enim wumb kin noman embin ngumba ei, nam noman ele mon ni piind. ²⁴ Sin enim pii gii ei, tep enanmin mon; ba sin enim kin kongun ouni eramin kin, enim ka piingii. Ol yi eramin kin, enim pii gii ei dinga pimba.

2

¹ Ei na noman ele yi ni piind. Na nga enim kin onermbii ni piind. Nimbił erang na enim kin wamb kin, enim noman embin piingii ei, mon ni piind. ² Pe na enim ol yi mił eramb kin, enim noman embin to piinjing kin, wumb nii endi na erang kin, na ka piimbii? Ba na enim noman embin ngunj kin kapli enim na erangin kin na ka piimbii. ³ Nga ele nge, na mon ei, ok polup enim kin kindinj ei, na enim kin ombii ni piinj; ba kunum ele, enim noman embin na ngungii ni piip kin, na enim kin onenj. Ba na noman dinga piind ei, na ka piinj kin, kapli enim yi ku ka piingii. ⁴ Yi mił ei, na noman tuk ele embin owundu kis peng kin, nga ngenj kumbii peng kin, na mon ei polt. Pe yi ku, na ke namb kin, ningil ka pei mani onum. Na ol yi eramb kin, enim noman embin to piinerngii. Ba na yi eramb kin, enim piingii ei, na enim kin noman ka pei ngond.

Wumb Ol Kis Enjing Ei, Kil Ngo Si Kindim

⁵ Ba pe wumb nii endi, enim mołmun konu ele wumb ei, noman embin ngumbii ni ermba ei, na kin

mon; ba ei erpi, enim wumb kombur kin noman embin ngang kin, enim noman embin to piingii. Pe na ek yi nind ei, eim kin oł dinga endi enerbii mon. ⁶ Yi mił, pe kumep kis ei, wumb pei wu endeim kin, ngo orung kindnjing ei, yi mił kapli enim. ⁷ Yi mił, enim oł eipi endi erngii. Erik kin, enim wu ei oł kis kil ngok, eim paki tok, noman emin ngungii. Mon pim kin, kapli noman embin wu ei, to mani kindmba. ⁸ Yi erang kin, eim piimba na enim kin dinga kii sind ei, enim eim kin noman ka keimi mendpił ngungii. ⁹ Ei pułe yi mił peng kin, na enim kin mon ei, połup ngond. Ei enim piinmin mił nenj? Na enim kenmbii pend piip kin, oł yi mił andan top end ei, enim keimi ekii sinmin min mon? ¹⁰ Pe enim wumb nii endi, enim oł kis ei kil ngo si kindnjing kin, na wumb ei kin, oł kis ei kil ngo si kindmbii ku. Pe na wumb endi nge oł kis endi enjing ei, na si kindinj ei, nimbil erang enim nge piip ełe, na oł yi mił end. Pe Krai kaninim ei, na oł kis ełmin oł ei, enim paki top, si kindinj. ¹¹ Sinim oł kis ełmin oł ei, kil ngo si kindamin. Mon pim kin, Seisen sinim to mani kindmba. Nimbil erang, sinim Seisen eim noman ełe, ek kend topu oł yi ełim nge pułwu mołum ei, sinim piinmin.

Trowas Konu Ełe Pol Noman Embin Tui Oł Endi Tonu Om

¹² Ba kunum ei, na Trowas konu ełe, tor pup kin, Krai nge ek ka ei ni tor kindmbii ni punj. Na piind ei, sinim nge Owundu eim nge kongun ermbii konu ei, andłam ei aki to kindim sałim. ¹³ Ba na noman tuk ełe embin pałim. Nimbil erang, na angnan Taisi mołum konu ełe, kur kan sinenj mon. Yi mił peng kin, na wumb Trowas konu ełe mulnjung wumb ei, 'Mułei' a ni pendip kin, na Maseroniya konu ełe punj.

Ek Se Andilmin Wumb Krai Eim Nge Dinga Ełe Sik Opu Orung Wu To Mani Kindnjing

¹⁴ Ba sinim ka piipin kin, Gos ngumun ei, Gos eim dinga ei, sinim ngang sinjpin. Sinjpin ei, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun kin, eim sinim paki tang kin, gui kis nge noman dinga ei, to mani kindmin. Pe nga Gos sinim erpi sim ei, Krai nge ek ka ei, kuni ka wii mił muru ka tołum. Tołum ei, wumb mei konu orung orung pei, sinim Krai nge ek ka ni tor kindamin kin, wumb pei piingii. ¹⁵ Pe sinim yi mił mołpun kin, Krai eim nge kułmał kałpi muru ka wii topu kin, tonu Gos eim mołum konu ełe ngum. Pe muru ka wii ei, to tor pupu kin, wumb nii endi eim oł kis ełmin oł ei, si kindpi kin, Gos kin orung si mundang mołmun wumb ei kin punum ku. Nga muru ka wii ei, tor pupu kin, wumb nii endi oł kis ełmin oł ei nge erpi, bok to mani pupu kin, am pu mołmun wumb ei kin punum ku. ¹⁶ Pe wumb koltmun sinim muru kis wii mił ei, topu tor opu kin, wumb nii endi eim oł kis ełmin ei, er mułum konu kis ełe pum. Pe wumb noman konj sik mołmun wumb ei sinim muru ka wii mił ei topu, tor opu kin, wumb nii endi eim oł kis ełmin oł ei, si kindpi kin, orung Gos kin opu kin, noman konj mołmun wumb ei kin onum. Pe wumb nii endi ei, eim kongun yi mił endi kapli ermba? Krai sin paki tang kin, kapli sinim kongun ei ermin. ¹⁷ Pe sinim wumb eipi mołmun ei mił, sinim yi mułmin mon. Ei wumb en enim, Gos ek ni tor kindpin kin, ku simin ni piinmin. Ba sinim ek keimi nimin ei, Gos eim ek ka sinim ek se andilmin wu. Sinim Gos ek ka ni, kun ka keimi ni, tor kindmin ei, Krai nge kongun wumb mołpun eim dinga ełe ninmin ei, kunum kunum Gos sinim kanpi minj mołum.

3

Korin Wumb En Enim Ek Konj Dinga Endi Nik Pendnjing Palim

¹ Pe sin sinim nga pułngun mond-pun kin, sinim embe ambil tonu kindmin min? Min nga sin sinim

wumb kombur eipi ende mił mołpun min? Nga sin sinim wumb kombur pipe pulnjung ei, sin sinim embe ambił tonu kindngii nge nipin mon ei, enim kin ngumun min? Min nga en enim pipe endi yi mił pułngii ei, sin paki tumba nge ngungii min? Yi mił ei mon. ² Pe en enim mołmun ei, sinim noman tuk ełe, sin mon mił poł pendinmin ei, wumb pei mon ei gerik piik erngii. ³ Ei sinim kin peni ełe nipi ngonum ei, Kraiss eim mon połpu sinim kin kindim. Ei enim mon połumun epi gal ei, sik kom ku ełe, mon połumun ei mił mon. Ba enim wumb noman tuk ełe, Gos Gui Ka kunum kunum konj mołum Gos ei, mon poł pendim.

⁴ Sinim ek yi nimin, nimbił erang sinim Gos kin pii gii ei, noman dinga palim ei, Kraiss nge ełe sinim oł yi mił enmin. ⁵ Sinim piinmin ei, sin sinim kongun ei nge, endi kaplı enanmin mon. Ba Gos eim sinim paki tang kongun ei, kaplı ermin. Ei epi nipe epi endi sinim ermin ei, Gos eim mendpił kin tonu ołum. ⁶ Yi mił Gos eim sinim kin mon konj poł pendim ełe, sinim kaplı erang kin, ek ka ni tor kindmin. Pe sinim kin mon konj ngum ei, lo ek mon; ba Gos Gui Ka lo konj ei ngum. Nimbił erang lo ek mon poł pendnjing ei, erang kin, wumb kołumun oł tor om; ba Gos Gui Ka nge mon konj ei erang kin, wumb noman konj ngołum.

⁷ Pe Gos neng kin, Moses lo ek tonu kom ku peł ełe, mon poł pendrim ek ei, wumb kołumun oł ei nge tonu orum. Ba Gos nge tiłang owundu Moses andan topu ngurum kunum ei, Moses kanpi sipipi kin, Jura wumb kin si pang kin, wumb Moses eim kumb ningił ełe, keningii pineririm mon. Nimbił erang tiłang ei, owundu mendpił erpi multum. Ba nga tiłang owundu mendpił er multum ei, pułngun mondpu am purum. ⁸ Akip kunum ei, Gos Gui Ka kongun erpi kin, eim tiłang owundu dinga pei nga simba ku. ⁹ Yi mił ku, pe Moses lo ek ei, wumb kos

enjing kin, nga tiłang owundu dinga ei kongun erang kin, kaplı pe sinim Gos kin kun ka mołmun wumb ei, si mundang kin, tiłang owundu mendpił nga simba. ¹⁰ Pe Moses lo ek ei, tiłang owundu ei, kumb ok o purum. Ba tiłang ei, pe piram pinałim mon. Ya pe, tiłang owundu mendpił konj ei, noman konj tiłang sinim simin nge onum. ¹¹ Yi mił pe, Moses lo ek ełe poru nimba mandi enim ei, tiłang pim kin, kaplı nga yi mił, oł konj endi kunum kunum mułmba oł ei, tiłang owundu simba ku.

¹² Yi mił, sin ek ni tor kindinmin ei, sin mund mong kulanmin mon! Nimbił erang sinim epi ka wii simin ni, piipin kin, kui er mołmun ei, sinim Kraiss kin pii gii nipin ełe, ek ni tor kindinmin. ¹³ Ei sinim Moses elim mił ei, sinim enanmin mon. Moses eim kumb ningił ełe, alap sipi kin, pandi tum. Tang kin, Jura wumb Gos Moses ngum tiłang ei, pupu poru nimba erim ei, enim kinenjing mon. ¹⁴ Ba wumb en enim noman ełe dinga pang kin piingii ei, kaplı enerim mon. Nga Jura lo ek ok nge ei kunum ełe, gerik piik erngii ei, piinenjing mon ku. Nimbił erang akip yi ku, epi endi en enim noman ełe, pandi topu pim. Yi mił erang kin, en enim epi pandi to pendnjing epi ei, Gos erang kin, Kraiss endeim si kindim. ¹⁵ Pe akip kunum ełe, en enim Moses Gos nge lo ek ngurum ek ei, en enim gerik piik erngii pinerim. Nimbił erang en enim noman ełe, alap mił epi ei, pandi topu pim ku. ¹⁶ Ba kunum endi, wu endi eim Owundu kin pii gii nirim kunum ei, eim alap mił epi, eim noman tuk ełe, pandi topu pendim epi ei, Owundu si kindim. ¹⁷ Pe nga, Owundu eim Gui Ka nge pułwu. Nga Gui Ka ei, wumb nii endi noman tuk ełe mułum kin, kaplı epi endi wu ei kin, ambił gii ninermba mon. Wu ei eim wii minj mułmba. ¹⁸ Nga sinim wumb pei kumb ningił ełe epi endi, pandi topu pinałim mon. Yi erang kin, sinim Owundu nge tiłang owundu ei, sinim

andan tang kin, noł min men mił kaninmin. Kanpin kin, sinim min men ei, Owundu mołum mił, sinim yi mił ku tonu onmun. Opun kin, sinim Owundu nge tiłang owundu ei nga, nga simin ku. Nimbił erang epi ei, sinim kin aki topu ngonum ei, Owundu Gui Ka mołpu kin, tonu onum.

4

Ek Se Anditmin Wumb Ei, Krajs Nge Mei Nganmbi Ming Mił Mołmun

¹ Yi mił Gos eim sinim kin kaimb si ngopu kin, sinim kongun ele ngum. Ngang kin, sin kongun ei, noman tuk ele, embin topun yi mił enanmin mon. ² Pe sinim epi koi erpin, nga oł singambił kułpun enjpin oł ei, pei si kindmin. Sinim Gos eim ek ka ei, to eipi eipi kindpin kin, ek kend topun yi enermin mon ku. Ba sinim Gos eim nge ek ka ei, keimi peni ele ni tor kindpin kin, wumb nge noman tuk gui ei, noman ele ek keimi niłmin ei, tang piingii. Piik kin, wumb ei sinim kongun enmin ei, Gos ningił ele kun ka mołum ei keningii. ³ Pe sinim Krajs nge ek ka ei, ni tor kindinmin ei, keimi koi erpi pim kin, kaplı ek ka ei, wumb nii endi konu kis ele, am pungii wumb ei nge, noman tuk ele mendpił koi erpi pimba. ⁴ Mei konu ele, ek kend gos pułwu ei Seisen, eim wumb pii gii ninenjing wumb nge ningił ele mił, noman tuk ele ambił gii nipi pandi tang kin, emii pałim mił mołmun. Nga mołmun wumb ei, Krajs nge ek ka ei nge, tiłang ei nin, Krajs nge tiłang owundu ei, wumb noman tuk ele tuk punerang kin, nga wumb oł ei kinerngii mon ku. Nga Gos mołum mił, Krajs sinim kin keimi andan tonum. ⁵ Yi mił, sinim ek ni tor kindinmin ei, sin sinim nge ek ni tor kindninanmin mon. Ba sin ek ni tor kindinmin ei, Jiisas Krajs sinim nge Owundu ele, ek ni tor kindiłmin. Nga Krajs nge ek ka ekii sipin kin, sin sinim enim nge kongun wu mołmun ei, Jiisas embe ambił tonu kindmin. ⁶ Yi mił kumb ok, mei wii sirim kunum ele, Gos eim

ek yi nirim, “Pe tiłang ei, emii pałim konu ele topu tor wangli!” Gos eim endeim ok eririm Gos, ei eim nge tiłang ei erpi kin, sinim noman tuk ele topu kin, tiłang enim. Gos eim oł yi erpi tiłang ei, sinim kin ngum. Ngang kin, tiłang ei, sinim Gos eim tiłang owundu ka wii ei nge, piik mołmun. Molk kin, Gos nge tiłang ei, Krajs nge kumb ningił ele, min men mił kaninmin.

⁷ Ba Gos eim mei nganmbi ei sipi kin, sinim wumb ming wii mił eririm. Nga Gos nge ek ka ei, eim nge noman ele ka wii ei, sinim kin noman tuk ele kindang kin, eim sinim kin andan topu kin, sinim nge dinga endi pinałim mon. Ba Gos eim nge dinga ei, sinim noman tuk ele kindpi ngum. ⁸ Pe nga oł embin tui sinim kin konu orung orung pei tonu onum. Ba oł embin ei, sinim noman ele to mani kindnanim mon. Nga embin pei sinim nge noman ele tonu wang kin, nga sinim noman ele ei, embin pałim; ba sinim oł pei ombu wakin topun si kindnanmin mon. ⁹ Sinim nge opu orung wumb pei molk kin, sinim to kis erik, oł embin tui ngok kin, yi ełmin; ba Gos sinim kin wakin tunałim mon. Nga wumb kombur sinim to mani kindik kin, ngenj kumbii ngok yi enmin; ba sinim to kis mendpił erik poru ninałmin, mon. ¹⁰ Kunum kunum sinim ngenj ele, Jiisas kultum ele nge, sinim ko wupun, sipin kin, se andinmin. Yi mił peng kin, Jiisas eim nge noman konj ei nga sin ngenj ele tuk mułum pim kin, kaplı wumb pei keningii. ¹¹ Yi mił, kunum kunum sinim konj mołamin kin, oł embin tui ni koltmun oł ei, sinim kin tonu onum. Nimbił erang sinim Jiisas nge embe ele, ni tor kindpin ele nge, oł embin ei sinim kin tonu onum. Yi mił peng kin, Jiisas eim nge noman konj dinga ei, sinim ngenj tuk ele mułang kin, wumb pei keningii. ¹² Ei pułe yi mił, koltmun oł ei nge, sin kin kongun erpi mołum. Nimbił erang sinim Owundu nge kongun ei enmin. Ba oł yi mił erang kin, Jiisas

noman konj ei, enim kin kongun erpi mołum.

¹³ Ba Gos kumb ok mon poł pendrim ek ka ei, yi ninim, “Na ek ei ni tor kindinj ei, na pii gii ninj ełe nind.” Ei sin pii gii ninmin ei ende mił. Pe sin ek ni tor kindinmin ku. Nimbił erang ei sin pii gii nipin ełe ninmin. ¹⁴ Sinim piinmin ei, Gos eim Owundu Jiisas kułang tukpu to pendik ei, si tonu angpi nga konj sim. Nga Gos eim sinim Jiisas ouni si tonu konj simba ku. Nga Gos eim sin enim kin ouni tu wupu kin, Gos mołum konu ełe tuk tu wumba. ¹⁵ Yi mił epi ei, tonu opu, enim paki tumba nge om. Yi mił, nga Gos wumb kopur nga pei pei eim nge noman ka ei wumb ngang singii. Sik kin, en enim Gos kin nga pei prei erik kin, noman ka piik ngok, Gos embe ambił tonu kindik yi erngii.

Oł Embin Tui Tonu Wang Kin, Tilang Owundu Ermba

¹⁶ Ei yi mił peng kin, sinim oł ei piipin kin, Gos nge kongun ei wakin topun, si kindnanmin mon. Yi eramin kin, sinim ngenj torung ei kołulum; ba sinim nge noman tuk gui mołulum konu ei, kunum kunum konj tonu ołum. ¹⁷ Yi mił peng kin, sinim mong ełe ngenj kumbii ei, sinim kin tonu om ei, aninga kembis kembis kunum kombur sinmin. Ba oł ei kongun dinga erang kin, Gos nge tilang owundu ka wii kunum kunum mołpu kin, sinim kin tonu wang simin. Sinim epi ka wii ei, oł embin tui ei, to mani kindmba. ¹⁸ Yi mił nga sin enim epi endi, pe ningił ełe kaninmin epi ei sin kinermin mon; ba epi endi sinim ningił ełe kenmin epi ei, kunum aninga kopur pepi poru nimba. Ba sinim epi kinałmin epi ei kunum kunum piram mułmba.

5

Sinim Nge Tonu Epin Er Mułmun Konu Ełe

¹ Yi mił, pe sinim ngenj ei ngii mił, ya mani mei ełe mołmun ngenj

ngii mił ei, to kis poru nim kin, kaplı sinim piinmin ei, Gos ei eim sinim kin ngenj ngii mił, eipi endi er kindim ei, tonu epin konu ełe sałim. Ngenj Gos erim ngenj ngii mił ei, kunum kunum epin konu ełe konj mułmba. ² Ya pe kunum ei, sin sinim ngenj ngii mił, tuk ełe ke nipin enmin ei, sinim ngenj konj ngii mił ei, epin konu ełe sałim ei, lo konduk mił, sinim pandi tumba ni dinga piipin kin, oł yi mił enmin. ³ Yi mił peng kin, sinim ngenj ei konduk mił, kindpin mułmun ngenj wii mił, mulermin mon. Ei sinim ngenj konj ngii mił ełe, mołpun bin. ⁴ Yi mił kunum ei, sinim ya mani mei ełe ngenj ei, ngii mił mulnjpun kunum ei, sinim noman embin to piipin kin, ek ni tor kindpin. Nimbił erang epi ombu sinim kin dinga pim. Ba sinim noman ełe kułmun ni piipin kin, ngenj wii mulenjpun mon; ba ei sinim noman ełe dinga kindpin kin, ngenj konj ngii mił sipin kindmin, ni piinjpun. Yi mił erang, sinim noman ełe yi ni piinjpun ei, ngenj ok nge ei si kindpin kin, nga sinim ngenj konj ngii mił, kunum kunum mułmun ngenj ei, sipin kindmin ni piinjpun. ⁵ Gos eim mendpił sinim ngenj konj ngii mił, simin ei nge er kun erpi kindim sałim. Nga Gos eim nge Gui Ka ei, sinim ngum ei, sinim andan tang kin, eim nipe epi endi, sinim ngumba nge kindim sałim ei, keimi sinim kin tonu wang kenmin.

⁶ Yi mił, pe sinim kunum kunum noman tuk ełe, dinga kindpin er mułmun. Pe sinim piinmin ei, sinim ngenj ngii mił mulnjpun kunum ei, sinim nge Owundu mołum konu ełe tep to ouni mulenjpun mon. ⁷ Yi mił erang, sinim Jiisas kin pii gii nipin er andinmin. Ba Gos nge epi kombur ngumba epi ei, sinim kinarpin er andinmin ei mon. ⁸ Sinim piinmin ei, sinim noman tuk ełe dinga kindmin pałim. Nga sinim ka piinmin ei, ya mani mei ełe ngenj ei, si kindpin pupun kin, sinim nge Owundu eim mołum konu ełe, ouni tep to mułmun

ni piinmin. ⁹ Yi mił erang, sinim ya mani mei ełe mułmun min, tonu Gos mołum konu ełe mułmun ei, kaplı sinim noman dinga kindpin erpin kin, eim nge noman ełe ekii sipin kin, ka piipin ngopun er mułmun. ¹⁰ Yi mił, pe sinim pei Krai nge kumb ełe engmin ei, eim sinim kin kos owundu piipi kin, mok tumba. Topu kin, sinim endeim endeim ni, ya mani mei ełe mołpun kin, sinim nipe oł kis min, ka endi enjpin mił ei, kumep ngang kin, simin.

Sinim Krai Kin Mołpun Gos Kin Ende Pupun Mułmun

¹¹ Nimbił erang, sinim piinmin ei, Gos Owundu kin mund mong kułmun ni yi erpin kin, sinim wumb eipi kin Gos ek ni tor kindamin kin, wumb ei Krai kin pii gii ningii. Ba Gos sinim noman tuk ełe, pei kanpi piipi poru ninim. Nga na noman ełe piind ei, enim noman tuk gui ełe, enim sinim kin piinmin ei, sinim peni ełe mołmun. ¹² Nga ek ełe nge, sin sinim embe enim kumb ełe ambil tonu kindnanmin mon. Ba enim sin kin, wumb ka ni piingii. Yi mił nga sin ek nipin poltmun ei kin, ka piik kin, wumb eipi nge ningił ełe ni ngonmun. Yi mił erangin kin, enim wumb eipi kin, ek ni orung kindik kin, wumb en enim nge embe ełe, ka ka piik enmin; ba wumb en enim nge noman tuk ełe, ni piinanmin mon. ¹³ Yi mił, sin wulu pang ninjpin kin, kaplı ei sin Gos nge kongun enmin. Ba keimi, sin ek kun ninjpin kin, kaplı sin enim kin paki tumun nge enmin. ¹⁴ Yi mił erang, Krai eim noman ka ngołum ei, sin nge noman tuk ełe to konj kindang kin, sin Gos nge kongun enmin. Nimbił erang sinim ei pii kun erpin kin, sinim piinmin ei, yi mił wumb endeim sinim kin, pei piipi kułum. Yi mił erang ełe nge, sinim wumb pei Krai kin ouni kulnjpun. ¹⁵ Nga Krai sinim wumb endeim endeim ni piipi kułum. Yi mił erang kin, sinim wumb konj mołmun wumb ei, sin sinim noman ełe ekii sipin kin, endmin ni enermin

mon; ba wu Krai eim sinim kin piipi kolpu kin, nga angpi konj tonu pum ei, ni piipin kin ekii sipin andpin mułmun.

¹⁶ Yi mił, akip sinim wumb endi ngenj ok nge oł ei, noman to piinmin mon. Nga ełe nge, sinim wumb endeim endeim ni, noman ełe mok topun kin, yi enermin mon ku. Ok yi mił, sinim Krai ngenj ełe oł ei, noman to piipin yi enjpin; ba pe yi mił nga enalmin mon! ¹⁷ Yi mił erang, pe wumb nii endi, eim Krai kin dambiltpi ende pupu mułum kin, kaplı Gos eim erang kin, wumb ei tonu opu kin, wumb ei eim konj endi eipi mił mołum. Kaplı wumb ngenj oł ok nge ei, si kindpi poru neng kin, nga wumb nge oł kun ka konj endi, tonu opu pałim. ¹⁸ Gos eim oł ombu pei nge pułwu mołum. Ok sinim Gos nge opu orung wumb mulnjpun; ba pe Gos Krai erang kin, sinim wumb eim kin sipi orung seng kin, sinim eim kin dambiltpin ende pupun mołmun. Mołpun kin, eim sinim kongun ngang kin, sinim eim opu orung wumb ei paki topun kin, noman ende sek kin, puk mułngii. ¹⁹ Sinim ek ei yi mił, Gos eim Krai kin ende mołum. Mołpu kin, sinim Gos kin opu orung enmin wumb ei, eim erang Gos kin, dambiltpin pupun kin, noman ende sek mołmun. Pe nga Gos eim sinim nge oł kis enjpin oł ei, eim noman nga to piinmin mon. Nga Gos eim sinim kin kongun endi ngang kin, sinim eim opu orung wumb sipi orung seng kin, eim kin erang, sinim noman ende sipin mołmun ei nge, ek ka ni tor kindmin.

²⁰ Yi mił erang kin, pe sinim Krai nge ek ka sipin kin, ni tor kindmin. Ei yi mił ku, Gos eim wumb pei kin, sinim nge gupu ełe ek ei, ni tor kindnim. Nga sin nge gupu ełe, Krai ninim ek yi mił, ni tor kindinmin ei, sin yi mił enim noman ełe dinga kindpin yi ninmin. “Enim wumb opu orung enmin oł ei si kindik kin enim Gos kin dambiltik ende puk kin

noman ende sek mulngii!” ²¹ Yi mił erang, Kraiſ eim oł kiſ endi eneririm mon. Ba Gos eim ſinim oł kiſ enjpin oł ei ſipi kin, Kraiſ kin tonu kindim. Kindang kin, Kraiſ eim ſinim nge oł kiſ enjpin ei, eim ſipi ko wum. Yi mił, Kraiſ eim ſinim kin yi erang kin, Gos nge oł kun ka oł ei, ſinim nge noman tuk ełe kindim.

6

Oł Embin Tui Ko Wunmun

¹ Pe ſinim Gos kin kongun ende erpin kin, ſin enim kin ek dinga nipin kin, ngonmun. Enim Gos nge noman ka ei, enim ſik poru ninjing. Mon pim kin, enim Gos nge noman ka ſi kindangin kin, wii pimba. ² Yi mił, Gos ek ka ok ni pendrim ek yi ninim,

“Nga ka wii ſim kunum ei, na enim ninjing ek ei kun piinj. Nga na Gos enim ſip orung ſinj kunum ei, na enim paki tunj.” Enim piingii! Akip kunum ei, kunum ka wii ſaſim. Nga enim piingii ku, akip kunum ei, Gos enim ſipi orung ſimba nge kunum ſaſim.

³ Sin noman ełe, wumb ſin kongun enmin ei, kanik kin ek kiſ nik kin, yi enerngii mon! Yi mił erangin kin, ſin epi endi eramin kin, enim bok tok kin, Gos nge ek ka pii gii ninerngii nipin kin, yi enałmin, mon! ⁴ Ba ſin Gos nge kongun wumb mołmun. Yi mił, ſin oł kun ka kanim kanim pei erpin kin, wumb pei kin andan topun ngonmun. Ngopun kin, ſin oł embin tui nin, epi ſin kin er kiſ ełim ei nin, nga ngenj kumbii kiſ ngonum epi ombu kin, ſin dinga angpin mołmun. ⁵ Nga opu orung wumb ſin kepii tok kin, nga ſin ſipik kan ngii kindik kin, nga opu orung wumb ſin kin kiſ piik, ſi pok erik; nga ſin kongun dinga kiſ ełmin; nga ſin kunum kunum epin tep er konj mołumun; nga ſin kunum kunum kumb kuni tang mołmun. ⁶ Nga ſin oł kun ka mendpił ełmin; nga ſin noman ełe ka wii palilim; nga ſin ſikir kiſ piipin ngonałmin; nga ſin

wumb eipi kin er ka erpin kin, paki topun ngołmun; nga ſin Gos Gui Ka kin dinga ſiłmin; nga ſin wumb eipi kin noman ka keimi ngołmun. ⁷ Nga ſin ek keimi ni tor kindiłmin; nga ſin Gos nge noman dinga ngang kin, ſin kongun ełmin; nga ſin oł kun ka palim mił oł ei, angil tundung ni, angil taring ełe epi endi ambilpin kin ełe nge, ſin opu orung wumb ei kin opu ełmin. ⁸ Wumb kopur ſin nge embe ambil tonu kindinmin; ba wumb kopur ſin nge embe to mani kindinmin. Nga wumb kopur ſinim kin ek kiſ ninmin; ba wumb kopur ſin kin ek ka nik ngonmun. Nga wumb kombur en enim yi ninmin, ſin ek kend tonmun wumb, pa ninmin; ba ſin ek keimi niłmin. ⁹ Wumb kopur ſin kin pii poł tonamin wumb mił nik enmin; ba wumb kombur ſin kin pii poł tonmun. Ei ſin mandi kołumun mił mołmun; ba ſin konj mołmun. Gos ſin kin kepii mił topu kin, ſin er kun ermba enim ba eim ſin kapli to kundnanim mon. ¹⁰ Nga ſin kin noman embin mendpił tonu ołum; ba kunum kunum ſin ka piilmin. Nga ſin wumb kurpu mił mołmun; ba ſin wumb eipi kin epi pei ka wii ngołmun. Nga ſin epi endi ſinałim mił mołmun; ba ſin epi kanim kanim pei ſaſim.

¹¹ Enim Korin konu ełe mołmun wumb ei ſin enim kin ek peni ełe ni tor kindinmin. Nga ſin noman ka ei, enim kin ngonmun. ¹² Sin nge noman ka ei, enim kin ondu ngunanmin mon! Ba enim nge noman ka ei ſin kin ondu ngonmun. ¹³ Na ek yi ni tor kindind ei, enim nam nge kingam noł mił muljung kin, enim noman tuk ei pei aki tok kin, ſin kin ngei. Enim oł yi mił erangin kin, ſin enim kin enjpin oł ei, erik orung kindik ngungii.

Enim Torung Wumb Kin Ende Punerngii Mon

¹⁴ Enim Gos kin pii gii ninarik kin, opu orung enmin wumb ei kin, kongun ende kindik kin, ende puk andik kin, yi enerngii mon. Pe oł kun

ka ei kun, nga oł kis kun pinalim oł ei, okuł ende punguł min? Na konu emii pałim oł ei nin; nga tilang pałim oł ei nin, okuł ende punguł min? Ei mon mendpił! ¹⁵ Pe Krai Seisen kin kaplı noman ende kindngił mułnguł min? Nga pii gii niłim wu endi kin, pii gii ninalim wu endi kin, noman ende peng kin, o ende punguł min? ¹⁶ Pe nipe oł endi erpi kin, Gos nge men ngii kin, nga ek kend gos ngii kin, o ende punguł min? Yi mił erang, sinim Gos kunum kunum konj mołulum Gos, eim nge men ngii mił mołmun. Yi mił, Gos eim ok yi mił nirim,

“Wumb ei en enim nam ngii konu ełe mił seng kin, en enim mołmun konu ełe nam tuk ełe mułmbii. Nga na en enim nge Gos mułamb kin, nga en enim nam nge tilap wumb mułngii,” Gos yi nirim.

¹⁷ Yi mił Owundu ek yi nirim,

“Enim torung wumb mułngii konu ełe si kindik puk kin, en enim konu eipi mułngii. Mułangin kin, enim epi penj mołum epi ei, embilenjing kin, kaplı na enim simbii.

¹⁸ Nga na enim nge Ernjing mułmbii. Nga enim nam nge kingam ambłam noł mułngii, pa ni Owundu noman dinga owundu mendpił Pułwu,” yi ninim.

7

¹ Yi mił ku, sinim Gos nge ek dinga keimi ngurum ei, sinjpin kin, kaplı na nge wumb puł; sinim pei ngenj oł kis ełmin oł ni, noman tuk gui oł kis ełmin oł ombu ni, kil ngopun, si kindpin kin, sinim Gos nge oł kun ka er mołum mił, ekii sipin er mołpun kin, sinim Gos kin mund mong topun mołpun kin eim embe ambıł tonu kindmin.

Korin Wumb Pii Gii Nengin Kin, Pol Eim Ka Piiim

² Enim noman ka ei, sin kin ngungii. Sin wumb endi kin pund

mong endi enenjpin mon. Nga sin wumb endi kin, er kis endi endinjpin mon ku. Pe sin wumb endi kin, ek kend to ngopun kin, epi endi waning sinenjpin mon ku. ³ Na ek yi mił nip enim kin to mondup mił ninand mon. Ba na ek ok yi ninj, ‘Sin enim kin, noman ka ngunjpun kin, sinim kunum kunum ouni ende mułmun. Yi mił erang kin, sinim kułmun min, konj mułmun min, ei kaplı sinim ouni ende mułmun.’ ⁴ Na enim kin pii gii nip kin, ek keimi peni ełe nip ngond. Nga na enim kin ka piip kin, enim embe ambıł tonu kindin kindind. Nga oł embin tui sin kin, tonu ołum kunum ełe oł ei, na noman emin ngang kin, na ka wii mendpił pił.

⁵ Yi mił erang ekii se, sin Maseroniya konu ełe tor onjpin kunum ełe, sin ngenj ełe kor endi mulenjpin mon. Pe sin mong kanim kanim konu orung orung pei, sin kin tonu onum. Nga sin ngenj ełe opu yi mił tonu wang kin, sin noman tuk ełe, embin sepi erang kin, tungu enmin. ⁶ Ba Gos eim wumb endi noman tuk ełe, embin salıim ei, erpi kindang kin, noman emin salim. Seng kin, nga Taisi kindang kin, sin kin opu, paki topu kin, sin noman emin ngum ku. ⁷ Nga Taisi sin kin om ełe nge mendpił, Gos sin kin noman emin mendpił ngunerim mon. Ba nga, enim Taisi kin, noman emin ngangin kin, nga eim sin kin ek ei, tu wum ełe nge, Gos eim sin kin noman emin ngum ku. Nga Taisi eim sin kin ek nipi, enim na noman erang kin, nam keningii nipi kindim. Nga enim noman tuk ełe, na kin kaimb sinjing. Nga enim noman ełe, na kin tep to mułmun ni piinmin. Yi mił erang, pe na ka mendpił piind.

⁸ Yi mił, na mon połup enim ngunj ei, enim noman embin piinjing kin, kaplı na akip enim kaimb sinand mon. Na piip kin, puls mon ei, enim noman embin ngang piinmin; ba ei kunum aninga kopur mendpił pepi kin, nga poru nimba. ⁹ Ba akip

kunum ei, na ka piind. Nimbił erang, na oł yi enj ełe nge, enim noman embin piinjing ełe, na ka piinenj mon. Ba nimbił erang, enim noman embin piinjing ełe nge, enim oł kis ełmin oł ei, buł ngok kin, enim Gos kin noman tuk to ak tunjung ełe nge, na ka piind. Yi mił erang kin, enim noman embin piinjing ei, Gos erang kin, sin oł enjpin ełe, enim kin to kis enerim mon. ¹⁰ Yi mił, Gos nge noman embin oł ei, Gos erang kin, sinim wumb noman tuk ełe, to ak tamin kin, Gos sinim sipi orung simba. Seng kin, nga sinim oł embin ei nge, nge, sinim noman embin nga sinermin. Ba ya mani mei ełe oł embin tui, sin kin tonu wang kin, sin kis piipin eramin kin, sinim koltmun oł ei nge tonu ołum. ¹¹ Yi mił, enim pii kun erngii ei, Gos enim noman embin ngum ei, enim kin oł ka wii kanim kanim er tonu kindim. Kindpi kin, enim noman ełe, to konj kindpi kin, wumb eipi enim oł enjing mił nik ei, er kun enmin. Erik kin, nga wumb endi eim oł kis erim ei, enim mon nik, er kun enmin. Erik kin, nga enim Gos nge kos owundu tungu enmin. Nga enim noman ełe, dinga kindik kin, sin kenmin ni piik kin; nga enim noman ełe dinga kindik kin, wumb endi oł kis enjing ei, er kun erik kindngii. Nga enim kongun kanim kanim pei erik ełe nge, ek ninmin ei, er kun erngii. Erangin kin, oł ei nge, peni ełe wang kin, enim nge oł kis endi enim kin pinalim mon.

¹² Yi mił, na mon ok połup enim ngunj ei, na wumb endi oł kis erim ei min, wumb eipi endi wu ei kin, oł kis erim ni piip kin, mon ei pulenj mon! Ba na piind ei, enim nge oł kun ka ei, peni ełe tonu omba. Nga Gos nge ningił ełe, enim yi piingii ei, enim sin kin noman ka ngumun ni piingii ełe nge, na mon ei puls. ¹³ Yi mił, enim nge oł ka enjing oł ei, erpi kin, sin nge noman ełe erpi emin ngonum.

Nga sin nge noman ełe mendpił, emin ngonanim mon; ba sin nga ka mendpił piinmin ku. Nimbił erang

Taisis nge noman emin seng kin, nga eim ka wii piipi mołum. Nga oł ei kanpin kin, sin nga ka mendpił piinmin. ¹⁴ Yi mił, ok Taisis kumb ełe, na enim nge embe ambił tonu kindinj ei, na enim nge ek ninj ei, na singambił sinenj mon! Ba sin ek pei enim kin ninjpin ek ei, keimi mendpił! Ei yi mił ku, sin enim nge embe Taisis nge kumb ełe ambił tonu kindinmin ek ei, keimi mendpił peni ełe tonu om. ¹⁵ Taisis eim enim kin om kunum ełe, enim eim kin mund mong erik kin, puku sik enjing; ba eim tuk sinjing. Sengin kin, eim nim mił ek ei, enim ekii sik enjing oł ei, eim piipi kin, eim enim kin noman ka nga ngonum. ¹⁶ Pe na enim kin, keimi pii gii nind ei, enim oł kun ka keimi erngii ełe nge, na ka wii piind.

8

Gos Nge Tiłap Wumb Paki Tołmun Oł Ei

¹ Enginjpin noł! Sin noman ełe enim kin ek ni piinmin ei, Gos eim noman ka ei, nimbił oł endi, Maseroniya wumb men ngii konu ełe andan tum mił ei enim piingii. ² Yi mił peng, oł embin tui ei, en enim kin owundu tonu opu kin oł ei, en enim erngii mił kenmba erim. Pe en enim epi endi sinerang kin, en enim wii mendpił mulnjung. Ba en enim ka ka piik mołmun ei erang kin, wumb eipi kombur noman ngunjung. Ngok kin, en enim ku nin epi aninga, kułou tok kin, en enim kongun yi erik kin, wumb eipi ngunjung. ³ Yi mił ni, na piip kin, na ek ei peni ełe nip tor kindind. Kindind ei, en enim noman ełe ekii sik kin, en enim nge ku nin epi aninga seng kin, nga min ełe pei ei sik kułou tok, wumb eipi kin ngunjung. ⁴ Wumb en enim sin kin dinga kindik kin, kii sik kin, sin kapłi nimin ni piik kin, Gos nge tiłap ełe Jerusalem konu ełe mołmun wumb paki tumun ni piik enjing. ⁵ Nga ok sin pii gii ninjpin ei, en enim ku nin, epi aninga kopur kindngii ni piinjpin; ba en enim yi

mił mendpił enenjing mon; ba kumb se, en enim Owundu ngunjung. Pe nga en enim, Gos nge noman eke sik kin, en enim sin kin yi ku ngunjung. ⁶ Yi mił ku, sin Taisis dinga kii semin kin, eim kongun enim kin pułngun mondpu erim mił, eim yi ku, enim kin noman ka ngopu kin, kongun ei eim er poru nimba ku. ⁷ Pe nga yi mił, epi pei eke nge, enim oł ka wii mendpił ełmin. Ei enim Gos kin pii gii ninmin; nga enim pii gii ninmin eke nge, kongun dinga erik kin, ni tor kindik enmin; nga enim noman eke ka wii pei salim. Seng kin, enim Gos nge kongun ei, to konj dinga kindik enmin; nga enim sin kin noman ka ngok enmin; nga enim noman ka ngok enmin kongun ei, yi mił ku, nga pei erngii.

⁸ Ei na enim kin, ek dinga ‘Yi erei!’ ngunand mon. Ba na enim kin nip ngond ei, wumb kombur kongun keimi ermin ni, noman to piinmin mił nind eke nge, na enim kin noman ka keimi ngonmun min mon; ei kenmbii nip nind. ⁹ Yi mił, enim piinmin ei, noman ka ei sinim nge Owundu Jiisas Kraias andan topu ngolum. Ngopu kin, ei eim epi kanim kanim pei keimi salilim; ba nga sinim paki tumbii ni piipi eke, eim epi sinalilim wu mił, endi tonu orum. Oł yi eririm eke, enim epi kanim kanim pei sengin kin, Jiisas Kraias eim epi endi sinalilim wu mił mołum.

¹⁰ Pe nam nge noman eke, enim kin andan top ngond. Na kongun ei piip kin, kung ngii ok, enim kongun pułngun monduk erik kongun ei pe er poru ningii ku. Nga kongun ei, en enim wii mił enenjing mon; ba en enim noman eke, kongun ei ermin ni piik enjing. ¹¹ Yi mił, pe enim kongun ei er poru ninjing kin, kapli ei ka wii. Yi mił, ok enim sikir ermin ni noman eke piinjing mił, yi ku enim sikir er poru ningii! Nga yi mił, en enim nge dinga palim mił, kapli enim kongun ei erngii! ¹² Yi mił pe wumb endi eim noman eke, epi endi ngumbii ni piimba ei, kapli Gos eim

noman eke kapli epi ei simba. Gos eim wu ei, epi pei salim epi ei piinim. Nga Gos eim wu ei nge epi salim ei, kapli mok topu ermba ku.

¹³⁻¹⁴ Ei pułe yi mił pinalim mon. Enim epi pei ngangin kin, nga wumb sik kin, epi aninga ngungii pa yi ninand mon. Ba enim epi mok tok kin, kapli kapli erngii pa nind. Enim epi pei salim ei, enim epi singii mił sepi kin, nga kopur gulang salim. Pe nga enim epi kopur singii pim kin, nga wumb enim paki tok ngungii ku. Ei enim wumb ei kin, epi mok tok kin, kapli kapli erik singii. ¹⁵ Gos kumb ok ek mon poł pendrim ek yi ninim,

“Pe wumb nii endi eim kuni epi pei sirim wumb ei, eim kuni epi nga pei sineririm mon. Nga wumb nii endi eim kuni epi aninga mił sirim wumb ei, eim nga kuni epi aninga mił sineririm mon ku. Wumb yi tał epi kapli mił sikil.”

Taisis Korin Konu Eke Kindnjing

¹⁶ Ba sin ka piipin kin, Gos ngonmun ei, Taisas eim noman ende sepi kin, Gos sin ngum noman ei nge ngang kin, enim paki tonum. ¹⁷ Yi mił, sin eim kii semin kin, nga eim kapli nirim. Nipi kin, eim ka piipi kin enim paki tumbii ni om. Ba ei eim noman eke piipi kin, enim paki tumbii nipi kin, eim enim kin om. ¹⁸ Pe nga sin Gos nge tilap eke mołmun wumb nge enginjin endi kindamin kin, Taisis ouni pukuł. Enginjin ei, eim men ngii eke Gos nge ek ka ei ni tor kindilim embe mołum wu. ¹⁹ Ei yi mił mendpił enalim mon; ba nga men ngii kongun ełmin wumb enginjin ei to tonu kindik kin, sin kin ouni andpi kin, nga noman ka ngopu kin, nga sin nge kongun paki topu ermba nik kindnjing. Nga sin kongun ei noman ka ngopun erpin kin Owundu nge embe ambil tonu kindpin erpin kin, wumb pei andan topun eramin kin, wumb pei piingii ei sin enim paki tumun ni,

piipin ermin. ²⁰ Wumb endi sin kin ku nin, epi ka wii ei, men ngii wumb ngopun se andinmin epi ei kin, ek orung nipi yi ninermba mon. Yi mił, sin enginjpin ei, wu ei kin ouni kindinmin. ²¹ Yi mił, sin noman ełe ołkun ka palim mił, ermin ni piinmin. Ei sin Owundu nge ningił ełe mendpił ołkun ka enanmin mon; ba sin mei wumb ningił ełe kin ouni ołkun ka enmin ku. ²² Pe sin enginjpin endi kindinmin ei, wu tał kin ouni pungii. Sin kunum kunum eim ermba mił kenmin nipin kin, oł yi mił erpin kin, eim kongun ngopun yi ełmin. Nga sin kanilmin ei, eim paki topu kin, kongun dinga kindpi elim. Ba pe eim pii gii ninim ei, enim ołkun ka yi mił ku, erngii ni piinim. Yi mił erpi kin, eim kongun ei dinga kindpi enim. ²³ Pe nga Taisas eim na kin kongun ouni ni er andilmbił wu; pe eim enim kin paki topu kin, kongun ermbii ni piinim ku. Pe nga sin nge enginjpin tał Taisis kin ouni pungii ei, enim piingii ku. Wu tał ei, men ngii nge kongun ełmbił wu. Nga wu tał ełe ełip, Krais nge tilang owundu dinga ei, si tonu kindilmbił wu. ²⁴ Yi mił erang kin, enim noman ka ei andan tangin kin, wumb oł ei pule sinim ka ka piipin kin, kongun enim enmin ei keimi ni piingii. Nga men ngii wumb pei yi mił ku, sin enim kin ek ninmin mił ei, keimi ni piingii ku.

9

Ku Nin Epi Ka Wii Gos Nge Wumb Paki Tolum

¹ Enim piinmin ei, epi ka wii paki tołum epi ei, Gos nge wumb Juria konu ełe mołmun wumb ei kin ngołmun ei, enim piinmin. Yi mił peng kin, na mon endi połup ełe nge, ngunermbii mon. ² Yi mił, na piind ei, enim noman ełe kongun ei ermin ni piinmin. Yi mił piyangin kin, na Maseroniya konu ełe mołmun wumb kumb ningił ełe kanip kin en enim embe ambił tonu kindił. Na yi mił ninj ei, kung ngii ok, Akaiya konu ełe wumb kongun yi mił erngii

pendik kin, kui er mołmun. Nga en enim piinmin ei, enim kongun to konj kindik ermin. Ei yi mił ku, Maseroniya konu ełe mołmun wumb to konj kindik kin, yi ermin ni piinmin ku. ³ Ba na piind ei, sinim ek ninmin ei nipin kin, enim embe ambił tonu kindpin enmin ei, ek wii mił endi pinermba mon. Ba nga en enim kongun erngii nge kui er mulnjung kin, kapli na enim kin yi mił nip ngunj. Nga na yi mił piip kin ełe nge, na engnan noł ombu enim kin kindinj. ⁴ Yi mił, sin enim enmin oł ei, pii gii keimi ninmin, na yi mił, ni piind. Mon pim kin, Maseroniya konu ełe mołmun wumb na kin tep to wangin kinamin kin, enim er kun er mulenjing kin, kapli sin ełe nge singambił simin. Nga enim yi mił ku, singambił singii ku. ⁵ Yi mił peng piip kin, na engnan noł ombu kumb se kindamb kin, enim kin ongii. Ok kin, enim ku nin epi ka wii ei kułou tok, konu ełe kindmin ni, er kun erik mułngii. Nga ku nin epi ka wii ei, en enim noman ełe wii ngungii. Ba sin yi mił enim kin, epi simin nipin kin, yi kapli enermin mon.

⁶ Pe enim ei, pii kun erngii. Wu endi eim kuni mong aninga telim kin, eim kuni mong aninga telim mił simba. Nga wu endi eim kuni mong pei telim kin, eim kuni mong telim mił mong pei simba ku. ⁷ Ei yi mił ku, enim wumb endeim endeim ni, noman tuk ełe, pii kun erik kin, en enim nge noman ełe ekii sik kin, enim nipe epi endi ni piingii mił, yi mił ngungii. Mon pim kin, wu endi epi ngumbii ni noman embin to piimba min, nga wu endi eim kin dinga kindik kin, oł yi erii, nengin kin kindmba. Nimbił erang Gos wumb endi epi noman ka piipi ngołum ei, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngołum. ⁸ Gos eim kapli, enim epi pei ka wii enim singii palim mił ngopu kin, nga pei sik, eim enim kin ngumba ku. Ngang kin, enim pei sik kin, kapli erik mułngii. Yi mił, nga kunum kunum epi ka wii kanim

kanim pei ngang kin, enim kapli wumb eipi kin ngungii ku. Ngok kin, enim kongun ka wii kapli paki tok kin, erik muḅngii. ⁹ Gos nge ek ka mon pol pendrim miḅ yi ninim,

“Gos ek piinim wumb endi, eim epi pei wumb kurpu wii moḅmun wumb ei kin ngonum. Ngopu kin, eim nge oḅ ka enim eḅe, kunum kunum ei eim kin pepi muḅmba.”

¹⁰ Pe Gos eim kuni mong wumb aka pin teḅngii nipi ngoḅum. Nga eim wumb kin kuni nungii nipi kin, ngoḅum ku. Nga yi miḅ ku, sinim kuni mong pei ngopu erang kin, kuni mong pei nga tonu omba. Omba kuni ei opu enim nge oḅ kun ka erpi kin, kuni miḅ owundu mendpiḅ tonu omba. ¹¹ Gos enim epi pii kelip ngang kin, enim sik, wumb eipi kin pei yi ku ngungii. Nga enim epi ka wii ngunjung epi ei, sin sipin kin, wumb eipi epi ka wii ei ngamin kin, en enim, enim paki tungii nge eḅe, Gos kin ek ka ni ngok; nga Gos nge embe ambiḅ tonu kindik kin, yi erngii ku.

¹² Yi miḅ, nga enim nge kongun eḅe, Gos nge wumb paki tungii. Tungii eḅe nge, enim wumb epi sinerang muḅngii wumb ei, si ngok kin, kapli erngii. Nga oḅ eḅe nge mendpiḅ mon; ba oḅ eḅe nge, enim Gos kin noman ka piik kin, nga ngungii ku. ¹³ Enim kongun enmin ei erik kin, engnjing noḅ paki tungii nge enmin ei, en enim pii gii ei, peni eḅe andan topu ngonum. Ngang kin, engnjing noḅ enim enjing oḅ ei piik kin, enim Gos ek ka ekii sik kin, Krai nge ek ka ei, ni tor kindik enmin ei piingii. Nga keningii ei, enim ka wii epi owundu ei, enim wumb wii ngoḅmun. Nga wumb eipi pei ngoḅmun ei kanik kin, Gos nge embe ambiḅ tonu kindngii ku. ¹⁴ Nga yi miḅ ku, piingii ei Gos nge noman ka ngoḅum ei, enim kin owundu pepi moḅum. Yi miḅ peng kin, en enim, enim kin dinga kindik kin, kenmin ni piik kin, en enim Gos kin prei dinga kindpin eramin kin, Gos epi ka wii ngumba ni piinjing.

¹⁵ Gos eim epi ka wii sinim ngoḅum ei, epi owundu ka wii mendpiḅ. Yi miḅ erang, Gos nge ngoḅum oḅ ei, sinim pii poḅ tunanmin mon. Sinim Gos nge epi ka wii ngoḅum eḅe nge eim kin ka piipin ngumun.

10

Pol Nirim Miḅ Gos Sinim Kin Kongun Ei Ngum

¹ Na Pol, na nam enim nge noman to konj kindip kin, enim Krai nge eḅim oḅ ei, pii kun erngii! Erngii ei, Krai eim nge noman eḅe, ambiḅ mani kindpi kin, eim wumb kin noman ka ngopu kin, oḅ kun ka eḅim. Wumb kombur na kin ek to monduk kin, yi niḅmin. “Pol eim sinim kumb eḅe moḅpu kin ei, eim embe ambiḅ to mani kindnim; ba nga Pol eim sinim kin turii moḅpu kin, eim ek dinga nipi sinim ngoḅum. ² Ba na enim kin dinga kii sip kin, na enim kin ombii kunum ei, enim kan kun erik muḅngii! Na enim kin ek dinga nip ngunermbii mon! Ba na ni piind ei, wumb kombur sin mei konu eḅe oḅ ei, eḅmin ni piik kin, wumb ei kin, na ek dinga ni tor kindip ngumbii. ³ Yi miḅ, sin mei konu eḅe moḅpun kin, er andinmin; ba sin opu, mei konu eḅe wumb ei, yi miḅ opu enaḅmin mon. ⁴ Yi miḅ, sin opu epi pei ambiḅḅmin epi ei, mei konu eḅe epi mon. Ba sin nge opu epi ei, Gos nge noman dinga saḅḅim. Seng kin, sin kapli opu orung gui kis nge noman dinga ei, to mani kindinmin. ⁵ Sin wumb nge noman eḅe, en enim bong nik, tonu mendpiḅ angiiḅmin epi ei, Gos kin noman tok piingii nge andḅam ei, ondu ngungii ei, sinim to mani kindpin kin, er kis ermin. Pe nga yi ku, sinim wumb nge noman eḅe pei, ambiḅ gii nipin kin, kan ngii miḅ kindamin kin, enim Krai kin ekii singii. ⁶ Sin kui er moḅpun kin, kapli enim sin ek ekii sik erngii. Erangin poru nim kin, kapli wumb kombur ekii sinenjing kin, kapli sin wumb ombu kin, kumep kis ngumun.

⁷ Enim ningil e'e epi pei ngenj torung palim mi, kanik piingii. Pe wumb endi eim pii gii dinga nim kin, eim Krai nge wu mo'pu kin, eim nga eim noman kun to piipi kin, eim Krai nge wu; nimbi erang, sin wu ei mo'um mi, sin yi mi ku, Krai nge wumb mo'mun. ⁸ Yi mi, pe na sin noman dinga ei, wii ek owundu nip ermbii e'e nge, sinim nge Owundu noman dinga ei, sin ngum. Ngum dinga ei enim nge pii gii ei, er dinga kindpi kin, si tonu simbii nipi ngum ei, sin enim to kis er mani kindnermbii mon. E'e nge, na singambi sinermbii mon. ⁹ Na ninj ek ei, enim piinarik kin, na enim to puku simbii nip mon ei, pulenj mon. ¹⁰ Yi mi, enim kopur na kin ek yi ninmin, "Eim mon po'pu kindim ei nge, ek embin nin, ek dinga palim. Pe nga eim ya sinim kin mu'ulang kin, eim ngenj e'e dinga kunum e'e sin kenpin ei, eim dinga sinene'ang mon. Nga eim ek ei wii mi palim," pa ninmin. ¹¹ Wumb nii endi, ek yi mi pii kun ermba wumb ei, eim sin mon poltmun o' ei, eipi mi ena'min mon. Ei sin ya mule'amin kunum ei, min nga sin enim kin ouni e'e mu'amin kunum ei, sin o' ende mi e'amin.

¹² Yi mi, sin tungu erpin kin, sin wumb eipi en enim embe ambi tonu kindik e'amin wumb ei kin, sin ouni kulou topun kin, en enim e'amin o' ei, mok topun ermin ei, kapli enanim. Nimbi erang wumb ei, en enim e'amin o' ei, en enim nge su e'e mok tok e'amin; ba wumb endi wumb eipi kin endeim endeim ni e'amin o' ei, su wum kapli ende mi e'amin. Wumb yi mi e'amin wumb ei, noman pina'lim mi mo'mun. ¹³ Ba sin e'amin o' su wum ei, mi mu'ulamin kin, sin ek owundu nipin kin, sin sinim embe ambi tonu kindpin kin, yi ena'min mon; ba sin Gos nge kongun ei, su mi mok topu kindim mi su ei, sin ekii sipin ermin. Erpin kin, sin enim Korin konu e'e mo'mun wumb kin kongun yi ku ermin. ¹⁴ Yi mi, pe nga sin enim kin tor onjpun kunum e'e,

sin Gos nge kongun ei su mi, mok topu kin, sin kin kindim e'e, sin tor punenjpin mon. Na nge, sin sinim embe ambi tonu owundu kindnermin mon. Ba sin enim kin kumb se opun kin, Krai nge ek ka enim kin tu wunjpun. ¹⁵ Nga sin e'amin o' su ei mi, ek owundu ninarpin kin, sin sinim embe ambi tonu kindna'min mon. Kindnarpin kin, wumb eipi enim kin kongun er sinjing e'e, piipin kin, o' yi ermin ni ena'min mon. Ba sin dinga kind piipin kin, enim nge pii gii ninmin ei, tonu opu dinga pimba ei, ni piipin e'amin. Pe nga sin enim kin kongun e'e tuk mo'mun ei, dinga pupu kin, owundu tonu opu kin, owundu mendpi pimba ni piipin enmin. ¹⁶ Yi mi, nga sin konu eipi nge ek ka ni tor kindpin kin, enim kin orundung konu e'e wumb ei, ni tor kindmin. Yi mi erang, sin wumb eipi nge kongun er sinjing konu e'e, sin ek owundu nin, sin sinim embe ambi tonu kindmin ei, kapli enermba mon.

¹⁷ Gos nge ek ok ni ka pendrim ek yi ninim,

"Pe wumb nii endi eim ka piipi kin, eim nge embe ambi tonu kindmba pim kin, kapli wu ei Owundu nge embe ambi tonu kindmba nge Gos ka erim."

¹⁸ Nimbi erang wumb nii endi ei, eim embe ambi tonu kindim kin, wu ei Owundu nge ningil e'e wu wii mi mu'mba. Ba wumb nii endi Owundu eim wu ei, eim embe ambi tonu kindmba ei, kapli wu ei, Owundu nge ningil e'e embe keimi pimba.

11

Pol Ek Se Andilmin Ek Kend Wumb Ni Peni E'e Kindim

¹ Na noman e'e piind ei, enim na o' elou yi mi erip endinj kin, enim na kan wiik tungii. Tangin kin, keimi nam o' elou yi piind mi, erip endmbii. ² Yi mi Gos eim wumb kin noman ka ngo'um kin, eim nge wumb mendpi mu'ngii ei, yi mi ku, na enim kin noman ka ngond. Nimbi erang na enim amb

kuimi mił to mondup kin, enim wu endeim mendpił Kraiſ nge ambim mił mułngii. Na enim ambil wenip andlam kun ka wii andilmin mił, oł kis pinaliim yi mił, na enim Kraiſ kin ngumbii. ³ Ba kumb ok, wembii kis Seisen, eim amb Eiwa ek ak mak erpi kin, ek kend topu kin, oł kis erim. Erang mon pim kin, Seisen eim enim kin yi mił ku, enim nge noman ełe, ek ak mak erpi kin, ek kend topu, to eipi kindang kin, oł kis erik kin Kraiſ kin mendpił mularik kin, keimi ekii sik enerngii mon! Oł ełe nge, na tungu erip moł. ⁴ Yi mił, wumb nii endi enim kin, tor wang kin ei, enim Jiisas endi eipi ni tor kindmba; ba ei sin ok ek ni tor kindnenjpin mon; min nga enim gui endi eipi konj endi singii enmin; ba ei enim ok sinenjing mon; min nga enim ek ka enim ok sinjing ei, mon; ba enim ek ka endi eipi wang kin, angil ełe simin nik enmin. Pe wumb endi enim kin ełe tuk opu kin, oł yi mił erang kin, kapli enim eim wiik tangin kin, eim oł yi mił kapli ermba.

⁵ Pe na oł ełou elim wu mił, na ek owundu nip kin, na nam embe ambil tonu kindmbii end. Yi mił na ni piind ei, na enim nge ek se andilmin wu num mendpił wumb ei kin, na wu kembis wii mił, wumb ei kin mandring mulał mon. ⁶ Pe na ek ni tor kindil oł ei, kapli kun pinenim pim kin, kapli ba nam nip ek endi nind ei, nam noman ełe ka wii pakim. Na piind ei, enim piinmin ei, akip sin enim kin peni ełe, noman ełe epi pei andan tunjpun.

⁷ Na enim kin, Gos nge ek ka ni tor kindinj; ba enim na kin epi endi ngo orung kindnenjing mon. Na nam mani ełe mołup kin, na enim ambil tonu kindinj. Nimbił erang na oł yi enj ei, oł kis min? ⁸ Pe na men ngii wumb konu eipi eipi na ku nin, epi ngok enjing ei, na sinj. Na sinj ku nin epi ei, na sip enim ngop kin, enim paki tunj. Na oł yi enj ei, na men ngii wumb nge ku nin epi ei, na waning mił sinj. ⁹ Nga kunum

ełe, na enim kin tep to muls kunum ełe, na epi endi sinerang kin kunum ei, na wumb endi kin noman embin ngunenj mon. Gos kin pii gii ninjing angim noł Maseroniya konu ełe si kindik kin, Korin konu ełe tor onjung wumb ei, na epi endi sinerim epi ei, pei paki tunjung. Paki tangin kin, yi mił er mołup kin, nga na noman embin enim kin ngunermbii mon ku. ¹⁰ Yi mił Kraiſ nge ek keimi ei na kin tuk mołum ei mił, nga na ek dinga keimi nind ei, nam embe ambil tonu kindamb kin, Griis konu ełe wumb konu orung orung pei, nam nimbii ek ei, wumb mon ninerngii mon! ¹¹ Nimbił erang na ek yi mił nind? Nga na enim kin na noman ka ei, ngonalał nind min? Ei mon! Gos piinim ei, na enim kin noman ngoł.

¹² Nga na pe end mił enim kin ku nin epi sinarip kin, wumb eipi kin simbii end oł ei, na am piram erip mułmbii. Yi mił erip kin, ek se andilmin wumb eipi, en enim embe kapli ambil tonu kindmin ni piik kin, yi mił nik kin, sin wumb eipi Gos kongun ende mił enmin. Erangin kin, na wumb ombu nge gupu ełe ek ei pandi top kin, oł yi mił ermbii. ¹³ Yi mił, wumb ombu ek kend tok kin, ek se andilmin wumb molk kin, en enim kongun erik kin, ek kend tok elmin. Nga wumb ombu, en enim ngenj ełe, to eipi mił kindik kin, Kraiſ nge ek se andilmin wumb mił yi erik mołmun. ¹⁴ Nga sinim oł ei kin puku sinermin! Nimbił erang Seisen ei kapli eim nge ngenj ei, to eipi kindpi kin, eim ngenj ełe Gos nge enjel tilang elim ei mił, eim yi er mołum. ¹⁵ Yi mił erang kin, Seisen nge kongun wumb en enim ngenj ełe, yi ku to eipi kindik kin, Gos nge kongun oł kun ka elmin wumb mił, yi ku tonu onjung oł ei nge, puku sinermin. Nimbił erang kunum poru nimba kunum ei, Seisen nge kongun wumb ombu, oł enjing mił, kumep ei singii.

¹⁶ Na ok ninj mił, na pe nga nind. Wumb endi noman to piipi kin, na wulu wu endi moł ni piinim, ba ei

mon! Ba enim yi piinjing kin, na wulu wu mił nind ek ei, enim piik, wiik tangin kin, yi mił, kapli na nam embe ambił tonu aninga mił kindmbii. ¹⁷ Pe na nimbii end ek ei, sinim nge Owundu nge noman dinga ełe, nimbii enand mon. Ba na ek ełou niłim wu ei mił, nam ek owundu nip pup kin, na nam embe ambił tonu kindmbii end. ¹⁸ Ba wumb kopur pei mei konu ełe oł ei, ekii sik kin, ek owundu nik kin, en enim embe ambił tonu kindiłmin. Na yi ku, oł ei ekii sip kin, ek owundu nip kin, nam embe ambił tonu kindmbii ku. ¹⁹ Yi mił, en enim noman nge ka wii sengin kin, enim wulu wumb nge ek wii mił nengin kin, enim piik wiik tangin kin, ka piinjing. ²⁰ Yi mił, wumb endi enim kongun wii ełmin wumb kindmbii ni piipi kin, nga enim nge epi pei ei, sipi poru nimbii ni piipi kin, nga enim eim sipi, owundu mołpu kin, enim to mani kindpi kin, nga eim enim nge kumb ningił ełe, kon taki tum kin, kapli enim eim kin wakin tangin kin, oł yi mił elim. ²¹ Yi mił, sin nge dinga sinerang kin, enim oł enjing mił ei, sin enanmin mon! Yi mił peng kin, na singambił sip kin, ek ei ni tor kindmbii end.

Ba wumb endi eim dinga pupu kin, ek owundu ni tor kindim kin, kapli na yi ku, ek owundu ni tor kindmbii ei, wulu wu mił ek yi na nam embe ambił tonu kindmbii end. ²² Wumb ei Eipru wumb min? Kapli na Eipru wu ku moł. Wumb ei Esrel wumb min? Kapli na Esrel wu ku moł. Wumb ei Eiparam nge tiłap wumb min? Kapli na Eiparam nge tiłap wu ku moł. ²³ Wumb ei Krai nge kongun wumb min? Kapli na Krai nge kongun wu mołup kin, wumb ombu to mani kindinj kongun ei end. Pe na wulu wu mił ek nind ei, na Krai nge kongun dinga wii enj; nga wumb na kan ngii kunum kunum kindnjing; nga wumb na kunum kunum pei ya kepii tunjung; nga kunum kunum pei wumb na to kundngii enjing mił, ba na pe na

konj moł. Yi mił peng kin, oł ełe nge, na wumb pei to mani kindinj. ²⁴ Kunum angıł orung, Jura wumb na engki kapił kapił mił, kan kepii mił tunjung. ²⁵ Kunum tekliki, Rom wumb na kepii tunjung. Nga kunum endeim, wumb na kom ku tunjung. Nga kunum tekliki, noł kanu owundu ełe er kis mułang kin, na ep noł ełe mani punj. Pup kin, na epin tinga kunum endeim olt mił, ep noł ełe pinj. ²⁶ Nga na kunum pei andłam olt mił ełe, na mei ełe punj; nga na noł ełe mani am bii mił enj; nga waning wumb, na to kis erngii mił enjing; nga nam nge Jura wumb, na to kis erngii mił enjing ku. Nga wumb tiłap eipi endi, na to kis erngii mił enjing ku. Nga konu owundu ełe wumb ei, na to kis erngii mił enjing ku. Nga mei ełe wumb mulenjing konu ełe wumb min, epi endi, na to kis ermba mił, erim ku. Nga na ep noł kanu owundu ełe muls ei, na to kis ermba mił ku erim. Nga ek kend tołmun angnan noł angıł ełe, na to kis erngii mił enjing ku. ²⁷ Na kongun dinga wii erip kin, enimb tum. Kunum pei emii peng, na kongun erip kin or pinał. Nga kunum pei, na kuni owundu topu, noł nuwa erip elim. Kunum pei, na kuni sinałim. Nga kunum pei, na konduk ni epi sinerang kin, na konu jii kuł ku. ²⁸ Nga oł ei mendpił mon. Nga kunum kunum pei, oł embin tui na kin tonu wang kin, ei na ko wuł epi ei, na men ngii wumb konu orung orung pei, tep kun ka ermbii ni, noman to piind. ²⁹ Nga wumb nii endi, eim dinga pinałim ei, yi mił ku, na dinga pinałim min? Nga wumb nii endi, eim bok topu, mani pupu, oł kis erim kin, kunum ei na noman kis to piinermbii min? Oł ełe nge pei wumb eipi pei andan top keningii mił, na Krai nge kongun wu mendpił moł.

³⁰ Nga na ek owundu nip kin, nam embe ambił tonu kindmbii andłam eipi endi pinerim kin, kapli nam nge dinga pinałim andłam ełe, na ek

owundu eŕe nam embe ambil tonu kindmbii. ³¹ Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiisas nge embe eŕe, sinim kunum kunum eim ambil tonu kindmin ei, eim piinim ei, na ek kend tunand mon. ³² Nga na Damaskes konu eŕe muls kunum ei, gapman owundu king Areses, eim nge konu owundu eŕe, eim wumb mundang molk kin, na to kan ngungii miŕ enjing. Ba na mer gerenj kon eŕe, tuk pinj kin, wumb na konu owundu kung gii ondu eŕe, na to tor kindik kin, na wu king eim angil eŕe am punj.

12

Pol Eim Or Kumb Miŕ Er Kenim Ei, Gos Koi Erpi Andan Tum Miŕ Kenim

¹ Na ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii; ba oŕ ei na paki tunalim mon. Ba akip na or kumb miŕ kenj epi ei kin, sinim nge Owundu eim epi endi koi erpi andan topu kin, na ngum epi ei, ni tor kindmbii. ² Na piind wu ei, endi Krai kin pii gii nim wu ei, kung ngii engki nga kapil kapli o pang kin, wu ei tonu epin Gos moŕum konu eŕe, si pang kin pum. Pum wu ei, eim nge ngenj kin pum min, eim noman tuk gui ei kin pum min, ei na pii poŕ tunand, mon; ba Gos eim mendpiŕ piinim. ³⁻⁴ Na piind wu ei, tonu epin Gos moŕum konu ka wii eŕe, si pang kin pum. Pang kin, eim ngenj kin pum min, eim nge ngenj si kindpi pum min, ei na pii poŕ tunand; ba Gos eim mendpiŕ piinim. Pe nga epin konu eŕe peng kin, wu ei, eim koi erpi oŕ kun ka wii epi endi piipi kin, wumb endi ek ni tor kindmbe ei kapli enermba mon. Enerang kin, mei wumb endi kapli ek ei ninermba mon! ⁵ Nga na wu ei kin, ek owundu nip kin, eim embe ambil tonu kindmbii end. Ba na nam embe ambil tonu kindnermbii mon! Ba na nam dinga pinalim eŕe nge, na ek owundu nip kin, nam embe ei, ambil tonu kindmbii. ⁶ Pe na ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii ni

piŕamb kin, kapli na wulu wu miŕ ek yi ninenelamb mon; ba na ek keimi niŕamb. Nimbil erang wumb endi na wu ka wii endi moŕ ni, yi piinermba mon! Ba na piind wu ei, na oŕ end miŕ ei, kanpi kin, nga eim na ek nind miŕ ei piŕim. Yi miŕ peng kin, wu ei na kin kun mendpiŕ piimba.

⁷ Nimbil erang Gos nge koi er pim ek ei, na andan tum ei, na kenj epi keimi kun ka wii mendpiŕ yi miŕ peng kin, Gos eim piipi kin, na nam embe ambil tonu kindmbii ni, eim noman eŕe to piinerim mon. Nga yi miŕ peng kin, Gos eim na kin epi gal miŕ epi ei ngang kin, na ngenj eŕe poŕulum nge ngum. Ngum epi ei, Seisen nge ek se andilim wu miŕ, na tumba nge ngum. Epi eŕe nge, na to mani kindpi kin, na nam embe ambil tonu kindmbii ei, na kapli enanim. ⁸ Kunum tekliki, na Owundu kin prei erip kii sinj ei, eim na ngenj eŕe epi kis ei, si tor simba nge kii sinj. ⁹ Ba Owundu eim na kin ek yi nim, "Na nim ngenj kumbii gal miŕ epi ei, si tor sinermbii. Nimbil erang, na nam noman ka ngoŕ ei, nim kin kapli paki top elim. Nimbil erang, nam nge noman dinga ei, kun ka wii kongun erpi kin, wumb endi dinga pinerang muŕmba wumb ei kin, kapli kongun elim," Owundu yi nim. Yi miŕ peng kin, na ek owundu nip kin, na noman dinga pinerang eŕe nge, na ka ka piind eŕe nge, Krai nge noman dinga ei, na kin kongun er muŕmba. ¹⁰ Yi miŕ, na noman dinga ei pinerang kin eŕe nge, na ka ka piip moŕ. Nga wumb na kin oŕ kis miŕ endi erngii; nga oŕ embin tui pei na kin tonu wang kin; nga wumb na kin oŕ embin ei ngungii; nga oŕ dinga endi na kin tonu wang kin, na ko wup kin, Krai nge kongun paki top eŕ. Nimbil erang kunum eŕe, na nge noman dinga pinerim kunum ei, na Krai kin, dinga mendpiŕ simbii.

Pol Korin Pii Gii Wumb Kin Noman To Piim

¹¹ Na oŕ enj ei, wulu wu miŕ enj. Ba enim na kin yi miŕ erangin kin, na oŕ ei enj. Enim na embe ambil

tonu kindilangin kin, ei kapli kun mendpil pilang; ba enim ol yi mił enenjing mon. Nimbil erang na wu wii mił mołup kin, na enim nge ek se andilmin wumb owundu mołmun mił mandring ei, na molał mon. ¹² Na enim mołmun konu ele tuk mołup kin, kongun dinga erip kin, ek keimi nge se andil wu, jep ol kanim kanim enim kin, na dinga kindip er muls. Mułamb kin, na enim kin jep ol kanim kanim ni, ol wumb puku silmin ol ei ni, wumb Gos nge noman dinga ol ei keningii mił, na eim nge ek se andil wu mołup kin, enj. ¹³ Yi mił, men ngii wumb eipi pei epi nipe sengin kin, na enim kin epi endi paki tunenj? Ei epi ele nge mendpil, na enim kin paki tunenj ei, na enim kin ku nin epi kombur ambilip kin, sinenj mon. Na kaimb kul kapli, enim na nge mong ei, er kun erik, si kindngii.

¹⁴ Akip kunum tekliki, na enim kin ombii ni piip kin, er kun erip moł. Nga na enim kin epi embin endi ni, ngunand mon. Ei na enim ku nin epi ei, na simbii ni enand mon. Ba na enim mendpil simbii nip end. Yi mił erang kin, kang ambil ombu en enim kongun dinga erik kin, epi pei kulou tok kin, menjing ernjing noł epi ei, paki toł ngunałmin mon. Ba menjing, ernjing noł, en enim kapli, epi pei kulou tok kin, kang ambil paki tok kin, epi ngołmun. ¹⁵ Na ka mendpil piip kin, na epi pei salim epi ei, enim ngop si kindmbii. Nga nam noman konj yi ku ngop kin, enim nge noman tuk ele paki tumbii. Pe enim na noman ka aninga ngunjung kin, na enim noman ka pei ngumbii ei kapli min? ¹⁶ Ba enim wumb kombur na kin ek yi ninmin. Keimi mendpil, wu ei sinim kin epi endi peni ele sinałim mon. Ba wu ei epi kenim wu. Nga eim ek kend top top ele nge, eim sinim ek kumb kulu ele topu kin, sinim eim kin ek ele nge, ekii simin ei nge nim. ¹⁷ Ba nimbil erang na enim kin wumb kombur kindinj wumb ei epi endi, ek kend tok kin,

enim kin epi endi sinjing min? ¹⁸ Na Taisis kii dinga sinj kin, enim kin ba ninj. Nga na angim endi eim kin kindamb kin, ouni punguł. Pukuł kin, Taisis enim kin ek kend topu kin, epi endi enim nge angil ele, epi endi sim min? Pe nga, na kin Taisis kin ouni er andilmbil ei, Gos nge Gui Ka endeim se andilmbil min? Sil andlam ende ei andilmbil min?

¹⁹ Pe enim kunum kunum, noman yi to piinmin ei, sin pulpun ek ei, sinim ol ei, enim ningil ele, er kun elmin min? Ba ei mon mendpil! Sin Gos ningil ele, Krais kin dambiltipi ende kindang mołpun kin, ek yi mił ninmin. Sin enginpin noł sin noman ka ngołmun wumb ei kin, sin ek nemin kin, kapli enim paki tamin kin, enim nge pii gii ninmin ei, dinga mendpil pimba. ²⁰ Yi mił, na nam mund mong tonum ei, nam enim kin ombii kunum ei, enim mułngii ni piind mił, ei mularik kin, ba enim eipi mił mułngii ni piind. Nga enim ka keningii ei, na mułmbii ni piinmin mił ei, mularip kin, na eipi mił mułmbii. Na nam mund mong tonum ei, na kenmbii ei; enim ek mił erik, wumb eipi nge epi, kan bun bun sik kin, noman kis tonu wang kin, wu endi eim noman ele mendpil piilim mił elim, wumb eipi kin ek buł morung nik kin, ek waime elmin, en enim wumb num mołmun ni piik kin, ol kun pinałim mił erik kin, mong sik yi elmin. ²¹ Na mund mong tonum ei, na enim konu ele, nga op ninj kin, nam Gos na enim ningil ele, to mani kindmba. Mon pim kin, na wumb pei kin ke nip kin, ok wumb ombu, en enim ol kis erik kin, en enim noman tuk ele to ak tunenjing mon! Wumb ei, ol kis penj tui nin; nga wu amb ngunduk nin; nga wumb wumb eipi kin noman kis peng kin, ol kis yi elmin.

13

Korin Wumb En Enim Pii Gii Ei Pii Kun Erngii

¹ Pe akip kunum tekliki, na enim kin bii ond. Pe wumb endi oł kis erim pim kin, kapli wumb tał min tekliki, noman ende sek kin, ek ni tor kindangin pa ni, Gos ek ka yi ninim. ² Ok wumb oł kis enjing kin, nga pe enim yi ku, oł kis enim enmin wumb ei ok, na enim kin ek yi mił ninj, “Enim pii kun erngii.” Pe nga na enim kin ek dinga nind mił, na ok kunum tał yi mił ninj. Pe nga ekii se, na enim kin orung ombii kunum ei, oł kis enjing wumb ei, na wakin tunerbii mon! Na enim kin kumep kis ngumbii. ³ Enim epi pei piimin ni piinmin ei, Krai na kin gupu ełe ek ni tor kindim. Nga Krai enim kin mok topu ermba kunum ei, eim temb ninermba mon! Ba eim nge dinga ei, enim kin tuk ełe kongun elim. ⁴ Yi mił, Krai eim ond peri ełe to kunduk kunum ei, eim dinga pineririm. Ba pe Arim Gos nge dinga ei ngang kin, pe eim konj mołum. Yi mił, sinim eim kin dambilpin ende pamin kin, sinim dinga pinerim ku. Ba sinim Gos nge dinga ełe sinjpin kin, sinim eim kin konj mułmun. Mołpun kin, sin enim kin tuk ełe Gos nge dinga andan tumun.

⁵ Enim en enim noman tuk ełe, kii sik piingii ei, enim pii gii ei, dinga ambil gii nik mołmun, min mon? Enim oł ei, en enim kur keningii. Enim keimi piinmin ei, Krai Jiisas enim noman tuk ełe mołum min? Mon pim kin, kapli enim Krai kin pii gii pinerang kin, enim oł kis pei piki tonum. ⁶ Ba na piip nind ei, enim piinmin ei, sinim Krai kin pii gii keimi ninmin. ⁷ Ba sin Gos kin prei erpin ngamin kin, enim oł ełou min, kun pinermba oł mił endi enerngii mon! Mon pim kin, sin enim andan topun kin, sin kin oł kun ka tonu onum ni, piinerngii mon. Ba enim oł kun pimba mił erngii. Ba mon peng kin, sinim wumb pii gii pinerim mił, wumb tonu omun ei kapli. ⁸ Yi mił, pe sinim epi endi ermin ei, ek keimi kin, to mani kindnermin mon; ba sinim ek keimi ei mendpił paki

tonmun. ⁹ Yi mił, sin ka piinmin kunum ełe, sin dinga pinerang kin, enim dinga pałim. Nga sin Gos kin prei eramin kin, enim am oł kun ka wii kapli molk pungii. ¹⁰ Yi mił, puł ei peng piip kin, na nam ya konu turii ełe mołup kin, mon ei połup kin, enim kin kindind. Yi mił erang kin, nam ombii kunum ei, enim kin embin tui nguneramb kin, Gos Owundu nge noman dinga ei nam ngum. Ngum dinga ei, tu wup kin, enim to mani kindip kin, kis mundmbii ei, kapli enermbii mon. Ba nam noman dinga ei, enim pii gii ei, paki topu dinga ngumba nge end.

Ek Mandi Poru Ninim

¹¹ Pe akip angnan noł! Enim ka mułeiyo! Na nind ek ei, enim piik kin, enim wumb dinga puk kin, kun ka molk kin, endi nimba ek ei, enim endeim ni noman ende sek kin, yi erik kin, enim noman emin seng mułngii! Nga Gos eim noman ka ngołum kin, noman emin pułwu ei, enim kin ouni mułngii. ¹² Enim wumb endeim endeim ni ‘Oiyoy,’ nik kin, enim wumb ei ngunj kangilk kin, angil sik, Owundu kin ka piilim mił yi erngii.

¹³ Gos nge oł kun ka elmin wumb pei enim kin ‘Mułeiyo’ nik kin, ek ka ni kindinmin. ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas Krai nge sinim paki tołum ei kin, Gos nge eim sinim noman ka ngołum ei kin, Gos nge Gui Ka sinim kin dambiltpi ende pu mołpu kin, Gos tekliki, enim pei kin tep to mułngii.

Pol Mon Galeisiya Wumb Połpu Kindim

Galeisiya Wumb Mulnjung Konu Pol Mon Endi Połpu Kindim

¹ Na Pol, Gos nge ek se andił wu. Wumb endi na to tonu kindangin kin, onenj mon. Nga wumb endi, na Gos nge ek ei se andił ni kin, kindnenjing mon. Ba Jiisas Krai kin, Arim Gos eim Jiisas Krai tukpu ełe tor sipi kin, er konj kindim. Ei eim na kongun ełe enjii nipi kin, kindang pup end. ² Na Pol ni, engnan noł kin ouni ya mołpun kin, sin pipe ei połpun, enim Galeisiya konu ełe, Gos nge tiłap ełe wumb mulnjung konu ełe kindinmin.

³ Sinim nge Erinjpin Gos ni, Jiisas Krai Owundu eim, enim kin noman ka ngopu, noman emin ngang kin, mułngii.

⁴ Jiisas Krai eim Arim Gos nge noman ełe ekii sipi kin, kongun erim. Erpi kin, eim nge noman konj ei, si kindpi kin, sinim nge oł kis ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim ya mani mei ełe, oł kis sinim kin pinermba ni, si kindim. ⁵ Yi mił peng, piipin kin, sinim eim embe kunum kunum ambił tonu kind mułmun ei, keimi pimba.

Gos Ek Ka Endeim Mendpił Pałim

⁶ Enim enmin oł ei, na piip kin, mund mong end. Yi nge, Krai nge noman ka ngopu kin, Gos enim sipi, nga orung sim. Pe sikir enim eim ek ka buł ngok, si kindik kin, ek ka kanim endi eipi ei piik kin, ekii sinmin. ⁷ Ba ek ka eipi endi pinałim mon. Wumb kombur enim nge noman ełe to eipi eipi kindik kin, ek kanim kanim nik enmin. Nga Krai nge ek ka wii ei nik eim eipi eipi kindmin nik enmin. ⁸ Ba sin sinim ek ka yi mił pałim ei, ni tor kindpin ermin ei min, tonu epin nge enjel endi opu ek ka nimba ei, sin ok Gos nge ka ei, enim kin ni tor kindpin mił

kaplı, pinerim kin, wu ei eim am ba. ⁹ Kumb ok, sin ek ni poru nipin kin ek ei nge, yi mił pe, na nga nip enim ngond. Pe wu endi enim kin ek ka nipi, enim ngumba ei nipi ngang kin, sin Gos ek ka ok enim kin ngunjpun mił ei, endi pinarpi nim kin, wu ei eim am ba ku.

¹⁰ Yi erang kin, na pe nind ek ei, enim wumb na kin noman ka piik, ngungii min; Gos na kin noman ka piipi ngumba min; nga na wumb noman ełe kom tunj min; na wumb nga kom tunj pim kin, kaplı na Krai nge kongun wu mulermbii mon.

Gos Eim Pol To Tonu Kindang Kin, Eim Nge Kongun Wu Mołum

¹¹ Engnan noł, na enim ek kun kanip nip ngond ek ka ei, na enim ok kanip ninj mił ek ei, wu endi nge ek ka ei mon. ¹² Na wumb endi kin ek ka ei sinenj mon. Nga wumb endi na andan topu ngunerim mon mendpił; ba Jiisas Krai eim koi erpi pim ek ka ei, na andan topu ngum.

¹³ Na kumb ok erir oł ei, enim piinmin; kunum ei, Jura wumb ełmin oł ei, ekii sip enj ei, enim pii poru ninjing. Na Gos nge tiłap wumb ei, oł embin tui erip ngoł. Ngop kin, na noman ełe, nga top kis er poru nił ku. ¹⁴ Ei nam nge wu su ende ombu men tok ełmin oł ei, to mani kindił; na nge wumb tiłap ende ei si kindip kin, Jura wumb ełmin oł ei, ekii sił. Nam nge kupnan noł men tok ełmin oł ei minj, dinga pup ekii sip puł.

¹⁵⁻¹⁶ Ba kumb ok, na nam minan mingnerim kunum ei, Gos na to tonu kindpi mundrum. Ei nga, Gos nge noman ka na kin ngopu kin, na wii topu, sipi orung sim. Yi mił peng kin, eim ka piipi kin, eim nge kingam ei, na andan tum. Tang, na piip kin, wumb tiłap eipi ei, ek ka ei, nip ngumbii nge ngum. Eim na andan tum kunum ei, na wumb endi na nipe epi mił endi ermbii ei, kii sip yi enenj mon. ¹⁷ Na Jerusalem konu owundu ełe, ok puneramb kin, wu kopur na nge ek se endngii wu kombur, ok mulnjung ei, kii sip

punenj mon; ba na Areipiya mei konu owundu eġe, ok punj. Nga orung op kin, Damaskas konu eġe orung onj. ¹⁸ Ekii se kung ngii tekliki o pang kin, Jerusalem konu eġe tonu pup, wu endi embe Piisa eim muġum konu eġe ek tang muġambil. Muġambil kin, kongun taġ nga angil mong endeim o pum. ¹⁹ Ba na Gos nge ek se andilmin wu nga endi kinenij; ba Jeims ei eim Jiisas Owundu nge angim muġum. Muġum ei, Jeims kin Piisa taġ mendpil na kenj.

²⁰ Ek ei na akip poġup kin, enim ngond ei keimi! Gos eim na kanpi muġum. Na enim kin ek kend top ngunand mon.

²¹⁻²² Ekii se nga na pup, Siriya konu eġe pup kin, nga Silisiya konu eġe tonu punj. Ba Juriya mei konu eġe Gos nge tilap wumb eġe, Kraiss kin tuk ok muġmun. Wumb na Pol nge kumb ningil eġe kan kun enenjing. ²³ Ba en enim ek yi miġ mendpil piilmin. "Kumb ok wu ei, eim sinim pii gii wumb oġ embin tui ngum. Ba pe eim pii gii nipi kin, er endrim ek ei, akip Gos nge ek ka ei ni tor kindim pii gii ei, ok to kis er endim ek ei nim." ²⁴ Yi miġ erang, Gos na kin erim miġ ei, na enj wumb piinmin. Yi erang kin, Gos eim embe ambil tonu kindinmin.

2

Gos Nge Ek Ka Se Andilmin Wumb Ei Ok, Pol Kin Noman Ende Kindnjing.

¹ Na kung ngii engki nga kapil kapli moġ kindip, na Banapas kin Jerusalem konu eġe nga siġ tonu biġ ni punjpuġ. Pe na Taisiss sini, kin sin ouni punjpun. ² Gos eim na andan tang, "Pui!" neng, na punj. Nga eim nge ek ka ei na nip wumb tilap eipi ngumbii nge punj. Gos eim na andlam eġe andan topu ngum ei, na wumb peng pepi noman pim. Wumb ombu kin ek nip andan top ngunj ei, na nam yi ni piinj. Mon pim kin, nam kongun tilap eipi wumb kin, pe end ei kin, nga ok enj kongun ei, wii miġ ba ni piind. ³ Ba Taisiss

eim na kin ouni muġum wu ei, Griik wu muġum. Kunum ei, sin kuġou tunjpun ei, Taisiss ngenj kopisngii ek dinga ei, wumb ninenjing mon. ⁴ Ba nimbil erang enginjpun noġ miġ, ek kend wumb kombur, koi erik kin, tuk oġmun ku. Ok Jiisas Kraiss nge oġ, sinim wii muġmun ngum oġ ei, waning kan singii nge onjung. Jiisas Kraiss eim, sinim nge lo ek ei, kan ngopu ambil gii ni muġum ei, tor sipi kindang kin, sinim wii muġmun. Wumb ombu nga, sinim Kraiss kin wii muġmun ei, nga kan ngungii nge enmin.

⁵ Ba kunum olt mon, sin Taisiss eim ngenj kopsik erngii andlam eġe, aki topun ni ngonenjpin mon. Nga sin en enim ek ei, endi ekii sinenjpin mon ku. Yi miġ erang, sin yi piinmin, Jiisas nge ek ka ei, dinga pepi moġpu kin, enim kin kunum kunum pepi muġmba. ⁶ Wu kombur en enim, wu num muġmun wumb ni piinjing wumb ei, en enim nipe embe paġim wumb ei, na kin epi wii miġ paġim ni piind. Gos eim wumb num embe paġim wumb ei, ni kinalim mon. Wumb pei ende miġ muġmun ni kananim. Wumb ei embe paġim wumb ombu, ek nga nik kin, na paki tok, ek nga nik ngonalmun mon. ⁷ Ei mon mendpil! Ba en enim piik poru ninmin. Pe Gos na kindang pup kin, wumb tilap eipi kin, Gos eim ek ka ei nip kin, ngumbii nge kindang, na onj. Yi miġ ku, Gos Piisa kindang kin, Jura wumb kin ek ka nimba nge pum. ⁸ Yi miġ ku, Gos eim Piisa dinga ngang pupu kin, Jura wumb kin ek ka se andilmin wu miġ, kongun erpi muġmba nipi kindim. Nga na Gos eim yi ku, na dinga ngang kin, wumb tilap eipi kin, ek ka se andilmin wu miġ, kongun ermbii nipi kindim. ⁹ Yi ku, Jeims ni, Piisa ni, Jon en enim Gos nge tilap wumb kin wu num, paki dinga miġ wumb, yi ni piinjing. Piik kin, en enim pii poru nik enjing ei, Gos eim na kin noman ka ngopu kin, eim na kongun ermbii nge ngum. Yi miġ peng kin, en enim Banapas

kin, na teġ angil sinjing ei, enginjpın noġ mendpiġ miġ, angil sinjing. Sin noman ende kind piipin kin, ek yi ninjpın. Siġ, Pol Banapas teġ, kapli wumb tiġap eipi kin, pu moġpuġ kin, kongun ermbiġ ei, Gos ek ka ni tor kindmbiġ. Nga en enim yi miġ ku, Jura wumb kin puk, Gos ek ka ni tor kindik ernġii ku. ¹⁰ Wu num ombu en enim, ek endeim mendpiġ siġ kin yi ninjing. Eġip wumb epi sinerang moġmun wumb ei kin, kaimb singiġ oġ ei nge, na noman ngunj. Yi miġ erang, na kongun dinga yi nge ermbiġ.

Piisa Oġ Kis Eġim Miġ Er Pol Piipi Ni Tor Kindim

¹¹ Pe Piisa Andiok konu eġe om kunum ei, na Pol eim kun kanip kin, ek to kindinj. Nimbġiġ erang Piisa eim mong sim. ¹² Mong seng kin, Jeims eim nge wumb kombur kin sipi, tu wunerim kunum ei, Piisa eim wumb tiġap eipi kin kuni ende noġum. Ba pe, Jeims wumb tiġap tor wangin kin, Piisa eim mund mong erpi kin, nga eim wumb tiġap eipi kin mulerim, mon. Nimbġiġ erang eim tungu erpi kin, Gos nge tiġap wumb ngenj kopsik eġmin oġ ei nge, wumb tiġap eipi wumb ei kin, dinga kindik, ernġii enjing. ¹³ Nga eipi Jura wumb Piisa kin, en enim oġ kend tok, yi eġmin ku. Erik kin, nga ekii se Banapas si pangin kin, oġ kis ombu erangin kin, Banapas eim ekii sipi erim ku. ¹⁴ Ba na kenj ni, wumb en enim andġam kun endnarik kin, Gos nge ek keimi ei, ekii sinenjing ku. Pe Piisa wumb mulnjung konu eġe, kanip yi nind. "Piisa nim Jura wu; ba wumb tiġap eipi eġmin oġ ei, nim ekii se en. Ei nim Jura wu miġ mulaġin mon! Pe nim nimbġiġ erang, wumb tiġap eipi ei, Jura wumb eġmin oġ miġ ei, erei nin?"

Wumb Endi Eim Jiisas Kin Pii Gii Nimba Ei Wu Kun Ka Mendpiġ Muġmba

¹⁵ Keimi, sinim Jura wumb menjpin mengim tonu onjpin miġ moġmun. Sinim wumb yi miġ moġmun wumb tiġap eipi oġ kis eġmin wumb

ei, yi miġ sinim mon. ¹⁶ Ba sinim piinmin; Gos eim sinim lo ek ei, ekii sinmin ei nge, oġ kun ka miġ wumb kinanim mon! Nga lo ek ekii sinmin ei, Gos eim wumb ei, wumb kun pa ninanim mon. Ba wumb endi eim Krai Jiisas kin pii gii nimba ei, Gos eim wumb ei kin, kun ka pa yi nimba. Pe sinim Krai Jiisas kin pii gii ni poru ninjpın ei nge, Gos sinim wumb kun ka moġmun nimba. Ei nge, Krai kin pii gii nimin ei, lo eġe nge mon! Nimbġiġ erang wumb endi, eim lo ek ei endi ekii sipi erim kin, eġe nge, Gos eim wu endi ei, wu kun ka moġum, pa ninermba mon! ¹⁷ Ba sinim Krai kin pii gii ninjpın kin ei nge, kapli Gos eim sinim kun ka kenmba ni, yi piimin. Nga ekii se, sinim wumb tiġap eipi miġ, oġ kis erpin moġmun. Kapli kunum ei, sinim yi nimin, Krai eim oġ kis ei nge, kongun eġim wu nimin min? Ei mon mendpiġ! ¹⁸ Pe na lo ek endi, ambġiġ piltan top si kindmbii ei, nga er ka sikir enj kin, wumb en enim yi piingii, 'Wu ei, oġ kis eġim wu,' ni piingii. ¹⁹ Yi erang, lo ek ei na tang, na koġup poru ninj lo ek ei, nga na kan ngunermba mon. Eġe nge, na Gos kin konj ouni muġmbii. Pe na Krai Jiisas kin ond peri eġe, ouni kuls poru nim. ²⁰ Pe akip na konj kunum kunum moġ konj ei, na nge mon; ba Krai eim na noman tuk eġe muġang kin, na konj kunum kunum moġ. Pe na ya mei eġe and moġ ei, pii gii peng and moġ. Moġup kin, Gos kingam kin pii gii nemb kin, Gos eim kingam ei, na kin kaimb sipi, eim nge noman konj ei, si kindpi kin, na paki tum. ²¹ Na Gos nge noman ka ei, na wak tunand mon. Pe lo ek ei erpi kin, wumb Gos kin kun ka mulnjung kin, Jiisas koġpu poru nirim ei, eim wii miġ koġpu poru nirim min? Ei mon!

3

Lo Ek Kin Pii Gii Oġ Ei Ekii Siġmin

¹ Enim Galeisiya wumb owuġ owuġ mendpiġ moġmun. Sin enim Jiisas Krai andan to poru ninjpın. Ei miġ,

eim ond peri eġe kuġum ei, enim yi miġ kenjing. Pe wumb nii endi enim neng kin, enim noman wulu pang moġmun? ² Na enim kin, epi endi kii simbii end. Enim Gos nge Gui Ka sinjing ei, er sinjing miġ nenj? Enim lo ek ei, ekii sik ei nge, enim sinjing min? Nga enim Gos nge ek ka ei piik sik kin, pii gii nik ei nge Gos nge Gui Ka ei nge sinjing min? ³ Pe enim wumb noman wulu pang miġ moġmun min? Enim kumb se Gos nge Gui Ka eġe noman konj er sinjing; ba pe enim ngenj ok nge kin, wumb dinga tonu ok kin, er poru ningii enmin min? ⁴ Pe ok oġowundu kanim kanim enim kin tonu orum ei, enim wii sinjing min? Ba na ni piind ei, enim oġei, wii miġ enerik mon. ⁵ Nimbiġ erang, Gos eim nge Gui Ka ei, enim ngopu kin, nga enim kin jep oġendi andan topu erim ei, enim lo eġe nge kongun enmin min? Nga enim eim nge ek ka ei, pii gii ninjing min? ⁶ Gos nge ek ka yi ninim,

“Eiparam Gos kin pii gii neng kin, Gos eim yi nim, ‘Eiparam nim pii gii ei je erang kin, nim wu kun mendpiġ moġun,’ ” pa nirim.

⁷ Yi miġ ku, enim piingii ei, Gos nge ek ka eġe pii gii ningii wumb ei, Eiparam kingam ambiiam noġmendpiġ muġngii. ⁸ Kumb ok, Gos eim piirim wumb tiġap eipi endi, Gos eim nge ek ka eġe, ekii se pii gii ningii ni piirim. Gos wumb ei kin, wumb kun ka moġmun, yi nimba ni piirim. Yi miġ peng, Gos Eiparam kin, eim ek ka ei, ok nipi ngurum. Nga Gos ek ka yi nirim,

“Eiparam, nim pii gii eġe, nim wumb tiġap eipi orung orung pei, Gos nge epi ka wii singii.”

⁹ Pe yi miġ, wumb nii endi pii gii ningii wumb ei, pii gii wu Eiparam kin ouni, Gos nge epi ka wii ei singii.

¹⁰ Ba wumb pei en enim yi ni piimin, lo ek ekii siġmin oġmendpiġ ei, epi pei to mani kindnim ni piinmin. Ba wumb yi nge, dup konu kis eġe

ngenj kumbii singii. Keimi, Gos nge ek ka yi ninim,

“Wumb pei Gos nge ek ka palim ek ei, pei ekii sinenjing kin, wumb ombu pei ei, dup konu kis eġe, ngenj kumbii singii.”

¹¹ Gos nge ek ka yi ninim,

“Wu endi eim Gos kin pii gii nimba wu ei, Gos wu ei kin, wu kun ka muġun,”

pa nimba. Wu ei, eim noman konj kunum kunum sipi muġmba. Yi miġ palim ei, sinim piipin pol tumun. Wu endi eim lo ek ekii seng kin, Gos wu ei, wu kun ka, yi nimba, andġam endi sinalim mon. ¹² Lo ek ei, pii gii ende miġ mon! Gos nge ek ka yi ninim,

“Wu endi eim lo ek ombu pei ekii sipi endim wu ei, eim noman konj sipi, kunum kunum muġmba.”

¹³ Krai eim sinim lo ek eġe, ngenj kumbii sinim eġe, eim kin tonu wang sim. Sipi kin, sinim paki topu kin, Gos kin sipi orung sim. Keimi, Gos ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi wu ei, ond peri eġe tonu pim kin, wu ei singambiġ sipi kin, ngenj kumbii dinga kis sipi kuġmba.”

¹⁴ Gos eim yi miġ erang, Jiisas Krai eim kin, Eiparam nge epi ka wii ngoġum ei, wumb tiġap eipi kin, tonu wang singii. Gos yi miġ erang kin, sinim eim nge ek ka ei, pii gii nipin kin, Gos ok nirim miġ, eim nge Gui Ka simin.

Gos Eim Ek Dinga Nipi Pendrim Ek Ei, Gos Nge Lo Ek To Mani Kindnerim Mon.

¹⁵ Engnan noġ! Na sinim wumb eġmin oġei nge, piip kin nind. Pe wu endi eim kuġmba peng kin, eim nge kingam noġei, ni piipi kin, eim pipe poġup sirim miġ, eim epi ombu, mok topu yi erim. Erpi kin, pipe ei nge, wumb endi eim pipe puġum miġei, to kis erik kin, eipi miġ pulerngii mon. Nga ek nimba ek ei endi, paki tok kin, yi er ninerngii mon ku. ¹⁶ Pe Gos eim yi nim, “Na ek ninj miġ, keimi ekii se tonu omba.” Pe ek dinga ei, Gos eim ek nipi, Eiparam kingam kin

ouni mendpił, nipi ngurum. Eim ek endi yi mił nipi kin, eim kingam noł nguneririm mon! Nga kangil kin, pei nipi nineririm mon ku. Ba eim wu endeim kin mendpił nipi kin, eim ek dinga nipi yi nirim. “Nim nge kinganim mendpił ei,” eim embe Krai. ¹⁷ Na nind ek pułe ei, yi mił palim. Ok, Gos eim mon endi ei, oł dinga wii endi er pendrim. Nga ekii se, kung ngii 430 pei o purum. Pang kin, ekii se, lo ek ei tonu orum. Pe lo ek ei, ekii se tonu om ei, Gos eim nge ek dinga nipi pendrim ei, lo ek kapli to mani kindnermba mon. ¹⁸ Pe sinim lo ek ei, ekii silmin oł ei, ekii sinjpin kin, lo ek ei, Gos eim sinim simin ni pendrim epi ei, kapli Gos sinim kin epi ngumbii nirim epi ei, simin ni piimin. Nga sinim eim nge dinga ełe pendrim epi ei, sinanmin mon. Ba Gos eim ek dinga nirim mił ei, eim Eiparam kin mendpił nipi pendrim mił, epi ka wii ngum.

¹⁹ Pe lo ek ei, nimbil oł erang palim? Ei yi mił, Gos eim yi ni piirim lo ek ełe erang kin, oł kis ei, peni ełe tor omba, ni piirim. Piipi kin, lo ek ekii se kindang orum. Nga lo ek ei pepi mułang kunum ełe, kangi ei mei ełe omba. Ok, Gos eim ek dinga ni pendrim mił tonu orum. Ok Gos eim enjel ni, wu endi tuk mołum wu ei ni, ni nguk. ²⁰ Wu tuk mołum wu ei, eim wu endeim mendpił, kongun pinermba mon. Ba Gos endeim mendpił mołum.

Lo Ek Ei, Sinim Erinjpin Ekii Mił Ei, Sinim Krai Mołum Konu Simba

²¹ Pe yi mił, Gos eim ok ek dinga nipi pendrim ei, lo ek opu orung enim min? Ei mon! Pe lo ek ełe, sinim noman konj simin nemin, ngułang kin, Gos kin oł kun ka enmin oł ei, lo ek palim mił yi ekii si ngułamin; ba ei kapli enenełang! ²² Ba pe Gos nge ek ka yi ninim, “Oł kis pei ombu, wumb kung gui mił poł tuk sipi mundum. Eim yi mił erang kin, sinim wumb Jiisas Krai kin pii gii nipin mulnjpun kin, Gos eim nge

pii gii wumb ngumbii nipi, ek dinga ni pendrim epi ei, sinim simin.

²³ Ok sinim pii gii ek ei, pii kun enenjpin kunum ei, lo ek ełe ambil gii ni moł punjpun. Moł pamin kin, pii gii nimin ek ei, sinim kin peni ełe tor orum. ²⁴ Yi mił erang, lo ek sinim erinjpin ekii mił erang kin, lo ei sinim sipipi kin, Jiisas Krai kin tu wunum. Tu wang kin, sinim Gos eim nge ek ka ei, pii gii nemin kin, Gos eim sinim wumb kun ka mił nimba. ²⁵ Pe pii gii ek ei, sinim kin opu poru neng kin, pe sinim erinjpin ekii mił, lo ek ełe, nga mandring mulełamin mon!

Enim Pii Gii Ninmin Ei, Gos Kingam Noł Mendpił Mołmun

²⁶ Enim pei Krai Jiisas kin pii gii ninmin ełe nge, enim Gos nge kingam noł mendpił mołmun. ²⁷ Enim wumb Krai kin noł pik wumb ei, enim pei Krai kin dambiltik ende puk kin, enim Krai nge oł kun ka erik mołmun. ²⁸ Yi erang kin, Jura wumb endi mon; nga Griik wumb endi mon; nga kongun wii ełmin wumb endi mon; nga wumb endi eim noman ełe epi elim wu endi mon; nga wu endi mon; nga amb endi mon. Ba akip enim Krai kin dambiltik ende puk kin, wumb ende pupun mołmun. ²⁹ Pe enim Krai nge wumb mulnjung kin, pe enim Eiparam nge kingam ambilam noł mułngii ku. Pe nga, enim mołmun wumb ei, Gos ok Eiparam kin ngumbii ni dinga nirim mił epi ei, enim pe akip singii.

4

Gos Nge Kingam Noł Mołmun

¹ Na nge ek ei yi mił, Arim nge epi kanim kanim, eim kingam eim pei, sipi poru nimba. Pe kingam ei, eim Arim nge epi pei tep erpi mołum. Ba eim kangil gał mił multum kunum ei, eim nge kongun wii wu, ende mił multum. ² Ba wu num mołpu, tonu kindilim wu ni, wumb tep erik mołmun wumb ei kin, ek nipe ek

niłmin ei, kangı ekii sipi, yi er mołpu, pang pang kin, arim nipi pendrim kunum ele, poru nimba. ³ Pe sinim yi ku, sinim kangıl mił mułpun kunum ei, sinim ya mei mani ele epi ei, pei sinim kan mił ngurum. ⁴ Ba kunum ei kaplı erang kin, kaplı Gos eim nge kingam kindang opu kin, amb Mariya eim mengim. Nga eim lo ek ele ekii sipi, er mułum. ⁵ Nimbıl erang, eim opu, sinim lo ek ele mandring mulnjpun wumb ei, sipi orung simba nge om. Yi mił erang kin, Gos sinim sipi kin, sinim eim nge kingam ambılam noł mił mułmun.

⁶ Pe enim Gos nge kingam ambılam noł mołmun. Yi peng kin, Gos eim kingam nge, noman Gui ei kindang opu kin, sinim noman tuk ele opu kin, dinga wii tonum. Wii topu, “Wusa, Wusa,” yi nim. ⁷ Yi erang kin, nim kongun wu wii mił, mulalın mon. Nim Gos nge kingam. Pe Gos nim sim kin, nim eim kingam mił mulnjii. Mułun kin, pe nim Gos eim epi ombu sinjii ku.

Pol Galeisiya Wumb Ei Kin Eim Noman Embin To Piim

⁸ Ba ok, enim Gos mołum ni piinenjing mon. Piinarik kin, ya mani mei ele epi ni, gui kengii ni, epi ombu ni, ei Gos kend mił kan ngang kin endnjing. ⁹ Ba pe enim Gos ei piinmin. Na enim kanip nind, Gos eim enim kanpi poru ninim. Pe enim nimbıl erang, enim nga Gos kin buł ngok, ak tok, orung puk kin, mei ele gui kis ei, nga ekii sik, nga kongun owundu wii mił ei, nga sik, erngii punmun min? ¹⁰ Kunum owundu endi, enim kanılmin kunum ei min, oi konj er tołum kunum ei min, kuni owundu tonu wang nołmun kunum ei min, kung ngii konj tonu ołum kunum ei min, enim epi kanim kanim kanılmin. ¹¹ Na enim piip kin, mund mong end. Mon pim kin, na enim kin kongun dinga enj ei, wii mił ba, ni piip moł.

¹² Engnan noł! Na enim kin piip ke nip, enim ok na moł mił, yi mułngii. Na enim mołmun mił, na op poru nip

moł. Enim na kin pund mong endi enenjing mon. ¹³ Enim piinmin; ok na nam ngenj ele ening pirim. Yi erang kin, kumna na op enim kin, Gos nge ek ka ei nip, enim ngur ei, na kumna or. ¹⁴ Yi peng kin, na nge ngenj ele ening ei, enim kin oł embin mił tonu orum, ba enim na kin buł ngunenjing mon. Nga enim na kin ten kulenjing mon ku. Ba enim na sik, ngii konu sipnjing ei, enim Gos nge enjel endi mił yi sipnjing. Nga enim Kraıs Jiısas mił, yi na sinjing. ¹⁵ Pe enim noman ka ka ni, jılı orung pałim? Na enim elmin oł ei nge, keimi kanip nind. Pe kunum ele, enim kaplı erim kin, enim nge ningıl akik tor singii. Sik kin, na ngungii; ba enim oł ei, kaplı enerngii. ¹⁶ Nimbıl erang na ek keimi nip enim ngunj ele nge, na enim kin, opu orung erip enim ngunj min?

¹⁷ Wumb kombur enim, oł yi, yi erei, ningii ei, am ek ka wii ningii; ba enim Kraıs nge wumb si tor simin ni piik, yi ningii ei, enim wumb en enim, embe ambıl tonu kindngii, ni piik, niłmin ku. Ba ei oł kun ka mon. Ei oł kis. ¹⁸ Pe sin sinim ek ka ninjpin kin, ei ka! Kunum kunum sinim yi mił ermin, ei kaplı. Pe sinim ende mulenjpin kin, oł kun ka ei, enim si kindnerngii mon. ¹⁹ Enim na nge kingam noł mołmun! Na ngenj kumbii nga sind ei, amb endi kangıl mengmba peng sinim mił, na sind ei, sip pamb kin, Kraıs enim noman tuk ele, opu mułang kin, poru nimba. ²⁰ Na enim kin noman enim ei, pe na enim kin kunum ele, mułmbii end. Na ek endi eipi mił nip enim ngumbii end. Na enim enmin oł ei, na noman embin to piind.

Eikar Kin Sera Teł Ek Ekin

²¹ Enim lo ek ele, ekii simin ni piinjing kin, pe enim na nengin piimbii. Pe enim lo ek piinenjing min? ²² Gos nge ek ka yi mił ninim. Eiparam eim kingam tał mulnjunguł. Amb kongun wii mił elim amb Eikar ei, kangı endi mengim; nga amb wii kongun enalim amb Sera

ei, kangi endi mengim ku. ²³ Amb kongun wii mił elim amb Eikar ei, kingam mengim ei, wu amb tep tołmun oł ei, kangi ei mengim. Ba amb kongun wii enalim amb Sera kingam ei, Gos nge ek dinga nipi pendrim mił, Gos eim paki tang kin, Sera kangi mengim. ²⁴ Pe ek ekin ei, pule yi palim. Amb tał oł erkił ei, Gos kin oł dinga wii ni pendrim mił, ende er pendkił. Amb endi Eikar ei, yi mił andan topu kin, komung Sainiyai ełe, lo ek dinga nipi, Gos ngurum. Amb ei nge kingam noł tonu ok ei, wumb kin kongun wii mił erngii pirim. Am Eikar oł yi mił andan turum. ²⁵ Sainiyai ei komung endi, Arepiya mei konu owundu ełe mołum, niłmin. Pe amb Eikar ei, Jerusalem lo konu ek ełe mił mołum. Jerusalem konu ełe amb ei, eim kongun wii elim nge, kingam noł kin ouni mił mołmun. ²⁶⁻²⁷ Ba Jerusalem konu ełe, endi tonu epin konu ełe salim ei amb Sera ei sinim nge menjpin ei, eim wii mołum mił; sinim yi mił mołmun. Gos nge ek ka yi nipi, Jura wumb kin tilap eipi wumb kin, nipi ngonum.

“Nim amb nim kirim kep seng kangil mingnalın ei, nim kaplı pe ka piinjii. Nim amb kangil mengnjii mił piikin kin, ngenj kumbii sinałın ei, nim gupu aki tokun kin, wii dinga tokun, ka piinjii. Nga amb endi wenjing molałim amb ei, eim kingam noł pei mołmun. Ba amb wenjing mołum amb ei, kangil mengnim ei, pei molałmin mon.”

²⁸ Na nge engnan noł! Enim wu Aisak mił yi mołmun. Ei nge Gos eim ek dinga nipi pendrim mił ełe, akip enim Gos nge kingam noł mołmun. ²⁹ Ba pe kangi endeim mam mengim ei, wu amb menginmin oł ei mił mengim. Ei ok kangi endi kin, oł embin tui ngurum kangi ei, eim mam Gos nge Gui Ka ełe mengrim. Pe oł yi mił ku palim. Pii gii ninenjing wumb ei, Gos Gui Ka noman tuk ełe mołum

wumb ei kin, oł embin tui ngołmun. ³⁰ Ba Gos nge ek ka nipe ek ninim? Ek ka ei yi ninim,

“Amb kongun wii elim amb ei kin, kingam tał to eipi kindangin, pangil. Nimbił erang kongun wii elim amb eim kingam ei, amb endi eim wii mił mołpu kin, mengrim kingam ei, eim nge arim epi pei ei, kumb se kangi ei, sinermba, mon,” Gos nge ek ka yi ninim.

³¹ Yi mił ku, angnan noł, sinim amb kongun wii elim amb Eikar ei, eim nge kingam noł mon. Ba sinim amb kongun wii enarpi mołum amb Sera ei, eim nge kingam noł mołmun.

5

Sinim Wii Mił Er Mułmun Ei, Am Kun Mił Mułmun

¹ Kraıs eim sinim kan ngii mił ełe si tor sim. Seng kin, sinim wii kun ka er mułmun. Sinim am dinga wii angpin er mułmun. Sinim wumb nga kan ngii mił epi, si tuk simin ni enermin mon; ba angk dinga er mułmun.

² Piinmin, na Pol na enim kin ek nip ngond. Pe enim ngenj ei kan wiik tangin kin, kopisnjing ełe nge, Gos enim sipi orung simba, ni piingii ei, Kraıs nge kongun ei, enim kin endeim endeim ni, paki tunermba mon! ³ Enim kan wiik tangin kin, enim nge ngenj kopisnjing kin, na ek ei nip peni ełe tor kindmbii end. Pe enim oł ei enjing kin, kaplı enim lo ek am pei ei kin, ekii singii. ⁴ Pe enim lo ek, ekii simin ełe nge, Gos wumb kun ka nimba ni piinjing kin, kaplı enim Kraıs si kindik poru ninmin. Pe lo ek ełe, Gos enim wumb kun ka mołmun ninermba mon! Nga enim Gos nge noman ka ngołum ei, si kindinmin ku. ⁵ Gos nge Gui Ka dinga ełe nge, sinim Gos kin pii gii ninmin. Nipin kin, Gos sinim kin wumb kun ka mołmun, nimba ei nge, sinim kui er mołmun. ⁶ Pe wu endi eim Kraıs Jiısas kin dambiltpi ende pu mułum kin, kaplı ngenj kopsik enmin oł ei, oł wii mił pimba. Nga wu endi ngenj

kopsipi oł yi enermba ei, kaplı oł ei, wii mił ku pimba. Ba pii gii ei yi erang kin, wumb eipi kin noman ngungii ełmin oł ei, oł mendpił palim.

⁷ Ok enim oł kun ka er andiłmin. Pe nga wumb nii endi, enim ek keimi mendpił ei, ekii singii nipi kin, andlam ondu ngonum? ⁸ Gos eim enim to tonu kindpi mundum ei; ba enim noman to piik kin, ekii sinmin ek ei nge mon. ⁹ Bres ołum epi yiis ei aninga endi kindiłmin ei, bres pei owupu owundu ełim. ¹⁰ Na Jiisas Owundu kin pii gii nind ei, enim na noman ełe ekii singii. Sik kin, enim noman endi eipi ekii sinerngii mon! Wu endi enim noman embin to ngopu kindnim ei, eim embe na piinand. Wu ei, eim mong kis enim ełe, eim ekii se, kumbii kis simba.

¹¹ Na angnan noł! Nimbił erang na ngenj kopisngii oł ei nge, na ni tor kindnand ei nge, enim na kin oł embin tui ngonmun. Pe na ek oł ełe nge ninenj mon; ba Jiisas ond peri ełe kulum ek ni tor kindind ei nge, wumb pii gii ninenjing wumb ei, noman to kis piik erngii. ¹² Na noman ełe, wumb ombu enim noman to kis erik kin, enim ngenj kopismin oł enmin wumb ei, en enim nge ngenj orung pei endi kopsik kin, si kindngii ei kaplı.

¹³ Na angnan noł! Gos enim to tonu kindpi sim ei, enim Gos eim nge kingam noł molk kin, enim kan ngii mił, nga mulerngii mon! Enim wii mił mułngii. Ba mon peng kin, enim nge noman yi mił piingii. Sin sinim ka mołmun ni piyangin kin, noman ok nge tonu omba. Enim noman yi nge, ni piinerngii mon. Ba enim engnjing noł kin, noman ka ngungii. Ngok kin, wumb ei kin kongun wu mił, ka erik mułngii. ¹⁴ Lo ek pei ei, ya tuk lo ek endeim mendpił ełe palim. Lo ek yi ninim, “Enim mułngii konu ełe mandi mułngii wumb ei, noman ka ngok, paki tungii. Ei ni ninim noman ka piilin mił, yi mił paki tołun enjii.” Pe enim mułngii konu ełe

ngok, paki ka tunjung kin, kaplı enim lo ek pei ekii sinmin. ¹⁵ Ba en enim kung simbii wumb nołum mił, wumb endi kongk nunjung kin, enim ek kis nik kin, en enim op tuk erik ei, kan kun erik mułngii. Kom se piyei! Mon pim kin, enim pei to kis erik kin, am puk, poru ningii.

Gos Gui Ka Nge Oł Ei Nin Noman Ngenj Ok Nge Oł Ei Nge

¹⁶ Ba na ek ei yi mił palim. Enim Gos Gui Ka nge, oł yi mił erik endnjing kin, kaplı enim noman ngenj ełe ok nge ei, ekii sinerngii mon! ¹⁷ Yi mił ku, noman ngenj ok nge ei, Gui Ka oł ei to mani kindmbii nip enim. Nga Gui Ka ei, eim wumb ngenj noman ok nge ei, to mani kindmbii ni piipi enim ku. Pe tał eł ełip, opu orung ouni ełmbił. Yi mił erang, sinim epi endi ermin ni piimin ei, kaplı enermin mon. ¹⁸ Pe sinim Gos nge Gui Ka oł ei ekii sinjpin kin, kaplı sinim nga lo ek ełe, mandring mulermin mon.

¹⁹⁻²¹ Enim noman ngenj ok nge oł ei, pei kanik poru ninmin. Ei yi mił, wu amb ningił owuł owuł kanik ełmin oł ei ni, oł kis ełmin ei ni, noman tuk penj mołum oł ei ni, wu amb noman ełe oł kis ni piik mił, sikir noman ełe tonu wang ełmin. Nga gos kend kin ekii sik ełmin oł ni, nga kum keming ełmin oł ei ni, opu orung ełmin oł ei ni nga ek mił ełmin oł ei ni, wu endi kin epi bun bun sik ełmin oł ei ni, nga noman tuk kis piik ełmin oł ei ni, en enim noman ełe mendpił ekii silmin oł ei ni, mok tok tilap tał eipi eipi puk ek mił ełmin oł ei ni, silap ende poł sik, eipi punmun oł ei ni; nga wumb kin noman kis piik ełmin oł ei ni, nga noł nok, wulu puk ełmin oł ei ni, noł nok, non kis erik, golang kis nik, oł ei ni; oł kis kanim kanim yi mił ełmin. Kumb ok na enim kanip ek dinga nir mił, pe yi ku, na nga enim kanip ek dinga nind ei, am wumb pei, konu orung orung pei, oł yi minj erik punmun wumb ei, Gos sinim tep er mołum konu ełe

wumb ombu nge, tuk punerngii mon mendpi!

²² Ba Gos nge Gui Ka ei yi erang kin, mong to er peni ele ei, yi mi! kindim wumb eipi kin noman ngok; nga noman ka piik; nga noman emin peng; nga wumb en enim tumun ni piik erngii ei, kan wiik tok; nga wumb eipi kin o! ka erik ngungii; nga wumb eipi paki tok; nga kunum kunum o! kun ka minj er endngii! ²³ Nga wumb eipi noman kun ele o! takil takil erik; nga en enim noman ngenj ele ok nge ei to mani kindik; o! ombu nge lo ek endi, yi enerei mon; nipi pendim pinalim mon. ²⁴ Wumb Krais kin pii gii nilmin wumb ei, wumb eipi epi kan bun bun sinmin epi ei nin, ningil ele o! kis ermin ni piik kin, kan ka piinmin o! ei nge nin, noman ngenj ok nge ei sipik kin, ond peri ele nil to poru ninjing. ²⁵ Gos nge Gui Ka ei, sinim kin noman konj ka ngum kin, kapli nga sinim yi ku, Gos nge Gui Ka ele nge, o! kun ka ei, ekii sipin er mulmun ku. ²⁶ Sinim nge embe ei, wii mi! ambil tonu kindnermin mon! Nga enginpin no! noman tuk ele, er kis erpin ngunermin mon. Nga wumb eipi epi nge ei, sinim ni piipin kin, yi mi! piinermin mon ku.

6

Sinim Enginpin No! Paki Topun O! Embin Tui Ko Wumun

¹ Angnan no! Enim kinangin; wu endi mon sim kin, enim Gui Ka mulum wu endi, enim wu ei kin, ek ei noman emin ngok kin, taki taki nik, paki tok erngii ei, Gos kin mong sim. Enim pei endeim endeim ni, kan kun erik mulngii! Mon pim kin, Seisen enim mong, 'Yi sei, yi sei!' nipi ermba ku. ² Engnjing no!, enim ngenj ele embin endi pim kin, kapli enim paki ka tungii. O! yi nge erngii ei, enim Krais nge lo ek ele, piik kin, ekii sik poru ningii. ³ Pe wu endi eim yi piimba, 'Na embe palim,' ni piimba wu ei, eim embe pinermba mon! Wu ei, eim noman tuk ele, ek kend topu ngonum. ⁴ Wumb pei en

enim kongun enmin mi! ei, mok tok, erngii kongun ei; ka min kis? Wu endi eim o! yi mi! erim kin, eim o! ele nge, ka piimba. Mon pim kin, wumb eipi erngii o! ei nin, eim enim o! ei sipi, ende kindpi kin, mok topu ermba. ⁵ Wumb endeim endeim ni, en enim o! embin tui ei, en enim pei ko wungii.

⁶ Wu endi eim Gos nge ek ka ei, emb to sirim kin, eim nge epi ka wii pei mok topu kin, ek emb to ngurum wu ei ngumba.

⁷⁻⁸ Mon pim kin, en enim noman tuk ele ei, ek kend tok erngii ei, wumb endi, Gos kin ek kend topu ngumba mi!, pinalim mon. Pe wu endi eim kuni emb aka pin telmba mi! kuni ei, nga tonu op kin, mong tang simba. Nga kuni eipi endi mon. Pe wu endi eim noman ngenj ok nge ei, kuni mong kis mi! telim kin, wu ei eim kuni mong kis tengmba. Nga wu ei, eim dup konu kis ele, kumbii kis simba. Ba wu endi eim Gos Gui Ka ele kuni mong ka mi! telim kin, wu ei Gos nge Gui Ka erang kin, wu ei eim kuni mong ka mi!, noman konj sipi kin, kunum kunum konj ka mulmba. ⁹ Yi peng piipin kin, sinim o! kun ka ei, ten kulpun o! yi enermin mon. Pe sinim o! kun ka ermin ei, ten kularpin yi mi! enjpin kin, kunum ka simba kunum ei, sinim kuni mong keimi mi! simin. ¹⁰ Yi mi! ku, pe sinim kunum endi, andlam endi kan sinjpin kin, pe sinim wumb pei kin, o! kun ka minj ermin. Ba sinim noman ele kun ka peng kin, enginpin no! Jiisas Owundu kin pii gii nik, molmun wumb ei kin mendpi!, o! kun ka mendpi! ermin.

Pol Eim Krais Nge Ond Peri Ei Ko Wupu Ka Piim

¹¹ Enim keningii! Nam angil ek mon ei, na owundu polup kin, enim ngond. ¹² Wumb kombur dinga puk kin, enim ngenj ele kopisngii enmin. Nimbi! erang o! yi mi! enmin? Ei en enim, wumb eipi nge kumb ele, sin sinim embe tonu ba, ni piik enjing. En enim yi mi! piinjing. Mon pim

kin, wumb kombur sinim Jiisas Krai
 nge ond peri ele kulum ei, pii gii
 ninmin ei nge, sinim ol embin tui
 ngonum nik enmin. ¹³ Yi peng kin,
 Jura wumb ngenj kopsik elmin ol ei,
 en enim lo ek kun ka ekii sinałmin
 mon. Ba wumb en enim yi ni pi-
 inmin ei, enim ngenj ei, kopispin ei
 nge piik kin, wumb en enim ngenj
 ele kanik kin, sin sinim embe tonu
 ba, ni yi mił piinmin. ¹⁴ Ba na nam
 epi eipi endi, embe ambił tonu kind-
 nermbii mon! Ba na nam Jiisas Krai
 sinim Owundu nge embe ei mendpił,
 ambił tonu kindmbii. Eim ond peri
 ele kulum ei nge, na noman ka piip
 ngond. Krai eim nge ond peri ele
 ei, na ningił mei ele ol pei, kolpu
 poru nim. Pe na nam mei wumb
 ningił ele, kulii wumb mił moł. ¹⁵ Yi
 peng kin, ngenj kopsik elmin ol ei, ol
 wii mił palim. Nga wumb kombur
 ngenj kopisnałmin ol ei, ol wii mił
 ku. Ba Gos sinim erang kin, sinim
 wumb konj mił mołmun wumb ei, ol
 am keimi mendpił! ¹⁶ Wumb pei en
 enim na ek ninj mił ol ei, noman ele
 ambił gii nik, ekii sinjing kin, wumb
 ei noman tuk ele, Gos noman ka nin,
 noman emin seng kin, nga Esrel Gos
 nge wumb ei kin ouni mułngii.

¹⁷ Pe nga ekii se, wumb endi na kin,
 noman embin nga endi ngunerngii
 mon. Nimbił erang wumb Jiisas tuk
 ngenj kus ei, na nge ngenj ele palim.

¹⁸ Angnan noł! Sinim nge Owundu
 Jiisas Krai nge noman ka ei, enim
 nge noman gui ele kin, kunum
 kunum mułmba.

Pol Mon Epeses Wumb Połpu Kindim

Pol Mon Połpu Epeses Wumb Muljung Konu Ełe Kindim

¹ Na Pol Gos eim nge noman ełe, na to tonu kindang kin, Krai Jiisas nge er se andiim wu moł. Na mon połup kin, Gos nge wumb ombu, Epeses konu owundu ełe mołmun wumb ni, enim Gos nge ekii siłmin wumb ei ngond. Wumb ombu en enim, Jiisas Krai kin pii gii dinga nik kin, eim nge kongun dinga kindik, erik mołmun.

² Gos sinim Erinjpin kin, Jiisas Krai sinim nge Owundu nin, kapli enim kin noman ka ngopu kin, nga noman emin piipi ngumba.

³ Sinim Owundu Jiisas Krai nge Erinjpin Gos eim, sinim noman ek ka nipin ngumun. Nimbił erang eim nge Gui Ka sinim kin, epi ka wii kanim kanim pei epin konu ełe mani kindpi wii ngum. Ngang kin, kunum ei, sinim Krai ei kin, tep to mołpun kin, dambiltpin ende punmun. ⁴⁻⁵ Kumb ok, Gos mei konu eneririm kunum ei, Gos wu Krai kindang kołpu erang kin, sinim eim nge wumb mił to tonu kindim. Kindpi yi erang kin, Gos eim sinim kanpi mołum ei, sinim oł kun ka mił erpin mołpun kin, oł kis endi eramin, eim ningił ełe pinermba. Nimbił erang, Gos Krai kin, sinim noman kułpu ngonum ei, Gos kumb ok noman to piipi kin, Jiisas Krai, ei kin, sinim sipi orung sim. Sim ei, Gos eim nge noman ełe ni, noman ka ngołum ełe, sinim eim nge kingam noł mił mołmun. ⁶ Sinim kapli Gos embe ambił tonu kindmin. Kindpin kin, nimbił erang Gos eim nge noman ka ngopu ei, owundu ka wii mendpił mołum? Mołpu kin, eim kingam endeim mendpił, noman kułum ei, sinim wii mendpił ngum.

⁷⁻⁸ Jiisas Krai ond peri ełe kołpu kin, eim miyem bein topu kin, sinim oł kis pei kil ngopu, si kindim. Si kindang kin, eim sinim paki tang kin, sinim kun ka mił mołmun. Mułamin kin, oł ombu sin kin kongun endi pinałim mon. Sin piipin kin, Gos eim noman ka owundu mendpił sinim kin ngum. Ngang kin, eim nge noman ka wii piipi kin, owundu mendpił epi pei kanim kanim piipi kin, sinim kin si kindnim. ⁹ Piipi si kindpi kin, Gos nge noman ka wii ełe ni, oł ekii se tonu omba ni piim oł ei, ermbii ni piirim; ba koi erpi ermbii ni pendrim ei, sinim kin andan tum. Andan tang kin, Krai om ei, Gos oł ei erpi, ende kindpi kin, poru nimba. ¹⁰ Gos oł ei ermbii ni pendrim ei, eim kunum kun pimba kunum ełe, eim eririm wumb ni epi kanim kanim pei dambiltpi se ende kindpi kin, tonu epin konu ełe ni, mani mei epi kanim kanim pei mołum ei, Krai eim tep erpi kin, eim peng erpi mułmba.

¹¹ Pe nga epi pei ombu, Gos nge noman ka wii ełe oł ei, ermbii ni piirim mił tonu omba. Sinim Krai kin opun kin, dambiltpin ende punmun. Gos am kumb ok, sinim Jura wumb eim nge wumb to tonu kindrim. Nimbił erang, kumb ok Gos oł ei ermbii ni piirim ei, eim noman ełe eririm. ¹² Pe sin sinim Jura wumb ombu, Krai eim kin kumb se pii gii ninjpin. Sinim wumb Gos eim nge tiłang owundu pałim ei eim embe ambił tonu kindmin.

¹³ Pe nga yi ku, enim torung wumb tiłap eipi, enim Gos ek ka ei piik ninjing. Enim Krai kin pii gii ninjing kunum ei, Gos eim enim sipi orung sim. Sim kunum ei, Gos enim nanim wumb nipi, to tonu kind mondpu, andan topu yi erang kin, eim ok Gui Ka ngumbii nirim mił, yi erpi ngum. ¹⁴ Gos Gui Ka ekii se ngumbii nipi ok nirim ei, Gos nge ek keimi pałim. Peng kin, sinim Gos nge wumb eim ekii se ngumbii nipi ok nirim ei, eim noman konj kunum kunum mołmun ei, sinim Gos eim nge wumb pei

noman konj kunum kunum ei ngang kin, wumb ombu sengin kin, Gos eim paki tang kin, oł kun ka wumb mułngii; oł kis endi enanmin. Sinim Gos eim nge tiłang owundu pałim ei, eim embe ambił tonu kindmin.

15-16 Gos epi ka pei, sinim pei wii ngum ełe, na piind ei, enim Jiisas Owundu kin pii gii nik kin, nga enim Gos nge wumb kin noman ka ngonmun ei, na piinj. Oł ei nge, na piip kin, na kunum kunum Gos kin prei erip kin, enim enmin oł ei, ka nip Gos ngond. 17 Na Jiisas Owundu Kraiss nge Arim Gos tiłang owundu ka wii Pułwu kin prei erip, kii semb kin, eim nge noman dinga enim ngumba. Ngang kin, eim enim noman ka wii kaplı, enim Gos eim oł koi er pałim oł ei, pii poł tungii. 18 Na Gos kin prei erip, kii sini kin, Gos enim kin noman tuk ełe eim tiłang ka wii singii. Yi mił erang, enim epi ei kui erik mułangin kin, Gos eim tep erpi mołum konu ełe enim sipi, orung simba nge, noman to piik kun erngii. Pe nga, enim Gos tiłang ka wii owundu epi eim nge, wumb ok nirim mił singii nge sałim ei, kaplı pii poł tungii. 19-20 Na nga prei erip ngop kin, enim piingii nge, Gos eim nge noman dinga wii ei, sinim Jiisas kin pii gii ninjing wumb kin, noman tuk ełe kongun er mołum. Mołpu kin, noman dinga ei, Gos nge dinga wii mendpił ende mołum. Ei yi ku, Kraiss kułang kin, Gos nge noman dinga ei erpi, sipi kin, nga konj sim. Sipi kin, Gos eim epin konu ełe kindang kin, eim angıl tundung mundang mołum. 21 Pe Kraiss eim Gos epin konu ełe angıl tundung dinga ełe, akip tep er mołum. Mołpu kin, tep ełmin wumb ni, noman dinga pałim wumb ni, wu owundu noman pałim wu ni, wumb num embe pałim ni, wumb ombu akip kunum kunum mei konu ełe mołmun, nga ekii kunum kunum epin konu ełe mułngii ku. Jiisas ei eim epi ombu pei to mani kindpi kin, eim wu owundu mendpił tonu

pupu mołpu ba. 22-23 Gos epi pei kanim kanim eririm ei, Kraiss nge noman dinga ełe, epi ombu tep er mułang kin, Gos nge pii gii wumb pei eim kin ngo mandring tuk kindang kin, eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, wu num mołpu tep enim. Gos nge pii gii wumb, Kraiss kin dambiltik ende puk kin, Kraiss ngenj embił mił mołmun ei, Kraiss eim wu num mołpu kin, wumb ombu tep er mołum. Mołpu kin, eim epi kanim kanim konu orung orung pei tep er mołum konu ełe, eim mołpu kin, kaplı epi pei erpi, er kun erpi er ka elim.

2

Gos Sinim Wumb Kolk Poru Ninjpin Wumb Ei Erang Kin Kraiss Kin Ouni Tonu Konj Mołmun

1 Ok enim tiłap eipi wumb noman eipi eipi peng kin, Gos kin buł ngok, oł kis kanim kanim erik kin, Gos kin molk, ende punałmin. 2 Kunum ełe enim mei konu ełe oł kis kanim kanim ekii sik kin, enim mei konu ełe nge, tep elim gui kis dinga wii ei Seisen, eim ek piik ekii sinjing. Sik kin, oł kis kanim kanim tep elim gui kis dinga wii ei Seisen, eim Gos ek piik kin, ekii sinanmin wumb ei kin kongun enim.

3-5 Ei yi mił ku, sinim wumb pei sinim noman nge oł ermbii ni piinim oł ei, ekii sipin kin, ngenj ełe oł kis kanim kanim enmin. Sinim mei wumb pei kumb se, oł kis kanim kanim ełmin ei nge, Gos sinim kin kumep kis ngumba. Ba Gos eim kaimb owundu kułpu ni, noman ka dinga wii sinim ngum ei, owundu mendpił. Kunum ełe, sinim oł kis ełe, sinim wumb kułii mił mulnjpun ei, Gos kin ende punałmin mon. Sinim Gos ek to kindinjpin; ba Gos Kraiss kin sinim nga eim kin ende pupun kin wumb noman konj mił mołmun. Mułangin kin, Gos eim noman ka wii sinim kin ngopu, sinim sipi orung sim. 6 Seng kin, sinim pii gii wumb Kraiss Jiisas kin dambiltipin

ende pamin. Ok sinim oł kis ełe, wumb kuli mił mulnjpun; ba Gos nge noman dinga ei erpi, si konj sipi kin, Krai kin to ende kindim. Akip Krai Gos kin tonu epin konu ełe, tep er mołum konu ełe, Krai mołum. Yi mił ku, akip sinim Krai dinga ełe ei, oł kis oł ei tep erpin mołmun. ⁷ Gos yi mił erim ni, epi kanim kanim ka wii pei owundu, eim nge noman ka wii mendpił tuk pałim mił, sinim kin kunum kunum ekii se tonu omba kunum ełe, andan tumba. Andan tang kin, Krai Jiisas kin Gos nge noman ka sinim kin, andan top ngum. ⁸⁻⁹ Ei yi mił, Gos nge noman ka enim ngang kin, enim oł kis ełe, si kindik kin, Gos kin orung onjung ei nge, en enim pii gii ełe nge, Gos enim sipi orung sim. Seng kin, nga en enim kongun endi enenjing mon! Ba Gos eim noman ka wii ngopu kin, enim sipi orung sim. Seng kin, Gos eim noman ka enim wii ngurum. Nimbil erang enim kongun erik sinenjing; ba kongun erik Gos nge noman ka ei silangin kin, en enim Gos nge noman ka ei sinjpin ni piik kin, en enim nilkeng silangin. ¹⁰ Nimbil erang Gos sinim mei wumb pei eririm ei, sinim pii gii wumb Gos eim erpi sipipi kin, eim Krai Jiisas kin dambiltpi ende kindim. Kindang kin, sinim eim kin kongun kun ka erpin ngumun. Gos eim ok yi nge, erngii ni piipi eririm mił, sinim kapli yi ermin.

Krai Kin Ende Mołmun

¹¹ Yi mił erang, enim tilap eipi wumb kom se piingii! Kumb ok, enim torung wumb Gos kin noman to piinenjing. Ba Jura wumb enim, kun yi mił embe silmin wumb ei, ngenj kopisnarik kin, Gos kin noman to piinarik elmin wumb, pa nilmin. En enim embe yi silmin wumb en enim ngenj torung kopisilmin oł ei, yi erpin kin, Gos kin noman to piilmin wumb, pa nilmin. ¹² Enim piinmin kunum ełe, enim tilap eipi wumb Krai kin pii gii ninenjing. Enim torung wumb; ba Gos nge eim Jura wumb, to tonu kindpi mundum ei,

enim yi mon. Kumb ok, Gos Eiparam eim kingam noł Jura wumb kin, ek dinga endi nipi ngurum oł ei, “Keimi ermbii,” pa nirim. Nipi kin, Gos eim Jura wumb kin kindmbii pa nirim oł keimi; ei enim wumb eipi kin mon. Enim ya mei mani ełe mulnjung; ba enim epi ka wii simin nge piik kin, kui er mulenjing kin, enim Gos Owundu molałim ku. ¹³ Ba akip, enim wumb Krai kin pii gii nik kin, Krai kin dambilik ende puk mołmun. Kumb ok, enim Gos kin mandi punenjing mon! Ba akip enim Gos eim kin mandi puk molk kin, tuk punjung ei, Krai ond peri ełe sinim kin, kołpu kin, eim miyem sinim oł kis kil ngopu kin, enim sipi Gos kin mandi tu wum. ¹⁴ Yi mił erang, Krai eim noman emin pulwu, eim Jura wumb kin, tilap eipi wumb kin, noman se ende kindim. Ok Jura wumb kin, tilap eipi wumb kin, opu erii wumb mulnjung. Ba Krai kołpu kin, oł ei si kindpi kin, eim enim dambiltpi se ende kindim. ¹⁵ Kunum ei, Krai eim ond peri ełe kołpu kin, wumb tilap tał opu erii oł ei, to mani kind poru nim. Eim Jura lo ek ni, ek dinga pei to mani kind poru nipi kin, eim tilap wumb tał sipi kin, wumb konj tilap endi, noman ende erpi kin, eim kin dambiltpi se ende kindim. ¹⁶ Nga Krai eim ond peri ełe kołpu kin, wumb tilap tał opu erii oł ei, to mani kindpi poru nim. Poru nipi kin, eim tilap tał sipi kin, wumb konj tilap endi kindpi kin, Gos kin sipi orung tu wum. ¹⁷ Pe nga Krai opu kin, Gos ek ka nge noman ende se kindpi kin, enim Jura wumb torung wumb kin, Gos kin molk mandi punjung wumb kin, Gos nge noman ende kindpi nipi ngum. ¹⁸ Yi mił, pe sinim Jura wumb kin tilap eipi wumb pei, Krai nge kongun dinga erim ełe, sinim wumb tilap tał ei, Gos Gui Ka endeim ełe, sinim wumb pei paki tang kin, kapli sinim prei ermin kunum ełe, sinim Erinjpin Gos mołum konu ełe tuk bin.

¹⁹⁻²⁰ Pe nga enim tilap eipi wumb, enim torung wumb kin, wii mołmun

wumb mił mulk; ba akip enim yi mił mulalmin mon! Akip enim pii gii wumb ei, Gos nge tilap wumb kin, Gos nge ol kun ka elmin wumb tep to molmun. Wumb ei, Gos nge tilap ende molmun. Enim yi ku, pii gii wumb ei, Gos nge men ngii ei, Gos eim tuk molum. Molpu kin, men ngii ei, Gos eim tekrim; ba enim pii gii wumb, ek se andilmin wumb kin, Gos ek ni tor kindilmin wumb kin, ngii pulngun mond takik, munduk konu ele, enim pel ele takik tonu sipinjing. Si pangin kin, ngii tumunj ei, Krai Jiisas ngii ele, eim ngii tumunj ka wii mendpil angpi kin, ngii ei pei se molum. ²¹ Nga Krai eim men ngii mił wumb ei, eim kin dinga dambiltpi ende kindim. Kindpi kin, ngii wumb ei, tilap owundu ol kun ka erik tonu ongii ei, Gos nge eim men ngii mił, wumb tilap mulngii. ²² Enim pii gii wumb yi ku, Gos kindim wumb ei, eim kin dambiltpi ku, Gos eim kin dambiltpi ende kindim. Kindang kin, Gos enim pii gii wumb eipi kin, pei se ende kindpi kulou topu kin, eim men ngii owundu ele, ende mił enim mulngii. Nimbił erang Gos eim Gui Ka ele, enim noman tuk ele opu mulmba.

3

Pol Wumb Tilap Eipi Kin Kongun Erim

¹⁻² Nimbił erang na Pol Krai nge kongun wu, kan ngii ele pal ei, enim wumb tilap eipi nge, enim kin kongun el. Pipe na enim wumb tilap eipi kin ei nge, Gos kin prei erip kin, ngop mol. Keimi, enim wumb yi piinjing ei, Gos nge noman ka ngopu kongun ei, na enim paki tumbii nge ngum. ³ Ok na enim kin, mon kembis aninga endi polup ngunj ei, Gos nge ol ei koi erpi kin, eim na kin andan tum ei, polup ngunj. ⁴ Pe enim kin na mon ok aninga puls, gerik piingii ei, na noman ele piind ei nge, Krai kin ol ei koi erpi pim ei, Gos andan topu ngum ei piingii. ⁵ Kumb ok wumb ei, Gos nge ol ei, koi erpi pirim ei,

andan tunerim; ba akip Gos Gui Ka eim nge ol kun ka elmin wumb ei, ek se andilmin wumb kin, ek ni tor kindilmin wumb kin, ol ei koi erpi pim ei, andan topu ngum. ⁶ Gos nge ol koi er palim ei yi nge, Gos nge ek ka ele, enim wumb tilap eipi kin, Jura wumb tilap ei kin, dambiltpi ende puk molk kin, Gos epi ka wii kanim kanim wii ngonum ei, en enim Jura wumb kin sinmin. Nga en enim, Gos eim men tolmun wumb ende ele, eim nge wumb tilap molmun. Mulangin kin, wumb ei, Gos nge epi ngumbii nirim epi ei, Krai Jiisas kin singii.

⁷ Gos kongun ei, na ngopu kindang kin, eim ek ka ni tor kindnjii nipi kin, wumb tilap eipi ngumbii. Gos eim noman ka ni, noman dinga ei na kin ngang kin, kapli kongun ei ka ermbii. ⁸ Gos nge wumb pei molmun mił, na yi mił mulał. Na wu owundu min, wu num mendpil mon! Na wu wii mendpil mol; ba Gos eim noman ka owundu, na kin ngum. Ngopu kin, kongun ei, Gos nge ek ka ni, Krai ol ka ni, epi ka wii kanim kanim ni, wumb tilap eipi wumb ei kin, na nip ngumbii. ⁹ Gos Pulwu ei, eim epi kanim kanim pei eririm ol ei, koi erpi kin, eim ol kanim kanim ermbii ni piipi noman ele, yi kis erpi pendrim ei, ok noman yi pirim ei, koi minj er pirim; ba akip nanim wumb pei, andan top, eramb kin, wumb piingii ei, Gos eim ol koi erii kanim kanim ombu, eim erpi, koi er kindang pirim. ¹⁰ Ok Gos eim ol ei, koi er pendrim; ba akip kunum ele, Gos eim kongun ei men tolmun wumb pei ngum ei, eim noman ka wii kanim kanim ei, ni tor kindangin kin, epin konu ele tep elmin wumb kin, noman dinga pim wumb kin, ei eim noman dinga wii ei, andan tungii ei keningii. ¹¹ Gos kumb ok, eim noman ele ol yi ermbii ni pirim ol ei, Krai Jiisas sinim nge Owundu ele ni pendrim. ¹² Sinim pii gii wumb Krai Jiisas kin dambiltpi ende punjpun. Jiisas kin pii gii ninjpin ei nge, sinim Gos kin erpin kin, eim molum

konu eġe, sinim noman eġe wii piipin tuk bin andġam ei, gaġ kulpun kin, pii poġ tumun ei, Kraiš ei eim andġam mendpiġ. ¹³ Enim wumb tiġap eipi, na enim dinga kii sip nind ei, enim noman embin to piinerei! Nimbil erang na enim kin ngenj kumbii sip ngond eġe nge, enim paki tumba.

Jiisas Kraiš Nge Noman Ka Ngoġum

¹⁴⁻¹⁵ Gos oġ ei, koi erpi Kraiš kin moġum eġe nge, na mong kopsing pii poġup kin, Erinjpin Gos kin prei dinga ermbii end. Sinim mei wu amb taġ kin eġ eġip, kingam ambilaš noġ, en enim nge ngii ende pii gii ninjing wumb ni, epin konu eġe yi ku wumb ngii ende wumb ei, Erinjpin Gos nge kingam noġ moġmun ei, Erinjpin Gos kin embe keimi siġmin. ¹⁶ Na Gos kin prei erip kii sind ei, Gos nge noman ka wii dinga owundu ni, eim epi kanim kanim ka wii saġim ei, Gos nge Gui Ka kin, enim noman tuk ei dinga ngumba. ¹⁷ Nga prei end ei enim Kraiš kin pii gii nengin eġe nge, Kraiš eim enim noman tuk eġe, kunum kunum muġmba. Moġang kin, enim noman ka ei, dinga pimba ei, wumb eipi ngungii. ¹⁸ Nga oġ ei nge, enim Gos nge wumb pei kin, tep to noman dinga pendim paġim ei, piingii ei nge, Kraiš eim noman ka ngoġum oġ eġe nge, yi miġ paġim ei piingii! Piingii ei, wuġ aġ, nga tonu mani, ei owundu mendpiġ ngoġum ei, wumb kapġi pii poġ tungii. ¹⁹ Nga enim kapġi Kraiš eim nge noman ka wii mendpiġ ngonum ei piingii; ba ei kapġi, pei piik, poru ninerngii mon. Ba nga Gos nge oġ kun ka kanim kanim oġ ei, enim noman tuk eġe piki tumba.

²⁰ Pe nga Gos eim nge noman dinga wii sinim pii gii kin, noman tuk eġe kongun ermba ei, kapġi prei erngii min, kii singii ei kamb mani kindmba. Gos eim nge dinga wii ei, kapġi kongun erpi kin, tondrung ba. ²¹ Yi miġ ku, Gos men toġmun wumb pei, kunum kunum Kraiš Jiisas kin,

Gos embe ambilk tonu kindngii ei, yi minj ekii se, kunum kunum pepi ba. Ei keimi!

4

Kraiš Nge Pii Gii Ninjing Wumb Noman Ende Paġim

¹ Na Owundu nge kongun enj konu eġe, kan ngunjung wu moġup kin, enim kin ek dinga nip ngo ngond. Ngond ei, Gos enim erngii ni piinim oġ ei, enim kapġi kongun erik kin, pek molk pungii. ² En enim embe ambil mani kindik kin, nga enim kunum kunum wumb kin noman ka ngok kin, ek dinga ninarik kin, giyeng giyeng nik erngii. Enim engnjing noġ kin, er orung kindnarik kin, kan wiik tok muġngii. Enim noman ka wumb ngok kin, wumb endi endi paki tang kin, nga endi endi paki tang kin, yi miġ erngii. ³ Enim noman ende sek kin, kongun dinga erik muġngii. Muġangin kin, Gos Gui Ka enim kin yi miġ erang kin, enim sipi ende kindang kin, enim noman emin peng muġngii. ⁴ Jiisas nge wumb tiġap endeim moġum. Nga Gos Gui Ka ei endeim moġum ku. Ei yi miġ ku, Gos enim wii topu sipim ei nge, enim epi ka wii endeim singii nge, piik kin, kui erik moġmun. ⁵ Jiisas Owundu ei endeim moġum. Nga eim nge pii gii oġ ei, endeim paġim. Nga yi ku, noġ pendik ngungii oġ ei, endeim paġim ku. ⁶ Sinim pii gii ninjpin wumb nge, Erinjpin Gos Owundu endeim moġum. Eim sinim kin pei epin konu eġe tonu tep er moġpu kin oġ kun ka sinim kin pei kongun erpi kin, nga sinim kin noman tuk eġe moġum.

⁷ Kraiš sinim endeim endeim ni eim nge dinga mok topu, wii ngang kin, eim kongun paki topu kin, epi ei sinim kin ngum. Ei nge miġ, sinim mei eġe mani wumb ombu kin, Kraiš sinim kin eim noman ka eġe yi miġ ku ngum. ⁸ Gos ek ok puġum ek yi miġ ninim,

“Kunum eġe, Kraiš epin konu eġe tonu pum kunum ei, eim wumb Seisen kan miġ ngopu

kin, eim angil ele kindang muljung wumb ei, epin konu ele tonu eim kin sipim. Eim Seisen, to mani kindpi kin, eim nge wumb ei kin, eim nge noman ka wii pei wii ngum.”

⁹ Nga ek ei yi mił ninim, eim tonu purum ei, pułe pałim mił nenj? Ba kumb se nge, eim mani orum ei, kumna kin mani pupu mei ele mandring salim ele purum. ¹⁰ Nga Kraiss eim, mei ele mani orum wu ei, yi ku, nga tonu epin konu ele tondrung purum. Eim ol ei erpi kin, mei konu ele orung orung pei, eim sipi konu ele ombu pei, mondpu si kindim. ¹¹ Nga Kraiss eim wumb kin epi ka wii ngum. Ngang kin, wu kombur, ek se andilmin wumb dinga ngang kin, mułngii; nga wu kombur, Gos epi koi erpi pałim ol ei piik kin, ni tor kindilmin wumb dinga ngang kin mułngii; nga wu kombur, Gos ek tor kindmin konu orung orung pungii wumb, dinga ngang kin, mułngii; nga wu kombur, men tołmun wumb tep elmin ni, Gos ek emb tołmun wumb dinga ngang kin, mułngii. ¹² Eim yi mił erpi kin, Gos nge tilap wumb ei, paki topu, er ka erim. Erpi kin wumb ei, Gos kongun kun ka erangin kin, eim nge wumb noman se ende dinga kindim. ¹³ Kindpi kin, sinim pei o pun, noman ende pupun kin, sinim Jiisas kin pii gii nipin kin, Gos nge kingam Jiisas nge ol kun ka ei piipin kin, nga wu dinga mił peng mułngii. Molk kin, Kraiss eim nge ol kun ka wii dinga pei ei kin, yi mił ku, enim wumb pei tonu ongii. ¹⁴ Nga sinim kangi ambil noman ele, ek eipi eipi piik kin, ekii singii. Ei yi mił, noł kanu konu pop topu kin, konu ele orung orung mani purum. Nga yi mił, ek kend tonmun wu ei, wumb andlam eipi andan tok enmin. Erangin kin, wumb ei epi kun ka ol pałim mił enanmin. Ei nge, enim yi mił enerngii. ¹⁵ Ei mon, sinim ek keimi mendpil nipin kin, wumb eipi noman ka ngumun. Sinim pii gii ninjpin wumb nge wu num owundu

Kraiss, eim nge ol kun ka ol ei, sinim ei ekii semin kin, wumb dinga peng kin tonu wangin kin Kraiss mił mułmun. ¹⁶ Kraiss eim sinim nge peng er mołum. Nga sinim pii gii ninjpin wumb ei, Kraiss nge ngenj embil mił dambiltpi ende pupun mołmun. Mułamin kin, Kraiss sinim wumb endeim endeim ni, kongun eipi eipi pendpi ngum. Sinim wumb pei dambiltpin ende pupun kin, Kraiss nge kongun noman ende sepin ermin. Ei nge, Kraiss sinim wumb pei si tikandi kindpi kin, tep er mołum. Ei yi mił erang, Jiisas nge tilap wumb kin, wumb eipi noman ka ngangin kin, Gos eim tilap wumb eim ngenj embil mił molk kin, dinga tonu wangin kin, ol kun ka erik mułngii.

Noman Konj Kraiss Kin Mołum

¹⁷ Pe Jiisas owundu nge noman dinga ei nge, na ek dinga endi nimbii end. Enim kunum nga olt endi, wumb eipi torung wumb erik mołmun, yi mił ku, enim yi mulerngii mon! Wumb tilap eipi wumb ei nge, noman ele kun ka pinałim ei, wii mił yi erik mołmun! ¹⁸ Pe torung wumb tilap eipi ei, noman ele emii mił pałim. Enim wumb ei, Gos nge noman konj ei, kunum kunum konj mułmba noman ei, sinenjing. Nimbil erang wumb ei, Gos ek ka piinarik kin, noman tuk dinga peng kin, Gos kin turii puk mołmun. ¹⁹ En enim nga singambil kulałmin! En enim noman tuk ele penj mendpil mołum. Mułang kin, pe wumb ei en enim noman to piik kin, ol kis kanim kanim pei elmin.

²⁰ Ei nge enim Kraiss nge ol kun ka ol ei piinenjing. ²¹ Enim Kraiss nge ol ei ni, ek enim piik enjing. Erangin kin, enim eim nge ol ei, ekii sik kin, nga enim Jiisas nge ek keimi ei, piinjing ku. ²² Pe enim noman ok nge ol ei, si kindngii. Nimbil erang noman ok nge ol ei, enim kin mołpu erang kin, enim ol kis kanim kanim enjing ei, si kindngii. ²³ Enim noman kin, noman tuk ele, Gos erang

kin, am konj mendpił tonu wangli. ²⁴ Enim Gos noman konj sik kin, Gos eim noman konj mił, yi peng erik mułngii. Pe noman konj yi erang kin, enim Gos kin kun ka mendpił mułngii. Molk kin, eim oł kun ka ei, mił erngii.

²⁵ Pe nga enim ek kend tok ełmin oł ei, nga enerngii mon! Enim wumb endeim ni, ek keimi nipin kin, erpin ngumun. Nimbił erang sinim pii gii ninjing wumb pei ei, Gos na Krai Jias nge tilap wumb dambiltpi se ende kindim. ²⁶ Enim jikii kis pang, piinjing kin, enim noman kis tok piinerngii mon! Enim jikii kis pang piinjing pim kin, enim eni mani ba kunum ei, enim kin mulermba mon! Ba kumb se jikii kis ei, poru nimba. ²⁷ Enim Seisen kin kunum se ngangin kin, enim oł kis endi enerang mon! ²⁸ Pe wu endi ok epi waning silim wu ei, nga waning sinermba mon! Pe wu ei angil ele kongun erpi kin, eim ku sipi kin, eim kuni ni, alap ni, epi top erpi kin, nga wumb epi sinałim wumb ei, paki tumba ku. ²⁹ Enim ek kis endi ninerngii mon! Enim ek ka paki tumba ek minj ningii! Enim ek yi nengin kin, wumb eipi paki topu kin, noman ka ngopu kin, ek kun ka nengin kin, wumb ek piingii wumb ei, noman ka ngok erngii! ³⁰ Pe enim Gos Gui Ka kin, noman embin to ngunerngii! Nimbił erang Gos Gui Ka enim kin mułang, Gos nge ek keimi ok nirim mił, enim wumb na nanim nge wumb ei, to tonu kind mundunj. Mundamb kin, Gos Gui Ka enim kin mułang, nga ekii se Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, Jias orung opu enim sipi, orung simba kunum ele, oł kis ya mani mei ele enmin oł ei, sinim kin pinermba mon; poru nimba. ³¹ Enim noman tuk ele, kis piik kin, noman ele kis piik kin, enim jikii pang kin, wumb eipi kin ek dinga wii tok kin, nga wumb eipi kin ek kis ngok kin, nga noman kis min, ek kis kanim eipi endi enim pim kin, ei si kindngii! ³² Enim nga yi mił ku erngii!

Enim enginjing noł kin, noman ka ngok, nga wumb kin oł kun ka wii palim mił erngii! Nga wu endi enim mołmun konu ele mołpu kin, nim kin oł kis erim ei, kapli enim kanik wiik tok kin, eim oł kis ei kindngii. Gos nge Jias Krai, sinim oł kis pei kil ngopu, si kindpi, poru nim. Ei yi mił ku, enim wumb eipi oł kis enim kin enjing ei, enim wumb ei, oł kis ei si kindpi poru nimba ku.

5

Enim Gos Nge Oł Kun Ka Erik Mułngii

¹ Ei yi erang, enim Gos nge kangi ambil mołmun. Nimbił erang Gos enim wumb eim noman ka ngołum ei nge, enim Gos nge oł kun ka elim oł yi ku, ekii sik kin, kongun dinga erik mułngii! ² Enim noman konj ei, wumb eipi noman ka ngangin ei, yi mił ku, Krai Jias sinim kin noman ka ngum. Ngang kin, eim kołpu kin, noman konj ei kindpi kin, sinim wumb paki topu, Gos kin kułmał mur ka wii mił topu kin, Gos Krai kanpi kin, kan ka wii kenim.

³ Nimbił erang enim Gos nge wumb mołmun. Mołmun ei, enim ya mani mei ele oł kis kanim kanim amb eipi kin, oł yi mił si kindngii! Wumb eipi nge epi kan bun bun sinmin oł ei ni, oł penj tui kun pinalim oł ei ni, yi enerngii, mon! ⁴ Enim ek kis penj ninmin; nga ek wii pułe pinalim ek ni, nga ek kun pinalim ek ei, pei ninmin ei ninerngii mon! Ba enim yi mił erik kin, enim Gos kin ek ka nik ngungii. ⁵ En enim ei kan kun erngii! Enim mei noman oł kis epi kanim kanim wumb kin ni, ei oł kun pinalim mił ni, nga wumb eipi nge epi kan bun bun sinmin ei nge, gos kend mił epi sik, erik enmin. Wumb yi mił enjing kin, wumb ei Krai kin, Gos tep er mołmbuł konu ka wii tuk ele, punerngii mon!

⁶ Enim kan kun erik mułngii! Wumb ek kend tok, nga ek wii pułe pinalim ek endi enim kin ningii; ba wumb ei nge, ek ei ekii sinerngii

mon! Nimbił erang epi ei nge, Gos pupuł kis wumb ei kin, tonu omba. Wumb ei, Gos kin buł ngok kin, ekii sinenjing. ⁷ Yi mił pim kin, enim wumb ei kin, epi endi enerngii mon ku! ⁸ En enim ok, noman tuk ełe emii peng oł kis er mulnjung; ba akip enim Krai Owundu nge wumb tonu onjung kin enim Jiisas kin dambiltik ende pu molk kin, pe nga enim noman tuk ełe tiłang pałim mił, kaplı enim oł kun ka ei, yi mił ku erngii! ⁹ Pe enim noman tuk ełe, tiłang yi erang ei, kuni mong ka wii pei, yi mił tonu omba. Wang kin, enim oł ka ni, oł kun pałim oł ni, nga ek keimi oł pei yi erngii! ¹⁰ Enim nipe epi endi enim noman ełe, ermin ni erngii ei, Krai Owundu nge eim noman pałim yi mił erngii! ¹¹ Nga wumb epi wii endi pule pinalim epi ełmin ei nge, enim enerngii mon! Nimbił erang epi ei, oł kis emii pałim mił, kun pinalim yi erngii mił ei, ekii sik enerngii mon! Ba enim torung oł ei nge tiłang pałim ełe, tu wangin erngii! ¹² Ei epi koi erik enmin oł ei, sin ek ninmin ei, am singambił kultmun! ¹³ Ba Jiisas nge ek ka tiłang mił, wumb oł kis kanim kanim enjing ei, si peni ełe tor wang kin, epi ei wumb keningii. En enim ełmin oł ei, konu peni ełe andan tang kin, wumb pei keningii. ¹⁴ Nipe oł kis epi peni ełe tor omba ei, emii pinermba mon; ba ei tiłang erang mułmba. Ei mił peng kin, eim ek yi mił nirim,

“Enim or pałmin ei, pinerngii! Enim angk konj kindik mułngii! Nga enim wumb kułii ei, angk tonu ok, konj mułei! Mułangin kin, Krai enim tiłang ngumba.”

¹⁵ Enim er mołmun oł ei, enim kan kun erik mułngii! Enim wumb noman kun pinalim wumb ełmin oł ei, enim yi enerngii mon! Enim wumb noman ka wii pałim mił, oł ei erngii! ¹⁶ Enim kunum kunum pei sałim mił ei, oł ka erngii! Nimbił erang akip kunum ełe, wumb oł kis enmin. ¹⁷ Yi mił peng kin, enim wumb noman kun pinalim wumb mił, yi enerngii

mon! Ba enim kur keningii ei, nipe epi endi Owundu nge noman ełe pałim mił, yi erngii!

¹⁸ Enim noł wain nunerngii mon! Nok kin, enim noman ei wulu pang kin, enim oł kun pimba mił enerngii mon! Ba enim noman tuk ełe, Gos Gui Ka piki to mułmba. Mułang kin, enim oł kun ka pimba mił erngii. ¹⁹ Enim Gos ek ka nik kin, wumb eipi ngungii. Ngok kin, Gos ek nik golang kindik, Gos Owundu embe ambił tonu kindik, Gos Gui Ka giisa ni, mingał kepii kin tok, golang nik ei, enim noman tuk ełe, ka ka piik kin, Gos Owundu ngungii. ²⁰ Kunum kunum Ernjin Gos sinim kin epi ka wii kanim kanim pei ngum. Ngang kin, sinim Gos kin noman ka wii piipin ngumun ei, Krai Jiisas nge embe ełe ngumun.

Wu Amb Simba Nge Ek

²¹ Wumb eipi en enim ningii ek ei piik kin, ekii singii. Nimbił erang sinim Krai nge wumb, eim noman pałim mił ermin.

²² Amb enim wenjing noł ningii ek ei piik kin, ekii singii. Yi mił erik kin, Krai Owundu kin ekii sik erngii ku. ²³ Wu endi ei eim ambim kin tep er mołum ei, yi mił ku Krai ei eim nge tiłap wumb kin tep er mołum. Mołpu kin, eim tiłap wumb ei, eim ngenj endeim kin, kołpu sipi, orung simba nge om. ²⁴ Nga embnjing noł, en enim wenjing noł ningii ek kanim kanim pei ei, am ekii singii. Sik kin, yi mił ku, Gos nge tiłap wumb ei, Krai nge ek ka ei pei, ekii singii ku.

²⁵ Wenjing noł, enim embnjing noł kin, noman ka piik ngungii! Yi mił ku, Krai nge wumb tiłap ei, noman ka piipi kin, eim kołpu eim noman konj wumb ngopu paki tum. ²⁶ Yi mił erang, Krai eim nge tiłap wumb sipi kin, eim ek ka ełe oł kis kil ngopu kin, noł pendpi ngum. Yi er ngopu kin, eim nge tiłap wumb sipi kin, Gos kin kindim. ²⁷ Eim yi erang kin, en enim konj mendpił mułngii! Molk kin, oł kun ka minj erik, oł

kis ei enerngii! Enerangin kin, eim ningil ele, kan ka wii mendpil ml kenmba. Kanpi, yi ml erpi, eim nge tilap wumb ei, kun ka wii ml sipi kin, eim kin tuk simba. ²⁸ Wu en enim nge ngenj noman ka ngok kin, kaimb sik ngonmun ei, yi ml, en enim nge embnjing kaimb sik kin, noman ka piik, ngungii! Wu nii endi eim ambim kaimb kulpu kin, noman ka ngumba ei, eim nge ngenj kaimb kulpu, noman ka yi ku ngolum. ²⁹ Yi ml erang, wumb endi eim nge ngenj kis piipi kin, noman ngunalim min, ol yi enalim mon. Yi ermba ml, eim kuni ngopu kanpi kin, ka er kun er si molulum. Nga Krai nge wumb tilap yi ml ku elim. ³⁰ Nimbil erang sinim Krai eim nge ngenj to dambiltpi se ende kindim. ³¹ Ei yi ml, Gos eim nge ek ka yi nirim pul yi ml peng kin, "Wu eim nge arim mam tal wakin topu, ambim kin okul ende pungul ei nge, wumb tal el elip ende mulngul." ³² Gos ek ka ele ei, ek ekin owundu endi, ek keimi ni tor kindim. Na yi ml, ni piinj pule ei, Krai kin eim nge wumb tilap ende molum. ³³ Ba ek ei nge, enim kin ninim ku. Enim pei endeim endeim ni wenjing nol, kaimb sik, noman ka ngok, embnjing ngungii ei ml, en enim ngenj ele kaimb sik, noman ka ngok elmin ml. Nga enim embnjing pei wenjing ek ningii ek ei, ekii sik kin, enim wenjing embe ambil tonu kindik, yi erngii.

6

Kangi Ambil Ni Menjing Ernjing Nge Ek

¹ Kangi ambil, enim menjing ernjing ek ei piik kin, ekii singii! Nimbil erang, ei ol kun ka peng kin, Krai eim noman to piinim ml yi erngii! ² Enim kangi ambil, menjing ernjing, nge embe, ambilk tonu kindik kin, nga noman ka ngok yi erngii! Ei Gos lo ek kumna ek dinga nirim ml palim. ³ Yi enjing kin, enim kun

ka molk kin, nga enim ya mei ele kunum kinan molk pungii.

⁴ Ernjing enim kingenjing nol kin, enim ol noman embin tui kunum kunum erangin kin, jikii pupu, kis piingii ol ei, enerngii mon! Ba ol yi enarik kin, enim kingenjing nol ei, Krai nge ol kun ka andan tungii.

Kongun Wii Elmin Wumb Kin Kongun Tep Elmin Wumb

⁵ Enim kongun wii elmin wumb ei, kongun tep wu ek nimba ek ei ekii sik kin, noman ka ngok, ei mund mong tok, kongun dinga kindik erngii. Erik kin, enim noman tuk ka piik enmin ml, yi ku erngii! Enim kongun ei erik ele nge, enim Krai kin kongun ml erngii! ⁶ Enim kongun tep wumb enim kanik kin, tep er mulngii kunum ei mendpil, kongun ermin ni piinerngii mon! Ba yi ku, enim Krai nge kongun erik kin, Gos eim erngii ni noman peng piinim ml, yi erik kin, eim noman tuk ele pei kongun wii erik mulngii ku. ⁷ Enim kongun wii erik kin, noman ka ka piik erngii! Enim kongun yi ml erngii ei erik, ya mani mei wumb mendpil ngunanmin; ba sinim nge Owundu ngonmun. ⁸ Enim piingii ei, Jiisas Owundu enim wu endeim endeim ni kumep ngumba. Ngang kin, enim kongun kumep sinjing wumb min, kongun wii erik kin, kumep sinenjing wumb ei, kongun ka erngii! Wumb ei pei pei, yi ml singii.

⁹ Enim kongun tep wumb kunum kunum ol kun ka pimba ml erik kin, enim kin kongun wii er ngonmun wumb ngungii. Enim wumb kin kongun embin tui ngok kin, ol dinga enerngii mon. Nimbil erang enim piinmin ei, enim kongun wii enmin wumb ei ni, kongun tep wumb ei ni, tep wu endeim mendpil ei tonu epin konu ele molum. Eim wumb endeim endeim ni mok tumba ei eim ende ml mok tumba.

Gos Nge Dinga Opu Elmin Kumb Tepii

¹⁰ Ek ni poru nip nind! Enim Krais kin ok ende puk dambiltik molk, dinga singii. Nimbił erang eim noman dinga owundu sałim. ¹¹ Pe enim Gos opu erngii epi kanim kanim pei ngumba epi ei, tapik sik se endngii. Ei nimbił erang, enim Seisen wu kis enim kin, ek kend topu ermba kunum ei, enim dinga angk kin, eim kin opu orung erngii. ¹² Ei sinim mei wumb kin, opu orung enanmin mon. Ba sinim opu orung kindpin gui kis ei, tonu epi konu ełe ni, ya mani mei ełe mołmun. Nga tep erpi, noman dinga sep kin, dinga kis emii enim konu ełe mołum, gui kis pei ombu ei sinim kin opu orung enmin. ¹³ Nimbił erang enim akip Gos nge opu epi ngumba ei, si tapik mułngii. Nga kunum endi, epi kis tonu omba kunum ei, enim kapli dinga angk kin opu orung wu enim tumba ermba kunum ei, eim kamb mani kindngii. Nga ekii se, opu er poru ningii kunum ei, enim angk kin, dinga puk engingii.

¹⁴ Enim oł kun erik engingii ei, Gos ek ka keimi pii gii dinga nik, mum tulan mił, kend ełe talk kin, nga oł kun ka erik erngii ei, kumb tepii mił enim pepił ełe tepngii. ¹⁵ Nga enim simb ełe simb kum mundngii mił ei, Gos nge ek ka emin ni tor kindngii ei, yi mił er kun er mułngii. ¹⁶ Kunum kunum enim pii gii dinga peng ełe, kumb tepii mił, ambilk si endngii ei, yi mił erik kin, enim opu mong ei dup mił seng kin, Seisen wu gui kis eim tumba ei, enim si tor sengin kindngii. ¹⁷ Gos sinim sipi orung simba ei, sinim peng ełe, peng kon mił epi ei, si mundmun. Nga Gos ek ka ei, Gos Gui Ka tui jik mił ei, ambil gii nik mułngii! ¹⁸ Oł ei pei erngii ei, Gos kin kii sik ngangin kin, enim paki tumba. Enim kunum kunum pei, Gos Gui Ka enim andan tumba kunum ei, enim prei erngii! Yi mił peng kin, enim kunum kunum or pinarik, konj molk kin, prei erik, kan kun erik mułngii. Nga enim Gos nge wumb kunum pei, prei erik kin,

dinga ngok mułngii. ¹⁹ Yi ku, enim na kin prei erik kin, Gos ngungii. Ngangin kin, Gos na eim nge ek ka nimbił ei, gupu aki topu seng kin, mund mong tunerbii. Gos ek ka koi erpi peng kin, wumb piinanmin ek ei, na nip tor kindamb kin, piingii. Enim prei erangin kin, na ek kun pimba mił nip ngumbii. ²⁰ Pułe yi mił peng, na Gos nge ek se andiłmin wu, eim ek ka ni tor kindmbii. Ei nge na kongun ełe enj ei, konu kan ngii ełe peł. Enim na kin prei erik, Gos ngangin kin, na Gos ek ka ei, mund mong tunarip kin, dinga ni tor kindip nimbił ek ka ei, nip minj mułmbii.

Poru Nimba Ek

²¹ Wu Taikiikis sinim enginpin wumb noman ka ngołmun ei, eim kin Krais nge kongun ka elim wu ei, na kongun ei mił, na moł mił ek ei ni tor kindpi enim ngumba. ²² Ei yi mił, na wu ei enim kin kindind. Wu ei enim kin sin enmin oł pei ei, enim kin ni tor kindang piingii. Piik kin, enim noman tuk ełe, dinga ka seng kin, mułngii.

²³ Erinpin Gos kin, Gos Krais Jiisas Owundu kin ouni, sinim enginpin noł pei kin, noman emin ka sepi kin, nga noman ka seng kin, nga pii gii dinga peng kin, ngang singii. ²⁴ Pe Gos nge noman ka eim wumb nii endi Owundu Krais Jiisas kin noman ka ngungii ei dinga ka ei ekii poru ninermba.

Pol Mon Pilipai Wumb Połpu Kindim

Pol Pipe Połpu Pilipai Wumb Mulnjung Konu Ele Kindim

¹ Pol kin Timosii teł Kraiss Jiisas nge kongun wu mołpuł kin, pepe ei połpuł kin, enim Gos nge wumb Pilipai konu ele wumb mołmun. Enim Kraiss Jiisas kin dambiltik ende puk mulnjung wumb ei ni, tep er mołmun wumb ni, men ngii kongun elmin wumb enim pei sil pipe ei ngopuł kindmbil.

² Sinim nge Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas Kraiss ouni enim kin noman emin wii enim ngang kin, enim noman emin ka seng mułngii.

Pol Noman Ka Piipi Gos Ngum

³ Kunum kunum ele, na enim kin piip kin, Gos kin noman ka piip ngoł. ⁴ Na enim kin kunum kunum Gos kin prei erip kunum ei, na ka piip ngond. ⁵ Nimbil erang enim na Gos kongun enjingil mił, kumb se paki toł ni, pe paki tumun ku. ⁶ Yi mił erang, na piip poru nind ei, yi mił palim. Gos enim noman tuk ele kin, kongun ka wii enim kin pułgun mondpu erim. Gos eim kongun ei, erpi pang kin, Jiisas Kraiss kunum Owundu simba kunum ei, poru nimba. ⁷ Pe na noman yi mił piip kin, enim ngond ei, kapli kun ka minj mołum. Nimbil erang na enim kin noman ka ngoł. Ei yi mił, enim pei Gos nge noman ka ei, na kin ngum ei, enim pei na kin noman ka ouni sinjing. Kunum tał pei, na kan ngii ele mult kunum ei ni, kunum ei na Gos ek ka ni tor kindip ele nge, dinga angip endinj. Kunum ele, enim na kin ouni erik kin, paki tok mulnjung. ⁸ Gos mendpił eim kanpi piinim ei, na ek keimi mendpił nip, yi mił ngond. Na noman dinga kindip op kin, enim kenmbii ni piip mił piinand mon. Na noman ka

ngołum oł ei, enim kin ngop ele, Jiisas Kraiss na kin ngum.

⁹ Na enim kin Gos prei erip kin, kii sip ngop ei, yi mił, Na prei erip kin, enim nge noman ka wumb kin ngołum oł ei, dinga tonu ok, nga enim noman ka wii keimi ni, oł kun ka elmin oł ei piik kin, kun erngii ku. ¹⁰ Ei mił, en enim kapli oł kun ka elmin oł ei, mok tok kin, piik kun ka mendpił erngii. Nga Kraiss omba kunum owundu ele, enim Kraiss ningil ele, oł kun ka wii molk kin, oł kis endi enim kin mulerngii mon. ¹¹ Mułangin kin, Kraiss Jiisas eim enim kin oł kun ka ei, enim andan topu erang kin, oł kun ka oł ei, enim noman tuk ele kin, am piki top mułmba ei mułang kin, enim Gos nge embe ambil tonu kindngii ei, am ei tonu pupu pimba.

Pol Kan Ngii Ele Pim Ei, Gos Ek Ka Paki Mił Tum

¹² Engnan noł! Na noman piip mił ei, enim piingii ei, oł embin tui na kin tonu om ei, ek ka nge andlam ei, ondu ngunerim mon! Ei ek ka ei am pengli; wumb piinjing ni, oł yi mił erim. ¹³ Oł yi mił erim ei, Sisa ngii ele tep er mołmun wumb, opu wu ombu ni, nga wumb eipi pei ya mołmun wumb ei, na Jiisas Kraiss nge kongun wu ele nge, kan ngii pir ei, wumb na piinjing ku. ¹⁴ Wumb ombu, na kan ngii pinj ei, piik kin, poru ninjing. Yi erang, enginjpin noł kombur pei, Owundu kin pii gii ninmin ku. Nga en enim nge noman ele dinga sik kin, mund mong ei si kindik kin, am Gos nge ek ka ei, am nik dinga kindik endnjing.

¹⁵ Keimi, wumb kombur na embe punum nik kin, na kin noman kis piinjing. Piik kin, na to mani kindmin nik enjing. Pe oł ele nge, Kraiss eim ek ei ni tor kindnjing. Nga wumb kombur na Pol kin, noman ka piik ngok kin, Kraiss nge ek ka ni tor kindik kin, paki tok elmin ku. ¹⁶ Nga wu ombu piinmin, na ya kan ngii mołup kin, dinga kindip, opu orung mił erip, Gos nge ek ka dinga ni tor

kindip mił ei piik kin, na noman ngonmun. Ngok kin, ek ka ei ni tor kindiłmin. ¹⁷ Ba wumb kombur en enim nge embe eł nge, piik niłmin. Nga Kraiis nge ek niłmin ei, noman kun pałim mił ei, ni tor kindnałmin mon. Na kan pir ek embin tui ombu tui mił, nik tuk kindik kin, oł yi mił ełmin.

¹⁸ Pe nga ei epi nipe? Ei minj oł pei ełmin ei, oł keimi mendpił min, oł kend yi mił ełmin ku. Ei nge nik kin, Kraiis nge ek ka ei, nik wumb ngołmun. Oł ełe nge na ka piind. Ei am ka minj piimbii.

Pe Na Konj Muls Kin, Kraiis Kin Ouni Mułmbii

¹⁹ Nimbił erang na piip poru ninj ei, enim kunum kunum prei erik kin, na paki to ngołmun. Ngangin kin, Jiisas Kraiis nge Gui Ka ei nge, dinga na ngołum. Pe na piind epi ei, tonu onum ei, na paki tang kin, na am ka wii mułmbii. ²⁰ Pe yi mił erang kin, epi ei tonu omba ni, ka piip moł ek ei, ek ka wii tonu omba ełe nge, kui er moł. Ei tonu wang kin, ei nge na ek nip tor kindinj na singambił kulermbii mon! Ermbii oł ei yi mił, na nam eł oł ei, yi ku, erip mułmbii. Mułamb kin, pe na konj mułmbii kunum min, kułmbii kunum ei, na nge ngenj ei, Kraiis nge embe ełe tonu omba. ²¹ Keimi, na nge noman ełe yi mił pałim. Pe na noman ei konj ka pep nim kin, na Kraiis nge embe ambił tonu kindmbii ei kapli. Ba pe, nga na kuls kin, na epin konu ełe noman konj simbii ei, ka wii mendpił. ²² Nga na ya mei ełe konj muls kin, na kongun end kongun ei, epi keimi tonu omba. Ba na nipe andłam endi ekii sip ermbii ei, na piinand. ²³⁻²⁴ Na nam noman tuk ełe tał pałim. Na kołup pup kin, Kraiis kin epin konu ełe ouni mułmbii ei, am ka wii. Ba na enim kin ya mei ełe muls kin, ei nga na enim paki tumbii ei, ka wii ku. ²⁵ Na pii gii dinga nip kin, na piip poru ninj ei, nga na enim kin ouni mułup kin, enim paki tamb kin, enim pii gii dinga nik kin, ka wii piik

mułngii. ²⁶ Yi mił pałim ei piip kin, na nga op enim kin ombii. Nga enim na kin ka piik kin, Kraiis nge embe ambił tonu kindngii.

Pilipai Wumb Enim Pol Kin Tep Tok Ende Pu Molk Opu Erngii

²⁷ Ba enim andłam endngii oł ei, am kun ka erik andik kin, Jiisas Kraiis nge ek ka ełe mił, ekii sik wumb eipi andan tok, yi mił erngii. Nga na op enim kenmbii min, nga na enim kin onermbii min, ei epi wii mił, ba na enim nge ek ei piimbii ełe ei, enim noman ende sek kin dinga angk mułangin kin piimbii. Molk kin, noman ende sek kin, wumb paki tok, kongun dinga erik yi erangin kin, Kraiis nge ek ka ełe, pii gii dinga nik mułngii. ²⁸ Na piimbii end ek ei, enim nge opu orung wumb ek endi ningii ei, mund mong enenjing. Pe enim mund mong enenjing kin, pe wumb en enim piingii ei, en enim dup konu kis ełe ngenj kumbii kis singii. Ba Gos enim andan yi mił tumba ei, Gos eim erang kin, enim sipi orung simba. ²⁹ Nimbił erang Gos enim Kraiis nge kongun ka erngii nipi kin, enim noman ka ngum. Enim Kraiis kin pii gii ningii nge nip kin, eim dinga ełe mendpił ngunerim mon; ba enim Kraiis nge embe ełe, ngenj kumbii singii nipi kin, enim eim dinga ngum ku. ³⁰ Na pii gii ełe nge, ok opu dinga erir ei, enim kenik. Pe nga na opu end mił ełe nge, ei enim piinmin. Pe enim piinmin ei, na opu end mił oł ei, sinim ouni tep topun er mułmun.

2

Sin Sinim Nge Noman Ełe To Mani Kindpin Enginpin Noł Noman Ngunun

¹ Pe enim Kraiis kin mołmun ei eim kin, noman tuk ełe dinga siłmin min? Pe enim eim noman ka sik piik kin, enim noman emin ka mołmun min? Enim Gos Gui Ka nge noman konj ełe, ende mołmun min? Nga enim wumb eipi kin noman ngok, kaimb sik, yi ełmin min mon? ² Pe yi mił

pim kin, pe enim na kin noman ka mendpił piik ngungii ei nge, tonu omba oł yi mił palim. Enim noman ende sik kin, wumb eipi kin noman ka ngok ei, oł endeim mendpił pimba. Peng kin, noman ende sek mułngii. ³ En enim noman ełe, embe wii ambil tonu kindnerngii mon! En enim noman ełe, to mani kindik kin, nga wumb eipi nge embe, to tonu kindngii wumb ei, ka wii ni piik erngii. ⁴ En enim nge noman ełe epi ei mendpił, tep er mulerngii mon! Ba enim wumb eipi nge noman ełe, epi ei tep ka er mułngii ku.

Krais Eim Embe To Mani Kindang Kin Gos Eim Embe Ambil Tonu Kindim

⁵ Krais Jiisas nge noman endeim sirim mił ei nge, enim noman ende yi mił mendpił singii.

⁶ Kumb ok, Jiisas Gos kin ende mendpił multum. Ba Jiisas eim Gos nge noman dinga tep er mołum oł ei nge, dinga ambil gii ni piinerim mon. Eim Gos kin ekii sipi kin, mandring mułum. ⁷ Mon! Eim nge oł dinga ei si kindpi kin, nga eim mei wu mił mani om. Opu kin, eim kongun wu wii mił, yi er mułum. ⁸ Wumb kenjing ei, eim mei wu mił mendpił mułum. Eim nge noman ełe embe ei, to mani kindim. Kindpi kin, Gos nge noman ełe ekii sipi erim. Oł yi nge pepi pang kin, eim kułum kunum ei, poru nim. Pepi pang kin, keimi ond peri ełe kułum. ⁹ Kułang ełe nge mendpił, Gos Jiisas nga konj sipi kin, eim to tonu mendpił kind mundum. Nga Gos eim embe ka wii mendpił endi ngum ei, wumb nge embe pei to mani kindim. ¹⁰ Kindrim embe ei, Jiisas pa nipi ngum. Ngang embe ei, tonu epin konu ełe wumb ni, ya mei ełe wumb ni, mei mandring ełe wumb ni, wumb ni pei, Jiisas eim endeim ambil tonu kindngii. Kindik kin, nga mong gopsing pii polk kin, eim embe ełe ek ka nik kin, eim nge embe ambil tonu kindngii. ¹¹ Wumb pei gupu ełe ek yi mił ningii. “Jiisas Krais ei Owundu,” pa ningii. Yi mił

nengin kin, Erinjpin Gos nge embe ei am tonu ba.

Enim Tilang Mił Tuk Wumb Pei Kin Mułngii

¹² Kapli, na nge wumb puł ei yi mił, ok na enim ek ninj ekii sinjing ei, pe yi mił ku erngii. Na enim kin muls kunum ełe, enim epi erngii ek ei ninand mon! Ba pe, na konu turii moł kunum ełe, enim na ek ekii sik kin, am oł yi nge erngii. Gos enim sipi orung sim ei nge, mund mong erik kin tungu erngii. Yi erik kin, kongun dinga erik mułangin kin, Gos enim noman konj ka epi enim ngumbii nirim epi ei, ngang singii. ¹³ Enim piinmin ei, Gos enim noman tuk ełe kongun erpi mołum. Nga Gos eim noman ełe, enim noman tuk ełe kindim. Kindang kin, nga Gos eim noman palim mił, yi kongun erik mułngii. Yi erik mułangin kin, Gos enim kan ka kenmba.

¹⁴ Enim epi pei enmin oł ei nge ek mił enmin oł ei ni, kis piik, kii sik enmin oł ei ni, pei si kindik kin, er mułngii. ¹⁵⁻¹⁶ Yi mił erang, enim oł yi mił erik kin, enim kun ka mułngii. Nga pund mong endi, enim kin pinermba mon! Enim Gos kingam noł mendpił mułngii. Nga enim noman tuk ełe, orpuł mił endi pinermba mon. Enim ek wumb noman konj ngołum ek ei, ambil gii nik mułngii. Ei molk kin, wumb tilap eipi pii gii ninenjing wumb ełe, enim tuk molk kin, dup mił tilang erang kin, ya mei ełe wumb oł kis ełmin wumb ei, kin mułngii. Mułangin kin, nga Krais Owundu tonu omba kunum ei, na enim kin pei ka piimbii. Piip kin, na noman ełe yi piimbii ei, na kongun wii mił erip kin, nga nam nge dinga ei, wii mił kindip ermbii mił mon!

¹⁷⁻¹⁸ Enim nge pii gii ei, Gos kin kułmał kałilmin mił yi palim. Nga kułmał kałilmin poru nimba epi ełe, noł wain bein tołmun. Yi peng kin, na miyem ełe, noł wain mił bein tok, enim kułmał kałilmin poru nimba erang bein tok kin, tonu kindnjing pim kin, ei epi wii mił. Ei na ka

piimbii. Keimi, na enim kin ka piip ngumbii. Nga enim yi mił ku, ka piingii. Enim na kin ouni ka piipin mułmun.

Timosii Nge Ek

¹⁹ Ba na Jiisas Owundu pii gii ninj kin, kapli Jiisas eim noman ełe yi piim kin, kunum olt mon, na Timosii kindamb kin, enim kin omba. Nga Timosii orung opu, enim ek na kanpi neng piimbii. Piip kin, na ka piimbii. ²⁰ Na nge wu Timosii mił, nga wu endi mulałim mon! Eim na kin noman ende sep ngołum. Ngopu kin, eim nge noman tuk ełe enim paki tumbii ni dinga piilim. ²¹ Wumb eipi pei, en enim noman ełe epi ei, minj tep ka er mołumun. Molk kin, Jiisas Krai nge kongun ei, tep ka enałmin mon. ²² Ba enim wu Timosii elim oł ei piinmin. Timosii eim oł kun ka elim wu. Eim na Krai nge ek ka kongun erir konu ełe, eim na paki tołum wu. Ei eim yi erim ei, wu endeim kingam ei, eim arim paki tołum mił, Timosii na kin yi elim. ²³⁻²⁴ Pe na kan ngii ełe tor op piip kin, na Timosii kindamb kin, enim kin sikir omba. Pe na pii gii nind ei, Jiisas Owundu eim andlam endi top simba. Nga kunum aninga kopur na yi ku, mołup kin, nga enim kin ombii.

Wu Epaproraisis Nge Ek

²⁵ Na nam piip kin, wu Epaproraisis kindamb kin, enim kin omba ei, sinim nge enginpin. Na kongun ende wu ei, sił opu ende ełmbił wu. Ok enim eim kindangin kin, na kin opu ei, enim nge men ek niłim wu ei, na paki tołum. ²⁶ Eim nge noman ełe, enim kin opu kenmbii ni piipi kin, noman embin topu mołum. Eim ening pałim enim piinmin ei nge, eim noman embin to piinim. ²⁷ Keimi, ok eim ening pim. Peng kin, eim kułmba mandi erim. Ba Gos eim kin kaimb sim. Ba Gos eim kin mendpił, kaimb sinerim mon! Gos na kin kaimb sim ku. Gos eim oł embin tui ei, na kin pei tonu omba ei, mon ni piipi kin, na paki tum. ²⁸ Yi mił ku, na nam noman ełe, na Epaproraisis eim

kindamb wang kin, enim nga kan ka kanik piingii. Ka piyangin kin, nam noman embin ei, aninga mani mił ba ku. ²⁹ Gos Owundu kin ka piik ngok kin, wu Epaproraisis omba nge, ka piik sik kin, enim eim kin noman ka piingii. Wu yi nge, enim embe ambił tonu kindngii. ³⁰ Wu ei, Krai nge kongun er pupu kin, kułmba mandi erim. Eim konj mułmbii ni piinerim mon! Eim kongun ei piipi kin, enim kapli na paki tunenałangin kin, eim ni piipi kin, na kongun paki topu poru niłang.

3

Krais Kin Pii Gii Ninim Wu Ei Wu Kun Ka Mendpił

¹ Angnan no! Na ek ei yi mił połup poru nimbii end. Enim Jiisas Owundu kin noman ka piingii. Na pipe ei nga polt ei nge, na noman embin topu poland mon. Nimbił erang na pipe nga ei, połup enim ngond ei, na enim kin paki top ngond. ² Wumb kung owu mił, oł kis kanim kanim ełmin wumb mołmun ei, enim kanik kun erik mułngii! Nga wumb ei nge, lo ek ekii sik kin, ngenj kop-sik ełmin wumb ei enim kanik kun erik mułngii! Wumb ei ngenj kop-sik ełmin oł ei, andan tonum wumb ei, Gos nge wumb. ³ Ba sin sinim noman tuk ełe Gos nge Gui Ka ełe mułang kin, sinim andan topu kin, sinim Gos nge wumb mołmun. Yi mił Gos embe ambił tonu kindpi kin, nga Krai Jiisas kin ouni embe ambił tonu kindmin. Sinim ngenj kopispin oł ei, sinim nge pii gii ei, paki tumanim mon. ⁴ Pe na nge noman ełe yi pim kin, ngenj ełe oł ei, na Gos sipi orung simba nge andlam endi salim ei, na kapli paki tumba. Nga wumb kombur ngenj ełmin oł ei, sin kapli paki tumba ni, pii gii ninmin ku. Ba na nam noman ełe, am mendpił, yi mił to piimbii. ⁵ Piyamb nimbił erang kunum angil orung nga tekliki o pang kin wumb kombur na ngenj kopsik. Na Esrel nge wu. Na Benjamin nge tilap wu moł. Eipru

wumb ei na miyem ende. Na lo ek ei, na am keimi ekii sił wu. Ba oł ombu ei nge, na Gos sipi orung sinermba mon. ⁶ Gos nge kongun ełe, na dinga kindip kin, ekii sip enj. Na Gos nge wumb ei, oł embin tui ngop endinj. Nga yi ku, na wu endi na lo ek ekii siłim min, nip kii simba ei, na mong endi pinermba mon. ⁷ Ba epi pei salim ni, na embe ambil tonu kindngii ei, epi wii mił ni piind. Nimbil erang, Krai mendpil mołum ni piind. ⁸ Jura wumb oł ei nge, na piip ninenj mon. Nimbil erang Krai Jiisas eim na nge Owundu mołum ei na piind. Pe na ni piind ei, Krai kin pii gii nipin enmin ei, keimi ni piind. Na Krai nge oł ei ekii sił. Sip kin, oł eipi eipi pei si kindip, epi pei ombu, epi moł wii mił, ni piind. Yi erip kin, na Krai eim, am ambil gii nimbii ni piind. ⁹ Pe na Krai kin dambiltip ende pup moł. Lo ek ełe, na wu kun ka eł wu nimba ei, na piinermbii mon! Nam oł yi nge eł, embe kun ka piimba ni piind. Piip kin, Krai kin pii gii nind ełe nge, Gos eim na pii gii nind ei, eim na wu kun ka nimba. ¹⁰ Na Krai am pii pol tumbii. Nga eim angpi konj tonu om. Kunum ełe, na Krai eim nge dinga ei, na kenj. Na eim nge dinga ei, pii pol tumbii ni piind. Na Krai eim kin ende pup kin, eim ngenj kumbii sinim ei, ouni simbii ni piind. Eim Gos kin ekii sipi, piipi kultum epi ei nge, na eim piip kin, yi ku ermbii ni ambilip gii nip moł. ¹¹ Na dinga kapli erim kin, na oł yi mił erip kołup kin, nga tukpu ełe, nga op konj pup kin, Krai kin epin konu ełe bii ni piind ku.

Pol Eim Sikir Pupu Kin, Epi Ka Wii Ok Siłim

¹² Na yi mił ni piinand. Nam Krai nge elim oł kun ka pei sip poru ninand mon! Ba oł ei nge, na kongun dinga erip ambil gii nip moł. Yi erang kin, Krai Jiisas eim yi mił erpi kin na ambil gii nip mołum. ¹³ Engnan noł! Krai nge oł ei, sip poru nip moł ni, piinand mon. Ba na

noman endeim mendpil palim. Na oł ok nge kanim kanim pei enj ei, si kindip poru ninj. Si kindip kin nam kongun dinga erip ekii se, epi ka wii tonu omba epi ei, simbii ni piip end. ¹⁴ Na andlam dinga sikrił ei nge, sikir pup kin, epi ka wii ei yi mił, Krai Jiisas nge noman konj ka wii ełe mendpil, simbii ni piind. Nga epi wii endi mon. Gos Krai kin na wii topu sipi kin, orung sim ei, na epin konu ełe tonu bii ni, wii topu sim.

¹⁵ Pe sinim nge noman ełe, Gos kin noman dinga Gos nge wumb mendpil mił pim kin, pe na ek ninj mił ei, ekii singii. Ba enim noman endi eipi pim kin, pe Gos eim enim noman ełe, kapli andan topu kin, er kun ermba ku. ¹⁶ Ba sinim Krai nge oł kun ka wii sinjpin oł ei, am ambil gii nipin mułmun.

¹⁷ Engnan noł! Enim pei na end mił oł ei, pei ekii sik, erik poru nei. Nik kin, wumb oł kun ka yi nge enmin ei, kanik kun erik kin, enim oł ei ekii sik, yi er mułngii ku. ¹⁸ Na ok, enim kunum kunum kanip ek ninj ek ei, nga enim kanip nind ku. Pe na ningil ełe ke nind. Wumb pei Krai nge ond peri ełe kułum ei, wumb opu orung mił enmin. ¹⁹ Wumb ei, en enim nge ngenj noman ełe, gos mił to tonu kindmin ni, yi piinmin. Wumb oł singambil palim epi ei, en enim noman ełe, ka ka piik enmin. Erik kin, nga mei ełe epi kis ombu, noman to piik er andinmin; ba wumb ombu nge, dup konu ełe, ngenj kumbii dinga singii. ²⁰ Ba sinim, epin konu nge, wumb mendpil mołmun. Owundu, Jiisas Krai tonu epin si kindpi kin, mani mei ełe omba nge, enim kui er mołmun. Mułangin kin, opu eim sinim sipi, orung simba ei nge, sinim kui er mołmun. ²¹ Pe nga Krai opu kin, sinim nge ngenj wii ei erang kin Krai nge ngenj konj ka wii, yi mił simba. Seng kin, sinim Krai nge tiłang owundu ei mił, sipin mułmun. Nga eim nge dinga ełe erang kin, epi pei ei, eim kin mandring mułangin

kin, eim tep er mołum.

4

En Enim Noman Ende Sek, Noman Ka Piik, Noman Ka Singii

¹ Angnan noł! Krais nge oł yi mił palim ei piik kin, enim Jiisas Owundu kin dinga angk mułngii! Na ek nind mił mułngii. Na enim kin noman ngoł. Ngop kin na enim kin kaimb sił, nga enim na kin noman ka piik ngangin kin, enim na nge noman ka puł mił, wumb ka mołmun.

² Ełip Yuoriya kin Sindikii ełip amb tał ełip piyeł. Ełip Jiisas Owundu kin noman ende singił. ³ Pe nim na nge kongun ende wu mendpił. Na nim kanip ek nind. Nim amb tał ei paki to! Amb tał na kin, Gos nge ek ka eł, tep topun kongun ka er endinjpin. Pe Klemni ni, na nge kongun ende wumb ni, amb tał kin kongun ende enjing. En enim nge embe ei, noman konj singii pipe ełe palim.

⁴ Kunum kunum enim Jiisas Owundu kin dambiltik ende puk ei nge, ka piik ngungii. Na ek nga nind ei, enim Jiisas kin ka ka piingii!

⁵ Wumb pei enim kin piingii. Enim wumb eipi kin, oł emin ka ełmin. Nimbil erang Jiisas Owundu mandi orung omba enim. ⁶ Enim epi endi kin, noman embin kulerngii mon! Ba enim eipi epi endi simin ni piik erngii ei, enim Gos kin prei erik, kii sik, eim kin kunum kunum noman ka piik ngok, yi erngii. ⁷ Gos nge noman emin ka oł ei, sinim ngołum ei, mei wumb pei noman dinga ei to mani kindnim. Nga Gos nge noman emin ka oł ei, sinim Krais kin dambiltipin ende pupun mołmun nge, noman tuk ełe ni, noman ei Gos tep ka er mułmba.

⁸ Engnan noł! Na ek endi nga nimbii end. Oł pei ei oł keimi ni, pe nga oł ei nge, noman ka wii er palim ni, nga oł kun ka ni, nga oł kis endi penj mulalim oł ei ni, nga oł ka wii ni, nga oł kun ka ei nge embe ka palim. Nga oł ombu pei, eim oł kumb ełe oł palim ei ni, nga oł ombu pei

wumb embe ambil tonu kindinmin, oł ombu nge pim kin, enim kunum kunum noman ełe piik er mułngii. ⁹ Oł ombu pei, na enim nip andan top ngunj ei, sik poru ninjing. Nga oł epi pei piik kanik, er poru ninjing oł yi nge, enim kunum kunum yi erngii. Yi erangin kin, Gos noman emin ka sinim ngołum ei, enim kin ouni mułmba.

Pilipai Wumb Epi Ka Ei, Wii Ngunjung Ei, Pol Eim Noman Ka Piipi Ngum

¹⁰ Na noman ka owundu piip kin, sinim nge Owundu ngond. Pe nga enim na kin noman nga to konj keimi ok, enim na piik; ba enim ongii nge andlam endi sineririm. ¹¹ Na epi endi sinałim nip kin, yi kii sinand mon! Na oł yi nge, ei piip poru ninj. Pe oł kanim kanim na kin tonu om kin, na oł ei nge, noman to piinermbii mon. Na noman ełe epi ombu ei, kapli ni piil. ¹² Na wu endi epi sinałim mił, yi na ka piip muls. Mołup kin, na epi pei ambil gii ni ka piip muls ku. Wumb kuni pei nołmun oł ei, na ka piip moł. Nga wumb kuni tołum oł ei, na ka piip moł ku. Wumb epi pei seng mołmun oł ei, na piind ku. Nga wumb epi sinerang er mołmun oł ei, na piind ku. Na kunum kunum konu orung orung pei, na kapli oł pei ei, kapli ni ka piip moł. ¹³ Krais eim am dinga ngołum. Nga eim nge dinga ełe, na epi pei kapli ermbii.

¹⁴ Ba enim oł ka erik kin, na kin paki tok kin, na embin tui ko wupun ei sinmin. ¹⁵ Pe enim Pilipai konu ełe wu amb, en enim yi mił ni piinmin. Ok na Gos nge ek ka ni tor kindip endinj kunum ei, na na andip pup kin, Maseroniya konu ełe tor punj kunum ei, Gos nge tilap wumb endi, nga na kin o ende punenjpin mon. Nga epi ka ngok ełmin oł ei, endi enenjpin mon ku. Ba pe enim mendpił, oł yi enmin. ¹⁶ Keimi, na Tesalonaika konu ełe muls kunum ei, enim yi ku na kunum endeim paki tunjung. Nga ekii se, enim na paki tunjung ku. ¹⁷ Pe na nam ka wii epi

endi enim kin simbii nip kin, kan sinenj mon. Na noman eġe ei, enim nge oġ ka ei, Gos nge epi ka wii enim ngumba. Ngang kin, enim epi ka wii ei singii. Nimbiġ erang enim na paki tunjung. ¹⁸ Ba am epi pei, na kin am kapġi er salim ei, na sinj poru nim. Na ngii konu ei, epi pei piki to moġum. Enim nge ka epi wii ngok kindnjing ei, Epaproraisis ngangin kin, tu wum ei, na sinj. Epi ka wii ngunjung ei, Gos kuġmaġ kaġiġmin muru ka toġum miġ, yi paġim. Epi ei, enim Gos ngunjung ei, Gos eim epi yi nge silim. Pe Gos eim noman eġe ka piġim. ¹⁹ Na nge Gos ei, eim epi kanim kanim ka wii Krai Jisas kin salim. Pe nga enim epi endi sinarpi nim kin, Gos eim kapġi enim kin ngumba. ²⁰ Gos ei Gos, sinim nge Erinjpin Gos. Yi peng piipin kin, sinim Gos eim embe kunum kunum ambiġ tonu kindmin, ei keimi!

Ek Aninga Kopur Nga

²¹ Krai Jisas nge wumb ei kin, na ek ka nip 'Muġeiyo' nind! Angnan noġ! Na kin moġmun ei, enim kin ek ka nik, 'Muġei,' a nik ngonmun. ²² Gos nge wu amb ni, wumb pei enim kin noman ka piġ ngok, "Enim muġeiyo!" ninmin. Wumb kombur king owundu Sisa ngii eġe kongun eġmin wumb ei, en enim dinga puk kin, 'Enim muġeiyo!' nik yi enmin.

²³ Jisas Krai Owundu nge noman ka ei, enim kin moġpu kin, enim noman tuk gui eġe, paki tang kin, oui muġngii.

Pol Mon Kolosii Wumb Połpu Kindim

Pol Mon Połpu Kolosii Wumb Ngum

¹ Na Pol Gos eim nge noman ele, na to tonu kind mundang kin, Krai Jisas nge ek se andilim wu, Timosii sinim enginpin. ² Mon ei połpu kin, Gos nge wumb Kolosii konu owundu ele mułmun ei ngonmbu. Sinim enginpin en enim Krai kin pii gii nik mołmun. Pe Gos sinim Erinpin eim enim noman ka ngopu kin, nga noman emin ngolum.

Prei Elmbil Kunum Ei Ek Ka Nipil Gos Ngolmbu

³ Sil prei enmbil kunum ei, ek ka nipil, enim kin Erinpin Gos nge sinim Owundu Jisas Krai ngonmbu. ⁴ Nimbil erang sin piinpin ei, enim Krai Jisas kin pii gii nik kin, nga enim Gos wumb tilap ele pei noman ngonmun. ⁵ Kunum ele, ek keimi Gos ek ka kumna opu, enim kin orum. Wang kin, enim piik ei, epi ka enim simin ni piik mulk, epi ei ngurum. Kapli enim pii gii kin, noman ngonmun ol, enim simin ni piik muljung epi ei, tonu pel ele palim ei, enim singii nge tonu epin konu ele salim. ⁶ Gos ek ka ei, epi ka nipi, tu wang nge pupu kin, mei ele wumb konu ele orung orung pei punum. Pamb kin, yi mił, enim kin kunum kumna ek ka piinjing ei, Gos enim kin noman ka ngum ei, enim ok piinjing ei, keimi pim. ⁷ Enim ek ka ei, Epapras kin, piik kan sinjing ei, sin noman ka eim kin ngamin kin, sin kongun ende wu, eim sin kin kongun ermin mił, Krai kin kongun dinga ka erpi kin, kunum kunum ngonum. ⁸ Epapras eim sil kin ek yi nipi ngum. Ngum ei, enim noman kulnjung ei, Gos Gui Ka enim ngum.

⁹ Puł ele nge, sil kunum kunum enim kin prei enjpił ei, enim mułmun

pa ninjing kunum ei, sil Gos kin kii sinjpił ei, eim noman ele erngii ol ei, paki tang piingii. Nga Gos Gui Ka enim kin epi kanim kanim ngum. ¹⁰ Nga enim pek kin, mulk pungii ei, Owundu eim noman pimba mił erangin kin, Gos eim kunum kunum ka piimba. Enim kongun kanim kanim ka wii erangin kin, mong ol kun ka wii tumba. Nga enim kapli ol kun ka ei, Gos kin piyangin kin, enim noman ele piki top mułmba. ¹¹ Enim kapli ei, Gos nge noman dinga ka wii kapli er dinga kindmba ei, kapli paki tang kin, enim epi kanim kanim tonu omba ei, enim dinga puk kin, kui erik mułngii. ¹² Nga enim ka piik, ek ka nik kin, Erinpin Gos ngungii ei, eim enim to tonu kindim ei, kapli enim eim epi singii pa nim, epi ei singii. Enim kapli singii ei, Gos eim kin pii gii ninjing wu amb ei, sinim tilang enim konu ele mołmun. ¹³ Gos eim sinim emii owundu pim konu ele ol kis erpin muljapun ei, eim sipi orung tu wum. Nga eim sinim eim kingam Jisas Gos eim noman ngolum kangi ei, tep er mołulum konu ele tuk kindim. ¹⁴ Gos kingam eim sinim se orung sim. Nga sinim ol kis si kindpi, kil ngang kin, sinim kun ka wii mołmun.

Krais Eim Nge Ol Nin Eim Nge Kongun

¹⁵ Sinim Gos eim kinanmin; ba Jisas kaninmin ei, eim Gos mił ku mołum. Krai eim Gos kingam kumna ei, kumb ok mendpił multum. Mułang kin, eim epi kanim kanim endi sineririm. ¹⁶ Gos eim epi kanim kanim pei eririm ei, Jisas kin ouni molkuł eririm. Nga tonu epin konu ele, nin mani mei ele epi pei eririm ei, epi kanim kanim kanmin epi nin, kinanmin epi nin, ei pei eririm. Gui mił noman dinga palim sinim kinamin wumb ni, nga owundu wumb ni, nga tep enim noman dinga palim wumb ni, nga konu orung orung mei ni epi pei Gos eim neng kin, Krai eririm ei, eim nge epi eririm. ¹⁷ Epi kanim

kanim endi er sineririm kunum ei, Jiisas eim ok multum. Epi kanim kanim Kraiss eim dambiltpi se ende kindnim ei, eim dinga ele, epi kanim kanim ombu erang kin, tonu onjung. ¹⁸ Jiisas eim Gos nge pii gii wumb tep er mulang kin, kongun kun enmin. Gos nge pii gii wumb ei, eim nge wumb tilap ei, men tolmun ngii mi mołmun. Gos nge pii gii wumb noman konj ei, eim pule mołmun. Wumb Jiisas kumna kui tok pendnjing konu ele si kindpi kin, nga angpi tonu opu, konj mołmun. Ei nge eim mołpu kumb ele kindpi kin, wu num mołpu kin, epi kanim kanim ombu ngopu tep elim. ¹⁹ Ei nge, Gos eim noman ele, epi kanim kanim pei kun mendpił, Jiisas kin erim. Ei yi mił ku, Gos eim ol ei nge, Jiisas kin kindang, piki to mołmun. ²⁰ Jiisas ele nge, Gos eim mei wumb orung orung pei ni, tonu epin epi kanim kanim pei ni, eim kin sipi, orung simbii ni piim. Ei nimbił erang, eim ond peri ele to kundnjung. Jiisas ond peri kulum ei, Gos eim noman emin peng ele, ya mani mei ele wumb ni, nga tonu epin ele wumb ni pei kanim kanim eim kin sipi orung eim kin simba erim.

²¹ Ok kunum endi, enim Gos mołmun konu ele, enim eim kin turii enj mulnjung. Mulangin kin, enim noman tukrung ele, eim kin opu orung erik mulnjung. Nimbił erang enim noman kis to piik, er mulnjung. ²² Ba pe Jiisas eim ngenj ei ond peri ele kulum ei, Gos eim enim kin erpi sipi kin, eim kin orung seng kin, eim kand nołum wumb mulnjung. Yi er pendpi kin, ek kend ende enim kin pinerang ele, eim mołmun konu ele, enim kun tuk simba. ²³ Enim kapli pii gii ambił gii nik, dinga erik mulngii! Mon peng kin, enim pii gii ninjing ele, kapli nga noman epi to piinerngii mon! Nga enim kumna kin ek ka piik, pii gii ninjing, pii gii ei, kapli wakin tunerngii mon! Ek ka ei nge, na Pol kongun wu mołup kin, ek ka ei, wumb mei orung orung konu pei ni tor pum.

Gos Eim Pol Kindang Pupu Kolosii Wumb Tilap Paki Tum

²⁴ Pe na Pol, na ka piip kin, ngenj kumbii ei, enim kin sip kin ngond ei, na kapli Kraiss eim, sinim peng embił mił mołmun. Sinim pii gii wumb ei, eim ngenj simb angil pei kulpun ngopun mołmun. Kraiss eim ngenj kumbii sim ei, poru ninerim ele, na paki top erip kin, poru nimbii nip end ei, eim nge pii gii wumb ele, na ol yi mił end. ²⁵ Gos eim na kin kongun ngum ei, enim nge paki tumbii kongun ei, Gos ek ka mong keimi ei pei ni tor kindił. ²⁶ Ek ka ei, kumb ok wumb mulk kunum ei, koi er pirim. Ba akip eim nge wumb tilap ningil ele peni ele opu, poru ninim. ²⁷ Gos ek pii gii ninenjing wu amb enim andan topu ngang kin enim kapli piingii. Piik kin, ek koi er pim ek ei, ka wii mendpił pim konu ele ba ni, tilang owundu mendpił ni, eim nge wumb tilap paki tang kin, piingii ei, eim embe tonu ba. Pang kin, ek koi er pim ek ei yi mił; Kraiss enim kin tep to tuk mołmun ei, enim kapli eim kin kui er mulangin kin, kapli enim embe ambił tonu sipi ngumba. Nga Gos nge tilang epi ka wii pei ei, enim Kraiss kin yi ku singii. ²⁸ Kapli sin Kraiss nge ek ka ni tor kindpin andan topun kin, enim wumb pei ngonmun ei, sin noman dinga kanim kanim nipin kin, andan to ngonmun. Ngopun yi erpin kin, Gos eim mołmun konu ele, wumb endeim endeim tu wunmun. Tu wangin kin, Kraiss kin dambiltpi se ende molk kin, dinga kindngii. ²⁹ Yi mił, na kongun dinga wii end ei, Kraiss eim noman dinga kis na ngonum ei, tuk na kin kongun enim.

2

Enim Kapli Pii Gii Dinga Nik, Ek Kend Buł Ngok, Jiisas Kin Ekii Singii

¹ Pe na enim kanip ek nimbii nind ei, na kongun dinga erip kin, enim kin ngunj. Nga Leiyorisiya konu ele mołmun wumb kin, nga wumb epi pei na kin kanik, piik enenjing

wumb ombu, yi ku nip ngond. ² Na yi eramb kin, en enim noman tuk kapli dinga peng muŋgii. Nga en enim wumb endi ongii ei, noman ngok yi erngii. Na yi piind ei, enim noman ka peng eŋe, kapli enim pii gii er dinga kindmba. Na noman yi paŋim ei, enim kapli Gos ek koi er paŋim ek ei, puŋe piingii ei, Kraiss eim, ek ei koi er paŋim ek ei nge, puŋe eim. ³ Ku kon eŋe piki topu moŋum ei, yi miŋ ku. Gos nge noman kanim kanim ka wii paŋim ni, eim noman eŋe ek keimi kun ka paŋim ni, noman koi er paŋim ei, Kraiss eim kin piki to moŋum.

⁴ Na enim kanip nind ei, wu endi enim ek ka ka nipi kin, noman to ak tumbii ni ermbe ei, kapli enermba. Yi peng kin, na ek ei nind. ⁵ Na enim kin tep to mulaŋ; ba na noman tuk enim kin moŋ. Nanim enim kin ka piip kin, enim kanip moŋ ei, enim kongun kun erik, noman ende sek molk kin, nga Kraiss kin, pii gii nik dinga kindinmin.

Sinim Kapli Kraiss Kin Tep To Moŋpun, Noman Konj Simin.

⁶ Enim Kraiss Jiisas Owundu pii gii nik kin, enim noman tuk eŋe sinjing. Yi miŋ ku, nga enim eim kin dambiltik se ende puk muŋgii. ⁷ Enim Kraiss kin dambiltik se ende puk kin, dinga puk angik muŋgii! Muŋgii ei yi miŋ, ond dumbuŋ poŋpu, mer mani mei eŋe pupu kin, dinga angilim. Enim kapli ek ka ei, sin enim kin andan to nipin kin, ngunjpun ei miŋ, enim pii gii dinga nge sik muŋgii! Nga kunum kunum enim ek ka nik kin, Gos ngungii.

⁸ Enim kanik kun erik muŋgii! Mon peng kin, wu endi ek kend topu ek nipi kin, mei wumb ek nipi enim ngumba. Eim ek keimi nipi enim ngunermba mon! Wu yi nge, ei ek ok kupenjing niŋmin oŋ ei, yi nik kin, nga pii gii ninanmin wumb en enim noman eŋe piik eŋmin oŋ ei, ek yi miŋ ningii ku. En enim nga Kraiss kin ek ka nik tor kindnaŋmin. ⁹ Enim piinmin; epi kanim kanim oŋ kun

ka ni, noman konj ei, Gos eim nge oŋ kun ka wii ei, Kraiss eim ngenj eŋe moŋpu kin, piki tonum. ¹⁰ Eim moŋpu kin, Gos eim wu num kumb eŋe kindpi kin, lo ek kanim kanim pei kin, noman dinga kanim kanim pei, nga eim endeim mendpiŋ. Nga enim Gos kindpin kin, wu Kraiss kin dambiltik se ende pu molk kin, eim nge noman konj kunum kunum epi keimi epi ei sinjing.

¹¹ Enim Kraiss kin dambiltik se ende puk kin, nga enim oŋ keimi erik kin, ngenj kopisiŋmin ei Gos wumb moŋmun nik kin, oŋ yi eŋmin. Kraiss oŋ erim eŋe, sinim ok enjpin oŋ kis ngenj eŋe, epi dinga si kindpin kin, poru ninjpin. Kraiss nge oŋ ei, oŋ keimi. ¹² Noŋ pinjing kunum eŋe, Kraiss kin dambiltik ok, se ende puk mulnjung. Nga enim noŋ mandring punjung ei, enim eim kin kui miŋ tunjung. Nga enim tonu onjung ei, enim Gos nge noman dinga enim Kraiss kin pii gii ningii. Nik kin, ei eim Jiisas tukpu eŋe, er konj kindim. Nga noŋ pinjing eŋe, Gos eim enim Jiisas kin, er se konj ende kindim. ¹³ Enim ok kunum endi, kuŋii wumb miŋ mulnjung. Nimbiŋ erang enim oŋ kis kanim kanim enjing. Erangin kin, enim Jura wumb mon; ba wumb tiŋap eipi molk kin, lo endi pinaŋim. Ba Gos pe enim erpi sipi kin, Jiisas kin ende kindpi kin, nga si konj sim. Gos eim sinim oŋ kis kil ngopu, si kindim. ¹⁴ Lo ek kanim kanim mon eŋe muŋum ei, sinim to mani kindmba erim ei, Gos eim si kindim. Ek ei yi nirim, “Sinim wumb kis mulnjpun; ba Gos lo ek ei, to puŋpeŋ topu kin, Jiisas sipi ond peri eŋe nil topu, poru nim.” ¹⁵ Mei wu num dinga kin, nga emii peng dinga mulnjung dinga ei, Gos Kraiss kin eim sipi, si kindim. Eim dinga wu num ei, mei wumb pei andan topu kin, ond peri eŋe, Gos wu ombu topu, kambiiipi mani kindim. Kindpi kin, ei wumb pei ningiŋ eŋe, wu ombu en enim, epi wii miŋ moŋmun.

¹⁶ Yi miŋ, wu endi nga ek wii

nipi kin, enim kin lo ek ekii sik kin, kuni nin noł nungii ele; nga kunum owundu tonu omba kunum; nga oi konj tonu omba kunum kuni bii nungii; nga kor kunum piik erngii ek ei, piinerngii mon. ¹⁷ Lo ek ombu min, men mendpił ekii se omba epi andan tonum; ba Kraiss eim Owundu mendpił mołum. ¹⁸ Enim wumb eipi kin kos erngii. Nga oł endi kun punermba ei, nemin er kun erngii pa ninerngii mon. Nimbił erang si sinim or kumb mił epi kenjpin ele, ermin nik enmin. Nga enim sin si mani kindamin kin, enjel kin men tok kin, er ngumun nik erngii. En enim oł ei nge piik kin, enim bong ninanmin ni piik kin, enim kin andan tonmun. Nga en enim oł yi enmin; wumb ei en enim bong ninmin. Nimbił erang en enim noman tuk ele, oł kis ermin ni piik enmin oł ei nge, mei wumb noman piilmin oł ei nge piinmin. ¹⁹ Wumb yi nge, Kraiss wumb tilap mon. Kraiss ei sinim peng embił mił mołum ei, sinim pii gii wumb ei eim ngenj simb angil pei kulpun ngopun kin, mołmun. Sinim dambiltpin se ende pu mołmun ei, eim ngenj simb angil pei dambiltpin ngenj ende pupun mołmun. Sinim ngenj dinga sinim ei, Gos eim dinga ele opu, ba ni piinim mił punum.

Sinim Kraiss Kin Ende Koł Poru Ninjpin

²⁰ Enim Kraiss kin tep to kolk poru ninjing. Nga mei wumb noman ele epi kis dinga pei wakin to si kindnjing. Nimbił erang enim wumb lo ei ekii sinmin. ²¹ Lo ek ombu yi ninim, “Nim angil epi ele embilnjii mon!” Nga epi ei, “Nim gupu ele tuk kindnenjii mon?” Nga epi ei, “Nim angil tuł epi ele ngunenjii mon!” ²² Epi ombu sik kongun erik kin, yi erangin kin, poru ninim. Sinim wu lo ek nimin ek ei, sinim piipin kin, ekii simin. ²³ En enim lo ek ei, epi ka ni piik kin, sin sinim men topun ek nipin kin, ekii sipin, tep ermin ni enmin. Nga ei, en enim ngenj

ele, dinga kindpin kin, oł ei ermin, ni piik enmin. Nga sin sinim bong ninarpin ele, oł yi ermin nik enmin. Ba en enim oł ei enmin ei, paki tunanim mon! Nimbił erang enim epi ok elmin epi ei, piram enim kin tuk pałim. Nga en enim ngenj ele, oł kis enmin oł ei nge, mani kindpin kin, si kindnanmin mon.

3

Gos Sinim Kraiss Kin Ouni Er Konj Sim

¹ Pe nga enim Kraiss kin ouni er si kindang kin, angik nga konj onjung. Ok kin, kapli enim noman tuk ele, tonu epin epi ka wii ei, piik er mułngii. Nimbił erang tonu epin konu ele, Kraiss eim Gos angil ele tundung mandi ele, eim king mołum. ² Kunum kunum enim tonu epin konu epi ele, noman to piingii! Enim ya mani mei ele epi kapli noman to piinerngii mon! ³ Nimbił erang enim ok nge oł kis elmin oł ele nge poru neng kin, kulnjung. Nga enim noman konj ei, pe Kraiss kin koi er pałim ei, Gos kin mandi pałim. ⁴ Kraiss eim sinim noman konj kunum kunum mołmun ei, pulwu mołum. Ekii se, eim konu peni ele orung omba kunum ei, enim yi ku, eim kin ouni peni ele, eim nge tilang dinga owundu enim konu ele ongii.

Sinim Noman Ok Nge Si Kindpin Wumb Konj Tonu O Mołmun

⁵ Yi mił, enim ya mani mei ele oł kis oł ei, poru neng kin, to kundngii. To konduk kin, ei enim kin mołum ei, amb eipi kin ngundmun ni noman pałim ei nin, nga wumb en enim oł kis ermin ni piik noman ele yi peng piinmin ei nin, nga oł kis ele eramb nip noman yi pałim ei nin, nga kanik nuwa sinmin ei nin, nga wumb en enim noman ele kan simin ni piik bun bun sinmin, oł yi nge, ei gos kend kin men tok er ngonmun. ⁶ Wumb oł yi elmin wumb ei kin, Gos kapli kumep kis to ngopu, orung kindmba. Nimbił erang wumb ei,

Gos ek ekii sinenjing. ⁷ Okrii en enim, oł kis ombu nge erik, molk endik oł kis ei nge, enim tep erpi, se endrim. Se endang kin mulk, nga enim oł ei pei enjing.

⁸ Pe enim oł kis ei yi enjing ei, si kindngii ku. Ei yi mił, noman kis tonu onum; nga jikii pang piinim; nga wumb endi kin noman kis piik ngonmun; nga ek ninmin ei, wumb epi piik kis piik noman kis palim; nga ek kis penj mułum ei, ninmin yi enerngii mon! ⁹ Enim enjing kin, ek kend tunerngii. Enim ok, oknge enjing oł kis ei, mer noman tuk ełe palim ei, si tor kind, si kindnjing. ¹⁰ Pe enim wu konj mił, tonu ok poru nik kin, si kindnjing ei, Gos enim kin noman konj tuk ełe wumb konj mił, ei erpi mundum. Nga kunum kunum Gos eim noman ka ngopu kin, Gos eim mił er kindang mołmun. Nga Gos Pułwu eim erang kin, wu ei tonu opu, wu konj mołpu, yi erang kin, Gos eim mołum mił, ei pii gii nik kin, pii poł tungii. ¹¹ Oł yi mił enjing ei, enim ninanmin mon! Enim Jura wumb mon; ba pe Jura wumb kin ende mołmun. Nga ngenj kopsik ełmin ei, Gos nge wumb ei kin, ei nge ninanmin ei pinałim. Nga wu endi ngenj kopisnarik ełmin wumb ei nge ninamin ku. Nga wumb kombur am ei tonu ond pin ełe mołmun wumb ni, wumb eipi ei wumb ombu en enim kung simbii mił kapłi molk andiłmin wumb ni, nga kongun wii er ngok kin ku sinałmin wumb ei nge, wumb wii mił molk kin, en enim noman ełe ermin ni piilmin oł ei ełmin. Nga wu tał ende mołmbuł. Krais oł kanim kanim pei erang kin, opu ende mił palilim. Nga Krais eim tuk wumb eipi eipi kin, pei mołpu si kindnim.

Sinin Wumb Noman Ngonmun Oł Ei Simin

¹² Pe nga Gos enim to tonu kindim mołmun. Nga enim eim nge wu amb mułangin kin, nga eim enim. kin noman kułpu ngonum. Yi mił, nga enim oł yi nge, ei sik kin, nga enim yi erngii. Enim wumb pei kaimb sik

kin, wumb pei kin oł ka erngii. En enim noman ełe kapłi ambił mani kindik kin wumb kin oł dinga palim mił, erangin mon! Nga enim kin oł ende erik ninjing kin, kan wiik tangin erngii. ¹³ Pe nga wu endi enim mołmun konu ełe mołpu kin, eim oł kun pinerim oł endi erang enim kin mong endi tonu omba. Enim angnan noł kapłi kin wii tangin kin, eim oł erim ei si kindmba. Gos Owundu enim oł ei si kindpi poru nim. Yi mił ku, enim wumb eipi oł kis enjing kin, oł ei si kind yi erngii! Nimbił erang sinim nge Owundu eim sinim oł kis enjpin ei, si kindim. Si kindpi kin, ei mił ku sinim yi ermin! ¹⁴ Pe nga wumb noman koltmun oł ei erpi, tondrung pupu kin, oł kanim kanim pei ngonum. Nga oł ei, epi kanim kanim ombu, ambił sipi kin, se ende kindmin. Pe enim wumb noman kultmun oł ei nge singii. ¹⁵ Krais eim enim noman emin pii ngołum. Nga noman emin pii ei nge, enim noman ełe tep er mołpu kin enim dinga ngumba. Gos eim enim to tonu kind mundum ei, ngenj ende mułmun ei, noman emin ngungii oł ei singii. Nga enim kunum kunum kapłi ek ka nik kin, Gos kin kunum kunum ngungii. ¹⁶ Krais ek keimi kapłi, enim kin keimi noman ełe tuk mułmba. Enim kapłi, wumb endeim endeim kin andan tok kin, er kun erik ngungii! Enim kapłi, noman ełe ek ka nik kin, Gos kin ngok kapłi Sam golang nik, men tok golang nik Gui Ka er dinga kindmba golang ei nik, yi erik kin, Gos kin noman ka piik ngungii. ¹⁷ Nga epi kanim kanim pei ek tangk kin, kongun erik erngii ei, enim kapłi Jiisas embe Owundu dinga ełe erngii. Nga eim embe ełe, kapłi enim ek ka nik Erinjpin Gos ngungii.

Wu Amb Tał Kangi Ambil Kin Oł Ei

¹⁸ Enim amb, wenjing ek nimba ei, enim piik ekii singii! Sik kin, oł yi erngii ei, Gos kin pii gii ninjing wumb oł palim mił erngii.

¹⁹ Enim wu, kapli en enim embnjing noman ngungii! Nga enim kapli yi erik embnjing noł kin, ek dinga nik kin, noman embin pimba oł ei, enerngii mon!

²⁰ Enim kangil kapli, ernjing menjing ek kanim kanim pei ningii ek ei, ekii singii. Gos Owundu oł yi enmin ei, noman ngonum.

²¹ Enim ernjing menjing kapli, enim kingenjing noł ek dinga kunum kunum ei ngunerngii mon! Yi erangin kin, enim kingenjing noł oł kis ei si kindik kin, oł kun ka minj nik enerngii mon; ba kangil noman kis pimba.

Kongun Wu Kin Wu Owundu Mołmun Ek

²² Enim kongun wii ełmin wumb enim kapli, wu num enim kin tep er mułmun kunum ei mendpił, kongun enerngii mon; ba enim tep enerngii kunum ei, enim kunum kunum kongun erngii ku. Nga enim kapli, Gos Owundu kin mund mong kulk kin, eim embe ambil tonu kindik kin, nga enim noman kongun erngii ełe, kun peng mułngii! ²³ Nga enim epi pei erngii ei, enim dinga kindik erngii. Erik kin, yi mił, enim kongun erik kin, ya mani mei ełe wumb kin mendpił mon; ba enim kongun erik kin, Gos Owundu kin ngonmun ku.

²⁴ Enim piinmin, ekii se Gos Owundu enim kongun ka yi enjing ełe, kumep to ngopu kin, orung kindimba. Eim epi ei nge singii nipi kin, to tonu kindpi sim salim ei, eim nge wumb singii. Nimbil erang enim kapli Krai Owundu kin kongun er ngok mołmun. ²⁵ Nga wumb endi oł kun pinermba mił ermba ei, eim oł yi mił erim ei, eim kumep simba. Sinim kapli Gos kin ek ka ka nipin kin, yi erii ninermin mon.

4

¹ Enim wu num kongun wu tep enmin ei, enim kapli en enim kongun wumb kin, oł ka kun palim mił erngii. Enim piinmin, enim nge Owundu tonu epin konu ełe wu num mołum.

Prei Dinga Erik, Nga Andlam Kun Andik Erngii

² Enim prei dinga kindik ełmin oł ei, ambilk gii nik mułngii! Enim prei erngii ełe nge, enim kapli noman ka to piik kin, Gos kin ek ka nik ngungii. ³ Enim kapli prei erik kin, Gos ngungii kunum ełe, sin kin prei erik ngungii ku. Gos eim kapli sin paki topu kin, eim nge ek ka nipin kin, wumb ngumun konu endi andan tang nipin kin, ngumun ei, Krai ek koi er palim ek ei, nipin ngumun. Pułe ełe nge, na kan ngii pał. ⁴ Enim kapli prei erangin kin, na kapli ek ei koi er palim ek ei, nip erip kin, kun eramb kin, piingii ei mił, na kapli ermbii.

⁵ Enim kapli, oł kanim kanim torung ngenj wumb mułngii konu ełe oł kun ka pimba mił, erik endngii. Enim kongun erngii eni endi wii punerangli eni endi simba kunum ei, kongun erik minj mułngii! ⁶ Enim ek ningii ek ei, singin erang kin, wumb piimin ku ni piinmin ek ei, wumb pei noman ngungii. Nga nim kapli kii sik erngii mił, kun ka erkin kin, Gos ek ka ni orung kindkin, wumb pei ngunjii.

Pol Eim Tikikas Onisimas Kin Tep To Kindim

⁷ Wu Tikikas kapli, enim kanpi nimba ei, na kongun pei enj mił nimba. Tikikas ei, sinim enginjpin keimi, nga eim Gos Owundu kongun wu ka kunum kunum ełim wu ei, eim sinim kongun ende wu. ⁸ Na eim enim kin kindinj ei puł ełe, enim sin nimbil oł er mułmun ei, enim piik kun er mułngii! Yi erik kin, enim sin noman dinga ngopu kin, paki tumba ni piik er mułngii. ⁹ Na Onisimas Tikikas kin tep to kindind ei, Onisimas sinim enginjpin keimi. Nga eim enim nge kongun ende wu; wu tał kapli sin ya oł kanim kanim enjpin oł ei, enim kankil ni ngunguł.

Pol Eim Ek Ka Nipi Kolosii Wumb Ngum

¹⁰ Arisakas eim na kin kan ngii tep to pałmbił wu ei, eim ek ka nipi enim ngonum. ¹¹ Nga wu Mak kin Banapas tał, eł ełip, angim angim; nga eł ełip erinjngił tał angim angim ku ei, eim ek ka nipi, enim ngonum. Nga eim enim kin opu, enim kin 'Kaplı Oi!' a nik, sik tuk singii ei, nanim ek enim kin ok, nip kindinj. Nga Jiisas eim embe ende Jasis niłmin ei yi ku, ek ka nipi enim ngonum. Wu tekliki kei mendpił, Jura wumb tiłap ełe mołmun wumb ei, pii gii ninjing wumb ei, na kin paki tok kin, Gos kongun wumb tep er mołum konu ełe, Gos wumb tep er mołum kongun ambił tonu sik kin, en enim kongun yi enjing. Erik kin, nanim noman dinga ngopu kin, paki owundu mendpił tonum ei, kaplı na mułmbii.

¹² Epapras eim ek ka nipi enim ngonum ei, eim enim nge wumb ende, nga eim Krai Jiisas nge kongun wu. Kunum kunum eim prei dinga kind erpi, Gos ngang kin, kaplı enim paki tumba. Eim Gos kin prei er ngang kin, Gos kaplı noman pałim ei piik kin, Gos ek ekii sik, keimi ni piik er mułngii. ¹³ Na eim piip kanip, si kindip kin, na yi nip tor kindind. Eim kongun dinga erpi kin, enim paki topu kin, nga Leiyorisiya kin, Erapolis wumb kin, pei paki topu ngonum. ¹⁴ Luk sinim nge ond mong ngolum wu ka, eim kin wu Diimas wu tał, ek ka nikił, enim ngonmbuł.

¹⁵ Enim kaplı, na ek ka nip kindind ei, enim nik kin, na Gos kin pii gii ninjing ei, engnan noł Leiyorisiya konu owundu ełe mołmun ei ngungii. Nga nimba kin pii gii ninjing wumb pei, amb eim ngii ełe kułou tok men tok kin, kunum kunum erik enjing. ¹⁶ Pe nga mon ek ei, enim gerik poru ninjing kin, nga pipe ei, Leiyorisiya men to ngołmun ei, Gos tiłap ełe mołmun wumb ei ngungii. Ngan- gin kin, wumb ei gerngii ku. Nga kunum ełe, Leiyorisiya wumb enim mon piik kin ngungii ei, enim gerik piingii. ¹⁷ Pe enim Akipas kanik

kin, yi mił ningii, "Owundu nim ngurum kongun ei, dinga ambił gii ni mułngii!"

¹⁸ Ok mon pułum ei, na kongun paki tołum wu pułum; ba akip na Pol, na nam pipe ei połup kin, enim 'Ka mułeiyo!' ek ei nip enim ngond. Enim piyei! Nga enim na kin noman to piingii ei, na kan ngii ełe pep moł. Gos nge noman kaimb sim ei, enim kin pengli.

Pol Mon Tesilonaika Wumb Kumna Połpu Kindim

Pol Gos Ek Kumna Połpu Tesilonaika Gos Kin Pii Gii Ninjing Wumb Muljung Konu Kindim

¹ Sailas Timosii ni, na Pol sin pipi ei połpun, enim Tesilonaika konu ele, Gos tilap ele tuk muljung wumb ngomun. Sinim Erinjpin Gos Owundu Jiisas Kraias kin tep to mołmun. Gos enim noman ka ngang kin, enim noman emin ka seng mułngii.

² Kunum kunum sin Gos kin noman ka piinmin, pa yi nipin kin, enim ngołmun. Sin mołpun kin, enim embe sipin kin, Gos kin prei erpin, ngopun, yi elmin. ³ Sin Erinjpin Gos kin kunum kunum prei erpin kin, enim pii gii ei dinga peng kin, kongun enjing ei, opu dinga pim kin, nipin yi elmin. Pe en enim kongun dinga erik kin, noman ka peng kin, Owundu Jiisas Kraias orung omba kenmin nik kin, kui erik mołmun.

⁴ Enginjpin no! Gos enim kin ka piipi noman ka ngang kin, sin pii poru ninjpin. Gos enim tuk seng kin, enim eim nge mendpił mołmun. ⁵ Sin Gos ek ka ei tu wunjpun ni, ek wii mił mon! Ek ei, dinga tonu opu, Gos Gui Ka opu enim noman dinga ngang kin, enim pii gii nik noman ende kindik mołmun. En enim pii ngii ei, sin enim kin paki topun kin, sin nimbił oł endi enjpin ei piingii. ⁶ Enim sin enjpin oł ei, ekii sik erik kin Gos Owundu nge oł ei erik kin, Gos ek piik, ekii sik mułangin kin, enim kin oł embin tui pei tonu om. Ba Gos nge Gui Ka ei opu, enim noman ka ngang kin, nga enim noman ka peng kin, ka piik mułngii. ⁷ Nga en enim oł kun ka ei oł embin tui pei tonu om kin, enim noman ka piik muljung yi erik kin pii gii wumb Maseroniya konu ni, Akeiya konu pei muljung ei, enim

oł ei andan tok, yi enjing. ⁸ Gos Owundu nge ek ka ei, enim nengin kin, wumb konu pei piik punmun. Maseroniya ni, Akeiya konu pei pang kin, wumb konu orung orung pei, enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, ek poł ei wumb pei pii poru, nik pangin kin sin nga ek nimin pinalim mon. ⁹ Kunum ei, sin enim kin pamin kin, enim sin ek piik ekii sik kin, epi nipe endi tonu orum ei, en enim piinmin. Piik kin, poł tok nik mołmun. Mułangin kin, wumb ek poł tok, enim gos kend sik kindik enjing oł ei, en enim ni piik, er mołmun. Enim Gos kin noman tuk ele ak tok puk kin ei akip enim Gos mendpił konj mołum ei nge, enim kongun wu mendpił mołmun. ¹⁰ Pe wumb ek poł yi nik kin, enim Gos kingam kindang ei, epin konu ele si kindpi kin, mani omba nge kui er mołmun, ninjing. Nik ek ei, eim kułang kin, nga Gos eim sipi, orung sim. Gos kingam Jiisas, nga kindang opu kin, wumb oł kis mołmun wumb ei, kumep kis ngopu ermba kunum ei, sinim sipi orung simba.

2

Pol Tesilonaika Konu Kongun Erim

¹ Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, enginjpin noł enim piimin. Piik kin, ok sin enim konu ele onjpun kunum ei, epi endi wii punerim mon. ² Ok sin Pilipai konu ele ngenj kumbii kułpun. Wumb sin ngenj to kis enjing ei, enim piimin. Ba sinim Gos ei sin noman ele er dinga erang kin, sin opu orung wumb kin, mund mong kulenjpin mon. Sin dinga pupun kin, Gos nge ek ka ei, nipi enim ngunjpun. ³ Sin ek nipin enim ngunjpun ei, ek opu kun punermba ek endi nipin, ngunenjpin. Ngunarpin kin, pei oł kis endi enenjpin; min ek kend topun kin, ek ak mak erpin kin, enim ngopun yi enenjpin mon. ⁴ Gos sin kin mołpu kin, eim sin noman tuk ele kanpi kin eim sin kin kongun ei nirim. Yi mił

ku, sin ek ni tor kindilmin ei, wumb noman ele kongun enanmin mon. Ba Gos eim noman ele sin kongun erpin kin, eim ek ka ei, eim wumb nik ngungii nirim. Nga Gos eim sin noman tuk kanpi kin, sin nipe ol ermin ei, kenmba pend piipi nirim. ⁵ Enim piinmin, sin enim kin epi endi simin nipin kin, ek ka ninanmin mon. Gos eim piinim; sin epi endi bun bun kulpun kongun enenjpun mon. ⁶ Wumb sin embe ambil tonu kindngii ni, yi piinenjpun. Nga wumb en enim, yi enengii mon ku. Nga wumb tilap eipi kin mon ku. Keimi, sin Jiisas nge ek se andilmin wu, sin enim kin ek dinga kind ninmin. Nipin kin, sin embe tonu ba nimin ei kapli ba. ⁷ Ba kumb ok, sin enim kin kangi ambil ka se molulum mil, yi sin eim kin erpin mulnjpun. ⁸ Sin enim kin noman ka ngolmun ei, piipin kin, Gos ek ka ei nipin enim ngonmun. Pe nga ei nge minj mon. Sin kolpun kin, enim paki tumun ni piinjpun ei, nimbil erang sin enim kin noman ngunjpun. ⁹ Sin enginjpun nol; enim piinmin. Sin kongun dinga enjpun ei, enim piinjing. Sin kongun dinga wii erpin kin, Gos nge ek ka ei nipin kin, enim ngunjpun. Nga sin ngenj kongun ni, Gos ek kongun ei, epin tinga er punjpun ei, enim kuni ni epi endi, sin simin nge punenjpun mon.

¹⁰ Enim piinmin, nga Gos piinim ku; sin enim pii gii wumb mulnjung konu ele sin kongun er punjpun ei, Gos eim ka piimba ol ei mil sik, kongun ka wii er punjpun. Pupun kin, Gos eim ol kun ka wii minj er punjpun. Pupun kin, ol kis endi enenjpun mon. ¹¹ Enim piinmin, wu endi, eim kingam nol kin ek ka nipi elim ol ei, yi mil ku, sin enim kin, endeim endeim ni yi mil enjpun. Erpin kin, enim noman to pirek nipin erpin kin, ek ni tor kindinjpun. ¹² Sin ek ni tor kindpin kin, enim pii kun erngii ek ei nipin kin, enim noman dinga pimba ek ei, ni ngunjpun. Sin yi ninmin; enim Gos ol kun ka palim mil, ei yi erik kin, kun erngii pa

ninjpun. Gos eim sinim tep er molum konu ele tilang owundu salim ei, tuk ongii nipi molum.

En Enim Pii Gii Ei Ni, Ol Embin Tui Tonu Om Ei Ni, En Enim Dinga Kindik Mulnjung

¹³ Kunum kunum, sin Gos kin prei erpin kin, ka pii ngopun ol ei, tonu omba nipin prei elim ku. Kumb ok, enim Gos ek sin gupu el piilmin ei, sinim wumb mendpil, ek mil mon. Enim Gos ek mendpil piinjing ek ei, enim pii gii wumb, noman ele pupu kin, enim pii gii wumb ei, kunum kunum dinga ngolum. ¹⁴ Enginjpun nol, enim Gos nge tilap ele tuk ok mulmun ei, enim Jura wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, enginjpun nol molmun mil, enim yi ku molmun, ni piinjing. Enim Krai Jiisas kin pii gii nik kin, enim wu amb ei, Gos nge molmun. Enim ngenj kumbii en enim enginjing nol erangin kin, ngenj kumbii piinmin yi mil ku, Jura enginjpun nol wumb angil ele, Jura wumb Gos kin pii gii ninjing wumb kombur, enim piimin ei, ol embin tui ei, ok yi mil piinjing ku. ¹⁵ Jura wumb, Jiisas owundu kin, Gos nge ek ni tor kindilmin wumb sik, to kunduk. To kunduk kin, sin to tor kindik yi erik kin, Gos piirim ol ei to kindik kin wumb pei kin, opu orung erik yi mil enjing. ¹⁶ Wumb sin konu eipi eipi bin ei, mon nik kin, andlam ei, ondu ngungii enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek nipin kin, wumb tilap eipi ngumun; ba kongun dinga wii palim. Gos wumb eipi ombu, sipi orung simba ni piik kin kunum kunum, sinim kin ol kis owundu erik kin, tonu minj ek kulnjung. Ba Gos nge popul sipi, wumb ombu piipi kin, kumep kis singii ei, pe kunum ele mendpil singii. Sik kin, kunum endi sinolim mon; ei poru ninim.

¹⁷ Gos nge tilap ele mulnjung wumb ei, enim sin enginjpun nol, Jura wumb ok, sin enim kin mulnjpun ei sipnjing. Pe kunum aninga, sin kangil ernjing menjing mulalim

mił, yi mulnjpun. Keimi sin enim kin-nenjpun; ba noman ełe enim ngopun mulnjpun. Sin yi piipin kin, andłam kurpun, opun kin, enim kenmin ni piinjpin. ¹⁸ Sin yi piipin kin, na Pol kunum kunum andłam kurunj; ba Seisen sin andłam ełe ondu ngum. ¹⁹ Ekii se, sin nge Owundu, Jiisas orung om kin, eim kumb ełe sinim ouni tep to engmin. Engmin kunum ei, sin epi endi simin ni pipin kin, kui er mołmun. Pe sin enim kin noman ka wii piinmin ei, enim Gos tilap ełe tuk semin. Ok enim Gos Owundu kin pii gii ninjing ełe, sin ka piinmin. ²⁰ Keimi, sin kongun enjpin ełe piik kin, Gos kin pii gii ninmin ei, enim sin kin bong nik kin, noman pa piik enmin.

3

Timosii Pupu Ek Neng, Wumb Dinga Mułngii Nim

¹ Sin kunum kinan er mułmun kis erang kin, sił Sailas teł mendpił, Asenj konu ełe mułmbuł, ninjpił ² Nembil kin, sił Timosii, sinim enginjpin, Kraiss nge ek ni tor kindiim wu ei, Gos nge kongun wu. Sił wu ei kindinjpił opu kin, enim kanpi kin, Gos ek ka nipi, dinga erpi, yi erang kin, enim Jiisas kin pii gii dinga peng mułngii. ³ Molk kin, enim kombur oł embin tui ei, piik kin, mund mong kulk, yi enerngii! Enim Gos kin pii gii dinga nik mułngii! Ei nimbil erang, en enim piinmin. Gos noman ełe ei, sinim oł embin tui yi nge, sinim ngenj ełe pimba. ⁴ Keimi! Ok sin enim kin mołpun kin, enim kanpin ek yi ninjpin. Ekii se, sinim ngenj kumbii simin, ninjpin. Pe yi mił tonu onum ei, enim piinmin. ⁵ Yi mił peng kin, na kui er mulermbii. Na wu endi Timosii kindang kin, enim pii gii palim mił ei, opu neng kin, piimbii. Mon pim kin, wu endi Seisen, enim kom topu elim wu ei, opu enim kom tang kin, sin kongun erpin kongun ei, wii mił am ba.

⁶ Pe Timosii enim ei kindpi kin, ya pe sin kin tor onum. Opu kin, eim

enim kin ek ka nipi kin, sin ngonum. Enim pii gii peng molk kin, wumb eipi kin noman ngok mułngii, ninim. Kunum kunum, enim sin kin ka piik kin sin kenmin ni piik mulnjung. Nga sin yi ku, enim ek nimin ni mulnjpun. ⁷ Sin nge enginjpin noł, sin enim pii gii nik mołmun ei, piipin kin, sin oł embin tui pei tonu omba ei, sin kapli, sipin ko wupun, mułmun. ⁸ Ei yi mił, pe Gos Owundu kin dinga mulnjung kin, sin konu tilang konj, kunum kunum mułngii konu ełe mułmun. ⁹ Sin Gos ningil ełe enim pii gii ninjing ei, sin ka piilmin. Pe sin Gos kin noman ka pii ngopun kin, prei er mułmun. Mułamin kin, eim sin kin noman ka ngonum. ¹⁰ Konu epin tinga kunum kunum, sin enim kenmin nipin kin, am prei minj er mołmun. Pe nga enim nge pii gii ei, mani ba erim kin, sin prei dinga eramin ei opu, kapli ermba.

¹¹ Sin yi piinmin, sinim Gos kin Owundu Jiisas eim, sin andan topu tu wupu kin, enim kin tor tu wumba. ¹² Sin noman ełe yi piinmin. Gos Owundu enim noman ka ngang kin, enim wumb eipi kin, noman ka ngungii. Ngok kin, enim noman ka tuk piki to peng kin, wumb noman ngungii. Ngok kin, engnjing noł ni, wumb pei noman ka piik, ngungii. Ngok kin sin enim kin noman ka pii ngołmun, yi erngii. ¹³ Sin piimin, Gos yi mił ermba. Erpi kin, enim noman ełe to dinga ermba. Ekii se, Owundu Kraiss Jiisas eim orung om kunum ei, ok wu ka ombu kin, ouni tep to ongii. Ongii kunum ełe, enim am kun ka wii molk kin, Erinjpin Gos nge ningil ełe, kun ka mułmun.

4

Gos Eim Wumb Yi Mił Endngii Ni Piinim

¹ Enim Gos kin pii gii ninjing wumb enginjpin noł ei, sin enim kin kii dinga sinmin. Nimbil erang enim sinim nge Owundu Jiisas kin molk kin, Gos eim noman tuk ełe enim kin ka piimba oł ka ei mił,

yi erik muḥngii. Na ek enim kanip ninj ei, enim Gos kin oḷ kun ka minj er muḥngii! ² Enim piinmin, sin Jiisas Owundu nge noman dinga eḷe, sin ek pei nipin kin, enim ngo poru ninjpin. ³ Gos nge noman eḷe yi paḷim. Enim am oḷ kun ka er molk pungi. Enim amb opral amb miḷ, mulerngii mon! ⁴ Pe amb sin enmin oḷ ka wii, ei pii kun erik! Wu amb sinmin miḷ oḷ ei nge miḷ kun ka singii! ⁵ Enim amb endi kan bun bun kulerngii mon! Oḷ ei nge, wumb Gos ek piinarik kin, er moḷmun miḷ, yi eḷmin. ⁶ Nga enim engnjing noḷ kin, ek kend tok, oḷ kis ermin nik kin, yi enerngii mon! Gos Owundu, wumb oḷ kanim kanim eḷmin ei, wumb oḷ embin tui ngoḷum ku. Sin enim ok, ek ombu ni tor kindpin kin, enim piik muḥngii. ⁷ Gos sinim wii topu sim ei, sim oḷ kis endi ermin nipi, wii topun, sinerim mon. Ba eim andḷam saḷim miḷ, kun ka muḥngii pa nipi kin, sinim tuk sim. ⁸ Pe yi paḷim, wumb endi ek ei buḷ ngumba ei, Gos nge ek kongun wumb kin buḷ ngunermba mon. Wumb ei, Gos kin buḷ ngumba. Pe Gos eim nge Gui Ka ei, enim ngonum.

⁹ Na enim engnjing noḷ kin, noman ngok enmin oḷ ei nge, nip puḷmbii ei mon! Nimbiḷ erang, Gos enim oḷ ei nge, andan top nip, ngop poru nim. ¹⁰ Pe enim Maseroniya konu eḷe wumb ei, noman ngok kin, konu eḷe orung orung noman ngoḷmun. Ba enginjpin noḷ, sin ek dinga nga nipin, enim ngonmun. Enim am oḷ ei nge, erangin kin, tonu opu dinga ermbe. ¹¹ Enim noman emin ka peng, er molk kin, enim noman dinga piik kin, en enim nge epi ombu tep ka erik muḥngii! Molk kin, en enim angii eḷe, kongun erngii. Sin oḷ enim kin, yi miḷ nipin ngunjpun. ¹² Yi erik kin, enim wumb Gos tiḷap eḷe tuk punenjing wumb ei, enim embe ambii tonu kindik kin, oḷ yi miḷ erngii. Enim kun ka erik endngii, kunum ei, enim epi endi simin ni piinerngii mon! Enim epi pei kapli er saḷim.

Jiisas Owundu Orung Opu Kin, Sinim Si Orung Simba

¹³ Sin enim enginjpin noḷ nimin enmin ei, enim wumb koltmun wumb ei, pii poḷ tungii nge, ek ei ninmin. Wumb endi kuḷangin kin, enim kaimb sik, ke nik kin, yi miḷ er mulerngii. Gos pii gii ninenjing wumb ei, molk kin, enmin miḷ ni pingii; ei mon! ¹⁴ Jiisas eim koḷpu kin, nga angpi konj pum ei, sinim pii gii nimin. Nipin kin, sinim piimin, Gos nge dinga eḷe, Jiisas sipi orung sim. Gos wumb molk kulnjung ei, eim Gos wumb ei ni, Jiisas kin ouni sipi, orung simba kunum ei, pei orung ongii. ¹⁵ Sinim nge Gos Owundu nge ek ei, enim kanpin yi ninmin. Ekii se Owundu nga orung omba kunum ei, sinim pe konj moḷmun wumb ei, ok kulnjung wumb ei, si kindpin kin, ok punermin mon. ¹⁶ Gos Owundu ek dinga yi neng kin, enjel Owundu wii dinga tang kin, Gos nge beli ei ek tengmba. Yi ermbe kunum ei, Owundu tonu epin konu eḷe, eim si kindpi kin, mani omba. Wang kin, wumb Jiisas kin pii gii nik kin, wumb ok kulk wumb ei, ok angk kin tonu ongii. ¹⁷ Kunum eḷe, sinim konj moḷmun wumb ei, Gos Owundu sinim simba ei, wumb ok kulk wumb ei ni, ouni simba. Owundu sinim tonu kupu eḷe, tonu simba. Si pang kin, sinim Owundu kenmin. Yi miḷ ermbe kunum ei, Owundu kin kunum kunum ouni moḷmun. ¹⁸ Pe enim wumb engnjing noḷ kanik kin, ek ei nengin kin, noman dinga piik muḥngii.

5

Sinim Gos Owundu Omba Nge Er Kun Erpin Kin Kui Er Mulmun

¹ Enim sin enginjpin noḷ; sin ek endi nga poḷpun kin, epi endi kunum eḷe, omba nipin, yi ninermin mon. ² En enim piimin! Jiisas Owundu nge kunum owundu omba ei, konu epin waning wu miḷ, yi omba. Ba eim omba kunum ei, sinim piinanmin mon! ³ Pe wumb molk yi ningii,

“Pe kunum ka salim ei, sinim ka mułamin,” nik erngii! “Jiisas orung omba kunum ełe mendpił, sinim to ak to er kis mundmba oł ei, sikir tonu omba. Omba kunum ełe, ngenj kumbii simin ei, amb endi kangii mengmba peng kin, ngenj kumbii sinim ei mił, yi tonu omba.” Nga wumb epi ełe nge, tungu pungii ei, kapli enermba mon! ⁴ Ba enim enginjpın noł, Gos nge tiłang ełe mołmun ei, epi waning wu mił, enim puku sik erik mułngii ei, enim kin tonu onermba mon! ⁵ Enim wumb pei, eni kin Gos tiłang owundu nge ełe mołmun wumb ei, konu epin mił, Seisen nge emii konu ełe, sinim tiłang wumb ei, tuk punermin mon. ⁶ Mon peng kin, sinim wumb eipi or pałmin mił, pepin mułmun ei mon! Sinim ningii ełe kanpin kin, noman ka seng kin, piipin mułmun. ⁷ Yi mił sinim piinmin, wumb pei or pałmin ei epin kunum ku or pałmin. Nga yi ku, wumb noł dinga nołmun wumb ombu, epin kunum ei ku, noł dinga nok kin, wulu pułum. ⁸ Ba sinim eni topu, tiłang erang mołmun wumb ei, sinim noman ka seng kin, tiłang erang mułmun wumb ei, Gos ek ambiił gii nipin kin, pii gii nipin. Sinim wumb noman ngopun erpin kin, opu kumb tepii mił kindmin. Sinim dinga pupun mułmun ei, Gos sinim orung simba. Seng kin, sinim peng ni, ngenj ełe pei, sinim er dinga erang mołmun ei, Jiisas Owundu omba kunum ei, kui er mołmun! ⁹ Gos eim wumb oł kis ełmin wumb ei, kumep kis ngumba. Ngumba kunum ei, sinim kumep ei, Gos sinim simin ni piinerim mon. Ba sinim eim erpi kin Jiisas Kraıs sinim nge Owundu ei, sinim sipi orung simba ni pendim pałim. ¹⁰ Ok Jiisas eim kołpu kin, sinim paki topu yi erpi kin, sinim konj mułmun min kułmun ei, sinim eim mołum konu ełe, ouni konj kunum kunum mułmun. ¹¹ Yi mił erang piik kin, pe nemin oł ei mił, yi puk, ek ka nik kin, enginjing noł ngok, wumb endeim endeim paki

tok kin, noman tuk ełe dinga kindik erngii! Erik kin, enmin oł ei mił, yi puk erngii!

¹² Enginjpın noł! Sin enim ek dinga ni ngonmun ei, enim kin wumb tuk kongun erik wumb ei kin, ka piik kin ek ka nik erngii ei, ekii singii! Owundu eim, enim konu ełe wu num mundum wu ombu, ek nik kin, enim noman ełe kun pendngii. ¹³ Enim mulk wumb, en enim kongun erngii ei, kanik kin, noman ka ngok erik mułngii. Molk kin, Gos nge kongun ei tep er molk kin, angim angim noman ende sek kin, emin ka mułngii.

¹⁴ Sin enim kin ek dinga ninmin wumb ei, ten kulk kin, er mołmun ei, enim wumb ei kin ek dinga ningii! Wumb en enim mund mong kulk er mołmun ei, enim wumb ei kin, ek nik dinga erngii! Wumb dinga pinerang er mołmun wumb ei, enim paki tungii! Tok kin, enim wumb pei kin, kongun ka ei ni kunum kunum erik mułngii. ¹⁵ Mon peng kin, enim tok oł kis erik wumb ei kin, nga enim oł kis erik wumb ei kin, orung kindik kin, yi enerngii mon! Kunum kunum Gos kin pii gii ninjing enim engnjing noł ei kin, wumb pei oł kun ka ei erik kin, kongun dinga erngii!

¹⁶ En enim kunum kunum kaimb tok er mułngii. ¹⁷ Enim kunum kunum prei erik Gos ngungii. ¹⁸ Epi kis min ka enim kin tonu omba kunum ei, enim ek ka nik kin, ka piik ngungii. Ngok kin, Jiisas Kraıs nge dinga ełe Gos oł ei nge erngii ni piilim.

¹⁹ Enim Gos nge Gui Ka dinga ei buł ngok kin, to mani kindnerngii mon!

²⁰ Gos nge ek ka ni tor kindik ełmin wumb ni enim ngungii ei, buł ngok kin, to mani kindnerngii mon. ²¹ Ba enim epi kanim mok tok kin, epi kun ka mił ei, ambiił gii nik mułngii. ²² Epi oł kis kanim kanim ei si kindngii! Si kindik kin, buł ngok, eipi puk kin, yi erngii.

²³ Gos eim noman emin pułwu ei, eim enim erang kin, enim noman tuk

eġe oġ kun ka mendpiġ tonu omba. Wang kin, en enim noman tuk gui ei ni, noman tuk eġe ei ni, ngenj ei ni ombu pei, kun ka mendpiġ muġangin kin, sin nge Owundu Jiisas Krai nga orung omba kunum ei, sinim oġ kis endi peng kin, kinermba mon. ²⁴ Gos eim ek keimi niġim nge puġwu ei, eim ok ek nirim miġ kunum kunum elim. Eġe nge, sinim eim kin kapġi pii giġi nimin. Nipin kin, eim enim kingam noġ wii topu tuk sim.

²⁵ Enginjpin noġ, enim sin Gos kin prei erik ngungii.

²⁶ Sinim Gos nge wu amb moġmun ei, angġi sipin kin, ek ka nipin, 'Weiyo!' nipin yi ermin.

²⁷ Owundu nge noman dinga eġe, na ek dinga nip enim ngond. Enim pipe ei enim enginjing noġ pei ni, tuk sik, kuġou to molk kin, pipe ei gerik piingii!

²⁸ Sinim Jiisas Krai Owundu nge noman ka ei, enim kin ouni peng muġngii.

Pol Mon Tesilonaika Wumb Nga Endi Polpu Kindim

Pol Pipe Endi Nga Polpu Tesilon- aika Konu Kindim

¹ Sailas, Timosii, na Pol, sin wu kei pipe nga polpun kin, enim Tesilon-
aika konu e le wumb Gos tilap e le
molmun wumb ei, kin kindinmin.
Enim Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas
Krais kin, ouni molmun.

² Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas
Krais enim kin noman ka ngang kin,
enim noman emin peng ka mulngii.

³ Enim sin enginjpin nol piipin
kin, kunum kunum Gos kin prei
er ngopun molmun. Nimbil erang
enim pii gii ei dinga palim. Pe enim
wumb endeim endeim ni, noman ka
ngangin kin, am opu ka ba. ⁴ Sin
sinim nge piipin kin, sin Gos tilang
wumb molmun konu e le embe ni,
tonu kindpin enmin. Erpin kin, sin
wumb eipi kanpin ninmin ei, enim
nge opu orung wumb ol embin tui
tonu onum ei, piipin yi mil ninmin
ku. Tesilonaika wumb ei, pii gii
dinga peng molk kin, ngenj kumbii
ol kis kanim kanim ni, ol embin tui
tonu onum ei, dinga kindik molmun
ei, piipin ninmin.

⁵ Nemin ol ei, sinim yi mil andan
topu ngonum ei, Gos eim nge kos
piimba ei, kun ka mendpil molum.
Ol e le nge, enim ol embin tui ei, enim
kin tonu omba; ba enim dinga puk
kin, Gos sinim tep er molum konu
e le, enim tuk puk mulngii ni pendim.
Ei keimi, enim kapli pungii. Puk kin,
Gos sinim tep er molum konu e le,
tuk puk mulngii. ⁶ Gos ol kun ka yi
mil ermba. Wumb enim kin ol kis
enjing wumb ei, Gos nga enim kin
erpi, orung kindmba. ⁷ Kunum ei,
Owundu Jiisas orung omba kunum
ei, Gos eim pe enim ol embin tui
palim ei, to eipi kindmba. Kindang
kin, enim konu ka e le kor mulngii
ei, sinim ouni molmun. Gos nge

enjel dinga ei, ombu kin, Jiisas kin,
epin konu e le si kindik kin, mani
ongii. Ok kin, konu peni e le tor ongii
kunum ei, dup owundu kin, Gos kos
piimba epi ei, ouni ongii. ⁸ Kunum
e le, wumb singindmba kunum ei,
wumb Gos lo ek ekii sinarik en-
min wumb ei, peni e le ongii. Ji-
isas Owundu eim wumb ombu topu,
eim gupu e le neng kin, poru nimba.
⁹ Wumb ei, kumep kis yi mil singii.
En enim Gos kumb e le mularik konu
e le, turii eipi molk. Molk kin,
Owundu nge tilang ei kinarik kin,
eim ol dinga wii ei kinarik kin, am
mendpil pungii. ¹⁰ Wumb ombu nge,
Jiisas omba kunum ei, am pungii.
Puk kin, kunum owundu e le, Jiisas
wang kin, wumb Gos nge mulngii
wumb ei, Gos embe ambil tonu kind-
ngii. Nga wumb Gos eim kin pii gii
nik mulngii. Molk kin, sin wumb
nge ek tuk enim konu e le ninjpin; ba
enim pii gii dinga ninjing.

¹¹ Sin ol ei tonu omba ni piipin
kin, kunum kunum sinim Gos ei, eim
enim paki tumba nipin kin, Gos kin
prei er ngopun molmun. Sin pii gii
nipin kin, kongun keimi minj er poru
ningii. ¹² Yi palim ei piik kin, kunum
e le, sinim nge Owundu Jiisas embe
enim ambil tonu kindngii. Yi eran-
gin kin, nga eim enim embe ambil
tonu kindmba ku. Nga sinim Gos kin,
Jiisas Krais ouni nge noman emin
ka ngumba. Ngang kin, enim yi mil
erngii.

2

Lo Ek Pinarpi Ek To Kindilim Wu Kis Endi

¹ Enginjpin nol, akip sinim nge
Owundu Jiisas Krais orung omba nge
ek nimin enmin. Ei eim orung omba
ei, sinim eim kin tep to molmun
ek dinga ei, nipin ngonmun. ² Pe
wumb enim kanik kin, Owundu nge
kunum owundu tonu om poru ninim
ningii. Nga ek ni tor kindilmin wumb
mendpil ei, wumb nilmin mil, ek ni
tor kindilim kend endi opu yi nimba.
Nga wu endi opu, sin enim kin pipe

yi polk kindnjing nik, yi erngii ei, enim sikir noman embin to piik kin, noman eipi eipi sek enerngii mon!
³ Wu kombur ok oł ek kend tok erik kin, ningii ek ei, enim kom sek piin-erngii mon! Kunum owundu Jiisas orung omba kunum ei, wii onermba. Kumb ok wumb pei, en enim Gos ek piinarik kin, Gos buł ngok enjing. Pe lo ek to kindpi kin, oł kis nge kanim kanim elim wu ei, opu peni ele tor omba. Wang kin, ekii se, eim dup konu kis ele poru nimba kunum ei, Owundu Jiisas orung omba ei, eim ok yi ermba. ⁴ Epi kanim kanim, wumb en enim men tok elmin epi ei, Seisen nge wu kis ei, eim epi ombu pei erpi, kis erpi kin, am epi ombu kin, opu orung erpi, ngopu yi ermba. Epi ombu pei to mani kindpi kin, eim pupu Gos men ngii owundu ele nirik pupu mołpu kin, ek yi mił nimba; na Gos mendpił moł.

⁵ Ok na enim kin mołup kin, ek ei nge, nip enim ngunj ek ei, enim si kindnjing min, piik mołmun. ⁶ Enim piinmin; akip lo ek to kindpi elim wu ei omba; ba pe epi endi, eim andłam ele ondu ngonum ei piinmin. Kunum endi, kun simba kunum ei, lo ek to kindiłim wu kis ei, tor opu, peni ele mułang kin keningii. ⁷ Enim piinmin; lo ek to kindik enmin oł ei, pe kongun dinga palim. Pe oł kis nge pułwu ei, koi er pepi mułang kin, pe wumb nii endi, eim andłam ele ondu ngo pendim ei, eim orung wu kis ei, ei peni ele mułmba. ⁸ Kunum ele, lo ek to kindpi elim wu ei, tor opu peni ele opu mułmba. Mułang kin, Owundu Jiisas eim gupu mułung je, pupu tang kin, lo ek to kindpi elim wu ei kułmba. Kułang kin, Owundu tor orung omba kunum ei, tiłang owundu ermba konu ele kun Gos nge ek to kindpi kin, lo ek to kindpi elim wu ei, eim am to kis mendpił ermba. ⁹ Lo ek to kindpi elim wu ei, Seisen nge dinga ele kongun elim. Pe Seisen nge dinga ele, ek kend oł ei ni, oł dinga wii kombur elim. Nga Seisen nge dinga ele, jep oł kanim kanim

elim ku. ¹⁰ Erpi kin, lo ek to kindpi elim wu ei, eim ek kend topu, oł kis kanim kanim erpi kin, wumb konu kis ele, am pungii nipi ermba. Am ek kend mami topu, wumb ngopu elim. Pe wumb ei, en enim ek keimi ei piik mułangin kin, Gos wumb ombu sipi orung tiłang ermba; ba en enim ek ei noman ngunarik kin, buł ngunjung. ¹¹ Yi erangin kin, Gos eim ek kend dinga wii endi topu, wumb ei ngang kin, wu kis ei, eim nimba ek ei mił, pii gii dinga nik mułngii. ¹² Pe wumb Gos ek mendpił ei, pii gii ninerik; ba oł kis ei ermin ni, ka ka piik enmin. Wumb ei, Gos kos erpi, kumep tumba kunum ei, ngenj kumbii owundu singii palim.

Gos Enim Sip Orung Simbii Nip Pendim Palim

¹³ Ba enginjpin noł, Owundu enim noman ngopu yi erang kin, sin kunum kunum enim kin, prei er Gos ngopun mołmun. Kumb ok Gos enim sipi, orung sipi kin, orung simbii nipi pendrim, ek ei palim. Gos nge Gui Ka ei, enim Gos nge wumb mendpił nipi pendim. Enim Gos ek keimi ei, pii gii mendpił ninjing oł ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas Krai tiłang owundu ei, Gos enim ngumba. Sin enim Gos ek ka ni ngupun kunum ei, Gos enim wii to sirim. ¹⁵ Yi piik kin, enim sin enginjpin noł; enim dinga angk mułngii. Gos nge ek pei, enim kin nipin ngunjpun kin, nga pipe kindinmin ei, ekii sik, andik mołmun ei, piipin ninmin.

¹⁶ Jiisas Krai sinim nge Owundu ni, sinim Erinjpin Gos ei, eim sinim noman ngołum. Nga eim noman emin ka ei, sinim kin ngang kin, sinim kin ek ka wii endi simin ni piipin kin, kui er mołmun ei, Gos orung omba kunum ei, simin. ¹⁷ Nga Gos enim noman dinga ngang kin, eim enim paki tang kin, eim enim oł pei ka erim kin, ek ka minj nik, yi erngii!

3

Enim Gos Kin Prei Erangin Kin Sin Paki Tumba

¹ Enginjpin noł, sin enim kin ek nga kombur sałim. Ei yi mił, enim Gos Owundu kin prei erangin kin, Gos sin paki tumba. Tang kin, Gos ek ka ei konu orung orung pei pang kin, ek ei embe tonu ba; ba enim konu ełe yi mił noman tuk ełe punum. ² Enim Gos Owundu kin prei erangin kin, wumb kis ok sin kin oł kis enjing ei, Gos kaplı paki topu kin, si kindmba ei, enim piinmin. Wumb pei, Gos kin pii gii ninenjing wumb pei mołmun.

³ Ba Gos Owundu eim ek keimi dinga mendpił nilim oł eipi yi mił ermba. Eim enim paki topu kin, enim tep dinga ermba. Yi erang kin, Seisen enim mułngii konu ełe tuk onermba. ⁴ Owundu sin noman dinga ngang kin, sin enim kin ek yi mił ninmin; epi pei sin enim erei ninmin ei, enim yi ełmin. Ekii se enim yi minj er mułngii.

⁵ Sin noman yi piinmin; Gos enim noman ambił kun erang kin, enim Gos enim noman ngopu eririm ei piingii. Nga Jiisas Kraiss eim dinga pupu kin, ngenj kumbii sirim ei, enim pii gii ninmin ku.

⁶ Enginjpin noł, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss embe ełe, sin enim kin ek dinga yi mił ninmin. Enim nge Gos kin pii gii nik enginjing endi sin ok ni ngupun ek ei, piinarpi wii mułum kin, enim wu ei omba ei, kanik kin, ok eipi puk, yi erngii.

⁷ Enim piinmin; enim sin erpin oł ei erngii. Ok sin enim kin mułpun, kunum ei, sin wii mulerpin mon.

⁸ Sin enim angil ełe, kuni wii si nunerpin mon. Sin top minj erpin. Sin kongun dinga erpin ei, kongun epin, tinga pei, kongun erpin. Nimbił erang sin oł embin tui endi, enim ngenj ełe, embin endi kindnerpin.

⁹ Yi mił, sin enim kin kuni ni, epi si nułamin; ba yi mił enerpin mon! Nimbił erang sin oł yi eramin kin, enim sin enmin oł ei kanik kin, ekii singii ni piipin erpin. ¹⁰ Enim

piinmin, kumb ok sin enim kin mułpun kunum ei, sin enim lo ek ni ngupun. Ei yi mił, wu endi kongun enerim kin, eim kuni nunermba nilmin.

¹¹ Nimbił erang sin ek yi mił nipin? Ei yi mił, enim mulk konu tuk ełe, wumb kombur wii mołmun nengin piipin kin nipin. Ei kongun enarik kin, wii minj mołmun nik; ba en enim, ek eipi eipi, wumb eipi epi ei, sin sinim epi nik ełmin. Ba en enim epi mendpił mon. ¹² Sinim nge Owundu Jiisas nge embe ełe, sin lo ek nipin kin, wu ombu nge ngupun. Sin ek yi enmin piik kin, oł yi erngii ni piipin nipin ełmin. En enim mandi ełe, kun ka molk kin, kongun erik kin, en enim nge kuni tonu wang kin, nungii nge nipin ełmin.

¹³ Ba enginjpin noł, enim oł ka enmin oł ei, ei kindmin ninerei mon!

¹⁴ Pe wu endi, sin pipe połpun ninmin ek ei, ekii sinerim kin, enim wu ei kin, andan to kun er ngok mułngii. Molk kin, eim omba konu ei, ek tang ngunarik erangin kin, eim singambił erang piimba. ¹⁵ Sin kin opu orung wu nik kin, ek ngok yi enerngii mon! Enim yi piingii, sin enginjpin nik, ngungii.

¹⁶ Gos Owundu eim noman emin ka nge pułwu ei, eim kunum kunum eim enim kin, epi pei enim noman emin ka ngopu kin, Owundu eim enim kin kunum kunum tep er mułmba.

¹⁷ Na Pol, na nam ek ei połup kin, enim ngond. Enim ka mułeyo! Na pipe pei nam połup kin, enim ngoł. Ek yi mił, ni połup kin, enim ngoł.

¹⁸ Sinim nge Owundu Jiisas Kraiss ei, eim nge noman ka ełe enim kin pei mułangli!

Pol Mon Timosii Kin Kumna Połpu Kindim

Pol Kumna Pipe Ei Połpu Timosii Ngum

¹ Na Pol, na Krajs Jiisas nge ek se andił wu. Gos eim kin sinim sipi orung sim kin, Krajs Jiisas sinim kui er mołmun ei, eim na eim ek ka se endii nim.

² Timosii na Gos ek nip nim ngamb kin, pii gii nirin. Ełe nge na nim arnim mił moł. Na pipe ei połup nim ngond. Sinim Owundu Jiisas Krajs ni, Erinjpin Gos ni, wumb kaimb sipi, wumb noman emin ka ngopu, wumb noman ka ngopu, yi ełim nge pułwu. Eim nim kin mułangli.

³ Kumb ok na Maseroniya konu ełe bii pendip kin, na nim kanip ek ninj mił yi ku, akip nind. Nim Epeses konu ełe molkun, wumb kombur kindan puk kin, wumb ek kend tok nik, wumb ngok erngii ei, mon ninjii!

⁴ Wumb en enim, kupenjing noł nge embe pei, ek kanim kanim ninmin ei, ek poł wii ni ek ei ninerngii! Wumb eipi ek ei nge, piik kun enarik kin, noman eipi eipi seng kin, Gos kin pii gii ninarik kin, Gos kongun ei, enenjing ku. ⁵ Ba pe na lo ek ei nip nim ngond ei, wumb ekii sik enjing kin, kapli en enim noman emin pup, noman ka seng kin, Jiisas pii gii mendpił ningii. Pe en enim wumb eipi kin, noman ngok, enmin oł ei erngii. ⁶ Ba wumb kombur, Gos ek ka ei piinarik, si kindik kin, ek wii ei piik owuł owuł yi erik mołmun. ⁷ Pe wumb en enim, Gos nge lo ek ei, ek mon wu mołpun kin, wumb ek emb to ngopun, yi ermin ni piikmin. Ba en enim ek ei piinarik kin, ek pułe pii poł tunanmin ku.

⁸ Sin piinmin, Gos lo ek ei kun ka palim. Nimbił erang sin kongun kun ermin ei, Gos nirim mił ermin. ⁹⁻¹⁰ Wumb lo ek to kindik, oł kis erik kin, Gos kin buł ngok, Gos ek

piinermin mon nik, wumb num ek piinarik kin, ernjing menjing to konduk, wumb eipi to konduk; nga wu eipi tok ełmin ku. Wu endi pupu kin, amb eipi kin ningił erang kin amb eipi pupu, wu eipi kin ningił erang kin, oł kis kanim erik yi mił ełmin. Nga wu kombur wumb epi waning sik, oł ei ełmin. Nga wumb ek kend tok nik; nga ek kend tok, keimi mił nik ełmin. Lo ek ka ei yi ełim. Nga oł kis ei, eipi kanim kanim ei, Gos ek keimi kin, opu orung ełim ku. ¹¹ Ek keimi ei, ek ende mił, Gos ek ka ni ngopu, “Yi ninjii!” nim; ei ni tor kindind. Ek ka ei, nipi sinim ngopu yi ninim. Gos tiłang owundu ei, pułe yi minj, ka piik mułngii.

¹² Na ka piip kin, Krajs Jiisas sinim nge Owundu ngond ei, eim na dinga ngopu kin, eim noman ełe piim. Yi mił, eim kongun ei kapli ermbii. Na noman ka piip eim kin ngond. Ei eim yi piim mił, na eim ek ka ei nimbii end. ¹³ Keimi, ok na Gos embe ełe, ek ni kis mondup kin, Gos nge wumb tiłap ełe tuk mołmun ei, top ek piinarip yi eł. Ba na ek puł ei, na Gos kin pii gii ninarip kin, yi erip mult. Ba Gos eim nge tiłang ei, na andan topu kin, na kaimb sim.

¹⁴ Owundu na kin noman ka ngang kin, na Krajs Jiisas kin pii gii nip kin, noman ka ngond. ¹⁵ Krajs Jiisas eim ya mei ełe mani opu kin, sinim oł kis enmin wumb ei, sipi orung simba nge om. Om ei, ek keimi ek ei piik kin, wumb pei pii gii ningii. Nik kin, oł kis enmin ei, na puł pendip eł.

¹⁶ Ba Krajs Jiisas eim noman ka ei, ok na oł kis owundu eł wu, kin ngum. Ngang kin, na wumb pei andan tunj oł ei, wumb kanik kin, Gos kin pii gii nik kin, kunum kunum konj ka mułngii. Yi pimba ei piipi kin, Gos ok, na kaimb sipi ngum. ¹⁷ Ngang kin, eim king kunum kunum tep mołułum wu; nga kulaliłim ei, eim nge tiłang owundu ni, noman ka wii ni, eim embe owundu ei, eim kin kunum kunum pimba. Ei keimi!

¹⁸ Timosii nim na arnim nind. Gos

ek mon ok połpu kin, eim ek ni tor kindiim wumb nirim mił, nim kin pulnjung ei, na nim kin nga ngop ek ei, pii kun erkin kin, nim ambił gii nikin mulnjii. ¹⁹ Ei nim pii gii dinga peng kin, nim noman tuk ka seng kin, moł punjii. Wumb kombur en enim noman tuk ełe, ek niim mił, buł ngok enjing wumb ei, en enim pii gii ei, nga pinerang kin, poru nim. ²⁰ Aimeniyas kin Elikander tał yi enjngił. Na wu tał sip kin Seisen nge angil ełe kindinj ei, pukuł kin Seisen ek piikił. Piikił kin, nga Gos kin ek ambilk erngii ei, mon nip kindamb kin, punjnguł.

2

Prei Ełmin Oł Ei

¹⁻² Akip kumna kongun ei, na nim andan top nemb kin enjii. Ek kumna palim ei yi mił. Enim Gos kin noman ka ngok, prei erik kin, wumb eipi paki tumba nik kin, Gos eim kin kii sik yi erangin kin, wumb pei paki tumba. Pe king ni, gapman ni, yi ku, enim Gos kin, prei erik ngangin kin, sinim noman emin peng kin, sinim Gos andlam kun ka ełe, ekii sipin bin. ³ Prei yi nge ermin ei, Gos piipi kin, ka piimba. Sinim paki topu, noman ka ngopu kin, sinim orung sipi minj mołum. ⁴ Eim wumb pei sipi, Gos kin orung seng kin, eim ek keimi palim ei, pułe piingii ni piinim. ⁵ Sinim piinmin ei, Gos endeim mendpił mołum. Pe wu endeim tuk Gos kin wumb tuk oi ełe anglim. Anglim wu ei, Krai Jiisas mołum. Mołpu kin, eim wumb sipi, Gos kin orung simba nge anglim. ⁶ Pe Jiisas kunum poru neng kin, eim noman konj eim wumb pei topu er si orung sim. Sipi kin, Gos piim mił, ei eim er tor kindim ei, Gos eim wumb pei sipi kin, orung simbii ni, peni ełe er tor kindim. ⁷ Gos eim yi nim, “Pol nim ek ei se endii,” nim. Neng kin, na se andip, eim ek ei, ni tor kindip end. Na ek keimi nind; na ek kend tunand mon. Gos eim na kindang pup kin, wumb tilap eipi kin, ek nip

ngop eramb kin, wumb ek keimi ei, pii gii ningii, nipi kindim.

⁸ Yi palim ei, na piip kin nind ei, en enim wumb konu orung orung wumb pei, Gos kin angil ełe tonu kindik kin, prei erik, Gos ngok kin, kun ka mułngii. Molk kin, noman kis ni, ek mił erik enmin ei, si kindik kin prei minj erik mułngii!

⁹ Na noman ełe yi palim; amb en enim konduk ni, epi ełmin mił ei, kun ka erngii. Amb en enim peng enjin ełe epi kanim kanim erik kin, biis gol ni, epi tilang erpi, biningał erpi, ku owundu pupu kin, enim epi ei sik kin, moke energii mon! ¹⁰ Amb en enim Gos nge ambilam mułmun ni piingii amb ombu, en enim kongun ka kanim kanim erik mułngii. Amb ombu, en enim ngenj ełe, konduk ka wii mił peng mułngii. ¹¹ Amb wu ek ei piik kin, en enim ek tingarik kin, wii molk, Gos ek piingii. ¹² Na amb endi, wu kin ek emb top kin, ermba nip mundnał. Amb en enim kom sek molk kin, ek minj piingii, nił. ¹³ Nimbił erang Gos kumna Andam erpi kin, ekii se Eiwa eririm. ¹⁴ Nga Andam ek kend ei, pii gii nineririm; ba amb ei, eim ek kend ei, pii gii nipi kin, Gos lo ek piinarpi, ekii sinarpi kin, oł kis eririm. ¹⁵ Ba amb en enim kongun ei, kangil minj mengk mułngii. Molk kin, en enim noman ka seng kin, oł kun ka erik kin, Gos kin pii gii nik kin, wumb noman ngok mułngii. Molk kin, Gos en enim sipi orung simba.

3

Gos Nge Tilap Tep Enmin Wumb Ek

¹ Ek ei keimi, wu nii endi eim wumb Gos tilap ełe tuk o mołmun wumb ei, tep mułmbii ni piimba ei, eim kongun ka simba. ² Pe tep ermba wu ei, eim kongun kun ermba ei, eim oł endi erang kin, kanik nik energii; ba eim kongun ka ermba. Eim amb endeim nge wam mułmba. Pe eim noman ełe, kun ka erpi mułmba! Eim noman

ka piipi kin, oł kun ka erpi ba. Eim wumb pei kanpi kin, ek ka nipi kin, eim ngii konu ełe sipipi kin, kuni ngumba. Ngopu kin, nga wumb kin ek emb ka top ermbe. ³ Eim noł dinga nopu, wulu punermbe mon! Eim noman kis sikir piipi kin, yi enermbe mon! Wumb pei kin mandil ka mulmba. Eim wumb kin opu enarpi kin, ku nin epi ei, noman to piinarpi mulmba. ⁴ Eim nge ambim, ni kangil ei pei, tep ka ermbe. Erpi kin, eim kingam noł, eim nimba ek ei, piik kin, ekii sik erngii. ⁵ Wu endi eim kingam, ambim noł tep ka mulermbe wu ei, Gos tilap ełe tuk ok mulmun wumb ei, tep enermbe mon ku! ⁶ Wumb konj, Gos tilap ełe onjung wumb ei, tep wumb mulerngii. Mon pim kin, eim noman kis pepi erang kin, Gos wumb ei to tor kindpi kin, Seisen kin kindpi ermbe. ⁷ Nga wu endi Gos nge embe ełe oł kun ka erpi kin, wumb torung mulngii konu ełe erang wumb ei, eim oł kun ka wii enim nik kin, eim embe ambil tonu kindik, yi mil erngii. Erik kin wu ei, Gos tilap wumb mulngii konu ełe tep wu mundangin kin mulmba. Pe eim embe ka pinerim kin, eim singambil piipi molpu kin, Seisen nge omu kon ei mil, ełe tuk ba.

Gos Nge Tilap Wumb Tuk Paki Tolmun Wumb

⁸ Yi minj, Gos nge tilap ełe tuk molk paki tolmun wumb ei, noman ka piik kin, kongun kun ka erngii. Erik kin, enim ek gupu tal yi er ninerngii mon! Noł dinga nok kin, wulu punerngii mon! Nga enim wumb eipi epi simin ni piinerngii mon! ⁹ En enim noman konj ka seng kin, ek keimi ei, ambil gii nik kin, pii gii dinga peng mulngii. ¹⁰ Enim Gos nge tilap ełe wu num ni, peng pim wu ni molk keningii. Wu kombur Gos nge tilap ełe kongun paki tok mulngii wumb ei, kanik kin, kapli enjing kin, ekii se mundangin kin, kongun paki tok er mulngii. ¹¹ Yi mil ku, amb en enim oł kun palim mil, oł ei erngii. Wumb ningii ek

ei sipik kin, ek waim ninerngii mon. Pe noł dinga nunjung kin, nołmun mil piik nei. Nik kin, kunum kunum oł keimi kun ka minj erik mulngii. ¹² Gos nge tilap ełe kongun paki topu mulmba wu ei, eim amb endeim minj mulmba. Eim ambim kingam noł pei, tep ka erpi mulmba. ¹³ Gos nge tilap ełe kongun erngii wumb ei, kongun ka erangin kin, en enim ei tonu ba. Pang kin, Krai Jiisas nge ek ka ei, wumb en enim pii gii nik kin, dinga kindik, angk nik kin, wumb eipi ngungii ku.

Gos Nge Elim Oł Pule

¹⁴ Keimi, na enim kin kunum mandi olamb; ba na mon ei polup kin, enim ngond. ¹⁵ Pe na sikir enim kin tor onenj kin, enim pipe ek ei kanik kin, Gos nge tilap wumb ei, noman konj sik mulngii. Molk kin, Gos nge tilap wumb mulngii ei, Gos nge men ngii mil mululangin. Gos eim noman konj kunum kunum molulum nge pulwu. Enim ngii tumunj mil dinga peng molk kin, Gos ek keimi ei, ambilk tonu kindik er mulngii. ¹⁶ Keimi, ek pule ei, Gos elim oł ei nge, owundu ei, wumb endi ei, to mani kindnengii palim!

Ek ei yi mil, "Krais Jiisas eim mani mei ełe opu kin, wu mendpil tal molpu tor om. Wang kin, Gos Gui Ka ei, ek keimi mendpil nipi, ek pule ni tor peni ełe kindim. Gos enjel eim kenjing ei, eim ek ei, wumb konu orung orung pei piinjing. Piik kin, mani mei ełe wumb eim ek ni tor kindang kin, pii gii ninjing. Nik kin, Gos eim tilang owundu sipi, tonu epin sipipi kin, tilang owundu eim kin ngum."

4

Ek Emb Tok Wumb Ngok Ek Kend Tok Nilmin

¹ Gos nge Gui Ka ek nipi, tor kindpi yi ninim. "Ekii se wumb kombur pii gii ek ei, si kindik kin, ek kend gui

nimba ek ei, ekii sik pungii. Nga gui kis ek ei piingii ku.”² Ek kend wumb ei, ek kend tok oł yi mił ełmin wumb ei, en enim noman tuk ełe piinenjing. Piinarik kin, en enim noman tuk ełe, ek kend pei to tor kindinmin. Kindinmin ei, en enim yi ni piinmin; sin noman tuk ełe oł kun ka enmin, ni piinmin. Ba en enim noman tuk ełe wulu pang mił molk kin, en enim oł kis ełmin oł ei ni piinałmin mon!³ Wu amb sinermin mon nik kin, wumb kuni mon nik mowii ełmin. Ba Gos ek keimi, pii gii nipin enmin wumb piinmin ei, Gos er sim sałim epi ei, sinim eim kin noman ka pii ngopun kin simin⁴ Sinim piinmin, epi pei Gos er sirim sałim ei ka. Sinim epi ei, si kindnenmin mon! Ei sinim sipin kin, Gos kin noman ka piipin kin ngumun.

Krais Jiisas Nge Kongun Wu Ka

⁵ Keimi Gos eim ek ka ełe, sinim prei eramin kin, eim sinim kin epi endi ermin epi ei, kun ka mułmba.

⁶ Pe nim ek emb ka tokun angnim noł ngun kin, nim Krais Jiisas nge kongun wu ka mulnjii. Nga nim noman ełe, ek ka ei, dinga pii gii ek dinga ei sikin kin, oł tał ei, nim dinga ngangıl kin, Gos kongun ei, ekii sinjii.⁷ Ba amb mam ombu, ek siimał eimał wii ei nik kin, ek jerił ningii ek ei, nim buł ngokun kin, nim Gos oł kun pałim mił ei, kun er mulnjii.⁸ Nim pin kin, sinim ngenj ełe kongun ermin ei, aninga er paki tumba. Ba Gos nge oł kun ka ermin ei, sinim paki owundu tumba. Ei pe sinim konj mołmun ei, paki topu nga ekii se, eim sinim kunum kunum paki tang kin, konj mułmun.⁹ Ek ei, ek keimi mendpił, sinim wumb pei piipin kin pii gii nipin ermin pałim.¹⁰ Gos eim wumb pei sip orung simbii ni piinim ei, sinim wu amb Gos eim kin pii gii ni mułmun ei, keimi sim. Gos kunum kunum konj mołulum pułwu eim kin, sinim pii gii keimi nipin kin, Gos sinim sipi orung simba ni, kui er mułmun. Ełe nge piipin kin, sinim kongun dinga enmin.

¹¹ Nim ek ei nikin kin, emb to wumb ngo!¹² Wumb nim keningii ei, nim wu kang wu mił, keningii. Ba nim wu wii mił ni piinerngii mon! Nim Gos tiłap ełe molkun kin, ek ka nikin, oł ei erkin andłam andkin kin, oł enjii mił ei wumb keningii. Pe nga oł kun erik enmin oł ei ni, wumb pii gii nik enmin oł ei, erkin andan tokun kin, wumb keningii.¹³ Kunum ełe, nim na kui er mulnjii kunum ei, wumb kankin kin, Gos ek ei erkin nikin wumb ngokun kin, kongun dinga ei enjii. Erkin kin, wumb oł yi mił erngii nikin kin, ek ka ni wumb ngan piingii.¹⁴ Gos nge dinga ełe, Gos Gui Ka ek ei nipi, nim ngum ei, nim ten kulkun enenjii. Gos nge tiłap ełe tep ełmin wumb oł ei erik kin, nim angıl peng ełe ambilk kin, pui nik kindngii ei, si kindnenjii ku.¹⁵ Kunum kunum nim kongun ei, tep ka erkin kin ninim kongun ełe kunum kunum er mułan kin, nim enjii kongun ei, ka mułang kin, wumb pei keningii.¹⁶ Nim noman ełe ka peng kongun erkin kin, ek nikin wumb ngokun enjii ei, pii kun erkin kin, ninjii. Kunum kunum nim kongun dinga kindkin enjii. Pe ninim yi er mułan kin, ninim kongun ei, Gos kin kun ka er mułan kin, nga wumb nim gupu ełe ek piingii wumb ei, pei kun ka mułngii ku.

5

Pii Gii Wumb Kin Oł Ka Erngii

¹ Nim wu mam endi kin ek ngunenjii mon. Ninim arnim kin ek ka nilin yi mił ku ek ka ninjii. Nga wu kang wu, ninim angnim noł kin, ek ka nilin mił yi ku, ek ka ninjii.² Ninim manim noł kin, ek ka nilin mił ku, amb tukui ombu kin ek ka ni ngokun yi enjii. Ambił mułngii ei, ninim einim noł kin, ek ka nilin mił ku, ek ka nikin oł ka enjii.³ Pe amb endi wam kułang kangıl endi mulerang kin, eim amb wei mendpił mułmba ei, eim kin oł ka erkin kin, paki tunjii.⁴ Ba amb wei endi eim kingam min, kupam

noł mułngii ei, enim piik kun erngii! Kongun kumna ei yi mił, ninim arnim manim noł kin paki tokun kin, epi pei sinjii ei, ngo orung kindkin kin, tep ka erkin mulnjii. Keimi, Gos oł ei nge, noman peng piinim. ⁵ Amb endi wam kułang kin, eim endeim multum amb ei, eim yi mił ełim. Eim Gos kin pii gii nipi kin, kunum kunum epin tinga, prei minj er mołum. ⁶ Ba amb endi eim wam kułang kin, eim Gos nge ek piinarpi kin, eim ngenj ełe epi ka kanim kanim sipi kin, kuni nipe kuni endi numbii ni piipi kin, yi er mułmba. Amb ei eim nge noman konj ka ei, nga sinermba mon. Sinarpi noman konj ka ei, am kułii mił kołpu kin, am mendpił ba. ⁷ Nim ek ei ekii sikin kin, amb ni, wumb kan neng kin, en enim epi endi ngenj ełe pinerang kin, ka minj mułngii. ⁸ Ba wu endi eim nge tiłap ende ei, kan kun enarpi, eim nge miyem ende ei, kan kun enarpi kin, yi ermba wu ei, Gos kin pii gii si kindpi kin, wumb Gos ek piinarik mołmun wumb ei, mił mon. Eim am wumb ei, to mani kindpi kin, eim am wu kis wii mołum. ⁹⁻¹⁰ Kumb ok, wu amb wenjing noł kulk ei, nim amb ombu nge embe yi minj pulnjii. Amb nii endi, kung ngii engki ei nge angil orung nge endeim multum amb ei, eim wam endeim mendpił kin multum ei, eim embe polkun pindan kin, Gos tiłap wumb eim paki tungii. Nga eim kongun ka kanim kanim ermba ei piipi ełim. Erpi kin, eim ok eim kingam noł tep ka eririm. Erang kin, wumb konu eipi wumb ok, kuni ngumba ngurum. Nga Gos nge tiłap ełe tuk mulk wumb ei, oł ka ełim. Nga ening kis pim wumb paki tołum ku. Nga eim kongun kanim kanim erpi, kumep sinarpi kin, wumb wii paki topu kin, oł ka ełim amb ombu kankin kin, en enim embe pulnjii.

¹¹ Ba nim amb gał mił, wenjing kulnjung amb ombu nge, embe pulerii mon! Amb ombu Krai nge ek ei, pii kun enarik kin, nga wu konj puk

kin, yi erngii ei, nim embe pulerii!
¹² Ok en enim ek dinga nik pendinjing ei, si kindik kin, oł ełe enjing ei nge, en enim pułe keningii. ¹³ Nga oł eipi endi ełmin ku. En enim ten kulk kin, wumb ngii eipi nge ełe pulmun ei, en enim wii punałmin mon. En enim wumb eipi niłmin ek ei piik kin, waning sipiłmin. Sipik kin, wumb eipi nengin ek kanim kanim niłmin ek ei, sinim ninermin mon. ¹⁴ Ei na yi piip kin, amb gał mił ombu nga wu puk kin, kangil mengk ngii konu ełe, kongun er mułngii. Pe amb ombu yi mił enjing kin, sinim opu orung wumb endi sinim kin tonu opu kin, ek kis nipi, onermba mon. ¹⁵ Nim piin, amb kombur Jiisas nge andłam ka ei, si kindik kin, Seisen andłam ełe ekii sinmin. ¹⁶ Pe wu kombur Gos nge tiłap ełe molk kułangin kin, amb mendpił mułngii. Mułngii amb ei, Gos kin pii gii nirim amb mam endi mułum ei, eim opu kin, amb ombu, paki topu, yi er mułang kin, Gos nge tiłap ełe mułngii ei, noman embin pinermba mon. Nga Gos tiłap ende mułngii wumb ei, amb endi wam mulerang kin, eim mendpił mułmba ei, paki tungii ku.

¹⁷ Pe wumb num kongun ka erngii ei, enim Gos nge tiłap ełe mołmun wumb ei, wumb ombu nge embe ambił tonu kindngii. Na wumb num ei, kongun dinga erik kin, Gos ek ei nik kin, wumb ngungii nip nind. Wumb ei, kumep ka wii kapli singii. ¹⁸ Sinim piinmin, nimbił erang Gos ek ka mon poł pendrim ei, wumb kongun enmin ełe ek yi ninim, “Kung kou kuni wiis kembimba kunum ei, nim kung kou gupu ełe kan tunenjii.” Nga ek yi nim, “Kongun enmin wumb ei, en enim wumb kumep singii.”

¹⁹ Pe wu endi yi nimba, men ngii tep ełim wu ei, oł kis endi erim. Erim nimba ek ei, nim piinenjii mon! Wu tał tekliki mił, ok ek yi ninjing kin, nim kii sikin piinjii. ²⁰ Pe men ngii tep ełmin wu kombur, oł kis enjing kin, nim men ngii tep ełmin wu kom-

bur wii tan kulou tangin kin, wu ombu pei mulngii ol kis erik enjing ol ei, ni kun eran kin, wu eipi ombu kanik kin, mund mong kulk kin, ol kis enerngii mon.

²¹ Gos ni, Krai Jiisas ni, Gos nge enjel ei, kumb ele nim nind. Nim kongun ei, tep ka wii erkin mulii! Wumb eipi ol kis erngii ei, nim ek dinga nikin kin, nga ninim nge wu pul min, kongun ende wu endi ol kis ermba ei, kan wiik tokun kin, koi er pindnenjii mon! Nim wumb endeim endeim ol kis erngii ei, ek kun minj nikin kin, er kun enjii. ²² Nim wu ei, ka molum ni piikin kin, tep wu sikir mundmbii, ni enenjii. Yi en kin, wu ei, epi ol kis ei, nim kin pimba. Ninim ka mulnjii nge, pii kun erkin kin mulnjii.

²³ Nim nol wii minj nunenjii! Nim nol wain aninga kopur kin ouni nunjii. Nan kin, kirim tuk ele paki tumba. Nimbi erang nim kunum kunum ening palim ei, nga pinermba mon.

²⁴ Wumb kombur ol kis elmin ei, Gos wumb ei kin, kos ermba. Erang kin, kos ele sikir punmun. Ol kis elmin ei, kos erangin kin, wumb pei sikir kanilmin. Ba wumb kombur ol kis erik enmin ol ei, koi er pepi ekii se, tor wang kin kaninmin. ²⁵ Yi mil ku, ol ka enmin ei, sikir tor onum. Nga wumb kombur ol ka enmin ei, sikir tor wang kin, kinenjii; ba ol ei kunum kunum koi er pinermba mon.

6

Kongun Wumb Nge Ek

¹ Wumb kongun wii enmin wumb ei, yi mil piinmin. Na kongun tep enim wu ei, wu ka ni piil. Piip kin wu ei, embe ambil tonu kindip, yi eramb kin, wumb eipi ombu, Gos ek sin ni tor kindpin ni, Gos nge wumb tilap ol palim mil erik kin, ol kis endi enarik kin, kun ka enmin, ni piingii.

² Gos nge tilap ele molk kin, kongun wii enmin ei, noman yi piinerngii. Tep enim wu ei, na engnan nol ku,

ni piip ek ningii ei, to kindmbii ni, yi piinerngii mon! En enim yi piinmin ei, Gos nge tilap ele molum ei, na eim noman ka ngumbii ni piimin. Piik kin, na eim kin kongun ka eramb kin, eim na kongun ele epi ka sinim. Seng kin, en enim yi piik kin, kongun ka wii mendpil er punmun. Puk kin, kunum kunum nim wumb kongun wii ei nge, andan tan kanik kin, wumb en enim kongun ol ka ei, erngii.

Ol Mendpil Gos Epi Pei Keimi Silmin

³⁻⁵ Sinim nge Owundu Jiisas Krai nge ek ei, sinim Gos nge ol ei, ka nipi andan tonum. Pe wu endi, eim Jiisas nge ek kun ei ninarpi, si kindpi kin, ek eipi nipi, wumb ngumba ei, kun pinermba. Wu ei ek to kindpi kin, yi enim ei eim noman ka pinalim mon! Na nam wu ka ni piilim; ba eim noman kis peng kin, eim ek ka endi ninalim mon. Eim wumb ek mil erik kin, ek kis nik erngii ei nge, noman ngopu, yi elim. Elim ek ei nge, ol yi mil elim. Wumb eipi kin noman kis peng, opu erik kin, wumb ek bul ambilk kin, engnjing kin, ek kis nik elmin. Erik kin, kunum kunum ek mil erik yi elmin. Erik kin, en enim noman eipi peng kin, Gos ek keimi ei ambil gii ninalmin. Ninarik piik kin, yi piilmin; Gos nge ol ei, epi pei singii nge, elmin ni piilmin.

⁶ Keimi, wu endi Gos nge piimba ol ei, ekii simba wu ei, Gos epi pei simba ku. Ei yi mil, pe wu endi eim Gos nge ol ka ei erpi molpu kin, nam epi salim ei, kapli ni piimba wu ei, eim epi ka pei eim kin simba. ⁷ Sinim piinmin, sinim menjpin mei ele mengim kunum ei, sinim epi endi sipin tu wunenjpin mon. Yi mil ku, ekii se sinim mei konu ele si kindpin kin bin. Bin kunum ele, epi endi sipin kin, punermin mon. ⁸ Pe sinim kuni ni, alap ni, epi pei mulang kin, yi nimin; sin epi pei salim pa yi nimin. ⁹ Ba wumb nii endi, epi pei simbii ni piilim wumb ei, epi simbii ni erpi kin, bok tolum. Ei yi mil,

wumb ka tumun nilmin wumb ei, ka mili kul pindangin kin tolum. Yi mił, wu endi epi pei simbii ni piimba wu ei, eim noman tuk ele, epi eipi eipi noman to piipi kin, bok topu, konu kis mendpił ele ba. ¹⁰ Wu endi eim ku nin epi pei simbii ni piilim wu ei, eim ol kis ei nge pul mam pendpi kin, eim ol kis kanim kanim elim. Wu kombur en enim, ku nin epi noman peng kin, yi mił erngii wu ombu, en enim pii gii ei, si kindik kin, en enim noman tuk ele embin peng piingii.

¹¹ Ba nim Gos nge wu ei, ol ombu ngokun kin, si kind kin, eipi punjii. Gos nge ol kun ka ei, dinga erkin kin, andlam pimba mił punjii. Pukun pii gii nikin kin, wumb eipi noman ka ngokun wumb ei, nim tungii ei dinga angan kin, tungii. Tungii ol ei noman emin ka er wumb ngunjii. ¹² Wumb nii endi Jiisas kin pii gii pimba wu ei, eim yi mił; wumb ka wii epi wii singii nengin kin, sikir punmun ol ei mił, yi erik singii. Singii ei mił ku, nim Timosii yi mił ku enjii. Nim kongun ei dinga kind erkin kin, Gos nim kan wiik to mundang kin, kunum kunum noman konj sinjii. Sikin kin, nim pii gii peng kin, wumb ningił ele angkin kin, ek dinga ni tor kindkin wumb ngunjii! ¹³ Gos wumb ni, epi pei eim noman konj ngołum. Pe Krai Jiisas eim ek pułe, Pondiyas Pailos kumb ele ni tor kindrim. Gos kin, Krai Jiisas nge kumb ele, na nim Timosii kongun ei ngond. ¹⁴ Nim Gos nge ek ka dinga ele tep ka er nikin mulnjii. Molkun kin, wumb ek kis penj, tui nin, wumb ek kis ni ngok kin Gos ek ka ei kin yi enerngii mon. Nim kongun kunum kunum erkin kin, tep er mulan kin, Krai Jiisas orung omba kunum ei, opu tor omba. ¹⁵ Gos nge kunum sirim kunum ei, tonu wang kin, Jiisas kindang tor omba. Gos endeim mendpił noman ka piik kin enmin ol ei nge, pulwu. Nga eim mendpił dinga peng kin, tep er mołulum. Mołpu kin, mani mei ele wu num ei, moł mani kindangin kin, Gos wu num moł tonu

punum. Pupu kin, nga king mani mei ele king ei, moł mani pangin kin, Gos King moł tonu pupu mołum. ¹⁶ Ei eim mendpił kulaliłim; eim tilang owundu mołulum. Pe sinim eim kin mandi bin mił mon. Ok wumb endi, Gos kinalim mon. Pe wumb endi yi ku Gos kinanmin mon ku. Keimi eim nge embe owundu mendpił ni, eim noman dinga owundu ei ni, kunum kunum pimba, ei keimi!

Wumb Epi Pei Salilim Wumb

¹⁷ Wumb ya mei konu ele, epi salim wumb ei kankin, ek dinga ninjii. Mani mei ele epi sikir kis mołpu elim epi ei kin, noman ngok kin, pii gii ninerngii mon. Ninarik kin ol kis kanim kanim erik kin, ek piinarik erngii ei, mon nikin kin, Gos mendpił kin, pii gii ningii, ei kapli ninjii. Gos eim sinim epi ka pei, kunum kunum ngang kin sinim ka piilmin. ¹⁸ Wumb epi pei salilim ei, kankin ninjii! Enim kongun ka pei erik kin, en enim kongun pei ol kun ka enmin ni piik kin, ka piingii. Piik kin, kunum kunum en enim epi ei, mok tok wumb eipi eipi epi sinalim wumb ei kin, ngungii. ¹⁹ Pe wumb en enim ol yi enjing kin, ekii se epi pei ei, en enim paki tumba. Yi erik kin, en enim kunum kunum konj mendpił sik kin, Gos konu ele mulngii. ²⁰ Timosii nim Gos nim ngum kongun ei, nim tep kun ka er mulnjii! Wumb ek wii nik erngii ek ei, nim piinarkin kin, nim ek ei buł ngunjii. Nga wumb kombur molk kin ek kend tok ek kun pałim ningii. Ningii ek ei nge sin sinim noman ka wii pałim, pa nilmin. Nilmin ek ei nge Gos kin opu orung ek mił pałim. ²¹ Wumb kombur en enim yi ninmin, "Sin sinim noman ka pałim," pa nilmin. Nik kin, Gos ek keimi pii gii ningii andlam ei si kindilmin.

Gos nge noman ka enim ngang kin, enim kin mulmba.

Pol Mon Timosii Kin Nga Endi Polpu Kindim

¹ Na Pol, na Krai Jisas nge ek ei se andi wu. Gos eim ek dinga yi ni pendim. Jisas Krai nge kongun ele, Gos eim noman konj ei, sinim mei wumb ngumbii nirim. Nipi kin, eim noman ele, "Na ek se endii," nim.

² Timosii nim na nge kingam mi, na pipe ei polup nim ngond. Sinim nge Erinjpin Gos ni, Krai Jisas Owundu nim kin kaimb sipi nim noman ka ngang kin nim noman emin ka peng mulnjii.

³ Na nge kumb ok kupnan nol wumb mulk wumb ei, Gos nge ol ei ekii silmin ol ei nge, kunum na nim kin piip kin, na Gos kin prei epin tinga kunum kunum erip kin, noman ka piip ngo. ⁴ Nim ningil ka mani orum ei na piip kin, na nim kanip kin, ka piimbii ni piind. ⁵ Nim pii gii nin ei, na keimi ni piind. Ei kend mon. Pii gii nin ol ei, nim apinim Lois elim ol ei nim en. Nga ninim manim Yunis yi ku elim. Pe na piind ei, na pii gii ei nge, nim kin palim ku. ⁶ Ei na piip kin, nim nip ngond. Gos nge epi wii ngurum ei, nim noman pirek neng piinjii. Ok na nim peng ele, angil tonu kindinj kunum ei, Gos eim nim noman ka ei, epi wii mi nim ngurum. Pe ninim Gos noman ka epi wii ngurum ei, piikin kin enjii. Eran kin, nim noman ka sirim ei, am opu owundu ermiba. Ei yi mi, wu endi eim dup ka pi kin, pup tang kin, nimbi ol elim? Ei sikir nopolu owundu elim ei mi, yi enjii ku. ⁷ Nim piin; Gos sinim kin Gui Ka ngum ei, sinim kulermin. Ba Gos Gui Ka sinim noman dinga ngum. Ngang kin, sinim wumb noman ka ngopun kin, sin sinim tep ka er mulmun nge ngum.

⁸ Ei piikin kin, owundu nge ek ei singambil piikin kin, ninerii! Nim na kin singambil piinerii ku! Na Gos

nge wu mol. Nim Gos nge dinga ngang kin, nim ol embin tui tonu omba ei ko wukun kin, na kin wan, silip kongun ende erpil kin, Gos ek ka ni wumb ngumbul. ⁹ Gos eim sinim sipi orung seng kin, nam nge wumb mulngii nim. Pe sinim eim kin ouni ka endi eramin kin, Gos sinim sip orung sinerim mon. Eim nge noman ele, sinim noman ka ngopu kin, sinim wii to sim. Kumb ok, mul mei eneririm kunum ei, Krai Jisas eim sinim kin noman ka ngurum. ¹⁰ Ba akip kunum ele, Krai Jisas sinim sip orung simba nge tor onum. Eim nge kongun ele, Gos nge noman ngurum. Ei tor wang kin sinim piimin, Krai Jisas eim wumb koltmun ol ei nge, to mani kindpi, si kindim. Si kindpi kin, Gos nge ek ka ni tor kindim. Ei yi mi, noman konj ei nga poru ninermba; ba kunum kunum konj pimba.

¹¹ Gos eim na kongun ngopu kin, ek ka ei ninjii ni mundum. Na molup kin, ek nip, wumb ngop, ek se andip kin, wumb ek emb top, wumb ngop nip kin, ermbii ni mundum. ¹² Gos ek ka ei minj, na ngenj ele, ol embin tui tonu omba. Ol pule ele peng kin, na ol embin tui ei, ngenj ele tonu onum. Ba ele nge, na ngenj singambil piinermbii mon. Na wu ei kin, pii gii dinga peng mol ei, na pii poru nind. Eim na angil ele kongun ngurum ei, kunum kunum ka pep ba. Pang kin, eim kunum owundu sirim kunum ei tonu omba. ¹³ Na ek kun nip, nim andan top ngunj mi, nim wumb kankin kin, ek ka ni ngan piingii. Nim Krai Jisas kin pii gii dinga peng kin, ek ninim mi piikin kin, Jisas eim noman ka ngokun kin, ek ei ambil gii ni mulnjii. ¹⁴ Gos nim kin epi ka angil ele pendim ei, piikin kin, tep ka er mulnjii. Pe Gos nge Gui Ka sinim kin tuk ele molum ei, nim noman dinga ngopu kin, kongun ei paki tang kin, kongun ei kun ka er mulngii.

¹⁵ Nim piin kin, Eisiya konu owundu ele, Jisas kin pii gii nik

enjing wumb ni, Piselas ni, Emosenis ni wu tał kin, wumb pei na si kindinmin. ¹⁶ Na Gos Owundu kin prei ermbii ni, wu Onesiporas ni eim amb kangıl ei, Gos paki tumba ni piind. Kunum pei, Onesiporas eim na kin noman ka pii ngołum. Na kan ngii pir kunum ei, eim na kin singambił pinerim mon. ¹⁷ Eim Rom konu owundu ełe opu kin, eim na kur kan simbii nipi orum. Opu kin, na kan sirim. ¹⁸ Na Gos Owundu kin prei eramb kin, Jiisas orung omba ni pendrim kunum owundu kunum ełe, Gos Owundu opu kin, wu Onesiporas kaimb sipi ngumba. Ngopu kin Onesiporas eim na Epeses konu ełe epi kanim kanim erpi kin, na paki tołum; ei ninim piilin.

2

Nim Krai Jiisas Nge Opu Wu Ka Mulnjii

¹ Pe nim na nge kingam mołun. Krai Jiisas nim kin to dambıltpi se ende kind pendim ełe, eim nim kin noman ka ngopu kin, noman dinga ka wii ngumba ei, nim kunum kunum sinjii. ² Pe ek pei na nip kin, wumb pei kumb ełe ngunj ek ei, nim piin. Piikin kin, ek ei nikin, wu kombur ngan kin, dinga piik erngii. Wumb ei, ambił gii nik mołmun wumb ombu kin, kaplı ek nik kin, wumb emb to ngungii ku.

³ Nim Krai Jiisas nge opu ond wu ka wii dinga molkun kin, oł embin tui endi tonu omba ei, nim dinga molkun kin, Jiisas Krai nge opu ond wu mendpił mulnjii. ⁴ Opu ond wu endi, opu pałim kunum ei, pupu kin, kongun eipi kanim kanim endi enalim, mon! Opu dinga kind erpi, yi er mułang kin, opu ond wumb tep ełim wu ei, kanpi ka piikim. ⁵ Wu epi simin nik kin, sikirik punmun ei, lo pałim mił ei, ekii sinarik punmun wu ei, epi endi sinermba mon. ⁶ Wumb nii endi eim kongun dinga kind er pułum, wu min amb ei, eim kuni tonu wang kin, eim kuni ei, eim kumb se numba. ⁷ Na nind ek ei, nim

kom se piinjii! Owundu nim noman er kun erang kin, nim ombu pułe pei pii poru ninjii.

⁸ Kunum kunum nim molkun kin, piinjii ei, Jiisas kołpu kin, nga tonu opu konj pum ei, piinjii. Eim Deipis nge tiłap ende mołpu kin, ek yi mił, na Gos ek ka nip tor kindip eł, ei nim piin. ⁹ Na Gos nge ek ka ei, minj nip eramb kin, wumb na wu kis nik kin, na oł embin tui kanim kanim ngołmun. Keimi, na sip kan ngii eł kindiłmin; ba Gos ek ka ei, kan kaplı pinermba mon. Ba pu nip konu ełe orung orung eipi eipi ba. ¹⁰ Ei nam yi piip kin, noman ełe dinga kindip kin, oł embin tui ei piip ko wup eł. Eł ei, erip kin, Gos eim nge wumb tiłap ei, paki toł. Nam yi eramb kin, wumb Krai Jiisas kin noman konj kunum kunum sik kin, kunum kunum eim kin ouni noman dinga tiłang ei sik kin, ka mułngii nip kin, oł yi mił end.

¹¹ Sinim ek ei pii gii mendpił ninjpin kin, ei keimi ni piimin,

“Sinim Jiisas eim kin kołpun kin, sinim eim kin ouni noman konj kunum kunum sipin kin, ouni tep to mułmun. ¹² Sinim eim kin piipin kin, oł embin tui tonu omba kunum ei, sinim dinga kind mołpun kin, eim king mułmba konu ełe, sin eim kin ouni king mił tep to mołmun ku. Pe sinim eim buł ngunjpun kin, kaplı eim yi ku, sinim buł ngumba. ¹³ Pe sinim Gos eim ek ei piimin nimin; ba ek ei ekii sinarpin enjpin. Ba Krai Jiisas eim mendpił ek ei, eim keimi piipi mołum. Krai Jiisas eim ek endi nipi keimi mendpił mułmba. Nimbił erang ei eim ek kend ei, kaplı tunermba mon.”

Kongun Wu Mendpił Ei Gos Kin Embe Kołulum

¹⁴ Kunum kunum nim wumb noman pirek nimba piingii ek ei ninjii. Gos nge ningił ełe, ek dinga nikin kin, wumb ek mił erik kin, ek kanim kanim nik erngii ei, mon

nikin. Nikin kin, oł ei nge, wumb endi paki tunermba mon. Wumb to kis minj ełmin. Wumb ek ei nge piilmin wumb ei yi ełmin. ¹⁵ Nim kongun dinga kind erkin kin, nim kongun wu mendpił mułan kin, Gos nim kin ka piip ngumba. Ngopu kin, nim Gos ek ei, kun ni wumb ngan piingii ei, nim Gos kin singambil peng piinenjii. ¹⁶ Ek eipi eipi nik kin, ek wii mił nik erngii ei, enim mandi puk piinerngii mon. Ek ei ek pułe pinałim ek ei nge, wumb nik si pangin kin, Gos ek buł ngok, ek ei piik kin, andłam kis punmun ei nge, enim punerngii mon! ¹⁷ Wumb ek ei, sinim ngenj kinj kis nopu owundu pułum ei mił, Aimeniyas kin Pailesis wumb ei nge, tiłap ełe ek yi pałim. ¹⁸ Wu ombu nge ek keimi ei, pii dembin tunarik kin, wu ombu ek yi mił niłmin kin, sinim kołpun. Nga konj mołmun poru ninmin; nga ekii se endi enermin mon. Enarpin kin, ek ełe nge nik kin, wumb kombur nge pii gii ei, er kis mondułmun ku. ¹⁹ Ba Gos eim ngii tumunj dinga endi, poł engindrim dinga wii angilim. Pe ond pos ełe Gos ek mon endi, yi nip mołum. Gos eim nge wu amb ei, piipi kanpi poru nipi mołum. Pe nga mon endi pałim ku. Wumb pei, Gos embe siłmin wumb ei, oł kis si kindik kin, buł ngok, ka mułngii.

²⁰ Pe ngii owundu endi angilim konu ełe, nirikring ming ombu kanim eipi eipi pei sałim. Pe ming kopur, ku silpa ni, gol ni, yi ełmin. Nga ming kopur ond ni, mei nganmbi ni yi ełmin. Ełmin ming ombu nge kopur, kongun ka pałim mił ełmin; nga ming kopur eipi kongun wii pei ełmin. ²¹ Ei yi mił, wumb nii endi eim oł kis ełmin oł ei, Gos eim pei kil ngo si kindang kin, kun ka mułmba wumb ei, eim kongun mendpił, ka endi pałim mił, kongun ei ermba. Wumb ei, eim ming ku silpa min, ku gol ka mił, yi mołum. Nimbił erang wumb ei, eim ngenj ni, noman tuk pei, Gos kil ngo si kindang kin, eim kongun ermba

nge, er kun erpi mołum. ²² Wu kangi wu noman ełe kis tonu wang kin ek kis nik erngii wumb ei kin, nim punenjii. Punarkin kin, nim oł kun ka ei erkin, pii gii peng kin, noman emin ka peng kin, wumb noman ka ngan kin; wumb noman emin ka peng kin; Gos owundu kin prei erkin, kii se ngokun kin mulnjii. ²³ Wumb wulu pang kin, ek eipi eipi nik kin, erngii ei piinenjii. Piinarkin kin wumb noman ka pinerang kin ek ei nge, nik opu minj ełmin. ²⁴ Gos nge kongun wu ek opu enermba mon. Eim wumb kin oł ka ermba. Eim wumb ek emb ka to ngołum kunum kunum kui er mołpu kin, kongun ka ermba. Erang kin, wumb eim oł kis erngii min, oł embin ko wupu kongun minj erpi kin, Gos ek nipi kin, wumb ngopu minj mułmba. ²⁵ Wumb eim ek to kindik erngii ei, ek taki taki nipi erang kin, Gos eim wumb ei, paki topu erang kin, noman ak to ok kin, ek keimi ei piingii. ²⁶ Ok Seisen eim, wumb ei omu kon mił połpu kin, tuk sirim. Seng kin, eim ek ei piik kin, ekii singii; ba nga ekii se, Gos ek keimi ei piik kin, noman ak tok kin, Seisen si kindngii.

3

Kunum Poru Nimba Mandi Erang Oł Kis Tonu Omba

¹ Ba nim oł yi mił piinjii, kunum poru nimba kunum ei, oł embin tui kanim kanim tonu omba. ² Pe wumb en enim mendpił piingii. Piik kin, ku nin epi noman kulk kin; nga en enim embe ambił tonu kindik kin, oł kis erik kin; nga Gos kin wumb eipi ek kis nik kin, yi nge nik ngomun. En enim ernjing menjing ek niłmin ei piinarik kin, nga en enim ek ka ni ngunałmin; nga en enim oł kun ka pałim mił ei, ekii sinarik kin, buł ngok enmin. ³ Pe wumb en enim miyem ende noman ka ngonarik kin; nga ek kis ei si kindnarik kin; nga en enim wumb eipi kin ek buł ambilk kin; nga en enim nge ngenj

eŕe noman tep ka enarik kin; nga wumb wulu pang kin, kung simbii miŕ andik molk noman pinalim, miŕ erik kin; nga en enim oŕ kun ka ei kin opu orung ku eŕmin. ⁴ Nga en enim nge wumb puŕ sik kin, opu erii wumb ngok kin; nga en enim oŕ kis ei sikir ekii sik erik kin; nga sin sinim wu num ni piik yi erik kin; nga en enim ngenj eŕe oŕ ei ka ka piik erik kin; nga en enim Gos kin noman ngunaŕmin mon. ⁵ En enim ngenj eŕe ambii tonu kindik kin Gos nge oŕ ei miŕ ni piik erik; ba Gos nge noman Gos nge tiŕap eŕe wumb miŕ dinga ei en enim buŕ ngok eŕmin. Erik kin nim wumb ei yi erngii wumb ei kin nim tep to andkin punenjii mon! ⁶ Wu kombur en enim andik, noman eipi eipi sek kin, yi eŕmin. Erik kin en enim amb ombu noman kis kanim kanim paŕiŕim amb ombu kin, kanik kin, amb ombu ngii konu eŕe, en enim nirik puk kin, en enim noman embin paŕim ei, en enim noman eŕe epi oŕ kis miŕ to eipi eipi kindik kin ambii gii nik yi eŕmin. ⁷ Erik kin, amb ombu nge, kunum kunum ek keimi ei ni, kan simin ni eŕmin; ba kapŕi enaŕim. ⁸ Ok wu Janis kin Jambris wu taŕ, Moses tep erim oŕ ei, to mani kindmbii ni piikiŕ kin, jep oŕ kanim kanim kun pinalim oŕ ei eŕmbii. Eŕmbii oŕ yi nge, pe wumb ek keimi ei, to mani kindik yi ermin ku. En enim noman kun pinalim, yi erangin kin, pii gii pinerang kin andinmin. Ba wumb en enim pii gii ei, kapŕi pimba miŕ pinalim mon. ⁹ Ba wumb enmin oŕ ei, opu owundu punaŕim mon! Pe wumb keningii ei, oŕ wulu pui miŕ endi ok, wu Janis kin Jambris teŕ erkiŕ oŕ jii enmin ni keningii.

¹⁰ Ba nim na kin kunum kunum andkin kin, ei na ek nip kin, wumb andan top enj. Nga andŕam andip eŕ miŕ ei, nim piŕin; nga na eŕ oŕ ei, puŕe nim piŕin ku. Nim na piin kin, na Gos kin pii gii dinga niŕ. Na wumb eipi kin noman ngop kin, kunum kunum nam dinga kind moŕup kin, Gos nge kongun eŕ, end ku. ¹¹ Nim

piin ei, wumb na kin oŕ embin tui ngoŕmun ei, nim piin. Piikin kin, nga ngenj kumbii konu eŕe orung Andiok ni, Aikoniyam ni, Lisra konu eŕe ombu pei piŕ. Nim piin ei, wumb na kin ngenj kumbii oŕ kanim kanim eŕmin; ba Gos Owundu eim nga eŕe si tor sim. ¹² Keimi wumb pei Kraiŕ Jiisas kin dambiltik se ende puk, Gos nge oŕ ni, ek ka ei, ekii simin ni erngii wumb ei, opu orung wumb tangin kin, ngenj kumbii yi singii. ¹³ Wumb kis ni, ek kend wumb ei, wumb ek kend to ngoŕmun. Ngangin kin, nga Seisen nge ek kend tang owundu puŕum ku. Wumb en enim oŕ kis owundu mendpiŕ eŕmin. Nga wumb eipi en enim kin, ek kend tok ngoŕmun ku. ¹⁴ Nimbiŕ erang wumb ei, nim ek ei nik ngunjung ei, pii kun er mulnjii! Muŕan kin, nim pii gii nikin ek ei, na nim emb top, nip ngur ek ei, dinga ambii gii ninjii. ¹⁵ Pe nim ei piinjii ku, ok nim kangii kembis kin molkun kin, nim Gos ek ka ei nim piŕin. Piikin kin Gos ek ka ei, nim noman ngang kin nga pii gii nikin muŕan kin, Gos ni Kraiŕ Jiisas nim sipi orung simba. ¹⁶ Gos nge mon ek ka ei, Gos kin mendpiŕ om. Opu kin, Gos mon ek ka poŕ pendpi ek ei, Gos ek keimi mendpiŕ paŕim. Peng ek ei, sinim kin pii si kindpin kin, Gui Ka andan topu ngonum ek ei piŕpin kin, Gos oŕ kun ka ekii se bin. ¹⁷ Gos ek ka ei, sinim Gos nge wumb erpi, kun ka erang kin, sinim Gos kongun ka wii ei, ermin nge, er kun erpin muŕmun.

4

Nim Gos Ek Nikin Wumb Ngunjii

¹ Kraiŕ Jiisas eim, wumb kuŕii konj pei, mok tumba. Topu kin, eim Gos ningii eŕe ni, Kraiŕ Jiisas nge ningii eŕe, na ek nip kin, nim dinga ngond. Ngop kin, Jiisas ekii se orung omba ei, opu kin, wu king kunum kunum tep muŕmba ei, na ek dinga nip nim ngond. ² Nim Gos ek ka ei piikin ek ei, ni wumb ngunjii ku. Ngokun kin wumb ek ei piimin min piinerman nik er muŕngii; ba nim Kraiŕ Jiisas ek

ka ei, kunum kunum ek dinga ningii! Nikin kin, wumb en enim oł kis elmin oł ei ni piik kin, Gos oł kun ka ei ekii sinarik elmin. Erik kin, ei nim nen kin, Gos oł kun ka pałim mił, ei ekii singii. Sik kin, kunum kunum nim kongun erkin kin, kui er mułun kin, wumb kin ek ka ni ngokun kin, paki dinga tokun enjii. Yi eran kin, wumb ei, noman to ak tok kin, oł kis si kindik kin, Gos oł kun ka pimba mił erngii. ³ Piini! Ekii se wumb ek keimi ei piinerngii mon. Ba wumb en enim noman ełe piik kin, ek emb tołmun wumb pei, sik erngii. Erik kin, wu ombu ek eipi ningii ei, kom se piik kin ekii singii. ⁴ Wumb ei Gos nge ek keimi mendpił, ei si kindik piinarik kin, ek poł wii ni, siimał eimał ombu nge, kom sek piik erngii. ⁵ Ba ninim kunum kunum kun ka piinjii! Piik kin, oł embin tui tonu omba; ba nim embin ei ko wukun kin, Gos ek ka ei nikin kin, wumb ngunjii. Nga wumb paki tan kin Gos nge kongun wu mił endi kongun kun ka enjii.

⁶ Nim piin ei, pe nam noman konj ei, enim kin ngop si kindip pendip kin, nam ya mani mei ełe wakin top si kindip bii kunum ei, mandi enim. Ei yi erip kin, nam kułmał mił kalip kin, nam nge miyem ei, enim kin bein top ngop pendip kin bii. ⁷ Na nam kongun dinga kindip erip, sikirip pup kin, tor punj ei yi mił; Gos nam ngum kongun ei, dinga kindip, er poru ninj. Na pii gii ei wakin top kindnenj mon. ⁸ Na pe na simbii epi ei er kun er sałim. Sałim epi ei, yi mił ninim, pe Gos Owundu ningił ełe, na wu kun ka nimba. Akip kunum ei, Owundu nam mendpił epi ka wii ei na ngunermba mon; ba wumb eim tor wang kin, kenmin ni, kui er mułngii wumb ei, yi ku singii.

⁹ Nim na kin ombii nikin kin, er ka erkin kin, na kin sikirkin onjii. ¹⁰ Piikin kin mułii! Wu Diimas eim na wakin topu kin, eim mei ełe oł ei, noman peng kin, na si kindpi kin Tesalonaika konu ełe pum. Nga wu Kresenj eim Galeisiya konu ełe pum.

Nga wu Taisas eim Dalmeisiya konu ełe pum. ¹¹ Wu Luk mendpił eim na kin mołum. Nim wu Mak nen kin, ouni wel! Wu Mak eim kongun ka ełim ei, na kongun paki tumba. ¹² Na wu Tikikas eim Epeses konu ełe pui nip, kindamb kin pum. ¹³ Nim onjii en kin, na konduk muł ełim kon takis ei ni, wuł Trowas konu ełe, wu Kapas ngii konu ełe sałim ei, sikin mon ni, mon kombur, ka ngenj sik elmin ei, sikin tui ku.

¹⁴ Elikander wu ei, eim kapa epi ełim wu ei, na kin oł embin tui ngopu erim. Ekii se Owundu eim enim oł ei mił, eim kin kumep kis orung yi erang kin, piimba ku. ¹⁵ Nim yi ku, wu ombu konu ełe, kan kun er mulnjii. Mulnjii wu ei, sin ek pei to mani kindmba erim.

¹⁶ Kumna ei, na kos ek nip, orung kindinj kunum ełe, wu endi na kin tep to ngop ninj. Ninj kin, oł kis mił enmin ei, “Nim piinerii, mon!” ninj. ¹⁷ Ba Gos Owundu na kin tep er mułum. Mołpu erang kin, na Gos ek ka nip, wumb torung mulnjung wumb ei, ni ngunj. Kung simbii wumb nołum konu ełe pamb kin, Gos kułii konu ełe si tor sim. ¹⁸ Wumb na kin oł kis ermin ni enjing; ba Gos Owundu eim na kin oł kis kanim kanim na kin tonu omba ei si tor sipi kin, nga Gos eim sinim tep er mołum konu ełe, eim na sipi kin orung simba. Gos kin tiłang owundu nin, embe owundu ei nin, kunum kunum mułmba; ei keimi!

Ek Poru Ninim

¹⁹ Nim Pisila kin Akwila tał kin, wu Onesiporas nge kingam ambilał noł ni, wumb ombu kankin yi ninjii. Na enim wumb ei kin, ‘Noman ka piip ngond,’ yi mił niyo! ²⁰ Erasmus eim Korin konu ełe enj mołum. Nga Tropiimas eim ening peng kin, na eim Mailisas konu ełe mond si kindip onj. ²¹ Nim erkin kin, sikir onjii. Yi er mułan kin, pop topu, jii nip ełim kunum ei tor omba. Yupulus ni, Purenj ni Lainas ni Kloriga ni wu ombu, ni wu angim angim pei nim

kin noman ka ngonum ei, 'Nim ka muliyo!' ninmin.

²² Gos Owundu nim nge noman tuk gui ele ouni mulmba. Gos eim nge noman ka ngopu enim o! ei, enim kin mulmba.

Pol Mon Taisis Kin Połpu Kindim

Pol Eim Mon Endi Połpu Taisis Ngum

¹ Na Pol, na Gos nge kongun wu mołup kin, nga na Jiisas Kraias nge kongun ek ka se andił wu moł. Gos eim wii to si mundum wumb ei, Gos na kindang op kin, wumb ombu nge pii gii ei, er dinga ermbii nge ond. Nga wumb paki tamb kin, wumb ek keimi ei piik kin, Gos nge oł kun ka pałim mił, ei ekii singii. ² Na kongun erpi kin, wumb pii gii ei, er dinga eramb kin, wumb en enim ka ka piik kin, kunum kunum konj mułngii nge, kui er mułngii. Molk kin, kumb ok, Gos eim epi endi eneririm kunum ei, eim enim noman konj ei, ngumbii nirim. Nipi kin, eim ek kend tunałim mon. ³ Nga ekii se, eim nipi pendrim kunum ei, eim wu kombur neng tonu ok kin, eim nge ek ka ei, ni tor kindngii. Kindik kin, oł ełe nge; eim ek nipi peni ełe tor kindang kin, Gos eim sinim sipi orung sim. Seng kin, pe eim na kin ek nipi poru neng kin, eim nge kongun ei, na erii nipi ngum.

⁴ Na Taisis mon ei połup kin, nim ngond. Nim na nge pii gii nge kingam mołum. Nim nipe pii gii pałim ei, sin pei yi mił pałim ku. Erinjpin Gos sinim nge paki tołum wu, Kraias Jiisas eim nim noman emin ngopu kin, nim kin noman ka piipi ngumba.

⁵ Na nim si kindip pamb kin, nim Kriis konu ełe enj mułun ei, pułe ełe mendpił. Na yi ni piind, nim kongun kun ka pinerim kongun ei, am er kun ka enjii. Erkin kin, Gos nge tilap ełe mułngii wu kombur, to tonu kindan kin, wumb er mułngii konu ełe, orung orung pei, yi mił ok, na nim kanip nir. ⁶ Pe wu endi wumb ningił ełe, oł kis endi enerim kin wu ei, eim nge ambim endeim mendpił mułmba; nga eim nge kingam noł,

Kraias kin pii gii nik oł kis ei enarik kin, nga ernjing menjing ek ekii sik piik er mułngii wu ei nge, kanik to mundangin kin, wu num mołpu kin, wumb erpi, Gos oł kun ka pimba mił, yi er mułmba. ⁷ Nim piin; Gos nge tilap ełe wumb tep ermba wu ei, Gos nge kongun ełe tep erpi kin, eim andlam kun ka endmba. Andpi kin, wumb eim oł ołou endi erang kin, wumb kinerngii mon. Nga eim popuł endi sipi enermba mon! Eim popuł kis sikir piinermba; nga noł nopu noman wulu pupu, yi enermba; nga wumb owuł owuł tunermba; nga wumb eipi epi kan bun bun sinarpi; nga ku nin epi ombu ni noman to piinermba. ⁸ Ba wumb konu ełe eipi wumb ongii ei, oł ka ermba. Erpi kin, eim oł pei ka minj erpi, noman ka piimba. Eim am kun ka mołpu kin, Gos nge oł ei pei ka ekii simba. Eim nge noman tuk ełe am tep ka mułmba. ⁹ Nga eim ek keimi kun ka nik nguk ek ei, eim am andan tok mił piipi mułmba. Mołpu kin, wumb ek nipi dinga erpi kin, wumb noman ek kun ka pimba mił nipi ermba. Erpi kin, wumb ek to kindik erngii ei, eim ek dinga nipi kin, wumb kii sipi erang kin, wumb en enim oł kis enjpin ni piingii.

Kriis Konu Ełe Ek Kend Wumb Pei Muljung

¹⁰ Keimi, wumb pei ek kun ka ei, ekii sinałmin. En enim ek kend tok kin, ek kanim kanim noman ełe ek kend tok wii mił niłmin. Nik kin, sin ngenj kopsiłmin wumb mił mołmun ei, en enim ek kend tok ełmin. ¹¹ Wumb ombu nge, oł kend tok erik wumb ei, ku ni epi ei simin nik ełmin. Erik kin, sin sinim en-ermin oł nik kin, wumb andan to ngołmun. Ngok kin oł ei nge, wumb kombur to wulu kindik kin, kangi ambił ni pei ełmin. Erik kin oł yi mił erngii ei, nim piikin kin, wu ei nge, to tor kindan ba. ¹² Ok Kriis konu ełe wu endi, en enim nge wu num ei, ek yi mił nim. Ok Kriis wumb ei, wumb ek kend wumb muljung.

Nga pe yi ku mołmun ei, kung owu simbii nił mołmun. Molk kin, kuni pei nok molk kin, nga ten ełim. ¹³ Ek ei keimi, nim piilin mił, wumb kin ek dinga ni ngunjii! Ngan kin wumb noman ełe, ek dinga nen, tang piik kin noman ak tok ok kin, nim ek ei, pii gii mendpił kun pimba. ¹⁴ Jura wumb ek poł min, siimał eimał ek poł wii ei nge, kom se piinerngii! Nga lo ek kanim kanim nik erangin kin, ek keimi ei, buł ngok erngii ei, pii kongnduk mułngii. ¹⁵ Wumb en enim noman ełe, kuru ka simba. Ba wumb oł kis erik ełmin wumb ei, Kraiskin pii gii ninanmin. Ninarik kin, en enim endeim ka mulałmin mon. En enim nge noman tuk ełe ei, pei kis erpi kin, penj moł poru nim. ¹⁶ En enim gupu ełe, ek yi mił niłmin, 'Gos ei na piind,' niłmin. Ba en enim andiłmin konu ei, Gos buł ngolmun. Ngok kin, en enim Gos ek piinarik kin, nga oł kun ka keimi endi enałmin.

2

Wu Amb Tukui Nge Kengip Ek

¹ Ba nim kengip ek kun ka nikin ngołun ei, nim oł kun ka andan to ngołun, yi nikin kin, wumb ngunjii. ² Ngo nikin kin, wu mam ombu, noł nok wulu puk, enarik kin, en enim oł kun pałim mił piik kin, en enim noman ka seng mułngii. Molk kin, pii gii ninmin ek ei piik kin, noman ka ngok enmin oł ei, ekii sik kin, oł embin tui tonu omba ei, dinga kind molk erngii ei, piingii. ³ Nga yi ku nim nikin kin, amb mam ombu, en enim oł kun ka er andik mułngii. Molk kin, ek buł morung ninarik kin; nga noł dinga ełe nge, noman to piik kin; kongun wii mił er mulerngii mon! En enim ek mon tołmun mił molk kin, kongun kun ka erik kin, oł kun ka andan tungii ei, oł ka wii. ⁴ Enim ambila kembis kembis ombu, enim oł yi erngii mił, nik kin, andan to ngungii. En enim nge wu ni, kang ambila ni, noman ka ngok kin, oł yi mił erngii. ⁵ En enim nge noman ełe,

tep ka mułngii. Molk kin, am kun ka mułngii! Nga en enim nge ngii konu ełe tep ka mułngii! Molk kin wenjing noł kang ambila am pei, tep ka er mułngii! Nga wenjing ek ningii ek ei ekii sik kin, oł yi mił erngii ei wumb Gos kin buł ngok, Gos kin ek kis nik yi enerngii mon!

⁶⁻⁷ Nga yi ku, kangila kembis kembis en enim noman to piik kun ka erik mułngii! Oł ombu nge nim pei erngii oł ei, nim min men mił er endnjii ei, keningii. Kanik kin, nim oł kun ka ei ekii sik kin, oł kun ka kanim kanim ei minj erik endngii. ⁸ Nga nim kongun wu kankin kin, ek yi mił ninjii! Nga ek kun ka minj ninjii! Oł yi mił enjii ei, wumb nim oł endi en, ni piinerngii mon! Oł yi mił eran kin, sinim nge opu orung wumb ei, ok kanik kin, singambila singii.

⁹ Nga kongun wumb kankin kin, ek yi ni ngunjii. Ngokun kin, epi pei wumb tep er mołmun ełe, mandring ka mułngii! Molk kin, enim kongun ka erangin kin, enim tep ermba wumb ei, enim kanpi noman ngumba. Ngang kin, wumb puk en enim nge wu num tep ermba wu ei kin, ek nik ngungii. ¹⁰ Nga wumb epi orung endi waning simin ni piinerngii mon, ba en enim ek ei, am ekii singii! Nga tep wumb noman keimi kun piingii. Pe kongun wumb oł ełe nge erangin kin, simin ek ka ni tor kindiłmin ei, Gos nge ek simin nengin kin, paki tołum.

Sinim Ka Mołpun Jiisas Omba Kunum Kui Er Mułmun

¹¹ Sinim piinmin, Gos nge noman ka eim ngopu kin, enim oł ei peni ełe tor opu poru ninim. Pe ełe nge, eim wu amb pei sipi orung simba. ¹² Gos nge noman emin ei, sinim andan topu kin, sinim Gos buł ngumun oł ei si kindpin kin, mei ełe noman kanim kanim ei, buł ngopun kin, sinim andlam kun endmin nge piipin kin, Gos nge oł ełe ekii simin ei, kunum pei salim. ¹³ Gos eim nge noman emin ei, sinim andan

tołum. Tang kin, sinim epi sipin ka ka piimin ei, sinim pii gii dinga peng keimi, Gos eim nge tilang owundu ei, sinim paki tumba. Tumba kunum ele, Krai Jisas eim opu peni ele, tor omba. ¹⁴ Krai eim nge noman konj si kindpi kin, sinim lo ek to kindpin kin, ek piinarpin elmin ol ei, Jisas sinim sipi orung sim. Seng kin, eim noman ka ei sinim kil ngopu kin, sinim sipi orung seng kin, sinim eim nge mendpil molmun. Pe sinim kongun dinga erpin kin, ol kun ka minj ermin.

¹⁵ Nga kunum kunum nim Gos ek ka nikin kin, wumb ngunjii. Ngokun kin, nim ek ninjii ek ei, wumb ekii singii nge ninjii. Nga ek dinga nikin kin, wumb ngokun wumb ol ele, ekii sinerngii mon ninjii! Mon pim kin, wu endi molpu wu ei, wu wii nipi yi ermba, ei mon!

3

Oł Kun Ka Ele Sinim Dinga Kind Mułmun

¹ Nim enim kin kunum kunum noman to piik kin tep elmin wumb num ni, eim nge kongun wumb ni, lo ek ele mandring puk erik mułngii. Molk kin, ek ningii ek ei, kapli ekii sik erngii. Erik kin, ol kun ka ei, kongun erngii nge, er kun erik piik mułngii. ² Nga wu endi kin, ek kis ngok yi enerngii mon! Nga opu enmin ol ei enerngii mon. En enim noman emin ka peng mułngii. Kunum kunum wumb ningil ele, ol emin ka ngungii ei, er mułangin kin, keningii. ³ Yi mił nim piin kin, ok sinim noman ka yi nge, endi pinerim mon! Sinim ek to kindpin kin, ek gupu ele topun. Tamin kin Seisen sinim to wulu kindang kin, sinim wulu pang andilmin. Sinim ngenj noman ok nge, kan ngii mił tuk mulnjpun. Nga sinim noman ngenj ok nge, kanim kanim tonu wang kin, sinim nge ngenj ele ka ka piinmin. Sinim wumb eipi kin, kis piinmin; nga sinim wumb eipi epi ei kan bun bun sipin enmin; nga wumb eipi sin kin opu orung erangin kin,

nga tuk sin sinim opu orung orung er mulnjpun ku. ⁴ Ba Gos sinim sipi orung simba nge pulwu ei, sinim wumb kin ol ka ei erpi kin, sinim kin noman ka ngołum. Ngopu kin, ekii se eim nge ol ei, peni ele tor orum ele nge, sinim sipi orung sim. ⁵ Nga sinim nge ol kun ka sinim enjpin ele nge, sinerim mon, ba eim nge noman kaimb ele, piipi kin, sinim sipi orung sim. Sipi kin eim sinim noman tuk ele, kukuł top konj ka erang kin, sinim kangil ninangil konj mił molmun. Molamin kin, Gos nge Gui Ka ei sinim noman konj ngum. ⁶ Gos eim nge Gui Ka ei sinim kin pei bein tang kin, Jisas Krai kin eim sinim sipi orung sim. Seng kin, Gos Gui Ka sinim nge noman tuk ele kin piki top molum. ⁷ Yi mił erang kin, eim ol yi mił erpi kin, sinim wumb kun ka molmun nipi, Krai Jisas nge noman emin ka ei, eim sinim sipi mondpu kin, eim nge noman konj sik kin, konj kunum kunum mułmun ei, sinim pii gii nipin kin, kui er mułmun.

⁸ Ek ei ek keimi, na piind ei, nim ek dinga nikin kin, wumb ngunjii. Ngokun nen, wumb pii gii nik kin, ol kun ka pimba mił ei, pei ekii sik kin, Gos nge kongun ele piik kin am dinga kind mułngii. Molk kongun ol yi nge erngii ei, kongun ei kapli wumb paki tumba. ⁹ Ba wumb owuł owuł kanim ei, kii sik nik kin; en enim nge kupenjing ek ei, ni tonu kindik kin; opu erik kin; ek mił erik kin; lo ek ei nge nik kin; ek opu erik enmin ol ei, nim kankin si kindnjii! Pe sinim piinmin; ol ei sinim kapli paki tunermba mon! Nga ol ele nge, epi mendpil ka endi, tonu onermba mon. ¹⁰ Wu endi Gos nge men ngii ei, er kis ermba min; wumb tilap kin ek kis nipi ermba ei min, eim nim kunum endeim min tał, wu ei kin ek nikin kin, noman er kun enjii! Nim ek nen kin, eim nim ek ninjii ek ei, piinarpi erim kin, eim kin buł ngungii! ¹¹ Nim piin! Wumb ei nge, andlam ka ei si kindinmin. Si kindik

kin, en enim nge oł kis ei, en enim to kis mondnum.

Ek Kumb Aninga

¹² Nga ekii se, na wu tał Aremas nin Tikikas kindamb kin, nim kin onguł kunum ei, nim sikir okun kin, Nikopolis konu ełe onjii. Nim piin, na ek nip poru nir. Nemb kin, na Nikopolis konu ełe ep noł mił owundu kis tumba kunum ei, na konu ełe mułmbii nir. ¹³ Nim kan kun er molkun kin, wu lo ek piilim wu ei, paki tunjii! Siinas kin Apolos teł, andłam punguł kin, epi paki tokun ngunjii! Ngan kin punguł ei, epi endi andłam ełe kurkuł kin, yi enerngił mon. ¹⁴ Sinim nge wu amb ombu, en enim kongun dinga erik kin, oł kun ka ei, andan tangin kin, wu amb kombur epi sinarpi ermbe ei, paki tok erngii mił, ei andan tei! Mon pim kin, wumb ei wii mił molk kin, Gos nge oł kun ka ei, tonu opu kapli enermba mon!

¹⁵ Wumb pei, wu amb na kin mołmun wumb ei pei, nim kin noman ka piik ngonmun. Nim kin, wu amb puł Gos kin oł kun ka pimbe er mułngii wumb ei, enim sin noman ka piik kin kindei! Gos Owundu nge noman ka wii ei, enim kin pengli!

Pol Mon Pailiimon Kin Polpu Kindim

¹ Na Pol kin Timosii tał, nim Pailiimon noman ka ngonmbuł. Na kan ngii wu mił moł. Nimbił erang na Jiisas Kraias kin ekii sip, eim kongun enj konu ełe kan ngunjung. Timosii na kin tep to mołpuł kin eim silip enginpił. Sił nim noman ngunmbuł Pailiimon. Nim sił kongun enmbił mił yi en. ² Sił nga noman ka Apiya sinim einginpin kin, Arkipas kin pii gii wumb nim ngii konu ełe, kułou to mołmun. Arkipas eim wu dinga mendpił, Gos kongun dinga kindpi kin, sił enmbił mił yi ełim wu ei, Pailiimon nim ngii konu ełe mołum.

³ Sinim Erinjpin Gos Owundu nim, eim kingam Jiisas Kraias kin, kaplı nim kin noman ka ngambił kin, nga noman ngangil kin, nim noman emin peng mulnjii.

⁴ Na Gos Owundu nim kin, noman ka pii ngop kin, na ekii sip kin, ek ka nip end. Eramb kin, na kunum kunum ełe, na nim kin Gos kin prei er ngond. ⁵ Nimbił erang na piind ei, nim pii gii wumb pei, noman kulkun kin, nga nim Jiisas Owundu kin pii gii nikin ekii sin. ⁶ Nga na prei end ei, nim kaplı wumb Jiisas kin pii gii ninmin wumb ei kin, noman ende kindan kin, kaplı enim paki top kin, er dinga kindmba. Nim okun kin kaplı, epi ka ombu piin mił, sin yi ermin. Erpin kin kaplı, sinim Jiisas embe ambił tonu kindmin. ⁷ Na angnan, na ka mendpił piip kin, nga nim noman ka ei, na ngun ei, na paki tonum. Tang kin, nga nim noman ka ei, wumb pii gii nilmin wumb pei noman tuk ełe kunum kunum paki tonum ku.

Pailiimon Onisimas Orung Simba

⁸ Yi mił erang, na kaplı ek dinga kindip nimbii end. Nimbił erang na Jiisas nga tilap ełe mołup kin, na ek dinga mendpił kii sip nind kin, kaplı nim oł kun pimba mił yi enjii. ⁹ Ba

na ek yi mił ninermbii mon. Wumb kin noman ngołmun oł ei sił ambił gii ninim. Neng kin, na nim kin kii simbii end. Keimi, na Pol Gos nge ek se andip nip wumb ngop yi eł wu tukui moł. Mołup kin, pe na kan ngii ełe pał ei, nimbił erang Jiisas Kraias kin pii gii nip kin, ekii sip kin Gos ek nipi wumb ngunj konu ełe na kan ngunjung.

¹⁰ Na nim kin kii sind ei, wu Onisimas nge nip kin kii sind. Sipi kin, eim na kangi mił mułum. Mułang kin na eim arim mił mołup kin, na eim Jiisas kin pii gii ek ei, emb top ngunj kunum ei, na kan ngii ełe pep kin yi enj. ¹¹ Okrii wu Onisimas eim kongun ka wii endi nim kin kun enerim mon; ba pe eim kaplı sił ouni paki topu kin, kongun ka enim.

¹² Pe na eim nim kin, ngo orung kindind ei, na noman tuk orung eim kin ouni ngond. ¹³ Na noman yi piinj ei, eim ya nanim kin tep to mułmba ni piinj. Mołpu kin, kaplı na kan ngii pał mił, eim na paki topu kin, enim konu ełe sipi kin, enim kongun mił yi ermba. Erpi kin, na kan ngii pał ei, nimbił erang na Gos ek ka nip kin, wumb ngunj konu ełe, kan ngunjung. ¹⁴ Ba na kaplı oł kanim kanim endi erip kin, eim kaplı, yi nanim kin mułmba ni piind; ba nim kaplı kumb se piikin kin, ninjii. Nikin kin, na nim kin oł yi erii nip kin, enermbii; ba nim ninim wu Onisimas sikin kin, orung sinjii ei, nimbił erang ninim oł yi ermii ni piin kin, ei yi mił ku enjii.

¹⁵ Nimbił erang, wu Onisimas eim nim kin si kindpi pupu kin, kunum kinan multum. Mołpu kin, ełe nge eim orung omba ei, nim kin kunum kinan olt kis ei, nim eim ambił gii ni se mułmba ni piind. ¹⁶ Ok eim nim kin kongun wii kunum kunum er mułum; ba pe Onisimas eim wii mendpił mołpu kin eim kongun wu wii endi mulałim mon. Eim silip nge enginpił. Silip eim noman ngumbuł ei, eim na angnan mił eim na noman mendpił ngond. Nim kaplı, eim noman mendpił ngun. Nimbił erang ok

eim nim kin kongun kunum kunum wii er ngolum. Ba pe eim kongun wu mendpił mon; ba Jiisas nge embe ełe eim nim angnim mił mołum.

¹⁷ Yi mił pe nim na kin Kraias nge kongun ende wu ni piin kin, kaplı nim wu Onisimas nim se orung sin ei mił, kaplı yi mił ku nim na sinjii.

¹⁸ Sikin kin, eim okrii nim kin oł kun pinalim mił endi erim kin, kaplı nga nim epi endi ei, eim nim kin ngo pendim kin, kaplı nim na kin ngo orung kindnjii. ¹⁹ Na Pol nanim angıł ełe, mon ei puls ełe, ei keimi nind. Na kaplı eim nim kin epi endi sipi no pendim kin ei, kaplı na nim kin ngo orung kindmbii; ba na nim epi na ngunjii ei ninand mon! Nimbił erang nim na kin noman konj pei ngunjii ei, na ninand ku. Nimbił erang na nim arnim mił mołup kin Jiisas nge ek ka nip kin, nim ngamb kin, nim eim kin pii gii nin. ²⁰ Keimi angnan; na kaplı nim oł ei erkin kin, na kin paki to ngunjii. Nimbił erang silip, Jiisas Owundu kin pii gii nipił mołmbuł. Nim kaplı ek nikin kin, na noman tuk er dinga kindkin kin, kaimb se ngunjii. Ngan kin, silip Jiisas Kraias kin pii gii nipił kin, angim angim mołmbuł.

²¹ Na piip kin, na mon ei połup kin nim kin ngond ei, na nim kin kii sip enjii pa ninj mił, nim am ekii sinjii. Ei na ni piind ei, nim kaplı oł kun ka na kii sinj mił, am erkin ernding pukun kin, nga na kii sinj mił, enjii en. ²² Kunum ełe, nim Onisimas se orung sinjii kunum ei, nim na pimbii konu ełe endi er kun enjii. Nimbił erang na namin nim kin ombii ni piind. Nimbił erang enim Gos na kin prei er ngonmun ei, Gos piipi kin, na enim kin orung kindmba.

Ek Osii Endi

²³ Epapras eim nim kin noman ka ngonum ei, eim na kin kan ngii ełe ouni pałmbił. Nimbił erang eim Kraias Jiisas kin pii gii nim ku. ²⁴ Nga yi ku Mak ni, Arisakas ni, Diimas ni Luk ni wu kei en enim, yi ku enim kin noman ka ngonmun. Ngok kin

en enim na kin kongun tep to erpin erpin enjpin wu kei mołmun.

²⁵ Kaplı Jiisas Kraias Owundu nge noman ka ei enim noman tuk gui ełe, tep to mułanglı!

Gos Mon Endi Eipru Wumb Kin Kindim

Gos Eim Ek Ka Nipi Eim Nge Kingam Ngang Kin Sinim Kin Tor Kindim

¹ Kumb ok, Gos eim oł kanim kanim pei ni, ek kunum kunum pei nipi kin, sinim Jura wumb kin, sinim nge kupenjpın noł kin nirim. Ek ei, Gos nge epi ekii se tonu omba piik nik tor kindilmin wumb kin, nipi ngurum. Ngang kin, sinim kin ngunjung. ² Ba akip kunum poru nimba kunum ei, Gos eim kingam Jiisas kin, ek ka nipi, sinim kin ngurum. Pe Gos eim nge kingam mondpu kin, epi kanim kanim pei sipi kin, eim nge epi tep erpi mułmba. Ei eim Gos kin ouni molkuł kin, mei nin, epi kanim kanim pei erkił. ³ Jiisas nga eim Gos nge tilang owundu nge, min men andan topu kin, nga Gos nge oł kun ka mołum mił, oł ei min men mił andan tonum. Nga Gos eim nge noman dinga nge ek ełe, epi kanim kanim pei eririm ei, ambil gii nipi tonu embilim. Ekii se, eim wumb nge oł kis enjing oł ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi poru nim kin, kaplı eim tonu epin konu ełe, Gos nge eim angip tunding dinga ełe, kun mołum. Gos eim nge noman dinga ełe, tep elim konu ełe kin, ouni mołum.

Gos Eim Nge Kingam Ei Owundu Mołpu Kin, Nga Enjel Ombu Ngonum

⁴ Nga Gos eim nge kingam Jiisas eim Owundu mendpił, mołpu kin, eim enjel ombu ngonum. Nga Jiisas nge embe ei am Owundu mendpił tonu pupu kin, enjel nge embe ei to mani kindnim. Nga Jiisas nge embe ka wii mendpił. ⁵ Yi mił, Gos eim enjel kin ek endi nipi, ngunerim mon, “Nam nge kingam. Akip, na nim nge arnim mił mułmbii.” Nga Gos ek yi mił endi nipi kin, enjel ngunerim mon ku.

“Na eim nge arim mułmbii. Nga eim nam nge kingam mułmba.”

⁶ Nga kunum ełe, Gos eim nge kingam kumna ei, ya mani mei ełe kindim kin, eim ek yi nim ku.

“Nga na Gos nge enjel pei eim kin men tok erngii.”

⁷ Ba ei Gos eim enjel kin ek yi nirim, “Na Gos na nge enjel ei er kindip kin, konu pop mił tonu om. Nga na nge kongun wumb ombu er kindip kin, dup anbil mił mulnjung.”

⁸ Ba nga eim kingam kin Gos eim ek nga yi nim,

“Gos nim nge king peł konu owundu ełe, kunum kunum mulnjii. Na nim oł kun ka elin oł ei kin, nim nge king peł konu ełe nim wumb tep ka mulnjii.

⁹ Nim oł kun ka oł ei kin, ka piikin kin, noman ngołun. Nga nim wumb lo ek to kindilim oł ei, nim noman enanim mon mendpił. Yi mił erang, na nim nge Gos nim kin kopung bein top kindind. Kindamb kin, nim wu owundu to kindamb kin, nim ka piilin. Nga nim angnim noł ei, ka piik, yi mił enerngii mon.”

¹⁰ Eim nga ek yi nim ku,

“Nim kumb ok mendpił, nim Owundu molkun kin, mei ełe eririn. Nga nim nge angil ełe kupu muł ei eririn ku.

¹¹ Nga muł mei ei kunum kunum mulerngil mon; ba nim kunum kunum mulnjii. Nga muł mei ouni, kon alap ok nge mił, tonu omba. ¹² Nga wumb endi konduk oknge ambilpi, mikim makim erpi, si kindmin. Si kindpi kin konduk eipi endi konj kindim ei yi mił, nim muł mei ak tokun kin, yi enjii. Ba ni ninim kunum kunum mołun mił, yi minj molkun kin, nim oł eipi mił enenjii mon. Nga nim nge kung pani ei, poru ninermba mon!”

13 Nga Gos eim ek endi nga nipi eim nge enjel endi kin ngunerim mon; ba eim nge kingam kin yi nirim.

“Nim ya na moł konu ɛle, angil tundung dinga ɛle mulnjii. Molkun kin, na nim nge opu orung wumb ei eramb kin, nim nge simb ɛle, peł epi mił mandring mundmbii.”

14 Enjel ei nipe mił mołmun? Ei en enim owundu mił molałmin mon; ba en enim Gos nge gui mił molk kin, en enim Gos nge kongun erik. Yi erangin kin, eim kindang ok, wumb nii endi, en enim Gos sipi orung simba nge wumb, paki tungii nge onjung.

2

Gos Wumb Sipi Orung Simba Ei Epi Owundu

1 Ei yi mił peng kin, sinim Gos nge ek ka keimi ei, Jiisas nirim mił, piinjpin kin, kapli sinim nga kom sepin kin, dinga ambil gii ni, ekii sipin er mułmun. Mon pim kin, simin noman temb nipin kin, sinim Gos ek ka ei si kindpin punmun. 2 Yi mił kumb ok, enjel pei Gos nge ek ka ei kun ni tor kindik ei, keimi andan tok, enjing kin, kapli wumb nii endi, lo ek ekii sinarik kin, Gos ek ei piinarik enjing kin, Gos eim wumb ei kin kumep kis ei kun ngum. 3 Ngopu kin, sinim nimbił oł erpin kin, Gos nge kumep kis ei sinermin ei, nga sinim eim kin sipi orung simba nge ninim ek ka ei, buł ngopun kin, piinenjpin kin, kapli sinim yi ku kumep kis simin. Nga kumb se, sinim nge Owundu eim sinim sipi orung simba nge ek ei, ni tor kindim. Pe nga, wumb en enim, eim ek ka ei piinjing wumb ei ni, ek nik tor kindik, sinim ngok ek ei keimi, pa ninmin. 4 Nga kunum ɛle endi ku, Gos eim ek ni tor kindpi kin, epi dinga kopur andan tum. Topu kin, eim oł ka kopur ni, jep oł kanim kanim erpi kin, to tor kindim. Nga Gos nge Gui Ka epi ka wii ngołum epi ei, eim nge noman ɛle ngum ei, sinim

andan topu kin, Gos ek ka ei keimi nipi ngum.

Jiisas Sinim Sipi Orung Simba Nge Pułwu

5 Pe nga sinim mei konu eipi ɛle, ekii se tonu omba ei ninmin. Gos eim nge enjel ei er kindang molk kin, mei konu ɛle, tep erngii ninerim mon; ba Gos eim kingam kin yi mił nirim.

6 Wumb endi eim Gos nge ek ka ok pułum mił yi ninim,

“Wu nipe wu peng kin, Gos wu ei kin nim noman ngołun? Min wu ei nipe wu peng kin, Gos nim wu ei kin noman to piikin kin, tep ka en? 7 Gos nim wu eririn kunum ei, aninga kopur mani kembis erpi kin, enjel kin mandring kindrim. Nga ekii se, nim wu ei kin tilang owundu nin, embe ambil tonu kindkin kin, ngokun en. 8 Nga nim epi pei wu ei nge simb ɛle mandring kindkin kin, tep ermba nge mundun.”

Keimi, Gos eim epi pei wu kin mandring kindpi kin, tep ermba nge mundum. Mondpu kin, Gos epi endi wu kin mandring kind pendpi kin, endi sinermba mon. Ba akip kunum ei, sin kinanmin ei, wu eim epi pei tep enim ei mon! 9 Ba pe, sinim Jiisas kaninmin. Eim kunum kopur aninga, mani kembis enjel kin mandring mundang mułum. Mułang kin, Gos eim king mił tilang owundu nin, eim embe ambil tonu kindim. Nimbił erang eim kołpu kin, eim ngenj kumbii sim ɛle, oł yi mił erim. Yi mił erang, Gos eim noman ka ngopu kin, Jiisas wumb pei kin, kułmba nge paki topu erim. 10 Gos erim oł ei, ei oł kun ka mendpił. Nimbił erang Gos eim epi pei nge pułwu. Eim epi pei ombu, eim embe ambil tonu kindngii nge eririm. Gos eim noman ɛle kangil ombu pei tu wupu kin, eim nge tilang owundu ka wii ei ouni singii. Yi mił erang kin, eim Jiisas ngenj kumbii sim ɛle nge, Gos eim wiik turum. Topu Jiisas erang kin, sinim sipi orung simba nge kumna

mendpil nin, oł kun ka wii mendpil tonu om.

¹¹ Yi mił, Jiisas eim wumb oł kun ka elim wu ei kin, nga wumb en enim oł kun ka wumb tonu onjung ei kin, Ernjing Gos ende mołum. Yi mił erang ele nge, Jiisas eim wumb ei, angnan noł nimba ei, singambil kulerim mon. ¹² Nga Jiisas eim ek yi mił ninim, “Na nim Gos nge embe ele nip kin, ek ni tor kindip kin, nam angnan noł ngumbii. Na golang ni tor kindip kin, enim wumb pei kułou tungii konu tuk mii memb ele, nim embe ambil tonu kindmbii,” pa nim. ¹³ Eim nga ek yi nim, “Na nam angim noł kin ouni Gos kin pii gii nimbii.” Eim nga ek yi nim ku, “Na ya ele moł, Gos na ngum kangil ombu kin ouni ni mołmun.” ¹⁴ Yi mił erang kin, kangil ei ngenj miyem wumb mił mołmun. Mułangin kin, Jiisas eim yi mił ku, wumb nge ngenj miyem ele sipi tonu opu mułum. Eim oł yi mił erim ei, eim kułmba nge erim. Erpi kołpu kin, Seisen wumb koltmun oł ei nge dinga sałim wu ei, eim to kis erpi mani kindmba. ¹⁵ Nga Jiisas oł yi erpi kin, wumb kan ngii mił kunum kunum molk kin, kongun wii erik mulnjung wumb ei, eim sipi orung seng kin, wii mulnjung. Nimbil erang wumb ei, en enim kułngii oł ei nge, mund mong erik mulnjung. ¹⁶ Yi mił erang kin keimi Jiisas eim enjel ei wumb mił mon; ei eim paki tumbii ni pinerim mon; ba eim Eiparam nge sinim tilap wumb ei, paki tumbii ni piinim. ¹⁷ Ei yi mił, Jiisas eim nge angim noł mołmun ei mił, oł kanim kanim pei elmin ei mił ku, eim kin tonu omba. Wang kin, eim kapli, Gos kin kułmał kalilim wu num mołpu kin, Gos nge kongun ermba. Erpi kin, eim wumb kin kaimb sipi kin, eim kongun kun ka mendpil er mułmba. Mułang kin, eim kapli wumb pei nge oł kis ei, kil ngopu si kindmba. ¹⁸ Nimbil erang ei eim ngenj kumbii ei, eim kin tonu wang kin, oł ermba mił, kenmbii ni piipi erim. Yi mił erang kin, ngenj kumbii

wumb kin tonu wang kin, oł ermba mił, kenmbii ni piipi erim ei, eim kapli dinga peng kin, wumb ei kin, paki topu ermba.

3

Jiisas Owundu Mołpu Moses Ngonum

¹ Na nge Kraiss kin pii gii ninmin nge angnan noł, enim Gos epin konu ele, mołpu kin en enim mundang eim nge wumb mołmun. Enim Jiisas mołum mił, pii kun erik, eim Gos nge ek se andilim wu nin, kułmał kalilim wu owundu nin, enim eim kin pii gii nipin kin, eim embe ni tor kindngii. ² Jiisas ei mołum mił Gos eim mondpu kin, eim nge kongun kun ka erpi kin, Gos ek nirim mił ei, ekii sipi, keimi elim. Ei yi mił ku, Moses eim Gos ngii ele ok kongun erim mił, eim Gos nge wumb tilap kin, oł kun keimi elim. ³ Ba Gos eim ni piim mił, Jiisas eim kapli eim embe owundu tonu pang kin, Moses nge embe mani pum. Nimbil erang wumb endi Jiisas eim ngii tekim wu ei, eim embe tonu pang kin, nga Moses sinim mei wumb mendpil ngii mił, eim embe ei mani punum. ⁴ Yi mił, ngii endeim endeim ni, wumb endi eim takilim; ba Gos eim epi kanim kanim pei eririm pułwu mołum. ⁵ Pe nga Moses eim Gos ngii pei kongun wu mołpu kin, kongun kun ka erim. Erpi kin, Gos nge kongun wu mołpu kin, Gos nge epi kanim kanim ekii se ek nimba mił, ek ei Gos tilap wumb Esrel kin ni tor kindim. ⁶ Ba Kraiss eim Gos nge kongun wu minj mon; ba eim Gos kingam mołum ku. Mołpu kin, eim Gos nge ngii ei tep er mołum wu owundu ei kun ka tep elim. Pe nga sinim pii gii ninjpin kin, ambil gii dinga nipin kin, eim kin ka piipin kin, Owundu orung omba nge kui er mułpun kin, kapli sinim eim nge wumb ngii mił eim tep er mołum mił, sinim mułmun ku.

Gos Nge Wumb Kor Kunum Singii

7-8 Yi mił erang kin, Gos nge Gui Ka ek nirim mił pii kun ermin.

“Akip kunum ei enim Gos ninim ek ei, piik enjing kin, kapli enim noman tuk ele dinga kindnerngii mon! Ei yi mił, Esrel wumb kumb ok, na nge ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing kunum ei, mei wii sim konu ele molk kin, na ol ermbii mił, kenmin ni enjing. Erik kunum ele, en enim noman tuk ele, dinga kindik enjing. ⁹ Na ol ka wii kanim kanim enj mił ei, kanik kin, kung ngii engki kapli kapli opu purum. Ba nga mei wii sim konu ele enim nge kupenjing nol ombu, na ermbii mił kenmin ni enjing. ¹⁰ Yi mił erangin kin, na wumb ei kin popuł kis sip kin, nga na ek yi ninj. ‘Enim wumb ei, kunum kunum ei, enim nge noman tuk ele, ol kis erik punjung. Puk kin na nge ol kun ka noman enerang kin, ekii sinenjing mon.’ ¹¹ Pe nam popuł kis sip kin, na ek keimi dinga nip, tonu kindinj. ‘Wumb ei en enim na moł konu ele, tuk ok na nge kor konu ka wii ele mulerngii, mon mendpił!’ ”

¹² Na nge angnan nol, enim kan kun erik mułngii! Mon pim kin, wu endi enim mołmun konu ele, tuk mołpu kin, eim noman tuk ele, kis piipi kin, pii gii ei si kindpi kin, eim Gos kunum kunum mołum Gos ei kin, buł ngopu, ermbe. ¹³ Ba enim kapli kunum kunum enim wumb endeim endeim ni paki tołum ek ka ei, nik ngungii. Ngok kin, Gos pe akip kunum ei, akip mołum mił, yi erngii. Mon pim kin, wu endi enim tuk mołmun konu ele mołpu kin, ol kis ek kend topu ol ei erang kin, wu endi nge noman tuk ele, dinga kindpi ermbe. ¹⁴ Yi mił, sinim kumb se Krai kin pii gii ninjpin kin, kapli pe pii gii ei, ambił gii ni mołpun kin, kapli kunum poru nimba kunum ei,

yi mił enjpin kin, kapli sinim Krai kin ouni ende keimi pupun mułmun.

¹⁵ Ei Gos nge ek ka ei ek yi ninim, “Akip kunum ei, enim Gos nge ek ka ei pii gii ningii. Nik kin, kapli enim noman tuk ele ambił gii dinga ninerngii mon! Ei yi mił erang, kumb ok Esrel wumb nam ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing.”

¹⁶ Wumb nii endi, Gos ek piik kin, nga buł ngok ekii sinenjing wumb ei, eim nge wumb Moses Eisip konu ele mulnjung wumb ei, si kindik kin, tor tu wum wumb ei mendpił, ol yi mił enjing. ¹⁷ Ei wumb nii endi, Gos en enim kin kung ngii engki kapli kapli pei popuł kis sim? Ei eim nge wumb ol kis enjing ele nge, en enim kin eim popuł kis sim wumb ei, en enim konu wii sim konu ele, mani puk kulnjung? ¹⁸ Pe wumb nii endi, Gos ek dinga ni tonu mendpił kindpi kin, yi nim. Wumb ei na kor konu ka wii ele, tuk pu mulerngii mon? Ei wumb nii endi kin ek ninim? Ei wumb kopur en enim, Gos ek to kindik, ekii sinarik enmin wumb ei kin ninim. ¹⁹ Yi mił nga, sinim piinmin ei, wumb en enim Gos kor konu ka wii ele, kapli tuk punerngii mon. Nimbił erang wumb en enim, Gos kin pii gii ninenjing mon.

4

Gos Nge Wumb Ei Gos Nge Kor Ka Ei Singii

¹ Pe sinim kin Gos eim ek dinga keimi nipi kin, sinim eim kin konu ka ele kor mułngii nim konu ei, pe pira sałim. Pe sinim wumb kopur mund mong ermin. Mon pim kin, sinim wumb kopur mołmun konu ele, wu endi tuk mułum kin, Gos konu ka ele, kor mułmun konu ele, kapli enerim kin, tuk punermbe. ² Yi mił, sinim Krai nge ek ka ei piinjpin mił, Esrel wumb ok yi ku piinjing. Ba Krai nge ek ka ei, enim piinjing ei, enim paki tunerim. Nimbił erang en enim, ek ka ei piik enjing; ba en enim pii gii ninenjing mon! ³ Ba pe sinim

wumb nii endi Gos kin pii gii ninjpin kin, Gos nge kor konu ka wii eġe, tuk pupun kin, Gos kin ouni kor muġmun. Nga Gos eim ek yi nirim,

“Na nam wumb nge oġ kis eġe popuġ sip kin, ek keimi dinga tonu kindip yi nir. ‘Pe wumb ombu en enim ya tuk nam kor konu ka wii eġe ok kor mulerngii mon!’” Gos eim ek yi nirim.

Neng kin, ei eim mei ni, epi pei kongun er poru nirim kunum ei, kor muġmbii nirim miġ, pe piraam moġum. Moġpu kin, Gos kor konu ka wii piraam paġim eġe nge eim yi ninim. ⁴ Yi miġ pe Gos nge ek ka ok mon poġ pendrim kunum eġe angii orung nga taġ, eġe nge ek yi nirim.

“Pe Gos eim nge kongun kunum angii orung nga endeim eġe, kongun eririm. Nga kunum endeim eġe Gos eim kor mulum.”

⁵ Pe nga Gos ek ka eġe nge yi nirim,

“Enim wumb ei nam kor konu ka eġe tuk ok na kin kor mulerngii mon mendpiġ!” pa nirim.

⁶ Yi miġ erang, wumb nii endi, Gos ek ka ei piinmin wumb ei, Gos kor konu ka wii moġum konu eġe piraam moġum ei, aki topu seng kin, tuk pungii. Nga wumb en enim Gos nirim ek ka ei, ok piinjing; ba Gos nge kor konu ka moġum konu eġe, tuk punenjing mon. Nimbii erang wumb ei Gos eim ek ka dinga keimi nirim ek ei piik; ba nga ekii sinenjing mon. ⁷ Pe nga Gos kunum endi tonu kindmbii nirim, “Akip kunum ei mendpiġ tonu kindmbii,” nirim. Nga kindpi erpi kin, Gos ek yi nipi, Deipis kin ngurum ei, kung ngii pei o purum miġ, yi ku ekii se nirim.

“Akip kunum ei Gos nge ek ei piik enjing kin, kapli enim noman tuk eġe dinga kindnerngii mon! Enim Gos ek ei ekii singii!”

⁸ Ba Josuwa wumb ei tep er sipipi wumb ei kor konu ka eġe, si pang kin kor muġuġangin kin, kapli Gos nga kunum endi, ekii se kor ka wii muġngii nge, nineneġang mon. ⁹ Yi

miġ erang kin, Gos nge wumb ei, en enim Gos nge kor konu ka wii muġngii kunum eġe piraam salim. ¹⁰ Yi miġ, wumb nii endi Gos kor konu ka eġe tuk pum kin, kapli wu ei, eim nge kongun erim miġ, kor muġmba. Ei yi miġ, Gos eim kongun erpi kin, nga kor muġum miġ wu ei, yi miġ ku muġmba. ¹¹ Yi miġ erang, sinim noman dinga kindpin kin, Gos nge kor konu ka wii eġe, tuk bin nipin ermin. Mon pim kin, wumb endi Gos ek ekii sinarpi muġum kin, ok wumb enjing miġ, yi miġ ku Gos kor konu ka wii eġe, tuk punermba mon!

¹² Yi miġ, Gos nge ek ka ei nirim miġ piraam paġim kunum kunum konj muġang kin, noman dinga peng kin, wumb kin kongun enim. Gos nge ek ka ei, tui jik anmbii taġ tukum salim miġ ei, to mani kindim. Kindang kin, ek ka ei wumb noman tuk eġe, tuk mendpiġ punum. Pupu kin, ei tuk mii memb noman tuk eġe nin, noman tuk gui ei ni, wumb yi miġ ku mok gopsing ni, embii sikin ei ni, mok topu kapli elim. Nga Gos ek ka ei, noman tuk eġe noman to piingii nin noman tuk nge noman enim miġ ei, mok topu kun enim. ¹³ Nga epi endi Gos eririm epi ei, Gos ningii eġe, kapli koi ermba miġ mon. Ba epi pei ei peni eġe, aki topu salim ei, Gos ningii eġe, kanpi poru ninim. Neng kin, Gos sinim enmin oġ pei, kanpi piipi kin, mok topu ermba.

Jiisas Sinim Nge Kuġmaġ Kaġmin Nge Owundu Motum

¹⁴ Pe nga sinim nge kuġmaġ kaġmin owundu Jiisas Gos nge kingam ei, epin konu eġe tuk mendpiġ pupu kin, Gos kin moġum. Yi miġ erang, kapli sinim nge Owundu Jiisas ei, eim kin pii gii nipin kin eim ambii gii nimin. ¹⁵ Yi miġ, sin sinim noman dinga ei pinerang kin, sinim nge kuġmaġ kaġlim owundu ei, eim sinim kin kaimb sipi piinim. Piipi kin sinim kin ermba miġ kenmbii ni piipi erim miġ, oġ enmin oġ ei, kanim kanim pei Owundu kin, yi miġ ku tonu om; ba eim oġ kis endi eneririm mon!

Yi mił erang, eim kapli sinim paki tumba. ¹⁶ Yi mił erang nga, sinim Gos nge king peł ełe, noman ka ngolum konu ei, tungu enarpin kin, mandi pupun prei erpin mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kaimb sipi kin, noman ka ngopu kin, oł ei, sinim nge embin simba ei, paki tang kin ei simin.

5

Sinim Nge Kułmał Kalilim Owundu Jiisas Kaimb Sipi Ngonum

¹ Yi mił peng kin, sinim oł yi mił ełmin. Sinim Jura men ngii kułmał kalilim owundu pei, wumb tuk mołmun wumb ei tonu kindik mondułmun. Eim wumb kin, Gos kin tuk mii memb mołpu kin, Gos kongun erpi kin, wumb paki tołum. Tang kin, eim wumb oł kis ełmin oł ei kin, kułmał kalilim oł ei nin, epi ka wii ei, Gos kin ngolum ei nge, oł kis kil ngopu, si kindmba. ² Nga eim wumb nii endi, eim Gos oł kun ka pii kun enarpi kin, nga Gos nge oł kun ka ekii sinermba wumb ei kin ek dinga ninarpi kin, giyeng nipi ełim. Nimbił erang ei, eim wu endi ku, eim nge ngenj dinga pinerang kin, eim kapli wumb pei paki tumba? ³ Nga nimbił erang eim nge ngenj min, noman dinga pinerang kin, kapli eim Gos kin kułmał kalpi ei, eim nge oł kis erim ei eim mendpił ngunermba mon; ba nga wumb eipi nge oł kis enjing kin, kułmał kalpi ouni ngumba ku. ⁴ Nga kułmał kalilim owundu nge, kongun embe salim. Seng kin, wu endeim ei, eim embe ambil tonu kindpi kin, eim noman ełe kongun ei, ermbii ni piinerim mon. Ba Gos ei eim mendpił, wumb ei to tonu kindpi mundang kin, kongun ełmin. Gos ok erang yi ku, Eron kułmał kalilim owundu nge kongun ei, wii topu kin, oi nipi kin, tonu kindpi mundum.

⁵ Ei yi mił ku, Krais ei eim embe ambil tonu kindpi kin, kułmał kalilim owundu mułmbii, pa ninerim mon. Ba Gos ei eim to tonu kindpi mondpu

kin, kongun ei ngum. Ngopu kin, Krais kin ek yi nipi ngum,

“Nim nam nge kingnan. Akip kunum ei, na nim arnim moł,” pa nim.

⁶ Nga eim mon eipi endi ełe, ek yi nirim ku.

“Nim Gos nge kułmał kalilim wu endi kunum kunum molkun kin, wu Melkisirek eim kułmał kalpi ełim mił, nim yi ku ekii sikin er mołun,” pa nim.

⁷ Pe Jiisas eim ya mani mei ełe multum kunum ei, prei erpi, kii sipi kin ke dinga pei nipi kin, ningił ka mani opu kin, Gos ngurum. Ngang kin, eim piim ni Gos eim kapli eim kułmba oł ei, si tor simba ni piim. Nga Jiisas prei erim mił, Gos piipi mołpu kin, paki tum. Nimbił erang eim Gos noman ełe, ekii sim. ⁸ Jiisas eim Gos nge kingam; ba eim ngenj kumbii sim ełe, oł yi mił erim ku. Erang ełe nge, andan keimi mendpił topu, Gos ek nirim mił, ekii sipi mendpił er mołum. ⁹ Pe eim oł kun ka mendpił erang kin, wumb Gos kin sipi orung simba. Sipi kin, eim kunum kunum konj mułngii nge pułwu tonu om. Wang kin, wumb eim kin pii gii nik kin, ekii sik erngii wumb ei nge, sipi orung simba. ¹⁰ Nga Gos Jiisas eim kułmał kalilim owundu ei, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, eim Melkisirek kułmał kalilim oł ei, yi mił ku ekii sipi er mułmba.

Wumb Gos Kin Buł Ngok Kin, Orung Pungii Ei Nge, Kan Kun Erik Mułngii

¹¹ Pe sinim Melkisirek ek ei nge, ek pei palim ni piinmin; ba ek ei er kun erpin ni, andan topun kin, enim ngumun ei, ngumun mił nenj? Nimbił erang ek dinga puł ei, enim pii kun erngii nge, noman pinalim wumb mił, tonu onjung. ¹² Yi mił pe, sin enim wumb kin kengip ek kunum olt andan topun kin, enim wumb eipi kin, kapli andan tungii. Ba wumb endi enim kin kengip ek ei, andan topu kin, Gos ek ka mong kumna ei, andan topu enim ngumba. Ei yi mił,

pe enim kuni mendpil mił nungii; ba enim kapli enanim mon. Ba enim yi mił, am to nok ei, minj nok molk pungii. ¹³ Yi mił, wumb nii endi am to nok numba wumb ei, eim dinga pinerang kin, kangil kembis mił, piram mołum. Nga wumb ei, Gos nge oł kun ka oł ei, piik kun enanmin mon. ¹⁴ Ba kuni mendpil nołmun wumb ei, en enim tonu wangin kin, wumb dinga mołmun. Nga wumb dinga ei, kapli oł kis min, ka salim oł ei, kenmin ni piik enjing. Nimbil erang en enim oł kun ka ełe, minj molk pułmun.

6

Sinim Krai Kin Pii Gii Ei, Ambil Gii Nipin Mułmun

¹⁻² Yi mił pe, sinim Krai nge ek ka kumna nge kengip ek kembis kembis ei, piram mularpin nga ek ka dinga pule ei, piipin kin, er mułmun. Mułamin kin, wumb dinga mił tonu opun mułmun. Sinim ngii tumunj mił kunum kunum pulanmin mon. Pule ei yi mił, sinim kumna ek ka kembis kembis ei, noman tuk ełe ak topun piimin ni, ek ka ei, sinim buł ngopun kin, oł kis enjpin oł ei, noman konj ka pinalim mił ełe piram mulermin mon. Nga ek ka kembis kembis kumna ei Gos kin pii gii ninmin ni; ek ka ei, kengip ek kanim kanim noł was ni wumb peng noł pendik ngok enmin oł ei ni; nga angil tonu peng ełe ambilk Gos Gui Ka simin ni prei erngii ei ni; nga enim wumb kolk kin; nga konj tonu ok angk mołmun ei ni; nga kos owundu piipi kumep kis kunum kunum singii nge ek ei mendpil piik kin, mulerngii mon. ³ Sinim oł yi minj er mułmun ei, Gos eim sinim nge andlam ei aki topu nim kin, kapli oł yi ermin. ⁴ Yi mił, wumb en enim nge noman tuk aki tok kin, Gos kin orung ongii ei, kapli enanim. Wumb ombu en enim Gos ek ka keimi ei, piinjing wumb ei, en enim Gos noman ka epi ei, tonu epin konu ełe salim ei sinjing. Sik kin, nga en enim Gos nge Gui Ka epi

ka wii ei, mok to sinjing ku. ⁵ Nga enim Gos ek ka ei piinjing kin, ei ka wii ni piingii. Nga Gos nge mei ka wii ełe, noman dinga ei, tonu omba mił ni piinjing ei, ka wii ku ni piingii. ⁶ Ba wumb en enim Gos kin buł ngok kin, en enim oł kis enjing ei, kaimb si piik kin, buł ngok, si kindnanmin. Nimbil erang wumb kopur en enim, Gos eim kingam ei, ond peri ełe birim bup mił, nga to kundnjung. Nga eim wumb mulnjung konu ełe wumb ei, kumb ełe nga ambil gii nik erangin kin, singambil sipi piim. ⁷ Ei yi mił peng kin, mei konu kembis endi sim ei, konu kumb pei topu, mani om. Opu kin, mei er ka erpi tonu wang kin, kuni mong ka topu kin tonu opu mułmba. Mułang kin, aka pin kuni ei, wumb telnjing wumb ei, paki tang kin, Gos eim erang kin, aka pin ka wii mił tonu omba. ⁸ Ba aka pin ei, kan gal kanim kanim ei tonu wang kin, kapli ei mei er kis enim. Erpi kin, Gos nge ningil ełe mandi topu, kis erpi kin, ekii se mendpil dup mił nopu poru nimba. Mei poru nipi kin, yi mił ku, wumb oł kis elmin wumb ei, poru nimba ku. Ba wumb oł kun ka elmin wumb ei, Gos kin epi ka wii singii. ⁹ Ba pe sin ek embin endi enim kin yi ninjpin kin, na nge wumb puł ombu enim, Gos ek ka ei, enim buł ngok, si kindnerngii mon; ba sin keimi piinmin ei, epi ka wii oł ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁰ Yi mił, Gos eim oł kun ka elim nge pułwu mołpu kin, en enim kongun ok enjing oł ei, Gos eim ouru ninermba mon. Nga enim noman ngonmun oł ei nge, andan tok, eim kin ngunjung kin, enim engnjing noł, Gos kin pii gii ninmin wumb ei, paki tok kin, nga yi ku erik mołmun. ¹¹ Pe sinim noman owundu endi to piimin ei, enim endeim endeim ni, noman dinga kindik ei, minj pepi pang kin, kunum poru nimba kunum ei, poru nimba. Pe enim Gos nge ka wii endi kenmin ni, piinmin kui erik mołmun ei, keimi tonu omba ei kenmin. ¹² Yi mił enim kongun enarik kin, ten

kulerngii mon. Ba enim wumb pii gii nik kin, ten kularik enmin ol ei, yi mił enim ekii sik erngii. Erik kin, Gos ok ek nipi ngumbii nirim mił epi ei, kunum olt kui er molk pangin kin, ngang singii. Nga enim yi ku, wumb ombu elmin mił erngii.

Gos Eim Keimi Piipi Kin, Ek Keimi Dinga Ele Nge Pii Gii Nimin

¹³ Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi, Eiparam ngurum ek ei, ol nipe ol endi ermbii ni piirim ol ei, nga Gos eim kin nirim. Kunum ele wumb endi eim owundu mołpu kin, Gos kamb mani kindneririm mon. Kindnarpin kin, nga eim ek keimi dinga ni pendrim ei, eim nge embe ele piipi kin, nirim. Nirim ele nge, dinga ngołum. ¹⁴ Ngang kin Gos eim Eiparam kin ek yi nirim, “Na ek keimi dinga nim kin ni pendinj ei, na ek ka wii endi nip ngamb kin, nim nge kupanim noł wumb tilap ei, pei tonu ok mułngii,” pa nim. ¹⁵ Nga wu Eiparam eim kunum olt ten kularpi kin, kui er mołpu kin, Gos eim kin ek keimi dinga ni pendrim mił, epi ngumbii ninim epi ei, ngang sirim. ¹⁶ Pe wu endi, eim ek keimi mendpił dinga tonu kindpi endi ermbii niłim ei, eim wumb endi, eim embe tonu pułum wu owundu ei kin ek dinga ouni piipi niłim. Pe ek keimi mendpił niłmin ek dinga ei, en enim wumb kin ek orung orung mił niłmin ek ei, pandi tok poru ningii. ¹⁷ Yi mił erang, kumb ok Gos eim noman el ol endi ermbii niłim ol ei, eim nipi peni ele kindpi kin, wumb nii endi ek keimi dinga nipi kin, nipe epi endi simba niłim ol ei, si kindnałim mon mendpił. Yi mił peng, eim ek keimi dinga ni nga eim nge embe ni pendilim ek ei, epi ka ei kin, pep ende kindilim. ¹⁸ Yi mił, pe epi kei dinga sałim epi ei, to eipi eipi kindpi kin, enermba mon. Gos eim ek keimi dinga mendpił nipi, tonu kindpi kin, nga eim ek kend topu enermba, mon mendpił! Ol ei, sinim wumb noman tuk ele, er dinga kindang kin, sinim sikir pupun kin, Gos mołum konu

ele mandi pupun mułmun. Yi mił erang, sinim nge noman tuk ele, Gos nirim mił epi ka wii ei, ambil gii nipin kin, kui er mułmun. ¹⁹ Pe Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, yi mił noł sip si pendngii erik kin, epi wurup nipi, kan kin ambil gii niłmin epi ei mił, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, sinim noman tuk ele, yi mił ambil gii nipi, dinga ngumba. Ngopu kin sinim kui er mołmun epi ei, nga ambil gii niłim wu owundu ei yi mił eim pupu kin, Gos nge men tołmun ngii owundu nge, palting ka wii mendpił ei nge, alap owundu tukrung pandi to sim konu ele pum. ²⁰ Pupu kin, palting ka wii ei, Jiisas kumb se, men ngii ele tuk pupu kin, andlam aki topu seng kin, sinim kin paki tumba nge pum. Pupu kin, nga yi ku, eim kułmał kalilim wu owundu Melkisirek kułmał kalilim nge tilap ende mił, eim kunum kunum tonu opu mułum.

7

Gos Nge Kułmał Kalilim Wu Owundu Melkisirek

¹ Yi mił ku, wu ei Melkisirek eim Seilim konu ele wumb ombu nge wu king mołpu kin, nga Gos nge kułmał kalilim wu owundu ei, eim Gos Owundu eim am ei tonu mołpu kin, Gos nge kongun elim. Nga wu Eiparam eim, kumb ok opu erpi kin, king wumb to kondpu kin, eim ngii konu orung pum. Pang kin, wu Melkisirek eim andlam ele, Eiparam kanpi kin, nga noman epi ka wii ei ngurum. ² Ngopu kin, Eiparam eim opu erpi epi orung sim epi pei engki salilim ele ei, endeim sipi kin, Melkisirek ngurum. Pe nga wu ei, Melkisirek ei, eim embe pule yi mił niłmin, “Wu king kun ka wii mołulum wu” pa niłmin. Pe nga eim Seilim konu ele nge wumb king multum ku. Nga eim embe puł nga endi yi mił pałim ku. “Wu king noman emin ngołum wu,” pa niłmin. ³ Pe Melkisirek nge mam arim tał ei nge, endi molałmbił mon. Nga eim nge kupam

noł ei nin, am kangil kembis kunum molk endik ei, endi mulerik mon ku. Nga kulk kunum ei, endi mulerik mon ku. Ba eim Gos nge kingam mił, eim Gos nge kułmał kałiim wu kunum kunum mołum. ⁴ Pe enim keningii ni, eim wu owundu mołum mił, ei keningii. Nimbil erang Eiparam sinim nge kupenjpin owundu ei, epi nipe epi engki sim epi ei, endeim Melkisirek ngopu poru nim. ⁵ Nga Liiwai nge kingam noł ei, wumb kopur en enim kułmał kałiimin kongun ei, lo ek ełe yi nik ngołmun ei, en enim wumb tiłap ei, epi engki sałiim epi ei, endeim Esrel wumb kin ei siłmin. Nga Esrel wumb ei, en enim wumb mei tiłap ende wumb ei, en enim epi yi ku siłmin. Nga en enim Eiparam nge kingam noł mołmun. Ba Liiwai nge wumb ei, Esrel wumb kin engki epi sałiim ni epi endeim ni yi ku siłmin. ⁶ Ba wu ei Melkisirek wu owundu mołpu kin eim Liiwai nge tiłap ende mił mon; ba epi engki sałiim eim epi endeim sipi kin, Eiparam wu owundu yi ku epi ka wii ngum ei, Gos ek keimi dinga nipi ngumbii nirim mił, ngang sim. ⁷ Yi mił sinim piinmin, wumb endi eim epi ka wii ngołum ei, wumb molk tonu owundu pułmun. Nga wumb endi eim epi ka wii siłim wu ei, mołpu kin, mani mił pułum. ⁸ Ya ełe nge, Gos kin kułmał kałiimin owundu kunum kunum konj molałmin wumb ei, epi endeim siłmin. Ba nga wu eipi endi, Melkisirek Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin yi ninim. Eim wu konj kunum kunum mołum wu nga ei epi endeim siłim ku. ⁹ Nga Eiparam eim epi engki sałiim epi ei, Melkisirek kin, kumep endeim ni ngołum. Nga sinim yi mił ninim; Liiwai nge wumb ei, Eiparam kingam noł kin epi engki sałiim epi ei, endeim siłmin ei, Eiparam kin kumep endeim ngo pendik kin, epi ei siłmin ku. ¹⁰ Nimbil erang, pe Liiwai eim mengnerik kunum ełe, oł yi mił erik. Ba eim ek nirim ei, eim kupam noł, Eiparam nge ngenj ełe, tukrung

mił multum kunum ei, ek nirim ei, Eiparam eim Melkisirek kin, andłam ełe kan sikił kunum ei, ek ei nikił. Yi mił nikił, wu Liiwai eim epi engki sałiim ei, endeim epi sipi kin, wu Melkisirek yi mił ngurum ku.

Jiisas Melkisirek Mił Mołum

¹¹ Kumb ok, Liiwai nge tiłap ei, Gos nge kułmał kałiimin wumb molk kunum ełe, lo ek nipi kin, Esrel wumb ngurum; ba wumb ombu oł kun ka oł ei, enałmin mon. Pe Liiwai nge tiłap wumb ei, Gos kułmał kałiimin wumb molk kin, kongun erangin kin, ka wii mołpu nim kin, kapli nga wumb eipi endi opu kin, Gos nge kułmał kałiim wu owundu endi mulermba mon. Ba nga wumb nii endi, Gos nge wu owundu mułum ei, Melkisirek eim mułangli nim mił, ei mołum; ba Liiwai nge tiłap ei Eron nge tiłap mił mon. ¹² Yi mił nga, Gos nge kułmał kałiim wu owundu ei, to eipi eipi kindpi nim kin, kapli kułmał kałiim wu owundu nge, eipi endi tonu omba. Opu kin, kapli nga lo ek ei, to eipi eipi kindpi kin, kongun ei, tep ermba ku. ¹³ Yi mił, sinim nge Owundu Jiisas epi ombu nge, ek ninim ei, eim wumb tiłap eipi endi nge mołmun. Mol k kin, wumb tiłap ei kin, Gos nge kułmał kałiim wu owundu nge kongun tonu ok kin, endi molałmin mon. ¹⁴ Yi mił, pe wumb pei piinmin ei, sinim nge Owundu ei, Jura nge wumb tiłap ełe tonu om. Wang kin, Moses eim wumb tiłap ei kin, Gos nge kułmał kałiimin wumb mułngii, pa ninerim. Ba Jiisas kułmał kałiim wu owundu lo ek konj endi ei tep er mołum.

Nga Gos Nge Kułmał Kałiim Wu Owundu End Eipi Ei, Melkisirek Mił Mołum

¹⁵ Yi mił, sinim kun keimi piinmin ei, wu endi eipi tonu opu kin, Melkisirek kułmał kałiim wu owundu ei, mił mołum. ¹⁶ Mołum wu ei, tiłap min miyem ende wu ei, to tonu kindik kin, kułmał kałiim wu owundu ni tonu kindik kin, lo ek nirim mił

mundnenjing mon. Ba eim nge noman dinga ei, konj kunum kunum moʔulum ele nge erpi kindang kin, kuʔmaʔ kaʔiʔmin wu miʔ muʔum. ¹⁷ Yi miʔ, Gos nge ek ka mon poʔ pendnjing ei, eim kin ek yi ninim,

“Nim Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim owundu kunum kunum moʔun ei, Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim wu owundu Melkisirek multum miʔ, ekii siki moʔun.”

¹⁸ Nga sinim piinmin ei, lo ek ok nge ei, orung kind si kindim. Nimbil erang ei dinga pinaʔim nin, nga sinim paki tunalim, mon ku. ¹⁹ Yi miʔ, Moses nge lo ek ei epi endi kapʔi er kun mendpiʔ enermba mon. Pe nga Gos eim andʔam konj endi ei, sinim kui er muʔamin kin, sinim kin tuk tu wunum. Tu wupu kin, andʔam ei, lo ek ei to mani kindim. Kindang ele nge, sinim kapʔi Gos kin mandi opun muʔmun.

²⁰ Nga Gos eim Jiisas kuʔmaʔ kaʔiʔim wu owundu nipi kin, to tonu kindpi mundum ei, wii miʔ to tonu kindpi, mundnerim mon. Eim ek keimi ni tonu kind pendpi kin, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, kuʔmaʔ kaʔiʔmin wumb ok nge ei, ei yi miʔ mon. ²¹ Ba Jiisas eim, Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim wu owundu tonu opu, yi miʔ muʔang kin, Gos eim ek keimi nipi kin, er kindpi mundum. Nga Gos Jiisas kin, ek yi nim,

“Owundu ek keimi ka ni, tonu kind er pendim. Eim nga eim noman ele, nga ak topu kin, endi eipi miʔ, endi pinermba mon. ‘Nim Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim owundu kunum kunum moʔun.’”

²² Yi miʔ, sinim keimi ni piimin ei, Gos nge ek dinga konj ni pendrim miʔ ei, Jiisas kin nirim. Nirim ek ei, keimi mendpiʔ ka wii mendpiʔ paʔim. Pepi kin, Gos Eiparam kin nirim ek dinga ok nge ei, to mani kindnim.

²³ Nga kumb ok, kuʔmaʔ kaʔiʔmin wumb endeim endeim ni tonu ok, kolk nga eipi tonu ok, yi erik pei mulnjung; ba en enim kunum kunum kongun kapʔi enanmin. Nimbil

erang en enim koʔulumun. Kolk kin, nga kunum kunum konj molaʔmin.

²⁴ Ba pe Jiisas eim kunum kunum moʔum. Nga Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim owundu nge kongun ei nge sipi kin, wumb eipi endi kin, ngunermba mon; ba eim endeim kunum kunum erpi moʔulum. ²⁵ Yi miʔ nga, eim oʔ yi miʔ kapʔi ermbe. Erpi pe nin, nga kunum kunum, wumb nii endi ei, eim kin ok Gos kin mandi ongii wumb ei, sipi orung simba. Nimbil erang, Jiisas eim kunum kunum moʔpu kin, Gos kin prei erpi kin, wumb ongii wumb ei, paki topu moʔulum.

²⁶ Yi miʔ, pe Jiisas eim Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔim owundu moʔpu kin, sinim kin epi endi simin ni piimba ei, paki toʔum. Nimbil erang Jiisas eim wu kun ka wii mendpiʔ moʔpu kin, nga eim oʔ kis endi ei, eim kin pinaʔim mon. Jiisas eim wu kun ka mendpiʔ moʔum. Moʔpu kin eim oʔ kis endi enarpi kin, Gos eim wumb oʔ kis erik moʔmun wumb ei kin, to eipi kindpi mandi molaʔim mon. Gos eim epin konu ele, to tonu mendpiʔ kindang moʔum. ²⁷ Kumb ok, kuʔmaʔ kaʔiʔmin wu owundu ei, kunum endeim endeim ni kuʔmaʔ kaʔiʔmin. Kumb se, kuʔmaʔ kaʔiʔmin wumb en enim oʔ kis eʔmin ei kin, kalk ngoʔmun. Nga wumb pei nge, oʔ kis enjing miʔ kulk oʔ kis ei, si kindngii nge, erik ngoʔmun. Ba Jiisas ei, oʔ yi nge enerim mon. Eim kuʔmaʔ kunum endeim mendpiʔ, wumb oʔ kis enjing ei nge mendpiʔ, kaʔi ngum. Ngum ei, Gos kin ei eim mendpiʔ, noman konj kaʔi kin, Gos kin ngum. ²⁸ Moses nge lo ek ei wumb nii endi Gos nge kuʔmaʔ kaʔiʔmin owundu wumb miʔ muʔangin ei, dinga pinaʔim wumb ei to tonu kindrim. Ba Gos nge ek ka keimi ni pendrim ei, lo ek ekii sipi kin, tonu opu kin, nga Gos nge kingam eim to tonu kindpi mundang kin, eim kapʔi mendpiʔ, kun ka mendpiʔ tonu wang kin, kunum kunum moʔulum.

8

Jiisas Sinim Nge Kulmał Kalilim Owundu Mołum

¹ Pe kapli kumna ek pułe sinim ninmin ei yi mił; sinim nge Gos kin kulmał kalilim owundu na ninj mił, owundu yi mił mołum. Mołpu kin, pe Jiisas eim Gos Owundu king nge peł kumb ełe nge, angil tunding nge dinga ełe, tonu epin konu ełe mołum.

² Pe Jiisas eim Gos nge kulmał kalilim Owundu mołpu mił, palting konu ka wii ełe mołpu kin, kongun er mołum. Er mołpu kin, kongun ei Gos men tołmun ngii keimi epin konu ełe sipi tonu kindim. Kindpi kin, ei wumb endi kapli angil ełe kongun ei, si tonu kind enenjing mon. Ba Owundu ei, eim mendpił men ngii ei erpi kin, tonu kindang engim.

³ Yi mił erang, Gos nge kulmał kalilim Owundu mei konu ełe, si tonu kindpi mundum kin, wumb pei en enim ka wii epi ni, nga kung ni, epi kulmał kalk Gos ngołmun. Ei yi mił ku, sinim nge Gos kulmał kalilim owundu ei, eim epi endi sipi kin, kulmał kalpi, Gos kin ngumba ku.

⁴ Pe Jiisas eim ya mani mei konu ełe, mułmbii niłang kin, eim Gos nge kulmał kalilim owundu mulełang. Nimbił erang wumb en enim Gos nge kulmał kalilim wumb en enim nga mułangin kin, epi ka wii ei, Jura wumb lo ek ełe nirim mił, yi ełmin.

⁵ Pe wumb en enim Gos nge kulmał kalilim wumb ei, en enim ei tonu epin konu ełe, men ngii kun ka ełe min men mon ełe nge, piik kin ełmin. Ei yi mił, Moses eim oł ende mił ełim kunum ełe, eim alap ngii tonu kindpi kin, tekmba eririm. Eririm kunum ełe, Gos Moses kin ek ni ngopu yi nirim,

“Pe nim epi kanim kanim pei enjii ei, nim pii kun erkin enjii ei, yi mił epi pei na nim tonu komung ełe mułun konu ełe, na mon endi andan tunj ni, yi mił enjii.”

⁶ Ba akip Kraiss Gos nge kulmał kalilim Owundu nge kongun mundum ei,

am tonu pupu mołpu kin, ok nge wumb eipi Gos nge kulmał kalilim wumb mołmun ei ngonum. Nimbił erang Jiisas eim wumb kin Gos kin mołmun konu ełe, tuk mii memb ełe mołpu kin, Gos ek dinga nipi kin, pendrim ei, kun erpi kin, ei am ka wii mendpił mołum ei, lo ek ok nge, to mani kindim. Nimbił erang Gos eim ek ni pendrim mił, ekii se tonu omba epi ka wii mendpił erpi kin, oł nge lo ek ei to mani kindim.

⁷ Yi mił, pe kumb se ek dinga ni pendrim mił wumb pendnjing kun mendpił piłang kin, nga ekii se ek dinga ni pendrim mił, konj endi ei enenelang. ⁸ Ba Gos eim nge wumb oł kun pinerim mił, oł kis enjing ei kanpi kin, eim kunum ełe ek yi nim, “Nga ekii se kunum endi tonu omba

ei, na Esrel wumb tilap ni, Jura wumb tilap ouni kin, ek ni pendip kin, ek konj endi nip ngumbii,” ni Owundu yi nim.

⁹ “Ba na ek konj ni pendip kin, ek ei, en enim nge kupenjing noł kin, na ek dinga ni pendir ei, yi mił mon. Pe kunum endi, na nam en enim Eisip wumb nge mei konu ełe angil ełe, si tor sip kin, sipir. Nga wumb ei, en enim na ek dinga ni pendir ei, ekii sik piik enenjing mon. Yi mił, pe wumb ei, en enim oł yi mił enerangin kin, na en enim kin buł ngur,” pa ni, Owundu eim ek yi ninim.

¹⁰ Nga Owundu ek nga yi ninim, “Akip kunum ei poru neng kin, kapli nam ek dinga ei, Esrel wumb kin nip ngumbii ei, ek konj dinga yi mił. ‘Nam nge lo ek konj ei, en enim kin noman ełe kindmbii. Nga nam lo ek konj ei, en enim noman tuk ełe, mon poł pendmbii ku. Pe nga, na en enim nge Gos mułmbii. Nga wumb ei, en enim nam nge wumb mułngii.’ ¹¹ Nga wumb endeim endeim ei nge, en enim wumb ende paki tok ek

emb tok ngunerngii mon. Nga en enim mei ele, angnim no! wumb ende, ek ni ngunerngii mon. Enim Owundu nge piingii! Nimbi! erang wu endi enim nipi ngunerim; ba enim na kin piingii. Piik kin, kangil kembis nin, wumb dinga mendpil! ouni, na kin minj piingii. ¹² Yi mi!, na wumb en enim pund mong enjing ei, na kaimb kulup kin kil ngumbii. Nga na en enim o! kis enjing ei, na si kindip kin, nga noman to piinermbii mon!” Owundu yi nim.

¹³ Pe Gos ek dinga ni pendrim mi!, ek konj ei nge, Gos ek dinga kumna ei erang kin, ok nge mi! tonu om. Pe epi nipe epi endi ok nge pim ei, tukui aninga kopur pepi pupu kin, poru nimba. Nga yi ku kumna dinga ek ok nge mi! tonu om ei, poru nimba ku.

9

Ya Mani Mei Ele Nin, Tonu Epin Konu Ele Nin, Men Tolmun O!

¹ Pe kumb se ek dinga ni pendrim mi! nge, men to!mun o! dinga ei nge, ni ngurum nin nga Gos men to!mun ngii ei, ya mani mei ele salim ku. ² Yi mi! nga alap ngii endi angilim. Angpi, alap ngii ei andaring konu ele palting kun ka nilmin ei salim. Sepi kin, palting tuk ei, dup alam nin pe! endi nin, bres ei, Gos kin ngo!mun ei nge, pe! ele salim. ³ Nga ernding tuk ele, alap nga endi salim. Palting ei, am konu ka wii mendpil! nilmin ei salim. ⁴ Seng kin, palting tuk konu ele kulma! nge kumo ei, eski! mur ka to!um epi ei, ku gol sik elmin. Nga tuk ond pous ele nge, Gos nge ek dinga ni pendrim ele, ku gol pei torung ele, kum to pandi tum. Nga ond pous tukrung ele, ming endi ku gol elmin ei, tukrung ele kuni kembis ‘mana’ nilmin, kuni ei nin, Eron nge dolu endi ei, mun mi! o!ulum ei nin, kom ku ta! kun mendpil! salim ei, Gos nge mon lo ek Moses ngurum ei ni, pol

pendrim nge salim. ⁵ Nga tondrung ond pous pe! ele, enjel mi! ta! moke ka wii ngoku! Gos mo!um konu ele mi!, ni piiki! pandi tonmbu!. Tokul kin, enjel mi! nge kong mandring ele, o! kis enjing ei nge miyem ei, kil ngopu si kindmba mi!, konu ele salim. Ba pe o! epi ombu ei kin, pu! pei ni tor kindip kin, mon pulermbii mon!

⁶ Pe epi ombu pei poru neng kin, Jura wumb kulma! kalim wumb en enim alap ngii ele, palting andaring ele nirik puk kin, nga anda ok erik kin, en enim nge kongun erik kin, Gos kin men tok elmin. ⁷ Ba kung ngii endeim ni kunum ele, men to!mun ngii kulma! kalimin owundu ei, eim endeim mendpil!, alap ngii palting ka wii mendpil! am ei, eim nirikring pulum; ba eim tuk ele wii punalim mon. Nga eim kung miyem ei, Gos kin kulma! kalpi ngo!um. Ngopu kin, eim o! kis elim ni, nga wumb o! kis pii kun enarik elmin ei, kil ngopu si kindmba nge men to!um. ⁸ Ele nge Gos nge Gui Ka ei, sinim men to!mun ngii pu! ele andan topu ngonum. Ngang kin, sinim wumb pei piinmin ei, alap ngii palting kumb ele kongun piram palim kap! sinim piinmin ei, men to!mun ngii palting kun ka mendpil! ei, ondu ei aki tunerim mon. ⁹ Nga men to!mun alap ngii ei, akip nge min men kunum ele mi!, sinim andan topu ngonum. Ngopu kin men to!mun alap ngii kulma! kalimin wumb kung nin, epi ka wii ei, dup kalk kin, Gos o! kis si kindmba nik ngonmun. Ba o! ombu pei men to!mun wumb nge noman tuk ele, o! kun ka mi! erpi kin, paki topu ei, kap! enermba, mon mendpil! ¹⁰ Ba o! ok nge kulma! kalimin o! ei, lo ek ei epi nipe epi endi no!mun kuni min, no! nungii min, nga wumb ngenj no! was kanim kanim erngii min, o! eipi kopur enerngii nge nilmin o! ei, ngenj torung minj ele nge, lo ek nilmin. O! ei nge erik mu!angin kin, ekii se Gos Krai kulma! kalim Owundu to tonu kindpi mundang kin, o! kun ka wii o!

mił erpi kin, to tonu kindim.

Krais Eim Nge Miyem Kulmał Kelim

¹¹ Ba kunum ełe, wu Krais ei eim kulmał kalilim owundu mołpu kin, oł ka wii epi ei, Gos eim ek keimi dinga ni pendim mił, tonu om. Wang kin, Krais eim alap men ngii mił konj endi, tuk pum men ngii ei, Gos kin pungii nge ngii ei, ka wii mendpił. Ok nge alap men ngii ei, mił mon. Nga men ngii konj ei, wumb angil ełe enenjing mon. Nga ya mani mei ełe nge epi mon ku. Ba Jiisas men ngii ei, Gos mołum konu ełe salim.

¹² Pe nga Krais eim men ngii nge palting kun ka mendpił ełe mił tuk pum; ba eim kung meme nin, kung kou wał nge miyem ełe, tuk men ngii ełe sipi punerim mon. Ba eim kołpu kin, eim nge miyem mendpił mił, kulmał kalilim ełe nge, kunum endeim mendpił, men ngii ełe sipi kin tuk pum. Pupu kin, sinim Gos kin sipi orung sim ełe nge, sinim kunum kunum konj mołmun. ¹³ Yi mił peng kin, kung meme nin, nga kung kou pełe miyem ei kin, kung kou wał ei, dup kalk, dup sik kin, Gos ngangin kin, wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindimba mił nik enjing.

¹⁴ Ba Krais eim miyem dinga ei, oł yi nge ei, to mani kindim. Kindpi kin, eim oł kun pinałim oł ei nge, eim endi pinerim kin, Krais eim dinga Gos Gui Ka kunum kunum mołum ei, eim kin sipi kin, Gos kin kulmał kalpi kin, noman konj ngum. Ngopu kin yi mił, Krais eim miyem dinga sinim ngenj torung ełe kil ngonerim mon; ba eim miyem ei, sinim noman tuk gui ełe epi konj epi pinałim ei, kil ngopu si kindim. Yi mił erang, Gos kunum kunum konj mołum Gos ei, eim sinim dinga ngang kin, eim nge kongun er mołmun.

¹⁵ Yi mił erang, Krais eim Gos wumb kin tuk mii memb ełe, paki tołum nge pułwu mołum. Mołpu kin, eim ek konj keimi dinga er pendim ek ei nipi kin, er dinga kindim. Kind erpi kin, eim kołpu, enim Gos kin sipi

orung sim. Sipi kin, wumb enim oł kis oł ok nge ei, ek ni pendrim mił er mulnjpun ei, si kindpi kunum ełe, wumb pei Gos ni pendrim mił wumb ei, Gos ekii sik onjung. Wangin kin, wumb ei Gos noman konj ngumbii nirim mił, ei ngang sik kin, kunum kunum ka mułngii.

¹⁶ Pe wu endi eim ekii se kulmbii ni piipi kin, eim ek dinga nipi kin, kingam nii endi, na nge epi pei simba ni piipi kin, eim embe endi poł pendilim mił, ek dinga keimi ni pendrim mił kingam ei sikim. Nga eim arim ek ni pendrim mił, wumb pei piyangan kin, eim arim kulang kin, kapli eim arim nge epi eim ei, kingam pei simba. ¹⁷ Nimbił erang wu endi ek ni mon poł pendrim mił, wu ei kulum kin, ek mon ei, mong keimi pimba. Ba wu ei ek ni mon poł pendrim mił wu ei, konj mołum kin, eim ek dinga ni pendrim ek mon dinga ei, wii mił pepi kin, kingam paki tunermba mon. ¹⁸ Ei yi mił ku, oknge ek dinga ni pendrim mił, kung endi konj piram peng kin, kapli ek dinga ei wii mił pim; ba wumb en enim ka endi tok kin, miyem sik, bein tok kin, kumb se ek ni pendilmin mił ek mon ei, er dinga kindmin nik ełmin. ¹⁹ Pe nga kunum ełe, Moses eim Jura nge lo ek ei, pei ni tor kindpi kin, wumb ngang kin, kapli eim kung meme nin, kung kou wał to kondpu kin, miyem ei sipi kin, noł se ende kindpi kin, nga eim ond kirang kanim endi mił sipi kin, nga kan kundii mił epi endi sipi kin, miyem nin epi lo ek mon ełe ni tonu wumb pei ngenj ełe aninga aninga bein topu kindim. ²⁰ Kindpi kin, pe Moses eim ek yi nim, "Pe miyem ei, enim nge ek dinga keimi konj Gos ngurum ek ei, dinga kindang kin, ekii sik erngii." ²¹ Nga oł yi mił eim erim ku, Moses eim kung miyem ei sipi kin, tonu alap men ngii ełe nin, nga ming nin epi sim konu ełe, pei miyem kindpi kin, men tok ełmin oł ei nge aninga aninga bein to tonu kindim. ²² Pe keimi Jura nge lo ek ełe,

epi aninga pei mił kopur kanim pei ei, kung miyem bein topu kin, kun ka mił simba enim. Ba nga wumb epi endi kung mił to kondpu kin, miyem ei mani onenelang kin, kapli Gos eim wumb oł kis elmin oł ei, kil ngopu si kindnenelang mon.

Krais Ei Eim Kulmał Kalpi Ngolum

²³ Keimi, yi mił erang wumb kulmał kalilmin oł ei, epi kanim kanim pei epin konu ele min men mon mił keimi epi ei, kil ngo si kindmin ni enjing. Ba epin konu ele kulmał kalilmin keimi epi pei ei, oł kun ka mendpił mołum. Mułang kin, epin konu epi ombu ei, mei ele epi ombu, to mani kindpi kin, kulmał kalilmin oł kun ka Jiisas ei, kapli epin konu ele epi pei, kil ngopu er kun erpi sim. ²⁴ Yi mił, Krais eim men ngii ele, wumb angil ele takinmin men ngii min men mił ei, eim tuk punerim mon. Ba eim epin konu ele min men keimi ei, tuk pum. Pupu kin, pe eim Arim Gos mołum konu ele, angil tunding orung dinga ele mołpu kin, sinim paki topu er mołum. ²⁵ Jura men ngii kulmał kalilmin owundu ei, eim men ngii ele palting kun ka ele kung ngii endeim endeim ni tuk pulmun. Pangin kin, eim kung miyem sik kin, Gos ngumun nik elmin. Ba Krais eim oł yi mił, kunum kunum enalim mon; ba Krais ei eim kunum endeim mendpił kalpi erim. ²⁶ Yi mił, Krais eim nga kunum kunum ei, eim ngenj kumbii sipi kululang kin, kunum ele Gos muł mei pułngun mondpu kin, eririm kunum ei opu kin, pe tonu onum kunum ele elang. Ba ei mon; poru nimba kunum ei, mandi enim. Krais eim ya mani mei ele, kunum endeim mendpił tonu om. Opu kin, Krais ei eim kulmał kalpi, Gos ngopu kin, sinim nge oł kis pei ei, eim kil ngopu si kindim. ²⁷ Ei yi mił ku, Gos erang kin wumb pei kunum endeim mendpił kulngii. Kolk kin, ekii se Gos kin kos owundu piingii nge kunum ele, tonu omba. ²⁸ Yi mił ku, Krais

ei eim kulmał kalpi kunum endeim erpi kin, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim orung omba kunum ele, wumb oł kis enjing el, nga oł endi enermba, mon. Ba wumb nii endi, eim omba ni, dinga kui erik ka piik mułngii wumb ei, eim sipi orung simba.

10

Kumb Ok Kulmał Kalilmin Oł Ei, Wumb Oł Kis Elmin Ei, Kapli Kil Ngo Si Kindnermba

¹ Yi mił, Jura wumb lo ek ei, min men mon mił epi ka endi ei, ekii se tonu omba mił ei kanilmin. Ba min men mon ei, kun mił mularpi kin, epi keimi mił mon. Jura lo ek ele yi mił erpi kin, wumb en enim kung ngii endeim endeim ni ele, kulmał ende mił kelngii nge elmin. Yi mił lo ek ei, wumb nii endi eim Gos kin mandi omba wu ei, eim er kun ka ermba ei, kapli enerim mon. ² Nimbił erang pe Jura lo ek ei, wumb er kun ka elang kin, nga en enim kulmał nga kil enelangin mon. Nga wumb men ngii ele olangin kin, kulmał ende mił kalk kun ka mułulangin kin, nga en enim oł kis endi noman tuk ele, noman embin to piinenelangin ku. ³ Ba wumb en enim kung ngii endeim endeim ni, kulmał kalk ngok enjing ei, en enim oł kis enjing ei, kunum kunum noman to piik kin, nga noman to piingii ku. ⁴ Yi mił, nga kung meme nin, kung kou pele to konduk kin, miyem ei, wumb oł kis enjing ei, kil ngopu, si kindmba ni enjing ei, kapli enermba mon. ⁵ Ei yi mił, Krais eim ya mani mei ele omba kunum ele eim Gos kin yi nim.

“Wumb nge kung mendpił nin, kulmał kalk elmin epi ka wii ei, nim ngonmun ei, nim Gos noman enanim nilin. Ba nim oł konj endi eran kin, na nge ngenj ei, er kun eran kin, na ya mani mei ele mułmbii. ⁶ Nga wumb kung tok kulmał kalk ngok kin, nga dup kalk epi ka wii en enim oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei nge

mendpił, nim Gos nim noman enalim mon. ⁷ Pe nga na nim kinganim ek yi nind ei, 'Na ya op ninim noman ełe, na nipe oł endi ermbii nim kin, Gos ni piin oł ei ermbii ond. Op kin, nim lo ek ei, na kin mon poł pendnjing pałim mił ei, nim noman ełe minj mendpił na ermbii.' "

⁸ Nga kumb se, Kraiss eim ek yi nim, "Pe nim Gos wumb kung tok kin, kułmał kalk ełmin ni, nga noman ka epi wii ngok nin, nga kung nin, epi dup ełe kałiłmin epi ei nin, nga en enim nge oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei, nim noman enanim mon."

Nga Jura wumb oł ei nge, Moses nge lo ek ei, ekii sik ełmin oł ei nge, nim Gos noman enanim, mon ku. ⁹ Pe nga ekii se, Jiisas Gos kin ek yi nim, "Na ya onj ei, nim noman ełe nipe oł endi na ermbii ni piin kin, oł ei kaplı ermbii."

Neng kin sinim piinmin ei, Gos eim wumb en enim oł ok nge erik men tok ełmin oł ei nge, si kindpi kin, nga oł konj endi men tok erngii oł endi ni pendim oł konj ei, Kraiss eim ond peri kołpu kin, eim Gos nge kułmał kałiłmin oł ei erim. ¹⁰ Nimbił erang, Kraiss eim Gos nge noman ełe ekii sipi kin, eim ngenj ei kułmał kałiłmin mił kunum endeim mendpił, kałpi ngum. Ngang kin, ełe nge, sinim oł kis enjpin oł ei, Kraiss eim kil ngopu si kindang kin, sinim oł kun ka mendpił tonu o pun mołmun.

¹¹ Pe nga kułmał kałiłmin wumb pei kunum kunum kułmał kalk yi erik kin, kunum kunum kułmał ei, minj kalk mołmun. Ba kułmał ei, wumb en enim nge oł kis kil ngopu, kaplı si kindnermba mon. ¹² Ba kunum ełe, Kraiss eim kunum endeim mendpił, kołpu kin, wumb en enim oł kis enjing ei kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, kułmał ei, kunum kunum paki topu kin, piram dinga pimba. Peng kin, Kraiss eim tonu pupu kin, Gos kin angıł ełe tundung dinga ełe mołmun.

¹³ Pe Kraiss eim kui erpi mułang kin, Gos eim opu orung wumb ei, eim simb ełe mandring puk mułangin kin, opu orung wumb ei, kamb mani kindmba nge Owundu Jiisas eim kui er mołum. ¹⁴ Yi mił erang, Jiisas ei eim kunum endeim mendpił, kułmał kałpi ngum. Ngum ełe nge, wumb pei oł kis ełmin ei, pei kunum kunum kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb pii gii ninjing wumb ei, Gos ningił ełe, wumb kun ka kunum kunum mułngii.

¹⁵ Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim ek ka dinga ngang kin, sinim kin ek ni tor kindpi kin, yi mił ku nipi ngonum.

¹⁶ "Kunum ei poru neng kin, kaplı na enim kin ek konj dinga keimi endi ni pendinj ei, nip ngumbii," pa ni Owundu yi ninim. "Na nam nge lo ek dinga ei, en enim kin noman tuk ełe, kind pendmbii. Pendip kin, nga na tonu en enim noman ełe, mon poł pendmbii ku," Owundu yi nim.

¹⁷ Pe eim nga ek yi ninim, "Na en enim oł kis enjing ei nin, lo ek to kindik enjing oł ei, na nga noman to piinermbii mon."

¹⁸ Yi mił peng, Gos wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindim kin, kaplı nga ełmin oł eipi endi erik kin, kułmał kalk kin, oł kis enjing ei, kil ngopu si kindmba nik kin, nga endi enerngii mon.

Sinim Gos Eim Mołum Konu Ełe Mandi Opun

¹⁹ Yi mił erang engnan noł, Jiisas eim kołpu kin, miyem bein tum ełe nge, sinim kaplı Gos nge palt-ing mołum konu kun ka wii mił ełe, pii gii dinga nipin kin, mund mong enarpin kin tuk bin. ²⁰ Pe sinim kaplı, Gos nge palt-ing kun ka wii mołum konu ełe, tuk bin andlim ei, konj kunum kunum mołulum andlam ei, Jiisas eim aki tum. Topu kin, eim oł kun ka wii konu ełe alap ei, ondu mił eim tuk mił pum.

Pum alap mił ei, eim ngenj mił, kułmał kałpi Gos kin ngum. ²¹ Yi mił, pe sinim Gos nge kułmał kałim Owundu ei, eim Gos nge tiłap wumb ei tep mołum. ²² Pe sinim Gos kin mandi bin. Pupun kin, sinim noman tuk ełe, kun ka wii seng kin, nga sinim Gos kin pii gii dinga peng kin, nga sinim noman tuk gui nge oł kis ełe, Kraiss eim miyem kin kil ngopu, si kindpi kin, nga sinim ngenj ełe, noł konj ka wii ei, noł kindpi kin, kil ngopu mił si kindim. ²³ Sinim pii gii ełe, ni tor kindpin epi ka wii ei, simin ni kui er mołmun ei, dinga ambil gii nipin kin, si kindnermin mon. Nimbił erang Gos eim ermbii ni pendrim mił ei, eim keimi mendpił ermbe. ²⁴ Nga sinim enginjin noł, endeim endeim ni nipe mił erpin kin, noman to konj kindamin kin, nga en enim wumb eipi kin noman ngonmun oł ei, ngok kin, oł kun ka erngii nipin ermin. ²⁵ Nga sinim enginjin noł kin, kułou topun men topun enmin oł ei nge, wak tunermin. Yi mił, wumb kombur kułou tok, men tok enalmin mił, yi enerngii mon. Ba enim enginjing noł kin endeim endeim ni, en enim noman tuk ełe, paki tok kin, er dinga erngii ei, yi mił nga pei erngii. Nimbił erang sinim piinmin ni, Kraiss kunum owundu kos piipi ermbe kunum ei, mandi tonu omba enim.

²⁶ Pe yi mił, sinim Kraiss nge ek keimi pii sipin kin, nga sinim noman ełe oł kis ełe pira er endinjin kin, kapli kułmał eipi endi nga, kapli sinim oł kis kil ngopu kin, si kindmba endi pinalim mon. ²⁷ Ba sinim Gos kos owundu piipi kin, tonu omba ei mund mong ermin. Nga dup konu kis ei muł erpi kin, Gos nge popuł kis kumep ei, opu orung wumb kin tonu opu nupu poru nimba. Ełe nge, sinim piipin kin, oł kis enermin mon. ²⁸ Nga ok wu endi eim Moses lo ek ekii sinerim wu ei, wumb eim kin kaimb sinerik mon. Sinerangin kin wu ei kułmba. Nimbił erang wu tał min, tekliki wu ei, oł kis eririm ei, ni

tor kindinjing. ²⁹ Yi mił, pe wu endi Kraiss kin eim buł ngopu nim kin, enim wu ei kin, nipe mił ni piimin? Wu ei, eim kumep kis owundu simba ni piimin. Kraiss eim nge miyem ei, Gos ek konj keimi ni pendrim ek dinga ei erang kin, wu ei oł kun ka mił erim. Ba wu ei, eim Gos nge ek konj keimi ni pendrim ek dinga miyem ei, wii mił ni piilim. Nga wu ei, Gos nge Gui Ka noman ka ngołum ei, eim kin ek kis nipi ngum. ³⁰ Yi mił, pe sinim piinmin ni, Gos eim ek yi nim,

“Pe wumb nii endi oł kis erim wu ei kin, na nam kumep kis ngo orung kindmbii nge pułwu,” Gos eim yi nim.

Eim nga ek yi nim,

“Owundu ei, eim nge wumb eim kos piilim wu mił mołpu kin, wumb ei mok topu kos piipi ngumba.”

³¹ Gos eim kunum kunum konj mołulum pułwu ei, eim wumb oł kis ełmin wumb ei, Gos noman dinga mułang kin eim keimi kumep kis ngumba. Ngopu kin, eim epi kis mendpił ermbe. Ełe nge ni piipin kin kun ka ermin.

³² Ba kumb ok, enim pii gii dinga endi ninjing ei, enim kom se piingii. Ok kunum ełe, enim Gos nge ek ka ei, enim nge noman tuk ełe Gos nge tiłang andan tum sinjing kunum ei, enim kongun dinga erik kin, nga wumb ngenj kumbii pei enim ngangin sinjing. Ba enim dinga angk muljung. ³³ Kunum kopur, wumb kombur enim sik kin, wumb eipi nge kumb ełe angndik kin, enim kin ek kis nik nin, oł embin tui ngok ełmin. Nga kunum kopur, wumb eipi pii gii nik enjing ei, oł embin tui ko wunmun wumb ei kin, enim tep tok ende puk kin, oł embin tui ko wuk kin, paki tołmun ku. ³⁴ Yi mił enim wumb ei, en enim pii gii nik kin, kan ngii ełe pałmin wumb ei kin, kaimb kulk ngunjung. Pe nga, wumb kis enim epi endi sengin kin, enim ka piik kin, kan wiik tunjung. Nimbił

erang enim piinmin ei, enim ei tonu epin konu eġe, epi ka wii endi singii ei, kunum kunum simba. ³⁵ Yi miġ erang, pe enim pii gii ei, wii miġ wiik tunerngii mon. Nimbiġ erang pii gii ei, enim kumep ei, owundu ngang singii. ³⁶ Yi miġ, enim pii gii dinga kindik kin, ambiġ gii nik kin, angk muġngii! Molk kin, Gos nge noman eġe, ekii sik erik muġngii! Nga ekii se, enim Gos ngumbii ni pendrim miġ epi ka wii ei, ngang singii. ³⁷ Singii eġe nge, yi miġ,

“Pe kunum aninga kopur piram paġim ei, enim wu owundu endi omba nik kin, kuruk moġmun omba wu ei, eim kunum kinan kui er mulermba mon. ³⁸ Ba nam nge wumb na kin, kun ka moġmun wumb ei, pii gii nik mulnjung kin, wumb ei, enj enj konj muġngii. Nga wumb ei, ekii se buġ ngok orung punjung kin, kapġi na wumb ei kin, noman ka piip ngonermbii mon.”

³⁹ Ba sinim wumb kopur, en enim buġ ngok kin, am pungii nge wumb ei, ende kin molaġmin mon. Ba sinim wumb pii gii dinga nipin kin, sinim noman tuk eġe, konj kunum kunum muġmun ei nge simin.

11

Pii Gii Nilmin Oġ Ei Nge Pule

¹ Pe pii gii ninmin oġ ei yi miġ, sinim noman tuk eġe, keimi dinga ambiġ gii ni peng kin, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, keimi tonu omba ni, kunum oġt kui er moġmun. Pe sinim epi nipe epi endi ningiġ eġe kinaġmin epi ei, noman eġe pii poru ninim. ² Nimbiġ erang kumb ok wu kombur mulk ei, Gos kin pii gii nik kin wu ei, Gos eim kin yi nirim, “Wu kombur ei, oġ kun ka eġmin wu,” nirim.

³ Pe sinim pii gii mendpiġ eġe nge, sinim piinmin ni, Gos eim ek neng mendpiġ, muġ mei ni, konu pei tonu

opu pirim. Yi miġ, pe sinim kaninmin epi ei, Gos sinim kineneġamin epi ei kin eririm.

⁴ Pe wu Eipel ei, ok pii gii nipi kin, Gos kin ka endi kuġmaġ kapġi ngum. Ngum kuġmaġ ei, angim Kein kuġmaġ kamb mani kindpi kin, eim kuġmaġ ka wii mendpiġ ngum. Ngopu kin keimi, Eipel Gos kin pii gii nim puġe eġe nge, Gos Eipel kin, “Wu kun ka,” nim. Nipi kin, Gos eim Eipel kin, epi ka ei wii ngum ei, Gos sipi kin, ka piim. Nga Eipel kuġang kin, ba eim pii gii eġe, akip yi ku, ek miġ nga tangpi paġim.

⁵ Ei yi miġ ku, ok wu Einok Gos kin pii gii nim eġe nge, Gos eim konj sipi kin, ei tonu epin konu eġe sipim; ba eim kulerim mon. Nga wumb endi eim kuruk; ba eim kan sinerik mon. Nimbiġ erang, Gos eim mendpiġ, ei tonu sirim. Pe Gos nge ek ka ei, mon poġ pendim ek ei, yi ninim, “Pe Einok Gos sipi kin, tonu epin konu eġe sinerim kunum eġe, Einok eim Gos nge noman eġe ekii sipi, endang kin, Gos Einok kin ka piipi ngum.

⁶ Pe wumb nii endi Gos kin pii gii ninerim kin, kapġi Gos wu ei kin, ka piipi ngunermba mon. Nimbiġ erang wumb nii endi, eim Gos kin mandi omba wumb ei, eim Gos kinanim; ba Gos moġum ei, eim pii gii nimba. Nga eim pii gii nipi kin, Gos kumep ka wumb eim kin kuruk, kan simin ni erngii wumb ei kin ngumba.

⁷ Pe yi miġ ku, wu Nowa ok eim Gos kin pii gii nirim kunum eġe, Gos eim epi kis endi, ekii se tonu omba epi ei, Nowa kineririm epi ei, Gos eim Nowa kin yi nirim. Pe Nowa eim Gos nirim ek miġ ei, eim pii gii ni ekii sipi kin, noġ kanu endi, eim ambim kingam ambiġam noġ ni, tuk pungii miġ eririm. Pe nga Nowa nin, eim nge wumb ei, to kis eneririm mon; konj ka mulk. Nga Nowa eim nge pii gii eġe nge, pii gii ninenjing wumb kin kos miġ owundu piipi kin, kis erpi ngurum. Nga Nowa nge pii gii eġe nge, Gos Nowa kin “Wu kun ka,” nirim.

⁸ Pe Eiparam ok, eim Gos kin pii gii nim kunum ele, Gos eim kin ek nirim mił ei, ekii sim. Pe Gos eim Eiparam eim nge mei si kindpi kin, nga mei konu tongndung ele eipi, ba nipi kin, Gos ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendim konu ele ba. Pe eim ngii konu mendpił ei, si kindpi kin, konu eipi endi, Gos Eiparam ba nim konu ei, pii poł tunerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi kin, konu ele pum. ⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ele nge, Gos eim wumb kumb kan kun enalmin konu ele pupu kin, Gos eim kin ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim konu ele mułum. Mułang kin, Eiparam kingam Aisak ni, Aisak kingam Jeikop ni, wu kei mei konu eipi endi, wumb gulka mił, puk mulnjung. Molk kin, Gos eim ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim ei, ende sik ku. Nga en enim wu tekliki kei, tuk alap ngii ele minj, nok pek mulk. ¹⁰ Yi mił, Eiparam kanpi kin, kui dinga erpi kin, konu owundu ele nge, ngii tumunj dinga ei, kenmbii ni piirim. Nimbił erang, Gos eim konu owundu ele, ngii takpi kin, er ka er sirim.

¹¹ Yi mił ku, amb Sera, ok Gos kin pii gii nirim. Nga eim tukui mołpu kin, kangil mengmba kunum ei, poru nirim; ba eim Gos kin pii gii nirim. Neng kin, Gos eim noman dinga ngang kin, eim kapli kangil mengmba. Mengpi kin, amb Sera yi ni piirim, Gos eim ek keimi ni pendrim mił, kapli na kangil mengmbii ni, yi piirim. Nimbił erang Gos eim ek keimi mendpił nilim ek ei, ni piirim. ¹² Yi mił ku, Eiparam eim endeim multum ei, tukui erpi kin, kułmba kunum mandi sirim; ba eim kangi endeim mengrim ele nge, wumb pei kanjip pei mił, mer noł ku kulta mił, tonu ok pei mulk. Molk kin, wumb endi, Eiparam nge wumb tilap pei mołmun ei kemb tungii ei, ei kapli enanim mon.

¹³ Pe wumb ei, pei en enim pii gii nik kin, nga wumb ei, ekii se pei kulk. Kulk wumb ei, pei en enim Gos

eim ek keimi dinga nipi kin, singii nirim epi ei, sinenjing mon. Ba en enim konu ele turii enj ok kin, en enim kanik kin, ka ka piinjing. Piik kin, ni tor kindik yi ninjing, "Sin ya mei ele wumb ei, gulka mił, o pun mołmun," pa ninjing. "Sin ya mei ele, kunum aninga mołmun," pa ninjing. ¹⁴ Sinim kun piinmin! Pe wumb ombu, en enim ek ei nge ninjing wumb ombu, en enim nge mei mendpił ei, kuruk endnjung. ¹⁵ Nga en enim noman ele, mei konu ele, ok si kindik kin, onjung konu ele, noman to piilangin kin, kapli en enim mei konu ele, orung pungii ei, andlam kun endi silang. ¹⁶ Ba en enim oł yi mił, ni piik enenjing mon. Nimbił erang en enim noman ele, mei ka wii ele, pu poru nim konu ei, epin konu ele mendpił, kan simin ni piik pungii. Yi mił erang, Gos eim singambił sipi kin, en enim Gos ningii, pa ninerim mon. Nga Gos eim wumb ei kin, konu owundu ele, er kun ka er kindim sałim.

¹⁷ Pe Eiparam Gos kin pii gii nim ele, eim Aisak kułmał kałpi kin, Gos ngumbii ni erim. Pe kunum ele, Gos eim Eiparam oł endi ermba mił, kenmbii ni, oł endi eririm. Pe Eiparam eim Gos eim kin epi ka wii ngang kin, ek keimi dinga nipi pendrim mił sirim. Ba pe Eiparam eim nge kingam endeim mendpił, Gos kin kułmał kałpi kin, ngumbii ni erim. ¹⁸ Kumb ok, Gos ek nipi kin, Eiparam ngopu yi nirim, "Pe kinganim Aisak kin, nim nge kinganim noł pei, tonu ok mułngii." ¹⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ei, Gos kapli Aisak kułmba ei, nga sipi kin, orung konj simba ni piipi kin, eim kingam Aisak kułmał mił kałpi, Gos kin ngurum. Yi mił erang, sinim ek ekin yi nimin ei, Gos Aisak nga tukpu ele, sipi orung sirim, yi nimin.

²⁰ Pe nga, Aisak Gos kin pii gii nim ele, Aisak eim Jeikop kin, Eiso tał, ek keimi dinga nipi kin, noman ka epi kangil tał, ekii se singil ni pendrim.

²¹ Yi mił nga ku, Jeikop eim Gos

kin pii gii nipi kin, eim kułmba erpi kin, Jeikop eim Josep kingam noł ei, noman ka epi ka wii endi, endeim endeim ni, ok ngui ni pendrim mił ngum. Nga eim dolu kumb ełe, ambilpi mołpu kin, kan mani kanpi kin, Gos kin men topu kin, ka pii ngopu kin, kułum.

²² Pe nga, Josep Gos kin pii gii nirim ełe, eim kułmba mandi erpi kin, eim ek nipi kin, Esrel wumb Eisip konu ełe si kindik kin, Esrel nge konu ełe ekii se pungii, pa nirim. Nga eim wumb kin ek ni tor kindpi kin, eim embil ei, tukpu tungii mił, pa nirim.

²³ Pe Moses nge mam arim teł, Gos kin pii gii nilmbil ełe, mam arim teł Moses kenkil ni, kangil ka wii mendpil ei, ekii se wu owundu mułmba, ni piikil. Yi mił peng kin, eł elip, kangi Moses sipkil kin, oi tekliki mił, koi erkil pendkil. Wumb tał eł elip Gos kin pii gii nikił kin, wu king lo ek ei mund mong kulerkil mon.

²⁴ Yi mił ku, Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, ekii se Moses eim owundu erpi, tonu mołpu kin, eim wu King Pero nge ambłam kingam mił, mułmbii ni, noman to piinerim mon. ²⁵ Nga Moses wumb oł kis elmin oł ei nge, kunum aninga kopur, ka ka piipi mułmbii ni, noman to piinerim mon. Ba Moses eim, Gos nge wumb kin ouni, ngenj kumbii simbii ni piim. ²⁶ Pe eim piipi kin, nam Kraiss nge embe ełe, ngenj kumbii sinj kin, oł ei nge, Eisip konu ełe epi ka wii, ku nin epi salim mił ombu, to mani kindmba. Nimbil erang eim noman to piipi kin, ekii se Gos epi ka wii ngang kin, simbii ni piim.

²⁷ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, eim Eisip konu ełe si kindpi kin, Eisip konu ełe king nge popuł kis sirim ei, mund mong erpi kin, piineririm mon. Wu endi eim, Gos ningil ełe ak topu kin, Gos kin-ermba. Nimbil erang Moses eim Gos min men mił mołpu kin, kenrim mił, pii gii dinga nipi kin, ambil gii ni

mułpu kin, eim mund mong eneririm.

²⁸ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, eim erang kin, kuni owundu 'Pasopa' ni, oł ei erpi kin, kung siipsiip wał miyem ei sipi kin andan topu kin, 'Yi erei!' neng kin, Esrel wumb ngii ondpuł ełe, mundnjung. Moses eim pii gii nirim ełe nge mundangin kin, enjel kulii endi opu kin, Esrel wumb kangil kumna mengnjing kangil ombu, to kundmba ei nge, kapli to kundnermba mon nik, yi enjing.

²⁹ Yi mił ku, pe Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, en enim 'Ep Noł Kundii' nilmin ei, tumb tok punjung ei, mei kep er seng kin, punjung. Ba Eisip wumb en enim, oł ei ekii sik kin, ermin nik kin enjing; ba noł nok kin, kolk poru ninjing.

³⁰ Pe nga Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nga Esrel wumb en enim, Jeriko konu owundu ełe, andik kin, si pok er mułangin kin, kunum angil orung nga tał o pum. Pang kin, konu owundu ełe nge, kom ku kung gui er pendnjing ei, engin topu mani pum. ³¹ Yi mił ku, ok oł kis er andlim amb Reiyap ei, eim Gos kin pii gii nirim. Nirim ełe nge, eim wumb kombur konu ełe, kan poł tungii nge onjung wumb ei, tuk sipi paki tang kin, pii gii ninenjing wumb eipi, eim to kundmun ni enjing; ba amb ei kapli to kundnenjing mon.

³² Pe na nga nipe ek endi nimbii? Nimbil erang pe na kunum pei seng kin, kapli na wu ombu, Giriyon ni, Barak ni, Samson ni, Jepsa ni, Deipis ni, Samuyel ni, nga Gos oł ekii se tonu omba nge, piik nik elmin wumb ombu nge, pii gii nik ek ei, nimbii; ba kunum endi sinalim mon! ³³ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, wumb eipi nge king kin, opu erik kin, opu tok orung kindik kin, yi enjing. Pe en enim, oł kun ka pirim mił enjing. Nga en enim, Gos ek keimi dinga nipi kin, ngumbii nirim epi ei, ngang kin sik. Nga wumb eipi, en enim pii

gii ei je erang kin, Gos kung simbii laiyon gupu eġe eim ambiġ kum tum ku. ³⁴ Pe dup owundu kis noġum ei, wumb nga en enim pii gii eġe, to kumbuġumun. To kumbulk kin, nga wumb en enim, tui jik ei, to kundngii eġmin ei, nung nik kin, am puġmun ku. Pe wumb ei, en enim dinga sineririm; ba nga ekii se, en enim Gos dinga ngang kin sik endik. Andik kin, en enim dinga wii pu molk kin, opu wumb konu eipi wumb ei, to kindangin kin, nung nik puġmun.

³⁵ Pe wumb kulnjung wumb ei, nga angk kin, konj tonu wangin kin, en enim embnjing noġ ei, pii gii nik eġe nge, sik orung sinjing. Nga wumb kopur, en enim kan ngii miġ eġe muġangin kin, en enim ngenj eġe, kepii to kundmun ni enjing. Nimbii erang, wumb en enim, Gos kin opu orung erik kin, buġ nguġangin kin, kapli opu orung wumb kindangin kin, puġangin. Ba nga opu orung wumb kin, ek ei ekii sinenjing mon. Oġ yi miġ enjing eġe nge, en enim tukpu eġe, angk kin, noman konj nga ka wii ei, simin ni piinjing. ³⁶ Pe wumb eipi kopur en enim, ek buġ ambilk ngunjung. Nga wumb kopur en enim kepii tunjung. Tok kin, nga wumb kopur, kan tok kin, kan ngii eġe pendnjung. ³⁷ Pe opu wumb kopur, en enim pii gii ninjing wumb ei kin, kom ku tunjung. Tok kin, nga wumb ombu, en enim kin tui to koġmung erik kin, taġ enjing. Nga wumb ombu, en enim tui sik to kundnjung ku. Pe wumb kombur en enim alap sinerang kin, kung siipsiip ni, kung meme ni, ngenj ei sik kin, konduk miġ, kindik andiġmin. Nga wumb kombur, en enim nge ngenj eġe, epi endi sinerang kin, wii mulnjung. Pe wumb en enim kin, ngenj kumbii kanim kanim ngok kin, oġ embin tui kanim kanim ngunjung ku. ³⁸ Pe ya mani mei konu eġe wumb ei, wumb kis; ba pii gii ninjing wumb ei, en enim ka wii mendpiġ. Pe wumb pii gii ninjing wumb eipi si kindik kin, en enim konu eġe mei wumb

mulenjing konu eġe mei wii sim konu eġe komung ni, tuk kom ku tukpu ni, mei tukpu sim konu eġe ni, koi er pek punjung.

³⁹ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, Gos ningiġ eġe, embe ka wii sinjing. Ba Gos en enim kin, ek keimi dinga ni ngumbii nirim epi ei kunum eġe sinenjing; ba en enim kulnjung. ⁴⁰ Nimbii erang, ok Gos eim noman eġe, ekii se sinim kin ermbii ni piirim oġ ei, er kun er sim saġim. Yi miġ, ok pii gii ninjing wumb ei, kumb se oġ kun ka eġmin wumb miġ, tonu onerngii mon ba; sinim en enim kin ouni, Gos erang kin, sinim pei oġ kun ka eġmin wumb miġ, tonu omun.

12

Gos Eim Sinim Nge Erinjpin

¹ Nga yi miġ pii gii ninjing wumb ok nge, sinim si pok erik moġmun ei, pei tiġap owundu, konu kupu miġ, sinim si pok enmin. Erik kin, en enim sinim kanik kin, kui er moġmun. Molk kin, nga sinim oġ embin tui kis kanim kanim nin, oġ kis embin simba epi pei, sinim oġ kun ka ermin ei, ambiġ gii ni, pimba ei si kindmin. Si kindpin kin, sinim noman dinga kindpin kin, kunum oġt miġ sikir pupun kin, nga sinim Gos epi ka wii endi, simin ni piipin kin, dinga sikir bin. Pupun kin, Gos nge epi ka wii ei simin. ² Pe sinim sikir pupun kin, Jiisas kin kun kanpin muġmun. Pe eim kin pii gii ninmin ei nge puġwu. Nga eim erang kin, sinim pii gii ei, tonu dinga opu kin, kun ka mendpiġ simba. Pe nga, Jiisas eim yi ku, pii gii dinga nipi kin, eim noman ka wii ei, eim piipi kin, eim ond peri eġe, dinga kindpi kin, dinga erang muġum. Moġpu kin, eim wu kis miġ, ond peri eġe, singambiġ ei, epi wii miġ ni piim. Piipi kin, ekii se Jiisas eim Gos nge king peġ eġe, angii tunding eġe dinga eġe moġum.

³ Enim Krais oġ kun ka erim miġ, enim pii kun erngii! Pe wumb oġ kis eġmin wumb ei, en enim Jiisas kin

oꞀ kis erik kin, ek kis ninjing. Nik kin, wumb ei eim kin oꞀ kis enjing; ba eim dinga kindpi muꞀum. MoꞀpu kin, sinim Krai nge ek ei piipin kin, sinim eim kongun erpin, ten kularpin kin, sinim noman tuk eꞀe dinga ei, wakin tunermin mon ku. ⁴ Pe en enim oꞀ kis enmin oꞀ ei, to mani kindmin nik kin, opu orung enmin. Ba enim oꞀ kis enmin oꞀ ei nge, opu erik kin, en enim nge miyem mendpiꞀ ei, endi mani onerang kin, wumb Krai to kundnjung miꞀ, en enim yi miꞀ kulenjing mon! ⁵ Mon peng kin, Gos enim noman tuk eꞀe, ek ka dinga nipi, paki topu kin, enim eim nge kingam noꞀ miꞀ, ek ni ngum ei, enim ouru nimba.

“Na kingnan noꞀ, Owundu enim kin oꞀ endi erpi kin, er kun ermbii ni erim kin, kunum eꞀe enim epi ei wii miꞀ ni piin-erngii mon! Pe enim eim oꞀ endi er kun ermbii ni erim kin, kapli enim nge noman tuk dinga ei, wakin tunerngii mon!” ⁶ NimbiꞀ erang, pe Owundu eim wumb kin noman ngonum wumb ei kin mendpiꞀ, er kun eꞀim. Pe wumb kopur en enim, eim kingam noꞀ moꞀmun wumb ei kin, kepii miꞀ topu kin, er kun eꞀim.

⁷ Pe enim dinga angk muꞀangin kin eꞀe nge, Gos kapli enim er kun ermba. Erpi kin, Gos eim enim miꞀ ei, eim kingam yi miꞀ ku eꞀim. Erpi kin, kangii endi eim oꞀ kis erang kin, eim arim eim kin, er kun eꞀim. ⁸ Ba ernjing eim nge kingenjing noꞀ ei, er kun eꞀim. Nga Erinjpin Gos eim nge kingam noꞀ sinim eim er kun enerim kin, kapli sinim kangii ei eim nge kingam noꞀ mendpiꞀ mon; ba kangii ei, ernjing molaꞀim yi miꞀ muꞀngii. ⁹ Yi miꞀ, pe nga sinim ya mani mei eꞀe erinjpin ei, sinim kin er kun erangin kin, sinim en enim ka piipin kin, ek ei kom sipin piꞀimin. Ba yi miꞀ, nga sinim ei tonu epin konu eꞀe Erinjpin Gos, eim Gui moꞀum ei, eim ek nirim miꞀ ekii sipin ermin. Erpin kin, kapli

sinim noman konj kunum kunum muꞀmun nge simin. ¹⁰ Yi miꞀ, sinim ya mani mei eꞀe erinjpin ei, kunum aninga kopur, sinim erinjpin er kun er ngumbii ni, piꞀim mamb, kunum ei ngoꞀum. Ba Gos sinim keimi er kun erpi kin, sinim paki topu kin, sinim Gos eim kun ka wii moꞀum miꞀ yi ku muꞀmun nipi eꞀim. ¹¹ Yi miꞀ, sinim erinjpin ei, sinim kin kumbii kis ngonum ei, sinim er kun ermba nge ngonum; ba kunum eꞀe, sinim oꞀ ei nge ka piinaꞀmin mon. Nga sinim nge noman eꞀe, embin ku toꞀum; ba ekii se, sinim kumbii kis ei, er kun erang kin eꞀe nge, sinim noman emin ka seng kin, oꞀ kun ka eꞀmin.

Sinim Dinga Angpin MuꞀmun

¹² Pe yi miꞀ, enim angii dinga sinaꞀim ei, tonu dinga kindik kin, Gos nge kongun dinga erngii. Nga enim simb dinga sinarpi nim kin, enim simb eꞀe dinga kindik angk kin, Gos nge kongun erngii. ¹³ Nga enim simb eꞀe andꞀam ei, er kun ka erik pangin kin, nga simb endi kis muꞀum kin, kapli simb gopuꞀ ei, nga pong sinermba mon; ba ei nga kun ka moꞀpu kin, Gos oꞀ ekii simba.

¹⁴ Pe enim wumb pei kin, noman emin ka seng muꞀngii. Pe enim oꞀ kun ka oꞀ ei, kongun dinga erik muꞀngii. NimbiꞀ erang wumb nii endi, eim oꞀ kun ka enerim kin, kapli wumb ei Gos Owundu kindermba mon. ¹⁵ Pe enim kan kun erik muꞀngii! Mon pim kin, enim moꞀmun konu eꞀe, wumb endi eim Gos nge noman ka ngum epi ei, buꞀ ngopu sinermba. Nga mon pim kin, enim moꞀmun konu eꞀe, wu endi epi kumbii kis enim miꞀ, tonu opu kin, mong kumbii kis tumba. Yi miꞀ topu kin, enim kin embin ngopu kin, enim oꞀ kis penj tui epi endi, Gos ningii eꞀe erpi, ngumba. ¹⁶ Mon pim kin, enim moꞀmun konu eꞀe wu endi, amb nguduk enmin min; Gos kin buꞀ ngok kin, pii gii ninarik enmin oꞀ ei, wu Eiso ok eririm miꞀ, enmin. Wu Eiso eim kunum endi, eim angim Jeikop kin kuni endeim mendpiꞀ, top

erpi kin, eim kangi kumna nge ek ka nipi kin, ngum epi ka wii ei, buł ngopu wii mił si kindim. ¹⁷ Yi mił, pe enim piinmin ekii se ei, eim arim nge noman ek ka epi ka wii ei ngang kin, eim nga simbii ni piipi kin erim; ba Gos mon nirim. Pe nga wu Eiso eim ke dinga nipi kin, epi ka wii epi ei, orung simbii ni piirim; ba eim noman tuk ełe, ak tołmun andłam endi, sinałim mon.

Komung Saiyon Ka Wii

¹⁸ Yi mił, enim Gos nge konu ka wii ełe onjung kin enim Esrel wumb en enim komung Sainai konu ełe ołmun mił, enim angıł minjin tungii mił, onanmin mon. Ba konu ełe komung Sainai konu ełe dup nopu kin, muł erang piılmin mił ni, nga konu emii ełim oł ei ni, nga konu pop owundu ołum oł ei nge, erang kin piinmin. ¹⁹ Nga beli mił epi endi, ek tingang piyangin kin, nga Gos eim ek tingang piinjing ku. Pe wumb en enim mund mong erik kin, Moses kin ke nik kin, Gos ek nga ni tor kindneranglı mon ninjing! ²⁰ Yi mił erang, wumb ei, en enim Gos ek dinga nipi ngang kin, mund mong enjing. Gos eim ek yi nim,

“Pe nga wumb endi min, kung endi yi ku, tonu komung Sainai ełe, minjin tok ninjing kin, kom ku to kundngii.”

Yi neng piik kin, wumb mund mong enjing. ²¹ Pe epi nipe endi erim epi ei yi ku, Moses eim kenmbii mił, kaplı enanim. Moses eim yi nim,

“Nam oł ei kanip kin, mund mong end ku,” pa nim.

²² Ba enim ekii se tonu onjung wumb ei kin, Gos oł eipi endi erang kin, enim konu ka wii ełe komung Saiyon ni, konu owundu, Gos kunum kunum konj mołum konu ełe, epin Jerusalem konu owundu ełe ni, konu ełe enjel pei pei kułou tok kin, ka ka piik ełmin konu ełe enim kin ouni onjung. ²³ Nga enim ok Gos nge pii gii wumb nge, kingam noł kumna mił mołmun konu ełe, kułou tok kin, noman ka ka piik mołmun. Pe wumb

ombu en enim ei, tonu epin konu ełe, embe mon poł pendrim pałim. Pe enim ok, Gos eim wumb kos owundu piimba wu mołum konu kumb ełe onjung. Nga enim wumb noman tuk gui ei, Gos nge wumb oł kun ka erang kin, tonu ok mulnjung wumb ei, pe mołmun konu ka wii ełe enim onjung ku. ²⁴ Pe nga enim Jiisas kin onjung. Wangin kin, Jiisas eim enim mołmun konu ełe, tuk mii memb nge, wu eim enim kin, ek dinga konj ni pendrim pałim. Pe enim nga Jiisas kołpu kin; miyem ei, ok enim kin bein topu kin, ek dinga konj ni pendrim ei, er dinga kindim kunum ełe, eim mołum ku. Nga eim miyem ei, epi ka wii endi andan topu ngum. Ngum epi ei wu endi Eipel to kondpu, kumep kis ngum wu ei, Eipel nge miyem epi ei, ende mił mon. Jiisas nge miyem ka wii mendpił ei, Eipel nge miyem to mani kindim.

²⁵ Pe enim kan kun erik mułngii! Mon peng kin, enim Jiisas ek ninim ek ei, kom ambil pandi tok kin, eim ek piinerngii. Yi mił, kumb ok ya mani mei ełe wumb ei, Gos ek dinga nipi ngurum ek ei, tok kindik kin, buł ngunjung wumb ei, oł kis kumep ei, kamb mani kindik kin, nung nik punerngii mon. Yi mił erang, ekii se Gos tonu epin konu ełe mołpu kin, ek dinga nipi sinim kun ngonum. Nga sinim Gos eim nge ek ei, buł ngunjpun kin, kaplı sinim oł kis kumep ei, kamb mani kindipin kin, nung nipin kin, bin min? Ei mon mendpił! ²⁶ Ok kunum ełe, tonu komung Sainai ni konu ełe, Gos ek neng kin, mei kopu turum. Ba Gos akip ek dinga keimi yi ninim,

“Kunum endi nga, nam ya mani mei konu ełe mendpił, ambil ołup enermbii mon; ba tonu epin konu ełe ambil ołup ermbii ku,” pa nim.

²⁷ Pe “nga kunum endi” ek ei, sinim kin andan topu ngonum. Ngonum ei, Gos eim epi kanim kanim pei eririm ombu nge Gos eim epi ei, ołup erpi, to kis erpi kin, si kindimba.

Si kindpi kin, Gos erang epi ka wii dinga ombu, ołup enerim kin, kapli epi ka wii dinga ombu nga piram mułmba.

²⁸ Yi mił erang, pe sinim ka piipin kin, Gos ngumun. Nimbił erang, sinim Gos eim sinim tep er mołum konu ka ei, sinim sinmin ei, ołup enenmba mon! Pe nga, sinim Gos kin ka pii ngopun kin, eim kin embe ambił tonu kindpin kin, oł kun ka ełe, men topun nipin kin, Gos nge noman enim mił, ekii sipin ngopun mund mong ermin. ²⁹ Nimbił erang sinim Erinjpin Gos eim, dup mendpił kindang kin, epi pei dup nopu kin, topu kis er poru nimba pułwu eim mołum.

13

Gos Noman Enim Mił Ermin

¹ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngołmun oł ka minj erik kin, Kraiss nge wumb mułngii. ² Pe enim konu eipi wumb enim ngii konu ongii ei, "Wei!" a ningii ei, enim ouru ninermba. Nimbił erang enim piinmin; ok wumb kombur yi mił enjing ei, en enim Gos nge enjel sik kin, en enim ngii konu ełe, tuk tep erik kin, se mulnjung. Ba enjel onjung ei, en enim piinenjing; ba en enim wumb mendpił kombur onmun, ni piinjing. ³ Pe enim pii gii wumb kopur, kan ngii konu ełe pałmin ei, piingii yi mił, enim wumb ei kin, ouni kan ngii ełe mił pingii. Nga enim wumb kopur ei, en enim Kraiss kin pii gii nik ełe nge, ngenj kumbii sinmin ei, enim piingii. Nimbił erang enim piinmin ei, en enim ngenj ei, wumb ombu mił, yi pałim ku.

⁴ Pe wu endi amb simba oł ei, wumb pei oł ei, ambił tonu kindik kin, ka piingii. Nimbił erang wu ei, eim amb simba oł ei, Gos ningił ełe, oł kun ka wii mendpił simba. Nimbił erang enim piinmin ei, ekii se Gos kos owundu piipi kin, kumep kis ngopu kin, wu endi amb ngunduk

kin, nga wu eipi amb kin oł kis erik enmin ei kin, ngumba.

⁵ Pe enim ku nin epi siłmin oł ei nge, noman kulerngii mon! Ba Gos enim paki tang kin, nipe epi endi enim kin sim sałim epi ei mendpił, ka piik mułngii. Nimbił erang, Gos eim ek ok yi nirim, "Nam enim kanip wiik tunarpi kin, nga na enim wakin tunermbii mon ku!" ⁶ Pe sinim ek nimin ei, pii gii nipin kin, ek ni tor kindpin ei,

"Owundu eim na paki tołum. Pe wumb en enim, na kin nipe oł endi erngii ei, na mund mong tunermbii mon!"

⁷ Pe enim nge tep ełmin wumb enim kin ok kin, Gos ek ka ni tor kindik nguk ei, enim piingii. Pe wumb ei, oł kun ka erik endik ei, enim noman to piingii! Piik erik kin, Gos kin pii gii nik ei, ekii sik kin, er endngii. ⁸ Jiisas Kraiss eim nin, eim ek ka ei ok multum; pe mołum ku, nga ekii se kunum kunum mułmba ku. Eim ende minj piram mołpu ba. Nga eim ek ka piram mułmba ku. ⁹ Mon pim kin, kengip ek eipi eipi enim noman ełe, to eipi eipi si tor simba. Seng kin, en enim Gos nge oł kun ka si kindik kin pungii. Nga enim noman tuk ełe, Gos nge noman ka ngołum oł ei, dinga ngang kin, ei ka wii mendpił mołum. Ba enim noman tuk ełe kuni mowii lo ek kanim kanim ełe, ekii sik ełmin oł ei, wumb endi paki tunałmin mon.

¹⁰ Pe Gos nge kułmał kałiłmin wumb ei, Jura wumb alap men ngii yi ełmin wumb ei, sinim nge kułmał kałmin kumo kuni ei, nungii; ba dinga sinermin ni piik kin, kapli nunałmin mon. Nimbił erang Jiisas eim sinim nge kułmał kałmin kuni mił mołum. ¹¹ Yi mił, Jura wumb nge kułmał kałiłim wu owundu ei, eim kung miyem ei, tu wupu kin, tuk konu ka wii mendpił sałim konu ełe, kułmał kałpi wumb en enim oł kis ełmin ei, kil ngumba nipi ełim. Ba kung ngenj ei, konu owundu andaring ełe, dup kałiłmin. ¹² Pe yi

mił ku, Jiisas eim konu owundu nge, ondu torung ele kulum. Pe Jiisas eim kolpu kin, eim nge miyem ele, wumb pei ol kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb ei Gos ningil ele, ol kun ka wumb mulngii. ¹³ Yi mił ku, sinim konu owundu ele, torung pupun kin, sinim Jiisas eim singambil sipi kulum. Yi mił ku, sinim singambil sipin kin, eim kin ouni ko wupun er mulmun. ¹⁴ Pe ya mani mei konu ele, sinim kunum kunum mulmun nge, konu owundu ele endi sinalim mon; ba kunum kunum mulmun nge, konu owundu ele ka wii endi, tonu omba ei, sinim kui er molpun kin, kurpun andinmin. ¹⁵ Pe sinim Jiisas nge embe kin, kunum kunum Gos kin ka ka piipin ngopun kin, eim embe ambil tonu kindmin. Nimbil erang Jiisas eim sinim kin kulmal mił, kapli ngum. Ngang kin sinim gupu ele, Gos kin ka piipin ngopun kin, eim embe ele, sinim ek ni tor kindpin kin, wumb eipi ngumun. ¹⁶ Pe enim wumb eipi epi sinerang molmun wumb ei kin, paki tok kin, ol ka erngii ei nge, ourun tunerngii mon! Nimbil erang enim kulmal kalk kin, yi mił enmin ol ei, Gos eim noman ka piilim.

¹⁷ Pe enim nge tep wumb ek ningii mił ei, ekii sik ni, mandring molk pungii. Puk kin, enim noman tuk ele tep molk erik kin, wumb mił ei nik kin, beltik, ekii se ni tor kindik kin, Gos kin ngungii. Pe enim tep elmin wumb ol yi mił enjing ei, enim ekii sik kin, kapli en enim ka piik kin, en enim kongun elmin kongun ei nge, ambil gii nik kin, er mulngii. Mon pim kin, enim noman embin to piinjing kin, enim ol ei nge paki topu kin, ngunermba mon ku.

¹⁸ Pe enim sin kin prei erik kin, Gos ngangin kin, sin paki tumba. Yi mił, sin noman tuk gui ele piinmin ei, Gos ningil ele, sin kun ka molmun keimi dinga ni piinmin. Sinim piipin kin, sinim noman ele, ol kun ka kunum kunum er endmin, ni piinmin. ¹⁹ Pe na enim dinga kii sind ei, enim na

kin Gos prei erangin kin, Gos na nga orung sikir kindang kin, enim kin nga nirik ombii.

Prei Elmin Ol Ei Nge

²⁰ Pe sinim nge Gos noman emin pulwu; Gos ei, eim sinim nge Owundu Jiisas kultum ei, eim nga sipi orung konj sirim. Seng kin, Jiisas eim sinim kung siipsiip tep elmin nge wu owundu mendpil molum. Pe Jiisas eim nge miyem ei, sinim kin ek dinga keimi ni pendrim andlam konu ei, topu sim salim. ²¹ Seng kin, Gos eim sinim epi kanim kanim nipe epi endi sinerang mulmun ei, ngumba. Ngang kin, kapli sinim Gos noman ele ekii sipin kin, endmin. Nga Gos nge noman ele ol ei, sinim noman tuk ele, eim noman ka piinim mił eim kongun erpi mulmba. Nga Krais kin, sinim noman tuk ele kongun erpi molpu kin, Krais eim tilang owundu nin, embe owundu kunum kunum pepi molpu ba. Ei keimi!

²² Pe angnan nol; na enim kin ek dinga nip ngond. Enim na Gos ek nind ei, kom se piik kin, noman dinga kindip ngumbii nge end. Yi mił, na mon polup ngond ei, ek osii mił, ni ngond. ²³ Pe na enim piingii nind ei, sinim nge enginjpin Timosii ei, eim kan ngii ele si kindpi tor om. Pe sikir eim na kin opu nim kin, na Timosii kin ouni opul kin, enim kenmbil.

²⁴ Pe sin nge ek ka nipin molmun, pa ninmin ek ei nik kin, enim nge wumb tep wumb kin, nga Gos nge wumb molmun ei kin, nik ngungii. Pe enim nge engnjing nol Esilii konu ele wumb ei, enim kin, "Muleiyo," nik ngonmun.

²⁵ Pe Gos nge noman ka ngolum ol ei, enim kin pei ouni mulmba. Ei keimi!

Jeims Mon Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Jeims Mon Endi Połpu Ngum

¹ Na Jeims, na Gos kin, Owundu Jiisas Kraiss nge kongun wu moł. Na mon ei połup kin, enim Gos nge wumb tilap engki nga tał pei oł embin tui tonu wang kin, en enim Esrel mei si kindik kin, mei eipi konu ełe orung orung pei punjung. Na enim kin ek ka nip ngond.

Oł Embin Tui Omba Ei, Sinim Pii Gii Kapli Erpi Dinga Kindmba

² Na nge angnan noł! Kunum ełe oł embin tui kanim kanim enim kin tonu omba ei, enim kapli ka piik mułngii. ³ Nimbił erang, enim piinmin oł embin tui ei, enim kin tonu wang kin, kapli oł ei, enim paki tang kin, enim nge pii gii ombu, dinga angik mułngii ⁴ Molk kin, kapli oł dinga angk kindik kin, oł embin tui ei, ko wuk dinga angk puk kin, kapli enim wumb pii gii dinga tonu wang kin, oł kun ka ei, erik mułngii. Molk kin, enim nga epi endi sinerngii mon; ba enim kapli mendpił, oł kun ka erik mułngii.

Noman Ka Wii Sinerang Kapli Prei Erngii

⁵ Pe nga enim wumb nii endi, eim noman ka dinga pinerim kin, kapli eim Gos kin prei erpi, kii seng kin, kapli Gos eim wumb ei kin, noman dinga ngumba. Nimbił erang Gos eim wumb pei kin, epi pei wii ngołum. Ngopu kin, nga Gos wumb ei kin, ek ngopu enermba mon. ⁶ Ba wumb ei pii gii ninjing kin, Gos kin prei erik kin, kii sik erngii ei, wumb ei nga pii gii ei, si kindik kin, kembis mił enerngii mon! Nimbił erang wumb nii endi noman tał to piimba wumb ei Gos kin prei ermba ei, ep noł pop topu mił, topu se andpi kin, orung orung enim, wumb ei yi mił,

ku enmin. ⁷⁻⁸ Wumb ei nge, eim epi ei ermbii min, epi eipi ermbii ei, ni piinanim mon. Wumb ei, noman tał mił peng mołum. Wumb ei, eim Gos Owundu kin epi endi simbii ni piipi kin, noman yi to piinermba mon!

Epi Pei Simba Wu Nin, Epi Endi Sinermba Wu Ni

⁹ Nga wumb nii endi, epi endi sinermba wumb ei, Gos eim embe ambil tonu kindang kunum ei, eim ka mendpił piimba. ¹⁰ Pe nga wumb nii endi, epi pei simba wu ei, ka piipi mułang kin, Gos eim embe ambil mani kindmba. Nimbił erang epi kanim kanim pei simba ei, yi mił ond kuk simbii ka endi, top mułang kin, enim ołup erangin kin, boi boi nipi pułpeł topu kin, eipi eipi punum oł ei mił, epi kanim kanim pei simba wu ei, yi mił ku ermba. ¹¹ Yi erang kin, eni tonu opu, dinga tang kin, muł erpi, mei ełe połpu palim epi ei kulii erpi kin kuk ka topu mołum ei, kulii erpi kin, boi boi nipi mani pułum. Pupu kin, kuk ka ei er kis mołum. Yi mił ku, epi pei salim wu ei, kongun erpi epi pei nga sipi pupu kin eim kułang kin, eim nge epi kanim kanim pei, pułpeł topu kin, eipi eipi am ba.

¹² Wumb nii endi, eim oł embin tui kanim kanim eim to mani kindmba erang kin, eim dinga angpi kin, ko wupu mołum ei, eim ka piimba. Nga eim oł ei, to mani kindim kin, kapli Gos ei konj kunum kunum mułngii ei, eim nirim mił, epi ka wii ei, wumb nii Gos kin noman ngołum wumb ei kin, eim epi ka wii ei wii ngumba. ¹³ Pe wumb nii endi, eim kin oł kis endi, eim to mani kindmba erang kin, eim ek yi ninermba mon. Oł ei, na to mani kindim epi ei, Gos erim. Yi ninermba mon! Oł kis ei, Gos to mani kindnermba mon! Nga yi ku Gos eim wumb endi kin, oł kis ei, “Yi erii!” ninermba mon ku! ¹⁴ Ba pe wumb nii endi, nipe oł endi, eim to mani kindpi erang kin, oł ei, eim noman to piyang kin, eim noman kis ełe oł, “Yi erii!” ninim. ¹⁵ Ek ekin endi yi mił ninim. Wumb nii endi,

oꞑ kis kangil mundii miꞑ, eim noman kis eꞑ tonu wang kin, kapli eim oꞑ kis kanim kanim mengmba. Nga oꞑ kis ei mengpi kindang kin, tonu ok, owundu miꞑ muꞑang kin, kapli eim kangil miꞑ, kulii oꞑ mengmba. Wumb ei, dup konu eꞑ ngenj kumbii kis kunum kunum singii.

¹⁶ Nanim nge angnan noꞑ mendpiꞑ! Enim piyangin, Gos oꞑ min ek endi, enim kin nim kin, ek kend to ngunermba mon! ¹⁷ Ngunerang kin, epi ka wii ei, wii ngoꞑum epi ei nin, epi kun ka wii ngoꞑum epi ei, tonu epi konu eꞑ Erinjpin Gos sinim kin mani onum. Wang kin, Erinjpin Gos ei, epi konu eꞑ, tiꞑang kanim kanim pei eririm tiꞑang ei, eipi eipi, miꞑ punum. Pupu kin, Gos ei, eim nge oꞑ ei, eipi eipi enaꞑim mon mendpiꞑ! Ei eim minj piraꞑ moꞑum. Muꞑang kin, emii paꞑim konu eꞑ, min men miꞑ eꞑ, Gos mulaꞑim mon. ¹⁸ Ei eim noman eꞑ piipi neng kin, eim ek keimi ni pendrim miꞑ, sinim tonu o pun yi enmin. Yi miꞑ erang, Gos epi kanim kanim eririm epi ei, sinim o pun kin, eim nge kingam ambꞑam noꞑ kumna moꞑmun.

Gos Ek Piik Kin, Nga Ekii Sik Erngii

¹⁹ Nanim nge angnan noꞑ, enim ek ei pii kun erngii! Wumb pei kapli, ek sikir piik singii! Ba ningii ei, sikir piik singii miꞑ, ninerngii mon! Nga sikir noman kis ei, tonu onermba mon! ²⁰ Wumb jikii pang noman kis tonu onum ei, Gos nge oꞑ kun ka oꞑ ei, enaꞑmin mon! ²¹ Yi miꞑ erang, oꞑ kis kun pinaꞑim miꞑ epi ni, epi kanim kanim noman tuk kis moꞑum ei, am pei erik sipik, tor kindik kin, si kindngii. Pe enim noman eꞑ, to mani kindik kin, Gos kin mandring muꞑngii. Nga eim ek endi, enim noman tuk eꞑ emb miꞑ topu kin, kindim paꞑim ei singii. Eim ek ei kapli, enim nge noman tuk eꞑ, sipi orung simba.

²² Ba enim kapli Gos eim ek ninim miꞑ, ekii sik erngii! Ba enim piik pendik kin, nga ekii sinanmin ei, en

enim noman eꞑ ek kend tok ngonmun. ²³ Yi miꞑ, wumb nii endi, eim Gos ek ninim miꞑ piinim; ba Gos ek ninim miꞑ, ekii sipi enermba wu ei, eim ouru ninim yi miꞑ, wumb endi eim kirapi eꞑ kaninim ei, eim kumb ningil saꞑim miꞑ, yi ku seng kin kaninim. ²⁴ Yi miꞑ ei, eim kumb ningil kin pei, mon kindpi kin, kan pendpi kin nga punum; ba ekii se, nga eim kumb ningil pei seng kin, kenim miꞑ ni, sikir eim nge kumb ningil kenim miꞑ, ouru ninim. ²⁵ Ba wumb nii endi eim Gos lo ek kun ka paꞑim eꞑ, oꞑ kis kan ngii miꞑ, si kindpi, nga kanpi kin nga am eꞑ, minj kanpi kin noman to piipi kin, erpi muꞑmba wu ei, eim piipi kin, nga ouru neng piinerim; ba ek ninim miꞑ, ekii sipi kin, kongun yi enim. Enim wu ei, oꞑ yi erpi moꞑum wu ei, eim kapli ka ka piipi kin, eim epi pei enim.

²⁶ Pe nga wumb endi yi ni piipi, 'Na nam pii gii nip kin; nga na wu ka mendpiꞑ moꞑ kin; nga na Gos kin men top keimi erip ngoꞑ,' nimba. Ba wu ei, eim gupu anmbiꞑ eꞑ, ek kis kanim kanim tor wang kin; kapli ei eim noman kin ek kend to ngopu kin, nga eim ek kuls sim, eim 'Men top enj,' nim; ba eim pii gii ei epi wii miꞑ; epi keimi endi mon! ²⁷ Pii gii keimi niꞑmin oꞑ ei nin, Gos kin keimi men tok eꞑmin oꞑ ei, Gos eim ningil eꞑ kun ka mendpiꞑ pim kin, nga oꞑ penj endi pinaꞑim. Pinerang kin, Erinjing Gos nge oꞑ kun ka mendpiꞑ saꞑim ei, yi miꞑ; kangi ambiꞑ menjing erinjing koltmun ei paki tok kin, kanik kun erik se muꞑngii! Amb ombu wenjing kuꞑangin kin, wu moꞑmun ombu paki tok kin, kanik kun erik kin, se muꞑngii! Pe Gos nge oꞑ kun ka mendpiꞑ saꞑim ei, enim mei kin, kanim kanim oꞑ penj ombu, buꞑ ngok kin enim am oꞑ kun ka mendpiꞑ, yi erik kin molk pungii.

2

Wumb Pei Ende Miꞑ, Kaimb Sik Ngungii

1 Nanim nge angnan no! Enim Jiisas Kraiss sinim nge Owundu ele, pii gii ninmin ei, eim Owundu nge tilang owundu pulwu molum. Molpu kin, eim kin pii gii ninjing kin, enim wumb kombur embe punum wumb ei kin, ol ka erik ngok kin, nga embe punanim wumb ei kin, bul ngok kin, noman to piinarik kin, paki tunanmin. Yi mi! ol ei, enerngii mon! 2 Pe nga, wu endi epi kanim kanim pei salim wu ei, angil mong ku gol mondpu kin, konduk epi ka wii kindpi opu kin, enim men tolmun ngii nirik omba. Pe nga, wu endi epi kanim kanim pei sina!im wu endi, konduk ni epi, ka wii kindnarpi, opu kin enim men tolmun ngii nirik omba ku. 3 Wangil kin, enim wu epi ka wii kindpi, omba wu ei kin, noman ngok kin yi ningii, "Ya kumb ele, pel ka ele, okun kin mulii," a ningii. Yi ningii; ba konduk ni, epi ka kindnarpi, omba wu ei kin, yi ningii, "Engnjii min, mani mei ele okun kin, na simb salim konu ele okun kin mulnjii." 4 Pe enim ol yi nge enjing kin, en enim enjing ol ei, en enim noman yi mi! mok tonmun min? Enim mok to kapli kapli kindik kin, ol kun pim mi! enanmin mon! Ei enim mok tok erik kin, wumb noman erik kin, kun pindnanmin mon; ba enim noman kis ni piik kin, wumb mok tok elmin.

5 Na nam nge angnan no! mendpil; enim piyei! Gos eim wumb mei ele epi kanim kanim pei sina!im wumb ei, to tonu kindpi mundang kin ok enim pii gii ele nge, Gos ngumba nge epi kanim kanim pei salim mi!, en enim yi mulngii! Yi mi! molk kin, Gos okrii eim ek dinga nipi kind pendrim palim ei, yi mi! wumb nii, eim kin noman ngonmun wumb ei, Gos eim sinim tep er molum konu ele, eim enim tuk kindang mulngii. Yi peng kin, eim epi kanim kanim pei sina!im wumb ei, eim kin topu tonu kindpi, mundang kin mulngii. 6 Ba enim epi kanim kanim pei sina!im wu ei, enim to singambil sinmin. Ba

wumb nii, enim ol embin tui ngok sipik kin, kos ngii sipnjing? Sipik kin, wumb epi kanim kanim pei salilim wumb ei mendpil. 7 Wumb epi pei salilim wumb ombu mendpil, enim embe ka endi, Jiisas kin sinjing ei, ek bul morung nik kin, yi enmin min? Ei wumb ombu mendpil, ol yi nge enmin.

8 Enim wumb nge king lo ek ni pendim mi! ele nge, Gos nge ek ka ele nipi tor kindnim ei, yi mi! ninim.

"En enim kaimb sik kin, noman kultmun mi!, wumb enim kin mandi molmun wumb ei kin, kaimb yi ku sik kin, noman ngungii!"

Kapli, enim lo ei, ekii sinjing kin, enim ol kun ka erngii. 9 Ba nga enim wumb eipi eipi ngenj torung keningii mi!, wumb mok tok erik ngolmun ei, enim ol kis, kun pinerim mi! erngii. Nga lo ele, ek ninim mi!, enim noman tuk ele tum. Tang kin, enim lo ek ei, to kindik kin, ekii sinarik, yi enmin ku. 10 Yi mi! wumb nii endi, eim lo ek endeim nimba mi!, ekii sinerim kin, kapli ei yi mi!, eim lo ek pei ekii sina!im. 11 Yi mi! ku, Gos eim ek yi ninim, "Wu eipi nge embnjing ei, ngundnenjii mon!" Nga eim yi ku ninim, "Wumb endi to kundnenjii mon!" Pe nga nim wu eipi nge embnjing ngundnenjii ba nga wumb endi to kundun kin; kapli nim lo ek ninim mi!, ekii sinan mon. Nga nim lo ek pei to kilip to poru nin kin, nga lo ek ei, nim noman tuk ele tum. 12 Yi mi! erang, Gos wumb mok topu, yi ermba mi!, eim nge lo ei, ol kis nge dinga ei, to mani kindilim. Kindpi kin, lo ei nge, wumb wii kindang mulngii. Molk piik kin, enim ek nin, ol erngii mi! ol kun ka ei, er andik molk pungii. 13 Pe Gos eim kos piipi kin, kii sipi orung omba kunum ei, wumb nii endi, eim wumb eipi kin kaimb sipi kin, noman kulerim wumb ei, Gos kos piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ei, eim kin kaimb sipi ol yi nge enermba mon! Ba nga wumb

kombur, wumb eipi kin, kaimb sik, noman kulk kin, kapli Gos eim kos piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ei, en enim yi ku, kaimb sipi ngumba.

Pii Gii Pimba Mił, Nga Oł Yi Ku Erngii

¹⁴ Nanim angnan noł! Wumb endi eim yi nimba, “Nam Jiisas kin pii gii dinga pałim,” ba eim oł kanim kanim erim ełe, ek yi nimba mił, pinerim mon. Kapli eim oł erpi pii gii nim mił, eim paki tumba min? Nga eim pii gii ełe, kapli eim erpi kin, se orung simba min? ¹⁵⁻¹⁶ Yi mił, enim engnjing noł Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, alap ni, kuni ni, epi sine-nang mułngii wumb ombu kin, enim ek yi mił ningii, “Gos enim kapli paki tumba. Topu kin, kuni ka ngopu kin, ngenj ełe alap pandi tang kin, muł erang mułngii!” Ba enim epi endi, wumb ombu nge sinerang mułngii wumb ei, epi ombu ngunerngii. Ngunarik kin, kapli enim wumb ei nge, paki tangin kin, er mułngii mił nenj? ¹⁷ Yi mił ku, Jiisas kin pii gii pałim ningii ei, yi mił. Pii gii ei, wii mił pim kin, nga oł endi enerim kin, kapli pii gii ei, wii kulii mił, epi pimba.

¹⁸ Ba wumb endi ek yi nimba, “Nim pii gii pałim. Nga na oł ka wii eł.” Kapli, na Jeims ek nip, orung kindip kin yi nind. “Nim nge pii gii ei, na andan tan; ba nim nge oł endi ełin ei, na andan tunen mon. Nga na nge oł ka wii eł ei kin, na pii gii ei, nim kin andan top ngamb kin, nim kenjii.” ¹⁹ Enim pii gii ninmin ei, Gos endeim mendpił mołum piingii ei, ka mendpił! Pe nga gui kis pii gii ninmin ei, Gos endeim mendpił mołum ku. Ba en enim yi piik kin, en enim puku sik kin, piik mołmun. Wumb endi pii gii nimba ei mendpił, ei kapli enanim. ²⁰ Enim noman pinałim wumb! Pe enim pii gii ei mendpił peng kin, enim oł ka wii endi enenjing kin, kapli enim pii gii ei, epi wii mił pimba. Pe enim ek pułe ei, pii poł tungii min? ²¹ Kumb ok, sinim kupenjpin Eiparam ei, eim

Gos nge kongun erpi kin, Gos ningił ełe, eim kun ka wu multum mił nenj? Ei eim kongun ełe mendpił eririm kunum ei, eim kingam Aisak to kondpu kin, kulmał mił kapli kin, Gos eim ngumba nge piipi eririm. ²² Enim oł ei nge, kanik kun erngii! Erik kin, eim pii gii nirim mił ei kin, nga eim kongun erim oł ei kin, tał ouni okuł ende punmbuł. Eim pii gii ełe nge erpi kin, opu oł kun ka mendpił purum. Pang kin, ei eim kongun erpi kin andan turum ełe nge, eim pii gii am mendpił eririm. ²³ Kumb ok, Gos eim ek keimi nirim mił, keimi tonu orum. “Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nirim ełe nge, Eiparam eim oł kun ka ełim wu,” ni Gos yi nirim. Nga ekii se, wumb yi niłmin, “Eiparam eim Gos nge puł.” ²⁴ Kapli pe enim piinmin ei, wumb endi Gos kin kun ka mołmun wumb ełe nge, eim oł kun ka erpi kin, nga eim pii gii nipi kin, ouni ermaba. Ba wu ei, pii gii mendpił nipi kin, Gos wu ei, kun ka ełim wu, ninermaba mon!

²⁵ Yi mił ku, amb Reiyap eim ok wu kin ningił erpi kin, nilkeng sipi kin, nga wu kanim kanim se nirik seng kin, ende pułmun amb multum. Ba pe ei eim Josuwa kindang kin, Jura wumb konu ełe sirim mił kenmin ni, ok wumb ei paki topu kin, yi mił kuni ngopu, pandi koi erpi kin nga andlam eipi endi kindang puk kin, en enim nge konu ełe orung punjung. Oł yi erim ełe nge, Gos amb ei kin, “Kun ka mołum amb,” ninim. ²⁶ Yi mił, nga wumb endi mułmba wumb ei, eim noman tuk gui eim kin mulerim kin, wu ei wu kulii mił mołum. Nga pii gii pimba ełe nge, nga kongun kun ka erpi, andan tunerim kin, pii gii ei kulii mił pimba ku.

3

Anmbił Epi Dup Mił Pałim

¹ Nanim angnan noł! Enim wumb mołmun konu ełe, Gos nge ek emb tok ngołmun wumb pei

mił mulerngii. Nimbił erang enim piinmin ei, Gos sinim mok topu kin, kii sipi orung omba kunum ełe, sinim ek emb tołmun wumb epi ngumun ei, Gos amb kii dinga owundu sipi kin, mok topu ermbe; ba Gos pii gii ninjing wumb eipi, Gos enim kin mok topu kin, giyeng ni, yi mił ermbe. ² Yi mił, sinim wumb pei mołmun ei, kunum kunum ołkun pinalim mił ełmin. Pe wumb nii endi, eim ek kanim kanim nimba mił, eim ołkun pinalim mił endi enerim kin, eim wumb kun ka mendpił mułmba. Mołpu kin, eim kapli yi ku, eim ngenj pei, tep ka erpi kin, se mułmba. ³ Yi mił ku, kung os gupu ełe, ain mił epi endi tuk kindik pendik kin, kan ełe ambil bu nik kin, bin nik piilmin konu ełe, ambilk orung orung sengin kin, ekii sipi pułum. Yi mił erang, sinim kung os ambil ak topun kin, pei orung orung andlam salim mił, ni piipin kin, punmun. ⁴ Yi mił nga, noł sip owundu ei, am owundu ei ni piingii ku. Noł sip ei, am owundu kis palim; ba nga konu pop owundu topu kin, sip ei, ep noł konu ełe tuk sipim. Ba nga tuk sip owundu ełe, tep erpi kin, kongun erpi kan se mołulum wu ei, eim bii ni piilim konu ełe, epi ambil kun erpi kin, epi kembis endi palim ełe, ambilpi kun kindipi kin, simbii ni piilim konu ełe, sipim. ⁵ Ei yi mił, nga anmbil ei, ngenj ełe epi kembis mendpił palim; ba ek pei owundu kis nipi kin, na nam kapli epi owundu mendpił ei, ermbii ni tanglim.

Nga dup kembis endi, kapli erpi pepi, nopus gur nim kin, ond owundu nin, epi kanim kanim pei, nopus poru nilim. ⁶ Pe anmbil ei, dup mił palim ei, nga anmbil ei, ołkis kun ka pinalim mił ei, piki topu mołum. Ngenj ełe ei, dup mił pei piki top mołpu kin, pe ołkis kanim kanim erpi kin, ngenj pei erpi kis monnum. Anmbil minj erpi kin, enim ngenj nin, no pep mołmun ełe, kui dup mił, kindang nonum ei, dup konu kis dup ei, opu kin, yi mił

nonum. ⁷ Wumb ya mei ełe epi kanim kanim pei, ka nin, kei nin, omu nin, ka wembii nin, epi pei ombu, wu en enim noman ełe palim piilmin mił ombu, erangin kin ekii sik ełmin. ⁸ Ba wumb endeim kapli, eim anmbil nanim piind ołei, "Erii!" a neng kin, ekii sipi kapli enermba mon! Anmbil ei, epi ka mon! Ei ek kis nipi tor kindilim. Yi peng kin, anmbil ei, wii kor pimba mił, pinalim mon! Ba ei epi kis kunj men mił, wumb kulngii epi tuk ełe, piki top mołulum ei, tor ołum. ⁹ Sin sinim anmbil ei kin, sinim ek ka nipin kin, Erinjpin Gos nge embe ambil tonu kindmin. Kindpin kin, nga anmbil ende, yi mił ku, ek buł ambilpin, ek kis nipin kin, wumb kin nipin wumb ei, Gos ei eim mił erpi mundum wumb ełe nge, ngonmun. ¹⁰ Gos kin ek ka ni ngok kin, nga ek kis ni ngok kin, gupu anmbil endeim ełe, tor ołum. Opu kin, nanim Gos nge wumb angnan noł! Enim enmin ołei, ołkun ka pinalim mił, yi energii mon! ¹¹ Pe nga noł tukpu endi mułmba ei, noł ka tor wang kin, nga noł kis tor wang kin ouni, onguł min? ¹² Nam angnan noł, nga ond pik kin, ond olip kin, mong ende top mułmba min? Nga ond wain, ond pik mong top mułmba min? Ei kapli mon! Yi mił ku, nga noł tukpu ełe, noł ka nin, noł kis nin ouni, tor wang kin, nunerngii mon.

Noman Ka Dinga Ei, Gos Kin Onum

¹³ Enim mołmun konu ełe, wumb nii endi, noman ka wii nin, noman dinga peng mołum min? Wumb endi eim no pepi andpi mołum kin, kapli eim ołkun ka er andpi kin, andan topu ngumba. Ngopu kin, ei eim noman ka palim mił, giyeng ni erpi kin, ołei andan tumba. ¹⁴ Ba enim wumb eipi kin, ek ngonum kin, nga en enim ołkanim kanim erik ełe nge, en enim embe ambil tonu kindik erngii. Erik kin, en enim noman tuk ełe pim kin, kapli en enim noman ka wii ei, ambil tonu kindik kin,

yi enerngii. Enarik kin, nga enim ek keimi ninmin eġe, ek kend tok, ngunerngii mon. ¹⁵ Noman ei nge, ei Gos kin onanim mon! Ba noman ei nge, ya mei eġe wumb noman. Nga noman ngenj eġe nge kin, tonu onum. Nga yi ku, oġ kis ei, Seisen kin, puġ arim pendpi kin, tonu om. ¹⁶ Yi miġ, wu endi wumb eipi kin ek ngonum kin, nga oġ kis kanim kanim erik kin, nga en enim embe ambii tonu kindmin ni piik kin, kongun dinga oġ kanim kanim erik kin, yi er moġmun. Wumb yi nge, oġ kun ka paġim miġ, yi enerik; ba oġ kis kanim kanim miġ eġmin. ¹⁷ Ba wumb noman ka wii ei, Gos kin tonu epin konu eġe, mani wang siġmin ei, kumb se, am oġ kun ka mendpiġ. Nga wumb kin noman emin ende sek ngoġmun; nga en enim wumb kin ek taki taki nik kin; nga wumb eipi ek kom ka sek piġmin; nga wumb eipi kin noman kaimb sik kin, oġ ei piki topu muġangin kin, oġ kun ka mendpiġ eġmin; nga noman ka wii oġ ei, wumb endeim endeim ni, noman ende miġ nik ngoġmun; nga oġ ei, kun ka nin, oġ keimi mendpiġ eġmin. ¹⁸ Pe nga sinim wumb eipi kin, noman emin ende se mulnjpun kin, kapġi ei oġ yi miġ; sinim kuni mong aka pin taltmin ei miġ; nga noman emin ende sek ngoġmun oġ ei, oġ kun ka ei, kuni mong ka tonu wang kin, sinmin miġ, yi er muġmun.

4

Mei Konu Eġe Noman Ngoġmun Wumb Ei, Gos Nge Opu Orung Wumb Moġmun

¹ Pe enim opu nginmaġ enmin oġ ei nin, nga ek miġ enmin ei, jiġi miġ tonu onum? En enim noman eġe ek kis tonu onum ei, en enim kin mendpiġ paġim min? Pepi kin, en enim noman eġe kin, ngenj eġe aninga kopur eġe kin, opu nginmaġ eġmin. ² Enim epi kanim kanim simin ni piik enmin; ba epi ombu sinanmin. Yi miġ piik kin, enim wumb ei to kundmun ni piimin. Nga enim wumb eipi nge epi, bun bun kuġuġmun; ba enim epi ei

kapġi sinerngii. Yi miġ peng kin, enim ek miġ erik kin, nga opu owundu eġmin. Enim simin ni piinmin; ba epi ei sinanmin. Nimbiġ erang, enim Gos kin prei erik kii sik kin, epi ei simin nik kin, yi enanmin mon. ³ Pe nga enim epi simin nik kin, prei enmin; ba epi ei sinaġmin mon. Nimbiġ erang enim Gos kin prei erik kin, kii sinmin oġ ei, kun ka pinaġim mon. Eġe nge, enim ku nin epi ei sik kin, enim noman ngenj eġe nge, olkup to kindmin miġ ni eġmin. ⁴ Pe enim yi miġ, amb endi eim wam kin, ka mularpi pupu kin, wu eipi kin ningiġ erpi kin, noman kuġpu erpi, andnim oġ ei miġ, enim yi erik pendik kin, ya mei eġe wumb oġ kis epi kanim kanim pei, noman ngok kin, oġ ei eġmin. Erik kin, wumb ombu, en enim, Gos nge opu orung wumb mendpiġ moġmun min? Pe wumb nii endi, eim erpi kin, ya mei eġe wumb oġ kis epi kanim kanim noman kuġmun oġ ei, erpi kin, eim Gos nge opu orung wu mendpiġ muġmba. ⁵ Pe enim piinmin ei, Gos ek ka keimi ei, ek yi ninim miġ ei, enim epi wii miġ endi, ni piinmin min? Pe Gos Gui Ka sinim kin kindim ei, sinim noman tuk eġe, no pepi muġmba ni kindim ei, Gos eim noman eġe dinga kindpi ei, eim nge mendpiġ sinim tep erpi sepi kin, kanpi muġmbii ni piinim. ⁶ Ba Gos eim sinim kin noman ka ngoġum oġ ei, am owundu mendpiġ paġim. Yi miġ, Gos eim ek ka eġe, yi ninim,

“Gos eim wumb nii endi ei, eim embe ambii tonu kindpi kin, yi ermba wumb ei kin, Gos buġ ngopu kin, mon pa nimba. Ba wumb nii endi ei, eim noman eġe to mani kindim kin, kapġi wumb ei kin, Gos paki topu kin, noman ka ngumba.”

⁷ Yi miġ peng kin, enim noman eġe to mani kindik kin, Gos kin mandring molk pungii. Puk kin, enim Seisen opu orung wu ei, si kindik, pui a nik kin, dinga angangin kin, kapġi eim enim si kindpi kin, tungu pupu ba.

⁸ Enim kapġi molk kin, Gos eim kin

mandi punjung kin, kapli Gos eim mołpu kin, enim kin mandi omba ku. Enim angil noł kindik kin, was erangin kin, enim oł kis kun pinalim mił, er muljung wumb ei, yi mił erngii. Enim noman tuk ełe kil ngok kin, er kun erngii. Enim wumb ombu, ya mei ełe nge, oł kis kun pinalim mił, ekii sik kin, nga Gos nge oł kun ka kunum endi ekii simin nik enmin ei, noman tał sek enmin. ⁹ Erik kin, enim noman tuk ełe, embin tok kin, kaimb sik kin, nga ke owundu ningii. Pe enim wumb tokuł enmin ei, ak tok kin ke ningii. Pe nga enim wumb ka ka piimin ei, nga ak tok kin, noman embin to piingii. ¹⁰ Enim Gos Owundu kumb ełe, kapli embe ambilk mani kindngii. Kindik yi enjing kin, kapli Gos eim enim embe ambil tonu kindmba.

Enginpin Kin Ek To Mondpun Nin-ermin

¹¹ Engnjing noł! Enim wumb eipi endeim endeim kin, ek kis nik kin, ngunerngii mon. Nga wumb endi pupu kin, angim kin ek kis ni ngopu kin nga ek to mondpu kin nipi ngumba ei, eim Gos nge lo ek ełe, ek kis nipi ngonum. Nga wu endi ei, Gos lo ek ełe, ek to mondpu kin, mok tonum ku. Ba nga nim Gos lo ek ełe, to mondpu kin, mok tokun en kin, kapli nim lo ek ei, kun ka ekii sinan mon! Ba nim lo ek ei, mok tołun wu mił, endi mołun. ¹² Gos ei eim mendpił, lo ek ngołum wu mołum. Nga eim mendpił mok tołum wu endi mołum ku. Ei eim mendpił, kapli wumb endi dup konu kis er mondpu kin, nga eim wumb endi, sipi orung konj simba ku. Ba nim wumb nii, nim wumb mandi mołmun wumb ei, kapli mok tołun wu endi mił, mołun min?

¹³ Pe enim wumb kombur ek yi nilmin wumb ei, na ek piingii! “Akip min topuł, sinim kapli pupun kin, konu owundu ełe tuk pupun kin, pani endeim mołpun kin, kongun erpin kin, ku owundu se orung simin.”

¹⁴ Ba enim topuł, epi endi tonu omba

eipi ei, pii poł tunanmin. Pe enim noman konj ei, nipe mił palim? Enim yi mił; enim kupu kuru endi ei, kunum aninga kopur pepi kin, sikir poru ninim ei, enim noman konj yi mił ku palim. ¹⁵ Mon pim kin, enim yi mił ningii, “Pe Gos Owundu eim noman ełe, kapli ni piim kin, kapli sinim konj mołpun kin, oł yi mił ermin min, oł eipi mił ermin.” ¹⁶ Ba yi peng kin, en enim embe ambil tonu kindik, “Sin sinim wumb owundu mołmun,” ni piinmin. Piik kin, noman owundu palim ni piik kin, nilkeng sinmin oł ei, oł kis mendpił palim. ¹⁷ Pe wumb nii endi, eim oł kun ka elim ni piinjing; ba eim oł kun ka ei, ekii sipi enalim wu ei, eim oł kis elim. Sinim ek ei, pii kun ermin!

5

Epi Pei Salim Wumb Ei, Pii Kun Erngii

¹ Nga enim epi pei salim wumb ombu, pii kun erngii! Oł embin tui kanim kanim enim kin tonu omba enim. Enim ngenj kumbii sik kin ke dinga ningii! ² Pe enim epi kanim kanim pei salim ombu, purpu kumun ngopu kin, kis mułmba. Nga enim konduk alap nin, ka kindinmin ombu ei, epi jingamb ombu, nok poru ningii. ³ Pe enim ku gol nin, ku mong ei, oi wurał ei tałpi kin, si kindmba. Nga oi wurał ei, enim oł kis mołum ei erpi kin, peni ełe kindpi kin, andan topu ngumba. Nga epi ei, enim ngenj ełe, dup mił nupu kin, tika nimba. Enim kom ku ni, epi ka wii ei pei, akip poru nimba kunum ei nge, kułou tunjung. ⁴ Enim piingii! Wu kombur enim kin kongun erik muljung wu ombu, en enim nge mong aninga kopur, ambil gii ninjing. Ninjing monge ei, Gos eim piipi kin nga kongun wumb kombur ke ninmin ei pupu kin, Gos Owundu eim opu wumb epin konu ełe, mołmun tep er mołum Owundu nge, eim kom ełe, pang piinim ku. ⁵ Pe enim ya mei ełe mołmun kunum ei, epi kanim kanim pei, seng se nok

kin, ka piik kin, er mołmun. Molk kin, enim kuni ka pei nok pangin pangin mił, ni piik kin, enmin. Erik mułangin kin, Gos kunum owundu tonu omba nge, mandi enim. ⁶ Enim mendpił, wumb kun ka mulnjung wumb ombu, ek ngok kin, to kundnjung wumb ei, enim kin kan wiik tok kin, nga enim opu orung erik kin, ngunenjing mon.

Kunum Olt Kui Erik Molk Kin, Prei Er Mułngii

⁷ Yi mił erang, angnan noł, enim noman tuk dinga kindik kin, oł embin tui ko wuk kin, Jiisas nga orung omba nge kui erik mułngii. Pe enim piingii! Kuni taltim wu ei, kuni ka tonu omba nge kui er mołum. Mołpu kin, eim konu kumb kumb se nin, konu kumb ekii se tumba ei nge, kui er mołum. ⁸ Enim yi ku, noman dinga kindik kin, oł embin tui ko wuk kin, kui erik mułngii! Enim noman tuk ełe, dinga to piik mułngii. Nimbil erang, Jiisas orung omba kunum mandi enim. Yi mił erang, enim noman dinga kindik kin, kui er mułngii!

⁹ Angnan noł, enim kaplı wumb ei min, wumb ei “Oł yi mił, yi mił enim,” pa nik, yi ninerngii mon! Mon pim kin, mok top ełim wu ei, enim kumep kis ngumba. Enim piyei! Mok topu ermba Owundu ei, eim ngii ondu ełe mołpu kin, kui er mołum. ¹⁰ Nanim angnan noł! Enim piingii ei, Gos oł ekii se ermba oł ei, piik niłmin wu ombu, en enim Gos Owundu nge embe ełe, nik tor kindik kin, kongun yi erik. Erik kin, ngenj kumbii sik kin, oł embin tui to wuk kin, dinga angk kin, kongun erik mulnjung. Molk kin, ei enim andan mił topu ngonum ei, kaplı piik, tuk sik kin, noman to piik mułngii.

¹¹ Enim piingii! Sinim yi niłmin, “Wumb oł embin tui ko wuk kin, dinga angk kin, mołmun wumb ei, ka piingii. Enim kumb ok, wu Jop nge ek poł piilmin wu ei, noman dinga kindpi kin, oł embin tui ei, ko wupu kin, kui er mołum. Mułang kin, Gos

eim noman ełe erang kin, Jop noman ka ngopu oł ei nin, kaimb sipi ełim oł ei, sinim piinmin. Keimi sinim piinmin! Pe Gos Owundu sinim kin kaimb sipi kin, noman ka ngołum ku.

¹² Ba angnan noł! Epi endi kumna ermin ei yi mił. Enim muł mei nin, epi epi endi keimi mendpił nik kin, to tonu kindnerngii mon! Ba enim kaplı ningii ei, kaplı minj ningii. Nga enim mon ninjing kin, kaplı mon minj ningii. Mon peng kin, enim ek ni tonu kindangin kin, ekii se Gos kumep kis enim ngang singii.

¹³ Pe enim mołmun konu ełe wumb nii endi, eim embin pimba min, ngenj kumbii endi sinim min? Ei eim kaplı, Gos kin prei ermba. Pe wumb nii endi, enim kin mołmun ei, eim ka piimba ei, kaplı eim Gos kin ka piipi ngopu kin, golang nipi ngumba. ¹⁴ Pe nga enim mołmun konu ełe, wumb nii endi, eim ening peng tonum min? Ei eim kaplı, wumb men tołmun ngii ełe, kongun paki tok kin, tep erik mołmun wumb ei, wii tang ok, eim kin Gos prei erik ngungii. Enim Gos kin embe kii sik pendik kin, ening peng ermba wumb ei kin, kopung mur tumba kopung ei, sik kin, wumb ei ngenj ełe, bein tok kin, kopung kindngii. ¹⁵ Nga pii gii peng prei enjing kin, ening pimba wumb ei opu kin, konj pupu wii ka mułmba. Pe nga Gos Owundu eim kaplı wumb ei erpi, sipi kindang kin, nga opu ening kindpi kin, konj ka mułmba. Pe nga wumb ei, eim oł kis kun pinerim endi erim kin, kaplı Gos eim paki topu kin, oł kis kil ngopu si kindmba. ¹⁶ Yi mił peng kin, enim oł kis kun pinerim mił erngii ei, endi ernjing noł kin nik, tor kindik kin, ngungii. Nga enim endeim endeim kin prei erangin kin, kaplı ernjing noł kin paki tumba. Topu kin, Gos en enim er ka ermba. Wumb endi kun ka mołum wumb ei, prei ermba ei, dinga pimba. Peng kin wu ei, Gos kin prei erpi ngopu kin, kaplı Gos piipi, orung kindpi kin, ngołum. ¹⁷ Ngang kin, wu Elainja sinim mei wumb ngenj kumbii siłmin

oꞗ ei, ngenj ende mendpiꞗ moꞗmun miꞗ, eim wu ok yi multum. Moꞗpu kin, eim prei dinga erpi kin, Gos ni ngopu kin, konu kumb tunermba ni piirim. Yi piipi ni ngang kin, kung pani tekliki, nga oi angil orung nga endeim opu pum. Pang kin, konu kumb endeim mani opu, tuneririm mon. ¹⁸ Pe nga, Elainja Gos kin prei erpi kin, kapꞗi konu kumb mani opu, tumba nipi eririm. Erang kin, konu kumb owundu mani opu tang kin, mani mei eꞗe kuni kanim kanim tonu orum.

¹⁹ Nanim angnan noꞗ! Pe wu nii endi, enim moꞗmun konu eꞗe Gos ek keimi ei, si kindik punjung kin, nga wumb endi, eim erpi kin, nga sipi orung tu wumba. ²⁰ Pe wu ei, eim yi piimba ei, wumb endi oꞗ kis kun pinerim miꞗ erpi endang kin, eim pupu pendpi kin, se orung tu wumba wumb ei, eim koꞗpu konu kis eꞗe ba nge er muꞗum; ba nga erpi kin, se orung sim. Sipi erpi kin, oꞗ kis kun pinerim miꞗ oꞗ kis kanim kanim pei ei, pandi topu si kindim.

Piisa Mon Kumna Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Piisa Kumna Kin Mon Połpu Kindim

¹ Na Piisa Jiisas Kraiss nge ek se andil wu. Na mon ei polup kin, enim Gos nge wumb en enim konu ele keimi si kindik kin konu eipi punjung. Puk Ponsus konu owundu nin Galeisiya, nin Kaparosiya nin Eisiya nin Bisiniya konu owundu pei ele mulnjung. ² Kumb ok, enim Erinjpin Gos eim nge noman ele enim to tonu kindpi mundum. Mondpu kin eim piim ei, enim eim nge Gui Ka ele je erang kin, enim ok wumb kun ka mendpil molk. Molk kin, Jiisas Kraiss nge ek ka ekii sengin kin, kapli eim miyem ele je erang kin, enim ol kis kil ngopu si kindrim. Si kindpi kin, Gos noman ka ele ol ei, nin nga eim noman emin palim ol ei, kapli enim kin piki to pep mulmba.

Konj Kunum Kunum Ka Mulngii Ei Singii Nge Tonu Epin Konu Ele Kui Er Mołum

³ Pe sinim kapli ek ka nipin kin, Jiisas Kraiss Owundu nge Arim Gos ngumun. Nimbil erang eim sinim kin kaimb sipi kin, eim nge kunum kunum konj ngołum ol ei Jiisas Kraiss erpi sipi kin, tonu konj kindim ei sinim piipi kin, yi erim. Erpi kin, eim sinim paki tonum ei, kui er mulnjpun ei, sinim nimbil erang Jiisas eim erang kin, sinim opun konj pupun mołmun. ⁴ Mołpun kin, nga sinim kapli Gos nge epi owundu eim nge wumb singii nipi kindim salim. Seng kin, epi ei kapli sinim singii nipi kin epin konu ele kindim salim. Seng kin, ei kapli erpi kis mulerang kin, nga ol kun ka to pulpel tok kin, eipi eipi kindnerngii mon; kinarik kin, ol ei nga pupu, am pupu kin poru ninermba mon ku. ⁵ Nga epi ombu, enim nge mendpil, pii gii ninjing

wumb ombu mendpil, Gos eim nge dinga ele er kanpi, se mulang kin, en enim ka mołmun. Mulangin kin, eim enim se orung simba nge eim er kun er mołum ei, mul mei poru nimba kunum ele, opu peni ele ba.

⁶ Enim ol ele nge ka piilmin; ba akip kunum aninga kopur mendpil ka piilmin. Ba nga Gos noman ele erang kin, ol embin tui kanim kanim enim kin ngenj kumbii ngang kin, enim ngenj kumbii singii. ⁷ Nimbil erang ele nge, ol embin tui kanim kanim enim kin onum ele nge, enim pii gii dinga palim min, pinałim ei erpi kenmba onum. Opu kin, ku gol epi ei to kis elim; ba wumb ku gol dup ele kalk kenmin nik keljing. Ba nga pii gii ei, ku gol mil mon. Pii gii ei ku gol to mani kindpi kin, ka wii mendpil tonu olum. Yi mil, nga pii gii palim mil kenmbii nipi kin, enim epi ei erpi kin, pii gii to dinga elim. Nga ekii se Jiisas Kraiss peni ele orung omba kunum ei, sinim pii gii ei erang kin, sinim embe owundu nin, tilang owundu nin, embe ka wii ei simin. ⁸ Enim eim kinalmin; ba enim eim noman kulk ngołmun. Nga pe enim eim kinalmin; ba enim eim kin pii gii nik kin, ka ka piik ngołmun. Ka piik ngołmun ei, owundu pepi kin, ya mani mei ele, ka piinmin ei, to mani kindnim. Nga ka piinmin ei, sinim gupu ele ni tor kindmin ei, kapli enanim mon. ⁹ Ba enim nge pii gii ei, mong tonum ei yi mil, Gos eim enim nge noman tuk ele orung sipi kin, noman konj kunum kunum mulngii nge ngonum.

¹⁰ Ol ekii se tonu omba piik nilmin wu ombu, kumb kor Gos nge noman ka enim kin epi ei wii ngumba epi ei yi mil nik tor kindilmin. Nga orung ok konj kunum kunum mulngii ei, sik erngii andlam ei, kuruk kin, pulkan simin nik enmin. ¹¹ Nga Kraiss nge Gui Ka ei, en enim kin noman tuk ele mołum. Mołpu kin, en enim kin ni tor kindang kin, Kraiss kołpu kin ngenj kumbii sipi kin, nga ekii se, embe owundu sim. Sim ei piik

kin, kii sik kin, kunum nenj tonu omba? Nga epi nipe endi kunum ele tonu omba? ¹² Gos eim wu ol ekii se tonu omba piik nilmin, wu ombu kin, ol yi mił erpi kin, peni ele andan tum. Nga en enim kongun ei erik kin, endi paki topu ermba mił mon. Ba nga en enim Gos ek ka nik ngonmun ek ei nge, enim kin nik kin, tor kindik ngonmun. Nga ek se andilmin wumb ei nengin piinmin nik, ni tor kindangin kin, Gos Gui Ka ei, tonu epin konu ele, mani kindang kin, om ei dinga ngolum. Ngopu kin, Gos ek ka ni tor kindnjing. Nga Gos enjel mołmun ei, en enim dinga kindik kin, Gos ek ka ei, pii poł tungii nge nik enjing.

Gos Eim Enim Wii Tang, Ol Kun Ka Mendpił Pek Molk Kanik, Kun Erik Mułngii

¹³ Pe kapli enim noman ele piik kin, kun erik molk kin, ol ka piinmin mił, erik kanik kin, kun erik mułngii. Mołangin kin, enim Jiisas Kraiss orung opu peni ele omba kunum ei, pii kun erik kin, noman ka ambil gii nik, er mułngii! Nga noman ka ei, enim kin kunum ele tonu omba. ¹⁴ Nga enim kangil endi, eim arim mam ek ekii sinim mił, enim Gos kin yi erik kin, ekii singii! Ok enim noman piinarik mułangin kin, wumb kombur ‘Ol yi erii yi erii,’ ninjing; ba pe enim kan wiik tangin kin, enim enjing ol ei enerngii mon!

¹⁵ Ba pe Gos eim ol kun ka elim Gos ei, eim enim wii topu sim. Seng kin, enim Gos eim kun ka mendpił mołum ol ei mił, enim yi mił ku erik mułngii. ¹⁶ Yi mił Gos eim ek keimi ele yi ninim,
“Enim kapli kun ka mendpił mułngii!
Nimbił erang nanim kun ka mendpił moł mił, enim yi mił ku, erik molk pungii!”

¹⁷ Kapli, enim Erinjing kin prei erik, ‘Wusa’ nilmin ei, enim Erinjing ei, enim embe ele, piipi kin mok topu enermba mon. Ba ei, eim enim endeim endeim ni, ol enjing mił ele nge, mok topu ermba. Yi mił erang,

enim pii kun erik mułngii! Mułngii mei ei, enim enj enj mułngii mei, mon; ba enim ol kun ka erik, molk pungii. ¹⁸ Pe enim piinmin ei, enim okrii ol kis kun pinerim ele, no pek molk kin en enim kupenjing noł kin, ol kis ei sinjing. Ba Gos eim enim kumep topu kin, ol kis kun pinerim ol er mulnjung ele nge, eim se orung sim. Sipi kin, eim enim kumep to se orung sim ei, mei ele epi ku gol nin, silpa epi to kis ermba epi ei kin, si orung sinerim mon. ¹⁹ Ba Gos eim enim kumep to se orung sim ei, Kraiss eim miyem ka wii ele enim si orung sim. Sim, miyem ei, enim epi endi ngo orung kindmin ei, kapli mon. Kraiss ei eim kung siipsiip wał ka wii ei mił nga eim orpuł nin, erii endi ngenj ele pinerim mon. ²⁰ Gos eim muł mei eneririm kunum ei, Gos eim Kraiss kongun ei nge, ermba nipi mundum. Ba Kraiss eim peni ele omba kunum ei, ekii se mendpił opu kin, eim sinim paki tumba nge omba. ²¹ Kraiss eim enim erpi, paki tang kin, Gos kin pii gii ninmin. Gos eim erpi, Jiisas sipi, konj kindpi kin, nga tilang owundu ngolum. Yi mił enim Gos kin pii gii ninmin wumb ei, ka piik, kui erik mułangin kin, eim enim si orung simba.

²² Pe nga enim ek keimi ninmin ele nge, ekii sinjing. Sinjing ele nge, en enim noman tuk penj mołum ei, er kun ka enjing. Nga enim engnjing noł kin, endeim endeim ni noman kulk ngungii. Ngok kin nga enim noman kultmun ol ei, am keimi mendpił kulk ngungii. ²³ Pe enim noman konj tonu wang mołmun. Yi mił, aka pin kuni mong ka wii tonu onum ei, yi mił mołmun. Nga kuni mong topu kis mołum kuni ei, enim erpi sineririm mon. Ba kuni mong kunum kunum konj mołum kuni mong ei mendpił, enim erpi seng kin, tonu ok mołmun kuni ei, Gos nge ek ka kunum kunum konj pepi ba. ²⁴ Gos eim ek ka ele yi ninim,

“Wumb pei en enim kupuł engimb mił mołmun. Nga wumb en

enim moke ei epi kui engimb kuk mił mołmun. Nga kui engimb kulii erang kin, nga epi kuk ei boi nipi kin, mani pup si kindnim. ²⁵ Ba Gos Owundu nge ek ka ei, kunum kunum konj pep ba.”

Ba ek ei ek keimi mendpił, enim kin nipi ngonum.

2

Jiisas Owundu Eim Kom Ku Dinga Mił Konj Salitim

¹ Yi mił erang en enim piik kun erik kin, oł kis ombu si kindngii! Si kindik kin, enim ek kend kun pinalim mił tonmun ni, nga ek kend eipi noman tał mił salim ei ni, nga wumb endi, epi pei sałim ei kanik kin, sin yi sengli ni, kanik bun bun sinmin ni, nga ek buł ambilk, buł morung ninmin oł ombu, akip enim si kindngii!

² Ei yi mił, kangil kembis mengk kindangin palim ei, eim mam nge am noman kultum. Kulpu ei yi mił ku, enim am ka wii mendpił noman kulngii. Kulngii am ei, Gos nge Gui Ka nge am mił nok puk kin, enim kapli owuk tonu puk kin, pii gii nik molk kin, nga ełe sipi orung seng kin, kunum kunum Gos kin molk pungii.

³ Gos eim ek keimi ełe yi ninim,

“Enim Owundu nge noman ka ełe, pii poł tonmun ei, singin ka wii mił enim.”

⁴ Enim Jiisas owundu kin ongii ei yi mił, eim kom ku mił konj dinga palim. Ya mei wumb en enim, eim kom ku kis, ni piik kin, si kindnjing. Ba Gos eim tonu kindpi mundum kom ku ei, dinga ka wii mendpił, Gos eim noman ełe yi ni piinim. ⁵ Nga enim kom ku konj kindpi salim mił, yi mołmun. Molk kin, Gos je erang kin, en enim wak tangin kin, ngii ełe, sik kin, kongun erngii ei, Gos eim Gui Ka nge, men ngii ku dinga ełe, kulmał dup kałim ei, oł kun ka wumb mił mulngii. Molk kin, nga erim Gos kin kulmał kalk ngok kin, eim noman ełe, simba mił kalk kin

Jiisas Krai kin ngungii. ⁶ Yi mił, Gos eim ek ka ełe yi ninim,

“Piyei! Nanim kom ku konj dinga ka wii mendpił ei, to tonu kindinj. Kindinj ku ei, tumunj mił ełe, ambił gii nipi mulmba. Mulmba kom ku ei, Saiyon konu ełe, mani kindip sinj. Nga wumb nii endi eim kin kom ku ka wii mił pii gii nimba wu ei, eim kapli ku ei kin singambił sinermba mon.”

⁷ Kom ku ei enim pii gii ninmin wumb ei kin, kapli Krai kom ku ei ka wii mendpił. Ba wumb pii gii ninanmin wumb ei, kom ku kis nik kin ngii takilmin wumb si kindnjing ei, pe nga opu pendpi kom ku ei, ngii tumunj mił ełe pepi dinga erpi kin, ngii pei ambiłpi gii ni se mołum. ⁸ Nga Gos eim ek ka ełe, wumb pii gii ninenjing wumb ei yi ninim,

“Kom ku ei andlam ełe, pep tang kin, wumb simb ełe, kimbangin ak tang kin, bok tungii. Tungii ei, en enim Gos ek ka ekii sinenjing. Wumb kom ku ełe bok tok kin, mani punjung.”

Punjung ei ok kin Gos ek keimi ełe ni pendrim mił, en enim oł yi erngii.

⁹ Ba enim Gos eim to tonu kindpi kin, mundum ei, enim Gos nge wumb mołmun. Molk kin, enim king nge wu amb tilap ełe, kulmał kałim wumb mołmun. Molk kin, enim wumb tilap kun ka mendpił mołmun. Molk kin, enim Gos eim nge wumb mendpił mołmun. Molk kin, en enim eim oł ka ełim mił ei, ni tor kindik kin, wumb ngungii. Ei yi mił, enim oł kis emii pim konu ełe mulnjung ei, Gos enim to tu wupu kin eim tilang ka mendpił ełe, kindang mołmun. ¹⁰ Molk kin, ok enim mulnjung ei, enim Gos nge wumb mulenjing mon; ba pe enim Gos nge wumb mendpił mołmun. Molk kin, ok enim mulnjung kunum ei, Gos eim enim kin kaimb sipi kin, ngopu ei sinenjing mon. Ba pe Gos eim enim kin, kaimb si ngopu kin, eim enim si orung sim.

Sinim Gos Nge Kongun Wumb Mił Mołmun

¹¹ Nanim nge wumb puł mił, enim wumb konu eipi wumb mił, ok mołmun. Mol k kin, nga enim kunum aninga kopur mendpił, ya mei ełe mułngii. Mołangin kin, na enim kanip kin, ek dinga yi nind, enim kapli ok enim ngenj noman oknge ełe, ‘Oł yi erii, yi erii!’ ngengin kin, enjing oł ei, akip enim buł ngok kin, nga enerngii mon. Enarik oł ei, enim ngenj noman oknge kis seng kin, oł yi enjing. Erik oł ei, enim noman tukrung ełe, opu mił erpi ngonum. ¹² Enim torung ngenj wumb mol k kin, Gos ek piik kin, ekii sinarik mołmun wumb ei, oł kun ka pimba mił erik endngii. Erik andik kin, wumb ombu mol k kin, enim kin ek ngok yi nik erik kin, enim oł kun keimi pinałim mił, oł kis yi enmin ningii! Kapli wumb ei enim kanik piik erngii ei, enim oł kun ka mendpił enjing peng kin, en enim Gos eim embe ambil tonu kindngii kunum ei, Jiisas eim orung omba kunum ełe yi erngii. ¹³ Enim kapli Jiisas Owundu nge noman to piik kin, mei wumb lo ek nik pendik kin, ekii singii. Nga king wu owundu mołpu kin, kumb ełe kindnim ei, eim nimba ek ei, ekii sik erngii. ¹⁴ Nga gapman wumb owundu mol k ninmin ek ei, ekii singii! Sik kin, nga king wumb owundu mołmun ei, Gos tonu kind mundang, mol k kin, wumb ei, oł kis kun pinałim mił enmin ełe nge, ekii se, orung ok kin, kumep kis to orung kindik ngungii. Nga wumb endi, eim oł kun ka mił ermba ei, kapli gapman wumb ei, eim embe ambil tonu kindngii. ¹⁵ Yi mił, Gos eim noman ełe, enim oł yi mił erngii ni piinim, “Enim oł kun ka pałim mił enmin ei, enim kapli, wumb ombu noman kun pinałim mił erik kin, ek tengngii ei, mon pa nik, gupu ambil kum tungii.” ¹⁶ Enim kapli, wu wii mił andik mułngii ei, kan ngok mundjung wu mił, enim yi mulerngii mon! Pe nga enim wu wii mił, mołmun ni piik kin, oł kis kun

pinerim ełe erik kin, pandi tunerngii mon! Ba enim kunum kunum Gos nge kongun wumb mił, mol k pungii. ¹⁷ Enim kapli wumb pei kin, embe ambil tonu kindngii! Nga enim pii gii ninjing wumb kin noman kulk ngungii. Nga enim Gos eim kin gał sik men tok kin, eim embe ambil tonu kindngii. Nga wu num en enim mei ełe tep er mołpu kin, kumb ełe kindnim ei, eim embe ambil tonu kindngii.

Krais Eim Ngenj Kumbii Sipi Andan Tum Oł Ei Enim Kapli Ekii Singii

¹⁸ Enim kongun wumb enim kapli en enim nge tep wu mołum ei, mandring mol k kin, eim embe ambil tonu kindik erngii! Nga wu tep ka erpi elim wu ei nin, wu endi enim kin oł dinga enermba wu ei kin mendpił mon; ba nga enim tep wu endi ek dinga kind nipi kin, nga oł dinga pimba mił elim wu ei kin, mandring puk mułngii ku. ¹⁹ Kapli enim Gos kin noman to piik andangin kin, wumb endi enim ngenj kumbii wii ngang kin, enim ngenj kumbii ko wunmun ei, Gos eim oł yi nge, noman enim. ²⁰ Kapli enim oł kis erangin kin, wumb enim kepil tunjung kin, enim wiik tangin kin, enim nipe mił embe singii? Ba nga enim oł kun ka erangin kin, wumb enim kepil tunjung kin, enim wiik tangin enim tungii ei kapli, Gos eim noman ełe piilim ei, kapli mendpił. ²¹ Gos eim enim ok wii tołum oł yi nge, ekii sik erngii, pa nirim. Nimbil erang enim ngenj kumbii singii mił, Krais eim enim nge ngenj kumbii ko wupu, sipim. Sipim ei erpi kin, enim yi erngii nipi kin, erpi andan topu, sim salim. Seng kin, enim kapli eim erim mił oł ei, ekii sik kin, erik pungii. ²² Krais eim oł kis endi enerim mon! Nga eim gupu ełe ek kend end tor wang kin, wumb piinenjing mon ku. ²³ Wumb eim kin ek buł ambilk kin, ek kis ni ngok enjing; ba eim nge ek yi ninjing ełe nge, ek yi ku nipi kin, ek top to, orung kindnerim mon. Eim oł embin ei ko wupu kin, nga eim ek dinga

endi nipi kin, orung kindpi wumb ei kin enerim mon. Ba ei eim sipipi kin kos piipi kin, kun ka mok topu elim wu owundu nge angil ele kindim. ²⁴ Eim ngenj ele, sinim nge ol kis ei ko wupu sipipi kin, ond peri ele, tonu sipik to kundjung. Yi erang kin, sinim ol kis ei bul ngopun kin, ol kun ka palim mil erpin kin, no pek molk pungii. Wumb eim ngenj to kis mundn mundjung ele nge, eim sinim erang kin, sinim ngenj nga konj ka molum. ²⁵ Nimbil erang ok enim kung siipsiip mil, am puk kin, andlam ele kan sinarik mulnjung; ba pe enim se mengk kin, orung ok kung siipsiip tep elim wu ei kin, enim nge noman tuk ele tep elim wu ei kin, orung onjung.

3

Wu Amb Sinmin Nga Amb Wu Punmun Ek Ei Nge

¹ Yi mil ku, enim wu punmun amb kapli wenjing kin mandring molk kin, eim nimba ek ei, ekii sik erngii! Nga wumb nii endi, Gos eim ek ka ele, pii gii ninarik kin, ekii sinenjing wumb ei, enim amb ol yi erngii ele kanik kin, kapli se orung sengin ok kin, Gos kin pii gii keimi ningii! Ba enim ek endi, nik enerngii mon! ² Nimbil erang amb en enim wenjing nol nge, embe ambil tonu kindilmin ni ol kun ka elmin ele nge, kanik kin, kapli noman ak tok kin pii gii keimi ningii. ³ Pe enim ngenj torung epi ka moke enmin ei mendpil, yi enerngii mon! Nga moke ei, yi mil erik kin, peng enjin ambilk ka erik kin, ku gol angil elting ele, epi monduk kin, nga ngenj torung ele, kon alap ka mendpil kindinmin, ei mon! ⁴ Ba kapli enim noman tuk ele, moke ngungii. Ngungii moke ei, kis molpu yi enermba mon! Ei yi mil, noman tuk emin ni, noman kun ka salim. Ei Gos nge ningil ele kanpi ka kanilim. ⁵ Yi mil, ok amb kombur Gos kin pii gii nik kin, am kun ka mendpil molk kin, ol yi mil elmin. Amb ombu ngenj

ele, epi ka ngenj ele, moke ngołmun ei, en enim wenjing kin, mandring molk kin ek ekii sik yi elmin. ⁶ Yi mil, Sera ni, amb ei, ol yi mil eririm. Erang kin, eim Eiparam nirim ek ele, ekii sipi kin, eim Eiparam nanim nge wu owundu nipi kin, yi embe sirim. Pe nga, enim pei ol kun ka erik kin, nga epi endi enim gal sinarik enjing kin, kapli enim Sera nge ambilam nol mil mulngii.

⁷ Yi mil ku, enim amb sinjing wu ei, enim embnjing kin, no pek ka molk pungii. Enim piinmin ei, enim embnjing nol ngenj ele, dinga pinalim mon. Yi mil peng kin, enim embnjing ei, paki tok kin, noman kulk ngungii! Ngok kin, nimbil erang amb enim kin konj kunum kunum mulngii ei, Gos eim wii ngumba ei, enim kin tep to sinjing. Pe enim ol yi nge, ekii sinjing kin kapli enim prei erngii ele nge, epi endi pepi, ondu ngunermba mon.

Sinim Noman Ende Sepin Mulmun

⁸ Pe na ek ei, ni poru nip kin, yi nimbii end. Enim pei noman ende kindik kin, wumb pei kin kaimb sik kin, noman kulk ngungii. Enim kapli en enim engnjing nol kin, noman ngungii. Nga enim noman ka pii ngok kin, nga enim noman ele, to mani kindik kin, yi mil erngii. ⁹ Pe nga wumb endi, enim kin ol kis kun pinerim mil, endi enjing kin, kapli enim ol yi ku erik kin, wumb ei kin orung kindik kin, ngunerngii mon! Pe nga wumb enim kin ek ngok ek kis nik enjing kin kapli enim wumb ei kin ol yi ku erik ngo orung kindnerngii mon! Ba enim ol yi erik ngo orung kindngii ei, Gos kin prei erik kii sengin kin, epi ka wii ngopu orung kindmba. Kindpi kin, ol ele nge mendpil, Gos eim enim wii tang kin, enim kapli ok epi ka wii ei, yi singii nipi kin, eim enim wii topu sim. ¹⁰ Yi mil Gos eim ek ele yi ninim, "Pe nga wumb endi, eim konj kunum kunum ka tonu omba ei, noman yi to piim kin, nga eim

kunum ka tang seng kin, kenmbii ni piim kin, kapli ei eim gupu anmbil ele, ek kis endi ninermbii, pa ni pendpi kin, nga eim gupu ele ek kend tunermbii pa ni pendpi kin, eim yi ermba. ¹¹ Eim kapli ol kis kun pinalim ele bul ngopu kin, nga ol kun ka palim mił yi ermba. Nga eim noman emin palim ol ei kur kan sipi kin, ekii sipi, er mulmba. ¹² Nimbil erang Gos Owundu eim ningil ele, wumb ol kun ka palim mił enmin wumb ei, kanpi wumb ombu paki tołum. Nga wumb prei enmin kunum ei, Gos eim kom se piipi mołum. Ba Owundu eim wumb ol kis kun pinalim mił erngii ei, eim kanpi mołum. Mołpu kin, eim wumb ei kin popul kis si piipi kin, kumep kis topu kin ngo orung kindmba.”

¹³ Pe enim ol kun ka palim mił dinga kindik kin, ermin ni piinjing kin, wumb nii endi opu kin, enim topu erpi kis mundmba? Ei mon mendpil! ¹⁴ Ba nga enim ol kun ka palim mił erik kin, nga enim ngenj kumbii ele sinjing kin, kapli enim ka ka piingii. Nga wumb enim kin ol endi enjing kin, kapli ol ei kin, mund mong enerngii! Nga enim noman tuk ele embin to piinerngii ku mon. ¹⁵ Ba en enim noman tuk ele Krai Owundu kindangin mołpu kin, eim tep erpi mulmba. Nga kunum kunum enim kui er mulang kin epi tonu omba ek pułe ei, wumb nii endi enim kii sipi nim kin, kapli enim er kun er mołmun pa nik orung kindngii. Ba enim ek nik kin, orung kindngii ek ei, ek tak tak nik kin kun ka mił ningii. ¹⁶ Enim noman tuk gui ei, kun ka mulmba. Kapli wumb enim kin ek bul morung ninjing kin, enim Krai nge ol kun ka elmin ol ei, ni tor kindik andan tangin kapli kin wumb ol kis enjing ei, singambil singii. ¹⁷ Nga Gos nge noman palim mił erngii ei, enim ol kun ka palim

mił erik kin, ngenj kumbii sik enmin ei, ol kun ka mendpil. Ba nga, enim kun ka pinalim mił erik kin, ngenj kumbii sinjing ei, epi kis mendpil palim. ¹⁸ Yi mił erang, Krai eim ond peri ele, kunum endeim mendpil kułum. Kołpu kin, enim ol kis pei ele, erik mulnjung ele kil ngopu si kindim. Si kindpi kin eim wu kun ka endi mołpu kin, sinim wumb kis kułmun konu ele, Krai eim sim. Sipii kin sinim tu wupu Gos mołum konu ele tu wum. Tu wupu kin eim mei wumb mił mołum. Nga ekii se eim ngenj ele to kundnjing; ba eim noman tuk gui ka je erang kin, opu konj mołum ei, kunum kunum mołpu ba. ¹⁹ Krai nge Gui Ka ele, pupu kin, gui kombur kan ngok mił kindangin kin mulnjung konu ele pupu kin, ek ka nipi kin, tor kindpi ngum. ²⁰ Nga am kumb ok, wu Nowa eim multum kunum ei, wumb mulnjung wumb ei Gos nge ek piinarik to kindik kin, ekii sinałmin; ba Gos eim wumb noman to ak tok kin, pii gii ningii nge, kui er mołum ei, kunum ele, Nowa eim nołkanu owundu endi tekrim. Takpi kin, noł owundu topu kin, wumb pei to kondpu poru nirim kunum ele, wumb angil orung nga tekliki mendpil, ka mulk kin, noł ele am punerik; ba noł en enim to tonu kindang kin, ka mulk. ²¹ Noł ei yi mił, wumb noł palmin ol ei, ek ekin mił nipi ngonum. Ei yi mił, enim sipi orung simba. Noł ei, enim ngenj penj mołum ei, kil ngopu kin, si kindmba ei nge mon. Ba ei en enim noman tuk gui ele, Gos je erang kin, kun ka mendpil seng kin, nga enim kapli, Gos kin wii tok kin, Jiisas Krai eim kołpu kin, nga opu konj pum ele mendpil, enim sipi orung sim. ²² Nga Jiisas eim mendpil epin konu ka ele, tonu pum. Pupu kin, Gos nge angil tundung dinga ele mołum. Mołpu kin, enjel nin, wumb embe palim nin, nga dinga owundu salim wumb ei nin ombu Krai kin mandring mołmun.

4

Jiisas Kin Ekii Sinmin Pule Ei Ngenj Kumbii Ko Wumun

¹ Yi erang kin, Kraiss eim ngenj eke, kumbii sirim; yi mił ku, enim noman dinga kindik kin, Kraiss eim ngenj kumbii sirim mił, enim yi ku singii. Nimbił erang wu nii endi, eim ngenj eke, kumbii sim kin, kapli eim oł kis oł ei, si kindpi poru nim. ² Yi mił erang kunum eke, eim ngenj eke kin mołpu pupu kin, eim nga oł kun pinalim mił oł ei, ekii sipi enerim mon. Nga mei wumb enmin oł ei mił, enerim mon; ba eim Gos nge noman palim mił, ekii sipi eririm. ³ Yi mił, ok kunum eke enim torung wumb noman eke ełmin oł kis kanim kanim noman peng kin, erik endnjing. Oł kis kanim kanim ei yi mił, wu amb ngundulmun oł ei nin; nga oł kis erngii ei, noman eke sikir tonu onum ei nin; nga noł nok, wulu pang andinmin oł ei nin; nga kuni owundu nangin kin, kunum olt mił ei nok nok mołmun ei nin; nga noł dinga pei nok kin wulu pang oł kis kanim kanim ei nin; nga Gos lo ek ei to kindik kin, gos kend kin men to ngonmun ombu pei, enim poru ni si kindngii. ⁴ Pe enim wumb ombu kin, oł kis kanim kanim nga erik ngonanmin mon. Yi mił erangin kin, puku sik kin, nga enim kin ek kis nik ngonmun. ⁵ Ba ekii se, wumb en enim kos piilim wu owundu kin oł yi enjing mił, pule ei yi mił nik kin, orung kindik ngungii. Kos piilim wu owundu ei, eim kui er mołum. Mołpu kin, wumb kulii nin, konj wumb kos piipi kin, mok topu, ermbe nge mołum. ⁶ Ok Gos nge ek ka ni tor kindik kulnjung wumb ombu, ngunjung ei pule yi mił. Eke nge, tonu ok kos piingii ei, ngenj kin pei ok kin, wumb yi mił ongii. Ba en enim gui konj mułngii ei, yi mił Gos konj mołum mił, yi mułngii. ⁷ Epi kanim kanim poru nimba kunum ei, tangpi mandi enim. Yi mił erang, enim kanik kun erik kin, noman eke kun ka seng kin, enim kapli kunum kunum prei erik mułngii. ⁸ Enim

kapli wumb endeim endeim ni noman ngomun oł ei, ambilk gii nik mułngii! Noman ngomun oł ei erpi oł eipi ei, to mani kindnim. Nimbił erang noman ngonmun oł ei, erpi oł kis pei kapli pandi tonum. ⁹ Pe wumb endi opu, enim kin mułmba ei, enim tep ka erik mułngii! Enim oł yi nge erngii ei, kis piik enerngii mon. ¹⁰ Enim endeim endeim ni, Gos eim epi ka wii kanim kanim wii ngum epi ei, sinjing. Yi mił erang, kapli enim epi ka wii sinjing eke nge, enim erinjing noł kin paki tungii. Oł eke nge, enim Gos nge kongun wumb ka wii molk kin, Gos epi ka wii ngum epi ei, tep ka erik mułngii! ¹¹ Kapli wumb nii endi, ek ni tor kindmba wu ei, kapli wu ei Gos ek ka ni tor kindmba. Nga wumb nii endi, eim wumb eipi kin paki topu ermbe ei, kapli wu ei, Gos eim dinga ngum ei kin, paki topu ermbe. Yi mił erang kin, Jiisas Kraiss kin Gos embe owundu seng kin, kongun eke tonu omba. Eim tilang ka wii ni, embe owundu ni, noman dinga eim kin kunum kunum pepi ba. Ei keimi.

Pii Gii Wumb Keimi Molk Ngenj Kumbii Sik Mułngii

¹² Nanim nge wumb puł dup mił epi embin tui owundu endi enim kin tonu opu kin kenmba mił enim; nga enim puku sik kin, epi eipi endi enim kin tonu onum ni piinerngii mon. ¹³ Ba oł embin tui ei, enim Kraiss kin ouni ngenj kumbii sik kin, embin tui owundu ei ko wunjung. Yi peng kin, kapli enim am ka mendpił piingii. Nimbił erang ekii se eim nge tilang owundu peni eke, omba kunum eke, enim nga ka mendpił piingii! Nga noman eke ka piik ngungii ku. ¹⁴ Pe nga enim Kraiss nge wumb mułangin kin wumb enim kin ek kis ninjing kin, kapli enim ka mendpił piingii! Nimbił erang Gos eim Gui Ka enim kin mołum ei, Gui Ka tilang owundu palim ei, enim kin dinga ngopu, paki tumba. ¹⁵ Mon pim kin, enim nge tuk mołmun wu endi,

wumb endi to kundmba min, wumb eipi nge epi waning simba min, oł kis kanim kanim ermbe min, kanpi eipi eipi kindpi kin, mong simba nge er endmba. Erang kin, wu endi eim kumep kis ngo orung kindngii. ¹⁶ Ba Krai nge wumb endi mułum kin, oł ełe nge ngenj kumbii sim kin, kaplı eim singambił sinermbe mon. Ba eim Krai kin pii gii nim ełe nge, Gos embe ambił tonu kindmba.

¹⁷ Gos kos owundu piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ełe, mandi tonu opu poru ninim, Kaplı kos sinim Gos nge wumb kin, kumb se tonu om kin, kaplı pe nga nipe oł embin tui endi Gos ek ka ełe ekii sinarik kin, pii gii ninanmin wumb ei kin, tonu opu poru nimba? ¹⁸ Pe nga wumb oł kun ka ełmin wumb ei kongun dinga erik kin kaplı Gos wumb ei sipi orung simba pim kin, kaplı nimbil oł erpi kin, wumb Gos kin buł ngok kin, nga oł kis enmin wumb ei, jili mił tonu ongii? ¹⁹ Yi peng kin Gos nge noman ełe wumb nii endi oł embin tui owundu ko wuk kin, ngenj kumbii sik enjing kin, wumb ei oł kun ka erik andik kin, en enim nge noman tuk ei sipik kin Gos Pułwu nge angil ełe ngumun. Ngopun kin, Gos eim sinim eririm ei, eim kunum kunum ek keimi nilim ei, eim sinim tep ka er mułmba ku.

5

Enim Wumb Num Gos Nge Wumb Siipsiip Mił Tep Ka Erik Mułngii

¹ Na ek ei nip, enim Gos nge wumb tep erik kin, kanik se mołmun wumb ei ngond. Na nam yi ku, enim kin ouni Gos nge wumb tep erip kin, kanip se moł. Na nam Krai Jiisas ngenj kumbii owundu sipi kin, ond peri ełe kułum oł ei, keimi tonu om. Wang kin, na nam ningil ełe, kenj ni, ek ei nip tor kindind. Yi ku Krai eim ya mei ełe orung omba kunum ei, eim tiłang owundu simba kunum ei, na yi ku enim kin ouni simin. ² Pe enim Gos nge wumb mołmun ei, kung siipsiip mił, enim

tep ka erik kin, kanik se mułngii! Gos enim kongun ei, erngii nip ngum kongun ei, enim ka piik kin, noman monduk erngii ei, Gos enim yi erngii ni piinim ei, enim ku simin nik kin, kongun enerngii mon! Ba kongun ei, noman ełe keimi erik kin, Gos kin ngok mułngii. ³ Gos eim wumb sipi kin, enim angil ełe kindim wumb ei, enim tep ka erik kin, Krai nge oł kun ka andan tok mulnjung kin, kaplı wumb pei enim ełmin oł ei, ekii singii; ba enim tep erik mołmun wumb ombu, enim to kambik mani kindik kin, en enim wu num mił, tep erik kin yi enerngii mon! ⁴ Nga ekii se tep ełim Wu Owundu nga orung omba kunum ełe, enim kaplı embe owundu tiłang mił, epi topu kis ernermbe epi ei, enim singii.

⁵ Yi mił ku, enim kang ambił gał, enim kom sek kin, tep ełmin wumb ek ningii ei, ekii singii. Enim pei kaplı en enim noman ełe, to mani kindik kin, enim endeim endeim ni paki tok kin, nga mandring puk mułngii. Nimbil erang Gos wumb en enim embe ambił tonu yi kindik kin, wumb ei buł ngopu kin, kanpi si kindilim; ba en enim embe to mani kindik kin, en enim noman ełe, to piinanmin wumb ei kin Gos kaimb sipi kin, noman ka ngołum. ⁶ Yi mił erang, en enim noman ełe to mani kindik kin, nga en enim Gos nge noman dinga ełe mandring puk mułngii. Yi mił, nga Gos nge kunum ei, eim enim ambił tonu kindmba. ⁷ Pe nga enim noman embin kanim kanim ei, Gos kin angil ełe pendngii. Nimbil erang eim enim kanpi kun erpi kin, tep er mołum.

⁸ Enim noman konj kindik kin, kanik kun erik mułngii! Enim nge opu orung wu kis Seisen ei kui wusii simbii owundu mił, kei dinga nilim ei, eim koi erpi andpi kin, wumb endi kur kanjip numbii mił ni piilim. ⁹ Enim pii gii dinga nik kin, dinga angik kin, Seisen opu kom topu kin, nimba ek ei piinerngii mon! Nimbil erang enim piinmin ei, enim engn-

jing noꞏ mei konu eꞏe orung orung moꞏmun ei, oꞏ embin tui enim kin tonu onum oꞏ ei, en enim kin yi ku tonu oꞏum. ¹⁰ Ba enim kunum aninga kopur oꞏ embin tui tonu wang kin, ngenj kumbii sinjing ei, Gos eim noman ka ngoꞏum puꞏwu ei, eim enim dinga ngumba. Gos enim Krai Jiiias kin wii tang kin, enim eim tilang ka wii mendpiꞏ singii. Sik kin, Gos eim enim erpi kun ka mendpiꞏ kindang kin, je erang kin enim dinga angk muꞏangin kin, eim enim dinga ngang kin, enim dinga angk muꞏngii! ¹¹ Gos eim kin mendpiꞏ noman dinga kunum kunum pep moꞏpu pangli! Keimi, am yi minj, kapli pengli!

Ek Kombur Aninga Nga

¹² Na ek aninga kopur poꞏup kin, enim ngond ei wu Silpeinis na paki tum. Na piind ei, enim engnjing keimi miꞏ moꞏum. Pipe eꞏe, na enim kin noman to konj kindamb kin, Gos nge noman ka ei, keimi na ninj miꞏ ei, enim singii. Ei nge, na nam pii poru nip kin keimi ni tor kindamb kin, enim dinga angk muꞏngii.

¹³ Enim engnjing men toꞏmun ngii Bapilon konu eꞏe owundu saꞏim wumb moꞏmun ei, ek ka nik pii ka piik kin, enim ngonmun. Gos wumb ei, enim kin ouni wii topu kin, noman ka wii ngopu yi ku elim. Nanim kingam Mak yi ku, enim kin ka piipi kin, ek ka nipi ngonum.

¹⁴ Enim kapli, Gos nge wumb pei angli sik kin, noman kultmun oꞏ ei miꞏ erik kin, andan tok ngungii! Enim Krai kin dambilik ende puk mulnjung kin, enim noman emin ka seng muꞏngii!

Piisa Mon Nga Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Piisa Nga Mon Endi Połpu Ngum

¹ Na Saimon Piisa, na Kraiss Jiisas nge kongun wu ni ek ka se andi wu moł. Na pipe ei połup kin, enim wumb pii gii ka wii ninjing ei, yi mił sinim pii gii ende wumb mołmun konu ełe ngond. Ełe nge sinim nge Gos Jiisas Kraiss eim sinim sipi orung simba nge pułwu ei, eim kin oł kun ka ełmin oł ei sinjing.

² Pe sinim nge Gos kin, Jiisas Kraiss kin noman ka wii ei, sinmin. Oł ełe nge, Gos Owundu nge noman ka nin, noman emin ei, enim kin am owundu tonu opu ba.

Gos Eim Nge Wumb Topu Mundum

³ Keimi, Gos eim nge dinga ełe, epi kanim kanim sinim ngang kin, am sinim kapłi erang kin, sinim konj mołpun kin, Gos nge oł kun ka pałim mił, erik pungii. Gos eim nge noman ka wii sinim ngopu kin, sinim wii topu mondpu kin, eim nge tiłang ka wii nin, eim nge oł kun ka oł ei, sinim ngumba nge ouni simin.

⁴ Pe eim nge noman dinga nin, tiłang ka wii owundu ei nge, eim sinim kin kombur am owundu nin, epi ka wii mendpił ei, kumb ok, eim sinim ngumbii ni, pendrim mił ngurum. Yi mił erang noman oknge oł kis ei, sinim mei wumb kin tonu wang kin, pułe ełe nge sinim oł kis enmin. Ba epi ka wii kanim kanim ei, pei Gos sinim ngum ei, sinim paki tum. Yi mił sinim tungu pupun kin, epi kis ermba ei, si kindpin bin. Pupun kin, sinim noman konj sipin kin, Gos eim nge oł ei ekii simin. ⁵ Ełe nge, enim noman to piingii! Piik kin, enim kongun dinga wii erik kin, oł kun ka ei pii gii kin, ende pendik mułngii! Mol k kin, noman ka wii sik kin, oł

kun ka oł ei kin, ende sek kin, pendik mułngii ku. ⁶ Nga en enim noman ka ei kin, ngenj ełe nimbił oł endi erngii ei, tep ka mułngii! Mol k kin, noman ka ei, se ende kindik, pendngii! Nga enim dinga angk kin, oł embin tui ko wuk kin mułngii. Mol k kin, oł ei sik kin, ngenj tep ka ełmin oł ei, ende sik kin, kindngii. Kind pendik kin, enim Gos nge oł kun ka oł ei nge, singii. Sik kin, dinga angk kin oł embin tui ko wunmun ei nge, ende kind pendik singii. ⁷ Nga enim engnjing noł kin, noman ka ngok erngii! Erik kin, oł ei nge sik kin, Gos nge oł kun ka ei kin, ende kindngii. Nga engnjing noł, noman ka ngok kin, enmin oł ei nge sik kin, wumb kin noman ngonmun oł ei kin, ende kind pendik singii! ⁸ Sinim Jiisas Kraiss piinmin ei, eim sinim nge Owundu mołum. Mołum ei nge oł ka wii ei enim kin pep tonu owundu om kin, kapłi enim Jiisas kin noman ka ei wii pinermba mon. Ba ei mong oł kun ka mił, pei tonu opu pimba. ⁹ Ba wu endi eim sipi kin, oł yi nge pei pinerim kin, kapłi eim ningił tumbun wu mił mołpu kin, epi turii simba ei, kan poł tunernmba mon! Keimi, Gos eim oł penj tui ni, oł kis ei, ok kil ngopu poru nim ei, eim kom ngonum.

¹⁰ Yi mił erang, angnan noł, Gos enim to tonu kindpi mundum wumb ei, nam nge wumb mołmun. Yi mił enim kongun dinga erik kin, oł ei enim kin dinga ambił gii nik mułngii! Nga enim oł yi mił enjing kin, kapłi enim oł kis erik kin, si kind orung punerngii mon! ¹¹ Yi mił erang, enim oł ei nge, ekii sinjing kin, kapłi Gos andłam aki tang puk kin, Gos mołum konu ełe, kun pungii. Gos konu ei, sinim nge Owundu nin, nga sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas Kraiss mołum.

¹² Yi mił keimi, enim epi ełe piinmin; nga enim ek keimi ei sik kin, poru ninjing. Nga ełe nge, ek keimi ei dinga ambił gii nik mulnjung. Ba nga na kunum kunum enim kin ek nip ngumbii end ei, enim noman to konj

kindip kin ngumbii end. ¹³ Na piind ei na enim to konj kindip kin, oł ei, oł ka palim. Peng kin, kunum kunum na ngenj ełe, yi ku peng molup kin, ek ka keimi nga nip kin, enim noman to konj kindip, ngumbii end. ¹⁴ Nimbił erang na piind ei, kunum aninga kopur na ngenj ei, enim kin si kindmbii. Si kindmbii ełe nge, sinim nge Owundu Jiisas Kraias ei, eim ek ok na kin ni tor kindpi kin, andan topu ngurum. ¹⁵ Yi mił na kongun dinga erip kin, ek nip enim kin, ngumbii end. Nga ekii se, na kulmbii poru nimba kunum ei, ekii se enim kapli kunum kunum poł tok kin oł ei piik minj mułngii!

Sinim Kraias Nge Tilang Ka Wii Owundu Kenjpin

¹⁶ Sin enim kanpin kin, ek ni ngo poru ninjpin ei, sinim nge Owundu Jiisas Kraias ei, eim nge dinga ełe je mei konu ełe nga orung omba. Ba sin ek poł min, siimał eimał ek wii nipin kin, sinim nge Owundu Kraias nge ek nipin kin, yi ninanmin mon! Sin Jiisas eim nge tilang ka wii owundu ei, sin ningił ełe, kenjpin ei, piipin kin ninmin. ¹⁷ Yi mił keimi, Erinjpin Gos Jiisas nge embe ei, am ambii tonu kindpi kin Gos eim tilang ka wii owundu eim ngum. Ngopu kin, Gos eim tilang ka wii ełe mołum ek dinga ei, Jiisas mani mondpu kin, ek yi nim, “Ei na nge kangim mendpił! Na eim noman ngond. Nam nge noman ei, eim kin mołum,” pa nim. ¹⁸ Sin Jiisas kin tonu oł kun ka komung mulnjpun kunum ełe, ek yi mił tonu epin konu ełe mani om.

¹⁹ Yi mił palim ek ei, sin wumb Gos oł ekii se ermbe ei, piik niłmin wumb ek ei pii gii nipin kin, ekii siłmin. Nga enim yi ku ek ei keimi, dinga ambii gii nik mulnjung kin, ei ka wii simba. Nimbił erang Gos oł ermbe piik niłmin wumb nge ek ei, konu emii erang konu ełe dup alam kiłangin kin, tilang enim ei yi mił; konu tengmba erang kin, nga kupiiring ok kanjip ei, enim noman tuk ełe,

pep onum ei yi mił onum ku. ²⁰ Ba enim ek ei, ok piik pendik kin, sin sinim noman ełe ek endi piipin kin, Gos nge oł ermbe piik niłmin wumb nge, ek pułe yi mił endi piipin kin yi ninermin mon. ²¹ Nimbił erang kumb ok, wu endi eim noman ełe kin, Gos oł ermbe oł ei, piipi kin, ni tor kindnałim mon. Ba Gos eim nge Gui Ka ei, wumb ombu ei kin ek ei nipi ngang kin Gos eim oł ermbe oł ei, piik kin, ni tor kindiłmin.

2

Mon Ek Kend Polk Kin Nik Ełmin Wumb

¹ Ba kumb ok, ek kend ni tor kindiłmin wumb ei Esrel wumb tuk mołmun konu ełe tonu onjung. Yi mił ku, enim wumb kin, ek kend mon tołmun wumb ei, enim mołmun konu ełe tonu onjung ku. Wangin kin, ek kend wumb ei, koi erik kin, ek kend kanim kanim ei, enim kin to kis erngii nge tonu om. Ba Jiisas Owundu enim sipi orung sim ei kin, buł ngunjung ku. Oł yi mił erangin kin, sikir en enim erpi kin kis ermbe nge tu wunjung. ² Nga wumb pei puk en enim ngenj ełe oł kis kanim kanim pei ekii sik erngii. Yi mił erik puk kin, pe wumb kombur molk ek kis nik kin, andlam kun keimi seng kin, ek kun piinmin ek keimi ei kin, ek kis ni ngok yi erngii. ³ Erik kin, wumb eipi nge epi kanim kanim ei, kan bun bun siłmin wumb ei mił ok kin, ek kend pei nik, enim ngok kin, enim ku nin epi ei, singii nge ningii. Ba am kumb ok, Gos eim wumb kos piipi kin, wumb am pungii konu kis ełe, er kun er sirim konu sałim. Nga Gos opu kin, wumb to kis mondpu ermbe ei, or mił pinalim mon! Eim er kun erpi kin, kui er kanpi mołum.

⁴ Yi mił Gos nge enjel kombur ok, oł kis erik ei, Gos eim kan wiik tunerim mon. Ba eim enjel ombu, sipi kin, tukpu olt emii er sim konu kis ełe mundum. Pe kan ngopu kindang kin Gos nge kos owundu piimba kunum ei, kui erik mołmun. ⁵ Wu amb kumb ok mulk wumb ei, Gos Owundu kin

buł nguk; ba Gos kanpi wiik tunerim mon. Gos eim erang kin, noł owundu tonu opu kin, wumb ombu pei, to kondpu poru nim. Ba Nowa eim ek kun ka ni tor kindiim wu ei kin, eim nge wumb angil orung nga tał ei, Gos eim tep ka er se mułum. ⁶ Nga Sorom nin Gomora konu ełe Gos kos owundu piipi kin, konu owundu tał ełe, Gos dup kindang kin, dup num kunum ei, konu tał ełe dup sik mendpil sim. Seng kin, konu owundu tał ełe nge wumb pei, Gos eim kumep kis owundu orung kindpi ngurum. Yi mił ku, nga ekii se wumb Gos kin buł ngunjung kin, wumb kos owundu oknge ei, piingii ku. Kos owundu ei, ekii tonu omba ei nge, Gos andan topu ngumba. ⁷ Nga Gos wu Los eim oł kun ka ełim wu ei, sipi orung sim. Seng kin, eim ka mułum. Wu Los eim noman embin piipi kin, wu amb ngunduk oł kis enjing ełe nge piim. ⁸ Yi mił wu ei, eim wumb oł kis enjing konu ełe, tuk kun ka mułum. Mołpu kin, wumb oł kis enjing ei kanpi kin, nga kunum kunum wumb ek kis ninjing ei, piipi erim ku. Nga eim noman kun ka pepi mułum kin, nga eim puku sipi kin, eim noman tuk embin peng kin, wumb oł kis enjing ełe nge, lo ek buł ngok enjing ei nge piim. ⁹ Yi mił ku, Gos nge ek ekii sik mołmun wumb ei kin, oł embin tui kanim kanim tonu om kin, kapli Gos Owundu eim pii poru nipi oł embin tui ei kin, sipi orung simba. Nga Gos eim wumb oł kis ełmin wumb ei piipi kin, kumep kis ngo orung kindmba. Pe akip kunum nin, nga ekii se kunum pepi kin, kos owundu kunum ei tonu omba.

¹⁰ Opu kin, wumb kombur en enim am kumep kis singii. Singii wumb ei, oł kis yi nge, wu amb ngunduk kin, oł kis penj mułum ełe nin, nga Gos nge ek nin, wumb owundu nge ek ei, wii mił ni piilmin. Wumb ei en enim noman ełe ekii sik kin, en enim noman ełe, ambil tonu kindik enmin wumb ei, en enim Gos nge enjel kin, ek buł morung nik kin,

mund mong enalmin. ¹¹ Ba enjel pei wumb ei nge to mani kindik mołmun. Mołmun enjel ei, am noman dinga mendpil salim. Ba enjel en enim wumb ei kin ek buł morung nik kin, nga Gos ningil ełe kos piik, yi enalmin mon. ¹² Ba wumb ombu, kung owu ni, epi noman pinalim mił, wumb yi mił mołmun. Molk kin, en enim nge ngenj ełe, noman pałim oł ei nge ekii sik kin ełmin. Erik kin, menjing mengrim ei, en enim singii nge nik kin, nga en enim to kundngii ni mengrim. Mengang kin, en enim epi endi piinalmin epi ei kin, nga ek kis ni ngok ełmin. Erik kin, nga en enim kung owu ni, epi kolk ełmin mił, yi ku wumb ei kulngii ku. ¹³ Wumb en enim mong kis kanim kanim pei enjing. Yi erangin kin, wumb eipi ok mong kis ende, er orung kindik ngunjung. Ngok kin en enim tinga kuni ni, noł ei pei numun ni piik kin, noman ka ka piik ełmin. Ba nga enim kin kuni ende nunjung kin, wumb en enim oł penj tui ei, orpuł mił tuk enim kin yi erik ngonmun. Ngok kin, en enim nge oł kis enim kin ek kend mił, enmin ni piik ka piik ełmin. ¹⁴ Ei yi mił, en enim nge ningil ei, se andpi kin, wu amb ngunduk oł kis ełmin ei, nga en enim ningil ełe, oł kis erngii oł ei nge si kindmba pinerim mon. Nga wu kombur noman dinga pinalim wumb ei kin, ek ka nik kin, oł kis erngii nge, yi ku ełmin. Nga en enim nge noman ei, kan bun bun sik enmin oł ei nge, ok andan tok ngołmun. Ba Gos eim wumb ombu nge, am to kis mendpil, er poru nimba. ¹⁵ Wumb ei Gos nge andlam kun ka oł ka ełe buł ngok si kindik kin, en enim wulu pang kin, tuk oł kis kanim kanim erik andilmin. Andik kin, wumb en enim Biyor nge kingam Beilam eim, oł kis elim mił ekii silmin. Nga eim oł kis erpi kin, oł kis kumep sipi kin, nga eim noman ngołum mił yi ku ełim. ¹⁶ Ba kung dongkii ei, ek tingnalim mon; ba kung dongkii endi, wumb ek tanginmin oł yi mił tangpi ek nipi

kin, Beilam ngopu ek ngum. Ngopu kin, eim oł kis elim ełe nge piipi kin, kung dongkii ei, wu ek ni tor kindilim wu ei nge, oł ermba erim ełe nge, ondu ngum.

¹⁷ Wumb ei nge ombu, noł tukpu ełe, noł mani tukpu ełe mulakilim yi mił mołmun. Molk kin, nga wumb ei kupu kuru mił, konu pop owundu topu kin, pop to orung orung kindnim yi mił elim. Erang kin, Gos eim konu emii owundu kis endi, er sim salim ei, am emii owundu palim ełe pungi nge, konu ei salim.

¹⁸ Wumb ombu nge, ek dinga wii nik kin, ek mong pinalim mił, ek kis ninmin. Nik puk kin, wu kombur kin oł kis erngii nge noman kin ei, sikir tonu wang kin, nga puk amb eipi eipi ngunduk kin, ngenj ełe, oł kis kanim kanim ei nge, noman to piik enmin. Erik kin, oł kis ełe nge erik kin wumb kombur pe mendpił oł kis ei nge, si kindik kin, tuk puk mołmun. Molk kin, ei torung wumb kin, to tor singii nge enmin.

¹⁹ Wumb kis ombu, en enim ek dinga nik yi ninjing. Epi endi enim noman ełe ermin ni piik enmin epi ei, kapłi ondu ngunermba mon. Enim wii mił mułngii; ba wumb ombu en enim, bok tok kin andlam kis ełe pungi oł ei nge, kongun wumb mił er andilmin. Ei yi mił; pe epi endi wumb endi, to mani kindim kin wu ei, eim to mani kindim epi ełe nge, eim epi ełe kongun wu mił mułmba. ²⁰ Yi mił keimi, wumb en enim Owundu nge sinim sipi orung nga simba nge, Jiisas Krai kin noman ka ei, sinmin noman ka ełe nge, en enim tungu puk kin, mei ełe epi penj mołum ei, si kindinmin. Nga oł ei, nga demb nim kin, nga oł kis ełe nge, en enim kan ngopu mondnum ei, yi minj molk pungi. Puk kin kumb se, oł kis ambil gii nim kin, ei wumb kis mił mułngii. Ba nga ekii se, oł kis nga ambil gii nim kin, ei am kis mendpił mułngii. ²¹ Pe nga en enim Gos nge oł kun ka elmin oł ei, pii kun enarik enjing kin, ei kapłi ni

piininelangin. Nimbił erang, pe nga andlam ei nge piik kin, oł kun ka lo ek ei mił sinjpin ni piilangin. Ba en enim oł ei nge, buł ngo poru ninjing. ²² Oł ei ek ekin endi, en enim kin tonu om ei, Gos oknge ek keimi mendpił endi yi ninim. “Owu ei eim nge mek si mundum konu ei, nga orung ba nge pum.” Nga Gos oknge ek keimi endi yi ku ninim, “Kung endi, eim noł was ka er om; ba nga pupu kin, noł oi ełe pepi kin ak mak enim.

3

Keimi Mendpił Owundu Orung Omba

¹ Enim na nge wumb puł mendpił, na nga pipe ei połup kin, enim kin kindind. Kindip kin pipe tał kindinj ei, en enim nge noman keimi to konj kindik kin, noman tuk konj simba. Ełe nge enim noman nga to piingii.

² Yi erang kin, en enim molk kin, ek ei noman to piingii! Piik kin, ek ei, oł ekii se tonu omba ni, na ninj mił, ek ei piingii! Piik kin Gos oł ekii se ermba ei nge, piik nilmin, wumb ei Gos ek yi mił ni tor kindinj. Kindip kin, pe Owundu kin sinim paki tołum wu ei nge, lo ek en enim Gos nge ek se andilmin wumb ek ningii ei, piimin ku. Piipi kin, en enim yi ku noman to piingii! ³ Kumb se en enim ek ei pii kun erngii! Ekii se muł mei poru nimba kunum ei, wumb enim kin ek buł morung nik enmin wumb ei, ok en enim nge noman ngenj ełe, ekii sik erngii. Ba en enim ek buł ambilk kin yi ningii. ⁴ Nik kin ek dinga nik yi ningii. Nik kin, ei ek nipi, nga orung omba min, da ninjing? Pe eim jili mołum? Ya onanim; ba ok kupenjpin noł molk kulk ei, moł wangin kin pe sinim mołmun. Mołamin kin, epi salim ei, ok sirim mił salim ei Gos eririm. ⁵ Erang kin, en enim noman ełe epi ei piik kin, kanik erngii pinalim. Pinerang kin, ok Gos neng kin, gupu mułang je kupu muł pirim. Peng kin nga mei ei, tuk noł ełe tonu opu kin, ei mei pirim. ⁶ Ba Gos eim ek yi neng kin,

noł tonu om ei noł owundu mei ęle tonu om. Opu kin, mei orung orung pei pirim ei to kis eririm. ⁷ Erang kin, Gos ek ei mendpił neng kin, muł mei tał pe mołmbuł ęle dup tonu omba ni, kui er mołmbuł. Molkuł muł mei ei, kos piimba kunum nenj ni kui er mołmbuł ku. Nga wumb Gos kin buł ngołmun wumb oł kis ęłmin ei Gos kos owundu piimba kunum ęle wumb oł kis enjing wumb konu kis ęle am pungi. ⁸ Ba na nge wumb puł mendpił; enim epi ei, endeim mendpił si kindnarik kin noman to piik mułngii! Molk kin, Owundu eim piinim kunum endeim ei, kung ngii 1000 pei mił ni piinim. Nga kung ngii 1000 pei ei kunum endeim mił ni piinim. ⁹ Gos Owundu eim ek ni pendrim mił, tonu omba ęle nge ei, taki taki nipi pindneririm mon. Yi mił, wumb kombur kongun mon kindpi kin enim ni piinmin, ei mon! Eim yi piinim; wumb endi am punerngii ni pendrim pałim. Gos eim noman ęle yi piinim ei, wumb am pei, noman to ak tok kin, yi erngii ni piinim. Yi mił Gos Owundu enim kin piipi kin, eim am kunum kinan olt mił, kui er mołum.

Muł Mei Tał Poru Nimba Kunum

¹⁰ Gos Owundu nga orung omba kunum ei, epi waning wu mił omba ei, sinim pii kun enermin! Enarpin mułmun kunum ęle, muł ęle bultu owundu nipi kin am ba. Pang kin, nga epi kembis kembis ei am dup no poru nimba. Nipi kin, nga mei ęle nin, epi er mundngii epi ei, yi ku, dup nopu poru nimba. ¹¹ Yi mił erang kin, epi ombu yi mił erpi kin, poru nimba. Nipi kin, enim wumb ombu, er mołmun mił nenj? Pe enim oł kun ka erik kin, Gos nge oł ka wii ei erik ekii sik mułngii! ¹² ęle nge, enim Gos nge oł ei erik kin, Gos orung omba kunum ei, kui er mułmun! Mołpun kin, Gos nge kongun dinga erik kin, Gos orung omba kunum ei sikir tonu wangłi ningii! Nik kin, kunum ęle dup opu kin, tonu muł ęle, nopu poru nimba. Nga dup muł dinga wii

erang kin eim epi kembis kembis epi dup nang kin, epi ombu opu noł mił ermba. ¹³ Ba Gos eim ek yi nipi kin muł mei konj tał ermbii ni pendim mił, yi ermba. Erpi kin, nga konu konj ęle Gos eim nge oł kun ka ei, minj pep mułmba. Mołpu kin, sinim oł ei nge, ei tonu omba ni kui er mułmun! ¹⁴ Yi mił erang, na nge wumb puł mendpił enim epi ei nge, omba ni kui er mołmun! Mułangin kin, pe enim am ka wii molk kin, oł kun ka dinga erik kin, nga orpuł ni epi kis endi enim kin pinermba mon! Enim Gos kin noman ende sek kin noman emin mułngii. Molk kin, nga ekii se Gos enim kenmba kunum ei enim kun ka mułngii! ¹⁵ Nga Owundu eim sinim kin wiik topu kin, kui erpi kin, sinim kin taki taki erpi mołum. Yi mił erang, enim piingii ei, Gos sinim sipi orung simba er mołum ęle nge, sinim piipin mułmun! Mołpun kin, Gos eim noman ka ei, sipi kin, sinim enginjpin Pol ngurum. Ngang kin, nga Pol eim ek yi nge mon połpu kin, enim ngurum ku. ¹⁶ Keimi Pol eim nge oł ombu pei epi ei nge ku, ek nipi ngołum. Ngopu kin, ek kombur ya mon ęle pałim ei, kun ka molałmin wumb ei, en enim kongun dinga erik epi ei singii pałim. Peng kin, en enim Gos nge ek ka ei, nik kin, nga ek kanim eipi eipi ombu nge ek ei, niłmin wumb ei nge, en enim am pungi. ¹⁷ Na nge wumb puł mendpił, enim ok piik poru ninjing ei, oł ombu epi ei, ekii se tonu omba. Yi mił erang kin, en enim kan kun erik kin, tep ka wii erik mułngii! Mon pim kin, wumb enim noman to eipi eipi kindngii. Kindangin kin, wumb lo ek ekii sinarik kin, ek kanim kanim nik erangin kin, enim nga dinga angk mulerngii mon! ¹⁸ Ba enim sinim nge Owundu nin, sinim sipi orung simba wu, Krai Jiisas nge noman ka ngołum wu ei nin, noman ka wii mendpił ei kin, wumb dinga mił tonu ok mułngii! Pe nga Krai eim kin tiłang ka wii nin, embe Owundu ambii tonu kindpin kin, akip nin, nga

ekii se kunum kunum ouni, am pepi
ba ku! Ei keimi!

Jon Mon Kumna Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Konj Kunum Kunum Mołulum Pułwu Ei Krajs

¹ Sin Jiisas nge er se endim wumb mon ei połpun kin, enim ngonmun ei, konj kunum kunum ek Pułwu Jiisas Krajs eim kumb ok kunum kunum mołum. Mołpu kin, sin eim ek nim piinjpin. Piipin kin, eim sin sinim ningił ełe kenjpin ei, keimi sin eim mendpił kenjpin kanpin kin nga si sinim angıł ełe eim ngenj ei embilnjpin ku. ² Nga konj kunum kunum mołulum pułwu Jiisas Krajs ei, eim peni ełe wang kin, sin sinim kenjpin kin, nga eim ek ka piipin kin, enim kin noman konj kunum kunum mołulum ek ei, ni tor kindinjpin. ³ Kindpin kin, sin Krajs eim kin ek nipin kin, peni ełe kindinjpin ei, sin kanpin kin, nga piipin enjpin epi ei, pei nipin kin, enim kin ngonmun. Ngopun kin sin yi ku, enim kin pei kun ka pepin mołpun kin, noman dampiltpin se ende kindpin kin, Erinjpin Gos kin, nga eim kingam Jiisas Krajs kin, noman ende sepin mołmun. ⁴ Nga sin mon ek ei połpun kin, enim ngonmun ei, sinim pei noman ka seng mołmun ei, sinim nge noman ełe piki tumba.

Sinim Gos Nge Tilang Ełe Andpin Mołmun

⁵ Pe sin ek ei, Gos nge kingam kin piipin kin enim kin ni ngupun. Ngumun ek ei, Gos eim tilang pułwu mołum. Mołum konu ei, emii endi, eim mołum konu ełe, pepi mandi punanim mon! ⁶ Pe nga sinim mołpun yi nimin, “Sin Gos kin dambiltpin o ende punmun,” nimin; ba emii palim mił, oł kis kanim kanim ermin ei, sin sinim gupu ełe, ek kend topun kin nga oł ende enmin ei, ek kend pałim ku. Nga sinim oł kun ka keimi andłam ełe andnałmin mon!

⁷ Ba nga sinim tilang enim mił, oł kun ka yi pepin mołmun ei, Gos eim tilang enim konu mołum mił, nga sinim enginjpin noł kin, dambilpin o ende pupun kin, pepin mołpun andpin yi erpin mołmun. Mułamin kin, nga Gos kingam Jiisas miyem ełe, kaplı sinim oł kis kanim kanim kil ngopu kin, kunum kunum si kindimba.

⁸ Pe sinim yi nimin, “Sin noman tuk ełe, oł kis ełmin oł endi pinałim,” nimin ei, sin sinim kin ek kend topun ngonmun. Ngopun kin, nga ek keimi ei, sinim ekii sinenjpin kin, nga ek keimi ei sinim noman tuk ełe, pinałim ku. ⁹ Ba pe nga, sinim oł kis kanim kanim enmin oł ombu ni, peni ełe tor kindpin Gos ngunjpin kin, kaplı Gos oł kun ka ełim Gos, eim oł kis ombu pei, kil ngopu kin, si kindpi poru nimba. ¹⁰ Pe nga “Sinim oł kis kanim kanim enenjpin,” pa nimin ei, “Gos ek kend wu” pa nimin. Nga Gos eim ek keimi ei, sinim noman tuk ełe pinerang kin, nga sinim ekii sinermin mon ku.

2

Jiisas Krajs Ei Sinim Paki Tołum Wu

¹ Na mon ei pułup kin, enim kin ngond. Na Gos ek ka ninj ei, pii giı ninjing kangi ambıl mołmun ei, Gos tilap ełe mołmun ei kin, ek nip kin, mon pułup ngond. Ei enim oł kis kanim kanim energii; ba wumb endi oł kis kanim kanim endi enjing kin, sinim nge mołmun wu oł kun ełim endi mołum ei, Jiisas Krajs ei kaplı, eim nimba mił ei, dinga nip kin, Erinjpin Gos sinim kin ngumba. ² Sinim oł kis enjpin ei, Gos sinim kin popuł sim kumep kis ei, Krajs eim kołpu kin, Gos nge popuł kis ei eim sim. Sipi kin, sinim nge oł kis mendpił mon; ba ya mani mei wumb oł kis pei enjing ei nge, oł yi mił erim.

³ Pe nga sinim Gos nge ek dinga ełe ekii sinjpin kin, sinim pii poł tumun ei, sinim eim kin keimi piipin kanpin kin, pii poł topun mołmun. ⁴ Pe wumb nii endi yi nimba, “Nanim

eim pii poꞏ toꞏ” nimba; ba Gos eim ek dinga eꞏe, ekii sinarpi nim kin, wumb ei eim ek kend wumb mendpiꞏ moꞏum. Moꞏpu kin, Gos ek keimi ei, eim kin pinaꞏim mon. ⁵ Ba wumb nii endi, eim Gos ek dinga eꞏe, ekii simba ei, kapꞏi Gos noman kultum oꞏ ei erpi kin, kun mendpiꞏ kindpi palim. Peng kin, sinim pii poꞏ tumun eꞏe nge, sinim Gos kin dambilt-pin ende pupun kin eim nge wumb moꞏmun. ⁶ Wumb nii endi, “Nanim Gos kin dambiltpi ende moꞏ,” pa nimba, ei eim kapꞏi, Jiisas Kraiss kongun erpi pepi, moꞏpu pum miꞏ, yi miꞏ ku, wumb ei eim yi ermbe.

Ek Dinga Konj

⁷ Nanim nge wumb puꞏ; ek dinga ei, na puꞏup nip kin, enim kin ngond ei, ek konj endi mon; ba enim ek dinga oknge ei, enim ok piik sik erik ek dinga ei, enim ok ek dinga ei piik si kindik kin piik poru nik. ⁸ Nik kin, nga ek dinga eꞏe na puꞏup kin, enim ngond ei, ek konj endi palim. Peng kin, ek dinga konj ei, ek keimi ei Kraiss nge oꞏ kun ka eꞏim oꞏ ei nin, nga enim enmin oꞏ kun ka ei nin, sin kenjpin ku. Nimbiꞏ erang emii pim oꞏ kis ei, si kindpi punum. Pang kin, nga oꞏ kun ka keimi ei, pe tiꞏang erang kin, oꞏ ei peni eꞏe onum.

⁹ Wumb nii endi, eim yi nimba, “Nanim tiꞏang enim oꞏ kun ka er moꞏ,” pa nimba; ba eim angim kin noman kis pii ngopu kin, yi ermbe ei, eim oꞏ kis emii paꞏim konu eꞏe piram moꞏpu andpi kin, akip yi ku, konu eꞏe piram er moꞏum. ¹⁰ Pe nga, wumb nii endi, eim angim noman ngoꞏum wu ei, eim tiꞏang kun ka konu eꞏe moꞏum. Moꞏpu kin, nga eim tiꞏang kun ka konu eꞏe piram moꞏpu kin, kapꞏi oꞏ kis min epi endi eim kin pinerang kin, kapꞏi eim min wu eipi endi, bok tok kin oꞏ kis endi erngii ei, pinaꞏim mon. ¹¹ Ba wumb nii endi, eim angim kin noman kis piimba wu ei, eim emii pim konu kis eꞏe piram moꞏpu kin andpi punum. Pupu kin, eim konu jiki miꞏ ba konu ei, eim kan

kun enerim. Nimbiꞏ erang emii pim konu oꞏ kis ei je erpi kin, eim ningiꞏ eꞏe to tumbun miꞏ mundang kin, eim emii konu eꞏe andpi er moꞏum.

¹² Na mon ei puꞏup kin nanim kangi ambiꞏ noꞏ enim kin ngond. Nimbiꞏ erang enim oꞏ kis kanim kanim enjing ombu, Kraiss Jiisas nge embe eꞏe, enim oꞏ kis ei, eim kil ngopu si kindpi, poru nim. ¹³ Na mon ei puꞏup kin, enim ernjing kin ngond. Nimbiꞏ erang enim Jiisas piinmin ei, eim kumb ok kumna kin multum ei, pe piram moꞏum ku. Na mon puꞏup kin, enim wu kangi wu kin ngond. Nimbiꞏ erang enim dinga peng kin, wu kis Seisen kamb mani kindik kin, enim dinga angk moꞏmun.

¹⁴ Na mon puꞏup nip kin, enim kangiꞏ ngond. Nimbiꞏ erang enim Erinjpin puꞏwu eim pii poꞏ tok moꞏmun. Na mon puꞏup nip kin, enim ernjing ngond. Nimbiꞏ erang enim Jiisas kumb ok kumna multum ei, pe piram moꞏum ei piinmin. Nga na mon puꞏup kin enim wu kangi wu ombu ngond. Nimbiꞏ erang enim dinga angk moꞏmun. Molk kin, Gos ek ka enim noman tuk eꞏe pepi moꞏum. Moꞏpu kin enim dinga peng kin, Seisen wu kis kamb mani kindnim.

¹⁵ Enim ya mei eꞏe pii giꞏ ninenjing wumb nin, mei oꞏ kanim kanim eꞏmin oꞏ ei nin, enim noman kulerngiꞏ mon! Pe nga wumb nii endi mei eꞏe pii giꞏ ninenjing wumb nin, mei oꞏ kanim kanim oꞏ ei, noman ngum kin, wumb ei Erinjpin Gos kin noman kultmun oꞏ ei, eim kin pinerim mon. ¹⁶ Yi miꞏ, pii giꞏ ninenjing wumb oꞏ kanim kanim pei eꞏmin oꞏ ei nin, nga epi oꞏ kis kanim kanim simin nik noman paꞏim ei nin, nga wumb kanik kin simin ni piinmin oꞏ ei nin, nga epi kanim kanim mei eꞏe saꞏim ei wumb en enim nilkeng sinmin ku. Epi kanim kanim ombu ei, Gos kin tonu onanim mon; ba epi ombu pei, ya mei eꞏe wumb nge noman eꞏe tonu onum. ¹⁷ Nga mei eꞏe wumb nin, nga epi kanim kanim wumb simin ni piinmin epi ombu ei, am pupu poru nimba; ba

wumb nii endi, Gos nge noman enim epi ei enjing kin, kapli enim konj kunum kunum molk pungii.

Krais Nge Opu Orung Wu Kis Endi Omba

¹⁸ Nanim kingnan ambilan nol; sinim mul mei poru nimba kunum ei, mandi enim. Nga enim piik enjing ni, Krais nge opu orung wu kis endi omba. Yi mul peng kin, Krais nge opu orung wu kis pei peni ele tor onmun ei, wumb ombu kanik yi enmin. Erik kin, sinim piinmin ei, mul mei poru nimba kunum ei, mandi erpi poru ninim. ¹⁹ Yi mul, opu orung wumb ombu sin nge pii gii ninjing wumb tilap ei, ende mul mon. Yi peng kin, opu orung wumb ombu sinim kin si kindik punjung. Puk wumb ombu sinim nge tilap ende pilang kin, kapli sinim kin tep to mululamin; ba en enim si kindik punjung ei, pangin kin, sinim piinmin ei, wumb ombu sinim nge tilap ende mon.

²⁰ Ba Krais enim kin Gos Gui Ka bein tang kin, nga pe enim pei ek keimi piik poru ninmin. ²¹ Na enim kin mon konj endi polup kin, enim ngonand mon. Nimbil erang enim ek ei, piinalmin ele nge mon; ba enim ek keimi piilmin. Piik kin, nga ek kend endi, ek keimi kin tor onalim mon ni piilmin.

²² Wumb nii endi, ek kend tolum wu molum. Molum wu ei, "Jiisas ei Krais Gos kindim wu mon," pa nimba wumb ei, eim ek kend tolum wu molum. Molum wu ei Gos kingam Jiisas kin ouni bul ngopu kin, ek ningil ei, ekii sinarpi kin, Gos kindim wu Krais nge opu orung wu molum.

²³ Pe wumb nii endi, Gos kingam kin, bul ngopu ekii sinanim ei, yi ku Erinjpin Gos kin bul ngopu kin ekii sinanim ku. Nga wumb nii endi, Gos kingam kin pii gii nipi kin ni tor kindnim ei, eim Erinjpin Gos kin pii gii nipi kin ni tor kindnim ku.

²⁴ Enim ok piinjing ek ka piik kun erik mulngii! Enim ok piik ek ka ei piram ambil gii nik kin, pii gii nik, mulnjung kin, kapli yi mul ku, enim

Erinjpin Gos kin eim kingam Jiisas kin dambiltik se ende pu molk kin, pungii. ²⁵ Nga Krais eim ek dinga ni pendrim mul yi ninim, "Enim noman konj kunum kunum mulngii ei nge ngumbii," pa nirim.

²⁶ Na mon ek ei polup kin, enim kin ngond ei, Jiisas nge opu orung wumb ei, enim kin ek kend tok ngok ol kun pinalim mul erngii. ²⁷ Ba Krais, eim nge Gui Ka enim kin bein topu ngum ei, eim enim kin noman tuk ele tep to molmbul. Pe nga enim wumb epi eipi endi enim andan topu kin, yi enermba mon. Yi mul erang, Gos Gui Ka enim kin epi kanim kanim pei andan top ngonum. Ngang kin, sin noman tuk ele ni piipin kin, Gos Gui Ka eim andan tonum epi ombu ei, ek keimi kun mendpil palilim. Pepi kin nga ek kend endi pinalim mon. Yi mul peng kin, Gos Gui Ka enim andan tum epi ombu, ekii singii. Sik kin Krais kin dambiltik se ende pu molk kin pungii. ²⁸ Nga pe nanim kingnan nol; enim Krais kin dambiltik se ende pu molk kin ekii sik erngii. Erangin kin, sinim noman dinga sik erik molk kin, kunum ele, Krais eim orung omba kunum ei, sinim singambil peng kin, nga koi erpin yi enenmin mon! ²⁹ Nga enim piinjing kin, Krais eim wu kun ka mendpil mulum kin, kapli enim yi mul keimi ni piik kin, wumb endeim endeim ni pei ol kun ka mendpil enjing kin, kapli wumb ei, Gos nge kingam nol mulngii.

3

Gos Nge Kangi Ambil Nol

¹ Enim piyei! Sinim Erinjpin Gos sinim kin noman ka owundu ngozum. Ngang kin, sinim kin noman ka ngopu ei, owundu mendpil ngozum. Yi erang kin, sinim eim kangi ambil nol molmun. Keimi sinim Gos nge kingam ambilam nol mendpil molmun. Ba mei ele pii gii ninenjing wumb ei, Gos kin kanik kin pii kun enarik molmun. Pii

kun enarik kin, yi ku, sinim kin kanik kin, pii kun enalmin mon ku. ² Nanim angnan noł; pe sinim Gos nge kingam ambilam noł mołmun; ba ekii se sinim wumb mułmun mił ei, sinim pii kun enanmin. Ba sinim piinmin ei, Jiisas eim orung omba kunum ei, sinim eim keimi kenmin. Kanpin kin, nga eim mułmba mił ei, sinim yi ku mułmun. ³ Nga wumb nii endi Kraiss eim orung omba ni kui er piipi mułmba wumb ei, eim kapli kun ka mendpił mułmba. Mołpu kin, Jiisas eim kun ka mendpił mołum mił ei, yi ku mułmba. ⁴ Wumb nii endi, oł kis kun pinalim mił ermba wu ei, Gos lo ek ełe palim mił, ekii sinarpi kin, lo ek ei to pulpeł to kindim. Oł kis enim wu ei Gos lo ek ełe ei to tor kindnim. ⁵ Enim piinmin ei, Kraiss eim opu kin, wumb oł kis ei kil ngopu si kindimba nge orum. Orum ei, Kraiss eim oł kis endi eim kin pineririm. Pinerang kin, Kraiss eim kapli, oł kis kil ngopu si kindimba. ⁶ Nga wumb nii endi, eim Kraiss kin pii gii nipi kin, dambiltpi se ende pu mułmba wu ei, eim oł kis kun pinerim mił, endi enermba mon! Ba wumb nii endi, eim kunum kunum oł kis ełim wu ei, eim Jiisas kinarpi kin, nga piipi poł topu enalim mon ku! ⁷ Nga nam kingnan noł; enim wumb endi, kan wiik tangin kin, enim kin ek kend tok sipik, andlam kun sinermba konu ełe sipnerngii mon! Wumb nii endi, oł kun ka palim mił, ełim wumb ei, eim kun ka mendpił mołum. Mołpu kin, eim Kraiss eim kun ka mendpił mołum mił ei yi mił ku mołum. ⁸ Nga wumb nii endi, eim oł kis, kun pinalim mił erpi mołum wumb ei, eim Seisen nge wumb mendpił mołum. Nimbił erang Seisen eim ok kumna kin, oł kis kun pinalim mił eririm? Yi mił erang, Gos eim kingam ya mani mei ełe orum ei, ei pule yi mił, Seisen kongun ei, to pulpeł to si kindimba nge orum. ⁹ Nga wumb nii endi, eim Gos nge wumb endi tonu opu mułmba ei, eim oł kis kun pinerim

mił ei enermba mon! Nimbił erang Gos eim nge oł kun ka oł ei wumb ei kin, noman tuk ełe mołum. Mołpu kin, nga Gos eim arim kun ka mołum mił ei, eim kapli Gos kingam tonu opu kin, eim oł kis kun pinerim oł ei, nga kunum kunum enermba mon! ¹⁰ Ełe nge yi mił, ni piinmin ei, Gos nge kingam noł nii ombu mołmun. Nga Seisen nge kingam noł nii ombu mołmun ku. Kapli wumb nii endi, eim oł kun ka mił enalim ei, eim Gos nge kingam mił molalim mon ku. Nga eim angim noł noman kularpi kin, yi ermba wu ei, eim Gos eim nge kingam molalim mon ku; ba Seisen nge kingam wumb mendpił mołum.

Wumb Endi Kin Noman Kultmun Oł

¹¹ Yi mił ek ełe nge, kumna mendpił kunum ei, enim ek ei piik enjing mił ei, sinim wumb endi noman kultmun oł ei, nga wumb ei sinim kin, noman kulangin yi ermin. ¹² Nga sinim kapli Andam kingam Kein eririm mił, sinim yi enermin mon! Eim Seisen nge wu mołpu kin, eim angim mendpił to kundrum wu ei, eim oł kis mendpił eririm. Nimbił erang Kein eim angim mendpił Eipel to kundrum? Nimbił erang eim eririm oł ei, kun pineririm; ba eim angim nge eririm oł ei, kun ka pirim. ¹³ Yi mił nanim angnan noł; wumb pii gii ninenjing wumb ei, enim kin ek kis nik kin, opu orung erik yi erngii ei, enim noman to piinerngii mon! ¹⁴ Yi mił sinim ni piinmin ei, sinim wumb kulii konu ełe si kindpin kin, nga sinim noman konj sinjpin. Nimbił erang sinim enjpin noł kin noman kululmun. Nga wumb nii endi eim wumb kin noman kulalim wu ei, eim wumb kulii konu ełe mił piram mołum. ¹⁵ Nga wumb nii endi, eim angim kin ek kis nipi kin, nga eim noman kularpi ermba, wu ei, eim noman tukrunge ełe, wu angim ei to kundimba mił pim. Pe nga enim ni piinmin ei, wu endi eim wumb to kondnum wu ei, eim noman tuk ełe kin noman konj kunum kunum

sahilim ei, piram mulalim mon. ¹⁶ Ele nge yi mił, sinim ni piinmin ei, wumb noman kultmun ol ei, pule yi mił palim ei sinim piinmin. Nimbil erang, Krai eim noman konj sinim kin ngopu kin, ond peri ele kulum. Kulang kin, pe sinim kapli, Krai enim ol ei mił ku, sinim enginpin kin, yi erpin kin, sinim noman konj ei, wumb kin paki topun ngumun. ¹⁷ Ba pe wu endi, eim mei ele, epi kanim kanim pei seng kin, nga wu angim endi, epi sinerang mulmba wu ei, eim kanpi kaimb sipi kin, paki tunarpi yi ermba wu ei, eim Gos noman ngołum ol ei, nipe mił wu ei, eim noman tuk ele piram palim? ¹⁸ Yi mił nanim kingnan nol mił mołmun! Sinim wumb noman kultmun pa ni gupu ele ni, mon ek yi ninermin mon; ba wumb noman kultmun, pa nimin ei, keimi pimba nin, nga ol keimi ermin yi ku ermin.

Pii Gii Wumb Gos Ningil Ele Gal Kulalmin Mon

¹⁹ Ol ele nge, sinim piinmin ei, sinim Gos nge ek keimi ele mołmun ni piinmin. Piipin kin, sinim Gos nge kumb ele angpin mołmun ei, sinim noman emin pei tonu wang kin, dinga pupun engmin. ²⁰ Pe nga, sinim noman tuk ele, sinim kin kos er ngopu erim kin, kapli sinim Gos kumb ele angpin kin, sinim noman emin sepin piipin mulmun. Yi mulamin kin, Gos eim owundu mendpil mołpu kin, tonu pupu kin, eim sinim kin noman tuk ele ngołum ku. Nga Gos eim epi kanim kanim pei piilim ku. ²¹ Yi mił angnan nol! Pe sinim noman tuk ele, sinim kin kos er ngopun yi enenpin ni piim kin, kapli sinim Gos kumb ele engnim ele, gal kulermin mon; ba sinim kapli eim kii simba ei, sinim ek nipin orung kindmin. ²² Kindpin yi enjpin kin, eim ek dinga nim ele nge, nga eim noman ele palim ei mił enjpin kin, kapli sinim nipe epi endi eim kin kii sinjpin kin, kapli eim sinim ngumba. ²³ Nga Gos eim nge ek dinga nim ei yi mił, "Sinim eim kingam

Jiisas Krai embe ele, pii gii nipin kin, nga sinim wumb eipi eipi noman kultmun ei yi erngii mił," pa ni Krai eim ek dinga nipi kin, sinim kin yi ni ngurum. ²⁴ Yi mił wumb nii endi, Gos eim ek dinga nim ek ei, ekii sik ninim mił erngii wumb ei, eim Gos kin dambiltpi se ende pu mołum. Mulang kin, nga Gos eim kin mołum ei, eim nge Gui Ka sinim kin ngopu kin, eim sinim kin kunum kunum mulang kin, sinim kapli Gos eim mołum mił pii pol tumun.

4

Gos Gui Keimi Endi Kin Gui Kend Endi Kin

¹ Nanim angnan nol mołmun. Pe wu kombur ok, enim kanik kin, ek endi yi mił ningii. Sin Gos nge Gui Ka sinjpin yi ningii ei, enim pii gii ninerngii mon; ba kumb se, enim kapli, ek ele kii sik, mok tok kin, kanik pii pol tungii ei, ek kun keimi ninmin gui ei, Gos kin onum min, ek kend tonmun. Yi mił erang, wumb pei kombur andik kin, ek kend tołmun wumb ei, ol ekii se tonu omba ni tor kindilmin wumb molk kin, ek kend kun pinalim mił nik kin, mei konu ele orung orung andik pulmun. ² Ol ele nge, enim ni piinmin ei, Gos Gui Ka ei ek nipi ngołum. Ngopu kin, wumb nii endi, opu kin yi nimba ei, "Gos eim kingam ya mani mei ele orum ei, eim wu keimi ngenj ele sinim palim mił, yi ku pirim. Kapli, Gos Gui Ka ei, wu eim noman tuk ele mołum wu ei, Gos ek keimi nipi tor kindnim." ³ Ba nga wu nii endi opu kin, yi nimba ei, "Jiisas Krai eim Gos kin mani mei ele opu kin, ngenj ele keimi pinerim," pa nipi wu ei, eim Gos Gui Ka eim kin mulerim mon. Mularpi kin, wu ei Jiisas Krai nge opu orung wu mołum. Mołpu kin, enim piinjing ek ei nge, ya mei ele tonu omba ninjing mił, pe ya mei ele, keimi mendpil tonu onum.

⁴ Ba nanim kingnan ambilan nol; enim Gos nge wumb tilap mendpil mołmun. Molc kin, ya mei ele, ek

kend tok ni tor kindilmin wumb Jiisas nge opu orung wumb ei, dinga mołmun; ba Gos nge Gui Ka enim kin mołpu kin, dinga mendpił ngolum. Dinga ngang kin, enim Gos ek piim mił, ek kend niłmin wumb ei, to mani kindinmin. Nimbil erang, Gos Gui Ka enim noman tuk ele mołum ei, dinga mendpił mołum. ⁵ Wumb ombu ek kend tok niłmin wumb ei, pii gii ninenjing mei ele wumb molk kin, ya mei ele, ek kend tok pii gii ninenjing wumb kin, ngok enjing ei, piik er muljung. Nimbil erang ek ei nge pii gii ninenjing wumb pei mołmun ei, en enim ek kend tok niłmin ek ei piilmin. ⁶ Ba sinim Gos nge wumb tilap ele mołmun. Molk kin, pe nga wumb nii endi, Gos pii poł topu kin, pe nga sinim ek nipin ek ei, eim ekii simba ku. Pe wumb nii endi, eim Gos nge wumb tilap ele mulerang kin, wumb ei yi ku, sinim ek nemin kin, ekii sinermba mon ku. Oł yi erngii ei, sinim kapli, kanpin kin, pii poł topun erpin kin, wumb ei keimi, Gos Gui Ka nge tor orum min, ek kend tołum gui ni tor opu kin, sinim kanpin kin pii poł tumun.

Gos Eim Wumb Noman Ngolum

⁷ Nanim angnan noł; sinim kapli wumb eipi eipi endi kin noman kołpun yi ermin! Erpin kin, ei nimbil erang, noman kultmun oł ei Gos eim kin tor orum. Wang kin, wumb nii endi wumb noman kultmun oł ei, ermba wumb ei, eim Gos nge kingam mendpił mołpu kin, nga eim Gos pii poł topu mołum. ⁸ Wumb nii endi, eim wumb noman kultmun oł ei enanim ei, eim Gos pii poł tunanim mon ku. Nimbil erang Gos eim wumb noman kululum pulwu mołum. ⁹ Oł ei nge Gos sinim kin noman kołpu kin, eim kingam endeim mendpił, ya mani mei ele kindang, opu kin, ond peri ele kołpu kin, sinim ngum. Ngang kin, sinim kapli konj kunum kunum sipin kin, mołpun bin ei, eim kin sinjpin. ¹⁰ Noman kululum oł ei, pułe yi mił palim. Gos eim kumb se, sinim kin noman

kultum. Kołpu kin, nga sinim eim kin, ekii se noman kulmun. Ba eim kumb se sinim kin noman kołpu kin, eim kingam Jiisas Kraias kindang kin, ya mani mei ele opu kin, ond peri ele kołpu kin sinim oł kis kun pinerim oł enjpin ei, Gos sinim kumep kis ei Kraias kin kindang kin, Kraias eim je sinim oł kis kil ngopu si kindim. ¹¹ Nanim angnan noł; Gos eim kingam endeim mendpił kindang kin, mani mei ele opu kin, sinim kin kulmba nge om. Yi erang opu kin, Gos sinim kin noman kołpu yi erpi kin, sin sinim kapli wumb endi, endi ni noman kulang kin, yi mił ku eramin! ¹² Sinim wumb endi kapli, Gos kinanmin mon! Ba sin sinim endeim endeim ni, noman kulang kin, yi ermin ei, kapli Gos eim sinim noman tuk ele mołum. Mołpu eim sinim kin, kongun yi erang kin, wumb noman kultmun oł ei, am ka wii tonu wang kin, sinim noman tuk ele er mulmba. ¹³ Oł ele nge, sinim piinmin ei Gos eim Gui Ka sinim noman ele tuk kindang kin, opu mołum. Mołpu kin, sinim kapli piinmin ei, Gos sinim kin noman tuk ele mołum. Nga sinim eim kin dambiltpin se ende mołpun kin, molk punmun. ¹⁴ Nga sinim kenjpin kin, wumb eipi kin ni tor kindpin kin, “Gos eim kingam mei ele mani kindang kin opu pendpi kin, mei konu ele wumb pei, sip orung simba nge om.” Opu kin, sinim ek poł ei, pe ek ni tor kindpin kin, wumb ngonmun. ¹⁵ Pe nga wumb nii endi, ek ni tor kindmba ei, eim “Jiisas Gos kingam endeim mendpił mołum,” nimba wumb ei, Gos eim wumb ei kin mulang kin nga wumb ei Gos kin moł mandi pupu kin mołum. ¹⁶ Yi mił erang, sinim piipin kin, pii gii nipin ei, Gos sinim kin am noman mendpił kultum. Kołpu kin, Gos eim noman kultum pulwu mołum. Nga wumb nii endi eim wumb kin noman kultum wumb ei, Gos eim kin tep to mulang kin, nga eim Gos kin tep to mołum ku. ¹⁷ Oł ele nge pe Gos

sinim kin tep to mołpu kin, eim erang sinim wumb noman kultmun oł ei, kun ka keimi tonu onum. Opu kin, ei nge, ekii se Gos eim wumb mok topu kin, kos piimba kunum owundu ei, sinim kapli Gos kin, mund mong kulermin mon. Nimbił erang, Gos eim wumb noman kultum mił, sinim ya mei ełe mulnjpun kunum ei, Krai ei eim kin noman kułpun yi enjpin. ¹⁸ Yi mił erang, mund mong kultmun oł ei, ende tuk ełe noman kultmun ełe pep ende kindnalim mon. Ba Gos kin noman kultmun kun ka oł ei pepi kin, mund mong kultmun oł ei top tor kindnim. Kindpi kin wumb nii endi mund mong kulk mułngii ei, Gos kin noman kultmun oł ei tuk ełe, wumb ei kin, pinałim mon. Ba eim mund mong kułpu kin, Gos kos piipi kin wumb mok topu ermba kunum ełe, noman to piinim ei, Gos kin noman kultmun oł ei tuk ełe pinałim mon.

¹⁹ Sinim Gos kin noman kultmun ei, pułe yi mił palim. Gos eim sinim kin kumb se noman kultum. ²⁰ Kułpu kin, wu nii endi, eim angim kanpi kin, kan kis kaninim ei, eim kin noman kulermba ei, nga Gos eim kinanim ei noman kułmba mił nenj? Yi ermba mił pinałim mon. Pe nga wu nii endi eim yi nimba, nanim Gos kin noman kult, pa yi nimba; ba eim angim kin noman kułmba ei, eim ek kend wu, mendpił mołum. ²¹ Yi mił erang, sinim kin Krai ek dinga endi, yi mił nipi ngum, “Wumb nii endi, eim Gos kin noman kułum kin, nga yi ku, wu angim kin yi ku noman kułpu ngumba.”

5

Pii Gii Ninmin Wumb Ei Mei Ełe Wumb Oł Kis Kanim Kanim Ombu Kambik Mani Kindinmin.

¹ Wumb nii endi, Jiisas eim Gos kindim wu Krai ni pii gii nimba wumb ei, Gos eim nge kingam ambilam noł mendpił mołmun. Pe nga wumb nii endi, eim arim ei noman kułpu wumb ei, arim nge kingam noman kułmba ku. Yi mił ku, wumb

endi sinim Erinjpin Gos kin, noman kułum kin, nga eim nge kingam kin yi ku noman kułpu ngumba ku. ² Oł ełe nge pe sinim piinmin ei sinim Gos nge kingam ambilam noł noman kultmun ni piimin? Piipin kin, kunum ełe, sinim Gos kin noman kułpun kin, pii gii nipin kin, nga eim ek dinga nipi ngum ei, ekii sipin ermin. ³ Yi mił erang, sinim keimi am Gos eim kin noman kułpun kin, pułe yi mił. Kapli sinim Gos ek dinga nipi ngum ek ei, sinim ekii sipin ermin. Erpin kin, nga eim ek dinga nipi ngum ei, sinim piipin kin, ek dinga ei, sinim kin embin pinermba mon. ⁴ Yi mił erang, kingam noł Gos nge mołmun pei ei, kapli Gos eim ek dinga nipi ngum ei, ekii sik erngii. Erik kin, wumb oł kis kanim kanim ombu, kapli kambik mani kindik kin, mei wumb oł kis kanim kanim ei, to tor kindik kin, si kindngii. Kindik kin, pe sinim Jiisas kin pii gii nipin kin Gos eim ek nirim mił ei, ekii sinjpin kin, sinim kapli ya mei ełe wumb oł kis kanim kanim tonu omba ei, kapli to mani kindmin. ⁵ Yi mił, wumb nii endi, kapli eim ya mei ełe wumb oł kis kanim kanim tonu omba ei, to mani kindmba. Kindmba wumb ei, eim Jiisas eim Gos nge kingam mendpił ni pii gii nimba. Wumb ei, eim mendpił kapli mei ełe, oł kis ombu, kapli to mani kindmba.

Jiisas Krai Eim Mei Ełe Opu Kongun Erim Ek Ei, Ni Tor Kindim

⁶ Jiisas Krai eim ya mani mei ełe orum. Opu kin, eim noł pirim. Pepi kin, ond peri ełe kołpu kin, eim miyem ei bein turum. Topu ku, eim noł mendpił pimba nge onerim; ba noł pepi kin, ond peri ełe kołpu kin eim miyem bein turum. ⁷ Nimbił erang oł erim ełe, sinim piinmin ei, eim Gos nge Gui Ka oł kun keimi mendpił pułwu ei, eim oł ei ni tor kindrim ek ei keimi nipi mołum. ⁸ Gos Gui Ka ei kin, noł pim ei kin, Jiisas eim nge ond peri ełe kołup kin, miyem bein tum ei kin, epi tekliki

kei ombu, ek ende mił keimi nik tor kindinmin. ⁹ Yi mił, sinim wumb ninmin ek ei pii gii ninjpin kin, kapli Gos ninim ek ei pii gii ninim ku. Nimbił erang Gos ninim ek ei, ek dinga mendpił ei, eim ninim ek ei, eim kingam Jiisas kin ek ei nipi tor kindrim. ¹⁰ Wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii nim kin, eim kin noman tuk ełe pimba ei, Jiisas eim Gos kingam keimi ni piimba; ba wumb nii endi, Gos ek ninim ei, pii gii ninenjing kin, Gos eim nanim kingnan Jiisas pa nirim ek ei, ek kend tum ni yi piingii. Nimbił erang eim Gos eim kingam Jiisas kin nirim ek ei, pii gii ninenjing mon. ¹¹ Nga ełe nge, Gos eim sinim kin ni tor kindiłim yi mił nirim ei, Gos noman konj kunum kunum mołulum ngurum ei, noman konj ei, eim kingam Jiisas pułwu ei, eim ngang kin sinim simin. ¹² Pe nga wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii nimba wumb ei, eim noman konj kunum kunum mołulum ei, sipi mołum. Pe nga wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii ninermba wumb ei, eim konj kunum kunum mołulum ei, wumb ei eim kin mulermba mon.

Konj Kunum Kunum Mołulum

¹³ Na mon ei połup kin enim kin ngond ei, wumb nii endi, eim Gos kingam embe ełe, pii gii ninjing kin, kapli enim piingii ei, enim noman konj kunum kunum mołulum ei sinjing. ¹⁴ Kapli pe sinim Gos nge kumb ełe, omun kunum ei, sinim tungu enanmin. Nimbił erang sinim keimi piinmin ei, sinim nipe epi endi, Gos nge noman pałim mił, ekii sipin kin, kii simin ei, kapli Gos kom se piipi kin, ekii se eim sinim kapli epi ei ngumba. ¹⁵ Pe sinim pii gii keimi ninmin ei, eim piinim ni piimin ei, kapli sinim simin ni kii sinjpin kin, epi ei ngang kin simin. ¹⁶ Pe wumb nii endi, eim kinang pii gii ninjing wumb angim endi, oł kis kun pinerim mił endi erpi kin, dup konu kis ełe punermba mił endi pim kin, kapli eim prei erpi kin, Gos kii seng

kin, kapli Gos wumb ei kin paki top kin, sipi orung sipi kin, noman konj kunum kunum mołulum ei, ngang simba. Ba wumb kombur Gos Gui Ka kin ek buł ambilk ek kis ngungii ei, er sipipi kin dup konu kis ełe kindang kin, pungii er mułngii ei, na enim prei erik kin, Gos ngungii ei, na ninand mon. ¹⁷ Pe oł kanim kanim kun pinalim mił enmin oł ombu ei, ei oł kis ombu pałim; ba oł kis kombur enmin ei, dup konu kis ełe punerngii mił endi pałim. ¹⁸ Sinim piinmin ei, Gos nge kingam endi tonu opu mułum ei, oł kis kun pinalim mił ei, kunum kunum enałim mon. Nimbił erang Gos nge kingam Jiisas wumb ei tep ka erpi, paki tang kin, pii gii dinga ni er mułmba. Yi er mułang kin, Seisen eim wumb ei kin mandi pupu ambilpi kin, to kis ermba pinerim mon. ¹⁹ Sinim piinmin ei, sinim Gos nge kingam noł mendpił mołmun. Mołangin kin, nga pii gii ninenjing wumb pei, en enim oł kis pułwu Seisen nge angil ełe molk kin, eim dinga ełe, kongun erik kin, andik puk mołmun. ²⁰ Nga sinim piinmin ei, Gos nge kingam ya mani mei ełe om ei opu kin, sin paki topu sinim noman ka wii ngang kin, Gos kin keimi mendpił pii poł tonmun. Nga sinim eim kingam Jiisas Krai eim kin dambiltik se ende puk mołmun. Nga yi mił ku, sinim Gos keimi eim kin dambiltik se ende puk mołmun. Mołpun kin, Gos eim Gos keimi mendpił; nga Gos eim konj kunum kunum pułwu mołum ku. ²¹ Nanim kingnan noł! Enim Gos kin pii gii dinga peng molk kin, enim ek kend gos kin mandi pu mulerngii.

Jon Mon Nga Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Jon Mon Endi Nga Pułum

¹ Mon ei men ngii pii gii ninjing wumb ełe, tep er peng erip moł wu ei, na Jon mon ei, połup kin enim ngond ei, men ngii amb endi kin, eim kingam ambilam noł mił mołmun ei, noman kult. Kulup kin na endeim mendpił mon; ba wumb pei nii endi, eim ek keimi ei, pii gii ninim wumb ei, yi ku enim kin noman kultmun.

² Na enim kin noman kult. Nimbil erang ek keimi ei, sinim kin palim, nga sinim kin kunum kunum pepi mołpu ba.

³ Erinjpin Gos kin, eim kingam Jiisas Kraias sinim kin, noman ka ngonmbuł ei ni, nga noman kaimb silmbil oł ei ni, nga noman emin ngołmun oł ei ni, oł ombu pei sinim kin erangil kin, nga sinim wumb kin noman ngok oł ei ni, ek keimi oł ei er minj erik kin, yi er mułngii.

Ek Keimi Nin Noman Kultmun Oł

⁴ Nanim ka piip kin, kurup kanip piind ei, enim pii gii ninjing wumb kombur en enim, oł kun keimi ei, sin Erinjpin Gos ek dinga ninim mił ei, ekii sik yi enmin. ⁵ Pe nga na enim pii gii ninjing wumb kin, na mon endi połup kin enim ngunand mon. Nga ek dinga konj endi nip ngunand mon ku. Ba kumna kin, ek dinga endi enim kin kii sip kin ngond ek ei, yi mił wumb endeim endeim ni noman kulang kin, yi mił erngii. ⁶ Nga noman kultmun oł ei, pułe yi mił, Gos eim ek lo dinga nipi pendim ełe, sinim piipin kin, ekii sipin mułmun. Mołpun kin, ek dinga ei, enim kumna kin, yi mił piinjing ei mił, enim kapłi wumb noman kultmun oł ei mił, yi erik mułngii. ⁷ Yi mił wumb kombur pei ek kend tok, kun pinalim niłmin wumb ei, sinim kin

si kindik kin, mei orung orung ełe punjung ei, ende mułmun ei, en enim Jiisas Kraias, eim wu mił ya mei mani ełe orum pa nik, yi ninalmin mon. Ninarik kin, wumb yi nge, ek kend tok ełmin wumb ei en enim Jiisas Kraias nge opu orung wumb mołmun.

⁸ Yi mił, en enim kanik kun erik mułngii! Mon pim kin, enim kongun dinga enjing ei wii mił punermba; ba enim kongun dinga enjing nge kumep ka Gos ngang kin, kapłi singii.

⁹ Nga wumb nii endi, eim Jiisas Kraias ek ka ei ambil gii ninarpi, si kindipi kin, am ernding pupu ermba wu ei, eim Gos kin tep to mulermba. Ba wumb nii endi, eim Jiisas Kraias eim ni andan topu ngum ek ei, ekii sinjing kin, kapłi wumb ei Erinjpin Gos kin, eim kingam Jiisas kin, tep to mułngii. ¹⁰ Pe wumb nii endi, Kraias nge ek ka ni tor kindnermba wu ei, enim ngii konu ełe nirik sinarik kin, nga or pii nik, yi enerngii mon. Pe nga yi ninerngii, “Noman emin nim kin pengli,” ninerngii mon ku. ¹¹ Pe wumb nii endi, eim noman emin nim kin pendpi kin, nga oi a nip, yi ermba wumb ei, eim wumb ei, oł kis ełim mił ei, oł kis ełim mił ei, eim kin tep to mułmba. ¹² Pe na epi kanim kanim ek kombur pei nga na nip ngumbii end; ba ei pipe nin, noł triindi ełe, pułup kin, ngunermbii; ba nanim piind ei, enim kin op kanip kin, bii ni piind. Piip op kin, endeim endeim ni kanip nimbii. Nemb kin, sinim pei pupun opun kin, ka piimin ei, tonu owundu opu pimba.

¹³ Pe Gos to tonu kindang pii gii ninjing wumb ei, nge kinganim noł ya mołmun wumb ei, enim kin ek ka nik, “Ka mułei!” a nik enmin.

Jon Mon Ekii Se Poļu Gos Wumb Kin Kindim

*Pe Jon Mon Endi Nga Poļu
Kindim*

¹ Mon ei men ngii pii gii ninjing wumb tep er peng er moļ wu ei, na Jon, wu Gaiyas, na noman kuļup ngoļ ei kin, mon ei puļup ngond.

² Nanim wu puļ mendpiļ; na yi nip piind ei, wumb kin nim epi kanim kanim nimin kin, pei kapli ka moļun yi ni piind. Nga na ni piind ei, ninim noman tuk eļe ka seng muļun kin, yi miļ ku, ninim ngenj eļe ka seng kin mulnjii. ³ Yi miļ na nanim ka mendpiļ piinj kunum ei, wu engin-jpin kombur na kin ok pendik kin, ek yi ni tor kindnjing; “Nim ek keimi ninim miļ, ekii sikin kin kongun dinga erkin kin, nga ek keimi nin miļ, ninim yi ku oļ kun ka erkin kin, no pekin moļun,” pa yi ninjing.

⁴ Nik kin, epi eipi endi oļ yi miļ erang kin, na pe ka piind oļ ei miļ, na piinermbii mon. Piinarip kin, nanim ek keimi nin, pii gii ninjing kingam noļ ei, ek keimi ninim miļ yi ku, en enim oļ kun ka ekii sik kin, no pek moļmun.

Geiyas Eim Embe Tonu Pum

⁵ Nanim nge wu puļ mendpiļ; nim kongun keimi ka erkin kin, sinim nge engin-jpin noļ paki tokun, yi en ei, pii gii ninjing wumb ei, kumb ningiļ kan poļ tunen; ba nga nim paki tun. ⁶ Tokun kin, en enim pii gii wumb kuļou tunjung wumb ya eļe ok pendik kin, nim en enim kin, en oļ ei miļ, ni tor kindnjing. Kapli, nim am en enim andlam eļe, ok pungii ei yi ku, andan tokun eran kin, Gos kanpi ka pimba oļ ei, yi ku enjii. ⁷ Yi miļ erang en enim andlam eļe, andik punmun ei, Jiisas Kraiss nge kongun erngii nge punmun. Puk kin, nga torung wumb moļmun ei, epi ngok kin, paki tok erngii ni, yi piinaļmin

mon! ⁸ Kapli pe, sinim pii gii ninjing wumb ei, kapli Gos kongun wumb ombu paki topun kin, kan kun erpin se muļmun. Moļpun yi enjpin kin, sinim kapli en enim ek keimi eļe, kongun ei, ende kindpin enmin miļ, sinim oļ yi enmin eļe, kongun yi ku ermin.

*Diyosrepiis Kin Diimiisriyas Enim
Kanik Kun Erik Muļngii*

⁹ Na mon osii endi ok poļup kin, men ngii pii gii ninjing wumb moļmun wumb ei kin kindinj; ba Diynosrepiis eim, wu num moļpu kin, wumb ombu tep ermbii ni noman to piirim. Piipi kin, ya na ek ninj ei, eim ekii sinaļim mon. ¹⁰ Yi miļ pe na enim kin ombii kunum ei, op kin, eim epi kis kanim kanim erim ei miļ nip, peni eļe ni tor kindmbii end. Pe eim sin kin am kis nipi kin, nga eim ek kend kun pinaļim, yi nipi eļim. Erpi kin eim, oļ yi eļim ei, am kapli enaļim. Nga wu angim noļ kombur ongii ei, “Onmun,” a nipi kin, enim sipi kin, paki topu enaļim mon ku. Nga wumb kombur wu ombu sik kin, paki tok ermin ni erngii ei, “Mon!” pa nipi kin, nga “Enim yi enerngii,” nipi kin, nga men ngii eļe, “Enim kapli tuk onerngii, enim si kindik kin tor pei!” pa niļim ku.

¹¹ Nanim wu puļ mendpiļ; nim oļ kis kun pinaļim miļ ei, ekii sinenjii mon, ba oļ kun ka paļim miļ ekii sikin enjii. Wumb nii endi, eim oļ kun ka paļim miļ eļim wumb ei eim Gos nge wu muļmba. Nga wumb nii endi, eim oļ kis kun pinaļim miļ, ekii sipi ermba ei, eim Gos endeim kinanim mon!

¹² Diimiisriyas eim kongun enim, “Nim nga oļ ka enim,” pa ni wumb pei yi ninmin. Nga ek keimi pim miļ, eim piipi kin, ekii sipi kin oļ kun pim miļ kunum kunum er muļum. Muļang kin, nga sin pupun kin, kanpin enjpin miļ, nipin tuk ku kindinmin. Nga nim piinjii ei, sin ninmin ek ei, keimi pimba.

¹³ Na ek kanim kanim pei enim kin nimbii ni piind; ba nanim pipe eļe ni

noł triindi ełe, połup kin ngunermbii mon. ¹⁴ Na enim kin op kin kenmbii ni piind. Wamb kin, kapłi sin sinim kin mendpił ek nipin piimin.

¹⁵ Noman emin ei, enim kin pengłi! Ninim nge wumb puł nin, kand si nołum wumb ombu, nim kin, “Ek ka,” nik kindmin. Nga sin nge wumb puł nim kand si nołum wumb ombu kin, ek yi ku, nikin ngunji.

Jus Mon Endi Polpu Gos Wumb Kin Kindim

Jus Pulum Mon Ei

¹ Na Jiisas kin ekii sip kin, eim nge kongun wu mołup kin, nanim Jeims nge angim moł. Na mon ei polup kin, wumb ombu Gos eim wii topu “Nanim kin ekii sik nanim nge wumb mułngii,” pa ninim, wumb ei kin nognd. Ngop kin, wumb ombu enim, Erinjpin Gos nge noman ngołum oł ei nge, piram mułangin kin, nga enim Jiisas Kraiss eim angil ełe tep ka erang mołmun.

² Pe Gos eim kaplı enim kin kaimb sipi kin, nga eim erang enim noman tukrung emin ka seng kin, nga eim am enim kin noman kułpu ngołum oł ombu ei, enim kin pei mendpił tonu opu pengli!

Gos Nge Ek Ka Opu Orung Wumb

³ Na angnan noł mendpił, nanim enim kin noman to piip kin, mon pulmbii ni piinj mon ei, pe puls. Puls mon ei, Gos eim sinim si orung simba ei, pe na mon ei polup kin, enim kin ngond. Na nemb enim paki tang kin, enim nge pii gii ei ambil gii nik dinga kindik kin wumb ek kend tok kun pinałim mił nik kin, andan to ngołmun wumb ei kin kan kun erik mułngii. Molk kin, kunum endeim mendpił Gos eim sinim pii gii wumb pei kin ngum pii gii ei, tep ka erpin kin dinga kindpin kin, pii gii ei ambil gii ni mułmun. ⁴ Nanim ek ei mił nip ngond ei, nimbił erang wumb kombur ek kend kun pinałim wumb ei koi erik molk kin, en enim, enim kin tep to mułmun. Molk kin en enim oł kun pinałim mił erngii ei, sinim Gos nge noman ka ngołum oł ei kin en enim to eipi eipi kindik kin oł eipi endi ełmin. Erik kin, en enim oł kis kanim kanim ngenj noman kuł ngumba ni piik ełmin. Erik kin en enim sinim Jiisas Kraiss Owundu

sinim tep er mołum Owundu ei, en enim buł ngok kin yi ełmin. Kumb ok Gos nge ek ka si, ni tor kindpi kin yi nirim. Wumb oł kis ełmin ełe nge Gos kos owundu simba kunum ei en enim kumep kis singii ei sim sałim. ⁵ Pe nga na enim nemb piingii ei nge, enim ok piik kin, kanik enjing ei, Gos eim Esrel wumb Eisip mulnjung konu ełe, eim paki to se mengpi kin, Eisip konu tor tu wum. Tu wang kin, wumb ombu, eim kin pii gii ninenjing wumb ei, ekii se, eim to kondpu kis er si kindim. ⁶ Nga enim piingii ei, enjel en enim Gos ngopu kin, tep erik mułei, a nirim konu ełe, si kindik, yi erangin kin, Gos eim en enim ambilpi, sipi kin, konu endi kindang mołmun. Molk kin, ekii muł mei poru nimba kunum ełe, Gos eim sipi kan ngii mił kindang konu kis ełe, kunum kunum mułngii. Nimbił erang en enim Gos ngum kongun ei, mandi ełe erik mulenjing. Mularik kin, nga Gos en enim dinga ngopu ełe molk kin, tep erei, nirim ei mił, si kindnjing. Si kindangin kin, en enim Gos kos owundu piimba kunum owundu ei, eim enim konu kis ełe kindmba. ⁷ Ei yi mił ku, Sorom kin Gomora konu owundu tał nin, nga konu kombur orung orung mandi sirim ei, enjel erik kin, oł kis enjing ei, dup opu nopu kin, konu kin, wumb ni pei, to kis erpi eipi eipi kindrim. Kindang kin, sinim noman to piipin mułmun ei, Gos wumb nii endi oł kis kun pinałim mił er andilim ei, Gos eim wumb ei kin, oł yi ku erpi ngumba. Ngumba ei dup konu kis ełe, kunum kunum piram nop mułang kin, en enim ngenj kumbii kis singii. ⁸ Yi mił ku, wumb oł yi enjing mił ku, wumb ombu en enim or kumb min men mił kenjing ei, en enim nge ngenj ełe ok kis erik ełmin. Nga yi ku sinim Owundu nge noman dinga ei, en enim ek buł ambilk kin toluł ełmin. Nga yi ku, en enim tonu epin konu ełe enjel ei nge, se ek kul sik yi erik ełmin. ⁹ Ba ok enjel owundu Maikel mołpu kin, kunum

endi eim Gos nge opu orung wu kis Seisen kin ek mił erkił kin, Moses nge ngenj ei nikił, ek mił erkił, ba enjel owundu Maikel eim, ek endi nipi kin, Gos nge opu orung wu kis Seisen, “Nim oł kis kun pinalim mił en” pa ninerim mon; ba eim yi nirim, “Owundu eim nim ek dinga mendpił nipi kin oł kis en ełe nge ngonum,” nipi yi nirim. ¹⁰ Ba wu ombu en enim pei ei epi ombu, pii kun enalmin ełe nge, en enim ek kis nik kin, nga en enim epi pii kun enmin epi kanim kanim ombu, en enim kung owu mił, oł kanim enim ełe yi palim ei, noman to piik enalmin mon. Oł ełe nge, en enim kin kumep kis ngopu kin to kis ermaba. ¹¹ Yi mił en enim kan kun erik mułngii! Nimbil erang en enim Gos kin ekii sinerim wu Kein, eim erim oł ei, en enim yi ku elmin. Nga en enim ku nin epi simin ni piik kin, en enim erik oł ei mił wu Beilim yi ku piipi eririm. Nga yi ku kumb ok wu Kora eim ek dinga piipi kin ekii sineririm ei mił ku, en enim yi ku erik kin, Kora eririm oł ei mił Gos eim erpi kumep kis ngurum mił yi ku en enim am puk kin, konu kis ełe pungii. ¹² Yi mił wu ombu en enim mundun ming penj mołum ei mił mołmun. Molk kin, enim men ngii kuni owundu endi nungii ei nge, en enim singambil kulanmin. Kularik kin, en enim nge mendpił noman to piik kuni en enim mendpił nonmun. Nok kin, en enim yi mił kupu muł endi, jipił topu kin, nga konu tunarpi kin, konu pop topu, sipnim ei mił; nga yi mił ku, ond endi angpi, onguł pei topu kin, tengngii kunum mong top mulalim ei mił ku; nga ond dumbul pei kulii erpi kin, kołpu numenj tonum ei, mił mołmun. ¹³ Nga en enim yi mił ep noł topu kin, ko wupu onum mił, en enim oł kis kun pinalim mił enmin ei yi mił. En enim noł wer ełe, noł milali kindpi mołum ei mił, en enim singambil sik kin, oł kis yi erik mołmun. Molk kin en enim yi mił kor kanjip endi pupu kin ełe pepi ełe pepi, enim mił, yi erik mołmun;

ba Gos konu endi er sim salim ei emii mendpił peng mułngii.

¹⁴⁻¹⁵ Nga Einok eim ok yi mił nirim, wu ombu ek kend tok kun pinalim ninmin wu ombu kin tonu omba ek ei, piipi nirim. Andam tonu opu mul-tum nga Einok eim tonu opu mołpu kin, ek nipi eririm ei, Andam nge bul morung wumb tilap angil orung nga tał tonu ok mulk kunum ełe, eim tonu opu mołpu kin ek ni tor kindpi kin, yi nirim. Eim yi nirim, “Enim piyei! Owundu eim kin, eim nge enjel pei tonu, kanjip mołum ei mił, yi pei mendpił kapli ongii,” pa nim. Yi erpi opu kin, eim kapli wumb pei kii si orung kindpi kin, kos piimba. Piipi kin, eim pii gii ninanmin wumb ei, oł kis kanim kanim enjing ei, kii sipi kin, kos piimba. Piipi kin, nga ek kis kanim kanim endi, Gos kin ninjing kin, yi ku kii si ngopu kin kos piimba. ¹⁶ Wu ombu en enim kunum kunum nu gultam nik kin, en enim elmin oł ei sipik kin, wumb eipi elmin pa nik elmin; nga en enim noman ełe, oł kis kun pinalim mił erii nilim ei, ekii sik elmin. Pe nga en enim ek dinga nik kin, wumb piingii ei, “Sin sinim wumb owundu mołmun,” ni piingii nik yi elmin. Nga en enim wumb eipi nge epi endi simin ni piik kin, kenim ni elmin.

Enim Pii Gii Ambil Gii Ningii

¹⁷ Ba nanim nge wumb puł mił ei, enim piyei! Ok enim Jiisas Kraisa Owundu nge ek se andilmin wu ombu ek ni tor kindnjing ek ei piingii! ¹⁸ Wumb ombu enim, enim kin yi ninjing, “Muł mei poru nimba kunum ei, wu kombur ongii ok pendik kin, enim kin tokuł erik ngungii. Ngok kin, noman to pi-inarik kin, oł kis ombu, ekii sik pungii,” pa ninjing. ¹⁹ Wu yi nge ombu, en enim erik kin, wumb sipik tilap eipi eipi kindik kin, erangin mułngii. Molk kin, en enim noman ya mei ełe, wu noman palim mił, ekii sik erik kin, punmun ei, Gos Gui Ka ei, en enim kin mulalim mon. ²⁰ Ba enim nanim angnan noł; enim

noman tuk eġe dinga kindik kin, en enim pii gii kun ka palim miġ, dinga kindik muġgii! Molk kin, enim kunum kunum prei erngii ei, Gos Gui Ka eġe nge, prei erngii! ²¹ Nga en enim Gos noman kultum oġ eġe nge, enim kapġi no pek muġgii! Yi erik kin, nga Jiisas Krai sinim Owundu nge kaimb sipi kin, sinim ngoġum oġ ei, peni eġe tor omba kunum ei, enim kunum kunum kui er muġgii.

²² Nga enim wumb kombur pii gii dinga pinerang moġmun wumb ei kin, kaimb sik kin paki tok yi erngii.

²³ Nga wumb ombu en enim dup konu kis eġe miġ moġmun ei, kapġi enim sikir erik, si orung singii. Sik kin, enim kapġi gaġ kulk kin, kaimb sik enim oġ ei nge, wumb kombur kin yi erik ngungii. Ngok kin, konduk ok nge penj mendpiġ moġum ei miġ noman tuk oġ kis salim ei, enim kanik kun erik kin, buġ ngok kin gaġ kulk muġgii.

Prei Erpin Ek Ka Nipin Gos Ngunmun

²⁴ Pe nga Gos eim kapġi enim kan kun erpi kin, se muġang kin enim bok tok orung puk kin, oġ kis kun pinalim miġ yi enerngii mon! Eim kapġi enim si mengpi opu kin, eim tiġang dinga owundu ermbe kumb eġe tu wumba. Tu wang kin, enim nge oġ kis endi pinerang kin, enim ka mendpiġ piik muġgii. ²⁵ Gos ei Gos endeim mendpiġ moġum ei sinim se orung sim puġwu ei, eim Jiisas Krai sinim nge Owundu ei, eim kongun erim eġe nge, sinim se orung sipi kin, eim kin sim. Seng kin, sinim kapġi eim embe kapġi ambiġ tonu kindamin. Kindamin kin, eim kapġi King Owundu muġmba ei, kapġi dinga owundu mendpiġ salim; nga eim epi kanim kanim pei ei eim peng tep erpi moġum ei puġwu. Eim kumb ok moġum. Pe eim moġum ku; nga ekii ei eim kunum kunum moġpu ba ku. Ei keimi!

Gos Nge Oł Koi Er Pałim Ei Jon Kin Andan Tum

¹ Mon ei ek ninim mił koi er pim ei, Jiisas Kraiss andan tum ei, Gos Kraiss kin ngurum. Ngurum ełe nge, eim andan topu kin, Gos eim kongun wumb kin, nipe epi endi, mandi tonu omba ei nge, eim nipi ngurum. Ngopu kin Kraiss eim oł yi erpi, andan topu kin, eim nge kongun wu Jon kin, eim nge enjel kindang om. ² Nga Jon eim kenim ei mił, ni tor kindim ei, eim ek ni tor kindpi kin, Gos nge ek ka ei, peni ełe nipi tor kindpi kin, Gos nge noman to piipi kin, Gos nge ek keimi Jiisas Kraiss eim kin andan tum ei, kenim mił nim. ³ Wumb nii endi mon ei germba wumb ei, eim ka piimba. Nga wumb nii endi, eim ek ei kom se piimba wumb ei, eim ka piimba. Piipi kin, eim nipe epi endi mon ei, mon poł pendnjing ei piipi kin, ekii simba wumb ei, ka piimba. Nimbil erang mandi ermba kunum ei, oł pei keimi ei tonu omba.

Jon Ek Ka Nipi Men Tolmun Ngii Angil Orung Nga Tal Nge Wumb Ngołum

⁴ Pe na Jon mon ei, angil orung nga tal połup kin, Eisiya konu owundu men tolmun wumb ngii ełe kindir. Kindamb kin Gos nge noman ka nin, eim noman emin ei nin, enim kin mułang kin; Gos ei Gos eim pe mołum; nga Gos kumb ok mendpil mołulum; nga Gos eim ekii se omba ku. Nga Gui Ka ei angil orung nga tal, Gos eim konu peł kumb ełe, mołmun ei, noman emin nin; noman ka enim ngungii ku. ⁵ Nga Jiisas Kraiss keimi dinga kindpi kin, ni tor kindnim. Kindpi kin, eim kumb se mengk kangii ei, eim kołpu kin, nga angpi tonu opu kin, nga konj purum. Pupu kin wumb ei, eim ya mani mei ełe king ei, eim tep enim ku.

Erpi kin, eim sinim kin noman ngopu kin, nga eim kołpu kin, nga eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindang kin, sinim wumb oł kis pinałim mił wii mołmun. ⁶ Nga Jiisas eim sinim yi erang kin, sinim tep ełmin wumb mił mołmun. Molk kin nga sin kulmał kałilmin wumb mił mołpun kin Gos kongun er mułamin kin, eim nge Arim Gos kin kongun wumb mił mołmun. Pe nga Jiisas Kraiss eim kin, tilang owundu kin noman dinga ei, kunum kunum mułmba; ei keimi!

⁷ Enim kenei! Jiisas eim konu kupu kin ouni onum. Onum ei, wumb pei eim keningii. Kanik kin, nga eim tunjung wumb ei, keningii ku. Ya mani mei ełe wumb pei, eim kanik kin, en enim noman embin tok, kaimb sik kin, kei dinga ningii. Yi mił, ei keimi, yi ermba.

⁸ Gos Owundu yi ninim, “Na nam kumb se mendpil nin, nga ekii se mendpil ouni.” Gos Owundu yi nipi, pe mołum; nga eim kumb ok mołulum ku, nga ekii se kunum endi eim omba ku. Gos mendpil, eim noman dinga mendpil pałim.

Jon Gos Kindim Wu Kingam Ei Kenim

⁹ Na nam Jon enim nge enginjing moł. Nga sinim Jiisas kin dambiltpin se ende pupun mołmun. Mołpun kin, na enim kin oł embin tui nin, ngenj kumbii ei sipin kin, nga Gos sinim wumb tep er mołum konu ełe, na enim kin tuk ełe moł. Pe nga sinim pei oł embin tui ei dinga ko wupun kin, Pasmos ni konu pokum ełe, kindangin moł. Nimbil erang na Gos ek ka ni tor kindinj konu ełe, ni ek keimi ei, Jiisas andan topu na ngum. Ngang kin, ek ei, na ni tor kindinj konu ełe nge, na to tor kindinjing. ¹⁰ Pe sinim nge Owundu nge kunum ei, Gos nge Gui Ka ei, na kin dinga tonu om. Wang kin, na nge buł morung ełe piinj ni, ek dinga endi tengim ei yi mił, beli owundu endi turum. ¹¹ Ek ei yi ninim, “Nim ninim epi nipe endi ken mił ei, mon

poł mani kindnjii. Kindkin kin, nga men tołmun wumb ngii angil orung nga tał ełe, mon ei, kindnjii. Kindnjii konu ei, Epeses kin, Simerna kin, Perkama kin, Taiyasaira kin, Saris kin, Pilarełpiya kin, nga Leiyorisiya kin, konu ombu ełe kindnjii.

¹² Pe nga, na kan orung kindip kin, wumb nii endi, na ek ei nirim mił ei, kenmbii end. Erip orung kindip kin, na kenj ni, dup alam kałimmin epi gol angil orung nga tał tuk ełe, mundangin mułang kin na kenj. ¹³ Pe dup alam tuk mii memb ełe Gos mani kindim wu kingam mił, wu endi engim. Engim wu ei, konduk endi kindang kin, mer simb ełe tor pum. Pang kin, nga ond kinemb owundu mił, gol epi ei, eim pepil ełe kan sim. ¹⁴ Nga eim peng enjin ei, kuru erpi kin, kung siipsiip enjin kuru mił min, konu kupu kuru yi mił pim. Peng kin, nga eim ningil ei, dup anmbil mił gur nim. ¹⁵ Nga eim simb ełe tilang owundu erim. Erpi kin, yi mił gol epi dup owundu kiłangin kin, tilang enim yi mił erim. Erang kin, nga na piinj ni, eim nim ek ei, noł kułup dinga tonum ei, yi mił ek tengim. ¹⁶ Pe nga eim kor kanjip angil orung nga tał eim angil tunding orung ełe embilim. Embilpi kin, nga eim tui jik mił, tukum orung orung anmbil tał ouni tukum mołum ei mił eim gupu ełe tor om. Eim kumb ningil ełe, konu tinga eni, topu tilang owundu enim, oł ei mił erim. ¹⁷ Pe kunum ei, na eim kanip kin, na nam mani mei ełe, mani pup kin, wumb kolk pałmin oł ei nge mił na erip pinj. Ba eim angil tunding orung ełe na ambilpi kin, ek yi nim, “Nim mund mong tunenjii mon! Na nam kumb se mendpil mołup kin nga ekii se mendpil ełe mołup end ku,” pa yi nim. ¹⁸ “Pe na nam konj moł! Ok na kuls; ba nga nim na ken ei, nam kunum kunum konj mołuł. Na ya mei ełe wumb koltmun oł ei nin, dup konu kis ei nin, na noman dinga ełe nge, kii wał mił dinga ei, na ambil se moł. ¹⁹ Pe nim kan epi ei, nga

mon endi pulnjii! Polkun kin, ei pe kan epi ei nin, nga epi endi ekii se tonu omba epi ei, nin pei pulnjii ku. ²⁰ Yi mił, epi pułe koi erpi pałim epi ei, tor omba ei nge, kor kanjip angil orung nga tał, nim na angil tunding mołum ei nin, nga gol dup alam kalk angindilmin epi ei, angil orung nga tał ei nim kan. Kan ei pułe yi mił: kor kanjip angil orung nga tał ei, men tołmun ngii ełe nge, angil orung nga tał enjel; nga gol mił dup alam kałimmin epi ei, men tołmun ngii angil orung nga tał mił, mołmun ku.

2

Gos Ek Ka Epeses Konu Ełe Kindim

¹ Wu endi Jon kin nim, “Nim Jon mon polkun kin, Epeses men tołmun wumb nge enjel ełe, mon ei kindnjii. “Wu endi kor kanjip angil orung nga tał angil tunding ambilpi sipi kin, nga eim dup alam gol kałimmin epi angil orung nga tał ełe, tuk mii memb andilim ei, na ek yi nip nognd. ² Na piind ei, enim nipe oł endi enjing. Nga enim kongun dinga erik kin, nga oł embin tui ko wuk kin, nga kunum olt kui er mulnjung ei, na piind. Nga na piind ei, enim wu endi oł kis erim wu ei, noman ngunerngii mon! Nga na piind ei, enim wu nii endi, eim na Gos kongun kindim wu, ni piinmin. Nga enim wumb ei ek piik kin, mok tok poru ninmin. Nga enim wumb oł ei enmin pułe ei, piik enmin. Nga enim wumb ei, ek kend tok ełmin wumb, ni piingii. ³ Yi ku, na piind ei, wumb oł kis ełmin wumb enim kaninmin ei, enim na embe ambil gii nik mołmun. Nga wumb ombu, enim kin ngenj kumbii ngonmun; ba enim dinga angk kin, oł embin tui ei ko wunmun. Nga enim kongun dinga ei, ten kulk enanmin mon; ba enim kunum olt kui erik mulk ei, na piind. ⁴ Ba na ek endeim endi, enim kin nimbii end. Enim kumb se, na kin pii gii ninjing kunum ei, na kin noman mendpil ngunjung; ba pe yi mił nga, enim noman ngunanmin mon. ⁵ Enim

piinmin, ok enim oł kun ka enjing; ba pe enim oł kun ka ei si kindik kin, bok tonmun. Yi mił, enim nga ok oł enjing oł ei, pii kun erngii! Pe enim noman ak tok kin, oł kis buł ngok kin, ok enjing mił yi erngii! Mon pim kin, enim noman ak tunenjing kin, kapli na enim kin op kin, enim dup alam ei, na si tor simbii. ⁶ Ba enim oł ka endi ei, piram palim. Enim Nikolaisan wumb ełmin oł kis ei, enim ka piinanmin mon. Na yi ku, na en enim enmin oł ei, ka piinand ku.

⁷ “Kapli enim kom pim kin, kapli enim Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb ngii pei ngonum ek ei, kapli piingii.

“Nga wumb nii endi, Gos kin pii gii dinga nimba wu ei, kapli na Gos eim nge ond mong noman konj kunum kunum mołulum, eim nge pani aka pin pałim ei, ngumbii,” pa nirim.

Mon Poł Endi Simerna Konu Men Tolmun Kindim

⁸ Wu ei Jon kin nirim, “Nim mon ei polkun kin Simerna konu owundu ełe men tołmun wumb nge enjel ei ngunjii. Ngunjii ek ei, yi mił: “Wu nii endi, eim mołpu kumb ełe kindpi kin nga mołpu, ekii kindpi, kołpu kin, nga angpi tonu opu kin, konj mołpu ełim wu ei, na ek nip ngond,” yi nirim. ⁹ “Na enim ngenj kumbii nin, embin tonu onum ei, na piind. Na piind ei, enim wumb kurpu mołmun; ba enim piram epi pei salim. Na piind ei, wumb kopur enim kin ek buł morung oł niłmin ei, na piind. Wumb ei yi ninmin, ‘Sin Jura wumb mołmun,’ pa ninmin. Ba wumb ei, ek kend tok ninmin; en enim Gos kin ekii sinałmin Jura wumb; ba en enim, Seisen kin ekii silmin wumb mołmun. ¹⁰ Pe enim ngenj kumbii singii ei nge, mund mong kulerngii mon! Enim piingii! Seisen enim wumb kopur olkup topu kin, mer kan ngii mił ełe kindpi kin, erngii mił ei, kenmbii ni piipi erim. Nga enim kunum engki pei ełe, enim ngenj kumbii ko wuk noman embin to piingii. Ba enim

pii gii ei, dinga ambil gii ni, molk puk kulngii. Kulangin kin, na enim noman konj kunum kunum mołulum epi ei nge, ngumbii.

¹¹ “Enim kom pim kin, enim nipe epi endi, Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb pei ngonum ei piingii.

“Piik kin, wumb nii endi, kopur en enim pii gii dinga nim kin, kapli wu ei, eim dup konu kis ełe, pungii kunum ei, eim dup konu ełe punermba mon!”

Mon Poł Endi Perkama Konu Ełe Wumb Kindim

¹² “Jon nim ek ka endi, Perkama konu ełe men tołmun wumb nge enjel kin mon endi polkun kin kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

“Wumb nii endi, eim ek ei, tui jik mił tukum orung orung ambil ełe tał ouni mołum ei mił, na ek ei ngond. ¹³ Na enim pałmin konu ełe, na piind ei wumb kis mołmun konu ei Seisen eim tep er mołum konu ełe mołum. Ba enim na nge embe kin, keimi ambil gii nik mołmun. Nga enim na kin pii gii ei, dinga pałim ku. Nga na nge pii gii niłim wu Andipas ei, eim na nge ek ka keimi ni tor kindilim wu ei, enim kin mołum. Nga konu ei, Seisen mołulum konu ełe, to kundjung. To konduk kunum ełe, enim pii gii dinga pim ei, koi enenjing mon. ¹⁴ Ba ya ełe, na ek aninga kopur, enim kin nimbii end. Nga enim Perkama wumb kopur, Beilam ek ei piik kin ekii silmin. Sik kin, Beilam wu ei, eim oł endi wu Beilek ek nipi ngang kin, Esrel wumb kin er kindang kin, ek kend topu ngang kin, gos kend kin, kuni ngunjung kuni ei, Esrel wumb nok kin, oł kis ei, en enim kin pim ku. Nga amb eipi ngunduk oł yi erangin kin, oł kis ei, en enim kin pałim ku. ¹⁵ Nga yi mił ku, enim wumb kopur tuk mołmun konu ełe, Nikolaisans ek ninjing oł kis ełe, ekii silmin. ¹⁶ Yi mił, enim oł kis buł ngok kin, noman tuk ełe ak tungii! Mon pim kin, nga mandi kunum endi, na enim kin op kin, enim ek dinga wii, tui jik mił, gupu

eġe tor onum wumb ei kin, opu orung enmin wumb ei kin, opu ermbii.

¹⁷ “Pe enim kom pim kin, kapġi enim Gui Ka ek nipi kin, men toġmun wumb pei ngonum ek ei, enim pi-ingii!

“Wumb kopur en enim pii gii dinga pim kin, kapġi wumb en enim ‘mana’ kuni ka wii miġ epi ei, epin konu eġe koi er paġim ei, Jiisas eim epi ka wii miġ ei, ngumbii. Nga na en enim kom ku ei, ka wii kuru endi, embe konj endi poġup kin, ngumbii. Ngamb kin, wumb eipi endi piin-erngii; ba simba wumb ei, eim mend-piġ piimba.”

Mon Poġ Endi Taiyasaira Konu Eġe Kindim

¹⁸ “Nga nim Taiyasaira konu eġe, men toġmun wumb nge enjel kin mon endi polkun kindnjii.

Kindnjii ek ei, ‘Na Gos nge kingam ek ka ei, kindamb kin onum. Na ningiġ eġe, dup seng miġ, gii dinga ninim; nga na simb kum ei, er ka erpi seng kin, gol miġ tiġang er salim. Seng kin, na ek ei, enim kin kindind.

¹⁹ Yi miġ na enim nipe kongun enmin ei, na piġ. Piġ eġe nge, enim wumb eipi noman ngoġmun oġ ei nge kin, pii gii dinga ninmin ei kin, nga Gos nge kongun dinga enmin ei kin, nga oġ embin tui ei dinga angk kin, kui kinan enmin ei na piġ ku. Nga na piind ei, enim ok enjing ei, ka wii miġ pim; ba pe enim oġ ka wii mendpiġ nga enmin. ²⁰ Ba ya ek eġe, na enim kin ek nimbii end. Nip kin, enim amb owundu Jesepel amb kis endi kan wiik tangin kin, enim kin moġum ei, eim ‘Na Gos ek se andiġ amb,’ pa nirim. Nipi kin, eim ek ni tor kindpi kin, na nge kongun wumb ei, andġam eipi endi andan topu kin kindang puk kin, amb eipi nge ngunduk kin, nga en enim gos kend kin kuni ngok erik kin, kuni ei noġmun. ²¹ Yi miġ na eim kunum kopur wii tamb kin, eim oġ kis ekim ei, buġ ngopu kin noman ak tumba; ba amb ei, eim oġ kis ombu, si kindmbii ni piinaġim mon. ²² Ei miġ paġim,

kapġi na piip kin, amb eim ening owundu kis ngumbii. Ngamb kin, nga pe wumb kopur amb eim kin oġ kis erik kin, amb eipi nge wunduk enmin oġ ei nge, ngenj kumbii kis kunum kunum singii. Mon pim kin, en enim oġ kis kun pinalim enmin oġ ei, buġ ngok si kindik kin, orung pungii. Puk kin, kapġi en enim buġ ngok si kindnenjing kin, en enim ngenj kumbii kis ngamb kin singii.

²³ Nga na amb ei, eim kingam noġ ei to kundmbii ku. Nga wumb na oġ yi eramb piik kin, men toġmun wumb pei, na wumb nge noman tuk eġe nin, nga en enim noman eġe piinmin miġ ei, na piind ni piingii. Nga na wumb endeim endeim ni, nipe oġ endi enjing miġ ei, erip kin kumep to orung kindmbii.’ ”

²⁴⁻²⁵ “Ba enim Taiyasaira konu eġe wii moġmun wumb ei, ek kis ni ngonmun ek ei, ambiġ gii nik kin, ekii sinaġmin. Si kindik kin, enim wumb kombur Seisen nge ek koi er paġim miġ ek ei, ni ngonmun ek eipi ei, ekii sinaġmin ku. Na ek enim kin nind ei, na enim kin epi oġ embin tui endi, enim kin kindamb kin, tonu onenmba mon. Ba enim pe ambiltmin oġ ka wii ei, ambiġ gii ni muġangin kin, orung ombii. ²⁶⁻²⁸ Wumb nii endi, eim kongun erpi kin, pii gii dinga pim kin, nga eim na nge oġ kun ka ei, ekii si moġpu pupu kin, na orung ombii kunum ei, na en enim noman dinga ei, nam nge Arnan ngum noman dinga ende ei, na enim ngumbii. Ngamb kin, wumb konu orung orung pei ei, tep erik muġngii. Molk kin, tep ermba ei, kepġi aiyon dinga wii miġ, opu nurpuġ topu kin, mei nganmbi ming ei, nurpuġ tonum miġ, yi ermba. Nga na en enim kupiiring kanjip ei miġ, tiġang ka wii ei, ngumbii ku.

²⁹ “Pe nga, enim kom pim kin, wumb nii endi Gui Ka ek nipi kin, men toġmun wumb pei ngonum ek ei piingii!”

3

Saris Konu Ete Mon Pol Kindim

¹ “Nga nim Saris konu ete men tolmun wumb nge enjel, mon endi polkun kindnjii. Ek ei yi mił ninim:

“Na Gos nge Gui Ka angil orung nga tał na kin mołum. Nga na kanjip angil orung nga tał na ambilip moł. Mołup kin, na ek ei nip enim ngond. ‘En enim nipe oł endi enmin ei, na piil. Na piind ei, enim konj molk pungii wumb ek ei ninjing; ba enim kulii mił mołmun ei,’ na piind. ² Pe enim konj kind molk kin, nga en enim nipe epi endi si mołmun epi ei, dinga kindik kin se mułngii. Nga en enim pii gii ei kulerngii mon! Nimbil erang na kenj ei, enim nipe epi endi enjing oł ei, na nge Gos kumb ete, kun ka mendpił molałim mon. ³ Enim piingii ei, enim nipe epi endi, ek ka andan tok kin, nga nimbil mił erik sik kin, piik enjing ek ei, nga ambil gii nik kin, oł kis buł ngok kin, noman ak tok yi erngii. Erik kin, pe nga enim konj kindik, mulenjing kin, na waning wu mił enim kin ombii. Nga na ombii kunum ei, enim piinerngii mon! ⁴ Ba enim wumb aninga kopur, Saris konu ete wumb ei nge konduk mił oł ei, erik kin, penj tunenjing mon! Tunarik kin, enim konduk kuru mił endi kind pendik kin, na kin wangin kin, ouni bin. Nimbil erang enim kun ka mołmun oł ei, yi erngii! ⁵ Ba wumb nii endi, eim na kin pii gii dinga pim kin, kaplı na wumb ei, konduk kuru endi ngamb kin, kindmba. Kindpi kin, nga na eim nge embe ei, mer wumb kunum kunum konj mołumun konu ei, pe molk pungii mon ete, embe polk pendinj ei, kil ngopu kin, si kindnermbii mon. Si kindnarip kin, nga nam nge Arnan nge, kumb ete kin, eim nge enjel kumb ete kin, ni tor kindip kin, ‘Ei na nam nge wumb,’ pa nimbii.

⁶ “Pe enim kom pim kin, kaplı wumb nii endi, enim Gui Ka ek nipi kin, men tolmun wumb kin ninim ek ei piingii!”

Pilarelpia Konu Ete Mon Pol Kindim

⁷ Nga nim Pilarelpia konu ete, men tolmun wumb nge enjel mon pulkun kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

“Na nam oł kun ka ete pułwu nin, nga na nam keimi kun mendpił pułwu. Nga na nam Deipis nge kii wał ambilip moł. Nga na ondu aki toł wu moł; ba wumb endi, eim kaplı ondu ngunermba mon! Nga na ondu ngoł wu moł; ba wumb endi, kaplı aki tunermba mon ku!

⁸ Na enim nipe oł endi enmin oł ei, na piil. Pe enim noman dinga kembis kopur palim ei, na piil ku. Nga enim na ek emb tunj ei, pii gii nik kin, ekii sinjing. Sik kin, nga enim, na embe koi enenjing mon ku! Na enim kin ngii ondu ei, aki topu, sinj sałim. Nga wumb endi kaplı ondu ei ngunermba mon! ⁹ Piyei! Wu amb en enim, Seisen nge men tolmun wumb mołmun. Molk kin, yi niłmin, ‘Sin sinim Jura nge wumb,’ pa nik. Ba en enim ek kend tok elmin; nga enim Gos kin ekii sinanmin mon ku. Piyei! Na nam wumb ei, tu wup eramb kin, ok enim kin ming gopsing pii polk kin, kan mani kanik kin, men tok yi erngii. Erik kin, nga en enim piingii ei, na enim kin noman ngond. ¹⁰ Nimbil erang enim na ek dinga nind ek ei, piik ekii sik kin dinga angk kin, oł embin tui ko wuk mulnjung. Molk kin, nga enim kin oł embin tui tonu omba kunum ei, na enim ka tep mułmbii kunum endi, oł embin tui ei nge, wumb konu orung orung pei ei kin, tonu omba ei opu kin, ya mani mei ete wumb pei erngii mił, kenmbii ni piip kin, kindang omba. Wang kin, kunum ei, na enim kin, ka tep mułmbii. ¹¹ Na enim kin pe sikirip orung ombii! Pe enim pii gii ei, ambil gii nik kin, ka mołmun mił, yi mułngii. Yi erangin kin, wumb eipi enim nge epi ka wii ei, wii singii nge, kui er mołmun epi ei, waning sipnerngii mon! ¹² Wumb nii endi, eim na kin pii gii nipi kin, ambil gii ni kui er mołum wu ei,

na oł yi eramb kin, eim Gos nge men tołmun ngii konu ełe, tumunj dinga mił, ambil gii nipi kin, kunum kunum mułmba. Mołpu kin, nga eim Gos men tołmun ngii ełe, si kindpi kin, tor punermba mon. Punarpi kin, nga Gos embe eim kin, mon połup pendmbii. Pendamb kin nga wu ei kin, Gos nge konu owundu embe ełe, 'Jerusalem konj,' pułmbii ku. Połup kin, nga Jerusalem konu ei, tonu epin konu ełe mani omba ei, na nge Gos kin omba. Wang kin, nga eim kin, nam nge embe konj ei, pułmbii ku.

13 "Yi mił pe enim kom pim kin kapli Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb ngonum ek ei, enim piingii!" pa nim.

Leiyorisiya Konu Ełe Wumb Mon Poł Kindim

14 "Nga nim Leiyorisiya konu ełe nge enjel ei, mon polkun kin, men tołmun wumb kin kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

"Na ei keimi nił wu, nga na Gos ek ka kun, ni tor kindił wu. Nga na kunum kunum ek keimi nił pułwu moł; nga na Gos epi kanim kanim pei eririm ei nge, na pułwu moł ku; nga na ek ei nip ngond. 15 Na enim nipe oł endi enjing ei, na piil. Pe enim pii gii ei yi mił; enim muł enanim nin, jii ninanim ei, na piil. Ba na piind ei, enim jii ninim min, muł enim ei, kapli na piil. Ba na piind ei, enim jii ninim min, muł enim ei, kapli na piil ku. 16 Ba nimbił erang, pe enim muł mił enim ei, enim molk kin, pe nga enim muł enanim min jii ninanim mon ku. Yi mił erang, na nam pe enim kin, jipambił nam gupu ełe tumbii pałim. 17 Yi mił enim yi ninmin, 'Sin ku nin epi pei sałim,' niłmin; nga 'Sin ka wii mołmun,' yi ninmin; nga 'Sin epi endi sinerang kin, wii mołmun,' yi ninałmin mon. Ba enim am kis mendpił mołmun yi mił; wumb enim kin kaimb sik ngolangan; nga enim epi sinerang wii mendpił mołmun; nga enim nge

ningił tumbun mił mołulum; nga enim ngenj wii mił mołulum. Ba nga enim oł ei piinałmin mon. 18 Yi mił erang, na enim kanip nind. Enim pii gii ei yi mił ku; enim na nge ku gol ei top er singii nind. Nip kin, ku gol ei, dup nopu kuru ka er sałim ei, sengin kin, enim epi pei simba nind. Nip kin, nga enim konduk kuru ka ei, na kin top erik kin, en enim konduk kindnarik wii mołmun ei, kindik pandi tok kin, en enim singambił pałim ei, piinermba mon! Nga enim ond mong kopung ei, top er sik kin, en enim ningił ełe kindngii. Kindik kin, enim ningił ełe, ka seng kin, epi pei keningii. 19 Kapli nam wumb kombur, noman erim kin, kapli nam wumb ei ek ngop kin, nga enmin oł ei, er kun erip erip enj. Yi eramb kin, en enim kom si piik kin, en enim oł kis buł ngok, si kindik kin, noman ak tok kin, orung ongii. 20 Piingii! Na enim ngii ondu ełe, angip kin, to seki seki nind. Nip kin, pe wumb nii endi, eim ei piipi kin, ngii ondu aki tang kin, na eim noman tuk ngii mił ełe, nirik op kin, eim kin kuni numbii. Namb kin, nga eim na kin kuni ouni numbuł. 21 Pe wumb nii endi, eim na kin pii gii dinga pim kin, na kapli nemb kin, wumb ei, eim opu kin, na kin tonu epin konu ełe nam king peł ka ełe mułmba. Mołpu kin, ei yi mił ku, ok nam oł kis pei ei, kamb mani kindip kin, akip nam Arnan kin, eim epin konu peł ka wii ełe kun moł. 22 Pe enim kom pim kin, Gos nge Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb ngonum ek ei, kom ka se piingii!"

4

Epin Konu Ełe Gos Kin Ka Men Tołmun

1 Oł ei poru neng kin, na or kumb mił epi endi kenj ni, epin konu ełe ondu aki topu kin, wii sim. Seng kin, nga epi endi beli mił ek tengim. Tangpi kin, nga ek nipi, na ngopu ek yi nim, "Nim ya tonu ełe wan kin, na nim epi nipe endi, ekii se tonu omba ei, andan top ngumbii. 2 Pe

kunum eŕe mendpiŕ, Gos Gui Ka ei, na dinga tep erim. Erpi kin, nga tonu epin konu eŕe kenj ni, king peŕ endi sim. Seng kin, peŕ konu eŕe, wumb endi tonu eŕe muŕum. ³ Moŕpu kin, nga wumb eim kumb ningiŕ eŕe, kom ku am ka wii mendpiŕ ei, tiŕang ka wii erpi, ku owundu top eŕmin ku ei miŕ sim. Sim kom ku ei, ku ka wii mendpiŕ ei, eim kin konu orung orung paŕim kom ku ei, embe ‘jasper kin korniiliyan’ niŕmin. Nik kin, nga ei eim konu kumb giipim poŕpu kin, king peŕ eŕe, si pok erim. Erang kin, na kenj ni, kumb giipim ei, mon kanim kanim konj miŕ, tiŕang eipi eipi kom ku, ‘emral’ niŕmin, yi miŕ tiŕang erim. ⁴ Nga king peŕ eŕe miŕ engki taŕ nga kapŕi kapŕi king peŕ eŕe ka wii ei, si pok enjing. Erangin kin, nga peŕ eŕe, men toŕmun wumb num, engki taŕ nga kapŕi kapŕi peŕ eŕe moŕmun. Molk kin, wumb num ei, konduk kuru kindik kin, nga king peng kon eŕe ku gol peng eŕe mund-njung. ⁵ Nga king peŕ eŕe, kumb kinang miŕ erim. Erpi ek tangpi kin, nga gur gaŕi nim. Nga king peŕ kumb eŕe, dup jep angŕi orung nga taŕ ei, nopu tiŕang erpi kin, peŕ konu ka eŕe, mandi moŕum. Moŕpu kin, dup jep angŕi orung nga taŕ ei, Gos nge Gui Ka moŕum. ⁶ Nga king peŕ kumb eŕe ei, ep noŕ kirapi miŕ, tiŕang erpi salim.

Seng kin, nga king peŕ salim konu eŕe, orung orung kumb eŕe, epi konj moŕum epi ei, kumb ni, buŕ morung ni eŕe, ningiŕ pei paŕiŕim. ⁷ Peng kin nga kumb se epi konj moŕum epi ei, wusii simbii owundu mendpiŕ miŕ, epi endi moŕum. Moŕpu kin, nga konj moŕum epi ei, kung kou peŕe miŕ, endi muŕum. Moŕpu kin, nga konj moŕum epi ei, wu miŕ endi, kumb ningiŕ paŕiŕim epi endi muŕum. Moŕpu kin nga konj moŕum epi ei, kei du owundu miŕ, endi tonu mendpiŕ bur nipi kin, andiŕim miŕ muŕum. ⁸ Nga epi konj kapŕi kapŕi moŕum epi ei, endeim endeim ni, kong angŕi orung pepi, nga endeim paŕim. Peng kin, nga konj epi ombu ei, enim ningiŕ

ombu, pei paŕim ei, tukrung kin, torung kin ouni paŕim. Peng kin, pe epi konj ombu, en enim epin tinga ouni, kunum kunum golang nik kin, si kindnaŕmin mon. Pe en enim golang yi miŕ niŕmin,

“Oŕ kun ka! Oŕ kun ka! Oŕ kun ka! Gos ei, eim sinim nge Owundu Gos dinga owundu mendpiŕ moŕum. Moŕpu kin, ei eim kumb ok mendpiŕ moŕum. Nga ei eim pe moŕum ku. Nga ei eim ekii se, orung omba ku,” pa nik kin, golang yi niŕmin.

⁹ Pe nga, en enim epi konj moŕum epi, kapŕi kapŕi ei, en enim golang nik kin, “Gos kin peŕ eŕe moŕum ei, eim tiŕang owundu salim,” pa nik. Nik kin, “Nga eim embe ambiŕ tonu kindik kin, nga eim kin ka piik ngok kin, eim peŕ eŕe, tonu moŕpu kin, eim kunum kunum konj moŕum, epi konj moŕum ei,” pa niŕmin. ¹⁰ Pe nga, Gos nge men toŕmun wu num engki taŕ nga kapŕi kapŕi ombu wumb ei, Gos peŕ eŕe ka wii moŕpu kin, eim kin, ming gopsing pii polk kin kan mani kanik kin, eim kin prei enjing, wu ei, eim kunum kunum konj moŕum wu ei kin, wumb ombu en enim, king nge peng kon miŕ epi ei, wu endi nge peŕ eŕe ka wii moŕum wu ei kin, olkup to kindik kin, golang yi ninjing.

¹¹ “Nim sin nge Owundu Gos. Nim oŕ kun ka wii er moŕum. Nim kapŕi wumb ka pii ngok kin, nim embe ambiŕ tonu kindmin oŕ ei ni, nga nim noman dinga wii ei sinjii,” pa nik yi enmin. “Nimbiŕ erang nim epi kanim kanim pei eririn. Nga nim nge noman eŕe, epi kanim kanim ei konj molk punmun. Nga nim nge noman dinga wii ei, epi pei tonu opu moŕum.”

5

Jon Mon Endi Ekii Se Tonu Omba Epi Tuk Pim Ei Kenim

¹ Na kenj ni, Gos King peŕ eŕe, moŕum konu angŕi tunding orung

ele pipe mon endi kimbrik sengin sirim. Sirim mon ei, tukrung ni, torung mon pei mołum. Mołpu kin, nga mon ei, kan mił epi ei, kan tok pendnjing kan ei, angil orung nga tał pirim. ² Nga enjel dinga wii endi kenj ni, eim ek dinga ni tor kindpi kin, yi nim. “Wumb nii endi ei, eim kun ka wii mołum wu ei, kapli eim kan ei, to kilip topu kin, pipe mił mon ei, aki topu kin kindang simba?” ³ Ba wumb endi epin konu ele ei nin, nga mani mei konu ele nin, nga mani mei mandring ele ei nin, pepi mił mon ele, aki topu seng kin, tuk ele keningii ni, wumb endi kapli enermba mon. ⁴ Nga na kand ei wumb endi eim kapli pipe mił mon ei, aki topu kin, tuk ele kenmba mił, wumb endi mołamin mon. Yi mił peng kin, na ke dinga wii nind. ⁵ Pe nga, wumb kopur en enim Gos nge men tołmun wu num mołmun ombu, wu endi tuk mołpu kin, na kin ek yi nim, “Nim ke ninenjii mon! Nim kenjii ni ka wusii simbii owundu mił tep elim wu ei, Jura nge wumb tilap ei, Deipis nge kupam noł tilap owundu ele, tonu opu kin ei eim, oł kis kamb mani kindirim ele nge, ei eim mendpił kapli kan mił epi angil orung nga tał ei, pipe mił mon ele, kan to pendnjing pim ei, kapli kilip topu kin aki tumba nge om,” pa nim.

⁶ Na kenj ni, kung siipsiip wał mił endi ei, eim tonu peł konu ele, tuk mii memb ele, to kundnjung mił engim. Angpi kin, nga epi konj mołulum epi kapli kapli nin, nga Gos nge men tołmun wumb num ombu en enim, orung orung se pok erik mołulumun. Molk kin nga kung siipsiip wał mił ei, eim girman mił epi ei nin, nga eim ningil ei, angil orung nga tał palim ele nge, ei Gos nge Gui Ka ei, eim angil orung nga tał ei, eim ya mani mei konu ele orung orung pei ele kindang kin, punjung. ⁷ Nga kung siipsiip wał mił ei, eim pupu kin, Gos king peł ele mołum ei, eim nge angil tundung ele pipe mił mon ei sim. ⁸ Sipi kin, nga mon mił

epi ei seng kin, kapli konj mołulumun epi kapli kapli ei kin, nga Gos men tołmun wumb num ombu, engki tał nga kapli kapli ei, kung siipsiip wał mołum konu peł kumb ele, kan mani kanik kin, ming gopsing pii połmun. Polk kin, nga konj mołulumun epi nin, wumb ombu en enim, endeim endeim ni, giisa mił epi endi ni, nga ku gol ming mił epi endi ei ni, ambilk mołmun. Molk kin, nga ming mił epi ei, dup kilangin kin, mur ka wii tołum epi ei, yi mił piki topu mołum epi ei, Gos nge wumb ombu en enim, Gos kin prei elmin ek ei, tuk andan topu ngołum. ⁹ Ngang kin, pe en enim golang konj endi yi mił ninjing,

“Pe nim kapli mendpił, nim pipe mił mon ei sikin kin, nga kan mił pei to pendnjing ei, kilip tokun kin, nga tumb ei, to kołmung topun tokun kin, aki tunjii. Nimbił erang wumb nim to kundnjung. To konduk kin, nga nim nge miyem ele bein topu kin, wumb pei top er sikin kin, wumb Gos kin orung tu wukun ngun. Ngan kin, wumb pei ele, wumb tilap eipi eipi ni, nga ek eipi eipi ni, nga wumb ngenj eipi eipi ni, nga mei konu ele orung orung eipi eipi mołmun wumb ei, Gos kin sikin orung sin. ¹⁰ Sikin eran kin, sinim nge Owundu Gos kin, kułamł mił kalilmin wumb ei en enim, Gos kin kongun elmin. Erik kin, nga en enim king mił ya mani mei konu ele, orung orung wumb pei, king mił molk kin, tep erngii.”

¹¹ Pe nga, na kenj ni, enjel pei ek ninjing ei, ni piinj. Piip kin, nga enjel am pei pei mendpił ok kin, tonu king peł ele nin, epi konj mołulumun epi ei nin, nga men tołmun wu num pei ei nin, enjel pei si pok erik kin golang nik kin, angk mulnjung. ¹² Molk kin, nga en enim golang dinga nik kin, tor kindik yi ninjing,

“Kung siipsiip wał ei, ok to kundnjung ei, eim kapli mendpił,

ei eim noman dinga wii salim; nga epi kanim kanim ka wii pei salim; nga eim noman ka wii, ni dinga owundu ei salim ku; nga eim nge embe ambil tonu kindngii ku. Nga tilang owundu ni tor kindngii; nga eim nge ol ka wii erim ol ei, ambil tonu kindngii ku.”

¹³ Pe nga, na piinj ni, ei epi konu ele Gos erim wumb nin, wumb mił kanim kanim konj mołmun ei nin, nga ya mani mei ele wumb ei nin, nga ya mani mei mandring mołmun wumb kukii ei nin, nga ep nol mandring mołmun wumb kukii nin epi ombu nin, nga epi konj mołmun epi kanim kanim pei, en enim konu orung orung pei epi ei, ek yi ninjing. “Gos ei eim king pel ele, tonu mołulum; nga kung siipsiip wal yi ku mołulum. Mulangil kin, el elip nge embe, ambil tonu kindik kin, nga tilang owundu nin, nga noman dinga nin, nga ol kanim kanim eririm ol kun ka wii ei, ambil tonu kindik kin, kunum kunum yi minj, pepi ba!”

¹⁴ Nga epi kapli kapli konj mołmun epi ek nik kin, “Ei keimi!” pa ninjing. Nga Gos kin men tołmun wumb num ombu en enim, kan mani kanik kin, ming gopsing pii polk kin, men tunjung ei, Gos nin, kung siipsiip wal kin, men tok ngunjung.

6

Mon Mił Epi Ei Kan Mił To Pendnjing Epi Ei Palim

¹ Nga na kenj ni, kung siipsiip wal mił wu ei, mon mił epi ei embilim. Ambilpi kin, epi ei, angil orung nga tal kan mił epi ei, to pendnjing ei, kumb se endeim eim kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga na piinj ni, epi konj mołmun epi ei, endeim ni ek yi nipi kin, ek ei konu gur gali mił nim, “Ya wa!” a nim. ² Nga na kenj ni, kung os kuru endi mułum. Mołpu kin, nga kung os ei, tonu mułum wumb ei, eim opu ond endi ko wupu

mułum. Mołpu kin, nga eim wu king peng mondułmun epi ei nge, endi ngunjung. Ngok kin, pe nga eim pupu kin, eim wumb to mani kindpi kin, nga dinga kindpi kin, nga opu erpi pulum.

³ Pe nga, kung siipsiip wal mił wu ei, pupu kin, pipe mił mon epi ei kan mił ombu tupu to pendnjing ei, nga endi kilip topu kin aki tum. Topu kin, nga na piinj ni, konj mołulum epi ei, nga endi ek yi nim, “Ya wa!” a nirim. ⁴ Pe nga, kung os kundii mendpil endi tor orum. Opu kin, kung os kundii ei nge, tonu bul ele, wumb endi multum wumb ei, opu ermbe nge, noman dinga ngang kin, ya mani mei ele orum. Opu kin, wumb nge noman emin orung seng kin, wumb en enim eipi eipi tok kundngii ni punjung. Puk kin, nga wu ei tui jik mił epi owundu endi ngang kin, sipi kongun ermbe nge tu wurum.

⁵ Pe nga, kung siipsiip wal mił wu ei, eim pupu kin pipe mił mon epi ei, kan tekliki to pendnjing ei, kilip tang kin, aki tum. Tang kin, na piinj ni, konj mołulum epi ei, eim ek yi nim, “Ya wa!” nirim. Neng kin, na kenj ni, kung os ping endi mułum. Mołpu kin nga kung os ping bul ele, tonu mułum wumb ei, eim kuni mok tołmun ming mił epi ei nge, endi eim angil ele ambilpi mułum. ⁶ Nga na piinj ni, epi endi ek tengim mił ei, tuk ele epi konj mołulum epi kapli kapli kei mił, ok ek tengnjing. Tingangin kin, kuni owundu seng kin, kuni mandi poru nimba enim. Ei ek yi ninjing, “Nim kuni wiis mong ming kembis kunum endeim ele, ku sen mił mok tunjii. Nga nim kuni baliu mong ming kembis kunum tekliki, ku sen mił mok tunjii ku. Ba ond olip kopung ni, ond wain nol ei, to kis mundnenjii mon!”

⁷ Pe nga, kung siipsiip wal mił wu ei, eim pupu kin, pipe mił mon ele ei, kan mił epi ei to pendnjing epi ei, kilip tang kin, kapli kapli mił aki tum. Tang kin, nga na piinj ni, epi

konj mołmun epi endi nga ei, ek yi nirim, “Ya wa!” nirim. ⁸ Nga na kenj ni, kung os endi eim ngenj ele, mon mulerim mił endi mułum. Mołpu kin nga kung os ei, buł ele tonu mułum wu ei, eim embe ‘Wumb kułii’ pa niłmin ei pim; nga sikił ‘Dup konu kis,’ eim kin ekii se mandi om. Wang kin, nga el elip, noman dinga ele sikił kin, ya mani mei wumb kopur aninga ele, to kundnguł nga aninga tekliki mił mołmun ele nge; tui jik mił epi endi, nga kumb kuni owundu sim; nga ening owundu ni epi salim; nga ya mani mei ele kung simbii ni, oł ombu pei erang kin, wumb to kundngii.

⁹ Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei eim pupu kin, pipe mon kan mił endi to pendnjing angil orung ei, kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga mandring orung, na kenj ni, kułmał kałilmin konu ele kułii wumb ei, en enim noman tuk ele mandring mulnjung. Molk nimbił erang, en enim Gos kin pii gii dinga nik kin, Gos ek ka ni tor kindik kin, wumb ngunjung konu ele, opu orung wumb ngenj kumbii ngok kin, to kundnjung. ¹⁰ To konduk wumb ei, wii dinga tok kin, ek yi ninjing, “O sinim nge Owundu, nim dinga wii mendpił pałim nin, oł kun ka elin wu nin, ek keimi mendpił pułwu mołun. Mokun kin, nga sin kunum kinan nimberii mułamin kin, nim sinim opu orung ya mani mei ele mołmun wumb ei, kos piikin, mok tokun kin, sinim nge miyem bein tum ele nge, kumep kis orung ngunjii?” ¹¹ Pe nga, en enim endeim endeim ni, konduk kuru ngang kindik kin, nga ‘En enim aninga kopur, kui er mułei,’ pa nirim. Yi neng kin, en enim to kundnjung wumb ei mił mułangin kin, nga en enim engnjing noł kin, kongun ende enjing wumb ei, to kundnjung yi mił ku, enim to kundngii. To konduk kin, ekii se enim nimberii mił kaplı erang kin, kaplı Gos eim enim nge miyem kumep ei, kumb se orung kindpi ngumba.

¹² Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei, kin eim pupu pile mił mon epi ei kan mił epi to pendnjing epi angil orung nga endeim ei kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga na kenj ni, konu kopu owundu mendpił ele tang kin, eni ei ping erpi kin, ei yi mił, kon alap dup nang kin, ping enim yi mił elim. Erang kin, nga oi ei, am kundii mendpił erpi perim ei, miyem kundii mił, topu pirim. ¹³ Nga kor kanjip ei, tonu kupu muł ele mani opu kin, mei ele om. Opu kin, ei yi mił, ond pik mong pol tunerang kin, ond ei konu pop owundu tang kin, mong mani ołum oł ei mił, kor kanjip mani onjung. ¹⁴ Nga kupu muł ei am punum mił, ei pipe mił ok mon połumun epi ei, simbirpi am pum. Pang kin, nga komung nin, nga mei kembis kembis pei, en enim konu eipi puk kin, en enim konu ele pinenjing mon. ¹⁵ Pe nga, ya mani mei konu ele wumb wu king nin, nga mei ele wu num nin, nga opu elmin tep er mołmun wu num nin, nga noman dinga pałim wumb nin, nga wumb ku pei salilim wumb nin, nga kongun wii elmin wumb nin, nga wumb wii en enim kongun elmin wumb ombu, en enim pei ku nem nin, nga ku tukpu nin, nga tonu mei tukpu ele, en enim koi enjing. ¹⁶ Erik kin, nga en enim wii dinga tok yi ninjing, enim tonu komung nin, nga ku owundu nin, konu ele nin, wii tok yi ninjing. “Enim mani ok kin, tonu sin mołmun konu ele, sin pandi tok kin, koi erangin kin, Gos eim tonu king peł ele konu ka wii ele mołum ei, eim nga ningil ei, sin kinermba mon mon.” pa ninjing. Nik kin, nga kung siipsiip wał mił wu ei, eim sin kin, popuł kis sinim ei, sin kin tonu onermba mon ku! ¹⁷ Nimbił erang el elip kumep kis nin, popuł ei singil kunum ei, kunum owundu endi tonu orum. Yi mił peng, wumb nii endi, kaplı eim Gos kingam tel kin, kumb ele engmba? Ei kaplı engnerngii mon!”

7

Esrel Wumb 144,000 Wumb Pei Pei Mulnjung

¹ Oł ei poru neng kin, nga na kenj ni, enjel kapił kapił en enim tonu mei ei, mer, wuł, ał, kapił kapił oł kumb ełe angk mulnjung. Angk molk kin, mei oł kapił kapił, ei ambilk mulnjung. Molk yi erik kin, konu pop tunermba nik enjing. Erik kin, nga mani mei ełe min, ep noł ełe min, nga ond ełe pop tunermba mon. ² Pe nga na kenj ni, enjel eipi endi, ał eni tonu ołum konu ełe, tonu pum. Pang kin, Gos eim kunum kunum mołum pulwu ei, eim nge mon mił epi ei ambil tu wurum. Tu wang kin, nga eim wii dinga topu kin, enjel kapił kapił mołmun ei nge, Gos eim noman dinga ngang kin, ep noł ni, mei ei, to kis erngii nge, nipi mundrum.

³ Mundang kin, nga enjel eipi, eim yi nirim, “Enim mei min, ep noł min, ond min, ei sikir er kis mundmun nik kin, yi enerngii mon! Ba enim wiik to mułangin kin, sin Gos nge kongun wumb kombur, to tonu kind mundamin kin, en enim mei embil ełe, Gos nge mon mił epi ei pend kindmba. Kindang kin, ekii se, enim er kis mundngii. ⁴ Pe nga na piinj ni, Gos nge mon mił epi ei, wumb pei sinjing. Sik kin wumb ei 144,000 wumb pei, en enim Esrel nge wumb tilap pei, Gos mon mił epi ełe sinjing.

⁵ Sik kin, nga wumb 12,000 ei Jura nge wumb tilap ei, mei embil ełe, Gos nge mon mił epi ei sinjing; nga wumb kopur ei, Rupun nge tilap wumb ei 12,000 ełe sinjing; nga wumb 12,000 ei, Gas nge wumb tilap ełe sinjing. ⁶ Nga wumb ei, 12,000 Aser nge wumb tilap ełe sinjing; nga wumb ei, 12,000 Napsalii nge wumb tilap ełe sinjing; nga wumb ei 12,000 Manasa nge wumb tilap ełe sinjing. ⁷ Nga wumb ei 12,000 Simion nge wumb tilap ełe sinjing; nga wumb ei 12,000 Liiwai nge wumb

tilap ełe sinjing; nga wumb ei 12,000 Esakar nge wumb tilap ełe sinjing. ⁸ Nga wumb ei 12,000 Sepulan nge wumb tilap ełe sinjing; nga wumb 12,000 ei Josep nge wumb tilap ełe sinjing; nga wumb 12,000 ei Benjamin nge wumb tilap ełe sinjing. Wumb ei pei, Gos nge mon mił epi ei pei sinjing.

Nga Wumb Tilap Owundu Endi Mołmun

⁹ Oł ei poru neng kin, na nga kenj ni, wumb tilap owundu endi kułou tok mulnjung wumb ei, wumb endi kapił beltngii mił mon. Beltik wumb ei, ngenj mon eipi eipi mił palim nin, nga wumb tilap kanim eipi eipi pei nin, nga wumb ek eipi eipi pim wumb nin, nga mei konu eipi eipi wumb ei pei, Gos kin peł kumb ełe kin, kung siipsiip wał mił wu ei mołum kumb ełe angk kin, mulnjung. Molk kin, konduk kuru kindnjing; nga ond onguł wumb ombu en enim, angil ełe ambilk mulnjung. ¹⁰ Mołangin kin, en enim wii dinga tok ek yi ninjing, “Sinim nge Gos Owundu king peł ełe mołum; nga eim kung siipsiip wał mił wu ei, eim kin mandi mołum. Sinim sipi orung simba nge oł ei, eł elip kin palim.”

¹¹ Pe nga, enjel pei ei, king peł ełe, si pok erik kin, nga men tołmun wu num nin, nga epi kapił kapił konj mołumun epi ei si pok erik engnjing. Angk kin, nga en enim pei ming gopsing pii polk kin, king peł ełe Gos kin men tok ngok yi enjing. ¹² Erik kin, yi ninjing, “Ei keimi mendpił; nga sinim Gos kin men topun kin, ka piipin ngumun. Ngopun kin, ei eim tilang owundu ka wii ei, ni tor kindmin; nga eim noman ka wii mendpił palim; nga sinim eim kin ka piipin ngumun. Ngopun kin, eim embe ambil tonu kindmin. Kindpin kin, eim noman dinga mendpił palim; keimi eim dinga ei owundu mendpił palim. Peng kin, oł ombu ei, Gos kin kunum kunum mułmba. Ei keimi!

13 Pe nga, men tolmun wu num endi, na kii sipi kin, ek yi nirim, “Wumb kopur en enim konduk kuru kindik enmin wumb ei, wumb nii? Nga wumb ei, konu jili onjung?” a nirim. 14 Pe na eim kin ek orung kindip yi ninj, “Na nge owundu nim piin.” Nga eim na kin ek yi nirim, “Wumb ombu en enim, opu ond wumb kin, o embin tui owundu erik ngunjung. Ngok kin, nga en enim o ei kin, si kindik kin tor onjung. Ok kin, nga en enim, konduk ni epi ei, kung siipsiip wał mił wu ei nge miyem ele sinim noman tuk ele was eririm. Erang kin, sinim konduk mił noman tuk ele kuru kun ka mendpił erim. 15 Yi mił erang, en enim Gos eim king peł kumb ele angk kin, epin tinga tał, Gos nge epin men tolmun ngii mił ele, Gos kin men tolmun. Nga Gos eim king peł ele, tonu en enim kin mołpu kin, eim wumb ombu kin, tep ka er kanpi mołum. 16 Nga en enim kuni nga tunermba mon; nga noł nuwa nga enermba ku. Nga en enim konu eni tumba kunum, ei mił erpi kin, nga epi endi dup mił nopus kin, yi nga enermba mon. 17 Nimbił erang kung siipsiip wał mił wu ei, eim peł ele, tonu tuk mii memb ele mołum. Mołpu kin, eim kung siipsiip tep wu mołpu kin, en enim tep erpi mułmba. Mołpu kin, en enim noł nok kunum kunum konj mołum noł ei, andan tang kin nungii. Nga Gos eim en enim ningił ka mani onum ei, kil ngopu kin, si kindimba, nga en enim nga ke ninerngii mon.”

8

Nga Kan Mił Epi Pipe Mił Mon Pendnjing Ei Angił Orung Nga Tał Kitił Tum.

1 Nga kunum ei, kung siipsiip wał mił wu ei, eim pupu kin, pipe mon epi ei, kan mił epi ei to pendnjing ei, angił orung nga tał pim epi ei, to kitił topu ei poru nirim. Neng kin, epin konu ele, ek tingnarik mułangin kin, eni kopur o purum. 2 Pe nga,

na kenj ni, enjel angił orung nga tał pei en enim, tonu Gos eim kumb ele engnjing. Angk kin, nga en enim beli tolmun epi ei nge, angił orung nga tał ngunjung ku.

3 Pe nga enjel eipi endi opu kin, eim kułmał kałmin konu ele engim. Angpi kin nga eim dup kalk elmin epi, noł ming gol mił, mur ka wii epi ei, opu sim ele engim. Angpi kin, nga wumb kopur eim kin, mur ka wii tołum epi pei ngunjung. Ngok ele nge, si ende kindpi kin, Gos nge wumb prei elmin ele, si ende kindim. Kindpi kin, nga eim Gos kin kułmał kałmin konu ele, gol mił erpi kin, Gos nge king peł kumb ele engim. 4 Angpi kin, nga eskił epi ka dup nopus kin, muru ka tołum epi ei nin, Gos nge wumb Gos kin prei erik enjing ele, tał ouni ei, enjel angił ele, dup eskił si kindpi kin, Gos nge kumb ele tonu purum. 5 Pe nga kunum ele, enjel ei, eim noł ming sipi kin, dup kułmał kałmin konu ele, dup kopur sipi kin, piki topu olkup topu kin, mer mei ele mani kindim. Kindang kin, kałpi konu ele, gur gałi nipi kin, ek tangpi kin, nga kumb kinang erpi kin, nga konu kopu tum.

Enjel Kapił Kapił Beli Mił Epi Pup Tunjung

6 Pe nga, enjel angił orung nga tał en enim, beli ei, nga angił orung nga tał ei, beli pup tungii nge, er kun er sinjing salim.

7 Pe kumb ele enjel ei, eim beli mił epi ei beli pup tum. Tang kin, dup seng kin, konu dindaming kin, miyem kin ombu, pei sik kin, orung orung erik. Erpi kin, bein topu kin, mani mei ele kindim. Kindpi kin, nga mani mei aninga kopur ei, dup nopus kin, ond aninga kopur ni, kui engimb aninga kopur pei mołum epi ei, pei dup nopus poru nirim; ba aninga tał am mił kopur mei konu ele, dup nunerim mon.

8 Pe nga, enjel nga endi, eim beli mił epi ei beli tum. Tang kin, nga na kenj ni, epi komung owundu mił

epi ei, dup nupu topu kin, olkup topu kin, mer ep noł ɛle, mani kindim. Kindang kin, ep noł aninga kopur ei kumbiipi kin, miyem topu pum. ⁹ Pang kin, nga ya mani ep noł ɛle, konj mulnjung epi aninga kopur ei, ep noł tuk ɛle, kulnjung. Kolk kin, nga noł kanu aninga kopur topu kin, kis mundum ku. Ba aninga kopur tał am mił, ep noł ɛle epi ei, to kis enerim mon.

¹⁰ Pe nga, enjel tekliki ei endi, eim beli mił epi endi beli tum. Tang kin, kor kanjip mił epi owundu ei, dup num ei, dup jep kaltmin mił yi nurum. Nupu kin, nga tonu kupu muł ɛle, mani opu mer noł aninga kopur pim konu ɛle purum. Nga noł pirpir aninga kopur pim konu ɛle pum ku. Ba aninga kopur tał am mił noł konu ɛle puneririm mon.

¹¹ Pe kor kanjip ei embe ‘Kumbii kis ɛlim’ niłmin. Nga noł aninga kopur ei, noł kumbii elim. Nga wumb pei, noł ei nok kin kulk. Kulk ei nimbil erang, noł ei eim kumbii kis ɛlim. Ba aninga kopur, tał am mił, noł ɛle to kis eneririm mon.

¹² Nga enjel kapil kapli endi ei, eim beli mił epi ei, beli pup tum. Tang kin, nga eni aninga kopur ni, oi aninga kopur ni, kor kanjip aninga kopur ni, epi ombu en enim nge tilang erpi pim ei tangin kin, yi mił erang, emii aninga kopur pirim. Nga tinga aninga kopur emii pirim ku. Nga epin kunum endi, oi tilang ermba kunum ei, yi emii pirim ku.

¹³ Pe nga na kenj ni, kei du endi, bur ni pupu kin, am ei tonu epin bur ni purum. Pupu kin, ek dinga nipi kin wii topu yi nim, “Mong owundu! Mong owundu! Mong owundu kis tonu omba!” nirim. Pe nga, oł embin tui oł ei, wumb en enim ya mani mei ɛle mołmun wumb ei kin, yi mił tonu omba. Nimbil erang enjel eipi nga teliki ei, en enim nge beli mił epi ei pup tungii nge enmin.

9

Nga Angil Orung Enjel Ei Beli Mił

Epi Ei Pup Tum

¹ Nga angil orung nge enjel ei, eim beli mił epi ei beli pup tum. Tang kin, nga na kenj ni, kor kanjip ei tonu kupu muł konu ɛle, mani opu kin, mer mei ɛle orum. Opu kin, nga kor kanjip ei, kii wał sipi kin embilim ei, mer mani tukpu owundu kis tukpu ɛle, sip pinałim, kii wał sirim. ² Nga kor kanjip ei, mer mani, ‘Tukpu owundu kis,’ ondu ei, aki tum. Tang kin, dup eskil opu kin, tor tonu om. Opu kin dup eskil om ei, mer dup owundu ɛle, dup kilangin kin nupu ping mendpil nupu pim ei, mer mani tukpu owundu kis ɛle tor orum. Opu kin, eni kin pop ei, eskil erang kin, emii erim. ³ Pe nga ka guimbi owundu pei, mer dup eskil nupu pim ɛle, mei ɛle tor orum. Opu kin, nga ka guimbi ei, wusimb mił epi ei, olt pim epi kis endi ei, wumb kongang kin, kumbii kis silmin epi endi ei, eim dinga ngołum. ⁴ Nga ka guimbi owundu en enim, kui engimb ni endi, epi ombu ei to kis enerei mon niłmin. Nik kin, nga epi kanim eipi eipi pei endi, emb talk pendilmin epi ei, konj mołum ei, to kis enerei mon niłmin. Ba wumb nii endi, eim Gos nge mon mił, eim mei embil ɛle pinerim kin wumb ei mendpil, kongingii, niłmin. ⁵ Kongk kin, nga ka guimbi owundu ei, wumb to kundngii ei, mon niłmin; ba oi angil orung ɛle mendpil ei kin, kongmba ei, kumbii kis singii niłmin. Nga en enim ngenj kumbii silmin ei, wu en enim ka wusimb mił ei kin, epi kongang kin, ngenj kumbii silmin oł ei nge silmin. ⁶ Nga oi angil orung o pang kin, wu kopur en enim, kułmun nik kin, kuruk andinmin; ba en enim kuruk sinałmin mon. Nga en enim kułmun ni piinmin; ba kułngii ei si kindipi kin, am ba.

⁷ Nga ka guimbi owundu ei, en enim kung os mił molk kin, en enim opu erngii nge, er kun er mołmun ei, en enim peng ɛle wu king peng kon mondulum epi, ku gol mił epi mundangin kin, en enim kumb ɛle,

wumb mił kumb ningił sałim.

⁸ Seng kin nga en enim peng enjin ei, amb peng enjin mił mołum. Mołang kin, nga en enim gupu mong ei, wusii simbii owundu ei, gupu mong mił pałim. ⁹ Peng kin, nga en enim pepił ełe epi, kumb tepii kapa mił, pandi topu pirim. Peng kin, nga en enim kong, ełe ek tengnjing mił ei, kung os keris pei mił siłmin ek tangnim mił molk kin, opu erngii nge punjung. ¹⁰ Puk kin, nga en enim nge, ei yi mił ei, ka wusimb mił, kumbii kis ngang molk kin, en enim dinga peng kin, wumb kumbii kis ngołmun ei, oi angil orung pei ngołmun. ¹¹ Ngok kin, nga en enim nge king endi mołpu kin, en enim tep ełim. Erpi kin king ei, enjel ei tukpu owundu kis sip pinałim ei, mer mani ełe tep ełim. Erang kin, nga eim embe ‘Apandon’ ei Eipru nge ek; nga eim embe ‘Apoliyon’ Griik nge ek; ek tał ouni pułe yi pałim, ‘Wumb to kis mondulum,’ niłmin.

¹² Pe mong owundu kis endi ei, poru nirim. Nga mering mong owundu kis tał, nga omba.

Angil Orung Nga Endeim Enjel Beli Mił Epi Ei Pup Tum

¹³ Nga angil orung nga endeim enjel ei, eim beli mił epi ei beli pup tum. Tang kin, nga na piinj ni, gol mił epi kułmał kałmin konu oł ełe, kapil kapli nge, girman mił epi ei, angilim konu ełe, Gos nge kumb ełe mołum konu ei, ek endi tor om. ¹⁴ Wang kin, nga ek endi tor opu kin, angil orung nga endeim enjel endi, beli mił epi ei beli pup topu kin, se mułum konu ełe yi nim, “Nim enjel kapil kapli en enim, noł owundu endi Yupreisiis ni noł ełe, kan ngii mołmun wak tangin kin, wii molk pungił,” pa nim. ¹⁵ Yi mił kapli, enjel ei, enjel kapil kapli kei en enim, kan ngii mił mulnjung wak tum. Wak tang kin, en enim wumb aninga kopur, to kundngii nge enjing; ba aninga kopur tał am mił to kundnenjing mon. To kundnarik kin, nga enjel ei en enim, er kan erik

kin, eni nin, kunum nin, oi nin, kung pani ei kin, kui erik kin, oł ei nge erngii nge mołmun. ¹⁶ Molk kin nga enjel kapil kapli nge, opu ełmin wu 200,000,000 pei pei mendpił, en enim kung os ełe, ap tok onjung ei, na ni piinj. ¹⁷ Pe nga na nam or kumb mił endi kenj ni, kung os nin, kung os tonu ełe wumb ap tunjung wumb ei kin, ouni kenj. Kenj ni nga wumb en enim pepił ełe, konduk kapa mił pirim. Pim epi ei, mon kundii ni, muk ni, terim pirim. Peng kin, nga kung os peng ełe ei, wusii simbii owundu peng mił pirim. Peng kin, nga en enim gupu ełe dup eskił kin, dup kin, kom ku dup nonum mił, en enim gupu ełe tor orum. ¹⁸ Wang kin, nga oł embin tui ei, dup ni, dup eskił ni, dup mon terim dup nołum epi tekliki ei pei, wumb aninga kopur to kis er poru ninjing; ba aninga kopur tał am mił, to kis enenjing mon. Epi ombu, mer kung os gupu ełe tor orum. ¹⁹ Wang kin nga kung os nge dinga ei, mer en enim gupu ełe ni, en enim ei ełe, dinga pałim. Peng kin, en enim nge ei ełe, wembii mił pałim; nga peng pałim ku. Peng ełe nge, wumb to kis ełmin ku.

²⁰ Nga wumb eipi kopur en enim, dup ni, dup eskił ni, dup nopu ełim epi ei tekliki pei, en enim to kundnerim wumb ei, en enim noman ełe, epi nipe endi enjing nin, gui kis men tołmun oł ei kin, noman ak tok kin, buł ngunenjing mon. Pe en enim angil ełe enjing epi ei, ek kend gos ełe nge, gol nin, silpa nin, aiyon nin, ku nin, ond epi ombu ei, ningil kinenjing epi nin, ek piik ninenjing epi nin, andlam endnenjing epi nin, epi kend tołmun epi ombu ei, men tołmun ei, wakin tunenjing mon! ²¹ Tunarik kin, nga wu ombu en enim, wumb eipi to kundnjung; nga kunj men enjing nin, wu amb eipi nge ngundnjung nin, wumb eipi nge epi waning sinjing nin, wumb ombu en enim oł kis ei, noman ak tok kin, buł ngunenjing mon!

10

Enjel Endi Pipe Mił Mon Epi Endi, Angił Kin Embiłim

¹ Pe nga, na kenj ni enjel endi dinga owundu palim enjel ei, tonu epin konu ełe mani orum. Wang kin, eim konu kupu mił epi ei, kum tum. Tang kin, nga konu kumb giipim poltum ei mił, eim nge peng ełe, tonu polpu pirim. Peng kin, eim kumb ełe, eni mił topu pirim. Peng kin, nga eim simb ełe, dup sengi mił, nopu pirim.

² Peng kin, nga pipe mon simbirpi kin, endi kembis ei tonu, eim angił ełe, aki topu kin, sepi mułum. Mołpu kin, nga eim simb mong tundung ei, mer ep noł ełe, mani kindpi sirim. Seng kin, nga simb taring ei, mer mei ełe, mani kind sirim. ³ Seng kin, nga eim ek dinga tangpi kin, ke nim ei, wusii simbii owundu ke nilim ei, yi mił nirim. Neng kin, kunum ełe, nga angił orung nga tał, gur gali nirim.

⁴ Nga ek nengin kin, na mon pulmbii enj; ba na nga piinj ni, ei tonu epin ek endi, ni tor kindpi kin, yi nim, “Nga konu gur gali angił orung nga tał ninjing ek ei, noman tuk ełe koi er pendnjii; ba mon pol pendnenjii mon.”

⁵ Nga na kenj ni, enjel tonu ep noł ełe kin, nga mei ełe kin, engim wu ei, eim angił tundung ei, tonu epin konu ełe kindim. ⁶ Kindpi kin, nga eim ek keimi kun ka ni tor kindpi kin, ek keimi Gos eim piilim. Piipi kin, nga Gos eim kunum kunum konj mołum Gos ei, eim tonu epin konu ni, nga epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga mei erpi kin, epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga ep noł erpi ełe kin, epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga enjel ei, eim ek yi nirim, “Akip kunum ei, mandi poru nimba enim, Gos nga kui enermba mon,” pa nirim. ⁷ “Ba angił orung nga tał nge enjel endi ei, eim beli mił epi pup tumba kunum ełe, Gos nge eim epi koi er pim epi ei, ni tor kindmba. Kindpi kin, nga eim nge ek ka ni tor kindim wumb ombu,

eim ek ni ngurum ek ei, keimi tonu orum.”

⁸ Pe nga, tonu epin konu ełe, ek endi ni tor kindrim ei, na nga piinj ni, ek nipi yi nirim, “Nim pukun kin, enjel endi, eim simb mong tundung ełe, ep noł ełe kambpi kin, nga eim simb mong taring ełe, mani mei ełe kambpi mołum enjel ei, eim angił ełe, pipe kimbrii kembis endi ambilpi kin, puru nipi mołum pipe mon ei sinjii,” pa nim. ⁹ Kapli na pup kin, enjel ei, kii sip kin, eim pipe kimbrii mon pipe endi, angił ełe salim ei, ngangli ninj. Nemb kin, nga eim ek yi nipi, na ngum, “Nim epi ei sikin nunjii,” pa nirim. “Nan kin, nim kirim ełe, ak mak erpi kin, mek sinjii mił, yi ermba,” pa nirim. Ba nim gupu ełe, mułang kin, ei singin ermba ei, piimi muł noł ei, singin enim ei mił, yi ermba,” pa nim. ¹⁰ Pe nga, na pipe kimbrii mon salim ei, eim angił ełe, sip kin, nunj. Namb kin, piimi muł noł singin enim mił, yi singin eririm. Ba ekii se, na nop dumung kindamb kin, mer nam nge kirim tukrung ełe ak mak erpi kin, mek simbii mił pirim.

¹¹ Pe nga eim ek yi nipi na ngum, “Nim nga Gos nge ek ka ei, ni tor kindkin kin, wumb pei ngokun kin, nga wumb tilap eipi eipi pei ngokun kin, nga ek eipi pim wumb, kanim kanim pei ngokun kin, nga king pei, ngunjii ku,” pa nirim.

11

Wumb Mił Epi Tał Ek Ni Tor Kindimbił

¹ Pe nga, na su simbii epi endi ngunjung ei, epił mił epi endi ngok kin, yi ninjing, “Nim tonu angkin kin, kapli nim Gos nge men tołmun ngii wumb kin, mołmun ei mił nga kułmał kałmin konu ełe, su sinjii. Sikin kin, nga nim men tok mołum wumb ei, kapli kemb tunjii ku. ² Ba nim men tołmun ngii pulpun ełe, torung kung gui konu ełe ei, su sinenjii mon. Nimbił erang konu ei, torung pii gii ninałmin wumb ei nge konu pałim.

Peng kin nga wumb ei, en enim konu owundu ele kun ka wii Jerusalem konu konj ele, erik kin, kis monduk pangin kin, oi engki kapil kapli nga tal ei, kapli erngii. ³ Erik kin, nga nanim wu tal kin, dinga ngamb kin, nanim nge ek, ni tor kindngil. Kindkil kin, nga wumb tal ei, kon mil epi endi ngamb kin, alap mil telngil. Talkil kin, na nge ek ni tor kindkil kin, pangil pangil kin, 1,260 kunum pei pei opu ba.

⁴ Ele nge wumb tal, el elip ek ni tor kindngil ei, ond olip tap mil, nga dup alam tal mil ei ya mani mei ele Owundu eim kumb ele engim. ⁵ Angang kin, nga wumb kombur ok kin, wu tal kin, er kis mundmun ni enjing kin, kapli el elip gupu ele, dup tor opu molpu kin, opu orung wumb ei, top kis mundmba. Mondpu kin, keimi wumb kombur wu tal kin, er kis ermin nik enjing kin, kapli ele nge mendpil, wumb ei kulngii. ⁶ Kapli el elip dinga seng molmbul dinga ei kapli kupu mul ondu ngang kin, konu kumb tunermba kunum ei, el elip Gos ek ka ni tor kindinjngil. Pe nga el elip, yi ku dinga palim ei, nol ei erangil kin, nol miyem mil tangpi omba. Pe nga el elip dinga salim ei, yi ku ya mani mei wumb epi kanim kanim ol embin tui ei, tonu opu kin, to kis erngii. Nga el elip noman ele, ol ombu ermbil ni piingil kunum ei, kapli erngii.

⁷ Pe nga el elip Gos ek ka ei, ni tor kind poru niki, er molang kin, kapli nga epi kung simbii owundu endi, tukpu owundu sip pinalim ele, tonu tor wang kin, wu tal kin opu erngii. Erik kin, el elip to mani kindpi kin, to kundmba. ⁸ To kundang kin, el elip ngenj ei, konu owundu ele, tuk andlam ele pimba. Peng kin, nga el elip nge Owundu ei, eim ond peri ele to kundjung konu ele, el elip ngenj ombu molum; ba konu owundu ei ek ekin nipin kin, yi nilmin, 'Konu embe Sorom nin Eisip,' yi mil nilmin. ⁹ Yi mil erang, ngenj eipi eipi wumb nin, nga wumb tilap eipi eipi nin,

ek kanim eipi eipi wumb nin, mei konu orung orung wumb ei, pei ok pendik kin, en enim ngenj ei keningii kunum tekliki, nga kunum tongnde mendpil poru nimba. Neng kin, nga wumb ei el elip ngenj ei kui tunenjing mon; ba kanik kin, wiik tok kindangan kin, pinjngil. ¹⁰ Pekil kin, mei mani ele wumb pei en enim, ka piik kin, wumb tal kulngul ele nge, en enim ka ka piik kin golang nik kin, nga en enim epi ka kombur sipik kin, wumb pul ngok yi elmin. Yi elmin ei, nimbil erang ek ni tor kindilmbil wu tal el elip, mei wumb pei ngenj kumbii owundu ngolmbul. ¹¹ Ba kunum tekliki nga kunum tongnde poru neng kin, kapli Gos eim nge molulum konj ei kindang opu kin, wu tal tonu enginjngil. Engangil kin, opu wumb pei ombu, wu tal tonu onjngul ei, kanik kin, mund mong enjing. ¹² Erik kin, pe nga wu tal el elip molkul kin, piinjngil ni, ek owundu endi tonu epin tor opu kin, el elip kin yi mil nim, "Ya tonu ele wel!" Nga el elip nge opu orung wumb kanik muljung ni, el elip kupu mul endi, se mengpi kin, tonu epin konu ele, tuk sipim. ¹³ Si pang kin nga kunum ele mendpil, konu kopu owundu endi tum ei, konu owundu tongnde endi topu erpi kin, kis mundum; ba angil orung nga kapil kapli ei to kis enerim mon. Nga kunum ele mendpil, wumb 7,000 pei konu kopu ei erpi kin, to kundum. To kundang kin, wumb kombur eipi muljung wumb ei, en enim mund mong erik kin, Gos eim Owundu epin konu ele molum ei, eim embe ambil tonu kindnjing. ¹⁴ Kindik kin, pe epi ol embin tui owundu tal tonu om ei, poru nirim; ba piyei! Kunum aninga kopur opu pang kin, epi ol embin tui owundu nga endi tonu omba.

Enjel Angil Orung Nga Tal Nge Beli Mil Epi Tum

¹⁵ Pe nga angil orung nga tal nge enjel ei, beli mil epi pup tum. Tang kin, kapli ek owundu kombur tonu

epin konu ele, tor opu kin, ek yi nirim, "Pe mani mei ele, tep erik erik, enjing dinga ei, akip sinim nge Owundu eim seng kin, nga eim se orung simba wu ei, Krai kin ouni, eim king kunum kunum minj tep erpi kin, moŕpu ba!" ¹⁶ Pe nga, men toŕmun wu num engki taŕ nga kapŕi kapŕi en enim, king peŕ ele Gos kumb ele, moŕŕmun wumb ei, kumb ele kan mani kanik kin, Gos kin men tok ngunjung. ¹⁷⁻¹⁸ Ngok kin, ek yi ninjing,

"Gos owundu mendpiŕ! Nim dinga wii mendpiŕ salim. Seng kin, nim pe moŕun, nga kumb ok nim moŕŕun. Sin sinim ka piipin kin, nim kin ek ka ni ngoŕmun. Pe ninim nge dinga Owundu ei sikin kin, piikin kindkin kin, epi kanim kanim pei, tep enjii kongun puŕngun mondkun eŕin. Pe nga, torung pii gii ninenjing wumb ei en enim, nim Gos kin noman ele, popuŕ kis erang piinjing; ba Gos Nim noman popuŕ kis ei, wumb ei kin tonu oŕum. Opu kin, nga pe kulnjung wumb ei, en enim kos owundu piik kin, kumep sik ernjii nge kunum ei, tonu oŕum. Pe nga ninim nge kongun wumb ei, nim ek ni tor kindiŕmin wumb nin; nga nim nge oŕ kun eŕmin wumb pei nin, nga wumb nim kin mandring molk kin, nim embe ambiŕ tonu kindiŕmin wumb ei nin; nga wumb num nin, nga wumb kembis nin ouni wumb ei, nim kumep ka ngunjii. Pe nga, ya mani mei ele wumb ei, to kis enjing wumb ei, to kis enjii ku."

¹⁹ Pe nga kapŕi, ek nik poru nengin kin, kapŕi Gos nge men ngii owundu ei, tonu epin konu ele moŕum ei, aki tunjung. Tok kin, pe nga, Gos eim ek dinga lo ek ei, tuk kindiŕmin ond kiyembi ei, eim men ngii tuk ele sim kenjing. Kanik kin, pe nga kumb kinangin er tiŕang erim. Erpi kin,

nga gur gali neng kin; nga konu kopu owundu tum; nga konu kumb dindaming owundu top kin mani orum.

12

Amb Endi Kin Wembii Owundu Simb Angiŕ Palim Ei Kin

¹ Jep oŕ owundu tonu epin konu ele tor orum. Opu kin, ei yi miŕ, amb endi moŕum amb ei, konu eni ei alap miŕ, ngenj ele telim. Taŕpi kin, nga eim simb mandring ele oi pirim. Peng kin, nga tonu eim peng ele, kor kanjip engki nga taŕ, tonu peng ele, peng kon miŕ mundrum. Mondpu kin, amb ei, eim kangŕi mundrum. ² Mondpu kin, nga eim kangŕi buŕ tang kin, eim ngenj kumbii dinga sipi kin, mengmba kunum ele mandi eririm. Erpi kin, eim ke dinga nipi kin, tor kindrim. ³ Kindang kin, nga jep oŕ owundu endi, epin konu peni ele tor orum. Opu kin, jep oŕ ei yi miŕ, wembii kundii owundu simb angŕi palim epi endi, tor orum. Orum wembii owundu ei, peng embiŕ ei, angŕi orung nga taŕ pirim; nga girman engki pirim. Nga peng kon miŕ epi king monduŕum epi ei, angŕi orung nga taŕ, tonu peng ele, endeim endeim ni moŕpu poru nirim. ⁴ Nipi kin, nga wembii nge ei ele, ei sipi kin, kor kanjip kombur, owundu pirim kor kanjip ei, topu kindang kin, mani mei ele orum. Wang kin, kor kanjip taŕ kopur owundu miŕ, tonu epin konu ele pirim. Peng kin, wembii ei, eim amb kangŕi mengmba eririm, konu amb ei, eim kumb ele engim. Angpi kin, amb ei kangŕi mengpi, tor kindang kin, topu numba nge erpi muŕum. ⁵ Moŕpu kin, pe amb ni, kangi endi mengim ei, eim mei konu ele orung pei ei, eim dolu dinga ambiŕpi kin, wumb tep ermba. Erpi kin, pe kangŕi ei mam mengim; ba kangi ei sikir se mengk kin, orung sipik kin, Gos eim king peŕ moŕum konu ele kindnjing. ⁶ Kindik kin, amb ei, eim si kindpi kin, tungu pupu kin, mei wii sim wumb mulenjing konu ele purum. Pupu kin, Gos eim

amb mułmba nipi konu endi, er kun er sim konu ełe purum. Pupu kin, konu ełe, eim kuni ngok kin, kan kun erik se mułangin kin, kunum 1,260 opu ba.

⁷ Pe nga, tonu epin konu ełe, opu owundu tonu orum. Opu kin, enjel Maikel kin, eim nge enjel ok kin, ka wembii kundii owundu ei kin, opu enjing. Erik kin, nga ka wembii kundii owundu ei kin, eim nge enjel ombu kin, opu erik kin, to orung kindnjing; ⁸ ba enjel Maikel kin, eim nge enjel ombu kin, opu dinga erik molk kin, ka wembii kundii owundu ei kin, eim nge enjel ombu, to mani kindnjing. Yi erangin kin, ka wembii owundu kin, eim nge enjel kin, tonu epin konu ełe nga mulenjing mon. ⁹ Mularik kin, nga ka wembii kundii owundu ei, epin konu ełe to mani kindnjing. Kindik kin, ka wembii owundu ei, kumb ok mołulum wembii embe Seisen, ei eim mei wumb pei kin, ek kend to ngopu elim pulwu mołum. Mołpu kin, nga ka wembii owundu ei kin, eim nge enjel pei oui, to mani mei ełe kindnjing.

¹⁰ Pe nga na nam piinj ni, ei epin konu ełe, ek endi tor opu kin, yi nirim. “Pe sinim nge Gos eim sinim se orung sinim. Sipi kin, nga eim nge dinga ei, ya peni ełe tor onum. Opu kin, pe Gos eim nge dinga king mołpu kin, sinim andan topu ngonum. Ngopu kin, pe eim nge kindim wu Krai ei, eim dinga sinim andan topu ngonum ku. Ngopu kin, nimbil erang wu kis Seisen eim, sinim nge enginjpin noł ei, ek nipi ngopu elim ei kos piipi elim. Erpi kin, pe ei eim, Gos eim kumb ełe, epin, tinga, kunum kunum kos piilim; ba pe, eim epin konu ełe, to tor kindangin kin, mei ełe mani orum. ¹¹ Opu kin, nga sinim nge enginjpin noł, en enim nge dinga ei, kung siipsiip wał mił wu ei eim Krai nge miyem ełe, dinga sinjing. Sik kin, nga ek keimi ni tor kindnjing ełe nge, en enim opu orung wu ei, to mani kindnjing. Kindik kin, nga eim en enim, Gos nge

kongun ei erik puk kin, en enim mei ełe oł ei, noman to piinenjing mon; ba wiik to mułangin kin, opu orung wumb ei, en enim to kundnjung. ¹² To konduk kin, tonu epin konu ełe, wumb molk kin, no pek enmin wumb ei, en enim ka piingii. Ba ya mani mei ełe kin, ep noł kin, wumb ei, en enim ei piik kin, kun erik mułngii! Molk kin, oł embin tui ei, enim kin tonu omba enim. Erpi kin, Seisen ya mani enim kin orum. Opu kin, nga eim noman kun pinerang kin, dup mił nop tonu orum. Nimbil erang eim piinim ei, eim nge kunum pei tangpi, simba pinałim.

¹³ Pinerang kin, pe nga, ka wembii owundu ei, eim noman to piinim ei, eim to mani mei ełe kindnjing pim. Peng kin, pe nga, eim amb ei kangi endi mengim amb ei, eim bułun topu kin, se endrim. ¹⁴ Se endrim; ba Gos amb ei, eim kei du owundu kong tał mił ngang kin kapłi eim bur ni pupu kin, mei wii sałim wumb mulenjing konu ełe purum. Pang kin, konu ełe, eim kuni ngok kin, kan kun erik se mułangin kin, kung ngii tekliki nga tongnde om; ba ka wembii owundu ei, opu kin, tumbii ni ermba ei, eim kapłi enermba mon. ¹⁵ Enarpi kin, nga ka wembii owundu ei, eim gupu ełe, noł owundu mił, endi erang kin topu tor orum. Opu kin, ei erang to pupu kin, amb ei pum konu ełe, ekii se purum. Pupu yi erang kin, amb ei, noł to simba ni eririm. ¹⁶ Eririm; ba mei ełe erpi kin, amb ei paki turum. Tang kin, pe noł ei, ka wembii owundu gupu ełe orum ei, mei eim gupu aki topu se, olt kindpi kin poru nirim. ¹⁷ Neng kin, pe nga, ka wembii owundu ei, eim amb ei kin, noman kis peng piyang kin, dup mił nopu tonu orum. Opu kin, pe eim pupu kin, amb ei nge kingam noł kopur kin, opu ermbii ni piirim. Piipi kin, kingam noł ei pei en enim, Gos lo ek pei ekii siłmin. Nga Jiisas eim ek ei, ni tor kindik kin, wumb ngok kin, en enim eim kin, ekii siłmin. ¹⁸ Pe nga, ka wembii owundu ei, eim ep

noł wer ełe, angpi mułum.

13

Epi Simbii Tał Tonu Onjukł

¹ Pe na nam kenj ni, epi simbii owundu endi, mer ep noł ełe, tonu opu kin, tor om. Opu kin, kung simbii ei, girman engki pim; nga peng embił angil orung nga tał pirim. Nga girman engki ełe, king nge peng kon engki ełe, tonu mułum. Mułang kin, peng ombu, embe kanim kanim mułum. Mołpu kin, embe ei pułe yi mił, Gos kin ek buł ambilk kanim kanim nik, mundjung. ² Monduk kin, epi kung simbii owundu ei, na kenj ni, eim ngenj kui wusii simbii owundu mił, 'lepa,' niłmin ei, mombuł mombuł nopu pim. Pim simbii owundu nge simb ełe ei, ka owundu endi 'ber,' niłmin, ka simb ei yi mił pim. Pim kung simbii owundu nge gupu ei, yi mił epi kui wusii owundu kung endi, 'laiyon,' niłmin, ka ei gupu yi mił pim. Peng kin, epi kung simbii owundu ei, ka wembii owundu ni, eim nge dinga ei, ni ngum. Ngopu kin, eim mołpu, king mił tep erim ka wembii owundu nge konu ełe, nga epi ei, 'Nim molkun kin, tep erii,' nim; nga eim dinga owundu ei, epi simbii ei nga ngurum. ³ Ngopu kin, pe epi simbii ei, eim peng ambil endi to kundnjung; ba tunjung konu ełe kis mołpu kin, erii erpi pim ei, nga kulii erpi kin, ka sim. Seng kin, mei ełe wumb pei ei kanik kin, puku sik kin, noman ak to piik kin, epi simbii owundu ei kin, ekii sik punjung. ⁴ Puk kin wumb pei en enim ka wembii owundu ei kin, men tok erik, ngunjung. Ngok kin, nibił erang ka wembii owundu ei, eim dinga ei, epi kung simbii owundu ei ngurum. Ngok kin, nga en enim yi ku, epi kung simbii owundu ei kin, men tok enjing ku. Erik kin, ei yi ninjing, "Wumb endi epi kung simbii owundu ei mił endi molałim mon. Nga wumb endi epi kung simbii owundu ei kin, opu ermba endi molałim mon ku.

⁵ Pe nga, Gos kan wiik tang kin, epi kung simbii owundu ei, gupu ełe ek kanim kanim dinga nipi kin, nga Gos kin ek buł ambilpi ek kis nim; ek ei kis mendpił nim. Nipi kin, nga eim dinga owundu nga sipi, pepi pang kin, oi 42 opu purum. ⁶ Pupu kin, kung simbii owundu ei, eim gupu aki topu kin, Gos kin nipi kis mondpu kin, nga Gos eim embe kin, nga Gos eim no pepi mołum konu ełe kin, nga tonu epin mołmun wumb ei kin, yi ku nipi kis mundrum. ⁷ Mondpu kin, nga Gos eim kanpi wiik tang kin, kung simbii owundu ei, Gos nge oł kun wumb kin opu eririm. Erpi kin, Gos nge wumb kambpi mani kindang kin, top kindpi ei, eim dinga owundu sirim. Sipi kin, eim king mił tep erpi wumb tilap pei nin, nga mei orung orung wumb pei nin, nga ek kanim kanim palim wumb pei ei nin, nga ngenj kanim kanim palim wumb ei pei, king mił mołpu kin, tep eririm. ⁸ Erpi kin, wumb pei ya mani mei ełe mołmun wumb ei, kapli epi kung simbii owundu ei kin, men tok erik ngołmun. Ngok kin, wumb ei, Gos kumna kin, mei eririm wumb ei, en enim embe ełe, mer wumb konj kunum kunum mołmun nge pipe mon ełe pinalim. Pinerang kin, pipe mon ei, kung siipsiip wał mił, wu ei Kraiss, eim to kundnjung ei nge mon.

⁹ "Enim piingii! Pe wumb nii endi kom pim kin, kapli ek ei kom se piingii! ¹⁰ Pe wumb nii endi, kan ngungii nge pim kin, kapli wu ei kan ngungii! Ngok kin, pe nga wu endi, wu eipi endi tui jik kin to kundum kin, kapli wumb tui jik sik kin, wu ei to kundngii ku. To konduk kin, pe nga oł kanim kanim yi nge tonu om kin, kapli en enim Gos nge oł kun ełmin wumb ei, enim dinga angk molk kin, nga pii gii dinga nik kin, ambil gii nik mułngii!"

¹¹ Pe nga, na kenj ni, epi kung simbii nga endi mer mei ełe, tonu tor orum. Opu kin, kung simbii ei, eim girman tał mułum ei, kung siipsiip wał girman tał, mił mułum. Mołpu

kin, nga ek tengim ei, ka wembii owundu ei mił, ek tengim. ¹² Tangpi kin, pe epi kung simbii ei, nga ekii se tonu orum. Opu kin, ei eim epi kung simbii owundu kumb se om, epi kung simbii ei kin, dinga owundu pei sirim. Sipi kin, dinga ei kin, eim kongun dinga eririm. Erpi kin, ei epi kung simbii owundu kumb se tonu orum nge, kumb ełe eririm. Erpi kin, ekii se, tonu om epi simbii owundu ei, kongun dinga kind erpi kin, mei ełe nin wumb pei erang kin, kung simbii kumb se tonu om ei eim kin, men tok enjing. Erik kin, epi kung simbii ei, okrii to kis erpi kin, to kundmba eririm; ba nga konj mołum. ¹³ Mołpu kin, pe nga epi kung simbii ekii se tonu om epi ei, jep oł owundu kis kanim kanim erpi kin, andan tum jep oł endi, yi mił eim eririm. Erpi kin, nga wumb pei kumb ełe, dup mił endi erang kin, tonu epin tor opu kin, mani mei ełe orum. ¹⁴ Opu kin, nga Gos eim epi kung simbii ei, kanpi wiik tang kin, jep oł owundu kanim kanim erpi kin, epi simbii owundu kumb se tonu om ei, eim kumb ełe erpi kin, andan tum. Tang kin, oł kanim kanim ełe eririm ei, eim mei wu amb pei, ek kend topu ngurum. Ngopu kin, wu amb ombu kin yi nirim, "Enim kapli, epi kung simbii kumb se ei kin, ond kin kel tok erik kin, eim embe ambił tonu kindngii! Kindik kin, epi kung simbii ei, ok tui tok kundnjung; ba nga opu konj mołum. ¹⁵ Nga Gos eim kanpi wiik tang kin, kung simbii ei, eim pop kindang kin, ond mił enjing epi ei, kung simbii mił konj mołpu kin, ek tengim. Tangpi kin, pe nga yi ku ond mił kung simbii ei, eim erang kin, wumb kombur kung simbii mił epi ei kin, men tunenjing kin, kapli wumb ei to kundmba. ¹⁶ To kondpu kin, pe epi kung simbii ekii se tonu om epi ei, yi erang kin, epi mon endi, angil tundung erik min, nga endi mei embił ełe erik kin, wumb pei yi enjing. Erik kin, ei embe pinerim wumb nin, nga embe pirim wumb

nin, pei yi enjing. Erik kin, nga ku epi ei, pei sim wumb nin, nga epi pei sinerim wumb nin, nga wumb kongun wii ełmin wumb nin, nga wumb mei embił ełe kongun ełmin wumb nin, ei pei, en enim mon ełe, angil tundung min, nga mei embił ełe, pimba nirim. ¹⁷ Nipi yi mił erang kin, wumb endi, epi kung simbii nge mon embe ełe, mulerim kin, yi mił erang, kapli eim wumb ei kin, epi top enerngii mon. Nga eim epi, wumb top to erik kin, sinerngii mon ku.

¹⁸ Sinarik kin, sinim ek ei pii kun ermin! Nga wu endi noman ka pim kin, kapli wu ei, kung simbii nge mon ei beltmba. Beltpi nimbił erang, mon ei wumb embe mił pałim ei, 666 mon embe yi mił pałim.

14

Wumb 144,000 En Enim, Golang Konj Endi Ninjing

¹ Pe nga na nam kenj ni, kung siip-siip wał mił wu ei, Krai eim Saiyon komung ełe engim. Angpi kin, nga wu amb 144,000 pei, eim kin tep to angk mulnjung. Molk kin, kung siipsiip wał mił wu ei, Krai eim nge embe nin, nga eim Arim nge embe ei, wumb en enim mei embił ełe, Gos eim pułum. ² Pe nga, na nam piinj ni, ei tonu epin konu ełe ek mił mu nipi kin, tor orum. Opu kin, ei noł owundu topu kin, mu nipi ełim mił, yi eririm. Erpi kin, nga yi mił, konu gur gali owundu niłim mił, yi nipi tor orum ku. Opu kin, nga epi mu nipi orum ei, piinj ni, ei giisa mił epi tangin kin, mu niłim mił, yi nirim. ³ Nipi kin, wumb ombu 144,000 en enim, Gos king owundu mołum konu peł kumb ełe, golang konj endi nik kin, engnjing. Angk kin, en enim epi simbii kapil kapli konj mołulum ombu nin, nga men tołmun wu num engki tał nga kapil kapli wu kei kumb ełe angk kin, 144,000 pei, wumb ombu en enim, golang konj endi ninjing. Ninjing wumb ei, pei Gos eim mei ełe wumb pei kin, sipi orung sirim. Sim wumb ei mendpił, golang konj

endi ei piik kin, nik enjing; ba nga wumb eipi endi, golang ei piik kin, nik enerngii mon. ⁴ Pe nga wumb ombu en enim, amb ambil kin, ol kis penj mulum ol ei, endi enenjing wumb ei, en enim ol kun ka mendpil erik muljung. Muljung wumb ei, kung siipsiip wal mił wu ei, Krai eim bii ni piipi pulum konu ei, wumb ei en enim, ekii sik pulmun. Pulmun wumb ei, Gos eim mei ele wumb pei kin, sipi orung sirim. Sim wumb ei, Gos kin, eim kung siipsiip wal mił wu ei Krai eim nge tilap kumna ei, sipi orung seng molmun. ⁵ Molmun wumb ei, en enim ek kend endi, gupu ele tor onalim mon. Nimbil erang, en enim Gos king pel kumb ele, ol kun pinałim ol ei, endi pinałim mon.

Enjel Tekliki

⁶ Pe nga nanim kenj ni, enjel nga endi epin konu ele tonu kupu mandring ele, bur ni purum. Pang kin, ek ka kunum kunum pepi ba ek ei, ya mani mei ele wumb epi muljung ei, nipi ngumba nge sipirim. Sipipi kin, ei konu orung orung pei nge wumb nin, nga wumb tilap endeim endeim nin, nga ek kanim kanim endeim endeim nge wumb nin, nga wumb ngenj eipi eipi pei, nipi ngumba. ⁷ Ngopu kin, eim wii dinga topu yi nirim, “Enim Gos eim ekii sik kin, nga eim embe ambil tonu kindngii! Nimbil erang, Gos eim mei ele wumb kanim kanim kos piipi kin, mok topu ermba kunum ei, tangpi salim. Seng kin, enim Gos eim kin mong gopsing pii polk kin men tok erik ngungii. Nimbil erang Gos ei eim tonu epin konu ele nin, nga ya mani mei ele nin, nga ep noł ele nin, nga noł kulup to tang punum ei, Gos eim pei eririm.”

⁸ Pe nga, enjel endi kumb se pum enjel ei, ekii sipi, opu kin, ek yi nirim, “O Bapilon konu owundu ei, bok topu mani punum; keimi eim bok topu kis elim. Konu owundu ei erang kin, wumb tilap pei ei, amb ngunduk enmin ol ei, andan tang kin, dinga

pepi pulum ei yi mił, eim wumb pei, noł wain dinga mił pulum noł wain ngang kin nunjung.

⁹ Pe nga, enjel endi nga, enjel tal punjngul konu ele ekii se opu kin, ek dinga kindpi yi nirim. “Pe wumb nii endi, eim epi kung simbii ei kin, eim ond mił enjing gos ei, endi er mundnjung epi ei kin, men tok erik kin, nga mon epi mei embil min, angil tunding ele erik kin, kapli wumb ei eim, Gos nge noł wain ei numba. ¹⁰ Numba noł wain ei, Gos eim nge popul kis ngumba. Ngopu kin, nga Gos eim noł wain ei noł kin, si ende kindpi kin, ngunerim mon. Ba Gos eim noł wain dinga ei, popul kis mendpil mił, bein topu kin, kumep kis ngumba. Ngopu kin, wu ei noł wain ei numba wumb ei, kapli Gos nge enjel nin, kung siipsiip wal mił wu ei Krai eim kin mulngii konu kumb ele, dup nok mulngii. Molk kin, ei kom ku mul er molum ele, nok mulngii. ¹¹ Molk kin, pe dup nang kin, dup eskil ermba ei wumb ngenj kumbii kis ngumba ei, tonu kunum kunum minj pupu kin, mulmba kunum ei, wii mulngii ei, tangpi kin, emii pepi enermba mon. Enarpi kin, nga wumb ombu epi kung simbii kin, ond mił epi enjing gos kend endi kin, men tok erik ngunjung. Ngunjung wumb ei, mon embe sik enjing wumb ei, kunum kunum dup konu ele kumbii kis singii.”

¹² Yi mił erang, ol embin tui ei nge, tonu om kin, kapli Gos nge ol kun ka elmin wumb ei, dinga angk kin, Gos nge lo ek ei ekii sik kin, nga Jiisas kin pii dinga nik kin, er mulngii!

¹³ Pe nga na piinj ni, tonu epin konu ele ek endi tor opu kin, yi nirim. “Nim mon yi pulnjii” nirim. Nipi kin, “Wumb kombur pe koltmun wumb nin, nga kulngii wumb ei, Jiisas nge kongun elmin wumb ei, en enim ka piingii! Keimi yi ka piingii!” Gos Gui Ka yi nim, “Wumb en enim kongun dinga enjing ei, si kindik kin kor mulngii ei, en enim

kongun dinga erik kin, kor muŋgii! Nimbil erang en enim ol kun ka enjing ol ei, en enim kin epin konu ele ekii se tonu olmun." Ol kun ka enjing ol ei, Gos epin konu ele molum ei, eim ol ei, ni piimba.

Ya Mani Mei Ele Kuni Pol Tonum Kunum Si Kulou Tungii

¹⁴ Pe nga na kenj ni, konu kupu kuru ele, wumb mil, epi endi multum ei, wu mil endi multum. Multum wu ei, ku gol king peng kon ei mil, endi peng ele mondpu kin, nga tui jik endi, angil ele ambilpi mulum.

¹⁵ Mulang kin nga enjel endi, men tolmun ngii ele, si kindpi anda pupu kin, wii dinga top kin, kupu kuru ele multum wu ei kin, yi nirim. "Nim tui jik sikin kin, mei ele kuni pol topu molum ei, sikin kin, kulou tunjii. Nimbil erang ya mani mei ele kuni pol top molum ei, tengnjii kunum salim." ¹⁶ Yi mil erang, wu endi, tonu kupu kuru ele multum ni, ei eim tui jik ambilpi sipi kin, kuni pol tonum kuni ei, tami topu sirim. Sim kuni ei, mei ele pei se kulou turum.

¹⁷ Tang kin, nga na kenj ni, enjel endi, Gos men tolmun ngii tonu epin konu ele tor orum. Opu kin, ei eim yi ku tui jik endi ambilpi multum.

¹⁸ Mulang kin, nga enjel endi, kulmal kalmin konu ele, si kindpi kin tor orum. Orum enjel ei, eim dup tep ermba nge dinga pirim. Peng kin, ei eim wii dinga topu kin, enjel endi, tui jik endi ambilpi multum enjel ei kin, yi nim. "Nim tui jik ei, sikin kin, nim na mani mei ele, ond mong wain pol topu molum ei, tami tokun kin, kulou tunjii. Tunjii kuni mong ei, pol topu poru nirim. ¹⁹ Yi mil erang, enjel ei, eim tui jik mil epi endi, mei ele kupis kapis nim. Nipi kin wain mong tengim ei sipi kin, kulou tum. Topu sipi kin, wain mong teningii elmin konu ele, olup to kindim. Kindpi kin, ei yi mil Gos nge popul kis owundu simba nge konu ele kindim. ²⁰ Kindang kin, Gos nge popul kis owundu erang kin, wain mong teningii elmin konu ele, konu

owundu torung konu ele, ambil sii tum. Sii tang kin, wain mong miyem si tolmun konu ele, nol kui owundu mil, pupu kin tor orum. Opu kin, miyem ei, su 200 mil konu turii mendpil pang kin, su angil orung mil mur sirim.

15

Enjel Angil Orung Nga Tal, Ol Embin Tui Kis Ele Angil Orung Nga Tal Embilnjing

¹ Pe nga jep ol owundu mendpil endi, tonu mul ele tor wang kenj. Kenj ni, Gos nge enjel angil orung nga tal en enim, ol embin tui owundu angil orung nga tal ei, wumb to kis ermba nge sik kin, tu wujung. Tu wangin kin, ol embin tui ei minj mendpil, poru neng ei, Gos popul kis owundu ei, poru nimba ku. ² Pe nga na kenj ni, epi tor om ei, ep nol owundu kirapi mil, epi ele dup se ende kindik kin, enjing. Erik kin, na kenj ni, wumb opu erik kin, kung simbii owundu kin, eim ond mil epi enjing ei kin, nga eim embe mon puljung epi ei, wumb to mani kindnjing. Kindik kin, wumb ombu en enim, ep nol kirapi mil, pim konu wer ele angk mulnjung. Molk kin, Gos giisa mil epi ei ngang kin, wumb ei ambilk mulnjung. ³ Molk kin, Moses Gos nge kongun wu, golang nilim golang ei kin, kung siipsiip wal mil wu ei Krai ei eim nge golang ninjing. Nik kin, golang ei yi mil ninjing.

"Owundu, Gos Dinga Owundu palim.

Nim en ol kanim kanim ombu ol ei, owundu ka wii mendpil palim. Nim wumb konu orung orung molmun wumb ei, king owundu molun. Nim ol kanim kanim elin ol ei, keimi, nga kun ka mendpil palim.

⁴ Owundu wumb pei nim kin mandring molk kin, nim embe ambil tonu kindngii! Nimbil erang nim mendpil, ol kun ka minj elin nge pulwu molun. Wumb konu orung orung mul

oġ eġe moġmun wumb ei ok kin, enim embe ambilk men tok erik ngungii! Nimbil erang, nim oġ kun ka minj eġin oġ ei, peni eġe tor wang kin wumb pei kaninmin.”

⁵ Pe nga ekii se, na kenj ni, Gos nge men toġmun ngii miġ konu eġe Gos moġlum palting konu ka wii mendpiġ tuk moġpu kin epin konu eġe saġim ei, aki owundu tang kin, kenj. ⁶ Pe nga Gos nge enjel angil orung nga taġ ei, Gos nge men toġmun ngii miġ konu eġe, en enim oġ embin tui owundu angil orung nga taġ ei sik kin, anda onjung. Ok kin, en enim konduk kuru ka wii tiġang erim konduk ei, kindik kin, nga ku gol ond kinemb miġ endi tunjung epi ei, en enim pepiġ eġe, kan kulk pend-njing. ⁷ Pendik kin, nga epi kapil kapli konj moġlumun epi eġe, endeim moġpu kin, enjel angil orung nga taġ mulnjung konu eġe enjel ei, ku gol ming ombu, angil orung nga taġ ngurum. Ngang kin, Gos eim kunum kunum konj moġlum pulwu ei, eim popuġ kis owundu ming ombu, piki topu pirim. ⁸ Peng kin, nga Gos nge tiġang owundu ka wii kin, eim noman dinga owii ei erang kin, Gos men toġmun ngii miġ konu eġe, dup eskiġ miġ epi ei, piki topu pirim. Yi miġ erang kin, wumb endi, Gos men toġmun ngii miġ konu eġe, nirik on-ermba miġ pirim. Pirim, kunum eġe, enjel angil orung nga taġ, en enim oġ embin tui owundu angil orung nga taġ ambilk kin, poru nimba kunum ei, kapli poru nirim.

16

Gos Eim Nge Popuġ Kis Ei, Ya Mani Mei Eġe Wumb Kin Tonu Omba

¹ Pe nga na piinj ni, ek nipi, wii dinga topu kin, men toġmun ngii owundu eġe, tor opu kin, enjel angil orung nga taġ ngurum. “Enim puk kin, Gos nge popuġ kis ei, angil orung nga taġ nge ming ei sipik kin, mani mei eġe wumb moġmun konu eġe bein tei!” a nirim.

² Neng kin, kumb se enjel endi, eim opu kin, Gos nge popuġ kis ming ei, bein topu kin, mei mani eġe kindim. Kindang kin, erii ni, erii dinga kis ei, wumb kung simbii nge mon embe pim wumb ei nin, nga wumb ond miġ epi erik, men tok ngok enjing wumb ei kin, erii kis ei, wumb ei kin tonu orum.

³ Wang kin, nga enjel taġ ei, eim Gos nge popuġ kis ming ei, bein topu kin, mani ep noġ eġe kindrim. Kindpi kin, nga noġ ei, eim wumb kuġii miyem miġ, tonu orum. Wang kin, nga epi kanim kanim mer ep noġ konj mulnjung epi ombu ei, pei kolk kin, poru ninjing.

⁴ Nik kin, nga enjel tekliki nge enjel ei, eim Gos nge popuġ kis ming ei, bein topu kin, mer noġ eġe nin, nga noġ pirpir om konu eġe kindrim. Kindang kin, ei nga miyem miġ, topu kin, tonu orum. ⁵ Pe nga na piinj ni, enjel endi, eim noġ eġe tep elim enjel ni, ek yi nirim, “Gos nim wumb kos piikin, ngoġun eġin ei, oġ kun ka paġim miġ eġin. Nim oġ kun ka wii mendpiġ er moġlumun; nga nim ok moġlumun nin; pe moġun ku.” ⁶ Yi miġ erang kin, wumb en enim Gos nge oġ kun ka eġmin wumb nin; nga Gos epi ekii se tonu omba piik niġmin wumb ei, to kundangin kin, miyem bein tok kindnjing. Kindik ei yi miġ peng kin, Gos nim noġ pirpir miyem tonu om miyem ei sikin kin, wumb kis ei ngan kin, nungii. Nungii ei, en enim kumep kis kun siġmin!” ⁷ Pe nga, na piinj ni, tonu kuġmaġ kaġiġmin konu eġe, ek endi ni tor kindpi kin, yi nirim. “Owundu Gos, nim dinga owundu paġim! Keimi, nim kos piikin nikin eġin ei, ei am keimi kun ka eġin,” pa nim.

⁸ Pe nga, enjel kapil kapli nge enjel ei, eim Gos nge popuġ kis ming ei, eni eġe, bein topu kindrim. Kindang kin, Gos eim kanpi, wiik tang kin, eni ei, wumb dup dinga miġ nurum. ⁹ Nang kin, eni dup ei, muġ owundu eririm. Erpi kin, wumb ei, nopu kis mundrum. Mundang kin, wumb ei,

Gos nge embe ek buł embilnjing; ba Gos nge dinga ei, kaplı oł embin tui kis ei, to mani kindilang; ba en enim noman ełe, to ak tunarik kin, Gos nge embe ambil tonu kindnenjing mon.

¹⁰ Pe nga enjel angil orung nge enjel ei, eim Gos nge popuł kis ming ei, kung simbi nge king peł ełe, bein topu kindrim. Kindang kin, wumb kung simbi nge, ek ekii sik mandring puk mulnjung wumb ei, konu emii pirim. Peng kin, Gos nge kumep kis wumb ei sinjing. Sik kin, en enim gupu anbil kongk mulnjung. ¹¹ Molk kin, nga en enim tonu epin konu ełe Gos kin ek ngok enjing. Erik kin, nimbil erang en enim ngenj kumbii sik kin, nga ngenj erii erpi erim konu ełe, en enim oł yi mił enjing; ba en enim oł kis enjing oł ei, buł ngok si kindnenjing mon.

¹² Si kindnarik kin, nga enjel angil orung nga endeim ei, eim Gos nge popuł kis ming ei, noł owundu, 'Yupresis Noł,' nilmin noł ełe, bein topu mani kindrim. Kindang kin, nga noł ei, eim jenjip kep er poru nim. Oł yi mił erang kin, wu king kopur, ał eni tonu ołum ełe, omba nge er kun eririm. ¹³ Erpi kin, nga na kenj ni, gui kis tekliki ei, dok mił ei, mer ka wembii kis nin, kung simbi owundu nin, ek kend ni tor kindilim wu epi ei nge gupu ełe, gui kis dok mił, tor onjung. ¹⁴ Onjung gui kis epi ombu, en enim gui kis mendpil. Nga en enim jep oł ei nge, kanim kanim elmin. Erik kin, pe gui kis tekliki en enim, tor ok kin, king konu mei ełe orung orung pei, puk kin, se ende kindik kin, Gos Owundu noman dinga ei, owundu peng kin, kunum owundu tonu omba kunum ełe, wang kin, owundu erngii.

¹⁵ "Piingii! Na Jiisas waning wu mił, kaplı orung ombii. Op kin, wumb nii endi, eim or pinarpi kin, nga konduk kun ka kindpi kin, nga eim ngenj ełe, wii endnermba. Endnarpi kin, kaplı eim wumb eipi kin singambil sinarpi kin, yi erpi endim kin, kaplı eim ka piipi mulmba."

¹⁶ Pe nga, gui kis tekliki en enim, king ombu si ende kindik kin, Eipru ek endi embe, 'Armakeron,' nilmin konu ełe, kulou tunjung.

¹⁷ Kulou tok kin, nga enjel angil orung nga tał nge enjel ei, eim Gos nge popuł kis ming ei, bein topu kin, konu pop ełe kindrim. Kindpi kin, nga ek endi, tonu king peł ełe molpu kin, men tołmun ngii owundu mił konu ełe, ni tor kindpi kin, yi nirim. Nipi kin, kaplı, oł ei poru nirim," pa nim. ¹⁸ Neng kin, nga konu kumb kinang erpi kin, tilang erpi kin, ek tengim. Tangpi kin, ei konu gur gali nipi kin, nga konu kopu owundu topu kin, mei ołup ołup eririm. Erpi kin, nga wumb er mundrum kunum ei, konu kopu endi, yi mił ok, tunałim mon. Ba kunum ełe, konu kopu owundu kis mendpil topu kin, mei pei ołup ołup eririm. ¹⁹ Erang kin, nga konu owundu Bapilon ei, tuk gurpu kin, konu tekliki mił seng kin, wumb mulnjung ei, to kis erpi kin, nga konu owundu mei ełe orung orung pei to kis eririm. Erpi kin, Gos eim Bapilon ni, konu owundu ei piirim. Piipi kin, oł yi erang kin, noł wain mer noł nołmun ming ełe multum. Multum noł wain ei, Gos nge popuł kis ei, Bapilon konu owundu ełe, nok poru ninjing. ²⁰ Poru nik kin, nga konu kembis kembis ombu pei am purum. Pang kin, nga konu komung pei pupu kin, poru nimba ku. ²¹ Poru neng kin, nga konu kumb dindaming owundu ombu, embin elim ei kopii kon owundu mił, dindaming endeim endeim ni, embin yi mił eririm. Erpi kin, nga tonu kupu muł konu eł, mani opu kin, wumb mulnjung konu ełe orum. Opu kin, nga wumb en enim, Gos kin ek ngok kin, ek kis ninjing. Nimbil erang, dindaming owundu ombu, mani konu ełe, wangin kin, am oł embin tui kis owundu mił, tonu opu kin, wumb pei to kis eririm.

Oł Kis Elim Amb Ei Kumep Kis Silim

¹ Pe nga enjel angil orung nga tał nge enjel endi, ming endi ei ambilpi sipi kin, na kin opu kin, ek ekin topu kin, yi mił nirim. Nipi kin, “Nim ya wan kin, na nim amb wakin oł kis elim amb mił, Bapilon konu owundu ełe, noł pei ełe mołum amb ei, eim kumep kis owundu simba nge elim. Erpi kin, oł ei nge, na nim kin andan top kin, ngumbii end. ² Erip kin, nga ya mani mei ełe, wu king kopur pei, amb mił Bapilon konu owundu ei kin, oł kis kanim kanim ombu, eim kin enjing. Erik kin, nga wumb ya mani mei ełe, konu orung orung wumb pei, en enim amb ei kin, oł kis enjing ku. Erik kin, noł wain mił, nok kin, wulu mił pang kin, en enim noman ełe oł kis pei yi erik mulnjung.

³ Molp kin, pe Gos nge Gui Ka ei, na kin dinga ngopu kin, na si mengpi kin, wumb mulenjing wii sim konu ełe sipilim. Si pang kin, pe na kenj ni, amb endi, eim tonu kung simbii kundii endi, pim konu ełe multum. Mołpu kin, nga kung simbii kundii ei, eim mon embe kanim kanim ei, eim ngenj ełe, piki topu multum. Multum mon kanim kanim ei, Gos kin ek buł ambilpi mundrum. Mundrum kung simbii ei, eim nge peng ei angil orung nga tał pirim; nga girman ei nge, engki pei pirim. ⁴⁻⁵ Peng kin, nga amb ei, eim konduk kundii mendpił nin, kundii mił king kindilim endi kindpi kin, nga ku gol mił epi ei kin, nga kom ku ka wii nin, nga biis ka wii ka wii ei, ku owundu pulum ku epi ombu ei kin, ngenj ełe tałpi pendrim. Pendpi kin, nga amb ei, eim angil ełe kenj ni, noł ming endi ku gol kin, oł kis kumun ngum epi ei, Gos ningil ełe, pei piki topu pirim. Pang kin, nga oł kis penj nin, oł kis wu amb nguduk elmin oł ei, ming ełe piki topu pirim. Peng kin, amb ei eim mei embil ełe, mon endi poł pendim pirim. Pirim mon ei, ek ekin endi pirim. Pirim mon ei yi mił, Bapilon

konu owundu ełe amb ei, oł kis mam arim pendpi elim. Erpi kin, nga oł kis ei, amb ei wumb kin, mei konu ełe orung orung pei, mam arim pendpi kin oł kis owundu elim. ⁶ Elim amb ei, eim Gos nge wumb to kondpu kin, nga Jiisas kin pii gii nik kin, eim ek ni tor kindik enjing wumb ei, to kundrum. To kondpu kin, nga amb ei, wumb ombu nge miyem nopu kin, wulu pang kin multum. Mulang kin, na oł ei kanip kin, puku sip kin, tungu enj muls.

⁷ Ba pe nga, enjel endi, na kin kii sipi kin yi nirim, “Nimbił erang nim noman embin tokun piin? Kapłi na nim kanip kin, epi koi er palim epi ei, pule nip kin, nim ngumbii end. Erip kin, ei amb oł kis er andilim ei nge, ek pule nimbii end. Erip kin, nga kung simbii epi ei nge, peng embil ei angil orung nga tał; nga girman epi ei nge, engki pei palim epi simbii ei, eim amb ei sipirim. ⁸ Si pang kin, nga kung simbii epi ei, nim kan epi ei, eim kunum ok endi, eim konj multum. Ba pe eim molalim. Mularip kin, ekii se, sip pinałim tukpu ełe, si kindpi kin, tor opu kin, tonu omba. Opu kin, kung simbii ei, am ba. Pang kin, pe wumb kombur en enim, ya mani mei ełe, mulnjung wumb kopur, Gos muł mei eririm kunum ei, eim wumb embe, mon mił epi kunum kunum konj mołulum ei, pulerim wumb ei, en enim kung simbii mił epi ei, kanik kin, en enim noman embin to piingii. Nimbił erang ok, kung simbii mił epi ei multum; ba pe molalim. Mularpi kin, nga ekii se, tonu omba.

⁹ Wang kin, kapłi pe wumb nii endi, eim noman ka pim kin, eim kapłi epi ei piipi kin, kun ermba. Erpi kin, nga peng ei angil orung nga tał ei, yi mił komung owundu angil orung nga tał pirim. Peng kin, nga amb ei, eim komung angil orung nga tał pim konu ełe, tonu multum. ¹⁰ Mołpu kin, nga ei yi mił ku, peng angil orung nga tał ei, ei yi mił, king angil orung nga tał mił, andan tołum.

Tang kin, king angil orung am puk kin, poru ninjing. Nik kin, nga king endi pe mołum. Mołpu kin, nga king endi, tonu onerim mon; kołul enim. Erang kin, ekii se tonu omba kunum ei, eim kunum aninga kopur mołpu kin, poru nimba ku. ¹¹ Yi mił, pe nga kung simbii ei, ok multum; ba pe eim molałim mon. Mularpi kin, kung simbii ei, angil orung nga tekliki mił king ei, angil orung nga tał nge king ende mił mulnjung; ba pe king ei, am pupu kin poru nimba.

¹² Nipi kin, nga kom girman engki ken ei, yi mił king engki mił, ba en enim king nge dinga ei sinenjing. Sinarik kin, nga ekii se, en enm kung simbii kin ouni, king nge dinga ei singii. Sik molk pangin kin, king engki ei, eni aninga kopur king, kung simbii kin ouni mułngii. ¹³ Molk kin, king engki ei noman ende sek mulnjung. Molk kin, nga en enim nge dinga nin, noman dinga ei, en enim kin pirim. Peng kin, en enim nge dinga ei, kung simbii ei ngunjung. ¹⁴ Ngok kin, king engki nin, kung simbii ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim kin opu erngii. Erangin kin, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss ei eim kung simbii nin, king engki ei, to mani kindmba. Nimbil erang kung siipsiip wał mił wu ei Kraiss ei, eim wumb owundu nge Owundu mołulum. Mołpu kin, nga eim mei wumb king pei ei nge king mołulum. Mołpu kin nga wumb eim kin molk kin, eim nge ek ekii sik elmin wumb ei, eim nge wumb nipi mondrum; nga wumb ei eim ek keimi ekii sik elmin wumb ei, kung siipsiip wał mił wu ei Kraiss kin, tep tok opu enjing ei, dinga kindik enjing.

¹⁵ Erik kin, nga enjel ei, eim ek yi ku nipi kin, na ngurum. Ngopu kin yi nim, "Pe noł ei, nim kan noł ei, amb oł kis elim amb mił ei, eim tonu mołum noł ei, wumb mei konu ele orung orung wumb nin, nga tilap eipi eipi pei kułou tok mołmun wumb nin, nga wumb ngenj eipi eipi nin,

nga ek kanim kanim pim wumb ei, kułou tok mołmun. ¹⁶ Molk kin, pe girman engki ei king engki mił epi ei, nim ken ei kin, nga kung simbii epi ei kin, se ende puk kin, amb oł kis elim amb mił, konu owundu ei kin, kis piik kin, opu orung erik ngunjung. Ngok kin, pe en enim amb mił ei, eim to kis erik kin, eim epi konduk nin, epi ei to piltan tok kin si kindngii. Si kindik kin, nga en enim amb ngenj ei nok kin, nga ngenj sik kin, dup konu ele kełngii. ¹⁷ Kalk kin, yi mił pe, Gos eim erang kin, en enim noman tuk ele mułang kin, noman ende sek kin, Gos eim noman ele piim mił oł ei mił, erik tonu kindnjing. Kindangin kin, oł endi enjing ele, kung simbii mił epi ei, en enim noman dinga ngangin kin, tep elim. Yi er mułangin kin, nga Gos nge ek nirim mił, keimi tonu orum.

¹⁸ Opu kin, nga amb ei, nim ken amb mił ei, Bapilon konu owundu mił seng kin konu ya mani mei ele, konu orung orung wumb nge king eim tep elim.

18

Bapilon Konu Owundu Kis Mołpu Kin Poru Nim

¹ Pe nga ekii se, na kenj ni, enjel nga endi, ei tonu epin konu ele tor opu kin mani orum. Opu kin, nga ei eim noman dinga owundu mendpil pirim. Peng kin, eim tilang ka wii ei, ya mani mei konu ele pei tilang eririm. ² Erpi kin, nga eim ek dinga nipi yi nirim, "Nga Bapilon konu owundu ei, mani pupu kin, kis mołpu kin, si kindrim. Si kindang kin, Bapilon konu ei, gui kis kin, kun ka pinalim oł ei, piki topu multum. Mołpu kin, nga gui kis penj mułum nin, nga kei kis penj mułum nin, kei kis mendpil ei, pei eim kin mołmun. ³ Molk kin, nimbil erang konu orung orung wumb pei, Bapilon konu owundu ele kin, oł kis kanim kanim enjing ei yi mił, en enim Bapilon konu ele kin, noł wain dinga mił ei nunjung. Nok kin, nga

ya mani mei ele wu king ei, eim amb ol ka elim amb ei kin, ol kis elmin ol ei, ouni ni enjing ku. Erik kin, nga ya mani mei wumb kongun kanim kanim elmin wumb ei, amb eim kin kongun yi erik kin, ku pei sik kin kongun owundu erik kin, ol kis kanim kanim yi enjing. ⁴Erik kin, nga na piinj ni, ei tonu epin konu ele, ek eipi endi yi nirim,

“Na nge wumb, enim amb ol kis elim amb mił konu owundu ei kin, si kindik kin, tor wei! Mon pim kin, enim ol kis elim amb ei kin, ol kis erim ei, yi ku erngii. Nga mon pim kin, enim amb eim nge ol kis erim ele nge, enim kumep kis singii. ⁵Yi mił, eim ol kis elim ol ei nge, am ei tonu pupu kin, epin konu ele mił, kapli er palim. Peng kin, nga Gos amb ei, eim ol kis kun pinerim ol eririm ei, Gos piilim. ⁶Yi mił nga, amb ei, eim ol kis elim mił, enim yi mił ku, kumep kis orung kindik kin, ngungii. Ngok kin, nga eim ol kis kanim kanim pei, se ende kindpi, erim ei, yi mił ku, enim eim kin kumep kis ei, pei se ende kindik kin, eim kin ngungii ku. Ngok kin, pułe ei yi mił, eim noł wain dinga kis sipi kin tengingii erim yi mił, enim eim kin kumep kis ming ele, tengingii erik kin, noł wain dinga kis mił ngan- gin kin, numba. ⁷Nopu kin, nga amb ei, eim embe ambil tonu kindpi kin, nilkeng sipi kin, ol kis kanim kanim pei elim. Yi mił ku, enim eim kin ngenj kumbii kis owundu ngungii. Ngok kin, kapli eim ol kis erpi kin, nilkeng sim mił ngungii. Ngok kin, enim eim kin erangin kin, ngenj kumbii pei sipi kin, ke dinga nimba. Nipi kin, eim noman tuk ele eim yi ni piilim. ‘Na nam kuin mołup kin, kuin peł ele moł,’ yi ni piilim. ‘Piipi kin,

nga na nam amb endi, wam kulang kin, wii mołum ei, yi mił mulerbii. Mularip kin, ele nge, noman embin ei, na kin tonu onerang kin, na ke ninerbii mon,’ pa yi nirim. ⁸Nipi kin yi mił erang, ol embin tui kanim kanim pei eim kin kunum endeim tonu omba. Opu kin, ol embin tui ei, wumb pei kulangin kin, wumb pei ke dinga wii nengin kin, nga kuni owundu simba. Seng kin, ekii se dup owundu kis, Bapilon konu owundu pei nopu kin, poru nimba. Yi mił, Gos Owundu ei, eim dinga owundu kis palim ei, Bapilon konu owundu ele, kumep kis ngopu kin, kos piipi kin, mok topu ermba.”

⁹Pe nga, ya mani mei ele wu king ombu, amb ei kin ol kis erik kin, nga king wu ombu, en enim nilkeng kanim kanim sik kin, elmin. Erik kin, yi mił king wu ombu, amb ei, konu owundu Bapilon ei, dup nopu kin, eskil erang kin, kanik kin, ke nik kin, pepil ele kepil tok kin, yi elmin. ¹⁰Erik kin, nga amb ei, ngenj kumbii owundu kis seng kin, en enim mund mong erik kin, en enim konu turii ele angk kin, yi ninjing. “Sin kaimb silmin, Bapilon konu owundu ei, sin kaimb silmin. Nim konu owundu kis dinga salim. Seng kin, nim eni endeim mendpil ei, nim ol kis en ele nge, kumep kis nim kin tonu orum.”

¹¹Pe nga, ya mani mei ele wumb, kongun owundu erik kin ku nin epi pei sik erik kin, mołmun wumb ei, amb ei nge piik kin, ke nik kin, noman embin tang kin, piik mołmun. Nimbil erang wumb en enim nge epi ka ei nge, amb ei nga top enermba mon. ¹²⁻¹³Enarpi kin, nga wumb nii endi, eim kapli ku gol ni, ku silpa nin, kom ku ka wii ei nin, nga kom ku mił epi endi, biis mong ku tonu pendik kin, singii epi nin, nga konduk kuru ka wii nin, nga konduk kundii mił, kanim kanim ei nin, nga konduk ka

wii mendpił ei nin, nga ond kanim kanim mur ka wii tołum ond ei nin, nga epi kanim kanim pe ombu, kung elepenj girman sik elmin ei nin, nga ond ku owundu top elmin ond ei nin, nga kapa nin, nga ain nin, nga kom ku mon salilim ku ei nin, epi singin mur ka wii tołum epi tał, kuni ele kindilmin ei nin, nga dup kilangin nopu kin, mur ka wii tołum epi ei nin, nga kanim kanim kopung mur tołum nin, nga mur ka wii tołum epi ei nin, noł wain nin, nga kuni kalilmin kopung nin, nga kuni plawa nin, kuni wiis nin, nga kung kou nin, nga kung siipsiip nin, nga kung os nin, kung os keris nin, epi ko wuk sipik kin, kongun wii elmin wumb nin, epi ombu pei yi kapli top er nga sinerngii mon! ¹⁴ Nga kongun owundu erik kin, ku owundu silmin wumb ei, amb eim kin ek yi ninjing, “Nga epi ka kanim kanim nim simbii ni piikin kin, noman to piinjii epi ei, nim sinenjii mon; am ba. Pang kin, nga epi kanim kanim pei ku tonu pendik kin, sin epi ei nin, nga epi ka wii ngenj make en epi ei, am pupu kin, poru nirim. Nipi kin, nga wumb nim kin, epi ei ngenj ele peng kin, kinerngii mon!” ¹⁵⁻¹⁷ Kinarik kin, wumb ombu en enim kongun owundu erik kin, ku sik elmin wumb ei, en enim konu owundu ele, kongun erik kin, en enim ku nin epi pei sinjing. Sik kin, nga en enim konu turii angk muljung. Molk kin, nimbił erang wumb ei, en enim amb ei ngenj kumbii sinim ei, kanik kin, mund mong elmin. Erik kin, pe en enim ke nik kin, noman embin to piik kin, erik molk kin en enim ek yi ninjing, “Nim kaimb silmin, nim kaimb sipin kin, konu owundu ele ngołmun. Ngok kin, ok amb ei, eim alap kuru ka wii kindpi kin, nga alap kundii kanim kanim tałpi kin, eim ku gol nin, kom ku ka wii nin, biis ka wii nin, epi ku owundu pułum epi ei, ngenj ele make erpi mundrum; ba eni endeim ele, epi ombu pei er kis mondpu kin poru nirim.”

Nipi kin, pe noł kanu nin, nga noł kanu masin ambililim wu nin, nga noł kanu ele kongun elmin wumb nin, nga noł kanu ele top erik kin, konu eipi pungii onjung wumb ei nin, nga ep noł kongun erik kin, ku sik elmin wumb ei nin, en enim konu turii mendpił angk molk. ¹⁸ Molk kenjing ni, konu dup nopu kin, eskil erang kanik kin, en enim ke dinga nik kin, yi ninjing. “Bapilon konu owundu salim! Yi mił, konu eipi endi sinalim mon!” ninjing. ¹⁹ Nengin kin, pe en enim mei kulman ei, sik kin, en enim tonu peng ele kindnjing. Kindik kin, nga en enim ke nik kin, noman embin to piik yi ninjing, “Kaimb silmin! Kaimb silmin! Bapilon konu woundu ei, dup nonum ei, sin kaimb silmin. Sik kin, konu owundu ele, am wumb pei en enim, noł kanu nin, epi ei ep noł ele wumb kom ku nin, epi kanim kanim pei sirim. Sipi kin, nga eni endeim mendpił ele, konu owundu ei, kis mołpu kin, poru nirim.

²⁰ Pe ei tonu epin konu ele wumb ka piingii! Nga Gos nge pii gii wumb nin, nga Gos nge kongun elmin wumb nin, nga Gos nge ek ka ni tor kindilmin wumb nin, ei pei en enim amb ei, nipe oł endi elim konu ei, Gos kos piipi kin, kumep kis ngum ele, ka wii piinjing.

²¹ Pe nga enjel noman dinga palim enjel ei, eim kom ku owundu ei, ko wupu kin, tonu sipi olkup topu kin, mer ep noł ele mani kindrim. Kindpi kin, nga eim ek yi nirim, “Oł yi elim ei, yi mił ku, Bapilon konu owundu ei, olkup dinga to kindang kin, wumb nga kinerngii mon!” ²² Nga golang nik nin, giisa tok elmin ei nin, mingał mił epi ei nin, beli mił epi ei ke nilim ei, nga nim amb mił konu owundu ele, wumb nga piinerngii mon! Pinarik kin, nga kongun kanim kanim elmin wumb endi, nga nim Bapilon kin, kur kan sinerngii mon! Nga kom ku owundu endi wiis ele, si pok pok erang kin, ek tangnim yi mił endi, nim amb owundu mił ei

kin, ek tingang piinerngii mon ku!
²³ Nga dup jep endi nopu kin, tilang erang enim ei, nim kin nga yi mił, endi kinerngii mon! Nga kangki amb simba min, ambil wu ba elmin ol ei, nga endi nim kin, nga piinerngii mon! Piinarik kin, yi mił, ok nim nge wumb kongun owundu erik kin, ku sik elmin wumb nin wu ombu, en enim noman dinga owundu ei, ya mani mei ele, konu orung orung pei peng kin, muljung. Molk kin, nga nim kunj men, ek kend tokun kin, ngan elmin ol ei, enim ya mani mei konu ele orung orung pei wumb kin, yi elin.”

²⁴ Nga Babilon konu owundu to kis mundrum. Nimbil erang, Gos nge ek ka ni tor kindilmin wumb nin, nga Gos eim nge pii gii nik kin, ol kun elmin wumb pei ei nge, miyem ya mani mei ele konu owundu ele mulang kin, kan sinjing. Sik kin, wumb nii endi, en enim ya mani mei ele, tok kundnjung wumb ei nge miyem ei, nim Babilon kin, kan sinjing ku.

19

Gos Nge Wumb Babilon Konu Owundu Dup Nopu Kis Elim Ei Ka Piinjing

¹ Nga ekii se, ei na piinj ni, ei tonu epin konu ele wumb pei mił molk kin, ek tangk kin, wii dinga tok molk kin, en enim ek yi ninjing, “Gos nge embe ambil tonu kindilmin. Sinim nge Gos ei, eim sinim sipi orung sim. Nga eim nge tilang owundu palim. Nga eim dinga owundu palim ei, Gos eim nge mendpil palim. ² Peng kin, yi mił Gos eim kos piinim ei, am kun ka nin, keimi mendpil piikim. Piipi kin, nga amb ol kis elim konu owundu ele, amb mił ei, eim mei ele wumb kin, ol kis erpi kin, to kis elim. Erang kin, Gos eim amb mił ei kin, kos piipi ngurum. Ngopu kin, nimbil erang amb ei, eim Gos nge kongun wumb ei, to kundrum. Kundang kin, Gos eim kumep kis ele, konu ei amb mił konu ei kin ngurum. ³ Ngopu kin,

wumb pei en enim, nga wii dinga tok kin, yi ninjing, “Gos nge embe nga ambil tonu kindamin! Dup eskil Babilon konu owundu ele nopu kin tonu kunum kunum purum.” ⁴ Pe nga men tołmun wu num wumb engki tal, nga kapil kapli ei nin, nga konj mołumun epi kapil kapli ei nin, en enim Gos king peł kumb ele, kan mani kanik kin, ming gopsing pii polk kin, Gos kin men tok ngok kin, yi ninjing, “Ei keimi! Sinim Gos nge embe ambil tonu kindamin!”

⁵ Pe nga, Gos king peł ele, ek nipi kindang opu kin, yi nirim. “Sinim nge Gos ei, eim embe ambil tonu kindamin! Enim Gos nge kongun wumb pei nin, nga wumb num nin, nga wumb kembis nin, nga enim Gos kin mund mong erik kin, eim kin ekii sik kin, enim pei, Gos nge embe ambil tonu kindngii!” ⁶ Pe nga na kom se piinj ni, wumb pei kulou to molk kin, ek tengnjing ei, noł kulup ek tangnim mił nin, nga konu gur gali dinga nilim mił ek tengim. Tangpi kin, na piinj ni, en enim ek yi ninjing, “Gos nge embe ambil tonu kindamin! Owundu ei, sinim nge Gos, eim dinga wii mendpil peng kin, eim sinim nge king tep er mołum.” ⁷ Pe sinim noman ka sepin nin, noman ka ka piipin kin, Gos Owundu mołum ei, eim embe ambil tonu kindamin! Nimbil erang, Gos nge kingam, kung siipsiip wal mił mołpu kin, amb mił simba kunum ei, tonu orum. Opu kin, nga amb ei, pii gii ninjing wumb ei, eim wu ba nge konduk kindpi kin, er kun er mołpu kin, poru nirim. ⁸ Nipi kin Gos amb ei, eim konduk am ka wii ngang kindpi kin, er kun er mołum konduk ei, am kuru nin, konj ka wii salim ei, ol kun ka elmin. Erik kin, ol yi mił erim ei, Gos nge pii gii nilmin wumb ei, ol kun ka ol yi mił elmin.”

⁹ Erik kin, nga enjel ek yi nipi kin, na ngurum, “Mon, yi mił pulii! Wumb nii endi en enim, Gos kingam eim kung siipsiip mił mołpu kin, amb simba nge kuni nungii nge nipi kin,

wii topu kin, tu wum wumb ei, ka piik muŋgii!” Nga enjel ei, na kin yi nim, “Gos nge ek ei, ek keimi mendpił pałim.”¹⁰ Pe nga na enjel simb ełe, kan mani kanip men tumbii enj; ba eim ek yi nipi na ngum, “Nim yi enerii mon! Na nam, nim nge angnim noł kin, nim kongun ende wu moł. Mołup kin, na enim kin, Jiisas nge ek keimi ei, ambil gii nik mołmun. Molk kin, pe Jiisas ek keimi ei, Gos nge Gui Ka epi ei, Jiisas nge ek ka wii ni tor kindilmin ende mił mołmun. Molk kin, nim Gos kin men tokun kin, eim embe ambil tonu kindnjii!”

Wumb Endi Tonu Kung Os Kuru Ełe Ap To Mułum

¹¹ Pe nga, na kenj ni, tonu epin konu ełe aki topu sirim. Sipi kin, konu ełe kung os kuru endi multum. Mołpu kin, pe kung os ap tołum wu ei, eim embe Pii Gii Nilim Pułwu nin, Oł Keimi Ełim Pułwu mołulum. Mołpu kin, eim oł kun ka erpi kin, kos piipi kin, opu ermba oł ei, kun ka ełim.¹² Erpi kin, pe eim ningil ei, dup anmbil mił, gur nirim; nga eim peng ełe king peng kon ei nge, pei mondułum. Mondpu kin, nga embe endi ei tonu eim mei embil ełe, mon poł pendrim; ba mon ei, wumb endi pułe ei, pii kun enalmin mon! Eim mendpił mon ei, pułe piilim.¹³ Nga eim konduk olt kindrim ełe, miyem topu pirim. Peng kin, nga eim embe ei yi nilmin, “Gos nge Ek Ka,” pa nilmin.¹⁴ Nga ei tonu epin konu ełe, opu ond wumb en enim, eim kin ekii sinjing. Sik kin, tonu kung os kuru ełe molk kin, en enim ngenj ełe, konduk ka wii kuru kindik kin, punjung.¹⁵ Puk kin, nga kumb ełe nge wu ei, eim gupu ełe tui jik tukum mułum tui ei, tor orum. Opu kin, eim tui ei, wumb pei to kundmba. Topu kin, nga eim ain dinga endi, ambilpi kin, wumb mei konu ełe orung orung pei wumb ei, tep er mułmba. Mołpu kin, eim ond wain mong ei, ambil sii topu kin, mer noł wain sii tołmun konu ełe noł wain ei mił, Gos dinga owundu mendpił

ei, eim nge popuł kis owundu tor kindmba.¹⁶ Kindpi kin, eim nge alap ei kin, muł peł ełe, mon embe yi mił pirim, “King Mołmun ełe moł ei, Kumb ełe Kindilim Wu; nga Wu Owundu mołmun ełe moł ei, Kumb ełe Kindilim Wu ku.”

¹⁷⁻¹⁸ Pe nga, na kenj ni enjel endi eni pim konu ełe, angpi multum. Mołpu kin, eim wii dinga topu kin, kei sikapi mił kei kanim kanim pei ei, tonu muł ełe bur nik kin, punjung konu kindrim. Kindpi kin, yi nim, “Enim pei kułou tangin kin, Gos enim kuni owundu ngumba weiyoyo! Ok kin, wu king nin, nga opu tep ełmin wu nin, nga opu ond wu dinga nin, nga kung os nin, nga kung os ap tołmun wumb nin, nga wumb ngenj pei nin, nga kongun wii ełmin wumb nin, nga kongun wii enalmin wumb nin, nga owundu nin, kembis ouni, ngenj ełe pei enim nungii wei!” a nirim.

¹⁹ Pe nga na kenj ni, kung simbii owundu kin, mei konu ełe king pei kin, en enim opu ond wumb pei kupou tok kin, ya eim kung os kuru endi ap tonu multum wu ei kin, eim opu ełmin wumb ei kin, opu erngii nge mulnjung.²⁰ Mulk, ba kung simbii owundu ei kin, ek ni tor kindilim ek kend wu endi, eim jep oł kanim kanim kung simbii owundu kumb ełe erpi ei, paki topu ełim wu ei nin, wumb nii endi, eim kung simbii owundu ei, mon embe ambil tonu kindik nin, eim nge ond mił epi ei, men tok ełmin wumb ei kin, oł kend to ngopu ełim wu ei kin, kung simbii owundu ei tał, to kan ngurum. Ngopu kin, wu tał ei, olkup topu kin, noł gopu dup ełe, muł owundu kis kunum kunum nopu ełim konu ełe kindrim.²¹ Kindpi kin, nga wu endi, kung os kuru ap to multum wu ei, eim gupu ełe tui jik tor orum tui ei, sipi kin, wumb eipi ei, pei to kundrum. Kundang kin, kei pei ok kin, wumb minj ngenj ei pei, no poru nimin nik kin, nunjung. Nangin kin, kei en enim pinang purum.

20

Seisen Kan Ngii Kung Ngii 1,000 Mił Pei Mułum

¹ Pe na kenj ni, enjel endi epin konu ɛle mani orum. Opu kin, eim angil ɛle, kii wał endi tukpu sip pinalim nge kii endi kin, nga kan sen dinga wii embin owundu erim endi, sipi kin er tu wurum. ² Tu wang opu kin, ka wembii owundu ei ambil gii nirim. Nipi kin, wembii ei, kumb okrii mołpu kin, ołum wembii ei, eim gui kis mendpił Seisen multum. Mołpu kin enjel ei, kan sen dinga ɛle, to kan ngopu pindang kin, kung ngii 1,000 pei o purum. ³ Pupu kin, pe enjel ei, eim ka wembii owundu ei, olkup topu kin, mer tukpu sip pinalim tukpu olt ɛle, mani kindrim. Kindpi kin, ondu ngopu kin, nga lok to dinga pendrim. Pendpi yi erang kin, Seisen ei eim, wumb muł oł konu pek punmun ei, eim ek kend topu, ngunarpi mułang kin, kung ngii 1,000 pei o purum. O pang kin, ekii se, eim kan posik, wak tangin kin, eim kunum aninga kopur wii andpi kin, mułmba nge purum.

⁴ Pe na kenj ni, king mołumun peł ɛle nge, wu kopur ei, sim konu ɛle wu kombur mulnjung. Mulnjung wu ombu, Gos kongun ngang wumb kin, kos owundu piik kin, mok tok erngii nge mulnjung. Molk kin, pe nga wumb nii endi en enim, Jiisas kin pii gii nik kin, wumb ni ngok kin, Gos nge ek ka ei, ambil gii dinga nik enjing wumb ombu, en enim min men mił wu ombu, kenj ni mulnjung ku. Molk kin, nga opu orung wumb, Gos nge wumb ei, to kundnjung. To konduk kin, nga na kenj ni, en enim kung simbii owundu ei kin, nga eim ond mił epi enjing ei kin, ei men tok ngunenjing. Ngunarik kin, kung simbii kis ei, eim nge embe mon ei, wumb mei embil ɛle nin, angil ɛle mon to mundnenjing. Mundnarik kin, wumb ombu en enim, konj mułngii nge noman konj ei, sik pendik kin, en enim king mił, Jiisas kin tep to mułangin kin, kung

ngii 1,000 pei ombu nge mulnjung. ⁵ Mułangin kin, nga wumb kulii kombur, en enim konj mułngii noman ei, kunum ɛle sinenjing wumb ei, en enim kolk mułangin kin, kung ngii 1,000 pei omba nge mulnjung. Molk kin, ei am kumna mina kin, wumb kulii angk kin tonu ongii nge kunum. ⁶ Wumb nii endi, eim kołpu kin kumna angpi kin, tonu omba wumb ei, en enim ka piik kin, oł kun ka er mułngii. Molk kin, nga ekii se kułngii wumb ei, dinga peng kin, kumb se kulnjung wumb ei, to mani kindnerngii mon! Ba nga wumb ei, Gos Kraiss tel nge, kulmał kełngii wumb mił mułngii. Molk wumb ei, Kraiss kin king 1000 kung ngii pei, tep er mułngii.

Gos Seisen To Kis Erim

⁷ Kung ngii pei 1,000, ei poru neng kin, Seisen eim kan ngii ɛle, kan ngok pendnjing ei, tor kindangin kin, omba. ⁸ Omba ei, opu wumb mei konu ekin angil mong kapil kapli poru salim wumb ei, ek kend to ngumba nge omba. Opu kin, wumb tilap ei, Gos konu kin, Mekok konu tel, Seisen ei pupu kin, wumb si ende kindang kin, opu mił erngii nge ba wumb ei, wumb ep noł wer ɛle, ku kulta mołum ei mił, yi kapli mułmun. ⁹ Molk kin, nga opu ond wumb en enim, mei konu orung orung pei, tonu puk kin, Gos nge wumb si pok erik kin, Gos nge mei kaimb sipi kin, eim wumb noman ngopu mei konu owundu ei, opu orung wumb pei si pok enjing; ba dup endi epin konu ɛle, Gos kindang mani opu kin, wumb ei pei nopu kin, er kis er poru nirim. ¹⁰ Nipi kin, nga Seisen wumb pei kend topu ngurum. Ngang kin, Gos Seisen eim olkup topu kin, mer noł gopu dup ɛle, mani kindrim. Kindrim konu ɛle, kung simbii owundu kin, ek kend topu ni tor kindilim wu ei kin, mer dup konu ɛle ok mulnjunguł. Mułangil kin, nga wu kis tekliki ombu, epin tinga kunum

kunum dup konu ngenj kumbii kis sik kin, kunum kunum muḅngii.

Kos Mendpiḅ Tonu Om

¹¹ Pe nga na kenj ni, king moḅulum peḅ kuru owundu endi sim konu eḅe, wu endi multum. Moḅpu kin, wu ei kumb eḅe, muḅ mei taḅ, wu ei kin si kind punjnguḅ. Punguḅ kin, nga muḅnguḅ konu endi sineririm. ¹² Nga na kenj ni, kulnjung wumb owundu kembis taḅ miḅ ombu, en enim king peḅ sim konu eḅe ok kin, angk mulnjung. Molk kin nga mon kombur aki turum. Topu kin, nga mon endi aki turum ku. Aki topu mon ei, konj muḅngii nge mon. Pe nga kulnjung wumb en enim, oḅ nimbil oḅ erik puk oḅ ei, mer mon ombu kanpi kin, en enim mok turum. ¹³ Pe nga ep noḅ kulii wumb mulnjung wumb ei, ngopu orung kindrim. Kindpi kin, pe noman tuk gii kulii oḅ ei kin, nga kulii ngenj miḅ mei konu saḅim ei yi ku, kulii si orung kindinjngil. Si kindangiḅ kin wumb ombu en enim, oḅ kanim kanim erik kin, endnjing ei miḅ piipi, kanpi yi erpi kin, kos piipi kin, mok topu eḅim. ¹⁴ Pe nga noman tuk gii kulii oḅ ei nin, kulii ngenj miḅ nge mei ei kin, pei olkup topu kin, mer noḅ gopu dup eḅe, tuk kindrim. Kindpi kin, noḅ gopu dup eḅe, ei kulii oḅ nga endi, tonu omba ei, ngenj kumbii kunum kunum singii. ¹⁵ Pe nga wumb nii endi, en enim embe mer konj muḅngii nge mon eḅe mulerim kin, wumb ei pei, to mani noḅ gopu dup eḅe, muḅ owundu erpi pim konu eḅe, olkup to kindrim.

21

Muḅ Mei Konj

¹ Pe nga na epin konu eḅe kin, ya mani mei konu eḅe konj sim kenj. Nimbil erang epin konu eḅe ok nge kin, mei konu eḅe oknge kin, ouni am pupu kin, poru nirim. Nipi kin, nga ep noḅ pinerim mon ku! ² Pe nga na kenj ni, oḅ kun ka eḅmin konu ei, Jerusalem konu konj ei, tonu epin konu eḅe Gos kin mani orum. Konu

ei, yi miḅ amb endi ei, eim wu ba nge wam omba. Opu nipi kin, eim moke erpi kin, er kun er moḅpu kin, eim wam omba nge kan simbii ni piipi kin, multum ei miḅ, yi mani orum. ³ Wang kin, nga na kom sip piinj ni, ek owundu endi ei, Gos nge king peḅ eḅe nipi kin, tor orum. Piini! Pe Gos nge moḅulum konu ei, wumb kin ouni moḅmun. Molk kin, nga Gos eim, en enim kin ouni muḅmba. Moḅpu kin, nga wumb en enim, eim nge wumb mendpiḅ muḅngii. Muḅangin kin, Gos eim, en enim kin ouni moḅpu kin, nga Gos ei eim, en enim nge Gos mendpiḅ muḅmba. Moḅpu kin, Gos eim, wumb ei nge ningil ka onum ei, kil ngopu kin, si kindmba. ⁴ Kindpi kin, nga en enim nga, kulerngii mon! Kularik kin, nga en enim noman embin to piinerngii mon! Piinarik kin, nga ke nik kin, ngenj kumbii sik eḅmin oḅ ei, enerngii mon! Nga en enim oḅ ok nge ei, am pupu kin poru nimba.

⁵ Pe nga wu endi, eim tonu king peḅ eḅe multum wu ei, eim ek yi nirim. “Piini! Na epi pei konj minj end! Nga eim ek nipi kin, na ngopu yi nirim, “Ek ei nge mon pulnjii! Nimbil erang ek ei, ei keimi mendpiḅ! Kapli wumb en enim, ek ei pii gii ningii.” ⁶ Nga eim ek na kin nga nipi kin yi nirim, “Ei tonu opu kin, poru nirim. Na nam kumb eḅe moḅup kin, nga ekii eḅe moḅul ku. Na epi kanim kanim ei nge puḅwu moḅul. Nga epi pei poru nimba kunum owundu ei nge puḅwu moḅul ku. Moḅup kin, wumb nii endi, eim noḅ nuwa ermba wumb ei, na eim noḅ konj kunum kunum moḅulum noḅ paḅim noḅ ei, wii kuḅ ngamb kin numba. ⁷ Nopu kin, nga wumb nii endi, eim opu erpi kin, ka mundmba wumb ei, eim na kin epi ka wii simba. Sipi kin, nga na eim nge Gos muḅamb kin, eim na nge kingam muḅmba. ⁸ Moḅpu, ba wumb endi, eim gaḅ kuḅpu kin, tungu erpi orung pupu kin, pii gii ninarpi kin, oḅ kis kanim kanim oḅ penj tui erpi kin, wumb endi to kondpu kin, wu eipi nge ambim ei, waning nonm-

buł kin, kunju men oł ei erpi kin, gos kend kin, men topu ngopu kin, ek kend minj topu kin, oł ombu er endmba wumb ei, eim noł gopu dup ełe, muł owundu er palim konu ełe, eim mułmba konu salim ei, konu kulii konu ełe, nga kulii endi tonu omba.

Jerusalem Konj

⁹ Pe nga enjel angil orung nga tał mulnjung enjel ei nge, endeim endi ei, eim oł kis embin tui oł ei, ming epi angil orung nga tał piki tang kin, se multum wu ei, eim na kin opu yi nirim. “Wa! Na nim amb mił kokuł ei eim nim andan tumbii ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim kokuł ei nge ambim mił ei, nim andan tumbii.” ¹⁰ Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim na dinga ngang kin na eim si mengpi kin, komung olt endi pim konu ełe, ei tonu sipirim. Sipipi kin eim na Jerusalem konu ka wii ełe, na andan tum konu ei, eim Gos kin muł konu ełe mułum mił, tor orum. ¹¹ Jerusalem konu ei, Gos nge tilang owundu ełe, piki topu pirim. Tilang er pirim ei, am kom ku kombur, ku tonu pułum kom ku ei mił, yi end pirim. Pirim kom ku, ‘jaspa’ niłmin ku ei, kirapi konj mił, tilang er pirim. ¹² Pe nga konu owundu ei, kung gui olt owundu mendpił pirim. Peng kin, nga kung gui ełe, ondu engki nga tał pirim. Pirim konu ełe, enjel engki nga tał angk kin, tep erik mulnjung. Molk kin, nga kung gui ondu ełe, Esrel wumb tilap nge, engki nga tał embe ei, połpu kin mundrum. ¹³ Mondpu kin, kung gui ondu tekliki ei, ał eni tonu ołum konu ełe pirim. Peng kin, nga ei orung ełe, kung gui ondu tekliki pirim Peng kin, nga mer orung ełe, kung gui ondu tekliki pirim. Peng kin, nga eni mani pułum konu ełe, kung gui ondu tekliki pirim. ¹⁴ Peng kin, nga konu owundu nge kung gui ei, engki nga tał ei, kom ku dinga mandring polk engindnjing. Engindangin kin, kom ku engki nga tał ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim nge ek se

andilmin wu, engki nga tał nge embe poł pendrim.

¹⁵ Pe nga enjel ei, na kin ek nipi kin, eim dolu gol su epi endi ei, eim angil ełe pirim. Peng kin, eim su dolu ei, se andpi kin, konu owundu ei kin, nga konu ei nge kung gui kin, kung gui ondu kin, su simba nge ambilpi engrim. ¹⁶ Engrim konu owundu ei, am kun mendpił su endi sirim. Sipi kin, nga wuł ał nin, ei mer nin, nga tonu mani ei, su ende mił sirim. Sipi kin, nga enjel ei, eim konu owundu ełe dolu sipi kin, su sim ei, 1500 turii mił purum. Pang kin, konu owundu ełe wuł ał nin, ei mer nin, tonu mani pei ei, su ende 1500 turii mił, su ende mił ku pirim. ¹⁷ Peng kin enjel ni, eim su dolu ni sipi kin, su si kenrim ni, wu endi su silmin su ei, yi mił ende sirim. Sipi kin, nga enjel ei, kung gui su sirim ei, su ei nge minj sirim. Seng kin, kung gui ei, su simb 216 simb pei, alt pirim. ¹⁸ Peng kin, konu owundu ei nge kung gui ei, Gos eim kom ku ka wii endi, ‘jaspa’ niłmin, ei kin eririm. Erpi kin, nga Gos eim ku gol sipi kin, konu owundu ełe, gol kin eririm. Erang kin, konu ei gol ei am tilang ka owundu erpi kin, kirapi mił eririm. ¹⁹ Erang kin, konu owundu nge kung gui ei, pułe ei yi mił, Gos kom ku kanim kanim ku owundu top ełmin mił, sipi kin, moke ngurum. Ngopu kin, kom ku endi ka wii ei embe ‘jaspa’ niłmin. Nga kom ku muk endi embe, ‘sapaiya’ niłmin. Nga kom ku kuru endi embe, ‘ales’ niłmin. Nga kom ku jambi endi embe ei, ‘emeral’ niłmin. ²⁰ Pe nga kom ku endi, kundii kuru tał ei, ‘saroniks’ niłmin. Nga kom ku kundii endi, ‘karniilon’ niłmin. Nga kom ku endi terim ei, ‘kraisolais’ niłmin. Nga kom ku endi jambi mił endi, ‘beril’ niłmin. Nga kom ku terim mił endi, ‘topas’ niłmin. Nga kom ku endi, jambi kin terim mił ‘krisopas’ niłmin. Nga kom ku endi muk mił endi, ‘jesin’ niłmin. Nga kom ku endi kundii eipi endi, ‘amisis’ niłmin. ²¹ Pe nga konu owundu nge ondu, engki nga

taʔ ei, engki nga taʔ biis kuru ka wii, ku owundu top eʔmin yi miʔ pirim. Peng kin, ondu endeim ei, biis kuru endeim gelsi kiraʔ miʔ, epi ei nge, endeim ni owundu ka wii miʔ, yi er pendrim. Pendpi kin, ondu endeim endeim yi miʔ er pendrim. Pendpi kin, nga konu owundu eʔe andʔam ei, am gol niʔmin, ku ei mendpiʔ, andʔam eʔe eririm. Erpi kin, ei am er kindang kin, biningaʔ er kirapi miʔ, erpi pirim. ²² Pe nga, na Gos nge men toʔmun ngii endi, konu owundu eʔe tuk seng kin, endi na kinenj. Nimbiʔ erang Gos Owundu nge eim noman dinga wii seng kin, nga eim kung siipsiip waʔ miʔ wu ei, Krai ei eim kin, eʔ eʔip Gos nge men toʔmun ngii owundu miʔ pirim. ²³ Pe nga, konu owundu eʔe, oi eni taʔ, tiʔang erkiʔ kin tuk onguʔ miʔ pineririm mon. Nimbiʔ erang Gos nge tiʔang owundu mendpiʔ ei minj erang kin, konu orung orung eʔe tiʔang ei, erpi pirim. Peng kin, nga kung siipsiip waʔ miʔ wu ei Krai ei eim dup alam miʔ multum. ²⁴ Moʔpu kin, wumb konu muʔ oʔ eʔe moʔ punmun ei, Gos eim nge tiʔang owundu eʔe mendpiʔ, kanik kin, andʔam endngii. Andik kin, mei konu eʔe wu king moʔ punmun ombu, en enim nge moke si mengk eʔe, tuk sipngii. ²⁵ Nga konu owundu eʔe kung gui ondu ngo pendnjing ei, kunum kunum aki minj top saʔiʔim ondu ei, tuk punermba mon. Pe nga, emii endi pepi kin tuk onermba mon! ²⁶ Pe nga wumb ngenj epi ka wii nin, ku ka wii nin, epi ombu wumb kon muʔ oʔ eʔe moʔmun wumb ei, pei si mengk kin, eʔe tuk sipngii. ²⁷ Ba oʔ kis penj moʔlum epi ei nin, oʔ kis kanim kanim ei nin, nga wumb ek kend tok niʔmin ombu nin, Gos eim konu moʔlum konu eʔe, tuk punerngii mon! Ba wumb nii endi, eim embe mer kung siipsiip waʔ miʔ wu ei, Krai ei nge mon eʔe konj kunum kunum moʔlum mon eʔe, puʔum wumb ei minj mendpiʔ, tuk eʔe pungii.

22

Jerusalem Konu Konj Ei Nge Ek Kopur

¹ Pe nga enjel ei, eim na noʔ ei, wumb no konj kunum kunum moʔlum noʔ ei, andan turum. Topu kin, noʔ ei, kirapi miʔ tiʔang eririm. Eririm noʔ ei, eim Gos kin kung siipsiip waʔ miʔ wu ei Krai ei kin, mulkuʔ king peʔ konu eʔe, tor orum. ² Opu kin, noʔ ei, konu owundu eʔe ka wii andʔam beris kin eʔe, tuk mii memb eʔe, kun opu purum. Pupu kin, nga noʔ wer eʔe, orung orung ombu, ond wumb nok konj moʔlum ond ombu, angiiim. Engrim ond ei, kung ngii endeim eʔe, mong topu kin, engki nga taʔ kanim kanim eipi eipi toʔum. Toʔum ond ei, oi endeim eʔe, ond mong ku toʔum. Topu kin nga, ond onguʔ wumb konu eʔe orung orung pei, pe puʔmun wumb ei, er ka eʔmin. ³ Pe nga, Gos eim epi pei, eim noman enaʔim ni piʔim epi ei, Gos kin mandi mulermba mon! Ba Gos kin kung siipsiip waʔ miʔ wu ei, Krai ei eim muʔnguʔ konu ei mendpiʔ, king peʔ konu owundu eʔe tuk simba. Sipi kin, nga Gos nge kongun wumb ei, Gos kin men tok ngungii. ⁴ Ngok kin, wumb Gos eim kumb ningiʔ kinangin kin, nga eim embe ei, en enim mei embiʔ eʔe puʔmba. ⁵ Pe nga emii endi, konu eʔe nga pinermba mon! Pe nga jep tiʔang min, eni tiʔang ei nge, kongun nga sinermba mon! Nimbiʔ erang Owundu Gos eim, en enim nge tiʔang muʔmba. Muʔang kin, wumb en enim king miʔ kunum kunum tep er molk pungii.

Jiisas Eim Sikir Orung Omba

⁶ Nga enjel ei, na kin ek yi nirim. Nirim ek ei ek keimi mendpiʔ, nga am ek dinga wii, pii gii ningii nge ek paʔiʔim. Peng kin kumb ok Owundu Gos eim nge ek ni tor kindiʔmin wumb kin, eim nge Gui Ka kindrim nge Gos ei, eim enjel endi kindang opu kin, eim nge kongun wumb ombu, mering ekii se tonu omba

mandi erang kin epi ei, andan tumba nge kindrim.

⁷ Pe nga Jiisas yi nirim, “Piyei! Na sikrip orung ombii end. Wumb nii endi, eim Gos nge oł ekii se ermba nge ek ei, mon ełe piik kin, ekii singii wumb ei, ka piingii!”

⁸ Ei na Jon niłim wu ei mendpił, mołup kin, epi ei kanip kin, nga piip enj wu moł. Mołup kin, na epi pei ei, kan poru nip kin, pe nga enjel ei, na epi kanim kanim andan topu eririm wu ei, eim simb ełe, mong gopsing pii poł muls. Mołup, na eim kin, men top kin, eim embe ambii tonu kindip kin, ngumbii end. ⁹ End, ba eim na kin ek nirim, “Mon! Nim yi mił enenjii! Na nim kin kongun ende wu moł nga nim angnim noł nin, Gos nge ek ni tor kindiłmin wumb ok nge ei kin, wumb ende moł. Mołup kin, nga wumb nii endi, ek mon ya mon ełe mołum ei nga, ekii sik ełmin wumb ei nge, wumb ende moł. Mołup kin, nim pukun kin, Gos embe ambii tonu kindkin kin, men to ngokun kin, eim kin mendpił yi enjii.” ¹⁰ Nga enjel ei, eim na kin ek piipi kin, yi nirim, “Mon ełe ek mon oł ei, ekii se tonu omba nge ek mołum mon ei, nim pandi to gii ninenjii! Ninenjii oł ei mendpił nga mandi tonu omba enim. ¹¹ Yi mił erang, wumb oł kis kanim kanim ełmin wumb ei, wiik tangin kin, oł kis minj erik mułangin kin, nga wumb oł penj tui ni piik ełmin wumb ei, wiik tangin kin, oł penj tui nga min ełe piik erngii. Nga wumb Gos nge oł kun ka erik wumb ei, wii tan kin, Gos nge oł kun ka erik mułangin kin, nga Gos kin kun ka mołmun wumb ei, wii tangin kin, Gos kin kun ka ku mułngii!”

¹² Jiisas ek yi nirim, “Piyei! Na pe mandi ombii end. Na wumb nge kumep eipi eipi tu wup kin, wumb kongun kanim kanim enjing mił kumep ei, wumb endeim endeim ni mok top ngumbii. ¹³ Na minj moł, kumb ełe kindip kin, nga mołup kin, ekii kindip eł wu moł. Moł ei, na epi kanim kanim nge pułwu moł. Moł ei,

na epi kanim kanim erip porun tunj pułwu moł.”

¹⁴ Yi mił wumb nii endi, eim alap olt endi, was erpi kin, konj mił mułmba wumb ei, eim ka piipi kin, mułmba. Mułang kin, wumb ei kaplı, ond noman konj kunum kunum mołulum ond ei nge, mong nungii. Nok kin, kung siipsiip wał mił kangıł miyem ei je kil ngum wumb ei, en enim konu owundu ka wii nge ondu ei, kaplı tuk ełe pungii. ¹⁵ Nga konu owundu ka wii ei, torung wumb ka owu mił mołmun wumb ombu nin, wumb kunju men tołmun wumb nin, nga wu amb waning nołmun wumb ei nin, nga wumb, wumb eipi to konduk ełmin wumb ei nin, nga gos kend embe ambii tonu kindik ełmin wumb ei nin, nga wumb pei ek kend tui andılam ei noman pend kin, ekii sik ełmin wumb ei nin, wumb ombu en enim, Gos nge konu ka wii owundu ełe torung mułngii! ¹⁶ “Na Jiisas, na nge enjel enim kin kindamb opu kin, eim ełe enim men tołmun wumb ombu kin, ek ei nipi tor kindrim. Kindpi kin, na wu Deipis nge pułwu moł; nga na eim kupam noł moł ku. Nga na konu kupiiring kor kanjip tiłang ka wii ełim kanjip ei mił, na moł ku.” ¹⁷ Gos nge Gui Ka kin, kung siipsiip wał mił wu ei nge ambim mił ei, pii gii niłmin wumb ei kin, ek yi ninjngił, “Oiyoy!” Nga wumb nii endi, ek ei piimba wumb ei kindang opu kin ek yi nimba, “Nim Oiyoy!” Nga wumb nii endi, noł nuwa ermba wumb ei, eim omba ku. Nga wumb nii endi, eim noł no konj kunum kunum mołulum noł ei, numbii ni piim kin, noł ei numba ku. Nopu kin, epi ei, Gos nge epi ka wii ei, wii ngurum. ¹⁸ Yi mił, wumb nii endi, eim Gos nge mon ek ninim oł ei, ekii se tonu omba ek ei, piimba wumb ei, na ek dinga nip ngond. Ngopu kin, pe wumb nii endi, eim Gos mon ełe, ek pinalim mił nipi kin, nga tuk kindmba wumb ei, Gos nga eim kin, oł embin tui mer mon ełe, ek ninim mił ei, Gos erpi

kin, wu ei kin tonu kindmba. ¹⁹ Nga wumb nii endi, Gos ke mering ekii se tonu omba ek ninim mon ei, to si kindpi kin ermba wumb ei, nga Gos eim kin yi ku ermba. Erpi kin, nga wumb ei, eim ond no konj kunum kunum moluḥmun ond ei, angilim ei, nunarpi kin, nga konu owundu ka wii konu ei mon eḗ, ninim konu ei, wumb ei eim tuk eḗ punermba mon ku. ²⁰ Nga Jiisas eim ek oḗ ekii se tonu omba ek ei, ni tor kindrim ei, nga ek yi nirim, “Keimi! Na ombii kunum pe mandi enim!” Ei keimi! Ei kapli, yi minj pengli! Owundu Jiisas nim wa! ²¹ Pe Jiisas Owundu ei, eim noman ka ei, sinim oḗ kun ka eḗmin wumb pei kin ouni muḗmba. Ei keimi!

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Masyu 1:1-2:12
2	Masyu 2:13-3:6
3	Masyu 3:7-4:11
4	Masyu 4:12-25
5	Masyu 5:1-26
6	Masyu 5:27-48
7	Masyu 6:1-24
8	Masyu 6:25-7:14
9	Masyu 7:15-29
10	Masyu 8:1-17
11	Masyu 8:18-34
12	Masyu 9:1-17
13	Masyu 9:18-38
14	Masyu 10:1-23
15	Masyu 10:24-11:6
16	Masyu 11:7-30
17	Masyu 12:1-21
18	Masyu 12:22-45
19	Masyu 12:46-13:23
20	Masyu 13:24-46
21	Masyu 13:47-14:12
22	Masyu 14:13-36
23	Masyu 15:1-28
24	Masyu 15:29-16:12
25	Masyu 16:13-17:9
26	Masyu 17:10-27
27	Masyu 18:1-22
28	Masyu 18:23-19:12
29	Masyu 19:13-30
30	Masyu 20:1-28
31	Masyu 20:29-21:22

date	Scripture
1	Masyu 21:23-46
2	Masyu 22:1-33
3	Masyu 22:34-23:12
4	Masyu 23:13-39
5	Masyu 24:1-28
6	Masyu 24:29-51
7	Masyu 25:1-30
8	Masyu 25:31-26:13
9	Masyu 26:14-46
10	Masyu 26:47-68
11	Masyu 26:69-27:14
12	Masyu 27:15-31
13	Masyu 27:32-66
14	Masyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

February

March

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 8:1-20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposel 1:1-26
4	Aposel 2:1-47
5	Aposel 3:1-26
6	Aposel 4:1-37
7	Aposel 5:1-42
8	Aposel 6:1-15
9	Aposel 7:1-29
10	Aposel 7:30-50
11	Aposel 7:51-8:13
12	Aposel 8:14-40
13	Aposel 9:1-25
14	Aposel 9:26-43
15	Aposel 10:1-33
16	Aposel 10:34-48
17	Aposel 11:1-30
18	Aposel 12:1-23
19	Aposel 12:24-13:12
20	Aposel 13:13-41
21	Aposel 13:42-14:7
22	Aposel 14:8-28
23	Aposel 15:1-35
24	Aposel 15:36-16:15
25	Aposel 16:16-40
26	Aposel 17:1-34
27	Aposel 18:1-21
28	Aposel 18:22-19:12
29	Aposel 19:13-41
30	Aposel 20:1-38

June

July

date	Scripture
1	Aposel 21:1-16
2	Aposel 21:17-36
3	Aposel 21:37-22:16
4	Aposel 22:17-23:10
5	Aposel 23:11-35
6	Aposel 24:1-27
7	Aposel 25:1-27
8	Aposel 26:1-32
9	Aposel 27:1-20
10	Aposel 27:21-44
11	Aposel 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

August

September

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Galeisiya 1:1-24
15	Galeisiya 2:1-16
16	Galeisiya 2:17-3:9
17	Galeisiya 3:10-22
18	Galeisiya 3:23-4:20
19	Galeisiya 4:21-5:12
20	Galeisiya 5:13-26
21	Galeisiya 6:1-18
22	Epeses 1:1-23
23	Epeses 2:1-22
24	Epeses 3:1-21
25	Epeses 4:1-16
26	Epeses 4:17-5:2
27	Epeses 5:3-33
28	Epeses 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosii 1:1-20
5	Kolosii 1:21-2:7
6	Kolosii 2:8-23
7	Kolosii 3:1-17
8	Kolosii 3:18-4:18
9	1 Tesilonaika 1:1-2:9
10	1 Tesilonaika 2:10-3:13
11	1 Tesilonaika 4:1-5:3
12	1 Tesilonaika 5:4-28
13	2 Tesilonaika 1:1-12
14	2 Tesilonaika 2:1-17
15	2 Tesilonaika 3:1-18
16	1 Timosii 1:1-20
17	1 Timosii 2:1-15
18	1 Timosii 3:1-16
19	1 Timosii 4:1-16
20	1 Timosii 5:1-25
21	1 Timosii 6:1-21
22	2 Timosii 1:1-18
23	2 Timosii 2:1-21
24	2 Timosii 2:22-3:17
25	2 Timosii 4:1-22
26	Taisis 1:1-16
27	Taisis 2:1-14
28	Taisis 2:15-3:15
29	Pailiimon 1:1-25
30	Eipru 1:1-14
31	Eipru 2:1-18

date	Scripture
1	Eipru 3:1-19
2	Eipru 4:1-13
3	Eipru 4:14-5:14
4	Eipru 6:1-20
5	Eipru 7:1-19
6	Eipru 7:20-28
7	Eipru 8:1-13
8	Eipru 9:1-10
9	Eipru 9:11-28
10	Eipru 10:1-18
11	Eipru 10:19-39
12	Eipru 11:1-16
13	Eipru 11:17-31
14	Eipru 11:32-12:13
15	Eipru 12:14-29
16	Eipru 13:1-25
17	Jeims 1:1-18
18	Jeims 1:19-2:17
19	Jeims 2:18-3:18
20	Jeims 4:1-17
21	Jeims 5:1-20
22	1 Piisa 1:1-12
23	1 Piisa 1:13-2:10
24	1 Piisa 2:11-3:7
25	1 Piisa 3:8-4:6
26	1 Piisa 4:7-5:14
27	2 Piisa 1:1-21
28	2 Piisa 2:1-22
29	2 Piisa 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jus 1:1-25
9	Repeleisin 1:1-20
10	Repeleisin 2:1-17
11	Repeleisin 2:18-3:6
12	Repeleisin 3:7-22
13	Repeleisin 4:1-11
14	Repeleisin 5:1-14
15	Repeleisin 6:1-17
16	Repeleisin 7:1-17
17	Repeleisin 8:1-13
18	Repeleisin 9:1-21
19	Repeleisin 10:1-11
20	Repeleisin 11:1-19
21	Repeleisin 12:1-18
22	Repeleisin 13:1-18
23	Repeleisin 14:1-20
24	Repeleisin 15:1-8
25	Repeleisin 16:1-21
26	Repeleisin 17:1-18
27	Repeleisin 18:1-24
28	Repeleisin 19:1-21
29	Repeleisin 20:1-15
30	Repeleisin 21:1-27
31	Repeleisin 22:1-21

December